KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ ČETRDESET TREĆI.

1892.

Uredio

Dr. Josip Volović.

U ZAGREBU.
TISKARSKI I LITOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

Gdje je što?

(Cifra znači broj lista.)

Članci.

Dopisi.

Viestnik.

Zagreb.

Ugarska.

Rim.

Njemačka.

Italija.

Francezka.

Druga mjesta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 1. U Zagrebu, 7. siečnja 1892 Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogled po svietu.

Običaj je „Kat. Lista", da se o promjeni godine ogleda širom katoličkoga svieta, te da u kratkih crtah predoči svojim štovanim čitaocem položaj svete matere Crkve u pojedinih glavnijih državah. Slično rade i ostale novine, dakako svaka od njih prema svom stanovištu. Nema dvojbe, da ovaj običaj imade smisla. Valja bo, da svaki čovjek, koliko je to moguće, bude na čistu sa okolnostima, kako su se razvile u najbližoj prošlosti, jer će samo tako znati udesiti svoje djelovanje u budućnosti. Dakako da čovjek treba uviek računati sa okolnostima, a što ipak baš na razkršću stare i nove godine običaje činiti oveći obračun sa prilikama, u kojih se nalazi, na to ga sili već sama važnost momenta, kad prelazi iz jednog ovećeg odsjeka vieka svoga u drugi, — tako te se taj obračun pričinja sasvim naravnim.

Tomu običaju udovoljavamo mi ovimi redci, a da uvod ne bude odviše dug, zadjimo namah in medias res.

Počmimo sa sv. Stolicom rimskom i s Italijom. Bacimo pogled najprije onamo, gdje se usredotočuju misli i srca svih čestitih katolika na zemlji, na centrum katoličkoga svieta, na glavu Crkve Kristove. Reći će tko, bilo bi sgodnije početi sa našim prilikama. Al nije tako. Jer ako znadeš, kako je sa glavom, sa srcem Crkve, sa vrelom života crkvena, moći ćeš si unapried stvoriti neki pojam o životu ostalih dielova Crkve, i mnogo ćeš toga lakše razumjeti, kad se bude o ovih govorilo. Osim toga naše domaće prilike valja da nam se osobito duboko uvrieže u pamet i srce, pa je s toga sgodno, govoriti o njima na kraju, da se toli lako ne zaborave. Dakle, kako je u Rimu? Dobro i zlo.

Ah, kad čovjek pomisli na onog siedog, dostojanstvenog, svetog starca, komu je Providnost namienila najveću čast i zadaću na zemlji, pa kad čovjek vidi nadzemaljsku mudrost, ustrajnost, odvažnost, kojom se sveti Sion rimski bori proti navalam infernalnih četa, sinova Belialovih; kad čovjek čuje one svete utješljive nauke, što se sa ovog Siona razliegaju dolinama i gorama kruglje zemaljske; kad znadeš kolikom ljubavi, požrtvovnosti brine se namjestnik Kristov za sve strane svieta, i kako mu za tu brižljivost i ljubav svi plemeniti pravi katolici vraćaju zahvalnost i ljubav; kad pomisliš na onu bezprimjernu moralnu moć svete Stolice, poradi koje ju moći i mnogi silni vladari, koji stoje izvan Crkve Kristove, nekim strahopočitanjem susreću, dà, kad čovjek na sve to pomisli, kako da ne kaže: dobro je u Rimu!

Ali kad se sjetimo zadnjih dvadeset godina povjesti Italije i Rima, za kojih se je godina službena Italija toliko puta i toli težko ogriešila o pravdu, o poštenje, o sv. Stolicu, o sav katolički sviet, o Boga; kad se sjetimo onih odurnih dogadjaja, insceniranih po službenoj Italiji, kojimi se nastojalo poniziti, pogrditi namjestnika Kristova; onih mnogih bezbožnih zakona, stvorenih na monte Citoriju samo na zator kršćanstva u Italiji; kad se sjetimo spomenika na očigled Vatikanu podignuta u slavu bogohuljcu Giordanu Bruno; onih bezbožnih navala prigodom prenašanja kostiju Pija IX.; onog zlostavljanja, kojim službena Italija početkom listopada p. g. počasti hodočastnike, osobito Franceze, kad se dodjoše pokloniti sv. Otcu; — kad čitamo one po ministrih i zastupnicih ujedinjene Italije držane govore bilo u parlamentu bilo prigodom kojekakih banketa, koji govori kipe od zlobe, od mržnje na najvećeg dobrotvora Italije i svieta; kad čujemo deranje po rimskih ulicah: morte al papa! itd. — ah,

onda nam se srce steže od žalosti, i valja nam priznati: zlo je u Rimu.

Pogibelj velika prieti i samomu životu svetoga Otca te ostalih crkvenih dostojanstvenika u Rimu kraj svih zakona garancije. Jer kad si onaj omamljeni narod za vrieme mira dopušta onakve nepodobštine, kakve se dogodiše 2. list. prošle g., što bi si on tek dopustio za vrieme rata? A dokle smo sigurni da ne će biti rata? Ta svi se slažu, da ovaj oružani mir ne može dugo trajati. Sv. Otac znade, u kolikoj se pogibelji nalazi, — on svojoj tuzi, svojim bolim, što mu ih zadavaju nezahvalna djeca njegova, daje izraza u raznih allokucijah, — pozivlje sviet u pomoć; al glas njegov glas je vapijućeg u pustinji; barem se činom njegovu pozivu nitko ne odazivlje. Katoličke skupštine doduše sve glasnije zahtievaju, da se sv. Otcu povrati sloboda, koja mu patri, što više, prošle smo godine čuli i iz ustiju ministra vanjskih posala jedne velevlasti i to pred forumom, kaošto su austrijske delegacije, da sv. Otcu valja pomoći, — osjegurati mu neodvisnost, slobodu koju potrebuje, — a! dosad to sve osta samo na papiru. Koliko je zlo u Rimu, kolika pogibelj prieti namjestniku Kristovu ondje, dade se zaključiti i odatle. što se počeše i kompetentni krugovi baviti mišlju o odlazku sv. Otca iz Rima. Kolika sramota za Rim i za Italiju! Sv. Otac bi otišao, on bi našao sigurno utočište, — s oduševljenjem neopisivim bio primljen, kamo bi došao; al njegova ljubav k Italiji i k Rimu odviše je velika, a da bi htio Italiji prouzročiti one nevolje, koje bi ju s njegova odlazka stigle. — Ova ga ljubav sili, da strpljivo čeka i podnosi poniženja, — a u tom žalostnom stanju tješi ga misao na to, da je crkva ovdje na zemlji militans ecclesia, i da „non est discipulus supra magistrum."

Kraj svega toga ipak ne smijemo misliti, da u Italiji i u Rimu nema vjere, nema privrženika sv. Stolice te ljubavi k papi. Dapače. Samo što valja, kad se govori o Italiji, uviek razlikovati službenu od neslužbene. Neslužbena ljubi papu, ona bi ga htjela vidjeti sretna i zadovoljna, ona je spremna stvoriti mu položaj, s kojim bi bio zadovoljan. I ta neslužbena Italija nije baš malena, dapače moglo bi se reći, da je to taljanski narod, al sotoni podje za rukom, da baš svoje vjerne uzdrži na površini, i da ovi vladaju Italijom. Nu kucnut će čas i za ove Riešit će se i rimsko pitanje, prije ili kašnje, i to u prilog sv. Stolici, ako i ne na način, koji je naš „Agramer Tagblatt" ne davno u jednom svom uvodnom članku preporučio, premda mu inače čast, jer valja priznati, da je o tom predmetu pisao dostojno.

Iz Rima, iz Italije predjimo u Francezku, da vidimo, kako je ta „prvorodjena kćerka" sv. rimske Crkve u crkvenom pogledu. Kako je u Francezkoj? Mogli bismo kazati isto, što smo kazali o Rimu. Zlo i dobro. Zlo, jer vladu. većinu parlamenta sačinjavaju ovejani slobodni zidari, a gdje ovi zakleti neprijatelji katolicisma vladaju, kako bi tamo crkvi moglo biti dobro? Tà još nam je živo u pameti okružnica ministra Fallièresa na biskupe, koju okružnicu čovjek ne zna bi li je nazvao glupom, ili oholom, ili smiešnom, nu svakako takovom, koja vriedja crkvi Bogom zajamčenu neodvisnost. Još nam je u pameti osuda Gouthe-Soularda, nadbiskupa aixkoga, koja je sliedila poslie okružnice ministrove; još kao da čujemo kako radikalci pred lažu u parlamentu, da se ukine konkordat, da se država sasvim razkrsti sa crkvom; još se nemilice globe redovi i kongregacije, kojim bi posebnom milosti dozvoljeno, da ostanu u katoličkoj Francezkoj, te da u njoj izumru polaganom smrću sred muka zadavanih im od veledušne „slobodne Francezke." Oj divne li mi slobode, gdje je sve slobodno: slobodno huliti na Boga, ruglu izvrgavati crkvu, ime „Boga" protjerati iz školah, biti moralnom kukavicom, a ipak zauzimati dostojno mjesto u državi, slobodno raditi na zator kršćanstva; sve, sve je tamo slobodno, samo ne smiješ, ako želiš biti u milosti onih koji vladaju Francezkom, ne smiješ ljubiti Boga svoga, ne smiješ biti katolik, ne smiješ braniti prava crkve katoličke u κατ' ἐξοχὴν katoličkoj Francezkoj, ne smiješ ministrom istinu u brk kazati, — to nije slobodno. Nu kraj svega toga ipak se može kazati. da je u Francezkoj i dobro prema prilikama. Dobro je, jer je svećenstvo na niveauu svoga zvanja; ono je neumorno u vršenju svojih svetih i težkih dužnosti; ono osvaja duhove otvarajući oči zasliepljenu narodu, koji u svrhe katolicisma žrtvuje više, nego skoro svi kat. narodi skupa uzeti. Francezki katolici, a s njima i sav kat. sviet, ovih dana izgubiše smrću biskupa Freppela jednog od najvećih svojih pobornika i zagovornika u francezkom parlamentu, ali se već na njegovo mjesto kandidiraju ljudi, koji će moći ovog velikana dostojno zamieniti. Medju timi spominju se glasoviti propovjednik Monsabreu, i dominikanac Didon, koji je baš prošle godine izdao epohalno djelo pod naslovom „Život Isusov", koje je napereno proti zloglasnu Renanu i njegovom „Životu Isusovu."

Pokret, začet po dičnom kardinalu Lavi-

gerieu, a odobren po sv. Otcu, da svećenstvo te u obće francezki katolici prigrle republiku, sve se više širi, premda ne bez potežkoća, medju kojimi je ta poglavita, što monarkiste hoće da izrabe vjeru u svoje političke svrhe, i tako diele katolike u dva tabora; nu ima nade, da će napokon ipak rečeni pokret uroditi dobrim plodom po katolicizam u Francezkoj.

S tom nadom ostavimo Francezku, da spomenemo samo u kratko, kako u malenoj ali najnaprednijoj državi Belgiji katoličko-konservativna vlada, koja već skoro kroz jedan decenij upravlja sudbinom ove zemlje, ni najmanje ne smeta pravom zdravom napredku i blagostanju, već ga upravo najviše podupire. Tako isto se je katolicisam u Nizozemskoj, gdje imade do jedan milijon šest sto tisuća katolika prema dva milijona pet sto tisuća protestanata, toli liepo osviestio, da sve više i više zahtieva, neka mu se dade onaj položaj u javnom životu, koji ga ide, a zahtieva ne bez svakoga uspjeha, jer se katolici u Nizozemskoj ne smatraju više helotima, kako je bilo prije par decenija.

(Dalje će sliediti.)

Udruživanje molitava za sjedinjenje crkava.

I.

Oslobodjenjem istoka od turskog jarma započetim s Grčkom a još nedovršenim s Bugarskom usljed rusko-turskog rata g. 1878., zapad i katolička crkva stupili su u življi odnošaj sa istočnim narodima i s istočnom crkvom, a slobodu vjeroizpoviedanja zajamčena Berlinskim ugovorom, dapače postavljena kano uvjet priznanju nezavisnosti Rumunjske, Srbske i Crnegore, a nametnuta poluzavisnoj Bugarskoj i umirućoj Turskoj, otvorila je katoličkoj Crkvi prostrano zemljište spasonosnoga djelovanja. Nije se čuditi dakle, da je prošle jeseni katolički Malines-ski kongres u Belgiji uzeo u pretres veliko pitanje sjedinjenja crkava, te dobro upućen po svećenicima, koji su putovali istokom, te se temeljito upoznali sa stanjem raznih istočnih crkava, stvorio zamašnih zaključaka proniknutih bratskom ljubavi i praktičnom mudrosti.

U ovome listu na široko su obrazloženi ti zaključci *), ali je samo napomenut najvažniji izmedju svijeh, onaj naime *o udruživanju molitava za sjedinjenje crkava.*

Nema molitve, o kojoj se može unapried s tolikom stanovitosti kazati, da će biti uslišana, koliko ona, koja ide za učvršćenjem sloge u istini i u ljubavi Kristovoj i njegove crkve, gdje ona postoji, ili za uzpostavljenjem njezinim gdje je nje nestalo. Ovaka molitva nije drugo, nego nasljedovanje one, koju je Krist, Bog i Spas naš, prije svoje muke i smrti svome Otcu nebeskomu prikazao — ut unum sint — za uslišanje koje položio je cienu samoga života svoga. Kako ne bi ona bila po njemu prihvaćena, kad je na to upravljena, da haljina Spasiteljeva pred hiljadu godina u dvoje rasparana postane opet *jednom?* U poviesti Crkve nema kobnijega ni zamašnijega dogodjaja. Da se nijesu istočna i zapadna crkva razdielile, protestantizam ili se ne bi bio porodio, ili bi ga bila sjedinjenja Crkva u zametku ugušila. Protestantizam je proizveo sadanji racionalizam, koji hara inteligenciju svega izobraženoga svieta, te ju otudjuje svakoj vrhunaravnoj istini, a najnovije mu je čedo komunizam, koji prieti ljudskome poredku. Više proti ovome, nego proti vanjskim zapletajima su naperene ogromne permanentne vojske, koje bi bile naoružane i kad ne bi bilo istočnoga i alsacijo-lotarinskoga pitanja. Nego *anarkija činâ* temelji se u *anarkiji mis'i,* a proti ovoj posljednjoj vojske nemogu ništa. Samo velika duhovna zadruga, samo Crkva Božja može na tom polju uzpostaviti red, ali za to ona treba svih svojih sila, sve svoje reserve, kako je kazao učeni benediktinac Van Caloen, kad je zagovarao na Malines-skom kongresu sjedinjenje crkava. „Danas, reče u svome izvještaju, kad je sa svih strana napadnut katolički zakon, koje ojačenje ne bi Isukrstovoj vojsci došlo, kad bi se ove nove čete (istočne), ostavljene, tako reći, od stoljeća u reservi, pridružile Crkvi, te suzbile složno paklene navale?"

Moć molitve, da se povrati k jedinstvu otrgnuti dio kršćanstva, pokazala se ovoga istoga stoljeća u Englezkoj. Udruživanju molitava za njezino obraćenje ima se zahvaliti ponajviše, da je katolička crkva obuhvatila tamo dobar dio svih slojeva, da joj se jerarhija ustrojila, da je otmenija strana anglikanskoga svećenstva privedena k jedinstvu, da su Weisman-i, Manning-i i Newman-i sjali ili sjaju kao zviezde na obzorju ne samo Englezke, nego vasione crkve, i da je ova skočila kod prvoga naroda svieta na ugled, koji daleko nadkriljuje onaj same anglikanske crkve.

A što li neće molitva, bude li obćenita, žarka i uztrajna, polučiti napram istočnoj crkvi, koja ima sa zapadnom zajednička glavna otajstva vjere, sakramente, štovanje Bogorodice i Svetaca?

I evo zašto katolički Malines-ski kongres, držan prošle godine, *„nastavljajući djelo započeto belgijanskim episkopatom poslje kongresa g. 1867.“*, nad svim preporukama po njemu učinjenim *„pozivlje se na vjeru i revnost, da se svuda ustanovi udruživanje molitava za sjedinjenje crkava.“*

II.

O postanku toga udruživanja pripovieda barnabit Padre Tondini, učenjak na glasu, veliki prijatelj Hrvata i Slavena, s kojima se u dugim i teškim misijama upoznao. On od 36 godina neumorno radi o sjedinjenju crkava i o razprostranjivanju udružne molitve,

*) Vidi Kat. List br. 51. 52. g. 1891.

koje je ako ne prvi, a stalno glavni i najrevniji začetnik. Od njega ćemo posuditi glavne podatke, sadržane u vrlo zanimivome djelcu francuski napisanom: *„Molitva i podpora Svete Stolice i episkopata za djelo sjedinjenja crkava.“* [1])

Zametak udruživanja molitve nalazi se u statutu barnabitskog reda, po kojemu svi redovnici i novaci dužni su moliti se Bogorodici bez grieha začetoj, po ustanovljenoj formuli, za obraćenje nesjedinjenih Grka. Na tu molitvu nadovezao je Pio IX. za članove reda s breveom od 2. rujna 1862., a za sve pravovjernike s breveom od 11. lipnja 1869. obilate oproste. Kad se glasoviti Rus grof Schouvaloff obrati na katoličku vjeru, te stupi u barnabitski red, upozna tu molitvu, koju je imao kao svi novaci moliti u posebnoj kapelici U svojoj znamenitoj knjizi *„Moje obraćenje i zvanje“ (Ma Conversion et ma Vocation)*[2]) on priznaje, da se u novicijatu naučio *istinito i kršćanski ljubiti svoju domovinu*, te razumio, da cilj njegove molitve ima biti za vas život, poslje vlastitoga spasenja, da se njegov veliki narod povrati k religijoznome jedinstvu.

„Gospode! — piše on — ako prilike nijesu mi dale, da služim svojoj domovini, boreći se za nju, neka moja molitva ako ništa, neka moj život, ako uztreba, bude njoj posvećen, i neka doprinesem makar zrno praha velikoj sgradi njezinog duhovnog preporodjenja.“

Bog usliša žarku molitvu O. Schouvaloff-a, te od ovoga zrnca nikne veliko stablo *„udruživanja molitava.“* O. Tondini bijaše prijatelj Schouvaloff-ov, dapače po svoj prilici dao mu povoda, da stupi u isti red. Ove dvie liepe duše sdružiše se u istoj misli, te se obvezaše poslje svake pričesti posebnu molitvu izreći za Rusku. O. Tondini bijaše još kao diete čuo govoriti o udruživanju molitava za obraćenje Englezke, ustanovljenome po glasovitome obraćeniku O. Ignaciju Spencer-u, passionisti Bilo je prošlo tri godine od smrti O. Schouvaloff-a (1859.), kad jedan put, nalazeći se sam u svojoj celiji, sine mu iznenada misao: *„Ono što je O. Spencer učinio za Englezku, valja učiniti za Rusku.“* I lati se odmah posla proseći svuda molitava, pričesti, itd. za tu svetu svrhu. Ovi bješe početci *„Udruživanja molitava.“* Za tim Otac Tondini izradi dotični program, dade ga tiskati s onom molitvom Bogorodici, koja se bila tako dojmila O. Shouvaloff a. Iz ove ipak izpusti onu rieč *„razkolnik“*, uporavljenu na iztočnu braću, koja ne pristoji djelu ljubavi i milosrdja, a u velike je zazorna pravoslavnima, kojih veći broj drži in bona fide, da sliedi pravu vjeru. O tomu O. Tondini pripovieda sliedeću zanimivu anekdotu. Kad O. Spencer g 1852. dobi od Pia IX. audienciju, da mu podastre svoje *udruživanje molitava za obraćenje Englezke*, zamoli papu, da kad se spominju anglikanci, neka ih ne bi zvali *„hereticima.“* — *„Ja ne priznajem,* — reče on Papi — *da sam bio svojevoljan heretik prije svoga obraćenja, a ne mogu priznati, da su heretici i moji zemljaci.“* — *„Što kažete?“*, odgovori mu Papa; — ali zamislivši se malo, pristane ljubeznim prignućem glave na molbu O. Spencer-a. Usljed toga u pismu, koje izdade *Propaganda*, ne čita se rieč haereticorum, nego prosto acatholicorum. A ipak Anglikanci ne priznavaju sedam sakramenata, dapače dvojbeno je, da li im je krštenje valjano, nemadu misnoga posvetilišta, niti štovanja Bogorodice i svetaca, niti apoštolske sukcesije! I benediktinac Van Caloen u svojoj znamenitoj razpravi *„Religijozno pitanje kod Grka“* preporuča, da se nigda ne označi pravoslavne *razkolnicima*, jer ih to duboko vriedja i odvraća od nas. U tom obziru O. Tondini spominje, da Pio IX. u svojemu pismu „Arcano divinae Providentiae consilio“, upravljenom 8. rujna 1868. na istočne nesjedinjene biskupe, kojim ih pozivlje, da dodju u Vatikanski sabor, izostavlja pomljivo rieč *„schismatici“*, a to bi navlaš učinjeno, opaža historik Vatikanskoga sabora Cecconi, kasnije florentinski nadbiskup, da se ne bi odieljena braća ozlovoljila.

III.

Medjutim general Barnabita bijaše izhodio od Pia IX. potvrdu udruživanja molitava s gore pomenutim brevima, a kasnije s breveom od 30. travnja 1872. podpuni oprost za one, koji prisustvuju misi ustanovljenoj najprije u barnabitskoj crkvi pariškoj za povratak istočne crkve ka katoličkome jedinstvu.[1]) Ova misa se služi prve subote svakog mjeseca na čast Majci Božjoj bez grieha začetoj, te oprost, koji je s početka podieljen samo za Barnabitske crkve, sad je protegnut na sve crkve, koje bi uvele tu misu. Ovdje nam je red spomenuti u našoj domovini velebnu Djakovačku crkvu, posvećenu po biskupu Strossmayeru *„sjedinjenju crkava“*, u kojoj se po njegovoj naredbi prve subote *svakog* mjeseca služi u tu svrhu misa na čast neoskvrnutoga začeća Bogorodice.

Oboružan papinim brevima, obodren na sveto djelo posebnim blagoslovom Pia IX., koji na molbi O. Tondini-a napisa svojom rukom: Benedicat te Deus et dirigat cor et intelligentiam tuam, junački *barnabita* proputova dio Europe, te povede za sobom u miroljubivu križaru molitava episkopat Francuske, Italije, Belgije, Holandije i Englezke. Na koncu pohvaljena djelca nalazimo imena najslavnijih ili živućih ili ne davno umrlih katoličkih biskupa, koji su upisani u družtvo: nadbiskupa Pariškoga Darboy-a, usmrćena po komunardima g. 1870., Mgr. Perraud-a, Mgr. Pie-a, Dupanloup-a u Francuzkoj, Manninga kardinala-arkibiskupa

[1]) *„La prière et l' appui du Sanct-Siége et de l' episcopat pour l' oeuvre de la reunion des Eglises“ par le pére Cesaire Tondini barnabite* — Paris — Typographie de E. Plon et Cie — 1876. Ovo dragocieno djelce od 123 st. bilo bi vriedno s puno razloga prevesti na hrvatski.

[2]) *Paris, Douniol, 1864. 2de Edition.*

[1]) Sva tri breve-a i molitva Bogorodici, na koju je nadovezan oprost, nalaze se medju dokumenti, koji su priloženi navedenome djelu P. Tondini-a.

Londonskoga sa devet englezkih i irskih biskupa, kardinala nadbiskupa i primasa belgijanskoga i sve njegove *suffragane*, dvadeset i osam talijanskih biskupa, i četiri biskupa holandeska. Našo se g. 1867. kad je O. Tondini radio o svetoj stvari, bosansko-sriemski biskup u Paris-u, gdje se prvi put upoznao s njim, te možemo si predstaviti, kojim ju je veseljem prigrlio, te svojom rukom napisao na dotičnom spisu ove rieči: „Approbo, et toto corde amplector opus pietatis, quo gratia conversionis petitur pro Slavis, quos ceu fratres meos diligo impense." Datum je od 14. lipnja 1867. Napokon se iztiče ime Antiokijskog, Aleksandrijskog i Jerusalemskog patrijarke. Osamljenost biskupa Strossmayera izmedju svih hrvatskih i dalmatinskih biskupa u tom svetom djelu dokazuje nam, da ono nije još kod nas poznato, jer nema dvojbe, da bi mu se bio vas domaći episkopat pridružio, te ne bi bio zaostao za njemačkim, koji još g. 1859. naredi, da se u svakoj diecezi moli za sjedinjenje crkava.

Čovjek precjenjuje često svoje sile, kad se u sebe samoga pouzdaje, ali ih više puta omalovažuje, jer se ne naslanja na izvor svake duševne moći. I najslabiji može postati jak, kad ga vjera nadahnjuje, koje hrana je molitva, te tako u svojoj zabiti može doprinieti k izvedenju velikih djela. Dobro reče O. Tondini u govoru držanu u Malines-skome kongresu: „*Jedan samo čovjek pun vjere i molitve učiniti će više za sjedinjenje crkava, nego četa bogoslovaca, pisaca, a navlastito politikaša.*" Crkve će se sjediniti stoprv tada, kad se budu spojili duhovi i srca zapadnjaka i istočnjaka. Tko moli za drugoga, ljubi ga. Molitva i ljubav smiriti će spor viekova.

I. Molitva, na koju S. O. Pio IX. nadoveza: 1. oprost od 300 dana za svaki put, kad se recitira; 2. podpuni oprost za one, koji će ju moliti čitav jedan mjesec svakog dana, te će izpovjedivši se i pričestivši moliti po namjerama sv. Otca.

„*Prevod iz talijanskoga originala.*"

O Marijo, neoskvrnuta Djevice, mi tvoji sluge i djeca svete katoličke rimske crkve, puni pouzdanja u tvoju moguću zaštitu, molimo te ponizno, da izprosiš od Duha Svetoga, na čast i slavu njegovoga proizhodjenja od Otca i Sina, obilatost njegovih darova za našu zavedenu braću, nesjedinjene Grke; e da bi se prosvietljeni oživljujućom milosti povratili u krilo katoličke crkve pod nepogrešivim ravnanjem njezinog prvog pastira i učitelja, te da iskreno sjedinjeni s nami slave vršenjem dobrih djela presveto Trojstvo, i časte u isto vrieme tebe, Djevice Bogorodice, milosti puna, sada i u sve vieke. Amen.

II. Molitva Bogorodici, sastavljena iz teksta Grčkoslavenske liturgije — u latinskome originalu.

„Summam habentes fiduciam in Te, *Deipara semper Virgo,* simul cum sejunctis a nobis fratribus in Tua Conceptione *fundamentum* veneramur *salutis, gratiae basim, speique nostrae fulcimentum.* Exaudi, o Maria, preces, quas pro his fratribus fundimus, qui una nobiscum, *Te totam sanctam, Te arbitram donorum Dei, Te omnium vocant conciliatricem bonorum.* Effice, ut perspicientes aliquando divinam Petri auctoritatem, quem ipsi dicunt *fundamentum Ecclesiae, supremum Apostolorum fundamentum, regni coelorum claviferum, inconcussam dogmatum basim,* non amplius abnuant auctoritatem Romani Pontificis, quem, vel ipsi, in persona Magni Leonis, *suum ipsorum* nuncupant *Pastorem, haeredem throni et primatus Petri, caput* denique *Ecclesiae.* Amen."

Napomena. Podbrisane rieči izvadjene su iz liturgičkih knjiga.

III. Uslied breveа Pia IX. od 30. travnja 1872. sve crkve izvan Italije, gdje s privolom Ordinarijata bude ustanovljena *sveta misa za povratak katoličkome jedinstvu, zatim crkve grčko-ruske na dan neoskvrnutoga začeća Bogorodice i na prvu subotu svakoga mjeseca,* i to na čast istog neoskvrnutog začeća Bogorodice, uživati će blagodat podpunog oprosta. Ovim će se dakle okoristiti svi vjernici, koji će se u jedan od gore pomenutih dana izpovjediti i pričestiti, te moliti po namjeri sv. Otca.

Tako ovaj oprost koliko onaj pod I. mogu se uporaviti na duše u čistilištu. — Imena crkava, gdje će se pobožna misa ustanoviti, imadu biti priobćena generalu Barnabita u Rim.

Može li župnik concelebrando zadovoljiti dužnosti applicandi pro populo?

U mjestu X. sastalo se u subotu na proštenje više unijatskih župnika. Svaki njih bio odlučio još iste večeri ići kući, da u nedjelju misi u svojoj župnoj crkvi pro populo. Ali kad tamo, na jednom nasta tolika oluja, da nitko nije mogao kući. Domaćinu župniku bilo doduše težko u svom malenom i trošnom stanu namjestiti toliku gospodu; ali si misli, bolje je, da idu kući u nedjelju u jutro, a preko noći da ostanu pod njegovim krovom, nego da im se šta zla dogodi putem u onako mrkloj noći. Nu u nedjelju bila još veća oluja, tako da se bez očevidne pogibelji života nitko nije mogao spremiti na put. E pa dobro, reče im siromašni domaćin, budite i danas moji mili gosti. Dà, za ručak još kako tako, ali za misu? U crkvi je samo jedan žrtvenik, a kod unijata je zakon, da se u isti dan samo jedna misa smije služiti na jednom žrtveniku. Nije druge van concelebrirati sa domaćinom. Nu sada nasta vrlo važna i živahna prepirka: mogu li concelebrando aplicirati pro populo? Jedni tvrdiše, da se concelebrando može aplicirati pro populo, a drugi da se ne može. To praktično pitanje staviše mi preko sl. uredničtva Kat. Lista dvojica unijatskih svećenika (od kojih je jedan bio *pro* a

drugi *contra*), da ga u ovom Listu riešim, što evo rado i činim.

Najprije odmah bez svakoga okolišanja tvrdim, da župnik može zadovoljiti dužnosti aplikovanja pro populo, ako samo concelebrira sa misnikom. Za tu svoju tvrdnju pozivam se na uglednoga pisca, naime Benedikta XIV. Taj učeni papa u svom klasičnom djelu „De sacrosancto Missae sacrificio" libr. 3. cap. 16. n. 10. na dugačko dokazuje, da svećenik concelebrans smije za onu misu, koju concelebrira, uzeti i misnu nagradu. Ako dakle tom misom može zadovoljiti dužnosti, na koju se je obvezao stipendijem, to onda za cielo može zadovoljiti i dužnosti applicationis pro populo. Evo rieči Benedikta XIV.: „De sacerdotibus Graecis cum Episcopo celebrantibus, item de sacerdotibus Latinis, qui, cum suscipiunt Ordinem, aut consecrantur Episcopi, pariter concelebrant, dudum verba fecimus. Excitatam nuperrime intelleximus quaestionem, an sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes eleemosynam possint accipere, Missam ei applicando, qui eleemosynam praebet. Cardinalis de Lugo tract. de Sacramentis disput. 19. sect. 12. n. 252. diserte docet: *quod si duo Sacerdotes simul consecrarent unam Hostiam, essent duæ oblationes, et singuli possent applicare Missam pro diversis.* Huic sententiæ subscribere videtur Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ q. 83. art. I. disput. 79. sect. 12 §. *Hic vero potest.* P. la Croix tom 2. Edit. Venetæ ann. 1722. pag. 137. n. 219. postquam sententiam eorum exposuit, qui putant recens ordinatos Missam juxta intentionem Episcopi, qui celebrans est præcipuus, applicare debere, ab hac discedit opinione, aitque Ordinatum quidem non esse celebrantem præcipuum, sed tamen revera celebrare, nec ullam esse causam, quamobrem illi adimi possit auctoritas applicandi Missam cui sibi libitum fuerit. Verum pag. 356. §. 3. n. 2323. rursus existimat, non licere Sacerdoti accipere eleemosynam; tum quia qui eleemosynam præbet, Missam solitam ad altare postulat celebrari, tum quia in controversia positum est, an Sacerdos concelebrans consecret, cum contigere possit, ut ultima Consecrationis verba pronunciet, postquam Episcopus eadem verba omnia pronunciaverit. Sed postremam hanc rationem nullius esse roboris dudum demonstravimus. Primæ vero rationi similitudo inest aliqua veritatis: sed ex ea tamen inferri non potest, Sacerdotes in Ecclesia Græca concelebrantes non posse eleemosynam accipere, et Missam ei applicare, qui eleemosynam præbet; præsertim vero si sacerdotalibus induti vestibus integram recitent Missam, consecrent, et consumant. Difficultas in eo tantum esse potest, an eleemosynam iis liceat accipere, qui usitatis induti vestibus Missæ tantummodo adsunt, et Eucharistiam accipiunt, ut ex quodam Responso intelligitur Gregorii XIII quod commemorat P. Thomas a Jesu *de Conversione omnium gentium promovenda* pag. 485. et 486. quo casu prohiberi non possunt ab eleemosyna accipienda, modo eam non accipiant titulo applicationis Missæ. In Ecclesia Occidentali, quando Sacerdotes cum Episcopo celebrant, oblationum erant participes; oblationibus vero cum successerit eleemosyna, facile intelligi potest, ubi etiamnum vigeat ritus concelebrationis, non posse concelebrantem privari jure suo accipiendi eleemosynam pro Missa ei applicanda, qui eleemosynam præbet, quique præsertim probe est conscius, Sacerdotem eo modo Missam Episcopo concelebrare. Quod si aliter dicamus, Orientalis Ecclesiæ Presbyteri eleemosyna plerumque carebunt."

Dr. **M. Štiglić.**

Dopis.

Cerovac. (*Sv. križni put*) Proljetos pisao sam u kratko svojim župljanom u Ameriku, da se nezaborave dragoga Boga, pak svoje mile crkve presv. Trojstva na Cerovcu, gdje su prvo svjetlo svieta ugledali. Kako vidim, bila jest rieč u sgodno vrieme rečena. Prosio sam svoje župljane, da saberu svotu za sv. križni put, a moji župljani, koji se nalaze za sada u sjevernoj Americi, sakupiše 135 for. u to ime. Crkva bude sada sv. križnim putem ukrašena, a narod jošte većma na pobožnost pobudjen. Najsrdačnije se zahvaljujem u ime svoje, pak i u ime ostaloga siromašnoga u ovom krškamenu živućega naroda svojim župljanom u Americi, kao što i ostaloj braći iz Slovenske, koja se takodjer k njim pridružiše pak u to ime novčani dar doprinesoše. Od mene jim hvala, a od dragoga Boga stostruka plaća!

Cerovac dne 29. prosinca 1891.

Fr. Sokolović,
župnik.

Viestnik.

Zagreb. Za „**svećenički dom**" uplatiše nadalje: Krapac Ivan 50 for. Kučenjak Milan 10 for. Crnajšek Ignjat 10 for. Cimerman Franjo 10 for. Vidović Antun 10 for. Medeotti Edmundo 10 for. Blažević Adam 20 for. Bošnjak Ivan 50 for. Jakovina Ivan 10 for. Forko Juraj 12 for.

U Zagrebu dne 7. siečnja 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Društvo za klanjanje presv. olt. Otajstvu.) 14. prosinca prošle godine držalo je ovo družtvo svoju glavnu sjednicu. Iz izvješća o toj sjednici vidi se, da je to društvo ove godine skupilo svotu od 395 f. 86 novč., pa da je porazdijelilo u svemu 7 kazula, 2 albe, 2 humerala, 2 rokete, 1 pluvial, 1 missal, 1 pulpit za missal, 2 veluma, 1 antipendium, 12 cingula, 1 oltarnik, 2 odijela za ministrante, 21 korporal i 42 purifikatorija. Bog blagosovio djelovanje toga društva, koje toliko dobra čini za ures kuća Božijih širom naše domovine.

— (Zadarski nadbiskup.) Presv. gosp. Grgur Rajčević, novoimenovani i prekonizirani nadbiskup zadarski i metropolita dalmatinski, posvećen je za biskupa dne 27. prosinca pr. g. Posvetu je obavio u Gorici nadbiskup gorički uz assistenciju biskupâ ljubljanskoga i tršćanskoga.

Novi nadbiskup i metropolita bio je jučer, na praznik svetih triju kralja, svečano instaliran.

Bosna. (Župna crkva u Bugojnu.) Vanrednom požrtvovnošću puka i neumornim radom svojih župnika, naročito fra. Jerke Barbarića i sadanjega fra. Mije Batinića, stavljena je ova najveća crkva u Bosni pod krov, te valja još zadnju ruku staviti, da rad kraju priveden bude. Pošto je snaga župljana izcrpljena, obratio se je *odbor za gradnju rimokat. crkve u Bugojnu* na sve strane *proglasom*, ne bi li tu pomogla darežljiva ljubav bližnjega. U *proglasu* kažu: „Katolici obćine Bugojna misle, da svoju dužnost vrše, kada nisu zadovoljni samo time, da zgradu imadu, koja sveštenika i narod štiti od nezgoda vremena, već da ne miruju dotle, dok ne bude ta zgrada odgovarala zahtjevima katoličkoga bogoslužja. Gradnja je počela godine 1879., a još nije dovršena. Jošte se ne vidi zvonik, koji kako se to pobožno tumači poput prsta Božjega prema nebu pokazuje, jošte su zidovi prostrane zgrade goli i bez nakita, jošte fali najnuždniji nared, jošte se sada obavlja najsvetiji čin božanske žrtve na siromašnom oltaru od drva. Najbrojniji katolički kotar Bugojno imade zgradu za crkvu, ali crkve ne ima. Vjersko čuvstvo pučanstva tu okolnost bolno osjeća. Mi vidimo, da ostali vjerozakoni imadu liepo urešene zgrade za obavljanje službe božje, oslobodite nas braćo od čuvstva, koje nas postidjuje, da nas u tom inovjerci nadkriliše. Mi trebamo pomoći, jer siromasi su većina naših župljana, trebaju sami pomoći. Oduševljenjem su žrtvovali i činili sve, što im je bilo moguće: oni su težkom mukom zaslužene i zaštedjene novce podali, kad se je radilo o tom, da se sakupi svota, da se gradnja započme i do zadnjega stepena dovede. Sada su naše sile izcrpljene. Samo milostivi mar ovozemnih oblasti i Vaša velikodušna pomoć, braćo, može nam konačno namaknuti ono, što je već od više godina najvruća želja Bugojanskih katolika, to jest: „*Dostojnu kuću Gospodinovu.*" Preporučamo toplo ovaj vapaj pobožnih srdaca.

Rim. (Dobrotvornost sv. Otca.) Po odredbi Nj. Svetosti razdieljene su preko apostolske elemosinerie prošle godine 1891. sliedeće svote u dobrotvorne svrhe: Kao pripomoć potrebnim svećenikom, za izvanredne podpore palim obiteljim, udovicam i sirotčadi bivših činovnika papinskih 36.353 franka 66 centesima; za 952 siromašne obitelji u ime obskrbe 28.322 fr.; za 115 miriza čestitim djevojkam 11.500 fr.; u svemu 76.175 franaka 66 cent. — Osim toga izdao je sv. Otac i druge goleme svote u razne dobrotvorne svrhe, i napose za uzdržavanje škola katoličkih.

— (Zdravlje sv. Otca) Nekoje naše novine doniele su pod danom 3. siečnja iz Rima viest, da je sv. Otac ozbiljno obolio, te da su u Vatikanu spremni na najgore.

Mi možemo javiti, da je ta viest neistinita. „Osservatore Romano" ne zna ništa o toj bolesti sv. Otca, već nasuprot u istom Vatikanskom listu od 3. i 4. siečnja čitamo, da Nj. Svetost svaki dan prima u posebne audiencije razne dostojanstvenike crkvene i svjetovne, i naročito obitelji plemstva i patricijata rimskoga.

— († Kardinal Agostini.) Dne 31. prosinca minule godine umro je u Mletcima kardinal *Dominik Agostini*, patriarka Mletački. Kardinal Agostini rodio se u Trevisu 31. svibnja 1825. Dne 27. listopada 1871. bio je prekoniziran za biskupa u Chioggi, a 22. lipnja 1877. bi premješten na stolicu patrijarkalnu u Mletke. Kardinal je postao 27. ožujka 1882. R. i. p.

Francezka. (Proti nemoralnosti.) U Francezkoj stvorio se je savez, koji ide za tim, da izhodi od vlade stroge naredbe, kojimi bi se imala zapriečiti razuzdanost na ulicah i na javnih mjestih po velikih gradovih. Oni, koji započeše taj pokret, nisu doista ljudi odani klerikalismu, već liberalci, dapače pristaše su onih nauka, od kojih je i u Francezkoj i posvuda religija i crkva zadobila tolike uvrede. Ali strahota zla i skrajnje pogibelji, što priete družtvu, razpršiše mnoge predsude i potresoše savješću mnogih, koje je do sada koristoljublje i strast politička bila učinila okorelimi. Pa oni se sada obraćaju na otce obiteljî, bez razlike mišljenja političkoga i religijosnoga, stavljajući im ozbiljno na srce, da nastoje najvećom odlučnošću, e prestane ona zloraba, koja, kad bi potrajala, dovela bi do gnjiloće socijalne.

Dao Bog, te taj savez francezki našao posvuda mnogo revnostnih nasljednika.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Stražić Katica, učenica IV. razreda, Andrić Gašo, ekonom, Osunski Hildegarda, učenica, Djaković Stanislav, Djaković Ivan, brodovlastnik, Šokčević Ljudevit, učenik IV. razreda, Stivić Marija, učenica II. razreda u Šarengradu. Vuić Ljubica Izakova u Pest st. Ivanu. Mikuličić Blaž, učenik I. tečaja opetovničar u Krasici. Krizman Tomo u Oroslavju. Haberle Ignjat, kapelan u Kuzmincu. Haramiatović Dragica u Iloku. Učiona pučka u Buku. Kruhak Jeronim u Konšćini. Pomper Zvonimir pl. u Zagrebu. Učiona mužka u Lastovu u Dalmaciji. Svejanović Kristo Antunov u Lastovu. Tuličić Andrija kbr. 4. i Tuličić Antun kbr 5. u Lovčiću. Matijević Mijo kbr. 8. u Drenovcu. Ružičić Alojs kbr. 76. Tuličić Gašo kbr. 8. u Zagradju župe Bučje. Kazamitor Dragica u Iloku. Pavčec Ivan, duhovnik u Lepoglavi. Horvat Karlo, Vedriš Mato, Bačić Josip, Glogovac Josip, Vukčević Nikola, klerici u Zagrebu. Demetrić Eugen u Draganiću. Novak Stjepan iz Podgajca. Antolčić Antun kbr. 35. iz Podgajca župe Križevac. Fridrik Lovro, fin. nadstražar u Rakovici. Matijević Stanko, župnik u Drenovcih. Rukavina

Marija, učenica u Novaku p. Šid. Bilić Josip Matin u Betini u Dalmaciji. Kolarek Ignjat i Jurjević Ignjat, seljaci iz Peteranca. Ivanek Barbara u Humu p. Zabok. Istvanović Josip u Vinkovcih. Čusković Mara, učenica kbr. 54. u Podvinju. Čurić Luka u Fojnici u Bosni. Putica Vidaje, župnik u dolj. Krasnu kod Stolca u Hercegovini. Vukasović Ivan, veleposjednik u Stolcu. Kulier Andrija, učitelj obć. bilježnik u Busovaći. Šarić Marija Stankova i Blažević Ante, posjednik u Udbini. Hranilović Vladislav, župnik u Stojdragi. Kolak Ivan Nikolin, kbr. 39. u Perušiću. Mihaljević Josipa, djevojka u Vel. Sredicah. Matas Marija u Sinju. Balog Ivan ml., remenar u Valpovu. Vidas Dragica Mihovilova, učenica u Kraljevici. Marković Gašpar, učenik II. razreda u sv. Mariji u Medjimurju. Pire Ana, učenica II. razreda u Strugi župe sv. Juraj Ludbreg. Dovgan Ivan, odpravnik Katoličkoga lista u Zagrebu. Antonović pl. Albert, vratar u nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu. Rovešnjak Stjepan, učitelj u Draganiću. Rošić Fanika, obrtnica u Škrljevu. Fresel Janko, crkveni starešina u Rudah. Lehpamer Ignjat, stolar u Rudah. Škendrović Josip, kožar u Rudah. Turk Mato, mlinar u Vel. Bukovcu. Glavan Ljubomir Antunov u Podvežici, učenik pučke škole na ˋušaku. Treskanica Joso kbr. 8. Jurišić Stanko, kbr. 17. Margetić Manda, kbr. 22. Petrajdić Ivan, kbr. 25. Matijević Stipo kbr. 6. u Ratkovici u Slavoniji. Trnačić Nikola kbr. 53. Dosegović Stipo kbr. 1. Živić Stipo kbr. 18. Bošnjak Ivan kbr. 12. Gašparac Ivan svi iz Dragovaca u Slavoniji. Lopić Mijo u Varaždinu. Bradetić Antun i Švezka Grga u Lanišću u Istrti Mišulin Robert, Mišulin Vlatko, gimnazijalci, Vimer Rudolf, gimnazijalni kateket u Zagrebu. Lopić Mijo u Varaždinu. Pinterović Mato, Čolić Ivan, poljodjelci u Gibarcu. Antić Antun, posjednik u Lepenicah. Burolić Dinko i Poparić Bariša, učenici u Drnišu. Galović Josip u Zagrebu. Galović Stefan u Peterancu. Juras Ivan Filipa u Pasmanu kod Biograda u Dalmaciji. Krstić Josip, učitelj u Tkunu u Dalmaciji. Galović Marko sin Mihaljev u Gorancu kbr. 12. župe Vugrovec.

Književnost.

— **Treće izdanje žića sv. Alojzija Gonzage.** Knjiga „Život sv. Alojzija Gonzage", što ga napisao Cepari, a priredio Dr. *Josip Lang,* doživila je eto u veoma kratko vrijeme svoje treće izdanje. Tome je izdanju dodana „Šestnedjeljna pobožnost na čast sv. Alojziju"; zatim pravila „bratstva sv. Alojzija", i napokon različite molitve. Ima tuj jutarnjih molitava, misnih, večernjih, izpovjednih, pričestnih, šest litanija, i to: na čast imena Isusova, presv. olt. Otajstva, presv. Srca Isusova, prečistoga Srca Marijina, litanije lauretanske, i napokon litanije na čast sv. Alojzija i više molitava na čast istoga angjeoskoga mladića. Na koncu je „obnova zavjeta" i tri pjesmice na čast sv. Alojziju. Knjigu rese 4 slike, a obuhvata 528 strana, a cijena joj je u platno vezanoj *30* novč. Kao što prva dva izdanja toplo preporučismo, tako po gotovo ovo obsežnije još toplije preporučamo.

— **Život sv. Stanislava Kostke,** zaštitnika mladeži. (Preštampan iz „Vrhbosne"). Napisao *Ferdinand Brixi,* svećenik družbe Isusove. U Travniku 1891. Naklada nadbiskupskoga sjemeništa. Dozvolio nadbisk. Ordinarijat Vrhbosanski. Knjiga obuhvaća uz predgovor 193 strane. — Preporučamo našoj mladeži i ovo liepo djelo, jer i u ovomu će životu kršćanska mladež u izobilju naći primjerâ kreposti, za kojima će se povesti. Našoj mladeži biti će ovaj Svetac jošte malo poznat, pa to je i ponukalo veleč. pisca, da joj poda ovu knjižicu.

Javne zahvale.

Na krasnoj božićnici sastojećoj se iz liepe biele kazule, tri korporala i šest purifikatorija, koju je družtvo „za sveudiljno klanjanje presv. oltarskom otajstvu i za obskrbu siromašnih crkva" u Zagrebu darovalo mojoj crkvi, liepo se zahvaljujem.

U Loboru 27. prosinca 1891.

Josip Kotarski,
župnik.

Zagrebačko veleštovano družtvo za sveudiljno klanjanje presv. oltarsk. Otajstvu i za obskrbu siromašnih crkva, poklonilo je Sladojevačkoj crkvi liepu božićnicu, sastojeću se od 1 kasule, 1 rokete, 3 korporala, 6 purifikatorija, 1 oltarnika, 2 odiela za podvornike. Na tom liepom daru zahvaljujem se veledušnomu družtvu u ime svojih župljana i svoje. Bog platio!

Sladojevci 30. prosinca 1891.

Drag. Dauer,
župnik.

Velecienjena Gospodja Marija Bosanac, udova kr. kot. predstojnika, imala je dobrotu dostaviti ovomjestnoj crkvi sv. Trojice dvie liepe rokete. Uz smiernu molbu, da joj Višnji ovaj dar obilato naplati, podjedno mi je izraziti najtopliju zahvalu.

Trojstvo 31. pros. 1891.

Medeotti,
župnik.

Poziv na predplatu.

Svim čitateljem i prijateljem „Katoličkoga Lista" preporučamo taj list i za ovu godinu 1892., da ga dobrohotno podpomognu svojom predplatom i svojim perom.

Mi sa svoje strane trsiti ćemo se, kako nam je dužnost, da list bude vazda odgovarao svim pravednim zahtjevom i željam.

Molimo jošte onu gospodu predplatnike, koji žele, da im se štogod u naslovu promieni, da nam što skorije to dojaviti izvole.

U Zagrebu 7. siečnja 1892.

Dr. Josip Volović.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 2. U Zagrebu, 14. siečnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogled po svietu.

(Dalje.)

Iz Hollandije preplovimo na britske otoke, da se i tamo donekle utješimo sa preokretom stvari na bolje. Kad promatramo današnje prilike katolicisma u Britaniji, onda nam se pričinja, kao da su nastupili dani, gdje rieke krvi tolikih mučenika katoličkih za Henrika VIII. a osobito za njegove nedostojne krvoločne kćeri Jelisave prolivene, gdje nečuvene patnje, što ih imadoše dični stanovnici „otoka svetih“ kroz zadnja tri četiri stoljeća podnašati, počimaju roditi onim plodom, onim blagoslovom, bez kojega krv za svetu stvar prolivena, muke za Boga podnašane, nikad ne ostanu. „Semen est sanguis Christianorum.“ Minulo je doba, kad su i na tim otocima katolici bili heloti, kad je bilo dosta biti katolikom, da budeš proglašen nesposobnim za svaku državnu službu, te lišen mnogih pogodnosti, koje su drugi uživali. Danas može katolik biti i podkralj Indije. Odkad su katolici emancipirani te je uzpostavljena hierarhija u Englezkoj (1850.), broj se katolika sve više množi, a brojem se povećaje i njihov ugled te upliv. — Episkopat englezki i svećenstvo te razni redovi i kongregacije, kojih tamo imade mnogo, djeluju uzorno, a uspjeh njihova rada pokazuje se tako u revnom kršćanskom životu katolika, kako i u velikom broju konvertita, medju kojimi se nalazi mnogo anglikanskih svećenika. Razne predsude o katoličkoj crkvi sve više ginu, anglikanci uvadjaju mnoge običaje u svoju crkvu, kojimi se sve više približuju crkvi katoličkoj, a kako je anglikansko svećenstvo na dosta visokom stupnju kulture, te se znade ozbiljno baviti bogoslovijom, ima nade, da će napokon Božjom pomoći ipak doći do istine, a sviet će opet vidjeti čitavu Englezku u krilu katoličke crkve. Nemojmo u ostalom misliti, da će to baš tako brzo biti. U Englezkoj bo imade takodjer mnogo vjerskog indiferentisma; ona obiluje raznimi vjerskimi sektami, koje revno nastoje, da se razšire; ona je sva prepredena mrežama slobodnog zidarstva; — ta ona je majka slobodnog zidarstva. A da su to sve silne zapreke širenju katolicisma, i da čovječanski računajući treba mnogo vremena, dok se te zapreke svladaju, ne treba dokazivati. U ostalom, ove povoljne prilike, koje smo naveli, toliko nam svakako dopuštaju, da smijemo gojiti nadu, è će Englezka ipak još jednom biti katolička. Ne možemo ostaviti britskih otoka, da ne spomenemo, kako je čestiti irski narod i prošle godine pokazao, da on ne dieli politiku od morala. Parnell, protestanat, taj toliko slavljeni a inače umni vodja Iraca u englezkom parlamentu, okaljavši svoje ime griešnim odnošajem napram ženi svog prijatelja, komu ju je napokon i oteo, morade radi toga pasti. Katolički irski narod nije mogao trpjeti, da u borbi za svoja sveta prava imade vodju, koji moralno toli nizko stoji. Lako je to. gdje su biskupi — biskupi, a katolici — katolici u pravom smislu rieči. Parnell u kratko iza toga umre. Kako je to brzo išlo jedno za drugim! Moralni pad, politički pad, pad u grob. A ima naroda u Europi, koji bi trebali, da se ugledaju u primjer Iraca, al trebalo bi znati i trpiti, kako Irci znadu.

Kad smo već tu na otoku, kojega obale biju valovi silnog atlantskog oceana, bacimo oko preko tog oceana u Ameriku, da vidimo, kako je crkvi u tom novom svietu? Nije najgore, dapače u nekim priedjelima možemo kazati dobro.

Počmimo sa sjedinjenimi državami. Kardinal Gibbons je pod konac prošle godine u jednom amerikanskom listu vrlo zanimivo ocrtao sadanji položaj katoličke crkve u tih državah. Po onom, što je taj čuveni kardinal priobćio, smijemo se nadati, da u toj državi kato-

ličku crkvu čeka najljepša budućnost, a da će time dobiti i budućnost same države, o tom ne dvoji nitko, koji znade, u koli uzkom savezu je dobro crkve sa dobrom države. — Blagoslovno djelovanje crkve opaža se svuda, ako se to djelovanje promatra i samo sa naravnog te političkog stanovišta. Sjedinjene države znadu to djelovanje cieniti, te kardinal Gibbons upravo krasno opisuje priznanje, što ga država napram katolicismu izkazuje. Svojim zanimanjem za radnike i doseljenike, te nastojanjem, da im položaj što više olakša, steče si crkva povjerenje ovih, i tako joj lako podje za rukom, u te slojeve pučanstva uliti veliko zanimanje za javni socijalni život, što opet i po crkvu i po državu radja najljepšimi plodovi.

Broj se katolika danomice množi osobito silnim useljivanjem, a time raste ugled i upliv crkve na javni život. Dosta je već davno, što je čuveni englezki historik Macaulay upozorio sviet na divne uspjehe, koje crkva kat. svojim djelovanjem u Americi postizava, te izjavio, da ona više dobiva u novome svietu, nego što u staroj Europi gubi. Čudnovatim se množenjem katolika liepo potvrdjujuju rieči ovog velikog pisca. God. 1790. bijaše u sjedinjenih državah samo 32.000 katolika, dakle 1/1107 dio ukupnog pučanstva; danas ih imade do 10,000.000, dakle $^1/_6$ ukupnoga pučanstva. Prije sto godina bio tamo samo jedan biskup i do 30 svećenika; danas imade 13 nadbiskupa, 73 biskupa, 8300 svećenika i do 7500 crkava. Nu da ne bi tko mislio, da se na to množenje katolika dadu uporaviti rieči: multiplicasti gentem, et non magnificasti laetitiam, kardinal Gibbons na naše veselje konstatuje, da taj veliki broj katolika i svojimi vrlinami zaslužuje naše udivljenje. On hvali njihovu požrtvovnost, kojom doprinašaju u crkvene svrhe, premda nema medju njimi baš mnogo tako zvanih „amerikanskih milijunaša“, iztiče čistoću i nesebičnost njihovih nazora, čudi se njihovoj spretnosti u upravi, o kojoj veli, da je postala gotovo proverbijalnom. Katolici svjetovnjaci iztiču se u socijalnih i znanstvenih pokretih. Medju znaci, po kojih se dade sigurno suditi na krasnu budućnost Crkve u sjedinjenih državah, najvažniji je taj, što katolici osobitu pomnju posvećuju uzgoju. Sada imade tamo 35 crkvenih sjemeništa, 102 kolegija i do 600 zavoda za uzgoj djevojaka. Osnovna pouka napreduje orijaškimi koraci. Katoličkih župnih škola ima do 4 tisuće, a polazi ih do 633.000 djece. U svih katoličkih zavodih u sjedinjenih državah, uzgaja se do 800.000 mladeži. — Kruna svih tih zavoda je prije par godina osnovano kat. sveučilište u Washingtonu. Prigodom osnivanja ovog sveučilišta pokazaše katolici, kako su spremni doprinašati u crkvene i uzgojne svrhe. „Kad se osnivao kollegij u Georgtownu, piše kardinal Gibbons, vanrednim se smatraše darom, ako je tko poklonio 100 dolara, a prije par godina, kad se osnivalo sveučilište u Washingtonu, darovi od deset, dvadeset, petdeset, dapače od sto tisuća dolara ne bijahu riedki, što više, našao se jedan velikodušni dobročinitelj, koji je poklonio 500.000 dolara.“ Eto, takvi su katolici u saveznih državah, gdje crkva ne stoji pod nikakvom zaštitom države, koja stojeći na skroz naravnom stanovištu, ne osvrćući se na ikakvu religiju, crkvi pušta slobodne ruke, kaošto i ostalim religijam, dok njihovo djelovanje nije pogibeljno po državu. Neka se ne boji, na Crkvu se katoličku neće moći nikada pravom potužiti. Kako bi Crkva u mnogih zemljah Europe bila sretna, da se napram njoj tako postupa! Pod zaštitom države stoji tobože, što više, državnom se crkvom nazivlje, a kad tamo, ta je zaštita jaram, koji Crkvu stoji mnogo samozataje, mnogo poniženja, mnogo tuge. — Neka u ostalom nitko po ovih naših izjavah ne sudi, da smo mi možda sljedbenici tako zvanog kršćanskog umjerenog političkog naturalisma ili barem katoličkog liberalisma. O ne! znademo bo dobro, da je sv. Stolica jednu i drugu nauku osudila. Znademo mi, kako su prošli Lamenais, Lacordaire, Montalembert sa svojim „Avenir“-om za Grgura XVI. Mi dušom i tielom prihvaćamo princip Crkve, da duhovna i svjetovna vlast kao duša i tielo u čovjeku, imadu složnimi silami raditi, jedna drugu respektirajući, jedna drugu podupirajući, za dobrobit čovječanstva svaka u svom djelokrugu; a razstavu države od crkve smatramo samo kao neki modus vivendi, „koji uslied izvanrednih okolnosti u stanovito vrieme i u stanovitoj državi može zaista postati potrebnim“[1]), kao što je potreban u sjedinjenih državah. Ne, mi se ne damo zavesti onom zvučnom frazom: „slobodna crkva u slobodnoj državi“, koju najviše zlorabe oni, kojima je najčešće na ustima; mi tek naglašujemo, kako bi Crkva mogla stoputa blagoslovnije djelovati podupirana i respektirana od države, kao što bi prema volji Stvoriteljevoj imalo biti, kad toli blagoslovno djeluje u državi, koja se na nju ni ne obazire, već joj samo pušta slobodne ruke te joj ne baca klipove pod noge.

Nemojmo ipak po sjedinjenih državah suditi i o ostalim državama Amerike, o kojima

---

[1]) Vidi Moulart: „L' eglise et l' état“ I. svez.

samo u kratko nešto. U sjevernoj Americi još kako tako, tuj imade mnogo Iraca, koji su iz svoje stare domovine sobom ponieli i vjeru i ljubav napram katoličkoj crkvi, tu se takodjer kao i drugud u Americi urodjenikom propovieda evangjelje i to ne bez uspjeha; ali u Mexiku, te u brojnim državama južne Amerike, koje su većinom Španjolci napučili, crkvi je baš tako nekako, kako i u katoličkih kršćanskih državah stare Europe. I tuj se ona imade boriti najviše sa svojim zakletim neprijateljem slobodnim zidarstvom, sa vjerskim indifferentismom, sa bezbožtvom. U najvećoj državi južne Amerike, u Braziliji, bilo je crkvi za carstva pod zadnje vrieme prilično; ali odkad je sad već pokojni car Dom Pedro protjeran, ona je izvrgnuta mnogim insultom od strane revolucionaraca. Konkordati, što su ih pojedine republike na sjeveru i zapadu Brasilije u potonje doba sklopile sa sv. rimskom stolicom, drže se i ne drže, prema tomu, kakova stranka se popne na vladu. Kao dična iznimka stoji tu republika Equador, koju sa najvećom hvalom i veseljem spominjemo. Konkordatom, što ga je ova republika sklopila sa sv. rimskom stolicom, dobi crkva takav položaj u toj republici, da si ljepši jedva može željeti. Dalo bi se reći, da je tu ostvarena teorija kršćanskih učenjaka o odnošaju izmedju crkve i države. I čudo, ova republika nije s toga nesretna, već upravo krasno uspieva. Uči se, stara Europo!

(Dalje će sliediti.)

Duhovna pastva. *)

O raznim granama bogoslovja razpravljao sam s Vama, Timoteju, u predjašnjih listovih; nu što je sve ovo; — koja je posljednja, najviša, prvotna svrha Vaših nauka? Slava Božja i spas duša, i imajući ovo pred očima, spasit ćete i dušu svoju. Spasit dušu svoju — zašto spasit? Zar je u pogibelji? Ako nije u pogibelji, zašto nam dovikuje onda Gospodin: »Bdijte!«; zašto nas opominje apoštol: »Budite triezni i bdijte, jer neprijatelj obilazi kao ričući lav, i traži koga da proždre?«[1]) Crkva nazivlje poziv u duhovnu pastvu militia[2]), duhovno viteštvo, ona nas postavlja na stražu nad svetim pukom[3]); ona nam daje oružje u ruke i opominje nas, da se revno i hrabro borimo proti dušmaninu. Jao nama, ako ostavismo svoje mjesto, ako usnusmo, ako se dadosmo svladati od neprijatelja. Bditi mora svećenik, i blago njemu ako ga nadje Gospodin, kad dodje, da bdije![1]) Tako je vas zemaljski, osjetni život kano ti noćna straža; tu nam svietli u tmini svjetlo vjere, tu nas ogrijava u studenoj zimskoj noći vatra ljubavi, koju nam donese Sin čovječji. Zato zastire biskup kod redjenja redjeniku glavu naglavnikom (humerale)[2]), a to je znak šućenja, podpunoga odieljenja od ovog vidljivog svieta, podpune smrti za ovaj osjetni život; ne vidimo više sjaja njegovih boja, ne čujemo više dražesti njegovih glasova; vremenitost je zaboravljena, ali je duh njezin uronio u vječnost i donosi plodove za vječnost. Zato mu predaje biskup naručnik (manipulus), »per quem designatur fructus bonorum operum.«[3]) Zato nazivlje crkva odielo svećeničko odielom ljepote i radosti[4]); jer je život svećenički[5]) život žrtava, žrtva pako svaka poljepšava i preobrazuje; uživanje snizuje nas do životinje; žrtva čini nas Bogu slične; uživanje radja sebičnošću, a svaka je sebičnost ružna. Odielo radosti je svećeničko odielo; to je radost svetaca, koji se vesele, radost onih, koji nadvladaše sviet; to je radost blaženih, radost, jer je prikazana žrtva te srce u Bogu počiva, neizreciva radost. Zato dovikuje biskup zaredjenim: Pax Domini sit semper vobiscum![6]) Ali, mladi prijatelju! nije sjaj, niti čast, niti uživanje samo, niti imetak napast dušobrižniku; druga je jošte napast, mnogo veća, jer se manje opaža, pogibeljnija, jer vazda djeluje: sila svagdašnjosti. Po malo počimlje zaboravljati na nevidljivo, te se samo na vidljivo obazirati. A ipak je nevidljivo, duhovno, duševno — sve, vidljivo — ništa, ako se kao takovo promatra. Prolazi oblik ovoga svieta. To je vječni život, da Tebe spoznadu, jedinoga pravoga Boga, i Sina Tvoga, kojega si poslao[7]), sve ostalo je smrt, te imade samo ime života.

Kad god dakle uzčujete, mladi prijatelju, ime »duhovnik«, pomislite dobro, što će sve ono reći. Samo duhovno imade jamstvo vječne trajnosti, sve čovječje usuprot rodi se iz praha i biti će opet prah. Naš život motri sviet kadkad kao život u žalosti[8]), ali će se žalost ova obratiti u veselje. Dapače ona već jest veselje, jer oteta promienljivomu, bude izvorom najblaženije radosti u srcu.

Raditi, boriti se, trpjeti, mili moj Timoteju, moramo svi; ali kod svega se pita, za koga se borimo i trpimo? Imade takodjer toliki neplodni rad i mnoga

---

*) Jedan list iz zbirke listova, što ih izdade pok. Dr. Fr. Hettinger pod naslovom: Timotheus Briefe an einen jungen Theologen. Herder'sche Verlagshandlung. Freiburg im Breisgau. Premda ih veleučeni pisac napisa mladim bogoslovcem, imadu veliku vriednost i za svećenika, koji valja, da se opet i opet sjeća svrhe i zadaće svoje.

[1]) 1. Petr. 5, 8.
[2]) Pontif. Rom. In ordin. Subdiacon.
[3]) Excubitor Pontif. Rom. 1. c.

---

[1]) Luk. 12, 38.
[2]) In ord. Subdiacon.
[3]) l. c. — [4]) l. c.
[5]) In ord. Presbyt.: Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas designatur. — [6]) l. c.
[7]) Iv. 17, 3.
[8]) Mudr. 5, 4.

zdvojna i beznadna bol. I takodjer najbolja radost svieta, ako je sama, obraća se brzo u žalost, dapače ona nosi već žalost u sebi; pomisao na promjenljivost je ona gorka kap, koja je pomiešana u svaku čašu radosti. Ako pako sunce čiste, jake ljubavi Božje u Vašem srcu stoluje, onda ona baca svoje trake posvećujuć, uzdižuć i usrećujuć na svekoliko Vaše zvanje; ona odsieva s Vašeg oka, i privlači srca čovječja, ona baca svietli sjaj svoj razsvietljujuć i ogrijavajuć na sve siromaštvo i biedu, da se na Vama izpunjuje rieč: Prolazaše tvoreći dobro.[1])

Dà, to je zadaća, »tvoriti dobro«, ali u neizmierno savršenijem smislu, nego li to sviet razumieva. Služba dušobrižnička je služba pastirska, po primjeru i u moći vrhovnoga pastira i biskupa duša[2]) Isusa Krista; on mora liečiti rane, koje ljudem zadade grieh, on ih mora nebeskom jakosti oboružati, on im mora život donieti i punoću života.[3]) Dà, nu samo po zapoviedi Kristovoj i njegovom primjeru treba da pastir pase ovce svoje; Krist sam je, koji ih preko svećenika pase i neprestano službu dobroga pastira vrši. U sv. redu utisnuo je biljeg svoj duši svećenikovoj, položio u nju svoje vlasti; uzvisio je svećenike, da su postali vidljivo orudje njegove svećeničke, proročke i kraljevske službe, koju nastavlja preko njih do konca svieta. Gdje svećenik uči, uči Krist preko njega; gdje svećenik žrtvu prikazuje, prikazuje ju Krist u njemu; gdje svećenik redi i ravna, redi i ravna Krist u njemu.[4]) Odatle, moj Timoteju, štovanje, kojim motri puk kršćanski svećenika.[5]) Tko svećenika štuje, štuje Boga, bijaše i jest načelo pravih kršćana. I doista, što je Gospodin učinio onda, kad je dahnuo u apostole, te im dao Duha Svetoga, to čini i sada biskup, kad obadvie ruke polaže na glavu redjenika te veli: „Primi Duha Svetoga; kojim oprostiš griehe bit će oprošteni, i kojim zadržiš, bit će zadržani.“ On je sam, koji se je tajinstvenim načinom sa svećenikom za uviek sjedinio biljegom sakramentalnim, koji za uviek u njem stanuje, po njem milost dieli i spas. Odatle hvale, kojimi sv. otci svećeničtvo slave; zato moramo, kako sv. Ignacije nalaže, motriti u svećeniku Krista[6]); odatle počastna imena, koja nosi svećenik, koja vriede za onoga, koji u njem boravi, a ne za njega samoga. Tako je svećeničtvo u svojih raznih redovih i ustrojstvu vidljivo objavljivanje i predstavljanje Krista i njegovog svega kolikog djelovanja, od kojega dobivaju, poput mladica od loze, uda velikoga tiela crkvenoga vrhunaravni život, tako da apostol svu koliku crkvu ne nazivlje samo tielom Kristovim, kojemu je oživljujuća duša on sam, nego upravo Kristom; Krist je u čovječanstvu i čovječanstvo je u Kristu, jedna put s njim i jedna krv, milijuni odkupljenih kroz sve viekove jedno su tielo — njegovo tielo.

Tako je Krist temelj, djelotvorno počelo, oblik i svrha katoličke duhovne pastve; da se svi upriliče, preobraze u sliku Kristovu, da bude tako svaki kršćanin drugi Krist [1])

Sada razumijemo i zahtjeve, koje stavlja crkva na dušobrižnika; čitajte Pontificale Romanum, molitve kod redjenja, da razumijete, što od nas traži. I kaošto ona, tako govore svi oni veliki sv. otci, koji djelovahu tako blagotvorno za narod Božji.

Kad bi sv. Augustin od Valerijana, biskupa Hipponskoga, zaredjen u svećenika, te kad bi promatrao veliku odgovornost svoje službe, zamoli ga, neka mu dade nekoliko vremena boraviti u samoći, da se molitvom i naukom za nju pripravi. Onda piše: „Prije svega molim te, da u svojoj pobožnoj mudrosti razmotriš, da nije u ovom životu i u sadanje doba ništa laglje od službe biskupa ili svećenika ili djakona, ako se bez ozbiljnosti i laskanjem napram ljudem obavlja, nu kod Boga nije ništa jadnije, žalostnije, vriednije prokletstva. Nu ništa nije teže, mučnije, i pogibeljnije, nego li ovaka služba, ali takodjer blagoslovnije, ako se onako obavlja, kako Gospodin naš zapovieda.“[2]) I kako on, tako govorahu svi, koji razmatrahu, koli težko breme se nalaže duši njihovoj; smatrahu se preslabimi, da ga nose, i drhtahu kod pomisli, da im valja dati jednom račun o svojoj duhovnoj pastvi. Čim stavljahu više svoju službu, tim se dublje bojahu pasti. Moljahu suzami, da im se ne nametne ovo breme; pobjegoše, sakriše se; i samo očevidna, nedvojbena volja Božja mogaše ih skloniti, da preuzmu službu, koju držahu pretežkom za iste angjele.[3])

(Konac će sliediti.)

---

[1]) Djela Ap 10, 23.
[2]) 1. Petr. 2, 25.
[3]) Iv. 10, 10.
[4]) Ut quaecumque benedixerint, benedicantur et quaecumque consecraverint, consecrentur et sanctificentur.
[5]) Liep primjer donaša Theologisch-praktische Quartal-Schrift II. 1891. na str. 484.
[6]) Ep. ad Eph. 6.

[1]) Augustin Tract. XXI. in Joan. n. 8.: Gratias agamus non solum Christianos nos factos esse per Christum . . . admiramini et gaudete, Christus facti sumus.
[2]) Ep. 21. ad Valerian.
[3]) Proditus et adductus Mediolanum (Ambrosius), cum intelligeret circa se Dei voluntatem, nec se diutius posse resistere. . . Paulin. in vita s. Ambrosii c. 6.

Gdje se ima čuvati ključ od tabernakula?

Mnogi svećenici običavaju ključ od tabernakula ostavljati na oltaru ili ćak u vratima tabernakula, dočim ga većina predaje zvonaru, koji ga obično objesi gdje god na otvorenom mjestu. Pita se, je li to u redu?

Da se to sve protivi crkvenim zakonom, evo nekoliko odluka:

Obći sabor **Lateranski četvrti** od god. 1215. (tit. 44. de custodia Eucharistiae) naredjuje o tom ovo: „Sta-

tuimus, ut in cunctis ecclesiis Eucharistia *sub fideli custodia* clavibus adhibitis conservetur, ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefanda exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, eam incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur, et si per ejus incuriam aliquid infandum contigerit, gravibus subjaceat ultionibus.“ **Urban** VIII. u konstituciji „*Transiturus*“ (sect. 1.) veli: „Claves tabernaculi *solus parochus* privative quoad alios retinere debet non obstante contrario statuto vel consuetudine, cum sit de juribus parochialibus; quod intellige in ecclesia parochiali, nam in ceteris retinetur a capellanis seu rectoribus, *nunquam autem a monialibus et laicis.*“

U tom smislu govore i mnoge diecesanske sinode i pokrajinski sabori; a to vriedi i za nas, jer svuda se ima eukaristija jednako pomno čuvati, da se ne oskvrne. Da navedem samo nekoje takve sinode i sabore. Diecesanska sinoda **paderbornžka** od god. 1688. naredjuje: „Clavis tabernaculi *nunquam in ejus ostiolo, altari aut loco vicino vel sacrario relinquatur, neque ulli unquam laico vel aedituo vel ulli unquam in monasteriis moniali credatur*, sed in ecclesiis parochialibus *solus parochus* vel alius sacerdos cum ipsius licentia; in aliis autem ecclesiis tam saecularium quam regularium sacerdos ab earum ecclesiarum Superiore speciatim deputatus clavem illam, idque sub gravi arbitraria poena custodiat, diligentissimeque curet, ut illud semper clausum sit, ne ulla unquam Sacramento huic injuria fiat.“ Pokrajinski sabor **bečki** od god. 1858. (tit. 3. cap. 4. de Euchar.) veli: „Tabernaculum sollicite occludatur; claves, quas duas habere consultum est, *parochus vel ejus cooperator custodiat.*“ **Pražki** pak sabor od god. 1860. (tit. 4. cap. 8.) kaže: „Tabernaculum sit bene tutum, serris sat firmis custoditum et continuo clausum, ne ad illud manus temeraria possit extendi: clavis autem, inaurata et cordula decenti ornata nullo modo cum aliis clavibus colligetur, *nec ulli unquam laico aut aedituo credatur*, cum potius ipsius parochi vel ecclesiae rectoris honorificum sit officium et insignis praerogativa, ut clavem hanc et Sanctuarium Christi pie semper custodiat.“ Napokon čujmo, što o tom veli pokrajinski sabor **kolonjski** od god. 1858.: „Claves tabernaculi *nunquam laico* tradantur, nec permittatur, ut ab ullo, qui non sit saltem in subdiaconatus ordine constitutus, illud claudatur vel aperiatur.“ (Izp. Linzer Quartal-Schrift od g. 1891. str. 830.)

Premda će se ovo možda mnogomu činiti malenkost, ja sam to ipak naveo zato, jer sam na svoje oči vidio, kako je jedan zvonar bez svakog počitanja otvarao i zatvarao tabernakul, u kom se čuvala eukaristija; a znadem i za slučaj, gdje je jedan sulud čovjek s ključem, što ga je našao na oltaru, otvorio kabernakul i konsumirao sve čestice. Čuvajmo dakle prema crkvenim ustanovam pomnivije ključ, kojim se zatvara najveće blago! Ako se već taj ključ i čuva obično u sakristiji, neka bude barem pod drugim ključem, tako da do njega može samo župnik i drugi svećenici, a ne svaki, komu se prohtje, pa to i onda, kad nema svećenika u crkvi.

Dr. **M. Štiglić.**

Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

Od kako je smrću kardinala Mihalovića nadbiskupija naša ostala bez nadpastira, od onda se sve zanima kod nas, tko li će biti nadpastirom našim, te se to pitanje poput niti vuče tečajem ciele godine.

Ne samo svećenici već i svjetovnjaci, i višega i nižega staleža, bave se tim predmetom.

Naši ljudi pozornim okom prate svaku viest o popunjenju nadbiskupske stolice, te kada dopiru do nas povoljni glasi, tada se opaža kod svih čeznuće, e da se nada naša što prije pretvori u zbilju!

Stvar je to svakako hvale vriedna.

U razgovorih o budućem nadbiskupu često se čuju rieči: „qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat“, pak s toga mislim, da ne će biti s gorega, ako se malo pobliže promotri, što znače te rieči.

Episkopat znači nadzorničtvo, u tekstu kako dolazi u I. poslanici sv. Pavla na Timoth. pogl. 3. r. 1. znači nadzor nad crkvom, predstojničtvo, koje po službi svojoj treba, da se brini za spas sebi povjerenih duša. Prema tomu je onda istina: Ako tko želi, da se brini za druge, da uznastoji oko spasenja drugih i tomu posveti sve svoje sile, taj onda želi liepo, plemenito djelo, želi službu znamenitu, ali takodjer i vrlo pogibeljnu.

Kod episkopata jedno je dostojanstvo i čast, a drugo posao i rad.

Već je valjda u prvo doba bilo ljudi, koji su hlepili za episkopatom zbog dostojanstva i časti, a jamačno sveti Pavao proročkim je duhom predvidio, da će kašnje takovih biti, s toga prije nego li razpravlja o vlastitostih samih biskupa, govori o episkopatu. Iztiče kako je episkopat ime rada, posla, te ne veli, tko episkopat želi, da imade dobru želju, već da hoće dobro plemenito djelo.

Željeti episkopat znači željeti djelo težko, rad mučan i pogibeljan, o kom veli koncil Tridentinski, da je onus angelicis etiam humeris formidandum. U dekretu de Reformatione sess. 25 cap. 1. veli isti koncil: Željeti je, da oni, koji preuzimlju biskupsku službu, uvide, koje su im dužnosti. Valja im znati, da su pozvani ne da idu za svojom udobnosti, bogatstvom i razkoši, već da rade i da se skrbe za slavu Božju.

Za vrieme sv. Pavla u episkopatu nije se toliko motrila čast, koliko silan rad, posao i najbliži put do mučeničtva. Tko je u prvo doba kršćanstva predstojao kršćanskim obćinam, taj bi za vrieme progonstva prvi mučen bio. Tada je bilo častno tražiti episkopat, jer je značilo isto, kao da si tražio krunu mučeničku, sigurni put do borbe i pobjede.

Sad pako kad su prestala progonstva, u episkopatu motri se velika čast, dostojanstvo i dohodak, s toga tko ga traži, često nije drugo van želja za slavom i bogatstvom, i zato koliko više uklanjati mu se i ne željeti ga.

Za pravo se može kod episkopata razlikovati troje.

Jedno, što je i glavno, jest čin biskupski, kojim čovjek koristi drugim.

Drugo je visoki stupanj časti, kojim se biskup odlikuje nad drugimi.

Treće napokon su okolnosti, koje prate tu čast, kao što je veliko štovanje te obilje vremenitih dobara.

Tražiti episkopat zbog ovoga trećega razloga očito je nedozvoljeno, jer to znači ići za svojom korišću i slavom.

Željeti episkopat radi visokoga stupnja časti je preuzetno.

Napokon tražiti ga, da drugim koristiš, je samo po sebi častno i hvale vriedno.

Nu u koliko je episkopat čin biskupski, to je uviek s njim spojen i visoki stupanj časti, i s toga čini se nesmotreno, da tko želi predstojati u tu svrhu, da drugim koristi, van ako to zahtieva preka nužda. Ovdje je na mjestu ona svetoga Augustina: Otium sanctum quaerit caritas veritatis, negotium justum suscipit necessitas caritatis. (De Civit. Dei lib. 19. cap. 19.)

Za pravo episkopat smio bi tražiti samo onaj, čije su sposobnosti u razmjerju s episkopatom, nu tko će se usuditi, to o sebi uztvrditi?

Iz svega navedenoga sliedi, što je rekao sveti Augustin, da se episkopat ne ima tražiti, nego kad to iziskuje potreba crkve, te ti ga nametnu, tada ga valja primiti.

Podvostručimo svoje molitve, da dobijemo nadbiskupa po Božanskom Srcu Isusovom.

Po komentaru Bernardina a Piconio
priredio **Antun Kotlarski**,
vjeroučitelj.

Duhovna rieč kod vjenčanja.

Kad hrvatski svatovi idu u crkvu na vjenčanje, kite se čednim cvietom *ružmarinom.* I to je vrlo sgodan običaj; jer je ružmarin liepa slika i prilika onoj stvari, na kojoj stoji sreća bračnoga života, i koju bi htio da u ovome svečanomu času stavim u dušu i na srce Vam, mili mladenci.

Pogledajte taj čedni cvietak ružmarin. — Kakve je to masti ili boje? — Zar moje zelene? A zelen — nije li to boja nade i ufanja? — A ufanje — nije li ono stup bračnomu životu? Zar ne stoji brak kršćanski na zamjenitom ufanju i uzdanju? — Nu pošto je to uzdanje ljudsko, a ljudi su nestalni i promjenljivi; pošto se to ufanje gradi na ljudima, a na ljude — ma bili oni kako mu drago stalni i značajni — udaraju sa svih strana tolike i takove i nutarnje i vanjske prilike, da skoro i ne mogu biti nego trska, koju ljulja vjetar, — te se u nje nije moći čvrsto pouzdati, s toga se mora ufanje namjestiti na nešto jačega, e bi se tako oplemenilo i preobrazilo: čvrstim stupom braku bilo! — „*Uzdaj se u ljude, i naslonio si se na prelomljeni štap*", mudre su rieči sv. Teresije.

I vi ste, moji dragi mladenci, krhki i slabi ljudi, a danas kanite se oženiti, sklopiti bračnu svezu, koja je svrhom svojom *uzvišena,* a dužnostima svojima vele *teška.* — S toga vam je prije svega nuždno, da se uzdate u *Onoga,* za kojega nam sv. pismo veli: „*U tebe sam se uzdao, o Bože, i ne ću biti do vieka ostavljen pod sramotom.*" (Ps. 30, 1.)

Da sačuvate *ljubav,* koja mora jedina i jednaka ostati uviek, u svakoj sgodi i nesgodi života: u bogatstvu i siromaštvu, u sreći i nesreći, u ljutoj brizi za svakidanju koricu hljeba i u najrazličitijim nevoljama i stradanjima, u razkošnoj mladosti i grkoj starosti; — da sačuvate *vjeru* ili *vjernost,* koju mogu zaljuljati tolike bližnje prilike i napasti, toliki smutljivi i zli primjeri; koju mogu prelomiti ne istom čini, nego već i misli i želje; — za to vam je, moji mili mladenci, za to vam je treba pomoći ozgor, milosti s neba — od Boga. „*Uzdaj se u Boga*", reče sv. Katarina Ženovljanka nekoj rodjači svojoj, koja se udavala: „*Uzdaj se u Boga; iz toga božanskoga ufanja niknut će ti i procvasti ono zamjenito uzdanje, koje drži nerazrješivu svezu bračne vjere i ljubavi.*"

Dragi moji, vi ste danas kao čovjek, koji je podranio u cik od zore. Sve još krije gusti jutarnji mrak, nebo je tamno, a zemlja maglovita, sve šuti, počiva i sniva; u to se lagacko diže sunce sa istoka, magle padaju, mrak bježi, gusti se zastor na sve kraje trga, biva jasnije, — svjetlije; i najposlje osvane bieli, sunčani dan, kojemu se svako srce raduje i veseli. I pred vama je danas mrak, debela tama neizvjestne, neznane budućnosti; nu slutite li, znadete li ono sunce, koje će prodrieti taj gusti mrak i vaš život osunčati, ogrijati? Oj, to sunce vam je *tvrdo ufanje u Boga,* ono će vam donieti bieli dan vašega zamjenitoga uzdanja, raztrgati debeli zastor nevjerovanja, razčistiti maglu nemira, raztjerati tamu ljubomorstva i život vam učiniti dobrim i vedrim danom vruće ljubavi i tvrde vjere bračne, u kojem će krasnom danu odanost Bogu, revnost u molitvi, ljubav bližnjega, krotkost, popustljivost, snosljivost, strpljivost, kršćanska odgoja djece, točni i sdušni zapt u kući procvasti kao rajski cvietovi i okaditi vas i vaše razkošnim i obilnim miomirisom nebeskih milôsti.

A kako da posvjedočite svoje ufanje u Boga? — Zovite Boga u pomoć u svakoj sgodi svojega života, prikažite mu u sreći svoju radost i zahvalite mu se za nju, a u nesreći odkrite mu svoje jadno srce i od njega molite utjehu. Kano vjerna djeca svete crkve svoje nemojte kraj svakidanjih svojih briga odnemariti molitvu,

službu Božju, ni svete tajne, nego imajte vazda na pameti rieč Kristovu: *„Što koristi čovjeku sav sviet, ako izgubi dušu“*, pak išćite, tražite ponajprije kraljevstvo nebesko i njegovu pravičnost, a drugo će vam se sve pridati, i vaš će ovaj vjenčani dan biti dan prave radosti i istinite sreće, a cieli će vaš život bračni biti jedan jedini svečani dan zadovoljnosti, rasvietljen svjetlom ljubavi, osunčan suncem vjernosti i zaokružen vedrim svodom kućnoga mira i blagoslova. E bi vam to u istinu bilo, kleknimo i pomolimo se dobromu Bogu jednim: Oče našom i Zdravom Marijom.

Po Gemmingeru **Gj. Š.**

Što je dušobrižniku činiti u pogledu kršćenja nezakonite djece.

(Priredio *J. K.* iz Novegradiške.)

Kad je predprošle godine u mojem kotaru obdržavana sv. krizma, kojom prigodom se vazda pregledju i autentificiraju župne matice, opazio je sadanji Presvietli g. biskup i kapitularni vikar, kako u pogledu kršćenja nezakonite djece u mnogih župah postoje razne prakse u opazkah matice, od kojih su mnoge nezakonite, a druge manjkave. Već onda bio sam se odlučio, da glede toga nješto napišem, što sam se tom prigodom naučio, i što će možebiti mnogomu dobro doći, ali nestigoh evo do danas.

U tom pogledu imade se svećenik držati propisâ, koji se odnose na opazku stavljenu u krstnoj matici glede otca nezakonitoga djeteta. Od prije obstojaše gdjegdje običaj, da se u krstnoj matici ubilježio otcem djeteta nezakonitoga onaj, kog je ili mati sama nadala, ili za kojega je vojevalo javno mnienje, da je otac djeteta. Nu koli je to manjkav i traljav dokaz, o tom će se svatko uvjeriti, tko promotri, da imade dosta slučajeva, gdje su to njeke matere činile ili iz koristoljublja ili inih uzrokâ, pak se tako lahko dogoditi moglo, da mati nije pravoga krivca nadala; a niti se može i smije tu uvažiti javno mnienje, jer se dogadja, da je tko tu povučen, koj u istinu nije kriv. Na takov način postrada u jednom i drugom slučaju mnogi na svojem poštenom glasu i imenu, pak dodje u veliku nepriliku, a župne matice imadu pružati dokaz istine, jer zato obstoje.

Kao otac nezakonitoga djeteta uvršćuje se samo onaj, tko se takovim prizna, ili dade svoje očitovanje, da otčinstvo priznaje, a nipošto se neuvršćuje onaj, tko se nepriznaje, ma da proti njemu vojuju i njeki dokazi, ili ga sama mati očitovala. Župniku nepristoji pravo, niti je u redu, da se pusti u prosudjivanje dokazâ, to nadleži sudu.

Priznaje se pak otčinstvo ili ustmeno ili pismeno. Ustmeno, kad je otac nezakonitoga djeteta sam osobno prisutan, te u prisutnosti svećenika i kumova diete za svoje prizna, te zamoli, da se to u maticu zabilježi. Ovdje treba, da je ta dotična osoba poznata i svećeniku i kumovom, jerbo bi se za dobre novce i tko drugi podmetnuti mogao. U gornjem pak slučaju stavit se ima u krstnoj matici u opazki sliedeći zapisnik: „Prisutni N. N. pred podpisanimi svjedoci priznaje otčinstvo ovoga djeteta i želi, da se to u maticu kršćenih uvrsti. Otac N. N. v. r. Svjedoci: župnik N. N. i kumovi N. N.

Ovo je dovoljan dokaz, i na temelju istog „post contractum matrimonium“ uz dozvolu duh. stola matica se rektificira i diete se pozakonjuje.

U slučaju pak, da otac neumije sam pisati, to ga podpiše ili svećenik ili kum, ali pred podpis imade staviti sam vlastitom rukom znak sv. križa.

Dakako reći će mnogi, — to je lahak posao i postupak onda, kad se otac sam javi i prizna svoju krivnju, ali što je onda činiti, kad krivca nije, a mati zahtieva, da se otcem djeteta ubilježi ovaj ili onaj? Tu se mati jednostavno sa svojim zahtjevom odbije i uputi na put redovite pravde, ako se sa dotičnim krivcem neizmiri.

Nu mnogo je teže onda, ako mati reče: „ja sam djetetu otac i mati.“ Tada se prepusti svojoj sudbini, pak ako li kašnje dodje do razmirice, to onda mati neima od župnoga ureda ništa više tražiti.

Pripomena: U svakom slučaju neide crkveni blagoslov ili uvod poslje poroda takovih rodilja, koje radjaju nezakonitu djecu, niti im u ozovih dolikuje naslov „djevojka“, već naprosto „kći.“ Imade li još i takovih nesramnica, koje pod viencem dodju na vjenčanje, treba da ga s glave prije skinu, nego li k oltaru na vjenčanje pristupe. A to s toga, što će takav postupak vrlo u puku djelovati, i jer bi se inače čestite i vriedne djevojke dobrih i krepostnih roditelja uvriedjenimi našle, kad izmed jednih i drugih ne bi obstojala u tom pogledu nikakva razlika.

Viestnik.

Zagreb. Za **„svećenički dom“** uplatiše nadalje: Dolenec Juraj 10 for. Vajdić Marko 6 for. Belavić Nikola 5 for. Dogša Martin 10 for. Leber Pavao 10 for. Šimek Ivan 20 for. Mikić Nikola 10 for. Stišćak Ivan 10 for. Bezuk Karlo 20 for. Mrakužić Stjepan 10 for.

U Zagrebu dne 14. siečnja 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Privatiste upisani na javnih gimnazijah i realkah imaju biti podučavani u nauku vjere i vršiti vjerske dužnosti.) Visoka vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je 22. prosinca prošle godine za sve gimnazije i realke sliedeću naredbu:

Ovoj kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, stigla je prijava, da u njekih od ovozemaljskih kr.

srednjih učilišta nije poznata naredba c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu u Beču od 9. lipnja 1858. br. 9653., proglašena u svoje vrieme pripisom c. kr. hrv. slav. namjestničtva u Zagrebu od 25. lipnja 1858. br. 9687., a za srednja učilišta u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji ponovno priobćena ovostranom naredbom od 8. srpnja 1881. br. 3521., po kojoj se upisani privatiste katoličke vjeroizpoviesti na javnih gimnazijah i realkah imaju prije nego se k semestralnim izpitom pripuste izkazati svjedočbom, da su od svećenika u tu svrhu od njegova biskupa ovlaštenoga podučavani u nauku vjere, te da su i glede religioznih vježba zadovoljili svojim dužnostim.

Da se glede postupka s takvima privatistima postigne potrebita jednoličnost na svih ovozemaljskih srednjih učilištih, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na predlog kapitularnoga vikarijata nadbiskupije zagrebačke odrediti, da se pomenuta ministarska naredba u cielom svom obsegu strogo obdržaje i da se ne odustane ni od zahtjeva, da svećenik, koji privatistu u nauku vjere podučava, bude za to na poseb ovlašten od svoga biskupa. Što se kr. ravnateljstvu znanja i ravnanja radi priobćuje.

— (Danica koledar za godinu 1892.) Upravljajući odbor književnoga društva sv. Jeronima javlja, da je Danica koledar i ljetopis družtveni za godinu 1892. do komada razprodana.

— (Upit o aparatu za vječno svjetlo.) Ovih dana u broju 1. donio je „Obzor" preporuku nekog Alexandra Gratzela u Beču, kojom preporuča katol. svećenstvu medju inimi predmeti i „Aparat za vječno svjetlo", koji da po 6 do 14 dana neprekidno gori liepim i mirnim svjetlom, — ciena mu je 2 for. 80 nč., a patentiranom stenju za cielu godinu 1 for. 60 nč.

Kad bi taj aparat bio valjan, bila bi to velika blagodat za svakoga župnika na selu, a znadem i u gradu; jer najveće neprilike sa zvonari imade župnik upravo za vječno svjetlo, — jer ako su zvonari i revni, što je redko, osobito ako već duže služe, vrlo rado zaboravljaju poravnati stenj, koji stoji na t. zv. dušici, i kakvoga rabe skoro sve crkve, a mora se dva i tri puta na dan poravnati, ako hoćemo, da liepo i dobro gori.

S toga Vas, g. uredniče, molim, ako vam je što poznato o tom „Aparatu za vječno svjetlo", da putem ovoga lista izrazite o njem svoje mnienje; jer zašto, da crkve naručuju, ako ništa ne valja. — Ako Vam nije o njem ništa poznato, mogao bi se tko, ako je već ovakovog naručio, izjaviti o njegovoj shodnosti ili neshodnosti putem ovoga lista.*)

*) Nam je taj aparat nepoznat, pa zato molimo, ako ga je tko već upotrebio, da nam izvoli dojaviti svoje mnienje o njem. Ured.

A možda bi prvostolna crkva, koja i onako imade prednjačiti, u svem ostalim crkvam, mogla ovakovog naručiti te nakon uporabe ili ga preporučiti crkvam ili ih od njega odvratiti.

U Remetah.

Gustav Lepušić,
župnik.

— (Milostinje.) Tečajem god. 1891. razdieljeno je siromakom što u ime stalnih što izvanrednih podpora kod pobožnih zaklada prvostolnoga kaptola zagrebačkoga, i to iz zaklade: Clemensa kanonika 360 for.; ubogih prvost. crkve i Vrhovca biskupa 6052 for.; milostinjâ 2302 for. 50 nč. Ukupno 8.714 for. 50 nč

— (Duhovni pastir.) Pod tim naslovom izdaje „Katoliška Bukvarna" u Ljubljani već devetu godinu homiletičan mjesečni list, koji uz sudjelovanje više svećenika uredjuje g. Anton Kržič. Poznato nam je, da je taj list i u našoj nadbiskupiji dosta razprostranjen, a mi ga toplo preporučamo svima, jer će se njim liepo moći poslužiti i okoristiti kod navieštanja rieči Božje.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u člane III. reda: Župni ured u Sarajevskompolju. Pavlinić Matija, izpitani živinski pomoćnik u Draganiću. Učiona u Obrieži p. Pakrac. Bojanić Čivić Bartol Antun u Vrisniku. Družtvo sv. Filipa i Jakoba u Novom Vinodolu. Kozlovac Gjuro, c. i kr. obrstar u Zagrebu. Maletić Barica na Dobri župe Novigrad. Katinac Budislav, bogoslov u Zadru. Banožić Mihovil, pekar u Brčkom. Mozolovski Franjo, obć. bilježnik, Gašpar Ivan, trgovac, Teketija Adam, Posavec Mato i Muslač Gjuro, svi iz Bukovice. Raić Alojzio, poljodjelac u Garu Ugarska. Kaleta Pavao, učitelj na evang. školi u Zagrebu. Raspolić Ante, financ. stražar u Piranu. Lulašić Gašpar u Nikincih. Učiona u Nikincih. Barić Mijo Stjepanov u Skukanselu kbr. 16. Babić Magda, Hajstor Tereza, Kuzman Kata, Meštrović Magda, Milošić Roza, seljakinje, Dumbović Stjepan, Gorički Petar, Mesar Stjepan, Ozimec Fran, Palanović Mirko, Totović Adam, seljaci, Lovrišak Mirko, kapelan, svi iz Marije Bistrice. Jedinjak Franjo, trgovac u Alšo Domboru. Trinajstić Ivan, bogoslov u Gorici. Jerinić Miho, kat. župnik u Gradcu Žažabje. Babić Ida u Glini.

Javna zahvala.

Gosp. Nikola Matijević, kr. umirovljeni oružnik, posjednik i obć. načelnik u Modrušah, izvolio je kod g. Petra Nikolića u Zagrebu dati izraditi krasnu sliku sv. Nikole sa okvirom, te istu darovati za žrtvenik u kapelici sv. Nikole u Modrušah.

Na tom krasnom daru u ime svoje i svojih siromašnih župljanah izrazujem g. darovatelju javno najtopliju zahvalnost.

U Modrušu 5. siečnja 1892.

Ante Milošić,
župnik.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 3. U Zagrebu, 21. siečnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja ptošom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogled po svietu.

(Dalje.)

O Aziji, Africi, Australiji kazat ćemo samo u kratko i obćenito, da je crkva i prošle godine svimi mogućimi silami i sredstvi nastojala vršiti nalog svog Božanskog Utemeljitelja: „Ite in universum mundum, praedicate evangelium omni creaturae.“ Katolički su vjeroviestnici i prošle godine neumornom revnosti i požrtvovnosti u ovih dielovih svieta navieščali rieč Božju, nosili svjetlo istine u najzabitnije, najdivljije, najtamnije krajeve. Jest, može se o njima kazati sa Apostolom naroda: „In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum.“ Nu ako Aziji, Africi i Australiji smijemo kazati: „Evangelium pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est“, — pita se, jeda li smijemo dodati: „et fructificat et crescit sicut et in vobis“? U obće govoreć „et fructificat et crescit“, premda ovdje ondje rieč Božja nailazi na stotinu silnih zapreka, neprilika, — premda mnogi vjeroviestnici trebaju da strašnom smrću plate smjelost, što se usudiše križem u ruci zaći medju narode, na koje se naročito dadu uporaviti rieči: „qui in tenebris et in umbra mortis sedent.“ Ako je radila crkva, ne spavaše ni **zavidnik**, — vrebaše za petom njezinom. U onom dielu Afrike, koji napučuju sljedbenici Mohamedovi, rieč Božja nailazi na najveći odpor, jer su Mohamedanci najokoreliji u svom vjerskom fanatismu, kao da ih sotona najviše pritište na svoje grudi. Tu valja da se sjetimo dičnog kardinala Lavigerie-a, nadbiskupa Kartažkog u Algiru, koji toli požrtvovno radi za odkup robova. On ovim svojim blagoslovnim djelovanjem, Crkvi katoličkoj kao prirodjenim, ne samo što olakoćuje jadni položaj mnogih nesretnika, već ujedno stječući si povjerenje utire put svjetlu istine kršćanske. U Kongu, što se u novije vrieme toliko spominje, te što stoji pod zaštitom čestitog belgijskog kralja, radi se mnogo i uspješno za svetu stvar vjere.

Baciv letimice pogled na Australiju, gdje se katolici sa svojom uredjenom hierarhijom, kojoj je na čelu čestiti nadbiskup u Sydneu, kardinal Moran, medju raznimi sektami te mrežami slobodnog zidarstva baš junački drže, ističuć se osobito svojom darežljivosti u bogoštovne i uzgojne svrhe, te gdje se i urodjenikom, koji medjutim vrlo izumiru, revno propovieda evangjelje, — predjimo u Aziju, koja imade svojih svjetlih i tamnih točaka Japan ističemo sa osobitim veseljem. Tamo je u najnovije vrieme uredjena katolička hierarhija, te je crkva dosta slobodna. Prestala su na tom otoku žalostna vremena, koja su uslied zlobe i sebičnosti nizozemskih protestantskih trgovaca kroz tri stoljeća priečila istini ulaz u ovo carstvo, a koja stoljeća ipak niesu mogla ni sa svojim strašnim „Jesumi“[1]) zamesti svaki trag neumornom djelovanju sv. Franje Xaverskog na tom otoku. Jer kad je oko sredine ovog stoljeća katoličkim vjeroviestnikom opet dozvoljeno, da smiju unići u Japan, nadjoše tu ostanke kršćana, koji se bez svećenika kroz tri stoljeća uzdržaše potajno vršeći neke obrede kršćanske. Ogledao se Svevišnji na krv, kojom su toliki kršćanski mučenici nakvasili ovu zemlju! — U Kini je zlo. Baš pod konac prošle godine čitasmo viesti iz ovog ogromnog carstva, kako se ovdje kršćani progone. Stranka, protivna današnjoj dinastiji, pobuni se, pa najprije na kršćanima izlije svoj gnjev. Sila kršćana katolika poubijano, mnogo kat. zavoda, crkava popaljeno. Nu čini se, da

[1]) Ako bi se o kojem urodjeniku ili Europejcu, koji bi došao u Japan, sumnjalo, da je kršćanin, dadoše mu propelo, da ga popljuje i pogazi. Ako ne bi htio, da to učini, sliedilo je najstrašnije mučenje.

zlo jenja, pošto su evropske velevlasti posredovale, te prinukale cara, da što strožije postupa proti buntovnicima, koji su već u par bitkah pobijeni, te ima nade, da će se kršćanstvo moći malo po malo širiti ako i uz velike potežkoć.e — Kad smo već u Aziji, u toj kolievci čovječanstva i kršćanstva i katoličke crkve, ne smijemo mimoići svetu zemlju, Palestinu, koja je na sramotu kršćanskog svieta još uviek u nekršćanskih ruku. Kršćani smiju doduše posjećivati sv. mjesta, premda su odnošaji tamo dosta napeti. Ima tamo katolika, raznih katoličkih redova, šismatika te sismatičkih monaka, muhamedanaca, židova itd., a to se sve priekim okom gleda. Šismatici najviše smetaju izazivljuć često katolike, koji ne ostaju dužni, i tako se onda mohamedanci baš najviše neaedificiraju ponašanjem kršćana. Dobri Bog znade, kad će biti bolje u toj zemlji posvećenoj tolikimi svetimi dogadjaji, posvećenoj znojem i krvlju Spasiteljevom, u zemlji, gdje se danomice sastaju misli toliko milijuna ljudi. Spomenuvši još Siriju, gdje se u novije doba razvio liep pokret katolički, koji Dr. Jagatić, kanonik Sarajevski, liepoopisu je u svojih „Putnih crticah“, te kojemu pokretu na čelu stoji po Isusovcih osnovano kat. sveučilište u Beiruthu, — vratimo se u našu staru Europu, da ovdje još obredamo nekojimi državami, koje nam preostaše a o kojima ipak treba da štogod kažemo.

Na balkanskom je poluotoku crkva svagdje slobodnija nego u Srbiji. Ista Turska kat. crkvu prilično susreće. U Grčkoj doduše obstoji kat. hierarhija, nu zakonom ne bijaše do sada priznana. Pod konac pr. g. umrie nadbiskup athenski, Marango, te se tom prilikom moglo čitati u listovih, da će se Grčka prije, nego se popuni upražnjena nadb. stolica, nagoditi sa sv. Stolicom i priznati kat. hierarhiju. — Junačka Crna Gora ponaša se hvale vriedno prema svojim katolicima; dočim je Srbija najintolerantnija prema njima. Kolikih li potežkoća, dok si ovdje ondje smiju podići kakvu kapelicu! A ipak su baš naša braća Srbi oni, koji svagdje najviše viču, pa bila gdje samo dvojica trojica, ako se ne izpuni svaka njihova „srbsko-pravoslavna“ željica. Premda i bugarski šismatički vladike te njihovo svećenstvo priekim okom gledaju ono malo katolika, koji se nalaze u Bugarskoj, ipak je tamo katolikom bolje no u Srbiji, pa se malo po malo množe. Sestre milosrdnice iz Hrvatske tamo vrlo uspješno djeluju (Drinopolje). Premda su Bugari već po naravi tolerantniji od Srba, ipak se može uztvrditi, da je povoljnijem položaju katolika u Bugarskoj još i taj razlog, što je bugarski od velevlasti još nepriznani knez Ferdinand katolik. Baš se doduše u ovo zadnje vrieme pronieše glasi, kao da bi i on namjeravao poprimiti šismu, ne bi li tako Rusiju predobio za sebe, nu mi tim viestim ne možemo da vjerujemo. A šta da kažemo o Rusiji glede na moć toli velikoj, a glede na pravednost prema katolikom toli malenoj? U pitanju je već i odgovor. Rusija je napram svojim katolikom nepravedna, intolerantna, okrutna. Katolici u Rusiji imadu da podnose sve posljedice one mržnje napram katoličkoj crkvi, koja je svakoj a napose iztočnoj šismi prirodjena, koja je dapače šismu rodila. Rusija ni prošle godine nije prestala upotrebljavati sva sredstva, koja toli silnoj državi stoje na razpolaganje, kako bi, bilo silom bilo milom, što više katolika osobito unijata Rusina nagnala u krilo svoje državne orthodoksne crkve. Orthodoksna — lucus a non lucendo! Jadno katoličko svećenstvo, koliko neprilika mu zadavaju razni državni organi, samo da zaprieče njihovo blagoslovno djelovanje, kako je ograničena njihova sloboda! Rusija se neprestano nagadja sa sv. Stolicom, da se tobož položaj katolika uredi, svaki čas šalje u Rim svoga povjerenika — al stavlja takove zahtjeve, na koje sv. Stolica ne može pristati. Pa napokon da i pristane, i onako bi sve ostalo pri starom. Koliko put su već sklopljene nagodbe, al ostadoše na papiru, — a katolici imahu razloga jadikovati i nadalje. Mili Bože, kad će tvojoj Crkvi u tom ogromnom carstvu svanuti bolji dani! Dok šisma traje, dok bude iztočna crkva sputana u okovih podpune odvisnosti od države, dotle valjada neće. Jer šisma se protivi ljubavi bližnjega[1]), a kako bi šismatici, koji imadu svu vlast u ruci, bez ove ljubavi iskreno htjeli olahkotiti položaj katolika? A kad će prestati šisma? To dobri Bog znade. Prošle se godine na Malineskom katoličkom kongresu u Belgiji dostojno razpravljalo o tom pitanju. Benediktinac Gerard Van Caloen, barnabita Tondini i grčko-kat. svećenik Franco osobito se iztakoše na tom kongresu svojim znanjem i izkustvom, što si ga stekoše proučavajući ovo pitanje. Na osnovu njihovih djela i predloga stvoreni su liepi zaključci, što i kako da se počme raditi, è bi jednom došlo do toli žudjena sjedinjenja. Napućujemo naše štovane čitaoce na obširno i liepo pisano iz-

---

[1]) „Nec haeretici pertinent ad Ecclesiam quae diligit Deum, nec schismatici, quae diligit proximum.“ (Sv. Agustin lib. ad fid. et symb. c. X.).

vješće o tom kongresu, priobćeno u ovom listu u zadnjih brojevih prošle godine.

Predjimo u Njemačku, da se ovdje utješimo krasnimi pobjedami katolika, što si ih ovi zadnjih godina izvojevaše u borbi sa protestantismom, indifferentismom, rationalizmom, slobodnim zidarstvom. Tko nije čuo o svibanjskim zakonima, kojimi je u sedamdesetih godinah željezni kancelar Bismark htio uništiti crkvu u Njemačkoj? Komu nije poznato, koliko je on jada zadavao katolikom kroz dva decenija? Al svjestni katolici stvoriše onaj divni centrum, koji je pod vodstvom neumrlog Windthorsta i tog bahatog političara doveo do Canosse. Pruska morade popustiti i dati katoličkoj crkvi u državi položaj, koji ako i nije još idealan, al je ipak takav, da se može podnositi. Još nije sve vraćeno, još se valja boriti; al kako su njemački katolici ne samo po imenu katolici već i životom, i kako je sadanji car Vilim crkvi prilično sklon, te čovjek, koji drži do vjere, ima nade, da će katolici u kratko vrieme doći do svega, što ih ide. — Prošle godine vraćen im je tako zvani „Sperrgeld" u iznosu od preko 16 milijuna maraka, dozvoljeno nekim kongregacijam, da se vrate u Prusku; a medju ostalim je pruskomu saboru 16. o. mjeseca predložen takav zakon o pučkih školah, koji zahtjevom centruma a tako i katolika prilično udovoljava. Tako se je izpunio jedan dio političke oporuke Windthorstove: rodjena kćerka crkve, škola, vraća se u krilo svojoj majci. Sad se imade izpuniti drugi: svim redovom, osobito pak Isusovcem, ima se dozvoliti povratak u Prusku. Ako Bog dade, bit će i to. O tom su uvjereni isti protestanti, koji se srde, psuju, kleveću, što se katol. crkvi daje ono, što ju ide. Nu kraj svega psovanja i klevetanja, ipak su prisiljeni i nehote diviti se vjeri katolika, njihovoj uztrajnosti, radinosti, u obće njihovim kršćanskim vrlinam, kojimi jedino su kadri postizavati takove uspjehe. I zaista, kad bi katolici po svuda bili takovi, kao što su u Njemačkoj, crkvi bi Kristovoj za kratko osvanuli liepi dani. Izvrstni majstori su oni osobito u stvaranju kojekakih katoličkih zadruga, kojimi se i viši i niži slojevi brane od raznih bezvjerskih, bezbožnih upliva. Neizrecivo mnogo postignuto je za razvitak crkvenog duha i života u obrtnih krugovih tako zvanimi katoličkimi „Gesellen-Vereini", kojih nigdje neima toliko, i koji nigdje tako ne cvatu, kao što u Njemačkoj. — Prije godinu dana, tako zvana kat. pučka ili radnička družtva počeše stvarati, kojim je zadaća braniti puk od zavadjanja socijalista, i već imade sila takovih u katoličkih krajevih.*) Spomenuvši još, da je katolička većina u bavarskom saboru prošle godine prisilila vladu, da tako zvane starokatolike više ne smatra članovi crkve katoličke, uslied česa su im uzkraćene mnoge pogodnosti, što su ih prije toga na štetu katolika imali, i da su katolici u Badenu prigodom posliednjih izbora dobili polovicu zastupnika u tamošnjem saboru, uslied čega će se i tamo popraviti položaj crkve, možemo sa zadovoljstvom ostaviti Njemačku, da se vratimo u našu monarkiju. (Konac će sliediti.)

Duhovna pastva.

(Konac.)

Sv. Jeronim pobježe u pustinju Kalkišku, da nosi odgovornost samo za dušu svoju, i kad ga Paulin zaredi u svećenika, ne usudi se obavljati sv. službu.[1])

Što ne učini sv. Grgur Nazianški, da izbjegne zaredjenju? »Posljednji i glavni razlog, govori u svojoj poznatoj besjedi o svojem biegu[2]), bijaše taj, što držah za nešto velika voditi duše ljudske; jer kad biva čovjeku već vrlo težko učiti se pokornosti, to mora biti još mnogo teže, kad mu valja zapoviedati, i to osobito u našoj službi, koja se temelji na Božjem zakonu te vodi k Bogu; čim je uzvišenija visina njezina i čim je veće dostojanstvo, tim su veće i pogibelji. Sve mora u dušobrižnika biti savršeno i čisto poput zlata; jer zlo bude onda još veće, čim je veći broj onih, kojim predstoji; ta grieh je veći, ako prelazi na mnoge, nego li kad se u jednom svršava. Ne pronikne tako lahko boja sukno kad se umoči u nju, niti se tako brzo razprostire vonj, niti diže okuženi zrak u visine, da otruje sve što živi, kako proniče podložnike zao primjer njihovih predstojnika. U tom nadkriljuje opačina krepost, jer nije ništa laglje nego nasljedovati zlo, ništa ne ide brže, nego napredovati u zlu, ako nam se i nitko ne nudja za vodju. Krepost pako postići, je težko, ako nas i mnogi na to potiču i pozivlju.

»Nu, nastavlja on, ne znam, da li je dosta sačuvati se od svake ljage grieha u onoga, koji hoće druge voditi ka kreposti, jer se od onoga, koji preuzme ovu brigu, ne traži samo, da ne bude zao — jer biti zao drže sramotnim i mnogi od svjetine —, nego da se odlikuje krepošću i krepošću drugim da prednjači. Pa on ne smije svojoj kreposti i napredku u njoj nikakove granice odmjeriti, nego mora sve ono, što mu u tom još manjka, smatrati za gubitak, te uviek za višim težiti,

*) Tako n. pr. samo u münsterskoj biskupiji imade 18 radničkih družtva, 19 kat. rudarskih zadruga, 3 ženska radnička družtva. U Vratislavskoj biskupiji ima 30 kat. radničkih družtva sa 10.000 članova. Kat. radničko družtvo u Würzburgu ima sâmo do 2000 članova. Za te krasne uspjehe imadu njemački katolici u prvom redu zahvalni biti neumornosti svojih svećenika.

[1]) Adv. Ioan. Hier. lib. n. 41. Cf. Ep. 51.

[2]) Oratio apologetica de fuga sua.

*

i ne smatrati za nešto velika i osobita, ako se u krepostі pred svjetinom odlikuje. A o kreposti neka sudi po vječnom zakonu Božjem, a ne po mnienju ljudskom, te nju, koja je od Boga, od koga nam sve dolazi i komu se sve vraća, ne smije lahkom mjerom mjeriti. Neka misli, da je grieh za pojedinoga podložnika počiniti što sramotna i kažnjiva, a za poglavara da je grieh, ako nije najbolji od svih i ako ne napreduje uviek u kreposti, jer onda vuče moćnim svojim krepostnim primjerom za sobom množinu.“

»Ali ako i je tko ne samo prost od grieha, nego i savršen u svih krepostih, kakvim li znanjem treba da bude naoružan i kakvu moć treba da u sebi osjeća, da preuzme tu službu bez oklievanja? Jer doista, ljude voditi, to je umjetnost nad sve umjetnosti, to je znanost nad sve znanosti; njezina je zadaća, da dušu uznese od svieta k Bogu, da Božju sliku i priliku, ako ju još imade, netaknutu sačuva, ako joj pogibao prieti, da ju brani, ako je izgubljena, da ju obnovi, da Krista po Duhu Svetom u stan srca uvede, da čovjeka, koji polazi odozgora, Bogu slična učini, te mu pripravi nebesko blaženstvo. Na to smjera nauk zakona, to hoće proroci i Gospodin naš Isus Krist, koji je došao da izpuni i usavrši zakon; za tim ide poniženje i poništenje njegova božanstva, utjelovljenje i sdruženje njegove božanske osobe s čovječjom naravi. Djelo spasa bijaše za nas ljude liek i duhovno izliečenje naše bolesti, da starog Adama opet u ono prvotno stanje uzpostavi, s koga bijaše pao. A mi crkveni poglavari, službenici smo i pomoćnici ovoga liečenja. Ako li je dakle već nješto velika, da spoznamo i liečimo svoje vlastite pogreške i bolesti, to je ipak još više i veličanstvenije druge očišćavati i njihove bolesti liečiti.«

»Nu koji nam bojevi sada priete, i kakove umjetnosti treba, da tko pravo lieči, život svoj popravi i zemaljštinu podvrgne duhu! Jer različite su ćudi i nagnuća kod mužkaraca i žena, kod staraca i mladića, bogataša i siromaha, u žalosti i radosti, u zdravlju i bolesti, u gospodarih i podložnicih, odvažnih i strašljivih, blagih i srditih, kod onih, koji stoje, i onih, koji su pali! Kolike li razlike izmedju onih u braku i izvan braka. I medju ovimi opet kolike razlike izmedju onih, što ljube samoću, i onih koji žive u družtvu, izmedju onih, koji su u savršenosti napredovali i onih, koji idu putem dužnosti. I opet kolike razlike izmedju naobraženih i onih, koji naobraženi niesu, priprostih i lukavih, onih u javnom životu i zasebnika, izmedju onih, koje je stigla nesreća, i onih, koji su živjeli uviek u sretnih okolnostih Svi ovi su po svojoj ćudi i nagnuću često različitiji, nego li po vanjštini i naobraženosti.«

»Košto dakle nije jedan liek za sve, niti isto jelo, nego treba ovomu ovo a onomu ono, prema tomu da li je zdrav ili bolestan, tako se i duše različitimi liekovi lieče. Jedne treba voditi riečju, druge primjeri, njekojim treba ostruge, drugim uzde, njekojim pohvale, drugim ukora, sve pako u zgodno vrieme, jer bi se inače više škodilo, nego li koristilo. Njekoje dovadja k dužnosti opomena, druge ukor, i opet ovdje ovoga javni onoga potajni i bez svjedoka; njekoji preziru opomene potajne, ali ih javne dovadjaju k izpunjavanju dužnosti, drugi gube svu stidljivost, ako se javno ukore, pa se mnogo laglje obrate ukorom potajanim. Kod njekojih valja paziti na sve i najsitnije i najneznatnije, jer se inače lahko uzohole misleći, da su njihovi griesi nepoznati i sakriveni; kod drugih je pako nuždno gdješto pregledati, da ne bi našimi neprekidnimi ukori otupili, izgubili svu stidljivost, te još drzovitiji bili u griehu. Na njekoje valja srditi se i opet ne srditi se, njekim načinom ih prezirati i o njihovom spasu zdvajati, a ipak ih ne prezirati i ne zdvajati, kako to već sama stvar traži. Druge nam valja krotkošću i blagošću liečiti, nadajući se u radosti njihovu poboljšanju. Njekoje nam je svladati, a drugim se moramo mi dati svladati; ovom u sreći sreću željeti onoga žaliti u nesreći. Niesu bo svi liekovi za sve jednako uspješni, njekojim može ovo sredstvo biti dobro i koristno, drugim baš protivno, kako to vrieme i okolnosti zahtievaju ili ćudi bolestnika.«

Obširno sam naveo misli sv. Grgura o službi u duhovnoj pastvi. To niesu rieči od jučer i prekjučer, nego su zvuci, koji se kroz hiljadu godina glase, koji su odjekivali u svih plemenitih svećeničkih srcih. Čitajte još k tomu šest knjiga sv. Krizostoma o svećeničtvu, četiri knjige regulae pastoralis sv. Grgura Velikoga. Svi se ovi temeljni nazori kod njih opetuju. To niesu mnienja ovoga ili onoga, nego je duh crkve, koji govori iz njih, koji je govorio kroz viekove, i poučio, okrepio, oduševio tolike svete svećenike, revne pastire, pobožne dušobrižnike. Tako su mislili, govorili, radili oni svetci, koji su najprije izbjegavali teret duhovne pastve, kad pako upoznaše volju Božju, onda su ponizno i poslušno primili teret na ledja svoja, te sjaju kao svjetila u sv. crkvi. Jesu to isti muževi, koji stajahu u svom zvanju vjerni do smrti, neslomljivi u dolazećih olujah progonstva, junaci vjere i službe, kojim nije uzdrhtala duša i u najžešćem boju, te idjahu neslomljena duha poput Krizostoma u progonstvo i smrt. Ne bojahu se progonstva, ali se bojahu svetog dostojanstva svećeničkog; ne pobjegoše pred neprijateljem, nego pred onimi, koji ih htjedoše uresiti čašću svećeničkom; pred njimi se u duboku samoću sklonuše.

U ove sv. muževe, velike otce naše sv. crkve, Augustina, Jeronima, Ambrozija, Grgura Vel., Grgura Nazijanskoga, Krizostoma, ugledajte se, dragi Timoteju; njihove rieči neka budu Vaš nauk, njihov život Vaš uzor, njihov neustrašljivi duh Vaša okrepa u težkih časovih Vaše službe dušobrižničke. Oni se osjećahu slabimi, ali ih Bog ojača; mišljahu, da su siromašni u sv. znanosti, ali ih Bog razsvietli; njihova krepost činila im se nesavršena, ali im Bog dade svetost. Čuste glas

Božji, spoznaste zvanje svoje; Bog će metnuti rječitost u usta Vaša i staviti moć odozgo u srce Vaše.

Zato se nemojte bojati, kad izadjete u burni i pogibeljni sviet. Gospodin Vas je poslao, On Vas ne ostavlja, da sami odete, njegova je milost uz Vas, On posla angjele svoje, da Vas vode, štite, da u prostodušnosti i pobožnosti hodate onim putem, koji Vam Njegova ruka pokaza, kojim idjahu svi sveti svećenici prije Vas. Vi ne polazite, jer Vas put i krv goni, nego jer Vam On zapovjedi, jer Vas Njegov glas pozva, a Vi mu se čiste duše i dobre volje odazvaste: »Gospodine, evo me; šta hoćeš, da činim?« On će postaviti ruku svoju na oči Vaše, da ne gledaju taštine ovoga svieta; da se ne obazirate ni na lievo ni na desno, — na ništa, što privlači ili zastrašuje, da udvarate svietu i hvali njegovoj, koja ugadja ušima i srce zamamljuje. Gledajte, da Vam bude oko čisto i vedro, da pazi samo na Boga, a uho Vaše neka se na nutarnjost svraća, da sluša tiho svjedočanstvo savjesti, koje više vriedi od bučne hvale dnevne. Ne ćete zaboraviti, da Vas mnoge pogibelji okružuju, da propast prieti, da hodate nad bezdnom, da sav sviet leži u zlu i da mu je Gospodin doviknuo: Jao! Ali Vi znadete takodjer, da je uz Vas Bog i Vi uz njega; zato se nemojte bojati. Lota izvede iz Sodome i Gomore, Daniela izbavi iz špilje lavovske, a Josipa sačuva čista u kući Putifarovoj. Obkoliti će srce Vaše nasipom visokim, nevidljivim, koji ne će neprijatelji prekoračiti. Mnogo imade neprijatelja, koji zasjedaju puteve Vaše, ali Vam još više i jačih suborioca stoji na službu. Dao Vam je mač vjere, koji je oštar i jak, da se na njem sve oružje protivnika u nemoći razbija i lomi. Prsi Vam oklopom pravde štiti, da se od njega odbijaju sve napasti. Glavu Vam pokri kacigom spasa i bokove opasa pasom čistoće, da vazda u Vama, stanuje krepost uzdržljivosti i čistoće.

Biti ćete, prijatelju, svećenik po srcu Božjem; biti ćete takav, jer se Gospodin ne kaje za obećanja svoja. Samo živite Njemu, živite za Njega; On je što čini u Vama da hoćete i učinite kao što mu je ugodno, jer je milost Njegova u nejakomu jaka.

M. Seigerschmied.

Smije li se eukaristija u istoj crkvi sveudilj čuvati na dva žrtvenika?

U crkvi X. je običaj, da se eukaristija sveudilj čuva na dva žrtvenika, i to na velikom žrtveniku i pobočnom. Župnika te crkve već više puta upozoriše svećenici, da se to protivi crkvenim zakonom; nu on se uviek izgovarao, da je to od vajkada u njegovoj crkvi običaj i kušao ga svaki put opravdati time, što treba eukaristiju čuvati na pobočnom žrtveniku u ciboriju zbog pričesti vjernika, a na velikom u monstranciji, jerbo se na njem svake nedjelje i blagdana služi rana misa coram exposito Sanctissimo. Pita se tko ima pravo, župnik ili oni svećenici, koji prigovaraju njegovu postupku?

Da župnik ima krivo, evo nekoliko odluka sv. rimske stolice. S. C. Episc. et Reg. 13. listopada 1620. glede toga odluči ovo: „SS. Eucharistiae Sacramentum asservandam esse **uno tantum** in loco cujuscumque ecclesiae, in qua custodiri debet, potest aut solet.“ Taj zakon veže i onda, pa makar crkva bila ujedno i stolna i župna. Biskup augustanski (Augustae Praetoriae) bio predložio zboru za sv. obrede: „Quod SS. Eucharistiae Sacramentum continuo retinetur in Ecclesia super duplici Altari, nimirum super Altare Chori, et super alio S. Joannis Baptistae, ratione Parochiae eidem Cathedrali unitae.“ Na to mu je sv. zbor 21. srpnja 1696. (n. 3243. ad 3) odgovorio: „Sacratissimam Eucharistiam servandam esse **in uno tantum** Altari, designando ab Episcopo.“

Nego župnik se pozivlje na o b i č a j, a mogao bi primjetiti i to, da te odluke nikoga više ne vežu, pošto su već zastarjele, budući da su izdane jošte sedamnaestoga stoljeća. Nu i na to evo mu odgovora. Jedan nadbiskup pitao je god. 1861.: „Utrum ferri possit *consuetudo* plurium Ecclesiarum hujus Archidioeceseos et praesertim Regularium, asservandi SS. Eucharistiam *in duobus* aut tribus Altaribus? et nonnumquam occasione novendialis aut alicujus festivitatis transferendi etiam in aliud Altare, diversum ab illis, in quibus ordinarie asservatur? Et S. C. 16. Aprilis 1861. respondit: *Negative.*“ Tako naredjuju i mnogi pokrajinski sabori. Da navedem samo pokrajinski sabor p r a ž k i od god. 1860., koji veli: „Cum Corpus Domini **in uno tantum** ejusdem ecclesiae loco ab Episcopo designando custodiri debet...“

Po tom župnik ne može ničim opravdati svog protuzakonitog postupka. A valja znati i to, da se u jednoj samo crkvi ili župi ne može nikada uvesti zakoniti liturgički običaj. U gore spomenutom slučaju dotične nadbiskupije vladao je taj običaj u više crkava, pa ga je ipak rimska stolica zabacila. K tomu naš župnik može lako tu zlorabu dokinuti (a i dužan je to), ako naime svake subote posveti eukaristiju za monstranciju, a svakoga ju ponedjeljka konsumira, što mu za cielo nit može, nit smije biti težko. U slučaju pako, da se u nedjelju poslie podne ne drži blagoslov cum eodem Sanctissimo, može se eukaristija u monstranciji konsumirati još one iste nedjelje u kojoj sliedećoj misi, ili što je još najbolje, prenesti poslie rane mise na njezin žrtvenik, kao što bi i najbolje bilo, da se i neposredno prije te mise sa njezinog žrtvenika donese na veliki žrtvenik.

To, što se misa svake nedjelje i blagdana služi na velikom žrtveniku coram Sanctissimo exposito, nije dovoljan razlog, da bi se eukaristija smjela sveudilj čuvati na dva žrtvenika. Evo i za to jedne najnovije odluke. Pitalo se: „Utrum occasione alicujus Festi, Tridui, Novendialis, aut Mensis v. g. Maji B. M. V. dicati,

Junii in honorem SSmi Cordis Jesu, liceat SS. Eucharistiam ab altari Majori super quo asservatur, ad altaria transferre in Ecclesiae lateralibus erecta, ut in Festo sive per Triduum, Novendiale, Mensem, et Sacra Communio in iis distribuatur et populo Benedictio impertiatur? S. R. C. die 2. Junii 1883. in Cuneen. respondit: Affirmative, dummodo tamen Sanctissima Eucharistia *in duobus altaribus continuo non asservetur.*" (Izp. Acta S. Sedis, vol. XXII. pag. 189. i 191. ad dub. 6.) I u Rimu se više puta vrši služba Božja coram Sanctissimo na žrtveniku, na kom se eukaristija sveudilj ne čuva; nu ova se neposredno prije službe donese na dotični žrtvenik, i čim se ista svrši, prenese se opet na njezin žrtvenik, tako da se zatvorena eukaristija nikada ne drži na dva žrtvenika. I to je najpravilnije.

Ovdje mi je spomenuti još i to, da se eukaristija uslied odluka zbora za sv. obrede, te biskupâ i redovnikâ u stolnih i zbornih crkvah ne smije čuvati na velikom žrtveniku, već u kojoj kapeli u brodu crkve, koja se kapela ne vidi iz kora iliti svetišta; dočim se u župnih i samostanskih crkvah ima čuvati na velikom žrtveniku kao najčastnijem.

Evo za to odlukâ sv. rimske stolice, i to najprije tičućih se stolnih i zbornih crkava. „Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori propter functiones pontificales, quae fiunt versis renibus ad Altare" (S. C. Ep. et Reg. 10. Febr. 1579.; 29. Aug. 1594.; 28. Nov. 1594.); „SS. Eucharistiae Sacramentum reponatur in alterutra ex lateralibus Aediculis, quae non sit je conspectu Chori" (S. R. C. 14. Junii 1845. in Romana n. 1883.) *) ili, kako veli Caeremoniale Episcoporum (lib. II. cap. XXX. n. 5.): „in Capella, quae non debet esse in conspectu altaris majoris, sed in navi, seu loco separato, ita ut, quoad fieri possit non videatur ab his, qui Missae majori intersunt, ne continuo genuflectere cogantur, propter reverentiam SS. Sacramenti." To se ad amussim obdržava u svih rimskih crkvah, u kojih se drži kanonički kor.

Što se pako tiče župnih i samostanskih crkava, Ritual Rimski (de SS. Euchar. Sacram.) kaže: „Tabernaculum in Altari majori, vel in alio, quod venerationi et cultui tanti Sacramenti commodius ac decentius videatur, sit collocatum." Nego zbor biskupâ i redovnikâ odluči, da se eukaristija u ovih crkvah ima pravilno čuvati na velikom žrtveniku kao častnijem. Eto što veli: „Tabernaculum SS. Sacramenti in parochialibus et regularibus Ecclesiis debet esse in Altari majori regulariter tanquam digniori." (S. C. Ep. et Reg. 29. Aug. et 28. Nov. 1594.)

O svem tom izporedi Linzer Quartal-Schrift od g. 1891. str. 564—566. i moje Pastirsko bogoslovje sv. II. str. 179—180., gdje se to sve obširno razpravlja.

Dr. M. Štiglić.

*) Tako odluči glede zborne crkve sv. Marka u Rimu.

† Kardinal Manning.

Čim je parižkom „Figaru" javljena viest o smrti kardinala Manninga, napisao je o njem glasoviti St.-Cère osmrtnicu, koliko kratku toliko punu najplemenitijih osjećaja i nepristrana suda. Ona vriedi, da ju diljem priobćimo našim čitateljem, da se njom zadovolje, dok ugotovimo za ovaj list obširan vjekopis slavnoga pokojnika.

Jučer je preminuo u Londonu — kaže St. Cère, jedan od najodličnijih muževa Englezke, a moglo bi se dapače reći Evrope, kardinal Manning. Shrvala i njega ta influenza, koja ubija mlado i staro, veliko i maleno, svuda, kamo dopire, a dopire svakamo.

Kardinal Manning rodio se u Totteridgu, u Herfortshire, dne 15. srpnja 1808. Teologiju je izučio i postao protestantskim pastorom god. 1834., a archidjakonom god. 1840. To je i ostao do g. 1851. Te godine ostavi crkvu anglikansku te priedje u katolicizam uz toliku halabuku i tolike javne razprave o znamenovanju toga njegova čina, da se svega toga i danas živo sjećaju u svoj Englezkoj.

God. 1857. ustanovi Manning u Bayswateru red braće sv. Karla Boromejskoga i postade do skora slava crkve katoličke i prvak englezkih katolika. Sveti otac imenova ga protonotarom apoštolskim. Kad je umro kardinal Wiseman god. 1865. postade Manning nadbiskupom u Westminsteru te napokon god. 1875. kardinalom, s kojega se odlikovanja uzradova čitava Velika Britanija smatrajuć se počašćenom u jednom od svojih najslavnijih sinova.

Od tada ne presta rasti važnost Manningova; medju uglednici Englezke steče Manning mjesto veoma ugledno, uvažavahu ga svi, te mu se pokoravahu tako knezovi kako radnici, jer je uviek nastojao da bude posrednikom izmedju bogataša i siromaka. Jednako slušahu njegov savjet vojvode i knezovi u West-Eudu kako ubogi bezkućnici u East-Eudu. John Burns, vodja socijalista, divio mu se i štovao ga, lord Salisbury u njega bi ne jedan put tražio savjet. Pa kad sam ja slavnoga prelata prošloga srpnja pošljednji put posjetio, našao sam ga doista slaba, malo ne do kraja sliepa, nu divni um bijaše mu jošte uviek svjež i bistar. Slušajući njegovo dubokoumno razlaganje, kako nastoji radnike o tom uputiti, da se ne da za nje učiniti sve, što bi se imalo učiniti, uvjerih se, da je velik svećenik, kakovi ne ostavljaju nezaboravne tragove tek u crkovnoj povjesti već i u povjesti svieta.

Kardinal Manning shvatao je na svoj način socijalno pitanje: on nije u njem vidio tek opasnost već i čitav niz nepravda, koje valja izpraviti, čitavu povorku stradanja, koje valja ublažiti; sretnikom ne presta dozivati, da niesu dužni podavati tek onima, koji prose, već da se treba i to puno više sjećati i onih jadnikâ, što stradaju a ne jadikuju, koji rade koliko mogu, al

ne mogu ipak, da živu. Kardinal bijaše pravi kršćanski socijalist u najboljem znamenovanju ovoga slova. Mnoge njegove pastirske poslanice ostati će remek-djelo mudrosti, govorničke sposobnosti i bistroumlja.

Muž, što je jučer u Londonu preminuo bijaše velik muž — kakovim se na grobu klanja svatko, ma pripadao kojem narodu i kojem vjerozakonu. Za njegovim liesom stupati će socijalisti i konservativci, bezbožci i katolici: jer prava veličina sili na štovanje čitav sviet. Smrt Manningovu oplakivati će jednako čitava Anglija.

— ć.

Dopis.

(Vječno svjetlo „Guillon Patent" u Parizu.) U zadnjem broju Vašega velecijenjenoga lista upitao je o tome vječnomu svjetlu veleč. gosp. župnik Gustav Lepušić. To bo je ono vječno svjetlo, koje preporuča u „Obzoru" velečasnomu svećenstvu Aleksandar Gratzel iz Beča.

Budući da to vječno svjetlo imademo u ovdješnjoj župnoj crkvi, a uz to i u Šandrovcu i Trojstvu već treću godinu, mogu se lako odazvati pozivu velečasnoga gospodina. Svakomu, ko godj želi lijepo, sigurno, a čisto vječno svjetlo, da mu bude podpuno mirna savijest, ja mu od srca preporučam to vječno svjetlo. Ja ću samo nješto ovdje da istaknem o tome svake hvale i preporuke vrijednomu vječnomu svjetlu. Crvena, rubinove boje, staklenka, visoka 16—17 cntm. (manje su po 13 cntm.) stoji u posebnome izdupku, ma tako da se može lako izvaditi i s drugom zamijeniti, kada dogori. Do 15 cnt. dug stijenak kao slamka zatakne se u stakleno ili kositreno puce i stoji okomito u sredini svjetiljke. Kada se jednoć upali, gori vazda jednako jasno 6—12 dana i noći, dok ne izgori do dna ulje i stijenak. Kroz sve to vrijeme ne treba ti, da i diraš u svjetiljku; jer se malo po malo i sama okresuje. Nu ako hoćeš da ti jasnije gori, možeš u jutro i u večer taknuti žicom željeznom stijenak, da spane na dno, što je izgorilo donle, a ono ti plane jasnijim svjetlom. Najdeblji stijenak br. 3. ili 4. gori 6—7 dana *), a najtanji br. 0—1 gori 10—12 dana umiljatim, sitnim plamećkom kao zrnce. Za zimu valja da je stijenak što deblji, u ljetu može biti i tanji.

Svjetiljka se ne vuče gore dole, kako je to sada običajno kod nas, jer bi se ulje prolilo, a i staklenka bi ispala, nego visi pričvršćena uvijek u jednakoj visini, tako da je ne može nitko sa zemlje doseći, nego treba za namještivanje posebne ljestve dvostruke ili podnožak dosti visok.

Sve malenkosti, što k svjetiljci treba i škatulja stijenaka stoji 4 for. 35 novč. 16½ kilograma finoga ulja, koliko izgori kroz cijelu godinu, u posebnoj posudi, dopremljeno na kolodvor u Beču stoji 11 for. 81 novč.

*) jasnim velikim plamenom kao svijeća.

Dakle bi sve skupa s dopremom stojalo do 18 for., prve godine, a poslije svake godine ulje i stijenci 13—14 for.

Svjetiljka, krasno urešena, od livena tuča, a dobro pozlaćena, već posve priredjena za takvo vječno svjetlo stoji 45 for. S pošiljkom dobiva se uvijek i točan opis (njemački ili francezki), kako se sve to redi i kako se ulje čuva, da uvijek jednako dobro gori. Gdje već imade dobra stara svjetiljka valja samo da se u njezino grlo pričvrsti onaj drveni izdubak, u kojem tada stoji staklenka.

Ko si naruči to vječno svjetlo, čijega je izumitelja i rimska stolica odlikovala redom sv. Gregorija, ne će lje nikada požaliti, nego će mi vazda rado i sâm priznati, da je vrijedno i svake hvale i preporuke svake. Naručuje se pod naslovom „Ewiges Licht Patent-Guillon" kod Aleksandra Gratzela — Wien I. Bauernmarkt 5.

U Bjelovaru dne 18. siječnja 1892.

Dr. **Vjekoslav Homotarić**,
profesor i administrator.

* * *

Priobćismo ovo, jerbo se veleuč. g. pisac pozivlje na trogodišnju uporabu spemenutoga aparata, koji se je kroz sve to vrieme pokazao valjanim. O istom aparatu dobili smo dopisa i od drugih strana.

Jedan župnik piše nam o njem: „Smijem Vam iskreno i po savjesti reći, da je u obće dobar"; ima taj aparat i svojih loših strana, n. pr. „u zimi, osobito kad je mnogo svieta u crkvi, ne će baš da bez prestanka gori, valjda jer ga vlaga utrne, pošto je plamen malen i slab", nu ipak može se preporučiti „svakomu, koji liepu, ukusnu i jeftinu, a za upaljivanje sgodnu lampu imati želi."

Drugi župnik piše, da je prije 3 ili 4 godine bio nabavio sebi takav aparat, koji je godinu dana liepo gorio, nego u drugoj godini danomice se je morao fitilj paliti, dok za 2 ili 3 mjeseca nije htio već nikako goriti. U nove pokušaje s novim uljem, koje mu je Gratzel ponudio, nije se htio upustiti.

Napokon treći visoko štovani dopisnik odlučno svjetuje svakomu, neka se kani šljepara s njihovimi patenti, i pozivlje se na dva slučaja, gdje je taj aparat bio naručen za dvie crkve, ali je već i odstranjen iz obiju. —

Koji je razlog, da taj aparat jednim tako dobro služi, a drugim slabo ili nikako, to znati ne možemo, a takodjer ne znamo, jesu li svi s njime jednako i polag naputka postupali.

Viestnik.

Zagreb. Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Kurjaković Vinko 5 for. Ožeg Stjepan 10 for. Matković Hugo 5 for. Janda Karlo 10 for. Čikulin Franjo 20 for. Framić Stjepan 10 for. Kristić Ivan 15 for. Zabavnik Karlo 5 for. Kovač Stjepan 10 for. Šadl Stjepan 6 for.

U Zagrebu dne 21. siečnja 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Te naše sirote.) Koncem prošle godine ustrojilo se je u Zagrebu društvo za prehranu siromašne školske mladeži. Za cielo svrha toga društva jest plemenita, ali vrlo nas je neugodno iznenadilo, kad smo čitali, da je to humanitarno djelo sada tako uredjeno, da dok se tu skrbi za tielo, na dobro duševno djece tako se malo misli, da se već manje misliti ne može. Evo što o tom pod gornjim naslovom „Te naše sirote“ sasvim zgodno piše gdja. M. Fabkovićka u br. 10. „Obzora“ od 14. t. mj.: „Uputili smo se nedavno — bio je petak — u pučku kuhinju, da prisustvujemo objedu školske mladeži. Huka, buka, dovikivanje, zvanje — a priznajemo, da to ondje i uz najbolju volju drugačije neide. — Dvoje djece dobiva jednu porciju; imali su osim juhe korun sa umokom a u njem komad *mesa* i pol skrižke kruha. . . . . .

. . . . . Pak i ciela *stvar ima* izgled neke hitnje, nezrelosti, prenaglenosti, a poput paučine tankom koprenom humaniteta provirkuje tu i tamo težnja za — nu recimo makar za popularitetom ili nečim tomu sličnim, onih, kojim populariteta manjka.

Sa ekonomskog gledišta stvar je u redu; trošak je šest novčića za diete i najede se svako, pak ima hranu dobru i probavnu. Ali: „Neživi čovjek samo hljebom, već svakom riečju, koja izlazi iz ustiju božjih.“ A ovdje, vjerujte mi, nije izlazila nijedna iz usta božjih. Od mnogobrojne djece, jedna jedincata djevojčica, malena iz 1. razreda, sklopila je ručice, prekrižila se i stala glasno moliti: „Otče naš!“ Njezina drugarica, videć to, takodjer se je prekrižila — ostala djeca bivša dosta blizu molećim se — grohotom su se ovim smijala. Ovo netreba komentara.

S estetičkoga gledišta motriti stvar, gotovo je nemoguće, zato pako imperatorski se nam pružalo, da nerečem bolno u nas diralo, pitanje odgojivanja *religioznoga i gradjanskoga.*

Diete se uči u školi: „*U petak mesa nejedi!*“ Poglavari mu i *dobročinitelji* pošilju ga, uzimljemo dakle, da su sva ta djeca sbilja gladujuća (a ovaj siloviti je gospodar), i gladom ga mame, nudjajuć ga *mesom.*

Škola je mjesto, gdje diete dobiva prvi pojam ob obćini, o dužnosti, pravu, zakonu, o redu, a ta ista škola ga nuka, uči ga i primjerom potvrdjuje, da valja zakon kršiti, dužnosti nevršiti. Užasne li pomutnje pojmova!!

Pa ako se diete nenauči za rana štovati zapovjedi, a to još toli lahke, što će potle i kako vršiti težke dužnosti, kakove život nalaže svakomu čovjeku?

Ljudi, neimajući ni od daleka pojma o pravoj slobodi čovječjega duha, a bahatošću zakrivajući šupljo svoje i krnjavo znanje, većinom proglašuju takove zapovjedi *robstvom,* i obdržavanje ih čini nedostojnim slobodoumna čovjeka.

Ovi nesretnjaci nemislo, da u duši uboga djeteta ruše povjerenje, bude u njoj sumnju i dvojenje. Gdje da je toj maloj dušici istina; što njoj postane lažju?

Ucjepljuje se makar malimi prekršaji u dušu djeteću prezir prama zapovjedi starijih, prama zakonu, a uče ga za rana zlu, vodeć ga k neposlušnosti. *)

A znate onu ob onom, koji si ima privezati žrvanj o vrat itd.? Nije svrha ovim redkom, dalje širiti ono što je toli jasno, da se samo tumači.

Dobro, što ga činimo drugomu, naročito djeci, mora imati dvoju svrhu: ima hasniti i tielu i duši. Iztaknuli smo nepristojnosti i pogrieške te valjda provizorne uredbe, da se s kompetentnoga mjesta uklone.

Koristnije bi bilo, da se je ta humanitarna nakana oživotvorila radje godinu dana kasnije *ali drugačije.*“

Rim. († Kardinal Simeoni.) Dne 14. t. mj., istoga dana kojega je umro u Londonu kard. Manning, preminu u Rimu zaslužni prefekt sv. kongregacije de Propaganda Fide, kardinal Ivan Simeoni. Umro je na upali pluća, koja se je razvila iz influence; bilo mu je 76 godina. Za Pija IX. bio je Simeoni upotrebljen za različita diplomatska poslanstva, a bio je takodjer duže vremena nuncij u Madridu. Godine 1875. postao je kardinalom, te poslije smrti Antonellijeve bio je u novembru g. 1876. imenovan papinskim državnim tajnikom. Nakon smrti Pija IX. bio je prefekt sv. kongregacije de Propaganda Fide.

Javne zahvale.

Visoka kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, blagoizvoljela je visokom svojom naredbom milostivo dozvoliti podporu iz zemaljskih sredstava u iznosu od 300 for. za prekrivanje krova na ovoj župnoj crkvi i dobavu novoga žrtvenika, koja svota je ovih dana i podieljena. — Nadalje visoka kr. zemalj. vlada uz svoju gornju podporu blagoizvoljela je još bezplatno podieliti svu jelovu gradju potrebnu za prekrivanje krova na ovoj župnoj crkvi iz šuma imovne obćine otočke. — Na ovom daru i pripomoći smatra podpisani za svoju dužnost, da se u ime svoje i župljana visokoj kr. zem. vladi najsmiernije zahvali.

U Ramljanih kod Otočca dne 10. siečnja 1892.

Juraj Lochmer, župnik.

Presvietli gospodin Juraj Posilović, biskup senjskomodruški, blagoizvolio je za unutarnje uredjenje župne crkve modruške darovati 25 forinti, na čemu se milostivomu nadpastiru u ime svoje i župljana najsmiernije javno zahvaljujem.

U Modrušu dne 14. siečnja 1892.

Ante Milošić, župnik.

Prva hrvatska štedionica u Zagrebu poslala je župnoj crkvi u Selcih božićni dar od 30 for. Na tom daru srdačno se zahvaljuje župni crkveni odbor selački.

U Selcih 16. siečnja 1892.

Ivan Pobor, župnik.

---

*) Pogotovo pak biti će to žalostna posljedica ovako krupnih prekršaja, kakovi se ovdje spominju. Op. ured.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 4. U Zagrebu, 28. siečnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a zà predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogled po svietu.

(Konac.)

Evo nas napokon kod kuće, u austrougarskoj monarkiji. Kako je ovdje crkvi Kristovoj? Kojekako. Ruže joj baš ne cvatu ni ovdje, al opet joj nije najgore. A moglo bi joj biti jako dobro. Iskreno katoličtvo naše prejasne dinastije stoji nad svakom sumnjom, ustav tako čitave monarkije, kako i pojedinih zemalja, koje sačinjavaju ovu veliku državu, u cielosti ne bi bio baš nepovoljan crkvi katoličkoj, ogromna većina pučanstva je katolička, crkva tu razpolaže i liepimi materialnimi sredstvi i prilično je slobodna, ugled i upliv katoličke hierarhije i nižeg svećenstva popreko govoreć je velik itd.; — mogli bismo još koješta navesti, što je u ovoj državi u prilog crkvi, — pak ipak, kraj svih tih pogodnosti ne možemo kazati, da je katol. crkvi ovdje onako, kako bi trebalo da bude. Gdje je krivnja? U samim katolicima. Naduti rationalisam, njegovo čedo lažni liberalisam, te posljedica — ili ako tko hoće, uzrok jednog i drugoga, silni vjerski indifferentisam zarazіše velik dio katoličke intelligencije i učiniše mnoge katolike neprijateljima njihovoj crkvi, njihovoj vlastitoj majci. I ovi misleći da služe najljepšim ciljevom, rade proti svojoj crkvi podupiruć protestantske, židovske, slobodnozidarske tendencije. Židovska žurnalistika, koja je najviše kriva, što je do toga došlo, ne prestaje takove u zviezde kovati, a braća od „morta“ se već znadu pobrinuti, da što više ovakovih zasliepljenih dodje u parlamente, gdje se onda stvaraju zakoni na žalost crkve a na veselje njezinih neprijatelja. E, ustav je ustav, a pravi se katolici ne znadoše njim poslužiti. Dok oni spavahu, dodje neprijatelj i posija kukolj. I taj kukolj urodi krasnimi plodovi, o kojima čestiti bečki svećenik Brunner, koji je medju ostalim i prisjednik duhovnog stola nadbiskupije zagrebačke, ovako liepo pjeva:

„Verkünden will ich weit und breit:
Es gab noch selten eine Zeit
So voll von Niederträchtigkeit
Wie wir's erlebt in unseren Tagen.“

Al hvala Svevišnjemu, čini se ipak, da se katolici počimaju buditi i osviešćivati. Dosta im je jarma, što im ga nametnu židovska štampa, koja je u službi slobodnog zidarstva do sada grozno haračila a donekle harači još uviek u katoličkim redovima. Osobito se u Cislajtaniji opaža vrlo spasonosan pokret u prilog katoličkoj misli. Čestiti austrijski episkopat radi neumorno, kako bi kršćanski katol. duh opet oživio u državi, u obitelji, u školi, riečju kako bi taj duh proniknuo sve slojeve družtva. Dosta često čitamo u listovih, da se je taj episkopat u Beču sastao na viećanje, da je izdao zajedničku okružnicu na vjernike pozivljući ih zanosnim riečima na boj proti neprijateljima crkve i njihova spasa. Niže svećenstvo i liep broj intelligentnih te uplivnih svjetovnjaka radi revno uz episkopat, a posljedice tog rada već se opažaju. U „Reichsrathu“ sve se više množi broj zastupnika, koji kršćanski misle i osjećaju. Uvidivši austrijski katolici, od kolike je važnosti za razvitak kršćanskog života udruživanje, stadoše se i oni povadjati za primjerom njemačkih katolika, te stvarati razna kat. družtva, a znajući, kako se bezvjerstvo i indifferentisam služi štampom, kao najuspješnijim sredstvom, u svoje paklene svrhe, latiše se i oni tog oružja, te njime suzbijaju neprijatelja i osvajaju natrag, što se je prije izgubilo. Beč prednjači dobrim primjerom[1]); nu on je i najviše trebao, da se

[1]) Za razvitak katoličkog družtvenog života u Beču imade silnih zasluga sadanji tamošnji nadbiskup kardinal Gruscha, taj pravi vir apostolicus. On uzprkos svojoj visokoj dobi i

jednom počme sa ovako spasonosnim pokretom, jer je već bila prava sramota za taj carski grad, kako stenje pod teretom družtvene gnjiloće. — U političko družtvenom je pogledu Beč sada razdieljen na dva tabora: kršćanski i liberalni t. j. bezvjerski. Zanimivo je i vrlo poučno čitati opisivanje borbe, kojom se ta dva tabora bore, osobito prigodom izbora bilo u „Reichsrath“ bilo u gradsko vieće. Kršćani napreduju, a liberalno-židovsko-slobodnozidarsko novinstvo viče, psuje, grdi, što se njegovim pokroviteljem izmiče tlo izpod nogu. — Dao Bog, izmaklo se sasvim, a njih nestalo!

I u Ugarskoj čini se, da katolicismu nova zora počima svitati, premda mnogi katolici još vrlo tvrdo spavaju. A bilo bi zaista vrieme, da se već jednom probude, i rade kako valja, e bi taj „regnum Marianum“ zaista bio „regnum Marianum“ a ne „regnum protestantico-judaicum.“

U Ugarskoj ima po zadnjem popisu pučanstva preko 9 milijuna katolika, dakle više nego svih ostalih konfesija skupa uzetih. Pak ipak, čija je glavna rieč u Ugarskoj? Protestanata, — židova, i opet slobodnih zidara. Jer ovi su potonji u Ugarskoj našli osobito sgodan terrain za svoje tajno rovarenje. Najuplivnije ličnosti u ugarskom parlamentu ne žacaju se javno izpoviedati, da pripadaju ovoj prokletoj družbi. — Drzovitost i moć njihova već je tolika, da su nakanili u Budimpešti sagraditi veliku i sjajnu palaču slobodnih zidara sa nadpisom na pročelju: Ecrasez l' infame — kako „Magyar Állam“ pripovieda u jednom od svojih zadnjih brojeva. U to su ime već magistrat umolili za sgodno gradilište, i kako spomenuti list opaža, magistrat, u kojem je velika većina katolička, ne će im toga uzkratiti. — E magjarski su katolici veliki „gentelmanni“ i vrlo „tolerantni.“ — Ovu silnu toleranciju dokazati će osobito sjajno u skoroj budućnosti, kad bude ravnopravnost židovske religije sa rimokatoličkom crkvom zakonom priznana „in regno Mariano“, — u koju svrhu židovi, gdjegod ih je više na okupu, drže sastanke i od kandidata raznih stranaka prigodom predstojećih izbora zahtievaju, da ih u parlamentu podupru. Ministar Csaky im je to ovih dana u Temišvaru, kad mu se poklonila tamošnja občina, liepo i obećao, jer veli on, da židovi svojom kulturom, svojom revnosti i bogatstvom to zaslužuju. Mogao je mirne duše dodati: i svojim magjarskim šovinismom, budući su mnogobrojni židovi u Ugarskoj najveći pobornici magjarske državne misli. A kako je Magjara u samoj Ugarskoj razmjerno prema ostalim narodnostim dosta malo, to su im ovi novokovani Magjari dobro došli, te im se treba pokazati zahvalnim. Nema dvojbe da će židovi uspjeti. Slobodni zidari, protestanti i mnogi „po imenu“ katolici glasovati će za njih. Ah, to su ti, štovani čitaoče, sve divna braća. Ovi se uviek nadju u istom kolu. Što ćemo, ruka ruku pere! Ovaj krasni savez doveo je kat. crkvu u Ugarskoj do toga, da se na nju liepo dadu uporaviti rieči: „regina gentium facta est sub tributo.“ Neka govori vriedni biskup rožnjavski, Dr. Gjuro Schopper, koji u svojoj najnovijoj i čuvenoj enciklici, upravljenoj na svećenstvo svoje biskupije, kojom mu daje naputke za buduće izbore u sabor, ovako opisuje postupak magjarske vlade sa crkvom katoličkom, koja je ovu državu rek bi stvorila i uzdržala: „Zakoni zemlje, koji zajamčuju naša prava, te kralj. naredbe ne uvažuju se; drugi se zakon kojekako tumači, samo da se spase opravdanost sumnjive naredbe; — kat. sveučilište, kojega katolički postanak nije se ni vis. vlada usudila nikada niekati, je konfiscirano; iz kat. sveučilištnog vel. gimnazija, valjada po principu: „Gleiches Recht für Alle“, izključeni su kat. svećenici profesori; — vjersku i naukovnu zakladu, — kojih narav je sabor opetovano pretresao, i uviek katoličkom priznao, — vlada je na svoju disposiciju konfiskovala; kat. se škole pretvaraju u državne, te se je u tom pogledu jedan protestantski superintendenat usudio katolikom predbaciti, da ne imaju srednjih škola; s kat. autonomijom i s uredjenjem svećeničke kongrue zateže se od godine do godine; svaki kat. pokret — ma i posredno — ugušuje se; zapriečiše proglašenje papinskih naredaba te izdanje zajedničke enciklike episkopata, a roditeljem od Boga dano naravno pravo jednostavno konfiskovaše; peticije, što ih podnieše tisuće katolika, ne uvažiše te ne smatrahu vriednim da na njih odgovore.“

Zadnje se točke odnose na pitanje o „odkršćavanju“, o kojem već bijaše govora u našem listu, koje je toliku prašinu diglo i još uviek drži duhove u priličnoj napetosti. Katol. svećenici, koji ne će, da priobće prot. pastorom, ako krste diete iz mješovite ženitbe, koje bi po zlokobnom zakonu od god. 1868. imalo biti protestantsko, a roditelji hoće da bude katoličko, bivaju osudjeni. Listovi osobito liberalni doduše pišu, da će se to pitanje napokon riešiti, jer vele da je novom primasu Vasaryu pošlo za rukom pronaći neki „modus vivendi“,

sada često počasti sjednice kat. družtava svojim posjetom. Tu još spominjemo i to, da je na skupštini kat. „Schulvereina“, držanoj pod konac prošle godine, bilo nazočno do 5000 ljudi.

koji bi i rimsku kuriju i magjarsku vladu udovoljio. Taj bi modus vivendi sastojao u tom, da kat. svećenici ne bi trebali krštenje djece iz mješovitih ženitaba prijavljivati protest. pastorom, već kot. predstojnikom. Mi se ufamo, da će se ovo pitanje skoro riešiti, ali dvojimo, da će se riešiti na taj način, to više, što znamo, da misao ova nije nova, a kad je rimskoj kuriji spomenuta, ova ju zabacila Evo rimskog odgovora od 20. sept. 1890. glede na taj modus vivendi: „Siquidem parochi sive ministris heterodoxis sive civilibus magistratibus baptismata denuncient semper operam conferunt ad assecutionem finis, quo spectat epistola circularis, hoc uno discrimine inducto, quod in prima hypothesi directe operam conferent, in altera indirecte scilicet per interpositam personam.“

Zašto mi ipak, kad počesmo o Ugarskoj govoriti, rekosmo, da se čini, kao da crkvi kat. i ovdje počima svitati nova zora? Zato, jer su sviestni katolici, medju kojima imade više vrlo uplivnih i bogatih aristokratskih obitelji, pokrenuli akciju, kojom će, ako Bog da, osviestiti one katolike, koji još spavaju, a kad se svi probude, ne će više dopustiti, da se njihova crkva od države bagatelizuje. Katolička literatura, novinstvo, udruživanje uzimlje liep mah medju tamošnjimi katolici, — sve sredstva, koja su kadra vrlo mnogo doprinieti k probudjenju kat. sviesti. Za primjerom budimpeštanskog „Katoličkog kola“ (Katholikus Kör) povadjaju se katolici i u drugim gradovima, te ustrajaju ovakova družtva. Po naputku biskupa rosnavskoga katolici zahtievaju od svojih kandidata za sabor, ma pripadali kojoj god stranci, neka se poštenom rieči ili pismeno obvežu, da će prava crkve katoličke danom prigodom u parlamentu odvažno braniti, a ne možda klubu svojemu za volju šutiti. Mnogi se kandidati zaista obvezaše na to, a koji ne će, za njih katolici ne glasuju. Tako valja; tako bi trebalo da i kod nas radi svećenstvo prigodom budućih izbora. „Ponizujući jaram klubske discipline, — osobito u stranci, koja se porugljivo nazivlje liberalnom, — većinom ugušuje uvjerenje, kojeg se valja odreći, kad stupiš u klub. To je quintessencija toli slavljena parlamentarizma. Doista žalostan pojav, kad jedan pametan čovjek treba moliti dozvolu, da smije očitovati svoje uvjerenje. A ipak, kako se ova liberalna gospoda rugaju pokornosti redovnika“! Tako biskup rosnavski Schopper u svojoj gore spomenutoj okružnici, koju magjarska liberalna vlada nije konfiskovala, premda se u njoj nalazi i ovaj passus: „Bezuvjetna nam je dužnost uzkratiti glas takovomu kandidatu, koji pripada stranci, koja se već kroz dugi niz godina ponaša kao neprijateljica kršćanstva, katolicisma, — stranci, koja državu vodi u nesreću. Liberalca kandidata kršćanin čovjek nikada ne može birati.“ Eh, da se koji naš biskup usudi šta slična poručiti svojemu svećenstvu! Taj bi pamtio. Prije par godina se jedan presvietli gospodin biskup usudio u svojoj okružnici pobijati krive nauke, koje neki zagrebački sveuč. profesor sa svoje katedre širi medju hrvatskom mladeži o ženitbi, koja je sakramenat u crkvi katoličkoj, pak što se dogodilo? Okružnica bi konfiskovana. Zašto? Bojimo se odgovoriti, da ne bi i ovaj broj „Katol. Lista“ bio konfiskovan. Al ipak ćemo reći: zato, jer je kat. crkva u Hrvatskoj slobodna, i jer su u njoj „normalni odnošaji.“ —

Ovu smo paralelu za to postavili, da nam služi kao prielaz iz Ugarske u Hrvatsku i da već unapried baca svjetlo na stanje, u kojem se crkva kat. nalazi u našoj domovini. Priznajemo, da nam se je dosta težko snaći, kad hoćemo, da štogod napišemo o tom stanju. — Prvo jer kod nas valja neizmierno paziti, da čovjek kojom po sebi možda dosta nevinom rieči ne uzdrma živcima drž. odvjetnika, a drugo, jer su odnošaji u kojih se crkva u nas nalazi, zaista takovi, da ih je vrlo težko karakterisovati Hoćemo li reći: bona mixta malis? Možda smo pogodili. Jer ako se pravni položaj crkve u našoj domovini prispodobi sa onim u drugim zemljama, ono „bona“ čini nam se sasvim opravdanim. Ustav naše zemlje zajamčuje crkvi dostojan položaj; religiosni čini obavljaju se slobodno; zemlja odnosno vlada gradi i popravlja crkve, gdje je to po patronatskom pravu dužna; u školama je poučavanje u vjeri obvezatno, i zemlja plaća te nagradjuje učitelje vjere, dotira svećenstvo gdje je od potrebe ako i ne sjajno, ali prilično; učitelji u nižih i srednjih školah dužni su prema naredbam vis. vlade prednjačiti učenikom u vršenju religiosnih dužnosti itd., — riečju: zemlja doprinosi prilično u bogoštovne svrhe, svjetska vlast uvažuje želje duh. oblasti, — izuzevši neke slučajeve. Jest, griešili bismo, kad ne bismo priznali, što se ima priznati, jer je istina. Pa ipak mi niesmo zadovoljni. Paralela, koju smo malo prije naveli, ne predstavlja naše stanje baš utješljivim. Ako pak navedemo još njeke činjenice, u mixturi dobra i zla, kojom karakterisasmo naše odnošaje, biti će ono „mixta malis“ i te kako opravdano. Kao da nam još uviek zvuči u ušima onaj silni pljesak, kojim je saborska većina prije par godina popratila govore dviju svojih članova, kad se

blatom nabacivahu na crkvu katoličku; još se sjećamo one krasne zadovoljštine, koju je crkva za nanešene joj uvrede dobila na zahtjev zastupnika kat. svećenika; još se sjećamo poniženja, kojim je u srednjih školah religija počašćena, kad je vjeronauk brisan izmedju predmeta za izpit zrelosti, i kad je svakdanja misa u zadnja tri topla mjeseca školske godine na predlog „jednog ravnateljstva" dokinuta, — i znamo, kako se na prosvjed duh. stolova glede toga do sada još nije obnašlo odgovoriti. Ako se sjetimo, kako je Njegova Preuzvišenost, sadanji hrvatski ban, već dva puta upravo sažaljevao narodnog zastupnika Dra. Amruša, kad se je ovaj čestiti katolik usudio u saboru izjaviti, da će se on pokoriti vjerskim zakonom, ako bi ovi došli u konflikt sa civilnimi, — onda ćemo lakše razumjeti mnoge pojave u našoj domovini, koji nas žaloste, ali se ujedno ne možemo oteti velikoj bojazni glede na budućnost. Jer ako onaj, u čijih je ruku svjetovna vlast, drži, a valja da i Njeg. Preuzvišenost drži, sudeći po njegovih izjavah, — da je crkva podredjena državi, onda crkva ima razloga, da bude zabrinuta za budućnost, osobito kad se nagoviešta uredjenje nekih okolnosti, koje smetaju slogi medju pojedinimi konfesijami, te koje su razlog: „mnogim čudnovatim pojavam." (Vidi „Narodne Novine" br. 288. od g. 1891). Po tom bi principu moglo još do koječesa doći. Bog nas sačuvao od kakova „kulturkampfa"! A ipak je Dr. Amruš imao pravo, jer su odviše jasne rieči: „oportet Deo magis obedire, quam hominibus." Po onom krivom principu danas više ne bi obstojala crkva, bili bi ju u začetku ugušili rimski imperatori. — Al se sad ne ćemo upuštati u dokazivanje, da je crkva neodvisna od države i da u slučaju konflikta ona imade prednost, niti ćemo razglabati narav odnošaja, u kojih bi po nauku crkve ova imala stojati sa državom, već ćemo samo reći, da bi mi bili mnogo mirniji, kad bi Njegova Preuzvišenost Dru. Amrušu bila odgovorila: neka se ne boji, vlada mu ne će dati prilike, gdje bi on mogao činom potvrditi svoju izjavu.

A sad podjimo dalje u nabrajanju činjenica, koje na stanje kat. crkve u Hrvatskoj ne bacaju baš najljepše svjetlo, i s kojih smo mi nezadovoljni.

Taknut ćemo se i pitanja o popunjenju nadb. stolice zagrebačke. Mi si ne utvaramo, — daleko budi od nas, — da ćemo kompetentnim faktorom prejudicirat glede riešenja tog pitanja, ako se ga taknemo. Izpoviedamo, da ćemo se pokloniti onomu, koga Njegovo Veličanstvo imenuje a sv. Otac potvrdi. Želimo samo konstatovati, koliko i to pitanje baca nepovoljno svjetlo na naše prilike. — Novine pišu, javno se pogovara, da je naša kr. zem. vlada u isto doba stavila predlog za popunjenje nadb. stolice zagrebačke, kada i magj. vlada za popunjenje ostrogonske i kaločke. Ima skoro četiri mjeseca, što prošle godine preminuli kardinali Simor i Haynald imadu svoje nasljednike, — a mi? Tà zna se. Zar vis. kr. zem. vlada zaista ne može naći sposobna svećenika u trojednoj kraljevini, koji bi po njezinih načelih bio dostojan zasjesti uprażnjenu nadb. stolicu zagrebačku, a koji bi ujedno i sv. Stolicu udovoljio? Zaista smo veliki siromasi, i jadne li crkve u Hrvatskoj — misli si ostali sviet, — koja ne može tako dugo smoći jednog svećenika sgodna za nadbiskupa, te će trebati opet po četvrtiput segnuti izvan granica Hrvatske, da joj se uzmogne dati metropolitu. E pa neka! barem ćemo svietu dokazati, da smo slobodni, neodvisni, kad si možemo uzeti nadbiskupe i od drugud, a ne samo izmedju sinova ove jadne zemlje. Istina, sviet će reći, i samoubojica dokazuje svoju slobodu, kad se promišljeno ubija; samo se pita, jeda li se smije ubiti, ne vriedja li time Boga, neodvisna gospodara života i smrti? Neće li uslied tih prilika sviet reći: „Valja da je nješta gnjila u državi Danskoj", — samo što će pod Danskom misliti na kat. crkvu u Hrvatskoj.

Protestantisam može se u novije vrieme pohvaliti sa priličnimi uspjesi u Hrvatskoj. Sve se više širi osobito useljivanjem protestanata Magjara. Da to nije samo na štetu hrvatske narodnosti, nego i same crkve katoličke, ne treba dokazivati. Protestantsku njemačku školu u Zagrebu, koja je ne davno obdarena pravom javnosti, polazi do dvie trećine kat. djece. Nije li to pojav, koji mora žalostiti svakog poštenog katolika?

A što da kažemo o silnom religiosnom nehaju, koji je zavladao u intelligentnijih slojevih pučanstva naše domovine, o silnoj moralnoj pokvarenosti, o kruhoborstvu, o „streberiji", što sve u našoj tužnoj domovini već na toliko mah preotimlje, da se mirne duše mogu na naše odnošaje uporaviti ovi versovi već prije spomenutog Brunnera:

Auch Manteldreher gibt's genug,
Sie sinnen nur auf Trug und Lug
Und wissen, was die Stunde schlug,
Und drehen ihren Mantel;
Sie sind für Höll' und Paradies,
Sie reden sauer, reden süss

Und sind bald das, und sind bald dies,
Bald Teufels d..., bald Zuckerkandel,
Bald Löwenvieh, bald Hasenvieh,
Bald kriechen sie, bald blasen sie,
Geklatschet und gezischet wird.
Sie sind für Gott und für den Teufel,
Man nennt es deutsch Wohldienerei;
Schaut nur etwas heraus dabei,
Ist ihnen alles einerlei:
Nur schuftig sind sie ohne Zweifel.[1])

A što je najgore, kod nas se ne opaža nikakav pokret, koji bi imao odstraniti od nas tu družtvenu gnjiloću. Neki je strahoviti zavladao nehaj posvuda, a ruku na srce, žalibože, i u crkvenim krugovima. Mnogo je kriv svemu tomu duh vremena, naša hrvatska lakoumnost, ali po najviše naša politika. Strančarstvo, strančarska mržnja, denunciacije, težnje za častmi, otrovaše nam družtveni život, kao da živimo u nekoj okuženoj atmosferi, a bez nade, da ćemo se moći brzo iz nje izvući.

Vrlo nam je žao, što pri koncu našeg duhovnog putovanja po svietu morasmo u Hrvatskoj konstatovati toli žalostne činjenice, premda to još niesu sve. Al inače ne mogosmo. Dao Bog, da te žalostne činjenice spoznadu svi faktori, koji su kadri štogod pomoći. Takova spoznaja bila bi prvi korak k preokretu na bolje.

Obašavši tako duhom kruglju zemaljsku, valja da sad na koncu u kratko kažemo obćeniti sud o položaju crkve kat. u svietu. Taj je položaj baš onakav, kakav joj je božanski njezin Utemeljitelj prorekao, njezin je udes od početka isti u bitnosti. Borbe i pobjede. Ona je uviek militans Ecclesia. I neprijatelj joj uviek isti — sotona. Tek što se u razno doba zaodjeva raznim ruhom. Sad ruhom gnosticisma, sad arijanisma, sad caesaropapisma, sad protestantisma, sad liberalisma, sad slobodnog zidarstva, sad bezvjerstva itd. Crkva kao uviek tako i danas u svojoj borbi doživljuje i poniženja. Al je ona i u tih poniženjih uviek velika, uzvišena — iza svakog poniženja dižući se kao pomladjena, noseći uviek na čelu biljeg svog božanskog porietla i vična gledati svoje neprijatelje, koji ju poniziše, pred svojim nogama. Eno, kako ju i danas pogrdjuju, progone u mnogim mjestima, kako trube u sviet, da je zastarjela, da joj nema obstanka, da je na izdahu; a kad tamo, u isto vrieme prisiljeni su njezini neprijatelji, diviti se njezinoj moći, razvitku, napredku, — njezinim pobjedam. Tako je bilo, tako će biti, — jer „coelum et terra peribunt, verba autem mea non peribunt." dr. — š.

[1]) Keilschriften, I. Fuchs, Salamander, Wetterhahn.

Franjevački samostan i crkva u Krapini.

(Povjestna crtica.)

Od franjevačkih samostana, redodržave sv. Ladislava kralja, kojih ima na broju 15, što po Hrvatskoj, što opet u Ugarskoj, sedmi je Krapinski, u metropoli hrvatskoga Zagorja, posvećen sv. Katarini dj. i muč.

Prve franjevce dozvaše sami Krapinci, kada se naime 14. ožujka 1639. molbom obratiše na o. Dominika Siessa, redovnika sv. Franje Serafskoga, namjestnika samostana zagrebačkoga. Pošto je to Gospod Bog htio, kažu u molbi, da bi se red sv. Franje po svem svietu umnožao na slavu njegovu i čast sv. Franje, to mole uslied svoga zaključka, da dodju što prije mogu k njima, gdje bi se posve nastanili. Ujedno obriču, da će kao sirote za zidanje samostana dati sgodno mjesto i po mogućnosti pripomoći, a dok se to sbude, priredit će stan za tri do četiri patra, nebi li narod ostavio barbaricos mores, ter uzmogao vjernije služiti Bogu.

Ta molba dodje u ruke biskupa Benedikta Vinkovića u Zagrebu, zato on god. 1640., na 7. veljače, šilja pismo Krapincem, gdje im izruča franjevce.

Sjećajuć ih ponajprije na molbu njihovu, kojom zamoliše redovnike, veli, kako su mu patri tu molbu na uvid podastrli; a za tim iz svoje sredine odabrali su poštovanoga o. Dominika u to ime, da podje u Krapinu, da mu tamo mjesto pokažu, ter ujedno s njim u dogovoru odrede, kada bi se samostan graditi imao. Završujuć preporuča njihovoj skrbi i ljubavi rečenoga patra Dominika, nakon što će njegov list presentovati; jer redovnici će njim u njihovim duhovnim potrebama kao što i okolnomu narodu na veliku korist služiti.

U tu svrhu već je god. 1638. plemenita gospodja po rodu i srcu, Ana Marija rodjena Keglević, supruga Sigismunda grofa Erdödya, hrvatskoga bana, dragovoljno, predpostaviv nebeska dobra zemaljskim, vječna prolaznim, ter iz osobite privrženosti k Majci Božjoj, da se bude čast i slava njezina od vieka do vieka na daleko širila, zapisala baštinom si pripadajuće neke kmete grada Krapine i Kostela u varašdinskoj županiji, nabrajajuć ih po imenu, u posjedu i dužnostima u vriednosti od 1000 ugarskih forinti, i to ponajprije otcem franjevcem samostana zagrebačkoga, na koje bi kmete oni imali pravo tako dugo, dok im se ta svota od 1000 for. u gotovom novcu ne izplati. U slučaju pako, kad bi isti otci htjeli gradnju samostana krapinskoga pospiešiti, moći će rečene kmetove za istu novčanu svotu, komu im drago založiti.

Kad je pako već do toga došlo, da se bude gradio samostan u Krapini, to, kako se znade iz vjerodostojnoga zapisnika poglavarstva sl. pv. trga Krapine od čiste sriede prije blagdana Duhova god. 1640., dadoše Krapinci za gradnju samostana i crkve kao i za vrt sav onaj prostor zemljišta, koj za medju sa iztoka ima ulicu protežuću se preko trga, s juga kuću Gjure Cer-

neka, od zapada potok Krapinčicu a od sjevera zidanu kuću plemenitoga Stjepana Špoljarića. Ovo dakle zemljište istomu redu sv. Franje, dosljedno samostanu zagrebačkomu, kao vjekovito i neopozivo pravo darovaše.

Medjutim stvar se istom kraju privela, kad je Franjo barun Keglević Bužimski zamolio u duhovne oblasti povjerenstvo, koje se sastojalo s jedne strane od Andrije Županića, arcidjakona goričkoga i Ivana Mišića, arcidjakona varašdinskoga, za kaptol; Matije Bundića, arcidjak. katedralnoga, kao sindika reda sv. Franje, uz redovnike o. Gabriela Kirinića, gvardijana samostana ormužkoga i o. Gjure Jagačića, propovjednika samostana varašdinskoga; s druge pako strane prisustvovahu Gjuro Gorup, kao punomoćnik Franje baruna Keglevića i sam glavom biskup zagrebački Benedikto Vinković, koji je sve to glede pobožne zaklade tom prigodom učinjene i u vriednosti od 1000 ugarskih forinti sastojeće se odobrio i potvrdio. Isto se povjerenstvo složilo i nagodilo ovako:

Punomoćnik predao je u ime svoga gospodara za samostan braći franjevcem ubožnicu (hospital) i kapelu sv. Katarine dj. i mučen., na posjedu pomenutoga Franje Keglevića i gradu Krapini spadajuću, zajedno sa vrtovi iste kapele kao i uz nju neposredno ležećimi, da se ondje služba božja obavljati bude mogla. Za tim pokloni neke vrtove iste gospoštije, koji se prostirahu uz put na brdo vodeći, i do potoka Krapinčice; jošte neku zapuštenu zemlju za nasadjivanje vinograda, i brežuljak nad istom kapelom. Nadalje se isti punomoćnik obvezao otcem franjevcem, da će u svrhu gradnje samostana dati dvie vapnenice za pravljenje vapna već priredjene i da će se poskrbit za potrebiti dovoz. Osim toga obreče 100 kabala vina, 100 vagana razna žita tečajem dviju godina. Nadalje se obvezao, da će dati po svojih kmetih dovesti 1000 vozova kamena za gradnju samostana. Napokon, da će njegov gospodar u ime gradnje doprinieti 50 ugars. forinti u gotovom novcu, pod tim uvjetom, ako isti otci franjevci nabave za gradnju druge ubožnice kuću sa vrtićem pred trgovištnim mostom Osim toga, da onih 1000 ugars. forinti zapisanih za gradnju ne traže sudbenim putem, nego da to prepuste milosti i saviesti njegova gospodara.

Ta se nagoda sastavljena mj. travnja, u subotu pred nedjeljom Jubila (treća po Uzkrsu) g. 1641., čitala u kaptolu po Franji Jančijeviću, lektoru zagrebskomu.

Na temelju svega toga prosliedila je napokon gradnja crkve i samostana, a po dovršetku izdata je o tom posebna izprava, na latinskom jeziku, koju u prevodu priobćujemo kako sliedi:

Godine 1641. dana pako 12. mjeseca travnja, za pape Urbana VIII. a vladara nenadvladivog Ferdinanda III., prigodom pobožne zaklade od 1000 ugarskih forinti učinjene nekoć po velemožnoj gospodji Ani Mariji Keglević, supruzi presvjet. g. Sigismunda Erdödya, grofa, i bana Hrv. Slav. i Dalmacije, sestri pako poglav. i velm. g. Franje Keglevića[1]), baruna Bužimskoga, u svrhu utemeljenja samostana u Krapini, bijaše opredieljena prastara kapela sv. Katarine dj. i muč., sa priležećimi nekimi vrti i brdašcem Urboc[2]) zvanim, koja kapela nekoć i sada jest na glasu sa mnogih čudesa i milosti, za one, koji se ovamo pravom pobožnošću uticahu; na molbu veleč. otca Gabriela Kirinića, namjestnika veleč. Pavla Taurića, provincijala ugarske redodržave sv. Marije dj.[3]), i veleč. otca Gjure Jagačića, starješine pomenute provincije; posredovenjem blagorod g. Gjure Gorupa, kao punomoćnika svoga gospodara pogl. i velm. g. Franje Keglevića[4]); za preč. takodjer Benedikta Vinkovića, biskupa zagrebačkoga uz dvojicu svojih arcidjakona i kanonika, koji je ondje prisustvovao, ter sve ovo biskupskom svojom vlasti odobrio i potvrdio, i u navedenu kapelu sv. Katarine pomenute otce sa drugovi uveo. Kojega samostana prvi je temelj postavio i gradnju prosliedio otac Gjuro Jagačić. podporom dobročinitelja a osobito već imenovanoga pogl. i velem. g. Franje Keglevića, kao glavnoga zaštitnika istoga kotara i mjesta. Da se tako stvar ima, svjedočim: Ja fra Gjuro Jagačić v. r. kao glavar; ja fra Rafael Gorup v. r. svećenik, izpovjednik; ja fra Maksimilijan v. r. propov.; ja fra Franjo Vulanka v. r. svećenik.

Kako dakle spomenusmo, Ana Marija Keglević prva je dopriniela za gradnju samostana i crkve, davši u to ime dvanaest imućnih kmetova u vriednosti od 1000 ugars. forinti na ruke o. Dominika Siessa, koji su kmetovi tečajem nekoliko godina takodjer kod gradnje samostana zagrebačkoga suradnici bili. Medjutim ta plemenita gospodja naskoro umre, i tako je pravo utemeljenja uz sva njezina dobra prešlo na brata njezina Franju Keglevića, za onda još baruna Bužimskoga, ter ga s toga vidimo kako on rukovodi daljnji posao i predaje franjevcem opredieljeno mjesto na desnoj strani obale Krapinice, pod starom ruševnom tvrdjom nekoć Urboc zvanom; dočim kapela sv. Josipa, zaručnika bl. d. M., koja nekad stajaše nad samostanom, na briegu

[1]) Slike na platnu fundatora krap. samostana: Ane Marije Erdödi, rodjene Keglević i njenoga brata Franje Keglevića, nalaze se i danas u rečenom samostanu, gdje se prikazuju u mladenačkoj svojoj dobi, dočim crkveni portal riesi obiteljski grb, uklesan u kamenu, a u samoj crkvi nalazi se grobnica Keglevićeve obitelji.

[2]) Da bi se taj brežuljak zvao Urboc ili Vrbovac, danas o tom nema nikakve ustmene predaje.

[3]) U to vrieme nebijaše još provincije sv. Ladislava; ova tek nasta g. 1662., kadno se naime provincija sv. Marije razdvoji u Marijance, koji ostadoše u Ugarskoj sve do danas, i u Ladislavce, kojih ima u Ugarskoj i Hrvatskoj.

[4]) Nikola Keglević Bužimski, vitez (eques auratus), župan tornavski, dade g. 1657. franjevcem dva komada vrta, kao u zamjenu za stanovitu konjsku opremu, bogato zlatom, srebrom i raznimi dragulji urešenu, koju je netko iz pobožnosti darovao krapinskomu samostanu. U to ime izda on darovnicu, te se obveže, da će istu braću braniti, ako bi ih tko u darovanom posjedu uznemirivao, i to na svoj vlastiti trošak i skrb.

po Gaju Psari zvanom, na zemljištu franjevačkom, sagradi Petar Keglević, grof Bužimski, c. k. Ap. Veličanstva vrhovni nadzornik straža, po čem se prozva taj vinorodni brežuljak Josipovcem sve do danas.

Ovako sretno dogradjeno djelo moglo se je poslije liepo razvijati, za što se poskrbiše sami franjevci uz pripomoć bogoljubnoga naroda, dok ih ne stigne zla kob. Ne bijahu to Turci, od kojih osta naše pitomo Zagorje poštedjeno, već bijaše to onaj elemenat, koji kad preotme mah, pretvara sve u prah i pepeo. Godine naime 1823. na 23. ožujka, izgori crkva i samostan do jedinih stiena, a isto tako i toranj sa zvonovi. Sada ne preosta drugo, van s nova, rekao bi, graditi, a da se to uzmogne, bilo je poći za milodari, koje sakupivši od pobožnih kršćana, opet s nova urediše i opremiše crkvu i samostan.

U najnovije vrieme, lanjske naime godine, restauriran je samostan iz vana, dočim crkva i iz vana i iz nutra, u čem ide svaka hvala današnjega gvardijana i definitora o. Adrijana Horvata, koji je svojim mnogogodišnjim marom i nastojanjem znao izhoditi u tu svrhu u Nj. Veličanstva kralja našega, u vis. kr. zemaljske vlade, i u inih darežljivih i plemenitih ljudi hrvatske domovine potrebitu svotu, ter tako kadar bio podati cieloj grupi pravo lice, milovidno za svakoga čovjeka.

Crkva doduše nije zidana u nikakvom klasičkom stilu, a niti samostan ne; ali su sgrade oveće, pravilne, dostojne da služe plemenitoj svrsi, za koju su opredieljene.

Što se tiče nuzgrednih, gospodarskih sgrada, one su iz najnovijega doba, gradjene solidno god. 1873, iza kako su stare staje do temelja izgorile. U tu svrhu doprineo je ponješto Oskar grof Keglević, darovav u to ime drva za gradju, dočim se je za sve ostalo pobrinuo sam samostan pod svojim revnim gvardijanom, onim istim, koji i danas upravlja, komu uz bok stoji čestiti i radini vikar o. Dominik Antolković.

Kako u početku spomenusmo, red taj pozvaše u Krapinu, da bude radio za vremenito i vjekovito blagostanje to Krapinaca to svega okružnoga puka. Toj se zadaći odužívahu franjevci vazda, kako je to poznato; u prijašnje vrieme više i laglje, kada ih bijaše po petnaest u samostanu, ter su obavljali službu na nedjelje i blagdane po gospoštijskih dvorovih oko Krapine, kao: Popovcu, Pretkovcu, Lupinjaku, česa danas dakako žalibože nema.

Sada broji manastir po trojicu njih, koji pomažu susjednim župnikom u administraciji kad nastaje potreba, a crkva im na dane Gospodnje služi za stecište pobožnoga puka, uz dosta malenu župnu crkvu sv. Nikole (iz 14. vieka); jer se na takove dane rado skupljaju župljani domaći i strani, da pribivaju u tih crkvah službi božjoj i crpaju ovdje duhovni probitak.

A. Ž.

Viestnik.

Zagreb. (Imovina dječačkoga sjemeništa.) Dne 19. siečnja t. g. pregledani su po censuralnom odboru računi dječačkoga sjemeništa i u redu nadjeni. Prema računom sastoji aktivna imovina dječačkoga sjemeništa koncem godine 1891. iz:

1. Hrv. Slav. zemljo-razteretnica ukupno	7245 f — —	a. vr.
2. Hrv. Slav. zemljo-odkupnica ukupno	18.700 f. — —	a. vr.
3. 5% Ug. pap. renta ukupno	5300 f. — —	a. vr.
4. 4% Ug. razteretnica „	64.700 f. — —	a. vr.
5. Štedion. knjižice ukupno .	84 f. 62 nč.	a. vr.
U vriednost. papirih: Svota	96.029 f. 62 nč.	a. vr.

Osim toga iz:

6. Police Topolovačkoga župnika Franje Pavlovića glaseće na . . . . 2000 for.
7. Dionice Preloške štedionice glaseće na . 100 for.

Dr. Juraj Dočkal,
blagajnik odbora za podignuće dječač. sjemeništa.

— (Prinosi za dječačko sjemenište tečajem god. 1891.) Njeg. Uzoritost blagopokojni kardinal nadbiskup darovao u 5% Ug. pap. renta 5000 for. Presv. g. nadbiskup Dr. Jos. Stadler 100 for. Kotari: Vugrovečki 39. for., Glinski 22 for., Virovitički 18 for., Požeški 20 for., Križevački 16 for. Veleč. g. Franjo Pavlović 58 for. 88 nč. kao izplatu premija na policu. P. n. gg. Stjepan Ožeg 1 for., Fr. Šultajs 7 for, Ivan Bošnjak 10 for., Mijo Mikić k. z. 6 for., Pavao Leder 1 for. Alojsij Pavunac 50 nč., Ivan Stišćak 50 nč., Ferdo Kraljević 3 for., Petar Vlašić 3 for., Josip Haudić 2 for., Franjo Lampe 50 for., Ivan Lisac 5 for., Pavao Leber 2 for. 50 nč, Eduardo Jelošić 6 for., Stjepan Harabajsa 4 for. 25 nč., Mirko Belas 6 for., Stjepan Pinterović 5 for., Msgnor. Dr. Gustav Baron 14 for.

— (Šematizam) klera nadbisk. zagrebačke za g. 1892. ne će se sada jošte izdati.

Rim. (Zdavlje sv. Otca.) Kako javlja „Osservatore Romano“, sv. Otac jest posve zdrav. Protivni uznemirujući glasovi liberalnih listova nisu ništa drugo, nego tendencijozno pretjerivanje one lako razumljive umornosti, koja se je na kratko vrieme bila pokazala uslied mnogobrojnih primanja o novoj godini, nestalnosti temperature i visoke dobi sv. Otca. Nj. Svetost neprestance obavlja svoje svakidašnje poslove, prima izvještaje kardinala Rampolle i drugih kardinala, te podieljuje navadnim načinom audiencije.

— († P. Anderledy.) U noći od 18. na 19. t. mj. umro je u svojoj rezidenciji u Fiesolu kod Florencije P. Antonij Anderledy, general družbe Isusove. Pokojnik rodio se god. 1819. u Bringu u kantonu Walliškomu, u družbu Isusovu stupio je 1838. Godine 1847. morao je sa svojom braćom redovnici ostaviti Švicarsku, a sliedeće godine otide kao misijonar u sjevernu Ameriku, odakle dodje u Njemačku g. 1851., da sudjeluje kod pučkih misija, koje su se u to vrieme na mnogih

mjestih držale. Nakon toga bio je jedno za drugim rektor u Kölnu i Paderbornu, profesor moralnoga bogoslovja i rektor u Maria-Laach, provincijal njemačke redodržave i god. 1870. assistent pokojnoga generala P. Beckxa. Krasni duševni darovi i liepe značajne sposobnosti, koje je P. Anderledy pokazivao svagda i svagdje, učiniše te je on bio god. 1883. izabran za generalnoga vikara P. Beckxu, koji je od starosti bio već oslabio, a kad je ovaj posve odstupio, nasliedio ga je P. Anderledy u vrhovnoj upravi svoga reda.

Francezka. (Francezki kardinali o crkveno-političkom stanju.) Kardinali: Desprez, nadbiskup Tuluški; Langénieux, nadbiskup Reimski; Place, nadbiskup Rennes-ski; Richard, nadbiskup Pariški; Foulon, nadbiskup Lionski, izdali su 16. siečnja t. g. vrlo znameniti dokumenat, koji ima naslov: „Opis položaja, u koji je stavljena crkva u Francezkoj i izjava.“ Viesti iz Pariza čine vjerojatnim, da je sv. Otac pristao na to objelodanjenje.

Važni dokumenat, koji skoro odmah na početku ima izreku, „prije svega izjavljujemo ponovno prema naputkom sv. Stolice i katoličke tradicije, *da se mi ni malo ne protivimo formi vlade, kakovu si je Francezka dala*“, i koji si uzimlje za cilj, zahtievati, *da protukršćanske sekte jedan put napokon prestanu, republikansku formu vlade i crkvi neprijateljske zakone prikazivati kao neku organičku cielinu*, razpada se u dva diela.

Počevši s onim, što je bilo rečeno u parlamentu, „da je republika obzirna prema religiji i da republikanska stranka ne može trpjeti, da ju se predstavlja kao neprijateljicu slobode saviesti“, donosi prvi dio dokaz, da je republika u zadnjih dvanaest godina izvadjala takav program, koji je utjelovljena opozicija proti vjeri katoličkoj. Praktični ateizam postao je državnim pravilom. Komore otvaraju se bez službe Božje, molitve i razpela odstranjuju se iz škola, nedjeljni počinak dokinut je, vojnikom zabranjeno je korporativno pribivati službi Božjoj i javni ateisti pogrebuju se sa svimi častmi. Organički članci, koje sv. Stolica nije nikada priznala, opet se uporavljaju, obćenje biskupa s Rimom otegoćuje se, dozvoljavaju se sakrilegičke sveze nevjernih svećenika, dohodci članova klera svojevoljno se zaustavljaju, crkvena mjesta zapuštaju se ili se njihov dohodak reducira do skrajnosti, biskupska dobra za sedisvakancije raztepavaju se i budget za bogoštovje pomalo se načinom neodgovornim reducira. Redovnici tjeraju se ili, kao iste državom priznane redovnice, koje tako blagoslovno djeluju, dovadjaju se nepravednimi poreznimi zakoni u materijalnu propast. Religijozna obuka izključena je ne samo iz pučke škole, nego takodjer iz pjestovalištâ, i službenici crkveni, pa i isti biskupi, ne smiju stupiti preko praga obvezatne lajičke škole; članovi redovničkih zadruga izključeni su od prava tražiti državnu učiteljsku službu.

Tako isto stoji rdjavo gledom na religijoznu obuku u središnjih školah, gdje se učitelj vjere još samo trpi, nu njegov se upliv drugčije paralysira. Slobodnim kat. školam stavljaju se na put sve moguće zapreke, često se zatvaraju, učenikom katoličkih seminara ne daju se nikakovi štipendiji, katoličkim školam uzkraćuje se pravo državovaljanih izpita. Vojno dušobrižničtvo je odstranjeno, nasuprot uvedena je vojna dužnost seminarista i tim je oslabljen prirast svećeničkoga staleža. Razstava ženitbena je zakonom sankcijonirana. Kler je sistematično uklonjen iz bolnica i od njego siromaka, a u izvršivanju dušobrižničtva izpostavljen je bezbrojnim mukam. Može li tko u oči ovakovih činjenica jošte tvrditi, da „republikanska vlada nije nikada religiju oštetila, nikada sprečavala izvršivanje bogoslužja i slobodu saviesti?“

Drugi dio izjave bavi se time, kako da se katolici drže prema republiki.

Prije svega ima se pamtiti, da se valja odlučno staviti na tlo konstitucijonalno. „Ako prieti pogibelj vjeri kršćanskoj, rekao je Leon XIII., onda mora izčeznuti svaka nesloga i jednodušno mora se vjera braniti.“ Crkva se ne utiskuje medju državu i njezine gradjane, ali takodjer država ne smije se stavljati medju crkvu i njezine vjernike te istu priečiti u izvršivanju njezinog božanskog poslanstva. Katolici ne idu za tim, da stvore državu u državi, ali svimi silami će se braniti proti shvaćanju, da je crkva samo jedan upravni ogranak države. Školski i vojnički zakoni, kojih nepromjenljivost proglašena je u parlamentu kao dogma republike, „nisu pod nipošto bitni dio vladalačke forme. Katolici mogu s toga, a da se ne pokažu kroz to protivnicima republike, dapače oni moraju po saviesti, smatrati ih kao same po sebi zločeste i nepravedne proti crkvi; oni mogu doći u položaj, da ih strpljivo podnašaju, ali primiti ih ne mogu nikada.“ Katolici ne će izazivati razstavu medju crkvom i francezkom republikom, nego će se čvrsto držati konkordata i napose smatrati će budget za bogoštovje kano svetu dužnost države prema crkvi. Uz prkos pak svim materijalnim i moralnim probitkom konkordata, ne će ga oni nikada kupiti pod tu cienu, da bude robinja njihova crkva. U ostalom svako te vrste uredjenje crkveno-političkih odnošaja stvar je sv. Otca.

Na koncu žale biskupi, što su bili prinuždeni, da kao „pastiri crkveni zakonitu tužbu podignu proti onim, koji uvode u politiku vjeri protivne misli.“ Vršenjem svojih dužnosti biti će oni najrevnostniji promicatelji državne moći; „ali da ovu uspješno podupru, za to bi trebalo, da se i s njimi postupa kao s prijatelji, a ne kao sa sumnjivimi ljudi, kao s privrženici, a ne kao s protivnici.“

Književnost.

Zakonski članak VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili, s obzirom na kandidate duhovničkoga stališa, zaredjene svećenike i namještene duhovnike i s obzirom na ženitbu, priobćio i iztumačio dr. Mato Matina, tajnik i zač. prisjednik nadbisk. duhov. stola, župnik sv. Petra i ravnatelj nadbisk. sirotišta u Zagrebu. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb, Ilica br. 2. Ciena u platnenom vezu 50 nč. Naručbe prima pisac i nakladna knjižara.

Veleuč. g. dr. Matina dao je svoje poznate razprave, od kojih je jedna objelodanjena u „Kat. Listu“ od g. 1889. a druga pod konac prošle godine, napose oštampati. Kada su te razprave bile priobćene u „Kat. Listu“, primilo je ovo uredničtvo više pisama, punih zadovoljstva i svake hvale, što se je g. dr. Matina dao na to, da iztumači spomenuti članak. Izričnoj želji mnogih, da se to tumačenje dade takodjer napose oštampati, kako bi bilo sve na okupu, evo sada je zadovoljeno.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 5. U Zagrebu, 4. veljača 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Gradjanska ženitba u pravnoj državi.[1])

Gradjanska ženitba može se s raznih gledišta promatrati; mi smo ju uzeli ovdje promatrati s gledišta pravne države, da vidimo, dade li se gradjanska ženitba u sklad dovesti s idejom i zadaćom pravne države, s toga nam je najprije pokazati, koja je dužnost pravne države. Pravna država valja da budi pravnu ćud naroda i da u život privadja pravne ideje, koje u narodu živu, a time postizava svoju svrhu, ona promiče ćudoredni život naroda a time i sveobće blagostanje.

Ako je to zadaća pravne države, tad sliedi samo sobom, da valja pri svakom novom zakonu na to paziti, da li je on u skladu s idejom i svrhom pravne države, dosljedno: da valja svaki jur obstojeći zakon dokinuti, koji se tome protivi, i to tim prije, čim mu se jasnije protivi i čim se jasnije to protuslovje opažava u javnom životu.

Kad se o tome radi, da se uvede gradjanska ženitba, koji je korak od neizrecive važnosti tako u socijalnom, kako i u praktičnom životu, valja ju ponajprije prosuditi sa gledišta pravne države, t. j. valja iztražiti, da li je gradjanska ženitba prava potreba pravne države kao takove, i da li je ona u suglasju s idejom i svrhom njezinom.

Pravo se u obće temelji na pravnom osvjedočenju čovjeka, a organ toga osvjedočenja jest savjest. Savjesti jest opet pravilo vjera, vjersko osvjedočenje. Vjerske ideje izvor su prava, iz njih proizlazi pojam prava, s toga su i pravni pojmovi tim razvitiji u kojemu narodu, čim su u njega razvitije vjerske ideje. Čim su savršenije vjerske ideje, tim su i savršeniji pravni principi, koji vladaju u javnom životu i obratno. „Die Grundlage des Rechts“, veli Walter, „und des Rechtsbegriffes ist also das dem Menschen angeborene Rechtsgefühl und Gewissen, welches die Übereinstimmung der menschlichen Handlungen und Verhältnisse mit der Gerechtigkeit will. Dabei kann man jedoch nicht stehen bleiben, sondern man muss auch nach dem objektiven, ausserhalb des Menschen liegenden Grunde fragen, worauf die Gerechtigkeit selbst beruht. Dieses objektive ist aber die über dem Menschen stehende sittliche Weltordnung, und das Rechsgefühl und das Gewissen sind eben die Organe, welche Gott dem Menschen verliehen hat, um diese unsichtbare Ordnung zu erkennen und mit ihr in Verbindung zu treten. Sie sind die Augen des Geistes, welche in die dem irdischen Auge unerreichbare übersinnliche Welt hinüberleuchten. Das Recht und die Gerechtigkeit sind also in ihren letzten Gründen aufgefasst, die aus den Eigenschaften Gottes fliesenden Gesetze der sittlichen Weltordnung die sich dem Menschen durch das Organ des Gewissens als solche, also als Wille Gottes und als eine über dem Menschen stehende Macht ankündigen.“ [1])

Javno dakle pravo, koje u državi vriedi, valja da izvire i da se razvija naravnim tiekom iz savjesti i vjerskoga osvjedočenja puka, te je na istom stupnju s njegovom vjerskom spoznajom i istinom. U pravu odsieva se vjera puka, kao što se i u poštivanju prava vidi njegova religijosnost. „Das Recht entsteht daher“, veli Stahl, „aus dem Bewustseyn des Volkes, aus seiner Lebenswürdigung, seiner innersten Indi-

[1]) Kad rabimo izraz „pravna država“ (der Rechtsstaat) samo je sobom jasno, da pod tim izrazom ne razumievamo ono, što razumieva Rousseau i njegovi sljedbenici. Mi pod pravnom državnom razumievamo državu, u kojoj vlada višom sankcijom sankcionirani zakon, a ne samovolja.

[1]) Ferdinand Walter Naturrecht und Politik. p. 53. Bon 1871.

vidualität, und ensteht im Einklang mit dem ganzen Zustand des Volkes . . . und das Recht entsteht eben dadurch als im Bewustseyn des Volkes lebendig."[1]) A spomenuti već Walter: „Die Quelle, aus welcher das Recht im Staate erzeugt wird, ist also theils das Gewissen, insbesondere das Rechtsgefühl."[2])

Kršćanstvo jest najsavršenija vjera, u njemu dakle pravo postigava svoje idealno savršenstvo. Kršćanska pravna država približaje se idealu: ona je naime odsjev božanskoga svjetskoga reda, jer ona privadja u javni socijalni život najsavršenija ćudoredna načela, koja se u kršćanstvu nalaze, kao norme svega rada i djelovanja. U kršćanskoj pravnoj državi pokazuju se i u socijalnom životu kao pravna načela ideje kršćanstva, kako živu u duši puka.

Odatle sliedi, da u pravnoj državi valja da bude harmonija medju pravnim osvjedočenjem puka i vanjskim pravom, koje de facto vriedi. U pravu dakle ne smije i ne može vriediti nijedan zakon, koji se protivi obćem pravnom osvjedočenju naroda; pravno osvjedočenje i pravo valja da su jedno te isto. Znak dakle, da li koje pravo vriedi, nije samo formalna legalnost, nego je potrebito, da bude u skladu s pravnim osvjedočenjem.

U pravnoj državi valja da je subjektivno pravo objektivno realisovano, svi zakoni valja da su u skladu s pravnim osvjedočenjem cieloga naroda. Ako to nije, ako imade samo i jedan zakon, komu se protivi pravno osvjedočenje naroda, on umah prosvjeduje proti njemu, u njemu ne vidi pravo, već nepravdu te zahtieva, da se ukine i tako da se uzpostavi sklad medju pravom i pravnim osvjedočenjem.

Ako uporavimo ova načela o postanku prava, o naravi i ideji pravne države, na gradjansku ženitbu, to se jasno vidi, da je ona u protuslovju s k r š a n s k o m pravnom državom, s njezinom idejom i zadaćom. A javno pravo i zakoni moraju dotle biti kršćanski, dok je narod kršćanski: a narod naš je kršćanski, dakle mora i pravo i država biti kršćanska. Tek onda, kad u životu naroda prevladaju pravna načela, koja su protivna kršćanskoj saviesti i pravu, prestaje država biti kršćanska, ali ona i prestaje biti pravna država, jer je prevladalo nepravo. Gradjanskom ženitbom oboje bi se sbilo. Ona oduzima državnoj vlasti kršćanski karakter, ali oduzima i državi karakter pravne države, jer je gradjanska ženitba protukršćanska uredba, ona je nepravda napram kršćanskom narodu. Gledom na ženitbu saviest je našega naroda kršćanska, jer nas crkva uči, da se bez nje ne sklapa valjana ženitba. Tako je crkva uviek učila i učit će. Nauka crkve kat. nauka je i osvjedočenje cieloga naroda, sud je naroda. A u pravnoj državi osvjedočenje naroda i njegov sud ima biti normom, a to tim više, što je ono u ovom slučaju osvjedočenje vjersko, komu je izvor i podloga dogmatička istina.

Ako zakonodavstvo priznade gradjanskom ugovoru svojstva i posljedice crkvene ženitbe, to se ono ne protivi samo crkvenoj nauci i praksi, već i sveobćem pravnom osvjedočenju naroda, ono mu namiće svoj nazor, koji se directe protivi njegovoj svjesti, ono stvara pravnu ustanovu u javnom životu, kojoj se neprestano protivi vjersko čuvstvo naroda, ono ga nuka, da radi ono, što mu se čini nepravda.

U pravnoj pak državi valja da javno pravo i saviest naroda drži za pravo. Što većina u saviesti prizna za pravo, to je u pravnoj državi obvezno pravo. Vanjsko pravo u harmoniji je sa nutarnjim pravom, ono je konkretni izraz ovoga. S toga se i valja o b a z i r a t i n a o s v j e d o č e n j e n a r o d a, i s a m o o n o p r i m i t i u j a v n o p r a v o i p r i v e s t i u j a v n i ž i v o t, što to osvjedočenje doista zahtieva. A pošto se gradjanskom ženitbom protivno zahtieva: s toga se ona ne može uvesti, a da se ne vriedja osvjedočenje naroda i da pravna država ne trpi štete. „Er (der Gesetzgeber) muss sich bewust sein, dass er nie auf einem ganz unabhängigen Boden steht, wo er blos nach seinem Willen verfahren könnte. *Die gegebenen Zustände, die Sitten, der Geist der Nation setzen ihm überall unsichtbare Schranken entgegen.*"[1]) Gradjanska dakle ženitba protivi se i d e j i i z a d a ć i pravne države. Protivi se ideji: jer stvara javno pravo, kome ne samo se protivi pravna sviest naroda, smatra ga nepravom, već ga zabacuje i osudjuje. Protivi se zadaći pravne države: jer ona ne budi i ne jači pravnu sviest naroda, već ju smućuje i u bludnju dovodi, jer javni auktoritet postavlja nauku, koju on kao nećudorednu osudjuje: a to znači griešiti proti saviesti naroda. Kršćanska saviest m o r a takav zakon smatrati kao odpad od kršćanstva A taj sud je nepromjenljiv, jer mu je podloga dogmatička nauka crkve, s toga će i uviek gradjansku ženitbu smatrati legitimiranim konkubinatom.

Nu reći će tko godj: država mora svakomu jednakom mjerom mjeriti. Ima ih, koji

[1]) Rechts- und Staatslehre I. p. 233. sq. Tübingen 1878.
[2]) l. c, p. 55.

[1]) Walter l. c. p. 280.

po svojem vjerskom osvjedočenju ne će crkvene ženitbe, zašto da im se dakle brani gradjanska ženitba. Gradjanskom se ženitbom upravo brani sloboda saviesti. Čudnovato! Tako sbore svi, koji ne živu u skladu s postojećim pravom, svi koji žele, da bude njihova volja zakon. Tako braniti koji zakon, znači pravo diskreditirati, znači pravnu državu uništiti.

Prema tome, javno pravo izvire iz samovolje, hira pojedinaca. Zato jer se nekim ne će crkveno vjenčati, valja crkvenu ženitbu ukinuti ili reći da je nješto suvišna i nepotrebna, valja tisuć godišnju praksu ukinuti, i za nje stvoriti novo pravo — na račun pravnoga osvjedočenja cieloga naroda. Nevjera pojedinaca neka bude izvor novoga prava; zabludjela subjektivna saviest izvor je objektivnoga prava pod okriljem auktoriteta. Još više. Zakonodavstvo usvaja nevjeru njekolicine i postavlja novi nauk, koji se protivi dogmi crkve, ono tu krivu nauku cielomu narodu pripisuje, ono sili skoro sve, da se vladaju po hirima jednoga ma i najbedastijega i najpokvarenijega.

Tim se pak izvor prava i dužnost zakonodavstva skroz krivo ponima. Pravo ne smije nikada proizticati iz subjektivne želje pojedinaca. Ono ima dublje svoj izvor: ono iztiče iz nutarnje ćudoredne naravi čovječje i vjerske spoznaje. Što se u javnom pravu pod sjajem auktoriteta u život provadja: to mora da je čist izljev pravne sviesti naroda, da svaki uzmogne unj s počitanjem gledati. Pravo valja da obasjava sjaj iz viših regija; da bude i krivcu sveto i nepovrjedivo, jer će samo onda spoznati kaznu kao zasluženu. Kad bi se zakonodavstvo obaziralo na želje pojedinaca, pak im podčinilo osvjedočenje većine, to bi značilo zlorabiti svoju vlast. „*Die Gesichtspunkte, welche den Gesetzgeber bei Berathung der Gesetze zu leiten haben, sind nicht Privat — oder Parteirücksichten, sondern nur das wahre Wohl der Gesammtheit.*[1]) „Neque ullo pacto committendum“ veli Leo XIII., „*unius ut, vel paucorum commodo serviat civilis auctoritas, cum ad commune omnium bonum constituta sit.*“[2])

Kršćanski narod smatrat će uviek gradj. ženitbu konkubinatom. Ona se može samo ondje pojaviti, gdje je kršćanska sviest naroda ugasla, ili gdje je, kao u Francuskoj za revolucije kršćanska vjera skoro sasma bila ukinuta i uništena.

To pokazuje i njen postanak. Ona je prava kći francuske revolucije. No nisu joj temelj principi od g. 1789. nego se je rodila u dnevih g. 1793. kad je fanatički atheisam htio da iz pameti naroda izbriše sve kršćansko-vjerske čine i uspomene. Valjda se ne će doba franc. revolucije, kad je sila i bezvjerje potlačilo svako pravo, uzeti kao norma za zakonodavstvo kršćanskoga naroda?

(Konac će sliediti.)

[1]) Cathrein, Moralphilosophie II. B. p. 531. Freiburg 1891.
[2]) Immortale 1. Nov. 1885.

Rimske katakombe. *)

Pr. *St. Sušnik.*

Monsignore de Waal, papinski komornik rodom iz Westfalije, držao je početkom minule godine po raznih mjestih Njemačke predavanja o rimskih katakombah. Monsignor dr. de Waal poznaje katakombe kano rodjenu si kuću. Svrha je bila predavanjima, da sabere glavnicu kako bi se proširio zavod Campo santo, tako nazvan po starom njemačkom groblju. Taj zavod stojeć pod upravom msgra. de Waala, nalazi se u Rimu baš uz baziliku sv. Petra, ter posjeduje zakladu na više svećenika po porietlu Niemaca, koji se bave naukom, naročito archeologijom i poviešću. Tamo je ujedno svratište za proštenjare iz Austrije i Njemačke.

Svećenici iz Campo Santo, a ponajpače Monsignore de Waal i što uz njega posluje Mosgr. dr. Wilpert iz Bavorova u Šlezkoj, stekoše si silnih zasluga oko katakomba, koje kod odkapanja nadzire slavni Ivan de Rossi.

Katakombe se protežu pod cielim Rimom, tvoreć njeki drugi, podzemni grad. Duljina sviju hodnika jednaka je duljini ciele Italije ili prostorine, koju kada bi želio proputovati na željeznici, trebao bi dva dana i jednu noć. Njekoje katakombe imaju po pet spratova, a sve su djelo prvih kršćana. Za prvih viekova kršćanstva sahranjivanje tjelesa u tom podzemlju nije nailazilo na potežkoće, jer je rimsko pravo štitilo mjesto vječnog počinka; pa se zato niti jedan poganin nije odvažio, da u nutra unidje. Tekar za vrieme Dioklecijana počeli su ih smetati, pa su kršćani zazidavali mile ostanke mučenika ili su ih pohranjivali u dubljinu novih hodnika i spratova. Sve do četvrtoga vieka sahranjivali su u katakombah, a od onda i to od razorenja Rima po Vizigotih 410. godine, zatro se taj drevni običaj.

Barbarski narodi, koji su redomice osvajali i plaćkali Rim, kano Ostrogoti i Longobardi, neoprostiše ni tom podzemnom pristaništu, dok ga nisu najpotlam tako pogrdili, da su za Pavla I. god. 761. već i pastiri ovce na konak u nutra nagonili. Zbog toga odredio je isti papa, da se relikvije sv. mučenika prenesu u crkvu

*) Ovo razlaganje msgra. de Waala saobćio je Dr. Stanisław Karwowski u Varšavskom tjedniku „Biesiada literacka“, odakle ovo i prevadjam.

*

sv. Stjepana i sv. Silvestra, koje je sam dao sagraditi, a Paschalis I. 2300 tjelesa dade god. 817. sahraniti u crkvi sv. Praksede. U dvanaestom stoljeću već se nije ni znalo o podzemnom Rimu.

Istom 31. svibnja 1578. godine odkrite su, jer se je jedna strana ulice Porta Salaria provalila, katakombe sv. Priscile; taj slučaj tek podiže misao, da se poduzmu iztraživanja.

Sila učenjaka prihvatilo se, da izpituje katakombe, ali sve je prestigao odvjetnik i prokurator maltežkoga reda, Antonio Bosio sa Malte, koji je sav svoj imetak na to podavao i 33 godine neumorno na tom radio. Zahvalno potomstvo dade mu pridjevak: *„Krištof Columbo katakomba.“* U našem stoljeću najbolje se je odlikovao kano iztraživalac katakomba de Rossi, a iza njega mgsr. de Waal. Papa Pio IX. opredielio je u tu svrhu 18.000 franaka godišnje, kojoj svoti i Leon XIII. sudjeluje. Od vremena Pija IX. izdano je već milijun franaka.

Da ljetom sadješ u katakombe opasno je, jer ćeš lako prozebsti i ogrozničaviti; prije, dok su još mrtve ondje pokapali, opasnost je bila daleko veća poradi raztvaranja tjelesa. Velika je bila zadaća onih „fossores“ iliti grobara, koji su titrajuć se svojim životom sahranjivali mrtve u tom podzemlju. Nu gledali su ipak da umanje pogibelj pa su balzamovali tjelesa i izprobijali rupa, na koje je i svjetlo i zrak ulazilo. Monsignore de Waal našao je u njekih grobovih smjedjih predmeta a krupnih kano dvie šake; osvjedočio se je, da je to na tvrdo smotano platno, iz kojeg je jošte nakon toliko viekova širio se ugodan miris; indi i tako se je gledalo, da učine boravak u katakombah snosljivim.

Msgr. de Waal pokazivao je silesiju fotografija a te je prvi počeo snimati svećenik dr Wilpert upravo najvećom točnosti. Sam Monsignore de Waaal obreo je spomenika iz prvoga vieka, na kojih bijaše napisano ime „Petar“, što ga dovede na misao, da je tamo u katakombah iz prva počivalo tielo Apoštola, prije nego je preneseno u baziliku sv. Petra. Utvrdila ga je u tom mnienju obstojnost, što nije nitko medju poganskimi Rimljani u onih viekovih tim se imenom zvao; istom kada je više spomenika odkrio s nadpisom „Petar“ u latinskom i grčkom jeziku, osvjedočio se je, da su u tih mjestih počivali ljudi, koje je sv. Petar sam krstio, jer je u Rimu bio običaj, da su uz dobročinstvo primali i ime dobročinitelja.

U katakombah odkriše najstariju sliku Majke božje iz prvoga vieka, ele iz vremena, kada su još živili ljudi, koji su je lično poznavali. Sjedi ona na priestolu s Djetešcem Isusom na prsima, a uza nju stao prorok Izaija, pa pokazuje uzdignuv desnicu na zviezdu iznad Marije, kano da prorokuje djevičanskoj Majki božjoj i velikom svjetlu, što je moralo da izidje nad Izrael; u ljevici opeta drži savinut pergamen, na kome je napisano proročtvo. Druga slika Majke božje predstavlja ju samu s Djetešcem, a sa obje strane vidi se monogram Krista. Na svih njezinih slikah, što su se našlo u katakombah, sjedi Marija na prestolu, ili je pak prikazana kako prima darove, što no darovaše tri kralja. Na jednoj slici su dva kralja, a na drugoj četiri, što je očivestno slikar uradio, da sačuva simetriju.

Zanimiva je slika, na kojoj Isukrst, predstavljen u osobi mladića, drži tri prsta u vis, kano da će ga sv. Petar do triputa zatajiti, koji stoji za njim te si naslanja prste na usta, što znači, da ga neće zatajiti; kraj nogu sv. Petra opeta je pietao, na dokaz, da ga je ipak zatajio. Nadalje dva vojnika vode sv. Petra u tamnicu; onamo opet Mojsija, gdje udara štapom po klisuri, iz koje šiba voda, a dva ju Izraelićana pohlepno piju. U početku nije se ni znalo, što bi mogao onaj Mojsija značiti, tekar je Msgr. de Waal došao na misao, da taj Mojsija predstavlja Petra; u tom ga je utvrdila druga slika slikana na staklu, gdje je Mojsija upravo tako predstavljen, a uz njega napis: „Petar.“ Po tome je Isus pećina, iz koje sve milosti izviru kroz Petra: to znači ta slika i u jedno je symbol nepogrešivosti papinske. Valja primietiti, da sv. Petar uviek drži palicu u ruki, kano oznaku svojega pastirskog dostojanstva.

Na drugoj opeta slici sjedi Isus na uzvišenom mjestu a uz njega s jedne strane sv. Pavao, kojemu preporuča naviештanje rieči božje, a s druge sv. Petar, pa mu daje pločicu s napisom: *legem dat*, ili punomoć, da upravlja, jer *lex* neznači samo zakon, nego i punomoć. Na drugoj slici je jaganjac gdje leži na pećini iz koje iztiču četiri vrela života; sa svake strane po tri ovčice; s desna je napisano: *Betlehem*, što označuje narode, koji su od poganstva prešli na kršćanstvo, a s lieva: *Jeruzalem*, što označuje obraćene židove.

U katakombi sv. Priscile ima sličica iz trećeg stoljeća i prikazuje, gdje se djevica oblači za redovnicu, indi već su se u ono vrieme na zapadu djevice posvećivale Bogu. U sredini stoji djevica-zaručnica u suroj halji bosa, bielom koprenom na glavi, ruke i oči uzdizuje, s jedne je strane biskup na prestolu, pred njim je ista zaručnica i drži malu bielu maramicu, a uz biskupa je djakon ter pomaže kod tog čina i drži poveće bielo platno. Biskup pokazuje prstom na Majku Mariju, što je na drugoj strani metnuta, kano uzor koji valja nasljedovati. Češće se nadje slika djevica Bogu zaručenih s napisom: *Virgo Deo dicata*, *Virgines Dei* itd. . .

Viesti iz Vatikana.

Jedan od najuglednijih svjetskih listova, parižki „Figaro“, ima u Rimu dopisnika, koji ga neprekidno obavještava o stanju sv. Otca i o vatikanskih poslovih. Ovaj je dopisnik franceski svećenik, a intiman znanac u najodličnijih rimskih, crkvenih krugovih, te njegovi dopisi koliko su pouzdani toliko odišu u isti mah sinovljim počitanjem prema sv. Otcu i crkvi. List ovoga

dopisnika u broju od 27. siečnja izvanredno je zanimiv; evo ga čitavoga:

Najznamenitiji je dogodjaj ovih zadnjih dana u Vatikanu boljetica (l' indisposition) Leona XIII. Ja sam vam već odkrio pravi uzrok viesti, što se o njoj raznesoše. (Liečnik sv. Otca Ceccarelli bio je došao kasno u noći u odaje sv. Otca, da se uvjeri, nije li se hunjavica izvrgla u influencu; to doznaše reporteri novinski i digoše sutradan halabuku o težkoj bolesti. Primjetba prevod.) Istina je, da nije bilo ništa, već laka hunjavica; nu i to je bilo dosta, da se uznemiri čitav sviet — što svakako dokazuje, koliko i danas papinstvo vriedi, pa rekao tko što mu drago. Nahladio se bio papa prošloga ponedjeljka (25. sieč.), kad je slušao u dvorani Clementinskoj pokus nove skladbe glasovitoga Mustafe. Dvorana je tik Raphaëlove galerije; veoma je prostrana i nije bez propuha.

Papa je odmah osjetio, da se je nahladio, pa je to i rekao svojim ukućanom. S toga je taj dan rano legao, a sutradan nije ni ustao. Hunjavica mogla se izvrći kraj visoke starosti Leona XIII., u to opasno doba u influencu, nu visoki joj se bolestnik odhrvao brzo i lako, što valja pripisati njegovu žilavu ustroju, makar da se prikazuje veoma slab. Ipak to sve dokazuje, koliko pravo ima doktor Ceccarelli, kad kaže, da „prigionia" (uza) dobro prija zdravlju Leona XIII. Uzmite, da papa izilazi, pak da je ovih dana morao predsiedati obredom u „Santa Maria Maggiore" ili kod Sv. Ivana Lateranskoga, obučen u težko papinsko odielo; nagla bi ga promjena temperature na izlazu iz tople crkve mogla i ubiti. Eto tako i politika može da bude u neku ruku koristna — barem sa gledišta hygiene! Kao što sam imao češće priliku da spomenem, način kako živi Leon XIII. ne malo ga čuva od bolesti te mu produžuje bitak. Kroz petdeset godina jede papa u isto doba a obrok mu je uviek i kako umjeren: u jutro biela kafa; u jedan sat juha, komad mesa sa *contorni;* u večer opet juha i komadić mesa. Kroz dan jedna, dvie tase čiste juhe te jedna ili dvie malene čaše staroga bordovca. Od neko doba zaodieva se Leo XIII. po savjetu liečnika vunenim latkom, što ga štiti od nahlade; jer stanuje u negrijanih odajah, budući da ne trpi da mu se loži.

Ovako je papa svladao i zadnju nahladu, koja bi mogla bila na zlo krenuti, da je drugačiji. Sad liečnici kažu, da je savršeno zdrav, pa ako bude na oprezu — da bi mogao ne samo da učestvuje na svom biskupskom jubileju god. 1893., koji mu ima donesti tolikih ugodnih iznenadjenja, već da poživi još nekoliko godina u korist crkvi i u slavu papinstvu.

Zgodilo se ovih zadnjih dana više toga, što je papu ljuto zaboljelo. Dosta je da se osvrnem na 2. listopada prošle godine, zatim na dan kad je odkrit onaj znatni gubitak imovine sv. Otca. Taj je gubitak znatno pretjeran, pak se je dovodilo s njim u savez mnogo krivih viesti, dok ih nije Figaro razbio te razbistrio stvar, koja se donle bila do kraja tajila.

Nu i danas treba da se o tom jošte nešto kaže; jer je u zadnje doba nesgoda Mngra Folchia bila predmetom strastnih i često pristranih novinskih priepora.

I danas se stvar pretjerava prema strančarskim svrham. Sad prikazuju papu kao da bezobzirno zlorabi požrtvovnost svojih vjernika, premda vlada nebrojenimi milijuni novca te je tobož okružen orientalnim sjajem; drugi put govore da su mu škrinje posvema prazne te da je prinukan primiti rentu od tri milijuna, što mu je zajamčena talijanskim zakonom o garanciji.

Niti je jedno niti drugo: premda ima papa manje dohodka od civilne liste drugih suverena, vrela, što su otvorena Vatikanu dovoljno su jaka, da se redovito podmiruju sve potrebe papine vlade, kojoj treba godimice oko 7 milijuna franaka, koji se ovako razvrstavaju:

1,200.000 fr. za škole i milostinju;

1,500.000 fr. za mirovinu nekadašnjim službenikom i činovnikom Vatikana;

1,000.000 fr. za državno tajnićtvo i za nuncijature;

1,800 000 fr. za prefekturu apoštolske palače (Vatikan i ostale palače, potrebe papinskoga dvora, kućni namještaj, uzdržavanje muzeja i galerija, trošak za popravak umjetnina itd.);

460.000 fr. za uboge biskupije;

700.000 fr. za kardinale in curia, koje sve plaća Papa („kardinalski stol" t. j. plaća svakoga kardinala iznosi 20.000 franaka, čedna svota za kuću, kakovu zahtieva visoko kardinalsko dostojanstvo).

500.000 fr. za ostale kućne potrebe sv. Otca, koje nisu uvrštene ni u koje poglavje papinskoga budgeta.

Od kuda pokriće tim dohodkom? Iz Petrova novčića, t j. iz dobrovoljne daće, što ju katolici sebi nalažu, da priskoče potrebam svoga otca. Kad je Pio IX. god. 1860. izgubio dio svojih zemalja, počeli su vjernici pritjecati u pomoć crkvenoj blagajni. God. 1870. kad su Talijani osvojili Rim, počeli su te ruke prinosi obilatije teći. Antonelli uložio je taj novac u strane banke, gdje ima jamstva za sigurnost nu gdje su kamati slabi. Zauzev Petrov priestol Leo XIII. ostavi izprva stvar kako ju je našao; nu kasnije, kad je Petrov novčić nešto zapeo, uputiše papu, da glavnica premalo nosi i upozoriše ga na Mngra Folchia, do čije se vještine u novčanih poslovih puno držalo.

Mgr. Folchi dao se na rad s odlukom, da povuče dio glavnice iz inozemstva pak da ju koristnije uloži; taj novac uzajmi nekojim boljarskim obiteljim rimskim, koje ga uložiše u nesretnu špekulaciju te po tom njihove obveznice izgubiše malo ne svu vriednost. Ne da se tajiti, da je mngr. Folchi novac zagospodario; nu da je špekulacija donesla korist, nitko mu ne bi bio prigovorio; ali jer je nastao „krach" sad sve udara na

Folchia, te ga proglasiše zadnjim čovjekom na svietu.*) Što se svakako smije zamjeriti mgru. Folchiu, jeste to, što nije imao srca, da za dobe odkrije nesreću Leonu XIII.

Izprva se govorilo, da je vatikanska blagajna kvarovala pet milijuna, poslije deset, dvadeset a najposlije petdeset! Nu dok nema računom osnova, ne može se izračunati visina gubitka, povrh toga mnogim je obveznicam, što ih je Folchi vrgao u papinsku blagajnu, vriednost i danas puno promjenljiva.

Smrću kardinala Agostinia, Manninga i Simeonia stegnuo se broj kardinala, što ih je Pio IX. imenovao, na jedanaest, a čitav broj kolegija na petdeset i sedam — dočim plenum ište 70. Leo XIII. može dakle da podieli trinaest klobuka. Sveti sbor nije doista nikad podpun; nu ne bi nikako dobro bilo, da budući conclave nadje toliko praznih mjesta.

Poslije smrti Newmanna imala je Englezka dva kardinala: Manninga i Howarda. Ovaj je već tri godine u bolnici, Manning pako umre. Englezki katolici uzrujaše se, da dobe u budućem konsistoriju svoga kardinala.

Dopis.

(Guillonovo „vječno svjetlo.“) Vele učeni gospodine! Dopustite mi, da još dvije tri reknem o „vječnom svjetlu“ Guillonovu, koje nudi Aleksandar Gratzel iz Beča.

Po onome, što ste Vi primetnuli k mojemu dopisu u br. 3. Vašega vele cijenjenoga lista, ne mogu gotovo vele poštovani čitaoci biti na čistu, je li vrijedno ili nije vrijedno da si nabavė Guillonovo vječno svjetlo, kad si dva tri dopisa baš skrozimice protuslove. Ja bih bio namah odgovorio na poruke one visoko poštovane gospode, ma pričekao sam još tjedan dana, ne će li možda još tko godj koju uspisati o toj stvari. Budući da nema u 4. br. ni spomena više o tome, evo me s ovo par redaka, da opravdam svoju preporuku.

Jedan g. župnik spominje i prigovara, da „u zimi, osobito kada je mnogo svieta u crkvi, neće baš da bez prestanka gori . . . . pošto je plamen malen i slab.“ — To je posve naravno. Da je gospodin uzeo za zimsko doba stijenak br. 3., ne bi mu lje nikada utrnulo svjetlo, ako je ulje ikoliko valjano i ako se po propisu čuva. Tâ u naputku se naročito preporuča, da se za zimsko doba uzima deblji stijenak, kao što i ja ovdje palim br. 3. Izgori istina nješto više ulja, ali gori, da ti baš srcu godi. — Nije takodjer nikakvo čudo, ako u prenapunjenoj crkvi, osobito ako služba dulje traje, slabije gori. To će se jednako dogoditi i najboljoj Ditmarovoj „sunčanoj“ svjetiljci. Svijet u crkvi disanjem otimlje joj kisik — i ne može da jednako gori.

Naša je bjelovarska crkva dosti malena. Na Božić n. p. bijaše tako puna, da ne bi i igla na zemlju mogla pasti, da si ju pustio s propovijedaonice. Pa ipak moje je vječno svjetlo neprestano gorilo. Tek kod glavne svečane mise, koja je trajala s propovijedju preko pô drugi sat mogao si jedva zamijetiti, da je plamečak nješto slabiji. Ali dakako tu gori deblji stijenak br. 3.

Drugi g. župnik piše, da mu u drugoj godini nije htio fitilj da gori, bit će krivo ulje. I meni se već dogodilo, da nije htjelo vječno svjetlo da gori. Ja bo uzimam ulje ovdje u dućanu i koja godj boca, osobito pri koncu bureta, ne valja. Ali tomu nije kriv aparat. Čim sam izmijenio drugo, čisto ulje, namah je isti fitilj i kako krasno plamsao. Može se napokon dobro ulje pokvariti u samoj svjetiljci, ali ni tomu nije kriv aparat, nego nepažnja ili nebriga. Ako se staklenka, kada izgori, ne opere u mlačnoj vodi i čisto ne otare, da nema na njoj niti oblačka, nego da vazda jednako lijepo sjaji kao nova ulovit će se na dnu i za stijene sve više sluza, koji će tada pokvariti i najčišće ulje. I opet velim, svemu tomu nije lje kriv aparat, nego jedino to, što se nije svaki put pazilo na ono, što propisuje naputak.

I u onima dvjema slučajevima, što ih spominje treći visoko štovani dopisnik, zacijelo je bio jedan od prije spomenutih razloga, zašto nije svjetlo htjelo da gori. Drugo ne može da bude. Mogle su ove dvije crkve imati i od A. Gratzla ulje u velikoj boci, nu nijesu čuvale ulje, kako ih on upućuje, pa se ulje pokvarilo i i nije htjelo da gori, kako treba.

Ma u onome, gdje taj visoki štovani gospodin svakomu preporuča, *„neka se kani šljeparâ s njihovimi patenti“*, — ne mogu nikako, da se složim s njime. Ne će mi pak on sigurno zamjeriti, ako mu za volju dobre stvari pripomenem i to.

Tu ne može biti niti govora o kakvoj šljepariji; jer nema upravo čime, da te ko zaslijepi. Tâ svatko vidi stijenak ili fitilj usadjen na dnu staklenke, gdje baš milo i krasno izgorijeva zajedno s uljem baš do dna. Što je u tome šljeparija? Čime te može ko tu da prevari? Da i nijesam iskustvom potpuno baš upućen, da u tome nije baš nikakve šljeparije niti prevare, ne bih se mogao već za to nabaciti šljeparijom na Guillonov aparat, jer je sáma rimska stolica izumitelja za taj njegov izum nakitila redom sv. Gregorija.

Da je moguće svakomu, koji nema pouzdanja u Guillonov aparat ili koji mu prigovara, doći k meni, pa zaći u crkvu župnu u jutro ili u večer, u pô dana ili u pô noći i vidjeti, gdje onako milo i tajinstveno, a jakim plamečkom plamti „vječno svjetlo“, zacijelo mu ne bi nikada prigovorio, nego bi ga i sâm kupio mahom i za svoju crkvu.

---

*) Koliko mi tu stvar poznamo iz Vatikanskoga „Osservatore Romano“, u samom Vatikanu baš se ne udara toliko žestoko na Folchia, već se s njim zaista blago postupa, a ni ti ga proglasiše zadnjim čovjekom na svietu; biti će valjda, da je Figarov dopisnik tu napisao ono, što je čuo govoriti o Folchiu ovdje ondje izvan Vatikanskih krugova. Ured.

Zato ja i opet od srca preporučam svakomu, koji želi imati čisto, trajno, a krasno „*vječno svjetlo*“, da si nabavi Guillonov aparat. I bude li samo malko bar gdjekada prigledao, da mu zvonar ili ko već ima brigu s time, točno sve vrši prema naputku, ne će lje nikada požaliti, što imade takovo vječno svjetlo.

Vele časni g. Lepušić, koji je potakao to pitanje, može si dakle posve sigurno naručiti Guillonovo vječno svjetlo. Kada se pak više braće uputi o vrsnoći i valjanosti toga aparata, moći će ga i sáma duh. oblast, bude li je volja, preporučiti svoj braći svećenicima u pastvi.

U Bjelovaru dne 1. veljače 1892.

Vaš osobiti štovalac
Dr. Vjekoslav Homotarić,
profesor i administrator.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Milan Pleše, dosadanji upravitelj župe u Buku, imenovan je župnikom u istom mjestu; g. Desiderij Radovanić, dosadanji upravitelj župe u Žumberku, imenovan je župnikom u istom mjestu.

— Za „svećenički dom“ uplatiše nadalje: Gadò Matija 20 for. Kovačićek Josip 5 for. Šafran Ferdinando 5 for. Košiček Ubaldo 10 for. Ninković Stjepan 6 for. Miletić Matija 10 for. Neralić Ignacije 7 for. Srečec Augustin 20 for. Kropek Ivan 5 for. Hiter Josip 10 for.

U Zagrebu dne 4. veljača 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Pastirska poslanica nadbiskupa dra. Stadlera.) „Vrhbosna“ u br. 3. od 1. veljače donosi pastirsku poslanicu presv. g. nadbiskupa i metropolite vrhbosanskoga, dra. Josipa Stadlera, u kojoj isti revnostni nadpastir upozoruje svoje vjernike na četiri grieha, kojimi ljudi najviše vriedjaju Boga i na se navlače srčbu njegovu na ovoj zemlji ter ga sile, da ih poslie smrti strmoglavi u pakao, a jesu ta četiri grieha: mržnja, psovka, kradja i grieh nečisti. Poslanica je vrlo krasna i iz svakoga redka vidi se, da je to plod pravoga apostolskoga srca.

— (Središnje bogoslovno sjemenište u Sarajevu.) Čitamo u *Vrhbosni:* „Budućega proljeća početi će gradnja sjemeništa za bogoslove čitave crkvene pokrajine u Bosni i Hercegovini. Naždne predradnje stranom su već svršene, a stranom su sada u poslu, te će radnja početi tako, da već ove godine pod krov dodje cielo zapadno krilo sgrade. Sgrada će biti u Čemerlinulici. U sredini pročelja biti će crkva, u obliku basilike sagradjena, obćinstvu takodjer otvorena. Istočno krilo biti će manje, jer samo za učitelje i ostalo osoblje veleč. Isusovaca, dočim će bogoslovci smješteni biti posve u zapadnom krilu, koje je s ičtočnim ipak u svezi, praktično izvedenoj. Udeseno će biti sjemenište za 60 bogoslovaca pitomaca, a dvorane za predavanje za 100, jer ima nade, a i vruća je želja, da se ovdje prikupi na nauke sva, i redovnička bogoslovna mladež. Blagoslovio Bog ovo veliko poduzeće, te mu dao blagodatnih dobročinitelja, kakvih u velikoj mjeri treba, jer sredstva, koja su pri ruci, u znatnom su nerazmjeru prema proručanoj ukupnoj potrebi.“

— (O kardinalu Manningu.) Kad je prošlih dana suradnik najuglednijih parižkih novina posjetio samostan passionista u Parizu, u kom živu sami Englezi kao redovnici, što se mole za povrat svojih zemljaka katoličkoj crkvi, opomenu ga superior reda, neka ne ode a da se ne upozna s najboljim prijateljem pokojnoga kardinala. Na molbu, da superior predstavi novinara tomu prijatelju, dovede ovaj samostanskoga vratara, redovnika starca od blizu 90 godina.

O tom je redovniku, laiku, bilo prije dvie godine govora u svih znamenitijih englezkih i francezkih novinah, i to onom prilikom, kad je slavio zlatni god svoga redovničtva t. j. pedesetgodišnjicu. Iz Englezke dobio je tad ubogi laik puno dragocjenih darova, a parižka englezka kolonija prikaza mu čašu, obloženu dragulji, razpelo od suha zlata, srebreni kip Bogorodice itd.

Ovaj starac služi kao vratar već petdeset i dvie godine u samostanu „Ovenue Hoche“, upravlja knjižnicom, iz koje se pozajmljuju katoličke knjige englezke, te je izumio one glasovite božićnje „jaslice“, što ih svake godine grnu Parižani ne samo gledat već i slušat.

Ovaj englezki fratar izumio je veoma zamršeno sastavljen stroj, koji iza jasala betlehemskih svira divnom harmonijom pastirske napjeve, kao da se je tu sabrala četa najboljih svirača sa brda i dolina. Novinar upita lajika: je li poznavao kardinala Manninga? On mu odvrati:

— Jesam li ga poznavao? Ma, gospodine, ja ubogi vratar niesam nikad smio da mu kažem: Eminencija. „Brate Serafine — rekao bi mi — vi ste moj najbolji prijatelj te hoću, da mi tako i kažete.“ Naše poznanstvo — nastavi lajik — traje odavna; bio sam onda vratar u samostanu „Broadway Worcesterstire.“ Jednu večer dodjoše na našu portu veoma kasno četiri ugledna gospodina — prava gentlemena.

Brate vrataru, nagovoriše me, dodjosmo da priedjemo u katoličtvo te bismo htjeli koje vrieme boraviti kod passionista.

Po naših pravilih upitat ih za imena, te ih upisah u knjigu prijavnicu: bila su to gg. H. Manning, naš ljubljeni pokojni kardinal, lord Camden, lord Pakenham, koji je kasnije stupio u naš red, i lord Gilbert Talbot.

Ova su gospoda htjela da živu posve kako i mi; u postni dan, kad mi ne jedemo ništa van makarone i grah, htjedosmo im dati jaja, kao i ostalim gostom što ih dajemo. Nu oni ih ne primiše.

Zadnji sam put vidio kardinala ovdje u Parizu i ne ću nikad zaboraviti, kako me je posjetio u mojoj ubogoj ćeliji. Bio sam se nahladio te moradoh leći; kardinal je to doznao pa makar da je imao ostati u Parizu samo 48 sati, posjetio me i sjedio četvrt sata kraj moga redovničkoga kreveta. To me je toliko razveselilo, da sam s mjesta ozdravio. Znate li, koja mu je bila zadnja rieč: „Dragi prijatelju — reče mi — molite za našu braću, što živu u bludnji; kako poznajem London, mislim, da za dvadeset godina tek sliepci ne će u njem htjeti da prihvate našu vjeru. Danas se ondje povraćaju crkvi mnogi i ozbiljno."

Na razstanku, polazeć na kor, reče mi brat Serafin: U svom sam životu dva puta plakao; prvi put, kad sam slavio petdesetgodišnjicu redovničtva, drugi put od tuge, što je umro Manning. Vi ste novinar, pozovite u svom listu katolike, da dodju na zadušnice, što ćemo ih služiti za kardinala Manninga, koji je Franceze veoma ljubio!

Rim. (Prefekt propadande; tajnici breveâ i memorialâ.) Službeni „Osservatore Romano" od 27. siečnja javlja, da je Nj. Svetost imenovala uzoritoga gospodina kardinala *Miečislava Ledóchowskoga* prefektom sv. kongregacije De Propaganda Fide; uzoritoga gospodina kardinala *Serafina Vannutellia* tajnikom breveâ Nj. Svetosti; uzoritoga gospodina kardinala *Franciska Ricci-Parracciania* tajnikom memorialâ.

Francezka. (Izjava francezkih kardinala.) Poznatoj *izjavi* francezkih kardinala, koju smo priobćili u posljednjem broju, priključio se je i kardinal Lavigerie. Brzojav iz Algira, kojim se to javilo, jest sliedećeg sadržaja: Kardinal Lavigerie poslao je pismo kardinalu Desprezu, kojim se priključuje izjavi petorice kardinala, svjetujućih katolikom, kao što je učinio papa, da se odlučno stave na tlo konstitucijonalno, kako bi se laglje obranila katolička vjera i blagoslovno katoličko djelovanje, koje je u opasnosti. Kardinal naglasuje svoju privrženost republici kad kaže: „ne samo ne ćemo pod ni pošto pobijati formu vlade, kakva je u Francezkoj, nego nalažemo vjernikom, da ju poštuju."

Francezke katoličke novine donose mnogobrojna očitovanja, kojima se mnogi biskupi već pridružiše rečenoj *izjavi*. Takodjer nekoja društva katolička požurila su se, da se priključe i pokore tomu svečanomu aktu, što je proizašao od najvećih crkvenih dostojanstvenika u Francezkoj.

Kako razabiremo iz Vatikanskog „Osservatore Romano", sv. Otac je s izjavom francezkih kardinala posve sporazuman. Isti list ovlašten je proglasiti neistinitom onu viest, koja se je spominjala po novinah, o nekakovom pismu, koje da je sv. Otac upravio na nadbiskupa Parižkoga, kardinala Richarda, i koje da stoji u savezu s izjavom petorice kardinala.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupio u člane II. reda: Bosiljevac Josip, učitelj u Kutih. Stupiše nadalje u člane III. reda: Janeš Jakob, sin trgovca u Hlebinah. Lepušić Gustav, župnik u Remetah. Gjurak Ivan kbr. 21. seljak u Gračanih. Križanić Ivan, učenik u Drnju. Gašparović Andrija, Barkin Mato, seljaci iz Torčaca. Viša djevojačka škola u Varaždinu. Pintar Dragutin, klerik u Zagrebu. Bevilaque Zamarija, i Drinković Marin Matija u Ješi. Piglić Ivan Ivanov iz Opricah kbr. 161. obć. Lovran. Petriš Ante u Loparu. Andrić Josip, nadlugar u Zenici. Jozić Josip, duh. pomoćnik u Miholjcu dolj. Štimac Josip, učenik u Drnju. Keštner Gjuro, medičar. Samčić Ana, supruga kožara u Ludbregu. Stajduhar Josip, klerik u Djakovu. Andrić Pero, podvornik kotar. izpostave u Bjelimići u Hercegovini. Nesanović Dominko Mirko u Trpnju. Jeramaza Mihovil u Metkoviću. Bačlić Marin, učenik u Lovasu. Kirbus Marija u Varaždinu. Petrić Jakob Jurjev u Starigradu. Juranić Martin, gimnazijalac u Belovaru. Kunst Albert u Erdutu. Olaj Franjo u Erdutu. Frlan Augustin Autunov i Frlan Lujo Ivanov, oba iz Lastova u Dalmaciji. Plovanić Franjo iz Bribira Vinodolskog. Nestić Ana, veleposjednica, Katičić Mijo, obć. bilježnik, Bradašević Nikola, oružnik u miru, Batinović Andrija, stolar kbr. 350., Boroš Andrija, kolar kbr. 345., Sasinac Nikola, opančar, Ketić Ivo, poljodjelac kbr. 20, Mikić Marko sin Ivin, učenik II. razreda, Volarević Jozo, poljodjelac kbr. 390., Puškarić Jozo, učenik III. razreda kbr. 543., Pezo Ivo sin Petrov, kbr. 220., Svračić Mile, poljodjelac, Braun Mišo, cestar, Spoljarević Gjuro sin Tome, fin. straže priglednika, Delić Franjo, seljak, svi u Dubici.

Javne zahvale.

Visoka kr. zem. vlada izvolila je podieliti znatnu svotu od hiljadu for. kao pripomoć za uredjenje ovdašnje župne crkve. Na tom daru zahvaljuje se podpisani toli u ime svojih župljana koli u ime svoje.

U Rieki gornjoj 24. siečnja 1892.

Josip Vragović, župnik.

Prečastni prvostolni kaptol zagrebački darovao je crkvi otaca Franjevaca u Požegi svotu od 300 for. za jedan bojadisani prozor sa slikom sv. Pavla apostola. Na tom daru podpisani se najtoplije zahvaljuje i kliče: „Bog naplati!"

U Požegi 26. siečnja 1892.

O. Stjepan Vujević, gvardijan.

Oglas.

Renovirajuć crkvu nabavili smo si tri posve nova oltara, tako smo tri oltara iz naše crkve odstranili, koji su još posve dobri i koji bi još, osobito na selu, mnogo godina mogli poslužiti. Uz oltare imamo dvie mensae, slike za oltare sv. Ivana Krst. i sv. Ane. Slike su prava umjetnost i još posve dobro sačuvane; dva podiuma, tri podnožka za sviećnjake, tabernakulum sa krasnom bojadisanom i pozlaćenom façadom, dva podnožka za štatue visoke 1 mt., dva Kerubina s pozlaćenimi krili, dva lustera, jedan pozlaćeni sa 12 svieća, a drugi željezni sa 6 svieća. — Sve ovo daje se za 200 f. onomu, tko sve preuzme. Prodavati će se i na pojedine komade. Pobliže kod podpisanoga.

U Požegi 26. siečnja 1892.

O. Stjepan Vujević, gvardijan.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 6. U Zagrebu, 11. veljača 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Gradjanska ženitba u pravnoj državi.

(Konac.)

I drugi izgovor navadjaju za gradjansku ženitbu. Njom, vele, uredjuje se samo gradjanska strana ženitbe, a ne dira se u svetost crkvene ženitbe, neka svaki, koji sklapa gradjansku ženitbu, sa sobom i sa svojom saviesti i crkvom obračuna. No ovaj izgovor pokazuje upravo u pravom svjetlu one, koji vape za gradjanskom ženitbom. Oni milostivo dopuštaju i crkveno vjenčanje uz gradjansku ženitbu, a to ima biti osobita milost, što i ovu ne zabranjuju. Dakle odatle, što tisućgodišnju kršćansku ustanovu još dopuštaju, sliedi pravo, da uz nju uvedu nekršćansku ustanovu te ju njoj izjednačuju! Zar ne vide, da je sam zakoniti obstanak gradjanske ženitbe kao gradjanske ustanove, najveća nepravda za kršćanski puk, da je ona u očitom protuslovju sa idejom i zadaćom pravne države? Ta to osudjuje upravo gradjansku ženitbu, što se nekršćanka nauka prima u gradjansko pravo, što se nekršćanska ustanova uvadja u pravni život kršćanskoga puka, što se radi njekolicine vriedja pravna sviest cieloga naroda: što se Veneri doznačuje opravdano mjesto kraj kršćanskoga žrtvenika. Pa nije ni istina, da se gradjanskom ženitbom ne kalja čast crkvene ženitbe. Gradjanska ženitba odieljuje ženitbu od crkve te iz vjerske uredbe čini skroz svjetsku i gradjansku. Takovom logikom brani se pravna ustanova, koja duboko zasieca u kršćansko družtvo.

U ostalom razlikovati ženitbu u gradjansku i crkvenu jest ludost. Ženitba jest i može biti samo jedna, s toga se i može valjano sklopiti samo na jedan način. Ženitba proizvadja ćudoredne i gradjanske posljedice: ali crkvene i gradjanske ženitbe nema. Ženitba postaje samo jednim činom: izjavom medjusobnoga privoljenja, kojim se jedan sasma predaje drugomu, te se tako duševno i tjelesno spajaju u jedno biće, a u onom momentu, čim se to izjavi, postaje ženitba i pridolazi milost sakramenta, jer kršćanska je ženitba sakramenat.

Tu nastaje dvoje, ili je gradjanska ženitba valjana, onda ne treba crkvene; ili je crkvena ženitba jedina prava forma zajednice, onda je gradjanska ženitba suvišna prikrpina. Crkva uči, da jedino njenim sudjelovanjem postaje prava ženitba: dakle je, ovako zaključuje zdrava logika kršćanskoga puka, gradjanska ženitba puka formalnost, kojom se nikada ne sklapa ženitba. Kad dakle svjetska vlast ovu puku formalnost priznaje kao pravu ženitbu te joj daje sva prava i posljedice prave ženitbe: tad se ona vara, jer priznaje kao ženitbu ono, što nikad nije bilo (postalo) ženitba, priznaje posljedice, gdje nema uzroka, te joj pripisuje prava i posljedice, koje ne spadaju u kompetenciju svjetske vlasti, jer ona ne priznaje gradjanskoj ženitbi samo gradjanske pravne posljedice, već ju i izjednačuje s pravom, valjanom ženitbom, priznaje joj dakle prava, koja su skroz ćudoredne naravi. Ona priznaje onim, koji su sklopili gradjanski brak povlasti (ženitbeno obćenje), koje zasiecaju u više, božje pravo. A to je polje, na koje se ne proteže vlast državna, to je polje izključivo crkvene vlasti. Time ona kroji božje pravo, jer za takove kontrahente ukida positivnu božansku zabranu.

Zakonodavac, koji uvadja gradjanski brak, stavlja se na pogansko stanovište, gdje su obje vlasti svjetska i crkvena bile spojene u jednoj osobi: imperator i summus pontifex; dà, on zaostaje za istim poganstvom. Jer skoro svi poganski narodi sklapali su ženitbu uz neke vjerske ceremonije, ili su ju stavljali pod zaštitu posebnih božanstva.

„Die Ehe hat also schon von der Natur eine hohe Würde un Heiligkeit, *die auch von allen selbst den rohesten Völkern empfunden*, und durch die religiösen Gebräuche, womit sie dieselbe mehr oder weniger umgeben, bezeugt wird. Darin liegt ganz richtig nicht blos der Gedanke, dass die Ehe als die Grundlage der Staaten unter den Schutz der Religion gestellt sein muss, sondern auch die Mahnung an die Einzelnen, dass sie zur Durchführung der durch Ehe gestellten ernsten sittlichen Aufgaben des Beistandes der Religion bedürfen. — Wenn wegen der wichtigen Beziehungen der Ehe zum Staate sich auch das bürgerliche Recht damit zu befassen hat, so muss doch der erleuchtete Gesetzgeber von der Einsicht geleitet sein, dass er allein aus sich die dem Institut nöthige sittliche Kraft und Weihe nicht zu geben vermag, sondern dass ihm diese nur von der Religion zufliessen kann, wogegen er sich daher nicht gleichgiltig und um so weniger feindselig verhalten darf.“ [1])

Kršćanska vjera, koja pali rod ljudski diže do slike i prilike božje, podigla je i ženitbu u više sfere. jer uči, da su supruzi vidljiva prilika Krista i njegove crkve, i odnošaja u kojem su oni medju sobom. To je čast kršćanskih supruga, što su oni predstavnici one svrhunaravne ljubavi, kojom Krist svoju crkvu ljubi. I to je razlog, što je kršćanska ženitba sakramenat, jer predstavlja vez Krista i crkve. Sam pojam ženitbe podiglo je kršćanstvo do savršenosti, a sama žunitba dobila je svrhunaravsku sakramentalnu čast i počtu.

Ovu svrhunaravsku čast gubi ženitba u gradjanskom braku, koji ju degradira na čisto gradjanski posao. Kada dakle svjetska vlast proglasuje ženitbu čisto gradjanskom uredbom, oduzima joj i onaj slabi tračak religijosnosti, kojom ju je poganstvo zaodjelo

Gradjanska ženitba ne priznaje dakle važnost i čast kršćanske ženitbe, ona ju profanira, ona joj oduzima i tračak vjerskoga sjaja, kojim je isto poganstvo obavilo sklapanje ženitbe.

Gradjanska ženitba lišava ženitbu blagoslova kršćanstva. Ona mienja družtvenu podlogu, jer osniva ženitbu na paloj ljudskoj naravi griehom okaljanoj, a time se mienja podloga družtva. Kršćanska ženitba osniva obitelj, družtvo i državu na Kristu i njegovoj milosti; u gradjanskoj ženitbi oslanja se država na samu sebe; gradjanski je brak izvor države, koja se na sebe oslanja; a taj je izvor pala ljudska narav, u kojoj grieh gospoduje i zapovieda. A takova promjena da ne bude od zamašnih posljedica za ljudsko družtvo?

[1]) Walter l. c. p. 93.

Da gradjanski brak mora roditi ubitačnimi posljedicami po kršćansko družtvo, jasno je i ne treba mnogih dokaza.

Kršćansko bo srce stoji čvrsto uz načelo: nekršćanska nauka i nekršćanska pravna uredba ne može za kršćanski puk roditi dobrim rodom. Poviest nam svjedoči, da Bog strogo kazni i narod, koji se je ogriešio o pravo i istinu, koji je odpao od njegovih zapoviedi. A gradjanski brak nije ništa drugo nego li odpad od Božjih zapoviedi. On je posljedak praktičnoga novovjekoga krivovjerstva, koje udara biljeg nekršćanstva državi i čitavom javnom životu pod zaštitom zakonodavne vlasti.

Povjestnička je činjenica, da u domovini gradjanske ženitbe, odkad je ona uvedena, nijedan vladar nije umro na priestolju, da od onda nijedan priestoljonasljednik nije nasliedio otca svoga na priestolju, da se francuski narod neprestano amo tamo trza? Činjenica, koja nam nije nerazumljiva, ali je vriedna, da se o njoj razmišlja!

Prva i glavna vlast jest vlast otčinska, a njoj je temelj zakonita ženitba. Tko ženitbi oduzima njezin temelj, taj oduzima otčinskoj vlasti karakter. To čini gradjanski brak. On daje vlast otcu, da krši božju zapovied onim činom, kojim postaje otcem! Kako da se počituje otčinska vlast, kad je otac tu vlast nepravom stekao? A ako otčinska vlast nije častna i sveta, koju vlast da onda počitujemo?

Nemojmo se varati! Gradjanska ženitba jest prava kuga u kršćanskom družtvu, koju jedva može paralisirati kršćanska ženitba, ona je izvor mnogog zla i družtvenog propada. Zakonodavstvo, komu je pred očima dobro puka, neka se je čuva, to mu je sveta dužnost.

Pokazali smo nedopuštenost gradjanske ženitbe i pobili zazloge, kojima ju brane. Ona se protivi direktno kršćanskoj vjeri, njenom nauku i praksi, kao što i časti kršćanske ženitbe. Ona se protivi ideji i zadaći pravne države, kao i obćem dobru, jer je izvor socijalne nevolje.

Nju mi osudjujemo u svakoj formi i pod svakimi prilikami sa stanovišta kršćanstva kao nekršćansku, sa stanovišta pravne države kao javnu nepravdu, nanesenu kršćanskim narodom, kao odpad od kršćanstva, i službeni poziv od strane države upravljen na podložnike, da ne slušaju i preziru propise crkvene.

Dr. F. Belaj.

O uzgoju franceskoga svećenstva.

(Piše *K. Vojnović.*)

Iz Franceske, Passenans, Jura u prosincu 1891.

I.

Uzgoj svećenstva danomice postaje za Crkvu briga sve to važnija, ne samo jer se ona ima takmiti sa prosvjetom današnjega vremena, nego ponajviše jer države ne zadovoljavaju se više tim, što su se otresle, kako kažu, tutorstva Crkve, nego nastoje ograničavati joj sve što više mogu djelokrug. Ne trpe, ili svadjaju na malenkost utjecaj crkve u škole, oduzimlju joj nadležnost na ženitbu ili je hoće neovlašćeno dieliti s njom, svojataju dobrotvornost, pačaju se u upravu dobara, a, što je najbitnije, ovako ili onako uplivaju na izbor njezinih službenika. Da mogu lasnije ove ciljeve postignuti, treba im pod rukom imati neuko, slabo ili pokvareno svećenstvo. Ako obećanja božanskoga Utemeljitelja Crkve obezbjedjuju ovu *u njezinoj cielokupnosti* proti opetovanim pokušajima njezinoga podjarmljenja, — *nije osigurano nijednome njezinome udu da neće mu podleći.* Tako su propale jedna za drugom istočne crkve, tako je afrikanska, tako dobar dio Njemačke, a većom stranom krivo je vazda bilo ili neuko, ili ambiciozno, ili razkalašeno svećenstvo.

Da se primiču za čovječje družtvo crna vremena najočevidniji je dokaz, što katolička Crkva nigda od svoga postanka, izuzam u prva tri vieka, nije bila tako složna, tako čista i tako jaka, kao da je hoće Božja Providnost pripraviti za veliku borbu, koja je čeka proti svemogućnosti i bezbožnosti država, proti strastima naroda, proti odpadništvu višega diela inteligencije od kršćanstva, i proti predstojećemu socialnome ratu. Iz visine brda na koji vrhovni poglavar katoličke Crkve bijaše postavljen, Leo XIII. vidio je odmah iz daleka prieteće pogibelji, kojih je Isukrstov Namjestnik prva žrtva, te o ničemu toliko nije nastojao, i ne nastoji i sada, koliko izvježbati svoju vojsku, uzgojiti svećenstvo, da uzmogne svakomu i svačemu, što prieti Crkvi, odoljeti. Pojedine Crkve više ili manje stale su u tome pravcu raditi i uspjevati. Katoličko svećenstvo u dobrome dielu Europe i u sjevernoj Americi, što se tiče nauke, i glede čistoće života, na onoj je visini, koju zahtieva vrieme, te služi crkvi na ponos. Bez toga crkva u Njemačkoj ne bi bila odoljela kultur-kampfu, niti slomila i preživila Bismarka. Bez toga ne bi mogla sada franceska crkva održati paklenu borbu, koju proti njoj zametnuše bezvjerje i framasunstvo, te bi desno krilo vasione crkve odpalo.

Došavši u sgodu, da je mogu na blizu motriti, nastojao sam se upoznati sa sustavom uzgoja franceskoga svećenstva, te mi je pukla pred očima tajna njegove moći i ugleda, a držao sam ne bez razloga, da neće biti s gorega ako priobćim plod svoga ispitivanja. Iz gorkih iskustva, koje smo učinili ovo zadnjih trideset godina, biti će se svak uvjerio, kojemu je stalo do Boga, crkve i naroda, da je udes hrvatskog naroda nerazdruživo spojen s udesom njegova svećenstva. I zato koji rade narodu o glavi, nastoje ga duševno kroz njegove slaboće podjarmiti. Samo kriepak svećenički uzgoj moći će ga oboružati, da odoli svim napastima. Istina, ako uzgojna načela i jesu svuda jednaka, ali uporaba njihova ima biti različita prema mjestu, prilikama, ćudi pitomaca. Nu ima nekih uzgojnih stožera, bez kojih nije moguće na tom polju ništa trajna i savršena graditi. Vriedno je vidjeti, gdje ih je franceska crkva postavila, a mudrosti onih, kojima je Božja Providnost povjerila ravnanje crkve kod nas, ostavljeno je, vidjeti što bi se dalo naučiti i upotrebiti od iskustva učinjenih po prvorodjenoj kćeri katoličke Crkve.

II.

Od malih nogu biraju se u Franceskoj budući svećenici. Odkad je u njoj protukršćanska struja preotela mah, mladi svećenici unovačuju se najvećom stranom iz težačkog staleža, koji je dosta prosvietljen i dobro stoji. Kao biele vrane broje se seljaci, koji ne znadu čitati i pisati. *Briga je i ponos svakoga župnika, tražiti medju najboljom djecom svoje župe, tko bi pokazao sklonosti i sposobnosti da služi Crkvi.* Osobito gleda on u tom obziru, da li mu obitelj dječakova pruža svojom pobožnosti, poštenjem i zdravljem dovoljnih jemstva za njegovo svećeničko zvanje. Redovito župnik podučava svoje pitomce, kako bismo mi rekli, za prva tri gimnazijska razreda, u početcima latinskoga i grčkoga jezika, a uz to ih upotrebljava za crkvenu službu, da se rano priljube crkvi. Upoznao sam jednoga od takih dječaka u župi *St. Lamaina*, gdje sam stanovao. Uranio bi zorom, nosio bi u drugo bližnje selo svaki dan mlieko k tvornici sira, pak bi do $6^1/_2$ bio natrag, da služi kod mise svome župniku, a u 8 s. došao bi k njemu u školu. Taj dječak bio je pravi uzor kršćanskih kreposti. Do sedam godina nemoćan je bio na nogama, tako da nije mogo s postelje. Njegov dobri župnik podje u Lourdes i reče misu za njega pred oltarom Majke Božje, *te u onaj isti čas dječak ozdravi*, kako da ga je Bogorodica izabrala za svećeničtvo. O polovici listopada predstavi se dječak L. R. malome sjemeništu *u Veauxu*, te bude primljen u 4. razred. *Seminaria puerorum, les petits seminaires*, prvi su glavni stožer odgoje franceskoga svećenstva. U svih, ako se nevaram, 84 francezkih diecezah ima barem po jedno, a u prostranijih diecezah i više. U malome sjemeništu kroz punih *devet godina*, ne brojeći one tri godine sprovedene kod župnika, pitomci se ociedjuju, tako reći, i izkušavaju, prije nego li predju u veliko sjemenište — *grand seminaire* — da uče bogoslovje. Biti će jedno 50 godina, da su mala sjemeništa ustrojena u Franceskoj, te su tako pronikla u crkveni život, da bi se činilo sada *pogubno za crkvu, kad bi se iz kakvoga svjetovnoga zavoda, bez crkvene priprave, kandidati primili*

*

u veliko sjemenište, jer bi tada mogli prodrieti u crkvu jako nesigurni, slabi, ili pokvareni elementi. Sve visi od toga, — da li će te mlade biljke niknuti u zdravomu, čistomu podnebju.

U malome sjemeništu — uzimam kao uzor jedno od najboljih, ono od *Veaux-a* u *département-u Jure* — ima *sedam licealnih razreda, i dvie godine filosofije.* Prvih sedam razreda dieli se u dvoje, u *četiri elementarna*, i u *tri viša razreda*, a počima se od sedmoga te se svršava s prvim razredom. Odmah u sedmom razredu počima se s latinskim jezikom, koji se uz grčki smatra kao temelj humanističkoj naobrazbi i poznavanju samoga franceskoga jezika, te se po iskustvu opazilo, da koliko djak više uspjeva u latinštini, toliko bolje napreduje u franceštini. I za to veliku brigu zadaje nova naukovna državna struja, koja ide za umanjivanjem študija klasičnih jezika, što mora donieti nazadak u poznavanju narodnoga jezika, koje odlikuje Franceza izmedju svih europejskih naroda.

Naučavanje matematičkih znanosti počima od 7. razreda, te se razvija postepeno i bez velikoga napora, tako da se algebra uči u trećem razredu, a geometrija u drugom. *Prvi razred* (kod nas bi bio posljednji) je posvećen *retorici*, te ga nastupaju djaci s punim poznavanjem svoga jezika, tako da u toj godini vježbaju se u sastavljanju govorâ ili njihovim godinama primjerenih književnih razprava.

Dva filosofička razreda posvećena su ponajviše znanostima, pod kojima se razumievaju *fizika, visoka matematika i kemija*, a uzgredno jezicima. Ali i tu ima razlike izmedju 1. i 2. godine. U prvoj ponajviše uče se eksaktne znanosti, a od filosofije logika. U drugoj gogodini manje se uče one prve, *jer je ova godina posvećena naučanju elemenata filosofije Sv. Tome Akvinatskoga, a to u latinskome jeziku, kao pripravu za bogoslovne nauke. Baccalaureat* — izpit zrelosti kod nas — nije obvezatan, ali bolji djaci mu se podvrgavaju pred državnim zavodima *(Facultés)*. Ne valja ovdje zaboraviti, da ima dosta malih sjemeništa, koja su pristupna i onim djacima, koji se ne kane posvetiti klerikatu. Dapače raste broj tih svjetovnih pitomaca, jer, po priznavanju samih liberalnih organa, u malim sjemeništima obezbjedjen je moralni uzgoj *internatom i naukovnim pravcem.* Poznato je, da je iz svih državnih pučkih škola odstranjena religija, te učitelj i učiteljica stoje glede vjere *na tobožnjome neutralnom polju* i ne ufaju se bez pogibelji niti božjega imena spomenuti, a u državnim licejima podučavanje je religije slobodno, te ga uzdržavaju, jer se boje velike konkurencije, koju im prave crkveni liceji. Prave dakle *izpit zrelosti* svi, koji se ne misle posvetiti crkvi, a izmedju crkvenih kandidata najsposobniji izmedju njih prave ga zato, da dodju do državne diplome, jer je bojazan, da jednoga liepoga dana ne bude stvoren zakon, po kojemu bez svjedočbe zrelosti nitko ne će smjeti podučavati niti u crkvenim zavodima.

Dvojak je *baccalaureat: ès lettres*, za književne predmete —, *ès sciences*, za znanstvene, već kako se tko hoće posvetiti literaturi, ili znanosti. Ispit se polaže pred dotičnim povjerenstvom *Fakulteta.* Koji mogu, od svjetovnih pitomaca, idu u Paris, gdje su manje poznati kao *klerikalni pitomci*, te lasnije prolaze, — dočim u *provinciji* udju im u trag, te imadu se često boriti sa protukršćanskim strastima, kojima su izpitatelji proniknuti. A ipak dolaze tako dobro izvježbani, da je broj sjemeništnih pitomaca, koji polažu sretno *baccalaureat*, povoljniji od svjetovnih.

U sjemeništu Veaux-a ima *dvadeset učiteljskih sila*, uključiv *les maitres d' étude* ili *sur veillants*, kod nas *prefekti*, koji nadziru nauke *a osobito vladanje pitomaca.*

Ne smijem ovdje propustiti, da se u svim licejima, crkvenim i sjetovnim, poslje rata god. 1870. podučava, počamši od petog razreda, *njemački jezik*, ali pokraj svih nastojanja, nešto od prirodne poteškoće u Franceza naučiti se tudjemu jeziku, nešto od nesklonosti, uspjeh nije velik, premda je učitelj u Véauxu Alsacianac. Pitomci nijesu u obće preveć naukom obterećeni, imadu dobru hranu, prikladnih zabava. Učenje gimnastike je slobodno do filosofije, a obvezatno zadnje dvie godine. Uči se instrumentalna i vokalna glasba po volji: ali *crkveno pjevanje obvezatno je kroz vas tečaj naukâ.*

Ustaju u $5^1/_4$ s., te imadu za tim skupnu molitvu, a u $7^1/_2$ misu. U 7 s. u večer imadu duhovno čitanje, a u $7^1/_4$ svi idu u krasnu kapelu na adoraciju. Izpoviedaju se i pričešćuju se jedan put na mjesec, a po volji svako 8 ili 14 dana, te se pokazalo da češća pričest, koju mnogi rado ponavljaju, u velike djeluje na moralni i naučni napredak pitomaca.

Glavna briga svih profesora i prefekta jest *uztrajni i neumorni nadzor nad ponašanjem i nad čitanjem djaka, od česa visi vas uspjeh uzgoja.*

Praznici traju *tri mjeseca*, 15 dana za Uskrs, a dva mjeseca i pô od 1. kolovoza do 15. listopada. Svršetak školske godine izvanredno se slavi, te postaje za vas kotar prava narodna svečanost. Kako župnici šalju u malo sjemenište dječake, s kojimi ostaju u duhovnoj svezi, — hrle za taj dan tamo, da se obraduju nad uspjehom svojih negdašnjih pitomaca, te često svojom rukom postavljaju na njihove mlade glave lovor-vienac. Vrve s druge strane roditelji pitomaca i bivši djaci sjemeništa, koji su jur zapremili položaj u družtvu, te su ostali prijatelji i podupiratelji zavoda. Veliki deklamatorni i glasbeni koncert izvadja se prije podieljivanja nagrada, koje se sastoje u knjigama i u lovor-viencima, kojima su nakićeni odlični djaci.

Da bi najbolji sklad vladao izmedju maloga i velikoga sjemeništa, diecezanski biskup imenuje istina sve profesore i ravnatelja maloga sjemeništa, ali ipak ovaj posljednji zavisi od predstojnika velikoga sjemeništa.

III.

Reklo bi se, da su pitomcu, poslje devet godina nauka i zapta pod upravom vrlih i uzornih učitelja, vrata *velikoga sjemeništa* otvorena, i da mu je dosta predstaviti se sa svjedočbom svojih starješina, da bude primljen. Ali tako ne stoji: još mu treba kušnje. Prije nego će se prikazati, stići će na predstojnika velikoga sjemeništa izvješće ravnatelja maloga sjemeništa o njegovome vladanju, o ćudi, o ljubavi za nauk, i o njegovoj obitelji, a sličnu obaviest šalje takodjer župnik pitomca. Dan poslje svog dolazka ima se podložiti pred svim učiteljskim sborom izpitu o filosofiji. Bude li ga sretno održao, onu istu večer nastupa duhovna vježbanja, *koja traju osam dana,* sa svim ostalim djacima, a za trajanja on si bira izmedju profesora — koji naravno svi stanuju u sjemeništu — izpovjednika. Ovaj na koncu eksercicija svjetuje mu, što mu je činiti. Nijedan, ne oblači kleričnu odjeću *(la sottane — reverendu)* prije pepelnice. *Za sve to vrieme, naime od 15. listopada do korizme, nalaze se u probi.* Sedam tjedana prije oblačenja, kandidati imadu obaviti duhovna vježbanja, te slušaju sedam propoviedi, koje se zovu obzirom na predmet i na svrhu *„propoviedi zvanja — sermons de vocation.“* Okolo petnaest dana prije oblačenja, na sedamdesetnicu, svaki kandidat ide k svome duhovnome otcu, da čuje od njega, može li poći nabaviti kleričke haljine. Je li mu to dozvoljeno, tada svi novaci idu tri dana poslje kupiti si reverendu, koju oblače na pedesetnicu pošto je bila blagoslovljena svečano po starješini zavoda u prisutnosti svih ostalih učitelja. *Klerikalnu tonsuru sa ostalim manjim redovima ne dobivaju nego poslje dovršene druge godine.*

Sjemeništno osoblje sastavljeno je *u velikom zavodu Lons-le-Saunier,* iz *predstojnika (superieur)* i šest *ravnateljâ (directeurs).* Zašto, pitati će se, učitelji maloga sjemeništa zovu se *profesori (professeurs),* a oni velikoga *ravnatelji?* Jer im je glavna zadaća *ravnati,* a to u dvojakom pravcu: upravljaju naime zavodom i sa strane naučne i s pedagogične skupa sa predstojnikom, *collegiatno:* a ravnaju savieśću pitomaca, jer svaki od ovih *izabira izmedju* njih *svoga duhovnoga otca.* Nijedan svećenik vanjski ne mješa se u duhovno ravnanje klerika. Učitelji dakle su u isto vrieme duhovnici njihovi: oni imadu klerika podučavati i odgajati.

Nakon primanja novaka u sjemenište počimaju *predavanja (cours),* te traju neprekidno, izuzam' blagdana, *kroz devet mjeseci.* Nema dakle uskrsnih praznika u velikome sjemeništu. Djak neće izaći za vrieme predavanja na dopust, nego na slučaj bolesti ili povećega napora po savjetu liečnika, navlastito u korizmi, ili kad bi se roditelji na smrt razbolili, ili na njihov sprovod.

Bogoslovni nauci obavljaju se kroz četiri godine. Djaci od prva tri tečaja *skupa se uče,* a to *u dogmatici* pet puta na tjedan, svaki put po jednu uru i četvrt, u *moralu* pet puta, a u *svetom pismu* dva puta.

Djaci četvrtoga tečaja naučavaju se napose u posebnoj dvorani, i to *u crkvenom govorničtvu* dva puta na tjedan, u *crkvenoj poviesti* četiri puta, u *kanoničkom pravu* dva puta, u *ravnanju dušâ* (cours de direction) dva puta[1]), a što se tiče *Svetoga Pisma* sastaju se skupa sa ostalim djacima. Velika se važnost daje *crkvenome govorničtvu* sjećajući se onog prvoga Spasiteljevog naloga *„Praedicate ad omnes gentes“,* te se pruža pitomcima prilika, da se kroz cielu jednu godinu izvježbaju u propoviedanju. Za to svaki *kvartianita* drži kroz godinu više govora pred dotičnim profesorom i svojim saučenicima, a jedan govor pred svim profesorima i djacima u korizmi za ručka Upoznah se sa profesorom govorničtva i kanoničkoga prava *Koskuskiem,* Poljakom naturaliziranim Francezom, sinom emigranta iza bune g. 1830., a to slučajno u *Lons-le-Saunieru,* glavnom gradu départementa, na crkveni god trećega kolovoza, kad se svetkuje *St. Desiré (sanctus Desideratus),* jedan od apoštola *Jure.* U crkvi njemu posvećenoj ima *kripta,* gdje se čuvaju moći Svetca, te u njoj je vriedni profesor držao jedan od najljepših govora, što sam igda čuo, a kasnije sam se na bliže s njim upoznao. Pod vodstvom takoga govornika i uz naporno vježbanje, svaki bogoslovac izlazi iz sjemeništa pripravljen za jedan od najglavnijih svojih zadataka, a i tako jedno od liepih franceskih prirodjenih svojstva jest *dar rieči.* Ovo imadu i Hrvati u ne malenome stupnju, te bi ga mogli naukom i vježbanjem razviti, kad bi se *eloquentia sacra* ovako predavala u našim glavnim sjemeništima.

A kako klerici sprovadjaju dan? koja se sredstva upotrebljuju da ih pronikne svećenički duh? Neka mi se dopusti potanko opisati tečaj dana u sjemeništu po uzoru sjemeništa u Lons-le-Saunieru. Valjda će zanimati i ravnatelje naših sjemeništa, i pitomce. Klerik ustaje *točno* u 5 s. na znak zvona, te do 5 i 25 časa ima se obući i urediti svoju sobicu. *Nitko, niti sluga, niti saučenik, ne smiju pod prietnjom izgona pristupiti u sobu klerika.* Za tim ide *po volji* za koji časak u kapelu, da *adorira.* Kapela je krasna, te se može takmati sa onim biserom Zagrebačkog sjemeništa, samo što je šira i viša. Na *chor* imadu pristup da slušaju misu muškarci iz dvora. *U pet i pol* svi pitomci imadu se naći u dvorani duhovnih vježbanja, gdje se moli jutarnja molitva, poslje toga imaju pol sata *meditalije (oraison mentale),* a za tim recitira se *hora prima,* sve to pod upravom najstarijega ravnatelja. Kad je to učinjeno, svak oblači svoj bieli roket *(le surplis),* te svi u 6 s. i $^1/_2$ silaze u kapelu, dva po dva, recitirajući *Miserere.* Misa traje do 7 s., ali oni klerici, koji se hoće izvan propisanih dana (t. j. svake nedjelje) pričestiti, ostaju

[1]) Ova predavanja upućuju kvartianite u upravljanju duša sakramentom izpoviedi. Za to ima posebna ručna knjiga, koju popunjuje ustmeno profesor.

u kapeli četvrt sata više, a takvih dosta ima iz trećega i iz četvrtoga tečaja. Od kapele vraća se svaki u svoju sobicu, dosta prostranu i providjenu svim što nuždno treba, te daje zadnju ruku uredjivanju, u 7¾ s. ide za četvrt sata u skupnu dvoranu učenja, u 8 do 8¼ ručaju, a do 8½ imadu odmor. Za tim se ide u dvoranu duhovnih vježbanja na *Veni Sancte*, recitiran po ravnatelju onog tjedna, te poslje toga svak ide u svoju sobu učit do 9¼. Tada počimaju predavanja, a svako traje *uru i četvrt*, jer se drži da u manje vremena, imajući obzir osobito na izpitivanje, koje zaprema polovicu, nemože se mnogo koristi polučiti. Profesori tumače svoje znanstvene predmete franceski, ali djaci odgovaraju latinski. Poslje svakoga predavanja ide se za časak adorirati u kapelu, pak svaki u svoju celiju da uči, osim u sriedu i u petak, da se vježba u *choralnom pjevanju*. Ovo je ozbiljni predmet podučavanja, te klerik kako u svemu ostalome tako i u ovome izlazi posve izučen.

U 11½ s. klerici se skupljaju u dvorani duhovnih vježbanja pod ravnanjem jednoga direktora, gdje klerik čita jedno poglavje novoga Zavjeta, a direktor ispituje o kakvoj moralnoj kriepostí. U *jedanaest i tri četvrta* prvi je ručak *(déjenner)*, koji traje do 12½ s. Objeduju svi skupa ravnatelji i djaci, a za objeda vlada najstroža šutnja. Služe po redu za trpezom dva klerika. Poslje *déjennera* svi idu u kapelu da mole *Angelus Domini* i prave časak adoraciju. Za tim zabava do 1¾ s., a poslje svi klerici skupa recitiraju *vespere*, a *djakoni* i *poddjakoni*, koji bi se medju njima našli, svrše i *completorium*.

Nakon toga idu slušati tako zvana *popunitbena predavanja (cours supplementaires)*, a to svi u ponedjeljak *tečaj Svetoga Pisma*, utorkom je *katekizacija* za djake 2. i 3. tečaja, — četvrtkom tečaj *ascetički*[1]) *(spiritualité)* za djake prve godine, a petkom za sve pitomce *tečaj liturgije i obreda*.

U šest sati i pol na znak zvona svaki čini pol sata duhovnoga čitanja u svojoj sobi[2]), a u 7 s. ili 7¼ sat. objed je do 7½ ili 7¾. Poslje objeda idu klerici u kapelu pomoliti se presvetoj Djevici. Odmor i zabava traju za tim do 8¾ sat., te poslje svi idu u dvoranu duhovnih vježbanja, gdje s jednim od ravnatelja mole večernju molitvu, za tim se pravi čitanje kakvoga *predmeta meditacije* za buduće jutro. U 9. s. zadnja je adoracija u kapeli, u 9¼ zvoni prvo zvono koje pozivlje na počinak, a u 9½ drugo, poslje kojega svak ima ugasiti svieću u svojoj sobi. Klerici imadu prostrani vrt za odmor i zabavu. Idu na šetnju *samo jedanput na tjedan pod nadzorom jednoga direktora, a to svi skupa* u sriedu poslje podne u zimi, a u ostalo doba godine za vas dan u *villu*, 3 kil. daleko od grada.

Ovaj je *dnevni red* kroz svih devet mjeseci naučne godine. Samo kad ima svečana večernjica, što se navlastito sbiva u korizmi, za mjeseca svibnja posvećenog Bogorodici, za mjeseca posvećena srcu Isusovome, za mjeseca Čisla, i na velike blagdane, skraćeno je duhovno čitanje za ¼ sata, a isto tako polazak na adoraciju.

Pošto vrieme sjemeništnoga života ima biti isključivo posvećeno uzgoju i nauku, pošto *svi napori idu za tim, da klerik izišavši iz sjemeništa bude proniknut svećeničkim duhom*, od kojega potječu sve kriepostí i sva požrtvovnost, koje Crkva i kršćanski puk od njega zahtievaju, — *klerici ne smiju, niti imadu prilike čitati bud kojeg političkog lista, bio najpobožniji i najkatoličniji*, a takodjer nijednih religijoznih novina ili časopisa, — izuzevši *diecezanski list, list o misijama, i list posvećen Srcu Isusovome*. Tako pitomci dolaze u sviet da vrše svoje zvanje ne spadajući u bud koju stranku političku, njihova je zadaća, da služe crkvi i domovini, *koju u svojoj cielovitosti a ne stranački obuhvaćeju* i *ljube* do *žrtvovanja života svoga*, kako su to pokazali u zadnjemu ratu. Dobro je i to istaknuti. Strogo je zabranjeno pušenje, a zabrana se točno vrši, jer se smatra da taj običaj nosi suvišan trošak, koji svećenik čedno obskrbljen nemože bez štete podnositi, i kao ne dolikujuće njegovomu požrtvovnome zvanju. Da ne postoji kriomčarenje, najbolji je dokaz što su riedki svećenici koji puše. Dosta i dosta sam ih poznao, a niti na jednoga pušača nijesam se namjerio. Bilo bi suvišno reći, da su profesori i ravnatelji maloga i velikoga sjemeništa znanjem, pobožnosti, životom, cviet franceskoga svećenstva, i da pitomci imadu u njima uzor svih onih kriepostí, na koje ih potiču. Čedna im je plaća od 400 fr. osim obskrbe, daljnjih ambicija nemadu, te ostaruju u zavodu, u kojemu nalaze svu duševnu nasladu.

Praznici traju tri mjesesa, ali za ovo vrieme niti stoje pitomci bezposleni, niti bez nadzora. Daje im se zadaćâ za izpit ustmeni i pismeni, koje imadu položiti na povratku u sjemenište, te imadu donieti svjedočanstvo župnika o svome vladanju i *ispovjednika da su svako osam dana obavili sv. ispovied*.

Ovaj uzgoj pokazao se najuspješniji u teškoj napasti, kojoj su klerici izloženi usljed vojničke jednogodišnje službe, kojoj ih je novi zakon podložio. Vrše strogo svoje vojničke dužnosti, služe kao uzor ostalim vojnicima, te junački usred kasarne ispoviedaju svoju vjeru. Kad se pak nadju u mjestu gdje ima sjemenište, svake nedjelje podju tamo; slušaju u svojoj vojničkoj odjeći misu i objeduju sa svojim sudrugovima. Minula je godina tog krutog zakona, a biskupi hvale Bogu, da im se nije niti jedan klerik izgubio. Gotovo čudo, koje podičuje crkvu francesku, i zapečaćuje vriednost uzgoja primljena u sjemeništu.

(Konac će sliediti.)

---

[1]) Upućivanje u duhovnom životu.

[2]) Svaki klerik ima dati predstojniku kazalo knjigâ, koje posjeduje.

Kakve boje ima biti stola, kad se izvan mise dieli sv. pričest?

U župi X., kadgod župnik pričešćuje, uzme stolam Officii onoga dana, dočim njegov kapelan rabi uviek stolu biele boje. Pita se tko imade pravo. O tom imademo dvie odluke zbora za sv. obrede.

Najprije pitalo se: „An stola pro ministranda SS. Eucharistia extra Missam semper esse debeat coloris Officio illius diei convenientis, ut praescribit Rituale Romanum, vel potius debeat esse alba, prout valde conveniens Sacramento Eucharistiae, ut multi censent Doctores? S. R. C. 12. Martii 1836. respondit: Juxta Ritualis Romani rubricam *debet esse coloris Officii illius diei convenientis.*“

Nadalje pitalo se: „In administratione sacrae Eucharistiae extra Missam a rubrica Ritualis Romani praescribitur stola coloris Officio illius diei convenientis; quaeritur an stola coloris Officii vel Missae adhibenda sit: 1. in feria V. majoris hebdomadae, 2. in vigiliis et feriis quatuor temporum, vel feria secunda Rogationum (vel in feriis Quadragesimae, ubi octavae concessae sunt), quae infra Octavam non privilegiatam occurrunt, si, juxta rubricas Breviarii et Missalis Romani Officium de Octava et Missa de vigilia vel feria celebratur? S. R. C. 11. Augusti 1877. respondit: Ad utrumque servetur Ritualis Romani rubrica, et ubi vigeat consuetudo administrandi s. Eucharistiam cum stola albi coloris fidelibus paschale praeceptum adimplentibus toleranda.“

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Presv. i preč. gosp. kapitularni vikar, biskup Franjo Gašparić, riešio je preč. gosp. kanonika dra. Feliksa Suka na njegovu vlastitu molbu uz pohvalno priznanje službe njemačkoga propovjednika kod sv. Katarine u Zagrebu, koju službu obnašao je isti preč. gospodin 17 godina; podjedno imenovan je njemačkim propovjednikom kod sv. Katarine veleč. g. Josip Miljan, regens kr. pl. konvikta u Zagrebu.

— † Dne 9. t. mj. umro je u Samoboru svećenik jubilarac Matija Horvatinović, umirovljeni vicearhidjakon i župnik Vrhovački. R. i. p.

— Za **„svećenički dom“** uplatiše nadalje: Penić Matija 20 for. Gerber Antun 10 for. Štefanec Stjepan 5 for. Čižmak Ivan 10 for. Košier Teodor 5 for. Majer Vilim 20 for. Barabaš Gustav 20 for. Kogaušek Aleksa 10 for. Benjak Jakob 5 for. Strahinšćak Milan 10 for.

U Zagrebu dne 11. veljače 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Rekoncilijacija oskvrnutog groblja.) Groblje na Mirogoju, koje je bilo oskvrnjeno samoubojstvom, počinjenim dne 3. t. mj. po viećniku banskoga stola Milanu Šuškoviću, opet je blagoslovljeno.

Čovjek, koji je pokazao tako malo strahopočitanja prema groblju, — svetom mjestu za svakoga, — da se je usudio obezčastiti ga sramotnim i bezbožnim djelom samoubojstva, nije zaista zaslužio, da u istom nadje mjesta; a čast osobitu su stekla sebi i ona p. n. prosvietljena gospoda, koji su mu odar izkitili viencima.

— (Religija u vojski.) Kako doznaje „Vaterland“, izašla je uputa na zapovjednike četa, da nastoje, kako bi se više gojio religijosni duh u sboru častničkom i kod momčadi.

Konservativna stranka i njezini zastupnici, kaže dalje „Vaterland“, već su mnogo puta sjetili na nuždu, da se u vojski većma goji strah Božji, te da se vojniku dade više vremena, da uzmogne obavljati one vjerske čine, koji su svakomu nuždni, da u sebi njeguje strah Božji. Primjera radi neka se pogleda ono, što su u tom smjeru rekli g. 1890. u delegaciji u Budimpešti delegati Ivan Thurnher i Dr. Kathrein (ovaj u svojstvu izvjestitelja); i na početku spomenuta odredba posve odgovara onomu, kako se je takodjer u sjednici delegacijskoj izrazila Nj. Preuzvišenost ratni ministar, „da je strah Božji temelj ćudorednoga života i najmoćnije poticalo na vjerno izpunjivanje dužnosti.“

Nu crkvene parade, na koje ide vojnik po zapoviesti, svaki mjesec možda jedan put, ne mogu doprinesti k tomu, da se učvrsti u njem strah Božji. Samo neprekidno izpunjivanje religijosnih dužnosti, što je običavao svaki vojnik saviestno činiti u kući roditeljskoj, podržaje vjeru budnom i daje vojniku moralnu snagu, da vjerno vrši službu, s toga neka se takodjer dade vojniku vrieme i prilika, da obdržava zapoviedi Gospodnje i zapoviedi svoje Crkve.

Ovaj zahtjev stavio je takodjer prošle godine u proračunskom odboru zastupnik Dr. Kathrein i ujedno je naglasio, da je vojniku jedva moguće, zadovoljavati svojim religijosnim dužnostim, ako ga redovito po nedjeljah i svetkih drže cielo prijepodne u vojarni. Moralo bi ipak moguće biti, reče govornik, službu po nedjeljah tako urediti, da bi vojnik imao pred podne prosto, da sluša, kako mu je dužnost, sv. misu.

To želimo i mi, završuje „Vaterland“, i mnogi, veoma mnogi roditelji će sigurno mnogo manje ćutiti breme vojne dužnosti, kad će znati, da njihova djeca, prema plemenitim namjeram vrhovnoga gospodara rata, ne samo da nisu zapričavana u izpunjivanju religijosnih dužnosti, već da su k tomu kako treba i poticana.

Trst. (Gradsko vieće proti biskupskom Ordinarijatu.) Gradsko vieće u Trstu učinilo je novi korak na svom bojnom putu proti biskupskom Ordinarijatu. Jerbo se ovaj skrbi za vjerske potrebe Slovenaca, hoće Talijani odmah da u tom vide neko svoje zapostavljanje. Radi toga predložena je i prihvaćena u

gradskome vieću rezolucija, po kojoj isto: — obzirom na to, da bi biskupski Ordinarijat prije svega imao talijanskoj većini pučanstva pružiti zgodu, da čuje rieč Božju; dalje obzirom na to, da talijanska narodnost uz prkos izdatkom i žrtvam, što ih zajedno s gradskim viećem doprinaša za crkve, biva ipak prikraćivana u razmjerju prema narodnosti slovenskoj, — prosvjeduje proti postupku biskupskoga Ordinarijata, koji oštećuje vjeru i narodnost, i vriedja moralno čuvstvo zemlje; gradsko vieće povjerava predsjedništvu, da ovaj prosvjed stavi do znanja crkvenoj vlasti. — Kako se samo po sebi razumieva, na ovoj osvadi, da se biskupski Ordinarijat manje skrbi za vjerske potrebe talijanskih katolika u Trstu, nego li za vjerske potrebe Slovenaca, nije istinita ni jedna rieč. Za Talijane je dosta poskrbljeno, da imadu gdje slušati rieč Božju samo ako hoće, i duhovna oblast bi rado pomnožala broj propoviedi na talijanskom jeziku, kad bi bilo potrebno, ali žalibože to nije potrebno, jer se broj Talijana na propoviedih baš ne povećava, a i poznato je, koliko je opustošenje proizveo liberalizam medju Talijani, a to opustošenje zahvatilo je i vjeru. — Tako isto što se tiče izdataka za crkve, to doprinašaju Slovenci u tu svrhu svoj dio jednako kao i Talijani. U gradsku blagajnu plaćaju i Slovenci što na njih dodje. Ako dakle biskupski Ordinarijat od svote, što ju grad daje u svrhe crkvene, jedan dio potroši na specijalne potrebe Slovenaca, ne čini ništa, što ne bi bilo sasvim u redu i pravedno. Što pak ti pomamni Talijani govore u svojoj rezoluciji o oštećivanju vjere, koje ubrajaju u grieh biskupskom Ordinarijatu, to već prekoračuje sve granice pristojnosti i poštenja.

Italija. (Svećenik tuži svoga biskupa pred svjetskim sudom). Ovih dana zbio se je u Italiji dogadjaj, sam u sebi sramotan, ali važan da se razjasni politički odnošaj talijanske vlade naprama vatikanu. Evo data toga dogodjaja. U decembru god. 1890. bi izpražnjeno župničko mjesto kod prokatedrale u Orbetellu. Neki Amalfitano, kanonik rečene crkve, obrati se na kardinala Oregliu, svoga biskupa, te mu razloži, da njemu pripada pravo na to mjesto. Kardinal ne htjede, da navuče na sebe odgovornost kakovu; razpiše kanonički natječaj za to mjesto, te ustanovi rok na 15. svibnja 1891. A. bude uvrijedjen; prosvjedova — te reče, da će činiti javne sablazni, ne bude li se njemu dala ta župa. Biskup ostade pri svojem. Amalfitano videć da nema druge, dodje s drugimi natjecatelji na konkurs. Izpitno povjerenstvo proglasi na konkursu Amalfitana nesposobnim za to mjesto. Zabačeni konkurenat prizva se na Datariju apostolsku, da ona razvidi sud izpitnoga povjerentva. Datarija razvidi sud i proglasi konkurenta znanjem doduše sposobna, al obzirom na druge sposobnosti proglasi sposobnijim od njega Dona Dominika Rinaldi-a. Sv. Otac zapovjedi na to, da se postavi R. za župnika. — A. ne mirova. Hodi ovamo hodi onamo; i podje mu za rukom te mu dade Datarija prijaznu svjedočbu. Pretendent dade odmah napraviti velik broj primjeraka te svjedočbe, da bi pokazao pred svietom, da laže duhovna oblast njegova, koja je dala o njemu obaviest Datariji. Začuje za to sv. Otac, i odredi povjerenstvo od tri kardinala, da oni čitavu tu stvar izvide. — Povjerenstvo izpita tu stvar i konstatova, da je Amalfitano prevario Datariju, te tako izhodio sebi pogodnu svjedočbu; toga radi, da nema izdana svjedočba vrijednosti, te da se ima uništiti. Rekurent strašću zaveden mjesto da se pokori sudu komisije, tuži svoga biskupa pred svjetskim sudom radi osvade. To je, kako se iz svega vidi od početka do kraja, stvar duhovna. Po ni kakih dakle pravilih ne bi smio ove stvari pred svoju kompetenciju uzeti sud, koji sudi po „zakonima garancije“, koja Vatikanu priznaje podpunu slobodu jurisdikcije. A sud je to ipak učinio. Sud je dakako u neprilici, kako će pozvati za svjedoke kardinale, koji u Vatikanu stanuju. — Izašla sad stvar kako mu drago, svakako je to fakat, koji bi morao otvoriti oči i onima, koji misle, da bi se ipak papa napokon sa zakoni garancije mogao zadovoljiti.

Javne zahvale.

Visokorodjena gdja. Marija pl. Kellečić blagoizvolila je darovati župnoj crkvi sv. Kate u Selih crn pluvial sa štolom, kao spomen na svog pokojnog supruga Stjepana. Na tom daru najtoplije se zahvaljuje župnik sa župljani.

Sela 30. siečnja 1892.

Juraj Leskovar, podarhidj. i župnik.

Prva hrvatska štedionica u Zagrebu darovala je za nutarnje urešenje župne crkve sv. Križa u Turkah 30 for. Na ovom daru se podpisani u ime puka i svoje najljepše zahvaljuje. Bog plati!

U Turkah dne 5. veljače 1892.

Lovro Lenac, župnik.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u člane III. reda: Pecik Vid, opetovnjak u Sviboveu. Blašković Roko, stolar, Blašković Bartol, zidar u Blaškovićih ž. Grižani. Knez Marija Grgurova u Belgradu. Stipančić Blaž Blažev, trgovac u Grižanih. Forenbacher Adalbert, učenik u Belgradu. Crvenković Ilija, trgovac u Varešu u Bosni. Skuhalo Antun, učenik IV. razreda u Dinjevcu. Šandrovčan Ivan Matin, učenik u Budančevici. Potočnjak Vinka, diplomirana primalja u Novom. Jureškin Ivan Lovrin iz Gomilica kod Spljeta. Selec Mirko iz gor. Kućanah ž. Biškupec. Tomac Nikolac u Delnicah. Kukuljević Božidar pl. Sakcinski, kralj. županijski perovodja u Varaždinu. Galović Adela, učenica IV. razreda pučke škole u Ivankovu. Jurković Jakov, kbr. 112. u Lokvah. Rajić Stjepan, težak u Gučjojgori. Baković Ivan, ratar u Županjcu u Hercegovini. Blažetić Ivan, posjednik u Slatini. Žauhar Josip kbr. 1., Klobučar Mate, postolar oba iz Delnicah. Čavlović Pero u Novigradu na Dobri. Gjureković Mijo Šimić iz Poljane ž. Pešćenica. Kurc Otto, učenik u Pešćenici. Sever Franjo u Brežanih. Učiona ženska na Rabu. Filajdić Cvjetko, pripravnik II. tečaja u Petrinji. Čitaonica u Novskoj. Reit Ante, kapelan u Vrpolju. Kufrin Franjo, kapelan u Šipku. Stipić Stipan, zemljoposjednik u Subotici. Volarić Petar pop, upr. župe i dekanata Vrbnik.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 7. U Zagrebu, 18. veljače 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački.

Od osnutka biskupije do XIV. vieka.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

U ovoj ću razpravi na podlozi autentičnih historijskih spomenikah iztraživati, kojim su redom sjedili biskupi zagrebački na toj biskupskoj stolici, počamši od njezina utemeljenja, pa sve do početka XIV. stoljeća u tom bo pogledu, kako ću niže dokazati, dosadanji se pisci naše crkvene domaće povjesti znatno razilaze, te ću pokušati ustanoviti pravi red. Ali prije, nego li pristupim samomu razpravljanju, reći ću u kratko nješto samo ob utemeljenju same biskupije.

U ovom crkvenom našem glasilu, dva puta bijaše razpravljano pitanje o godini utemeljenja biskupije zagrebačke. Prvi put i to god. 1871., (dakle prije dvadeset godinah) tražio sam ja na temelju izvorah, a naročito na podlozi najstarijega izvora ili listine Felicijana nadbiskupa ostrogonskoga od god. 1134., kojom dosudjuje, biskupiji zagrebačkoj šumu Dubravu, koju je njekoč kralj Ladislav, utemeljiv biskupiju zagrebačku, darovao istomu episkopatu, a posvojit ju htio najprije njeki Sudenja, a za njim opet knez Adilbert i drugi plemići. Taj članak nosio je naslov „Utemeljenje biskupije zagrebačke", (Kat. list. 1871. br. 27—29.), u kojem rezultat svoga iztraživanja rekoh u ove rieči: „Utemeljenje dakle biskupije zagrebačke možemo staviti u god. 1093. ili najkašnje u god. 1094." — Drugu razpravu ob istom predmetu napisa god. 1888. (Katol. list. br. 23. 24.) presv. g. Dr. Franjo Rački, te mu konačni posljedak njegova historijskoga iztraživanja bio je taj: „*a*) da je biskupska stolica u Zagrebu kraljem Ladislavom mogla zasnovana biti u obće izmedju god. 1091—1095. *b*) da je od ovih godinah na temelju Felicijanove izprave, kano pisanoga spomenika najbližega osnutku biskupije n a j v j e r o j a t n i j a god. 1094. Tim se dakako ne nieče, da nije i prije t. j. poslie godine 1091. zamišljeno bilo osnovanje i učinjene priprave za osnutak biskupije; ali u život stupi god. 1094."

Oba se dakle iztraživanja il u sasma neznatnom, il u ničem nerazlikuju. Ja tvrdim i danas jošte, da je već god. 1093. postojala biskupija zagrebačka, i to s razloga, što kralj Ladislav god. 1091. „provalivši u kraljevinu hrvatsku, gospoda Alma, sinovca svoga postavi ondje za kralja", tim bo, da se mladomu kralju osjegura priestol u (posavskoj) Hrvatskoj, trebalo ga poduprieti č i m p r i j e čvrstom polugom, a takov podpor bijaše nova utemeljena biskupija zagrebačka!

Spomenuvši mimogred samo ovo ob utemeljenju biskupije zagrebačke, proći mi je, da riešim zadanu si themu, kojim su naime redom sliedili biskupi zagrebački od osnutka ove dioeceze do početka XIV. vieka. Najautentičnije za to rješenje pružaju nam podatke suvremene listine, kojih žalibože za XII. bar viek neimamo vrlo mnogo. Uz listine mogli bismo upotrebiti i suvremene pisce i bilježke, grobne spomenike, i nadpise, ali tih neima; jedino što nam je od starine preostalo gdje bi se razpravljalo isto pitanje, koje si ja zadadoh, jest jedan samo pisac iz prve polovine XIV. vieka, Ivan naime arcidjakon gorički a kanonik zagrebački, kojemu kao najbližemu dobi o kojoj se ovdje razpravlja, poznati bijahu mnogi i pisani i u kamen urezani spomenici, koji su za nas žalibože propali.

O djelovanju ovoga vrlo zaslužnoga člana u tadanjem kaptolu, koj se rodio oko g. 1280. u okolici današnjega Daruvara ili Lipika, a već g. 1329. bijaše kanonikom zagrebačkim i arcidjakonom goričkim, neću ovdje razpravljati, o njem bo obširnije pisah u LXXIX. knjizi „Rada"

jugosl. akademije, već samo u koliko njegov pismeni rad u ovu razpravu zasjeca. Kako je našemu naučnomu svietu poznato, sastavio je on oko g. 1350. vrlom pomnjom važno djelo, koje se i danas jošte u kaptolu u izvoru čuva, a ja ga otisnuh u drugoj knjizi „Povjestnih spomenikah biskupije zagrebačke“, jest: kaptolski sbornik zakonah i odredabah, po kojem se u buduće upravljao ovaj častni sbor. Ovomu sborniku pridodao je Ivan kao uvod neki kronoložki kostur ugarskih vojvodah i kraljevah, počam od dolazka Madjarah u Panoniju do njegova doba. Pošto bi ih redom pobrojio, drži on za shodno „non est inconveniens“ da pobroji i biskupe zagrebačke počam od utemeljenja biskupije do njegovo doba, u koliko je naime doznati ih mogao, „in quantum occurrit.“ Buduć da je ovo prvi i najstariji kronoložki red biskupah zagrebačkih, na kom temelju, svi kasniji domaći naši historici pišući o prošlosti crkve zagrebačke, crpali su kao iz najstarijega i vjerodostojnoga vrela, (Farlati veli o njem: Auctoritas Joannis archidiaconi et albi capitularis satis argumenti est), svoje historične podatke, budi mi dozvoljeno, da ga malo kritički popratim.

Vrela iz kojih sabirao je arcidjakon Ivan gradju, da sastavi red biskupah zagrebačkih, bijahu dakako najviše pisani spomenici ili listine, a da ih je rabio, vidi se iz njegovih opazakah: „cuius nomen bene in privilegiis reperitur“, ili „cujus litterae jam apparent.“ Ali ipak kraj svega toga nije on uložio podpun trud, za sastaviti red biskupah zagrebačkih u točnom proučavanju samih listinah, što i sam priznaje, pišuć naime o biskupu Bernaldu veli: „sed cujus regis tempore non bene occurrit nisi melius perspicerentur privilegia ecclesiae, in quibus sine dubio posset apparere“, dočim mi danas znamo, da je rečenomu Bernaldu g. 1163. potvrdio kralj Stjepan V., sud Beluša bana, kojim se šuma Dubrava dosudjuje episkopatu zagrebačkomu. Za Ivanovo doba, ova se listina čuvala u izvorniku, dočim ju mi sada imamo samo u prepisu, u sborniku „Liber privilegiorum episc. zagrab.“, koj je sastavljen baš u isto doba, kada je arcidjakon Ivan i živio i pisao chronologiju biskupah zagrebačkih. — U ono doba, kad je arcidjakon Ivan sastavljao chronologiju biskupah zagrebačkih, proživjela je ta dieceza već dva vieka i pol, te neima sumnje, da je za to doba bilo i bilježakah po onodobnih misalih i brevijarih u kojih bi se spominjalo, ako li ne nastup, a to svakako smrt biskupah, takov bo običaj u to doba bijaše nješto sasvim običan, ta imamo takovih podatakah već za XIII. XIV. viek (vidi moje „Spomenike grada Zagreba“ str. 405—6) a nalaze se jošte i za XV. viek; ali kako se iz svega razabire, arcidjakon Ivan slabo se na nje osvrtao. — Osim listinah rabio je naš Ivan za rečenu svoju chronologiju i nadpise na grobnih pločah umrlih zagrebačkih biskupah, što razabiremo iz njegovih pripisakah: „cujus jam litterae apparent et eciam sepulchrum in ecclesia majori“ ili ovako: „qui quiescit sub eodem lapide albo, sub quo et proximus superior“ ili jošte „quem predictus tegit lapis albus.“ Na tih grobnih pločah bila je bez dvojbe uz ime pokojnoga biskupa uklesana i godina njegove smrti, ali ju arcidjakon nigdje nespominje, dapače on naročito grieši proti chronologiji za one biskupe, kojih su imena sačuvale grobne ploče. Evo dokazah i za to: Na temelju grobnih spomenikah Ivan arcidjakon ovako reda biskupe: Dominik, Prodan, Gothard, dočim na podlozi suvremenih listinah, ovako su sliedili: Prodan, Dominik, Gothard. — Napokon upotrebio je naš chronista jošte i pučko predavanje, u koliko se naime ono sačuvalo, a to razabiremo iz njegovih riečih: „sed adhuc non reperitur vivens, qui recordaretur de ipso“ ili: „qui dicitur fuisse solemnis homo“, ili: „de quo plures jam recordantur.“ —

Toliko scienim da je potrebno bilo u ovoj razpravi, progovoriti ob ovom najstarijem sastavljaču chronologije biskupah zagrebačkih.

Osim arcidjakona Ivana imademo jošte dva, nu mnogo poznija pisca, koji su se bavili poviešću biskupije zagrebačke, kojih se rukopisna djela čuvaju u arhivu jugoslavenske akademije, a to su: Pavao Ritter Vitezović i kanonik Toma Kovačević. Vitezović taj umni državnik i pjesnik najviše bavio se i to na temelju listinah proučavanjem domaće naše prošlosti i svjetovne i crkovne, te je za ovu potonju i sastavio god. 1708. red biskupah zagrebačkih, pod naslovom: „Ordo pontificum ecclesiae zagrabiensis“; dočim drugi ili Kovačević, kanonik čuvar stolne crkve zagrebačke (✠ 13. juna 1721.), bijaše kako mu grobna ploča kazuje: „indefessus antiquitatum compilator“ sastavio je podpunu povjest biskupije zagrebačke, koja se darom presv. gosp. Pavla Guglera, kanonika štioca kaptola zagrebačkoga, čuva takodjer u arhivu jugoslavenske akademije, pod naslovom: „Cathalogus praesulum ecclesiae zagrabiensis.“

Toliko o rukopisnih djelih!

Što se pako tiče tiskanih djelah, koja se bave povješću zagrebačke biskupije, i na koja ću se u ovoj razpravi osvrtati, jesu: kanonika Bolte Krčelića: „Historia cathedralis ecclesiae zagrabiensis“ —, zatim Daniela Farlata: „Illiricum sacrum“ (Tomus V.) — a napokon Gjure Praya: „Specimen hierarchiae hungaricae“ (Pars II). *)

(Dalje će sliediti.)

O uzgoju franceskoga svećenstva.

(Piše *K. Vojnović.*)

(Konac.)

IV.

Kad se motri razdioba vremena posvećena nauku i pobožnim vježbanjima u franceskim velikim sjemeništima, lasno bi se moglo dvojiti, da li nijesu ova posljednja pretežna na štetu nauka. No tomu prigovoru se odgovara prije svega činom poznate obćenite naobrazbe franceskog svećenstva, i štovanjem, koje ono uživa kod svih stališa. Osim toga sustav uzgojni ide navlastito na to, da se od pitomca učini popa skroz i skroz proniknuta svećeničkim duhom, čuvstvom svoga visokoga zvanja, tako da uzmogne odoljeti svim napastim svieta, i da se uzčuva osobito od onih triju bolesti, koje su ga kadre upropastiti, naime od *ambicije*, od *lakomosti* i od *razkoša. Mi volimo, da naši župnici*, reče mi jedan od otmenijih katoličkih lajka, *znadu manje, ali da budu pravi svećenici.* Ali kad bi i taj prigovor bio osnovan, izgubio bi od svoje snage, kad se promisli, — da *pitomac i nakon dovršenih svojih bogoslovnih nauka ostaje kao svećenik kroz pet godina u svezi sa svojim sjemeništem, te usavršuje svoj uzgoj.*

Svaki viši red ne dobiva se nego poslje novoga izpita iz teologije. Taj je izpit prije poddjakona, koji se prima poslje trećega tečaja, i prije djakonata, koji se prima nakon četvrtoga tečaja, samo dielomičan, dočim izpit prije svećeničkoga reda obuhvaća svu teologiju. Nema posebnoga župničkoga izpita, ali mladi svećenici kroz pet ljeta na početku školske godine imadu se u sjemeništu podložiti pred povjerenstvom sastavljenim iz Biskupa, iz njegovih generalnih vikara (kojih ima tri u diecezi St. Claudskoj départementa Jure), i iz sjemeništnih profesora-ravnatelja, ili drugih odličnih svećenika, ustmenom i pismenom izpitu o svim granama bogoslovja. Glavna svrha tih izpita jest, kako mi reče spomenuti prof. Koskuski, da se izbjegne dvojakoj neprilici. Mladi svećenik naime kad dodje u malo selo, mogao bi misliti: „dosta sam se naučio za moje seljake“, te baciti knjigu u kut. Dodje li u grad, gdje su viši zahtjevi, treba mu napredovati u znanosti, da se ne nadje preveć malašan pred gradskom naobrazbom. Petgodišnjim kušanjem svećenik popunjuje svoje znanje, te kao zrel muž nastavlja svoju naviku u knjizi i nauci. Ali i sa strane duhovnoga uzgoja ostaje svećenik u svezi sa sjemeništem, *jer za ono pet godina ima svake godine praviti u sjemeništu osam dana duhovna vježbanja, te samo stariji svećenici mogu ih obaviti svake druge godine.* Na ovaj način lasno se razumije, *kako svećenik ostaje vjeran svome zvanju, kako ne će posrnuti, a, bude li, lasno će se oporaviti.* Suvišno je kazati, jer je dobro poznato, da je franceski svećenik čist kao zlato, te ako i ima preriedkih iznimaka, *javnih škandala nema niti jednoga.* Ni biskup ni narod, ni prijatelji ni neprijatelji crkve ne bi toga trpjeli.

Spomenimo još ovdje, da se prva misa svećenika služi na ladanju s velikim veseljem i svečanosti, u kojoj sudjeluje sve selo. Zaludu je revolucija nastojala zamieniti po selima religijozne svečanosti s civilnima. Godni dan župne crkve i prva misa domaćega svećenika ostale su najljepše svečanosti, dočim sa svojim očima sam vidio, kako smiešno izpada po selima najveća civilna svečanost od 14. srpnja, kad se po svoj Franceskoj slavi *zaprema Bastille (la prise de la Bastille).*

Poslje prve mise, biskup daje mladomisnicima nekoliko tjedana odmora, a za tim šalje ih kao kapelane

*

---

*) Za one p. n. čitatelje, koji bi željeli ovu razpravu pomnjivo pratiti, pridajem ovdje red biskupah zagrebačkih, kako ga imaju spomenuti naši historici.

Ivan arcidj. gorički.	Pavao Vitezović.	Toma Kovačević.
I. Dub.	I. Duh. 1091.	I. Duh.
II. Bartolomej.	II. Bartol.	II. Bartolomej.
III. Francita.	III. Francica.	III. Francika.
IV. Bernard.	IV. Marcilin.	IV. Marcilin.
V. Mathian.	V. Bernald.	V. Bernald.
VI. Dominik.	VI. Prudan.	VI. Prodan.
VII. Prodan.	VII. Dominik.	VII. Ugrin.
VIII. Gothard.	VIII. Gothard.	VIII. Dominik.
IX. Stjepan I.	IX. Timotej I.	IX. Gothard.
X. Stj. II. † 1247.	X. Stjepan I.	X. Stjepan I.
XI. Filip.	XI. Stjepan II.	XI. Stjepan II.
XII. Timot. † 1287.	XII. Filip.	XII. Filip.
XIII. Antun. † 1287.	XIII. Timotej II.	XIII. Timotej.
XIV. Ivan. † 1295.	XIV. Antun.	XIV. Antnn.
XV. Mihalj.	XV. Ivan I.	XV. Ivan I.
	XVI. Mihalj.	XVI. Mihalj.

Bolto Krčelić.	Daniel Farlati.	Gjuro Pray.
I. Duh.	I. Dub.	I. Duh. 1092.
— Bartolomej?	II. Bartolomej.	II. Bartolomej. 1098.
II. Singidun.	III. Singidun.	III. Singidun. 1102.
III. Francica.	IV. Francica.	IV. Manases. 1106.
IV. Macelin.	V. Macelin.	V. Francika. 1113.
Vrblen.	VI. Gotsald.	VI. Macelin. 1129.
V. Gotsald.	VII. Bernald.	VII. Vrblen. 1143.
VI. Bernaid.	VII. Job.	VIII. Gotsald. 1156.
VII. Job.	IX. Prodan I.	IX. Bernald. 1163.
VIII. Prodan I.	X. Ugrin.	— Job.
IX. Ugrin.	XI. Prodan II.	X. Prodan I. 1170.
X. Prodan II.	XII. Timotej I.	XI. Ugrin. 1175.
XI. Timotej I.	XIII. Dominik.	XII. Prodan II. 1177.
XII. Dominik.	XIV. Gothard.	XIII. Timotej I. 1186.
XIII. Gothard.	XV. Stjepan I.	XIV. Dominik. 1190.
XIV. Stjepan I.	XVI. Stjepan II.	XV Gothard. 1206.
XV. Stjepan II.	XVII. Filip.	XVI. Stjep. I. 1215—1224.
XVI. Filip.	XVIII. Timotej. II.	XVII. Stj. II. 1225—1247.
XVII. Timotej II.	XIX. Antun.	XVIII. Filip. 1251—1260.
XVIII. Antun	XX. Ivan I.	XIX. Farkaš. 1263.
XIX. Ivan I.	XXI. Mihalj.	XX. Tim. I. 1264—1287.
XX. Mihalj.		XXI. Antun. 1287.
		XX. Tim. II. 1289—1295.
		XXIII. Mihalj. 1295—1303.

(vicaire) u kakvu župu, ili kao profesore u koje malo sjemenište. Poslje *tri, četiri* ili *pet godina* kapelanije, svećenik postaje župnikom. Kako treba držati na okupu mlade svećenike pod zakriljem sjemeništa, — tako župnici ne smiju biti medju sobom osamljeni. Svi župnici jednoga kotara *(canton)*, svakog tjedna jedan put skupljaju se po redu kod jednoga izmedju sebe, a to pod predsjedničtvom dekana *(doyen)*. Tim se sklad i ljubav medju župnicima čuva, te se pruža prilika, da se mogu medju sobom svjetovati, tješiti u svome mukotrpnom životu, a navlastito *češće izpoviedati, jer se drži, da svećenik, a osobito župnik, koji se barem jedan put na tjedan ne izpovieda, lasno malaksa u svojim svećeničkim dužnostima i može posrnuti.*

Osim toga pod predsjedničtvom dekana drže se šest puta na godinu *župničke skupštine* (*conférences*), gdje se razpravljaju sva pitanja, koja se tiču pastve, što je osobito u ovo vrieme potrebito, kad državna vlast nastoji svakovrstnim načinom osujetiti njihovo blagodatno djelovanje.

Jedna velika neprilika, koju je revolucija doniela, opaža se u župničkome ustrojstvu. Osim župnika dekana, svi ostali župnici mogu biti premješteni *ad nutum* biskupa, i tim ostaje povriedjena župnička nepomičnost tridentskoga sabora. Tim može vlada, ako je biskup slabić, dati odstraniti nepovoljne župnike, a što je lasno moguće u ovo vrieme ljute borbe izmedju vlade, kojom framasonstvo upravlja, i crkve. A valja ovdje primietiti, da za ovo posljednih 15 godina, odkad je protukršćanska struja preuzela mah, vlada je nastojala prodrieti u Rimu kod imenovanja biskupa *sa slabićima, kad nije mogla s nevaljanima*, jer predsjednik republike, kao državni poglavar, dok bude katolik, ima pravo po konkordatu imenovati biskupe. Dokle je htjela poći republika, da ovim načinom oslabi i razruje crkvu, vidilo se pred skoro, kad je pokušala vlada s novim nuncijem, koji još nije poznavao osobe, prodrieti *s nedostojnimi*. Ali skočiše i svjetovnjaci i crkovnjaci, dapače i javna glasila, te osujetiše grdni pokušaj. Ipak vladala je i u katoličkim krugovima velika bojazan, da je episkopat malaksao, vidivši da se tako obzirno ponaša napram vladi. Ali nesmotrena iztraga zametnuta proti nadbiskupu Aix-kome, s kojm se izjaviše solidarni više od 70 biskupa, pokaza, da je vlada promašila cilj, i da franceski episkopat stoji čvrsto i kompaktno na obranu slobode i prava Crkve. *Rari in gurgite nantes* koji su se s početka uklanjali, bili su povučeni za ostalimi, hvala samoj prevratnoj štampi, koja ih je hvalila. Ta sjajna pobjeda izazvati će istina novo progonstvo proti crkvi, — ali je ova tim izbjegla največoj pogibelji, koja joj je prietila.

Po tom neće u obće poći za rukom vladi, da zlorabi biskupe za premješćenje župnika u političke svrhe, ali taj odstup od jednoga izmedju spasonosnih disciplinarnih načela tridentinskoga sabora, čini vrlo prekarnim položaj i najrevnijega župnika. Bilo je slučajeva, gdje se župnik utekao Rimu, i pobiedio, — ali težko će se on odlučiti, da ustane proti svome biskupu, kojega samo crkveni razlozi ili promaknuće na bolju župu odlučuju na premještenje. Sami dekani imadu biti po vladi prihvaćeni, — župnike imenuje slobodno biskup, a nema nikakovih patronata. —

Župnici ladanjski imadu od države 900 franaka godišnjih (450 forinti), — gradski i dekani 1400 fr., osim *casuelle (jura stolae)*. Ta plaća, kao i plaća biskupa koji imadu 10 000 god. fr. (parižki nadbiskup ima 15.000), nije drugo nego naknada države, — kako to izrično stoji u konkordatu —, napram Crkvi, porobljenoj i razvlaštenoj revolucijom. Na čast služi uzgoju svećenstva u Francezkoj, — da premda ono u svojemu materijalnome obstanku visi od vlade, — a ova je prigodom zadnjih izbora obustavila plaću okolo dvjema stotinama župnika i kapelana —, *ipak niti se straši, niti malaksa, nego neoborivo i požrtvovno služi crkvi i domovini.*

Svećenici i župnici u obće žive u duhovnoj i duševnoj zajednici na temelju prave kršćanske jednakosti. Oblače se pristojno i jednostavno. Veći dio njih nosi *rabat*, — onaj komad svilene crne robe obrubljene u bielo, koja visi niz ovratnika. *Rabat* je prava oznaka franceskoga svećenika, te ga nose počevši od arkibiskupa do subdjakona. Mali dio svećenstva nosi samo ovratnik po rimskome obćenitome običaju, premda franceski *rabat* jako je u Rimu obljubljen. Sve to po volji. *Nema nijednoga vanjskoga znaka, koji bi dao jednome svećeniku prednost nad drugim, jer se drži, da bi se tim ambicija, laskanje i nenavist pobudila medju svećenicima, i tim otvorila vrata pokvarenosti.* Biskupi dakle ne diele u Franceskoj *nikakvih crljenih pasova,* kao ne odgovarajućih ni župničkoj jednakosti, ni disciplinarnim propisima. Od subdjakona, do župnika-dekana svi su *„Monsieur l' Abbé"* *(Gospodine svećeniče),* — a župniku kazati ćeš najviše: *„Monsieur le curé"* *(Gospodine župniče).* To je sve: *tituliranja nema.* Kanonika ćeš zvati: *„Gospodine kanoniče"* i ništa više. Biskupu ćeš iz običaja kazati *„Votre Grandeur"* —, ali u službenim spisima on nije ništa drugo nego *„Monsieur l' Evêque"* — *Monsieur l' Archévêque."* Ali za to biskup sa svojim svećenicima i župnicima postupa umiljato, bratski, — a oni napram biskupu bezuvjetnim posluhom ljubavi i poštovanjem. *Taine*, povjestnik geneze revolucije, nedavno je u *Revue des Deux Mondes* opisao, kako je Napoleon I. htio *dresirati* svećenstvo, da mu služi, a kako je isto usuprot vindiciralo svoju slobodu i nezavisnost. Dokazao je još, da jerarkični odnošaji izmedju župnika i biskupa u Franceskoj izgledaju kao *najsavršenije ustrojena vojska,* te da na mig biskupa, a biskup na mig pape, sva ta vojska se mobilizira kao jedan čovjek. On pripisuje tu ratobornu spremnost neograničenome posluhu župnikâ biskupu, i pobožnome njihovome uzgoju, te kaže, da jedino svećenstvo ostaje u Franceskoj *organično* uredjena sila.

V.

Tko hoće znati, odakle mu dolazi sva ta sila, neka dodje vidjeti, kako živi župnik na ladanju, i kako svoje zvanje vrši. On ima svoj bezplatni stan od dvie tri sobice i od kuhinje, s čednim ali pristojnim pokućstvom, gdje se iztiče vazda mala knjižnica za njegvu duševnu hranu. Uz kućicu ima vrtić, gdje raste koje stablo voća, ili povrtalje za domaću potrebu, a vazda nahodiš cvieća za ures župne crkve, koja leži blizu. Vidio sam nekoliko župnih crkava, sve su dosta prostrane, čiste i uredne kao zrcalo, a ima ih i ukusnih sa bojadisanim prozorima, poklonjenim od bolje stojećih župljana. Veliki je znak uljudbe i blagostanja zemlje, što na razmaku od 4—5 kilometara i manje, neprestano se nižu sela i crkve. Na primjer župa od *St. Lamaina* stoji jedan kilometar daleko od župe u Passenansu, tako da možeš slušati misu kod jedne i kod druge, a leži samo dva kilometra daleko od župe u Frontnayu, 3 kil. od župe od *Toulouse* i od *Brerie*, a pet kilometara od dekanatske župe Seillères-a. Od St. Lamaina po liepom vremenu možeš slušati zvona od četiri župe, kad navieščaju „Angjeo Gospodnji.“ Zvona su armonična i jaka, bolja nego kod nas u povećim gradskim crkvama. Ima dosta malenih župa. Ona od St. Lamaina i od Brerie broji okolo 300 duša, Passenanska broji 600 duša.

Crkva i puk, to su jedina briga župnikova. Revolucija ga je posve odtisnula od javnoga života, kojim se ne bavi nego kad su sgoljni interesi vjere po sriedi. Po tom njegov upliv je skroz i skroz ograničen, na veliku štetu naroda, kod kojega drugi elementi, neprijatni vjeri, zapremili su mu mjesto. Navlastito mu podkapa temelj pučki učitelj po državi namješten, koji negda bijaše njegova desna ruka, a sad je širitelj bezbožnosti i orudje framasona. S druge strane *colporteur-i* otrovnih knjiga i novina po noći mu utamanjuju, što on po bielom danu gradi. On ne sjedi, premda bi mogao, u obćinskom vieću, on se ne pača u seoske bud koje posle, te je zatvoren u svojoj crkvi i u svojoj kućici. Sijači kukolja uspjeli su tim načinom otudjiti crkvi dobar dio seljačtva. *Ovo je najgora simptoma sadanjega socijalnoga stanja u Franceskoj. Ovomu osamljenju župnika najviše se ima pripisati, što je bezbožnost tako široki prostor zapremila u Franceskoj. Sustav, da se svećenstvo ograniči na crkvu, i da ne utjeca za ništa u javne poslove, pokazao sa pogubnim, — kako nije manje pogubno, kad se ono preveć upliće u politiku, te ovoj podredjuje svete dužnosti svoga zvanja.* Nema dvojbe da svećenstvo u Franceskoj prebrodjuje veliku krizu. Od Napoleona I. pa za vrieme Restauracije *pod Bourbonima*, pak *pod Louis-Philippom*, napokon pod *Napoleonom III.*, — ono se više ili manje naslanjalo na vladu, koja ga je više ili manje s dobrim ili sa zlim namjerama podupirala svojom državnom moći, tako da se može reći, da se istovjetilo sa monarkičnim načelom. Došla republika od g. 1870, koja udri protukršćanskim pravcem, i naviesti rat crkvi, te ova ostala sama na svoje sile upućena. Interesi vjere ostali kod svećenstva odlučujući, te ovo se ne bi žacalo priljubiti se novoj formi vladavine, kad ne bi ova vodila tako neumoljivi rat proti njemu. Lišeno svake čovječje podpore, pobijano po državnoj moći, ono čuva oltar, i spasava, što se daje spasiti, svetošću svoga života, neumornim propoviedanjem i katekiziranjem, te podieljivanjem otajstva. Štuju ga i oni, koji su se od njega odstranili, ili koji su mu podmukli ili otvoreni neprijatelji. Svuda je, gdje ga duhovna bieda zove. Najvoli biti u crkvi, koju čuva kao zenicu svoga oka. Ono ju kiti, ono ju koj put i mete, ono često udara u zvono, koje pozivlje puk na svakdanju misu. Barem tri puta na tjedan prije ili poslje mise katekizira djecu, te je za nedjeljne mise poslje Evangjelja iz prodikaonice izpituje. — Po naravi rječit, orudjem jezika, koji bi reko da je stvoren da vjerske istine čini pristupne svakomu, i da gane na pobožnost, pun žara i revnosti, sa svojim vedrim čelom na kojemu se zrcali čistoća života, što ga vodi, — franceski svećenik s propovjedaonice svakoga blagdana kriepi, kori, podučava i tješi, a bezbožne čine vladine do potrebe žigoše. Vjerni i nerazdruživi mu je prijatelj *brevir*. Kuda god putuje, ili podje u pohode, ili se vozi željeznicom, ili ide u hodočašće, — nosi ga pod pazuhom, te kad mu ostaje čas vremena, moli. Goji crkveno pjevanje, a to *koralno*, koje, možebiti izvan Njemačke, nigdje se tako točno ne pozna i ne pjeva, kako u Franceskoj. I u najmanjim selima ima barem šest pjevača, koji *po notama* pjevaju misu, i *vespere*, jer *vesperi* sa blagoslovom sv. Sakramenta svakog blagdana se obslužuju, a sve selo prisustvuje. *Ali koralnog pjevanja stolne crkve Zagrebačke nigdje nema.* Župnik nema gospodarstva za koje bi se morao brinuti. Njegovim malim domaćim potrebama upravlja *bonne*, koju ne smijem zvati gazdaricom. *La bonne du curé* — župnička podvornica — to je nešto što se drugdje ne vidi. *Nigda nije joj izpod 50 godina, ako nije sestra ili majka župnikova.* Ona je uzor radnje i pobožnosti svemu selu, te je svakomu na ruku da dodje do župnika, a ovome, da nigda ništa ne fali u uresu crkve.

Svojom velikom vjerom zna župnik praviti, tako reći, čudesa. On je posrednik i bodritelj za sva ona raznovrstna poduzeća, kojima se puk kršćanski bori, da stane na put razvratnosti vlade i slobodnih zidara. U *Mantry*, tri kil. daleko od nas, župnik je izposlovao, da su došle tri milosrdne sastre, jedna od kojih bijaše 14 godina u Guadalupi, da ustroje vjersku školu, koja će paralizovati bezbožnu vladinu. Nema novaca, ali ima vjere i uživa pouzdanje svojih župljana, pak će mu poći za rukom sagraditi i otvoriti školu. U *Lavigny-u*, 10 kil. odavle, težko bolestan leži sad župnik, koji pred trideset godina dodje u pokvarenu župu, te se zavjetova Bogorodici, da će joj, na visokom briegu izpod kojega leži selo, sagraditi hodočastnu cr-

kvu, ako mu izprosi milost, da popravi moralno stanje svojih župljana. Selo se je od onda posve promienilo, a župnik otvori put na briegu, i prinosima svojih župljana sagradi krasnu gotičku kapelicu, posvećenu Majci Božjoj od *Salette*, ka kojoj ide hodočašće svake godine mjeseca rujna. Sliedio sam obhod, koji je vodio biskup, a sve selo za njim do kapelice, gdje pod otvorenim nebom svećenik-misionar reče krasno slovo, dokazujući znamenitost i probitak hodočašća, koje označi glasoviti pokojni biskup Freppel kao jedno od najzamašnijih religijoznih pojava našega vieka. Župnik nije mogao tamo, jer ga bijaše udarila kap zbog svetogrdja, počinjena po noći u crkvi po nepoznatim inostranskim lopovima, a svi seljaci grnu k njemu kao k svetcu, da mu poljube ruku prije nego umre, a on svakoga moli za oproštenje, ako nije svoje dužnosti vršio, te svakomu daje zadnji savjet i blagoslov.

Župnik od *Frontnaya* — 2 kil. od nas — hodočastio je u Jeruzalem, te je pohodio sva svetišta Franceske. Pun one vjere, koja prenaša planine, smisli stvoriti na ubavoj dolini, koja leži izpod njegove crkve, novu *špilju Gospe od Lourdes-a*, da bude stjecište za hodočastnike od Jure. Špilja je tu u kamenu udubljena, a kip Lourdes-ove Bogorodice ju krasi; iz nutrašnjosti špilje teče mali potočić, gdje pobožnici crpe blagoslovljenu vodu; posred špilje podignut je oltar, gdje se služi sv. misa svake godine 1. kolovoza, kad se ponavlja hodočašće. Ove godine je došlo 2000 pobožnika; biskup ih je predvodio, i on sam propoviedao narodu.

Na pomoć župnikom dolaze misionari, koje oni pozivlju na 8 ili 14 dana. Ima ih gotovo u svakoj diecezi, te spadaju u najučenije, najuzornije i najrječitije svećenike. Imaju 400 fr. na godinu iz posebne zaklade, a dužni su na poziv župnika poći te držati misije. Ima župâ, koje imadu posebnu zakladu u tu svrhu. Tako župa Passenans-ka daje misionarima svako 12 g. 600 fr., a oni su dužni za osam dana držati misije, te obskrbiti za to vrieme i samoga župnika.

Takav župnik čemu se nada u svojoj starosti? Kad mu je 70 godina, ako ih doživi, imati će plaću 1200 fr. (**600 forinti**), a bude li prevalio 74. godinu, plaća će mu biti 1400 fr. (**700 forinti**). Postaje li nemoćnim, ne bude li u stanju dalje vršiti svoje dužnosti, — *on nema pravo na nikakvu mirovinu.* Tamo i amo u pojedinim diecezama, kao n. p. u našoj od *St. Claude-a*, ima mirovinskih zaklada, kojim doprinašaju svećenici, *ako hoće*, godišnjih 10 fr. (5 for.). Naravno, da neće nijedan svećenik umrieti na putu, te će biti ili ovako ili onako obskrbljen u svoje stare dane. Njemu je dosta, ako ima što mu je nuždno za život, da uzmogne mirno izručiti Bogu svoju dušu, praćen molitvom svojih župljana i svoje braće. Prošloga ljeta na visočini Jure, kad podjosmo gledati izvor *Izone-a*, jedan od najdivnijih prirodnih prizora ove francezke Švajcarske, ustavismo se u sv. Anni *(Ste. Anne)*, da pohodimo bolestnoga župnika. Kuća mu je osamljena, daleko od sela. Unidjosmo kroz malu sobu, odredjenu za blagovanje, u spavaću sobu, praćeni po njegovoj *bonne na štakama.* Ležao je dobri starac u postelji, koja je zapremila dobar dio sobe. Biele duge kose padale su mu s jedne i druge strane požućela lica. Primi nas posmiehom na ustnicama, te šaleći se pripovjedi nam, kako trpi na srčanoj boli, riedko spava po noći, a od šest mjeseci je u krevetu. Bližnji župnik dolazi *binirati*, te služi sv. misu.[1]) Na Tielovo podigne se, i htjede pratiti procesiju, koju je drugi svećenik vodio. Jedva ga vidiše župljani, dotrčaše k njemu, da mu ljube ruke. Čeka smrt, ili da ozdravi, kako bude Bog htio. Jedna od gospodja, koje s nami bijahu, donese mu bocu vina, da se dobri starac koji put kapljicom okrepi, a druga predbroji ga na katoličke novine, da mu koji časak bolje prodje. Kroz onaj četvrt sata, što kod njega sprovedosmo, nije se niti jednom rieči potužio, nego se šalio s nami. Na odlazku starica *bonne* zaustavi nas u drugoj sobi, i htjede da nešto založimo, te nam reče, da je prošle noći prvi put zatvorila oko poslje šest dana bdijenja, jer se bojala svake noći, da se stari župnik ne zaduši.

* * *

Ovakva je vojska, koja je u vatri najljuće borbe, što ju igda do sada vodila crkva. Nedavno reče *Renan*, da su jako nepametno Rimski carevi proganjali kršćane, jer ih je progonstvo hrabrilo i umnažalo, dočim kad bi bili ustrojili bezbožne škole, kako to pokuša Julian odmetnik, ne bi bilo više kršćanstva. Revolucija od god. 1789. počinila je istu pogrešku, te opet htjede ugušiti crkvu u krvi, ali crkva opet u Franceskoj uskrsne i pobjedi. A sada neznabožtvo i framasonstvo, došavši do vladanja već ima više od 10 godina, ponavlja, kako dobro reče progonjeni nadbiskup Aix-ski, vrieme i sustav cara odmetnika, te po cieloj Franceskoj razastire mrežu bezbožnih škola, gdje god ima župnika, da mu ugrabi duše i da mu izprazni crkve, a s teškom boli može se priznati, da sustav počima uspjevati. Ali kršćanska Francezka, bodrena i rukovodjena svećenstvom, dokle god joj sredstva dostaju, suzbija provalu, diže u gradovima i po selima nasipe drugih učiona, privlači radnike, koji na hiljade hrle u Rim, da se poklone *papi od radnika, (le Pape des ouvriers)*, suprotstavlja propagandu katoličkog novinarstva i pučkih knjiga otrovu bezbožnih spisova i kazalištnih predstava, a bezbrojne sablazni proti vjeri i moralu, pere mučeničkom krvi, koju prolievaju njezini misionari u Kini, u Japanu i u Africi, davajući ona sama crkvi preko polovice svih misionara. Ali pokraj toga ima mnogo trieznih franceskih katolika, koji, kad ih se pita, kako će sve to svršiti,

[1]) Kad se pred dvie godine razboli naš župnik od St. *Lamaina*, bližnji župnik od *Passenansa binirao* je svakog blagdana u njegovoj crkvi, a to bezplatno i bez ikakve nagrade.

uzdišu i klimaju glavom, a još čujem rieči, koje mi jedan put župnik od Brerie kaza, kad se razgovarasmo o sadanjemu stanju Franceske: „Nije li istina, gospodine, da bi grehota bila i šteta po sviet, kad bi Franceske nestalo?“

Bog neće dopustiti, da odpadne od Crkve njezino desno krilo, te će kroz svećenstvo spasiti ovaj veliki a tako izkušani narod. Neka svaki katolik molitvom tu orijašku borbu prati, jer ostaje li u Franceskoj dobitnica crkva, svi narodi europejski, katolički i nekatolički, dielit će plodove pobjede, te će nastati novi procvat kršćanstva. Podlegne li, mogla bi pustoš nastati za kulturu i za vjeru u svemu ovome dielu svieta, kojemu ne bi ostala nego Sveta Stolica, jur zasužnjena u svom Rimu.

A hrvatsko svećenstvo neka dobro pogleda okolo sebe, kakvo je stanje Crkve i domovine, pak, ugledavši se u francesko, neka izvježba i usavrši sve svoje kreposti i vrline, **dok je još vrieme,** *a neka ga sokoli i straši odgovornost, koja na njemu leži, jer* **kroz nj** *i s njim ili će se upropastiti ili će se spasiti Hrvatska.*

Gubi li blagoslovljena krunica oprost, ako ova predje u druge ruke?

Svećenik X. ima oblast blagoslivljati krunice s oprostom. Pače on si je i sam za sebe blagoslovio više krunica. Kašnje je on te krunice razdielio svojim siromašnim učenicam u školi, koje ih opet pokloniše svojim starijim sestram kod kuće, a ove opet majkam. Pita se, jesu li tom promjenom krunice izgubile svoj blagoslov iliti oprost, ili su ga zadržale? To pitanje razpravljalo se u jednom svećeničkom družtvu. Nekoji tvrdiše, da su krunice uzdržale svoj oprost, a drugi, da su ga izgubile. Pače ovi potonji dokazivahu i to, da svećenik X. u obće nije niti mogao za sebe valjano blagosloviti krunice, t. j. sa oprostom. Pita se, tko ima pravo?

Ako je već svećenik X. bio molio na krunice, ili su na nje molile učenice, kojima ih je poklonio, ili njihove sestre, tada, kako je poznato, izgubljen je oprost. Nije li pako još nitko na nje molio do onih matera, i ove ih za sebe pridržale, tada nije izgubljen. Evo za to odluke sv. rimske stolice. Pitalo se: „An amittant Indulgentias Cruces, Coronae, Rosaria, Statuae etc., quae ante omnem usum, ab una, deinde in aliam, tertiam et quartam quoque manum transierint? Et S. C. Indulgentiarum et ss. Reliquiarum die 25. Junii 1887. respondit: *Negative.*“ Tu odluku je Leo XIII. 16. srpnja i. g. potvrdio.

Što se pako tiče one tvrdnje, da svećenik X. ne može za sebe blagosloviti krunice s oprostom, velim, da ta tvrdnja nije na ničem osnovana. Evo i za to dokaza. Pitalo se: „Utrum qui habet facultatem benedicendi Cruces, Rosaria, etc. eisque applicandi Indulgentias, etiam pro seipso Cruces et Rosaria benedicere queat, hisque utendo sibi quoque Indulgentias lucrari possit? Et S. C. Indulgentiarum et ss. Reliquiarum die 25. Junii 1887. respondit: *Affirmative.*“ I ovu odluku je sv. otac papa Leo XIII. potvrdio. (Izp. Acta S. Sedis, vol. XX. pag. 63 i 64.)

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: Ivan Horvatić iz Gjurgjevca u Mihovljan; Konrad Cerovski iz Mihovljana u Gjurgjevac; Gjuro Tomec iz Topolovca u Vrbovac; Janko Šašel iz Vrbovca u Topolovac; Mirko Petrović iz Brdovca u Granešinu. — Mladomisnik g. Franjo Vučer ide za duhovnoga pomoćnika u Brdovac.

— (Zadušnice za pokojnoga kardinala Mihalovića.) Sutra, dne 19. t. mj. navršuje se godišnjica smrti blagopokojnoga kardinala i nadbiskupa našega Josipa Mihalovića, te će se s toga sutra u *8 sati* služiti za njega u prvostolnoj crkvi svečane zadušnice.

— Za „svećenički dom“ uplatiše nadalje: Težak Dragomir 15 fr. Kraljević Tošo 10 fr. Belavić Marko 15 fr. Šenk Janko 10 fr. Cifrek Stjepan 10 fr. Fogl Dragutin 6 fr. Klarić Franjo 10 fr. 50 nč. Večković Stjepan 10 fr. Pavlović Franjo 10 fr. Koljevina Juraj 10 fr.

U Zagrebu dne 18. veljače 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Crkvene ustanove o postu.) Preč. kapitularni vikarijat izdao je o postu sliedeći naputak:

1. Po obćenitom zakonu svete matere crkve katoličke **postni dani strogo uzevši**, u koje je najme osim uzdržavanja od mesnatih jela dozvoljeno **jedanput** samo na dan do sita se najesti, a osim toga na večer malo založiti, jesu sliedeći:

a) svi dani u Korizmi, izuzevši nedelje;

b) sriede, petki i subote u tako zvanih kvaternih tjednih;

c) dani (vigilije) pred ovimi svetkovinami: pred Božićem (badnjak), Duhovi, Nebouzećem B. D. Marije, sv. Apostola Petra i Pavla, Sviju Svetih;

d) sriede i petki u vrieme **Adventa**; napokon je takav postni dan strogo uzevši i

e) dan (vigilija) pred svetkovinom **Neoskvrnutog Začeća B. D. Marije**, ali ne po obćenitom zakonu crkve, već po zavjetu ove nadbiskupije, dakle **diecesanski zavjetni post.**

II. **Nemrsni pako dani**, kada je najme dozvoljeno i **više puta na dan do sita se najesti**, ali je **zapoviedano uzdržavati se od mesnatih jela**, jesu ovi:

a) nedelje u Korizmi,

b) petki i subote kroz čitavu godinu.

III. Po samom zakonu su od **strogo uzetog posta** izuzeti, koji se dakle mogu i višeputa na dan najesti:

a) osobe obojega spola, koje još niesu navršile 21. godinu dobe svoje;

b) starci, koji već navršiše 60. godinu života svoga, u koliko već osjećaju neugodnosti (slabosti) poodmakle dobe svoje;

c) žene trudne (noseće) i one, koje doje; ljudi, koji su dužni vršiti težke poslove, ili koji su inače tielom slabi; nemoćni, koji se oporavljaju; putnici, u koliko je putovanje skopčano sa velikim naporom sila; te u obće svi, koji bilo iz zdravstvenih bilo iz zvaničnih razloga potrebuju, da se više puta na dan do sita najedu.

U zakonu nemrsa običaje sv. mater crkva prema razlici mjesta i potrebam vremena milostivo podieljivati sgodne oproste.

Napose je **u našoj nadbiskupiji** dopušteno meso jesti u **subote** kroz čitavu godinu, **izvan korizme**; a kroz korizmeno vrieme počevši od čiste sriede do glušne nedelje izključivo, **izuzevši ipak sriede, petke i subote**; u nedelje je dopušteno i po više puta uživati meso, dočim ostale dane, kad se smije samo jedanput do sita najesti, samo o podne, a na večer ostala jela imadu biti postna. — Nu nije dopušteno kod istoga obroka jesti ribe i meso, u postni dan, kad se smije jesti meso.

Ovaj oprost mogu izpovjednici **u izpovjedaonici, a župnici i izvan nje** protegnuti sve do cvjetne nedelje uključivo, ili ća do velikog četvrtka izključivo, što više i na subote, izuzevši subotu u kvaternom tjednu, — ako ih vjernici iz važnih razloga za to umole.

Svi oni pako, koji upotrebljuju takov oprost, dužni su svaki dan, kad ga upotrebljuju, izmoliti **triput Otčenaš i Zdravo Marijo i jedanput Vjerovanje** za uzvišenje svete matere crkve, za spas Njegove Svetosti vrhovnog nadpastira i svih vjernih kršćana, za izkorenjenje bludnja i slogu kršćanskih vladara.

Napokon se pripominje, da svi vjernici smiju začinjati jela svinjskom mašću kroz cielu godinu u petak i subotu, u sve zapovjedne dane i kroz cielu korizmu, izuzevši veliki petak. Nu i za taj dan mogu župnici i izpovjednici podieliti oprost, ako ih tko iz važnog razloga za to umoli.

— (Središnje bogoslovno sjemenište u Sarajevu.) O nutarnjem ustroju toga sjemeništa priobćuje „Vrhbosna“ sliedeće: „Pošto su mjerodavni krugovi odlučili, da bogoslovci IV. tečaja budu svaki zasebice u svojoj sobi, to će u novoj sgradi biti za njih 13 soba, dočim će za prva tri tečaja biti po tri velike spavaonice, dvorane za predavanje i za učenje. Ove prostorije smještene će biti u gornja dva boja sgrade. U prizemlju biti će velika dvorana za svečane sgode, za tim sobe za odmor, kupalište, blagovaonica. U istočnom dielu za učitelje biti će osim soba za stanovanje, knjižnica, soba za odmor, blagovaonica. Iza crkve biti će medju jednim i drugim dielom kuhinja, ali će ovaj dio imati samo prizemlje. Ciela sgrada biti će izvedena u stilu renaisance. Pročelje biti će dugačko 50 m., uzdužna krila imati će zapadno 55, a istočno 40 m. Nacrt je iz vješte ruke našega arhitekta g. pl. Vancaša, koji će gradnju i nadzirati. Izvoditi će ju pako graditelj Požežki g. Ivan Holz, koji je u Bosni liepo si ime stekao svojom gradnjom nadb. sjemeništa u Travniku, pa onda samostana franjevačkih u Kreševu i u Kraljevoj Sutjesci.“

— (Jubilej u Lourdesu.) Biskup Tarbeski, pod kojega je jurisdikcijom Lourdes, izdao je pastirsko pismo, kojim javlja, da je sv. Otac podielio podpuni oprost u formi jubileja svim vjernikom jednoga i drugoga spola, koji će posjetiti svetišta nalazeća se u Lourdesu. Takav podpuni oprost može se dobiti kroz cieli mjesec svibanj, i od 15. kolovoza do 15. listopada t. g. Da dobiju taj oprost, morati će vjernici na tom hodočašću pohoditi spomenuta svetišta, t. j. basiliku, crkvu sv. Krunice i sv. špilju bl. Djevice u Lourdesu; primiti sv. sakramente pokore i pričesti; dati milostinju u tih svetištih za njihovo uzdržavanje i ures. Oprost moći će se per modum suffragii primieniti i dušam u očistilištu.

Rim. († Monsignor Boccali.) Dne 13. t. mj. umro je Monsignor *Gabriel Boccali*, uditore Nj. Svetosti. Rodio se 7. rujna 1843. Postavši g. 1866. svećenikom, bio je najprije u sjemeništu Peruginskom profesor filosofije a poslije rektor Bio je takodjer imenovan kanonikom stolnoga kaptola Peruginskoga, nu taj kanonikat nije ni zaposjeo, jerbo je Peruginski biskup, kardinal Pecci, kada je bio izabran papom, neposredno pozvao brzojavno Boccalia k sebi, i tu on ostade do smrti. Leon XIII. imenovao ga svojim uditorom i tajnikom odbora kardinalskoga za imenovanje biskupa. Bio je takodjer kućni prelat Nj. Svetosti, protonotar apostolski, kanonik basilike Vatikanske, konsultor sv. Officija i sv. sbora za obrede. Obdaren je bio osobitimi darovi uma i srca, i odlikovao se velikim znanjem. Od prvoga početka pokazao je veliku svoju ljubav prema Crkvi, te je do zadnjega daha revnostno odgovarao svomu zvanju kao vjeran službenik sv. Stolice. Bio je ljubežljiv prema svakomu i vrlo ponizan.

Književnost.

S veseljem javljamo štovanim čitateljem, da je dr. Ivan Marković, franjevac države presv. Odkupitelja, izdao drugi dio svoga znamenitoga djela: *Cesarizam i Bizantinstvo u poviesti iztočnog razkola.* Knjiga je izašla u Zagrebu tiskom Dioničke tiskare. Preporučamo ovo krasno djelo učenoga i marljivoga pisca svakomu što toplije.

Javna zahvala.

Na velikodušnom daru slavnog družtva „za sveudiljno klanjanje presv. oltarskom sakramentu i za obskrbu siromašnih crkava“, u Zagrebu, sastojećem se od skupocjenog antipendija, krasnog veluma, triju korporala i šest purifikatorija, u ime harnih župljana i u ime svoje ovim izričem najtopliju hvalu.

Rudopolje, 8. veljače 1892.

Petar Jernejc, upravitelj župe.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 8. U Zagrebu, 25. veljače 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački.

I. Od osnutka biskupije do XIV. vieka.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

Pošto smo ovo spomenuli, početi ćemo razpravljati o redu, kojim su biskupi zagrebački mienjali se počam od utemeljenja same biskupije do početka XIV. vieka.

Premda neimamo utemeljiteljne listine, al imamo zato 40. god. mladju izpravu rečenoga jur Felicijana nadbiskupa ostrogonskoga od g. 1134., koja na podlozi doisto starijih izpravah, spominjajuć dobu i dostojanstvenike koji sudjelovahu kod utemeljenja biskupije zagrebačke, o prvom zagrebačkom biskupu ovako veli: „Ad instruendam ergo huius plebis ignoranciam, quendam boemicum venerabilis vite virum, nomine Duch, idoneum repperit, quem eidem ecclesie pastorem per suum capellanum Fancicam delegavit, qui et ili ecclesie officinarios de semigiensi et zalensi comitatu ordinavit." — (Vide moja Mon. hist. episc. zagrab. I. str. 1.). — Prvi dakle biskup naše biskupije bijaše Slovjen, i to Čeh, imenom Duh, koj je uz pomoć pridruženih si svećenikah iz šimežke i zaladske županije započeo (ili pravije nastavio) u posavskoj Hrvatskoj vjersko podučavanje.

Budi mi dozvoljeno, da ovom sgodom opetujem bar, što sam prije dvadeset godinah progovorio o biskupu Duhu i o vjeroviestnicih došlih k nama iz pomenutih županijah. U českoj zemlji za vlade Břetislavove god. 1036. bio je utemeljen samostan u Sazavi, kojemu bijaše prvim opatom sv. Prokop, „slavonicis litteris a sanctissimo Quirillo episcopo quondam inventis et statutis, canonice admodum imbutus", i kako se za stalno znade, u sazavskom samostanu bilo je sielo slovjenskoga bogoslužja, koje je osobito štitio knez Břetislav; ali ipak na samom njegovom dvoru medju plemići našlo se ljudih, koji bijahu protivni tomu bogoslužju, dà i istomu kneževomu starijemu sinu Spitihnjevu nebijaše ono po ćudi, s toga se opat Prokop vrlo pobojao za svoje gojenče t. j. slavensku liturgiju, pa je i taj strah odao prije svoje smrti (✠ 25. marta 1053.) pred svojom braćom, naime: da kada Spitihniev dodje na vladu, izselit će se morati iz sazavskoga samostana. Ovo Prokopovo proročanstvo izpunilo se doslovce, jer kada po Břetislavovoj smrti († 10. januara 1055.) poprimi vladu Spitihniev II., to odmah sliedeće godine morao je ostaviti sazavski samostan Prokopov nasljednik opat Vid i svi slovjenski monasi, pa bježat u Ugarsku; (Vitus abbas assumptis fratribus suis .... peregre profectus est in terram Hunorum"); a u sazavski samostan smjestio je isti knez „latinæ auctoritatis abbatem et fratrem." Protjerani iz Sazave slovjenski monasi namjestili se po Ugarskoj kao: u Vesprimu, Višegradu, Čanadu, Aradu, kod Nitre i po šimedjskoj županiji, u kojoj potonjoj u to doba bijahu mnogi grčko-slovjenski samostani.

Progonstvo slovjenskih monakah nije potrajalo dugo, jer čim po smrti Spitihnievoj nastupi vladu brat mu Vratislav, pozvao je prognanoga opata Vida i njegove drugove iz Ugarske i smjestio ih opet u Sazavu. — Ali i taj slavni inače vladar ogriešio se, kada je naime za volju njemačkoga cara Heinriha IV. koj mu g. 1086. udielio kraljevsku krunu, postavio po smrti Emeranovoj za sazavskoga opata Božitjeha, čovjeka, koj bijaše „gloriae popularis avidus, praesumptuosus, iracundus, aliquantulum vitiis deditus", pa se s toga stvorila u Sazavi medju monasi stranka, koja je željela imati za glavara opata neporočna značaja. Dok je Vratislav živio, protivnici nisu uspjeli, ali po njegovoj smrti († 14. januara 1092.), tužakajuć se novomu kralju Břetislavu II., komu su tolike tužbe napokon

i dosadile, te je oko g. 1096. dokinuo sazavski samostan.

Prema tomu indi, ona Felicijanova naročita rječenica „boemicum, venerabilis vite virum“, mogla bi se sa malo prije spomenutim staviti na toliko u savez, da bi u prvom biskupu Duhu, rodom Čehu, nazrievati mogli kojega člana iz sazavskoga samostana ili od g. 1056, kada su prviput monasi odande proćerani bili, ili pako kojega, koj bi odmah po smrti Vratislavovoj došao bio u Ugarsku, a kralj Ladislav videć u njem čovjeka pravovjerna, neporočna u slovenskomu bogoslužju, kojemu su i posavski Hrvati, dok je za njih duševnu skrb nosio kninski biskup, navikli bili, te ga oko g. 1093. ili 1094. i postavio prvim biskupom zagrebačkim.

S ovim je u savezu, da je Ladislav novoj biskupiji doznačio za duhovnu pastvu svećenike iz zaladske i šimežke županije. U zaladskoj naime županiji oko Blatnoga jezera poznat nam je jur iz IX. vieka knez Kocel, o kom nam legenda sv. Cirila pripovieda, da je god. 867. „prijet že Konstantina idušća (iz Moravske) Kocel knez panonski i vzljubl velmi slovenskie knigi naučiti se im, i vda do petideset učenik učiti se im.“ — To bijaše prvi početak slovenskomu bogoslužju oko Blatnoga jezera u današnjoj zaladskoj županiji! — Za dvie opet godine kašnje (869.) „poslav že Kocel k apostoliku prosi Methodija da bi jemu odpustil, i reče apostolik: ne tebje jedinomu tokmo, no i svjem stranam tjem slovenskim šlju i (njega) učitelja ot boga i od svjetago apostola Petra.“

Oko Blatnoga dakle jezera tada učio je Method i jezik slovjenski u crkve uvadjao sve do Kocelove smrti († 874.), kad stolicu panonske metropolije prenese u sjeverni njezin predjel t. j. u Moravsku. Kad je Panonija postala cjelovitim dielom velike Moravske, kako ju stvorio Svatopluk, mogla se takmiti sa svimi zapadnimi susjedami obsegom i snagom i kršćanskoslovjenskom prosvjetom; a ostale susjedne države tim je jošte nadkrilila, što je imala svoj materinski jezik i u crkvi.

Pred silom Madjarah razorivših veliku Moravsku i provalivših u Panoniju, neznatan samo diel panonskoga žiteljstva preselio se il u Hrvatsku il u Bugarsku, dočim je veći diel ostao ili u zemlji il se povukao u briegovite predjele sjeverne Ugarske. Duboko usadjeno kršćanstvo, kojega slovjenski zvuci u bogoslužju bijahu ugodni melem u tugah i progonstvu, nije se zatrlo, nego se je opet sjajno pojavilo, kada se pod konac X. vieka narod magjarski primirio, udomio i uredio; te mu Slovjeni bijahu prvi naučitelji i vjere i prosvjete, što najbolje dokazuje ono množtvo slovenskih riečih u magjarskom govoru. I u šimežkoj županiji, iz koje takodjer pridružio je kralj Ladislav vjeroviestnike za biskupiju zagrebačku, tako je čvrst korjen uhvatila crkvena slovjenština, da je jošte početkom XIII. vieka ondje dosta liepo cvala.

Biskupiji indi zagrebačkoj glavni temelj postavljen bje u slovjenštini, na kojoj su prvu gradju nastavljali slovenski vjeroviestnici uz prvoga svoga biskupa Duha „venerabilis vite virum.“

Arcidjakon Ivan veli za Duha naročito, da je bio „prvi“ zagrebački biskup, a ono što se u Felicijanovoj izpravi veli o Duhu „boemicum virum“, to je naš arcidjakon ovako protumačio: „et forsan fuit de littera sclavica, quod bene importat suum nomen Duh, id est spiritus.“

Po Felicijanovoj listini, kako spomenusmo, ustolio je Duha u ime kralja Ladislava, na biskupskoj stolici, njegov dvorski kapelan Fancika, dočim mu drugi dvorski kapelan Kupan predao u kraljevo ime temporalia, a naročito napučenu Dubravu sa šumom i zemljišti. „Preterea alter capellanus, Cupan nomine, precepto ejusdem regis dedit eidem ecclesie populum de Dumbroa cum terra et silva sibi appendente.“

Kako je dugo Duh biskupovao nije nam poznato, ali mislimo ipak, da u onom pokretu, koj se sbio u Hrvatskoj nakon Ladislavove smrti (mj. juna 1095.), kada je njegov sinovac posavsko-hrvatski kralj Almo prisiljen bio odavde uzmaknuti u Ugarsku, gdje je od kralja Kolomana primio kneževski naslov u sjevernoj Ugarskoj, dočim se posavska Hrvatska ujedinila opet sa prekogvozdanskom pod vladom Petra Svačića, da je Ladislavom osnovana hierarhija netaknutom ostala, te ju, kad je nastala potreba nasliediti Duha, nasliedio biskup, koga odaslao ovamo splitski metropolita, koj bijaše primas cjelokupne Hrvatske sve do Drave, a to je potrajalo sve do g. 1102., kada su Hrvati sklopiv na Dravi savez sa Kolomanom okrunili ga u Bjelogradu na moru za svoga kralja.

U Felicijanovoj izpravi, u tom najbližem izvoru utemeljenja biskupije zagrebačke, u kojoj spominju se i najstariji njezini biskupi do 1134., ili do godine kada je ta izprava pisana, poslie onoga, što se pripovieda, kako je drugi kapelan Kupan, predao u Ladislavovo ime episkopatu napučenu Dubravu za uživanje, odmah sliedi: „Transacto igitur *non parvo tempore*, regnante rege Stephano, predicto vero Fancica illius ecclesie episcopatum tenente, a quodam viro, nomine

Sudeng na, de predicta silva (Dubrava) ecclesie injuria illata est.“ — Prema toj izreci, spominje se poslie biskupa Duha, odmah biskup Fancika, t. j. onaj isti Ladislavov kapelan, koj je u njegovo ime Duha ustolio; po tom Fancika na podlozi te listine bio bi drugim biskupom zagrebačkim, ali tomu se protivi što je ondje naročito al u kratko napisano: „Transacto igitur *non parvo tempore.*“ — Da vidimo! — Kralj Ladislav umrie g. 1095., te ga nasliedio Koloman, koj se prestavi g. 1114., a za njim dodje na priestol Stjepan II. (1114—1131.), koj je Fanciku postavio biskupom zagrebačkim. Od utemeljenja indi biskupije zagrebačke do prve godine vladanja Stjepana II. i od god. 1093. do 1114. iztiče dvadeset i jedna godina, a u tom dosta velikom razdobju ili „transacto non parvo tempore“ mogao je izmedju Duha i Fancike sjediti na stolici biskupije zagrebačke il jedan, il dva ili ćak tri biskupa; a ako li ih Felicijanova listina nespominje, nesliedi za to, da nisu bili, jer ona navodi samo one biskupe, koji se parbili o posjedu Dubravi, dočim nespominje onih, koji su taj posjed mirno uživali. — Kada nam ih indi ta izprava neizkazuje, treba da ih potražimo sami.

Po arcidjakonu Ivanu bio bi drugim biskupom zagrebačkim, neki Bartolomej, jer veli: „Huic (t. j. Duhu) successit dominus Bartolomeus, et *forsan tempore* eiusdem Ladislai regis gloriosi, *non tamen nomen huius in privilegiis vel alias invenitur,* et forsan pro eo, quia antiqua privilegia ecclesie perdita sunt.“ Naš dakle arcidjakon o Bartolomeju nezna upravo ništa, ni za točno vrieme, niti mu igdje u spomenicih naišao na ime; po svoj prilici dočuo je on u pučkom pričanju nekakovo ime biskupa zagrebačkoga slično imenu Bartolomeja, te ga uvrstio u red biskupah zagrebačkih, a najzgodnije mu se činilo uvrstiti ga medju Duha i Fanciku, i njim prazninu onoga razdobja popuniti. — U tom sliedili su arcidjakona i svi pozniji pisci naše crkvene povjesti, oslanjajuć se na njegov autoritet: „verum authoritas Johannis arcidiaconi de Gvercse et Album capitulare hac parte vetera monumenta supplere possunt“, jedini samo Krčelić sumnja o Bartolomeju, te veli: „nos etiam in dubio (Bartholomeum) relinquimus.“

Ocjenujuć rad arcidjakonov oko chronologije biskupah zagrebačkih, uvjerismo se, da se nije latio toga posla od ciele duše i potanko iztraživao prošlost, već onako bilježio kako mu se svidjelo, s toga Bartolomeja o kojem neima nikakove viesti, mirne duše možemo brisati iz povorke biskupah zagrebačkih. — A kako da popunimo onu prazninu izmedju Duha i Fancike ili onu dvadeset i jednu godinu razdobja. Krčelić ju prvi popunio na temelju nekakova staroga rukopisa, u kom bilo je više važnih starih bilježakah: „vetus autem, quod habemus manuscriptum varias continens antiquitates“; u tom rukopisu veli se jestno, da je iza Duha sliedio Singidin, čije se ime spominje u povelji danoj od kralja Kolomana g. 1102. Marmonji Šubiću, i da bijaše Kolomanu osobito u milosti i da je u Križevcih prisustvovao kod sklapanja državnoga ugovora, a napokon pratio toga kralja na krunitbu u Bjelograd na moru.

Ovo Krčelićevo odkriće prihvatio je i Farlati i Pray, ali u novije doba Ivan Kukuljević u članku: „Dva dosad nepoznata biskupa zagrebačka XII. vieka“ (Kat. list. 1856. br. 5.) o tom dvoji: „jošte nije dokazano i poveljami potvrdjeno, da li prva dva nasljednika prvoga do sada po imenu poznatoga zagrebačkoga biskupa Duha, naime: Bartolomeo i Singidun zaista bijahu zagrebački biskupi, buduć da za Bartolomea već u XIV. vieku Ivan arcidjakon od Gverče ili Gorice, a za njim isti Krčelić sumnja, da li je na zagrebačkoj biskupskoj stolici zaista sjedio. Drugi pako t. j. Singidun, spominje se samo u jednoj jedinoj povelji od g. 1102., u kojoj dolazi podpisan kao svjedok, ali ne, kako je u Luciu pogrješno tiskano, pa za tim po Krčeliću i Koletu isto tako pogrješno priobćeno kao „episcopus Ragoriensis ili Ragariensis“, nego kako sam ga ja u Dalmaciji u starom (?) prepisu povelje god. 1102. kod duvnah ili opaticah sv. Marije u Zadru napisano našao, naime „episcopus Zagoriensis.“ — A u opazci dodaje: „Ovo ime biskupa zagorskog, mogao je nositi takodjer koj god biskup u zagorskoj Dalmaciji.“

Kada sam ja g. 1873. zamoljen od društva za jugoslavensku povjest i starine prvi put pošao u Dalmaciju, da prepisujem listine za „Codex diplomaticus regni Croat. Slav. Dalm.“, što ga izdao u imenu rečenoga društva Iv. Kukuljević, boraveći preko mjesec danah u samom Zadru, dobio sam u koludričkom samostanu (valjda kao svećenik i to jedino dobrotom sada već u Gospodu usnule duvne hrvatice Uršićke, ostale bo talijanke bijahu), prastari sbornik prepisa listinah ovoga samostana ili da se poslužim riečmi samoga Kukuljevića izrečenimi u predgovoru k I. knj. rečenoga codexa: „Istomu g. Tkalčiću podje za rukom i u arkivu samostana kaludjericah sv. Marije u Zadru naći stari sbornik listinah ovoga samostana pisan na koži, koj meni poznat nebijaše, pošto mi prilikom

tamošnjega iztraživanja samo dva **novija** loša prepisa istoga sbornika na porabu dadoše. Ovaj stari sbornik, pisan je, kako g. Tkalčić misli prije g. 1107. jer su kasnije listine sve do g. 1167. drugom rukom pisane i po Ivanu tadašnjem obćinskom tajniku i podjakonu crkve sv. Stošije podpisane."

Ja sam indi bio tako sretan, da sam dobio na prepis vrlo stari i Singidunu suvremeni sbornik. Ovaj codex pisan je krupnom gotikom na koži u četvrtini, i tuj na prepisu listine od g. 1102. kojom kralj Koloman potvrdjuje prava samostana kaludjericah sv. Marije u Zadru, podpisani su kao svjedoci: „Procopius, acriensis episcopus, laudo. — Singidinus, zagoriensis episcopus, laudo." — I u ovom dakle najstarijem i to iz XII. vieka prepisu čita se za Singidina da je bio „zagoriensis episcopus"; za koga misli Kukuljević, kako malo više spomenuh, da bi ovo ime mogao nositi takodjer koj god biskup u zagorskoj Dalmaciji. Da vidimo može li to biti? — Naslov zagorskoga biskupa za Dalmaciju po našem bi mnienju i jedino i najbolje mogao dolikovati trogirskomu biskupu, pošto je njegovoj biskupiji podpadala ciela dalmatinska **zagorska** županija, kako se čita u odluci pokrajinske spljetske sinode, držane g. 1185. za Petra spljetskoga nadbiskupa, u kojoj su opredieljeni mejaši spljetskomu metropoliti podčinjenih biskupijah ovom odlukom: „Traguriensis episcopus habeat has parochias: Tragurium, Drit, Sibenicum, et *totum comitatum Zagorie.*" (Kuk. Jura regni. I. p. 33.) Ali kraj najbolje volje nemožemo ga simo smjestiti, pošto se iz povjesti za stalno znade, da g 1102. nije na trogirskoj biskupskoj stolici sjedio Singidin već bl. Ivan Ursini. — Ako li se dakle pod zagorskim biskupom nikako nemože razumievati trogirski, kojemu bi se taj naslov vindicirati mogao, a u Dalmaciji neima već sličnih imenah biskupijskih, na koja bi se iole protegnuti mogao, to nam je s ove strane Velebita ili u Ugarskoj potražiti ime koje biskupije, koje bi tomu naslovu odgovaralo. U Ugarskoj mu nigdje mjesta naći nemožemo već ako ga potenciramo na „transilvanus ili ultrasilvanus episcopus", što bi se hrvatski moglo reći „zagorski episkop." Ali za ono doba u koje je pisana pomenuta Kolomanova povelja, pod kojom je podpisan Singidin kao zagorski biskup, nije običajno bilo, da bi se latinski izrazi pohrvaćivali, dapače tomu je protivno bivalo; pa ako bi i Singidin bio „transilvanus ili ultrasilvanus episcopus", to bi se doista onako i podpisao, kako mu je glasio naslov biskupije, a ne u hrvatskom prevodu; a znademo jošte i to, da upravo u to doba bijaše transilvanskim biskupom (1103.) **Simon.** — Nepreostaje nam indi drugo, nego da Singidinu dopitamo zagrebačku biskupiju, te ono „Zagoriensis", da pročitamo „zagrabiensis." A možemo li tako čitati? Ja ću nastojati paleografički dokazati, da je u izvorniku doista bilo *zagrabiensis*, a prepisač, da je krivo prepisao „zagoriensis." Ali prije budi mi dozvoljeno spomenuti, kako sam tražio sam izvornik, da vidim, kako je u njem Singidin podpisan. Kad sam, kako rekoh, god. 1873. prepisivao u zadarskih arhivih povelje za „Codex diplomaticus", tada već zanimalo me je, da pronadjem izvornu listinu, te dobrotom tadanjega nadbiskupa Petra Maupasa, bijaše mi dozvoljeno, da u pratnji koludričkoga izpovjednika Jezuite Tita, spirituala u ondješnjem sjemeništu, uljeznem preko najstrožije klausure, u koludrički arhiv. Bilo je to 8. svibnja r. g. kada nas sama abatisa pričeka na ulazu i dugim hodnikom povede u nekakovu ćeliju, natrpanu živežom i rubeninom, u sriedi koje bijaše velika drvena škrinja, t. j. samostanska pismohrana. Otvoriv ju, začudih se ne malo nad tim arhivalnim blagom onako samo nabacanim i neuredjenim, a da u njem pronadjem izvornik, za koj sam i došao ovamo, trebalo bi mnogo danah, dočim moj dopust bijaše ograničen samo za jedan sat. Tužna srca rastadoh se s timi svjedoci, koji bi mi mogli koju važnu crtu iz davne naše prošlosti izpripovjediti, ponesav ipak tu sladku uspomenu, da sam mogao pomoliti se na grobu Vekenege od roda hrvatskih kraljevah, čiji spomenik gradjen od biela mramora predstavlja pročelje romanske kapele sa dvie te arkadice stoji u unutarnjoj bogomolji toga samostana. Kada dakle nije mi moguće bilo iz samoga vrela doznati, kako je ondje Singidin upisan, to ću, kako rekoh, putem paleografijskim dokazati, da ono „zagoriensis" mora se čitati „zagrabiensis." Poznavajuć dobro naša arhivalija, mogu uztvrditi, da je u izvorniku Singidin doisto ovako upisan bio, Zagbiensis ili slovo po slovo: *Z*, *a*, *g*, (nad kojim bijaše kratica ꝛ =ra) te *biensis*, ova kratica nad slovom *g* bijaše bez dvojbe spojena sa vrškom slova *b*, te ju prepisač, držeći kraticu samo za slovo *r*, a okrugao trbuh slova *b* smatrao samo za slovo *o*, to mu moralo mjesto „zagrabiensis" izpasti čitanje „zagoriensis." Ovako se jedino može to shvatiti i protumačiti.

Krčelić je, kako rekoh, u starom nekojem rukopisu prvi naišao na Singidina, ubilježena u ove rieči: „Singidinus, Colomano regi charus, zagrabiensem rexisse ecclesiam in privilegio Mar-

mognae de genere Subithiorum, a Colomano rege 1102. dato, invenitur in archivo Zriniano." — U obiteljskom dakle arhivu Šubićah-Zrinjskih nalazio se upisan Singidin kao biskup zagrebački u povelji danoj god. 1102. Marmonji Šubiću. — Ovoj povelji akoprem za nas izgubljenoj, mi nemožemo odreći vjerojatnosti, pošto iz povjesti dobro znademo, da medju onom dvanaestoricom „nobiles sapientiores de XII. tribubus Crouacie", koji su s kraljem Kolomanom sklapali ugovor, nalazimo na trećem mjestu: „comitem Marmogniam de genere Subithorum", koj si za stalno dao od novoga kralja potvrditi sva prava i plemićka preimućtva, kojim su obitelj Šubićah nekoč obdarili domaći naši kraljevi.

Prema tomu indi, dok se protivno temeljito nedokaže, moramo Singidina smatrati neposrednim nasljednikom prvoga zagrebačkoga biskupa Duha.

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

Crkveni učitelji i sabori nazivlju sakramenat pokore „secundus Baptismus" i „secunda post naufragium tabula", a papa Pijo V. veli, da reformacija svih kršćana sastoji osobito u valjanoj izpoviedi. Kad je tomu tako, treba da svaki svećenik kadkada promisli, kako je do sada zadovoljavao toj svojoj velikoj dužnosti, da se tako sám potakne, da bude čim revniji i saviestniji, kada druge izpovieda. Kada je svećenik već koju godinu u praksi, može postati mlak u toj svojoj dužnosti, te ju obavljati na lahku ruku, površno i brzo. Mladji pako svećenik, osobito onaj, koj je tek stupio u duhovnu pastvu, težko će se iznaći, da dade zgodne opomene i nauke pokornikom prema raznim vrstim njihovih grieha. Za to sam se odlučio, na nagovor prijatelja mi, urednika „Kat. lista", da prevedem s talijanskoga knjižicu „*Istruzione pratica pei confessori novelli. Operetta utilissima ancora pei catechisti*", t. j. Praktična pouka za mladje izpovjednike. Djelce koristno i za vjeroučitelje. Knjižicu napisao je Isusovac Filip M. Salvatori a preradio Isusovac Antun Ballerini. Ovo djelce, ako i je namienjeno in prima linea mladjim svećenikom, bez dvojbe dobro će doći i starijim, tim više, što sam ga gdje gdje i preudesio prema našim prilikam i okolnostim.

Pisac preporuča ponajprije u uvodu izpovjednikom, da se sjete kod sv. mise onih, koje su izpoviedali i koje će izpoviedati. Preporuča nadalje kratke molitve, da se mole prije izpoviedi. Evo ih:

Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam.

Munda cor meum ac labia mea, Domine, ut sacramentum tuum digne valeam ministrare.

Domine, fac me fieri piscatorem hominum. Ne respicias peccata mea, sed viscera misericordiae tuae, et animas famulorum tuorum, quas pretioso sanguine redemisti.

Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur ut vivat.

Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur.

O bone Jesu, ne, quum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.

Poslie toga sliedi piščeva

Opomena mladjim izpovjednikom.

Častna braćo u Isusu!

Svakim danom raste po božjem milosrdju broj onih, koji se posvećuju iz čiste nakane uzvišenom svećeničkom stališu. Uz druge svećeničke dužnosti, treba da takovi osobitom ljubavi budu službenici sakramenta pokore ili izpoviedi. Pošto je povjerena vašoj brizi važna služba, koja iziskuje veliku revnost, sudi jedan vaš drug, koj vrši više godina službu izpovjednika, da će biti vrlo koristno, ako vas u kratko pouči o svojih izkustvih i tako vam olakša posao, koj vas čeka. Pouka, koju vam pružam, obuhvaća praksu, jer predpostavljam, da ste u teoriji dobro poučeni. Izkustvo je veliki učitelj u svih stvarih; jer kao što nam pružaju najbolje izkustvo za poznavanje tjelesnih bolesti bolnice, iz kojih su proizašli najvještiji i najbolji liečnici, tako nam pružaju najbolje izkustvo izpovjedaonice za spoznavanje duševnih bolesti. O koli liepo polje, koli liepa žetva, koli liepa škola jesu izpovjedaonice, u kojih je moći spoznati i liečiti duševne bolesti! Kako bi dobro i koristno bilo, kad bi svi izpovjednici mogli ovršiti kroz njeko vrieme njeke vrsti novicijat u bolnicah ili na većih proštenjištih, ali iz čiste ljubavi k bezsmrtnim dušam, te pazeć ozbiljno, da nauče sve, što je koristno ili škodljivo, i tako da si prisvoje onu nebesku umjetnost, da vode duše k njihovom cilju, vječnom spasu. Pozivljem se na činjenice.

Izpovjedaonica bijaše uviek škola, iz koje su proizašli pravi apoštolski muževi. Nije potrebno poći izvan našega zavičaja ili segnuti u davno prošla vremena, već je dosta ostati u Rimu, koj si je uzgojio one svete velikane, koji su toli zaslužni za slavu božju, za spas vjernika i za cielu crkvu, kao što je sv. Ignacij Loyola, sv. Franjo Žaver, sv. Filip Nerij, sv. Kamilo Lellijski, sv. Josip Kalasancij. U vrieme pako tek prošlo, dosta je spomenuti sv. Ivana Rossija, kanonika Ambrosettia i druge revne svećenike, koji su uzor i dika rimskoga klera, koji se častno spominju i kojih će uspomena uviek živiti. Ako dakle i vi obljubite izpovjedaonicu i u njoj budete revno radili, onda možete i vi to isto postići uz milost božju, ili bar postati vriedni i koristni radnici crkve. A da to uzmognete postići čim prije i laglje, napisao sam lahkim i jednostavnim načinom ovu knjižicu, kako me je naučilo izkustvo, i kako su mi kazivali

svećenici, s kojimi sam o toj stvari razgovarao. Ovu knjižicu darujem vam, te u njoj tumačim stvari skroz praktične i osobito važne. U ostalom upućujem vas i na druge slične knjige, koje o toj stvari rade. Ufam se od Gospodina, da će s vremenom vaše vlastito izkustvo sve ono izpuniti, što sam ja ovdje samo nacrtao, a većma se još ufam, da će mi Bog svojom milošću i svojim duhom pripomoći kod ovog mojeg posla, da donese plod vječnoga života i onim, koji će taj sakramenat podjeljivati, i onim, koji će ga primati.

Vrlo važna razmišljanja, koja se imadu predočiti grješnikom.

Izkustvo dokazuje, da većina grješnika, osobito neuki i prosti, ne grieše iz formalne, promišljene zlobe, već iz neznanja, premda griešnoga; ili iz strasti i lahkoumnosti, koje su takodjer griešne. Tako n. pr. mnogi grieše, a da za to nisu nemirni, ili što je još gore, ni ne misle, da su zlo počinili, a njeki se pače hvale radi grieha, a drugi opet žale, da nisu stanovite griehe počinili. Za to i njeki u stanovitih družtvih kažu, da su počinili griehe, koje u istinu nisu počinili. Kako ćemo ovakove potaknuti, da zamrze i okaju svoje griehe? Neima drugog sredstva, već podučiti ih i predočiti im veličinu njihovih grieha, jer ljudi su obično takovi, da je uzaludno gibati im volju, ako im se stvar prije jasno ne dokaže. Po tridentinskom saboru za opravdanje nuždno je pokajanje, a pokajanje je bol duše i mržnja na učinjene griehe i čvrsta odluka više ne griešiti. Mudar i revan izpovjednik dokazati će grješniku *ludost, mrzkoću, zlobu, pokvarenu sklonost i pogibao grieha.* Ovakovim načinom ganuti će izpovjednik grješnikovu volju, te će ovaj uz pomoć božje milosti prezrieti i zamrziti počinjene griehe i čvrsto odlučiti, da više ne će griešiti. Grješnik će dakle biti sposoban na koncu izpoviedi, da dobije odrješenje od grieha. Za to veli papa sv. Grgur: *„Praedicatores suos Dominus sequitur, quia praedicatio praevenit et tunc ad mentis nostrae habitaculam Dominus venit, quando verba exhortationis praecurrunt, atque per hoc veritas in mente suscipitur“* (Homil. 17. in Evang.). Za to sam se odlučio na slavu božju, na spas vjernika i na pomoć mladjim izpovjednikom objelodaniti ova svoja razmatranja; na to me je potaklo i moje svakdanje izkustvo. Mogu reći, da sam riedko kada podvojio, bi li podielio odrješenje pokornikom, kad sam s njimi ovako postupao kroz dulje vremena, makar bili najokoreliji grješnici, ili makar se i više godina nisu izpoviedali, pače naišao sam na tako sigurne znakove pokajanja (ja ne govorim ovdje o suzah, koje često varaju a nisu ni nuždne), da nisam mogao uzkratiti ili odgoditi odrješenje, a da ne uznemirim svoju saviest, kad sam vidio, da je dotični grješnik uz pomoć božju sposoban, da ga odriešim.

Dolazim sada na svoja razmatranja, te molim Boga, da blagoslovi ovaj moj maleni rad i da otvori srce grješnikâ mojemu glasu, koj sam po sebi nije drugo, van *aes sonans, et cymbalum tinniens*, te za to i ne tražim ino, već samo slušanje i pazljivost.

(Dalje će sliediti.)

Ženitba stavnih obvezanika, koji su navršili treći dobni razred, ali u nijednom razredu nebijahu na stavnji.

Doživjeti će to svaki svećenik u duhovnoj pastvi, da imade posla sa ženikom, koj spada u ovakovu kategoriju; tim laglje i brže doživjeti će takav slučaj oni župnici, kojim je službovati u župah pograničnih, kamo danas dolazi puno naroda iz Ugarske i još drugih zemalja naše monarkije. Kolika je pako to muka i neprilika, znadu samo oni, koji jur takav slučaj ženidbe provedoše.

O takovih ženicih razpravljao je p. n. g. dr. M. Matina u 50. broju Kat. Lista g. 1891. Svoju razpravu o tom predmetu zaključuje g. pisac izjavom: *„da nesmijemo vjenčati one, koji su navršili treći dobni razred, a u nijednom razredu nisu bili na stavnji;* taj svoj zaključak potvrdjuje i navodima iz rješenja c. kr. ministarstva za zemaljsku obranu od 9. travnja 1883. broj 1861/389. II., na temelju kojeg rješenja i zbilja nije dopuštena ženitba takovomu momku i to tija do navršene 36 godine života. U praksi to znači: momak će započeti griešni konkubinat; jer ako nije bio na stavnji, to naknadno se staviti skoro mu je nemoguće; šalju bo ga od mila do nedraga; a opeta čekati zakonitom ženidbom do navršene 36. godine života, od hiljadu njih jedva će jedan!

Što sada? I župniku i ženiku neprilika.

Ovih dana prekapao sam nešto po *„župnom arkivu“* i tuj nadjem medju naredbami i 14. broj Katol. Lista od god. 1879. Nisam se tomu ni malo čudio, jer se u mnogom župnom arkivu može i mnogo toga naći, kako evo i u mojem, dok se neuredi. Otvorim taj broj i oko mi zapne o ime moga štovanoga brata Rikarda Filipašića. Preletim člančić od same zvjedljivosti i gle, g. Filipašić u tom člančiću razpravlja ovo pitanje, o kom je govor. Prepisujem ovamo, što na stvar spada, jer će braći u duhovnoj pastvi vrlo dobro doći, osobito mladjim. „Samostanski predstojnik u Lugošu, u županiji krašovskoj, Vilim Kruesz, bio je takodjer vjenčao nekoliko momaka, koji su doduše već bili prestupili treći dobni razred, ali još nisu — Bog zna čijom krivnjom — zadovoljili stavnoj dužnosti. Županijska je oblast htjela tu uporaviti par. 46. obr. zakona, te ga poradi toga kazniti novčanom globom, ali on se obrati na ministarstvo zemaljske obrane, a ovo pošalje odmah sliedeći odpis skupštini županije krašovske, kojim mislimo i mi na naše pitanje odgovoriti te ga za to navodimo u doslovnom prievodu, da se uzmogne svatko njim u slu-

čaju potrebe poslužiti. Evo ga: — Br. 1033. Skupštini županije krašovske. Molbu Vilima Kruesza, rimokatoličkog svećenika i samostanskog predstojnika, u kojoj traži naputak, da li je slobodno momke, koji su iz trećeg dobnog razreda izstupili, a nisu niti u vojsku (pomorstvo) niti u domobranstvo uvršteni bez iznimne dozvole vjenčati — — bezodvlačnog obavieštenja radi dostavljam županijskoj skupštini tom opazkom, da se u smislu par. 43. obr. zakona i prvog poglavja moje okružnice od 24. ožujka 1875. broj 13320. slovo *c)* bez iznimne dozvole ženiti mogu i to tako, da glede sklapanja ženidbe samo obćem zakonu i ustanovam podpadaju oni, koji su prestupili treći dobni razred, pa nisu niti u vojsku (pomorstvo) niti u domobranstvo primljeni i uslied toga naputak tražeći svećenik *nije nikakvu pogrešku ili neurednost počinio, koja bi padala pod kazan par. 46., ako je izstupivše iz trećeg dobnog razreda, koji niti u vojsku niti u domobranstvo uvršteni nisu, vjenčao,* **bez obzira na to da li su isti zadovoljili svojoj stavnoj dužnosti ili nisu.** U Budimpešti dana 23. siečnja 1879. Szende Bela v. r. ministar zemaljske obrane. —

Odatle dakle sliedi: da je župniku slobodno vjenčati momke, koji istina nisu zadovoljili stavnoj dužnosti, ali su već prestupili treći dobni razred i to tim većma, jer se ministar poziva na svoju okružnicu od 24. ožujka 1875. broj 13320. slovo *e)* te ju tumači u istom smislu."

Radi toga člančića dospio je onaj broj Kat. Lista u župni arkiv, ter se toga i župnik u svom uredovanju u takovih slučajevih držao; a može se držati i svaki drugi, jer je to rješenje i načelno i jasno, osim toga valja i za nas, jer spadamo k ugarskoj poli monarkije. Držeći se pak toga prištediti ćemo mnogomu ženiku i novac i vrieme, na što se mi svećenici u našem uredovanju obazirati imademo.

Iz razprave g. dr. M. Matine i iz ovoga člančića g. R. Filipašića jasno se vidi i to, kolike stoje zapreke mnogomu ženiku uslied obr. zakona, a mnogi će svećenik znati iz svoga izkustva, kako se takove zapreke samo vrlo težko ili nikako odstranjuju, pak mjesto svete i čiste ženidbe zameće se ružni konkubinat, to obilno vrelo mnogih socijalnih zala u narodu. Pomozimo indi svakomu, kad samo možemo.

J. Šafran.

Viestnik.

Zagreb. (Korizmene propoviedi.) U Zagrebu držati će se korizmene propoviedi ovim redom: U prvostolnoj crkvi propoviedati će utorkom u 4 sata kanonik g. dr. Marko Lončarić; u crkvi sv. Katarine sriedom u 5 sati ravnatelj kr. pl. konvikta g. Josip Miljan (njemački); u crkvi milosrdnih sestara četvrtkom u 4 sata c. i kr. vojni kurat g. Josip Gross (njemački); u crkvi sv. Marka petkom u 5 sati župnik Vrabčanski g. Ivan Kuček; u crkvi sv. Marije subotom u 4 sata nadarbenik g. dr. Josip Volović; u crkvi sv. Ivana nedjeljom u 4 sata umirovljeni župnik g. Alojsij Boroša; u crkvi sv. Petra nedjeljom u 3 sata župnik g. dr. Matija Matina, a poslije propoviedi sliedi križni put.

Osim toga će biti duhovne vježbe za puk u crkvi sv. Marije od cvjetne nedjelje poslije podne do uključno velike sriede poslije podne, i to jutrom u $5^{3}/_{4}$ sata, a poslije podne u 4 sata. Ove će duhovne vježbe držati nadarbenik g. Karlo Kindlein.

Isto tako u crkvi Franjevačkoj će se po običaju cielo korizmeno vrieme ponedjeljkom i petkom u 3 sata poslije podne obdržavati križni put.

— Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Kos Stjepan 20 fr. Domanković Ferdo 10 fr. Ivančan Ljudevit 5 fr. Turčić Luka 10 fr. Doma Mijo 5 fr. Tomac Juraj 5 fr. Niemčić Stjepan ml. 5 fr. Tadić Franjo 10 fr. Cifrek Stjepan 12 fr.

U Zagrebu dne 25. veljače 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Promjene u redu kapucinskom.) Dne 17. veljače držala je hrvatska provincija reda kapucinskoga na Rieci svoj sbor. Provincijalom izabran je o. Alojzij, te će stanovati u Varaždinu. Gvardijanom u Varaždinu ostao je o. Ivan, u Karlobagu o. Leopold, a za Riečki samostan izabran je gvardijanom ex-provincijal o. Augustin.

— (Korizmena poslanica preuzv. g. biskupa Strossmajera.) I ove godine razaslao je preuzv. g. biskup Djakovački na svoj puk krasnu i obširnu poslanicu, u kojoj kao vrijedni našljednik Apostolâ, srcem punim ljubavi napram Bogu i njegovom namjestniku na zemlji sv. Otcu papi, poznatom svojom rječitošću razpravlja o trostrukom predmetu, koji mu pružaju tri encyklike sv. Otca Leona XIII. Ponajprije u uvodu sjeća i opominje vjernike, neka ovo sveto korizmeno vrijeme sprovedu razmatrajući tajne sv. odkupljenja, a ujedno neka nastoje skrušenom izpovijedi i dostojnim primanjem sv. olt. Otajstva postati dionici svetih plodova toga odkupljenja. Zatim tumači preuzv. gospodin biskup u prvom dijelu encykliku sv. Otca „Rerum novarum", a u drugom onu o presvetoj krunici, i u trećem napokon onu o dvoboju.

Smjeti se je nadati, da će dragi Bog pogledati na ljubav, kojom je ta poslanica zadahnuta, i na trud i muku, kojom je izradjena, ako se osobito uzme u obzir poodmakla doba preuzv. gospodina biskupa, te će milostivo udieliti, da njegove riječi padnu na dobro tlo i donesu stostruki plod. To od srca želimo.

— (Stvari vjere u ugarskom priestolnom govoru.) Nj. Veličanstvo u priestolnom govoru, kojim je dne 22. t. mj. otvorilo ugarski državni sabor, spomenulo je stvari vjere ovimi riečmi: „Što se tiče vjerskih

stvari, nadamo se i očekujemo, da će Crkva i država svoje uzvišeno zvanje, čuvajući medjusobno svoje interese i pravni djelokrug, u onoj tradicijonalnoj harmoniji izpunjavati, koja je kao jedna od glavnih garancija obćeg pravnog reda i religijoznosti u Našoj ljubljenoj kraljevini Ugarskoj od viekova postojala izmedju Crkve i države, u interesu i na dobrobit obiju."

— (Samoubojstva u c. i kr. vojsci.) „Vaterland" br. 38. 40. 41. donaša statistiku i studiju o samoubojstvih u c. i kr. vojsci, iz koje vadimo ovo. Statistika pokazuje, da je od god. 1870—1890. bilo medju vojnicima što služe 6453 samoubojstva; a u samoj godini 1890. bilo je samoubojstva 337, pokušaja samoubojstva 134, osakaćenja, koja čine vojnici da se rieše službe, bilo je 98 na broj. Pita se koji je razlog tome? Nekoji krugovi misle da je tome razlog strogo vojnički, jer da se s vojnici nečovječno postupa, pak da za to vole riešiti se života, nego li duže ostati u službi.

Ali čini se kao da tome neće biti razlog strogo vojnički, nego da su tome razlozi puno obćenitije naravi, a najglavniji jest zla odgoja. Kojim smjerom ide današnja odgoja? Sve ide za tim, da se duh djeteta, a kasnije mladića napuni svake vrsti znanja, — a na jačanje volje, na značajnost, na samozataju ne pazi se ni malo. Djeca ne mogu da podnose zapt roditelja, učitelja; nijesu naučna na energično podnašanje težkoća, koje im nalaže pokornost; prirodjena im je neka težnja, da kakovo tjelesno dobro brzo postignu, ne brinući se mnogo kakovimi sredstvi. Takova su djeca, takovi su mladići. Sada dolaze takovi mladići u vojsku. Tamo je strogi zapt; tamo je red. Mladiću koji se nije prije naučio na zapt, a u srcu nema vjere, koja bi ga napućivala na nagradu na onom svietu, bude taj život nesnosan, pa da se rieši svega uzima si život.

Nadalje. Materijalistična struja u intelektualnome svietu ima veliki upliv na moralni život. Kad ti pamet govori, da nema dobra van što ti naravi prija, pokvareno srce ljudsko rado to prihvaća, te, ako samo može, gleda da si zasladi život kako najbolje znade. Dodje takav mladić u vojnike. Niti stališ a niti materijalna sredstva ne dopuštaju, da budu vojnici udobno obskrbljeni. I evo ti težkoća za takovoga mladića, koji se nije naučio pregorjeti ništa. Život mu bude nesnosan — a što se odatle radja, vidi se iz žalostne statistike. Još je jedan korien iz kojega potiče kriva odgoja. Prije se je visoko držao stieg autoriteta. Autoritet doma, autoritet u školi, autoritet u meštriji. Mladji poštovao je božju i ljudsku oblast. Danas je drukčije. Što je mladić odrasliji, to si biva sve sviestniji, da je svako stezanje volje njegove navala na njegova tobož čovječja prava. U vojsci treba se pokoriti autoritetu, čemu se do sada nije naučio. I to mu bude nesnosno.

Mnogi se tuže, da je tomu kriva grubost predpostavljenih. Ali težko je, da bi se radi grubosti predpostavljenih išao tko sakatit, ili ubijat, ako je od kuće donio srce puno vjere. Ali recimo da i jest svemu zlu kriva ta grubost, odakle su ti predpostavljeni? Iz onoga istoga naroda, iz kojega i vojnici. Neka se bolje odgajaju mladići, neka se bolje poučaju u vjerskih istinah, u moralnom životu, pa će i oni biti prema sebi podložnim snosljiviji. — Ako ima zloporaba, kao što će ih i biti, ta svagdje ih ima, te treba odstraniti, ali hoćeš li da te trnje ne bode, bolje je da do koriena dodješ te ga izčupaš, nego da trnje malo po malo kljaštriš. Ovo je dobro, al ono još bolje.

— (Gradsko obćinsko vieće, koje svoje sjednice počima molitvom.) Od pamtivieka bio je običaj u holandezkom gradu *Amsterdamu*, da je obćinsko vieće svoje sjednice počimalo molitvom. Do g. 1848. imala je ta molitva posvema kršćanski karakter, premda je od god. 1815. uviek takodjer jedan Žid bio član obćinskoga vieća. Dogadjaji godine 1848. donesoše novi obćinski izborni zakon, koji je omogućio, da je više Židova ušlo u obćinsku viećnicu. To je imalo za posljedicu, da je molitva preinačena. Umjesto presvetoga Trojstva zazivao se jedino Bog Otac. Iz obzira prema religijoznoj ćutljivosti Židova, bila je predložena ta preinaka molitvene formule. Samo nekoji ortodoksni protestanti ustadoše proti tomu mienjanju.

Kod ove molitve ostalo se, sve dok radikalni gradski otci ne htjedoše u najnovije doba, da se i ona kao odveć klerikalni običaj skroz odstrani. Pozivahu se na to, da su oni predstavnici atheističkoga elementa, te sa svoga stanovišta, da mogu u zazivu božanske pomoći gledom na razsvietljenje obćinskoga vieća vidjeti samo napadaj na slobodu saviesti.

Razpravljanje o tom pitanju bilo je vrlo živahno. Na čudo ipak našla je obćinska molitva mnogobrojne branitelje, pače medju liberalcima. Upravo ovi bijahu, koji su primietili, da bi se odstranjenjem obćinske molitve potvrdilo, da imaju pravo oni, koji kažu, da se bezvjerje od dana do dana sve većma širi. I taj razlog navedoše, da bi odstranjenje starodrevnoga običaja povriedilo religijozna čuvstva većine pučanstva i birača Amsterdamskih. Takodjer dvojica od tri katolička gradska zastupnika, kao što i tri ortodoksna protestantska zastupnika, govorili su za to, da molitva ostane.

Kod glasovanja od 39 zastupnika učestvovali su 33. Od ovih je 18 glasovalo za to, da se molitva pridrži.

O kolika bi to sreća bila, kada bi se i u nas ovako činom suzbijala tvrdnja, da se bezvjerje od dana do dana sve većma širi, te kada bi se uviek uzimao obzir na vjerska čuvstva većine našega čestitoga naroda.

(Objava.) U nadbiskupskoj pisari ima oveći broj mienih namjena uz nagradu od 40 novč. Koji bi od gospode svećenika želio od tih intencija preuzeti što za čitanje, neka se izvoli obratiti na g. dra. Dominika Premuša, konsistorijalnog bilježnika.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 9. U Zagrebu, 3. ožujka 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački.

I. Od osnutka biskupije do XIV. vieka.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

Kada li Singidin zasjeo stolicu biskupije zagrebačke nije nam poznato, po svoj prilici oko god. 1100., a sjedio je ondje, kako netom spomenusmo jošte god. 1102., dočim već sljedeće ili 1103. nalazimo u povelji, kojom kralj Koloman potvrdjuje Zoborskoj opatiji njezine povlastice, da je taj privilegium „sigillatum per manus domini Manases, episcopi zagrabiensis" (Fejer Cod. dipl. II. 43.), te se isti, kao takov najkašnje spominje jošte g. 1113. (Fejer II. 58).

Za ovoga Manasiju veli Kukuljević (Kat. list. 1856. br. 5.), da bijaše oko god. 1113. po kralju Kolomanu imenovan za arcibiskupa spljetskoga, ali nakon kratkoga tamo boravljenja bude od Splječanah prognan i otide u svoju domovinu Ugarsku. Mi doduše u isto doba nalazimo na splitskoj stolici nekoga Manasa, koj po smrti nadbiskupa Krescencija, bio je „ad instantiam laicorum" izabran mu za nasljednika, ali to se nemože protegnuti na našega Manasa, ako se točno promotri što o tom Manasi piše arcidjakon splitski Toma (cap. XVIII): „Defuncto autem bonae memoriae Crescentio archiepiscopo, electio facta est ad instantiam laicorum in quemdam *clericum* de curia Colomani regis, qui erat gratiosus apud eum, nomine Manases; qui *consecratus a summo pontifice* in civitate manebat et saepius in Hungariam profiscendo, regis curiam frequentabat." Tuj se dakle naročito veli, da je izabrani iza Krescencija nadbiskup splitski Manases bio samo „clericus Colomani regis", a kao takov da bijaše od samoga pape posvećen za biskupa, dočim ako bi naš Manases sa zagrebačke stolice prošao na splitku, to mu već kao posvećenomu biskupu, nebi trebalo iznovice posvetiti se dati.

Manasij dakle bio bi treći biskup zagrebački, i tim bismo popunili ono razdobje u redu biskupah zagrebačkih, za koje, kako spomenusmo, Felicijanova listina veli „transacto igitur *non parvo tempore*", te bi istom sada došao red na Fanciku, kako ga i rečena izprava spominje.

Fancika bijaše nedvojbeno Slaven, kao i prvi biskup Duh, koga je on, kao bivši kapelan kralja Ladislava i ustolio kao prvoga biskupa, te pošto se on spominje u poveljah takodjer i pod imenom Fančuk, bismo rekli, da se je zvao Vanjčko, što je diminutiv od Ivana, t. j. Ivanjček ili Vanjček.

Biskup Fancika zasjeo je zagrebačku stolicu za kraljevanja Stjepana II. (1114—1131.), ili da se poslužim riečmi te suvremene Felicijanove izprave: „regnante rege Stephano, predicto vero Fancica illius ecclesie episcopatum tenente." Za njegova indi biskupovanja počela se borba o biskupskom posjedu Dubravi, u koj kako rekosmo, uveo je Ladislavov drugi kapelan Kupan prvoga biskupa Duha u posjed. Borbu ovu o Dubravi zapodjeo je neki plemić Sudenja, te se biskup Fancika pritužio glede te nepravde samomu patronu t. j. kralju Stjepanu II., a taj odredi, da cieli taj priepor rieši oštrogonski nadbiskup Felicijan; ovaj pako, da točno razvidi cielu parnicu pozove u odredjeni rok i biskupa Fanciku i njegove protivnike preda se na sud. Ali protivnici niti nedodjoše niti izplatiše globu od 50. pensah dinarah nametnutu im radi ogluhe, s toga dosudi nadbiskup posjed Dubravu episkopatu zagrebačkom i po svojem pristavu Izaku uvede ga u uživanje. (Vide moja Mon. l. c. I. 1.)

Fancika dakle zasjedne stolicu biskupije zagrebačke, kako rekosmo, prvih godinah kralje-

vanja Stjepana II. ili god. 1114. il 1115.; a kako dugo je biskupovao, na to nam odgovara opet Felicijanova izprava, kad veli, da ga je kralj Bela II. postavio za nadbiskupa koločkoga: „defuncto igitur rege Stephano, piissimus Bela, divina gratia largiente, Pannonie sceptra feliciter gubernanda suscepit, cuius gracia, predictus Fancica ad baaciensem archiepiscopatum translatus est, zagrabiensi vero ecclesie Macilinus iherosolimitanus canonicus, episcopus ordinatus est.“ A koje to bijaše godine? Na to imamo najjasniji odgovor u samoj Felicijanovoj listini, kada veli: „Tercio igitur episcopatus sui (Macelini) anno, Adilbreth, frater Kaladini comitis, sumigiensis comes, una cum Clanisa et Petro fratre eius et Sudangna aliisque quam pluribus eiusdem terre melioribus, de predicta silva (Dubrava) in concilio waradiensi tempore Walterii episcopi ante Felicianum strigoniensem archiepiscopum litigium renovavit.“ Treće indi godine Macilinova biskupovanja opet se uskrisila parnica o posjedu Dubravi, koja se riešila na koncilu varadinskom, gdje su pred nadbiskupom Felicijanom na 24. aprila 1134. prisegla dva biskupa: Fancika kločki i Macelin zagrebački i tri hrvatska plemića: Brkiš, Mahal i Držina, da je Dubrava u istinu zakoniti posjed episkopata zagrebačkoga. Bijaše li god. 1134. treća godina Macelinova episkopata, to je za stalno postao biskupom zagrebačkim g. 1131. Prema tomu indi Fancika biskupovao je od g. 1114. do 1131., kada ga nasliedio Macilin.

A kako je dugo biskupovao Macilin? O tom nam dosadanji pisci nedadu točna odgovora, samo naprosto vele, da su mu dosadile sveudiljne parbe, te željan mira, odrekao se biskupije, i pošao najprije u Rim a odatle u Jerusolim; jedini samo Farlati veli, da je to bilo g. 1150.; ali to nestoji.

Macilin kao biskup zagrebački osim pomenute Felicijanove listine spominje se jošte u povelji od g. 1137., gdje „in conventu strigoniensi“ pred sakupljenimi biskupi i plemići kralj Bela II. daje svomu sinu Ladislavu bosansku vojvodinu i dozvoljuje knezu Martinu, da može darovati svoja posjedovanja samostanu sv. Petra u Čataru, u saladskoj županiji. (Fejer. II. 88.)

Kako je dugo iza toga jošte biskupovao, nenalazimo nigdje traga, ali već godine 1142. bijaše mu nasljednik Vrblen, gdje se u povelji, izdanoj rečene godine, kojom kralj Gejza potvrdjuje prava spljetske crkve, podpisà kao svjedok: „ego Verblen zagrabiensis episcopus laudo et confirmo“ (Fejer. II. 119.).

Prema tomu indi Macilin, (koga arcidjakon Ivan zove Mathianus, te medju njim i Fancikom, uzprkos Felicijanovoj listini stavlja Bernarda, koj je mnogo kasnje zasjeo tu stolicu), biskupovao bi od g. 1131. pa sve nekako do 1140. ili 1141. kada ga nasliedio Vrblen.

Ni u arcidjakona Ivana, ni u Vitezovića i Kovačevića, dà ni u istoga izprva Krčelića[1]) a napokon i Farlata[2]) o Vrblenu ni spomena neima, premda bijaše on šesti biskup na stolici biskupije zagrebačke. Pak zar mu je doisto u prošlosti sasvim izčezlo ime? Ono razdobje izmedju Duha i Fancike, ili ono Felicijanovo „non parvo tempore“ na temelju pisanih spomenikah, popunismo sa Singidinom i Manasom. I arcidjakon Ivan takodjer opaziv to razdobje, nastojao ga takodjer popuniti, a izpunio ga sa Bartolomejom, za koga, kako spomenusmo, nije znao ni dobu biskupovanja, niti ga igdje ubilježena našao. Moje je mnienje, da je naš arcidjakon čuo pripoviedati o nekakovom biskupu Vrbljenu, koga je on u svojoj mašti potencirao na Vartolomeja; ja bo nikako si drugačije nemogu protumačiti, na koj drugi način mogao bi Bartolomej unići u povorku biskupah zagrebačkih.

Biskup Vrblen ravnao je ovom biskupijom nekako do godine 1155., kada ga nasliedio Gotšald, koj se g. 1156. spominje kao svjedok na izpravi ostrogonskoga biskupa Martirija, kojom ondješnjemu kaptolu poklanja desetinu od 70 selah. (Fejer II. 143.)

Gotšaldovo biskupovanje potrajalo je samo nekoliko godinah, najdulje do g. 1162. jer već godine 1163. nalazimo na zagrebačkoj stolici biskupa Bernalda, kojemu pomenute godine kralj Stjepan III. potvrdjuje osudu Beluša bana, kojom bje tomu episkopatu dopitan posjed Dubrava, dar Ladislava kralja, koga posvojit htjede neki župan Nikola sa plemići šimedjske županije. (Mon. epis. zagrab. I. 2.)

Na temelju pismenih spomenikah poslie Bernalda biskupovao je Prodan, koj se g. 1181. mjeseca kolovoza spominje na izpravi kralja Stjepana III., kojom dosudjuje kaptolu zagrebačkomu Toplice kod Varaždina. (Mon. episc. zagreb. I. 4.)

Od godine 1163., kad se spominje biskup Bernald do g. 1181., kad dolazi biskup Prodan,

---

[1]) Krčelić (Hist. eccl. cath.) u povorci biskupah zagrebačkih nespominje Vrblena, ali poslie tiskana djela, naišav na njegovo ime, spominje ga u predgovoru (Prae-monita).

[2]) Farlatti (Illir. sacr. T. III. 174.) navadja listinu, u kojoj dolazi Vrblen, kao biskup zagrebački, ali u povjesti biskupije zagrebačke (T. V.) zaboravio na nj.

iztiče vrieme od osamnaest godinah, dostatno razdobje, za koje bi se naslućivati moglo, nebi li se medju Bernaldom i Prodanom uvrstiti mogao još koj biskup, a to nam se pitanje s toga nametnulo, što Krčelić, a za njim Farlati, a donekle i Pray, spominju nekoga biskupa Joba Da vidimo!

Biskupa Joba nespominje ni arcidjakon Ivan, ni Vitezović, ni Kovačević, koja potonja dvojica ozbiljno su se ipak bavila izpitivanjem prošlosti zagrebačke biskupije, a što veli Krčelić o Jobu, koj ga prvi iznesao na svjetlo, „Manuscriptum nostrum vetus, ex zagrabiensi ad *Quinqueecclesiensem* translatum perhibet“, nestoji nikako; jedno za to ne, što neima niti jedne izprave od g. 1162—1181., u kojoj bi se spominjao Job kao biskup zagrebački, a nije bio ni pečuvski (quinqueecclesiensis), jer se naročito kao pečuvski biskup medju g. 1163—1186. spominje neki Makarij. Jobu dakle u povorci biskupah zagrebačkih nemože nikako mjesta biti, s toga poslie Bernalda neposredno mora sliediti Prodan.

Prije nego li progovorim o Prodanu, treba mi iztaknuti, kako više puta u povjesti jedna neznatna grješka povuče za sobom drugu veliku pogrješku i pomutnju, kako je to glede biskupa Prodana bilo, od koga su historici: Krčelić, Farlati, Pray i dr. stvorili dva Prodana.

Ivan arcidjakon spominje samo jednoga Prodana, ali ga krivo stavlja iza biskupa Dominika, te Vitezović i Kovačević govore samo o jednom, dočim Krčelić prvi iznesao dva, a za sobom u tu bludnju povukao sve, koji se nakon njega bavili povješću zagrebačke biskupije. Ova pogrješka nastala je odatle što se izvorna listina izgubila, te mjesto nje sačuvao se samo njezin prepis iz XIV. vieka u sborniku poveljah biskupije zagrebačke ili u tako zvanom „liber privilegiorum episcopatus zagrabiensis“, gdje se veli, da je g. 1175. kralj Bela III. potvrdio zagrebačkomu kaptolu uživanje dvih predijah: Zeline i Novoga predija, koja je kupio nekoč biskup Prodan „Prodanus *quondam* episcopus zagrabiensis“ i poklonio kaptolu (Vidi moja Mon. episc. zagrab. I. p. 3.). Prema tomu indi god. 1175. bio bi Prodan mrtav. Ali mi imamo drugu izvornu listinu od god. 1181. kojom Bela III. potvrdjuje kaptolu zagrebačkomu Toplice kod Varaždina, što ih nekoč poklonio istomu kaptolu ban Aleksij (Monumenta l. c. I. 4.), gdje se medju svjedoci spominje biskup zagrebački Prodan, kao živ. Eto odatle nastadoše dva Prodana. Pretresemo li dobro listinu od god. 1175. opazit ćemo, da je njezin prepisač tu godinu krivo napisao MCLXXV., već da bi moralo stojati MCLXXXV., i to s toga, što se u tako datiranoj listini (1175.) spominju svjedoci, koji su mnogo kasnje iza ove godine obnašali one časti, koje im se ondje pripisuju, tako svjedok: Job, nadbiskup ostrogonski, za koga zna se, da je biskupovao od g. 1186—1203. (Fejer II. 228. VI. 2. 362.), zatim Pavao biskup kločki, koj se kao takov spominje istom god. 1188. (Fejer. II. 245.), te palatin Farkaš, koj dolazi tekar 1181—1185. (Kukuljević Codex dipl. II. 119. 123.); prema tomu indi, kako je dobro prvi to opazio Ferdo Knauz (Mon. eccl. Strigoniensis. I. 126.) mora se godina *1175.* izpraviti godinom *1185.*, a tim dobivamo, kako i mora biti, jednoga samo Prodana. Prodan, kako malo više rekoh, spominje se u listini od g. 1181. medju svjedoci, kao biskup zagrebački, a (kako izpravismo) godine 1185. mjeseca kolovoza, dolaze već kanonici zagrebački u stolni Biograd pred kralja Belu „cum Ugrino, tunc temporis *zagrabiensis electo*“, da ga mole, da im potvrdi uživanje onih predijah, koja im poklonio „Prodanus quondam episcopus zagrabiensis.“ Na temelju indi sačuvanih izpravah Prodan bi biskupovao samo od god. 1181. do kolovoza 1185. No to bi bilo vrlo kratko vrieme! Uzmemo li u obzir, da je Prodan za vrieme svoga biskupovanja kupio tri predija: Glogovnicu, što je Templarom poklonio, te Zelinu i Novi predij, koja je kaptolu darovao (Monumenta l. c. I. 3.), zatim što je biskupske posjede uredio i obkotario, spominje se bo u listinah i: „meta magna Prodani episcopi“ i „pons Prodani episcopi“ kao i „pons regis Colomani, secus quem nomen episcopi Prodani in corticibus arborum insculptum est“ (ibidem l. c. I. 9. 13—15.), to mi njegovo biskupovanje moramo od god. 1181. napred pomaknuti, bar za kakovih desetak godinah. S toga bih ja ovako naslućivao, da je poslie Gotšalda, biskupovao Bernaldo od god. 1162—1172. a nakon njega Prodan od g. 1172—1185. — A to bi bio opet jedan dokaz, da medju Bernaldom i Prodanom, nikakov biskup Job biskupovati nije mogao.

(Konac će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

Razmatranja.

§. 1.

Pouka onim, koji zanemaruju kršćanski nauk.

Uzrok većine grieha, koji se počinjaju, i nevaljanih izpoviedi, jest, kako rekosmo, da ljudi premalo razmiš-

*

ljaju o svojih dužnostih i veličini grieha. Neima razmišljanja bez potrebnog znanja, a neima znanja bez poduke. Nitko se ne rodi učen, veli stara, istinita poslovica. Poduka je dvovrstna, *aktivna* i *pasivna*. Aktivna poduka je ona, koja se daje, a pasivna, koja se prima.

Započeti ćemo s prvom. Nisam nakanio ovdje govoriti o dužnosti župnika, koji moraju podučavati svoje župljane u kršćanskom nauku i tumačiti im Evangjelje, ni o dužnostih poglavara u samostanih, kolegijih i odgojilištih obojeg spola. Predpostavljam, da ovi vrše svoju dužnost i da im nisu nuždne moje opomene, da ih tek ja potaknem na što veću revnost. Ja govorim ovdje samo o glavi obitelji, koj mora svoju djecu podučiti u početcih kršćanskoga nauka. Za to mora župnik mladence dobro izpitati iz kršćanskoga nauka, da vidi, hoće li kasnije kao roditelji znati podučiti svoju djecu u početcih kršćanskoga nauka te u nuždnih stvarih kršćanske vjere. Sigurno je, da oni roditelji smrtno griešе, koji propuste svoju djecu podučiti ili sami ili po valjanih učiteljih, te ako ne paze na to, da im djeca polaze kršćanski nauk, kada se tumači u župnoj crkvi. Ovaj grieh ima težkih posljedica, te se žalibože kod nas u Hrvatskoj često dogadja. Imade župa, u kojih se ne drži kršćanski nauk, jer u njekih mjestih dolazi vrlo malo ljudi na blagoslov (večernicu). Nu poznato je, da naš hrvatski narod rado polazi na zornice, te bi se kršćanski nauk mogao obdržavati kod zornice. Čini mi se, da tako i rade njeki župnici.

Češće još nailazi se na pomanjkanje pasivne pouke. Koliko puta šalju roditelji svoju djecu ili gospodari svoju družinu na kršćanski nauk, a ova mjesto u crkvu, podju na šetnju, ili ako i dodju u crkvu, driemaju, ne paze, zapamte tek njekoliko rieči poput papige, a ne znadu, što one rieči znače. Kršćanski nauk, kao i svaka druga znanost, ne sastoji u praznih riečih, nego u tom, da se rieči i njihovo znamenovanje razumije. Ja mogu najbolje znati sve izraze i propise koje umjetnosti, a da ipak ne znam njimi se poslužiti; pače mogu činiti upravo protivno od onoga, što se sadržaje u izrazih i u propisih. Tako se može dogoditi, da n. pr. dasku prepilim mjesto izgladim, željezo zbijem mjesto izravnam itd. Na pomanjkanje pasivne poduke naišao sam više kod odraslih, nego kod djece; za to sam uvidio u praksi, da je nuždnije pitati odrasle, nego li djecu, znadu li kršćanski nauk. A koliko puta mi se dogodilo, da sam pokorniku uzkratio odriešenje, jer nije bio dovoljno podučen u vjerskih stvarih.

Da tom neznanju doskočim, velim ovakovim po prilici ovo: Zar se ne bi sramili, da ste vojnik kroz više godina, a da poslie toga ne bi znali ni prve početke u oružju, ni najobičnije vojničke rieči i kretnje? zar ne bi zaslužili, da vas sramotno proćeraju iz vojske? Što bi bilo iz vas, da ste zidar, tesar, kovač ili ma kakav obrtnik, a da ne znate baratati s vapnom, sjekirom, batom itd. O koli je veća sramota, biti mnogo godina kršćanin, a ne znati ni što će reći biti kršćanin, te ne znati ni početke kršćanskoga nauka. Još je gore, ako ste već stari, a ne znate ni ono, što dobro znadu tolika djeca u osmoj ili desetoj godini! Ne mogu propustiti, a da ovdje ne navedem onu ludu izpriku, koju navadjaju mnogi odrasli, da se izpričaju, kad im čovjek predbaci, da ne znadu ni najnuždnije u vjerskih stvarih. Dok sam bio diete, kažu, znao sam sve, nu kasnije sam zaboravio. A zar bi bila valjana izprika za vojnika ili starijeg obrtnika, koj bi rekao: kad sam bio novajlija ili šegrt, znao sam sve, što spada na moj zanat, nu kasnije sam zaboravio? Tim ste veći krivac, odgovaram, jer je jasno, da čim ste bivali stariji, tim ste više zanemarivali vaš spas, pače niste na nj ni malo mislili. Zar ne znate, da se ne možete spasiti, ako ne znate dvie glavne tajne naše sv. vjere? Zar vam nije poznato, da ste dužni znati pod smrtni grieh Gospodnju molitvu, apoštolsko vjerovanje, zapoviedi božje i crkvene, sv. sakramente i čin vjere, ufanja i ljubavi? Kako ćete vršiti zapoviedi, ako ih ne znate? Kako ćete se vježbati u krepostih, koje su nuždne za spasenje, ako ne znate, koje su to kreposti i u čem sastoje? Kako ćete se moliti Bogu (a molitva je neobhodno nuždna, da zadobijemo milost božju), ako ne znate način, da dobro i uspješno molite, kako je učio naš božanski Spasitelj? Sv. pismo veli: *„pravednik živi po vjeri:“* vjera je njegova hrana, njegovo orudje, njegov štit: štit, da se obrani protiv napasti svojih duševnih neprijatelja; orudje, da svlada neuredne strasti; hrana, da se uzdržaje u životu milosti. Nu tko ne pozna istinu, propise i vjerske zapoviedi, naliči čovjeku, koj je lišen nuždne hrane te koj mora za to naprasno ili iznenada umrieti.

Kada ovdje govorim o znanju, razumievam pod tim, kako prije rekoh, stvar razumjeti i dobro shvatiti, inače ste kao i papiga. Jer što vjerujete, ako ne razumijete sadržaj vjerovanja? Same rieči nisu predmet vjere, već ono, što znače. Dogodilo mi se često, da sam upitao odrasle: što znači uzkrsnuće tiela? pa mi njeki ni ne odgovoriše, ili jedva rekoše, ne znam, njeki pače odgovoriše vrlo smiešno. Što dakle vjerujete, kada velite: vjerujem u uzkrsnuće tiela? Sigurno ništa, ili bar ne ono, što predlaže taj članak. Ovom zgodom vruće molim one, koji tumače kršćanski nauk, da se ne zadovoljavaju samo tim, što im se dobro odgovara, već neka paze, da li se razumije i smisao rieči.

Nu kakav liek da pružimo starijim, koji ne znadu tako važne stvari? Lahko je, ako znadu čitati. Neka si kupe Deharbeov katekizam, koji rabimo u hrvatskom prevodu u našoj nadbiskupiji; neka im ga protumači svećenik ili druga čestita i dobro podučena osoba, i stvar je gotova. Težko je s prostimi i s onimi, koji ne znadu čitati. Kako s njimi? Moraju li i oni s mladeži polaziti kršćanski nauk? Zašto ne? Stidimo se, smijati će nam se, odgovaraju. Pa onda? Da se spasi duša, mora

se sve učiniti i podnieti. Onim, koji imaju djecu, da im se drugi ne smiju, velim, da podju sa svojom djecom ili družinom u crkvu, da sjednu u njihovu blizinu, kao da paze, slušaju li njihova djeca i družina župnikovo tumačenje. Kada se vrate kući, neka opetuju, što su naučili u crkvi, kao da se hoće osvjedočiti, jesu li bili pazljivi; neka pozovu u kuću dobro podučeno diete ili starijeg čovjeka, koj dobro znade katekizam, te neka taj podučava djecu. Jedan dan neka prodju apoštolsko vjerovanje po našem diecezanskom katekizmu, drugi dan zapoviedi božje, treći dan čin vjere, ufanja i ljubavi itd. Pod izlikom, kao da će učiti samo njihova djeca, učiti će i oni sami, pa će odmah učiniti dva dobra djela. Nu bilo tomu kako mu drago, vi se morate dati u kršćanskom nauku podučiti, jer se inače ne možete spasiti.

§ 2.

Pouka onim, koji drže izpovied za vrlo težku stvar.

Što biste rekli o bolestniku, koj bi prezreo liečnika i ljekarije? Kazali biste, da je lud i da nije pri zdravoj pameti. Grješnik, osobito ako je u smrtnom griehu, sličan je bolestniku na smrtnoj postelji. Jedini liek, koj mu može pomoći, je izpovied, a jedini liečnik, koj mu može pružiti spasonosni liek, je izpovjednik. Zar nije onaj veliki ludjak, koj prezire i liečnika i ljekarije?

Recimo, da vam umre otac, majka, sin, zaručnica, a vi znadete za čovjeka, koj bi ih lahko oživio, zar ne bi bili okrutniji i gori od nieme životinje, kad ne bi htjeli poći i potražiti onog čudotvorca, da oživi osobe, koje su vam toli mile? Nu vaša duša mora vam biti milija od otca, majke, sina, zaručnice, jer je ona glavni dio vašega bića, te o njezinom životu u milosti božjoj ili o njezinoj smrti ovisi vaše vječno blaženstvo ili vječno prokletstvo. Vaša je pako duša po griehu mrtva. Izpovjednik može ju oživiti po sakramentu pokore. Zar ne bi bili prama sebi vrlo okrutni, kad ne bi htjeli poći k onomu, koj ima tako čudotvoran liek i koj vas može oživiti i spasiti jednostavnim odrješenjem?

Recimo, da njeki vladar proglasi sliedeći zakon: svaki, koj je počinio zločin, koj se kazni smrću (ne izuzev ni uvredu veličanstva), neka podje za to opredieljenom mojem ministru, neka mu iskreno izpovjedi svoj grieh i okolnosti grieha, neka prezre svoj zločin, moli za oproštenje, te iskreno obeća, da više ne će griešiti, ja ću mu oprostiti i zabraniti mojem ministru, da ga dalje proganja. Nu tko ne će da sâm svojevoljno izpovjedi svoj zločin, protiv toga ću strogo postupati i odsuditi ga na zasluženu kaznu. Svi bi rekli: *koli dobar vladar! koli milosrdan kralj!* Sigurno ne bi bilo zločinca, koj ne bi odmah ono učinio, što je odredio i naložio milosrdni kralj. A kad bi ipak njetko bio tako tvrdokoran, da ne bi ni ovo htio izvršiti, vi bi kazali: *ovo je luda*, te ga ne bi žalili, da ga vode na stratište. Vi bi rekli: *pravo mu je, zaslužio je još gore, kad bi to moguće bilo.* Nu što nije učinio nijedan vladar ovog svieta, to je učinio kralj kraljeva, vladar svega svieta, narediv sakramenat pokore ili izpovied. Da je njetko počinio najveće griehe, makar bez broja, neka podje k izpovjedniku te mu iskreno izpovjedi svoje griehe, neka od srca zamrzi na grieh, obeća čvrsto više ne griešiti, pa će zadobiti oproštenje grieha i steći pravo na nebesku baštinu. Zar ipak ima ljudi, koji ne će da ovrše ovaj zakon? Ova ludost je mnogo veća od one, koju sam prije spomenuo. Čovjek može izbjeći zemaljskoj pravdi, nu tko će moći prevariti sveznajućeg i svemogućeg Boga? Zar nije najveća ludost, najveća okrutnost protiv samoga sebe, htjeti i nadalje živiti u neprestanoj pogibli, te prije i radje htjeti oćutiti božansku pravdu u paklu, nego se valjano izpovjediti?

Poslie svega toga bilo bi bezkoristno odgovarati na one lude prigovore, koje običavaju njeki navadjati: *stidim se, bojim se, da će me izpovjednik psovati, i naložiti, da se češće izpoviedam*; *bojim se, da će mi naložiti veliku pokoru, neimam vremena* itd. Imate vremena za krčmu, za igru, za ljubakanja, a neimate vremena, da spasite dušu od vječne propasti? Nije vam težko raditi ciele dneve, da zaslužite komad kruha, a težko vam je žrtvovati njekoliko sati, da zaslužite nebo? Da se oslobodite pakla, čini vam se težko zastiditi se potajno pred jednim čovjekom, težko vam je, da vas izpovjednik malko izpsuje (ako se to u obće i dogodi) ili da vam naloži nješto veću pokoru? Stidite se i bojite se, a niste se stidili ni bojali Boga, kad ste griešili? Svega toga ne trebate se bojati od izpovjednika, koj je pun Kristovog duha, te koj u onom času, kad vam predočuje težkoću vaših grieha, žali od svega srca vašu nesreću i zadaje vam pokoru primjerenu vašim silam, vašim okolnostim, vašim duševnim potrebam. Koliko puta polazite one ljude, koji vam daruju njekoliko novčića? Koliko sati čekate, da možete govoriti s gospodinom, od kog kanite moliti kakav dar ili milost? A zar je onda težko poći dva ili više puta k izpovjedniku (ako se to u obće dogodi), koj može darovati vašemu srcu blago nebeske milosti, koj vas može dovesti na pravi put vječnog spasa, koj vam može darovati izgubljen raj? Sve se ovo dogadja za to, jer neima vjere.

(Dalje će sliediti.)

Odgovor na članak: „Ženitba stavnih obvezanika, koji su navršili treći dobni razred, al u nijednom razredu nebijahu na stavnji."

Velečastni gospodin Josip Šafran, župnik u Velikom Grdjevcu pokušao je u br. 8. Katoličkoga Lista ove godine dokazati, da je dozvoljeno vjenčati one stavne obvezanike, koji su navršili treći dobni razred, ali u nijednom razredu nebijahu na stavnji.

Ja sam prošle godine u br. 50. Kat. Lista dokazivao, da takve ženike *nesmijemo vjenčati.*

Za utvrdu dokazivanja iznesao je i g. župnik Šafran dokazala, a i ja sam izneo dokazna sredstva, koja su me protiv mojega prijašnjega mišljenja nuždnom silom prinukala, da izvedem zaključak: *„nesmijemo vjenčati one, koji su navršili treći dobni razred, a u nijednom razredu nisu bili na stavnji.“*

Gdje je sada istina? Sigurno je, da ju obadvojica nezastupamo. Svigdje treba da stojimo na čvrstom temelju, da se opremo o čvrsti oslon, a to je napose od potrebe u stvarih ovakove naravi, gdje nije suvišan ni najbudniji oprez.

Svedimo stvar na čistac, da nemutimo i nesmutimo.

Dvoje navadja gosp. župnik Šafran za podkriepu svoje tvrdnje.

Prvo je, što navadja iz vlastitoga mišljenja, a to je *„neprilika župniku i ženiku“*, koju stvara i jednomu i drugomu ono, što sam ja dokazivao ili da pravilnije reknem, ono, što zakon propisuje gledom na ženitbu stavnih obvezanika.

Što ću ja na to, nego li iskreno priznati, da je to u istinu prava neprilika. Poznam ju dobro. Župnik sam i ja, a k tomu nekako se još držim na mjestu, gdje vrlo gusto doznajem za takove neprilike i drugih župnika iz ciele dieceze.

Ali svaki zakon zadaje nekakovu ranicu slobodi ljudskoj, stvara ti neprilike, kojih nebiš imao da zakon nebude bio stvoren.

Neima sumnje, da je velika neprilika, što stavnoga obvezanika šalju *„od mila do nedraga“*, da se naknadno stavi. Ali tu nepriliku stvorio je zakon, komu se on pokoriti mora, pa bilo da se izmrcvari na tom trnovitom putu.

„Čekati zakonitom ženitbom do navršene 36. godine života, od hiljadu njih jedva će jedan.“

I to je neprilika, al još je veća neprilika, što takovi nesretnici ovim svojim činom zaboravljaju na mnogo uzvišeniji i savršeniji zakon, što zaboravljaju na zakon najvećim ugledom Svevišnjega Boga posvećen.

Što je ono „ići od mila do nedraga“ i „čekati zakonitom ženitbom do navršene 36 godine života“, što je to, velim, prema onomu: *„regnum Dei non possidebunt.“*

Ondje se boji neprilike a ovdje se neboji.

To je pomanjkanje prave pobožnosti, to je krvava rana, koju treba izcieliti. Ni to se neće postići bez neprilika i to neprilika mnogo većih nego li je ona, što nam ju stvara zakon o ženitbi stavnih obvezanika.

Drugo, što navadja g. župnik Šafran, da podkriepi svoje dokazivanje, jest rešitba ministra za zemaljsku obranu od 23. siečnja 1879, br. 1033., koja je on našao u svojem „župnom arkivu.“

Ja za tu rešitbu nisam znao, ali da sam ju i poznavao, bio bih pokraj nje sve jedno branio onaj zaključak, *„da nesmijem vjenčati one, koji su navršili treći dobni razred, a u nijednom razredu nisu bili na stavnji.“*

Zašto? Ministar izdao je rešitbu u slučaju konkretnom. Liepo je odpisao županijskoj oblasti, da netreba kazniti župnika, koj je vjenčao momka, *„izstupivšega iz trećeg dobnog razreda, koj niti u vojsku niti u domobranstvo uvršten nije, i to bez obzira na to da li je zadovoljio svojoj stavnoj dužnosti ili nije.“*

Tim nipošto nije izrečeno načelo, kako g. župnik Šafran hoće. U tom partikularnom slučaju je ministar pogrešno tumačio obranbeni zakon. Po onom: *„lex in codice, favor in judice“*, izkazao je on milost samostanskomu predstojniku, tumačeć „pro hic et nunc“ obranbeni zakon drugačije, nego li što ga je shvatila i tumačila županijska oblast. Občenito takovo tumačenje nije ministar nikada izdao.'

Da kasnije o tom predmetu nebude bila izdana nikakova ustanova, onda bih *„ex re similiter judicata“* mogao za ravnanje uzeti onu ministarsku rešitbu, odnoseću se makar na jedan samo slučaj.

Ali načelo izrečeno je izrazitije i jasnije u kasnijih *obćenitih* ustanovah, koje brane ženitbu onim, koji nisu udovoljili svojoj stavnoj dužnosti. Načelno takovo rešenje jest odpis c. kr. ministarstva za zemaljsku obranu od 9. travnja 1883. br. 1861./389. koja glasi: „Diejenigen, welche ihrer Stellungspflicht nicht nachgekommen sind, unterliegen auch *nach dem Austritte aus der dritten, beziehungsweise* vierten Altersklasse bis zur *vollständigen* Erfüllung ihrer Stellungspflicht dem Vereheliehungsverbote.“

Ona rešitba koju g. Šafran navadja, izdana je g. 1879. a ova je izdana g. 1883.

Po onom principu: *„Lex posterior derogat priori“* valjala bi bez dvojbe samo ova rešitba, koju sam ja sada i prije naveo.

Ali čekaj, da ti nešto priznam. Ja neznam u kakovom odnošaju stoje domobranska ministarstva u Beču i u Pešti. Neznam, da li i u koliko odluke jednoga zasjecaju u područje drugoga. Zato ću reći da nisam posve stalan, da li ona odluka bečkoga domobranskoga ministra ima valjanost za nas, koji stojimo pod domobranskom upravom peštanskoga ministra. Recimo, da ova odluka, koju sam naveo, za nas nevriedi.

Ja je zato ni prije ni sada nisam naveo, da njom riešim pitanje. Ona je baš toliko išla u prilog mojemu dokazivanju, koliko g. Šafranu za njegovo shvaćanje rešitba Sendeova, izdana u specialnom nekom slučaju.

Drugi je osnov, na kojem sam ja stajao i na kojem sam temeljio ono *„da nesmijemo vjenčati one, koji su navršili treći dobni razred, a u ni jednom razredu nisu bili na stavnji.“* To je obranbeni zakon od g. 1889. i naputak, koj je s njim istodobno izdan.

Iz toga zakona sam ja izveo svoj zaključak, a bečku odluku sam tek mimogredce spomenuo da se stvar laglje shvati.

G. župnik Šafran izostavio je iz moje razpravice „nervum probationis", a trebalo je da baš na njega navali.

Što dakle propisuje obranbeni zakon? Evo ovo: §. 35. obranbenoga zakona i §. 23. obranbenoga naputka obvezuje svakoga, koj je dosegao dobu za stavnju propisanu, da *se sam prijavi za stavnju.*

Koj propusti prijavit se „*čini se krivim prekršaja, te se ima kazniti globom od 5—100 for.*

Obranbeni obvezanik dužan je po tom prijaviti se za stavnju, makar da nije bio pozvan s razloga, što nije unesen u maticu, što je stranac itd.

Ako se nije prijavio, *nije niti udovoljio stavnoj dužnosti*, t. j. on je *stavni obvezanik*, makar da je navršio sva tri dobna razreda.

Ako zakon tako strogom sankcijom nalaže svakomu da udovolji dužnosti stavnje, onda per consequens nalaže i dušobrižniku, da si pribavi uvjerenje o tom, da je momak, koj se hoće ženiti, udovoljio toj dužnosti. Bez toga uvjerenja nesmije ga vjenčati po §. 19. naputka i po §. 50. obranbenoga zakona.

Kako će si pribaviti to uvjerenje? Treba staviti na ženika pitanje: je si li bio na stavnji? gdje ti je o tom potvrda?

Dok godj mi nepredloži izprave, iz koje se razabire, da je na stavnji bio, i da nije unovačen, nesmijem ga vjenčati jer je on *stavni abvezanik.* Još više.

Taj stavni obvezanik, kojega po §. 50. obranbenoga zakona nesmijem vjenčati, može postati „*vojnim obvezanikom*"

Doznade li se najme za takvoga, koj se nije sam prijavio za stavnju, toga onda nemilice stave pod oružje, pak makar on i manje sposoban bio. Za kaznu mora on godinu dana dulje vršiti vojničku službu, nego li što je po zakonu redovito propisana.

Što sada? Ti si ga vjenčao, a on treba da nosi oružje. Kako ćeš opravdati svoj postupak? Da li tim što dotičnik u tri razreda nebijaše na stavnji? Nipošto. Da je on uzprkos tomu, što ga u nijednom razredu nebijaše na stavnji, ipak po zakonu smatran bio za *stavnoga obvezanika,* dokazuje to, što je sada, kada je navršio i više od tri dobna razreda, *unovačen.* Po §. 50. obranbenoga zakona učinio si se sukrivcem *prekršaja,* i još ćeš za svoju gorljivost platiti eraru liepi „Trinkgeld" od 30 do 300 for. To je veća neprilika od one, koju osjećam vršeć točno zakonske propise.

Kad sam ja ono u Katoličkom Listu prviput razpravljao to pitanje, nisam nadošao na to, da je to pitanje već i prije sadašnjega obranbenoga zakona, i to sasvim u smislu toga zakona riešeno bilo.

Naša duhovna oblast primila je godine 1869. od zemaljske vlade naputak o podjeljivanju iznimnih ženitbenih dozvola stavnim obvezanikom.

Taj naputak priobćen je okružnicom od 5. studenoga 1869. br. 2447. diecezanskomu kleru, pak mu je dodano i tumačenje u kojem se pretresa i ovo pitanje i rešava baš onako, kako sam ga ja riešio:

Evo te okružnice u cielosti:

„Broj 2447.

Kr. zemaljski vladni odjel za nutarnje poslove saobćio je ovomu kapitularnomu vikarijatu dopisom svojim od 27. listopada o. g. br. 2394/799. naredbu izdanu dne 30. rujna o. g. br. 1219. svim ovozemnim političkim oblastim, s obzirom na §. 44. zakon. članka XL. ob obranbenoj sili, koji je svećenstvu ove nadbiskupije shodna znanja i ravnanja radi odavle saobćen dne 9. srpnja o. g. br. 1614. glede podjeljivanja iznimnih ženitbenih dozvola za momke, stavnoj dužnosti podvržene, i one, koji još nisu stupili u dobu stavnoj dužnosti podvrženu.

Tom se naredbom u točki 4. ujedno označuje, tko se bez dozvole oblastne može ženiti.

Budući da je spomenuta naredba polag prehvaljenog odpisa svećenstvu već dostavljena preko političkih oblastih, ovime se gg. župnici i upravitelji župa pozivlju, da spomenutu naredbu točno obdržavaju, a ujedno se za razjasnjenje primjećuje sliedeće: *a*) alinea u točki 4. b. „i svojoj vojenoj dužnosti od godine do godine zadosta učinio" razumieva se tako, da je dotičnik počam od prvoga svoga dobnoga razreda, bivši pred povjerenstvo za novačenje pozvan, pred isto se od godine do godine stavio, i tako svojoj vojenoj dužnosti zadovoljio, premda inače — bilo s kakovih mu drago razloga — u vojsku nije uvršten.

Ako se je dakle tko, budući u dobi stavnoj dužnosti podvrženoj pred povjerenstvo za unovačenje stavljao, t. j. vojenoj svojoj dužnosti od godine do godine zadovoljio, a u nijednom dobnom razredu u vojsku nije uvršten, može se bez dozvole oblasti ženiti kad prekorači treći dobni razred, t. j. kad mine ona koledarska godina, u kojoj je on bio u trećem dobnom razredu.

Na to se zato mora paziti, jer se može dogoditi, da se tkogod, prem stojeć u dobi stavnoj dužnosti podvrženoj, pred povjerenstvo za novačenje — ma bilo zbog kakovih mu drago nedovoljnih razloga — ne stavi, a time „svojoj vojenoj dužnosti ne zadovalji"; takav se, ma i treći dobni razred već prekoračio, ženiti ne smije, dok se ne izkaže, da se pred povjerenstvo za novačenje ne mora staviti."

Hvala Ti, brate Joso, na priliki, koju si mi pružio te sam mogao i morao o Tvojoj i svojoj neprilici u javnosti progovoriti. Pravo je. Neka se stvar bistri. Neprilika jest i ostaje taj obranbeni zakon. Ali treba ovršavati njegove propise, pak nećemo podpasti pod njegove sankcije. To će svakako biti mnogo manja neprilika, pak zato to poručujem i preporučujem tebi i svim onim, koje si ti drugačije naputio. **Dr. Mato Matina.**

Viestnik.

Zagreb. († Ivan Šenk.) Dne 26. veljače umro je Ivan Šenk, župnik u Selnici. R. i. p.

— Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Stepinac Matija 20 for. Kraljević Ferdo 10 for. Dr. Volović Josip 10 for. Crkvenac Friderik 10 for. Smiljanić Josip 20 fr.

Repar Nikola 8 for. Dolenec Matija 6 for. Stepić Ivan 10 for. Jemeršić Ivan 10 for.

U Zagrebu dne 3. ožujka 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Slovenska katolička skupština.) Odlični slovenski katolici bave se mišlju, da se još ove godine sazove u Ljubljanu katolička skupština, na kojoj bi bili zastupani svi Slovenci. Već se je i odbor stvorio, koji ima misliti na priprave, i koji je u tu svrhu na mnogobrojne slovenske odličnike i pouzdanike upravio pismo s molbom, da bi i oni tu namjeru poduprli svojim savjetom. Odbor se nada, da će do polovice ožujka dogotoviti prve priprave, pa da će onda moći za kratko izaći u javnost s gotovim programom.

Dao Bog, da se ta plemenita i spasonosna namjera slovenske braće što sjajnije izpuni. Možda bi to i nas malko osviestilo i pobudilo iz ovoga driemeža. Ako slovenski katolici uvidjaju, da im je nuždan zajednički rad u borbi proti zlu, to je isti za cielo nam Hrvatom još mnogo nuždniji.

— († Biskup Roskovanyi.) Nitranski biskup Dr. August Roskovanyi preminuo je dne 24. veljače u 85. godini dobi svoje. Bio je potomak stare ugledne plemićke obitelji, a rodio se 6. prosinca 1807. u Szenni (Ungskom komitatu). Kada mu je bilo 20 godina, postigao je čast doktora filosofije. Za svećenika zaredjen je bio 9. siečnja 1831., a godine 1832. promoviran je za doktora bogoslovja. Pošto je obnašao razne časti u nadbiskupiji Jegarskoj, postao je godine 1847. biskupom suffraganom, a godine 1851. došao je na biskupsku stolicu u Vacu, i zatim godine 1859. na onu u Nitri. Cielo je njegovo djelovanje od početka na to smjeralo, da širi sreću i blagoslov. Njegove ogromne zaklade i mnogobrojni po njem utemeljeni humanitarni zavodi svjedoče o njegovoj bezprimjernoj darežljivosti. Književni rad Roskovanyiev na polju crkvenom nije bio manje znamenit od njegove dobrotvornosti. Knjige, što ih je napisao, dolaze na 70 svezaka, od kojih su najznamenitije: Monumenta catholica (1842); De coelibatu et breviario, 8 svezaka; De Romano Pontifice, 16 svezaka; Beata Maria immaculata virgo, 8 svezaka; De mixtis matrimoniis i De matrimonio in ecclesia catholica. — Pa i u posljednjih godinah pisao je svaki dan po više sati i njegova je najveća želja bila, da uzmogne dogotoviti već započeti zadnji svezak supplemenata k velikomu djelu „Beata Maria immaculata virgo.“ U politiku nije se pačao.

U Roskovanyiu izgubila je katolička Crkva jednoga od svojih najvećih učenjaka. Zbog svoga krepostnoga i pobožnoga života bio je obćenito štovan i ljubljen.

— (Hodočašće u Jeruzalem) Glavno povjereništvo za svetu zemlju u Beču priredjuje za dojdući uzkrsni blagdan u Jeruzalem hodočašće katoličke gospode i gospodja. Polazak iz Beča ustanovljen je na 31. ožujka. Na 1. travnja ukrcati će se hodočastnici u Trstu u ladju. Putovati će se ladjom Lloydovom preko Brindisi-a (2. travnja) u Aleksandriju (6. travnja), odavle s egipatskim parobrodom u Jaffu (8. travnja) i od ovuda kopnom preko Ramleha u Jeruzalem, gdje će karavana ostati do 19. travnja i odakle će se vratiti ili preko Galileje ili ravno istim morskim putem. Putni trošak ustanovljen je na 540 for. (prva klasa na Lloydovih ladjah) i 420 for. (druga klasa). Tko ne će poduzeti kopneni put iz Jeruzalema u Galileju, plaća 120 for. manje. Prijave za to hodočašće imaju se obaviti jošte prije 15. ožujka kod glavnoga povjereništva za svetu zemlju (Das Generalcommissariat des heiligen Landes, Wien, erster Bezirk, Franciscanerplatz Nr. 4.), gdje će se dobiti takodjer obširni program zajedno snaputkom za putovanje.

— († Kardinal Mermillod) Dne 24. veljače umro je u Rimu kardinal Gašpar Mermillod. Bijaše rodjen 22. rujna 1824. u Carougu blizu Geneve. Svećenički red dobio je 1847. Imenovan vikarom župe *Saint Germain* u Genevi razvio je najveću revnost na obranu vjerskih istina, i dao se na to da ih razširi, služeći se osobito štampom. U to svrhu utemelji *Observateur Catholique* i nešto kašnje *Annales Catholiques de Genève*, list koji je uživao najveće štovanje i ugled. Mermillod ni kašnje kao biskup nije prestao zanimati se za katoličku štampu. Zaista, poslije koncila Vatikanskoga, da se uzmogne braniti vjera proti lažnim pojmovom i protuvjerskim težnjam, utemelji glasoviti *Correspondance de Genève*, koja je u prvih godinah poslije 1870. sačinjavala veliko podporište za stvar sv. Stolice i za obranbeni savez medju katolicima raznih narodnosti, osobito zbog viesti, koje se pošiljahu iz Rima. Mermillod bio je izvrstan pisac, i u njegovih člancih vazda se je pokazivala velika živahnost štila i izvanredna dubljina misli.

Nego na to se nije ograničila njegova radinost. Bio je veoma rječit propovjednik, te mu se divila sva Europa zbog njegovih konferencija i biranog govora. Imenovan kuratom kod *Nôtre Dame*, glavne katoličke župe u protestantskoj Genevi, svojimi propoviedmi pobudio je obću pozornost. Propoviedao je u Turinu u prisutnosti Viktora Emanuela, u Parizu, u Beču, i tja u Štokholmu i u Danskoj. Nije bilo važne svečanosti u Francezkoj, Švicarskoj i u Belgiji, gdje ne bi htjeli imati za govornika glasovitoga Mermilloda. Njegove propoviedi, besjede pogrebne i govori, jesu kao sbirka ulomaka iz svetoga besjedničtva i iz znanosti o svih najvažnijih pitanjih našega vremena.

Pijo IX. prekonizirao je Mermilloda naslovnim biskupom Hebronskim 22. rujna 1864., i malo dana zatim htio je, da ga sam osobno posveti.

Episkopat Mermillodov bio je plodan mnogimi djeli za razširenje i uzdržavanje vjere katoličke. Razvijao je život intelektualni i kršćanski, pridruživao se svim katoličkim poduzećem švicarskim i obćenitim poduzećem za Crkvu, osobito onim, koja imaju za svrhu poboljšanje stanja radničkih klasa, zaštićivanje mladeži i napredak medjunarodnih socijalnih studija.

Nesnosljivost protestantska u Genevi pravila je silnu zapreku njegovu djelovanju. Kada pak nikne nesretna sekta staro-katolika, Monsignor Mermillod, iztaknuv se žarom, kojim je razkrinkao varke onih heretika, bio je prognan iz Geneve. Nu 15. ožujka 1883., Leon XIII., pošto mu je pošlo za rukom odstraniti zapreke sa strane švicarske republike, imenovao je Mermilloda biskupom Losannskim i Genevskim, gdje je nastavio s uviek većom revnošću djelo svoje apoštolsko.

Sv. Otac, da odlikuje i nagradi osobite zasluge Mermillodove, podigao ga 23. lipnja 1890. na čast kardinalsku. Od toga vremena boravio je Mermillod u Rimu, gdje je takodjer mnogo dobra učinio.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 10. U Zagrebu, 10. ožujka 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Nešto na uvodni članak u „Narodnih Novinah“ br. 45. t. g.

U naslovu spomenuti uvodni članak je dopis iz „karlovačkoga kotara“, kojim dopisnik, neki g. „?“, nastoji dokazati, kako „Obzoraši“ „idu za tim, da povuku u izbornu borbu vjeru i crkvu, čemu kod nas ne ima gotovo nikakva uzroka ni razloga.“

Čitav je taj članak odnosno dopis naperen proti Obzorašem. Pak zašto se onda „Katol. List“ osvrće na nj? Možda je i on „Obzoraš“? Sudeći po tom članku, g.? po svoj prilici drži, da jest. Ali se vara.

„Katolički List“ ne pripada nijednoj od stranaka, koje u nas postoje; on nastoji, da bude prema svojoj zadaći pravi pravcati „katolički“ tjednik, koji stojeći na stanovištu čisto katoličkom, prosudjuje crkveno-političke dogadjaje, osobito one u našoj domovini, i kaže svoje mnienje o njima bezobzirce na to, hoće li to biti poćudno ovoj ili onoj stranci. Učini li vladina stranka što dobra, crkvi, narodu koristna, „Kat. List“ je prvi, koji će joj na tom hvaliti; ogrieši li se koja od opozicijonalnih stranaka o crkvu, o narod, „Katol. List“ neće joj ostati dužan, dakako, sve u onom okviru, koji mu opredieljuje njegov zadatak, njegov smjer.

Kad dakle „Kat. List“ nije „Obzoraš“, što se treba baš on prvi i do sad jedini osvrtati na upitni članak? Zato, jer g.? boreći se proti „Obzoru“, „Obzorašem“, nastoji pobiti ponajviše ono, za što se „Obzor“ (a bome ni „Hrvatska“, još manje „Narodne Novine“, koje kad bi i htjele, ne bi smjele) nikada nije ešofirao, ali što se je „Kat. List“ vršeći svoju dužnost usudio prigovoriti onim, koji ravnaju udesom naše domovine. Mi bar ne znamo, kada bi „Obzor“ bio navaljivao na vladu s toga, što je dokinut svakdašnji polazak mise na srednjih školah, što je vjeronauk brisan izmedju predmeta propisanih za izpit zrelosti itd., ali je našim čitateljem poznato, da smo se mi više puta radi tih i još gdjekojih stvari potužili na visoku vladu, izjavili svoje nezadovoljstvo, ni s daleka ne misleći time „prikazati „Obzorovu“ stvar kao stvar vjere i crkve.“

Sudeći dakle po tom, valja da je g.? pišući svoj članak imao najviše „Kat. List“ pred očima, kad nastoji dokazati, kako su neopravdane njegove „Obzoraške“ tužbe. — To je razlog, zašto se mi na upitni dopis osvrćemo.

U ostalom, sve da gospodin? i nije na „Kat. List“ ciljao, ovaj prema svomu zadatku imade pravo i dužnost kazati svoje o njegovom dopisu, pošto se tiče crkvenih odnošaja u našoj domovini.

Prije ipak, nego predjemo na samu stvar, neka nam se dozvoli posumnjati, jeda li je upitni dopis „Narodnim Novinam“ poslan baš iz „karlovačkog kotara.“ Nije li možda skovan u samom Zagrebu, ili u njegovoj najbližoj blizini? Istina je doduše: „non quis, sed quid“, ali je često vrlo dobro znati ne samo quid, nego i quis. Kako bi n. pr. nama bilo sad lako, da je g.? zaista onaj gospodin, na koga mi mislimo. Ne bi nam sad trebalo ništa drugo napisati, nego da je ? = N. N. to i to napisao u „Narodnih Novinah“, i svatko bi bio na čistu, što treba držati do njegova dopisa. Nu pošto sigurno ne znamo, jeda li je „?“ doista onaj gospodin, koga mi mislimo, ne preostaje nam drugo, nego da predjemo na stvar.

Gospodinu je dopisniku medju ostalim žao, što „neodvišnjački listovi podjaruju vjersku uzrujanost primjetbami i dodatci, kojimi prate svoje razprave i viesti o stranoj i domaćoj situaciji, ... odkuda bi se dalo zaključiti, da se u našoj monarkiji ili jošte više u Ugarskoj, a

najpače u Hrvatskoj i Slavoniji, vriedjaju prava i sloboštine crkve."

„Kat. List" nije neodvišnjački list, barem ne u smislu gospodina?, premda je donekle ipak neodvišnjački, koliko naime ne ovisi od nijedne u nas postojeće političke stranke, već jedino od nauke crkve. Pak što se onda grebe, gdje ga ne srbi? Tà g.? misli neodvišnjačke listove! Dà, ali mi već kazasmo u početku, po čem sudimo, da on „Kat. List" ubraja u neodvišnjačke listove. Ako pak se još sjetimo, da je baš „Kat. List" u prva četiri broja t. g. donio članak (viesti) o situaciji kat. crkve u svietu, ter viesti o toj situaciji popratio primjetbami i dodatci, kojimi situacija crkve u „našoj monarkiji, ili jošte više u Ugarskoj, a najpače u Hrvatskoj i Slavoniji" nije prikazana baš idealnom, onda nam ne će g.? zamjeriti, ako navedene njegove rieči na se uporavimo i nješto na njih uzvratimo.

Kod nas ne smije čovjek u žalobnom tonu ni pisnuti o postupanju vis. vlade sa crkvom katoličkom, da ga namah ne ubroje u buntovnike i da mu stanoviti krugovi ne kažu: to tužakanje je samo politika, — opozicijonalna politika. Bilo prije par godina. Gospodin? će se sjećati, kako je stanoviti mladi sveučilištni profesor uzrujao poštene katolike svojimi bezbožnimi predavanji. Pisalo se proti njemu, molilo se kompetentne krugove, neka bi se tomu profesoru zabranilo takovo predavanje, da ne truje hrvatsku katoličku mladež. Al su ti krugovi rekli, da je to piskaranje samo iz politike, i da je to samo opozicija — pa basta. Taj je profesor još uviek na svom mjestu, i — koliko znamo — još se nije popravio. Tko dakle vuče kod nas vjeru u politiku? „Kat. List", ako i nije nikada uztvrdio, kao što niti ne bi mogao uztvrditi, da vladina stranka poput Nerona ili Diocletiana postupa sa crkvom katoličkom (no to bi još trebalo!), ali se je u potonje vrieme višeputa potužio na neke žalostne pojave, nepovoljne kat. crkvi u Hrvatskoj; nu mi se ogradjujemo proti tomu, da mu se radi toga podmeću kakve političke tendencije i agitacije. Mi smo se potužili ne iz politike, ne da oponiramo, već da zlo iznesemo na vidjelo sa željom, da ga oni, na koje spada, odstrane. Žalibože, onakova zla, kakova mi iznesosmo, ne lieče se odgovorom: to je političko rovarenje, to je „opako nastojanje, s kojega bi mogla da nastrada sveta stvar."

Dà, ali po gospodinu? u nas nema nikakvih pojava i dogadjaja, koji bi bili nepovoljni po crkvu katoličku, jer ono, čim se je nekoji o g o r č e n i m l a d i ć dobacio za veoma zaslužnim (?) predšastnikom današnjega predstojnika bogoštovja i nastave u Hrvatskoj, spočitnuvši mu: da je dokinuo svakdašnji polazak mise na srednjih zavodih, da je dokinuo učestvovanje školske mladeži na nekojih crkvenih obhodih, da je dokinuo na maturi izpit iz vjeronauka, a isto tako polugodišnje izpite iz vjeronauka itd., — to sve gospodinu dopisniku „Narodnih Novina" iz k a r l o v a č k o g k o t a r a nije ništa.

Ako išta opravdava našu sumnju, da je g.? pišući svoj dopis imao pred očima — recimo najmanje — i „Kat. List", onda je to gore navedena stavka iz njegova dopisa. Kad je naime predšastnik današnjega predstojnika odjela za bogošt. i nastavu pr. g. imenovan za predsjednika stola sedmorice, „Kat. List" mu je doista u svom viestniku spočitnuo gore spomenute činjenice, a koliko znamo, nije mu ih spočitnuo nijedan drugi list, — ako ne možda kašnje po „Kat. Listu." Po tom bi onaj „ogorčeni mladić" imao biti urednik ovoga lista. Dakle „ogorčeni mladić"! Možda g.? misli, da je urednik ovoga lista ogorčen za to, što nije prošle godine imenovan za profesora na sveučilištu, premda je četiri godine prije bio suplentom na istom zavodu, i premda ga je profesorski sbor bogoslovnog fakulteta prošle godine jednoglasno izabrao i vis. vladi predložio? U ovom listu, kako štovani čitatelji dobro znadu, to do sada još nije bilo ni jedanput spomenuto, a ne bi to nikada ni spominjali, da „Narodne Novine" sa svojim „?" ne izazivlju. Neka bude g. dopisnik uvjeren, da urednik ovog lista, ako i jest ogorčen, nije ogorčen radi toga, premda mu je žao, što nije uvažen predlog profesorskog sbora. Napokon prebendarski kruh, koji ga je srećom dopao, pošto mu je vis. vlada uzkratila sveučilištni, za ovim baš toliko ne zaostaje, a svakako imade prednost pred sveučilištnim, što je sigurniji, jer se ne može tako lako oteti, kao sveučilištni.... Ima u našoj domovini dosta drugih razloga, dosta prežalostnih pojava, radi kojih je i urednik „Kat. Lista" ogorčen, a radi kojih bi i gosp.? imao biti ogorčen, da ima smisla i srca za vjeru i domovinu. Što se pako mladosti urednikove tiče — „ogorčeni mladić"! — neka znade g. dopisnik, da se urednik ne stidi svoje mladosti, — a svakako je voljan radje kao ogorčeni mladić umrieti, nego da doživi starost, u kojoj bi ono branio i odobravao, što gosp.? brani i odobrava u svojem dopisu iz k a r l o v a č k o g a k o t a r a.

On brani naredbu vis. kr. zem. vlade, kojom je vjeronauk brisan izmedju predmeta propisanih za izpit zrelosti. „Nije to učinjeno — veli on — iz priezira ili omalovažavanja predmeta, već upravo protivno, što se hoće, da najuzvišenija nauka uma i srca ne bude u istom redu sa profanim znanostima.“ Ah, ah! kolikog počitanja prama nauku vjere, koliko mara za nj! A mi se još tužimo! Tko da se tu ne sjeti Juliana apostate, koji je kršćanom otimao dobra, te im priečio, da se klasički izobraze, sve iz brige i želje, e bi se — kako bi on znao na njihove tužbe odvratiti, — kao prosti neuki siromasi mogli što lakše spasti? Doista čudno, što naše duhovne oblasti ne uvažiše taj mar vis. vlade za nauk vjere, već se potužiše — koliko znademo — protiv dotične naredbe, iz počitanja prema nauku vjere izdane. A valjda bi te duh. oblasti trebale najviše znati, što je koristno po vjersku naobrazbu mladeži, koja će danas sutra odlučan položaj zauzimati u družtvu? Gosp. dopisnik kaže, da je tako i drugdje, gdje je školski sustav analogan našemu. U tom grmu leži zec. Imituje se vanjski sviet. Samo dalje. I drugdje je država najprije vjeronauk brisala izmedju predmeta za izpit zrelosti; poslie mu je opredielila mjesto medju neobligatnimi predmeti itd., dok napokon nije u svojih školah zabranila ikakvo poučavanje u religiji (Francezka, Italija); — što više, i isto sveto ime Božje izključila je iz svojih škola. Ali se i posljedice toga ljuto već osjećaju, pošto se moralna izkvarenost medju mladeži upravo grozno širi, samoubojstva bivaju sve češća, i broj mladih zločinaca od dana do dana postaje sve veći. Ne govore li dosta jasno i najnoviji djački nemiri u Italiji, kako takova mladež, koja u školi uzraste bez Boga i bez vjere, ne trpi uzde i stege? Ne mislimo, da će naša vis. vlada poći tako daleko, kako su drugdje išli, al svakako počima nasljedovati one, koji su toli daleko dotjerali, dakako, ne „iz priezira ili omalovažavanja predmeta, već upravo protivno, što se hoće, da najuzvišenija nauka uma i srca ne bude u istom redu sa profanim znanostima.“ — U ostalom ako je drugdje tako, zar je sve ono dobro, što je drugdje? Zar crkva katol. drugdje to odobrava? Ne bori li se ona svagdje proti tomu? Nije li u Bavarskoj prije par godina ipak uspjela, te je vjeronauk, jednom već brisan izmedju predmeta za izpit zrelosti, opet medju iste uvršten?

Isto tako brani g.? naredbu vis. kr. zem. vlade, kojom je dokinut svakdašnji polazak mise u tri zadnja topla mjeseca školske godine. Po njemu je i ova naredba izdana samo za to, da nam mladež postane što nabožnija. „Biti će, — veli on — da se je opazilo, da ljudi toliko više zanemaruju nabožne čine, koliko su više bili u mladosti na nje silovani proti svojoj volji.“ Doista duhovne oblasti u Hrvatskoj zbilja ne znadu, što je koristno, a što je štetno po religiosno-moralni uzgoj mladeži. One — koliko znademo iz pouzdana izvora — i proti toj naredbi prosvjedovaše moleći vis. vladu, da ju dokine!

Ne ćemo se upuštati u pedagogičko razpravljanje pitanja o shodnosti, da školska mladež za toplih mjeseca, prije predavanja pribiva sv. misi. Ovu shodnost i korist takvog pribivanja ne uvidja samo onaj, koji ne zna, što je sv. misa, i kolike milosti dobivaju oni, koji joj prisustvuju kako treba, i koliko takovih milosti potrebuje baš mladež izvrgnuta tolikim napastim; ili ako znade, što crkva katolička o sv. misi uči, onda ne vjeruje. Drugčije si ne možemo protumačiti, kako se može tko protiviti tome, da školska mladež svaki dan polazi misu, kad je toplo vrieme.

Ali — kaže g.? — dužnost svaki dan prisustvovati sv. misi, nije „naložena nigdje u svietu niti svećenikom niti svjetovnjakom.“ Dobro. Al za što ne bi mogla biti naložena mladeži srednjih učilišta, kojoj je to koristno, koja tu dužnost može lako vršiti?

Crkva katolička, znajući, da je sv. misa neizcrpivo vrelo milosti za one, koji joj pribivaju, želi, da joj njezina djeca pribivaju što češće. Ako pak je zakonom naložila svojim članovom, da moraju svake nedjelje i svakog blagdana pribivati, to je minimum, kao što je minimum, da se svake godine najmanje jedanput izpovjede i pričeste. Zar treba, da se mladež priuča samo na ono, što je minimum dužna? Znade li g.?, što je to minimum glede vjerskih dužnosti? Znade li, kako je minimum blizu nihil-u? Ako je on zadovoljan s nabožnim duhom naše sveučilištne mladeži, neka nam dopusti pitanje: po čem se poznaje taj duh? Jeda li po tom, što se ta mladež svake godine najmanje jedanput izpovieda ili što svake nedjelje pribiva sv. misi? U ostalom ako je zadovoljan s nabožnim duhom sveučilištne mladeži, onda je znak, da svakdanji polazak mise nije tu mladež pokvario, pošto je ova mladež, dok je bila u srednjih školah, još svaki dan polazila sv. misu u toplih mjesecih školske godine.

Težko je činiti razliku glede na nabožnost mladeži, koja je odgajana za absolutisma, koji ju tjerao, kako g.? kaže, na vršenje religiosnih

čina, — i mladeži, koja je odgajana za slobodnije ere. Ako bi se već imala ta nabožnost razlikovati, mi mislimo, da bi ta razlika bila u prilog mladeži odgojenoj za absolutisma. Ako pak današnja intelligencija popreko slabo mari za vjeru, i ako zauzima stanovište nekako neprijazno crkvi katoličkoj, tomu sigurno nije kriv svakdašnji polazak mise i pripravljanje iz vjeronauka za izpit zrelosti, na što je bila za svoga djakovanja silovana, već liberalisam, indifferentisam, koji je za absolutisma a još više poslie njega u srednjih školah na nju uplivao.

Što je vis. kr. zem. vlada u gradovih i u selih učinila, da se uredi i razvije obuka u nauku vjere, „Katol. List" joj to sa zahvalom priznaje; samo neka vis. vlada blagoizvoli imati pred očima ono: „unum facere, aliud non omittere", ili još bolje, neka s jednom rukom ne ruši ono, što je s drugom sagradila, — pak ćemo joj biti još zahvalniji i ne ćemo se nikada tužiti na nju.

Na koncu ćemo gospodinu? samo još odgovoriti, kako to, da na našem bogoslovnom fakultetu ima najmanje redovitih slušatelja. Jer valja da g.? na to misli, kad svoje protivnike napućuje, neka „otvore vladino izvješće o stanju školstva u Hrvatskoj i Slavoniji za 1889—1890., i to neka zavire u poglavje o sveučilištu i neka dobro prouče podatke o redovitih i izvanrednih slušateljih. — Ove su brojke veoma zanimive za svakoga, tko želi i crkvi učenih službenika."

Da bude tko učen i čestit svećenik, nije baš potrebno, da položi izpit zrelosti, i za to poglavarstvo sjemeništno ne sili klerike gimnazijalce, koji 7. i 8. razred uče u sjemeništu u liceju, da idu na gimnaziju polagati izpit zrelosti. Kraj svega toga ipak se svake godine iz VIII. razreda sve više klerika javlja, da se podvrgnu tomu izpitu. Zadnjih godina ih uviek bijaše oko 15—20. — Kad bi javni učenici gimnazije znali, da će i bez izpita zrelosti moći postati sudci, odvjetnici, činovnici, profesori itd., — pitanje je, bi li se oni svi podvrgavali izpitu zrelosti? — Osim toga koliko je teže klerikom kao privatistom položiti taj izpit, nego javnim djakom! Javni je gimnazijalni djak oprošten od izpita baš iz onih predmeta, koji najviše posla zadavaju, ter su za mnoge i najteži, ako je imao pod godinom najmanje dobar red iz njih; dočim klerik treba da se pripravi iz svih predmeta bez razlike, te se može reći, da klerik skoro tri puta više treba učiti za izpit zrelosti, nego javni gimnazijalac VIII. razreda. Uzmimo k tomu, da mnogi klerici nisu bili djaci zagrebačke gimnazije, buduć dolaze u zagrebačko sjemenište iz raznih gimnazija i krajeva. Ovakove zagrebački gimn. profesori ne poznadu, ter se onda hoće što temeljitije uvjeriti o njihovoj zrelosti, uslied česa ih dakako valjda strože pitaju nego svoje redovite djake, koje poznavaju. Posljedica toga je, da klerici češće znadu pasti na izpitu zrelosti. Bilo je i toga prijašnjih godina, da je gdjekoji gimnazijalni profesor gojio osobitu antipatiju proti crnoj haljini i bio uvjeren, da reverenda ne može pokrivati mladića, koji bi bio sposoban položiti izpit zrelosti, i da se u sjemeništu u 7. i 8. razredu ama baš ništa ne uči. Tako se dade pojmiti, koliko je klerikom teže polagati izpit zrelosti nego javnim djakom; tako se dade pojmiti, za što ih poglavarstvo ne sili, da se tom izpitu podvrgnu, i za što je na bogoslovnom fakultetu razmjerno manje redovitih slušatelja, nego na drugih.

Toliko htjedosmo kazati gospodinu? na njegov dopis iz karlovačkoga kotara, ne da oponiramo, ne da vjeru vučemo u politiku, već iz želje da se bistre pojmovi, da se zlo odstrani, a dobro unapredi. Samo bismo na koncu još umolili g. dopisnika, neka u buduće ne vidi politiku u svakom njemu nepoćudnom slovcu i kretu, svagdje gdje je neima; jer inače stvar izgleda, kao da je baš on, koji vjeru zavlači u politiku, i da prigovara samo iz principa: „reci mu, da ti ne reče."

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 3.

Pouka onim, koji se izpoviedaju samo jedanput ili dvaputa na godinu, a mogu višeputa.

Dosele nastojao sam podučiti one, koji se ne izpoviedaju po više godina, a sada ću podučiti one, koji misle, da su Bog zna što učinili, ako se izpovjede jedan, dva ili tri puta u godini. To može biti dovoljno za pastire, čuvare, ili za one, koji moraju živiti u šumah, na polju, daleko od crkve, te jedva dospiju, da prisustvuju sv. misi u nedjelju ili blagdan, i da se jedanput u godini izpovjede. I to bi dobro bilo, nu žalibože kod nas u Hrvatskoj, a osobito u onih župah, gdje se služi samo jedna sv. misa, ima pastira, čuvara, sluga, družine, koji kroz cielu godinu ne dolaze k sv. misi, izuzev najveće blagdane, a polovica, ako ne i većina, propuste korizmenu izpovied. Takovi moraju se podučiti, da su dužni moliti se Bogu na paši ili gdje bili, da ponesu sobom krunicu ili molitvenik i da mole. Kad takav dodje na izpovied, mora ga duhovni pastir o svemu dobro izpitati, jer znademo, da se na pašah ne

dogadjaju samo poljske štete, kradje, već i tako bezsramne stvari, da se čovjek zgraža.

Cesto su sumnjive izpoviedi onih, koji živu u većih mjestih i gdje ima više svećenika, a izpoviedaju se 2—3 puta na godinu. Ove izpoviedi mogu biti često nevaljale i svetogrdne. U praksi naišao sam na mnoge slučaje, te me moj sud nije prevario. Ne govorim ovdje, kako ljudi ove vrsti težko i površno izpituju svoju saviest. Sjećam samo na pokajanje i odluku, koja je nuždnija od ustmene izpoviedi grieha.

Ovakovim velim: Pokajanje nuždno za valjanu izpovied je mržnja i oduravanje grieha vrhu svega: odluka je čvrsta volja prije umrieti nego sagriešiti, i dosljedno, upotrebiti sva sredstva, da se opet ne sagrieši. N. pr. vi vidite Franju, gdje se druži cieli dan s Antunom, s njim stanuje, jede, spava, šeće, zabavlja se: možete li reći, da Franjo prezire Antuna? Zar ne ćete reći, da je Antun najbolji i najdraži Franjin prijatelj? A kako vi možete reći, da oduravate grieh vrhu svega, ako u njem živite po više mjeseci, ako se s griehom u duši smijete, razgovarate, zabavljate, a ne mislite na to, da se ga riešite, što bi lahko učinili, samo da hoćete?

Čuli ste često, gdje su propovjednici i izpovjednici dokazivali, da je sakramenat pokore najuspješnije sredstvo, ne samo da zadobijete oproštenje grieha, već takodjer da vas očuva i od novih grieha: a vi se ipak služite vrlo riedko ovim izvrstnim liekom protiv grieha radi vaše nemarnosti i lienosti. Ako ozdravite poslie težke bolesti, vi ćete se točno držati liečnikovih propisa, samo da opet ne obolite. Kad bi tko vidio, da ne činite ništa od onoga, što vam je liečnik propisao, odmah bi rekao: *taj hoće da opet oboli.* To vriedi i za vas, jer se riedko izpoviedate, prem bi se lahko često izpoviedali. Neimate valjda prave volje ni čvrste odluke, da više ne sagriešite. Za to se i dogodi, da su vam mnoge izpoviedi nevaljale, jer niste imali skrušenog pokajanja i čvrste odluke.

Nuždno je, da se takovi pokornici nagovore na obćenitu izpovied, da se dalje ne gradi bez čvrstog temelja: inače ne znam, čim bi umirio svoju saviest, da takovim podielim odrješenje. Ako se ovakovim naloži češće izpoviedanje za pokoru, pa se ipak ne izpoviedaju, to povrh grieha, koji su počinili propustiv pokoru naloženu im za težke griehe, redovito govoreć raste sumnja, da se nisu kod prijašnjih izpoviedi skrušeno pokajali i čvrsto odlučili ne griešiti više; jer čim je veća dužnost nješto učiniti, tim je žalostnije duševno stanje, ako se to propusti učiniti.

§. 4.

Pouka onim, koji se hvale, da su izpovjednika prevarili i izmamili odrješenje.

Nije riedak slučaj, da njeki pokornici prevare izpovjednika, da zadobe odrješenje, te zataje griehe, koje su počinili, ili kažu, da su rabili njeka sredstva te ovršili sve, što im je izpovjednik naložio. U ovaj grieh padaju često oni, koje izpovjednik scieni za shodno prije izkušati, nego li ih odrieši, da se osvjedoči o njihovoj stalnosti, a osobito se dogadja to onda, ako takova kušnja dulje potraje. Takovi obično odgovaraju na izpovjednikovo pitanje: jeste li zalazili u ovu kuću? nisam; jeste li ovršili svoju pobožnost? jesam. Svećenik im naravski podieli odrješenje, oni pako odlaze posve zadovoljni, govoreć sebi i svojim prijateljem: *baš sam prevario izpovjednika.* Takovi slučaji dogodiše mi se osobito u bolnicah.

Ovakovim velim: Vi činite, da se s jedne strane smijem, a još više da se s druge plačem. Vi se tješite, da ste prevarili svećenika, nu vrag je vas još većma prevario. Izpovjedniku nije se dogodilo nikakovo zlo, što vam je povjerovao. On je učinio svoju dužnost i stekao si zasluge kod Boga. Vi ste sagriešili, a vrag se tomu veseli. Vi mislite, jer ste od svećenika izmamili odrješenje, da su vam griesi u istinu oprošteni: varate se, jer ste tek sada počinili veliki grieh, svetogrdje. Vi ste grozan čin počinili, jer ste pretvorili dragocjenu Kristovu krv u otrov, i najspasonosniji liek u smrtnu ranu. Zar ne znate, da dvojica slušaju vaše griehe, kad ih izpoviedate? Svećenik, koga vidite, i Bog, koga ne vidite. Odrješenje vaših grieha mora proizaći od obojice, da vam griesi budu u istinu oprošteni. Da vam svećenik i podieli oproštenje grieha, a Bog ne, tad vam ipak griesi nisu oprošteni, pa da vam je sám sv. otac papa podielio odrješenje. Nu ako vi iskreno izpoviedate svoje griehe, za nje se skrušeno kajete i čvrsto odlučite više ne griešiti, te ste pripravni sve ono učiniti, što vam izpovjednik naloži, tad vam u isti čas sa svećenikom i Bog oprašta griehe. Obratno, ako vam izpovied nije iskrena, bez pokajanja, bez odluke po vašoj krivnji, tada vas proklinje Bog onaj čas, kada vam svećenik daje odrješenje. Zar je to dobitak? Zar ste tim što postigli? Ajte, pa se još i hvalite. Vrag, dá, on se veseli punim pravom; iza vaših ledja smije vam se paklenim smiehom.

To isto velim i onim, koji se hvale ili tješe, da su župnika prevarili u korizmi za izpoviednu cedulju, te si ju od drugoga pribavili, a da se nisu izpoviedali, ili da su se bez izpoviedi pričestili. I kod nas u Hrvatskoj dogadjaju se takovi slučaji. Gdjegdje postoji velika zloporaba s izpoviednimi ceduljami. Znadem slučaj, gdje je župnik uzkratio cedulju, jer dotičnik nije platio bir ili lukno, pa tako se taj nije kroz 4 godine izpovjedio. Što spada bir na izpovied? Opet dogadja se obratno, da njekim uzkrati župnik na njeko vrieme cedulju iz valjanog razloga, jer n. pr. nisu dovoljno podučeni u vjerskih stvarih, a drugi susjed izpovjediti će ih bez cedulje. U ovih naših izpoviednih ceduljah ima silnih anomalija. Ako se diele, neka se diele radi one prave svrhe, zbog koje su uvedene, ili se neka izpovieda bez njih.

Onim, koji su si pribavili cedulju, kao da su se izpovjedili, velim: vi ste varalica i prevareni. Vi ste učinili smrtni grieh, jer se niste izpoviedali u korizmi, i učinili ste grieh, koj je u njekih biskupijah zadržan, t. j. svećenik vas ne smije odriešiti od tog grieha bez posebne biskupove dozvole. Nu ako i nitko ne zna za taj grieh, znade Bog, a vaša duša biti će prokleta, ako ne budete činili pokoru.

(Dalje će sliediti.)

Imadu li se u subotu pred glušnom nedjeljom svi križi i slike u crkvi pokriti i kako?

U sredini korizme sastali se malo ne svi svećenici jednoga kotara kod svog vicearcidjakona, da mu pomognu izpoviedati njegove župljane. Tu se medju župnici povede rieč i o pokrivanju križeva i slika u subotu pred glušnom nedjeljom, dočim kapelani to naprosto slušahu, držeći, da ta stvar ne spada na njih. Glede tog predmeta tako se razilažahu župnici, da je gotovo bilo toliko mnienja, koliko glava. Jedan je tvrdio, da se u župnih crkvah ne moraju pokrivati križi i slike, već da taj zakon veže samo stolne crkve. Drugi je opet branio, da je dosta pokriti križe, dočim se slike pokrivati ne moraju. Treći opet reče, da se moraju pokriti samo križi i slike Spasitelja, i to zastorom od kakve god boje, samo da na njem ne bude nikakve slike. Četvrti se oglasi veleći, da on doduše pokriva sve križe i slike nu samo na oltarih, i to zastorom, na kojem su naslikane zgode muke i smrti Isusove, a to da je sasvim u redu i t. d.

Pita se tko od ovih ima pravo? Nijedan. Po crkvenih naime propisih imadu se u subotu pred glušnom nedjeljom *u svih crkvah pokriti svi križi i slike i to ljubičastim zastorom, na kojem ne smiju biti nikakve slike.* Evo za to dokaza.

Biskupski ceremonijal (libr. II. cap. XX. n. 3.) kaže: „Ad primas Vesperas Dominicæ, quæ de Passione dicitur, cooperiantur, antequam officium inchoetur, omnes cruces et imagines Salvatoris Nostri Jesu Christi per Ecclesiam; et super altare nullae ponantur imagines Sanctorum.“ Odatle zaključivahu nekoji, da to veže samo stolne crkve (pošto se biskupski ceremonijal u prvom redu njih tiče), te da je dosta pokriti križe i slike našega Spasitelja. Nu to ne stoji, pošto rubrika misala u subotu poslie IV. nedjelje u korizmi na koncu veli *u obće:* „Ante Vesperas cooperiuntur Cruces et Imagines.“ Izreče tako *u obće* više puta i zbor za sv. obrede. Godine 1663. pitahu nekoji dalmatinski biskupi: „An Cruces et Imagines Sanctorum, quae in iconibus Altarium reperiuntur, *debeant* in primis Vesperis Dominicae Passionis tegi an vero Cruces et Imagines Salvatoris tantum? Et S. R. C. die 4. Augusti 1663. in Dalmatiarum n. 2094. respondit: *Debent tegi omnes Imagines in primis Vesperis.*“ To veže i onda, ako se na taj dan svetkuje makar i zavjetnik ili naslovnik crkve. Evo za to odluke. Franciskani pitali: „An *debeant* velari Imagines et cruces Sabbato Passionis, si occurrat eo die festum S. Titularis vel Patroni Ecclesiae? Et S. R. C. 16. Novembris 1649. in Januen n. 1466. ad 2. respondit: *Affirmative.*“

Da pako ne bi tkogod pomislio, da su te odluke već možda zastarjele, evo mu i novije od god. 1878. Jedan magister rituum bio pitao: „An tempore Passionis *debeant* cooperiri omnes prorsus sacrae imagines sive pictae sive sculptae atque etiam illae, quas populus singulari veneratione prosequitur?“ Na to mu zbor za sv. obrede 30. siečnja 1878. odgovori: „Orator consulat probatos auctores.“ (Izp. Acta S. Sedis, vol. XXI. pag. 370. dub. VIII.)

Sad da vidimo, što o tom vele auktori. Ja ću se pozvati samo na znamenitije i poznatije auktore. Gavant, jedan od najuglednijih liturgista kaže: „Sabbato præcedente Dominicam Passionis ante Vesperas primas de eadem Dominica, etiamsi sint de Sancto, tegantur, juxta Cæremoniale Episcop. libr. 2. cap. 20. Cruces et Imagines Salvatoris per Ecclesiam velis *violacei coloris,* in quibus non appareat *ulla figura* seu Imago, ne insignia quidem Passionis; nullæque ponendæ sunt super Altare Imagines Sanctorum. Verum non solum Cruces et Imagines Salvatoris in dictis primis Vesperis de Dominica Passionis, sed etiam Icones Altarium et omnes Imagines Sanctorum, quæ reperiuntur in Ecclesia tegi debent, ut declaravit S. R. C. 4. Augusti 1663.“ (Thesaurus sacrorum rituum tom. I. Pars IV. tit. VII. Rubr. 7. n. 1.)

Falise, vrlo uvažen auktor, veli o tom ovo: „Ante Vesperas sabbati dominicæ Passionis, sive sint de festo, sive a capitulo de dominica, juxta rubricas Missalis ante dominicam Passionis et cæremoniale episcoporum, *velari debent* omnes cruces et imagines, non tantum Domini nostri Salvatoris, sed etiam quorumcumque sanctorum, et non tantum in altaribus sed etiam *per totam ecclesiam.* Velum autem debet esse *violaceum* absque ulla in eo depicta cruce vel imagine, etiam repræsentante Passionem Domini.“ (Sacrorum rituum elucidatio pag. 586.)

To isto kaže i De Herdt, koji dodaje tomu i razlog, veleći: „Id fit ad luctum fidelibus inspirandum, vel quia divinitas tunc fuit abscondita et velata in Christo; permisit enim se capi et flagellari ut homo, tanquam non habens in se virtutem divinitatis; unde in evangelio dominicæ Passionis dicitur: Jesus autem abscondit se, et exivit de templo.“ (Sacræ liturgiæ praxis, tom. III. n. 21.)

Da navedem još samo jednog auktora i to Josipa Macha isusovca, kojega je djelo „Tesoro del sacerdote“ odobrio sam zbor za sv. obrede. Veli pako taj auktor u spomenutom djelu (volume 1. pag. 423.) ovo: „Nei primi Vespri della Dominica di Passione si *devono* co-

prire non solo le croci e le effigie del Signore, ma anche quelle dei santi e persino i quadri degli altari."

Na koncu mi je spomenuti i to, da se ciela slika Propetoga ima pokriti, tako da se ne smiju vidjeti ni glava ni ruke ni noge. Križi ostaju pokriveni do velikoga petka, a slike do „Slave" u veliku subotu, tako da se u to vrieme ne smiju odkriti, pa makar se slavio zavjetnik ili naslovnik crkve ili posveta iste. Pitalo se: „An Imagines et Cruces detegi debeant, quando in hebdomada Passionis occurrit festum S. Titularis vel Dedicatio Ecclesiæ. Et S. R. C. 16. Novembris 1649. in Januen. n. 1466. ad 3. respondit: *Negative*." Samo sliku Majke Božje sedam žalosti smjeti je u petak poslie glušne nedjelje odkriti, gdje je takav običaj (S. R. C. 12. Novembris 1831.), te na veliki četvrtak i petak ogrnuti ju crnom koprenom. (S. R. C. 21. Martii 1744.)

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. S najvećom žalošću javljamo, da je presvietlomu gospodinu biskupu Franji Gašpariću, našemu kapitularnomu vikaru, pala u nedjelju dne 6. t. mj. kap, te mu uzela lievu stranu tiela. Presvietli gospodin nalazi se uslied toga u dosta opasnom stanju, te je već primio i svetotajstva umirućih.

— † Dne 3. t. mj. umro je Kuzma Telebar, župnik u Peterancu. R. i. p.

— (Korizmena poslanica biskupa Posilovića.) Presv. g. biskup senjski i modruški, dr. Juraj Posilović, tumači u ovogodišnjoj svojoj korizmenoj poslanici, kako se ima u ovom svietu pobožno živjeti, i pokazuje, da je to prava pobožnost, kad se u obće živi po Isusu Kristu, a to možemo i moramo mi svi kršćani, ako i ne svi jednakim načinom i jednakom mjerom.

— (Književno društvo sv. Jeronima.) Redovita glavna skupština književnoga društva sv. Jeronima obdržavati će se dne 17. t. mj. u 10 satih prije podne u jednoj dvorani nadbiskupskoga sjemeništa. Pozivaju se gg. članovi društva, da rečenoj skupštini prisustvovati izvole.

— (Svećenstvo i predstojeći izbori saborskih zastupnika.) Preč. kapitularni vikarijat nadbiskupije zagrebačke u svom II. ovogodišnjem cirkularu izdao je ovaj naputak:

„Povodom predstojećih izbora zastupnika za buduću saborsku periodu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije drži kapitularni vikarijat za shodno opomenuti častno svećenstvo ove nadbiskupije, osobito pako dušobrižno, da ono, obzirom na uzvišeno svoje pastirsko zvanje tako prije, kako kod samog izbora nastoji čuvati se svega, što se neslaže sa dostojanstvom svećeničkoga stališa, ili što bi moglo umanjivati ugled, osobito pako bi moglo potresti sinovljim povjerenjem župljana, toli potrebitim za uspješno pastirsko djelovanje, s jedne a s druge strane dovesti u sukob sa svjetovnom vlašću.

Tom se opomenom nekani zapriečiti osobno pravo svećenstva slobodnog izbora, zajamčeno mu ustavom i izbornim redom, koje pravo može svaki svećenik po najboljem svom znanju i subjektivnom uvjerenju vršiti; niti misli kapitularni vikarijat zabraniti svećenstvu mirno i triezno dogovaranje sa jednomišljenici ob osobi, u kojoj će se složiti, ali svakako želi, da od svećenstva odvrati one neprilike, neugodnosti i veliku odgovornost, koja bi mogla stići pojedince, ako bi se upuštali u kojekakve stravstvene agitacije, ili čak počinili kakove izgrede.

Na taj korak sklonula je ovaj kapitularni vikarijat medju ostalim naredba velikoga župana županije zagrebačke od 28. siečnja 1892. br. 60 pr., upravljena na podredjena sva gradska poglavarstva i kr. kot. oblasti, a kojom se nalaže: da negledeć na razliku stališa, svakoga uhite i oštro kazne, koj bi prigodom priprava izborskih pogrdjenjem, uvredom ili ocrnjivanjem pojedinih lica dirao u tudje poštenje, ili poticanjem na mržnju narodnosti sijao razdor medj narodom, a svaki slučaj da njemu prijave.

Ovaj se kapitularni vikarijat nada, da će častno svećenstvo, i samo zabrinuto za dobar glas i ugled svoga stališa, nastojati medju sobom dobrim primjerom i bratskom ljubavi suzdržavati braću svećenike od svakog izgreda, ako bi se možda gdje koja našla, te bi se dala zavesti na stranputice, ili sama, zaboraviv na svoj položaj i dužnost prama svomu stadu: „da budu u prvom redu pobornici ljubavi i sloge, a ne mržnje i nesloge" — dala povod, da političke oblasti budu prisiljene protiv njih postupati.

U Zagrebu, dne 25. veljače 1892."

— (Dobrotvornost sv. Otca.) Sv. Otac htio je i ove godine godišnjicu svoga izbora, koja je bila 20. veljače, proslaviti činima osobite dobrotvornosti. Preko kardinala pro-datara obdario je 45 oskudnih svećenika sa doživotnom penzijom u ukupnom iznosu od 7000 franaka; nadalje predao je Rimskom kardinalu vikaru 4000 franaka, da ih porazdieli medju oskudne svećenike kao izvanrednu pripomoć; povrh toga naložio je apostolskoj eleemosineriji, da navadnim putem podieli 10.000 franaka siromašnim obiteljim u Rimu; napokon je jošte stanovitu svotu predao društvu sv. Petra (Circolo di S. Pietro), da ju to društvo upotrebi za svoje pučke kuhinje (cucine economiche).

— (Govor sv. Otca.) Kardinali čestitali su dne 1. t. mj. sv. Otcu k njegovomu rodjendanu (sv. Otac rodio se 2. ožujka 1810.) i k godišnjici njegovoga krunisanja, koja je bila 3. ožujka. Govorio je kardinal Monaco

La Valetta, dekan sbora kardinalskoga, te je rekao: Sv. sbor je proniknut najdubljom zahvalnošću, što je Bog u dobroti svojoj udielio, da je papa doživio ovaj sretni dan u podpunoj snagi. Spomenuo je djela, kojimi je papa Leon XIII. i ove godine proslavio svoje papinstvo, iztaknuo je spomenik, koji je podignut u Lateranu Inocenciju III., i izrazio je nadu, da će Leonu XIII. biti dano, e one ideje, koje su oduševljavale Inocencija III. i napunjale ga svetom revnosti, vidi u podpunom sjaju ostvarene na slavu Crkve i dobro čovječanstva. — Papa odgovori, da je s početka mislio svomu velikomu predšastniku podignuti spomenik u Perugi, gdje je isti preminuo. Nu Lateran, gdje je Inocencij III. obdržavao znameniti sabor, koji je Crkvi i državam pokazao nove pute, pričinio mu se kasnije dostojnije mjesto za taj spomenik. I tako se diže, kaže Leon XIII., u crkvi Lateranskoj monumenat Inocenciju III. — u sadašnjosti i u budućnosti znak borbe za proslavljenje svetih zakona Božjih. Ideje, koje su pronicale Inocencija III., u koliko su se ticale oslobodjenja svete zemlje bijahu izljev onoga za vjeru oduševljenoga vremena, odnosno pak na neovisnost Crkve bijahu izljev božanske istine. Za istim ciljem ide i on (Leon XIII.), do duše s manjom snagom, al s jednakim žarom. Zadaća je danas težka. U vrieme Inocencija III. bila je vjera glavna podpora duhovnoga života narodâ; danas je vjera popustila, i društvene uredbe čini se da nemaju ni kakve druge svrhe, nego da duh kršćanski oslabe, ime Kristovo izbrišu. Medjutim Crkva posjeduje moć, koja će sve zapreke nadvladati. Što je ljuća borba, to će ljepša biti pobjeda. On će, završi papa, i u napredak stupati putem od Boga mu označenim i ostatak svojih sila posvetiti će svetoj svojoj zadaći.

— (Sud u Montdidieru i vrhovnost papina.) Markezica Plessis-Bellière, koja je preminula u Francezkoj nije tomu davno, ostavila je papu baštinikom svojih dobara. Ta se sastoje u jednoj palači u Parizu i u jednom prostranom posjedu. Presumptivni baštinici pokojničini, htijući da oni zaposjednu ta dobra, radili su da unište oporuku, pa su navadjali za razlog, da papa nema više svjetovne vlasti; i podigli su o tom tužbu kod suda. No sud u Montdidieru izrekao je osudu u prilog papi. Ta osuda dopušta juridičku sposobnost sv. Stolice, da imade posjed u Francezkoj. Razjasnjuje se osuda tim, što papa poslije dogadjaja 1870. nije prestao biti vladalac, i s toga je sposoban, da steče vlastničtvo i posjed u Francezkoj, kao što i svaki drugi vladalac, ako samo to odobri i privoli francezka vlada. „Sveta Stolica, piše o tom *Journal des Debats,* je država posebne vrsti, jerbo neima teritorija; ali je za stalno država, budući da imade poslanike ovjerovljene kod sebe i rešava poslove. Samo zakonodavstvo talijansko pripoznava joj taj karakter, ne samo time, što člankom 3. zakona o jamstvih podjeljuje papi vladalačke časti, nego još i kroz to, što člankom 12. istoga zakona osigurava poslanikom stranih vlada kod svete Stolice uživanje svih povlastica, doznačenih agentom diplomatičkim po pravu medjunarodnom.“ Po tom dakle, ako bombe god. 1870. mogoše porušiti jednu zidinu, ne mogoše ipak uništiti prava.

— (Švedski kralj Gustav Adolf o dvoboju.) Često se čuje mnienje, da dvoboj, akoprem manje umjestan za gradjanske krugove, ipak u vojski će ostati neizbježiv. Drugoga je mišljenja bio jedan kralj, komu kao strategiku malo ima ravnih, koji kao vojnik sa svakim se je natjecao osobnom hrabrošću: švedski kralj Gustav Adolf. Njegov englezki životopisac, Harte, pripovieda (svezak II. str. 170.) sliedeće:

Dogodilo se, da je u jednom pruskom ratu (1626—1629.) veoma zavladao u švedskoj vojski običaj dvoboja, pa to ne samo medju častnici, nego i medju prostimi vojnici. Radi toga izda kralj proti tomu strogu naredbu, koja je svakomu, tko bi ju prekršio, prietila kaznom smrti.

Malo iza toga nastane medju dvjema visokim častnicima neka prepirka. Jerbo su oni vrlo dobro poznavali odlučnost kraljevu, da će on kod svoje rieči stalno ostati, to se podigoše, da zamole u njega audienciju, te u istoj izprose dozvolu, da svoju stvar urede kao ljudi od časti. Kralj za čas plane kad mu to predložiše, ali se brzo opet sabere i nadvlada, tako da oni od svega ništa ne opaziše. Prema tomu pričini se, kao da sažaljuje vriedne ljude, koji držahu čast svoju za povriedjenu, ali ipak da im mora reći, da ih on jako prekorava zbog njihovih krivih pojmova o časti i slavi. No jer se čini, da je ta njihova namjera, pobiti se u dvoboju, plod zrelog promišljanja, to da će im dopustiti, da pokušaju mejdan u opredieljeno vrieme i na opredieljenom mjestu. „Ali, gospodo moja“, reče on, „ja ću sam biti svjedok očevidac vaše izvanredne hrabrosti i srčanosti.“ — Kralj dodje u opredieljeno vrieme, sa malom četom pješaka, koje on dade postaviti u okrug okolo dvobojnika. „Napried“, reče on, „sada se borite, dok jedan ostane.“ Ujedno izda ovu zapovied na vojnoga tamničara: „Odmah, čim jedan od njih padne, biti će drugomu ovdje pred mojim očima glava odrubljena.“

Oba častnika stajahu jedan časak kao ukočeni. Zatim padoše na koljena i moljahu kralja za oproštenje. On im oprosti i nagovori ih, da su se zagrlili i obrekli si, da će do smrti ostati dobri i vjerni prijatelji. Pa to su oni i činili istinski i zahvalno. Od to doba ne nalazimo više, da bi se slučio dvoboj medju častnima u vojski Gustava Adolfa.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 11. U Zagrebu, 17. ožujka 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

K IMENDANU

NJ. PREUZVIŠENOSTI

DRA. JOSIPA JURJA STROSSMAYERA,

BISKUPA BOSANSKO-DJAKOVAČKOGA I SRIEMSKOGA.

19. OŽUJKA 1892.

Sav Te rod naš svom u srdašcu nosi;
Ti u njem bdiješ ko čista mu sviest —
— — — — — ne haj, što podli
I zlobni sviet na Te baca se kalom;
Kal mu je hljeb, —

P. Preradović.

Urotiše se — na sve dići ruku,
Što žarom plamti ljubavi spram Boga, —
Što vjeru daje domu si i puku,
Da st'jeg će dizat Krista raspetoga;
Oprosti i Ti — slavljeniče mili,
I na Te s nas da zloduh taj se krili.

Okusili smo polet duha Tvoga
I žar Ti topal ugrijane grudi,
Da sve Ti ništa — sve do jednog Boga — —
Pa zato hoće pakô Te da sudi;
Oprosti, oče — Božji miljeniče,
Da paklen zloduh i megj nama niče.

Uzbudila nas slavna desna Tvoja
Na procvat dižuć prava naša sveta —
Ko div si svanô za narodnog boja
Sa dičnim st'jegom u oku svijeta;
A stijeg taj će Hrvat da ne sveti
Ko izrod roda — izdajica kleti!

Osmjelio se porod zlobe — zalâ,
Da na smrt sudi čovjeka i Boga;
Pa kako čudo, da Te dočekala
Ta ista zloba — žalac paklenoga;
Nad grobom istom svi će sudit znati
Zahvalnost što Ti duguju Hrvati. —

A sada sramni klanjamo se nice
Pred licem Boga, nade nam i spasa,
Da Tebe živi — a te kukavice,
Što podlo Tvoga mašaju se glasa,
Da znadu: nikad crna zloba njina
Potamnit ne će Tvojih sjaj vrlina.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 5.

Nauka onim, koji u smrtnom griehu pristupe k sv. pričesti.

Što bi vi rekli, da vidite posvećenu hostiju na smetištu ili u blatu? Vi bi se zgražali. Isus Krist na smetištu, u blatu! Pa ipak Isus Krist sam po sebi — ne računajuć svetogrdni čin onoga, koj bi ga metnuo na takovo mjesto — nije sretniji u raju, u svetohraništu, u ciboriumu, nego na ovakovom mjestu. Njega samoga ne oskvrnjuje nečistoća i smrad takovih mjesta. Nu kad ga primate u smrtnom griehu, tada ga silite, da unidje u mjesto, koje mu je ogavno i odurno; i da može još trpiti i umrieti, sigurno bi umro od nepodnosivog smrada: „*Tolerabilius foetet canis mortuus, quam anima peccatrix Deo.*"

Kad bi imali primiti u svoju kuću vladara, bi li u njoj trpili čovjeka, koga on mrzi, ili koj je njegov neprijatelj, izdajica ili buntovnik? Kada primate sv. pričest, tada prima vaša duša Spasitelja svieta, kralja svih kraljeva, svoga Stvoritelja, svoga Boga. Nu ako ga primate u smrtnom griehu, tada nalazi Isus u vašoj duši svog najvećeg neprijatelja; stvar, na koju najjače mrzi na tom svietu; pače jedini predmet svoje božanske mržnje i bezkrajnog prezira; tako da bi on prestao biti Bog — kad bi nemoguće bilo moguće — da prestane samo jedan časak bezkrajno mrziti na smrtni grieh. Ta smrtni grieh je upravo ono najveće zlo, koje se je diglo protiv njega; smrtni grieh izdao ga je i predao smrti, dok je još mogao umrieti, t. j. dok je bio još na ovom svietu.

Bili vi htjeli progutati bodež, koj bi vam razrezao vrat i razporio crieva? Vi radite još gore, kad nedostojno primate Isusa Krista. Vi jedete i pijete, po riečih sv. Apostola Pavla, svoj sud, t. j. odsudu vječnog prokletstva.

Kada nedostojno primate sv. pričest, uništujete najljepše djelo, glavno djelo božanskih djela. Kad je Isus naredio presveti oltarski sakramenat, tada je, kako veli tridentinski sabor, izcrpio sva vrela svoje božanske ljubavi prema ljudem, pače, kako veli sv. Augustin, premda je on premudar, nije mogao ništa više iznaći; premda je svemoguć, nije mogao više učiniti; premda je bezkrajno bogat, nije mogao više dati od samoga sebe. A koju je svrhu imao naš Spasitelj, darovav nam ovaj neizmjerni dar? Da se što većma s nami sjedini, da nas što više promieni u samoga sebe, da nas učini dionici božanske naravi, u koliko je to za nas stvorove njegove moguće. Vi dakle, koji primate sv. pričest u smrtnom griehu, radite protiv ove uzvišene, ljubke i božanske svrhe; vi se odieljujete od Boga svojim velikim svetogrdjem; vi dižete zidove izmedju Boga i sebe; vi se približujete vragu te se pretvarate u vraga, koj je Isusov najveći neprijatelj. Kad se je Juda svetogrdno pričestio, tada je ušao u njega vrag, veli sv. Evangjelje, te ga doveo do onog drveta, na kom se je objesio i razpucao, da su mu izpala nečista crieva, kako veli sv. Petar. Ako se i ne dogadjaju uviek ovakove vanjske posljedice nedostojne pričesti, to se ipak na nevidljiv način dogadja ono, što sam prije spomenuo: sve veće odieljenje od Boga a savez s vragom, jer svetogrdnom pričešću gutate svoje vječno prokletstvo.

Dakle je bolje ne poći k sv. pričesti, prigovoriti će mnogi. Ja odgovaram, da je bolje, t. j. manje zlo ne pričestiti se, nego pričestiti se u smrtnom griehu, nu ipak je veliko zlo, riedko ili nikada ne pričestiti se. Što biste rekli o čovjeku, koj mora umrieti, jer je jeo otrovno jelo, da kaže: *bolje je dakle ne jesti.* Vi mu odgovarate, da je manje zlo ne jesti, nego jesti otrovano jelo; nu ipak je veliko zlo i ne jesti. Ako tko jede otrovano jelo, mora umrieti za njekoliko sati, i za to je veće zlo; nu ako čovjek ne bi ništa jeo, morao bi takodjer umrieti za njekoliko dana, pa za to je veliko zlo i to, ništa ne jesti. A sada dobro pazite. Ako vi primate sv. pričest u smrtnom griehu, odmah se sami odsudjujete na vječno prokletstvo, s toga je to veće zlo, nego da ju u obće nikada ne primate; nu ako se riedko ili nikada ne pričestite, tada lagano, ali sigurno umirete na svoju propast. Vi smrtno griešite, ako se ne pričestite o uzkrsu, kako zapovieda crkva; dakle već radi toga, što se niste pričestili, izključeni ste iz obćinstva svetih i zaslužili pakao. Nadalje, kao što je nuždna hrana za tielo, da može živiti, tako je nuždna i sv. pričest za dušu, da živi u milosti Božjoj. Naš Spasitelj jasno veli u sv. Evangjelju: „ako ne budete jeli moje tielo i ne budete pili moju krv, ne ćete imati života u sebi"; i kao što nije dosta, da čovjek jede samo njekoliko puta u godini, da ipak ostane živ i zdrav; tako je skoro nemoguće, da duša ne izgubi život milosti, ako samo jedanputa u godini prima sv. pričest; a biti će slaba i nejaka, ako ju prima u godini samo dva ili tri puta. Ja sam se uviek trsio, da ovu istinu zorno predočim onim bolestnikom, koji bijahu dulje vremena u bolnici. Započeo sam s obćenitom izpoviedju cieloga života, te sam ih odmah pričestio, čim su se obratili. Kasnije sam pričešćao svakih 8 ili 14 dana, ako je nadošao kakav blagdan. Gdjekoji mi je rekao: *Otče, što da izpoviedam, kad nisam ništa sagriešio?* (Tako mnogi misle, da nisu ništa sagriešili, ako nisu baš smrtno sagriešili). Takovim odgovaram: Vidite, koli je dobra česta izpovied i sv. pričest. Da ste uviek tako radili, bi li bi sada svet čovjek. Živite tako u buduće.

Zaključak svega, što rekosmo, ne će biti, *da je bolje ne pričestiti se*, nego: svaki neka nastoji, *da se dostojno i često pričešća.* Čija dakle saviest nije čista, neka učini obćenitu izpovied, a zatim neka se pričesti; neka ne propusti svaki mjesec barem dvaputa čim pobožnije i čim većom pripravom izpoviediti se i pričestiti, pa će se skoro skroz promieniti. Presveti oltarski sa-

kramenat je nebeska i svemoguća hrana, koja u nami proizvadja plodove vječnog života i spasa. Nu ona djeluje prema pripravi primatelja, te može postati smrtonosnim otrovom onomu, koj ju nedostojno prima. Za to i veli crkva: *„Mors est malis, vita bonis; vide paris sumptionis, quam sit dispar exitus"! Zlim je smrt, život dobrim; gle, koli različite posljedice jedne ter iste hrane!*

§. 6.

Nauka onim, koji zanemaruju sv. misu u nedjelju i u blagdane, ili se ponašaju nepristojno u crkvi za vrieme službe Božje.

Bog je početnik i prvi gospodar vremena i svih drugih stvari, kao i nas samih. Da nam je Bog zapovjedio: — šest dana u tjednu morate meni služiti, a samo sedmi dan ostavljam vam slobodan; — tko bi se mogao potužiti na Boga? Zar ne traže zemaljski gospodari, da im se služi za malen novac cielu godinu, a tek njekoliko sati puštaju radnikom? Nu Bog je bolji od najboljih zemaljskih gospodara, jer veli: Od sedam dana u tjednu dajem vam šest; u to vrieme radite što vas je volja, samo ne griešite; jedan pako dan osobitim načinom posvetite meni i mojoj službi, i u taj dan upotrebite bar pol sata, da slušate sv. misu. Zar da u sedam dana ne žrtvujemo ni pol sata, da budemo kod sv. mise? Zar ne uvidjate, koli je to nepravedno, nezahvalno i ludo? Zar to ne znači okriviti Boga s nečednosti, kao da od nas odviše zahtieva, kao da traži ono, što nadilazi naše sile i naše dužnosti prema njemu?

Što je sv. misa i što se u njoj vrši? U sv. misi, kako nas uči vjera, ponavlja Isus Krist kao najviši svećenik na žrtveniku onu istu žrtvu, koju je prinesao na Kalvariji, samo sada nekrvnim načinom, te ju žrtvuje svom nebeskom Otcu, za mene, za vas, za sve i svakoga napose, jer On sve i svakoga vidi; a vi ipak, prem se Isus za sve žrtvuje, ne ćete da prisustvujete sv. misi pol sata ni da pratite ovu žrtvu svojimi zahvalami i molitvami? Što biste vi rekli, da ste bili onda u Jerusalemu, kad je Isus, noseći težki križ, išao na Kalvariju, pa da je koga pogledao, te ga po imenu prozvao i rekao, n. pr. Franjo, znadeš li kamo idem? polazim na vršak ovoga briega, da za tebe žrtvujem ovaj svoj život. Što biste vi rekli, da je taj Franjo odgovorio: *Ajde samo, Gospodine, što je meni do tebe; meni je težko poći na brieg i tebe pratiti: ajde samo, pa umri za mene, ja idem medjutim šetati, igrati se, zabavljati se, potražiti osobu, koju volim više nego li tebe.* Vi biste rekli, da Franjo nije čovjek, već divlja zvier itd. Ne odsudite ga. Vi ste upravo takovi bili, kad ste zanemarili sv. misu radi igre, radi krčme, radi zaslužbe od njekoliko novčića. Ako niste onako govorili, ipak ste onako radili.

Nu ako ste išli k sv. misi, ali se nepristojno ponašali, stajali, sjedili, (premda niste bolovali na koljenih te ste mogli lahko i klečati), brbljali, smijali se, ogledavali se, tko dolazi i odlazi, gledali razne stvari i osobe, koje su možda došle u crkvu uslied dogovora s vami: velim, ako ste se ovako ponašali kod sv. mise, onda ste gore učinili, nego da i niste došli u crkvu. Jer ovako radeći najprije niste u istinu slušali sv. misu, i za to niste zadovoljili crkvenoj zapoviedi; jer je slušanje sv. mise čin štovanja prema Bogu, i za to morate pobožno slušati sv. misu. Nadalje ste crkvu obezčastili, što je grieh i to strašni grieh; pogrdili ste Isusa Krista u njegovom vlastitom hramu, na njegovom žrtveniku, na kojem se je za vas žrtvovao. Sjetimo se prije navedenog primjera o Franji. Da je on, mjesto što je Isusu onako odgovorio, pošao s njim na Kalvariju, pa mu se je svaki put nasmijao, kad je pao; da je pomagao Isusa pribijati na križ, da se je Isusu razpetom na križu rugao i psovao ga poput Židova; da mu je pružio žuć za napitak, kad je Isus poviknuo da žedja itd., vi biste bili još ogorčeniji protiv njega, te biste ga strože odsudili, nego u prvom slučaju. Upravo tako vi činite, kad se kod sv. mise nepristojno ponašate. Vi ste u istinu ono učinili, što si mi samo umišljamo ob onom barbaru, razbojniku i lupežu Franji.

Bog je kao posvudan na svakom mjestu, i vidi ljude, gdje ga vriedjaju na trgu, u krčmi, u kazalištih, u samoći, na plesu itd.; s toga si je odabrao njekoja mjesta na zemlji, da se tu njegova prisutnost štuje i da joj se čovjek klanja, kako se pristoji. Ako dakle želite griehom zadovoljiti vašim strastim, imate mnogo mjesta na tom svietu, gdje to možete činiti manje griešeći, premda nigdje ne bez uvrede Božjega Veličanstva. Nu kada idete griešiti u crkvu, kad polazite u crkvu te u njoj boravite u nečednoj odjeći, razgledavate se, brbljate kao na trgu, u kazalištu itd., tada vriedjate Gospodina Boga u njegovom vlastitom zakloništu. Vi se ipak ne bi usudili učiniti što zla protiv vašeg neprijatelja, da se taj zakloni u crkvu ili u kuću vladarevu. Jedini Bog ne zaslužuje, da ga častite i da mu se klanjate u njegovoj kući, u njegovoj palači, t. j. u crkvi. Sada valjda razumijete, zašto se Bog tuži više na one griehe, nego na druge, i zašto ih obično tako strogo i težko kazni.

§. 7.

Nauka onim, koji mrse i ne poste u zapoviedane dane te koji se podavaju piću.

Bi li vi pristali na ovu ponudu, da vam ju tko stavi: danas jedite i pijte, što vas je volja, ako ne imate novaca, ja ću platiti, nu pod tim uvjetom, da ne smijete kasnije osam dana ništa jesti ni piti? Vi odgovarate, *da sam ludjak, pristao bih,* i pravo ste odgovorili. Zar bi bilo pametno, jedan dan užiti se svega, a kasnije od glada i žedje umrieti? Dobro; nu pazite: zar ne počinjate još veću ludost, kad se ne možete svladati, te se ili opijate, ili ne obdržavate crkvenih postova, u petak i druge zabranjene dane jedete meso? Ovi griesi su smrtni i radi njih zaslužili ste pakao; dakle, da si za časak ugodite grlu i želudcu, trpiti ćete uz

druge paklene muke i silni glad i žedju usred vatre, bez ufanja, da ma kada dobijete mrvu kruka ili kap vode; to ćete trpiti ne osam dana, osam godina, osam stoljeća, već cielu vječnost.

Kad bi imali častnu i vrlo unosnu službu, te bi znali, da ona ovisi o točnom vršenju crkvenih zapoviedi, vi biste ih sigurno na vlas vršili. A sada ih kršite, premda vas vjera uči, da svakim prestupkom ovih zapoviedi, gubite milost Božju i raj, t. j. vaše najveće blago, vašu vječnu sreću.

Dva se obično prigovora stavljaju protiv ovih zapoviedi. Prvi: naišao sam, da njeki prostiji ljudi misle, kao da na nje ne spada onaj dio zapoviedi, koj nalaže, da se je smjeti samo jedanput do sita najesti, a inače samo malo založiti. Kažu, da su siromašni ili da težko rade. Nu medju ovimi imade takovih, koji u istinu nisu siromašni ili ne rade težko, kao krčmari, trgovčići, i njeki drugi obrtnici, koji ne obavljaju tako težak posao, a da bi po moralu bili oprošteni od strogog crkvenog posta, te da bi slobodno jeli višeputa do sita. Ovakove pitam: jeste li dosta jaki, da obavljate svoj posao, kad višeputa na dan po malo jedete? Dakle, mjesto da višeputa na dan po malo jedete, nahranite se do sita o podne, a u jutro i večer malko založite. Žalostno je, da se čovjek tako težko svlada, da ovu zapovied vrši. Nu baš u toj potežkoći, koju čovjek pri tom ćuti, sastoji post, koj crkva traži, a Božja pravednost iziskuje za pokoru vaših grieha.

I drugi prigovor je u istinu čudan, nu vrlo čest. Izmedju pitanja, koja se moraju staviti pokornikom, je i ovo: jesu li kada u petak i postne dane jeli meso. Mnogi odgovaraju odmah, da jesu. A zašto? *Preostalo mi nješto juhe i mesa od četvrtka, pa sam jeo, da ne prezrem Božji dar.* Ali baš to, odgovaram im, znači prezreti Božji dar. Bog vam nije dao hranu, da griešite i kršite njegove zapoviedi. Hrana je Božji dar u koliko je dobročinstvo darovano od Boga, kao što i odjeća, dohodak, tjelesno zdravlje i druge milosti naravnog i gradjanskog reda. Kada dakle jedete zabranjena jela (u postne dane) ili ih zlorabite, tada u istinu prezirete nadnaravnu, posvećujuću milost Božju, t. j. stvar, koja vam mora biti najdraža, jer ste baš po njoj prijatelji, djeca božja, i baštinici raja; a izgubiv milost, postajete robovi vražji i krivci pakla. *Nu što da učinimo s preostalim jelom?* odvraćaju. Ako se jelo ne može čuvati do nedjelje, odgovaram im, tada je bolje, da ga bacite ili dadete psetu ili mački, nego da sami jedete. Nu ni to nije nuždno. Zar ne ima gladne sirotinje, zar ne ima malene djece, koja još nisu došla k porabi razuma, i koja slobodno mogu sve jesti? Dajte ovim, pa nećete, kako velite, prezreti božji dar.

Napokon neka paze oni, koji liečnikovom dozvolom jedu meso u zabranjene dane ili ne obdržavaju strogi post; neka dobro paze, velim, da li je takova dozvola valjana i istinita. Ponajprije, jesu li istinito i iskreno rekli liečniku svoje potežkoće, ili su ih prećerali? Drugo, kakove su liečnike upitali? Poštene, ili one, koji će radi zaslužbe sve dozvoliti? Napokon, zar je crkva za to uvela post i uzdržavanje od mesa, da nam ugodi ili da nam se tielo deblja? U težkoći stoji pokora, a malena potežkoća, koja samo neznatno upliva na zdravlje, nije dovoljan razlog, da tko bude oprošten od crkvene zapoviedi. Pazite dakle dobro, da ne budete prokleti zajedno s onim, koj vam je dozvolio jesti meso.

§. 8.

Nauka onim, koji kradu.

Kradja, a dosljedno i broj tatâ je mnogo veći, nego se obično misli. Ljudi drže tatom samo onoga, koj provali u kuću, dućan, vinograd, posjed te odnese tudje stvari, ili pako onoga, koj segne u tudji žep i ukrade rubce, duvankese, ure ili novčarke. Nu imade i drugih ljudi, koji zaslužuju ime tat, kao i ovi. Tat je onaj trgovac, koj prodaje zlu robu pod dobru i koj krivo važe. Tat je onaj radnik, koj ne radi u odredjeno vrieme ili lienjari. Tat je onaj sluga, koj od trgovca, mesara i drugih prima darove, da tim prevari gospodara. Tat je onaj upravitelj, čijom krivnjom propada privatno ili državno dobro. Tat je svaki onaj, koj mirno dopušta nerede i prevare, samo da dobije darove ili da si prištedi neugodnosti. Tat je onaj odvjetnik i sudac, koji brani očevidno nepravednu stvar na uštrb jedne stranke. Tat je onaj, koj ne plaća dugove, a može ih platiti, a još je veći tat, ako uzkraćuje radnikom zasluženu plaću na štetu njihovu ili njihovih obiteljih. Tat je onaj, koj si pred sudom izposluje čim dulji rok plaćanja na svoju korist a štetu svojih vjerovnika, koji uslied toga možda i stradati moraju sa svojom nedužnom obitelju. Tat je onaj posjednik, koj nije zadovoljan pravednim i poštenim dobitkom, već sakriva robu, osobito živež, da nastane skupoća, koju Bog nije poslao, samo da on kasnije živež čim skuplje proda. Napokon, da ne govorim o drugih, tat je svaki onaj lihvar, koj posudjuje novac na velike kamate ili silno obterećuje posjede. Ne valja izprika, da vlada sve ovo gleda i trpi. Često vladari na ovakove stvari zatvaraju oči, da se izbjegnu veća zla. Šutnja viših poglavara ne izpričava pred Bogom, a još manje opravdava ono, što je Bog zabranio, i što je po naravi zabranjeno.

Ovakovim velim, da — ne gledeć na njihov smrtni grieh — nisu ni pri zdravoj pameti, jer su slični čovjeku, kojega želudac ne može zadržati hranu, pa ipak jede i pije, da kasnije sve težkom mukom izbaci. Tko ne zna, ako mu je stalo do spasa njegove duše, da nije dosta izpovjediti kradju, već da se mora stvar vratiti onomu, čija je? Izpovjednikovo odrješenje ne vriedi, ako se tudja stvar ne vrati, kad se vratiti može, ili ako dotični neima ni volje vratiti ni onda, kad mu bude moguće.

Njeki se pokornici izgovaraju, da im je ne moguće vratiti tudju stvar. Zar ne može onaj bar dielomice vratiti tudju stvar, koj troši novac u krčmi ili u igri?

Zar ne bi mogli plaćati svojih dugova oni, koji se sjajno odievaju, voze u kočijah, razkošno su uredjeni, goste se, po ljetu stanuju u ljetnicih itd. Ovdje spominjem, da nitko neka ne čeka ono vrieme, kad će moći baš sve u jedanput vratiti ili platiti, jer se lahko može dogoditi, da do toga ne će nikada doći. Neka se vraća, koliko se može, ili neka se dade novac na čuvanje čestitomu čovjeku. Tko hoće, da dobro uradi u toj stvari, neka iskreno upita učene i dobre izpovjednike, koji će ga podučiti, komu, kada i kako mora vratiti. Navesti ću u kratko samo njekoliko sigurnih i stalnih pravila, što ih naučaju bogoslovi. Nije pravo imati tudju stvar. Od ove dužnosti ne izpričava potežkoća tudje vratiti. Tkogod imade tudju, nepravedno stečenu stvar, ne smije razkošno živiti, ne smije dieliti darove ni milostinje, jer sve što mu preostaje od njegovog pristojnog uzdržavanja, koje izključuje svaku razkoš i koje ima biti poput uzdržavanja najčednijih ljudi njegovog stališa, sve to mora po pravu i saviesti dati onomu, komu je dužan. Izpovjednici neka se ne dadu zavesti od uglednih ili odličnih osoba. Neka svaki promisli, da Bog mjeri svojom, a ne ljudskom mjerom. (Dalje će sliediti.)

Crkveni tutori.

Nedavno dobio sam župu, gdje župna crkva neima godišnjeg dohodka više od 50 for. a treba joj za uzdržavanje do 150 for. na godinu. U župi je kapela sv. Antuna, koja uz dobru upravu može dobiti do i prieko 200 for. milostinje na godinu. Kapela dobiva u obilju i svieća, a župna crkva ništa. Po tom se vidi, da je majka kćerku prinuždena svake godine zajam moliti. Pa tako i biva od davnine, te je danas već mati — župna crkva — po računskoj knjizi svojoj kćeri kapeli dužna 2573 for. 73 nč. Bez ovoga zajma ili podpore nebi se mogla župna crkva uzdržavati, van da se svake godine namet na župljane razporeziva, a to bilo potežko i nepotrebno, kad svejedno svi župljani kapelu daruju više nego li ona treba za svoje potrebe.

U kratko vrieme moga ovdje župnikovanja opazio sam, da župljanom onog sela, gdje je kapela, nije pravo, što kapela posudjuje (dakako u nepovrat) svoje novce župnoj crkvi, a sviećâ daje koliko treba — bez računa. Nije im ni to pravo, što su tutori isti zajedno župne i filijalne crkve. Pitanje indi nastaje: jeda li je dužna kapela od svoga suviška podupirati župnu crkvu, koja bez podpore nemože biti? Moj je odgovor: dà; jer svi župljani in solidum popravljaju i uzdržavaju jednu i drugu crkvu; jer po naravnom i Božjem pravu dužna je kći mater u potrebi podupirati; jer napokon župna crkva mora biti, a kapela samo onda, ako joj je obstanak osiguran.[1])

Tutori, mislim, nemoraju biti posebni za kapelu, — osobito ako se je bojati, kao što ovdje, da bi smetali upravu crkv. imetka i uzkraćivali podporu materi — crkvi.[2]) Za sada mislim pokušati za umirenje: da se postavi jedan tutor iz sela, gdje je kapela, a drugi iz sela, gdje je župna crkva; zamjenici iz ostalih sela.

Pastoral Dra. Štiglića nespominje posebne „starješine" za kapelu[3]), a Radlinsky ima pače samo jednoga syndica.

Ja ovo javnosti zato predajem, što znadem, da ima braće, koja možda imadu sličnih slučajeva, i drugoga su mnienja nego sam ga ja ovdje izrazio. Naš poznati pastoralista i casuista prof. Dr. Štiglić neka bi izvolio ova pitanja sravniti sa obstojećimi naredbami, praksom i korišću crkve[4]), pa ćemo se prama tomu ravnati, dok — ako Bog dà — možda naskoro novi nadbiskup viseće krajiško pitanje glede uprave crkv. imetka već jednom kraju privede. **I. B. ž. V.**

Dopis.

Jajce, 8. ožujka. (Nešto o vjerskih stvarih.) Mi smo rimo-katolici mislili, „okupacijom" da ćemo

[1]) Imovina kapele nije ujedno i svojina župne crkve. To se razabire i iz „Naputka za upravu" od 28. svibnja 1880. br. 271., gdje se u formularu A. na str. V. kao primjer navadja ovo: „Župna crkva duguje kapeli sv. Jane 150 for." Ne bi se pako taj primjer mogao navoditi, kad bi imovina kapele bila ujedno i imovina župne crkve, pošto ni jedan ne može za svoje dugovati drugomu. Po tom župnik ne smije svojevoljno imetak kapele trošiti za župnu crkvu, tim manje, ako se filialiste tomu protive, već je dužan za to u ordinarijata tražiti dozvolu, i privolu filialistâ. Tako mi nedavno odgovori i presv. g. kapitularni vikar, a njemu u tom pogledu pripada vrhovno nadzorničtvo. *Dr. M. Štiglić.*

[2]) Tutori za kapelu moraju biti različiti od onih za župnu crkvu, ako narod, koji uzdržava dotičnu kapelu to zahtieva. Evo što o tom veli spomenuti „Naputak" na str. 2. u § 3. na koncu: „Kod kapelah imaju se isto tako dva starješine postaviti, ako nebi dotični žitelji, koji kapelu uzdržavaju na to pristali, da se ova služba s onom kod župne crkve sdruži." *Dr. M. Š.*

[3]) Spominje u sv. II. na str. 420. veleći: „Ravnatelj crkve dužan je točno voditi račune o dohodku i izdatku, ter ih koncem svake godine zaključiti u računskoj knjizi, iz koje ima po propisanih formularih sastaviti sistematični račun i izvadak istoga, te oboje, ako se radi o župnoj crkvi, imaju pregledati i supodpisati starješine i dotični patron, **a za kapele samo dotični starješine.**" U noti pako 4. kaže se: „Starješine imadu supodpisati odnosno podkrižati i sve računske izprave." Ova rieč „sve" ne proteže se samo na računske izprave župnih crkava, već i kapelâ, za koje se zasebice imadu voditi računi; a kako će ih starješine iliti tutori podpisati, ako ovih nema? Na strani pako 409. u §. 169. govori se obširno o crkvenih starješinah, što vriedi u obće za sve, bili oni župnih crkava ili kapela, pošto se ondje ništa ne specifikuje. Da pako ni kod kapele nije dosta samo jedan starješina, kako to hoće Radlinsky, već da moraju biti dva, to se vidi i iz formulara A. i B. priloženih gore spomenutom „Naputku", gdje se navode podpisi dvaju starješina. *Dr. M. Š.*

[4]) Ja sam na ta pitanja odgovorio na naročitu želju g. I. B. po svom najboljem uvjerenju. *Dr. M. Š.*

uživati bar vjersku ravnopravnost i jednakost; al se o protivnom uvjerismo.

Što rekoh, evo ću potvrditi nepobitnim dokazom. Glede prielaza iz jedne vjere u drugu i naša je vlada prošle godine bila izdala njekakova pravila, pod imenom „naredbe“, kako se ima postupati u tom slučaju. Istina, da se ta pravila ne sudaraju s naukom crkve rimo-katoličke, al se do sada nitko na njih javno ne osvrnu. Priznat je, makar i takova pravila bila, ipak su bolja nego ništa, kad bi na njih naši politički činovnici bolje pazili, nego li se u obće postupa.

Ako tko hoće prieći u vjeru rimo-katoličku, sto mu se zaprekâ stavi, dok se stvar ne razvrgne i dotičnika od nauma ne odvrati; a kad se obratno radi, sve se moguće i protuzakonito upotrebljuje, da dotični odpade od crkve rimo-katoličke i odrekne se svoje vjere. Tako početkom ovog mjeseca, iz Jajca odvede muhamedanac Ćejvanaga našu rimo-katoličku djevojku, kradom, u Banjaluku, da ju poturči. Pa i ako su njezine dvie sestre prosvjedovale na sudu proti takovom nezakonitom postupku; i ako je mjestni župnik, (kako nas uvjeriše), stvar prijavio političkoj oblasti i zatražio, da se djevojka preda na saslušanje banjalučkom župniku, ili povrati k njemu na očitovanje i daljni postupak; i ako je muhamedanska straža sigurnosti išla po djevojku u kuću Ćejvanaginu, ipak se do ovoga časa ništa ne zna za rečenu djevojku, osim što susjedi Ćejvanagini muhamedanci tvrde, da je djevojka jur postala „bulom“ i da se ona iz „harema“ ne smije izvesti. Ovakovih slučajeva često biva. Sada želi 5 muhamedanskih djevojakâ prieći na našu vjeru; al smo uvjereni, da ni jedna od njih neće to dočekati. Il će ih na „silu“ udati za muhamedance, il će ih prebaciti u drugi šeher, il će biti pod strogom pažnjom rodbine, susjeda muhamedanaca i političke oblasti. A, da je, g. uredniče, vaš list politički, imao bih vam mnogo koješta s ovih krajevâ javiti; medju tiem svakako ću gledati svojoj zadaći zadovoljiti, bilo to u drugom komu hrvatskom glasilu.

Uredničtvo pako molim, da ovo njekoliko napisanih redakâ objelodani; jer se radi o katoličkoj stvari, a „Katolički List“ zastupa katoličko-vjerska načela.

Izadje li ovo na javnost, češće ću se javljati u „Katol. Listu“, samo ako se ljudi, na koje se moje pisanje odnosi, ne dozovu pameti, i ako stvari vjerske u Bosni na bolje ne okrenu.

Nenadović.

Viestnik.

Zagreb. Stanje presvietloga gospodina biskupa i kapitularnoga vikara **Franje Gašparića** jest još uviek opasno. Nj. Presvietlost primila je danas pri podpunoj sviesti i najvećom utjehom apostolski blagoslov od sv. Otca.

— (**Obnova prvostolne crkve u Zagrebu.**) Da se sve radnje, kako popravci tako i nove gradnje, prama programu i proračunu[1]), predloženom po graditelju Bollé-u u sjednici gradjevnoga odbora, obdržavanoj 9. ožujka 1891., tečajem iste godine izvedu, trebalo je što prije započeti pripravami. Radnje te bile su znamenitoga zamašaja, jer je trebalo 4. sprat staroga južnoga tornja obnovit, nu prije se je morao taj isti sprat toga tornja 7 metara skinuti, jer kako je u prijašnjem izvještaju spomenuto, bili su zidovi u gornjim dielovima tornja ne samo preslabi, nego i lošo gradjeni, ter od potresa razklimani, a dolnji su se morali sa velikim i jakim kamenom učvrstiti, da odole silnoj težini dalnje dogradnje. Ove predradnje valjalo je u pravo vrieme prirediti i dogotoviti; 5 zidarâ radilo je u nutarnjosti staroga tornja i uzidavalo nove stepenice do pjevačnice u koliko je to dopuštao prostor i sjegurnost.

Za to vrieme pripravljahu tesari drvo za skele, koje su potrebne bile za zidanje 4. sprata, a 8. lipnja bile su iste i podignute do potrebne i jednake visine kao one na novom tornju, imajući svoje uporište na izbočini trećega sprata ili galeriji i preudešene tako, da su skele jednoga i drugoga tornja bile spojene sa prolazi, a trebalo je namjestiti što više strojeva za dizanje i spuštanje materijala, jer dobava istoga do tolike visine uz ograničen prostor mnogo vremena potrebuje, što opet zadržava zidare u poslu.

Kada su tesari dogotovili svoje skele, a zidari dovršili dozidavanje i pojačanje u nutarnjosti južnoga tornja, počelo se odmah rušenjem 4. sprata, što je vrlo tegotno bilo; 30. srpnja bilo je rušenje dovršeno po 7 zidara, 20 težaka i 5 strojeva.

Glavna potežkoća bila je u tom, što je veliko zvono moralo ostati na svome mjestu, — jer bi izdigavanje ili spuštanje istoga skopčano bilo s ovelikim troškom i trudom —; rušenjem zidova izgubile su skele od zvona svoja uporišta, te je valjalo subkonstrukciju postaviti, koja je ne samo težinu zvona uzdržala, nego i služila, da su se stare skele mogle ukloniti i novimi zamieniti, a zidari dobili su više prostora za rad i materijal.

31. srpnja započelo se je zidanjem u visinu na starom tornju, pošto je već stajao izradjen sav materijal; 10 zidara, koliko je naime prostor dopuštao, razmjestilo se i prionulo uz posao, dočim se je na pet strana strojevima vuklo potrebito gradivo. Vješti zidari, koji već više godina rade ovaj tegotni i opasni posao oko prvostolne crkve, sazidaše i dogotoviše 4ti sprat do 31. listopada. Za to vrieme opet bijahu drugi zidari zabavljeni sa probijanjem nekih prozora i vratâ oko stubišta, koja vode na pjevnicu i dalje, te kad su ovi dovršili, mogli su obrtnici svoje razne poslove obaviti, tako da se je novi uzlaz u staromu tornju mogao 27.

---

[1]) Vidi Katol. list br. 21. pr. g.

listopada svojoj svrsi predati. Zajedno s timi radnjami izkopan je kraj sjevernoga tornja prostor od 2·70 metra dubljine i širine, ter su zidari sazidavali ogromnim kamenjem temelj budućem upornom stupu, izradjenom prema posebnom nacrtu graditeljevom, i podigli su ga od zemlje sa 4 sloga kamena tesanca. Dalje na galeriji samo po sredini pročelja postavljena je kamenita ograda, kojom se može ići iz jednoga u drugi toranj.

Kipari su zgotovili u nutarnjosti staroga južnoga tornja konsole, zaglavne kamene na svodovih, kao i izvana konsole i baldakine za 2 kipa, a zatim su komore u nutarnjosti bile presvodjene i uredjene, a stare i trošne stepenice vodeće u zvonište izmienjene novimi.

Stari i trošni triemovi zvoništa morahu se izmieniti novimi i rekonstruirati prema izradjenoj osnovi, tako da se je moglo opet iza 7 mjeseci na badnju večer sa velikim zvonom zvoniti. Kako na velikom zvonu, tako i na onima sv. Ladislava, sv. Marije i sv. Stjepana, preudešene su krilne osi prema najnovijem sustavu i izkustvu tako, da se zvona ne samo lahko i jednako nišu, već i mnogo manje sile potrebuju, nego li prije.

Zvono sv. Marije, koje je po ovdješnjem zvonoljevcu *Math. Mayeru* preliveno i iz izložbe dovoljno poznato, blagoslovljeno je i smješteno u novom t. j. sjevernom tornju.

Sve izvedene radnje izkazuju potrošak iza detailnog obračuna kako sliedi:

Zidari 10.212 for. 49 nov.; materijal, kao cigla, vapno, pjesak, cement, asphalt itd. 5336 for. 02 nov.; klesari 10.354 for. 63 novč.; kamen iz kamenoloma u Vrabču 331.563 m.³ 7335 fr.; kamenitih stubâ 214 komada 771 for. 50 novč.; nabresinski kamen za stube k pievnici 704 for. 39 nov.; kiparski poslovi 2749 for. 60 novč.; kovačke radnje za klesare i t. d. 1433 for. 81 novč.; bravarske umjetne radnje na vratima i stubištu 217 fr.; bravarske gradjevne radnje 656 fr. 28 n.; tesarske ručne radnje 3358 for. 47 nč.; tesarski materijal 2734 fr. 93 nč.; kotlarske radnje 859 fr. 45 nč.; staklarske radnje 870 fr. 69 nč.; žičevina za pletenje zaštitnih prozora 202 for.; stolarske radnje na vratih, prozorih itd. 751 fr.; slikarske radnje 304 fr. 12 nč.; plin u južnom tornju 29 fr. 59 nč.; radnje oko vodovoda 75 fr.; pokrivanje sa nabavom od 1060 komada laštenoga criepa 119 for. 28 nč.; za nabavu raznoga obrtnoga orudja 2072 fr. 14 nč.; nabava pozlaćene lampe za vječno svjetlo pred veliki žrtvenik 644 for. 59 nč.; izradjivanje i postavljanje 2 mramornih grupâ na žrtvenik sv. križa 4018 for. 26 nč.

Po tom tečajem g. 1891. potrošeno je za izgradnju crkve ukupno 55.994 for. 08 nč.

Pošto su oba tornja do jednake visine dogradjena i zvona u nje smještena, prije nego će se tornjevi dalje u vis u slici osmokuta graditi, kojih će dielovi urešeni bogato ornamentikom sve laglji do vrhunca bivati, iztražilo se točno, da li će temelji i dolnji dielovi tornjeva dalnji teret moći uzdržati.

Premda se je izvidilo, da su temelji čvrsti i na jakome tlu oko 4 met. duboki, ipak će se dolnji dielovi zidova imati pojačati, pošto su se opazila znatna sljegavanja i pukotine, kako to kod svake ovakove gradnje biva, pak se je to već naprvo prije restauracije tornjeva i ovdje predvidjalo i proreklo. Dok su ta sljegavanja okomita, ne treba se nikakove pogibelji bojati, a naravno je da i oni dielovi, koji su sa tornjevi u savezu, nješto trpe i pukotine dobivaju, koje se mogu bez pogibelji popraviti iza kako je sve u ravnotežje dospjelo i primirilo se. Prema tomu za umirenje i da se postigne svaka sigurnost, prije dalnje izgradnje tornjeva izgraditi će se ove tekuće godine ne samo još godine 1890. spomenuti uporni stupovi na uglovih tornjeva, nego će se primjereno i sami temelji pojačati tim što će se do temelja nadozidati spojni zid sa kamenitimi pilovi od 2 m. dužine i 1 met. dubljine izpod sadanje dubljine, koje radnje stojati će do 5083 for. 50 novč.

Za izgradnju podpornih stupovâ obiju tornjeva izradjuje se preko zime kamenje u klesaonici, te će se najprije onaj na južnom tornju popraviti i dograditi, pošto su mu gornji dielovi vrlo trošni i nestoje u savezu sa tornjem, što se dalje u takovu stanju pustiti nesmije. Ujedno će se gradivo za podporni stup sjevernoga tornja preko zime izradjivati, a ukupni trošak za izgradnju obiju podpornih stupova, t. j. za dogradnju i popravak staroga stupa na južnom i posvemanjašnju izgradnju na sjevernom tornju, proračunan je na 19.864 fr. 93 nov.

Nadalje će se kamene stube, koje vode u komore i zvonište južnoga tornja, izvesti, pošto su stare neuporabive, zatim će se do svibnja urediti i zgotoviti komore za stanovanje stražara i zvonara, a izvesti će se takodjer ovamo iz pjevnice vodovod i brzojav za pazitelja. Na glavnom pročelju u visini dovršiti će se njekoje manje radnje i uresi, te će se namjestiti sa strane rozeton-prozora na uzidanih već podatcih (konsolah) kameniti kipovi sv. Ilije i sv. Roka, visoki 2·70 m., nad kojima opet se dižu ukusno izradjeni gotički baldakini. Ove izradbe traže svotu oko 4642 for. 70 nov.

Bude li vremena i sredstava moći će se tečajem ove godine iza gore spomenutih i dovršenih radnjâ nastaviti sa dozidavanjem tornjeva, da se četverokut izvede u osmokut te dodje do druge galerije, što bi stojalo do 6662 for. 29 nov.

Iza druge galerije a u petom spratu ima se na sve četiri strane tornjeva smjestiti ura, što će se jedva ove godine moći izvesti.

Predlog graditeljev, da se izvedu popravci ponajprije na najnižem dielu sjevernoga i južnoga tornja, naime od zemlje pak do dogradjenoga novoga diela ili prvoga sprata, t. j. da se stari trošni kamen obloži novim tesancem te uresi kiparskimi rezbarijami, bude radi većih i nuždnijih radnja za sada napušten.

Priprave, modeli, troškovnici, obračuni i ostale dispozicije za spomenute radnje izradjuju se u gradjevnom uredu prvostolne crkve. Kako je blago-pokojni kard. Mihalović svake godine znatnu svotu za dogradnju stolne crkve davao, imala bi se i sada iz nadb. interkalara oveća svota u to ime upotrebiti, čime bi radnje znatno napredovale. n.

— (Nesretni dvoboj.) U sriedu, dne 9. t. mj., dogodio se je na Rieci dvoboj na pištolje, u kojem je jedan od dvobojnika, dr. Erazmo Barčić ml., pao. Zadobivši smrtonosnu ranu, bude sa istarskoga zemljišta, gdje se je mejdan dielio, odvezen u kočiji na Rieku, te je izdahnuo kad je kočija stigla na vrata njegova stana. To je zaista tužan dogadjaj, koji je u crno zavio jednu od najodličnijih i najrodoljubivijih obitelji riečkih. Mi iskreno žalimo ucviljenu obitelj i unesrećenoga mladoga čovjeka.

Riečki župnik nije dopustio u ovomu slučaju crkveni sprovod, radi toga, što je nesretni pokojnik u dvoboju zaglavio, tako te sprovod niti je išao u crkvu a niti ga je sprovadjao svećenik. Ovo je dalo povod, da su se na Rieci dogodile mnoge nemile demonstracije. Daleko budi od nas, da stojimo u svemu na strani sadanjega riečkoga župnika, ali istina i sveta- dužnost sili nas, da priznamo, da je tu župnik sasvim pravo radio. Crkva najstrože zapovieda, da se dvobojnikom uzkrati crkveni pogreb, ako poginu u samom mjestu borbe, makar oni prije smrti dadoše znakove pokore, — pače, pa makar poginuše i izvan mjesta gdje su se pobili i makar bili providjeni svetotajstvi. Ovako govori Benedikto XIV. u konstituciji *Detestabilem* od 10. novembra 1752. §. 47.: „Odlučujemo i izjavljujemo, da će i onaj, koji pogine izvan mjesta borbe biti uviek time kažnjen, da mu se uzkrati crkveni pogreb, pa makar on ranjen dao prije smrti nedvojbene znakove skrušenosti i zadobio odriješenje od griehâ i od censura, a oduzimlje se biskupom i mjestnim ordinarijem vlast tumačiti i dispensirati u ovoj kazni, da se tako dade ostalim dokaz te bježe zločinstvo.“ Evo ovimi zadnjimi riečmi daje Benedikto XIV. ujedno razlog, zašto je Crkva u tom tako stroga; hoće naime, da oštrinom kazni odvrati ljude od toga ludoga i barbarskoga običaja. Kamo sreće, kada bi svi, na koje spada, uviek i svagdje saviestno bdili nad tim, da se ta oštra ali spasonosna odredba točno obdržava. Možda bi to ipak koristilo, da bi se mnogi kanio lakoumnoga dvoboja. Neka pak nitko ne misli, da je ta odredba crkvena već zastarjela. Leon XIII. u svojem pismu „o opakom običaju dvoboja“ od 12. rujna 1891., upravljenom na biskupe u carstvu njemačkom i austrougarskom (vidi „Kat. List“ br. 41. pr. g.), jasno pokazuje, da Crkva danas jednako zahtieva kao i nekoć što je zahtievala, da se proti dvobojnikom strogo postupa, i naročito, da im se uzkrati crkveni pogreb. „Proti svim onim, veli Leon XIII., koji ih (privatne mejdane) zameću, ili su kojim god načinom dionici, prieko je oštre kazni naredio sabor tridentinski, jer ih osim inoga udario i žigom sramote, pa izbacivši ih iz krila Crkve, držao za nedostojne počasti crkvenoga pogreba, ako bi poginuli u borbi. Tridentinske je naredbe raz širio i raztumačio prednjak naš Benedikto XIV. u odredbi izdanoj dne 10. studenoga 1752, koja se počinje: *Detestabilem*.“

Vrlo oštrim kaznima udarila je dvoboj i državna vlast, jerbo i ona drži, kako kaže Leon XIII., „da je jedva koja kuga, koja bi se više protivila dobrim običajem gradjanskoga života i većma remetila pravedni red državni, nego li sloboda gradjanom dopuštena, da bude svaki sâm branič svoga prava svojom snagom i rukom, i osvetnik časti, za koju drži, da je povriedjena.“ Što bi rekla ta gospoda, koja viču proti odredbi župnika riečkoga, da državna vlast stane svom strogošću provadjati svoje kazni proti dvoboju, koje se sadržavaju u kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852. gl. XIX.? Primjera radi evo samo nešto: „§. 161. Ako uslied dvoboja koja stranka umre: ima se kaznit ubojica težkom tamnicom od deset do dvadeset godina.“ — „§. 164. Koji dvobojniku kojem dodju na dvoboj kao dieveri ili tako zvani sekundanti: osuditi se imaju na tamnicu od šest mjeseci do jedne godine, a prema veličini upliva njihova i sbivšega se zla, i do pet godina dana.“ Bi li se državna oblast možda ogriešila o pravednost ili o ljubav k svojim gradjanom, kada bi ove paragrafe saviestno aplikovala u pojedinih slučajevih?

Najsmješnija je pak ona demonstracija, što ju prirediše neki pokojnikovi prijatelji, koji razaslaše ovaj poziv: „Pozivljemo sve znance, prijatelje i štovatelje blagopokojnoga rodoljuba dra. Erazma Barčića ml., na parastos (svečane zadušnice), koji će se obdržavati u ovdješnjoj pravoslavnoj crkvi dne 16. ožujka t. g. u 10 sati u jutro. Na Rieci dne 14. ožujka 1892. Pokojnikovi prijatelji.“ Ovaj parastos, kao i narivavanje g. paroka Jove Šorka, koji je, kako novine pišu, još isti dan kad je pokojnik pokopan, blagoslovio grob, dozivlje ti u pamet rieči, što ih Gospodin kod Jeremije veli o nekoj vrsti prorokâ: „Ne slah tijeh proroka, a oni trčaše; ne govorih im, a oni prorokovaše“ (23, 21.); — a taj parastos ujedno pokazuje, da prijatelji pokojnoga Erazma Barčića ml. više rade, nego misle.

Književnost.

Neumorni nadbiskup i metropolita Vrhbosanski, presv. g. dr. Josip Stadler, napisao je i izdao liepu molitvenu knjižicu pod naslovom: „*Ljubav k presvetomu Srcu Isusovu,* kako ju izkazuju zahvalni vjernici svakoga prvoga petka u svakom mjesecu.“ Tisak i naklada knjigotiskara sv. apostolske stolice Benzingera i dr. Einsiedeln (Švicarska), Waldshut (Njemačka). 1892. Ta knjižica prodaje se u Sarajevu krasno uvezana sa zlatorezom po 50, po 60, po 70 i po 80 novčića. Preporučamo najtoplije krasni ovaj molitvenik i mladeži i odraslim.

— G. Matija Pajić, nadbiskupski tajnik u Sarajevu, izdao je vrlo koristnu i poučnu knjigu: „*Crkveni obredi i kršćanski običaji.*“ Sarajevo. Tiskarna Spindler i Löschner. 1892. U toj je knjizi g. pisac jednostavnim, lakim i razumljivim načinom protumačio i abecednim redom sastavio ono, što u naslovu kaže. Knjiga stoji 1 for., a sa poštom 10 novč. više.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 12. U Zagrebu, 24. ožujka 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački.

I. Od osnutka biskupije do XIV. vieka.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Konac.)

Prodana indi nasliedio je mjeseca kolovoza g. 1185. biskup Ugrin, a to je sve što znademo o njemu. U Ivana arcidjakona neima traga Ugrinu, dočim se on naročito spominje u kaptolskoj listini, (gdje spomen biva o dvih kaptolskih predijih Zelini i Novom prediju), što je opet dokaz, kako je površno sastavljao katalog biskupah zagrebačkih.

Ugrin nije dugo biskupovao, i to najkraće do g. 1188., ako li prihvatimo, da onaj Ugrin, koj se te godine spominje kao „jauriensis episcopus", bio je doisto naš Ugrin (Fejer II. 245); ili najdulje do g. 1190. kada već nailazimo u izpravah na biskupa Dominika (Fejer II. 289).

Krčelić, a za njim Farlati i Pray, spominju pred Dominikom nekakova biskupa Timoteja, dapače Pray misli da je biskupovao oko god. 1186. Pokušat ćemo i na to odgovoriti. Krčelić, koj ga opet prvi na javu izneo, veli: da ga spominje stari rukopis iz arhiva Frankopanskoga i Vitezović iz zagrebačkih spomenikah: „hunc non solum vetus manuscriptum ex archivo Frangepaniano, sed et Ritterus ex zagrabiensis ecclesiae monumentis refert." Kako je u Frankopanskom arhivu Timotejevo biskupovanje godinom označeno nemogu reći, no buduć da upravo za sto godinah kasnije dolazi u povorci biskupah zagrebačkih, biskup Timotej, to je lasno, kako jur opazismo kod biskupa Prodana, gdje je ondje prepisač u oznaki godine izpustio jednu deseticu (X), ovdje izpustiti mogao drugi prepisač jednu stoticu, (t. j. C.) te mjesto MCCLXXXVI., čitao samo MCLXXXVI. Što se pako Vitezovića dotiče, njega Krčelić k r i v o uzima za svjedoka, jer po njemu tobožnji Timotej, sliedio bi ne samo poslie Dominika dà i istom poslie Dominikova nasljednika Gotharda: „Quo post Gotthardum anno sedem zagrabiensem Timotheus adierit, aut quamdiu eam inse-derit *non invenio*, praeter ultimum episcopatum ipsius annum Christi nempe 1217." Vitezović indi nije nigdje našao ni godine kada je taj Timotej zasjeo biskupsku stolicu, ni kako je dugo biskupovao, već samo znade, da je umro g. 1217. A da te godine nije mogao ni biskupom zagrebačkim biti, ni umrieti, doskora ćemo doznati, kada bude govora o biskupu Stjepanu I.

Poslie Ugrina dakle ima sliediti biskup Dominik, i to prihvatimo li, da je Ugrin god. 1188. zagrebačku stolicu zamienio za gjurskom, to bi onda Dominik već godine 1188. mogao biti biskupom zagrebačkim, ili pako, kako ima Pray god. 1190., il kako u domaćih listinah najkasnije dolazi g. 1193.

U onodobnih izpravah ima često spomena o biskupu Dominiku počam od g. 1193. pak sve do g. 1201., ili ćak, kako Krčelić veli još g. 1206., što bi i vjerojatno moglo biti, ove bo se godine istom prvi put, u listinah bar, spominje kao nasljednik mu biskup Gothard. (Wenzel Mon. hung. hist. VI. 308.).

Gothardovo indi biskupovanje počelo je sa g. 1206., a potrajalo je samo osam godinah ili do god. 1214. kad ga posljednji put nalazimo upisana kao svjedoka u listini kralja Andrije II., kojom ove godine poklanja Baranu, kanoniku dekanu zagrebačkomu, posjed Čulinec pokraj Sopnice i ujedno sto kunah (Monumenta l. c. I. 35.); sljedeće bo ili godine 1215. spominje se već i kao „electus" i kao „episcopus zagrabiensis" Stjepan I. koj je kao takov u samom nastupu svoga biskupovanja obdario kaptol sa 4. izdašna posjeda, naime: Siskom, Odrom, Pribiševom (Pračno) i Drenčinom (Tkalčić l. c. I. 33.). Za biskupa Stjepana I. veli Krčelić, da je umro:

„summo omnium dolore et perenni sui desiderio 1227. obiit mense januario.“ Odakle je Krčelić tu viest crpio nije mi znano, ali to stoji, da je neistinita. Stjepan I. kako iz listinah doznajemo, bio je svakako mrtav već godine 1225., ove bo godine spominje mu se već nasljednik Stjepan II. u kraljevskoj listini u ove rieči: „datum per manus magistri Stephani, domini papae subdiaconi, zagrabiensis electi, aulae nostrae cancelarii“ (Prav. Spec. hier. II. 340). Jošte za ovo podkriepiti imademo i samu listinu Stjepana II., kojom poklanja kaptolu zagrebačkomu desetinu županije zagrebačke, desetinu kotara goričkoga, 200 svinjah i isto toliko kablićah vina i današnju ulicu Kaptol (Moja Mon. l. c I. 58.). Listina ova pisana je god. 1227. „episcopatus nostri anno secundo“, prema tomu indi postao je biskupom već god. 1225. Za ovoga Stjepana II. veli njegov suvremenik, arcidjakon splitski Toma, koj ga i lično poznavao (cap. XLI.): „erat autem episcopus ipse in auro et argento locuples valde, aliis etiam divitiis opulentus, mundana pompositate largus et curialis; benignum se omnibus et affabilem exhibebat, totus enim extolli favoribus etc.“; a naš arcidjakon Ivan veli o njem: „qui dicitur fuisse sollempnis homo“, te pridodaje: „qui obiit VI. idus Julii, anno domini 1247.“ Prema tomu indi Stjepan II. biskupovao bi od god. 1225. do 10. jula 1247.

Po smrti biskupa Stjepana II., akoprem mu bijaše odmah izabran nasljednik, ali ipak nešto više od jedne godine nije mogao te stolice zasjesti. Evo zašto! Odmah nekako po Stjepanovoj smrti sastao se kaptol u vieće, da bira novoga biskupa, ali pošto u tadanjem ovom sboru bijaše nekoliko kanonikah „majoris excommunicationis sententia innodatos“ s toga arcidjakon Albert znajući za to, prijateljski opomenu prisutne, da dotle nepristupe k izboru, dok se izobćeni neudalje, jer tim sam izbor postati će nevaljanim; no kanonici „illicitis illecti promissionibus“ prezreše ovu prijateljsku opomenu, dapače proćeravši samoga arcidjakona Alberta, pristupe k izboru, te izaberu za biskupa kraljičina kancelara Filipa „patientem in aetate defectum.“ Ovaj izbor dojavi kaptol svomu metropoliti nadbiskupu koločkomu, moleć da ga potvrdi. Ali Alberto i pred samim metropolitom uloži opet prosvjed proti tomu, dokazujuć, da je izbor nevaljan i da se zabaciti mora, za prietiv ujedno, ako li ga neposluhne, da će se obratiti na samu rimsku stolicu; no metropolit nehajuć za taj prosvjed, odobri izbor i Filipa posveti za biskupa zagrebačkoga. Na što arcidjakon Albert ode osobno u Rim te cielu stvar doglasi papi Innocentu IV., koj god. 1248. na 1. oktobra naloži čanadskomu i sriemskomu biskupu, da povedu strogu iztragu. Iztražni njihov izvještaj za nas je propao, no pošto poslie toga nalazimo Filipa na stolici biskupije zagrebačke, moramo reći, da je i sam papa valjda s nedostatka obtužbe proti izboru, potvrdio taj izbor i priznao Filipa za zakonitoga biskupa. (Farlati. Ill. sacr. V. 370.).

U listinah spominje se Filip kao biskup zagrebački već g. 1248. (Wenzel. Mon. hung. VII. 255. Fejer. Cod dipl. VII. V. 275.), a biskupovao je sve do početka g. 1262. kada bje izabran za nadbiskupa ostrogonskoga, kako to doznajemo iz poslanise pape Urbana IV. od 11. siečnja g. 1262. upravljene „Philippo episcopo zagrabiensi“ u kojoj mu veli: da akoprem je uvjeren, da je zakonito izabran za nadbiskupa ostrogonskoga, jer je takovu dà i veću čast zaslužio, ali ipak zahtieva, da mu se osobno predstavi. (Theiner. Mon. Hung. I. 243)

Promaknućem Filipovim na nadbiskupat ostrogonski, osta praznom stolica biskupije zagrebačke, a da se popuni sastao se kaptol u vieće te izabrao požunskoga prepozita Stjepana, nećaka Stjepana biskupa penestrinskoga „patientem in aetate defectum“ i predložio ga papi Urbanu IV. na potvrdu. Ali papa htjede, da se o tom izboru što točnije obaviesti, pa cielu iztragu povjeri pomenutomu biskupu penestrinskomu Stjepanu. Ovaj pako, akoprem mu nećak izabran bio, a manjak godinah opravdati bi mogla „generis et morum nobilitas, matura discretio et scientia litteralis“, to ipak zabaci on taj izbor, te predloži papi za novoga biskupa Timoteja, arcidjakona saladskoga u biskupiji vesprimskoj, koj kao takov bijaše ujedno i kanonikom zagrebačkim, a taj predlog i papa prihvati, te poslanicom svojom od 22. septembra g 1263. nalaže i gradu Zagrebu i svemu kolikomu svećenstvu, da se novomu biskupu pokorava. (Theiner. Mon hung. I. 245.)

No na ugarskom dvoru, osobito u kralja Bele IV., Timotejev izbor za biskupa zagrebačkoga, (jer izabranik nebijaše plemić), naidje na snažan odpor, te kralj imenuje biskupom svoga podkancelara stolno biogradskoga preposita Farkaša, kojega i u listinah pisanih god. 1263. vrlo često nalazimo podpisana u ove rieči: „Datum per manus magistri Farcasii, prepositi albensis, electi zagrabiensis, aule nostre vicecancellarii.“

Ovaj odpor proti Timoteju zavladao je i u samom Zagrebu, jer kako doznajemo iz po-

slanice samoga pape Urbana IV. od 18. siečnja 1264. gdje nalaže prepozitu i kaptolu zagrebačkomu, da pošto: „predictus episcopus (Timotheus), quosdam nuntios et procuratores suos ad eandem ecclesiam destinavit, qui usque ad adventum ipsius episcopi ecclesie predicte curam gererent diligentem, *tamen ipsi non fuerunt admissi*", s toga šalje svoga izpovjednika Gvaltera, da do došašća Timotejeva upravlja biskupijom, a ovi da mu se pokoravaju (Theiner. l. c. I. 262).

U kraljevskih listinah, kako rekoh, god. 1263. nalazimo Farkaša podpisana kao „electi zagrabiensis", ali posljednji put spominje se kao takov na 28. oktobra i. g. (Fejer l. c IV. 3. 136), dočim u drugoj listini pisanoj iste godine na 23. decembra dolazi „zagrabiensi sede vacante" (Wenzel. Mon. hung. XIII. 55), a budući da se isti Farkaš samo kao preposit i kraljev podkancelar spominje i u kasnijih kraljevskih listinah, sliedi, da se je po nalogu rimske stolice biskupske časti odreći morao.

Timotej dakle postao je biskupom zagrebačkim god. 1263. a biskupovao je, da se poslužim riečmi našega arcidjakona Ivana: „Hic post multa meritoria opera, obiit. quarta die mensis aprilis, anno domini 1287. Cujus sepulchrum apparet ante aram beate virginis in ecclesia majori", t. j. Timotejevo biskupovanje svršilo se njegovom smrću 4. travnja 1287. Timotejevom smrću nije biskupija dugo udovičila, jer je nakon mjesec dana izabrao kaptol za svoga biskupa stolno biogradskoga prepozita Antuna. Prema onomu, što veli naš arcidjakon Ivan, da je Antun samo 6. mjesecih biskupovao, jer da je umro na dan sv. Emerika ili 5. novembra, to mu dobu biskupovanja odsjeći možemo od maja do 5. novembra 1287. O tom biskupu jedna samo se listina sačuvala, koju izdao mjesec danah prije svoje smrti i kojom vraća kaptolu pravo biranja prebendara. (Tkalčić. l. c. I. 219.)

Težko da li iste, al svakako početkom sljedeće il 1288. godine nasliedio je Antuna „per electionem" bivši zagrebački prepozit Ivan. Da je Ivan u istinu biskupovao već g. 1288. svjedoči nam njegova listina pisana te godine, kojom ivanićkim duvnam potvrdjuje darovnicu svoga predšastnika Stjepana II. (Moja Mon. l. c. I. 223.)

Za dan i godinu Ivanove smrti dvie imamo viesti, i to jednu suvremenu ubilježenu na brevijaru pisanom za njegova biskupovanja (bibl. metrop. col. 37. ser. 4.) na dan 11. oktobra u ove rieči: „V. Idus octobris. Obitus venerabilis patris domini Johannis, felicissime recordacionis, episcopi zagrabiensis. Anno domini MCC nonagesimo quinto", dočim arcidjakon Ivan veli, da je umro: anno domini 1295. die tercia decima octobris, t. j. za 2. dana preračunao se. — Po tom cielo vrieme biskupovanja Ivanova obuhvaćalo bi dobu od početka godine 1288. do polovine oktobra 1295.

Biskupovanje Ivanovo pada u burno ono doba, kada su Anžovinci, poduprti rimskim dvorom, razvitlali u Ugarskoj a naročito u Hrvatskoj očajnu borbu proti posljednjemu Arpadovcu Andriji III. Biskup Ivan bijaše odlučan i znamenit Andrijin protivnik, s toga mu i njegova smrt u prilog došla, pa da to vrlo važno mjesto, episkopat naime zagrebački, nedobije ikoj anžovinski pristaša, to odmah po Ivanovoj smrti, imenova Andrija III. biskupom zagrebačkim nekoga ugarskoga arcidjakona Mihalja, te ga i oružanom rukom ustoli u Zagrebu. S toga scienimo, da je već svršetkom g. 1295. biskup Mihalj zasjeo stolicu biskupije zagrebačke, na kojoj je sjedio do g. 1303.; koje ga godine papa Benedikt XI. povisi na nadbiskupa ostrogonskoga.

Ovim se svršava ova moja razprava, u kojoj nastojah na temelju izpravah, koje su za starije doba i vrlo riedke, kritično označiti, kojim su redom sliedili biskupi na zagrebačkoj stolici, počam od njezina utemeljenja do početka XIV. vieka, ili počam od g. 1093—1300, t. j. za prva dva njezina vieka.

Razpravu ovu napisah u kratko, jer joj zadaća bila lih samo uzpostaviti pravi red u dviestogodišnjoj biskupskoj povorci; mogao bih se bio doduše obazirati u njoj i na osobe, koje su na toj stolici sjedile, a i na okolnosti, u kojih su one tako odlične časti polučile, ali to već spada u širju povjest ove biskupije, te će se i ondje odkriti ona nesretna povjestna crvena nit, koja se od sklopljena saveza sa Kolomanom provukla a i provlači se u domaćoj našoj i političkoj i crkvenoj povjesti!

Da reasumiram ovu malu moju radnju, to njezin rezultat, t. j. red, kojim su biskupi zagrebački na toj stolici sjedili bi bio ovaj:

I. Duh. 1093. do?
II. Singidun. 1102.
III. Manases. 1103—1113.
IV. Fancika (Vanjčko). 1114—1131.
V. Marcelin. 1131. 1137. do 1140?
VI. Vrblen. 1142. 1155.
VII. Gotsald. 1155—1161.
VIII. Bernald. 1162—1172?
IX. Prodan. 1172—1185.
X. Ugrin. 1185—1188.
XI. Dominik. 1190—1206.

*

XII Gothard. 1206—1214.
XIII. Stjepan I. 1215—1225.
XIV. Stjepan II. 1225 ✠ 10. jula 1247.
XV. Filip. 1248. — do januara 1262.
— Stjepan, požunski prepozit, izabran, al nepotvrdjen.
— Farkaš, podkancelar Bele IV., imenovan, al se odreći morao.
XVI. Timotej. 1264. ✠ u aprilu 1287.
XVII. Antun početkom maja 1287. ✠ 5. novembra 1287.
XVIII. Ivan I. 1288. ✠ 11. oktobra 1295.
XIX. Mihalj. 1295—1303.

Ovo je rezultat moga iztraživanja o biskupih zagrebačkih do XIV. vieka, a predajuć ga javnosti, molim sve one, koji se domaćom našom povjesti bave, da ga izvole kritički pretresti, a dolju li do točnijih rezulatah, da ih u ovom crkvenom glasilu objelodane, prema onomu što je rekao naš ilirski pjesnik Štoos: više očih vidi više, više mislih više smatra.

Glavna skupština književnoga društva sv. Jeronima,

obdržavana je dne 17. o. mj. u 10 sati prije podne u jednoj dvorani nadbiskupskoga sjemeništa.

Skupštini je prisustvovao liep broj članova — vanjskih takodjer nekoliko — a medju njimi p. n. gospoda: Josip Torbar, predsjednik jugoslaven. akademije, prof. Tadija Smičiklas, predsjednik Matice hrvatske, vitez Trnski, Dr. Franjo Rački, Dr. Kosta Vojnović, kanonici Dr. Iveković i Matija Stepinac, opat Cerovski, sveučil. profesor Dr. Belaj, profesori Vjekoslav Klaić, Jos. Pasarić i Karlo Matica, ravnatelj kaptol. učione Klobučar s učiteljem Matom Liscem, župnici Ivan Cerovski i M. Strahinšćak, nadarbenici M. Košćec i K. Kindlein, itd. sa više klerika, članova družtvenih.

Prije skupštine odslužena je u kapelici nadbiskup. sjemeništa sv. misa, kod koje su se društveni članovi Bogu pomolili za živuće i preminule društvene dobrotvore i članove.

Samu skupštinu otvorio je predsjednik, preč. gosp. kanonik Dr. Feliks Suk, ovim govorom:

Slavna skupštino! Mnogo štovana gospodo!

Bolest, koja me već nekoliko dana muči, neka me izpriča, što niesam u stanju današnju dvadeset i četvrtu skupštinu društva svetojeronimskoga — kako bi dolikovalo — s prikladnim govorom stvoriti. Dopustite mi tek, da Vas, mnogo štovana gospodo, pozdravim od srca u ime družtvenoga odbora i da Vam zahvalim, što ste se ovamo potrudili, da svojom cienjenom nazočnošću zasvjedočite svoju ljubav k društvu, svoj živi interes za rad i napredak njegov. — Što smo prošle godine uradili, to će Vam prikazati izvještaj tajnikov, i ja se nadam, da ćete iz toga izvještaja crpsti ugodno uvjerenje, da se i prošla godina dostojno pridružuje ostalim godinam postojana rada i blagoslovena napredka Hvala za to Višnjemu! hvala i revnomu nastojanju svih onih, koji nas podpomažu! Smjerna hvala naročito svim dobročincem našega društva, i starijim, koji mu se ni prošle godine niesu iznevjerili: visokomu saboru, vis. kr. zem. vladi, prečastnomu episkopatu, i novijim, medju kojima spominjem udovu A. Šćetinec iz Koprivnice, koja je položivši svotu od 200 fr. četrdesetero školske djece župe koprivničke upisala u društvo kao članove trećega reda.

Liep je zaista zadatak našemu društvu! Ono hoće, da zadovoljava jednoj od velikih potreba našega naroda; ono hoće, da služi nižemu naročito seljačkomu pučanstvu, da u tih slojevih širi zdravu, kršćansku prosvjetu, da pučanina uči kriepostnu življenju i umnu gospodarenju. Zato je velike hvale vriedna plemenita i otačbenička zamisao onih vriednih muževa, koji su naše društvo zasnovali. A mi imademo danas baš osobit razlog, da se sjetimo tih muževa i njihova rada, jer što su oni zasnovali, to se ostvarilo i započelo svoj život u ovom zavodu, u nadbiskupskom sjemeništu, za tadašnjega ravnatelja i prvoga predsjednika našega društva — nezaboravne uspomene — Tome Gajdeka. To nas je sjemenište sve do sada gostoljubivo primalo, te smo se pod njegovim krovom sastajali u glavnih skupštinah. A danas zahvalni uživamo posljednji put tu gostoljubivost, jer — ako Bog dade — sliedeću glavnu skupštinu imat će društvo u svojoj zgradi.

Medju zaslugami, što ih je ovo sjemenište steklo za kulturni razvitak i napredak našega naroda, ne će biti posljednja ta, što je u njem svoj rad započelo i družtvo svetojeronimsko. Pa kad se danas razstajemo s ovom kućom, jedna mi se želja radja u srcu. U ovom zavodu odgajaju se svećenici. — A niesu li ti u prvom redu zvani, da vode narod putem istine i pravde, da ga uče bogoljubnu življenju, marljivosti, radinosti, štedljivosti, umjerenosti, poštenju i svim ostalim moralnim kriepostim, koje su na posljedku i najsjegurniji zalog blagoslova božjega i najpouzdaniji temelj zemaljske sreće? niesu li svećenici zvani, da u narodu šire kršćansku prosvjetu? E dao višnji Bog, da se mladji naraštaj svećenstva izlazeći iz ovoga častnoga zavoda, u što većem broju prikupi u naše kolo, da svoje mladenačke sile posveti našemu družtvu, da pomogne družtvu koliko može, da ga podupire svojim marom, svojim ugledom, svojim perom!

S tom željom otvaram ovu skupštinu i molim mnogoštovanu gospodu, da izvole najprije saslušati izvještaj tajnikov o radu našega družtva godine 1891. a zatim izvještaj blagajnikov o stanju društene imovine. (Živio predsjednik!)

Iza toga je društveni bilježnik, monsignor Ivan

Pliverić, pročitao sliedeći izvještaj o radu društva za prošlu godinu 1891.

Slavna skupštino!

Kako me je Bog nedavno bio pohodio težom bolešću, nisam mislio, da ću ovoj slavnoj skupštini izvještaj podnašati, nu Božja je milost dopustila pa to evo vršim, i danas, sada 16. godinu

Izvještaj ovaj ima u kratko ocrtati rad i djelovanje našega društva u prošloj godini 1891.

Ta je godina glede prirasta *novih* članova bila povoljnija od 1890.: upisalo ih se je 617, za 189 više, nego li prediduće godine 1890. S timi novimi članovi imalo je društvo do konca god. 1891. upisanih članova sveukupno 9813.

Svim vriednim prijateljem našega naroda, napose povjerenikom, koji društvu prikupljaju nove članove, upravljajući se odbor usrdno u ime društva zahvaljuje, nu osobito Ani udovi Šćetinac iz Koprivnice, koja je prošle godine darovala 200 for. u tu svrhu, da se 40 školske djece župe koprivničke upiše za doživotne članė 3. reda. Doista liep primjer dobrotvorke, tim ljepši, što ona nije iz staleža tako zvane inteligencije već je jednostavna seljakinja plemenite duše! Ugledali se u taj primjer oni, koje je Bog zemaljskimi dobri obilnije nadario!

Od upisanih tečajem g. 1891. *novih* članova jesu:

Iz Hrvatske 352, iz Slavonije 113, iz Dalmacije 84, iz Istre 29, iz Bosne i Hercegovine 25, a ostalih 14 iz raznih drugih krajeva; a sakupili su ih *najviše* gospoda: Matejčić Šime, župnik u Pazinu u Istri; Potočnjak Ivan, kanon. i župnik u Novom; Babić Marko, župnik u Dragi; Dr. Žerjavić Gjuro, podarh. i župnik u Marija Bistrici; Zbierzchowski Josip, upravitelj župe u Bukovici; Nemec Julij, župnik u Novomgradu kod Karlovca; Medeotti Edmundo, župnik u Trojstvu; Zamlić Vinko, župnik u Voloski; za tim Leović Vinko, obć. bilježnik u Trnjanih; Petrinović Franjo, obć. bilježnik u Driveniku; Tomašić Franjo, učitelj u Smokvici; Sollerti Petar, učitelj na Sušaku; Majer Pavao, učitelj u Lipovcih; Saridža Mijat, učitelj u Dubici; Magazin Mato, posjednik u Betini i Didolič Vinko u Selcih na Braču.

Svim ovima budi srdačna hvala za to uz srdačnu molbu, da društvu i nadalje ostanu ovako prijazni, kako su se do sada pokazali.

Srdačna hvala budi takodjer našim *revnim* povjerenikom a i *novinstvu* našemu, koje se je prama društvu našemu svakom sgodom liepo ponielo, zagovarajuć i preporučujuć njegov rad.

Govoreći o *novih* članovih, upravljajući odbor ne može da mukom predje pa da svim onim, kojih se tiče, nepreporuči da uvaže, što je upravo ovih dana g. Otokar Zobundjija, učitelj u Virju, napisao u Narod. Novinah u članku: Narodna škola i društvo sv. Jeronima. On ovo piše: „Dužnost je svakoga patriote da uznastoji, kako bi društvu sv. Jeronima pribavio što više seljaka, jer samo na taj način moći će to društvo izvršiti svoju plemenitu i patriotičnu misiju: jezgru, množtvo naroda duševno a donekle i materijalno preporoditi. I narodna škola, ta koljevka i majka narodne prosvjete, mogla bi u tom mnogo učiniti, što više, biti glavnim motorom, oko kojega bi se imao kretati najveći dio toga rada i nastojanja.“ Iza toga vriedni taj zagovaratelj pučke prosvjete razlaže, kako bi se to dalo postići, pa piše dalje ovako:

„Svake školske godine nagradjujemo koncem drugoga polјeća ponajbolju djecu raznovrstnimi knjižicami, ponajviše takovimi, koje odgovaraju dobi i duševnoj snagi dotične djece. Djeca odrastu, nagradne knjige sadržaj jih već ne zanima, jer su ga duhom prerasla, a znademo vrlo dobro iz izkustva, da već za godine dvie neima nagradnim knjigam ni traga ni glasa. Trebalo bi najbolju djecu tako nagraditi, da se budu vidljivo sjećala za cieloga svoga života valjana svoga rada u pučkoj školi, a to ćemo postići tim, ako svake godine na svakoj školi bar jednoga najboljega učenika najvišega razreda, 4. ili 5. upišemo svotom od 5 for. kao doživotnoga člana društva sv. jeronimskoga.

Svaka škola dobiva po 10 for. za nagradne knjige svake godine. Sa polovinom te svote nabavimo knjižice za prva tri razreda a drugom polovinom upišimo najboljeg učenika 4. razreda za doživotnoga člana društva sv. Jeronima. Na taj način postići ćemo, da će naš seljak imati svake godine nove duševne hrane, koja će mu s jedne strane plemeniti um i srce a s druge strane poučavati ga u glavnom njegovom zadatku ili zaostatku: u racionalnom gospodarstvu. Broj članova društva sv jeronimskoga pomnožao bi se svake godine do blizu 1000 a prema rastućemu broju članova izdavalo bi društvo veći broj poučnih knjiga, a i što boljih, jer bi svoje pisce i bolje honorirati moglo.

U seljačkih hrvatskih kućah cirkulirati će godimice sve to veći broj knjiga, sa napredujućim duhom vremena širiti će one narodnu prosvjetu a njom i narodno blagostanje.

Ne dvojim, da će braća učitelji već buduće školske godine provesti ovaj predlog a tim doprinieti opet jedno zrnce, koga će se plod zvati: narodna prosvjeta narodno blagostanje.“

Slavna skupštino! znam, da ćete rada priznati, kako je ovaj predlog krasan te da je mogao proizteći samo iz plemenita srca, oduševljena za pučku prosvjetu i za naše društvo, pa za to budi gosp. Zobundjiji ovdje izrečena srdačna hvala!

Samo kada bi se ono, što se ovdje predlaže, takodjer izvelo, te barem polovica pučkih učiona svake godine po jednoga učenika za člana našega društva zapisala! kako bi liepo bilo, da za to uzrade pučki učitelji, na koje njihov kolega ovdje računa, za tim župnici i upravni činovnici!

Kada bi se ova gospoda za to svojski zauzela, bez dvojbe bi se postizali liepi uspjesi, jer je u lanjskoj

glavnoj skupštini društveni naš predsjednik u pozdravnom svom govoru pravo rekao, da za društvo naše i za plemenitu njegovu zadaću najviše mogu uraditi spomenuta gospoda, pa ih je za to takodjer umolio, da to i čine — jer da će im biti za dušu a narodu na korist, ako puk naš budu nutkali, neka bi se upisao za člana.

Tu molbu upravljajući odbor i sada svakomu rodoljubu na dušu privezuje. A moglo bi se u tom pogledu sada i za to više nego do sada uraditi, jer se naše seljačtvo za družtvo naše sve više zanima pa to dokazuje i raznimi sa više strana naše domovine družtvu pisanimi pismi, iz kojih se razabire, da se u seljačtvu knjige sada ipak već više čitaju nego li prije.

Književni dar društvénim članovom za god. 1891. ima *četiri* knjige:

1. *Danicu* za god. 1892;

2. *Opis naše zemlje* ili crtice iz obćega zemljopisa, sastavio Lovro Matagić, ravnajući učitelj u Gorah;

3. *Naši griesi*, napisao Ivan Filakovac, učitelj u Garčinu, i

4. *Pripovjesti iz hrvatske povjesti*, III. dio, napisao prof. Vjekoslav Klaić.

Knjige ove imadu 41$^1/_8$ štampana arka i 19 slika, a štampane su u 63.000 otisaka, Danica u 35.000, a ostale tri svaka u 9500.

Trošak za te knjige, ne računajuć nagradâ piscem, i troška odpreme, iznaša 9734 for. 36 nč. Biljevanje Danice stoji 2100 for., a za papir je izdano 4116 for. 84 nč., nu ovaj nije sav upotrebljen, nego ga je za ovu godinu ostalo 130 rizama, po čem će trošak za ovogoišnje knjige biti mnogo manji.

Uprava je društvena (nagrade nekim odbornikom, stanarina) zajedno sa troškovi odpreme knjiga, te uz druge razne manje izdatke trebala svotu od 1787 for. 62 nč.

Književnim radnikom našega društva upravljajući se odbor za njihov umni rad usrdno zahvaljuje, moleći ih, da naše društvo perom svojim i u buduće podupru.

Iz obširnog izvještaja društvenoga našega blagajnika slavna će skupština čuti, da sveukupna imnovina našega društva koncem g. 1891. iznaša ukupno 127.203 fr. 90 nč. Koncem g. 1890. iznašala je 124.580 fr. 33 nč., povećala se je dakle za 2623 fr. 57 nč.

Visoki sabor naš sa kr. hrv. slav. dalm. zemaljskom vladom dopitao je našemu društvu i za g. 1891. podporu od 1400 for. a mi se za to najusrdnije zahvaljujemo uz molbu, da nam svoju pripomoć za što uspješniji rad naš i u buduće blagohotno pruži.

Oporučno se je našega društva tečajem prošle godine sjetila blagopok. gospoja Eugenija Otto iz Zagreba, rodjena Franceskinja, sa zapisom od 30 for., te Miroslav Nagl, zač. kanonik čazmanskoga kaptola i umir. gimn. profesor, sa 50 for. Plemenitim pokojnikom budi za to hvala i ovdje izrečena!

Kako prošlih godina tako je i g. 1891. oveći broj knjiga društvenih kupio preuzv. g. biskup Strossmayer i presv. g. biskup Posilović te velem. g. načelnik grada Zagreba, Dr. Amruš, kupivši 700 komada Danice. E da Bog dade, našli u tom mnogo nasljednika!

* * *

Prodaja društvenih knjiga bila je prošle godine povoljnija nego li god. 1890., jer ih se je prodalo za 594 fr. 63 nč. više, ukupno za 5233 fr. 13 nč., a *darovano* je do 1000 komada učionam, družtvom i zavodom, koji su za to molili.

* * *

Računi društveni za god. 1890. pregledani su i u redu nadjeni po censuralnom odboru, koji je u lanjskoj glavnoj skupštini bio izabran.

Izvješće tog odbora glasi:

Slavnomu upravljajućemu odboru književnoga društva sv. Jeronima u Zagrebu.

Podpisani cenzuralni odbor u glavnoj skupštini družtva dne 12. ožujka o. god. izabran pregledao je račune pomenutoga družtva od g. blagajnika za *godinu 1890.* načinjene, pa se osvjedočio, da su blagajnički dnevnici obće blagajne i zakladah ostalih stojećih pod upravom odbora družtvenog u svih točkah primitka i izdatka točno sbrojeni, računski prilozi, da su svi doprinešeni, te se s odnosnimi stavkami u dnevnicih sa sviem slažu, da se vriednostni papiri i štedioničke knjižice, kako su u računih nabrojeni u podpunom redu i bioju u blagajni družtvenoj nalaze pohranjeni, i da je dakle g. blagajnik družtvene račune valjano vodio, tako da se posljedak, kako je izkazan u računskom pregledu od 31. prosinca 1890. podpuno podudara sa zaključkom dnevnika od pomenutoga dana i godine.

S toga izjavljuje ovaj cenzuralni odbor, da prema gore označenom nalazku neima zaprieke, da buduća glavna skupština blagajnika svake odgovornosti za račune g. 1890. rieši.

U Zagrebu dne 8. travnja 1891.

Cenzuralni odbor:

Dr. Gustav Baron,
predsjednik.

Dr. F. Belaj. *Dr. Ivan Hoić.*

Na temelju tog izvješća upravljajući odbor slavnu skupštinu moli, da družtvenoga blagajnika zajedno s odborom rieši svake daljne odgovornosti glede tih računa.

(Glavna je skupština to učinila.)

* * *

U upravljajućem odboru sbila se je tečajem prošle godine promjena po tom, što je conte Dr. Kosta Vojnović bio odišao iz Zagreba pa se poradi toga odrekao časti odborničke, koju je neprekidno kroz više godina savjestno i voljno obavljao. Upravljajući je odbor za to bivšemu svomu drugu u zapisniku odborske svoje sjed-

nice zabilježio iskrenu i zahvalnu spomen, pak ju takodjer ovdje izriče. (Živio!)

Mjesto tim upražnjeno upravljajući odbor nije popunio izborom novog odbornika, kako bi to bio mogao po §. 9. družtvenih pravila, a to zato ne, što poslje smrti blagopok kardinala i nadbiskupa Josipa Mihalovića ne imamo pokrovitelja, koji bi ga bio potvrdio, kako to isti paragraf propisuje.

Natjecaj za nagradu od 400 for. iz zaklade *Dušana Kotura* za pripoviedku, napisanu za puk a u duhu i smjeru družtva našega, ostao je žalibože bez uspjeha. Prijavila su se doduše četiri natjecatelja, ali upravljajući odbor nije mogao ni jednomu dopitati nagrade.

Kako je upravljajući odbor prošlogodišnjoj glavnoj skupštini bio izviestio, da će se *družtvena kuća* godine 1891. svakako početi graditi tako, da pod krov dodje prije zime, tako je učinjeno. Obaviv sve predradnje, potrebne u tu svrhu, odbor je gradnju kuće započeo dne 27. srpnja 1891. a temeljni njezin kamen je naš predsjednik dne 5/8. 1891. blagoslovio. Gradnja se zajedno sa drugimi radnjami obavlja prema sklopljenim ugovorima tako te će se do ugovorena roka, 1. srpnja o. g., moći dovršiti a družtvo se sa svojom pisarnom onamo preseliti a ostalih jedanaest stanova iznajmiti.

Trošak za tu našu družtvenu kuću iznašati će po prilici 75.000 for. a potanki računi o tom predložiti će se budućoj glavnoj skupštini za izpitanje i odobrenje.

Kod *jubilarne izložbe* hrv. slav gospodar. družtva u Zagrebu, sudjelovalo je i naše družtvo izloživši sve svoje izdane spise, za koje mu je porota dopitala *„počastnu diplomu za izložene razne knjige gospodarskoga smjera.“*

Prema želji izjavljenoj u lanjskoj glavnoj skupštini našoj upravljajući je odbor svim štamparnam u Zagrebu razaslao pozive, da podastru svoje ponude za štampanje družtvenih knjiga, a tomu su se pozivu odazvale samo dvie: Albrechtova i dionička.

Glede drugoga predloga, iznesena u istoj skupštini a odpućena upravljajućemu odboru na pretresivanje, da se u „Danice“ uvršćuju razni *oglasi,* odbor se je osvjedočio, da se on ne dade izvesti s korišću po družtvo.

Što će družtvo članovom svojim dati za g. 1892., dosadanji upravljajući odbor nije dokončao.

Zaključujem ovaj izvještaj uz molbu, da ga slavna glavna skupština blagohotno primi na znanje, i uz želju, da nam Bog dade, te izvještaj u prvoj budućoj glavnoj skupštini svi ovdje sakupljeni saslušamo u vlastitom svom domu, slaveći ujedno *dvadesetipetgodišnjicu* ovoga družtva. (Živio!)

Iza toga je družtveni blagajnik, svenč. prof. Dr. Dočkal, *o stanju družtvene blagajne koncem g. 1891.* podnesao izvještaj, iz kojega se razabire sliedeće:

1. Koncem godine 1890. preostalo u blagajni u papirima . . . . 97.078 fr. 58 nč.
2. Tečajem g. 1891. unišlo je u gotovu 54.975 fr. 41 nč.
3. Tečajem g. 1891. unišlo je u papirima 12.976 fr. 75 nč.
4. Izdano je u gotovu . . . . . 54 975 fr. 41 nč.
5 Izdano je u papirima . . . . 43.462 fr. 50 nč.

Ostaje u papirima koncem g. 1891. 66.592 fr. 83 nč.

6. Pribrojiv k ovoj svoti dug doživotnih članova . . . . . . 286 fr. 50 nč.
7. vriednost knjiga u zalihi . . . 1000 fr. — —
8 vriednost našastara . . . . . . 396 fr. — —
9. dug za knjige izdane na razpačanje 1849 fr. 57 nč.
10. vriednost kuće družtvene (kako sada stoji) . . . . 32.645 fr 28 nč.

Iznaša aktivna imov. obće blag. 102.770 fr. 18 nč.

Zaklade stojeće pod upravom družt. imadu imovine:

1. Za nagradu pučkih pisaca . . 13 975 fr. 03 nč.
2. Koturova . . . . 5037 fr. 70 nč.
3. Gajdekova . . . . 3337 fr. 36 nč.
4. Jakićeva . . . . 627 fr. 70 nč.
5. Huszarova . . . . 740 fr. 20 nč.
6. Trnskijeva . . . . 715 fr. 73 nč.

Ukupna dakle družtvena imovina koncem g. 1891. iznaša 127.203 fr. 90 nč.

I to izvješće je skupština s odobrenjem primila na znanje a za pregledanje tih računa izabrala: kanonika Dra. Fr. Ivekovića, nadarbenika Miju Koščeca i Josipa Klobučara, ravnatelja kaptolske pučke učione.

Kod sliedeće iza toga točke dnevnoga reda: *predlozi skupštinara,* predloži vitez Trnski a skupština zaključi, da se natjecaj za nagradu iz zaklade Dušana Kotura po drugiput odmah razpiše.

Predlog jednoga izvanjskoga družtvenoga člana, pismeno upravljajućemu odboru prije skupštine podnesen i po predsjedniku pročitan, — glede toga, kakove spise neka bi družtvo izdavalo i kako bi se pisci za spise imati tražiti — riešen je tako, da upravljajući odbor i onako svemu onomu zadovoljava, za što predlagatelj mnije, da bi se imalo istom nešto sada učiniti.

Drugih predloga nije bilo nikakovih.

Poslje toga presv. g. Dr. Rački predloži a glavna skupština rado na to pristade, da se upravljajućemu odboru izrazi hvala i priznanje za njegov uspješni rad oko napredka družtva sv. Jeronima.

Iza toga je družtveni predsjednik izjavio, da po propisu § 7. družtvenih pravila cieli upravljajući odbor odstupa a glavna skupština da po §. 32 istih pravila imade izabrati novi upravljajući odbor, nu skupština se u izbor nije ni upustila, nego je cieli dosadanji odbor potvrdila, a na primjetbu predsjednikovu, da je odstupom kneza Dra. Vojnovića jedno odborničko mjesto upražnjeno pa da bi se imao izabrati još jedan odbornik, skupština je izbor tog odbornika prepustila upravljajućemu odboru.

Na to predsjednik, zahvaliv gg. skupštinarom, što su u liepu broju skupštini prisustvovali, skupštinu zaključi.

Tristogodišnjica Amosa Komenskoga i katoličko svećenstvo.

Ove godine dne 28. ožujka navršiti će se 300 godina, što se je rodio pedagog Amos Komenski, te se posvud u liberalnim krugovima učiteljskim po svietu u velike spremaju, da proslave što sjajnije otu tristogodišnjicu.

Kakovo znamenovanje, kakov karakter daje liberalno učiteljstvo toj svečanosti? A kako se valja katoličkome svećenstvu vladati prama toj svečanosti? Imade li i ono sudjelovati ili ne? —

Ovo pitanje držim, da nije ni kod nas neumjesno, pošto se čuje, da i kod nas učiteljstvo tu i tamo iščekuje, te će katoličko svećenstvo, na pose katekete, ne samo sudjelovati, nego u proslavu svečanosti toga „pobožnoga svećenika pedagoga“ i sv. misu služiti.

Kao odgovor na to pitanje donosimo u prijevodu sgodan člančić iz br. 6. o. g. izvrsnoga katoličko-pedagoškoga časopisa: „Christlich-pädagogische Blätter für die österreichisch-ungarische Monarchie.“ Pod naslovom: „Zur Comenius-Feier“, piše:

Svuda po Austriji, Njemačkoj i Belgiji spremaju se, da proslave 300-godišnji rodjendan Komenskoga dne 28. ožujka. Opetovno bijasmo upitani: Kako se valja kleru vladati prema toj svečanosti? koje mu je stanovište u tom zauzeti? Na to odgovaramo ovako:

Komenski pripadao je po svojoj vjeroispovijesti *protestantizmu*, i to šljedbi „Moravske Braće“, on je dakle katoličkomu kleru tudj, te ga protestantski učitelji slave kao *svoga*; a tako čine i oni učitelji, koji su istina po krstnom listu katolici, al u kojih nema više pravoga pojma o katoličtvu, te koji protestante i inostrance Dittes-a, Jessena i dr. u katol. Austriji[1]) kao svoje vodje slijepo slijede. Što je religijoznih nazora Komenskijevih, zastupao je on istina vjeroispovijest (konfesiju), al dost neopredijeljenu, neizrazitu (verwässert), te je držao, da bi se morale i mogle prijateljski složiti i združiti sve kršćanske vjeroispovijesti, katolici kako i sve protestantske šljedbe, isto tako i židovi i muhamedovci, riječju: sve monotejistične (jednoboške) vjeroispovijesti. To je ona prividna religija ili religija u praznim rečenicama, o kojoj i slobodni zidari vazda govore, kako su se takodjer slobodni zidari po tumačenju gospodina Jessena u „Freie pädag. Blätter“ br. 10. o. g. str. 141. „mogli mnogimi izrekami iz spisova Komenskijevih poslužiti te su se i poslužili u svoje stranačke svrhe.“ Iz toga je moći razumjeti, za što se za tu svečanost čine toli bučne i sjajne priprave. Nisu tomu uzrok pedagoške zasluge, niti religijozni značaj njegovih spisova, niti razlozi patrijotični, već srodnost misli i osjećaja sa slobodnom zidarijom.

Stogodišnjicu smrti *Felbigerove*, koji je za školstvo, napose u Austriji, puno više učinio, te je preriedkom nesebičnošću i najvećom požrtvovnošću za napredak škole i perom i činom upravo veličajna djela stvorio, propustilo se god. 1888. bez takove svečanosti. Tă on bijaše kat. svećenik i zatočnik škole strogo honfesijonalne. Pa ipak bi Felbigerova svečanost bila puno opravdanija i u istinu svečanost austrijsko-patrijotična! No za to slavi austrijsko učiteljstvo radje spomendane protestanata Diesterwega i Komenskoga; tă bijahu obojica: jedan slobodoumnjak, te nijekao Krista, a drugi zastupnik obće neke religije, koja pristaje uz svaku konfesiju; a što je najglavnije: ni jedan ni drugi ne bijaše omraženi šljedbenik Rima, kakov bijaše Felbiger kano vjeran katol. svećenik.

Naglašujemo, da Komenski nije bio odpadnik, da ga valja, jer u bludnji protestanske šljedbe rodjena, blago suditi, pače da je njegova kriva religija, budući on bez svoje krivnje u bludnji, bila u njemu čvrsto osobno uvjerenje, koje je on otvoreno i odlučno ispovijedao, za koje je i trpio. Ono, što je izvana o sebi ispovijedao bijaše on s potpunim i živim uvjerenjem; to je štovanja vrijedno i to oštro otsudjuje one kat. učitelje, koji se srame svoje vjeroispovijesti, te od sušte kukavštine slijepo slijede protestantske i protukatoličke vodje. Komenski ne bi takova šta učinio; on ostade vjeran vjeri svoje porodice, jer u vjerskim pomutnjama i borbama onoga vremena ne imaše prilike, da upozna istinu katoličke vjeroizpovijesti.

[1]) Ne isključiv ni hrvatske naše domovine. O. prev.

Što je njegovih pedagoških zasluga, to je on svoju mudrost crpao iz glasovitih onda škola jezuitskih, te je ota još danas slavljena pedagoška načela toga reda dalje izvodio, obazirući se na prilike svoga vremena.[1])

Ne ćemo da tajimo ili krnjimo, pače rado priznajemo, što je dobra stvorio; *al kano katolički svećenici i kano patrijote* ne možemo sudjelovati pri svečanosti. Dogodi li se, te zlorabe tu svečanost za napadaje na katoličku religiju i crkvu, bit će naša zadaća, da proti tomu ustanemo. Budu li, kako nam se dojavilo *jedan* slučaj, ovu priliku upotrebili za to, da mladež u svoje svrhe podhuškaju proti katoličkoj religiji, bit će dotični kateketa dužan, da djecu obrani od zavadjanja, protumačivši joj istinu, te da stvar prijavi nadležnoj oblasti. Komenskijeva svečanost sigurno nije za školsku mladež; neka liberalni učitelji tu svečanost za se obdržavaju; oni mogu i moraju da prosude, u koliko tu svečanost trebaju; nedorasla djeca nemaju po našem uvjerenju nikakova posla š njom. *Jedan* plod želimo, da ta svečanost donese, da se naime austrijsko učiteljstvo nauči od Komenskoga, da je religija temelj, početak i svrha, te oživljavajući duh svake obuke mladeži, da i oni poput njega dobiju uvjerenje, da jedino konfesijonalna škola može uspješno djelovati.

Komenski piše u svojoj „Didactica magna“: „Rano valja djecu priučavati, da nije *vremeniti*, već da je *vječni* život svrha naša na zemlji, da je vremeniti život priprava za vječni život, kako ne bi, skrbeći i mučeći se za stvari vremenite, u nemar pustila ono *jedno*, što je nuždno. S toga ih valja od najranije mladosti priučavati onomu, što vodi k Bogu, da čitaju sv. Pismo, da pohadjaju službu Božju i da se vježbaju u dobru (u kreposti). O pomilovao nas Bog, da iznadjemo način, koji bi nas krepko podučio, kako ćemo sve, čim se duh naš zabavlja izvan Boga, prenositi na Boga, a sve ovozemno naprezanje, u koje je svijet upleten i uronjen, onamo upravljati, da marno radimo za nebeski život.“ — To je za cijelo lijepa i ozbiljna riječ za konfesijonalnu školu!

Osim pedagogije bavio se je Komenski još puno proricanjem, o čem je i knjigu izdao, *u kojoj osobito žestoko navaljuje na papu i na austrijsku kuću*. Umro je 15. studenoga 1671. u Amsterdamu. Toliko za razjašnjenje svečanosti Komenskijeve. —

Tako taj izvrsni katolički pedagoški list. Nije s toga ni čudo, što je nadbiskupski ordinarijat u Pragu izdao okružnicu, kojom zabranjuje svojem svećenstvu čitati misu u proslavu svečanosti Komenskove.

Bilo bi dakle upravo sablažnjivo, da se nadje kod nas, česa se ipak ne bojimo, koji svećenik katolički, koji bi tu svečanost usudio se proslaviti katoličkom sv. službom ili kojim inim svetim obredom. **S. H.**

[1]) Za to se ne možemo dosta načuditi naivnosti, da više ne rečemo, onih pisaca o Komenskomu, a medju njima i našoj jednoj pisateljici, da se usmjeliše ustvrditi, da su čak i jezuite mnoga njegova pedagoška načela prifatili, dočim je jasno, da nijesu mogli jezuite tih načela prifatiti od Komenskoga prije, nego li je Komenski svjetlo svijeta ugledao, a ipak uzgajahu i učahu oni i za Komenskoga, i iza njega, a uzgajaju i sada po istim načelima, po kojima uzgajahu i obučavahu i prije Komenskoga. Spomenuta pisateljica napisala je još i to, da je Komenski te i te godine primio „sv. red.“ O. prev.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 13. U Zagrebu, 31. ožujka 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Poviest konkordata u Austriji.

1. Pod konac prošloga stoljeća skučila je državna vlast sasma pod svoj jaram katoličku crkvu. Naredba od 19. prosinca 1781. postavlja ovo načelo carskoga austrijskoga crkvenoga prava[1]): Crkva odlučuje samo o onom, što se tiče duša i vjere, sve ostalo podvrženo je državnoj vlasti. Državna vlast imade pravo sve promieniti, što nije u crkvi božanskoga porietla, već što su u njoj izmislili i uveli ljudi; naročito joj pripada pravo zapovjediti biskupom, da izvršivaju s početka im dana prava. Kako je država shvaćala svoju zadaću i svoja prava, vidi se n. pr. odatle, što je Josip II. pod kaznom zabranio moliti krunicu, ili što bješe zapovjedjeno, da se imade u časoslovu papirom zaliepiti ono mjesto, gdje Gregorije VII. veli, da može papa vladara skinuti s priestolja, jer da je to „so irrige als gefährliche Lectüre.“[2])

2. Svi su uvidjali, da nije dostojno katoličke crkve, da čami u državnom robstvu. S toga je i kralj Franjo II. počeo mienjati neke crkvi neprijazne zakone, a na samrti upravio je ručno pismo na svoga sina Ferdinanda, u kojemu mu na srce stavlja, da čim prije privede kraju, što je on započeo. To pismo glasi:

An meinen vielgeliebten Sohn Ferdinand! Da ich als treu ergebener Sohn Meiner Mutter, der katholischen Kirche, zu leben und zu sterben entschlossen bin, so gewärtige Ich von Deiner Mir wohlbekannten kindlichen Liebe, die Erfüllung Meines Wunsches, dass das von Mir angefangene Werk der Berichtigung und Modificirung jener Gesetze, Grundsätze und Behandlung kirchlicher Angelegenheiten, welche seit dem Jahre 1780. in Meinen Staaten eingeführt worden sind und die freie Wirksamkeit oder andere Rechte der Kirche mehr oder minder verletzen, und mit der Lehre, Verfassung oder Disciplin der Kirche und insbesondere mit den Satzungen des heiligen Kirchenrathes von Trient nicht im Einklange stehen, von Dir ehemöglich auf eine den heiligen Vater befriedigende Weise zu Ende geführt werden mögen.

Wien, den 28. Febr. 1835.

Franz, m. p.[1])

Želja izražena u tom listu, da se udovolji sv. Otcu, imade se smatrati kao pravi predteča kasnije sklopljenoga konkordata sa sv. stolicom.

3. U burnih dnevih godine 1848. kad je sve za slobodom vapilo, podigoše i biskupi svoj glas, zahtievajući i za crkvu onu slobodu, koja bješe svim državljanima i zakonitim družtvima obećana. „Die Kirche nimmt“, vele biskupi salzburžke crkvene pokrajine sabrani u Salzburgu od 31. kolovoza do 10. rujna g. 1848., „vom Staate keine Bevorzugungen, keine Privilegien, *wohl aber jene Freiheit und selbständige Stellung in Anspruch,* die nunmehr — allen Staatsbürgern und gesetzlichen Communitäten — zu Theil werden soll.“[2]) A biskupi goričke crkvene pokrajine sabrani mjeseca prosinca g. 1848. u Gorici traže upravo neka se sa sv. Stolicom sklopi konkordat, da se urede crkvene prilike u Austriji. „Da es kirchliche Disciplinarangelegenheiten gibt“, vele biskupi, „die ohne das Oberhaupt der Kirche nicht umgestaltet werden können und dürfen, so erscheint zur allgemeinen Regelung mancher kirchlicher Verhältnisse in Oesterreich auch die Einleitung zu einem mit dem heiligen Stuhle mit Rücksicht auf die neue Gestaltung des Staates abzuschliessenden

[1]) Tako su zvali ono tobože crkveno pravo, koje su uveli Josip II. i Marija Terezija — das kaiserlich österreichische Kirchenrecht.

[2]) Naredba od 20. lipnja 1782.

[1]) Collectio Lacensis t. V. p. 1315. not. 1.

[2]) Coll. Lac. l. c. p. 1319.

und nachher unverkümmert einzuhaltenden Concordate — als ein wahres Bedürfniss." [1])

4. Dne 4. ožujka g. 1849. izadje ustavni patent, kojim se zajamčuje crkvi sloboda i neovisnost. §. 1. toga patenta glasi: „Die volle Glaubensfreiheit und das Recht der häuslichen Ausübung des Religionsbekenntnisses ist Jedermann gewährleistet. „§. 2." Jede gesetzlich anerkannte Kirche und Religionsgesellschaft hat das Recht der gemeinsamen öffentlichen Religionsübung, ordnet und verwaltet ihre Angelegenheiten selbständig, bleibt im Besitze und Genusse der für ihre Cultus-Unterrichts- und Wohlthätigkeitszwecke bestimmten Anstalten, Stiftungen und Fonds, ist aber wie jede Gesellschaft den allgemeinen Staatsgesetzen unterworfen." [2])

Na to pozove bečko ministarstvo nutarnjih posala listom od 31. ožujka 1849. austrijske biskupe na sastanak u Beč, da čuje njihovo mnienje, kako bi se imalo urediti za buduće stanje katoličke crkve na temelju prava podieljenih crkvi patentom od 4. ožujka g. 1849.

Biskupi se odazovu pozivu i sastanu se treću nedjelju po Uskrsu u Beču. U predstavci upravljenoj na ministarstvo 30. svibnja i. g. izrazuju najprije svoje mnienje o patentu, zatim se ogradjuju proti krivom tumačenju zadnje stavke §. 2. „ist aber (die Kirche) wie jede Gesellschaft den allgemeinen Gesetzen unterworfen", jer te rieči ne mogu drugo značiti, nego to, da je i crkva dužna pokoravati se obćim gradjanskim zakonom predpostavivši dakako, da ne će država prekoračiti granice svog djelokruga i zasegnuti u djelokrug crkvene vlasti, — tumačenje, koje potvrdjuje kasnije i ministar za bogoštovje i nastavu Thun u svojem izvještaju na cara „Die Bischöfe halten es für ihre Pflicht", vele biskupi u toj predstavci, „sich gegen das hohe Ministerium zuvörderst über die gesetzlichen Bestimmungen zu erklären, welche den vom Staate anerkannten Rechten der Kirche zur Grundlage dienen sollen. Durch §. 2. wird jeder gesetzlich anerkannten Kirche und Religionsgesellschaft zugesichert: 1. Das Recht der gemeinsamen öffentlichen Religionsübung. 2. Das Recht ihre Angelegenheiten selbständig zu ordnen und zu verwalten. 3. Der Besitz und Genuss des für ihre Cultus-Unterrichts- und Wohlthätigkeitszwecke bestimmten Anstalten, Stiftungen und Fonde. Die versammelten Bischöfe erkennen mit Dank, dass der katholischen Kirche dadurch die frohe Aussicht auf eine wohlthätige Veränderung ihrer Stellung eröffnet wird.

Allein die katholische Kirche kann ihr Recht nach Gottes Anordnung zu bestehen und für die ewige Bestimmung des Menschengeschlechts zu wirken, nicht von dem Ermessen der Staatsgewalt abhängen lassen; sie muss sich wieder eine Auffassung verwahren, kraft welcher ihr Bestehen und ihre Gesetzgebung den Verfügungen der weltlichen Macht im selben Sinne unterworfen wäre, wie diess mit dem Fortbestande und den Statuten industrieller Gesellschaften der Fall ist." [1])

Pošto su tako jasno rekli biskupi, što drže do patenta, stavljaju za tim posebne predloge, u kojima navadjaju ona prava, koja pripadaju katoličkoj crkvi i koja ona može i mora za sebe zahtievati.[2])

Vlada je usvojila predloge biskupâ te je u izvještaju, koje je caru podastro ministar za bogoštovje i nastavu dne 7. i 13. travnja 1850. preporučila, da se umah rieše pitanja potaknuta po biskupima, koja se mogu riešiti, pak da se pripravi, što je nuždno, da se uzmogne sklopiti konkordat sa sv. Stolicom. „Alle, welche an der katholischen Kirche lebhaften Antheil nehmen", kaže ministar u svom izvještaju, „harren mit Ungeduld einer baldigen Verwirklichung der in dem Patente vom 4. März enthaltenen Zusagen — dass ohne weiteren Verzug vorläufig alle diejenigen von der bischöflichen Versammlung angeregten Fragen erledigt werden sollen, deren Erledigung bereits möglich ist, hinsichtlich der übrigen aber die Verhandlungen mit dem Ausschusse der Bischöfe fortgesetzt und die nöthigen Vorbereitungen für ein Concordat mit dem päpstlichen Stuhle, in so weit ein solches erforderlich ist, getroffen werden." [3]) Pošto je car odobrio ministrov izvještaj, izdane budu carske naredbe od 18. i 23. travnja 1850. kojima se sasma ukida josefinski sustav.

Naredba od 18. travnja ukida placetum te dozvoljava biskupom, da mogu slobodno obćiti tako s papom, kako i sa svojimi vjernici; dokida zakone, koji su zabranjivali crkvenoj vlasti kazniti crkvenimi kaznami, te priznaje crkvenoj oblasti pravo, da može po crkvenih zakonih nemarne svećenike suspendirati ili svrgavati i lišavati ih dohodaka, napokon odredjuje, da se može zatražiti od države pomoć, da se izvede osuda crkvene oblasti. „Zum Vollzug der durch §. 2. des Patentes vom 4. März 1849. der kath.

[1]) Coll. Lac. l. c. p. 1325. sq.

[2]) Kremer-Auenrode Actenstücke zur Geschichte des Verhältnisses zwischen Staat und Kirche im 19. Jahrhundert. Leipzig 1873. I. p. 191. sq.

[1]) Kremer-Auenrode l. c. p. 195. sqq. Coll. Lac. l. c. p. 2337. sqq. — [2]) Coll. Lac. l. c.

[3]) Kremer-Auenrode l. c. p. 201.

Kirche verbürgten Rechte — genehmige Ich nachstehende Bestimmungen: §. 1. Sowol den Bischöfen, als den ihnen unterstehenden Gläubigen steht es frei, sich in geistlichen Angelegenheiten an den Papst zu wenden, und die Entscheidungen und Anordnungen des Papstes zu empfangen, ohne dabei an eine vorläufige Zustimmung der weltlichen Behörden gebunden zu sein. §. 2. Den katholischen Bischöfen steht es frei, über Gegenstände ihrer Amtsgewalt und innerhalb der Grenzen derselben an ihren Klerus und ihre Gemeinde ohne vorläufige Genehmigung der Staatsbehörde Ermahnungen und Anordnungen zu erlassen; sie haben jedoch von ihren Erlässen, in so ferne sie äussere Wirkungen nach sich ziehen, oder öffentlich kundgemacht werden sollen gleichzeitig den Regirungsbehöden, in deren Bereich die Kundmachung erfolgt, oder die Anwendung geschehen soll, Abschriften mitzutheilen. §. 3. Die Verordnungen, durch welche die Kirchengewalt bisher gehindert war, Kirchenstrafen, die auf bürgerliche Rechte keine Rückwirkung üben, zu verhängen, werden ausser Kraft gesetzt. §. 4. Der geistlichen Gewalt steht das Recht zu Jene, welche die Kirchenämter nicht der übernommenen Verpflichtung gemäss verwalten, in der durch das Kirchengesetz bestimmten Form zu suspendiren oder abzusetzen, und sie der mit dem Amte verbundenen Einkünfte verlustig zu erklären. §. 5. Zur Durchführung des Erkenntnisses kann die Mitwirkung der Saatsbehörden in Anspruch genommen werden, wenn denselben der ordnungsmässige Vorgang der geistlichen Behörde durch Mittheilung der Untersuchungsacten nachgewiesen ist.“ [1])

Naredba od 23. travnja g. 1850. uredjuje upliv crkve na škole.[2])

Austrijski biskupi svi su izvan sebe, da tako rečemo, od veselja. Nije ni čudo! Ta timi naredbami škršeni su skoro stogodišnji okovi, kojima bješe okovana crkva. „Der 18. und 23. April sind Tage“, vele oni u zahvalnici upravljenoj na cara, „welche die Geschichte in ihre Tafeln einzeichnen wird. Das Schlachtfeld, wo unter dem Rollen des irdischen Donners die Geschicke von Völkern entschieden werden, zieht alle Blicke gebieterisch auf sich und glänzend ist der Lorbeer, welcher das Haupt des Siegers bekränzt. Stilleren Schrittes gehen die Thaten der Gesetzgebung ihre Bahn; aber wenn sie tief in die Lebensrichtung der Völker eingreifen, so bringen sie grössere Entscheidungen als das Schwert zu erkämpfen vermag, und wenn sie ihre Macht zum Heile üben, so gebürt ihnen eine Palme, welche den Lorbeer überstrahlt. Solche Thaten haben Euere Majestät am 18. und 23. April vollbracht.“

„In grossen Sinne“, zaključuju biskupi, „hat das Werk begonnen, in grossen Sinne wird es vollendet werden, und die Erneuerung im Glauben und sittlicher Kraft besiegen. Indem wir die Huldigung unserer Dankbarkeit an den Stufen des Thrones niederlegeln, bitter wir den König der Könige, dass er an Euerer Majestät und dem ihrer Obhut vertrauten Vaterlande seine Gnade verherrlichen wolle. Unter Eurer Majestät ruhmvollen Scepter sei das verjüngte Oesterreich Europas Vorbild und der Hort des Glaubens, der Sitte, des Friedens.“ [1])

I sv. Otac papa Pijo IX. pohvalio je u svom nagovoru (allokuciji) 20. svibnja 1850. cara, što je povratio crkvi slobodu i rekao, è se nada, da će se započeto djelo nastaviti i crkvi dati podpuna sloboda.[2])

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 9.

Nauka nepoštenim, osobito sablaznivim i razuzdanim.

Na današnje vrieme mogu se primieniti rieči sv. pisma iz Noemove dobe: „*omnis caro corruperat viam suam.*“ Danas ćeš naći nepoštenja kod svake dobe, kod obojeg spola, kod svakog stališa, da možeš skoro reći, da nepoštenje vlada u javnih mjestih, u kazalištih, pače u svetih mjestih požudnimi pogledi, nepristojnom nošnjom, bezsramnimi govori: dá, danas se smatra ugladjenim i veseljakom obično onaj, koj se ovako ponaša; obratno pako smatra se čudakom onaj, koj želeć čisto živiti, voli samoću i samostan, nego družtvo. Čestiti i dobri plaču, te misle, da se tomu zlu ne može pomoći bez čuda. Ja pako, *ut minus sapiens*, mislim, da ne treba čuda. Dosta je, da grješnik ozbiljno promotri svoje žalostno duševno stanje u svjetlu vjere i uz pomoć milosti Božje, koju svako ima, koliko mu je od potrebe za spasenje. Navesti ću ovdje njekoliko razmatranja, kakova sam rekao kod izpoviedi onim, koji su pali u takove griehe.

Ako se radi o obćenitih i običnih prekršajih protiv poštenja, tada velim: Kad bi vi morali za svoje nepoštenje držati samo jednu uru vašu ruku u vatri, bi li

---

[1]) Kremer-Auenrode l. c. p. 206. sq.
[2]) Kremer-Auenrode l. c. p. 211.

[1]) Kremer-Auenrode l. c. p. 212. sq.
[2]) Roskoványi, Monumenta pro independentia potestatis ecclesiasticae. Pestini 1856. T. IV. p. 234.

htjeli opet biti nepošteni, makar vas napast silno napastovala? Svi odgovaraju: ne; njeki se pače nasmieše, kao da hoće reći: nismo takovi ludjaci. Vi imate pravo, odgovaram im, jer skupo bi vas to došlo, kad bi za to morali jednu uru držati ruku u vatri. Ali, dragi Bože! zar ne znate iz Evangjelja, koje je istinitije, nego da vam to angjeo iz neba naviesti, da ste zaslužili radi takvog grieha ne samo da ruku u vatri držite, već da vam se cielo tielo uroni u plamen pakleni, i to ne samo jednu uru, već stotine, hiljade, milijune godina, za sve vieke, bez ufanja ikada se spasiti? Je li dakle vriedno radi tako kukavne stvari izvrći se tolikoj kazni? Mislite na to, kad vas napast stigne.

Da vas vidi u takvom griehu vaš čestit prijatelj ili kakova visoka ličnost, zar vas ne bi prezreli? a vi, zar se ne bi zastidili? Dovoljna bi bila prisutnost samo jedne osobe, da ne stane vašeg grieha, a nije dovoljna prisutnost vašeg angjela čuvara, samoga Boga, vašeg Stvoritelja i sudca, koj vas može u tren oka strmoglaviti u pakao? Ne govorite dakle, da vam je nemoguće uzdržati se od ovog grieha. To je nemogućnost, kakovu sami hoćete i koje se možete riešiti. „Čovječe, sjeti se tvojih zadnjih stvari, pa ne ćeš nikada sagriešiti“, opominje nas Duh sveti.

Ovu umišljenu nemogućnost, biti poštenim, utvaraju si osobito oni, koji su upleteni u nečiste čine s osobami drugog spola. Oni kažu: *Ova osoba voli me, ja sam joj obvezan, ona mi je učinila i čini mi toliko usluga, da si ne mogu željeti boljega prijatelja; za to mi nije moguće ostaviti ovu osobu. Ja bih bio okrutnik, nezahvalnik, da to učinim; ja bih bio uzrok njezine zdvojnosti i smrti.* Razumio sam, te vam odgovaram: Je li vam ona osoba u istinu toli dobra, je li vam izkazala tolika dobročinstva, je li vam pokazala toliko prijateljstvo, kao Isus Krist? koj vas je kao Bog ljubio vječnom ljubavi prije nego ste živili, koj vam je dao život, koj vas uzdržava svimi darovi naravi i sreće, koje uživate, koj je kao Bog-čovjek 33 godine trpio radi vas siromaštvo i biedu, koj je napokon i umro za vas u bezkrajnih bolih i porugah viseć na sramotnom drvetu izmedju dva razbojnika, kao da je glava lupeža? Vi se bojite, da ružno ne postupate prama kukavnom stvoru, koj vam je učinio nešto dobra ili kakovu uslugu, a ne bojite se tako ružno postupati protiv Boga, vašeg Stvoritelja i Gospodina, koj vas je odkupio svojom božanskom krvi?

Vi dakle zovete takovu osobu svojim prijateljem? A zašto ne zovete radje vraga svojim prijateljem? Vi se zgražate? Nu ja ću vam jasno dokazati, da bi imali više razloga zvati tako vašeg glavnog i najvećeg neprijatelja. Vi se grieha ili bojite ili ne bojite. Ako se ga bojite, recite, nije li vas ta osoba navela na više grieha svojom prisutnošću, svojimi zabavami i prevarami, nego vrag sa svimi svojimi napastmi? Koliko puta svladali ste vražje napasti, a niste mogli svladati napasti ove ili one osobe? Dakle većim pravom možete zvati vraga svojim prijateljem, nego ovu osobu. Ako se pak grieha ne bojite, tada vam vrag obećaje i daje mnogo više ugodnosti, ako činite, što on hoće. Ona osoba pruža vam samo jednu vrst ugodnosti, koju vi nazivljete *dobrom;* nu vrag će vam dati ugodnosti svake vrsti: veliko blago kradjom te globljenjem i tlačenjem sirota i dužnika; dati će vam časti i dostojanstva klevetom i lažju protiv vašeg bližnjega; pače će vam pripomoći do bogatih crkvenih nadarbina po simoniji i svetogrdju, te će podielitelje nadarbina prevariti finom lukavošću i krivom prisegom. Istina je dakle, ako zovete ovu osobu prijateljem, morate tim prije zvati vraga svojim prijateljem. Divnih li prijatelja!

Reci takovim što hoćeš, uviek će ti odgovoriti: *nemoguće je, ne mogu ostaviti.* Moramo ih dakle osvjedočiti po samom njihovom djelovanju o lažljivosti i ništetnosti njihovih izgovara. Recite mi dakle, da vi znadete, da ova ili ona osoba dolazi k vam, tobože da vam se svidi, a u istinu da sakriva bodež pod svojom haljinom, da vas usmrti; bi li ju onda primili? bi li još s njom obćili? bi li ju još ljubili? Ajdemo dalje: što bi bilo, da saznadete, da ta osoba i s drugim obći, koji joj je ljubezniji i ljepši od vas; ne bi li vaša ljubav ohladila te se pretvorila u mržnju? Svaki dan možete čitati u novinah takove stvari, kojima se sviet smije, a možda je i koj čitatelj ovih redaka bio svjedok takove komedije.

Je li nepoznato ili riedko, da je ljubovnik ubio svoju ljubovcu samo za to, jer je s drugim razgovarala ili se smijala? Dakle radi ljubomornosti ili prepirke mogu se uz pomoć naravnih sila ove zvierske strasti prekinuti, najstarija prijateljstva, dá, najvruća ljubav može se pretvoriti u najveću mržnju, a uz pomoć Božju, da je nemoguće pretvoriti nečistu ljubav u svetu mržnju, u kršćansku ljubav iz ljubavi prema svojoj neumrloj duši? što odgovarate?

Ja još nisam oćutio takovu milost, zanovietaju opet. Niste oćutili, odgovaram im, jer si predstavljate takovu milost, kakove ne bijaše na svietu i koja ne će nikada obstojati. Vi bi htjeli milost, koja bi vas primila za ruku ili na užetu vukla na mjesto, gdje vas Bog hoće da ima, a vi da uz to ništa ne činite. Nu takovu milost nije dao Bog još nikomu, niti će je dati, jer ju ne drži dostojnom sebe, ni koristnom po grješnika. Bog nije stvorio raj, da nas silom u njega vuče, već da si ga zaslužimo slobodnom voljom. Ako vi sa svoje strane ne ćete ništa raditi, tad ne ćete nikada ništa dobra učiniti, nu ta nemogućnost potiče od vas samih, a uzrok joj je vaša slobodna volja. Kad bi tko kod zdrave pameti stavio si u glavu, da ne će gibati svojimi nogami, a uz to bi se tužio, da ne može hodati, vi bi mu rekli, da je ludjak: giblji nogami, miči jednu za drugom, pa ćeš moći hodati; ti si sám kriv, da ne hodaš, jer premda možeš, ne ćeš da činiš ono, što je nuždno za hodanje. Upravo tako velim i onim: ako vi ne ćete učiniti, da se otresete onog nevriednog prijateljstva ili da se

ostavite griešnog običaja, nemoguće je, da vam uspije, nu ovu nemogućnost radja vaša slobodna ali pokvarena volja. Promišljajte ozbiljno ob onih evangjeoskih istinah, koje sam vam prije spomenuo, preporučite se Bogu, uzvišenoj majci čistoće, B. D. Mariji, izbjegavajte griešne prilike, pa ćete vidjeti, hoćete li moći. Božja milost uviek je pripravna, da nam pomogne i nadomjesti sile, koje nam manjkaju, kako nas uči sv. vjera. Božja milost razsvietliti će vaš razum i ganuti vaše srce, potaknuti će vas na dobra djela i popuniti vaše sile, ako hoćete raditi. Nu ako ne ćete, tad ne će ni milost sama bez vas ništa učiniti.

Nu što da reknem ob onih, koji slave tu opačinu, koji ono, što narav izbjegava pokazati, iznašaju na javu bezsramnom i sablaznivom nošnjom, koja je često gora od iste golote; dosjetkami i dvoličnimi izrazi ili sramotnimi govori? Što da reknem ob onih, koji, počiniv u potaji grieh, hvale se njim u družtvu razkalašenih ljudi, te ozloglašuju i svoje sukrivce, i grade se, kao da su počinili kakovo junačko djelo? Ovakovi izopačene potvrdjuju u griehu, a nedužne podučavaju u stvarih njim nepoznatih, te svojim zlim primjerom uništuju njihovu stidljivost.

Što da reknem napokon ob onih, (a ima ih žalibože dosta), koji se srame, da se pokažu manje razuzdanimi od drugih, t. j. koji se srame, da se još ubrajaju medju poštene kršćane, pa zato govore i hvale se, da su počinili takav nečisti grieh, koj u istinu nisu počinili, i tim većma grieše, nego li bi griešili da su se upravo onim griehom okaljali, ali da o njem stidljivo šute? Ob ovih može se reći, *da su ubojice duša, lupežki oskvrnitelji divnog hrama svetog Isusovog srca, pomoćnici i sinovi vražji, gori od samog vraga.* Oni su ubojice duša, jer zavadjaju duše u njihovu propast; lupežki oskvrnitelji Isusovog srca, jer mu otimlju one duše, koje je za cienu svoje dragocjene krvi sakrio u svetom i sigurnom skrovištu; pomoćnici i sinovi vražji, jer, proniknuti njegovim zlim duhom, nastoje svom silom i druge za uviek upropastiti; gori napokon od samog djavla, jer što ne može vrag proizvesti svojimi djavolskimi napastmi, to čine oni svojim zlim primjerom i zlim savjetom. Na ovih opakih ljudih morala bi se izvršiti kazna, o kojoj govori Isus u sv. Evangjelju, da im se naime objesi mlinsko kolo o vrat i da se bace u morske dubljine. Bilo bi bolje za ljudsko družtvo i za nje same: *expedit*, jer, premda bi se onaj čas strmoglavili u pakao, pošli bi s manje grieha i s manje duša, koje su zaveli: uslied toga i manje bi trpili u paklu. Nu čim dulje živu, trpaju grieh na grieh, te obterećuju svoju saviest griesi drugih ljudi, koje su ovi počinili njihovom krivnjom, te će dosljedno tim teže trpiti u paklu.

Težko ipovjedniku, kad takovi dodju na izpovied! Zašto? Zar neima za nje lieka? Ima; dragocjena krv Kristova pripravila je i za nje liek, samo ako se hoće njim poslužiti. Najprije neka učine obćenitu izpovied kod učenog i dobrog izpovjednika: neka poprave dobrim primjerom sve počinjene sablazni: neka pokažu pred cielim svietom, da su se popravili: neka nastoje predobiti za Isusa toliko duša, koliko su mu ih oteli. Neka obrate zavedene, aku su živi, te neka nastoje sve predobiti svojim dobrim primjerom, razgovorom, molitvom: osobito neka oplakuju pred razpelom svoje griehe i mole Spasitelja, da zaboravi njihove opačine. Napokon neka se svim onim, što im je prije služilo za grieh, po primjeru Marije Magdalene, Margarite Kortonske i drugih pravih pokornika, služe, da zadobe Kristovu milost, koja ne će sigurno u njihovom srcu uzmanjkati, te će ih ne samo spasiti, već učiniti takodjer svetci, što je u istinu milost učinila kod tolikih drugih sablaznivih ljudi, koje danas crkva slavi kao svetce.

§. 10.

Nauka onim, koji se tješe, da ne će biti sami u paklu.

Ima ljudi, koji znadu, da će radi griešnog života biti prokleti i bačeni u pakao; oni to vjeruju, pa ipak živu bezbrižno. Kad im čovjek pokaže veliku pogibao, u kojoj živu, naime, da će biti za uviek prokleti, odgovaraju posve ravnodušno, pače i smiečeć se: *pa ako dodjem u pakao, ne ću biti sám, naći ću tamo ugodno družtvo.* Tomu je uzrok, jer nisu nikada ozbiljno promislili, što je pakao. Da uvide, koliko ih zlo čeka na drugom svietu, rabim ovaj način.

Ne počimljem, kako njeki obično čine, sa vatrom, tminom, vragom, već im velim: Pomislite, da si smijete izabrati, što vam se najbolje svidja, i da ćete to sigurno dobiti. Jeste li prijatelj glazbe? tada ću se trsiti, da vam pribavim glazbu s najfinijimi glazbali, s najdivnijimi kompozicijami, nu pod tim uvjetom, da kroz 24 sata neprestano slušate glazbu. Volite kazalište i ples? tada ću se trsiti, da se predstavlja najbolji komad na pozornici, da se ureče ples u družtvu najduhovitijih ljudi, nu opet pod tim uvjetom, da sprovedete 24 sata neprestano u kazalištu ili na plesu. Veseli vas mekani krevet? tada ću se trsiti, da vam priskrbim mekano i ugodno ležište, pa se na njem po volji namjestite, nu opet pod tim uvjetom, da morate 24 sata neprestano ležati. Što velite, primate ponudu? Vi odgovarate: *Ponuda je liepa i dobra, nu uvjet sve kvari. Kako možete zahtievati, da kroz 24 sata neprestano mirno ležim u krevetu, pa da je najmekaniji? To je dosta da i najmekaniji krevet pretvori u mučionicu. Najljepša glazba, najbolja predstava, najsjajniji ples dosadi, kad prisustvujemo samo šest sati, a bila bi prava muka prisustvovati 24 sata. Radje bi se dao zatvoriti dva sata u tamnicu ili sprovesti ih u najdosadnijem družtvu.* Imate pravo: nu što onda, da glazba, mekan krevet, predstava i ples potraje 24 dana, 24 mjeseca, 24 godine? To bi bilo upravo nesnosno, odgovarate. Dobro; nu sada mjesto mekanog kreveta pomislite vatreni krevet, mjesto ugodne glazbe zdvojnu i groznu viku i jauk, mjesto liepog plesa i predstave

grozne i strašne paklene prikaze; mjesto 24 sata ili dana pomislite 24 godine, 24 hiljade, 24 milijuna godina. Zar nije već to nesnosan pakao? Nu još ne imate pravi pojam o paklu, jer da paklene muke traju i 24 milijuna godina, bile bi prava naslada, kad ih prispodobimo s njihovom vječnošću. Vi znadete, da hrlite u pakao; vi vjerujete, pa ipak bezbrižno živite. Vi, koji ne možete trpiti, da vas buha ili muha ubode i za to već kunete; zar ste dakle tako ravnodušni, da ćete moći trpiti vječne muke u paklu? „*Quis ex vobis habitare poterit cum igne devorante et cum ardoribus sempiternis?*“

Vi se tješite, da ne budete sami, te ćete imati, kako velite, *ugodno družtvo*. Ugodno družtvo! Naći ćete se u družtvu pogana, Turaka, Židova, heretika, šizmatika, propalih kršćana, pijanica, bludnika, škrtaca, lupeža, ubojica, razbojnika i ljudskoga izroda, napokon svih djavola, od kojih je pogled jednoga dovoljan, da najhrabriji čovjek umre od straha. Kad bi mogli sami uživati (dozvolite mi taj izraz) pakao, tad bi pakao izgubio polovicu svojih grozota. Zar ne bi vi radje bili zatvoreni sami u sobi ili u kakvom zabitnom mjestu, nego li da morate biti u družtvu s vašim neprijateljem ili dosadnim čovjekom ili s galženjaci? Čim više družtva nadjete u paklu, a biti će ih bez broja, tim gore po vas. Kad će poslie sudnjeg dana biti stisnuta tjelesa svih prokletnika u jednom mjestu, tad će biti jedan drugomu na teret, i svi svakom pojedincu; jedan će drugoga tući, jedan će drugoga proklinjati, jedan će protiv drugoga biesniti, i činiti mu paklene muke još nesnosnijimi svojim nakazanim licem, gadnim smradom i zdvojnom vikom. A vi se tješite takovim družtvom?

A znadete li, koje će vam družtvo biti najnesnosnije? upravo ono, koje ste na ovom svietu držali za duhovito; ono, za koje ste rekli izpovjedniku, da se ga ne možete ostaviti; upravo ono, za koje ste kazivali, *da je vaše dobro, vaše srce, vaš život.* O Bože! koliku muku prouzročiti će vam pogled na vašeg sukrivca, koj je uzrok vašem prokletstvu! *Ja dakle,* reći ćete, *moram ovdje za uviek trpiti radi ove ili one osobe! Prokleta ura, kad sam ju upoznao! Proklet onaj, koj mi ju je priveo! Da sam ju pročerao iz kuće, kako me je tolikoputa opominjao župnik, izpovjednik, prijatelj, da sam joj za uviek okrenuo ledja, ne bi bio ovdje! Odlazi mi iz očiju, gadni stvore, ne mogu te trpiti.* Nu imati ćete vremena, da tako govorite: Božja bo pravednost za vašu kazan držati će vam vašega sukrivca uviek pred očima; i u tom motrenju zdvajati ćete za sve vieke. (Dalje će sliediti.)

Okružnica presvietloga gospodina kapitularnoga vikara.

Venerabiles ac dilecti in Christo fratres!

Metropolitanum Capitulum Zagrabiense, ex quo audito medicorum sensu convictionem capere debuit, periculoso morbo, ex apoplexia proveniente, laborantem confratrem suum *Illustrissimum Dominum Episcopum Franciscum Gašparić, Vicarium adusque Capitularem*, ad eum jam infirmitatis perfecte incurabilis gradum incidisse, ut nulli omnino spirituali labori amplius perficiendo par videatur, ipseque aegrotans Episcopus hunc suum deplorabilem valetudinis statum bene perspiciens, ab Officio Vicarii Capitularis relevari et in aliud Capituli membrum idipsum munus transferri petierit, idem Metropolitanum Capitulum in sua ddto. 26. Martii a. c. servata, pridie juxta praescriptum nominatim convocatis Capitularibus, sessione me in Vicarium Capitularem eligendum decrevit, atque unanimi voto reipsa etiam elegit.

Grave hoc responsionis plenum debilibus humeris meis, magno annorum pondere aliunde onustis, impositum onus a me declinare non sinit exhibita mihi tam eximia confratrum Capitularium benevolentia, in quam ejus rejectione peccare nefas duxi, sed et confisus in Vestram, Venerabiles fratres, in regenda ampla hac Archi-Dioecesi exacta officiorum Vestrorum executione probatam cooperationem, delegatam mihi provinciam Capitularis Vicariatus gratanter in me suscepi, hancque enixe invocato adjutorio Illius, sine cujus numine nihil est in homine, jam nunc auspicor.

Quod dum Vobis, Venerabiles fratres, ad notitiam perfero, opus non habeo, ut Vos longa verborum serie Vestrarum in cura animarum obligationum commonefaciam; nostis enim et me tacente, quantopere tela inimicorum omnis boni atque adeo et nostrae salvificae religionis et ecclesiae contra hanc dirigantur, summopere exultantium, si quid reperiant, quod exprobrare possint ministris eandem ecclesiam et religionem ejusdemque principia propugnare, defendere et firmare obligatis. — Ad obviandum autem hisce inimicorum telis medium non reperietis magis expediens, quam si virtutes Clerico dignas studiis aemulati fueritis irremissis, pastoralis muneris partes conscientiose obieritis, succrescenti imprimis pubi in schola et ecclesia erudiendae indefessam navaveritis operam, illamque denique in unitate fidei et ministerii dilectionem hujusque indivulsam comitem, quam mundus dare non potest, pacem invicem habueritis.

Agite igitur, Venerabiles fratres, ita vestram vitae rationem componatis, ut hisce per summos solum apices adtactis Curatorum animarum obligationibus ex asse respondeatis, quo et Dei, quod summum bonum est, complacentiam, et propriae conscientiae approbationem nanciscamini, grave autem munus meum Vicariale brevi utique, ut sperare licet, tempore duraturum, mihi notabiliter alleviaturi.

Quae secus per meritissimum in Vicariali Officio praedecessorem meum, praeprimis quoad quasdam facultates aliquibus concessas decreta sunt, haec ultro in suo vigore manebunt.

Datum Zagrabiae die 28. Martii 1892.

Joannes Ev. Pavlešić, m. p.
consecr. Episcopus Belgradiensis et Semendriensis,
Vicarius Capitularis.

Viestnik.

Zagreb. (Kapitularni vikar i procustos.) Pošto bolest kapitularnog vikara, presv. g. biskupa i čuvara prvostolne crkve Franje Gašparića, ide od dana u dan na gore, te po mnienju liečnika neima nade da bi mogao ozdraviti, našao se preč. prvostolni kaptol ponukanim, da inače providi sa službami, koje je obnašao bolestnik, te je u sjednici od 26. o. mj. izabrao za kapitularnoga vikara prev. g. posvećenoga biskupa i velikoga predstavnika Janka Pavlešića, a za zamjenitoga čuvara prvostolne crkve (procustos) presv. g. prelata i opata, kanonika dra. Franju Račkoga.

— (Nove orgulje u Novskoj.) Primili smo dobro odavno iz Novske dopis, koji radi drugih stvari ne mogosmo prije donieti, a i sada ga možemo priobćiti samo u ovom kratkom izvadku: Ovdje smo na 21. veljače imali riedku svečanost. Stare orgulje zamienili smo novimi, koje je izradio Sebastian Dobnik, graditelj orgulja u Zagrebu. Orgulje imadu devet registara i pedal kopulu. Za orgulje je plaćeno 1100 for. K toj svoti darovala je zemaljska vlada 300 for. podpore, a ostalo sve doprinesoše župljani. Nove orgulje kolaudirao je gosp. Vjenceslav Novak, učitelj glazbe u kr. mužkoj učiteljskoj školi u Zagrebu, te je i pod misom sam svirao. Orgulje su veoma milozvučne, a krasno i solidno izgradjene; s toga se i graditelj orgulja Sebastian Dobnik svim preporuča, koji žele imati solidno gradjene i milozvučne orgulje. Nove orgulje blagoslovio je na 21. veljače prečastni gosp. Josip Kolarić, začastni kanonik, podarcidjakon i župnik iz Nove Gradiške, uz podvorbu veleč. g. Stjepana Kolmanića, župnika Jasenovačkoga, i veleč. g. Mate Ilijaševića, župnika Raićkoga. Da su te orgulje tako liepo izvedene, velika hvala ide crkveni odbor župe Novske, a napose predsjednika istoga odbora veleč. g. župnika Vinka Kurjakovića.

— (Darovi.) Za nutarnje uredjenje župne crkve u Ramljanih kod Otočca darovao je presv. gosp. biskup senjsko-modruški dr. Juraj Posilović 25 for. — Za popravak crkve i samostana otaca Franjevaca u Požegi darovaše: velem. g. načelnik grada Zagreba dr. Milan Amruš 25 f.; prva hrvatska štedionica u Zagrebu 50 f. — Za nutarnje uredjenje župne crkve u Pećnom darovala je prva hrvatska štedionica u Zagrebu 30 f.

— (Okružnica na papu.) Pod ovim naslovom donosi „Hrvatska“ od 29. o. mj. sliedeće: „Kako čujemo kola medju svećenstvom zagrebačke nadbiskupije okružnica, koja bi se imala upraviti papi radi izpražnjene zagrebačke nadbiskupske stolice. Neki naši prijatelji javiše nam, da ovaj spis, koji javnost ne poznaje, ne htjedoše podpisati.“

Nama je to prvi glas, što čujemo o toj okružnici, i mi sa svoje strane držimo, da ta ciela viest nije ništa drugo, nego nečija šala.

Istina, dobro bi bilo, kada bi oni, na koje spada, potanko razložili sv. Otcu naše jade. Ali mi se nadamo, da i bez toga i sv. Otac i Nj. Veličanstvo, naš premilostivi kralj, dosta dobro poznaju nevolje, što nas tište, i da će se Oni otčinski pobrinuti za ovu nadbiskupiju. Ne tražimo ništa nepravedna, ako želimo, da budući naš nadpastir bude valjan svećenik i Hrvat. Jer nè inače, van valjan svećenik ako bude, biti će kadar naše rane izcieliti, a htjeti će ih izcieliti samo onda, ako bude sin ove zemlje, koji će za nju ćutiti i ljubiti ju u srcu svom.

— (Knezprimas Vaszary o crkveno-političkih pitanjih u Ugarskoj.) Dne 22. o. mj. obdržavala se je u Budimpešti ovogodišnja glavna skupština družtva sv. Stefana, koju priliku upotrebio je knezprimas Vaszary, te je izrekao vrlo znamenit govor o sada postojećih crkvenopolitičkih pitanjih u Ugarskoj. Knezprimas spomenuo je zakonit i nauci kršćanske snošljivosti odgovarajući pravac, koji je vazda karakterizirao djelovanje ovoga družtva, i opomenuo je katoličke pisce, pozivljuć se na bullu Leona XIII., da to više sliede taj pravac, što se je u zadnje vrieme stao uvlačiti pravac protivan, koji protuslovi duhu Crkve. Primas je zatim razpravio pitanja o odkršćavanju, katoličkoj autonomiji i kongrui. — Gledom na odkršćavanje iztaknuo je govornik, da zakon od godine 1868., komu je bila zadaća stvoriti ravnopravnost medju konfesijami, nije postigao svoga cilja, buduć da je izazvao nezadovoljstvo, te katoličke svećenike stavio u protuslovje s njihovom vjerskom savješću. Tumačenje ministra za bogoštovje, koje bješe izdano bona fide, nije bilo uzrok, nego posljedica već postojećih zlih odnošaja. Nigdje ne postoji sličan zakon, koji bi u slučaju mješovitih brakova ograničivao naravno pravo roditelja, da mogu odlučivati u pogledu vjere svoje djece. On ne dvoji, da će i ugarsko zakonodavstvo što skorije taj zakon promieniti. Zatim izjavi primas, da si je on odmah iza svoga nastupa izmolio naputke od svete Stolice u ovom pitanju, i poslije toga da se dogovori s vladom neprekidno nastavljaju. On se nada, da će se to pitanje riešiti u tom smislu, te će ostati mir medju Crkvom i državom, premda on od načelnoga stanovišta crkvenoga ne će ni za vlas odstupiti. — Autonomiju drži primas nuždnom. Ova ipak ne može biti stvorena prema onoj drugih konfesija, nego mora se u obzir uzeti hierarhička organizacija katoličke Crkve, koja ne može biti demokratizirana te ne dopušta, da kler i svjetovni elemenat ima jednaki upliv u pitanjih nesvjetovne naravi. Nadalje mora se u obzir uzeti patronatsko pravo Nj. Veličanstva; pitanje o autonomiji može se riešiti samo na temelju privole Nj. Veličanstva. On je u tom smislu učinio korake na kompetentnom mjestu, i to s nadom na uspjeh. — Gledom na pitanje o kongrui konstatira knezprimas, da se stvarna strana istoga nalazi u onom stadiju, što je stvoren previšnjom odlukom od godine 1887., po kojoj od-

luki prije no se kraju privede ovo pitanje, valja riešiti mnoga druga važna predtečna pitanja. Budući pako da s jedne strane riešenje tih predtečnih pitanja ište još mnogo vremena, a s druge strane niži kler nuždno treba poboljšanja, to je on na najkompetentnijem mjestu intervenirao, da se položaj klera poboljša prije riešenja predtečnih pitanja. To nisu toliko načelna pitanja, koja prieče uredjenje kongrue, nego pitanje o pokriću. On hoće to pitanje riešiti ne s pravnoga stanovišta, nego sa stanovišta ljubavi i požrtvovnosti, te će naskoro u tom smislu podastrieti episkopatu svoje priedloge. On se nada, da će niži kler u najbliže vrieme dobiti, ako ne kongruu, a to pomoć, koja se kongrui približava. Napokon izjavi knezprimas, kada bude u Budimpešti boravilo Nj. Veličanstvo i kada bude trajao sabor, da će i on onda uviek stanovati u Budimpešti. Takodjer namjestiti će u Budimpešti stalnoga vikara, koji će za vrieme njegovog odsuća rešavati vjerska pitanja u glavnom gradu.

Znameniti ovaj govor bio je mnogo puta prekidan oduševljenimi uzklici i odobravanjem.

— (Ograničenje katoličkoga dušobrižničtva u Srbiji) Čitamo u „Vaterlandu" ovo: „Pod ministrom bogoštovja Nikolićem na poticanje Beogradskoga metropolite Mihajla ružno je ograničena *katolička pastva* uzprkos tomu, što je Berlinskim ugovorom zajamčena „vjerska ravnopravnost." Dočim su prije oblasti svakom pripomoći podupirale putovanje katoličkih dušobrižnika k razštrkanim vjernikom, i svagdje, gdje se nadjoše katolici na okupu, bila je držana misa i propovied, ne dopušta se sada tamo, gdje nema katoličke crkve, ni misa ni propovied, nego samo skromno podjeljivanje svetotajstva. Kao što se kaže, hoće ministar Nikolić tim postupkom postići, da se odvoje srbski katolici od biskupije sriemske (Djakova) i da se uzpostavi srbska biskupija; k tomu cilju ima zaista drugi put a ne ovakovo spletkarenje."

— (Nemili odnošaji u Francezkoj.) Čudne viesti stižu iz te zemlje, koja s druge strane čini za stvar katoličku više, nego i koja druga na svietu. Nedavno javiše novine, da se je u jednoj crkvi u Parizu porodila ciela gungula zato, što je propovjednik u svojih korizmenih propoviedih razpravljao o socijalnom pitanju. — Dao Bog, te se otvorile oči onih, koji upravljaju sudbinom te zemlje, da uvide, kuda se dodje sa sistemom, koji smjera na to, da se narodu izčupa iz srca vjera kršćanska, pogotovo ako se tako počme raditi već s djecom u školi. Takovomu naraštaju badava onda spominješ vječne istine vjerske, e bi ga osokolio u njegovih nevoljah, jer on tih istina ne pozna i ne prima. A ipak one su, u kojima će, dok bude svieta i vieka, veliki dio roda ljudskoga morati tražiti svoju jedinu utjehu, jer siromaha biti će svagda medju nama.

— (Protestant o koristi samostanâ.) Milo je čovjeku vidjeti, gdje se protestanti dobra duha povraćaju, te ciene one uredbe katoličke, koje je stari protestantizam s temelja zabacio. U najnovije vrieme izadje u Njemačkoj djelo: *Aus der Mappe eines verstorbenen Freundes* (Friedrichs von Klinggräff). Von *Heinrich Freiherrn Langwerth von Simmern*. Berlin. 1891.

Klinggräff, čije uspomene izdaje na sviet pisac, bijaše protestant, koji je mnogo izkusio i sviet dobro poznavao; pa evo što veli medju ostalim: „Meni se čini, da još nije bilo dobe u našoj povjesti, kad bi se toliko osjećala potreba samostana, kao što je današnja."

„Kako je važno, dà, kako je nuždno u naše vrieme, da se stvore zavodi, koji će onim, što ih iztiskuje velika struja rada i zanimanja ovoga svieta, dati priliku, da mogu odazvati se zvanju svojemu; kako je važan i nuždan takodjer djelokrug, kojemu će ti samostani u današnjem družtvu zadovoljiti i kojemu samo oni zadovoljiti mogu." . .

„Za to treba ustrojiti takove zavode, kojim bi se bolje i savjestnije nego li drugim, koji se danas na stotine pojavljuju, mogao povjeriti uzgoj i oplemenjivanje mladeži, kad jednom radi stanovitih okolnosti obitelj ili škola ne budu odgovarale svojoj svrsi." . .

„Žalibože danas je obitelj u mnogome tako potresena, da bi mnogo puta čovjek morao željeti, da se mladež odstrani, da je ne uzgaja obitelj, premda bi u njoj najbolje i najnaravnije morala naći odgoj. Sredstva, koja su iznadjena u najnovije vrieme, da se doskoči ovoj nevolji, kao što su odhranilišta, izbavišta i ini odgojni zavodi, takova su, te je skrajnje vrieme da se traži nešto boljega." . . .

Pošto je još neke svrhe naveo, kojim bi imali samostani zadovoljiti, veli:

„Ovako su danas mnoge svrhe i zadaće neizpunjene, koje bi jedino dobro ustrojeni samostani izpuniti mogli." . .

„Naravski da ja ne bih htjeo, da te samostane ustroji policija, vlada ili sabor: — našemu današnjemu vremenu dakako, ne bi takove misli bile ništa neobična. — Takovi samostani samo onda mogu blagoslovno djelovati, ako sveto oduševljenje vrstne muževe ili žene potiče, da se odazovu ovako liepomu, plemenitomu i s velikom samozatajom skopčanomu zvanju, i ako im za to pruža sredstva požrtvovnost."

„Al dakako, u naše vrijeme?! To su pia desideria!! Samostane graditi u 19. vieku! poviknut će svaki. Al pitam ja: zašto ne? Zar se to ne bi dalo izvesti? Ne bi li blagoslovno djelovali? Ali samostani u 19. vieku! odgovilo bi se opet." —

Književnost.

Naravno bogoslovje ili koliko može čovjek samim razumom spoznati Boga. Napisao Dr. Ante Bauer, kr. sveučilištni profesor. S dopuštenjem duhovne oblasti. U Zagrebu 1892.

Ova je knjiga prva te vrsti u hrvatskoj književnosti, sadržavajući sastavno jedan dio specijalne metafizike i to onaj o Bogu, udesena doduše poglavito za školu, ali će intelligentniji čitatelj i izvan škole naći u njoj obilne hrane za um. Sadržaj joj je: Prvi dio. O bivstvu božjem ili ima li Bog. Drugi dio. Bitak božji. Treći dio. Život božji ili imanentno djelovanje božje. Četvrti dio. Spoljašnje djelovanje božje.

Knjiga je u osmini, ima strana 191. Stoji 1 for. 20 novč. Radujemo se toj knjizi i preporučamo ju što toplije štovanim čitateljem.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 14. U Zagrebu, 7. travnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Poviest konkordata u Austriji.

(Dalje.)

5. I nije nada prevarila sv. Otca. Podpuna sloboda dana je crkvi u konkordatu sklopljenom izmedju Pija IX. i cara Franje Josipa I. dne 18. kolovoza 1855.[1]) Izprave, kojima se konkordat potvrdjuje, izmienjene su u Beču dne 25. rujna 1855. Papa proglasio je konkordat kao crkveni zakon bullom Deus humanae salutis auctor od 3. studenoga 1855.; a kao državni zakon bijaše konkordat proglašen patentom od 5. studenoga 1855. Vriedno je navesti rieči patenta, kojima se proglasuje konkordat. Evo ih: „Seit Wir, durch die Fügung des Allerhöchsten, den Thron Unserer Ahnen bestigen haben, war Unsere unablässige Bemühung darauf gerichtet, die sittlichen Grundlagen der geselligen Ordnung und des Glückes Unserer Völker zu erneuern und zu befestigen. Um so mehr haben Wir es für eine heilige Pflicht erachtet, die Beziehungen des Staates zu der katolischen Kirche mit dem Gesetze Gottes und dem wohlverstandenen Vortheile Unseres Reiches in Einklang zu setzen. Zu diesem Ende haben Wir für einen grossen Theil Unseres Reiches, nach Einvernehmung der Bischöfe jener Länder, Unsere Verordnungen vom 18. und 23. April 1850. erlassen, und durch dieselben mehreren dringenden Bedürfnissen des kirchlichen Lebens entsprochen. *Um das segensreiche Werk zu vollenden*, haben Wir Uns hierauf mit dem heiligen Stuhle ins Einvernehmen gesetzt, und am 18. August l. J. mit dem Oberhaupte der Kirche eine umfassende Vereinbarung geschlossen.“[1]) Dne 8. listopada 1856. izdan je carski patent, kojim se za ženitbe katolika u Austrijskoj carevini izdaje novi zakon i odredjuje, da taj zakon stupa u krepost 1. siečnja 1857. Tomu patentu dodan je kao dodatak I. Zakon za ženitbe katolika u Austrijskoj carevini (77 §§.), a kao dodatak II Naputak za duhovne sudove u Austrijskoj carevini o stvarih ženitbenih.[2]) Naputak izradio je bečki nadbiskup kardinal Rauscher (251 §§), a odobrio ga je sbor rimskih bogoslova i kanonista. U njemu su kratko i jasno izrečena načela crkvenoga ženitbenoga prava. Naputak je bitni dio konkordata, jer je na zahtjev vlade obećano, da će se pobrinuti, da biskupi svojim ženitbenim sudovom zapovjede, da se njega kao zakona drže.[3])

Vlada pozvala je biskupe, neka se sastanu u Beču, da viećaju o tom, kako bi se proveo konkordat. Biskupi se drage volje odazvaše pozivu i sastadoše u Beču, a i papa opunovlastio je svoga pronuncija Viale-Prela, da predsieda tajnu sastanku biskupa.[4]) Zaključke svoje doglasili su biskupi ministarstvu u 80 točaka, koji zaključci medjutim nisu nikada sasma provedeni.

6. Na sklopljeni konkordat graknuli su umah s početka liberalci i inovjerci. I u zasiedanju carevinskoga vieća g. 1862. udario je Dr. Giskra žestoko na konkordat zahtievajući ne da se promieni, već da se jednostavno ukine.[5]) No ovaj put nije carevinsko vieće još usvojilo

[1]) Konkordat ne sadržaje sve točke, o kojima bješe ugovoreno; neke su sadržane u posebnih dodatcih. Amo spada nota Ecclesia catholica kardinala Rauschera od 18. kolovoza 1855. i breve Pija IX. Optime noscitis od 5. stud. 1855. Izporedi i okružnicu ministra za bogoštovje i nastavu od 25. siečnja 1856. o provedbi konkordata. Kremer-Auenrode l. c. p. 241. sqq.

[1]) Kremer-Auenrode l. c. p. 214.

[2]) O vriednosti Naputka vidi Archiv I. p. 560.; 44. p. 476. sq.

[3]) Archiv 14. p. 96. sq., 98.

[4]) 17. ožujka 1856. Coll. Lac. p. 1241. sqq.; 1248. sq.

[5]) Archiv 8. p. 254. sq.

zaključke, kojima se mienja postojeći odnošaj izmedju crkve i države.

7. Godine 1863. poslala je austrijska vlada biskupa Fesslera u Rim, da se dogovara o promjeni konkordata. Točke o kojima se je dogovaralo bijahu sliedeće: U buduće neka bude sasma slobodno preći iz jedne kršćanske vjeroizpoviesti u drugu; mješovite ženitbe da se mogu u buduće valjano sklopiti i pred akatoličkim župnikom, kao što je to dozvoljeno već god. 1841. za Ugarsku; u mješovitih ženitbah dozvoljeno je onima, koji se žene, dati pismeno obećanje (reversales) o odgoji djece rodjene iz mješovite ženitbe, ali to obećanje obvezuje samo moralno a ne i pravno tako, da u slučaju, kad se krati akatolička stranka izvršiti dano obećanje, ne može se na to po sudu siliti, a gdje u mješovitoj ženitbi nije dano nikakovo obećanje, ondje da se dječaci odgajaju u vjeri otca, a djevojčice u majčinoj vjeri. Ako ne bi sv. Stolica na te zahtjeve pristala, tad će si morati vlada inače pomoći, a to može samo tako, da se uvede gradjanski brak na volju (fakultativni).

Od tih predloga pristala je sv. Stolica samo na prvi t. j. ona se je izjavila sporazumna, da se zakonom dozvoli prielaz iz jedne kršćanske vjeroizpoviesti u drugu, a da se ne mora prije dotična osoba prijaviti svomu dušobrižniku. Druge predloge Rim je jednostavno odbio.

8. Carevinsko vieće, koje se je god. 1867. sastalo, označilo je u svojoj adressi točke, u kojima da je nuždna promjena konkordata z a k o n o d a v n i m p u t e m. „Wir müssen es", veli se u adressi, „aber auch als eine unabweisliche Nothwendigkeit bezeichnen, dass im Wege der verfassungsmässigen Gesetzgebung an die Revision des Concordates in jenen Beziehungen geschritten werde, welche in den Bereich der Staatsgesetzgebung fallen. Wir ehren die Unabhängigkeit der Kirche, und sind weit entfernt, derselben jemals nahe treten zu wollen. Wir sind aber auch überzeugt, dass weder ein Gesetz, noch ein Vertrag für alle Zukunft Rechte unwiderruflich aufgeben könne, welche nach der heutigen Entwicklung des staatlichen Lebens zu den wesentlichen Hoheitsrechten des Staates gehören. Wir halten es für unmöglich, dass der Staat sich seiner Rechte in Bezug auf die Ausübung der Justizgewalt und auf die Gesetzgebung des Unterrichts zu Gunsten einer von ihm völlig unabhängigen Macht habe entäussern oder sich des Rechts begeben können, das natürlichste aller politischen Rechte, das der Gleichheit aller Staatsbürger vor dem Gesetze ohne Rücksicht auf die Confession, welcher sie angehören, im vollsten Umfange verwirklichen zu dürfen. Nicht minder nothwendig erscheint uns die baldige Regelung der interconfessionellen Rechtsverhältnisse nach dem Grundsatze der Gleichberechtigung der Confessionen und die Verwirklichung der den gesetzlich anerkannten Kirchen- und Religionsgesellschaften auch schon mit dem Allerhöchsten Patente vom 31. December 1851. zugesicherten selbständigen Verwaltung ihrer Angelegenheiten." [1])

I vlada je bila sklona udovoljiti zahtjevu carevinskoga vieća, da se promieni konkordat, ali ne zakonodavnim putem, već jedino izpravnim putem medjusobnih dogovora. U tu svrhu pozove privremeni ministar za bogoštovje i nastavu Hye g. 1867. pražkog profesora Schultea u Beč, da izradi predloge, kako da se promiene neke točke konkordata, a zatim bi imao o tim predlozima razpravljati u Rimu zajedno su austrijskim poslanikom grofom Hübnerom.

Dok je ministar Hye marljivo izradjivao naputak za austrijskoga poslanika u Rimu, a prof. Schulte predloge za promjenu konkordata, predloži tadanji pražki profesor Herbst 13. srpnja 1867. u saboru, d a s e u z p o s t a v i d r u g i d i o o b ć e g a g r a d j a n s k o g a z a k o n i k a o ž e n i t b e n o m p r a v u, ž e n i t b e n e p a r n i c e d a s e p o d č i n e g r a d j a n s k o m s u d u, a c r k v i d a s e o d u z m e n a d z o r n a d š k o l o m. [2]) Taj predlog usvoji sabor u sjednici od 23. listopada, a državni kancelar Beust skloni cara, da je pristao u to, da se o tim predlozima razpravlja.

Kakovim sredstvima služio se je Beust, da zadobije privolu cara, da se o tim predlozima razpravlja u gospodskoj kući, o tome je izvjestila „Voce Cattolica" svoje čitatelje u dopisu iz Beča od 30. ožujka 1868. [3]) ovako: „Graf M e n s d o r f f hatte einen Antrag auf Vertagung gestellt, was *die Approbation des Kaisers hatte*, ebenso waren die Erzherzoge, Fürst Hohenlohe und neun andere vom Hofe abhängige Mitglieder dafür, Graf Leo Thun und mehrere Mitglieder der Minorität hatten ihn unterschrieben. Da gelang es wenige Augenblicke vor der Sitzung dem Baron Beust, den ganzen Plan zu zerstören. Er stellte Sr. Majestät vor, dass es klug wäre, noch vorläufig den Rath irgend eines Mannes der entgegengesetzten Ansicht einzuhalten. Als solchen stellte er ihm seinen alter ego, den Baron Lichtenfels vor, welcher mit lebhaften Worten Sr. Majestät die schweren

[1]) Kremer-Auenrode l. c. p. 254.
[2]) Archiv 19. p. 191.
[3]) U njemačkom prievodu u Archivu 23. p. 183. sq.

Gefahren vorstellte, welche von Seite des Volkes erfolgen würden, insoferne das Herrenhaus die Verzögerung der Verhandlung beschlösse; es sei besser, der Discussion Platz zu geben. In diesem Falle würde es Aufgabe des Ministeriums sein, solche Modificationen vorzuschlagen, und bei der Majorität durchzusetzen, dass das Gesetz nothwendig an das Abgeordnetenhaus zurückgeleitet werden müsste, wodurch, wenn es auch dort für unannehmbar erklärt würde, die Discussion ohne welche Gefahr auf unbestimmte Zeit verschoben würde. Der Kaiser, und daraus kann man seine vortreffliche Gesinnung ersehen, wollte aber vorläufig noch den Kriegsminister Baron Kuhn befragen, inwiefern auf die Leistungen der Wiener Garnison im Falle eines Volksaufstandes zu rechnen wäre. Es scheint, dass die Antwort des Kriegsministers Se. Majestät bestimmt hat, den Rath des Lichtenfels anzunehmen. In dieser Hoffnung reiste der Kaiser nach Pest, die Erzherzoge blieben zu Hause. Aber mit den versprochenen Modificationen war es nichts. Fürst Hohenlohe und die anderen zum Hofe Gehörigen stimmten zu Gunsten des Herrn Beust. Mensdorff's Antrag fiel. . .

Ich könnte Ihnen die Namen von Edlen nennen, die mit Entrüstung die Verheissungen von Orden und Titeln zurückwiesen." [1])

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 11.

Nauka onim, koji se osvećuju i srde, te ne će ostaviti mržnju i ne će oprostiti svojim uvrediteljem.

Ljudi, koji vrlo mnogo drže do svoga ponosa, misle, da se ne slaže s pojmom časti, oprostiti uvrieditelju, pače drže, da moraju uvredu uvredom vratiti, makar i oni sami tim štetu trpili. Nu ti veliki branitelji časti ne mogu niekati, da su i isti pogani smatrali za nešto veoma uzvišena. uvredu velodušno oprostiti. Dosta je čitati, kako veliki Cicero hvali u svojih raznih sjajnih govorih Julija Cezara, t. j. onog slavnog vojskovodju, o kom poviest pripovieda, da je svladao mnoge barbarske narode, osvojio ciele pokrajine i prostrana kraljevstva, komu se je pokoravao skoro cieli sviet kao svojem caru i vladaru. Pošto ga je taj slavni rimski govornik pohvalio radi mnogih njegovih vrlina, ističe osobito u prisutnosti Cezarovoj i drugih slavnih Rimljana njegovu velikodušnost, kojom oprašta sve uvrede, pače ističe, da i svoje zaklete neprijatelje prima opet kao prijatelje, te ih obsipava milostmi i dobročinstvi. Zar da poslie toga njeki kršćani dvoje, bi li oprostili svojim neprijateljem, a da im se prije ne osvete? Zar gubi što čovjek od svog poštenja, ako oprašta uvrede? Zar nije već to dosta, da se od onoga, koji velikodušno oprašta uvredu, odkloni svaka ljaga sramote, što se znade, da je to izrična Božja zapovied? Njeka rečenica veli: *da si čovjek mora za čast smatrati* biti pokoran vladaru, uglednoj gospoji, odličnoj osobi: a što sve ne čine mnogi od onih, koji su tako ćutljivi glede svog poštenja, da steknu milost kod vladara ili kakove gospoje? Zar dakle kršćanin čini što protiv svog poštenja, ako oprosti uvredu iz pokornosti prama izričnoj zapoviedi kralja svih kraljeva, gospodara svega svieta?

Nu ja pišem napose za proste i nenaobražene, koje ne suzdržava njihova čast oprostiti uvrieditelju, već srditost i želja za osvetom, koja potiče protiv uvrieditelja. K tomu dolazi često, da misle, da im je uvrieditelj nanio štetu, koja može biti ubitačna po sreću i probitak njihove obitelji. Ovakove ljude težko je nagovoriti, da odmah oproste uvrieditelju, ter bi se lahko dogodilo, da postanu još okoreliji, ako ih oštro nagovaramo i silimo, da oproste bližnjemu. Osvetljivost je sliepa i naprasita strast, za to moramo s ovakovimi niežno postupati: *contraria contrariis curantur.* Ako se u izpoviedi tuži čovjek, koj je uvriedjen i komu je šteta nanešena, tada povedimo razgovor o oproštenju tek onda, kad je pokornik iskreno izpovjedio sve svoje griehe, i kad smo mu predočili sve velike i težke nepravde, koje je on protiv Boga počinio. U ovom i svakom drugom slučaju neka najprije pokornik izpovjedi svoju nesreću, te ga sažaljujmo, ako je sklon na pomirbu, pače možemo mu dopustiti, da je njegov protivnik radio protiv njega kao razbojnik, lupež, izdajica, te da je zbog toga zaslužio kaznu.

Ako smo si stekli pokornikovo povjerenje, tada mu nastojmo predočiti pravog i savršenog kršćana, te mu recimo sliedeće: Bi li vi samo časak oklievali oprostiti uvrieditelju, da vas umoli visoka osoba, vaš vladar, da oprostite i zaboravite uvredu, te vam obeća, da će krivca kazniti i prisiliti, da popravi nanešenu vam štetu? A gle, vladar svega svieta, koj nam je zapoviedio oprostiti neprijateljem, nje ljubiti, pače im i dobro činiti, veli: *„mihi vindictam et ego retribuam."* Vi se ne smijete osvetiti; ja ću suditi krivca po pravednosti i milosrdju; ja primam na sebe nepravdu vam počinjenu; ja ću vam dati pravednu i podpunu zadovoljštinu: *moja je osveta, ja ću vratiti.* Je li to težko? zar ne znate, da je u

[1]) Kad je Greuter jednom zgodom nazdravljajući caru rekao, da car nije dobrovoljno podpisao te nesretne zakone (školski i ženitbeni zakon), već da su ga na to prisilili savjetnici zaprietivši se revolucijom, podiglo je državno odvjetničtvo proti njemu obtužbu radi uvriede Veličanstva i smetanja javnoga mira. Greuter je kod konačne rasprave za svoju obranu medju inim pročitao ovaj dopis iz „Voce cattolica", na što ga je sud prve i druge molbe proglasio nevinim. (Archiv l. c.)

Božjih ruku vrieme i vječnost? ne znate, da Bog drži, što obeća? ne znate, da Bog stostruko naplaćuje i čašu vode, koju ste pružili iz ljubavi prama njemu? Kakova vas dakle plaća čeka, ako iz ljubavi prama njemu učinite nješto, što vam je težko? On je već rekao, što vam daje u zamjenu: ništa manje već oproštenje vaših grieha, pače prima vas kao svoju ljubeznu djecu: *ut sitis filii Patris vestri*, da budete djeca vašeg Otca. Dovoljno je bilo za sv. Ivana Gualberta, da je od srca oprostio svom neprijatelju, a Bog mu je za to podielio takove dokaze svoje ljubavi, da mu je dao toli obilne milosti te je postao veliki svetac. Zar ne moramo dakle doprinieti žrtvu i od srca oprostiti neprijateljem, da zadobijemo toliko dobro? Ne bojte se za svoje probitke. Sva ona dobra, koja se lažno nazivlju *dobra sreće*, ovise o Bogu. Ako ih Bog dieli svojim neprijateljem, možete se tim prije vi ufati, da će vam ih Bog dati, kad ste zavredili, da postanete djeca Božja upravo radi toga, što ste svojim neprijateljem oprostili. Da morate i umrieti zbog nanešene vam nepravde, tada vam je nebo sigurno, a za vašu obitelj skrbiti će Bog. Tá On je otac sirota, tim više otac onih sirota, koje su postale sirote uslied ljubavi prema njemu.

Sjetite se, kako je Isus postupao sa svojimi neprijatelji. Vojnici, koji ga uhvatiše u vrtu, padoše ničice prestravljeni božanskim Veličanstvom, koje se je sjalo na njegovom licu. Sv. Petar odsjekao je u svojoj prevelikoj revnosti uho jednom vojniku; Isus ukori Petra, a čudom izlieči uho bezbožnika. Vi znadete za strašne muke, koje su počinili na Isusu njegovi mučitelji, vi znadete za poruge, koje su mu počinili još onda, kad je visio na križu. A kakove su prve rieči Isusove na križu? On moli Otca, da oprosti njegovim mučiteljem: „*Otče, oproti im*“, i kao da je premalo, da samo za nje moli, izpričava ih te veli: „*ne znadu, što čine.*“ Vječni moj Otče, izpričaj njihovo neznanje, ovi nesretnici ne znadu, što čine! Poslie svih tih primjera, vi, koji velite da ste kršćani, ustručavate se — pa bilo samo čas — oprostiti svojim neprijateljem, koji su sigurno manji krivci od Isusovih mučitelja?

Promislite nadalje, kako Isus s vami postupa. Kad je već umro na križu za vas, kolikoputa htjeli ste ga iz nova razpeti, te bi to i učinili, da je još mogao trpiti i umrieti, a to ste svakiput učinili, kad ste smrtno sagriešili, makar samo mišlju. Računajte koliko stotinu, a možda i hiljaduputa učinili ste griehe razne vrsti; znajte, da ste ga htjeli tolikoputa iz nova razpeti. Zar vas nije mogao odmah strovaliti u pakao poslie prvog grieha? Zar niste mogli za čas umrieti od kapi ili striele? dosta bi to bilo, da je on htio, pače još manje, dosta bi bilo, da vas je prestao za čas uzdržavati. U tom pako slučaju bili bi bačeni u pakao radi vaših grieha. Pa ipak vas je štedio; štedio vas je i ostavio na životu, prem je predvidio tolike težke uvrede, koje ćete mu nanieti. To neprocjenivo dobročinstvo ponovio je tolikoputa, kolikoputa ste sagriešili; a vi se ipak ustručavate oprostiti neprijatelju jednu ili dvie mnogo manje uvrede, Bogu za ljubav. Sjećate li se priče o nemilosrdnom slugi iz Evagjelja, komu je oprostio njegov gospodar silni i neizmjerni dug, a on nije htio oprostiti svomu bližnjemu mnogo manji dug? Kad je za to saznao njegov gospodar, bacio ga je bez milosrdja u skrajnje tmine, simbol pakla. Vidite dakle, da se Bog običaje pokazati oštrijim, kad se radi o ljubavi prama bližnjemu, nego kad se radi o ljubavi prama njemu samomu; dá, prem On trpi svaki dan nebrojene uvrede nanešene njegovom božanskom Veličanstvu, ipak tako lahko ne trpi nemilosrdno ponašanje, koje osvetljivci goje prama svomu bližnjemu. Vidite dakle, da si tim zatvarate put većim milostim a hrlite u vječnu propast.

Skoro svi pokornici, čuvši ovo, oprostiše uvrede; njekim je pače bilo dosta samo njekoliko rieči. Nu gdjekoji se ne mogu umiriti radi nevjere, koja je pratila uvredu, premda oni nisu dali uvrieditelju nikakova povoda, pače su mu izkazali i dobročinstva. Ovaj prigovor lahko je pobiti. A kolikoputa ste vi Isusu bili nevjerni? Kolikoputa ste mu obećali ne vriedjati ga više? Kolikoputa ste se s njim pomirili, a kasnije bijaste još gori? Kakovo je zlo vam Isus učinio? Zar je mogao više učiniti, nego kad je umro za vas tako sramotnom i težkom smrću, i kad vam je ostavio u presv. oltarskom sakramentu svoje tielo i krv? Mogu li se prispodobiti dobročinstva, koja ste vi izkazali uvrieditelju, sa dobročinstvi, koja je Isus vam učinio i još uviek čini? Može li se prispodobiti uvreda, koju je vam nanio vaš neprijatelj, s uvredami, koje ste vi Isusu nanieli? A koja prispodoba izmedju Isusa i vas? Pa ipak vam je Isus oprostio tolikoputa i pripravan je uviek vam oprostiti, samo ako i vi oprostite bližnjemu: zar vam je još uviek težko? Hvalite radje Boga, koj vam daje zgodu, da pokažete svoju poslušnost i zahvalnost za toliko milosrdje, koje je imao prama vam; i jer vam time, što ćete iz ljubavi prama njemu oprostili svomu uvrieditelju, daje zalog vaše vječne sreće.

Napokon spominjem još jednu potežkoću ili bolje rekuć njeko sustezanje protiv oproštenja. Njeki se ne umire tako dugo, dok znadu, da je n. pr. njihov neprijatelj još slobodan i nekažnjen, prem su ga predali sudu. Ovakovim velim: Promislite, kako dugo vi hodate slobodni i nekažnjeni po ovom svietu, prem ste težko uvriedili Boga. Zar nije mogao Bog učiniti, da ste umrli odmah na mjestu, gdje ste grieh počinili? Zar vas nije mogao onaj čas baciti u pakao? Pa ipak vam je dozvolio, da slobodni i nekažnjeni hodate pred njegovim okom. Ne smije dakle biti ni vam zazorno, što je vaš neprijatelj slobodan radi mnogo manjih grieha. — To će biti dosta, da se takovi umire i sklone na pomirbu.

Nu kao što u svih stvarih ćudoredja, tako napose u ovih moramo paziti, da ne zamienimo zapovied sa savjetom, a strogu dužnost sa savršenošću. Dodje li na

izpovied okoreli grješnik, možemo mu reći, da mu je slobodno neprijatelja predati sudu, samo mora stvar istinito predočiti te iskreno priznati, nije li on možda sám dao povod svom protivniku, da ga uvriedi. Osveta, koju Bog zabranjuje, je privatna osveta, a ne javna pred zakonitom oblašću: ovu Bog hoće izrično radi obćeg družtvenog dobra, a za to je i uredjena svjetovna oblast te ima oružanu moć. Čim ste stvar predali sudu i sastavili obtužbu, tada vi ne smijete siliti sud na osvetu i čim strožu kaznu. Tomu bo može biti uzrok potajna mržnja, koja tinja u vašem srcu, a to je strogo zabranjeno. Ne protivi se ni to zapoviedi oproštenja, ako tražite, da vam protivnik nadomjesti nanešenu štetu. Ovo nije osveta ni mržnja, već čin pravednosti i dužnost saviesti vašeg protivnika. Ako sud hoće da pusti na slobodu vašeg neprijatelja, a traži za to vašu dozvolu, tad je to znak, da ga i sud drži krivcem u kojoj stvari: ako vi sada, osobito ako ste siromašni, tražite umjerenu odštetu, koja nije prevelika za sile vašega uvrieditelja, te ovu odštetu stavljate kao uvjet njegove slobode, tada niste ništa učinili protiv pravednosti, jer sloboda, koju mu darujete, je dragocjena, te bi ona odšteta bila njeka vrst kazne, koju je sud dosudio vašemu neprijatelju. Sve to dozvoljava Bog, jer je neizmjerno pravedan. Nu da se hoćete odreći tih zahtjeva iz ljubavi prama Bogu, tada biste učinili heroično djelo, dostojno savršenog kršćana, a Bog bi vam hiljadostruko naplatio, ako ne na ovom, a to sigurno na drugom svietu. Nu vi griešite protiv Božje zapoviedi i postajete krivci pakla, ako i nadalje mrzite svog neprijatelja, ako se za njega ne molite kao i za druge ljude, ako mu ne izkazujete obične znakove uljudnosti, koji su običajni medju miroljubivimi ljudi, te ako mu u nuždi ne pomognete djeli milosrdja, koja bi učinili i drugomu, koj vas nije uvriedio. Tko ovo ne će da učini, taj nije od srca oprostio, kako Bog zapovieda: dosljedno ne može se nadati oproštenju svojih grieha, ni očekivati onaj božanski poljubac mira, bez kojega neimamo pravo na vječnu sreću, koju uživaju njegovi prijatelji.

Jedan jedini kroz tolika ljeta, kad sam mu protumačio ovu pravednu i koristnu zapovied, na moje pitanje, *što drži o toj zapoviedi,* odgovorio mi je, da mu se čini barbarska. To bijaše neuk i prost seljak, kog je njeko tek malo uvriedio. Dopala mi se njegova iskrenost, te ne ukoriv ga odmah radi njegove drzkosti, upitam ga mirno: Tebi se dakle čini taj zakon barbarski? Čuj ovo: Njekog čovjeka tako izraniše, da ne bijaše zdravog mjesta na njegovom cielom tielu: zatim ga okruniše trnovom krunom, koja mu je prodirala u glavu, tada ga razpeše na križ, gdje je u težkih mukah izdahnuo. Sada čuj zapovied, koja mu je naložena, dok je umirao. Zapovied je glasila: da mora ne samo oprostiti svojim mučiteljem, već da se ne smije ni riečju potužiti, pače da mora sudca moliti, da oprosti njegovim mučiteljem, a osim toga izkazati im mora i dobročinstva, koja će prositi. Zar nije taj zakon još većma barbarski od onoga prvoga? *Jest,* odgovori mi. A znadeš li ti, tko je dao ovu zapovied? Dao ju je Isus Krist. A za koga? za sebe. A zašto? za tvoje dobro. Isus Krist je onaj Bog-čovjek, kog sam ti prije opisao, a ti si onaj mučitelj, koj ga je mučio svojimi griesi. On te ne bi smio više ni pogledati, već baciti u pakao. Nu umirajuć na križu, molio je za tebe i žrtvovao svoju smrt za tvoj spas: a ti... sad stane plakati a težkoća bijaše riešena.

Dopustite mi, da vas sjetim na nješto, što sam vrlo zgodnim pronašao. Promatrajte dobro razpelo, te ga u zgodi upotrebite; viditi ćete, da ćete razpelom u ruci vrlo lahko riešiti sve potežkoće, koje vam se na putu Božjem suprotstavljaju. Za to je dobro rekao njeki svetac, *da je razpelo riešenje svih potežkoća.*

(Dalje će sliediti.)

Koliko i od česa ima vratiti nadarbenik, koji nije molio časoslova?

Svećenik X. postao pred godinu dana župnikom. Sad dodje na izpovied k svećeniku Y. te se potuži, da ciele godine nije iz nemarnosti molio časoslova. Izpovjednik ga za to osudi, da ima polovicu svih godišnjih dohodaka razdieliti siromakom ili uložiti in fabricam beneficii (kao zemljišta, zgrade i t. d.). Pita se, je li izpovjednik radio pravo. Odgovaram sasvim u kratko, da je u malo rieči počinio tri pogreške:

1. Župnik X. dužan je ad restitutionem samo za drugu polovicu godine, jer obćeniti sabor Lateranski V. obvezuje na spomenutu restituciju tek poslije šest mjeseci ab obtento beneficio.

2. Župnik X. nije dužan ad restitutionem sviju dohodaka, već po naredbi rečenoga koncila samo ad restitutionem *fructuum beneficii.* Koji su pak to plodovi, svatko znade iz Morala.

3. Župnik X. nije dužan vratiti niti polovicu fructuum beneficialium, već samo četvrtinu ili petinu prema tomu kako je vršio druge svoje župničke dužnosti. (Izp. Linzer Quartal-Schrift 1878. str. 617.) Pače, ako su dohodci nadarbine slabi, a tereti veliki, dosta je da vrati šestinu, pa i manje; jer čim su dohodci manji a tereti veći, tim se i manje ima odbijati za zanemaren časoslov. Pače kod vrlo slabih dohodaka mogu skoro svi dohodci nadarbine odpasti na ostale terete. (Lehmkuhl, Theol. Mor. edit. VI. tom. II. n. 641. ad IV.)

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. (Sv. obredi na veliki četvrtak.) Na veliki četvrtak ove godine obaviti će u prvostolnoj crkvi našoj posvetu ulja i ostale

sv. obrede presv. gospodin posvećeni biskup i kapitularni vikar, Janko Pavlešić.

Gospodu svećenike, koji iz pojedinih kotara podarhidjakonalnih za taj dan budu poslani u Zagreb, da prisustvuju sv. obredu posvete ulja itd., kapitularni vikarijat pozivlje, da se nefaljeno još dan prije u diecezanskoj kancelariji prijave a na veliki četvrtak već u $^3/_4$8 dodju u sakristiju prvostolne crkve.

— (Duhovne vježbe.) Jučer poslije podne započele su u kapeli nadbiskupskoga sjemeništa duhovne vježbe za svećenstvo zagrebačko, koje će trajati do subote poslije podne, a drži ih veleč. o. *Ivan Heller*, duhovnik u Innsbručkom jezuitskom konviktu.

— Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Dr. Suk Feliks 50 for. Podel Franjo 10 for. Jaić Stjepan 10 fr. Maletić Ivan 10 for. Matica Karlo 10 for. Šoštarić Josip 25 for. Korajac Stjepan 5 for. Friš Andrija 20 for. Hudjek Stjepan 10 for. Kralj Juraj 10 for. Nagel Ivan 5 for. Banješ Josip 10 for. Papić Franjo 5 for.

U Zagrebu dne 7. travnja 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Darovi.) Za daljni popravak Franjevačke crkve u Zagrebu darovala su p. n. gospoda: biskup Pavlešić 15 for. Konrad Šnap 5 for. Starec 1 for. Kindlein 1 fr. Dr. Lončarić 5 for. Tallián 5 for. Rački 6 for. Gugler 10 for. Švinderman 10 for. Barabaš 5 fr. Iveković 5 fr. Vrevc 5 fr. Krapac 5 fr. U. Z. 4 fr. B. B. 2 fr. J. H. 1 fr. Dr. Matunci 5 fr. Dr. Premuš 1 fr. Turković 1 fr. Gjuranec 1 fr. Radičević 1 fr. Dr. Volović 2 fr. Stepinac 4 fr. N. N. 1 fr. Ivan Tkalčić 2 fr. Fr. Kostanjevac 1 fr. Cvjetko Rubetić 2 fr. Ivan Pliverić 3 fr. Košćec 2 fr. F. Belaj 5 fr. F. Vojaković 10 fr. Smetiško 10 fr. B. Mrazović 5 fr. Stj. Boroša 2 fr. N. N. 5 fr. J. Vuk 1 fr. M. Reicher 1 fr. Iv. Vebl 2 fr. Coppet 1 fr. J. R. 1 fr. J. N. 1 fr. Mijo Mikić 5 fr. Dr. Vuchetich 4 fr. Ignjat Canjuga 2 fr. H. E. B. 5 fr. Huzek 1 fr. Stjepan Lovreković 1 fr. Maurović 1 fr. D. Rašić 1 fr. Fink 1 fr. J. Prasnički 1 fr. H. Predragović 1 fr. M. Arko 1 fr. Stj. Rihtarić 1 fr. Pažur 1 fr. M. Blau 3 fr. — A prije kroz godinu darovala su p. n. gospoda: Lisac 1 fr. K. Huth 7 fr. M. Milković 5 fr. V. Jakševac 10 sv. misa. Sl. Šrepel 3 fr. Peterca 1 fr. Milinović 5 fr. Hugo Matković 10 sv. misa. M. Bestić 6 sv. misa. M. Seigerschmied 1 fr. M. Dolenec 2 fr. J. Komes 10 sv. misa.

Na ovih plemenitih darovih se svim velikodušnim darovateljem srdačno zahvaljuje.

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

— Prva hrvatska štedionica u Zagrebu darovala je župnoj crkvi u Cerovniku 30 for.; isto tako za popravak kapele sv. Fabijana i Sebastijana, spadajuće pod župu gornjostubičku, 30 for.

— (Poštujmo crkvene odredbe.) Novine bile su javile, da će se prošle subote dne 2. travnja obaviti vjenčanje jedne katolikinje s jednim protestantom, koje da će biti najprije u župnoj crkvi sv. Marka, a zatim u evangeličkoj crkvi Isusovoj u Zagrebu. Poslije čitali smo opet, da je to vjenčanje zbilja tako i obavljeno, kako je bilo oglašeno, t. j. da je bilo najprije u župnoj crkvi sv. Marka, a zatim u evangeličkoj crkvi Isusovoj.

Čudimo se, da je g. župnik sv. Marka u Zagrebu to dopustio. Katolički svećenik ne može i ne smije prisustvovati ženitbi, ako zaručnici, prije ili poslije, sklapaju ženitbu takodjer u crkvi protestantskoj, po obredu protestantskom.

— (Biskupski jubilej sv. Otca.) Dne 19. veljače 1893. navršiti će se pedeseta godina, što je sv. Otac papa Leon XIII. u prastaroj crkvi S. Lorenzo in Panisperna u Rimu po kardinalu Lambruschini-u posvećen za biskupa. Da se taj godišnji dan dostojno proslavi, sastavio se je u Rimu centralni izvršujući odbor (Commissione Centrale Esecutiva) pod predsjedničtvom pravoga tajnoga papinskoga komornika Msgr. *Radini-Tedeschia.* Ovaj odbor uzeo si ponajprije za zadaću, da uredi priprave za tu svečanost u Rimu i u Italiji. Što se tiče ostaloga katoličkoga svieta, to se ostavlja pojedinim zemljam, da taj sretni dogadjaj onako proslave u sporazumku sa svojimi nadpastiri, kako će se prema prilikam činiti najshodnije. Budući da je ipak željeti, da bude u toj katoličkoj manifestaciji neko jedinstvo, to spomenuti odbor predlaže kao glavne dielove jubilejske svečanosti ovo: 1. Da se sabire Petrov novčić kao dar za jubilejsku misu sv. Otca. 2. Da se organizira što sjajnije hodočašće u Rim. (Hodočašća pojedinih naroda u Rim početi će u drugoj polovici mjeseca oktobra 1892. a svršiti će se u aprilu 1893.) 3. Da se u svakoj biskupiji ili barem u svakoj provinciji osnuje zavod ili zaklada za pedagogičke ili gospodarstvene svrhe, koja bi nosila ime Leona XIII. U samom Rimu ima se pod tim imenom osnovati katolički penzijonat za djake i patronat za djevojke, koje se žele izobraziti za učiteljice. Osim toga ima se predati sv. Otcu kao jubilejski dar nova crkva sv. Joakima, koja se gradi u novom dielu grada Rima, zvanom Prati di Castello, i koja će dotlje biti gotova. Commissione Centrale Esecutiva ima svoje sielo u Rimu, via Torre Argentina 76, i od 19. februara 1892. do 19. februara 1893. izdaje pod naslovom „Leone XIII." svoj posebni viestnik, u kojemu saobćuje sve ono, što se odnosi na jubilej.

Posebni program za Italiju već je sastavljen i odobren od sv. Otca. Nema dvojbe, da će naskoro i ostali katolički sviet početi s pripravami za dostojno proslavljenje te svečanosti, te time iznovice dati jasno svjedočanstvo najodanije ljubavi k sv. Otcu i zasvjedočiti svoje čuvstvo nepokolebivog zajedinstva.

— (Leon XIII. i reforma crkvenoga pjevanja.) Papa Leon XIII. iz žive želje, da svagda što bolje unapredi znanosti i umjetnosti vjerske, pismom državnoga tajničtva, izdanim koncem mjeseca prosinca prošle godine, pozvao je sv. kongregaciju za obrede, da zrelo i ozbiljno uzme u pretres obnovu crkvenoga pjevanja, da se taj dio sv. liturgije podpuno i posvuda uzpostavi u svoj pravi i zakoniti sjaj. Naložila je zatim Nj. Svetost, u spomenutom pismu, neka se pozovu da dadu svoje mnienje o odredbah, što bi se imale stvoriti, najbolji i najvrstniji učitelji i gojitelji crkvenoga pjevanja iz raznih naroda, i konačni uspjeh tih sudova da se Njemu saobći, a On će onda odrediti što bude potrebno u toj stvari. Ovomu se pozivu odazivljuć, sv. kongregacija za obrede već je razaslala svoja okružna pisma i pitanja, na koja će označene osobe imati odgovoriti.

— (Stanje katoličke hierarhije.) Pred nekoliko dana izišao je godišnji Vatikanski viestnik „Gerarchia Cattolica.“ Po izkazu toga viestnika bilo je 1. siečnja t. g. na broj 59 kardinala (medju tim trojica umrieše: Manning, Simeoni i Mermillod); 9 patrijarha latinskoga i iztočnoga obreda; 800 nadbiskupa i biskupa, koji pripadaju latinskomu obredu; 45 nadbiskupa i biskupa iztočnoga obreda; 317 naslovnih biskupa i nadbiskupa; 13 biskupa, koji se odrekoše svoje stolice; 6 prelata nullius Dioeceseos. U 14 godina svoga papinstva osnovao je Leon XIII. sasvim iznova 1 patrijarhalnu stolicu, 13 nadbiskupija, 74 biskupije, 1 apostolsku delegaciju, 37 apostolskih vikarijata i 16 apostolskih prefektura; osim toga podigao je 13 biskupija na nadbiskupije, kao takodjer 8 apostolskih prefektura na apostolske vikarijate; u svemu osnovao je 163 nove stolice.

— (Radi li se o ritualnom ubojstvu?) „Civiltà Catolica“ u svojoj zadnjoj svezci od 2. aprila t. g. ima obširan dopis iz Njemačke, u kojem, medju ostalim, pod gornjim naslovom pripovieda sliedeće: „Njemačka je sveudilj uzbunjena zbog usmrćenja jednoga dječaka oko 10 godina po imenu Hegmanna, koje je počinjeno u Xantenu (Pruska porenska). Nekoji svjedoci, dostojni vjere, tvrde, da su 29. lipnja prošle godine, u 10 sati prije podne, vidjeli ženu židovskoga šaktera Buschoffa, gdje je uzela za ruku maloga Hegmanna te ga prisililа, da je unišao u njezinu kuću. Pol sata iza toga, roditelji dječakovi, ne videći ga da bi se vratio, uzeše ga tražiti po cielom gradu. Drugi stanovnici Xantenski pridružiše im se, da im pomognu iskati; nu uzalud. Jedino oko 6 sati pod večer, službinja gospodina Küppersa, susjeda kuće Buschoffove, po imenu Dora Moll, nadje lješinu dječakovu u štali, koja je u savezu s klaonicom židovskoga šaktera. Lješina nije imala u sebi ni jedne kapljice krvi, jer je siromašni dječak bio zaklan po najskrupuloznijih propisih židovskoga klanja: pokazivala je naročito (po izvještaju vojničkoga liečnika gospodina Stainerta) jedan okrugli prorez na vratu, izveden vještom rukom, viklom zanatu. Dora Moll, žena koja uživa dobar glas, svjedoči, da je ona išla prvi put u štalu oko 1 sat poslije podne, i tada da nije bilo ondje lješine, na koju je nabasala kad se je onamo opet vratila oko 6 sati. Povrh toga grozni zločin nije mogao biti počinjen van u kući Buschoffâ; jer samo iz nje moći je unići u štalu Küppersovu. — Ne treba zaboraviti, da je mali Hegmann bio posljednji put vidjen u 10 sati, kada ga je žena Buschoffova prisilila da je k njoj unišao. Od $10^1/_2$ sati počeli su tražiti dječaka, ali ga nije nitko više vidio niti je bio tko kadar o njemu što kazati. Odatle se naravski izvadja, da je dječak sve vrieme gore spomenuto bio u kući Buschoffovoj; i s toga čitavo stanovničtvo Xantensko je osvjedočeno, da je mali Hegmann bio ritualno usmrćen po Buschoffu. Pa kada je ono vidjelo, da je kriminalni komisar, gospodin Wolf, dao uapsiti supruge Buschoffe, izpitavši prije stvar na samom mjestu gdje se drži da je nedjelo izvedeno, bilo je vrlo zadovoljno i povladjivalo je odvažnosti i skrbi iztražne pravde. Pomislite pak, kako su oni čestiti stanovnici bili iznenadjeni malo iza toga, kada je državni odvjetnik, gospodin Baumgardt, odredio, da se uapšenici puste na slobodu. Roditelji žrtve ne znadjahu što da počmu; ali uslied njihovih priziva poduprtih od novina, koje ne stoje u službi židovskoga liberalizma, morao je ministar pravosudja odrediti novu iztragu, povjerivši ju viećniku Vietschu, komu pomagahu državni odvjetnici Baumgardt i Hamm. Ali ta gospoda, na čudo svima, do sada još nisu pitali van samo dvie osobe: Doru Moll i gospodina Möldersa; u mjesto da zovu drugih dvadeset ili trideset svjedoka, koji im bijahu označeni, medju inimi i drugove žrtve, Heistera i Kerndera, koji bijahu zajedno s dječakom Hegmannom, kada ga je žena Buschoffova primila za ruku i odvela u svoju kuću. Lako se razumije, kako je zbog toga čina narod bio ogorčen, sgražajući se kad je čuo, da je po bielom danu, u sredini grada, bio dječak odvučen u kuću židovsku, te kad je saznao, da je iza nekoliko sati nadjena njegova lješina s jasnimi znaci klanja, izvedenoga vještom rukom židovskoga šaktera. — Naša pravda, koja je tako skupa, a koja je i toliko zauzeta, da stane na put i najmanjemu prestupku, ne će da pribavi jasnoću gledom na ovo tako gadno nedjelo: ne može da unidje u trag krivcu, ni da nadje kraj toga toliko zamršenoga pletiva. Medju tim obitelj Buschoffova držala je za shodno ostaviti Xanten: iznikla je. Neodvisne novine pitaju, zašto su uapšenici pušteni na slobodu, u mjesto da su dovedeni pred porotno sudište; dočim se pred isto moraju staviti drugi okrivljenici, proti kojim ne vojuju tako težki dokazi, kao proti Buschoffom. Javna saviest opire se takovom postupku. *Neue Deutsche Zeitung* u Lipskom uvjerava, da je gospodin Wolf bio sastavio proti židovskomu šakteru parnicu s takovimi dokazi, koji bi ga bili satrli; a željeti

je, da ustane koji član zastupničke kuće te interpelira vladu o tom tamnom poslu.“ Na ovo nadovezuje „Civ. Catt.“ sliedeću opazku: „Toj je želji zadovoljeno; i ministar pravosudja uvjerio je zastupničku kuću, da su Buschoffi na novo stavljeni u zatvor.“

— (Katolicizam u sjevernoj Ameriki.) Odkako je prefektom propagande već u 70. godini dobi svoje stojeći kardinal Ledochowsky, čini se da je u sjevernoj Ameriki počeo novi svjež život, budući da nije samo biskup Gabriels, koji će stoprv u maju ove godine primiti biskupsku posvetu, opunovlašten, da bezodvlačno — odmah sad — preuzme ravnanje biskupije u Ogdensburgu, nego takodjer biskupija Brooklyn, koja je jedva tri mjeseca upražnjena, dobila je već novoga pastira u osobi godine 1854. u New-Yorku rodjenoga Dra. Karla E. Mac-Donnella, kancelara i tajnika nadbiskupa u New-Yorku, što je bez dvojbe vrlo sretan izbor. Takodjer je već imenovan novi biskup u Chicoutimiu i to Dr. J. Laflamme, profesor u velikom sjemeništu i tajnik katol. sveučilišta u Quebeku. — Misionska crkva redemptorista u Roxburyu, predgradju Bostonskom, opustošena je 9. ožujka tako silno ognjem, da se šteta računa na 75000 dollara. U Brooklynu kupile su iz Kanade došavše sestre dragocjene krvi osam komada zemljišta, za cienu od 39000 dollara, da na njem sagrade samostan i kapelu.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u člane III. reda. Bošković Juraj ml., težak. Jurun Srećko Ivanov, Stambuk Ferdo Petrov, učenici pučke škole, Stambuk Angjeo Jurjev, učenik, Stambuk Benjamin Matin, kamenodjelac u Selcih na Braču. Ostojić Vicko pok. Josipa, Vršalović Franjo Antunov, učenik pučke škole u Povljih na Braču. Sović Sime Ivanov u Pucišću. Pekić Jakov Ivanov u Makarskoj. Skiljan Mate Aleksandra u Cirkvenici. Peršić Fidele kbr. 32. u Mošćenicah. Mlinarić Ida, učiteljica u Trojstvu. Filipec Karolina, kći bilježnika u Trojstvu. Janković Stjepan mladić u Trojstvu. Horvatić Nikola, učenik III raz. Tandarić Ana, učenica u Trojstvu. Fučkar Andro Miškov, Mustač Martin, Šćrbak Mato u Bukovici kod Slatine. Pavlović Anka kbr. 44. u Josipdolu. Kalafatić Vincenco Nikolin u Bribiru. Grbac Mateta Marčelja u Lanišću. Sigur Jagica, učenica u Gorah. Rožić Pavao iz sv. Jane, Jurić Ivan, Abadžia, krojač u Osieku. Horvat Stjepan, učiteljski pripravnik u Zagrebu. Horvat Vjekoslav, opetovnjak u Mihovljanu. Tankosić Ivan, učenik pučke škole u Svinjaru. Ptašinski Josip, župnik od Šterne. Tejer Bolto, mlinarski kalfa. Cupan Aga, učenica II. raz. Posavec Stjepan, učenik II. razreda, Vlahović Vido, mladić svi iz Trojstva. Živić Tomo, učenik IV. raz. u Sikirevcih. Radei Franjo, učenik VII. raz. u Ogulinu. Crnković Tomo, fin. naredjenik u Belovaru. Koračić Stjepan, trgovac. Rendulić Ivana, učenica u Jaski. Sokač pl. Stjepan, posjednik u Vojnovcu kbr. 52. Višak Valentin, seljak u Hižanovcu kbr. 25. župe sv. Peter Orehovec. Seni Manda, snaha u Trojstvu, Barberić Tomo, učenik II. raz., Sabolović Juraj, mladić u Trojstvu. Grgić Ivan Pavlov, Zanchi Aleksandar, Morović Jakob, svi iz Zadra. Barić Martin kbr. 21. mladić u Trojstvu. Hlebinac Mijo u Lukaču. Gjigerec Martin, kbr. 388. Slamić Matija kbr. 400. Slamić Gjuro kbr. 400. Paukarić Martin kbr. 780. Krčmar Jakob kbr. 944. u Virju. Suk Jula, učenica III. razreda u Cirkveni. Bubnjar Petar, lugar imovne občine križevačke u Cirkveni. Zagoda Adolf, gimnazijalni profesor i Kamenar Nikola, kateket u Varaždinu. Koračević Joso, učenik II. raz. u Rietkovcih. Kuzmić Franjo, upravitelj občine u Mal. Bukovcu. Kocakov Milan, Reba Dane, Kekić Tomo, Ognjanovac Danko, Radić Ilija, Vranešić Janko, Hranilović Ilija, bogoslovi grčko-katoličkog sjemeništa u Zagrebu. Carić Šimun pok. Jurja u Staromgradu. Rausteher Edvard, o. franjevac u Samoboru. Gjurgjenac Ljuba u Čazmi.

Književnost.

Grad Zagaj ili Bog svojih ne ostavlja. Poučna pripoviedka za mladež i odrasle sa tri slike. Po njemačkom sastavio i o svom trošku izdao Ivan Fiucek, učitelj više djevojačke učione u Karlovcu. Tiskom F. Fišera u Zagrebu 1891. — Pripoviedka ova je ćudoredno-poučnoga sadržaja Ima pet tiskanih tabaka i tri slike, i može se dobiti kod g. pisca u Karlovcu kruto vezana za 50 novč., a kao nagradna knjiga dobroj školskoj mladeži dobije se i elegantno vezana u zlatorezu za 80 novč., samo ju valja u vrieme naručiti, da ju g. pisac uvezati dati može. Dva primjerka šalje franko, a na pet daje jedan na uzdarje. Preporučamo štovanim čitateljem što toplije ovu liepu pripoviedku.

— Gosp. Janko Ibler, suradnik „Narodnih Novina“, uz suradnju odličnih hrv. stručnjaka priredio je djelo o lanjskoj izložbi pod naslovom: „*Gospodarsko-šumarska jubilarna izložba hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva u Zagrebu godine 1891.*“ Najveća osmina, 21 štampani arak, sa 47 portraita i 22 slike. Djelo stoji broširano 2 for., a vrlo ukusno kartonirano sa zlatnim napisom na hrbtu 2 fr. 40 novč. Knjige se šalju samo uz poštansko pouzeće ili preporučeno pod krstopletom (Kreuzband) ako se uz 2 for. pošalje u napried za poštarinu 25 novč.

Minula je prva četvrt, a nekoja gospoda predbrojnici nisu nam još do sada poslali nikakove predplate za ljetos. Njih, kao i onu gospodu, koji nam što duguju za predjašnje godine, najuljudnije molimo, da toj dužnosti što skorije zadovoljiti izvole.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 15. U Zagrebu, 14. travnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Poviest konkordata u Austriji.

(Dalje.)

9. Još prije, nego li je sabor razpravljao o Herbstovom predlogu, upravili su austrijski biskupi 28. rujna 1867. adressu na cara, u kojoj brane konkordat i rišu pogibelji, koje će nastati, ako se ovaj predlog usvoji.[1]) Na tu adressu odgorio je car ručnim pismom od 12. listopada, u kojem se poziva na svoje dužnosti kao „ustavni vladar.“ „Die von den Erzbischöfen und Bischöfen“, veli se u odgovoru, „mir zugeschickte Adresse habe ich meinem verantwortlichen Ministerium zugemittelt . . . . ich muss beklagen, das die Bischöfe, anstatt nach meinem Wunsche die ernsten Bestrebungen meiner Regierung in der einschlagenden wichtigen Fragen zu unterstützen und deren so dringende Lösung im Geiste den Versöhung und des Entgegenkommens zu fördern, es vorzogen, durch Vorlage und Veröffentlichung einer die Gemüther tief erregenden Adresse deren Aufgabe zu erschweren. . . . Ich vertraue, dass die Bischöfe sich versichert halten, wie ich allezeit die Kirche zu schirmen und zu schützen weiss, dass sie aber der Pflichten eingedenkt sein werden, die ich als constitutioneller Regent zu erfüllen habe.“[2])

10. U polovici mjeseca prosinca 1867., kad je već sabor primio osnovu zakona na temelju Herbstovog predloga, bude grof Crivelli poslan u Rim u izvanrednom poslanstvu, da izjavi papi, kako car kao katolički vladar, od srca žali, što mu ustav, koji je dao svojim narodom brani konkordat uzdržati u svoj cielosti.[3]) Papa odgovori, da je spreman pristati na promjenu, ali nikada na ukinuće konkordata. „Je suis tout disposè“, javlja Crivelli u depeši od 3. siečnja 1868. da mu je papa odgovorio, „à reviser et modifier le Concordat selon les exigences la situation, á l' amender selon les experiences faites, mais je ne pourrai jamais consentir, je ne consentirai jamais a l'abroger; si on l' annulle par les lois nouvelles, en face de la catholicité entière, je protesterai hautement contre la violation d' un engagement solennel.“[1])

11. U početku g 1868. dodje na vladu liberalno ministarstvo, a ministar nutarnjih posala Dr. Giskra izdade u veljači god. 1868. okružnicu na zemaljske namjestnike, u kojoj prieti svećenstvu kaznenim progonom, ako bude agitiralo „*gegen die bevorstehende verfassungsmässige Gesetzgebung in Betreff der Ehe, der Schule und anderer bisher als auschliesslich kirchlich betrachteter Angelegenheiten*“, i dizalo „*besonders die ländliche Bevölkerung wieder die Tendenzen der Gesetzgebung und gegen die Regierung.*“[2])

12. Herbstovi predlozi još nisu postali zakon, kad no izadje 21. prosinca 1867. novi temeljni državni zakon.[3])

Članak I. toga zakona glasi: „sva sudska vlast u državi vrši se u carevo ime.“ Akprem se samo sobom razumije, da se tu govori o sudskoj vlasti u području države, a da se tim članakom ne niječe sudska crkvena vlast, ipak je ministar pravosudja Dr. Herbst u razpravi o svojih predlozih tvrdio, da je ovim članakom ukinuta crkvena sudska vlast pro foro externo. Proti ovakovom tumačenju toga članka prosvjedovali su biskupi 30. ožujka 1868. a na taj prosvjed odgovorio je u ime ministarstva

[1]) Adressu vidi u Archivu 18. p. 459. sqq.

[2]) Archiv 19. p. 188.

[3]) Archiv l. c. p. 192.

[1]) Kremer-Auenrode l. c. I. p. 257.

[2]) Archiv 19. p. 323. sq.

[3]) Biskupi, koji spadaju u gospodsku kuću, upravili su 27. studen. 1867. na ministarstvo za bogoštovje i nastavu pismo, u kojem prigovaraju nekim §§. i navadjaju razloge, s kojih ne će sudjelovati kod razprave. Kremer-Auenrode l. c. I. p. 257. sqq.

ministar predsjednik Auersperg 5. travnja 1868., ali jasna odgovora nije dao.[1]) Ministar za bogoštovje i nastavu Hasner pridružio se je Herbstovom tumačenju ovoga članka u svojoj okružnici na biskupe od 1. lipnja 1868. u opazku: „dass, was namentlich die Angelegenheit der Ehen von Katholiken anbelange, zwar die durch das Patent vom 8. Decem. 1856. anerkannten geistlichen Ehegerichte als solche in Hinkunft nicht mehr fortbestehen könnten, dass aber andererseits eben so unzweifelhaft das verfassungsmässige Recht der Kirche, ihre inneren Angelegenheiten selbständig zu ordnen und zu verwalten, daher die für den Gewissensbereich erforderlichen und lediglich pro foro interno gültigen Verfügungen auch in Ehesachen zu treffen, hiedurch vollkommen unberührt bleibe.“ Kao što se vidi, g. ministar nije imao ni pojma o tome, što je to forum internum i externum. Po njegovom bo mnienju ne ima crkva forum externum, ako joj država ne ide na ruku, da se osude crkvene provedu. — a da to ne znači forum externum, ne treba tek dokazivati.

Članak II. veli: „pred zakonom su svi gradjani jednaki.“ Ovim člankom, veli odpis ministarstva za nutarnje poslove i pravosudje od 24. svibnja 1869. ukinuta je povlastica dana katoličkomu svećenstvu u članku 14. konkordata, da će biti u slučaju potrebe pritvoreni u mjestu odieljenu od svjetovnjaka, a u slučaju, ako budu osudjeni radi prekršaja, da mogu kaznu zatvora odsjediti u samostanu ili u kojoj svećeničkoj kući.[2])

Članak VIII.: „zajamčena je sloboda osobe.“ Prema tomu veli odpis ministra za bogoštovje i nastavu od 7. lipnja 1869. nisu javni organi više vlastni svećenika, koga je biskup osudio na zatvor, siliti, da se pokori osudi biskupovoj (što bješe ustanovljeno u čl. XI. i XVI. konkordata).[3]) S toga će osuda biskupova samo onda biti pravomoćna, ako joj se svećenik drage volje pokori. Naredba ministarstva bogoštovja i nastave, i nutarnjih posala od 7. kolovoza 1869. odredjuje, da isto vriedi i za redovnike obojega spola, i da se imade ministru za bogoštovje i nastavu priposlati točan popis onih, koji se nalaze u dobrovoljnom zatvoru, osim toga da valja označiti vrst i trajanje zatvora.[4])

U ostalih člancih zajamčuje se podpuna sloboda savjesti i vjeroizpoviesti; svaka zakonom priznana crkva i vjeroizpovied može zajednički i javno izpoviedati svoju vjeru, uredjuje i upravlja samostalno svoje nutarnje prilike, posjeduje i uživa sve bogoštovne, nastavne i dobrotvorne zavode, zaklade i fondove, ali je podčinjena državnim zakonom, kao što i svako drugo družtvo; do vjeroizpoviedi ne stoji uživanje gradjanskih i političkih prava; pristaše svake vjeroizpoviedi, ako i nije zakonom priznana, mogu obavljati kućnu pobožnost, ako se ne protivi pravu i ne vriedja ćudoredje.

(Konac će sliediti.)

[1]) Archiv 19. p. 461. sqq.
[2]) Kremer-Auenrode l. c. I. p. 262.
[3]) Kremer-Auenrode l. c.
[4]) Kremer-Auenrode l. c.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 12.

Nauka onim, koji zalaze u krčme i slična mjesta, osobito po blagdanih.

Uvidjam potrebu krčama i sličnih mjesta radi života, osobito u većih gradovih, gdje su koristne za strance i za tolike druge, kojim ne ima tko u kući spremiti ručak i večeru, da se prehrane. Kad dakle govorim u ovom paragrafu o krčmah, neka nitko ne misli, da sam ja u obće protiv onih mjesta, koja su odredjena za javno dobro, ili protiv onih ljudi, koji su prinuždeni poći u gostione radi svojih okolnosti. Ja mislim ovdje one, koji ciele ure sprovode u krčmi, osobito nedjeljom i blagdanom, te se obterećuju raznimi griesi, koji su nuždna posljedica njihovog plandovanja. Mislim osobito one krčme, koje najviše posjećuju dangube i slični ljudi.

Kada dodju na izpovied ljudi, koji posjećuju krčme (i slična mjesta), pitam ih: Što ste tamo dobra naučili? skoro svi odmah odgovaraju: *kleti.* Pod kleti razumievaju oni: psovke, krive prisege, bezsramne rieči i govore, nepristojno izgovaranje imena Božjega i svetih u srditosti ili u šali, napokon bezbožne rieči protiv Boga, što znači upravo kleti. O kletvah govoriti ću u kasnijih paragrafih. Ovdje ću govoriti samo o polazku krčama.

Zabava dakle vaša i vaših drugova u krčmi sastoji u tom, da kunete, prekomjerno pijete, pače se i opijate, bezsramno razgovarate, nepristojno se ponašate, nečisto mislite i želite, te sve drugo, što vam je vrlo dobro poznato. Za vas je dakle krčma prava djavolska škola; ona je, kako ju ja nazivljem, djavolsko predsoblje, jer ni vrag ne bi mogao naći zgodnijeg mjesta za se, pošto su onakova mjesta prava špilja opačina i zlih ljudi. Priznajem vam iskreno, kadgod prolazim kraj takovih mjesta, da sam voljan, da imam pravo i moć, skinuti sliku B. D. Marije, ako se slučajno nalazi na takovih mjestih. A zašto se drže pobožne slike na takovih mjestih? Da jednom svjedoče tolike strašne griehe

i grozne uvrede, koje se čine protiv kraljice neba, protiv majke čistoće i njezinog božanskog sina. Bilo bi manje zlo, da su ove slike na smetištu, nego u takovih mjestih.

A posljedica svega toga? Da je u takovih mjestih težko boraviti bez smrtnog grieha. Jasno je to za one, koji običavaju tamo smrtno griešiti. Zar nisu za nje takova mjesta bližnja prilika grieha? Za to smrtno griešе, kada polaze takova mjesta. Ja pače mislim, da je težko od smrtnog grieha onoga izpričati, koj poznaje i polazi takova mjesta, makar da i nije tamo sagriešio: tko bo može niekati, da takova mjesta nisu bližnja prilika griehu? Zločest primjer tolikih drugova, poruga i izsmiehivanje za one, koji se ne vladaju poput drugih, sablazan, makar samo u tom postojala, jer se takovo mjesto polazi; je li sve to može biti bez smrtnog grieha? Samo onaj može prigovarati strogosti ovog nauka, koj ne ima pojma o takovih mjestih i kog nije podučio izpovjednik o velikih i neizbježivih zlih, koja se dogadjaju u krčmah.

Njeki prigovaraju i pitaju: Ali tko će nam kuhati ručak i večeru? Odvraćam: zar ne imate nikoga u kući? Ako imate majku, ženu ili drugoga, koj vam može spremiti ručak i večeru, tada uložite onaj novac u kuću, kog trošite u krčmi; sladje ćete jesti, ako učinite veselje svojoj rodbini, nego kojekakovim nitkovom. Ako ne imate nikoga, i tomu je lahko pomoći. Ajte dakle u krčmu, nu odaberite takovu, koja se mnogo ne polazi i gdje se mnogo ne troši. Ali polazite krčmu sami a ne u družtvu običnih drugova, naručite što hoćete, jedite i pijte umjereno, a poslie toga odmah otidjite a ne igrajte, pače ni ne gledajte, kako drugi igraju.

Kad već govorim o igri, opominjem vas, da se ne kartate i ne kockate. To su igre, koje riedko kada prolaze bez grieha. To ću vam dokazati jednim pitanjem: Je li se kada svrši igra, a da se niste napili vi ili koj vaš suigrač? Svi su mi dosada odgovorili: ne. Dakle imam pravo; jer ako ste se vi napili, znadete, da ste počinili smrtni grieh: ako se je opio vaš drug, vi ste takodjer krivac njegovog grieha; a kriv ste i u tom, jer ste sudjelovali u takovoj igri, koja po svojoj naravi čini, da njetko gubi novac. Kadkada ste se pače dogovorili s drugovi, da ćete malo piti, samo da se drugi tim jače opije. To je zabava za vraga a ne za čovjeka, gledati naime, kako kršćanin smrtno grieši te se uslied prekomjernog pića ponaša gore od marve.

Koliko zlo čini se u vinu? Svaki svećenik, a osobito mi, koji smo u duhovnoj pastvi, znali bi pripoviedati užasnih stvari o našem siromašnom hrvatskom seljaku. Skoro se usudjujem reći, da je nesretna filoksera, koja je uništila našu liepu Hrvatsku, sretna po naš narod, jer ima sada mnogo manje grieha, kletva, psovka, a i ubojstva, manje bolestnika u bolnicah, manje ludjaka u ludnicah i manje mladih mrtvaca. Bilo bi hvalevriedno, kad bi svjetovna oblast i u tom što na obće dobro učinila. Jer od kakove je koristi pijanac? A ma baš od nikakove. Ako je gospodar, težko njegovoj kući i gospodarstvu; ako je otac, navadja svoju nedužnu djecu na zlo, na grieh, ženu muči a sebe meće u grob. Dodje li pijan kući, tad nastaje tek zlo u kući. Psuje, kune, da je grozota čuti, batine padaju po ženi i djeci kao kiša, pače je često u pogibli život žene i djece. Pijanci padaju i u druge griehe. Uz vino priuče se kartanju, psovanju, pače, mogu reći, da pijanci griešе protiv svih zapoviedi. U vinu je i blud. Pijanac će i krasti, jer ne ima vremena, da što zasluži, a ako što i zasluži, gladuje mu kod kuće žena i djeca. Pijanac najviše kleveće i ogovara, jer kod pijanca pamet ne misli, a jezik će sve reći, što ne bi nikada rekao, da je triezan.

Drugi se izgovaraju pa kažu: *Ali kad me pozove drug ili prijatelj, zar da odbijem poziv i pogriešim protiv uljudnosti i pristojnosti?* . Vam je dakle težko zamjeriti se drugu, kumu, prijatelju, a ne smeta vas ni najmanje, ako se zamjerite Bogu, Isusu? Ništa manje ne činite, nego ponovno razpinjete Isusa. Da vam veli vaš drug, kum ili prijatelj, da skočite u vodu ili da pijete otrov, bi li se onda bojali pogriešiti protiv uljudnosti te mu odgovoriti: ne, ne ću piti, ne ću doći? A težko vam je odgovoriti, kad vas zovu, da pijete griehom otrov vašoj duši i da se bacite u paklene dubine, odakle ne imate ufanja, da se ikada spasite. Pa takove ljude zovete prijatelji? Dokazao sam već prije (u 9. §.), da bi većim pravom nazvali vraga svojim prijateljem, nego ovakove ljude. O sveta vjero, kada ćeš biti ravnalom naših djela i misli!

Dosele govorio sam u obće o pohadjanju krčama, ma u koje vrieme godine. Nu koliko ih ima, koji cieli čedan rade, muče se, štede, a u nedjelju i blagdan potroše zadnji novčić, dočim siromašna obitelj strada kod kuće! A takovih ljudi ima žalibože mnogo. Dosta je proći ulicami i gledati; pače, dosta je samo slušati, jer je tako divlja vika upravo u nedjelju i blagdan, da ju je čuti već iz daleka. Recimo, da ovi ljudi ne znadu ništa iz kršćanskog nauka, prem su valjda kao djeca nešto učili, kad su ih roditelji silom vodili u crkvu. Recimo, da ne znadu ništa o vječnih istinah, kao da ne polaze ni kada crkvu, gdje se propovieda rieč Božja; ako i kada slučajno zadju u crkvu, kad župnik tumači Evangjelje, izaći će odmah na polje, a da nisu ni pokleknuli pred presv. oltarskim sakramentom, kao da bi Bog zna što učinili. To je žalostna istina. Višeputa morao sam uzkratiti odriešenje starijim ljudem, jer nisu znali ni najglavnije istine naše sv. vjere. Ako tražimo uzrok tom velikom neznanju, viditi ćemo, da su već u svojih mladjih godinah, bivši prepušteni sami sebi, zalazili nedjeljom i blagdanom u krčme. Nu ako su ipak kao djeca nješto naučili, tad su to kasnije zaboravili, jer su zalazili u krčme, kako mi je priznalo više pokornika; i od tog časa započeo je više živinski, nego čovječji život.

*

§. 13.

Nauka onim, koji se tuže nad svojom nesrećom, a zavidjaju drugim njihovu sreću.

Cieli dan čuti ćeš ljude svih stališa, gdje se tuže, da su se nesretni već narodili. *Ja sam siromak, ja sam se rodio pod nesretnom zviezdom. Česa god se latim, sve mi po zlu prodje: ne usudjujem se ni pomisliti na sretan čas, jer sreća nije za mene stvorena.* Ove rieči čuti ćeš stoputa. *Ovaj, onaj pliva u sreći, upravo je presretan. Blažen, koj se rodio u sretan čas!* Njeki pače upravo biesne. *Tko hoće, da mu je dobro, mora zlo činiti. Tko hoće da živi kao dobar kršćanin, mora se odreći i nade za srećom na ovom svietu. Samo lupeži su sretni. Bogatašem, trgovcem, lihvarom, dà, tim je dobro: a siromak čovjek, koj hoće da živi u strahu božjem, mora strogo postiti itd.*

Ovakove pitam: što vi razumievate pod *srećom, sretnom zviezdom?* Ako pod tim razumievate trajno zemaljsko dobro, komu se svatko veseli, tada to nije zlo. Nu ako vi pod srećom razumievate njeki stalni uticaj sudbine ili slučaja, koj je svakom već opredieljen kod poroda, tada su to izrazi praznovjerni i poganski. Pogani imahu kraj drugih krivih božanstva i božicu sreće, o kojoj je ovisilo, hoće li čovjek imati ili ne zemaljska dobra: za to joj žrtvovahu tamjan i činiše zavjete, da ju sklone i predobe za sebe. Krivovjerci fataliste pali su u sličnu bludnju. I danas njeki drže, da je sve sudbina ili slučaj. *Što je sreća? što je opredjeljenje? što je sretan dan?* sâm Gospodin Bog ravna svimi sretnimi i nesretnimi dogodjaji čovječjeg života. *Kod Boga ne ima slučaja,* kod Boga ne biva ništa slučajno; ni slamka ni grančica na drvetu ne šušti slučajno. Tako je postala ona običajna ali i pravedna rečenica: *bez volje božje ne šušti ni listić na drvetu.*

Sve, što se dogadja na tom svietu i što nam se čini neznatno ili slučajno, sve to dogadja se po izričnoj volji ili po izričnoj dozvoli božjoj. Fizično i moralno dobro i fizično zlo Bog je izrično htio; zlo pako moralno Bog je samo pripustio ali nije htio (sve po pravednih njemu poznatih a nam ponajviše nepoznatih razlozih). Sv. Augustin uči, da Bog, prem bi mogao kao svemogući zapriečiti moralno zlo, ipak ga pripušta, jer i moralno zlo znade na dobro okrenuti. O tom možemo se i sami osvjedočiti. Koliki oduravaju grieh tek onda te se ga brižno čuvaju, kad su vidili veliki grieh na bližnjemu. Koliki počeli su uztrajno živiti kao pravi kršćani tek onda, kad su dugo vremena mlako živili, sagriešili i izpoviedali se, i poslie izpoviedi opet sagriešili, kad su vrlo duboko pali te u istinu bili potreseni i dirnuti s veličine svojih grieha? Za dokaz možemo navesti svim poznate primjere, n. pr. Davida poslie preljuba, Petra poslie kako je Isusa zatajio, Magdalenu, Margaritu Kortonsku, Augustina, Vilima, vojvodu Aquitanskoga i tolike druge, koje danas možda ne bi slavili kao svetce, da Gospodin Bog nije prije pripustio njihov veliki grieh. Kad bi izpovjednici pisali slične slučaje, za koje samo oni znadu, mogli bi napisati o sličnih slučajih velike knjige.

Pazite dobro, koli je smiešna razlika, koju često navadjaju naobraženi i pobožni kršćani: *mi moramo biti ustrpljivi samo u zlih, koja nam Bog šalje, a ne u onih zlih, koja nam ljudi čine.* Kako? Zar vam može čovjek zlo učiniti, a da ga Bog ne pripusti, koj ga je predvidio? Kada Bog pripušta, da vam se zlo počini tada On dobro znade za štetu, koja vam se nanaša: On sigurno hoće, da vi to trpite i tim dadete zadovoljštinu za svoje griehe ili pako kuša i usavršuje vaše kreposti. Učimo od Isusa, kako moramo u sličnih slučajih misliti, govoriti i raditi. Što je rekao sv. Petru, kad ga je ovaj htio mačem u ruci osloboditi od vojnika na maslinskom brdu? *Calicem,* quem dedit mihi Pater, *non vis ut bibam illum? Nećeš li, da izpijem kalež, kog mi je dao Otac?* Kalež muke pripraviše mu bezbožni krvopije. Nu jer je Isus znao, da mu ga ovi ne bi mogli pripraviti bez volje njegovog božanskog Otca, i jer je znao, da njegov božanski Otac izrično hoće, da ga do kraja izpije, za to je rekao, da mu je Otac dao ovaj kalež: s toga ga je izpio dragovoljno do zadnje kapi. Ne budite kao pseto, koje grize za njim bačen kamen, a ne pazi na ruku, koja je kamen bacila.

Ako zdravo promislite, da sve biva po izričnoj volji ili odredbi božjoj: zašto se tužite na nesreću ili slučaj? Bog je uzrok svega, što vam se dogadja, jer to ili izrično hoće ili izrično pripušta. Bilo jedno ili drugo, vi se morate prilagoditi i pokoriti božjim odredbam. Nu njeki opet prigovaraju: *ali zašto moram baš ja sve zlo trpiti, dočim je drugim dobro?* Vi ludjaci! zar ne znate, da mnogi ljudi trpe još više od vas; i koliko možda trpi upravo onaj, kog vi držite za najsretnijeg na ovom svietu? *Ali,* odvraćaju, *ja mislim samo na svoju nesreću, a ne na tudju.* Ali, odgovaram im, je li vi mislite na uzrok svoje nesreće i na sredstva, koja ste mogli upotrebiti, da se je oslobodite? Kako vas može iznenaditi, da Bog, koj po svojoj volji dieli dobro i zlo na ovom svietu, daje vam više zla nego dobra, kad ste puni grieha, kad nikada ne mislite na Boga, kad upotrebljavate nepoštena sredstva, pače izvrgavate pogibli svoje poštenje, da možete sklapati nedozvoljene ili lihvarske ugovore, kad kradete tudje stvari, kad bližnjega klevećete, da dobijete njegovo mjesto, kad pomažete uglednoj osobi kod njezinog opakog života, da steknete njezinu blagonaklonost, kad ste praznovjerni i zazivate vražju pomoć (što se doduše ne dogadja često, ali ipak ne ni najredje, nu za to je tim gore, jer je to pravo idolopoklonstvo), i kad činite slične stvari? Bog je jasno rekao u Evangjelju, da su vremenita dobra i za one, koji pobožno živu: *„Quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis."* Tražite najprije kraljestvo nebesko i njegovu pravdu, a sve drugo će vam se dodati (Mat. VI.).

Mnogo osoba hvata se baš ovih rieči našega Spasitelja, te mi prigovaraju, tobože da me pobiju. Jedna veli: *Ja sam svaki dan kod sv. mise, molim krunicu na čast B. D. M. te idem češće u čednu na sv. pričest.* Druga veli: *Ja osobitim načinom slavim subotu na čast Majke Božje, polazim svake godine razna proštenja. Ja pako,* prigovara treća, *molim često za duše pokojnika, za umirajuće, polazim i najudaljenije crkve naše župe, postim itd. Nu čim više molim i prosim Boga, tim mi je gore.* Ja vas vrlo žalim, odgovaram im, nu ja se tomu ne čudim, jer upravo tako mora biti po Isusovih riečih, koje sam vam prije spomenuo. Ne marim izpitivati, nije li možda u vaših molitvah bilo primješano štogod praznovjernoga pače, niste li možda, da uzmognete ovršiti sve ove pobožnosti, zanemarili velike dužnosti svogststališa, zapustili kuću i obitelj i kućne poslove, te je vaš suprug naišao na nered u kući, i tako ste mu dali priliku, da psuje i kune. Sve to ne marim izpitivati. Samo vas pitam: zašto ovršujete tolike pobožnosti? Vi mi odmah odgovarate, *da dobijemo sve, što nam treba za zemaljski život.* Nu Isus vam po meni veli: *Za tim (za hranom i obućom) teže pogani.* Koja dakle razlika izmedju vas i pogana? Ne skrbite se za ovakove stvari. Vaš nebeski Otac vrlo dobro znade, da vam toga treba. Ako se On skrbi za ptice, koje niti siju, niti žanju, niti spravljaju u žitnice: ako oblači liljane na polju ljepše nego bijaše obučen veliki kralj Salomon u svojoj kraljevskoj slavi, prem liljani ne rade ni ne predu; tim više dakle skrbiti će se za vas, vi malovjerni, da vas nahrani i obuče. Tražite dakle najprije kraljestvo nebesko i njegovu pravdu, (t. j. živite po njegovih svetih zapoviedih), pa će vam Gospodin Bog dati vremenita i zemaljska dobra, makar ih i ne prosili. Ovo je dakle (da ne tražimo drugo) uzrok, da su vam molitve manjkave, i s toga ne dobijete što tražite. Vi se brinete samo za tielo a ne i za dušu, samo za zemaljsko a ne i za vječno dobro, ili pako vi ne tražite *najprije* kraljestvo nebesko. Vam nije glavna svrha, da pravedno živite. Da vas tkogod upita, zašto sve to činite, vi bi možda odgovorili, za to, da dobijem terno u lutriji, da supruga u red stavim itd. A jeste li kada izmolili jedan Otčenaš, da prekinete ovo griešno obćenje, da se ostavite kojeg grieha, da vam se obrati zlo diete? Tko zna?

U kratko: rieč božja ne može varati. Bog je svečano obećao u Evangjelju, da će se poskrbiti za sve, što je nuždno za život onoga, koj hoće živiti kao dobar kršćanin i steći si život vječni: to je dakle dogma, t. j. stvar, koju morate vjerovati, da ćete imati svega, što vam treba, budete li pobožno živili. Nu pazite, da ne padnete u koju od triju bludnja, koje se ne riedko dogadjaju. *Prva bludnja je odviše tražiti.* Isus je obećao u Evangjelju, da će se poskrbiti za ono, što je nuždno za život, a ne za razkošne i nepotrebne stvari. Isus ne govori u navedenih evangjeoskih stvarih o sjajnih gostbah, kočijah, imanju itd. On govori samo o hrani i obući, a David veli; „*Non vidi justum derelictum et semen ejus quaerens panem*", nisam vidio, da je pravednika Bog ostavio, a njegova djeca da traže kruha. David ne veli, da nije vidio nijednog pravednika siromašno živiti. Tā Isus Hrist, sama svetost i pravednost, živio je oskudno i rekao: *blaženi siromasi a težko bogatašem.* Nije dakle nesreća, ako dobri kršćani oskudno živu, pače je to za nje dobro i milost božja. Sad čujte *drugu bludnju.* Isus u sv. Evangjelju zabranjuje, *da se ne smijemo odveć skrbiti za vremenito dobro,* nu ipak hoće, da na to mislimo i da si ga stičemo radom i marljivošću. Već je rekao Adamu u raju a po njemu i njegovim potomkom: „*in sudore vultus tui vesceris pane*", „zemlja će ti radjati trnje i korov i *jesti ćeš sa znojem lica svojega hljeb,* dok se ne vratiš u zemlju, od koje si uzet, jer si prah i u prah ćeš se vratiti." Svi moramo podnašati težkoće svogststališa. Tko dakle misli, da će se za nj Bog poskrbiti, a on sâm lienjari i dangubi, taj odveć traži od Boga i na to se nije Bog obvezao.

Ovom zgodom reći ću dvie tri imućnim. Oni su strogo dužni po zapoviedi ljubavi ili pravednosti (kada po jednoj a kada po drugoj ne treba sada ovdje spominjati), oni su, velim, strogo dužni pomoći i podupirati sirotinju; nu nisu joj uviek dužni dieliti milostinju. Nije svako djelo milosrdja milostinja, ni svaka milostinja djelo ljubavi. Milostinja sastoji u tom, da drugomu nješto darujemo od svojega, a da za to ne tražimo nikakove usluge; djelo milosrdja moći je učiniti, a da za to tražimo kakovu uslugu i korist. Dati milostinju siromaku, koj ne može služiti kruh i uzdržavati svoju obitelj; takova milostinja je veliko djelo milosrdja. Nu dati milostinju čovjeku, koj si može kruh služiti, a ne radi, jer ne će da radi, takova milostinja nebi bila djelo milosrdja, jer bi podpomagala lienost i dangubu. Takovim ljudem izkazuje se djelo milosrdja, ako im dademo raditi, n. pr. imućnik vidi siromašnog radnika ili slugu bez posla, jer ne može naći zaslugu, učniti će bolje djelo milosrdja, ako mu nadje posao ili ga uzme kao slugu, makar odatle i sâm crpio korist, nego da mu dade milostinju. Koliko bi bilo manje potepuha i skitalica, kad bi se i takovim načinom vršila ljubav prama bližnjemu! Nu neka i oni promisle, koji mogu raditi a traže milostinju, da su veliki krivci pred Bogom, jer ne vrše njegovu zapovied: „*jesti ćeš sa znojem lica svojega hljeb*", i jer nanašaju štetu bližnjemu tim, što prikraćuju milostinju onim, kojim je u istinu potrebna.

Treća bludnja: Mnogi nastoje, da si steknu obilan živež i siguran kruh za budućnost. Bog im pruža više načina, da to postignu, nu nijedan način ne odgovara njihovoj želji. U jednoj službi odveć im je težko; u drugoj su odveć vezani; jedan posao nije im dosta pristojan, a drugom je slaba plaća. Tko ste vi, da dajete gospodaru ili otcu pravila, koj hoće, da vam pomogne iz prave kršćanske ljubavi? Što bi rekli, da siromak, moleć milostinju, veli: *Ja ne ću manje primiti od cekina*

ili petače; ja hoću srebro a ne bakar; ja ne ću srebro već zlato. Ako ove ljude pobliže promatramo, koji kažu, da se Bog za nje ne skrbi, viditi ćemo, da griešo protiv spomenutih točaka. Nije dakle Bog kriv, već oni sami.

Prije nego dovršim ovaj paragraf, moram još koju reći onim, koji drugim zavidjaju njihovu sreću. Njeki misle, da je *zavist*, ako žele, da je i njim tako dobro, kao i drugim. Ovakova želja nije zavist, ni grieh po sebi. Bio bi grieh, kad bi nastojali lišiti drugoga sreće, da sami budu sretni. Bio bi težki grieh, kad bi vam bilo žao, prem sami ne možete nikako steći imetak, što drugi uživa (to je zavist), kad bi se srdili i ljutili, da je drugim dobro, a vam zlo. Nu smrtno ne grieše oni, koji ovako nepromišljeno rade i kod kojih je to naravni izliev, koj je posljedica griehom pokvarene naravi. Nu ako rade slobodno i promišljeno, te ako rade s imućnikom kao sa svojim neprijateljem i u zgodi odkrivaju njegove pogreške, tad je to grieh.

Najgori je grieh zavidjati grješnikom njihovu sreću. Razlog, zašto su grješnici često sretni na ovom svietu, naći ćete u 20. paragrafu. Za sada dozivljem vam u pamet Davidove rieči: „*noli aemulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.*“ Što koristi živiti ugodno na tom svietu njekoliko godina, a na drugom za vieke goriti? Vi morate takove žaliti. Zar nije bolje živiti njekoliko godina siromašno, ali u milosti božjoj i s ufanjem biti za uviek sretan? Braćo, neka nas vodi nauk sv. Evangjelja i naći ćemo jakost i sredstvo protiv svih nevolja i nesreća.

Prije svega naći ćete izvrstno sredstvo i sladku jakost protiv vaših zala, ako pogledate živom vjerom Razpetoga. Može li vas stići veća nesreća ili muka od predragoga našega Spasitelja? Siromaštvo ili bieda? Jeste li se vi rodili u štali, gdje stanuju životinje? Progonstva, ogovaranja? Za Isusa govorili su, da je buntovnik, bezbožac, vragom obsjednut. Bol, rane, smrtni strah? Pogledajte mrtvo tielo na križu, i više vam ne trebam reći. Ako vas Isus čini dielnici svoje muke, zar ćete se za to preplašiti ili to odbiti? Kako liepo veli sv. Filip Neri: kad koga stigne nesreća ili zlo, a nije uztrpljiv, može mu se reći: *ti nisi vriedan, da te Bog pohadja* (t. j. da ti šalje razno zlo), *nisi vriedan tolikog dobra*: *da, tolikog dobra*; jer ako sve ovo promatramo, tad nam se čine muke ovog svieta, po riečih sv. Pavla, kao sjeme vječnog, neprispodobivog veselja na drugom svietu, s toga one nisu zlo, već *dobro, pravo dobro.*

(Dalje će sliediti.)

Smije li se misnik glede naravskog posta ravnati po mjestnoj uri, makar ona i ne išla po ondješnjem meridianu.

Dva svećenika putovala iz Zagreba u Carigrad. Već kasno u moći dodjoše u Biograd. Da utalože glad i žedju, naručiše malu večeru, koju uzeše samo nekoliko sekunda prije pol noći, i to po zagrebačkom vremenu ili meridianu. Tek poslie večere pade im na um, da ura u Biogradu mora ići mnogo ranije od zagrebačke, jer Biograd leži mnogo više prama iztoku nego li Zagreb. Sutra dan htjedoše oba misiti, i to u crkvici austro-ugarskog poslaničtva. Medjutim sastadoše se s jednim profesorom astronomije, koji im kaza, da je biogradski meridian za ¼ sata raniji od zagrebačkoga. Po tom sinoć bilo već po biogradskom meridianu 12 sati i ¼ kad oni svršiše večerati. Nu uprkos toj razlici, javna ura u Biogradu se je na dlaku slagala s onom u Zagrebu, koja ide sasvim točno po zagrebačkom meridianu. Sad počeše ona dva svećenika dvojiti, smiju li misiti ili ne? Medjutim svećenik „A“ si je eformirao conscienciju, da je naime smjeti misiti po uri onoga predjela, gdje se tko nalazi, te odsluži misu; dočim svećenik „B“ se nije usudio misiti, s razloga što je već po biogradskom meridianu bilo prošlo pol noći, kad je on još jeo i pio.

Pita se tko je imao pravo? Na to odgovaram, da je svećenik „A“ posve dobro radio. Evo za to odluke sv. rimske stolice. Kardinal nadbiskup napuljski bio predložio sv. penitencijariji ovu dvojbu: „Omnia horologia *Neapolitana* moventur ita, *ut indicent tempus medium Romanum.* Hinc fit, ut media nox non differat tantum a vera ratione temporis medii, sed etiam ratione diversi meridiani, adeo ut differentia interdum non leviter superet horae quadrantem. His rebus consideratis, possuntne fideles Neapolitani in servando jejunio naturali aliisque Ecclesiae obligationibus sequi horologia horas indicantia juxta tempus medium Romanum, an potius debeant ea horologia sequi, quae indicant tempus verum Neapolitanum? S. Poenitentiaria mature perpensis expositis 18. Junii 1873. respondit: „Ad primam partem *affirmative, negative* ad secundam partem.“ Izp. Acta S. Sedis vol. 7. p. 399.

Na to nadovezuje Lehmkuhl (Theol. mor. tom. II. n. 629. 6°.) ovo: „Idem igitur tene de tempore publico aliarum regionum, etsi dirigatur secundum meridianum alterius loci, ut urbis principalis provinciae.“

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. (Prosinodalni eksaminatorij.) Preč. gosp. Dr. Stjepan pl. Vuchetich, kanonik, arhidjakon i t. d., imenovan je predsjednikom prosinodalnoga eksaminatorija, a preč. g. kanonik Dr. Marko Lončarić prosinodalnim izpitačem za crkveno pravo.

— (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Josip Tislér, namjest. podarhidjakon i župnik u Lopatincu, postao je župnikom u Selnici.

— † Dne 7. o mj. umro je Ignjat Švec, začastni

kanonik prvostolne crkve zagrebačke i župnik kod sv. Ivana u Novoj Vesi u Zagrebu. R. i. p.

— (Darovi.) Za popravak Franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda: Schön 1 for. Amalia Čopor 1 for. Stj. Valdec uzeo 10 sv. misa. Ign. Stern 1 for. M. Marchetti 1 for. I. hrv. činov. zadruga 2 for. Bručić 1 for. Marija Cerovski 1 for. Josip Baričević 2 for. Paromlin 1 for. Bar. Benger 1 for. Ter. Viran 1 for. S. M. 1 for. M. N. 1 for. Jurinić 1 for. Dr. M. Matina 5 for. F. Certin 1 for. M. Herzog 1 for. F. Košćec 1 for. Gr. 1 for. J. P. 1 for. F. C. 1 for. Mil. Štern i Pr. 1 for. Drag. Major 1 for. Knjižara Dionička 1 for. N. 1 for. K. Matica 1 for. Stjep. Korenić 1 for. M. Dogša 1 for. L. 1 for. 40 nov. J. Novaković 5 for B. B. 2 for. N. N. 1 for. A. rodj. Vrabec 1 for. M. Maršal 1 for. P. Karić 1 for. B. Zeininger 5 for. Wagmeister 1 for. Dr. Bresztyensky 10 for. Fr. Budicki 5 for. N. N. 5 for. Kompost 1 for. D. Sanković 2 for. Kralj 1 for. Z. Švrljuga 1 for. Herkov 1 for. N. N. 1 for. Cz. 1 for. Bar. Štefan 1 for. Knjižara Hartman 1 for. F. 1 for. R. 1 for. Dr. G. Baron 5 for. G. i T. Varga 1 for. A. M. 1 for. N. N. 1 for. Ivan Gabrić 1 for. Gj. Deželić 2 for. Tarnoczi 1 for. Fr. 1 for.

Svim veledušnim darovateljem se na ovih plemenitih darovih srdačno zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo, gvardijan.

— (Ime vladara austrijkoga u kanonu sv. mise.) Sv. otac papa Klemente XIII. Breveom „Flagitavit“ od 5. svibnja 1761. podijelio je carici Mariji Tereziji izvanrednu povlasticu, da se u svim crkvama latinskoga obreda u cjelokupnim nasljednim zemljama austrijske krune ime caričino i njezinoga supruga Franje Lotarinskoga u kanon sv. mise umetne, ita ut post mentionem factam Romani pontificis et episcopi dioecesani in eodem canone haec praescripta verba dicantur: ‚et pro regina nostra Maria Teresia et Francisco in Romanorum imperatorem electo ejus conjuge et socio regiminis‘ de benignitate pariter apostolica permittimus et indulgemus. U istom se breveu veli, da je od davnine bio običaj u kraljevinama Českoj i Ugarskoj spominjati ime vladarevo u kanonu. Klemens XIII. potvrdjuje taj običaj i propisuje ga i za nasljedne zemlje austrijske. Kad se je sklopio konkordat, zamoli sada vladajući car i kralj Franjo Josip I. sv. Oca papu Pija IX., da bi izvolio odrediti jednoličnost molitava u čitavoj Austriji, koje bi se imale moliti za vladara. I tako bi izdan jedan dekret od sv. sbora za obrede od 10. veljače 1860., koji i glede ove točke naredjuje ovo: In Missae canone nomen imperatoris adjicietur hac adhibita formula — et pro imperatore nostro N., — quae dicenda erit post mentionem factam Romani pontificis et episcopi dioecesani.

Po ovom dekretu sv. sbora za obrede dužan je svaki katol. svećenik latinskoga obreda, koji služi sv. misu u kojoj mu drago crkvi latinskoj u čitavoj Austro-ugarskoj monarkiji, ime vladarevo u kanon po naznačenome redu umetnuti. To se izrično veli u istome dekretu: In omnibus et singulis ecclesiis latini ritus intra fines imperii Austriaci constitutis recitari *mandavit*. . .

Obratno nije to dužan činiti katol. svećenik, ako služi sv. misu u drugoj kraljevini, ili u Austriji, ali u crkvi grčkoga obreda.

Italija. (Svećenik tuži svoga biskupa pred svjetovnim sudom.) U 6. broju našega lista donieli smo, kako je kanonik Amalfitano tužio svoga biskupa, kardinala Oregliu, pred svjetovnim sudom. Razprava je tada bila odgodjena, te se je nastavila 7. i 8. o. mj. Ponajprije imalo se viećati o tome, kako će se preslušati kardinali Monaco La Valetta i Bianchi, na koje se kao svjedoke poziva tužitelj. Državni odvjetnik predloži, da se kardinali, kao visoki dostojanstvenici preslušaju u svome stanu, dočim je tužiteljev odvjetnik Villa zahtievao, da se preslušaju pred sudom; jer oni nisu visoki dostojanstvenici državni. Sud pristane na predlog državnoga odvjetnika. Tužitelj i njegov branitelj staviše koje kakove predloge, kakova da se pitanja stave kardinalom; nu sud te sve predloge odbi te odluči, neka bi se kardinali samo to zapitali, je li kard. Oreglia dao Datariji izvještaje o Amalfitanu ili ne. U razpravi što je bila po podne 8. o. mj. objavi predsjednik suda, da je jutros išao jedan sudac, praćen jednim pisarom u stan kardinala Monaco, te ga je ondje saslušao. Što je izjavio Monaco pročitat će se u budućoj razpravi. Na isti način imao je biti i kard. Bianchi saslušan u ponedjeljak dne 11. o. mj.

Francezka. (Dan počinka.) Francezki senat riešio je nedavno zgodimice pitanje o nedjeljnom počinku za dječake i djevojke malodobne i za žene. Ta skupština izpitujuć po treći put zakon, koji uredjuje rad u tvornicah, izjavila se je za počinak u kojigod dan kroz tjedan.

Ne može biti dvojbeno, da se je tom odlukom htjelo učiniti nešto manje povoljna religiji. No njom se takodjer prekida jednoličnost, koja se opaža u svih drugih poslovih, takodjer vladinih. Zaista počinak javnih činovnika u Francezkoj ustanovljen je na nedjelju; pravda takodjer počiva na taj dan, u koji se niti sudbeni akti ne proglašuju. Bursa je zatvorena i škole imadu prosto.

Ali kada i ne bi imali tu pred očima momenat vjerski, obstoje drugi veoma znameniti razlozi, koji mogu svakoga osvjedočiti, da dan počinka ne smije biti za nekoje klase naroda različit od onoga, što je podieljen ostaloj velikoj većini. Ti se razlozi temelje na probitku obćenitom i osobito na probitku siromaha i radnika.

Žalostna je činjenica, nu istina je, da se u klasi radničkoj sve većma trga vez obiteljski. Muž i žena, koji se nikada ne sastaju u vrieme odmora i slobode,

izgube malo po malo uzajamnu ljubav, skoro se više ne poznaju, i tako se zbivaju guste i sablaznive razstave. Djeca ostaju lišena vodje i upute, zglob se kućni prekida i obćenito se širi lienost i nemoralnost.

Da se dakle uzmogne uspješno raditi proti tomu obiteljskom razpadanju, neobhodno je nuždan zajednički dan počinka, u koji se može sva obitelj naći na okupu, te njezini članovi dobiti zgodu da se upoznadu, i da svaki od njih izpuni prema drugim medjusobne dužnosti. Najveća je ludost zaboraviti, da obiteljski vez, kano što je na najveću radost i utjehu za klase siromašne i radničke, tako je najčvršći temelj uzajamnosti i snažnoga života državam. Ne rade dakle samo na omalovažanje vjere i ljubavi, nego počinjaju takodjer najkrupniju pogrešku političku oni, koji dopuštaju bilo kako povredu nedjeljnoga počinka.

Duhovi u istinu liberalni žale to i s velikom boli opažaju, da kada se izpovieda neprijateljstvo ili indiferentizam prema vjeri, uzaludan je onda trud ići tražiti Ravachole i loviti opake ortake anarkije dinamitske. Sredstvo snažno i trajno za braniti se proti ovim posljednjim nisu lisičine i krvava potiskavanja, već je treba da pravedna strogost zakona nadje svoju podporu u spasonosnom i moćnom djelovanju vjere.

Vući u zatvor dinamitarde i u isto vrieme svojevoljno zatvarati crkve, reći će, dati zločincem još veću jakost i snagu, reći će, lišiti se poglavite obrane, što još preostaje redu društvenom, koji je u pogibelji. Uništujuća anarhija drugo nije, van logička i naravna posljedica bezvjerskoga liberalizma; zlokobni junaci dinamitardi jesu ogranci bezbožne i sektarske politike, posvema slični onim, koji nasilno provaljuju u crkve, te sramotnom vikom i psovkami zaprečuju slobodno naviestivanje rieči Božje.

Dok se bude bilo ma kojim načinom udaralo na katoličku vjeru i kušalo ugušiti njezin spasonosni upliv, ludost je prava misliti, da će se moći očuvati nepokretnine od prasaka dinamitskih i društvo ljudsko od skrajnjega razsula.

Nizozemska. (Protestanti konvertite.) Danomice javljaju novine kako protestanti, osobito prosvjetleniji i učeniji, prelaze u krilo katoličke crkve, uvjereni, da prava i istinita Kristova crkva na zemlji ne može biti druga do li rimo-katolička. Tako čitamo, da se protestantske provincije u Nizozemskoj u novije doba vrlo uzrujaše rad premnogih konvertita protestantskih, koji iz osvjedočenja ostavljaju svoju vjeroizpoviest i prelaze na katoličku vjeru. Tako je u Semerenu u provinciji brabantskoj primio katoličku vjeru najbogatiji veleposjednik sa cielom svojom obitelju. Žena i kći pastora iste obćine povedoše se za njihovim primjerom. U Herzogswaldu rektor protestantskoga liceja (vrlo učen čovjek), pastor Kruising, primio je svečano katoličku vjeru. Tako isto učini pastor obćine Budel na belgijskoj granici. Da će ove nasljedovati mnogi, jasno je.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u člane III. reda. Jelinić Andrija iz Bazije, župe Lukač. Komar Antun, posjednik u Boljunu u Istri. Kušmiš Antun, djak u Roždaniku. Kovačević Ivan, djak u Jazavici. Kolb Anka, učenica u Okučanih. Kovačević Karlo, seljak u Jazavici. Lovrinčević Andrija, pop u Makarskoj. Malvić Ivan Gašparov, trgovački pomoćnik u Kostreni sv. Barbare. Lovrić Antun i Kukić Stjepan, gimazijalci u Zagrebu. Kuliman Martin kbr. 261. u Virju. Špoljarević Gjuro, financijalni nadglednik u Dubici. Delić Franjo, poljodjelac kbr. 337. u Dubici. Busija Juraj, kbr. 16. Busija Stjepan, kbr. 16. Horvat Mato kbr. 28. u Dubici. Abramović Jakob u Crnomlugu. O. Donelli Luigi, franjevac župnik u Bristu u Dalmaciji. Cviličević Petar pok. Ivana u Korčuli u Dalmaciji. Premuda Vinko i Bonifacić Ante, bogoslovci u Gorici u Istri. Kavur Tomo, seljak u Dubravčaku. Bauer Franjo, kovač u Niemcih. Kušec Stjepan u Petruševcu župe Belec. Kusalec Juraj, djak u Petruševcu ž. Belec. Sambolić Mirko iz Selnice, djak u Belcu. Vuković Tomo, učenik gradj. učione u Petrovaradinu Rokovom dolu. Sekula Ivo, Rici Julijo, Bursić Mirko, Lorković Janko, Srakošić Pero, Poturica Imbro, Čavlović Joso, Poturica Marko, Bandula Miko, Lorković Ana, Beršinić Miho, Lorković Dora, Vinski Joso, Mitar Joso, Brinski Tomo, Martisković Ivo, Buturajac Ivo, svi iz Novigrada na Dobri. Dunatov Josip, župnik u Lukovanu kod Zadra. Orlandini Josip Ivanov u Pucišću. Peroković Marko u Bregih kraj Koprivnice. Gaj Ljudevit u Jaski. Bubalović Pero u Tremošnici u Bosni. Fišer Karlo, župnik u Kratečkom. Medović Lovro u Kuni u Dalmaciji. Barbić Ivo Ivin, poljodjelac u Zenici. Tomac Kosta, kr. inžinir u Sisku. Babić Mijo, Kovažik Rozalija, Jakčin Josip, gimnaz. Veseli Viktor, učenik, Paljevićeva Antonija, Bajerova Marija, Magdić Josip, šoštar, Janik Lavoslav, pisar, Breznik Stjepan, učenik, svi iz Belovara. Čukac Franjo, kolarski meštar, Homotarić Vilim, posjednik u Klanjcu. Grozaj Albert, kr. financ. perovodja u Gospiću. Brdar Mišo, Horvat Janko, Čižmešia Stjepan u Brezovici. Periškić Karolina, učenica IV. razreda u Lovasu. Bolarić Marko, Kamenski Jakob u Vinagori. Deodato Tošo, ljekarnik u Petrovaradinu Čargonja Augustina Andrijeva u Grobniku. Pecik Blaž, crkveni starešina u Sviboveu.

Književnost.

O poriekln čovjeka po posljedcih prirodoslovnih znanosti i biblije napisao Luka Turčić, župnik Kalnički. U Zagrebu 1892. Tisak Antuna Scholza. Knjiga ima 101 stranu; ciena 50 novč. (U knjižari Kugli i Deutsch.)

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 16. U Zagrebu, 21. travnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Hrvatski prelati.

Pod tim naslovom donio je magjarski katolički dnevnik Magyar Állam od 14. o. m. članak, za koji veli, da je taj važan članak preštampao iz Pesti Napló-a. Sadržaj toga članka, u koliko nas zanima, jest u kratko sliedeći:

Ugarsko državno pravo ne poznaje hrvatskih prelata; ono se protivi tomu, kao da imenovanje hrvatskih biskupa spada u autonomni posao Hrvatske: jer na magjarskom territoriju nema hrvatskih velikih svećenika. Protuzakoniti običaj, koji se je udomaćio kod popunjivanja hrvatskih biskupskih stolica, da hrvatski ban stavlja predlog, a imenovanje da protupodpisuje hrvatski ministar, valja dokinuti, jer taj običaj ne ima zakonitoga temelja, već se protivi temeljnim točkama ugarskoga ustava.

Istina je, veli taj članak dalje, da je zak. čl. 30. od godine 1868. ustrojio autonomiju Hrvatske i razširio ju na bogoštovje i nastavu, no taj se zak. članak ne može ni pošto tako tumačiti, kao da na pravo ugarskoga kralja — imenovanje biskupa —, koje on uživa kao ugarski, a ne kao hrvatski kralj, imade hrvatska vlada i kakav upliv, pa ma to bilo samo i u formi predloga. Zak. čl. 30. ne kaže ni gdje, niti se može iz njegova sadržaja zaključiti, da se kod imenovanja biskupa za cieli territorij ugarske države izključuje upliv ugarskoga ministarstva, koje odgovara za to, kako se izvršuju kraljevska prava. Kod imenovanja svih biskupa na territoriju ugarske države valja razširiti upliv ministra predsjednika, onda se ne bude više dogadjalo, što se je ovaj put zbilo, da je naime prvobitni kandidat ugarske vlade za nadbiskupsku stolicu zagrebačku srušen u Rimu uplivom hrvatskih crkvenih faktora!

To je sadržaj članka, koji bi se u kratko dao svesti na ovo: Hrvatskih biskupa nema; Nj. Veličanstvo imenuje kao ugarski, a ne kao hrvatski kralj biskupe, stoga se u taj posao nema ništa pačati hrvatska, već samo ugarska vlada!

I. Iskreno priznajem, da već odavna nisam čitao toliko nesmisla i konfuzije, koliko u ovom članku! Biskupi dakle, (a to vriedi i za ostale crkvene prelate), koji upravljaju biskupijami u Hrvatskoj, nisu hrvatski biskupi, već ugarski, a to s toga, „jer ugarsko državno pravo ne poznaje hrvatskih prelata, i jer na ugarskom territoriju nema hrvatskih velikih svećenika!“, kao da o tom, da li je koji biskup hrvatski ili ugarski biskup, odlučuje ugarsko državno, a ne katoličko crkveno pravo! A po katoličkom crkvenom pravu, kao što imade hrvatska crkvena pokrajina, koja je skroz neovisna od ugarske crkvene pokrajine, isto tako imade i hrvatskih prelata, koji su skroz neovisni od ugarskih crkvenih prelata! A da je tome u istinu tako, svjedoči nam bulla Ubi primum pape Pija IX tertio idus dec. 1852., kojom se zagrebačka biskupija podiže na čast nadbiskupije i ustraja nova hrvatsko-slavonska crkvena pokrajina.

Papa Pijo IX., ko što se čita u spomenutoj bulli, videći, da u hrvatsko-slavonskih biskupijah, koje su podložne stranom Kaločkoj a stranom Ostrogonskoj nadbiskupiji, poslovi sporo teku radi odaljenosti, a osim toga hoteći nagraditi zasluge hrvatskoga naroda, koje si je stekao u borbi za katoličku vjeru tako proti Muhamedancem i drugim novotarom, kao što i u ovo burno doba proti neprijateljem ljudskog i Božjeg poredka, rado se je odazvao molbi, koja mu je podastrta u ime hrvatskoga naroda i koju je preporučio predragi u Kristu sin Franjo Josip I. Austrijski car i apostolski

kralj Ugarske, Hrvatske i Slavonije, da se ustroji nova hrvatsko-slavonska crkvena pokrajina, neovisna od svake metropolitske i druge crkvene vlasti. „Intelleximus, quod in finitimis Croatiae et Slavoniae Regionibus — sex extant Episcopales Ecclesiae —, quae partim Calocensis et Bachiensis, partim vero Strigoniensis Antistitis Metropolitico juri subsunt. At perlongaeva experientia ostendit ea negotia — nonnisi diutius, quam par est expediantur, quum nonnisi diuturnis itineribus, magnis incommodis, pergravibusque difficultatibus, queat hinc inde commeari. — Quae cum ita sint, lubenti excepimus animo supplicationes Nobis humiliter, dictorum populorum nomine ad hujusmodi opus oblatas, peculiarique carrissimi in Christo filii nostri Francisci Josephi, hoc nomine Primi Austriae Imperatoris et apostolici Hungariae nec non Croatiae et Slavoniae Regis patrocinio commendatas, in eum siquidem finem, *nt nova Croatico-Slavonica Provincia ecclesiastiea undecunque omninò separata ex insitis quibuslibet Ecclesiis, et Dioecesibus constituta*, ac praevia illarum dismembratione *a metropolitica cujuslibet, et ab alia quavis Hierarchica, per eadem loca superioritate,* Episcopalem Sedem Zagrabiensem, utpote praecellentem et commodiorem ad archiepiscopalem et metropolitanam dignitatem attollere velimus —. Cum quidem postulationes ac laudabilia studia - plenissime confovere haud dubitavimus, non solum quia ex proposita erectione magnum per ea loca catholicae Religioni decus et incrementum, nec non eisdem incolis spititualis utilitas sit obventura, *verum etiam, eo quod Christi fideles illarum regionum pro catholica potissimum fide*, tam contra Mahomedanos et posteros novatores, quam, hisce nostris turbulentissimis temporibus, contra nequiores humanarum, divinarumque rerum hostes fortiter obstiterunt, atque ad nefarios eorum ausus retundendos et cohibendos, sanguinem usque, gloriose decertarunt."[1])

Papa dakle Pijo IX. stranom iz razloga jur navedenih, a stranom i s toga, što su Hrvati u svako, a osobito u burno doba vjerno stojali uz svoga kralja hoteći im se blagonaklonim pokazati izuzima najprije biskupije: Zagrebačku, Djakovačku i Senjsku i grčko-sjedinjenu Križevačku ne samo izpod metropolitanske vlasti biskupa Kaločkoga i Ostrogonskoga, **nego i od svake druge prevlasti i jurisdikcionalne vlasti** i utemeljuje novu sasma odieljenu i različitu hrvatsko-slavonsku crkvenu pokrajinu, a Zagrebačku biskupiju podiže na čast nadbiskupije i metropolije; Zagrebačkomu nadbiskupu metropoliti daje pravo sazivati ne samo biskupijski sbor (synodus dioecesana), nego i pokrajinski sabor, i postavlja ga kao prizivno sudište za suffragane.

„Nos itaque cunctis", nastavlja Pijo IX. u spomenutoj bulli, „quae inspicienda erant, matura deliberatione perpensis, habitaque peculiarium circumstantiarum ratione, enunciatos Croatiae et Slavoniae populos, *quorum luculentissima fidelitatis erga Principem firmissime, turbatis praesertim temporibus, monimenta ac preclara in religiosis rebus tuendis, pietatis specimina continuo apparuerunt, benigna animi Nostri propensine prosequi volentes — Episcopales Ecclesias, tam Zagrabiensem et Sirmiensem, tam Segniensem et Modrusiensem seu Corbaviensem, tum quoque graeco-catholicam Crisiensem — a metropolitico tam Calocensis et Bachiensis, quam Strigoniensis Archiepiscoporum jure ac subjectione,* **atque adeo ab alia quavis superioritate ac praerogativa jurisdictionali,** *perpetuo eximimus, planequae dissolvimus, — Ecclesias ita exemptas et dissolutas,* illarumque territoria dioecesana, una cum insitis terris, et inhaerentibus accessoriis, *in ecclesiasticam Croato-Slavonicam Provinciam* **omnino separatam atque distinctam,** *pari apostolica auctoritate erigimus et constituimus.* — Et quoniam oportet Metropolitanam istius Provinciae Civitatem et Ecclesiam congruenter designare, ideo Zagrabiensem Urbem — ad Archiepiscopalis quoque Metropolitanae nomen et honorem, cum omnibus et singulis juribus, indultis et privilegiis — simili apostolica auctoritate perpetuo item extollimus; *propterea Templum, quod Zagrabiae praefulget sub invocatione Beate Virginis Mariae in coelum assumptae, Sanctorumque Stephani et Ladislai Hungariae Regum* (prisco Cathedralis titulo extincto) *ad excellentiorem Metropolitanae Ecclesiae gradum — pari Apostolica auctoritate perpetuo quoque evehimus.* - Quapropter Venerabili Fratri Nostro Georgio Haulik, hodierno Zagrabiensis Ecclesiae Praesuli, ejusque in posterum successoribus, ut ii nomen, titulum, dignitatem et jurisdictionem Archiepiscopi Metropolitae praeseferant — *ac expresius insuper non solum synodum tum dioecesanam, tum provincialem convocare, sed etiam Episcopalem suis Suffraganeis* — nec non publica cum eis negotia tractare, *atque adeo querelas et causas quarumlibet appellationum ad se, utpote*

---

[1]) Vidi tu bullu u encyclicae literae Georgi Haulik, Viennae 1858. T. 3. Appendix.

ad Metropolitam Archiepiscopum, ex concilii Tridentini decretis devolutas, caeteraque sibimet, juxta sacros canones praedictos, *spectantia*, *agnoscere*, *inquirere*, *gerere et definere valeant et debeant*, Apostolica auctoritate praefata, perpetuo pariter tribuimus et impertimur."

Kao što se dakle iz navedenih rieči bulle Ubi primum pape Pija IX. vidi, hrvatsko-slavonske biskupije sačinjavaju za sebe sasma odieljenu i različitu crkvenu pokrajinu, a same biskupije izuzete su ne samo izpod metropolitanske vlasti nadbiskupija Kaločke i Ostrogonske, kojima bijahu do tada podčinjene, već i od svake druge prevlasti i jurisdikcionalne vlasti — prevlasti dakle i jurisdikcionalne vlasti ugarskoga primasa, jer se samo to može i mora pod navedenim izrazima razumievati —. Kako se dakle može reći, da nema hrvatskih prelata, da nema hrvatskih velikih svećenika? Istim pravom moglo bi se i reći, da nema — španjolskih i francuzkih prelata, jer ih ugarsko državno pravo ne priznaje!!

II. U spomenutom članku veli se dalje, da ugarski kralj kao takav, a ne kao hrvatski kralj, imade pravo imenovati biskupe, dosljedno prema tomu, da se ne ima u taj posao pačati hrvatska, već ugarska vlada. Da vidimo!

Znademo, da imade magjarskih jurista, koji tvrde, da „apostolski kralj" može po svojoj vlasti imenovati crkvene prelate (biskupe i kanonike), a to pravo da je podielio papa Sylvestar II. sv. Stjepanu i njegovim nasljednikom!

Ne ćemo sada ovdje izpitivati, da li je ta bulla Sylvestra II. autentična ili nije, ali ako i jest, ipak se iz nje ne može izvadjati pravo apostolskoga kralja, da može po svojoj vlasti imenovati biskupe. U toj bo bulli dozvoljava papa sv. Stjepanu, koji je sam propoviedao evangjelje, i njegovim zakonitim nasljednikom, da mogu u njegovo ime, kako ih bude milost Božja učila, crkve razmještati i uredjivati. „Et quia Nobilitas tua", veli papa Sylvestar u bulli, „Apostolorum gloriam aemulando, Apostolicum munus Christum pradicando, ejusque fidem propagando, gerere non est dedignata — Nos singulari insuper privilegio Excellentiam Tuam — Haeredes ac Successores Tuos legitimos — condecorare cupientes — *secundum quod divina gratia te, et illos docuerit*, *Ecclesias regni tui praesentes et futuras*, *nostra*, *ac successorum nostrorum vice disponere ac ordinare*, *Apostolica auctoritate similiter concessimus*, *volumus et rogamus*."[1])

[1]) Fejér, Codex diplomaticus, Budae 1829. T. I. p. 276. sq.

Ovo su rieči bulle, kojom se daje neka povlast „apostolskom kralju." Svaku povlast valja strogo tumačiti (est strictae interpretationis), s toga ne mogu pojmiti, kako se iz obćenitih izraza „Ecclesias disponere atque ordinare" može izvadjati pravo imenovati biskupe?

Da je tomu u istinu tako, jasno nam svjedoči novija poviest ugarskih biskupija. Sve novije biskupije u Ugarskoj ne samo da je papa podigao, nego je ujedno i podielio kralju povlast, da može za nje imenovati biskupe, tako n. pr. za biskupiju u Munkaču papa Klement XIV. Eximia regalium principum od 19. rujna 1771., za Bansku Bistricu, Cips i Rožnavu Pijo VI. 13. ožujka 1776.. za Szathmar Pijo VII. Quum in supremo 9. kol. 1804., za Kašovu Pijo VII. In universa 9. kol. 1804. itd.[1]) Kad bi dakle „apostolski kralj" po svojoj vlasti mogao imenovati biskupe za sve biskupije, onda mu ne bi tek trebalo za novo ustrojene biskupije podjeljivati te povlasti, a da i ne spominjemo toga, kako se sav ustav crkve protivi tomu, da ikojemu svjetovnjaku, pa bio on i kralj, po njegovoj vlasti pripada pravo imenovati biskupe.

U ostalom ne treba zaboraviti na razliku, koja obstoji izmedju nekadanje Ugarske države, kada je njezin kralj dobio neke crkvene povlasti, i sadanje. Ono je bila katolička Ugarska država, a ova je sada bezvjerska (confesionsloss): pa bi se lahko moglo dogoditi, da bi oni, koji crkvene povlasti apostolskoga kralja izvadjaju iz Sylvestrove bulle, te povlasti pokopali. „*Es existirt kein katholisches Königreich Ungarn*", veli nepristrani motrioc magjarskih prilika Vering, „*und kein wirklicher apostolischer König von Ungarn mehr. Das Subjekt, dem grosse kirchliche Privilegien einst vom Papst Sylvester verliehen wurden, existirt nicht mehr und streng rechtlich genommen sind damit auch alle und jede kirchlichen Privilegien, die einst der katholische, apostolische König von Ungarn hatte, erloschen.*"[2])

Na tvrdjem dakle temelju, nego li je Sylvestrova bulla, počivaju crkvene povlasti apostolskoga kralja, a taj temelj jesu povlasti izrično mu kasnije podieljene od papa.

Iz bulle pape Sylvestra II. ne može se, kao što smo vidjeli, ni pošto izvadjati pravo apostolskoga kralja imenovati biskupe, dosljedno prema tomu i sliedi, da ugarski kralj kao takav nema pravo imenovati hrvatske biskupe, već mu to pravo pripada samo kao hrvatskomu

[1]) Izp. Ginzel Handbuch des Kirchenrechtes Wien 1859. Sv. II. p. 20. not. 2.
[2]) Archiv Bd. 29. p. 268.

*

kralju. To je jasno izrečeno u bulli Ubi primum pape Pija IX. Jer papa Pijo IX. na onom mjestu, gdje daje kralju povlast imenovati biskupe tako za zagrebačku nadbiskupiju kao što i za njemu podčinjene biskupije, **ni ne spominje ugarskoga kralja**, već samo kralja Hrvatske i Slavonije i njegove zakonite nasljednike. „*Eidem Francisco Josepho Imperatori, itidemque ejus legitimis in Croatiae et Slavoniae Regno successoribus*, facultatem, seu jus nominandi, vel praesentandi huic Sanctae Sedi intra tempus per sacros canones praefinitum, idoneam, dignamque personam, praefato noviter electo[1]) Archiepiscopatui Metropolitano Zagrabiensi, ejusque respective suffraganeis Ecclesiis — dicta Apostolica auctoritate, perpetuo quoque reservamus, et concedimus.“[2]) I opet: „*Itemque eidem Francisco Josepho, et successoribus Croatiae et Slavoniae Regibus* quaelibet patronatus jura — eadem auctoritate confirmamus, *vel firmius denuo* attribuimus.“ Treba li još dokaza, da Nj. Veličanstvo imenuje hrvatske biskupe ne kao ugarski, već kao hrvatski kralj?

Dr. **F. Belaj.**

Kako da biljeguješ rodoslovja?

Ne misli tkogod, da ću ga ovdje što naučiti. Nipošto. — Ovdje ću, da uvučem u posao kojeg strukovnjaka, da nam po dobroti, zgrize taj više puta tvrdi i gorki orah.

Kako sam evo osmu godinu vani svećenik, bilo mi je zgode pa sam načinio dosta rodoslovja, nu ta su bila lih u poslu diobe, za rodoslovja u ostavinskoj razpravi, tek sam čuo pripoviedati. To je nješto drugog; tu se pitaju biljege. Što ćeš sada? Ako nisi probao ili čuo što je to „manisanje biljega“, pa nisi točno upućen u biljegovanje rodoslovja, prisjesti će ti ona krajcarica, što ju tudier težkom mukom privrediš. A koliko ih se u to *točno* razumije? Vidi Bog. Što sam ih ja pitao, nije me mogao nitko ništa naučiti. A kada sam upitao! zar niste nikada pravili rodoslovja u tom poslu, reklo se: da, ali sam platio globe desetak forinti. Doduše izdašan posao! Mučiš se gdjekada po par dana, zaslužiš (kako njeki hoće) 2 for., a plati deset! Šta sada? Najbolje ne praviti, dok nisi na čistu kako ćeš biljegovati. Ele, uputi se, pa ma ovako u javnosti.

Je li o tom gdjegod razlagano potanje, ne znam, ili bar nisam našao, a što paragraf veli, vrlo je mutno, gotovo, da se opečeš. Tamo se veli: na rodoslovje u ostavniskoj razpravi ide biljega na svaku dušu, gdje se potvrdjuje porod, vjenčanje i umrlo — i više ništa. Sada radi, ako znadeš!?

Evo primjera!

Gjuro hoće, da dobije dio djedinstva, vrhu čega nije povedena ostavinska razprava, pa traži rodoslovje. — Gjurin djed Fabijan imao tri žene, te su i on i sve tri žene pokojne. — Od tih žena rodile se, vjenčale i umrle Manda, Bara, Eva, i Jula mati Gjurina, koja je izim Gjure imala još dva sina i oba oženjena. — Sada uhvati to sve na papir, a onda prihvati paragraf i biljege, pa biljeguj! Ne ide.

Ako ti je iole valjana župna knjiga, to ćeš sve liepo k onim dušam upisati rodjenje, vjenčanje i umrlo. Pitam: zar ću sada — po paragrafu — počam od Gjurina djeda Fabijana trpati svakom po tri biljege i preko njih pisati datume poroda, vjenčanja i smrti? Jedan veli: smiešno je, a drugi: tako je. A ti slušaj prvoga, pa mudruj kuda ćeš sa biljegom, evo glave, da će te manisati, ako nisi u tom poslu valjano izbrisan. Ako slušaš drugog, pa nalupaš biljega, praviš kvar stranci a i sebe izvrgavaš smiehu. Ele, ili ovako, ili onako, dobro nikako! Za što, da budemo izvrgnuti takovim neprilikam, za što nam se kraj mnogih drugih stvari i to što se tiče kese i ugleda, ne razloži?

Čuo sam uza to od prijatelja svećenika, da je izdao rodoslovje a na njegovu podnožju priliepio samo jednu biljegu za 50 novč. Kakov je to slučaj i to bih rado znao?

Najpotlam dobro bi bilo, da se znade, koliko stranka imade platiti za rodoslovje u poslu ostavinske razprave? Jedan traži 2 for., drugi 5 for., a sjećam se dobro, da mi jedan svećenik kazivao, kako je za takovo rodoslovje i mnogo više tražio. Stranka je traženu svotu uplatila, ali je župnika prijavila preč. duh. stolu. Nije dugo potrajalo vrieme i odozgo se stranci odgovorilo, da je župnik sasma korektno postupao, dapače, da je njekoliko forinti manje tražio; jer gdje država uzima 50 novč. biljege, tamo župnika ide 2 for. takse; — jasno kazano: koliko biljega na rodoslovju, toliko tebi po 2 for. — Da li je to u istinu tako, bilo bi dobro znati.

Ovim ne mislim dirati u ničije znanje. Svi toga ne mogu znati, pa zato bih tek molio i volio, da se ovakova šta putem „Katoličkog lista“ izredno razpravi i tako razjasni, da oni koji ne znaju, to čitaju i razumiju, i da se u svakom slučaju okrenuti znadu.

St. Sušnik.

* * *

Odgovor na pitanje g. Stj. Sušnika: „Kako da biljeguješ rodoslovja?“

Ima tomu nekoliko sedmica, što me je veleč. g. Sušnik u prijateljskom pismu pozvao, da mu objasnim stvar, o kojoj on gore piše, ili da mu — kako bi on liepo rekao — zgrizem taj više puta tvrdi i gorki orah.

---

[1]) Valja da bude erecto. — [2]) l. c.

Sasvim sam se spremio bio, da mu onako i onoliko odgovorim, kako i koliko sam u predmet upućen, ali su mi svakdanje zvanične brige pridržale odgovor u peru.

Sada bi mi se na žao dalo, da se veleč. gospodinu neodgovori, jer opažam, da ga zbilja mnogo muče te biljege. Evo dakle odgovora:

G. Sušnik hoće da znade prvo: kako treba biljegovati rodoslovja? Iz samoga pitanja, pak i iz sadržaja cieloga članka se razabire, da on hoće, da se u pretres uzmu samo ona rodoslovja, koja su predmet, podvržen biljegovini. Treba dostaput izdati rodoslovje, gdje erar netraži nikakove biljege i gdje ni mi nesmijemo tražiti nikakove nagrade. Ali o tom ovdje netreba govoriti, jer nespada na stvar.

Što dakle propisuje zakon gledom na biljegovanje rodoslovja?

Na temelju §. 29. zakonskoga članka XXVI. od god. 1881. izdana je po naredbi ministra financija *uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi* i još k tomu *pristojbena tarifa*, gdje se abecednim redom navadjaju predmeti, podvrženi biljegovini i pristojbi.

Pod člankom 78 pristojbene tarife navodi se *rodoslovje* kao predmet podvržen biljegovini. — Doslovce ustanovljuje se sliedeće u tom tarifnom članku:

„*Rodoslovja, sastavljena ili samo potvrdjena po osobah, kojim je povjereno vodjenje maticah, podpadaju biljegovini od 50 nčah toliko putah, koliko god porodah, vjenčanjah ili smrtih zasvjedočavaju.*“

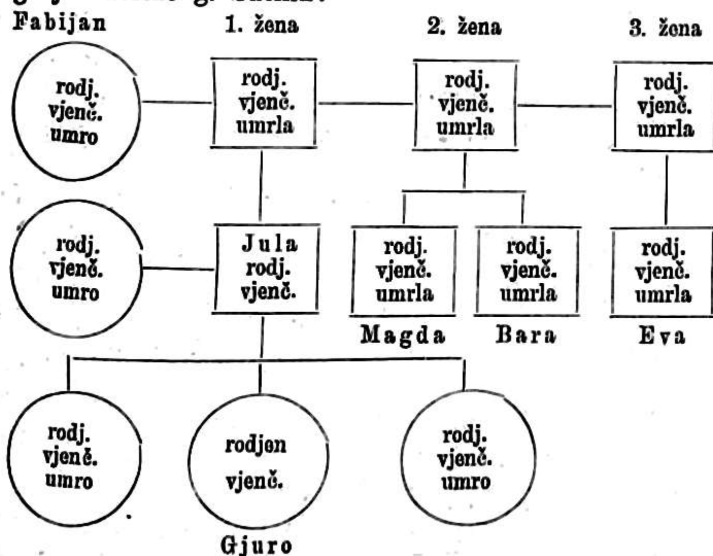
To isto propisuje tarifni članak 18. gdje se „*maticah izvadci*“ navode kao predmet podvržen biljegovini.

Tu se ustanovljuje, da treba platiti pristojbu od 50 novčića od svakoga arka za „*izvadke iz knjigah o porodih, krštenjih i vjenčanjih ili o smrtih ili pako za porodne, krstne, vjenčane, smrtne listove (svjedočbe).*“ U opazci dodanoj tomu tarifnomu članku sadržan je ovaj propis:

„*Ako se zasvjedočava u jednom odpravku više porodah, krštenjah ili smrtih, ima se pristojba od 50 nčah toliko putah platiti, o koliko slučajevah svjedočba glasi.*“

Sada bi dakle imali paragraf.

Ajde da sada predočimo skrižaljku rodoslovja, kako ga je nacrtao g. Sušnik:

„Sada prihvati paragraf i biljege pa biljeguj! Neide.“ Tako veli u nekom strahu i stisci vriedni g. Sušnik. Dakako da neide. Kako ćeš natrpati u jedan kolutić po tri biljege, kad je jedna biljega većega obsega nego li što su obično kolutići ili četverokuti?

Da nacrtaš tolike kolutiće, u koje bi se mogle natrpati po tri biljege, trebao bi cielu plahtu od papira. Ni to neide. Što dakle? Erar hoće da mu platiš, što mu pripada. Učini to, pak je stvar riešena. Njemu nije do tvoje brige, kako ćeš spretno ponamjestiti biljege, već mu je do groša, koj mu pripada. Metni mu ga u lievi ili desni djep, podaj mu ga s lievom ili s desnom. Njemu je sve jedno. Glavno je: plati.

U skrižaljci, koju smo gore nacrtali navodi se ukupno 35 slučajeva rodjenja, vjenčanja i smrti. Po navedenom zakonu valja ti da platiš 35 puta po 50 novčića, to jest 17 for. 50 novč.

Tu svotu plati ili gotovim novcem ili biljegami. Kako gotovim novcem? Predloži gotovo rodoslovje poreznomu ili pristojbenomu uredu. On će odmjeriti pristojbu a uplatu zabilježiti na čelu rodoslovja. Tako biva, kada se sklapaju ugovori, od kojih treba platiti više stotina forinti. Pristojba se plaća u gotovom a potvrda uplate zabilježuje na čelu izprave ili na platežnom nalogu.

Kod izdavanja rodoslovja bio bi ovaj postupak nešto tegotniji i spojen po koj puta s novim troškom i gubitkom vremena. Laglje i jednostavnije ćeš dužnosti plateža udovoljiti, ako pristojbu platiš u biljegah. Neka ih je manje ali neka su većega iznosa. Na primjer. Za navedeno rodoslovje treba eraru platiti 17 for. 50 nč. Kupi tri biljege. Jednu po 10 for., drugu po 5 for. a treću po 2 for. 50 nč. Prilepi je na podnožju rodoslovja najme iza datuma, pak je prepiši po bielom polju onom zaporkom s maticami se točno slaže. Evo primjera:

	10 for.	5 for.	2·50	
S ma	ticami t	očno	se sla	že.

O toj stvari razgovarao sam ja s njekim stručnjakom, koj je u financijalnoj službi postavljen na visokom mjestu, pak mi je on izjavio, da je ovakav način biljegovanja posve umjestan i da tu o „manisanju“ nemože biti ni govora, jer erar dobiva, što ga ide.

2. Mnogo je važnije pitanje, koje stavlja g. Sušnik pri koncu svoje razprave, najme: *koliko stranka imade platiti za rodoslovje u poslu ostavinske razprave?*

Ovo je pitanje načelno riešeno, pak se ipak u postupku opaža velika raznolikost. Bit će da je tomu taj uzrok, što ubiranje pristojba od matičnih izvadaka nije kod nas zakonom normirano. Skoro svaki Archidiaconat imade svoj posebni usus.

Kad dakle u tom nepostoji jednoličnost, sliedilo bi sasvim naravski, da bi i takse za rodoslovja morao normirati tek usus. Ali tomu nije tako.

Već godine 1860. riešeno je to pitanje po obstojavšem c. kr. ministarstvu za bogoštovje i nastavu. Riešenje priobćeno je duhovnomu stolu nadbiskupije zagre-

bačke putem obstojavšega c. kr. hrv. slav. namjestničtva dopisom od 20. siečnja 1861. br. 16 550/3781. Evo toga dopisa u cielosti:

C. kr. popečiteljstvo za bogoštovje i nastavu izvolilo je odpisom od 20. listopada pr. g. br. 12849/3747. odrediti, da se imadu pristojbe za izdavanje genealogičkih izvadakah po voditeljih dotičnih maticah na privatne osobe u buduće pobirati po nalici carskog patenta od 2. kolovoza 1850. (derž. zak. lista br. 329.) glede pristojbah od izpravah (T. Čl. 29/73.) uslied česa će medju siromake nespadajućim strankam, ako bi zahtjevale u jednom izdatku potverdjenje dviuh ili višje slučajevah narodjena, kerstjenja, vienčanja ili smerti — nadležati *platjanje propisane pristojbe za pojedine slučajeve tolikoputa, koliko im se slučajeva potverdilo bude.*

Neka dakle izvoli prečastni duhovni stol podčinjeno sviečtjenstvo o tom znanja i točnog ravnanja radi shodno obaviestiti.

U Zagrebu dne 20. siečnja 1861.

Miesto svjetlog bana
Daubach s. r.

To riešenje priobćio je duhovni stol nadbiskupije zagrebačke kuratnomu kleru okružnicom od 1. veljače 1861. br. 291. koja doslovce glasi ovako:

„Altum c. r. Ministerium cultus dto. 20. octobris a. p. Nr. 12849/3747. edito Rescripto ordinavit, ut taxæ parochis, pro extractibus genealogicis matricularum in privatarum personarum usus expeditis, — exceptis tamen pauperibus — solvantur in ea proportione, quam Patentales dto. 2. augusti 1850. T. P. 29/73. quoad adhibendum in similibus documentis stigma statuunt; id vero est, ut simplex taxa, pro matriculari ordinario extractu legaliter obveniens, *toties multiplicetur,* quot personarum, stricte ad genealogiam pertinentium extractus facti fuerint.

Quodipsum ptltis DVris pro congruo notitiae et directionis statu significatur cum eo: ut relate ad minus valentes parochianos suos, omnem observent discretionem, — pauperibus vero idmodi extractus gratis expediant."

Načelo je u tom ministarskom odpisu jasno izrereno, pa ipak se je za nekoliko godina kasnije počelo o tom iz novice razpravljati, što svjedoči, da ona ministarska naredba ili nije bila dovoljno objavljena, ili da je mučno bilo njezine ustanove uporavljivati na praktične slučajeve.

Deržim, da neće nikomu dosaditi, ako ovdje izpišem, kako je o tom predmetu g. 1866. dopisivao obstojavši kr. županijski sudbeni stol u Zagrebu sa zagrebskim duhovnim stolom. Navodi u tih dopisih podobni su ovaj predmet još bolje razjasniti.

Evo što o tom piše županijski sudbeni stol pod 17. studenoga 1866. br. 6251.

Prečastnomu duhovnomu stolu prvostolnoga kaptola
u Zagrebu.

Povodom mnogih parnicah o diobi zadrugah nastalo je takodjer pitanje o tom, kolika pristojba pripada dotičnomu župniku za izdanje rodoslovja.

Dočim najme nekoji tvrde, da je ta pristojba zakonom već odmjerena, kažu drugi, da je u običaju paušalna njeka svota, koju dotični župnik sa strankom ustanovi. Nu kralj. ovaj sudbeni stol opazio je, da gospoda župnici posvuda običavaju pobirati od stranakah toliko putih po 2 for. koliko je kolobarah, dotično glavah, u rodoslovju, i uprav danas došlo je u jednoj takovoj diobnoj parnici, da si je stranka za rodoslovje sastojeće iz 82 glave uračunala protu stranci nasuprot za svaku glavu 2 for. ukupno 172 for. 20 nč. a. v. koja svota u nikakovom razmjerju nestoji sa vriednostju ciele pokretne i nepokretne imovine dotične zadruge.

Da se kr. ovaj sudbeni stol bude znao ravnati prigodom takovih slučajeva, t. j. da pobiedjenu stranku neosudi na više troškovah, nego ih je protustranka doista imala, časti se isti zamoliti prečastni duhovni stol da ovamo do znanja staviti izvoli, jeli glede tih pristojbah kakov zakon obstoji i kako takov glasi.

Kralj. županijski sudbeni stol u Zagrebu dne 17tog studenoga 1866.

Na to je odpisao duhovni stol nadbiskupije zagrebačke pod brojem 2869/866. kako sliedi:

Veleslavnom kr. županijskomu sudbenomu stolu
u Zagrebu.

Na onostrani velecienjeni dopis od 17. studena t. g. br. 6251/gr. čast je ovomu nadb. duh. stolu sljedeća odvratiti:

Što se tiče ponajprije župničkih pristojbah za izdavanje izvadakah iz popisa duša (statu animarum) kakovi se obično kod novačenja izdaju, zakonom je odmjerena pristojba od 2 for. sr. za pojedini izvadak. Nu nije tako glede izdavanja tako zvanoga rodoslovja ili genealogične dedukcije. Za takovo nije doduše nikakova pristojba propisana, nu davni običaj u ovoj nadbiskupiji sobom donosi, da župnici za izdavanje takovih dedukcijah tolikoputa po 2 for. pobiraju, koliko kolobarah, dotično glavah u rodoslovju dolazi; koji običaj ne samo ne protivi se pravednosti, nego je njekim načinom c. kr. Patentom od 2. kolovoza 1850. legaliziran time, što se tim Patentom takodjer propisuje toliko biljegah od 50 kr. koliko se glavah u rodoslovju nalazi.

Drugo je sasvim otvoriti priredjen popis dušah, koj se u svakoj župi nalazi, pa iz njega jednostavno izpisati osobe u zadrugi kojoj nalazeće se, a drugo opet točno i vjerodostojno izvesti rodoslovje obitelji, koja često puta 100 — do 200 godinah natrag zasiže; k tomu se hoće mnogu zaprašenu knjižurinu premetnuti, mnogu nejasnost razbistriti; što je doista velikim trudom, postojanom uztrpljivosti i podugim vremenom skopčano. Nebi indi pravedno bilo, da se toliki posao sa 2 for. naplati, nu nebi ni probitačno bilo postojeći glede toga običaj dokinuti, ili ograničiti; jer tko bi župnika prisi-

liti mogao, da se takovog posla bez nade na primjerenu nagradu, lati, i da ga točno kraju privede? Zar nebi mnogi od njih sto i sto zapriekah i izgovorah našao, prije, nego bi se dao na takovo iztraživanje? A od kolike bi to štete za mnogu obitelj biti moglo? propušta se zreloj rasudbi veleslavnoga kr. žup. sudbenog stola.

U ostalom samo se sobom razumieva, da se je nadati od diskrecije svakoga župnika, da će se u zahtjevih svojih glede pristojbah takovih, obzirati i uz postojeće okolnosti, da držeć se običaja neprekorači medje kršćanske pravednosti uslied onoga: non quod justum, sed quod aequum?

Jasno je ovim dokazano, da kod izdavanja rodoslovja u privatne svrhe ide župnika 2 for. takse tamo, gdje država uzima 50 nč. biljege, ili koliko biljega na rodoslovju, toliko tebi po 2 for.

Drugo je pitanje neće li se župnik mnogoput naći u priliki, gdje bude trebalo postupati po onom: non quod justum, sed quod aequum. Tko će nabrojiti sve takove prilike? Sreća po stranku ako je uvjerena, da traži pomoć u čovjeka sdušna, u svećenika nježne saviesti, u svojega dobroga pastira. Tu će se stvar liepo u ljubavi i slozi obaviti bez velikoga natezanja zakonskih paragrafa.

Dr. **Mato Matina.**

Uskrs.[1])

Poznato je, da se uskrs u kršćanskom svijetu slavi svake godine na drugi dan, dakako u stanovitom razdobju izmedju 23. ožujka i 25. travnja. Ali tko odredjuje taj dan? Dandanas je lako; jer su to sve već unaprijed sračunali astronomi, pa treba samo pogledati tabulam paschalem za uskrs, a za ostale pomične svetkovine tabellam festorum mobilium, i znademo. Nu kako je to bilo u staro vrijeme, u prva stoljeća kršćanstva? Dan, na koji se je imao u crkvi katoličkoj slaviti uskrs, javljala je po odredbi sabora Nicejskoga svake godine Aleksandrinska crkva u Egiptu Apostolskoj stolici, a onda je rimski papa auctoritative taj dan odredio za čitavu crkvu. „Sinoda svetih čitavoga svijeta“, veli sv. Ciril Aleksandrinski[2]) nazivajući ovim počasnim imenom Nicejski sabor, „jednodušno odredi, da, budući da se u Aleksandriji takova nalazi crkva, koja se odlikuje savršenim znanjem, kojih li Kalendâ ili Idâ, i koje li se lune imade slaviti uskrs, svake godine to rimskoj crkvi najavi: odavle neka po Apostolskom ugledu svakolika crkva po čitavome svijetu bez ikakove prepirke saznade dan uskrsa.“ Aleksandrija, grad u Egiptu, sagradjen od Aleksandra Velikoga Macedonskoga kralja, bio je iza njegove smrti (323. pr. Kr.) središtem grčke literature, te iza Athene najznamenitije mjesto umnih učenjaka. Tude su se razvile i usavršile strukovne znanosti, odatle su nikli prvi gramatičari i kritici, astronomi i geografi. Nije čudo daklem, da je upravo crkvu u Aleksandriji zapala ta časna zadaća sračunavati po zakonima astronomije dan uskrsa. Slično ili malne isto što i sv. Ciril piše sv. Leo Veliki u svojoj poslanici (121voj) na cara Mauricija. — Nu i još mnogo prije običavali su to činiti rimski pape. U saboru naime Arelatskom, u današnjoj Francuskoj, g. 314. odrediše oci, da rimski papa sve ostale crkve po običaju svake godine opomene glede dana, na koji se ima slaviti uskrs. Prvi kanon toga sabora glasi: Na prvom mjestu glede obdržavanja uskrsnuća Gospodinova, da ga mi na jedan dan i u jedno vrijeme po čitavome svijetu obdržajemo, i da po običaju ti[1]) nama list pošalješ.

Poznata je u crkvenoj povjesti ona velika prepirka, koja je nastala g. 196. po Kr. a osobito se je u crkvi Efeškoj bila razmahala, da su naime htjeli njeki uskrs slaviti onoga dana, kojega su i Židovi slavili svoju Paschu još po zakonu[2]) Mojsijevu t. j. četrnaesti dan prvoga mjeseca — Nisana, — dočim su kršćani još od apostolskih vremena slavili u nedelju iza toga četrnaestoga dana prvoga mjeseca iza proljetnoga ekvinokcija. Tu je prepirku dokinuo sv. Viktor papa (193.—203.) svojim dekretom o zakonitom svetkovanju uskrsa, ustanovivši ga (g. 198.) po predaji apostolskoj na nedelju poslije četrnajstoga dana prvoga mjeseca. „Pascha, tako glasi dekret, non decima quarta Luna primi mensis, sed die Dominico post decimam quartam Lunam et vernale equinoctium occurente, prout *ab Apostolis* traditum est, celebrandum esse.“ „Ovaj bo“, tako se čita u Liber Pontificalis, pogl. 14.[3]) „učini naredbu na pitanje svećenikâ o vremenu uskrsa, dogovorivši se sa svećenicima i biskupima, da se od četrnajste lune prvoga mjeseca pa sve do dvadeset i prve u nedelju obdržaje sveti uskrs.“ Ova je odredba sv. Viktora došla poslije i u corpus juris canonici, te se nalazi u can. *Celebritatem* 22. Dist. 3. De cons. Budući da se je poslije ipak u Syriji i Ciliciji i u Mesopotamiji opet našlo ljudi, koji se nijesu slagali s crkvom katoličkom, i slavili uskrs u isto vrijeme kao i Židovi svoj Pascha, to su Nicejski oci (325.) zaključili: „da se, zanemarivši običaj Židovâ, presveti ovaj blagdan slavi na jedan te isti dan od sviju i svagdje.“[4]) Razlozi pako, kako se iz navedenoga u noti lista razabire, koji su oce Nicejske na to sklonuli, bili su: 1. jer se nepristoji da kršćani slave uskrs zajedno sa Židovima, koji su Isusa ubili; za to nije uskrs nikada četrnaesti dan prvoga mjeseca, pa ma bila i nedelja, već slijedeće nedelje. 2. jer treba, da se taj blagdan po čitavome svijetu slavi na jedan te isti dan, a ne jedni četrnaesti dan, a

---

[1]) Nilles, Kalendarium Manuale tom. II. pag. 280. seqq.
[2]) In prologo paschali anni 437. §. 2. apud Mingne, Patr. gr. t. 77., p. 384.

[1]) Te riječi idu sv. Silvestra papu. Cf. Harduin. Concil. tom. 1., p. 263. — [2]) Exod. 12., 18.
[3]) U Migne-a, Patrol. l. t. 127., p. 1279.
[4]) Iz lista cara Konstantina „de rebus Nicaeae gestis“, kako ga donosi Eusebije u „Vita Constantini“ l. 3. cc. 17—20.

drugi u nedelju. 3. jer bi se moglo dogoditi, da kao i Židovi jedne godine slave dvaput uskrs, a druge ni jedan put, držeći se naime godine mjesečne, a ne sunčane, koja je za 11 dana dulja od mjesečne.

Nu razmotrimo sada u kratko načelo, kojega su se oci u Niceji držali, ustanovljujući dan, kada se ima koje godine slaviti uskrs. Tri su poglavite stvari, kojih su se Nicejski oci držali, odredjujući dan, na koji se imade slaviti uskrs: 1. 14. dan, 2. ekvinokcij i 3. nedelja. Evo kako o tom piše sv. Epifanije[1]): Crkva katolička, koja da proslavi tu tajnu, sve što je nuždno odasvuda sabire i u jedinstvo spaja, posjeduje istinu. Jer ne samo da pazi na 14. dan, nego i na nedelju. . . . Zatim osim četrnaestoga dana pazi i na kretanje sunca, da se ne slave jedne godine dva uskrsa, a druge ni jedan. S toga onaj četrnajsti dan zadržajemo, ali prelazimo ekvinokcij i idemo napokon do nedelje. . . .“

Pada dakle uskrs u crkvi katoličkoj na nedelju, koja je prva iza četrnajstoga dana prvoga mjeseca poslije proljetnoga ekvinokcija. Ekvinokcij proljetni pada 21. ožujka, a prvi mjesec smatra se onaj, kojega 14. dan pada ili na sam ekvinokcij ili poslije. Prvi dan toga prvoga mjeseca može biti koji god dan od osmoga ožujka do petoga travnja inclusive. Tako n. pr. za god. 1892. prvi dan prvoga mjeseca (mjesečne godine, koja broji 354 dana, a mjesec 29 i pol) pada istom 26. ožujka. Jer računajući jedan mjesec natrag t. j. 29 dana i pol došli bismo na 26. veljače; to je takodjer prvi dan mjeseca, ali njegov 14 dan pada na 11. ožujak, dakle prije ekvinokcija i za to nije to prvi mjesec, već je slijedeći. Brojeći dakle od 26. ožujka 14 dolazimo do 10. travnja i to je nedelja. Zato je uskrs slijedeće nedelje t. j. 17. travnja.

Želi li ko znati razloge, radi kojih se pazi na ovo troje, to osim spomenutih razloga, koje su oci Nicejski imali pred očima, neka posluša malo sv. Augustina[2]) i čuje druge neke više, otajstvene razloge.

„Pitaš, veli on, koji je razlog, zašto godišnjica svetkovine muke Gospodinove ne pada na isti dan godine, kao što dan, kojega se je rodio: pa ako nadodaš: ako je to sbog sabata i lune, čemu paziti tude na sabat i na lunu? — Tude ponajprije treba da znadeš, odgovara sv. Augustin, da se dan narodjenja Gospodinova ne svetkuje u otajstvu, već se samo slavi uspomena, da je rodjen, a za to je trebalo samo godišnji dan, kojega se je to dogodilo, označiti kao svetkovinu. Otajstvo se pako svetkuje, ako se uspomena na kakav dogadjaj tako obavlja, da se i nešto time naznačuje, što valja uzeti kao svetinju. S toga tako obavljamo uskrs, da si ne dovodimo samo u pamet ono, što se je dogodilo, da je naime Isus umro i uskrsnuo, nego da i ostalo, što se oko toga potvrdjuje, ne propustimo uporaviti na značenje otajstva.“ Tumači zatim isti sv. otac, da riječ pascha znači prijelaz s ovoga života na drugi neumrli život, i da je obnova našega života njeki prijelaz sd smrti na život. Zatim obširno govori i o značenju pojedinih točakâ ovoga uskrsnoga kanona, a smisao je ovaj: za to se uskrs ne slavi svake godine na isti dan, kao što božić, jer se ovdje slavi samo svečana uspomena na rodjenje Isusovo, a na uskrs osim svečane uspomene na uskrsnuće Gospodinovo slavi se otajstvo budućega života. S toga i hebrejsko ime *pascha*, koje znači prijelaz od smrti na život, zahtijeva sgodno vrijeme ovome otajstvu, a ne kojigod dan. I to prvo, kad predje proljetni ekvinokcij te dan postane dulji od noći, a to znači da je pravo svjetlo — Isus — pobijedio noć i tminu smrti. Drugo, uskrs se slavi prvoga mjeseca mjesečne godine, koji se zove mjesec novih — mensis novorum —, jer se slavi veselje novoga života. Treće, da se uskrsnuće Gospodinovo, koje se je dogodilo treći dan i u trećem odsjeku vremena t. j. u vijeku milosti, pošto je bilo prije zakona i u vijeku zakona Mojsijeva po proroc̈ima samo naznačeno, slavi u trećoj sedmici mjesečnoj, dakle izmedju četrnajste lune i dvadeset prve, dočim i sama promjena mjeseca uči, da se i duh sa zemaljskih stvari svrne na razmatranje nebeskih. Napokon da se i dan Gospodinov — nedelja —, častan sbog slavnog uskrsnuća Gospodinovoga, sbog našega takodjer uskrsnuća za nas želje vrijedan u pamet dozove.

Pošto je tako ustanovljen dan uskrsa, ustanovljuju se ostale pomične svetkovine prije uskrsa i poslije njega: prije uskrsa korizma, a poslije Spasovo, Duhovo, svetkovina presv. Trojstva, i od najnovijega vremena svetkovina presv. Srca Isusovoga, koja pada u prvi petak iza osmine Tijelova. S toga zove punim pravom sv. Leon Veliki uskrs glavom sviju svetkovina — omnium festorum caput ac μητρόπολις sive ἀκρόπολις.[1]) A Martyrologium Romanum svečano naviješta ovaj veliki blagdan: Hac die, quam fecit Dominus, solemnitas solemnitatum et Pascha nostrum; Resurrectio Salvatoris nostri Jesu Christi secundum carnem. A mi na koncu nadodajemo: exultemus et laetemur in ea. Alelluia.

ζ.

[1]) lib. 2., Haer. 50. n. 3.

[2]) Ep. 55. alias 119. ad inquisitiones Januarii.

Viestnik.

Zagreb. (Zadnji dani velikoga tjedna i uskrsni blagdani.) Na veliki četvrtak služio je u prvostolnoj crkvi pontifikalnu misu i obavio je posvetu ulja presv. g. posvećeni biskup i kapitularni vikar *Janko Pavlešić*, a pranje nogu preuzeo je presv. g. naslovni biskup *Pavao Gugler*, koji je na veliku subotu poslije podne ovršio takodjer svečanost uskrsnuća. Na uskrs služio je pontifikalnu misu presv. g. biskup *Pavlešić*, a na uskrni ponedjeljak imao je svečanu misu preč. g. kanonik i arhidjakon katedralni *Eduard* pl. *Tallián*. Prvostolna crkva bila je uviek kod svih obreda puna obćinstva. Pjevanje lamentacija kao i svega ostaloga izvedeno je vrlo krasno pod vještim ravnanjem i uz ugodni zvonki glas neumornoga regensa kora, veleč. gosp. prebendara *Franje Kostanjevca.*

— (Promjene u nadbiskupiji.) Pošto se je veleč. g. *Petar Bučar*, zač. konsistor. prisjednik i župnik u Mrežnici, službe i časti podarhidjakona kotara karlovačkoga odrekao, prečastni je kapitularni vikarijat redovitim podarhidjakonom rečenoga kotara imenovao gosp. *Ivana Cerovskoga*, župnika u Hrnetiću.

[1]) can. *Proprie* 13., Dist. 4. de cons.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 17. U Zagrebu, 28. travnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Poviest konkordata u Austriji.

(Konac.)

13. Dne 25. svibnja 1868. izdana su tri nova zakona, kojima se konkordat u nekih bitnih točkah kao gradjanski zakon ukida. Ti zakoni jesu:

a) Zakon, kojim se uzpostavlja drugi dio obćega gradjanskoga zakonika o ženitbenom pravu katolika, ženitbene parnice katolika podvrgavaju se svjetovnim sudovom i uvadja se gradjanski brak za nuždu.

Ministar pravosudja Herbst odredio je 28. kolovoza 1868., da se imadu ženitbeni spisi, koji se nalaze kod crkvenih ženitbenih sudova, silom oduzeti, ako ih ne bi htjeli drage volje izručiti.[1])

b) Zakon, kojim se odredjuju temeljne odredbe o školi napram crkvi

c) Interkonfesionalan zakon.

Proti ovim zakonom, kojima se krši konkordat, prosvjedovali su i biskupi i papinski nuncij u Beču Falcinelli.

Biskupi izdali su posebne naputke dušobrižnomu svećenstvu, kako mu se je vladati. Državna vlast dala je neka pastirska pisma zaplieniti, kao n. pr. naputak češkoga episkopata, izdan u lipnju 1868., pastirski list linačkoga biskupa od 7. rujna 1868., jer da se njima počinja zločin smetanja javnoga mira. Zaplienu potvrdiše sudovi u svih molbah, a osim toga bude linački biskup osudjen na zatvor, ali ga car pomiluje.[2])

Papinski nuncij u Beču Falcinelli veli u svojoj noti upravljenoj dne 26. svibnja 1868. na ministra vanjskih posala za ženitbeni zakon:

[1]) Archiv 20. p. 335.

[2]) Kremer-Auenrode l. c. I. p. 281.

„C' est là non — seulement une violation du Concordat, mais une profanation du sacrement de mariage et une injure faite aux lois divines et ecclesiastiques. — La lois“, nastavlja nuncij, „concernant les écoles est une autre et bien grave infraction au Concordat. — La lois qu' on appelle interconfesionelle est le complément des lois précédentes, et porte encore de nombreuses atteintes aux droits de l' Eglise.“

A zaključuje ovako: „Il ne reste au représentant du Saint-Siége qu'à protester solennement: 1. Contre la violation d' un traite bilatéral, conclu librement, avec boune foi et dans toutes les formes requises pour le rendre obligatoire et inviolable aux deux parties contractantes. 2. De plus il proteste contre les nombreuses dispositions des nouvelles lois sur le mariage, sur les écoles et sur le raports interconfesionnels, qui sont des atteintes aux droits du Saint-Père comme Chef Suprême de l' Eglise catolique et des violations de la lois divine et ecclèsiastique.“

Na taj prosvjed odgovorio je ministar vanjskih posala notom od 30. svibnja 1868. upravljenom na nuncija, u kojoj veli, è se nada, da će poći za rukom g. Meysenbugu, koji je u izvanrednom poslanstvu poslan u Rim, osvjedočiti papu o tom, da i car i njegova vlada dobro misle.[1])

I sv. Otac kori oštro u svom govoru (allocutio) držanom u tajnom konsistoriju dne 22. lipnja 1868. ne samo državni temeljni zakon od 21. prosinca 1867., već proglasuje i njega, i zakone od 25. svibnja 1868. kao što i sve, što se protivi pravima crkve, za ništetno i nevaljano; hvali austrijske biskupe, koji su budi riečju, budi perom ustali na obranu crkve i konkordata i poziva ugarske biskupe, da sliede

[1]) Kremer-Auenrode l. c. I. p. 273. sqq.

njihov primjer. „Die vicesima prima" veli papa, „mensis decembris superiori anno *infanda* sane et ab Austriaco Gubernio veluti Status fundamentum lata lex est .... idem Gubernium die vicesima quinta Maji hoc anno aliam edidit legem. . . Nos igitur pro omnium Ecclesiarum sollicitudine Nobis ab ipso Christo Domino commissa Apostolicam vocem in amplissimo hoc vestro consessu attollimus, *et commemoratas leges, ac omnia ac singula, quae sive in his, sive in aliis rebus ad Ecclesiae jus pertinentibus ab Austriaco Gubernio seu ab inferioribus quibuscunque Magistratibus decreta, gesta, et quomodolibet attentata sunt, Auctoritate Nostra Apostolica reprobamus, damnamus, et decreta ipsa cum omnibus inde consecutis eadem auctoritate Nostra irrita prorsus, nulliusque roboris fuisse ac fore declaramus.*

Interim vero summopere in Domino gratulamur, meritasque tribuimus laudes Venerabilibus Fratribus Archi-Episcopis et Episcopis Austriaci Imperii, qui episcopali robore tum voce, tum scriptis Ecclesiae causam, et praedictam Nostram Conventionem impavide tueri, ac defendere, et gregem officii sui admonere non destiterunt. Atque vel maxime exoptamas, ut Venerabiles Fratres Hungariae Archiepiscopi et Episcopi egregia eorum Collegarum exempla imitantes, velint pari studio et alacritate omnem in Ecclesiae juribus tutandis, et in eadem Conventione propugnanda impendere operam."[1])

Ministar vanjskih posala Beust, potužio se je u depeši od 3. srpnja 1868. upravljenoj na Meysenbuga u Rim na oštrinu papinoga govora.[2])

14. Ministar za bogoštovje i nastavu Stremayer podnese caru 25. srpnja 1870. predlog, neka se proglase one ustanove konkordata, koje su još u kreposti ne samo ukinutimi, već da ih je sv. Stolica de facto, proglasivši dogmu nepogrešivosti, sama ukinula, dosljedno, da se proglasi patent od 5. studenoga 1855. u cielosti dokinutim. Kao razlog navadja ministar sliedeće: „Der Compaciscent ist ein anderer geworden; an Stelle der alten, historischen, limitirten Kirchengewalt ist eine neue, unbeschränkte und unbeschränkbare getreten. Die Gewalt, mit der paktirt wurde und die sich der Staat zu binden glaubte, indem er sich ihr selbst band, hat sich eben in jenen Dingen, in Rücksicht auf welche ihr gegenüber Rechte erworben werden sollten, als alleinige unfehlbare Richterin proclamirt. Wahrlich eine causa gravis, justa et rationabilis, welche schon nach der Ansicht der Canonisten und Scholastiker des Mittelalters zum Rücktritte von Concordaten berechtigte. — Gestützt auf alle diese Gründe, kann ich — meine rechtliche Ueberzeugung aussprechen dass die Vereinbarung vom 18. August 1855 — bereits thatsächlich und zwar vom heiligen Stuhle selbst durch Proclamirung des neuen Dogmas aufgehoben ist, und dass der Staatsgewalt nichts weiter mehr erübrigt, als diese ohnehin bereits eingetretene Folge auszusprechen, beziehungsweise jene Vereinbarung vom 18. August 1855 als aufgehoben zu erklären."[1])

Ministar vanjskih posala Beust upravi 30. srpnja 1870. depešu na upravitelja posala u Rimu Polombu, kojom ga poziva, neka javi sv. Otcu, da je konkordat ukinut. Kao razlog navadja proglašenu dogmu nepogrešivosti, koja da je skroz promienila odnošaj crkve napram državi. „Die von dem Concil verbreiteten Lehren", veli ministar, „stellen das Verhältniss des Staats zur Kirche auf eine ganz neue Basis, indem erstere den Kreis ihrer Competenz erweiternd, in der Person des Papstes alle Macht vereinigt, die sie auszuüben beansprucht.

Eine so drurchgreifende Veränderung zerstört alle Bedingungen, die bisher bei der Regelung des Verhältnisses von Staat zu Kirche massgebend gewesen sind. Die Kirche ist es, welche die Initiative zu einer That von so grosser Tragweite ergreift, und sie stellt sich damit auf einen Boden, auf welchem uns nur übrig bleibt, ihrem Vorgehen gemäss *zu erklären, dass alle Conventionen, die unter der Herrschaft ganz anderer Zustände abgeschlossen wurden, nicht mehr als giltig betrachtet werden können. Das Concordat von 1855 ist somit in sich verfallen und die k. k. Regierung betrachtet es als abgeschafft.*

Ein Beschluss in diesem Sinne ist schon von dem Ministerrathe gefasst worden, und ich beauftrage Sie, Herr Ritter, davon der päpstlichen Regierung officiell Kentniss zu geben."[2])

Isti dan t. j. 30. srpnja 1870. kad je Beust odpravio depešu u Rim, kojom javlja, da je konkordat ukinut, izadje i previšnje carsko ručno pismo[3]), kojim se poziva ministar za bogoštovje

[1]) Archiv 20. p. 170. sqq.
[2]) Kremer-Auenrode l. c. I. p. 284. sqq.

[1]) Kremer-Auenrode l. c. II. p. 303.
[2]) Archiv 24 p. 287.
[3]) To pismo glasi: „Nachdem das am 18. August 1855 zu Wien abgeschlossene Uebereinkommen (Concordat) durch die neueste Erklärung des heil. Stuhles über die Machtvollkommenheit des Oberhauptes der katolischen Kirche hinfällig geworden ist und demzufolge mein Minister des Aeusseren die erforderlichen Schritte eingeleitet hat, um die formelle Aufhebung dieses Uebereinkommens dem päpstlichen Stuhle zu notificiren, so fordere ich Sie auf, die entsprechenden Verfügungen zu treffen und insbesondere diejenigen Gesetzvorlagen

i nastavu, da pripravi osnove zakona, koje su potrebne, da se promiene ustanove patenta od 5. studenoga 1855., koje su još u krieposti, da se uredi katolička crkva u Austriji prema temeljnim državnim zakonom i s obzirom na povjestničke prilike.

Papa prosvjedovao je proti ukinuću konkordata u listu upravljenom na cara[1]) i u listu na sabrane u Beču biskupe, u kojemu ujedno odbija osvadu, kao da je crkva proglasivši dogmu nepogrešivosti, dala povod ukinuću konkordata. „Contra hanc sollemnis pacti conventi violationem coram vobis Dilecti Filii nostri ac Venerabiles Fratres, iterum protestamur; multo vero magis intimo animi Nostri dolore denunciamus ac reprobamus injuriam illam toti Ecclesiae illatam, dum et hujus Concordatus abrogationis et caeterarum connexarum legum causa et excusatio audacter refertur ad definitiones revelatae doctrinae ab Oecumenico Vaticano Concilio editas atque haec ipsa catholica dogmata impie appellantur innovationes et commutationes doctrinae fidei et Constitutionis Ecclesiae catholicae“ (Archiv 31. p. 474.).

Isto tako prosvjedovali su i biskupi proti ukinuću konkordata 20. ožujka 1874. i izjavili su, da ga oni ne smatraju ukinutim i da će zahtjevom u osnovi zakona „über die äusseren Rechtsverhältnisse der katolischen Kirche“[2]) samo u toliko udovoljiti, u koliko se isti slažu stvarno s konkordatom. „*Wir wiederholen*“, zaključuju svoj prosvjed biskupi, „*dass wir die auf einem heiligen Vertrage gegründete Forderung der Gerechtigkeit nicht als erloschen ansehen, und in der Hoffnung, dass die Wahrheit sich Raum machen werde*, sind wir bereit den Anforderungen, welche die Staatsgewalt in dem Gesetzentwurfe über die äusseren Rechtsverhältnisse der katolischen Kirche an uns stellt, in so weit zu entsprechen, als sie mit dem Concordate der Sache nach im Einklange stehen.“[3])

Ovu izjavu biskupa odobrio je papa u svom listu upravljenom na biskupe 29. travnja 1874. u kojemu ih hvali, što su ustali proti pogubnim načelima novih zakona (pessima illa principia oppugnare) i branili valjanost sklopljenoga konkordata (vim initi Concordati diserte tueri).[1])

Poviest konkordata u Austriji i opet nam jasno svjedoči, da crkva ne daje nikada povoda nesporazumku.

Dr. F. Belaj.

für den Reichstag vorzubereiten, welche sich als nothwendig darstellen, um die noch geltenden Vorschriften meines Patentes vom 5. Nov. 1855. zur Regelung der Angelegenheiten der katolischen Kirche in meinem Reiche nach Massgabe der Staatsgrundgesetze und mit Rücksicht auf die historisch gegebenen Verhältnisse abzuändern.“ Kremer-Auenrode l. c. II. p. 305.

[1]) Taj list nije nikada u javnosti priobćen. Na papin list odgovorio je car vlastoručno, a što je odgovorio, to se ne može, rekao je ministar Andrassy u delegacijah 9. svibnja 1874., saobćiti. Kremer-Auenrode l. c. IV. p. 114.

[2]) Taj zakon potvrdjen je 7. svibnja 1874.

[3]) Kremer-Auenrode l. c. IV. p. 129.

[1]) Archiv 32. p. 196.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 14.

Nauka onim, koji grieše kod svake zabave i veselja.

Ne riedko čuje svećenik kod izpoviedi: *ja sam bio na zabavi, bio sam veseo, govorio sam vesele rieči.* Da me nije podučilo izkustvo o značenju ovih i sličnih izraza, odgovorio bih: e pa dobro, to mi je drago, učinili ste pravo: biti veseo, dopada se ljudem pa i Gospodinu Bogu. U nebu biti će vječno veselje: za to i opominje sv. Pavao vjernike, da budu uviek veseli: „*braćo veselite se, opet vam velim, veselite se.*“ Nu kod takovih biti na zabavi, govoriti vesele rieči, znači: nepristojno, nepošteno, bezsramno govoriti. Sv. Pavao, kad opominje vjernike, da budu veseli, dodaje: „braćo, veselite se *u Gospodinu*“; oni pako, kad bi htjeli reći istinu, morali bi odgovoriti: bili smo veseli *u vragu.* A zar nije u istinu djavolsko veselje, nasladjivati se dvoličnimi, nepristojnimi riečmi, kakove nadahnjuje duh nečistoće? Dobro bi pristajao na njekih mjestih, da ne govorim o krčmah, napis: *nečistoća, mjesto za nečistoću i grdobu.* Nečista su ona mjesta, one radionice, u kojih pomoćnici i radnici govore nepristojne rieči; nečiste su one ulice, u kojih dangube bezsramno govore o svakoj ženi, koja kraj njih prolazi; govore tako dvolično, da je lahko pogoditi pravi smisao rieči. Sve to dogadja se u kršćanskih mjestih i gradovih, pače i ondje, gdje čovjek misli, da vlada pravi katolički duh.

Takove pitam: Kako je moguće, da se ne možete zabavljavljati bez grieha? Sjećam se iz svoje mladosti, da sam se često veselio i ugodno zabavljao, a ipak nije se nikada čula slobodnija rieč, nepristojna šala ili govor, koj bi bio samo lahki grieh. Pa to ne bijahu zabave odraslijih ili zrelijih ljudi, koje bi još uz to nadzirao strog poglavar. Zabavljasmo se kao mladići vruće krvi, dobrog humora i prijazne vanjštine. Kako se mnogi vara! Pravo veselje je ono, koje dolazi iz srca; ono, kojemu je podloga mirna i čista saviest. Onda čovjek uživa u svakoj nedužnoj rieči i šali, u svakom smiešnom odgovoru. Obratno, (priznajte iskreno), imate li kakovu korist, kad se smijete dvoličnim, bez-

sramnim riečim? Kad bi tko mogao zaviriti u vaše srce, kako bi se začudio, da vam u isto vrieme, dok se smijete, srce napastuje hiljadu požudnih želja, kojim ne možete zadovoljiti, da vas muči ljubomornost, koja vam ogorčuje sva ljubakanja, da vas saviest neprestance peče! Pravo, iskreno, nehinjeno veselje ne može se složiti s griehom. To valja za sve.

Nu kako se usudjujete vi, koji ste kršćani i koji bar velite, da imate vjeru, pristupiti nečistim jezikom k sv. pričesti? Zar nije jezik ono mjesto, na kom počiva Isus prije nego dodje u vaše srce? Vi mi odgovarate, da ste jezik očistili po izpoviedi; nu ja opažam, da još uviek ostaje na svakom smetištu smeća, makar se kako očistilo, a vi sigurno ne bi jeli ni pili iz gadne posude, makar se kako očistila. Vi bi se zgražali, kad bi se samo sjetili, zašto je rabila ona posuda. A da se ne zgraža Isus, kad ga čovjek sili, da počiva na jeziku, koj je gori i gadniji od svakog smetišta? Isus Krist, koj se nazivlje angjeoskim kruhom i koj je po svojem bivstvu sama čistoća? Pogledajte svete tjelesnike (korporale), svete patene, kaleže, koji se rabe kod presv. oltarskog sakramenta: korporali moraju biti čim bjeliji i čistiji, a kaleži iz čistog zlata ili bar pozlaćeni. A vi i vaš jezik? Draga braćo, malo vjere: je li moći pomisliti savez medju članovi Krista i članovi vraga? a u istinu jesu oni jezici vražji, koji ne teže van samo za nečistoćom, gadom i opačinom.

Ne ću ni da govorim o sablazni, koju prouzročuju takove rieči. Odatle dolazi, da djeca govore već nepristojno, prem su počela tek izgovarati, jer su čula tako govoriti starije. Govorio sam već u 9. §. o velikoj šteti, koju smutljivci nanašaju duši, i o velikom griehu, koj počinjaju. Neka se izpita kuće gospodar i otac, kako i što govori pred mladjimi i djecom. Ako otac, majka ili koj stariji u kući nepristojno govore, moraju se i djeca naučiti takovim riečim i govorom. A tko će odgovarati za griehe, koje je prouzročio zločest primjer roditelja?

Kad već govorim o griesih, koji se jezikom čine, ne ću da dovršim ovaj paragraf, a da ne spomenem, kako se često grieši jezikom. Ne ću govoriti o kletvah, jer ću o tom griehu potanje razlagati u sliedećih paragrafih. Isto tako govoriti ću kasnije o zaklinjanju i prisegi. Sada ću ponajprije govoriti o ljudih, koji traže svadju i u sve i svakoga zadirkuju. Takovih ćeš naći vas dan u kavani, gostioni, družtvu, gdje govore protiv zakonitih oblasti i bune narod. Njihov jezik sličan je jeziku, o kakvom govori sv. Jakov u svojoj katoličkoj poslanici, glavi trećoj: „et lingua ignis est . . . inflammata a gehenna“, a jezik je oganj upaljen u paklu; jer kao što iskra (tumači dalje sv. Jakov) prouzročuje često veliki šumski požar, tako može i jezik takvoga čovjeka prouzročiti veliku smutnju u jednom mjestu ili narodu. Ne treba navadjati primjere. Takovi ljudi, koji sve i svakoga kude i kritiziraju, jesu obično prevratnici, ludjaci, lahkoumnici i skitalice. Često naići ćeš na ljude, gdje javno govore o policiji, državnom gospodarstvu, svećenstvu, vladi; tako govore oni, koji jedva znadu čitati, koji u svom životu nisu imali nikakove vlasti osim možda nad blagom, konjem ili volom u štali; pače govore i žene, koje do onog časa nisu vladale nego tek nad njekoliko kokoši. Kako ćete vi govoriti o vladi i državnom gospodarstvu, koji ne znate u svojoj kući u sklad dovesti dohodak i izdatak, koji pače ne znate ni sami sebe u redu držati? Pa ipak ovakovi ljudi čine veliku štetu kod puka, jer im prosti narod više vjeruje, nego učenom i izkusnom mužu, pa bio taj Solon ili Lykurg.

Ima još jedna vrst ljudi, koji potajno ruju i koji su takodjer štetni po ljudsko družtvo, a to su oni, koji razglasuju i šire viesti protiv osoba, ma što i gdje o njih čuli. Takovi ljudi nanašaju veliku štetu, jer siju mržnju i razdor, koj ne riedko svršava svadjom i ubojstvom. Protiv toga grieše osobito žene, jer pripoviedaju prijateljicam sve sitnice, koje se dogadjaju u susjedstvu (naravski, svaka nješto prikrpa); grieše i mnogi sluge i služkinje, koji pripoviedaju i lažu mužu o ženi, ženi o mužu, samo da steknu milost svojih gospodara. Tko će odgovarati božanskom sudcu za ljubomornost, svadje, sablazni, koje se odatle radjaju? Upravo ovi, jer su uzrokom toga. „Jezik je oganj . . . upaljen u paklu.“

Nu sv. Jakov nadalje veli, da je jezik pun smrtonosnog otrova: *„lingua . . . plena est veneno mortifero“*; *a takav je jezik klevetnika.* Kleveta i ogovaranje jesu baš oni griesi, koje ljudi najviše počinjaju; i tko o tom promišlja, dati će mi pravo, makar nije nikada izpoviedao.

Vrlo često dogadja se u družtvu, da se zlo govori o neprisutnih. To je baš većinom pikantan predmet razgovora. Kad se sastanu sluge, tad govore o gospodarih, ob onih, koji ih uzdržavaju. Da stvar bolje razumijemo, govoriti ću napose ob ogovaranju, a napose o kleveti.

Započeti ću obćenitijim griehom t. j. ogovaranjem. Ogovarati, to će reći, bez potrebe odkrivati pogrješke bližnjega. Mnogi, kad izpovieda, da je ogovarao bližnjega, izpričava se i veli: *ja sam govorio samo istinu.* A ja ću vam reći, odgovaram takovim, takodjer istinu, naime, da nije slobodno uviek govoriti ono, što je istina: vi ne smijete ono činiti, što ne bi rado da drugi vam čine. Bi li vam bilo pravo, kad bi njetko kazivao svim ljudem, a da dosele nije o tom nitko znao, vaše prevare, lihvarstva, ljubakanja? Bi li vi dotičnog izpričali, da vam odgovori: tá ja sam govorio istinu? Kako dakle smijete vi ono činiti, u čem drugoga odsudjujete? Za vas dakle vriedi drugo Evangjelje, nego za vašeg bližnjega? Koli su nepravedne mjere, kojimi ljudi mjere! Znajte, da i jednostavnim ogovaranjem, i onda, kad govorite istinu, možete učiniti smrtni grieh. Ako ste svojim ogovaranjem zapriečili kojoj udovici ili djevojci poštenu i dobru udaju; ako ste posijali razdor medju mužem i ženom; ako ste naškodili kojem svećeniku, da je izgubio ili da nije mogao dobiti nadarbinu; a

još gore, ako je vašom krivnjom došao u takov položaj, da ne može podupirati bližnjega ili da ne može vršiti u crkvi svoje svećeničko zvanje: u svih ovih slučajih i premnogih drugih, koje bi mogao izbrojiti, griešite smrtno, makar ste živu istinu rekli, barem redovito govoreć; te ne možete dobiti odriešenje tako dugo, dok ne popravite štetu na poštenju ili stvari bližnjega. Izuzimlje se slučaj, ako se radi o javnih griesih, koji su svim poznati, i ob osobah, ó kojih se javno zlo govori. Imade i drugih slučaja, koje ne ću spominjati, jer bi ih mogli zlorabiti nenaobraženi i prosti ljudi. Takovi dakle ljudi, kad znadu, da su ogovarali, moraju taj grieh izpoviedati i paziti na rieči izpovjednikove, te izvršiti sve ono, što im on naloži, da umiri njihovu saviest. Ogovaratelj je dužan poštenje uzpostaviti, t. j. opozvati.

Veći grieh od ogovaranja jest kleveta. Klevetati reći će, izmišljati pogrješke o bližnjemu, kojih ne ima, ili pogrješki što dodavati. Prvo se dogadja, kad se što lažna, bez razloga, izmisli; a drugo, kad se doduše pripovieda zlo, koje je njetko učinio, nu dodaje se ili prećeriva, tako da se ono zlo čini mnogo veće, nego je u istinu. Dogadja se ne riedko, da je njetko razglasio poštenu ženu kao da je nepoštena, samo za to, jer nije htjela s njim sagriešiti. Često se dogodilo, da su ozloglasili župnika ili drugog revnog svećenika kao licumjerca ili lupeža, samo za to, jer je zapriečio nepošteno obćenje ili djelo. Može se navesti sijaset takovih kleveta. Bio bi još veći grieh, da se njetko usudi klevetu javno posvjedočiti ili prisegom potvrditi. To je kleveta, koja se posve i izrično protivi istini. Ne kažem kako je velik grieh, jer to svatko razumije. Klevetnik je dužan opozvati, makar on sám sebe ozloglasio i pao u vremenitu kaznu, te vratiti poštenje i popraviti možebitnu štetu onomu, kog je oklevetao. Dužnost i pravednost zahtievaju, da trpi klevetnik, a ne nedužan čovjek. I ovdje valja pravilo, da se pokornik mora podvrći sudu i pokori, koju mu naloži izpovjednik. Dužnost opozvati veže i one, koji su pogrješki bližnjega što dodali ili ju povećali. Klevetnik dakle mora opozvati sve ono, što je lažno i krivo rekao protiv bližnjega i vratiti mu mora poštenje. Od ove dužnosti ne može klevetnika osloboditi i riešiti nijedan izpovjednik na cielom svietu. To je jasni zakon naravi, pravednosti, to iziskuje božja zapovied. Za to ga od toga ne može osloboditi nijedna vlast na zemlji.

Spominjem još t. zv. niemo ogovaranje ili klevetu. Recimo n. pr. da njekoga u družtvu ogovaraju ili kleveću. Ja znadem, da je to kleveta. Mjesto da nedužnog branim ili pokažem svoje negodovanje, ja šutim, potvrdjujem glavom, smiešim se, jer se govori o mojem neprijatelju ili osobi, koju ne volim. Takovim ponašanjem postao sam sukrivcem ogovaranja i klevete. S toga se može dogoditi, da i mene kao i klevetnika veže dužnost, da ovo opozovem.

Nikada kraja ni konca, kad bih htio izcrpiti sve griehe, koji se čine jezikom. Da u kratko sve ponovim, navadjam rieči sv. Jakova, koj veli, da je jezik izvor i sadržaj svih opačina: *„lingua . . . . universitas iniquitatis.“* On veli dalje, da ovo maleno udo okuži cielo tielo: *„lingua in membris constituitur, quae maculat totum corpus.“* Nastojmo za to, braćo, obuzdati svoj jezik. Ne tajim; Bog nam je dao jezik za naše dobro, za dobro družtva; jezik imamo, da izreknemo i izrazimo svoje misli i potrebe; osobito pako moramo upotrebiti jezik na hvalu i slavu božju, naime, da Boga hvalimo i slavimo, da mu se zahvaljujemo, da ga molimo, da izpoviedamo griehe pred svećenikom, njegovim zamjenikom, i da dobijemo oproštenje grieha. Nu Bog nam je dao jezik i za dobro bližnjega, da ga podučimo, ako je neuk; opomenemo, ako sagrieši; utješimo, ako je žalostan; branimo, ako nepravedno trpi. Ako se ovako služimo jezikom, ne samo, da ćemo se spasiti, već ćemo biti savršeni i sveti, jer isti sv. Jakov veli: *„si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.“* Kao što kormilo odredjuje pravac brodarenja, tako i jezik, po riečih sv. apostola Jakova, ravna cielim čovjekom.

(Dalje će sliediti.)

Svetište u prvostolnoj crkvi.

Na molbu presvietloga gosp. kaptolskoga vikara biskupa prepošta Janka Pavlešića preuzvišeni je gospodin ban vis. odpisom od 10. travnja t. g. br. 4303. izvolio iz interkalarnih prihoda nadbiskupije Zagrebačke 20.000 for. odrediti kao pripomoć za dogradnju prvostolne crkve za g. 1892. uz uvjet, da se primjeren diel ove svote upotrebi za „pregradnju svetišta i velikoga oltara, koji kako su sada ne mogu ostati.“

Tko zna, da je silnim troškom tek prije kojih sedam godina svetište u prvostolnoj crkvi uredjeno i dovršeno, a nije ga vidio svojim očima, čudit će se doista, da istom dovršeno treba već pregradjivati.

A treba, žalibože, svetište pregraditi, pak će to, ako se bude hotjelo da svaka stvar služi svrsi svojoj, opet stajati silnih novaca.

Tko je tomu kriv? Ne bih rekao, da je pojedinac, jer je kod projektovanja za uredjivanje svetišta mnogo njih odlučivalo, pak je resultat tomu bio nekaki komprommiss, po kojem se hotjelo svakoga nekud zadovoljiti, a gotovo svima bila idea vodilica: kako će se moći sve *liepo vidjeti*, a ne: kako će svaka stvar odgovarati svrsi svojoj, kao da je crkva umjetnički musej, u kojem su umjetnine i liepe stvari izložene na gledanje. Odatle je izašlo, da u svetištu *ni jedna stvar nije namještena prema svrsi*, već je upravo sve naopako; a opet se ni ono nije postiglo: da bude sa prostora laičkoga sve liepo vidjeti u svetištu; ne vide se izdubci, u kojih su sada namještene stolice kanoničke a koji su najviše zaveli na sadašnje uredjenje svetišta, i ne vidi se na oltar, čega radi je ipak svetište nerazmjerno previsoko podignuto.

Ogromno je svetište: od prostora sve kolike crkve (1617·40 m²) zaprema čitavu četvrtinu (402·70 m²), a od prostora, gdje mogu stajati vjerni (laici), pače i čitavu trećinu; a ipak ni za što nije dosta prostora izuzevši jedino kanonike i prevendare. Svi klerici ne stanu u svetište, velika assistencija kod nadbiskupske službe Božje jedva se kreće; faldistorije priliepilo uz pilove (pfeiler) kao gniezda lastavičja (a odprije slušasmo, da je barbarstvo namjestilo oltare uz pilove u predjašnjoj crkvi, pilovi valja da budu slobodni, nek se vidi tankovitost njihova pokazujući težnju na visinu); za kredencije pritislo daščice u kutovih uz pilove. Samo kanonici i prevendari imadu prostora upravo previše, tako da udaljeni odviše jedan od drugoga ne mogu u crkvi ni brevijara recitovati, a medju njima — da mi Bog prosti — kao da je plesalište. Kor naš zove se tako s onolikim pravom, s kolikim lucus a non lucendo: kor, u kojem se ne može držati kor t. j. zbor klera ne može u njemu vršiti poglavite dužnosti svoje; jedan je tomu razlog već napomenut t. j. preveliki amfiteatralni polukrug, a drugi su nespretne klupe, u kojih recitujući brevijar sjedećke mora ga držati u rukama, a nije šala po pol ure držati veliku knjigu (malen brevijar rad sitna tiska nije za kor). U onom dielu svetišta, gdje je kor, nema ni plina ni drugoga svjetlila, a svieće težko se spretno namjeste, te u velikoj sedmici imademo u pravom smislu officium tenebrarum. To sam odmah ovdje na tanko spomenuo, da se vidi, kako će trebati one klupe u koru — vrlo skupe — na polje baciti, ako hoćemo, da se bude u koru držao kor.

Idući za tim, da se s prostora laičkoga što ljepše vide u svetištu bojadisani prozori, oni izdubci i veliki oltar, svetište se nerazmjerno previsoko diglo, tako da se u nj uzlazi na *šest* stuba, i još su *tri* stube iza oltara. Tko nije sâm izkusio, ne bi vjerovao, kolika je težkoća starijemu čovjeku, naročito kad u rukama nosi Presveto, silaziti po onih kamenih stubah; silazi dršćući i bojeći se, da se ne stropošta po njima te ne obezčasti Presveto i sebi ne skrha vrat. A opet one tri stube koliko smetaju kod nekih obreda, n. p. škropljenja i kadjenja klera, i kod samoga silaženja.

Veliki oltar vrlo je umjetnički izradjen, vrlo dragocjen, dakako i vrlo skup; a ipak ne žacam se javno reći, da mi se na njemu baš ništa ne dopada. Nesretna misao, da se oltar sagradi na starinski a ne kako se sada gradi, sve je nekako pobrkala: htjelo se, da biskup k vjernima okrenut služi misu, pak se oltar načinio sa dva velika stola (mensae); htjelo se imati nad oltarom starinski baldakin iliti umbraculum, ali bi smetalo pogledu na bojadisane prozore, pak se načinio mjesto baldakina nekaki baldakinčić; pod baldakinčićem vrlo je neskladno smješten tabernakul, a još je nekladnije mjesto za izlaganje Presvetoga. Po odpisu preuzvišenoga gosp. bana imade se primjeren diel od odredjenoga iznosa upotrebiti i za pregradnju velikoga oltara; bojim se, da se samom pregradnjom ne će' moći ništa valjano učiniti, već da će trebati nov oltar graditi, kod kojega bi se od sadašnjega moglo što god upotrebiti samo kao materijal.

Po svemu ovome pregradnja svetišta potrebna je; i to je obćenito mnienje. No kako?

Znade se, da je predjašnje svetište bilo od sadašnjega za četvrtinu manje, a ipak bilo za sve dosta prostora: za veliku assistenciju, za faldistorije i kredencije i za klerike. Bilo bi dakle posve naravno, da tko dodje na misao: nek se sve uzpostavi, kao što je bilo u predjašnjem svetištu, pak je svoj nevolji kraj.

Kako je meni kao i svima bez razlike do krasote našega sv. Kralja i do što skladnijega i prikladnijega namještaja pojedinih stvari u njemu, i kako mi je poznata uredba predjašnjega svetišta a sadašnje vidim svaki dan pred sobom, i napokon kako sam po svietu vidio prilično crkava svake vrste i gradje i koješta čitao o crkvenih stilih i gradjenju oltárâ, neka mi bude dopušteno ovdje izreći smjerno mnienje o pregradnji svetišta našega. Opažam pak, da je to moje posve privatno mnienje, nedogovoreno ni s kim i nesavjetovano ni od koga, dakle i bez svakoga izvanjega auktoriteta; s toga ako se svetište i veliki oltar po drugom predlogu kojem tako pregrade, da će biti i veći sjaj službi Božjoj i veća krasota crkvi, ja ću se onomu predlogu svesrdno radovati.

Mislim, da se sadašnje svetište ne bi moglo na prosto tako pregraditi, da se povrati u predjašnje stanje; jer kod toga trebalo bi žrtvovati one izdubke, u kojih su sada stolice kanoničke, a oni izdubci zbilja divno ukrašuju crkvu našu; osim toga trebalo bi onamo, gdje su sada oba pobočna uzlazka u svetište, povratiti daščane zaklope, koji bi bez sumnje crkvu vrlo nagrdjivali.

Imajući ipak predjašnje stanje svetišta na umu držim, da bi se ovo troje: *a*) veći prostor za vjerne u srednjoj ladji, *b*) dosta prostora za sve osobe i funkcije u svetištu i *c*) slobodan pogled na veliki oltar i sve koliko svetište, moglo evo ovako postići:

1. diel svetišta, gdje su sada klerici, neka se sasvim napusti dakle pretvori u diel srednje ladje;

2. sav ostali prostor svetišta neka se tako snizi, da bude od prostora laičkoga samo za jednu stubu viši;

3. veliki oltar nek se premjesti onamo, gdje su sad tri stube; na mjesto sadašnjih stolica kanonika magistara došle bi stolica biskupska s jedne i klupa misnička s druge strane, i kredencije;

4. klupe kleričke pomakle bi se u onu četvorinu, gdje je sada veliki oltar;

5. gdje su sada stolice kanonika arhidjakona, onamo bi se postavila tri reda klupa kao u amfiteatru: prvi red najniže, drugi više, treći najviše. Klupe te bile bi za sve kanonike i prevendare i još za koju dvadesetoricu klerika. Najniži red bio na samom podu, drugi red samo malo više, tako opet i treći samo malo više od drugoga, a to zato, da bude uzlazak u klupe i silazak što lakši, najviše sa dvie nizke stube. I one četiri izdu-

bine, pred kojimi je sad namješteno klecalo nadbiskupsko, mogle bi se upotrebiti kao stolice za prva četiri kanonika, za kolumne; jer ako su počem kadagod u staro doba u ona četiri izdubka i bile stolice kanoničke — o čem se ipak može razložito dvoumiti — ondje za cielo nije bilo mjesta biskupu; što je sada medju dva srednja izdubka izsječen stup a ipak od njega ostala odozgor jabuka, prava je nagrda. Po ovdje predloženom razredjenju svetišta ne bi ni trebalo onoga klecala nadbiskupskoga u apsidi; jer nadbiskup želeći moliti se Bogu s kanonicima u koru, mogao bi biti na stolici svojoj dosta blizu do kora, a pred njega bi se donielo prenosno klecalo. Tako bi se u najvišem redu klupa dobilo dvadeset stolica za kanonike, koliko ih sada ima, u drugom bi se redu sa svake strane još po četiri stolice kanoničke priredile za buduća vremena, ako bi se kada sva mjesta kanonička opet popunila, a dotle bi mogli tih osam stolica zapremati prevendari; zatim bi došle stolice prevendarske, i napokon klecala za onoliko klerika (n. p. dvanaestoškolaca), koliko bi ih moglo unutar stati. — Dakako kod takova razredjivanja klupa slabo bi se dalo što god upotrebiti od sadašnjih.

Držim, da bi se ovakvim preuredjenjem svetišta postiglo sve ono troje napried napomenuto pod *a*) *b*) *c*). Jer što se tiče *a*), stvar je očita. Ad *b*): veliki oltar postavljen onamo, gdje su sada tri stube, a bez zadnje mense manje mjesta zapremajuć imao bi krasan prostor pred sobom, cielu onu četvorinu, gdje su sada stolice magistarske i prevendarske, te bi se velika assistencija mogla slobodno kretati i podpuno razvijati; uz zidove liepo bi pristajale s jedne strane stolica biskupska s druge klupa misnička, i k tomu kredencije. Kako bi bili recitanti brevijara većma na okupu, mogao bi se i kor držati a bez prevelika napora grla i prsa, kao što sad biva, kad se u riedke petke recituje brevijar u koru. Klerici bi mogli svi u crkvu. Ad *c*): kako bi čitavo svetište bilo samo za jednu stubu od prostora laičkoga više a veliki oltar imao bi dvie tri stube, jamačno bi se u svetište navlastito pak na oltar liepo moglo vidjeti iz srednje ladje, pače i iz pobočnih, osobito tada kad klerici u klupah svojih kleče ili sjede. — Ulazak u svetište bio bi samo jedan, odozdol, bez ulazaka pobočnih.

Kad bi se svetište po ovom predlogu snizilo, trebalo bi dakako i raku ili sniziti ili pak — što bi po smjernom mnienju mojem bilo još bolje — posve dokinuti. Ako se ne varam, i stožernik-nadbiskup Westminsterski Manning ukopan je na groblju; i doista dolikuje, da duhovni pastir čeka uskrsnuća medju ovcami svojimi, i da se i na njemu izpuni: pulvis es, et in pulverem reverteris. Samim troškom na balsamovanje (preko 3000 fr.) dao bi se liep spomenik podići na groblju. U našoj prvostolnoj crkvi nema prostora za spomenike, pak tako će se slabo tko sjetiti pokojnika u raki sahranjenih.

Pregradjujući svetište po predlogu ovom, pridržale bi se sadašnje kleričke klupe i ograde (cancelli) oko njih, i može biti mozaični pod; od svega drugoga malo što.

Kod namještaja u svetištu kao i u obće u crkvi glavnu i odlučnu rieč imadu svećenici, upravitelji crkava; ali valja da znadu propise i naputke o tom, kamo što ide, i kolika ima biti višina, širina i dužina n. p. oltara, izpoviedaonice, itd. Umjetnici i zanatnici imadu samo izvesti stvar umjetnički ili vještački po naputku svećenikovu; inače ako se sve to prepusti laikom, možemo imati liepih n. p. oltara, izpoviedaonica, itd. ali na oltaru težko ćeš moći sve zgodno razpremiti što ide k misi, u izpoviedaonici sjedjet ćeš kao u dolapu ne mogući se okrenuti, itd.

Na posljedku neka mi bude dopušteno još ovo napomenuti: Njemački purisam u gradjenju i obnavljanju crkava, koji ište da bude sve „stylgerecht", već i u sámoj Njemačkoj mnogo popušta; isto tako biva i s onom težnjom, da se sve obnovi kako je bilo „prvobitno" (šta dakako malo koji zna) i da se kopiraju oblici starinski. Nešto malo odviše purisma bilo je, meni se čini, iz početka i kod obnavljanja naše prvostolne crkve; one dvie pobočne kapele, koje su uklonjene, nijesu bile, meni se barem čini, plod barbarstva nego nužde. Sve ima razvitak svoj, tako i liturgija katolička, pak prema tomu razvitku mienjaju se i zgrade, u kojih se ona obslužuje. U 16. stoljeću i navlastito poslie sabora Tridentinskoga došao je tabernakul opet na oltar; „u zbornih i stolnih crkvah na pobočnom oltaru u najpristojnijoj za to kapelici što više sakrivenoj svetištu radi svakidašnje službe koja se ovdje obavlja, da se presv. sakramentu ne okrenu ledja." Štiglić, Kat. pastir. bogoslovje, I. str. 404. Steta za one dvie kapele; ako nijesu odgovarale ostaloj gradjevini, mogle su se bolje udesiti; sad nemamo pravoga mjesta u sv. Kralju za Presveto.

dr. F. Iveković.

Viestnik.

Zagreb. (Dar prvostolnoj crkvi.) Preuzvišeni gosp. ban trojedne kraljevine obnašao je iz dohodaka izpražnjene nadbiskupske nadarbine zagrebačke za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke dozvoliti za godinu 1892. pripomoć u iznosu od 20.000 for. uz uvjet, da se primjeren dio te svote upotrebi za pregradnju sanktuarija i velikoga žrtvenika.

— (Biskupski jubilej sv. Otca.) Presvietli g. kapitularni vikar, biskup *Janko Pavlešić*, upravio je na presv. g. prelata i kanonika Dra. *Fr. Račkoga* službeno pismo, kojim ga moli, da mu, posavjetovav se sa nekojimi svećenici i svjetovnjaci iz Zagreba, mnienje svoje izjavi, kako bi se pedesetgodišnjica biskupovanja sv. Otca Leona XIII. dne 19. veljače 1893. u zagreb. nadbiskupiji najshodnije proslavila.

— (Književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu) umoljava slavna gradska i občinska poglavarstva, velečastne župne urede, povjerenike i članove društva, trgovce i razpačatelje družtvenoga koledara Danice, neka izvole razgledati sajmove u Danici oglašene te ih izpraviti. Ako je koji od tih krivo označen, ili ako se je tekom vremena dogodila koja promjena da se sajam prije ili kasnije obdržava, ili ako je koji na novo uveden: sbivše se možebitne promjene neka se izvole priobćiti upravljajućemu odboru, da se to u Danici za godinu 1893., na kojoj se već sada počima raditi, izpraviti uzmogne.

— (Svibanjska pobožnost.) Po navadi obdržavati će se i ove godine svibanjska pobožnost u crkvi čč. oo. Franjevaca u 6 sati poslije podne, u crkvi sv. Katarine u $^1/_2$7 sati i u crkvi čč. sestara milosrdnica u $^1/_2$8 sati.

— (Gradnja središnjega sjemeništa u Sarajevu.) Na sam veliki ponedjeljak, dne 11. travnja, kada se je baš slavio imendan slavno vladajućega pape Leona XIII., blagoslovio je presv. g. nadbiskup vrhbosanski dr. *Josip Stadler* mjesto, na kojem se ima graditi središnje svećeničko sjemenište i sjemeništna crkva, a po dovršenom blagoslovu uzevši lopatu (onu istu, koja je 25. studenoga 1884. poslužila, da se njome započmu temelji kopati za katedralnu crkvu sarajevsku) reče: „Po zagovoru sv. apostola Cirila i Metoda, kojim će sjemenište i ova crkva biti u slavu posvećena; po zagovoru bl. dj. majke Marije, po zaslugah Gospodina našega Isusa Krista, Sina Boga živoga, započimam gradnju ovoga svećeničkoga sjemeništa u ime trojednoga Boga Otca i Sina i Duha svetoga Amen.“ Iza toga oslovio je jošte presv. g. nadbiskup krasnimi riečmi arhitekta Josipa pl. Vancaša, graditelja Ivana Holza, sakupljene radnike, i radnja bješe odmah odpočeta. — Dao Bog, te bi taj znameniti posao što skorije bio sretno kraju priveden.

— (Darovi.) Družtvo za sveudiljno klanjanje presvetom oltarskom otajstvu u Beču darovalo je župnoj crkvi u Klancu jedan bieli pluvial, te jedno bielo i jedno crno misno odielo; a župnoj crkvi u Rudopolju misno odielo ljubičaste boje. Na tih darovih zahvaljuju se najusrdnije: za župu Klanac župnik Lovro Vidas, a za župu Rudopolje upravitelj župe Petar Jernejc.

Rim. (Dobrotvornost sv. Otca.) Prigodom uskrsnih blagdana podielio je sv. Otac u razne dobrotvorne svrhe 42.000 franaka. Ta svota stranom je razdieljena medju siromašne obitelji, stranom u ime priznanja i pohvale podieljene su iz nje nagrade učiteljem škola katoličkih i bivšim papinskim činovnikom civilnim i militarnim, stranom pak dobile su od tuda potrebnu opremu i miraz siromašne i vriedne djevojke.

— (Parnica Amalfitanova proti Oregli.) Ova parnica, o kojoj smo već prije nešto javili, svršila se je tako, da je kardinal Oreglia riešen od obtužbe i proglašen nevinim, a Amalfitano odsudjen je da plati sudbene troškove.

Francezka. (Odbor za prava papinska u Parizu.) Stvorio se je, nije tomu davno, u Francezkoj tako zvani *Comité des droits du Pape*. Njegovo je sielo u Parizu u ulici du Verneuil, br. 32. Tajnik spomenutoga družtva, pišući o njemu kardinalu Rampolli, javio mu njegovu svrhu i sredstva. Ono nije drugo van izpunjenje želje, izrečene u raznih kongresih i sastancih katoličkih, da se uzdrži i poveća ljubav Francezâ k Svetoj Stolici. Sastavljeno od laika, kojima su na pomoć dva svećenika, to družtvo ima za svrhu, da što bolje razjasni i prikaže nesnosni položaj, u kojem se nalazi papa, da odsudi takovo stanje stvarî te potakne katolike, da po svojoj najboljoj mogućnosti pružaju pomoć zajedničkomu otcu, koji je u tjeskobi. Medju sredstvima izbrajaju se hodočašća u Rim i u crkve Francezke, koje su postale znamenite zbog prisutnosti papâ, popularne konferencije, peticije na kompetentne oblasti, narodni i medjunarodni kongresi. Ima nade, da će se tako uzdržati uviek budna pažnja katolika na priedmet od tolike znamenitosti, kao što je sloboda i neovisnost papina. Tajnik rečenoga družtva, pošto je saobćio gosp. kard. Rampolli navedene stvari, primio je od njega 6. t. mj. ovaj odgovor: „Gospodine. Izviestio sam sv. Otca o sadržaju pisma, što mi ga poslaste. Čuvstva i odluke, što se tu nalaze izražene, dokazuju posebnu odanost Njegovoj osobi. Nj. Svetost dakle ne može nego ih pohvaliti i osokoliti, e se izvedu. U to ime sv. Otac udostojao se je podieliti apostolski blagoslov, koji prosite.“

Javna zahvala.

Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je za ukrašenje župne crkve u Klancu premilotivo darovati podporu od 100 forinti iz previšnjih Svojih privatnih sredstva; na kojem dobrostivom daru zahvaljuje se:

Crkveni odbor

Klanac-Pazarište 14. travnja 1892.

L. Vidas, župnik.

Joso Tomić. Joso Krpan.

Natječaj.

Za izpražnjeno mjesto rimokatoličkoga kućnoga duhovnika u kr. zemaljskoj kaznioni u Lepoglavi ovim se ponovno razpisuje natječaj do 18. svibnja o. g.

S ovim mjestom skopčana je plaća od 800 for. na godinu i stan u naravi.

Molbenice za to mjesto imadu se do naznačenoga roka propisanim načinom podnesti ovomu kapitularnomu vikarijatu.

U Zagrebu dne 22. travnja 1892.

J. Pavlešić s. r.
posveć. biskup, kapit. vikar.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 18. U Zagrebu, 5. svibnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Prva slovenska katolička skupština u Ljubljani.

Svaki pravi katolik od srca se veseli, kada vidi, kako se kod pojedinih naroda duh vjernika po duhovnim poglavarima i odličnim laicima bodri i potiče na obranu životnih i temeljnih načela, na kojima njihov religiosan i moralan život počiva, i na onu živu djelatnost u duhu vrhovne glave sv. oca pape, koja je nuždna toli u privatnom, toli u javnom životu. Ovakav živi duh i rad pojedinih naroda silno djeluje i na ostale narode i pokrajine, u kojima možda takav duh samo vegetira ili je silno omlitavio — —. Tko je pozorno pratio i prati onu, da se tako izrazimo, lavsku borbu katolika u Njemačkoj za vrieme kulturnoga boja i sada, taj se je uvjerio, da su njihovoj sjajnoj pobjedi, uz živu vjeru i njihov uzoran život, ponajviše dopriniele njihove katoličke skupštine. Jer se u njima, ne samo viši i niži kler, nego, što je od velike važnosti, i najučeniji i najuplivniji svjetovnjaci divno upravo natjecahu, kako će obraniti ne samo prava katoličke crkve u Njemačkoj, nego i prava svete stolice. Konfessionalna škola i njezini nadzornici, katolička štampa, kršćanska znanost i umjetnost, socijalni i katolički život i t. d.: — sve to bijahu predmeti, o kojima se živo, a i sa uspjehom, kako vidimo, razpravljalo. — Kako po Njemačkoj, tako i po drugim državama i pokrajinama, drže se i danas ovakove skupštine i sastanci, da se njima javno, pred čitavim svietom dade uztuk današnjemu pogubnomu za crkvu i državu liberalizmu i indiferentizmu.

Mi Hrvati, žalibože, niesmo jošte tako sretni, da bismo ovakove katoličke skupštine držali. Po svoj prilici ne za to, jerbo nam niesu tako potrebne, pošto u nas ide sve u najboljem redu. — — —

No kraj sve mlitavosti i mrtvila našega, jedno je ipak, što nas osobito raduje, i nekom, da rečemo, boljom nadom napunjuje, što se naime naša braća Slovenci odavna već dižu, i što u njima tako liepo buji i cvate duh i život katolički. Evo ljetos, kako nam prijatelj piše, obdržavati će se prva katol. slovenska skupština u Ljubljani u mjesecu kolovozu ili rujnu.

Pošto sam pak od istoga prijatelja baš ovih dana dobio i potanjih viestih o toj skupštini i pošto se neće na pose pozivati na tu skupštinu, neće biti sgorega ako i u „Katol. listu“ spomenem nekoje glavnije točke, jer se nadamo, da će tko god i od Hrvata željeti pribivati toj skupštini. A bilo bi dobro i koristno.

Skupština ova namienjena je u prvom redu za Slovence. No pristup imade svaki katolik, već po razmjerju praznoga prostora. S toga tko želi pribivati skupštini, treba da se pravodobno prijavi odboru za *„prvi slovenski katolički shod“*, da mu ovaj može po mogućnosti za mjesto se pobrinuti. A držimo, da bi najuputnije bilo, da se do konca mjeseca svibnja svatko prijavi, tko bi želio ići na skupštinu, uredničtvu „Katol. lista“, a odavle bi se upitalo, da li bi se moglo toliko mjesta dobiti koliko ih se javi. Prijatelj nam iz Ljubljane piše, da će obzirom na nas Hrvate nastojati, da nam po mogućnosti posluži.

Na skupštini razpravljati će se ovih pet točaka: škola, tisak, znanost i umjetnost, katolička narodna organizacija, socijalne stvari i katolički život. — Govornici, koji će na glavnoj skupštini govoriti, trebati će svoje govore prije predložiti samomu odboru. Dočim u pojedinim odsjecima prije glavne skupštine i medju njom, gdje imade referenat pripravljene resolucije zagovarati, može svatko govoriti za ili proti. — Banket biti će zajednički, na kojem mogu takodjer pojedini govoriti. To su glavne točke. Tko pak želi pobliže jošte o tom doznati, može

se upitati kod urednika „Katol. lista“, koga će pisac ovih redaka drage volje o svem obaviestiti.

Bilo bi vrlo liepo, i upravo željeti, kad bi se od nas Hrvata našao vrstan govornik, bilo svećenik, ili još bolje dobar katolik svetovnjak, koji bi u skupštini braće Slovenaca daj budi o kojoj spomenutoj točki govorio. I to bi bila ona prava katolička solidarnost, koja je vrlo potrebita. — Bog bi dobri dao te ova prva slovenska kat. skupština i za nas Hrvate što dobra doniela, pa kao što je duh i sila sa proroka Ilije prešla na Eliseja proroka, da tako predje i onaj živi katolički duh, koji će se pokazati na skupštini braće Slovenaca u Ljubljani, i na nas Hrvate. A braći Slovencima od svega srca i duše čestitamo i molimo dobroga Boga, da On muku i rad njihov blagoslovi, i svojim nebeskim darovima obilno naplati. **X.**

Imade li svećenik upliva na oporuku bolestnika?

(Priredio *J. K.* iz Novegradiške.)

Svećeniku je slobodno bolestnika sjetiti na oporuku, kako će naime sa svojom imovinom upraviti, ali imade slučajeva, gdje je dapače dužan i mora bolestnika na njeke dužnosti oprezním učiniti. To zahtieva naša služba i zahtieva kršćanska ljubav, da bolestniku u tom pogledu savjetom pomognemo. Ali se imademo strogo čuvati, da nam se nepredbaci kakova sebičnost ili koristoljubje od strane nasljednika, i moramo paziti, da se udovolji onim ustanovam svjetovnih oblasti, koje čine i pred sudom oporuku valjanom. Pak da po neznanju ili neopreznosti nezavedemo baštinike u bludnju, — s toga ću upravo spomenuti ovdje, kako bi se imao svećenik na selu u tom pogledu ponašati, jerbo mi selski svećenici često dolazimo u takav položaj, da nas župljani za savjet pitaju, a više puta takodjer mole nas, da im i oporuke napišemo.

Svaki je bolestnik više ili manje osjetljiv u svojoj boli, pak s toga su vrlo riedki, koji bi bez nagovora napisali oporuku, da se po svojoj saviesti pobrinu za svoju dušu i za svoju rodbinu. Ni jedan bolestnik neželi ino, no da se poslje njegove smrti ništa proti njegovoj volji neodluči; a da se svim mogućim zadjevicam i razpram u obitelji izbjegne, od potrebe je svakako, da se napravi valjana oporuka. A da ga na to sjetimo, — ako već učinio nije, — naša je dužnost, jerbo i Rimski ritual veli: „Si morbus gravior, vel cum periculo fuerit, aegroto suadeat, ut dum integra mente est, rem suam omnem recte constituat, et testamentum faciat.“ I to se mora dakle učiniti za dobe, dok je bolestnik pri sebi, a ne u nesviestnom stanju, da tako, uredivši dok je jošte u snagi sve ove stvari, uzmogne posljednje časove svoga života mirno i spokojno sprovesti, misleći na Boga i neizmjerno njegovo milosrdje napram grešniku. Zatim treba bolestnika na to sjetiti načinom, da i neosjeti, da je u pogibelji života, jerbo će inače izgubiti svaku nadu na moguće ozdravljenje, a tim bi ovo tegotnijim postalo.

Tom prigodom može mu svećenik ujedno u obće sve spomenuti, česa se imade držati kod sastavljanja oporuke. Ponajprije da podmiri ono, što po pravdi i pravici podmiriti mora, kao dug i povrat tudjega dobra, tudjih stvari. Ako imade nezakonite djece, koju je dužan uzdržavati i za njihov se odgoj brinuti, valja se u oporuci i njih sjetiti. Zatim dolaze na red dužnosti ljubavi, i to onim redom, kako je tko siromašniji i bliži u rodbinstvu; napokon ako je svećenik tečajem razgovora još koje druge okolnosti od bolestnika saznati mogao, valja i na te obzir uzeti. U pogledu pak dobrotvornih i pobožnih zapisa, svećenik je jedini kompetentan sudac, te ako bolestnik nebi u tom pogledu imao pravoga smjera, dužan ga je svećenik o boljem uputiti. „Si quid habeat alienum, restituat, et ad remedium animæ suae pro facultatibus, quod in Domino ei placuerit, disponat.“ Rit. R. — U današnje doba mnogi imućniji, a za timi se povedoše i niži razredi pučanstva, odviše drže do izvanjskoga sjaja i nepotrebnih troškova prigodom pogreba. Zar nebi bolje bilo, da se podpomognu siromašne crkve, škole, sirote i bolestnici? A što je najpotrebnije, da se ovakovi imućniji ljudi i za dušu svoju pobrinu, o tom se baš nečuje, ništa se nečini, a za vanjski sjaj, — čini se sve štogodj je moguće. U tom dakle pogledu treba svećeniku djelovati i na bolestnika uplivati.

Osim slučajeva, gdje je svećenik dužan po svojem zvanju na bolestnika uplivati glede oporuke, ili gdje bude za savjet upitan, nesmije se uplitati u druge stvari, ma da bi bio bud od koga uprošen, da ga preporuči ili zanj radi. To je jedan izmedj najnezahvalnijih posala, jer se tim gubi povjerenje kod bolestnika samoga, a izlaže se čovjek ruglu i prikoru od strane baštinika, jer ovi nisu nikada svi zadovoljni. Tu je najbolje bolestniku i baštinikom svjetovati, da si traže vještaka, koj će ih u toj stvari najbolje uputiti moći.

Sad nastaje pitanje, što je svećeniku uči-

niti na selu, gdje neima vještaka, pače niti pismenih ljudi, a kamo li takovih, koji bi neukoga bolestnika o čemu poučiti mogli? Kod nas prave oporuke redovito obćinski bilježnici, ili u obće tko od obćinskoga poglavarstva, a naročito pak javni bilježnik ili tko drugi od kot. suda. Nemože li se nitko dobiti od ovih zbog udaljenosti, ili pogibelji za bolestnika, tad može i sam svećenik u potrebi pomoći bolestniku, da učini valjanu oporuku, pače i napisati ju, no treba da se pri tom drži ustanova i formalnosti, odredjenih u našem gradjanskom zakonu.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 15.

Nauka onim, koji psuju i proklinju bližnjega.

U 12. paragrafu naveo sam razne vrsti grieha, koji se čine u gostionah i sličnih mjestih. U ovom paragrafu protumačiti ću pobliže zlobu i težkoću onih grieha, da se napune straha oni, koji ih počinjaju. Govorio sam već prije o pijanstvu i bezstidnosti. Sada ću govoriti o psovkah, kojimi prostiji puk običaje psovati svog bližnjega.

Naš hrvatski seljak običaje zlo željeti bližnjemu ovimi ili sličnimi izrazi: *madron i grčevi te popali, striela te ubila, vrag te uzeo . . . dao . . . stvorio* itd. itd. Ne ima dvojbe, da su to smrtni griesi, kad proizlaze iz dubine srca i kad se promišljeno izgovaraju, a tim su manje ili više težki, čim je manja ili veća dužnost ljubiti bližnjega, koga dotičnik psuje. Vrlo je težak grieh, ako se ove kletve rabe protiv otca, majke, žene, djece, poglavara, a osobito protiv vladara ili svećenika, koje moramo iz više razloga osobitim načinom ljubiti. Osobito je težak grieh, ako takvom psovkom psuje čovjek samoga sebe, jer u redu ljubavi jest svahomu prva njegova osoba. Kad je Isus zapovjedio, da ljubimo bližnjega, *nije naložio, da ga ljubimo više nego sebe, već kao sami sebe.* Isus nas je hotio podučiti, da ljubav prema nam samim mora biti primjer, kako moramo ljubiti bližnjega.

O težkoći ovih grieha valja ono isto, što i o drugih smrtnih griesih, koji su tim veći, čim su otežkujuće okolnosti veće. Izkusio sam, da je vrlo koristno sjetiti pokornika na ludost ovoga grieha. Ljudi obično psuju, kad su srditi ili neuztrpljivi. Takove pitam: Ima li veće ludosti? Vaši protivnici čine vam maleno vremenito zlo, a vi činite duhovno zlo, jer smrtno griešite. Krasna osveta! Da vas njetko nožem ubode, a vi da si u srditosti porinete nož u srce, te morate uslied toga umrieti, zar ne bi ljudi rekli: *ovaj bijaše veliki ludjak?* Ovakova je, pače još veća vaša ludost, kada bližnjega psujete u srditosti ili iz osvete.

Pomislite takodjer, da često stigne vremenito zlo upravo onoga, koj ga drugim želi, a to se lahko i vam dogodi. Slobodno je i s ovim sredstvom potaknuti pokornika, da se čuva grieha. Ja iskreno priznajem — ne gledeć na grdobu grieha — da bi se smijao, da mene ovako psuju ljudi, jer naše dobro ili zlo ovisi od Boga; Bog pako ne da se sklonuti željom bezbožnika, da drugomu zlo i nesreću pošalje. Ob ovakovih psovkah može se reći: *želje ludjaka ne budu uslišane.* Nu često stigne zlo onoga, koj ga drugomu želi. Doživio sam u kratko vrieme više takovih slučaja. Mnogi si je slomio nogu ili ga je stiglo drugo kakvo zlo, koje je bližnjemu želio. Zar nije još veća ludost ljudi, kad psuju, prem sve ovo znadu?

Osim ovih imade još njeka druga vrst psovaka, kojimi se osobito žene služe, kad psuju svoje muževe i djecu. „*Sveti Bože, kad ćeš ga uzeti? Dobri Bože, primi ga k sebi u nebo* itd. Ove rieči čine se dobre, kao da se s njimi u istinu želi najveće dobro, naime nebesko kraljestvo. Nu zavirimo u srce i nakanu ovakovih majka. Da dodje angjeo onaj čas, kad psuju, te im rekne: *Bog će vas uslišati*; *On će uzeti u nebo vašu djecu, nu tek poslie 20, 40, ili 60 godina, dok zasluže veću slavu na nebu.* One bi se preplašile, da čuju ovu viest. te bi kazale, ako ne jezikom, a to u srcu: *to ja ne tražim*; *ja bi se ih rado sada riešila, jer ne mogu više nositi taj križ.* Vam dakle nije za duševno i vječno dobro djece, već bi se rado riešili briga, koje vam prouzročuju; vi im dakle želite smrt, prem rabite rieč nebo, jer znate, da mogu u nebo doći tek poslie smrti a vas riešiti briga, križeva i jada. Vi im dakle želite najveće vremenito zlo, samo da se oslobodite brige i jada, što su mnogo manja zla. Pazite dakle, da ovakovimi željami ne učinite smrtni grieh, jer njimi griešite protiv ljubavi bližnjega.

Nu jer si žene prisvajaju uz druge stvari i pobožnost, pozivajuć se na poznatu crkvenu molitvu *pro devoto femineo sexu*, za pobožni ženski spol, (nu ove rieči protežu se samo na one, koje su se posebnim načinom zavjetovale Bogu n. pr. duvne), biti će koristno, da ih ovdje podučim o pravoj pobožnosti. Pobožnost, po nauku sv. Tome i svih crkvenih otaca i bogoslova, nije ništa drugo, već duša pripravna dragovoljno činiti sve, što Bog hoće i što mu se dopada; a Bogu se ništa tako ne dopada i nijedna stvar ne nosi tako izraziti biljeg božanske dopadnosti, koliko izvršivanje božjih zapoviedi i dužnosti svog stališa. Tko ne zna, da je jedna od glavnih dužnosti i tereta ženitbenog stališa baš uztrpljivo podnašanje hira i muka od strane muža i djece? Vi ste zadovoljne kad možete ciele ure sprovesti u crkvi, brbljati s prijateljicami, a možda i ogovavati ovu ili onu osobu, a ne marite zato, što zaboravljate i zapuštate svoju obitelj protiv obiteljskih dužnosti! Vi si utvarate, da ste postale savršene kršćanke, ako ste njekolikoputa

uzdahnule, njekoliko suza prolile, njekolikoputa udarile se u prsa, a medjutim smrtno sagriešite: i kad pomišljate, da ste već u trećem nebu, u istinu možda niste daleko od pakla.

Ako u istinu težite za pravom pobožnošću (a za tim morate težiti), tada promislite, što je za vas Isus pretrpio. Pomislite na skrajnje siromaštvo, u kojem se je htio roditi, živiti i umrieti: pomislite na muke, nepravde, prostote i klevete, koje je pretrpio: pomislite na bič, trnovu krunu, na križ, koj je nosio, prem nedužan, svet i Bog, te recite sama sebi: *Mogu li se prispodobiti muke od mog supruga, brbljanja susjeda, težkoće od djece, s bičem, s klevetami, s trnovom krunom, s čavli i Isusovim križem? Mogu li se ja grješnica mjeriti s Bogom, koj je radi mene razpet? Isus Krist morao je, da unidje u nebo, živiti kao najveća sirota, pače je morao umrieti na križu: a ja si utvaram, da ću se spasiti, prem ugodno živim i prem imam svega, što mi srce želi?* Ovakovimi misli nastojte se potaknuti, da uztrpljivo živite i podnašate težkoće svog striša. Ako budete to činile, tad znajte, da ćete biti savršenije od onih njekih žena, koje misle, da su žive svetice, ako svaki dan slušaju više sv. misa, ako se tri, četiri puta na tjedan, a možda i svaki dan pričeste: a težko onomu, koj bi im samo nešto nepoćudna učinio, koj bi im rekao samo jednu uvriedljivu rieč, ili koj ih ne bi poštivao! Sirote žene! pobožne su, nu ne kako Bog hoće, već kako hoće njihova oholost.

(Dalje će sliediti.)

Izpovjedne cedulje.

(P. Leber.)

U nadbiskupiji zagrebačkoj, a i po drugih biskupijah, starodavni je običaj da župnici pred korizmu svojim župljanom izpovjedne cedulje diele. Timi ceduljami daje se dozvola, da se župljanin može izpovjediti. Prije nego li župnik dade cedulju, mora se osvjedočiti, je li dotičnik dovoljno podučen o sakramentu sv. pokore i presv. pričesti, zatim da znade najobičnije molitve i najvažnije stvari iz katekizma. U tu svrhu naznači dane te jih s propovjedaonice oglasi, kada imadu župljani po cedulje doći, te prije nego jim podieli, pita pojedince svakoga molitve i kršćanski nauk. Kod mladeži valja taj izpit strogo obaviti, a kod odraslih i starijih, za koje zna da su dovoljno podučeni u vjerskih istinah i da znadu moliti, može jim i bez izpita dati cedulje ili jim poslati. Onaj, koj je dužan svake nedjelje i blagdana na kršćanski nauk dolaziti, taj mora doći i na izpit, a to su po odredbi koncila tridetinskoga „pueri“, naime mladež do 16. ili 18. godine, ili, kao što je hvalevriedan običaj, sva mladež, a kako Benger spominje, u gdjekojih krajevih svi župljani. (Benger past. ed. 1872. p. 179.) Iz toga se ujedno razabire, da župnik mora svake nedjelje i blagdana podučavati u molitvah i u kršćanskom nauku; jer što će pitati dieleć cedulje, ako nije podučavao, tà valjda neće onda učiti? To nebi imalo smisla, a tada i nedospieva da uči. Mimogred spominjem, da je za obuku u kršćanskom nauku najzgodnije vrieme prije poldanje sv. mise; jer poslje podne nije mladeži tako lahko doći, osobito iz udaljenih sela, a naročito ako je bila kod poldanje mise, jer kad od poldanje mise ode kući, težko da bi dospjela opet k večernji doći, a svakako je bolje da dolazi k misi nego li k večernjici. I biskup Thauszy (Const. p. 160.) tako preporučuje. Njeki su župnici pokušali da uvedu poslje podne obuku u kršćanskom nauku; ali jim većinom nije to pošlo za rukom.

Kako se imade u korizmi izpit obavljati, liepo su u ovom listu razpravili Gjuranec god. 1886. i Josip Vinodolski god. 1889., te zato neću ovdje onoga opetovati. Ako tko nebi bio dovoljno podučan u kršćanskom nauku i nebi znao molitava, neka mu dušobrižnik uzkrati cedulju. Kao što se je mogao svaki osvjedočiti, to djeluje silno na mladež, i zato su mladići i djevojke žalostni, a donjekle jih je i stid, ako nedobiju cedulje, te mole da jim se dade cedulja, a oni da će već naučiti, što nisu znali. Razborit će svećenik u mnogih takvih slučajevih dati cedulju, ako najpotrebitije iz kršćanskoga nauka znadu; uzkratiti će pako, ako su isti bili nemarni u polazku crkve ili ako su inače nehajni za kršćanski nauk. Odraslim će dušobrižnik redovito dati cedulju; jer dok su mladji bili, dužnost je bila župnikova da jih nauči i poduči, a kad predju te godine, težko jih je prisiliti da što nauče. Takovim kad bi se uzkratila cedulja, otišli bi drugomu svećeniku, koj bi jih bez cedulje izpovjedio, ili što bi žalostno bilo, takvi se nebi izpovjedili, a ipak jim je potrebna izpovied. Pogriešio bi svaki onaj, koj svomu župljaninu nebi zato cedulje uručio, jer nije namirio lukno, štolarinu ili ini dug župniku, ili morda zato, što je župnika u čem uvriedio. Izpovjedne cedulje nisu potvrda za namirni dug, a ako je svećenika uvriedio, baš takovomu i jest potrebita izpovied, a ne da mu se uzkraćuje. U gradu obično nedolaze po cedulju, jer mladež polazi školu i obavlja izpovied s dozvolom svojih vjeroučitelja, a odrasli su podučeni u kršćanskom nauku te se izpovjedaju bez cedulje ili se i neizpovjedaju. Ali imade u gradu sluga i služkinja, a i još gdjekoga, koj bi trebao biti izpitan iz kršćanskog nauka, zato će župnik i u gradu obznaniti, kada se može doći po cedulje. Ako i nedodju, neće moći reći, da se u gradu nediele cedulje, pa onda neće ni krivoga zaključka izvadjati veleći, kad se nedaju cedulje, netreba se niti izpoviedati. Treba da se po svih župah diele cedulje, jer što će reći župljani, kojim se cedulje nediele? Reći će: kako to da se u susjednoj župi dobivaju izpovjedne cedulje a kod nas ne; zar nismo iste vjere i zar neimamo iste dužnosti? Prem se samo sobom razumieva, da za izpovjedne cedulje nepripada nikakova nagrada:

to su se ipak dogadjale u tom njeke neurednosti. Tako se tuži duhovni stol zagrebački godine 1852. br. 840., da prigodom dieljenja izpovjednih cedulja gdjekoji župnici zahtievaju, da jim mužkarci i ženske težačke poslove obavljaju, a njeki župnici da se izvezu u filiale i ondje za gošćenje prave župljanom suvišan trošak. I blagopokojni kardinal Mihalović tuži se godine 1871. br. 2797, da mu dolaze tužbe, što njeki župnici prigodom korizmenih izpita zapoviedaju onim koji su na izpit došli, da rade težački posao. Bilo je njekada, da su gdjekoji župnici u to ime, što su dolazili u sela dieliti cedulje, zahtievali težake za svoja polja, jer da su na taj način župljanom učinili uslugu. Al su i župljani bili mudri, te su rekli, da oni vole dolaziti u župni stan po cedulje, a župnik netreba se mučiti k njim dolaziti, njim da je lakše doći na čas u župni stan, nego cieli dan po suncu raditi.

S izpovjednom ceduljom dobio je župljanin punomoć, da se može izpovjediti ili pred domaćim ili pred drugim svećenikom. U tu svrhu pozivaju župnici u korizmeno vrieme susjedne župnike, da se može župljanin i pred stranjskim svećenikom izpovjediti. Iz toga nesliedi, da se župljani samo onaj dan mogu izpoviedati, a druge dane da domaći župnik neizpovieda; domaći župnik dužan je svaki dan biti pripravan, izpoviedi slušati. Župnik, koj nepoziva susjednih svećenika, nemože zabraniti, da župljanin u drugoj župi obavi uzkrsnu izpovied. Benger navodeć sv. Liguorija opaža, da se župljanin u uzkrsno vrieme i proti volji svoga župnika smije kod svakog izpovjednika, koj je aprobiran, izpovjediti. (Beng. 241.) To isto veli i Gury (Ed. Rat. 1868. p. 662.). I naš pastoralista Štiglić, tumačeć rieči IV. lateranskoga koncila „proprio sacerdoti“ veli u opazki II. p. 241. n. 7. ovo: „razumieva se svećenik odobren za izpoviedanje.“ A i neima opravdanoga razloga, kojim bi župnik mogao siliti, da se župljanin baš kod njega mora izpovjediti; ali može biti važnih razloga, zašto pokornik voli pred drugim sv. izpovied obaviti, da mu izpovied bude valjana. Izprva je doduše bila intencija i propis crkve, da se svaki župljanin kod svoga župnika izpovjedi; ali običajem i odlukami papa: Aleksandra IV., Ivana XXII. i Klementa VIII. dozvoljeno je izpovied obaviti pred svakim aprobiranim svećenikom. (Linz. Quart. 1887. p. 119.) Istina je doduše, da je liepo, kada župljanin sakramenat pokore pred svojim duhovnim pastirom ovrši i primi i da župljani odviš neidu izvan svoje župe: ali kratiti i zabranjivati taj sakramenat pred drugim svećenikom ovršiti, jest posve neumjestno. Provincialni koncil u Westmünsteru g. 1852. naročito je izjavio, da svećenik nesmije od sebe odbijati pokornike iz tudje župe, a provincialni koncil u Kölnu g. 1860. zahtieva, da župnik najmanje jedanput i to oko uzkrsa dozove druge susjedne svećenike, koji će vjernike izpoviedati. Sv. Terezija rekla je: „Mnogo zla može duh tmine nanieti, kad se izpoviedi sila čini.“ Misionar P. Thill veli, da prigodom misija može se od pokornika čuti gdje se tuže, da su se tečajem godina nevaljano izpovjedili, a to zato, jer su se stidili pred svojim župnikom njeki grieh izpovjediti. Ovi isti upitani, zašto se nisu pred drugim svećenikom izpovjedili, odgovaraju obično: „Bojao sam se, da je župniku neugodno ako se pred drugim izpovjedim.“ (L. Q. 1892. p. 320) U Americi je dozvolom biskupovom u njekih krajevih u običaju, da susjedni župnici u korizmeno vrieme na njekoliko dana župe izmiene i tada pozovu vjernike da prime sakramenat pokore. Profesor Dr. Skočdopole pripovieda izmedju ostaloga pripovjedku, koju ću ovdje u kratko spomenuti. Njeki revni svećenik izpoviedao je od rane zore do poldana, te je bio veseo kad je posljednjeg pokornika izpovjedio. Izadje iz izpovjedaonice, dodje u sakristiju, ali ondje ga čeka još jedan pokornik. Svećenik ga nemilo upita da li spada u njegovu župu, i kad mu ovaj odvrati da nespada, htjede ga odpraviti, ali se kašnje predomisli i rekne mu neka obavi sv. izpovied. Kad se je pokornik izpovjedio, uvidi svećenik, da je pokorniku bilo skoro nemoguće pred domaćim se župnikom izpovjediti. Župnik može od onoga župljanina, koj se je u tudjoj župi izpovjedio, zahtievati, da mu od dotičnog župnika donese potvrdu o obavljenoj izpoviedi, na kojoj potvrdi ima biti upisano ime i prezime župljanina. U čijoj župi borave na njeko vrieme žitelji iz Kranjske, mogao je župnik opaziti, da ovi polazeć u svoj dom, redovito traže potvrdu o obavljenoj izpoviedi, da ju mogu svome župniku uručiti. U selskih župah obično se svi izpoviedaju i pričešćuju, i župnik to lahko znade dieleć izpovjedne cedulje, pričešćujuć sâm i dobivajuć potvrde od stranjskih svećenika. I u trgovištih lakše mu je znati tko se je izpovjedio, ali u većih gradovih to je teže znati i nemože biti kontrole. Župnik zabilježi u knjigu „stanja duša“ kod svakoga župljanina za pojedinu godinu, je li se je izpovjedio ili nije. Čuvati će se svaki, da s propovjedaonice poimenice neoglasi onih, koji se nisu izpovjedili, nego će nastojati u propoviedi razložiti u obće, kako je dužnost svakomu, da se izpovjedi, a zgodnom prilikom reći će župljaninu liepim načinom u četiri oka, neka primi taj sakramenat. Kod onih, za koje za sigurno znade, da jim je uzalud o tom govoriti, neće jim privatno govoriti. A što onda, ako tko umre, a da se nije ni pred smrt izpovjedio niti ob uzkrsu? Ima li se takovim crkveni pogreb uzkratiti? Poznati moralista Müller u linačkom časopisu (g. 1883. p. 501.) opominje, neka se kod pokopa prestrogo nepostupa, ako župnik zazbilja nije osvjedočen, da je dotičnik bio očiti i tvrdokorni grješnik, što je obično težko dokazati. Takovi, ako nisu bili za života gorljivi kršćani, mogli su se u zadnjem času Bogu obratiti i pokajati. Neka jim Bog sudi, škodili su si sami. Nezaboravimo ni na to, da i ovi inače mlaki kršćani vidjevali su se u crkvi, da su doprinosili namet za popravak crkve i župnog stana, pa kao što rekoh, ako nisu bili baš javni grješnici i

na sablazan drugim, može jim se crkveni pogreb dozvoliti.

Ovom razpravicom ujedno sam odgovorio na pitanje, zadano za ovu godinu iz pastirskog bogoslovja.

Kakav ima biti portatil?

U župnoj crkvi X. imade dva različita portatila iliti prenosna žrtvenika. Jedan je skoro sav od drva, jer samo od ozgor na sredini imade kamenitu pločicu veliku od prilike kao što je palla. Drugi je, može se kazati, na pol od kamena a na pol od drva, jer gornja strana je od kamena a doljnja od drva; oboje pako spojeno je drvenim okvirom. U jednom i drugom portatilu nalaze se sv. moći od ozdol, i to u izdubku medju kamenom i drvom, te su zatvorene drvenom daščicom, a ova opet zapečaćena. Sad me pita župnik, koji je od ovih portatila bolji, jer da je nakanio kupiti još jedan za žrtvenik sv. Roka, što si ga je nedavno naručio. Na to odgovaram, da nijedan od spomenutih portatila ne valja.

Evo tomu dokaza.

1. Portatil mora biti od kamena, i to barem tolik, da može na njem stati hostija i veći dio kaleža. Rubrika misala veli: „Altare, in quo Missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum . . . vel saltem *ara lapidea* . . . quae tam ampla sit, ut Hostiam et majorem partem Calicis capiat.“[1]) Na onu pako malu kamenitu pločicu, koja je velika kao palla, može se staviti jedva hostija s patenom, a kamo li još i veći dio kaleža. Imadu li se na portatilu posvetiti još i čestice za pričest vjernika, to onda portatil mora biti mnogo veći.

2. Grob, u kojem se nalaze sv. moći, ne smije se zatvarati drvenom daščicom već samo kamenitom pločom. Biskup Bergamski pitao je zbor za sv. obrede: „Nonnullae altarium sacræ mensæ portatiles ita sunt constructæ, ut in ipsis Reliquiarum sepulchrum *non parvo lapide* sit obtectum... Quaeritur an istae sacrae mensae altarium tolerari possint? S. R. C. 16. Sept. 1881. respondit: *Negative.*“ (Acta S. Sedis. Vol. XXI. pag. 702.) Na upit pako Severnya biskupa sv. Ivana u Americi: „Utrum ex quocumque lapide confici possit operculum sepulchri, an vero debeat esse marmoreum?“ odgovori zbor za sv. obrede 15. pros. 1882.: „*Affirmative* ad primam partem, dummodo sit vere lapis naturalis: ad secundam provisum in prima.“ Zbor za sv. obrede je i inače više puta odgovorio, da se imadu na novo posvetiti svi oni portatili, u kojih sv. moći nisu zatvorene pločicom od kamena. (Izp. Lehmkuhl, Theol. Moralis, tom. II. n. 226.)

3. Da se pako sv. moći ne smiju zatvarati u izdubku medju kamenom i drvom, već u grobu u kamenu utesanu, vidi se iz ove odluke. Poznati svetohipolitski biskup Fessler bio predložio zboru za sv. obrede ovu dvojbu: „Altaria portatilia plerumque talia sunt, ut ex duabus partibus constent, et quidem pars superior est lapis, pars inferior est lignum, et inter lapidem et lignum in quodam concavo spatiolo positae sunt reliquiae sanctorum, quae proinde ex una parte lapidem, ex altera parte lignum tangunt, adeo ut sepulchrum pro dimidia parte ex lapide, pro altera dimidia parte ex ligno formetur.[1]) Quaeritur an haec altaria in usu retineri possint? S. R. C. 31. Aug. 1867. respondit: Altaria portatilia, ut describuntur in dubio, admitti nequeunt, *sed reliquae recondendae sunt* **in sepulchro intra lapidem effosso,** *et claudendae cum parvo operculo ex lapide etiam effosso*“ (Izp. Lehmkuhl n. n. mj.).

4. Napokon da grob, u koj se zatvaraju sv. moći, imade biti od ozgor'a ne od ozdol, odlučio je zbor za sv. obrede 24. Novembra 1885. (Izp. Nouv. Revue théol. t. 18. p. 368.), a odgovori tako i 31. ožujka 1887. na upit biskupa Koppa u Fuldi: „Num in posterum sepulchrum Altaris portatilis *in medio* tabulae lapideae effodiendum sit? S. R. C. respondit: *Affirmative.*“ (Acta S. Sedis Vol. XXIII. pag. 62.) A to je propisano za to, da naime hostija i kalež dodju nad sv. moći. — Medjutim je zbor za sv. obrede izjavio, da je smjeti ovako manjkavim portatilima služit se do nove posvete (Izp. Ephem. liturg. t. 1. p. 363.).

Portatil dakle ima biti četvorna kamenita ploča u promjeru od kakvih 35—37 cm. Od ozgor na sredini ima biti izduben grob, u kojem su zatvorene sv. moći kamenitom pločicom. Dodje li portatil za uviek u žrtvenik, tada ne treba nikakvog drvenog okvira. Mora li se portatil s jednoga mjesta prenašati na drugo, tada može imati okvir debeo kakva 3—4 cm., nu i u ovom slučaju bolje je, da ga nema, pošto može misnik i ne znajući staviti hostiju i kalež na okvir, a to se ne smije, jer okvir je jedno drven a drugo ne spada na portatil, koj ima biti od jedne jedincate kamenite ploče. Biskupskoga pečata ne treba, nu može biti.

Toliko za ravnanje i drugoj gospodi svećenikom, da si nabavljaju samo takve portatile, koji odgovaraju crkvenim propisom.

Dr. M. Štiglić.

Odnošaji u župah, gdje su pomiešani rimokatolici i unijati.

Štovani naš prijatelj, župnik i vicearhidjakon biskupije križevačke u Žumberku, poslao nam je sliedeća pitanja, te želi, da mu se razjasne:

„U našem kraju izmiešani su mjestimice unijati sa rimokatolici tako, da ima unijata, koji stanuju na teritoriju

[1]) Ritus celebrandi Missam, tit. XX.

[1]) Upravo ovaki portatili, kao što ih je opisao Fessler, nalaze se sploh i u nadbiskupiji zagrebačkoj, te imadu od ozdol grob zatvoren drvenom daščicom.

župe rimokatoličke i opet ovih na teritoriju župe unijatske. Župe jednog i drugog obreda udaljene su (jedna od druge) po pol, jedan i preko jednog sata. Ima opet unijata naseljenih po dva i tri sata daleko od matere; kašto su oni u sv. Jani i ovdje u Metlici itd. — Pitanje je sada kako imadu dušobrižnici jednog i drugog obreda postupati, kad jim se žene ovakvi vjernici nastanjeni na teritoriju druge župe i drugog obreda? Vjenčati ovakve vjerenike ima bez dvojbe župnik njihova obreda; nu kako je s ozivi? da li i tu obred odlučuje? Po mom mnienju navieštati ovakve zaručnike jedan i drugi ima pravo a i mora. Mora vlastiti župnik, jer pod njegovu župu spadaju, a mora župnik drugoga obreda valjda još više, jer u njegovoj župi stanuju. — Na ova pitanja imaj dobrotu putem „Kat. lista" ili sâm odgovoriti il jih preko drugog vriednog gospodina nedvojbeno razjasniti dati."

Kao odgovor na te prijateljeve upite saobćujemo odluke, što ih je izdala *S. C. de Propaganda Fide 6. oktobra 1863. uredjujući odnošaj katolika i sjedinjenih u crkvenoj pokrajini Lavovskoj*, jer te će odluke stavljena pitanja a i koješta drugo najbolje razjasniti.

C. Sub respectu administrationis sacramentorum.

a) „Nullus sacerdos proles alterius ritus baptisare praesumat, nisi necessitas aut periculum mortis infantis aut hyemis inclementia, locorum distantia, itineris difficultas obstent, quominus baptisma a proprio sacerdote administrari possit. Baptismus autem in hisce rerum adjunctis collatus nullo modo ritus mutationem involvit, neque ad hujusmodi mutationem ullum praetextum aut colorem praebere poterit. Quilibet baptismum in praedictis necessitatis aut gravis difficultatis circumstantiis peragens sacerdos utatur rituali sui ritus. Sacerdotes vero rutheno-catholici proli ad latinum ritum spectanti sacramentum baptismi in iisdem commemoratis casibus administrantes, etiam confirmationis sacramentum conferre nullatenus audeant sub poena suspensionis a divinis ipso facto incurrendae, salvis aliis poenis arbitrio Episcopi infligendis. Actus autem baptismi in necessitate vel gravi difficultate, ut supra, collati inscribatur in libro separato pro baptismo prolium alterius ritus, atque in eo adnotetur, quod baptisata proles ad alium ritum pertineat. Demum de collatione hujus baptismi respectivus parochus via officiosa irremore informetur."

b) „Fideles utriusque ritus apud sacerdotem latini vel rutheni ritus a suo episcopo Ordinario adprobatum peccata sua confiteri et beneficium sacramentalis absolutionis valide ac licite obtinere possunt. Sacram vero communionem nemo aliter ac in suo ritu sumat, scilicet latini sub una specie ac in pane azymo, rutheno-catholici sub utraque specie et in pane fermentato."

c) „Matrimonio benedicit secundum antiquissimam in diœcesibus nostris vigentem consuetudinem parochus sponsæ. Idem quoque in matrimoniis mixti ritus, ubi sponsorum unus est ritus latini et alter ritus rutheni, servandum, et talia matrimonia a parocho sponsæ benedicenda sunt, nisi ambo sponsi contrarium petierint. In benedicendis talibus matrimoniis tempus sacratum quod in utroque ritu diversum est, observari debet, et ne conscientia alterutrius sponsi lædatur et aliis fidelibus scandalum præbeatur, cavendum quoque est, ne benedictio matrimonii in diem jejunii in hoc vel in altero ritu præscripti incidat."

D. Sub respectu ineundorum matrimoniorum.

a) „Matrimonia inter rutheno et latino catholicos præpedire non licet. De talibus vero matrimoniis ineundis proclamationes in ecclesiis utriusque ritus omnino instituendæ, nonnisi tunc promulgari incipiant, si sponsi utriusque ritus conditiones lege præscriptas impleverunt. Eo fine sponsus a suo parocho scripto exaratam contestationem expetat, qua confirmetur, omnes præscriptas conditiones ex parte sponsi esse adimpletas, et inchoandis proclamationibus intenti matrimonii nil obstare. Hanc constetationem parocho sponsæ admanuabit, et similem contestationem intuitu sponsæ ab eodem obtentam parocho suo adferendam habet. Acquisita hoc modo certitudine de adimpletis conditionibus, uterque parochus ad inchoandas proclamationes procedat.[1]) Graviter reprehendatur sacerdos proclamationes ideo protrahens aut impediens, quod pars ad ejus ritum spectans alterius ritus sponsum sive sponsam sibi elegerit, aut qui ex hac causa testimonium bannorum sine mora extradere aut demum tali testimonio non producto, matrimonio benedicere præsumat."

Viestnik.

Zagreb. (Kapitularni vikar.) Nj. c. i kr. apostolsko Veličanstvo previšnjim riešenjem od 15. travnja 1892. uzelo je na znanje po prvostolnom kaptolu zagrebačkom sede vacante obavljeni izbor posvećenoga biskupa i velikoga predstavnika Janka Pavlešića kapitularnim vikarom nadbiskupije zagrebačke.

— (Zastupnik u zagrebačkom školskom odboru.) Preč. kapitularni vikarijat imenovao je svojim zastupnikom u zagrebačkom gradskom školskom odboru g. dra. Matiju Matinu, župnika kod sv. Petra u Zagrebu.

— (Promjene u nadbiskupiji.) Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: Ferdo Heffler iz Mahićna u Novigrad (kod Koprivnice); Karlo Slapničar iz Lopatinca u Selnicu; Valentin Kraljić iz Selnice u Podturen; Matija Dolenec iz Sv. Ivana Zeline u Ludbreg.

[1]) A scienimo, da i u slučaju, kada su oba vjerenika rimokatolici ili unijati, ima ih ozivati i onaj župnik, komu pripadaju, i onaj, u kojega teritoriju borave.

— (Darovi.) Za popravak Franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda: Juraj Dolenec 2 for. Rum. 1 for. M. Belavić 1 for. Hagenauer 1 for. Katkić 2 for. Kaiser et Lux 4 for. Pajanović 1 for. Šl. 1 for. A Dobranić 1 for. Dumičić 3 for. S. Bulvan 1 for. E. i S. 1 for. P. Nikolić 1 for. F. Sollar 3 for. A. 1 fr. Borševič 1 for. Peklar 50 nov. Czerovski 1 for. Maurović 1 for. Mazzura 1 for. N. N. 50 nov. M. J. 1 for. 50 nov. P. 1 for. Dr. Dočkal 1 for. Fr. Kodrić 1 for. Ivan Petrovečki 1 for. Fr. Majerić 1 for. Fr. Ferković 2 for. N. N. 3 for. J. F. 50 nov. N. Horvat kanonik 5 for. Amruš 5 for. N. 1 for. N. 70 nov. Josip Bračun 1 for. N. N. 50 nov Vojnović 1 for. Salopek 1 for. N. N. 1 for. Fr. Pev. 1 for. D. N. 1 for. Pl. 1 for. Prof. Pavić 1 for. Vučinec 50 nov. Utiešenović 1 for. N. N. 2 for. A 3 for. Kir. 50 novč. Medv. 50 novč. Šuller 1 for. Lapuš 1 for. Fr. Vandli 2 for.

Svim velodušnim darovateljem se srdačno zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

— (Treća obćenita katolička austrijska skupština.) Austrijski katolici držati će ljetos svoju treću skupštinu u Linzu. Sastanak početi će 8., a zaključiti će se 11. augusta. Imati će četiri svečane javne i dvie tajne sjednice, a uz to će se viećati svaki dan u odjelnih sjednicah.

— (Katoličko sveučilište u Autriji.) „Linzer Volksbl." imao je nedavno uvodni članak o neobhodnoj potrebi katoličkoga sveučilišta u Austriji. Medju ostalim veli se tu: „. . . Mi moramo konstatovati, da mi od bezkonfesijonalne države nikada ne možemo očekivati katoličko sveučilište, da s toga, ako igdje, a to je ovdje nuždno, da si sami pomognemo. Država će se pozivati na postojeća sveučilišta, tvrditi će, da je znanost universalna a ne konfesijonalna, te će zaniekati nuždnost, pače umjestnost katoličkoga sveučilišta. Zaista od moderne, bezkonfesijonalne države i ne možemo se nadati drugomu odgovoru, jer ona bi morala proti svomu načelu odlučiti, kada bi htjela zagovarati ili ćak podupirati znanstveno djelo, koje nosi obilježje konfesijonalnosti. S druge pak strane na temelju zakona po državi proglašenoga o ravnopravnosti svih konfesija, ne će nam država moći uzkratiti svoje državno priznanje, ako mi kod osnivanja „katoličkoga sveučilišta" zadovoljimo svim zahtjevom, koje država stavlja na takav zavod. Na možebitnu primjetbu, da bi se katoličko sveučilište moglo postići, kad se izvojuje konservativno-katolička većina u parlamentu, mislimo, da ne trebamo ni odgovarati kod ovih okolnosti sadanje većine, koje traju već više od dvanaest godina i koje će se jedva tako skoro promieniti, i kod takovih prilika, gdje mi u katoličkoj Austriji ne možemo dobiti ni katoličke pučke škole. . ."

— (Rimska zaklada na uspomenu biskupskoga jubileja Leona XIII.) Javili smo već, da se u Rimu spremaju na uspomenu biskupskoga jubileja sv. Otca Leona XIII. osnovati dva znamenita zavoda, naime patronat za djevojke, koje se žele izučiti za učiteljice, i dom za one mlade ljude, koji bi se u Rimu radi izobrazili bilo u kojoj znanstvenoj struci. Sada pak možemo dodati, da se ovim danom misli koristiti djakom iz svih krajeva, jer je opredieljen za to, „da u njem svi oni Talijani i inostranci, koji u Rim dodju, da svrše sveučilištne nauke ili da se posvete iztraživanju arheologičke, historičke ili druge znanstvene stranke, dobiju uz izvanrednu jeftinu platu stan i cielu obskrbu — posljednje na volju — kraj svih udobnosti, koje običaje pružati dobro uredjena kuća." O potrebi toga, da se u većih gradovih otvori mladim ljudem kuća, u kojoj uz velike materijalne probitke, stavlja se u sigurno zaklonište i moralna čestitost svakoga pojedinca, ne treba trošiti ni rieči. U Parizu i u Bruselju postiglo se je takovimi instituti mnogo dobra. — Dao Bog, da bi se katolici i po drugud ugledali u ovaj liepi primjer rimskih katolika, te da bi posvuda svi složno radili, da ovako riedka svečanost bude ovjekovječena trajnimi ustanovami praktične vrste, koje najbolje odgovaraju današnjim okolnostim vremena i sadanjim potrebam.

— (Decurtins kod pape.) Znameniti katolički socijalni politik i govornik, dr. Decurtins iz Graubündtena, bio je prošloga mjeseca travnja primljen od sv. Otca u posebnu audienciju. Leon XIII. izrazio je svoje osobito zadovoljstvo nad zaslugami dra. Decurtinsa za kršćansko riešenje socijalnoga pitanja. Dr. Decurtins dao je tom prigodom sv. Otcu prvi svezak svojih „Etudes sociales catholiques" a Leon XIII. obećao mu je pohvalni Breve, koji će se otisnuti na čelu drugoga svezka.

Preporuka.

Veleučeni gospodine uredniče!

Podpisani Vas najuljudnije molim, da bi izvolili u Vaš cienjeni list uvrstiti sliedeću „preporuku":

Ovomjestna župna obćina nabavila je za toranj župne crkve onu uru novoga sistema, što no ju je prošle godine na izložbi u Zagrebu izložila gospodarska podružnica ludbrežka, a načinio ju Gjuro Ujlaki, bravar i urar za tornjeve u Ludbregu. Ura je posve solidno načinjena, zaprema u tornju maleni prostor, te ide i kaže na četiri strane sasvim točno.

Podpisani s toga ovoga domaćega vrstnoga a jeftinoga obrtnika, koji je već dobro poznat po Podravini i Medjumurju, najtoplije preporuča i ostalomu velečastnomu svećenstvu za nabavu i postavljanje novih kao i za popravak starih ura.

U Kuzmincu 25. travnja 1892.

A. Štibohar, župnik.

Ko od gg. svećenika želi uzeti *„Naravno bogoslovje"* erga tria sacra ad intentionem, neka se javi piscu, Dru. Ant. Baueru, kr. sveučilištnomu profesoru u Zagrebu.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 19. U Zagrebu, 12. svibnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O dužnosti države i crkve pogledom na odgoju i naobrazbu gluhonieme djece.

U upravi dobro uredjene države glavno je načelo, da s jedne strane svaki i pojedini njezin član vrši državne zakone i odredbe, s druge pak strane, da država štiti i brani kako obći, tako i posebni interes pojedinoga svoga državljana. Osim toga državi je dužnost svojim pojedinim članovom podati sva moguća sredstva, da postignu što veće duševno i materijalno blagostanje. Kada se u državi tako upravlja, radi se na korist i dobrobit sveukupne države. Jesu li stanovnici države naobraženi, država se time slavi. Jesu li se stanovnici države dovinuli do što većega materijalnog blagostanja, država uživa korist. Država je mrtva rieč, živom ju čine samo njezini stanovnici; o tome nitko ne dvoji. Po tom je u interesu same države, da mrtve svoje podanike oživi, da ne budu bezkoristni udovi na njezinom tielu. Iz toga sliedi, da je u svojem interesu država dužna, one svoje članove, koji bi njoj samoj, ili pak pojedincem u zemlji pali na teret, primjerenom žrtvom uzdići do samostalnosti, i privesti ih u taj položaj, da si bez pripomoći države i bez pripomoći svojih sugradjana uzmognu privrieditì ona sredstva, koja su im za život nuždna. Odavde se izvodi samo sobom, da je dužnost države brinuti se, kako za druge nevoljnike, tako i za odgoju i naobrazbu gluhonieme djece.

Istina je, da treba mnogo truda i brige, mnogo troška i žrtava, da se svakomu i pojedinomu gluhoniemom djetetu pruži prilika, da se može valjano odgojiti i prema zahtjevom svoga zvanja naobraziti. Ali je i to istina, da država ne bi smjela gluhoniemima uzkratiti pogodnosti svojih zakona i naredaba, obzirom na svoj vlastiti interes i interes ostalih ljudi, jer inače radi u protuslovju sa svojim temeljnim principom. Država ne smije ove nevoljnike odsuditi na duševnu i družtvenu smrt, uzkrativši im sredstva, koja vode duševnomu životu. Ona ih ne smije izključiti od one naobrazbe, koju daje svakomu svomu gradjaninu, kojom i gluhoniemi mogu i moraju biti na obću korist ljudskomu družtvu. Uzkrati li država gluhoniemima svoju pripomoć, bilo sad u ovome ili onome smjeru, tada će oni pasti na teret obiteljim, kojim pripadaju, ili pak obćinam, u kojim živu. U mjesto, da budu djelatni i koristni udovi ljudskoga družtva, oni će biti samo trutovi, koji ovise o tudjim žuljevima. Posve je neopravdano ono mnienje, da ne ima nikakova razmjerja izmedju koristi, što je nastala po državu iz naobrazbe gluhonieme djece, i izmedju žrtava, koje su s time skopčane. To je mnienje toliko puta oprovrgnuto, koliko je gluhonieme djece širom svieta u zavodima za gluhonieme naobraženo. Ja bih se pače usudio kazati, na temelju raznih izvještaja o zavodih za gluhonieme, da imade mnogo znanosti i umjetnosti, koje ne donašaju plemenitije i podpunije plodove, pa da se mnogi izdatci i žrtve bolje ne izplaćuju, nego one, koje su upotrebljene za naobrazbu gluhonieme djece. Jer tko će dvojiti o dobljenoj time koristi po državu i čovječanstvo, ako ima prilike promatrati gluhonieme u njihovom naravnom položaju, skoro divljem vegetativnom životu, pa poslije u položaju, kada su si stekli potrebitu naobrazbu. Kada vidi, da oni, lišeni za naobrazbu najpotrebitijega sjetila, mogu ipak njegom postići onaj stepen duševnoga razvitka, da skoro svim gradjanskim i čovječjim dužnostima zadovoljuju. O tome se možemo osvjedočiti, kada ih promatramo, kano spretne obrtnike, uvidjavne trgovce, izvrstne umjetnike, otce obitelji, jednom rieči, ljude sviestne svog položaja i svoje struke, koji izpunjujuć svoje dužnosti, ne zaostaju ni u čem, što zahtieva čovječji i gra-

djanski život. Pače se dogadja, da gluhoniemi u svom zvanju nadkriljuje i mnoge obične ljude istoga zvanja. Mi doduše niesmo još kod nas uvidili plodova, koje radja naobrazba gluhoniemih; jer se evo do najnovijeg doba u tom pogledu nije ništa učinilo. Tečajem godina, dok naše rodjenče, zavod za gluhonieme, malo poraste, uvidjeti ćemo te plodove i kod nas Franeezka, Njemačka, Austrija, Česka, Moravska i t d., učinile se mnogo za naobrazbu gluhoniemih; ali se kod njih i jasno motre plodovi te naobrazbe Žrtve, koje su države u tom pogledu doprinicle, samo su kamati od one glavnice, koju im naobrazba gluhoniemih godimice izplaćuje.

Po tom se gluhoniemi poslije dobivene naobrazbe ne bi smio smatrati kao nepodpun čovjek s obzirom na ostale ljude. Glasovni govor, koji mu manjka, nije još glavno obilježje čovječje naravi i časti, nego marljivost i umjenje u radu te moralno ponašanje i kršćanski život. — „Po plodovih njihovih spoznat ćete ih.“ Ne sudi se kakvoća i vriednost drveta po ljepoti u cvatu, nego po dobroti ploda. Pa napokon i naobraženi gluhoniemi čovjek posjeduje dar govora. I on može svoje misli, želje i osjećaje izraziti ili znakovi ili glasovnim govorom. Pače je danas glavna zadaća školâ za gluhonieme, da se djeca nauče glasovno govoriti. Kad je pak gluhoniemo diete naučilo govoriti, tada ono posjeduje sva sjetila, koja su nam za naobrazbu potrebita; jer sluh nadomješćuju njegove bistre oči, kojima sa ustiju čita ono, što ostala djeca primaju sluhom. Za to ćemo naći gluhonieme djece, koja su svršila svoju propisanu školu u pučkoj školi, da se dalje naobrazuju; ima ih skoro u svakoj gradjanskoj školi grada Beča.

U ostalom, da se odgoja i naobrazba gluhonieme djece pospješi, olahkoti i unapredi, potrebno je sveobće poznavanje onoga načina, kojim se takova djeca obučavati moraju. Jer za oplemenjivanje i razvijanje nepodpuno razvitih ljudi, nije samo dosta umnožiti broj radnika, nego treba povećati i njihove sposobnosti. Treba im podati spretno orudje, da mogu veći dio polja u kraćem vremenu i bez velikog truda što bolje obraditi. Treba dakle osposobljeno učiteljstvo za gluhoniemu djecu.

Nastaje sad važno pitanje: Je li može država svu gluhoniemu, za naobrazbu sposobnu djecu zemlje, primiti u zavod za gluhonieme? Na ovo pitanje nije baš lahko odgovoriti. Nu ipak, ja ću odgovoriti ovako: Ako država može, to je najbolje, da svu za naobrazbu sposobnu djecu primi, uz cielu ili polovičnu propisanu odštetu, u zavod. Imućniji roditelji, koji ne uvidjaju potrebe naobrazbe svoga gluhoniemog djeteta, imali bi se upravo prisiliti, da ga dadu naobraziti i da ga u tu svrhu dadu u zavod za gluhonieme. Uvidjavni, imućniji roditelji, učiniti će to rado bez ikakva nagovora. Za djecu siromašnih roditelja morale bi se zauzeti obćine ili pak sama država, da se svom zvanju primjereno naobraze. Ako imadu roditelji djeteta u mjestu, gdje se nalazi zavod za gluhonieme, rodjaka ili prijatelja, u obće, ako ne bi diete sbog nedostatna prostora moglo biti primljeno u zavod, to može ono kao eksternista polaziti školu u zavodu. To valja još više, ako roditelji djeteta stanuju u istom mjestu. Ako se pak radi velikoga broja gluhonieme djece, a radi malobrojnih zavoda za gluhonieme, ne bi mogla u zavodima za naobrazbu sposobna djeca naobražavati, to bi bilo moje mnienje ovo: da se u pučkoj školi uz običnu djecu naobrazuju i gluhoniema, kako je to uredjeno na mnogim pučkim školama u Beču i u ovećim mjestima u Austriji i inim državama. — Pitanje sad nastaje, od kuda učiteljske sile? Na to odgovaram, da se učiteljske sile mogu osposobiti kod kuće, u zavodu za gluhonieme, uz malo privatne marljivosti, proučavajuć knjige, koje rade ob odgoju i naobrazbi gluhoniemih. Učiteljski pripravnici četvrtog tečaja, imali bi hospitovati na gluhoniemoj školi, a od zgode do zgode i prakticirati, da dobe barem njeko znanje, kako se imade postupati sa gluhoniemom djecom. Poslije, kada se kojemu od njih pruži prilika u životu, da mora imati posla sa gluhoniemim djetetom, poseći će za knjigom te struke, da se bolje uvježba i tečajem vremena usavrši. Kod svega toga glavna je artikulacija (Artikulations-Übung). Pol sata na dan, da posveti tome radu, bilo bi mu dosta. Čitanje, pisanje i ostali predmeti ići će s ostalom djecom; jer i ovim učitelj govori lagano i razgovietno. Gluhoniemi pako učenik, koji se prije jednu ili dvie godine vježbao u izgovaranju i čitanju sa ustiju, shvaćati će učiteljeve rieči, te na kratka i jasna pitanja i odgovarati. — Ovo sam kazao, ne tom namjerom, kao da bi želio, da se učiteljskomu i onako težkomu zvanju nametne još novi teret, nego sam to kazao, imajuć pred očima dušu i um siromašnog gluhoniemog djeteta. Neka bude uvjeren svaki učitelj, da će uživati upravo sladku nasladu i radost, ako mu se pruži u životu prilika, kad bude njegovim trudom ono mrtvo čeljade izgovaralo rieči i shvaćalo duševne i tjelesne svoje nužde. Neka bude sjeguran, da će mu taj trud dobri Bog stostruko naplatiti. A neka se

niti ne boji, da će mu biti i bez materijalne koristi. Kad budu samo roditelji znali, da ima čovjek, koji će njihovo duševno mal' ne mrtvo sirotče oživiti i naučiti ga poznavati Boga i ljude, rado će ga privesti k njemu, a još radje svaku žrtvu doprinieti. Ta što ne bi dala majka, kad vidi, da ono njezino siromašno diete izgovara rieči i počima shvaćati poput ostale joj djece? Ovdje se samo sjetimo one nježne radosti majčine, kada joj malo nejako diete počima prvi put zazivati ime „mama" — „otče"; a kod gluhoniemog djeteta je ta radost još mnogo veća.

Napokon zahtieva to i glavno načelo države, da svaki od nas po svojemu zvanju tako radi, da po tom radu nastane što veća korist za državu i pojedinog gradjana. Tu pako korist daje uz ostalo i naobrazba gluhonieme djece.

(Konac će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 16.

Nauka onim, koji prisižu, osobito krivo.

Prem je prisega sama po sebi čin vjere i odanosti prama Bogu, to može biti ipak često zlorabom veliki grieh i težka uvreda božanskoga Veličanstva i nepogrješivosti. To se zbiva, kad njetko prisiže, da će zlo učiniti, n. pr. osvetiti se neprijatelju, progoniti suparnika, tlačiti nedužnoga, ili kad njetko prisiže, da predoči stvar kao istinitu, koju inače svatko drži za lažnu. Očevidna je uvreda, koja se Bogu nanaša u oba slučaja. Recite mi, bi li vi tražili odličnu i poštenu osobu, da posvjedoči vaš zločin, ili da za vaš grieh jamči? Činite još mnogo gore, kada krivo prisižete. Vi zovete Boga, da posvjedoči vaš grieh, i želite, da On to potvrdi svojim božanskim ugledom. Je li opažate, kako se ludo i uvriedljivo ponašate prama Bogu, ako mislite, da vas veže takova prisega? Božji dakle ugled morao bi po vašem sudu biti za vas obveza, da učinite grieh, koj On najstrože zabranjuje? Takov svetogrdni čin počinio je kralj Herod, kad je dao odsjeći glavu velikomu predteči Kristovom, sv. Ivanu Krstitelju, jer je mislio, da će se inače iznevjeriti prisegi, koju je zadao bezsramnoj kćeri bezstidne preljubnice Herodijade.

I vi griešite, ako krivo prisižete, pa radilo se o malenkosti, makar se bližnjemu i ne nanese šteta, da, makar se radilo o šali. Tim bi bio veći grieh, da se šteta nanese dobrom glasu ili probitkom bližnjega. Vraćam se gore spomenutom primjeru. Bi li se usudili — ne kažem odličnu osobu — već osobu vam ravnu, nu koja je poznata kao poštena, bi li se usudili moliti ju, da za vas krivo svjedoči pred sudom? Sigurno ne, jer bi se bojali zamjeriti se toj osobi. Da trebate takovo krivo svjedočanstvo, potražili bi ga medju lupeži. Vi se bojite zamjeriti se ili uvriediti osobu vam ravnu, a usudjete se vriedjati Boga; Boga, pred čijim Veličanstvom strepi nebo i zemlja. Vi se usudjujete zvati Boga, da posvjedoči lažnu stvar; Boga, koj u sv. pismu veli: *ego sum veritas*" — ja sam istina, i koj po svojem bivstvu ne može ni lagati ni koga prevariti.

I drugi obziri mogu potaknuti grješnika, da se čuva grieha, n. pr. politički i ljudski obziri. Onim, koji krivo prisižu, velim: Vi prisižete, da vam se vjeruje; a ja ću vam jasno dokazati, da vam se ne vjeruje upravo za to, jer prisižete. Slušajte. Osoba, protiv koje prisižete, ili je poštena ili nepoštena. Ovdje ne ima sredine. Ja razumievam ovdje poštenog ili nepoštenog čovjeka po njegovom životu, a ne po porodu. Jer često možemo naići u odličnih obiteljih na izrode, a u najprostijih na poštenjake. Vratimo se na stvar. Prisižete li protiv lupeža, taj vam sigurno ne vjeruje. Lupež bo sâm obično krivo prisiže baš kao i vi, a možda još i više. Lupež si tada misli: *taj čini kao i ja, kad želi, da mu vjerujem*; s toga vam ne vjeruje, pače vam se smije i veli: *ti me ne češ prevariti.* Priznajte iskreno, niste li i vi upravo tako mislili, kad ste čuli druge prisizati? Svi mi odgovoriše: da. Prisizati dakle protiv lupeža ne ima smisla.

Još je gore po vas, ako prisižete protiv poštenog čovjeka. Jeste li se kada namjerili na poštene ljude, koji prisegom potvrdjuju svoje govore? Sigurno niste; tako bar svi priznavaju. Pošten bo čovjek, koj govori uviek istinu, misli, da svatko vjeruje njegovoj rieči. On bi se stidio nasljedovati lupeže, koji za svaku svoju rieč prisižu. Ako vas dakle čuje prisizati pošten čovjek, i ako vam baš ne će u brk reći, da vam ne vjeruje, ipak će si misliti: *taj radi kao i drugi nepošteni ljudi*; *on hoće, da mu silom vjerujem.* On vam ne vjeruje, makar mu i prisegli, a da ne prisižete, možda bi vam vjerovao. Kakovu dakle korist imate od prisege? Smrtno ste sagriešili i zaslužili pakao, jer ste htjeli prevariti, Boga pozivljuć za svjedoka, a svrhu niste ipak postigli. Pravedna kazna za vaš grieh.

Naučiti ću vas, kako će vam ljudi vjerovati. Ponajprije govorite uviek istinu, a ne lažite nikada. Ako vam ljudi ne će da vjeruju, recite mirno, *to je živa istina*, (predpostavljam, da i jest istina) *ako hoćete vjerovati, vjerujte, ako ne ćete, a vi ne vjerujte*. Budete li tako činili, uvjeravam vas, da će vam ljudi vjerovati, ili bar će vam prije vjerovati, nego da stoputa prisegnete.

Dosele govorio sam o lažnih i krivih prisegah. Nu ni pravedna i istinita prisega nije uviek prosta od grieha. Pošto je Bog prvi i najveći Gospodin, smijemo ga zvati kao svjedoka samo iz pravednog razloga i vrlo važne stvari, n. pr. kad nas na to pozivlje zakonita oblast ili sud. Kod prisege stavlja se božji ugled kao zalog istine; nu ipak nije nuždno Boga izrično imenovati. Tko prisiže i veli: tako mi svetca, neba, zemlje, sv. križa, sv.

krsta, to je istina kao sv. pismo itd., taj u istinu zazivlje Boga za svjedoka. Naš hrvatski seljak kaže obično: Boga mi, Bog i bogme itd. Nije mi svrha, da ovdje izcrpim ovaj predmet. Upitajte za savjet svog izpovjednika i on će vas podučiti, jesu li rieči, koje rabite za prisizanje, u istinu prisega. Samo vas opominjem, da ne prisižete bez velike potrebe i da nikada krivo ne prisegnete. Vaš govor neka bude *da* i *ne*, jer naš Spasitelj veli, da takov mora biti govor svakog pravog Israelite i kršćana.

§. 17.

Nauka onim, koji u govoru zlorabe sveta imena.

Odurna je zloraba njekih, osobito prostijih ljudi, koji ne mogu ni rieč progovoriti u šali ili u srditosti, a da ne spomenu ime Isusa, Boga, Marije ili svetca. Zar su ta sv. imena — koja moramo slaviti — za zabavu ili da ih čovjek zazivlje i rabi u šali ili srditosti? Zar ne ima drugih rieči, kojimi se može bolje izreći šala ili dosjetka? Zar ne ima drugih izraza, koji mogu nadoknaditi ova sveta imena? Dobri Bože! Pa ipak, po riečih sv. Pavla, mora se pred Isusovim imenom prignuti svako koljeno na nebu, na zemlji i pod zemljom. Samo ime božje, izrečeno onim štovanjem i silom, kako je to učinio arkangjeo Mihael: *„Quis ut Deus! Imperet tibi Deus“* (Tko je kao Bog! Neka ti Bog zapovjedi): bijaše dovoljno, da svlada Lucifera sa množtvom drugih buntovnih angjela i strmoglavi ih s neba u vječni pakao! A kukavni čovjek, neznatni zemaljski crv, služi se ovimi svetimi imeni, kao da su to imena kakvog nadripjevača ili poganskog božanstva.

Ne ću potanko govoriti, kakav i kolik je to grieh. Prepuštam, da ovo odluče mudri i izkusni izpovjednici po raznih okolnostih. Oni neka odluče i iztraže, u koliko se onaj može izpričati od smrtnog grieha, koj to čini iz običaja, prem je bio na to upozoren i opomenut, nu nije za to mario ni trsio se zgodna sredstva upotrebiti, da se posve ili bar dielomice ostavi tog griešnog običaja. Neka dakle pravi kršćanin sam odluči, je li to znači vršiti zapovied božju, koja glasi: *„ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud.“*

Sveto ime božje, ime Isusovo (a to valja razmjerno o sv. imenu Marije i drugih svetaca) smijemo samo onda izgovarati, kad ih slavimo i zazivljemo u potrebah, osobito u duhovnih. Zašto ne pjevaju mjesto svjetovnih (da ne kažem nepristojnih) pjesama radnici u radionicah, žene u kući pjesme na slavu božju, Isusa i Marije? Zašto se ova sv. imena ne zazivlju u napasti i pogibli? O koliko bi dobra bilo na tom svietu, da se ovako zazivlju sveta imena! Sveta je dakle dužnost otca i majke, da njihova djeca u najranijoj mladosti dobro nauče izgovarati i zazivati ova sveta imena. Dužnost je njihova ukoriti i kazniti djecu, ako čuju, da ih nedostojno izušćuju. A još je veća njihova dužnost, da ne nauče djecu na takovo zlo svojim primjerom. Revni kršćani neka osobito pobožno mole onu prošnju u Otče našu: *sveti se ime tvoje*, da izprose od Boga, da posve nestane ove zlorabe.

(Dalje će sliediti.)

Propovied za dan klečanja,

rečena u župnoj crkvi Gradečkoj dne 1. svibnja 1892.

Rieči, koje Vam ja rekoh, duh su i život su Iv. VII. 63.

Bilo to u Kafarnaumu, gdje je božanski Spasitelj obećao svojim učenikom i velikomu množtvu naroda, da će narediti najveće i najčudnovatije otajstvo svete naše vjere kršćanske. Prvo toga učinio je Isus dva čuda, koja smjeraju na otajstvo, o kojem će govoriti i po kojima će ljudi to isto otajstvo bolje razumjeti i laglje shvatiti. Nahranio je naime u pustinji hiljade ljudi sa malo hljeba, kako no je bio nakanio u crkvi svojoj nahraniti jedinim hljebom sve, koji gladuju vječni život, a taj jedini hljeb on je isti, on sâm: njegovo tielo i njegova krv.

Poslie je pako suhom nogom prohodio morem, da opet pokaže i učenikom i narodu, kako njegovo tielo — što je imalo biti hljebom života — nije navadno tek i svakidanje ljudsko tielo, nego da je božanstvom preobraženo i proniknuto primilo diel božje naravi.

Kada su tako bila srca pripravljena, reče božanski Spasitelj one svečane i uzvišene rieči, koje su i danas svietu tvrde, ali jih razumiju djeca božja, i u prah se na koljena bacaju i klanjaju vječnoj ljubavi i neizmjernoj milosrdnosti božjoj, koja nam je tima riečima objavila najveću tajnu vjere: *Ja sam hljeb živi, koji sidje s neba, koji jede od ovoga hljeba živjet će uvieke* (Iv. VI. 51.) — *Jer je tielo moje pravo jelo i krv moja pravo piće.* (55.) — *Rieči koje vam ja rekoh, duh su i život su.* (63.) —

Pa baš zato, što su ove rieči duh i život, tvrde su svietu, ne pojmi ih i ne razumije ih pamet svakidanjih ljudi. Misle jadni, da će jim Bog razkomadati svoje tielo i dati ga za jelo, kakono jedu svakidanji kruh i meso, a ne znaju, da je to isto tielo primilo diel božje naravi, pak je s toga nerazdjelivo, neumrlo i preobraženo; ne promišljaju, da sâm Gospodin dolazi u vidljivima prilikama sakramenta čovjeku u goste, da mu posveti i tielo i dušu.

Ne bismo ni mi, dragi moji kršćani, mogli umom shvatiti ovu tajnu, kad nas nebi razsvietlila milost Duha svetoga, koju s toga zazivajmo usrdno i uztrajno moleći: nadahni nam pameti i užgi nam srca, da uzmognemo dobro razumjeti rieč — Božju!

*

Nauk o presvetom oltarskom sakramentu tako je tiesno skopčan sa svima ostalim naucima kršćanske vjere, da je pravo rekuć živa jezgra, — duša svemu kršćanstvu.

Koji ne vjeruju, da je Isus Krist zbiljam i bitno nazočan u presvetom oltarskom sakramentu, izgubili su dušu kršćanstva. Njima su rieči Spasiteljeve bez duha i bez života. Jer što je krškanska vjera, ako nije najtjesnija sveza medju nebom i zemljom, medju Bogom i ljudima? Grieh je tu svezu raskinuo, a kršćanstvo ju opet svezalo i čovjeka s Bogom izmirilo. Ako li pitamo, kako se je to čovjek s Bogom izmirio, odgovara nam sveto pismo: dolazkom sina Božjega na zemlju, koji je postao čovjekom, a da nije ni časak prestao biti Bogom. U Kristu se sjedinila i božja i čovječja narav u jednome licu, u jednoj osobi. Ele u njem se i po njem se nebo svezalo opet sa zemljom. U njem spoznajemo dvie naravi: božju i čovječju; ali jedno istom lice, jednu osobu, jednoga Boga, Gospodina i Spasitelja svojega. Čovječja narav ne postoji u njem sama o sebi, nego tek u naravi božjoj, koja ju proniče i preobražuje, te joj se klanjamo upravo radi ove nerazdružive sveze sa božanstvom, poštujemo ju i slavimo kano božju. Uzeo je pako Bog narav čovječju radi čovjeka. Isus je Krist išao čak u istu biedu ovoga zemaljskoga života za onima, što su se griehom od Boga odvrnuli, e da jih vrati u kuću svojega otca i da jim povrati pravo na vječni život. Postao čovjekom, jer je htio sve ljude sa sobom sjediniti. I koji se š njime sjedinio, sjedinio se opet s Bogom, ter ima život vječni.

Po nas je s toga vrlo ozbiljno pitanje: „Što nam k tomu treba, da se s Kristom sjedinimo“? — Prije svega je potrebno, da u njega *vjerujemo*. Bez vjere ne možemo se š njime sjediniti, da, niti se bez vjere možemo spasti. Tko ne vjeruje, ostaje u smrti i Bog ga je odsudio. Drugo je potrebno, da vjerujuć u Krista, *živemo* takodjer po njegovom nauku i po njegovim zapoviedima. Jer tko nije kao što on, tko životom svojim ne priliči njemu, ne može biti njegov, niti se s njime sjediniti, a tko se nije sjedinio s njime, sa živim vrelom vječnoga života, ne može imati u sebi života, ne može se — spasti, k Bogu doći.

O, kako se u tome sviet ljuto vara. Mnogi se i premnogi u svietu uzdavaju u se; uzdavaju se u svoju pravičnost, u svoja dobra i plemenita djela, u svoje liepo i pošteno ime, ali u dan će se žetve ipak vidjeti, da su drvo neplodno, drvo ploda gnjila i pišiva; jer su djela svoja činili bez Boga, bez vjere u Krista.

Ali na što nam vjera u Krista, na što nam život po njegovim zapoviedima, kad ne bi raskinuto bilo pûto grieha, koje spûtilo ljude počam od Adama, a i spûtio se sve to čvršće jadan čovjek i sâm svakim novim griehom. Ele je s toga potrebno i treće, da se *krvlju Kristovom očiste* svi, koji su njegovi i hoće da po njem u život vječni dodju. Na križu je Krist umro, da pomiri zemlju sa nebom, i onaj istom, koji vjeruje moć velike ove pomirnice žrtve i po svetim sakramentima uzima dio od ove žrtve, onaj istom može raskinuti ma i kako čvrsto pûto grieha, onaj se istom može očistiti i osloboditi od grieha, onaj istom može postati dionikom vječnoga života. Toliko je jako ljubio Bog ovaj sviet, da je poslao svojega jedinca. I kako je Mojsije podigao u pustinji zmiju, tako je trebalo sina čovječjega podići na križ, da se ne izgubi nit jedan, koji u njega vjeruje, nego da po njem i u njem ima život vječni.

Najposlie je i četvrto potrebno svakomu, koji hoće imati život vječni, potrebno mu je, da se *nahrani hljebom živim* — tielom Kristovim, da *otajstvenim načinom primi u svoju dušu* Spasitelja svojega i da se s njime najtjesnije sdruži.

Ne varajmo se; krv ni meso ne mogu steći života vječnoga, a to će reći: čovjek sa svim što jest i sa svim što ima, ele sa svim veličanstvom svojim i prostotom, sa svom ohološću svojom i podlošću, sa svom slavom svojom te biedom i nevoljom, sa svom mudrošću svojom i ludošću, sa svom krepošću svojom i opačinom ne može si namaknuti život vječni. — Postao od praha ostaje prahom; mienja se i prolazi sve, što kuje i snuje, što sbori i tvori, ako Bog sâm ne usadi u njega klicu vječnoga života, ako se Bog živi ne sdruži s njime otajstenim načinom, ako ne jede tiela i ne pije krvi Kristove. To je tajna kršćanske vjere. Tajna, koje ne razumije sviet, ali ju znadu djeca božja i vjerni ju kršćani razumiju. Tajna, koju nam Gospodin objavi riečima: „*Ja sam hljeb života. Vaši ocevi jedoše manu u pustinji, i pomrieše, ali ovo je hljeb, koji je sašao s neba, da nikada ne umre, koji od njega jede. Ja sam hljeb živi, koji jede od ovoga hljeba živjet će uvieke; i hljeb koji ću ja dati tielo je moje, koje ću dati za život svieta.*“ Ivan (VI. 48—51.) — Za to je umro Krist, umro dragovoljno i od prevelike ljubavi, da bude uzkrišeno isto tielo, koje je za nas žrtvovao, da bude preobražena ista krv, koju je prolio; da isto tielo i ista krv postane i ostane do konca svieta pravo jelo i pravo piće vječnoga života svim vjernim kršćanom, istinitim članovom prave crkve božje. I za to se bacamo na koljena pred svojim oltarom, za to se klanjamo i klečimo, jer ovdje prebiva Bog, vječna ljubav, jer je ovdje zbiljam i bitno nazočan Krist, spasitelj naš u vidljivima prilikama presvetoga sakramenta; bitno i zbilja nazočan s mesom i krvlju, s tielom i dušom, s čovječtvom i božanstvom. Po ovoj presvetoj nazočnosti u oltarskom sakramentu spoznavamo takodjer pravu crkvu Isusovu; bez ovoga otajstva, bez ove bi tajne crkva bila tielo bez duše, zemlja bez sunca i sunčanoga žara, nevjesta bez druga i vjenčanoga darka, cviet bez ljepote i sjajnoga šarka! Za to se istiniti kršćanin raduje, veseli se i raduje se s pobožnim zanosom, što mu je Spasitelj nazočan u presvetom oltarskom sakramentu, što ga može po miloj svojoj volji primiti i s njime se najtjesnije sdružiti; te blažen osjeća, da ga to sdruženje oživljava za život vječni. — Ali blažen je i razdragan istiniti kršćanin takodjer i s toga, što osjeća i znade, da njegovu svetu crkvu ne čini jedinom, svetom, obćenitom, nepogrešivom i nikada pobjedivom, ne čini

ju takvom čovjek, nit ikakva moć i snaga svjetska, nego jedina nazočnost Kristova u oltarskome sakramentu, kojemu se klanjamo i kojim se častimo i ponosimo; te po kojem krhli i slabi ljudi postajemo kršni i silni junaci usred nevjernoga, Bogom odsudjenoga svieta. I jerbo imademo u ovom presvetom oltarskom sakramentu Onoga, od kojega iztiče u crkvi sav život, sva moć i snaga, sva krepost i savršenost, sva ljubav i milost, s toga bježe i hrle kršćanske duše poklonit se ovomu svetomu otajstvu, hrle velim i bježe to s tvrdjom vjerom i to s vrućom ljubavlju, što su se bliže prikučile svomu spasu.

Nježna, pobožna i vjerna duša kršćanska osjeća i znade dobro, da joj sva njezina ljubav, sva pobožnost i krepost nije dosta, e bi naplatila i vratila ljubav, koja se očituje u ovom presvetom sakramentu. Ona znade i osjeća blažena, da ovdje nalazi onoga, koji ju jedini može posvetiti, život joj vječni dati; tude nadje onoga, koji je ljubeći nju umro na križu i prolio svoju dragocjenu krv, pak da se zahvalna spomene muke i smrti njegove, a ona rado i to češće prima ovo presveto otajstvo. Ovdje nalazi kršćanska duša onoga, koji je jedini vriedan prave i vruće ljubavi, koji joj jedini ostaje vjeran i onda, kad je prošao kratki varavi san ovoga zemaljskoga života i kada se razkrinkala lažljiva ljubav ovoga svieta; on je ne ostavlja ni u smrti; pak da mu vrati milo za drago, ona ga rado pohadja i drage mu se volje klanja. I što češće prima duša svojega Spasitelja u ovom svetom otajstvu i što mu se radje klanja, to bolje osjeća i spoznaje, da je u njem svaka slast i dragost, svaka milost i blaženost. Ele blago si ga duši, koja je našla Spasitelja u ovom svetom sakramentu! Ali blago si ga takodjer svetoj našoj crkvi, što ima u svojoj sredini Spasitelja, što nju zaručnicu nebesku takvi i toliki vjerenik ljubi i miluje, brani i štiti, te mnogima milostima dariva i krasi. — Neka je svietu tašta njegova slava, neka mu je mamurluk s prolaznih radostî i slastî, u crkvi, u tom kraljevstvu duha, plemenitije su i vriednije slasti, tuj probija vrelo radosti i sreće, koje ne prosuši ni u uvieke, tuj oživljava duh, oživljava životom vječnim. Amen.

Gj. Š—čić.

Kakav ne smije biti portatil?

Župnik X. piše mi: „Čitajući u br. 18. „Katol. lista“ od o. g. Vaš članak o portatilu, pregledao sam sve svoje portatile, te sam medju ostalima našao, da jedan nema relikvijâ; drugi je od gipsa; na trećem je grob zatvoren pločicom od cementa; a na četvrtom se kamenita pločica od groba maknula. Molim Vas liepo, jesu li svi ti portatili u redu? Budući pako, da bi takvih starih portatila moglo biti i drugdje u ovoj biskupiji, izvolite o tom progovoriti javno u spomenutom listu, da se znadu i drugi ravnati.“

Na to odgovaram, da ni jedan od spomenutih portatila ne valja.

1. Ne valja portatil bez relikvija, kao ni onaj od gipsa. Takvih portatila bilo mnogo i u biskupiji Lamežkoj (Lamego) u Portugaliji, te je ondješnji biskup pitao zbor za sv. obrede: „I. An usus sacrorum lapidum *reliquiis carentium* servari possit? III. An retineri possint sacri lapides reliquiis sanctorum instructi *ex gypso* tamen constantes?“ Na to mu je zbor 29. travnja 1887. odgovorio: „Ad I. *Negative;* ad III. *Negative.*“ (Acta S. Sedis. Vol. XXIII. p. 64.)

2. Da se grob portatila ne smije zatvarati samo cementom, vidi se iz ove odluke: „Exponens Rmus D. Joannes Cameron Episc. Arichaten. in sibi commissa diœcesi altaria portatilia reperiri, quorum sepulchra cœmento tantum conclusa sunt: quæ quidem facile reliquias amittere possunt, quum huc illuc ex necessitate transferantur, si juxta declarationem S. R. Congregationis lapide dumtaxat cooperiantur. Hinc eidem S. Congregationi sequentia dubia pro opportuna solutione humillime subjecit: I. An in posterum in altarium consecratione in sua diœcesi *cœmentum tantum* adhibere valeat loco lapidis seu operculi pro claudendis reliquiarum sepulchris? II. An ex singulis altarium sepulchris, quae extant in dœcesi Arichaten., cœmentum extrahere teneatur, et pro ipso *lapides de more substituere?* Et quatenus affirmative; III. An sit necessarium integram *consecrationem repetere* quia ob duritiem cœmenti in substitutione facienda, ejusdem cœmenti cum reliquiis et granis thuris facile contingeret commixtio? Et Sacra eadem Congregatio omnibus mature perpensis ita rescribendum censuit: Ad I. *Negative;* ad II. *Affirmative;* ad III. *Affirmative,* sed in casu S. Rituum Congregatio, utendo facultatibus sibi specialiter a Smo D. N. Leone Papa XIII. tributis indulget usum brevioris ritus. Hic autem ritus erit sequens: Episcopus Orator vel per se vel per simplices sacerdotes hoc tantum in casu Apostolicæ Sedis nomine delegandos, certas sanctorum reliquias in iisdem aris reponat, iis solummodo cæremoniis servatis, quæ in Pontificali romano præscribuntur, dum in sepulchro reconduntur reliquæ, et superponitur lapis; scilicet ut signetur sacro chrismate Confessio sive sepulchrum, et interim dicatur oratio, *Consecretur et sanctificetur,* postea reconditis reliquiis cum tribus granis thuris, et superposito operculo ac firmato, dicatur altera oratio *Deus qui ex omnium cohabitatione Sanctorum,* et nihil aliud. Atque ita rescripsit et indulsit. Die 28. Julii 1883.“ (Acta S. Sedis. Vol. XXII. p. 309.)

3. Napokon da je obezsvećen portatil, ako se kamenita pločica od groba makne, sliedi iz ove odluke. Kardinal nadbiskup u Ravenni pitao je zbor za sv. obrede: „XIV. An quando in altari lapis sepulchri firmus non invenitur, sed certo constat nunquam fuisse amotum, Episcopus possit vel per se vel per alium, quin lapis ipse amoveatur, firmare, novo addito cœ-

mento? vel altare eo ipso profanatum censendum sit, ita ut nova indigeat consecratione? XV. Et quatenus affirmative ad primam partem; an idem dicendum in casu quo dubitari possit *amotum fuisse* lapidem? Et sacra Rituum Congregatio, propositis dubiis maturo examine perpensis, sic rescribendum censuit: ad XIV. Affirmative, attamen per se, nisi obtineatur Apostolica facultas subdelegandi; ad XV. In casu *denuo consecretur* forma consueta, vel breviore, si hæc ab Apostolica Sede impetrata fuerit. Atque ita rescripsit, declaravit ac servari mandavit. Die 18. Maji 1883. (Acta S. Sedis. Vol. XXII. p. 186.)

Dr. **M. Štiglić.**

Viestnik.

Zagreb. (Promocija.) Dne 7. o. mj. promovirani su u Beču na čast doktora sv. bogoslovja gg. svećenici nadbiskupije zagrebačke: Rudolf Vimmer, vjeroučitelj na kr. velikoj gimnaziji zagrebačkoj, i Mijo Medjimorec, vjeroučitelj na dječačkoj pučkoj školi u Varaždinu.

— (Župnički izpit.) Na župnički izpit, koji je počeo u utorak, a danas se svršava, došlo je 13 svećenika, što administatora što kapelana.

— (Kateketski sastanak u Zagrebu.) Hrvatski samostalni katekete — kao što je poznato našim čitateljima — sastali su se prošle godine 22. rujna u Zagrebu, da se u prijateljskom razgovoru slože u nekim točkama, napose i u tom, da se ove godine (1892.) drži u Zagrebu pravi sastanak, u kojem bi se imala razpraviti pitanja, koja se odnose na religiozno-moralni uzgoj hrvatske naše mladeži. Prema ovom predhodnom dogovoru biti će ove godine — dozvolom presvietloga kapitularnoga vikara — dne 30. i 31. kolovoza sastanak svih hrvatskih kateketa u gradu Zagrebu. Programe i temata za taj sastanak razašilje centralni odbor svim samostalnim kateketima. — Pobliže o tom sastanku donieti ćemo doskora.

— (Katolička skupština u Ljubljani.) Pripravljajući odbor zaključio je, da će se prva slovenska katolička skupština držati u Ljubljani 30. i 31. kolovoza t. g.

— (Nova ustanova za vojničke dušobrižnike.) Organičkimi naredbami od 14. travnja 1892. uveden je i za vojničke dušobrižnike župnički konkurs. Pripuštaju se oni rimo-katolički vojnički kapelani i duhovni profesori, koji su u izkazu sposobnosti zabilježeni sposobni za promaknuće, te su namješteni već deset godina u vojničkoj dušobrižničkoj službi. Izpit će se obdržavati ustmeno i obuhvaćati će ove priedmete: fundamentalnu teologiju s dogmatikom, moral, pastoral, ženitbeno pravo, organičke naredbe za vojničke dušobrižnike, propise službe, vodjenje matica, sastavljanje listina o sposobnosti, posleni red za vojno duhovničtvo. Izpitno povjerenstvo sastoji se iz apostolskoga vojnoga vikara, vojnoga konsistorijalnoga viećnika i vojnoga konsistorijalnoga tajnika. Izpit se može praviti samo dvaput. Oni svećenici, koji su pred kojim ordinarijatom ovaj izpit dobro položili, biti će izpitivani još iz posebnih vojno-duhovnih priedmeta. O uspjehu izpita ima se obaviestiti državno ratno ministarstvo. — Aktivno stanje vojnoga duhovničtva sastoji se u miru iz: 1 apostolskoga vojnoga vikara, 1 vojnoga konsistorijalnoga direktora, 2 vojnih konsistorijalnih viećnika, 15 vojničkih župnika, 32 vojnička kurata, 39 rimo- 12 grčko-katoličkih, 9 grčko-iztočnih vojničkih kapelana, 8 duhovnih profesora, 4 evangeličkih vojničkih dušobrižnika augsburžke konfesije i 4 helvetičke konfesije; ukupno 127 osoba. Nadalje u području okupacije: 1 vojnički župnik, 2 vojnička kurata prvoga razreda, 6 vojničkih kapelana drugoga razreda; ukupno 9 osoba.

— (Antieksplosivno sredstvo.) Iz Pariza razaslana je viest, kako piše „Osservatore Romano“, da je vladi dojavljeno jedno novo iznašašće takove naravi, da odolieva sili eksplosivnih materija te im zaprečava učinke. Lako si je pomisliti, da je ta viest primljena s obćenitim zadovoljstvom. Silni strah, kojim je udarena ciela Europa uslied skrajnje smjelosti anarkista, nije se mogao podpuno stišati niti iza relativnoga mira, kojim je skoro posvuda prošao 1. svibnja, jer taj se rezultat više prepisuje izvanjskim okolnostim i odredbam proizlazećim od same stranke nereda socijalnoga, nego li energičkom postupku pojedinih vlada. S toga veoma se radostnim srcem pozdravlja viest o znamenitom iznašašću, koje je samo po sebi vrstnije, da sačuva gradove od anarhističkih attentata, nego li sve nesigurne i varave političke prekaucije.

Zbog vrlo nepodpunoga objašnjenja, što je dosele objelodanjeno o toj stvari, nitko ne može s temeljem izvadjati, daje li znanstveno iznašašće, o kojem je govor, sigurnost za positivan uspjeh, ili ne mora li se ono možda većma uvrstiti u ne mali broj varka, što su od vremena do vremena pridržane čovječanstvu. Zaista veoma su velike potežkoće, što stoje na putu koristnomu rezultatu, no s druge strane znademo, koliku je snagu Bog dao ljudskomu umu, i uzdati se je vrhu svega u božanski promisao, komu nije težko podati čovjeku, pomoću tajna naravi, zgodno sredstvo, da suzbije zla, što dodjoše od zlorabe istih tajna.

Cekajući dakle, da pokušaji spasonosnoga odkrića, za koje se tvrdi da je već dalo dobar i stalan dokaz, budu popunjeni, pametno je medjutim pripomenuti, da bi, e se odstrani od ljudskoga družtva pogibelj i zabrinutost, mnogo više koristili antieksplosivi moralni, nego li antieksplosivi kemički. Učiniti, da padne iz ruku buntovnih ljudi oružje, s kojim se spremaju da žrtvuju bezbrojne žrtve i upropaste čitave gradove, jest bez

dvojbe vrlo koristno poduzeće; ali od mnogo veće koristi mora se smatrati, ako se poboljša i ozdravi samo društvo, koje je svojom otrovnom zarazinom uzbunilo duhove i dalo izvor opakim attentatom anarhije.

Taj antieksplosiv, snage u istinu neprispodobive, kojega se učinku ne da oprieti, sastoji se u blagotvornom djelovanju religije; a nije mučno iztraživanje i proučavanje, da se tako primieni, te donese praktične učinke. Zgodni načini kako se ima primieniti, raztumačeni su već najvećom jasnoćom u providencijalnih enciklikah Leona XIII.: i dosta je držati se u njima spomenutih pravila, da se, s najvećom lakoćom koja je u tom slučaju moguća, dodje do toga, te se društvo osigura proti navali onih, koji bi ga radi uništili.

Jedan dio puta već je prevaljen u tom smislu, hvala voljnoj radenosti, kojom su se podigla u Europi središta katoličke propagande, koja si uzeše upravo tu zadaću, da pospješuju aplikaciju i razvitak papinskih ideja. Prvi rezultati nisu od maloga znamenovanja. Vriedno je takodjer te se spomene, da kolikogod je obćenita bojazan velika, radnička manifestacija obavljena je s mnogo većim mirom, nego li je to bilo prijašnjih godina. Veliki dio svieta radničkoga počeo se je već uvjeravati, da opake navale proti javnomu redu i vlastničtvu slabo hasne njihovoj stvari, i pače škode im, da ne postignu ono, što je pravedno u njihovih zahtjevih.

Poticanja od strane kolovodja nemaju više medju masami one sile, što ju imadjahu nekoć, i ovo tumači skrajnje bjesnilo, što ga pokazuju anarhiste, i strahotu njihovih nasilja. Ne može se o tom dvojiti, da ako strogost državna može držati na uzdi ove posljednje, pravi razlog dielomičnoga poboljšanja kod elementa radničkoga ima se pripisati blagotvornom djelovanju religije, koja je kadra urediti neumjerene strasti i udahnuti misli blaže i pametnije.

Mnogo je u tom smislu mogao opraviti rad katolika, jerbo oni, sliedeć nauke papinske, nisu se neumovoljivo opirati svim zahtjevom radničkim, niti su im niekali prava, nego čineći se nekim načinom dionicima njihovih patnja, zajedno s njimi tražili su uzroke, koji te patnje radjaju, i odvažno su uzeli u obranu njihove pravedne tražbine.

Pošto su već postignuti povoljni rezultati, imale bi sada vlade dužnost, da popune djelo, što ga je papa započeo a katolici poduprli. Neka se sprijatelje s naukami crkvenimi, neka uzmu u ruke enciklike Leona XIII., da im budu vodj njihovog djelovanja, i bez velike potežkoće moći će sretno izcieliti zla i izvesti pravedne obnove, koje se neizbježivo nameću u današnjem družtvenom uredjenju.

Htjedosmo ovo malo obširnije priobćiti, jerbo ima tu stvari, na koje bi trebalo da se i kod nas misli.

— (Pismo sv. Otca Leona XIII. francezkim kardinalom.) Sv. Otac bio je upravio na francezki episkopat encikliku, u kojoj je preporučio katolikom Francezke, da prigrle republiku, t. j. vladu ustanovljenu i postojeću u Francezkoj, da ju poštuju, i da joj budu podložni kao predstavljajućoj vlast, koja dolazi od Boga. Tom je opomenom htio sv. Otac to postići, da se katolici ujedine i da ne bude više stranaka medju njima, kako bi onda bili što jači u obrani onoga, što nadilazi svaki probitak zemaljski, naime u obrani vjere i stvari Isusa Krista. U tom kao i u svem drugom, sjećao ih sv. Otac, neka traže najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a sve ostalo će im se dodati. — Francezki biskupi radostno su prihvatili i svojim vjernikom na srce staviti papinu encikliku. Na to šestorica kardinala, što pripadaju episkopatu francezkom, smatrahu svojom dužnošću, da se zahvale sv. Otcu na tom novom dokazu otčinske brige i ljubavi k njihovom narodu, i da ujedno svečano zasvjedoče poslušnost i najtješnje jedinstvo, koje spaja biskupe francezke s Petrovom stolicom. Na adresu francezkih kardinala sveti je Otac izvolio odgovoriti vrlo znamenitim pismom, u kojem potvrdjuje i još bolje objašnjuje svoje naputke, što ih je dao u prijašnjoj enciklici. Ovo pismo sv. Otca, budući je vrlo poučno, donieti ćemo budući put u cielosti.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u člane III. reda. Filipec Franjo, kožar u Samoboru. Žic Petar pop, duhovni pomoćnik na Rabu. Učiona pučka u Orehovici. Legović Ivan pok. Ivana u Kaštelirn u Istri. Charvat Ladislav, upravitelj župe u Petrijevcih. Batušić Petar Salni u Cvetkoviću. Učiona u Vetovu kraj Požege. Babić Mato, ratar u Andrijaševcih. Bruša Bruno, o. franjevac u samostanu u Čakovcu. Bradić Stjepan kbr. 34. u Širincu. Gudelj Mato, c. i kr. oružnički poštovodja u Zatonu u Dalmaciji. Becić Ivan, župnik u Aljmašu. Tončić Dragutin, kr. kotar. sudbeni pristav i Mažuranić Josip, gruntovničar u Novommarofu. Capan Filip, trgovac u Zdencu kbr. 64. župe Tounj. Cvetanović Mica, kbr. 30. u Tounju. Jarajić Josip, Jurajić Ivo iz Rebrović sela kbr. 2. župe Tounj. Gračaković Simo kbr. 88., poljodjelac, Špendić Stipo, učenik IV. razreda, Špendić Fabjan, opetovnjak, svi iz Subocke.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 20. U Zagrebu, 19. svibnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O dužnosti države i crkve pogledom na odgoju i naobrazbu gluhonieme djece.

(Konac.)

Gluhoniemi ne zaslužuju samo kao ljudi i državljani, da se na njih uzima osobiti obzir, nego oni to zavriedjuju i kao članovi katoličke crkve. Kao takovima ne može se i ne smije zaniekati pravo na pripomoć crkve, da postignu svoje uzvišeno odredjenje. Njima se ne smije zaniekati pravo na duševnu, t. j. religiozno-moralnu naobrazbu. Njima se ne smije uzkratiti pravo na utjehu, koju nam pruža sv. vjera Kristova, na užitak svih dobara sv. crkve za cielog njihovog života. U svakoj dobro uredjenoj državi najviši princip imade se nalaziti u osvjedočenju o potrebi vjere, koja je temelj moralnosti gradjana i dobrobiti ljudstva. Gdje se bo vjera uzima samo kao sredstvo za heterogene svrhe, tuj država ne počiva na tvrdom i sigurnom temelju. Tomu su nam najjasniji dokazi one čete anarhista i socijalista i slobodnih zidara, pred kojima štrepe iste državne uredbe. Ako je dakle vjera potrebna, to je ona potrebna za sve ljude, — za gluhonieme isto tako, kao i za ostale. Gluhoniemomu je religiozno-moralna poduka potrebitija, nego li drugim ljudem, kojim su sva sjetila zdrava i dobro razvijena. Bez te poduke on ne samo da ne razumije postizavati svoje svrhe, nego je niti pravo pojmiti ne može. Drugi pak ljudi i bez osobite poduke, kućnom samo odgojom (ako je ova valjana), mogu svoje odredjenje razumjeti.

Crkva, kao dobra i brižljiva majka, skrbi se za svako svoje diete, bez razlike dobe, spola i striliša. Buduć je dakle i gluhoniemi čovjek diete sv. crkve, to i on ima pravo, da mu se poda pripomoć, kako bi laglje i sjegurnije postigao svoju zadnju svrhu. Kad pak on ima pravo na pripomoć crkve za vječito svoje odredjene, sliedi, da mu tu pripomoć imadu pružiti oni, kojim je Gospodin kazao i zapovjedio: „Idite širom svieta, naučajte sve narode.“ — Po apostolima zapovjedio je to biskupom, a i ostalim svećenikom. Osim toga i sam je Gospodin svoj božanski nauk propoviedao svemu narodu. Ta zašto je dao niemim govor i gluhim sluh, nego zato, da mogu njegov božanski nauk čuti i javno ga pred svietom izpoviedati? Dakle po njegovom zvanju i poslanju veže dušobrižnika neizpričava dužnost, da se brine za religiozno-moralnu naobrazbu sve svoje župske djece, bez razlike njihova položaja. Dušobrižnik po tome ne smije svoje blagotvorno djelovanje niti gluhoniemima uztegnuti. On ima ponajprije nastojati, da ove nevoljnike učini sposobnima za shvaćanje nauka Gospodnjega; a kad ih je ili sam ili po drugih osposobio, imade im ga dati.

Tko bi gluhoniemima uzkratio nuždnu pripomoć za postignuće njihove zadnje svrhe, taj bi radio proti duhu Isusovu i proti duhu katoličke crkve: one crkve, koja dopušta, da svi njezini članovi bez razlike, sretni i nesretni, bogati i siromašni, visoki i nizki, zdravi i bolestni, crpaju iz nepresahla vrela sv. vjere utjehu i okrepu. Nijedan dakle dušobrižnik, koji je tjelesno i duševno zdrav, ne može se pod nikakvom izprikom oteti toj dužnosti, da se brine za svoje gluhonieme. On im je dužan pružiti onu pripomoć, koja im je potrebna za spoznanje Boga, njihovih dužnosti i njihova odredjenja. Dužan im je dati onu pripomoć, koju on u tom smjeru pruža ostalim svojim župljanima. Nijedna zapreka ili izprika ne ovlašćuje ga, da gluhonieme izključi iz svojih zvaničnih dužnosti i od diela onih užitaka, koje njegov rad i nastojanje prouzrokuje.

Ako i zahtieva naobrazba gluhoniemoga mnogo više vremena, nego li podučavanje drugih,

to ipak ne bi smio biti razlog, da se ta dužnost propusti i zanemari. Je li će otac, koji imade desetero djece, jednomu od njih uzkratiti kruh, jer mu je dosta devetero hraniti, a k tomu još onomu, koje je medju svojom braćom najnesposobnije, da si ga samo traži? Ne će li on deveterici djece kruh tako podieliti, da i onaj deseti dobije svoj dio? Ako dobri pastir ostavlja devedeset i devet ovaca, te traži onu jednu, koja se je izgubila, bi li smio okljevati dušobrižnik, koji poznaje zakone toga uzvišenoga uzor-pastira, da potraži izgubljenu ovčicu svoga stada, te joj poda potrebitu hranu, za kojom ona čezne već po svojemu odredjenju? Ta je ovca bez svoje krivnje izgubljena i bačena u nesretni položaj, jer je gluha i niema. Taj pako teret za dušobrižnika je samo vremenit, jer pošto je gluhoniemi jednom dobio nuždnu poduku, tad je dušobrižnik miran u saviesti. Dušobrižnik će uživati utjehu i zadovoljstvo, jer je jedno na sliku božju stvoreno biće riešio velike nevolje. On će se radovati, što je jednoga čovjeka iz ponizujućeg čovječju narav položaja predao crkvi, državi i čovječanstvu, pošto mu je utro put do opredjeljenja, za koje je stvoren.

Ali sad nastaje pitanje, kako će dušobrižnik gluhoniemo diete poučiti u vjerskih istinah? Odgovaram, ljubav i volja može sve to izvesti: ljubav, koja imade svu djecu bez razlike sakupiti i pozvati na uživanje nebeske hrane; volja, koja ne štedi vremena i napora, da i ovim nevoljnikom poda svjetlo za spoznanje nebeskih istina.

S toga kako sam prije kazao za učitelja, tako je potrebno i svećeniku, da se upozna sa načinom, kako se gluhoniemi obučavaju. Sad nam je lahko upoznati se s tim načinom, pošto imademo u Zagrebu zavod za gluhonieme; dakle u istom mjestu, gdje se naobrazuju budući svećenici. Naši bogoslovci IV. tečaja ne bi smjeli ostaviti sjemenište i poći u sviet prije, nego su se po nješto upoznali sa podukom gluhonieme djece. Po tom bi bilo veoma koristno, da naši bogoslovci IV. tečaja u zadnjem semestru svojih nauka polaze hospitovati na naš zavod za gluhonieme; osobito bi bilo dobro, da prisustvuju kod tako zvanog artikuliranja i kod predavanja vjeronauka. Ako im se danas sutra pruži zgoda, i sveta dužnost bude zahtievala, da imadu poučiti u vjeri gluhoniemoga, poseći će i za knjigom, koja o toj stvari radi, te će onda u praksi ono provadjati, što su naučili.

Gluhoniem, za to što ne čuje, nije nesposoban za vjersku obuku. Ako on ne čuje, to ipak vidi i njegov vid mnogo mu nadomješta sluh. K tomu on čita na ustima onoga, koji mu govori. Doduše, dok on dodje do toga stepena, da može rieči sa ustiju čitati i izgovarati, treba više vremena i napora. Nu mi smo dužni svako moguće i slobodno sredstvo upotrebiti, da naučimo one, koji su našoj duhovnoj skrbi povjereni, temeljne istine sv. vjere, i da odstranimo sve zapreke, koje su tome na putu. Nije gubitak vremena, kad se diete podučava u božjim istinama, ili se pripravlja, da tu obuku primiti može. Nije i ne smije biti naporno podavati malenim spoznaju nauka Gospodnjega. Kako bi nam ono smjelo biti naporno i težko, što je baš cilj naše priprave po školama i našega poslanja? Ta poslani smo, da budemo učitelji i vjeroviestnici sv. evangjelja.

U Beču na dan sv. Florijana.

M. Bestić,
vjeroučitelj na dopustu.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 18.

Nauka onim, koji psuju svete.

Ako je odurno i griešno izgovarati i zazivati sveta imena u šali, srditosti ili bez razloga, tim je odurnije i grješnije, ako se kršćanin usudjuje psovati sveta imena. Taj predmet je neizmjerno važan, osobito za prosti puk, za koj i pišem, jer žalibože naš hrvatski seljak (a i premnogi od t. zv. inteligencije i gospode) psuje, da je grozota slušati. „Hodi u radilište medju rukotvorce“, piše Katolički list u 47. broju godine 1864., „i u dućan, psuje sve od gospodara do najmladjega naučnika; hodi u gostione, kavane, krčme, razni jezici ruže Boga i njegovu svetinju; slušaj na sajmu pogodbe, psuje se i bez potrebe; vozi se parobrodom, željeznicom, poštom ili kakovim god obćenitim vozom, nećeš se prevesti, da ti voznici ne pokažu, kako znadu psovati; sastani se s bogatašem ili siromakom, s gradjanom ili seljakom, s gospodarom ili sa slugom — psuje! Psuje u vojski vojvoda i prostak, na polju nadzirač i težak, u pisarni pismodavalac i pisar, na sudu sudac i krivac, u tamnici tamničar i uznik; psuje starac i grižav dječak; psuje baba i cura običnom začinkom, psuje mužko i žensko, veliko i malo, u kući, na ulici, na polju; u šali, razgovoru, zadjevici, triezności, pijanstvu; psuju roditelji djecu, djeca roditelje. Psuje se u svih spomenutih i nespomenutih razredih ljudstva na golemu sramotu kršćanskomu imenu. Grozota je samo slušati, kako još nejaka djeca — sada već i po selih — koja se ni prekrstiti ne znadu, psuju i proklinju!“ Zar nije u istinu

ovako kod nas u Hrvatskoj? Radje bi, da nikada više ne primim pero u ruke, nego što moram ovo potvrditi. Župnik, a i svaki drugi svećenik, pače svaki pošten čovjek mora upotrebiti sva sredstva, da odstrani kletve iz naroda. Po mojem sudu morao bi svaki župnik barem dvaputa propoviedati svake godine, koli je strašan grieh kletva. Najviše može raditi protiv kletve u izpovjedaonici, te reći psovaču ono, što niže navadjam. Nu razumieva se, da izpovjednik niti može, niti smije 20—50 takovih u jedan sat „izpoviedati", već je potrebno takvoga zadržati na izpoviedi četvrt sata, a možda i dulje.

Što je dakle kletva? Kletva ili psovka u obće jest svaka pogrdna, nedostojna, porugljiva rieč ili izraz protiv onoga, koji se psuje. Nu može se kleti i psovati, a da se ne izgovori nijedna rieč, n. pr. kad njetko diže ruku ili šaku prama nebu, škripi zubmi, reži, kesi se, grozi se, ili se nepristojno i pogrdno ponaša prama slici ili relikviji kojeg svetca. Napokon može se sagriešiti i mišlju, ako čovjek u svom srcu zlo ili pogrdno misli o Bogu ili svetih. A da takovo psovanje, bilo u srcu, bilo ustmeno, sadržaje i koj krivi nauk, koj bi se kao istinit vjerovao, tada to nije više obična kletva, već heretična, koja mienja vrst grieha, jer uz kletvu sadržaje i krivi nauk; to je okolnost, koja se mora izpoviedati. Napokon još spominjem, da je svaka veća kletva smrtni grieh, tim veći, čim je svetiji predmet, koj se psuje, i čim je veća zloba, kojom se proklinje.

Početi ću s manjimi kletvami, nu koje su ipak smrtni grieh, naime, kad se psuju sveti. Sjećam, da čovjek vriedja samoga Boga, kad vriedja svete. Tko su svetci? Jesu knezovi nebeskog dvora, prijatelji, pouzdanici, djeca božja, jesu duše, koje su na njeki način promjenjene u samoga Boga preblaženim uživanjem i gledanjem Boga. Tako nazivlje svetce sv. pismo. Recite, zar ne znači psovati samoga vladara, ako psujete njegove dvorske činovnike, makar ovi bili i samo sluge? A koliki je grieh vriedjati i psovati prijatelja i diete božje, koje već uživa nebesku slavu? Zar da Bog mirno sluša takove kletve? Bog, koj veli, da ne će dopustiti, da im padne vlas iz glave, strogo će kazniti svaku i najmanju uvredu, kojom ih vriedjate.

Kolika ludost i nesmisao psovati svetce! Psovkom činite si svetce svojimi protivnici, a dok ih slavite, oni vas zagovaraju kod Boga. A zašto ih psujete? Za svaku i najmanju stvar: ako ste u igri izgubili, ako vam je tko krivo učinio, pače, ako vas marva ne sluša. Ja vas pitam: a jesu li svetci tomu krivi? Recimo, da vidite mene, kad ste srditi ili kad vas tko uvriedi; hoćete li mene psovati ili mi zlo želiti? Vi odgovarate, da ne bi mene psovali, jer vam nisam kriv. A ja vas opet pitam, jesu li svetci krivi? Zar ne vidite, da ste nepravedni i ludi? Da i možete popraviti kletvom štetu ili nepravdu, bili bi ipak ludi i nepravedni, jer psujete svetce i smrtno griešite radi kukavnog zemaljskog dobra. Nu Bog je pravedan; čim više kunete, tim vam je gore. Kletvom dakle pogoršavate si vremenito zlo, radi kojeg kunete. Ima li veće ludosti i nesmisla?

Naš hrvatski seljak izpričava se kod izpoviedi i veli, da je bio srdit, kad je kleo. Ako i znade, da nije posve, ipak misli, da je donjekle izpričan, kad u srditosti kune. Ti dakle misliš, velim im, da si izpričan, kad u srditosti psuješ Boga, Isusa, Mariju, svetca, angjela itd.? Dobro; nu ako ti smiješ, ili misliš da smiješ, najgroznijimi kletvami psovati, kad si srdit, onda smije istim pravom i drugi srdit čovjek tebe psovati, kleti, zlo ti željeti, upaliti kuću, ubiti te, itd. E to pak ne smije, ja nisam kriv, ako je on srdit, — on to u srditosti ne smije učiniti. Tim dakle manje smiješ ti, ako si srdit, tako grozno kleti, jer te srditost ne izpričava od grieha. A je li ti bilo laglje, kad si kleo? Nije, to si utvaraš nesretniče, pače ti je još gore, jer si učinio veliki grieh, i da ne imaš nijednog drugog grieha, radi jedne jedine velike kletve zaslužio si, da budeš za uviek proklet u paklu. A je li ti pomogla kletva? Nije. Bi li ti pomogao čovjeku, koj tebe kune? Ne bi. A kako će tebi Bog pomoći, kako će za tebe svetci moliti i zagovarati te kod Boga, kad ih psuješ? Tužiš se, da ti je zlo, da težko živiš, pače da oskudievaš i ti i žena i djeca. Tomu se ne čudi. Kako ti ne pomažeš onomu, koj tebe psuje, tako i tebi ne pomaže Bog vremenitimi dobri; prem je i ono vremenito zlo za tebe veliko dobro, jer te njim Bog kazni, i hoće, da se ostaviš kletve.

Imade ljudi, koji psuju i proklinju papu, biskupe i svećenike. Izpričavaju se, da ima zlih svećenika i redovnika. Ta izprika ne valja. Istina je, da ima i zlih svećenika i redovnika, nu za to se ipak mora poštivati njihov stališ, kao što moramo poštivati vladare i činovnike, prem je mnogi od njih zločest. Ako ima u svećeničkom stališu zločestih i nevriednih, ima i čestitih i pobožnih, koji se ciele dneve skrbe za spas duše bližnjega. Zašto dakle psujete cieli stališ, kao da su svi dangube i lienčine? Zar je to pravo? Ta nijedan stališ ne smije se odsuditi; tim manje uzvišeni svećenički stališ. Ako se i nadje u našem stališu gdjekoj Juda, ipak imade ih vrlo mnogo, koji su revni i pravi apostoli. Tko odsudjuje svećenički stališ, taj ima malo vjere; tako može govoriti samo neprijatelj vjere, koj najprije psuje svećenstvo, da kasnije odsudi i samu vjeru. Takov neka promisli, da izazivlje protiv sebe srčbu Božju.

Kamo sreće, da posve nestane kletva i psovka. Dobri neka se potiču, da tomu zlu doskoče. Roditelji i gospodari neka nastoje, da nikada ne psuje družina i djeca. Svi, koji čuju kleti, ako mogu, neka zaprieče kletve; ako ne mogu, neka slave Boga i svetce, da uklone i ublaže kaznu Božju, koja uviek lebdi nad psovači.

(Dalje će sliediti.)

---

*

Pismo sv. Otca pape Leona XIII. kardinalom Francezke.

Premili sinovi naši!

Velika je bila naša utjeha, kada smo primili list, u kojem sa ukupnim francezkim biskupima pristate uz našu encikliku — Au milieu des sollicitudes — gdje nam se zahvaliste, što ju objelodanismo, te nas svečano i najplemenitijim riečima uvjeriste o najtjesnijem jedinstvu, što no sa Petrovom Stolicom spaja francezke biskupe, a napose kardinale sv. rimske crkve.

Ta je enciklika učinila već mnogo dobra, a učinit će još i više; Mi se tome nadamo unatoč navala strastvenih ljudi, proti kojima je, veseli nas da to možemo reći, ona takodjer našla i hrabrih branitelja. Mi smo predvidjali te navale. Svuda, gdje agitacija političkih stranaka s temelja uzrujava duhove, kao što se to taj čas sbiva u Francezkoj, težko je, da svi na jedanput priznadu istini ono pravedno mjesto, koje ju ide.

Nu je li trebalo, da sbog toga šutimo? Što! Francezka trpi, a Mi da ne osjećamo u dubljini svoje duše boli te prvorodjene kćeri crkve? Francezka, koja si je stekla naslov „natio christianissima", te ne će, da se odrekne toga naslova ni za što na svietu, bori se sred tjeskoba proti sili onih, koji bi htjeli oteti joj kršćanstvo i poniziti ju pred svim narodima, a Mi da propustimo pozivati sve katolike i sve poštene Franceze, da sačuvaju svojoj domovini onu vjeru, koja je osnovala njezinu veličinu u povjesti? Bože sačuvaj!

Doista, Mi smo dan na dan sve bolje zamietili, da je djelovanje dobrih ljudi oslabljeno, a to zato, jer su razcjepkane njihove sile. Za to evo, što smo već rekli, to ponavljamo svima: „Ne budi više stranaka medju vama, već savršeno jedinstvo, da uzmognete složno čuvati ono, što nadvisuje svako zemaljsko dobro: vjeru naime i stvar Isusa Krista. U tom, kao što i svem ostalom, tražite ponajprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, a ostalo će vam se dodati."

Ta glavna ideja, koja nadahnjuje cielu našu encikliku, nije izmakla neprijateljima katoličke vjere. Možemo reći, da su pronicavim umom shvatili njen sadržaj i izpitali njen praktični zamašaj. I doista, odkada je objelodanjena spomenuta enciklika, koja je sadržinom i oblikom svojim prava viestnica mira za svakoga poštena čovjeka, strančari podvostručili su svoju opaku bjesnoću. To posvjedočiše različita žalostna djela, koja su se netom sbila i raztužila katolike, a kako znamo raztužila su i ljude, za koje se jedva sumnja, da su pristrani s odanosti prema crkvi. Ova fakta objelodaniše, kamo smjeraju organizatori one, kako smo ju Mi nazvali u našoj enciklici, *razgranjene zavjere*, koja je stvorena za to, da uniští kršćanstvo u Francezkoj.

Ti dakle ljudi, upotrebljujuć i najmanju izliku, i znajuć udesiti ju prema svrsi, okoristili su se njekim dogodjajima, koje bi inače i sami smatrali za bezazlene, da uzmognu po volji oduška dati svojim osvadama, pokazujući tim, kako su se odlučili, da svojim protuvjerskim strastima žrtvuju obći interes naroda baš u onom, što je najdostojnije počitanja.

Videći ove težnje i zla, koja se radjaju na veliku štetu francezke crkve, te danomice sve ozbiljnija postaju, da šutimo, sgriešili bismo i pred Bogom i pred ljudima. Činilo bi se, da ravnodušnim okom gledamo boli svojih sinova, francezkih katolika.

Reklo bi se, da smatramo vriednimi, da se odobre ili bar snašaju vjerske, ćudoredne i gradjanske ruševine, što ih nagomilava tiranija protukršćanskih sljedba. Spočitavalo bi nam se, da ostavljamo bez ravnanja i podpore sve one vrle Franceze, koji sred sadanjega meteža, potrebuju više, no ikada, da ih obodrimo. Nu nada sve moradosmo osokoliti svećenstvo, koje mnogi, proti naravi njegova zvanja, hoće da prisile na šutnju pri vršenju njegove službe, kada u smislu evangjelja propovieda vjernost u izpunjivanju kršćanskih i družtvenih dužnosti. U ostalom, nije li za nas uviek sveta dužnost, da govorimo, dogodilo se što mu drago, kada se radi o tom, da učvrstimo svoje božansko pravo: naučati, opominjati, svjetovati, protiv onih, koji bi radi stegnuli njegovu obćenitost, pod izlikom, da razlikuju vjeru i politiku.

To nas je evo ponukalo, da podignemo svoj glas posve od svoje volje i dobro poznavajući stvar; a ne ćemo nikada propustiti dignuti ga, kada budemo to smatrali za shodno, uviek u nadi, da će si istina konačno prokrčiti put u srca, koja joj se sada malovjerno opiru. Pa pošto se zlo, o kojem razpravljamo, ne ograničuje lih na katolike, već zahvaća sve valjane i pravedne ljude, s toga smo i na nje upravili svoju encikliku, kako bi se svi požurili, da sustave Francezku na putu, koji ju vodi u ponor. Nu to bi nastojanje ostalo sasvim bezuspješno, kada bi silam čuvaricam manjkalo jedinstvo i sloga, koja je potrebna, da se poluči konačni cilj, to jest, da se sačuva vjera; jer za tim mora težiti svaki pošten čovjek, svaki iskren prijatelj družtva, kako je to enciklika potanko obrazložila.

A pošto je cilj točno opredieljen te se uvidilo, kako je jedinstvo neobhodno potrebito da se poluči taj cilj, koja su sredstva shodna, da se osjegura jedinstvo?

To smo objasnili, a drago nam je to ponoviti, da se ne bi nitko varao glede naše poduke: jedno je izmedju tih sredstava, da treba priznati gradjansku vlast u obliku, u kojem zaista postoji, i to bez ikakova tajna susprezanja, onom savršenom lojalnošću, koja dolikuje kršćaninu. Tim je načinom priznato u Francezkoj prvo carstvo, nakon strahovite i krvave anarkije; tim su načinom priznate ostale vladavine, bile monarhične, bile republikanske, koje su se izmjenjivale sve do danas.

A razlog, zašto se ima priznati, jest taj, što je obće dobro družtva uzvišeno nad svakim drugim interesom; ovo je načelo, koje stvara i čuva čovječansko družtvo; odatle

sliedi, da ga svaki pravi gradjanin mora htjeti i unapredjivati pod svaku cienu.

Iz te potrebe, da se osjegura obće dobro, izvire, kao iz svojega neposrednoga vrela, potreba, da mora postojati gradjanska vladavina, koja staviv si pred oči konačni cilj, k njemu privadja mudro i uztrajno različite volje podanika, što no su kao u svežanj sakupljene u njenoj ruci. Postoji li dakle u družtvu vlast, koja u istinu vlada, obći je interes vezan za tu vlast, i s toga ju valja primiti takovu, kakova je.

S tih razloga i u tom smislu smo rekli francezkim katolicima: Priznajte republiku, to jest kod vas ustanovljenu i postojeću vladu; počitujte ju; budite joj pokorni, jer ona predstavlja vlast, koja je došla od Boga.

Našlo se je medjutim ljudi, što pripadaju različitim političkim strankama, pače i medju iskrenim katolicima, koji nisu točno shvatili naših rieči. A ipak su bile tako jednostavne i tako jasne, da ih je, reć bi, upravo nemoguće bilo krivo tumačiti

Neka se dobro ovo promisli: ako i jest politička vladavina uviek od Boga, ne sliedi iz toga, da Bog uviek i neposredno odredjuje raznovrstni način prelaza te vladavine, ili sve moguće oblike, što ih ona poprima, ili osobe, koje ju nose. Sama raznolikost tih načina kod raznih naroda očito pokazuje ljudsko obilježje njihova poriekla.

Što više. Uredbe ljudske pa ma bile najvećma osnovane na pravu i učinjene u namjeri koliko mu drago spasonosnoj, e se dade životu družtvenomu čvrsto uredjenje i moćna pobuda, ne mogu uviek uzčuvati svoje snage po kratkovidnom predvidjanju ljudske mudrosti.

U politici, više nego igdje drugdje, sbivaju se nenadane promjene. Gorostasne se monarkije ruše ili razpadaju, kao što je bilo sa starim kraljevstvima na iztoku i sa rimskim carstvom; dinastije iztiskuju dinastije, kao one Karlovinga i Capetovaca u Francezkoj; poprimljeni politički oblici mienjaju se u druge, kako nam naše stoljeće pokazuje za to mnogobrojnih primjera. Te promjene nisu nipošto uviek zakonite u prvom svom početku; pače je vrlo težko, da to budu. Uzprkos tomu, obće dobro i javni mir nalaže, da se priznaju te nove činom ustanovljene vladavine, na mjesto prijašnjih, koje u istinu više ne postoje.

I tako se obustavljaju obična pravila, po kojima se vlast predaje, pa je moguće, da se tečajem vremena i sasvim dokinu.

Bilo sad što mu drago s tima izvanrednima promjenama u životu naroda, kojih odredjivati zakone pripada Bogu, a čovjeku koristovati se njihovimi posljedicami, poštenje i saviest zahtievaju u svim okolnostima iskrenu podredjenost prema postavljenim vladavinama, a ta je neobhodno potrebita za ono najviše, nesumljivo pravo, koje se nazivlje temelj družtvenoga blagostanja. Što bi zaista bilo sa poštenjem i saviešću, da gradjanin smije žrtvovati dobročinstva javnoga mira svojim osobnim nazorima i svojemu stranačkomu nagnuću?

Razloživši temeljito tu istinu u našoj enciklici, iztaknuli smo razliku medju političkom vladavinom i zakonodavstvom, i dokazali smo, da priznanje jednoga nipošto ne obvezuje, da se prizna i drugo, u onim točkama, gdje zakonodavac, zaboravivši na svoje zvanje, dolazi u oporbu sa zakonom božjim i crkvenim. A razvijati svoju djelatnost, da to svi jasno vide, i upotrebiti svoj upliv, kako bi se prinukala vlada, da izpravi zakone, koji su nepravedni ili im manjka mudrost, to je dokaz prosvietljene i hrabre odanosti prema domovini, a u njoj neima ni sjenke neprijateljstva prema vlastima, kojima je povjerena javna uprava.

Tko bi se usudio nazvati kršćane prvih stoljeća neprijateljima rimskoga carstva, jer se nisu pokoravali njegovim odredbama idolopoklonskim, već su radili oko toga, da se dokinu?

Na tlu vjerskom, tako shvaćenom, različite političke konservativne stranke mogu i moraju se složiti. Nu ljudi, koji sve zapostavljaju pobjedi svoje posebne stranke, makar to bilo pod izlikom, što im se čini, da tako najbolje brane vjeru, ti se ljudi sada moraju uvjeriti, da vode politiku koja razdvaja, a proti vjeri, koja sjedinjuje. I njihova bi pogrješka bila, da naši neprijatelji upotrebe sebi u prilog njihovu neslogu, kao što su to već i previše učinili, pa da ih tako svekolike unište.

Tvrdilo se je, da se Mi, dok tako učimo, inače vladamo prama Francezkoj, nego li prama Italiji, i tako da protuslovimo sami sebi. Nu tomu nije tako. Kada velimo francezkim katolicima, da priznaju postavljenu vladavinu, naš je cilj bio i još je sada, da zaštićeni budu vjerski interesi, koji su nama povjereni. To su upravo oni vjerski interesi, koji nam u Ialiji namiću dužnost, da neumorno zahtievamo podpunu slobodu, koja pripada uzvišenomu zvanju vidljivoga glavara katoličke crkve, kojemu je povjerena vlada nad dušama; slobodu, koje neima tu, gdje namjestnik Isusa Krista nije u svojem domu pravi vladar, neodvisan od svakoga ljudskoga vrhovnoga gospodstva. Što se drugo odatle može zaključiti, van to, da je takodjer i to pitanje, koje se Nas tiče u Italiji, u prvom redu vjersko pitanje, jer je spojeno s temeljnim načelom slobode crkvene? Tako evo u svojem vladanju prama različitim narodima, Mi neprestano sve sjedinjujemo za isti cilj: za vjeru i po vjeri za spas družtva, za sreću naroda.

Htjeli smo vam, premili sinovi, sve to priobćiti, da odlane našemu srcu, a da ujedno ojača vaše. Tegobe crkve ne mogu a da ne budu vrlo gorke za dušu biskupa, a još više za Našu, jer smo Mi namjestnik Onoga, koji je prolio svu svoju krv, da utemelji tu svetu crkvu.

Te Nas gorčine medjutim ne samo ne satiru, već nas bodre, da se naoružamo sve to većom hrabrošću, da uzmognemo odolievati težkoćama sadašnjega vremena. S toga je Nama podvostručiti svoju gorljivost, a na

korist toj katoličkoj Francezkoj, koja je to dostojnija naše otčinske ljubavi, što Nas, pouzdanjem prave kćerke, moli, da ju sokolimo, štitimo i podpomažemo.

To su takodjer i vaši osjećaji, premili naši sinovi; netom ste nam to dokazali, a Mi smo se već mogli o tome uvjeriti, kadno ste dolazili jedan za drugim, da Nam položite račun o svojoj službi i da se posavjetujete o svetim probitcima, nad kojima Mi bdijemo. Izmedju mnogih razloga pouzdanja, s kojih se veselimo, ta je sloga zaista jedan od najmoćnijih, i Mi se na tom zahvaljujemo Bogu iz dna duše. Nadamo se, da ćete Nas i nadalje revno podpomagati u Našoj otčinskoj skrbi za tu milu francezku zemlju. I u tom tvrdom uvjerenju, kao zalog Naše ljubavi, dajemo, premili naši sinovi, vama, vašemu svećenstvu i vjernicima vaših biskupija, iz svega srca svoga, apoštolski blagoslov.

Dano u Rimu, dne 3. svibnja godine 1892., petnaeste našega pontifikata.

Leon PP. XIII.

Kakav ima biti altare fixum consecratum?

Župnik X. dao u svojoj župnoj crkvi, koja bijaše po biskupu posvećena, porušiti stari veliki žrtvenik od kamena i podigao nov, tako da je stipes iliti podgradnja, sagradjena doduše od kamena, sva naokolo obliepljena mortom i mramorisana. Sad moli župnik biskupa, da mu posveti nov žrtvenik. Pita se: 1. je li je morao župnik u pomenutom slučaju podignuti kameniti žrtvenik?; 2. smije li biskup njegov nov žrtvenik posvetiti? Na prvo odgovaram sa „*da*“ a na drugo sa „*ne.*“ Evo dokaza.

1. U mjestu Matarone biskupije Barcelonske u Španiji dao župnik u posvećenoj župnoj crkvi sv. Marije porušiti stari veliki žrtvenik. Sad je pitao zbor za sv. obrede: „Num necessario erigendum sit novum altare majus fixum et *lapideum* rite consecrandum, ita ut quotannis Officium Dedicationis persolvi possit? Et S. R. C. 16. Januarii 1886. respondit: *Affirmative.*“ (Acta S. Sedis. Vol. XXII. pag. 704.) Odakle sliedi, da u posvećenih crkvah nije smjeti graditi velike žrtvenike od drva, već samo od kamena. Ovdje se pod žrtvenikom razumieva samo stipes i mensa, koja ima biti od jedne jedincate kamene ploče.

2. Da pako spomenuti novi žrtvenik nije u redu sagradjen, po tom nesposoban za posvetu, jer je stipes obliepljen mortom odnosno i mramorisan, vidi se iz ove odluke zbora za sv. obrede:

„*Senien et Modrussen.* In nova quadam parochiali ecclesia diœceseos Senien. et Modrussen. tria erecta sunt altaria, quorum majus ex integro lapideum est; reliqua mensam quidem habent integram ex uno lapide, stipitem vero ex opere, uti vocant, marmorisato. Quum quæstio orta sit, an duo hæc minora altaria tanquam fixa haberi possint, ideoque cum ecclesia et majori altari rite consecranda sint; hinc Rmus. Dnus. Georgius Posilović hodiernus episcopus Senien. et Modrussen. Sacræ Rituum Congregationi sequentia dubia pro opportuna solutione humiliter subjecit, nimirum:

Dubium I. Stipes altaris fixi consecrandi debetne esse lapideus, ita quidem ut communiter putari et facile probari possit totus lapideus?

Dubium II. Licetne consecrare altare, cujus nucleus, quamvis lapideus, undique tamen tectus sit lateribus, quibus suprainducta est crusta marmorisata?

Et Sacra eadem Congregatio, ad relationem infrascripti Secretarii, exquisito voto alterius ex Apostolicarum Cæremoniarum Magistris, ita propositis dubiis rescribendum censuit, nimirum:

Ad I. *Affirmative,* Ad II. *Negative.* Atque ita rescripsit ac declaravit, die 14. Decembris 1888. A. Card. Bianchi S. R. C. Præf. m. p. Laurentius Salvati S. R. C. Secretarius m. p.“

Prema tomu valja dobro paziti, kako se ima s nova graditi veliki žrtvenik u posvećenoj crkvi, ili u novoj crkvi, koju bi se željelo posvetiti, na što se do sada, kako je vidjeti, nije dosta obaziralo.

Dr. **M. Štiglić.**

O proštenju u obće, napose kod našega naroda.

(Priredio *J. K.* iz Novegradiške.)

Proštenje jest put, što ga tko poduzme iz sv. nakane na koje sveto mjesto. Proštenja su u katoličkoj crkvi od starine uvedena, kao i obhodi ili procesije. Premda se čovjek svagdje i na svakom mjestu Bogu moliti može, ali oni, koji polaze proštenja, imadu na takovih mjestih jače zaufanje u Boga, zadahnuti su većom ljubavlju i pobožnosti ondje, čine laglje pokoru, pak i samo tegotno putovanje mogu si namieniti kao pokoru, napokon izprose si svojimi vrućimi molitvami na proštenju i veće milosti. S toga su proštenja puna utjehe po grešnike i pravednike, jer naš puk mnogo drži do onoga, što je na proštenju čuo, budi u izpovjedaonici, budi kod propoviedi, pak se strogo obvezanim smatra ono obdržavati ili klonuti se onoga, što je na proštenju obećao i za korist spasenja svoje duše učiniti naumio.

Osim toga neima dvojbe, da takova mjesta, u kojih se što osobito izvanredna dogodilo, ili na kojih ostadoše tragovi neizmjerne veličine i dobrote božje, u kojih se Gospodin Bog silan i moguć pokazao, da su, rekoh, takova mjesta kadra i u duši svakoga čovjeka, pak i najvećega grešnika osobita čuvstva probuditi. Tu se živahnije predstavlja svaka zgoda, što se dogodila, svaki se izvanredni slučaj jače osjeća, pače čini se, da se upravo taj čas ponavlja. Tko može to uztvrditi, da se ne slaže s mudrosti božjom, ako je ovomu ili onomu

mjestu u tom pogledu prednost dana; ili da se ne slaže sa providnošću božjom, ako se na jednom stanovitom mjestu bolje očituje njegova ljubav i dobrota, nego li na drugom? Zar Onaj, koj je po svom proroku zapovjedio sirskomu vodji Naamanu, da se u Jordanu okupa, ako se želi gube očistiti, koj je vodi Bethsaidi podielio liekovitu moć, koj je naznačio mjesto, gdje mu se imade stan podići, koj je napokon u novom zavjetu po vidivih znacih ustanovio sveta otajstva nevidive milosti: zar On ne bi smio u pojedinih mjestih veća čudesa činiti? To bi se protivilo zdravomu ljudskomu razumu, pak i toj okolnosti, što se je vjera u proštenja kroz stoljeća na slična mjesta milosti u puku nepovriedjenom uzdržala i sačuvala.

Već prvi kršćani polažahu za rana sveta mjesta krvlju i smrću našega Spasitelja posvećena u Palestini, putovahu na grobove poglavica apoštolskih Petra i Pavla u Rim, kako nas na to sjeća rimski misal s onim „Statio." Putovala je na proštenje sv. Lucija s majkom si Eutichijom na grob sv. Agate, i Eutichija ozdravi od krvnog otoka; sv. Ivan Zlatousti putovao je k verigam sv. Petra apoštola, a sv. Augustin preduzeo si posjetiti ostanke sv. Jeronima u Betlehemu. Putovahu i na druga sv. mjesta, gdje je Gospodin čudom uslišao pobožne molitve biednih i nevoljnih.

Naš puk od vajkada polazi proštenja Marijina. Što je naroda u pravovjernom svietu, mal' ne svaki imade u svojem krugu zaštitnicu i utočišće bl. dj. Mariju, i njoj na čast podignutu crkvu ili sliku, koju i bližnji i dalnji stanovnici jednako štuju i ciene, te koja radi čudotvornih čina vjerni puk iz udaljenijih krajeva k sebi prizivlje. Naš pako puk hrvatski odabrao si je bl. dj. Mariju za osobitu zavjetnicu, te nju izmedju svih ostalih ugodnika božjih najviše štuje i u pomoć zazivlje; nu lahko bismo mogli reći, da je i bl. dj. Marija osobitim načinom puk hrvatski obljubila, te mu i osobitih milosti podielila. Dokaz su tomu starodavna proštenja Majke božje na Trsatu i kod Marije Bistrice.

Neima dakle dvojbe, da je sveta i spasonosna nakana na proštenje ići; Bogu je ugodna, a vjernikom na spas duše probitačna, i s toga to crkva odobrava i preporuča. Nitko razborit ne bi imao ništa proti proštenju, ali jedno ipak moramo priznati i požaliti, što se naime prigodom proštenja dogadja mnogo kojekakovih zloraba, što mnogi putuju na proštenje iz običaja, a ne radi pobožnosti i skrušenja. Naša su proštenja u obće bučna. Proštenja, na koja dolaze sajmari i kojekakovi drugi kramari s vrtuljci (Ringelspiele), ne samo da prieče puk u pobožnosti, već ga od iste odvraćaju. Što će dakle učiniti župnik? Hoće li puk odvraćati od proštenja? Nipošto, već treba puk na sliedeći način podučiti.

1. Neka ide na proštenje, ali po tom ne smije svojih dužnosti zanemariti; nipošto pako da ide na proštenje onda, kad ga kod kuće u isto doba vežu ine dužnosti, a ponajviše poljski rad i posao. Naš je puk sklon na svaku zloporabu, te bi se lahko dogoditi moglo, da se mnogi u vrieme najprečega domaćega posla upute na proštenje s nakanom, da izbjegnu rad i posao, te da se otmu svojim dužnostim, koje su po svojem zvanju i položaju dužni vršiti.

2. Na proštenje treba putovati u družtvu dobrih ljudi, jer mnogo o tom ovisi, tko i s kime da putuje. Gdje sama mladež jednoga i drugoga spola, — bez starijih i izkusnijih — na proštenje putuje, tu se mnogo potroši nevaljalih i nepristojnih rieči, izčezava duh pobožnosti i skrušenja. A što je istom onda, ako se u družtvu nadje po jedna ili više nesramnih osoba? O njih se u istinu može reći ona narodna: idu na proštenje, da izgube poštenje!

3. Dobro je putovati pješke u koliko to zdravlje tiela dopušta; a na samom prošteništu uzdržavati se valja od buke i plesa; — bolje je razmišljati, kako će se obaviti sv. izpovied.

4. Dapače isti povratak kući je dio proštenja, i valja ga obaviti dostojno te se čuvati osobito pijanstva. Mnogi naših proštenjara grieše u tom pogledu, te u stanju pijanstva kadri su svaki smrtni grieh počiniti, i tako se može dogoditi, da se većim griehom kući povrate, nego li su na put pošli.

Tko je dakle na proštenje pošao i onamo svoju pobožnost ovršio, mora kod kuće životom svojim dokazati, da je vriedan milosti božje, koju je na proštenju zadobio. Sv. Toma Kempenski kaže: tko mnogo ide na proštenje, riedko se posveti. A to se razumijeva ob onih kršćanih, koji iz običaja proštenja polaze i dostojno se pri tom ne ponašaju, i zato iz njih nikakove duševne koristi i naslade ne uberu.

Viestnik.

Zagreb. (Redjenje.) Presvietli gosp. kapitularni vikar, biskup *Janko Pavlešić*, zaredio je prošle nedjelje djakona g. Stjepana Bićanića u svećenika i podielio je sedamnaestorici klerika manje redove.

— (Hrvatski sabor.) Dne 13. svibnja zaključen je i razpušten hrvatski sabor. Novi izbori narodnih zastupnika za sabor imaju se po cieloj zemlji obaviti u ova četiri dana: 30. i 31. svibnja, 1. i 2. lipnja.

— (Biskup Strossmayer o Kristoforu Kolumbu.) „Glasnik biskupija bosanske i sriemske" donosi ovu zanimljivu viest: Našim čitaocima je poznato, da će se ovoga ljeta (12. listopada) navršiti 400 godina, od kako je slavni *Kristoforo Kolumbo*, stupiv na otok Guanahani (S. Salvador), odkrio Ameriku, i da će ovu uspomenu sam obreteni novi sviet proslaviti svjetskom izložbom u Chicagu. U Europi se spremaju u prvome redu Italija, domovina Kolumbova, i Španija, iz koje je slavni mornar zaplovio. Na pose u Italiji sastao se je odbor, koji izmedju ostaloga namjerava izdati veliki *me-*

djunarodni *Album*, gdje bi svi jezici na usta svojih prvih sinova imali proslaviti ime i uspomenu neumrloga velikana. Ovaj talijanski odbor, na čelu mu *Cav. Cecilio Vallardi* (Milan) i poznati profesor *Angelo Gubernatis* (Rim), obratio se na našega preuzv. g. *Biskupa*, da i on, kao najsjajnije lice Hrvatske, pošalje svoj autograf za Kolumbov Album. Biskup se je pozivu odazvao, pa će tako resiti spomenicu sliedeći *hrvatski* autograf Biskupov, kojemu je dodan i latinski prievod:

„Slavni je muž, Kristofor Kolumbo, odkrićem Amerike zaista postao *golub*, to jest *Glasnik božji*, koji je *svjetlo Isusovo* i *uljiku mira* u novi sviet prenio i usadio. Tim je on postao najvećim dobrotvorom i novoga i staroga svieta, a ujedno i najvećim promicateljem onoga svetoga jedinstva i medjusobnosti, na koju je sav rod ljudski Bogom opredieljen i Isusom Krstom posvećen. — Medju tim slava, koju taj velikan svud po svietu uživa, ostati će sve dotle izpod divnih vrlina i zasluga njegovih, dok se sva Amerika *Kolumbijom* ne prozove i dok se taj izvrstni muž *na čast oltara Božijih ne uzvisi i u broj svetaca božijih ne uvrsti.*" — *Josip Juraj Strossmayer, Biskup*, s. r.

Latinski: „Gloriosus vir, Christophorus Columbus, detectione Americae evasit revera *columba* id est nuntius divinus, qui *lumen Christi* et *olivam pacis* novo mundo intulit et implantavit. Idem hoc ipso evasit summus benefactor et novi et veteris mundi unaque summus propagator ejus divinae unitatis et reciprocitatis, ad quam totum genus mortalium praedestinatum et a Jesu Christo consecratum est. Gloria interim, qua idem ubique terrarum et gentium perfruitur, tamdiu infra virtutes et merita ejus manebit, quamdiu tota America in *Columbiam* rebaptizata non fuerit et quamdiu idem ad *honorem altarium divinorum elevatus et in numerum Sanctorum insertus non fuerit.*" — *Josephus Georgius m. p. Eppus* — Diacovae die 27/IV. 1892.

Ugarska. (Odkršćavanje.) Toliko su liberalne novine u zadnje doba pisale, da će se napokon pitanje odkršćavanja sretno riešiti, te bi čovjek mislio, da je novomu primasu ugarskomu Vaszaryu prigodom zadnjeg boravka u Rimu doista pošlo za rukom predobiti sv. Stolicu za neki „modus vivendi", koji je on pronašao, i koji bi imao i vladu magjarsku i katoličku crkvu podpuno umiriti. Kratkotrajno viećanje magjarskog episkopata, držano ovih dana pod predsjedanjem primasa u Budimpešti, dokaza, da smo još daleko od riešenja tog pitanja, što više, da je ono danas postalo akutnije, nego što bijaše do sada.

Kako „Magyar Allam" javlja, bjehu biskupskom vieću predložena ova tri pitanja:

I. Drži li visoki biskupski sbor za prihvatljivo, da župnici matične izdatke o djeci rodjenoj iz mješovitih brakova, na godinu višeputa cumulative podastiru svjetovnim oblastim?

Jednoglasni odgovor: *Ne.*

II. Drži li visoki biskupski sbor za prihvatljivo, da se kumovi i primalje obvežu, neka bi ovi svjetovnim oblastim od slučaja do slučaja dostavljali matične izvadke o djeci, rodjenoj iz mješovitih brakova?

Jednoglasni odgovor: *Ne.*

III. Scieni li visoki biskupski sbor, da je potrebna revizija §. 12. zak. čl. LIII. od g. 1868.

Jednoglasni odgovor: *Jest.*

Znatiželjni smo, kako će se magjarska vlada prema tim odgovorom ponieti, pošto je poznato, da je ministar grof Csáky odlučio, te isto i u saboru izjavio, da ne će podnipošto dirati u navedeni zakon, već da ga mora na svaki način provesti.

Njemačka. (Hodočašće u Fuldu za sv. Otca.) Njemački katolici daju opet svietu liep primjer katoličkoga života. Na sve njemačke katolike izdan je poziv, podpisan od 53 odličnika, gdje se pozivlju, da se 7. lipnja t. g. sastanu u Fuldi na grobu sv. Bonifacija. Glavna je svrha toga hodočašća, moliti se za sv. Otca. Pošto je u spomenutom pozivu živimi i istinitimi riečmi opisan teoretični i praktični razvoj bezbožnosti, ovako se dalje nastavlja: „Početak, središte i konačni cilj ovih bojnih, bezbožnih težnja proti kršćanstvu jest rat proti katoličkoj crkvi, njezinom apostolskom auktoritetu i njezinoj od Krista Gospodina postavljenoj vrhovnoj glavi. Vodje bezbožnosti znadu, da će oni svoj zadnji i konačni cilj samo onda postići, ako bude uništena katolička crkva. S toga sve poduzimlju, da revolucijonarskom silom potisnu neovisnost sv. Stolice i vrhovničtvo papino, da zaprieče slobodu crkve i da na put stanu razvoju religijoznoga života. S najvećim bolom gleda kršćanstvo, gdje mu je njegova uzvišena vrhovna glava lišena neovisnosti i slobode. Leon XIII. jest zasužnjenik u svojoj palači, i neprijatelji crkve bezkažnjeno dopuštaju sebi najprostije pogrde proti njegovoj uzvišenoj osobi, kao i proti onim, koji mu se klanjaju. Po nesreći ne prate se pozornim okom namjere tajnih družtva, što se urotiše proti kršćanstvu. Države zbog svoga nepouzdanja ili ravnodušnosti prema crkvenom auktoritetu sve više i više padaju pod moć revolucije, koja danas nosi krinku liberalizma, da sutra pusti uzde anarhiji. Tako otudjivanje od kršćanstva u svih europskih zemljah neprestance napreduje, nećudorednost raste od dana do dana, i najgroznija nedjela naviešťaju, poput smrtnih mrlja, razsulo družtvenoga reda. U ovoj užasnoj potrebi može pomoći samo svrhunaravna moć milosrdnoga Boga. Uzalud se bori vjerni katolički narod proti presilju bezbožnosti, uzalud podižu svoj glas biskupi i svećenici, uzalud propovieda naš sv. Otac Leon XIII. vječne istine otudjenom od kršćanstva svietu: ako Bog svojom svemogućom rukom ne poprimi, da knezove i narode navrne na obraćenje. Ovu božansku pomoć izprositi, jest naša jedina nada i naša najsvetija dužnost. Gdje pak mogu bolje njemački katolici svoje molitve odaslati pred priestol Božji, nego li na grobu sv. Bonifacija, koji se već kroz stoljeća štuje kao apostol Njemaca? . . . Kroz stoljeća su naši prednjaci hodočastili na grob apostola Njemaca, i mi sami sastali smo se tu godine 1870., da pod okrilje Božje preporučimo u robstvo dospjeloga sv. Otca Pija IX. Pa tako ćemo se mi i danas opet sastati na grobu sv. Bonifacija, da našega sv. Otca Leona XIII., kojega 50godišnji biskupski jubilej imati ćemo sreću slaviti buduće godine, preporučimo milosrdju Božjemu i da izprosimo oslobodjenje sv. Stolice iz njezinog nedostojnog položaja."

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 21. U Zagrebu, 26. svibnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Gotove činjenice i prava družtvena.

Donieli smo u zadnjem broju u cielosti pismo sv. Otca pape Leona XIII., upravljeno na kardinale Francezke. To pismo, kako se je moglo očekivati, dalo je francezkom a i drugom novinstvu živahan priedmet razpravljanja. Mi ćemo od svega toga spomenuti samo jedan u dnevniku *Figaro* objelodanjeni članak, koji je minulih dana uzvitlao silnu prašinu u Francezkoj. U tom članku tvrdi Emilije Ollivier, da Leon XIII. u svojem zadnjem pismu ima nauku, koja je diametralno protivna nauci Pija IX. gledom na gotove činjenice Tvrdnja ova pobudila je kod svih veliko začudjenje, jer se to još nije dogodilo u historiji, da bi dva pape o istoj stvari, najtješnje spojenoj s moralom, tako se razilazili, te bi jedan izrekao formalnu odsudu, a drugi izrično odobrenje. Pošto su pak i naše novine doniele u izvadku taj Ollivierov članak, ne će biti s gorega, ako se i mi na to malo osvrnemo. A činimo to služeći se ponajviše krasnim odgovorom, što ga „L' Osservatore Romano“ upravio na Emilija Olliviera.

Sve, što kaže Emilije Ollivier, može se svesti na ovu jednostavnu formulu: Pijo IX. svečano i izrično odsudio je tvrdnju, „da u redu političkom gotove činjenice, samo zato što su takove, imaju pravnu valjanost“ (Enciklika 8. prosinca 1864. i čl. 59. i 61. u Syllabu *). Sasvim nasuprot rekao je Leon XIII., „da čast i saviest nalažu, da se iskreno prihvate vlade u istinu ustanovljene, što su stupile na mjesto starih, koje u istinu više ne obstoje, premda promjena u svojem početku nije bila zakonita“ (Pismo od 3. svibnja 1892.).

Zloraba je najveća u tom, što se te rieči tako tumače, kao da Leon XIII. tvrdi, da se gotova činjenica, odmah što je svršena, istovjetuje s pravom. Mi ćemo vidjeti, da se cielo to tumačenje temelji na posve krivom shvaćanju.

Gotova činjenica može se promatrati na dva čina: 1. po samoj naravi svojoj i kao izvor prava, što se iz nje radja; 2. kao prigoda, uslied koje, u nekojih stanovitih okolnostih, iz čisto drugoga izvora radja se u narodnih preokretih novo družtveno pravo.

Gotova činjenica, koja je djelo nepravde, prievare, nasilja, jest kako u svojem početku, tako za uviek nepravedna i mrzka: nije bila, nije, i nikada ne će moći biti pravo. Onom odsudom, kojom ju je udario Pijo IX., udara ju i Leon XIII., koji izrično veli: „te promjene nisu nipošto uviek zakonite u prvom svom početku; pače je vrlo težko, da to budu.“ Te svoje naravi gotova činjenica ne mienja, kolikogod se promatrala izmjena vremena ili dogadjaja. Prievara, nasilje, izdajstvo, takovima će vazda ostati. U toj točki nikakova protimba nauke medju Pijom IX. i Leonom XIII. Ali gotova činjenica ima se takodjer uzeti u obzir načinom drugim i sa strane skroz različite. Stanje družtveno, za koje je čovjeka Bog sam odredio, ište, da bude u njemu, kao princip obstanka i života, družtvena vlast (auctoritas socialis). Kada dakle onaj, koji ju je zakonito obnašao, postane u istinu nesposoban, da predstavlja takav princip družtvene vlasti, nuždno je: ili da družtvo propadne, ili da nastupi netko drugi, koji će predstavljati družtvenu vlast. Služimo se zato tim neopredieljenim nazivljem, da obuhvatimo sve različite oblike političke konstitucije. Tako

---

*) Propozicije ove odsudjene u Syllabu glase:

59. Jus in materiali facto consistit, et omnia hominum officia sunt nomen inane, et omnia humana facta juris vim habent. *(Alloc. Maxima quidem. 9. Junii 1862.)*

61. Fortunata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert. *(Alloc. Jamdudum cernimus. 18. Martii 1861.)*

se onda dobije vlada faktično i u istinu ustanovljena. Obćenita je pak nauka u filozofiji moralnoj, da se takovoj faktično obstojećoj vladi ima izkazivati ona poslušnost, kakovu zahtieva zajedničko dobro i društveni obstanak. Uslied te društvene nužde takova faktično postojeća vlada imade takodjer svoje dužnosti i svoja prava. I s te strane, kad se valjanimi zakoni brine za obće dobro, odgovara takodjer ona odredbi božanskoj, i dok predstavlja društvenu vlast, treba joj se u tom, takodjer u saviesti, pokoravati. Nu svatko vidi, da načelo, odakle se takovo pravo izvodi, jest skroz drugo, nego li tako zvana gotova činjenica. „Usurpator", kaže Taparelli, „koji si je nepravedno prisvojio moć društvenu, s kojom je bitno spojena dužnost a po tom i pravo raditi za dobro društveno, morao bi za stalno odreći se usurpirane krune; nu dok ju nepravedno posjeduje, ima pravo i dužnost raditi za dobro društveno, a tomu odgovara u narodu pravo na dobro društveno, i dužnost, da isto ne prieči. Ali neka se pamti, da pravo u usurpatoru ne pripada njemu samomu, već stvari usurpiranoj, vlasti društvenoj: ovoj se pokorava narod, ne usurpatoru." — Sve ovo, kako se imadu podložnici držati prema vladi u istinu postojećoj, tako je jasno razloženo u dvjema posljednjim papinskim dokumentima, upravljenim na Francezku, da je vrlo čudnovato, ako se tko usudi staviti u medjusobno protuslovje Syllab Pija IX. i Pismo Leona XIII.

Ono, što direktno i za samo bivstvo društvene zajednice Bog hoće i odredjuje, jest društvena vlast. S toga gledišta svaka vlast je ustanovljena pravom božanskim, i ne može drugčije da bude. Neima vlasti van od Boga. Konkretna činjenica, koja najrazličitijim načinom, kako se vidi iz historije, opredieljuje subjekat društvene vlasti, jest činjenica ljudska i ništa više. Ako je ona kao takova zakonita odmah od svoga početka, pravo, koje iz nje izvire, poput svakog drugog prava stoji pod zaštitom onih obćenitih zakona moralnosti i pravednosti, koji štite njegovo izvršivanje i obstanak. Nu buduć je to pravo po samoj naravi svojoj opredieljeno za društveni obstanak, odatle sliedi, da kadagod dodje u sukob s društvenim obstankom, ovaj ima održati pobjedu. Ništa dakle ne smeta, pače može kadšto biti stroga dužnost za svakoga čestitoga čovjeka i mnogo više za iskrenoga katolika, da metne na stran sve druge obzire, te se odlučno stavi na tlo društvenoga obstanka, kojega su bitni elementi poštenje i pravednost, i nada sve vjera i crkva. U tom slučaju drugo se ne čini, nego se ostvaruje mudri zakon moralni, koji ravna sukobom pravâ, te onomu dosudjuje pobjedu, koje spada u viši red i o kojem ovise probitci i dobra od veće znamenitosti.

K tomu, konkretna činjenica, koja opredieljuje subjekat društvene vlasti, kao svaka druga ljudska činjenica, bitno je promjenljiva. Može se dakle dogoditi a kadšto se i dogadja, da su zakoniti vlastodržci ili uslied okolnosti ili uslied zloće ljudske, lišeni za uviek vlasti društvene zbog premoći prava društvenoga, i to tako, da tu vlast ne samo u istinu ne obnašaju, već da niti prava više nemaju obnašati ju i vršiti.

U narodnih i narodnostnih političkih preokretih nalazi se, da tako rečemo, neko prvo doba, koje se može nazvati društveni nemir. U tom stanju, tako sa strane društvene vlasti, kao što i sa strane podanika odpor je slobodan i nuždan. Težka je stvar označiti granicu vremena, dokle se on smije protegnuti. Može se uzeti kao obćenito pravilo, da se to prosudi, ako je takav odpor postao nekoristan za svrhu i kadar nesreću i zlo još više povećati.

Iza toga prvoga doba sliedi drugo, koje smo već prije nazvali društveni obstanak. Kada faktično postojeća vlada, uz prkos svomu nevaljalomu izvoru, odgovara svrsi, za koju je Bog odredio društvenu vlast, onda ne samo da se može, nego se i mora pružiti joj pomoć i podpora raznimi socijalnimi funkcijami, premda ona kroz to dobiva na snagi i jakosti, da se još bolje učvrsti, te tim samim povratak k stanju prijašnjemu učini težkim, pače moralno nemogućim. Naravski, podanici ne pružaju postojećoj vladi takovu pomoć direktno u tu svrhu, da ju učvrste, već jedino u to ime, da se osigura obstanak i sreća društvena. Nu odatle baš dolazi, da svaka faktična vlada, kako opaža Taparelli, već po naravi svojoj teži za tim, da se legitimira i da postane takodjer zakonitom vladom.

Napokon imade treće i zadnje doba, koje samo od sebe nastaje iz okolnosti društvenih netom spomenutih, a koje se može prozvati društvenom transformacijom. Pravilo, reći ćemo tako, da li se je obistinila u kojem društvu takova transformacija njegovog političkog poredka, nalazi se u tom, ako je ono u svojem nutrašnjem uredjenju i u vanjskih odnošajih došlo do takove podpunosti i savršenosti,

---

[1]) **Saggio teoretico di dritto naturale appoggiato sul fatto, dissert. III. cap. 5. n. 665.**

kakova se može razumno iskati, e se postigne ono vremenito blagostanje, koje je bližnja i neposredna svrha obstanku i djelovanju svakoga ljudskoga družtva. U tom slučaju, udarati na takovo stanje i htjeti ga uništiti, da se uzpostavi stari poredak ili vladar lišen vlasti, znači očito zapostaviti obćenito dobro privatnomu probitku, što se mora odsuditi tako sudom zdravoga razuma, kakogod načelima istine katoličke. U ostalom ovu točku nismo trebali ni spominjati, jer Leon XIII. sjeća katolike Francezke na one dužnosti, koje vežu svakoga gradjanina u onom stadiju, što smo ga prozvali imenom: družtveni obstanak.

Mislimo, da je sada razjašnjen svaki nesporazumak. Leon XIII. kao i Pijo IX. ne samo da ne odobrava nezakonitu gotovu činjenicu, nego ju svečano odsudjuje. Pijo IX. govoreći u takovih okolnostih, gdje je bila jedva svršena povreda prava[1]), morao je izjaviti pred svietom, da sila i lukavost ne mogu biti izvori zakonitosti i prava; on je s toga promatrao tako zvanu gotovu činjenicu u njoj samoj, u njezinoj naravi, u svoj onoj nepravdi, što iz nje dolazi kao iz svoga uzroka. Leon XIII. imajući pred očima skroz drugo stanje stvari, i promatrajući gotovu činjenicu kao jednostavnu prigodu, uslied koje može u kojem narodu nastati nužda, da se stavi na stran izvor postavljene vlade, e bi se tako sve nastojanje onamo upravilo, da se uzme iz ruku nekolicine strančara žezlo vlasti, kojim se služe na porugu vjere i propast družtva, morao je sjetiti katolike Francezke, da je za njih od velike nužde, da se složno sjedine u onom, što zahtieva sama dobrobit i sreća njihove domovine, a pri tom da zaborave na svaki privatni probitak i na svaku makar inače hvale vriednu simpatiju.

Za one pak, koji bi htjeli naći nekakovo protuslovje medju državanjem papinim glede Francezke i glede Italije, dosta je spomenuti ono, što kaže Leon XIII. u svojem pismu od 3. svibnja: „Kada velimo katolikom Francezke, da priznaju postavljenu vladavinu, Naša svrha drugo nije bila i nije, van da zaštićeni budu vjerski interesi, koji su Nam povjereni. Nu baš ti interesi Nam nalažu gledom na Italiju dužnost, da neprestance zahtievamo podpunu slobodu, koju ište Naša uzvišena služba kao vidljive glave crkve katoličke, pastira duša; slobodu, koja ne može obstojati, ako namjestnik Isusa Krista nije pravi vladar, neodvisan od svake druge ljudske vlasti.“

[1]) Vidi Žiće pape Pija IX., izdao sbor duhovne mladeži zagrebačke, gl. 20.

Nema dakle nikakvoga protuslovja, nego je podpuni sklad u načelima i u naukama medju Leonom XIII. i Pijom IX.

Dr. **Volović.**

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 18.

Nauka onim, koji psuju B. D. Mariju.

Istina je, da se ne čuju toli često kletve protiv B. D. Marije, pače možemo reći, da se i riedko čuju. Mnogi hrvatski seljak opsovati će prije deset puta Boga, nego jedanput Mariju. Dogodilo se više nego jedanput, da sam upitao pokornike, koji su psovali Boga i Isusa, jesu li i Mariju psovali, a oni mi odgovorili s njekim strahom: *Mariju? ne, nikada!* Odgovorio sam im: dobro je, da to niste učinili i pazite, da to nikada ne učinite; nu znajte, da je veći grieh psovati Boga i Isusa. Marija nadkriljuje svojom svetošću i dostojanstvom sve svete i angjele: i prem je ona od svih stvorova najsličnija Bogu, to je ipak neizmjerna razlika izmedju nje i Boga: za to je i sama sebe nazvala: „*poniznom službenicom Gospodinovom.*“ Potrebno je u zgodno vrieme podučiti prostije o pravoj pobožnosti. Ne smije se trpiti, da njeki skoro sravnjaju Mariju s Bogom, samo da potaknu vjernike na čim veću pobožnost, štovanje i ljubav prama Mariji. To je velika bludnja. Naša sv. vjera ništa tako ne mrzi, kao laž; a takav način štovanja ne svidja se ni Mariji. Da ju proslavimo, ne treba lažnog precerivanja. Mi znademo o Mariji toliko istinitih stvari, da se mogu ciele knjižnice napuniti knjigami, koje govore o njezinih vrlinah. Ona je jedina od svih stvorova začeta bez iztočnog grieha, jer jedino za nju nije vriedio zakon o prelazu iztočnog grieha na sve Adamove potomke; ona bijaše odabrana za majku božju; ona bijaše majka a da nije izgubila svoje djevičanstvo (i to je odlika, kojoj ne ima primjera); ona bijaše uzeta s dušom i s tielom u nebo i ondje postavljena za kraljicu cieloga svieta, uzdignuta nad sve angjeoske kore i odredjena za čuvaricu nebeskoga blaga. Sve ove vrline jesu posve dovoljne, da u svakog uzplamte najdublje štovanje, najnježniju ljubav i najveće pouzdanje k Mariji. Sv. Pavao veli: „*rationabile obsequium vestrum*“ — vaše štovanje neka bude razložno.

Žalibože ima ipak kršćana, koji se usudjuju Mariju bezbožnim jezikom kleti i psovati. Što da reknemo takovom izrodu od čovjeka? Ne ima rieči, kojimi da izrazimo njihovu djavolsku i bezbožnu drzkost. Što sam rekao u prijašnjem paragrafu o psovanju svetaca, jest kao ništica prama onomu, što bi morali reći ovakovim ljudem. Ja radje spominjem neizmjernu i neponjatnu dobrotu ove nebeske kraljice, koja trpi ovako strašne uvrede, prem bi se mogla odmah za iste osvetiti; koja pače moli milost i milosrdje za tolike psovače, kako sam se o tom sam osvjedočio, kad sam izpoviedao ova-

kove bezbožnike. Neka dakle dobri, kako sam prije rekao, revnostno slave B. D. Mariju, da nadoknade i ublaže one strašne kletve; a Marija primiti će ih kao svoju djecu.

(Dalje će sliediti.)

Još nješto o biljegovanju rodoslovja.

Na ono moje razpravljanje *o biljegovanju rodoslovja* koje sam uvrstio u 16. broj Katol. Lista ove godine a povodom pitanja, koje je stavio veleč. g. Stjepan Sušnik, odpisao je uredničtvu Kat. Lista i g. Sušnik pak traži „*više svjetla*", što mu je valjda taman pogled u prvi dio razprave a poznati g. župnik s pridjevkom „Vinodolski" neslaže se s prvim dielom razprave, što misli, da ja tražim više biljega za rodoslovje, nego li što to zakon propisuje.

Uviek mi bijaše pak i danas mi je mila zabava upuštat se u znanstvene dogovore i prepirke s prijatelji i ljudmi od naobrazbe. — To donaša dosta ploda na polju duševne naobrazbe. U žestini razgovora i dokazivanja vrcne s ove i s one strane po koja svjetla varnica, koja je podobna predmet s obje strane objasniti i pročistiti

Ovdje se netrebamo žestiti, jer je navala s jedne i druge strane mirna i sasvim prijateljska. Zato ću ja posve mirno vriednomu prijatelju Sušniku prižgati nešto više svjetla, al tek zato, što mi on pošilja novog goriva. Koliko je prvi put bilo ulja, scienim da je toliko i svjetla bilo. Prema obsegu i sadržaju pitanja bio je upriličen i odgovor. Sada g. Sušnik više pita, a ja mu drage volje više odgovaram. G. Sušnik stavlja tri nova pitanja. Evo ih:

1. „Onaj, koj se je vjenčao i umro svakako se je morao i roditi pa čemu to biljegovati, dosljedno potvrditi da se je rodio? — barem kod svijuh ne! Tako sam ja šijačkom glavom mislio štedeć stranku, koja je i onako mršavu baštinu očekivala, a opeta mi i bolje glave govorile, da moja tudier valja. Tako bi mnogo rodjenja imalo da bude nebiljegovano, dakako Julino i Gjurino nipošto. — E pa zašto nisi radio nego dodijavaš?! Eh kada mnienje nije osvjedočenje, prem se je u svietu i za ovo poslednje i patilo i platilo.

2. Nadalje, kako moj nacrt pokazuje, svrha je rodoslovju da dokaže, da je Gjuro doista sin Jule a ova kći Fabijanova. Pita se da li tu treba drugih dvijuh Fabijanovih žena (jer je s prvom rodio Julu) i odvjetaka njihovih, koji pomiraše? Pita se: treba li navesti dva brata Gjurina i ako već oni trebaju, moraju li se i njihove žene sa odvjetci navesti, kada ti je rečeno da rodoslovjem samo izpostaviš da je Gjuro po Juli unuk Fabijanov. — Budi savjestan pa sve onako naredaj kako su u „statu animarum", pitam nećeš li si predbacivati, da si stranku obteresio suvišnom biljegom a možda i time navukao na usta porugljiv smiešak kojemu juristi ili financu? Bolilo bi globe 25 for. ali i ovo poslednje metnulo bi ti crva u glavu.

3. Treće je što ne imam u rodoslovju ali što može i meni i svakomu trebati.

Gdje su župne knjige izčihane ili kako godj vodjene, naći ćeš da mnoga duša, što ju u rodoslovju navadjaš rodjenu, vjenčanu i mrtvu ne ima ni datuma ni godine tih trijuh životnih slučajeva. A što sada? Gdje ne ima, ne ima ni za cara! Hoćeš nećeš, ostavi dušu bez datuma i godine i šuti. Nu hoće li oni što viču: „plati", šutiti? ili će nadrapati: plati; a ti prav zdrav vadi, imao ne imao! . . .

To je ono trunje što sam ja u toj po veleuč. pisca bistroj vodi vidio i radi njega brigu vodio."

Ovdje dragi prijatelj Sušnik stavlja sasvim drugo pitanje. Tamo je pitao: kako da biljeguješ rodoslovja? Ovdje stavlja obširnije pitanje: Kako da sastavljaš i onda biljeguješ rodoslovja? Da sravnimo jedno s drugim.

Sadržaj onoga prvoga pitanja je ovaj: Ja hoću da izkažem rodbinski odnošaj unuka prema djedu. U tom rodbinskom odnošaju izpostavljeno je kod više ogranaka rodjenje, vjenčanje i smrt. Gdje te slučajeve potvrdjujem, treba li da za svaki slučaj potvrde platim biljeg od 50 novč.? Ja sam na to za odgovor naveo zakonski propis koj glasi: „*Ako se zasvjedočava u jednom odpravku više porodah, krštenjah, vjenčanjah ili smrtih, ima se pristojba od 50 nč. toliko putah platiti, o koliko slučajevah svjedočba glasi.*

Ako ti dakle u rodoslovju kod jedne te iste osobe potvrdjuješ rodjenje, vjenčanje i smrt, treba da tri put platiš biljeg od 50 novč. Zašto? Zato, jer tri puta potvrdjuješ različite slučajeve. Ili zar rodjenje, vjenčanje i smrt nije svako za sebe posebni slučaj? Slovo zakona mene nuka, da stvar tako shvatim, a rado ću dolje niže navesti mnienje, koje se ovomu mojemu protivi. Još nešto: Rodoslovje u svojoj cielosti zastupa pojedine matične izvadke. U rodoslovju potvrdjujem slučaj krštenja, vjenčanja ili smrti. Da neizdajem rodoslovja, morao bih izdati krstni, vjenčani i smrtni list. Tu se svigdje traži biljeg od 50 novč., dosljedno treba da se ista pristojba traži, gdje se u skupu isti slučajevi potvrdjuju, a to je kod rodoslovja. Držim s toga, da sam ono prvi put g. Sušniku odgovorio onako, kako me je pitao

Ovaj put pita drugčije. „*Onaj, koj se je vjenčao i umro svakako se je morao i roditi, pa čemu to biljegovati, dosljedno potvrditi da se je rodio?*"

To je druga stvar. Tu ti pitaš, što treba da u rodoslovju potvrdiš, a ne, kako da ono biljeguješ, što si potvrdio.

Na to ja odvraćam. Netreba kod svake osobe, koju navadjaš u rodoslovju izticati sve slučajeve rodjenja, vjenčanja i smrti. Rodbinski odnošaj pokazuje dovoljno već sama crta ili stablo rodbinstva (arbor genealogica). Od potrebe je samo, da se iztakne, da li je čije pravo

u obitelji nastalo ili nestalo. Za ugasnuće prava dovoljno je potvrditi smrt, nespomenuv ni rodjenje ni vjenčanje. Isto tako treba da potvrdiš tek rodjenje kod one osobe, koja stiče stanovito pravo od svojih predja. Prema tomu, da me je g. Sušnik pitao, kako me sada pita, bio bih mu odgovorio, da za ono rodoslovje, koje sam ja nacrtao po njegovom opisu treba samo 12 biljega po 50 nča. ili ukupno 6 for., zato, jer nije trebalo da potvrdi 35 slučajeva, već u ovoj predpostavi samo 12, a kako ćemo dolje vidjeti, samo 11.

Na drugo pitanje g. Sušnika odgovaram: Po gradjanskom zakoniku pripada pravo nasljedstva srodnikom zakonitoga poriekla zatim preživivšemu zakonitomu drugu i njegovoj zakonitoj djeci.

To načelo izrečeno je u § 731. i §. 757. o. g. z.

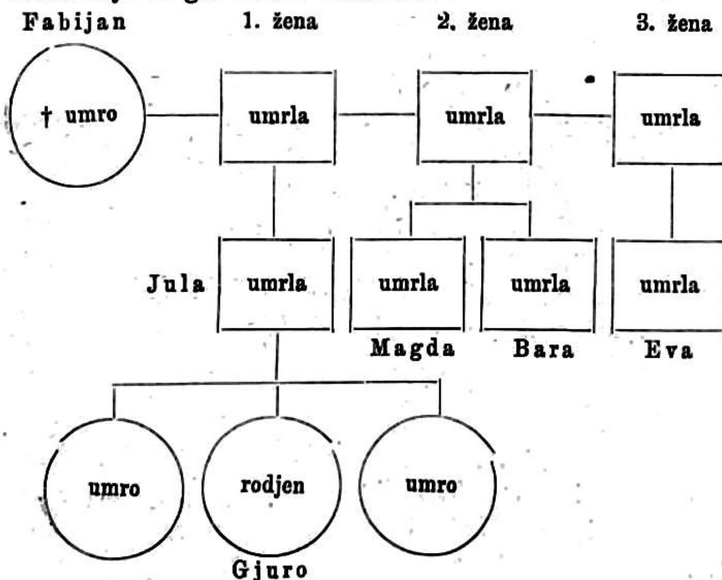
Uzmi k tomu još ustanovu sadržanu u posljednjoj alineji §. 732. o. g. z. koja glasi: Unuci izhodeći od djece još živeće, i praunuci izlazeći od unukah još živećih neimaju prava nasliedovati (t. j. unuk nemože baštiniti od svoga djeda ako je na životu otac ili mati unuka, ili djeca djedova).

Prema tom, ako uzmeš obzir na rodoslovje gosp. Sušnika treba da ovako umuješ: Pravo na Fabijanovu ostavinu imadu *bezuvjetno* njegova djeca i njegove tri žene successive, a uvjetno unuk Gjuro i njegova dva brata, najme samo za slučaj, ako su pomrli roditelji Gjurini i njegove braće.

Moraš dakle u rodoslovju navesti sve tri žene Fabijanove, jer je svaka imala djecu s Fabijanom, koja imadu pravo na ostavinu njegovu. Da je to pravo i za žene i za njihovu djecu ugasnulo, treba dokazati, a dokazat ćeš to, ako i žene i djecu njihovu u rodoslovju označiš mrtvimi.

Treba navesti braću Gjurinu, jer i ona bi imala jednako pravo na djedovinu, da su ostala na životu. Uvjerenje, da ih nije u životu, nebi si sudac smio stvostvoriti samo na temelju tvrdnje Gjurine, već tu treba potvrda javnoga urednika, — župnika.

Netreba navadjati Julinoga muža, jer njemu po zakonu nepripada nikakav dio baštine. Zato bi se ono rodoslovje moglo ovako nacrtati:

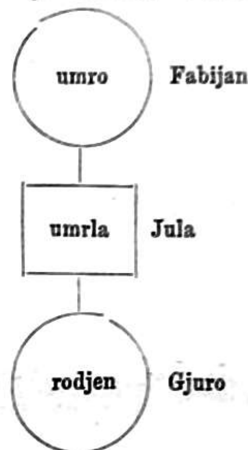
Tu za pravo treba potvrditi samo jedanaest slučajeva, i po tom treba zatražiti toliko put po 50 nč. u ime biljegovine.

Ni Gjurine žene, ni žena njegove braće, kao što ni djece svih ovih nebi trebalo uvrstiti u rodoslovje i to s razloga što prema navedenom §. 732. o. g. z. i onako nemogu imati nikakvoga diela baštine.

Zatraži li te dakle budi ovlaštenik budi sud, da mu predložiš rodoslovje Fabijanovo, moći ćeš mirne duše izdati onakovo rodoslovje sa 11 potvrda, kao što je gore nacrtano.

Drugo je, ako ti je *po oblasti rečeno*, da rodoslovjem samo izpostaviš, da je Gjuro po Juli unuk Fabijavov. Tu možeš predmnievati, da je sud s druge strane informiran ob odnošajih obitelji i da će on na temelju toga uvjerenja izdati uručbenicu za Gjuru, samo ako izkažeš, da je on po Juli unuk Fabijanov.

Za taj slučaj bih ja načinio ovakovo rodoslovje:

Bože odkloni, da iz statusa animarum svakiput baš sve vadiš i trpaš u rodoslovje. U istoj obitelji može biti mnogo članova, kojim zakon nedosudjuje nikakvoga prava na baštinu. Čemu onda takove izpostavljati?

Kod izdavanja takovih rodoslovja glavno je popitat se: tko traži i u koju svrhu traži.

Tu moraš biti sasvim na čistu, što nije svakiput baš posve lahko, jer se u mnogo slučajeva predpostavlja dobro poznavanje zakona, osobito gdje strogo prema svrsi treba da sastaviš rodoslovje. Ako si izpustio jednoga samo člana, koj imade pravo na baštinu, nisi izdao rodoslovja prema svrsi po zakonu opredieljenoj, i navući ćeš na se odgovornost, tužbe, a lahko i neugodnu dužnost plaćanja.

Ako si naveo više, nego li što treba, učinio si krivicu stranci, a to će tištiti nježnu saviest i nukat ju, da stranku odšteti.

Na ono treće pitanje odgovaram ovo:

Župne matice moraju ti biti siguran osnov, na kojem misliš izgraditi rodoslovje. Ta sigurnost nije sasvim oslabljena tim što duše neimaju datuma. Recimo da su matice dosta lošo vodjene, da su unosi manjkavi, sasvim tim moći ćeš iz njih izvaditi rodoslovje, ako se samo možeš u tom iznaći, da li i kako duša od duše

proizlazi. Ako ti matice sasvim sigurno pokazuju korjen, stablike i vršak loze, pak makar neznaš pravo, kada je koje niknulo, povenulo i posahnulo, moći ćeš na njihovu osnovu lozu narisati, moći češ ostaviti dušu bez datuma i godine i šutit, a šutit će i oni, koji bi mogli reći „plati." Zašto da platiš? Il zato, što si tobože krivotvorio izpravu? Tko će te radi toga moći obiediti, ako si dao ono, što si imao, a gdje neima, — pravo veliš, — neima ni za cara. Il će te obvezati na platež, što si priliepio biljege tamo, gdje nije sigurnoga datuma? Neboj se. Nije financu do toga, da mu predložiš sasvim točnu i uredjenu izpravu, već mu je do toga da mu platiš za dušu koliko ga ide. Briga njega za datum duše.

Sasvim je nješto drugoga, ako ti je matica tako izčihana, te nemožeš iz nje izvaditi što trebaš, ili ako je unos posve izkrivljen tako te nebi mogao služiti za podlogu izradjivanja rodoslovja, ili napokon ako duša nije nigdje unesena u maticu, a svakako treba da ju izpostaviš u rodoslovju. U tom slučaju moraš odbiti stranku i privatnu i službenu i naputit ju, da počeka do toga, dok se neučine potrebiti izvidi. Onda ti treba sakupljat podatke, na osnovu kojih će se dati barem približno ustanoviti životni slučaj, koj nije unesen, ili izpravnost imena, prezimena i inih okolnostih dotične osobe.

Kad si sve to pokupio, zamotaj i pošalji svojoj duhovnoj oblasti, koja će ti uz sudjelovanje zemaljske vlade izdati nalog i naputak, da ono, što nije uneseno, naknadno uneseš, a ono, što je krivo uneseno, da izpraviš. Tim si dobio sigurnu gradju za izradjivanje rodoslovja.

Još jedno pitanje stavlja g. Sušnik u svojem dopisu na uredničtvo Kat. Lista: *Imade li takovih rodoslovja, gdje je samo jedan biljeg od 50 nč. dosta, da potvrdi sve u njem navedeno?* Otvoreno izpoviedam, da je meni samo jedan slučaj poznat, gdje se može izdati takovo rodoslovje. Taj slučaj navadja okružnica magjarskoga ministarstva financija od 9. listopada 1891. br. 52.889.

Kada sudbena oblast *razpravlja ostavinu obranbenoga obvezanika*, pak u tom poslu traži izvjestnicu ili rodoslovje, onda se takovo rodoslovje potvrdjuje jednim samo biljegom od 50 novč. bez obzira na to, koliko je životnih slučajeva u rodoslovju navedeno. Još imademo slučajeva, gdje se baš tako izdavaju obiteljske izviestnice, ali o tom sam ja već pisao, zato izporedi moju knjižicu „zakonski članak VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili" str. 49. i 50.

*

Velevriedni g. župnik Josip H. Vinodolski osvrće se takodjer na ovo pitanje i stavlja sliedeću zasadu:

„Mislio sam i sada držim, da zakon misli broj glava ili kolutića, u kojih se potvrdjuje rodjenje, vjenčanje ili smrt; kao da bi se kazalo: koliko glava, toliko put biljeg od 50 nč."

Tu zasadu je g. župnik stavio al je nije ničim dokazao. Evo kako on želi da dokaže što je rekao: „Ta u rodoslovju netreba za svaku glavu naznačiti godinu rodjenja, vjenčanja i smrti." Čekaj malo. Onoga, što hoćeš da dokažeš neusvajam, a ovo čim dokazuješ primam; jer ovim baš ono predpostavljaš, što sam ja dokazivao i što je protiv tvoje zasade. Kad veliš, da u rodoslovju netreba za svaku glavu naznačiti godinu rodjenja, vjenčanja i smrti, da umrlim treba staviti samo godinu smrti, živim samo godinu rodjenja ili samo godinu vjenčanja, — tim si me naputio česa netrebam u rodoslovju izpostavljati a nisi dokazao onoga: koliko glava, toliko put biljeg od 50 nč., dapače tim si u meni još utvrdio uvjerenje, da bih morao za svaki navedeni slučaj rodjenja, vjenčanja i smrti priliepiti pojedince i biljeg od 50 nč., kad bih bio sve to naveo. Il zašto me odvraćaš od toga, da potvrdim sve one slučajeve? Ako se za njihovu potvrdu nepita pojedince biljeg, zašto ih nebih naveo? To bi mnogo doprinielo k jasnoći rodoslovja.

Sasvim mudro me zato upozoruješ, neka nepotvrdjujem svih životnih slučajeva kod svake glave, jer se opravdano skupa sa mnom bojiš, da bi trebalo za pojedine potvrde platiti pojedine biljege, kao što to po mojem mnienju zakon propisuje.

Tko je drugoga mnienja, pak drži, da zakon pod pojedinimi slučajevi krštenja, vjenčanja i smrti razumieva samo jednu glavu obitelji, kao da bi se kazalo: koliko glava, toliko put biljeg od 50 nč., tomu će gledom na biljegovanje biti lahak posao. On će u jednom kolutiću potvrditi i dva i tri životna slučaja (zašto nebi, kad se pod svimi razumieva samo jedna glava?) a priliepit samo jedan biljeg od 50 nč. Lahko si na taj način od sebe odpravio taj posao, al hoćeš li isto tako lahko odpraviti financa, koj će te udvorno pozvati „da platiš", to je drugo pitanje.

Dr. Mato Matina.

Poziv na kateketski sastanak.

Javili smo u broju 19, da će ove godine dne 30. i 31. kolovoza biti u Zagrebu sastanak svih hrvatskih kateketa. Medjutim budući da će se baš 30. i 31. kolovoza držati prva slovenska katolička skupština u Ljubljani, kojoj nekoja gg. naši kateke žele prisustvovati, zato će kateketski sastanak biti ne 30. i 31. nego 24. i 25. kolovoza. Centralni odbor za kateketski sastanak šalje sliedeći poziv:

Veleštovana braćo!

Već se je dulje vremena spominjalo i pisalo, da bi dobro bilo, kad bi se jednom sastali svi katekete srednjih, viših i nižih pučkih škola, pa i drugi svećenici, da si izmiene misli i nazore o svojoj kateketskoj službi i zadaći.

Prama toj želji sastalo se prošle godine u rujnu u Zagrebu nekoliko samostalnih kateketa i druge braće svećenika na prijateljski dogovor. U tom privatnom sastanku jednodušna bijaše svih nazočnika izjava, da je zbilja potrebno, da se obći sastanak svih kateketa i drugih svećenika, koji bi voljni bili u njem sudjelovati, udesi, i to što skorije.

Nema dvojbe, veleštovana braćo, da je potrebno, da se takav sastanak udesi. U takovim sastancima može se razpravljati o svemu, što se tiče religijozno-moralnoga uzgoja hrvatske mladeži; u njima se može povesti riječ o življem zanimanju svećenstva za školu; o glasilu, koje bi se bavilo školom, a stajalo na strogo katoličkom stanovištu; o vjeroučnim osnovama i o vjeroučnim knjigama; o jedinstvenom postupku u tumačenju vjerouke itd. itd, riečju u tim sastancima može se razpravljati o svim sredstvima, koja mogu promaći religiozno-moralnu svrhu škole.

Nema dvojbe, ovake će razprave, ako se budu vodile ozbiljno, kako to traži naše sveto zvanje i znamenitost same stvari, uroditi liepim rodom; jer više očiju više vidi, više glava više valja.

Lanjski privatni sastanak odabrao je podpisane, da priprave sve, što treba, da se uzmogne javni sastanak držati. Izabrani je odbor to i učinio, pače je već i dobio dozvolu od presvietloga kapitularnoga vikarijata za držanje takova sastanka. Sastanak će dakle biti 24. i 25. kolovoza 1892. u Zagrebu, kako se to obširnije kaže u privitom programu.

Casteći se javiti Vama to, veleštovana braćo, molimo Vas uljudno, izvolite doći što u većem broju na taj prvi kateketski sastanak.

U to ime Bog pomogao!

Zagreb, 20. svibnja 1892.

Odbor za kateketski sastanak.

Predsjednik:

Cvjetko Rubetić,
prof. i kateketa kr. realke.

Odbornici:

Dr. Vjekoslav Homotarić,
prof. i kateketa kr. realne gimnazije u Belovaru.

Karlo Matica,
prof. i kateketa kr. mužke učiteljske škole.

Stjepan Hartman,
kateketa ženske učiteljske škole u samostanu Milosrdnica.

Stjepan Korenić,
kateketa grad. više djevojačke škole.

Stjepan Vidmar,
kateketa u ubožištu na Josipovcu.

Ivan Gjuranec,
kateketa grad. niže djevojačke škole.

Program
za kateketski sastanak, koji će se držati 24. i 25. kolovoza 1892. u jednoj dvorani nadbiskupskoga sjemeništa u Zagrebu.

I. Dne 24. kolovoza t. g. točno u 4 sata poslije podne biti će privatni predhodni dogovor, u kom će se razpravljati o samom sastanku i o izboru častničtva.

II. Dne 25. kolovoza t. g počima javni sastanak točno u 8 sati u jutro sa svetom misom i sazivom „Duha svetoga“ u sjemeništnoj kapelici.

III. Poslije svete mise: a) Pozdrav predsjednika odbora. b) Izbor predsjednika, podpredsjednika i dvaju tajnika. c) Izbor odbora, koji će do dojdućega sastanka biti kao centrala, na koju će se svi obraćati u školskim pitanjima. d) Izbor odbora, koji će prirediti pravila za permanentno družtvo.

IV. Razprava *prve* teme: *„Kako bi se svećenstvo naše što temeljitije upoznalo sa današnjim školstvom i za nj se što življe zanimalo?“* Izvjestitelj: Dr. Josip Horvat, profesor i kateketa kr. realke u Osieku.

V. Razprava *druge* teme: *„Kojim bi se načinom mogao pedagogijskomu listu — koji zastupa katoličko školstvo — najuspješnije i materijalno i moralno osigurati obstanak, te ga u što dalje krugove našega svećenstva i učiteljstva razširiti?“* Izvjestitelj: Stjepan Korenić, kateketa grad. više djevojačke škole u Zagrebu.

VI. Posebni predlozi imaju se gotovi donieti u predhodni dogovorni sastanak.

U Zagrebu dne 20. svibnja 1892.

Odbor za kateketski sastanak.

☞ Rezolucije razposlat će se štampane prije sastanka svim kateketom, da ih porazdiele medju ostalu braću svećenike. Na sastanak se pozivlju svi katekete srednjih, viših i nižih pučkih škola, pak i ostala braća svećenici ciele naše domovine. Najuljudnije se umoljavaju sva gg. svećenici, koji žele doći na ovaj sastanak i biti poslije kod zajedničkoga doručka, da se izvole do 1. kolovoza t. g. prijaviti pismeno profesoru i kateketi Karlu Matici u Zagrebu.

Dopis.

(Blagoslov kapele na župnom groblju u Velikoj Gorici.) Prvobitno župno groblje neodgovaraše svrsi. Zamienjeno bi s toga novim, daleko obsežnijim i svrsi podpuno odgovarajućim; koje bi prošle godine blagoslovljeno, podpuno uredjeno i javnoj porabi predano. Da je došlo do gradnje nadgrobne crkvice, izključiva je zasluga pok. Mirka pl. Trupkovića, koji je oporučno ostavio 4000 for. za gradnju nadgrobne kapele na čast sv. Filomeni. Kaošto groblje — tako i gradnja same crkvice — uzsliedila je najviše nastojanjem gosp. Drag. Jagića, kr. kot. predstojnika. Sloga je gotičkoga, a gradnje vrlo solidne, po nacrtu gosp. Tomca,

kr. kotar. inžinira. Kako je na uzvišenijem tlu, krasno se ističe po turopoljskoj ravnici tornjićem svojim, u koj smještiše dva milozvučna zvona, nabavljena iz bratskoga nam dalmatinskoga izložbenog paviljona. U nutrinji svojoj vrlo je ukusno izradjena i opremljena. Svetište riese pet bojadisanih prozora, darovi obitelji: Jagić sv. Filomena, Dr. Radošević sv. Pavao, Hribar st. sv. Petar, Hribar ml. sv. Ivan, i Briglević sv. Josip. Žrtvenik je liep i pravilan, uz novo misno ruho i kalež. Da je nutrinja crkvice podpuno uredjena, zasluga je mjestnoga kapelana g. Šalića, koji je sabirajući u tu svrhu prekoračio mnogi prag župljana svojih. Tako podpuno uredjenu crkvicu blagoslovi naš vicearhidjakon g. Juraj pl. Barabaš dne 1. svibnja, uz assistenciju susjednoga svećenstva. Oko 10. sati krene procesija iz župne crkve prama groblju. Doista, obuze te čuvstvo kršćanske radosti, kad si gledao toliku množinu naroda. Dočim je groblje izvan mjesta — nješto preko kilometra, — mogla se procesija liepo razviti. Narod čisto i pristojno odjeven, odavaše znak iskrene, nehinjene pobožnosti. Mnogobrojna prisutnost te ponašanje toga puka, jasni je dokaz, da njegovi duhovni pastiri bdiju nad stadom svojim. Uz svu školsku mladež i učiteljstvo, prisustvovahu procesiji i gg. činovni kr. kot. suda, kr. kot. oblasti i obć. poglavarstva, a vatrogasci pod svojim barjakom. Povorka bijaše doista veličajna — spomenem li, da je bilo oko 2500 ljudi. Poslje blagoslova pristupi domaći g. župnik k žrtveniku, da prikaže prvu sv. žrtvu na tom mjestu, za sve svoje žive i mrtve župljane. Mogao si mu iz oka razabirati što ćuti njegova duša. Prigodnu rieč reče pred crkvicom mjestni g. kapelan. Raztumačiv svrhu blagoslovljene netom kapelice, iztaknuv život i smrt sv. Filomene, krasno nadoveže, da pobožnost i prava kršanska odanost i danas gradi crkve Bogu i svetim na čast, a sebi na spas. Narod ga pomno slušaše, a i vidilo se, kako djeluje iskrena rieč na srce, kad polazi od srca.

Župno groblje sa svojom crkvicom liepo je uredjeno. Čestitamo onima, koji tomu doprinieše, a napose g. Adalbertu pl. Trupkoviću, bratiću pok. zakladatelja, uz vruću želju, da se i njihova župna crkva što prije ukrasi i uredi. Da će to doskora biti, uvjereni smo. Jer koliko smo čuli i vidjeli, sve je već spremljeno i priredjeno sa strane crkv. patronata, koji zastupa presv. gosp. turopoljski komes Stjep. pl. Josipović. Natječaj je razpisan, samo treba poduzetnika. Sadanja župna crkva, prostorom svojim pretiesna, a gradnjom trošna, neodgovara podpuno svrsi. Slavni patronat danas je i u stanju i u dobroj volji mnogo žrvovati za ukras ove kuće božje, jedino treba obzirna strukovnjaka, da zadovolji očekivanju patronata i župljana. Dao dobri Bog, da se što prije u novo preustrojenoj i podignutoj župnoj crkvi uzmogne prikazati sv. žrtva na slavu božju, a na utjehu i duševnu okrepu sl. patronata, pobožnih župljana i njihovoga duhovnoga pastira.

Viestnik.

Zagreb. Presvietli gospodin biskup *Franjo Gašparić* na toliko se je oporavio od svoje bolesti, da je 23. o. mj. mogao otići u Varaždinske Toplice, gdje će ostati duže vremena.

— (Katolička skupština u Parizu.) Medju zaključci stvorenimi u skupštini katolika Francezke, držanoj nedavno u Parizu, jesu dva, koji u današnje doba zaslužuju osobitu pažnju, pa ih zato doslovce priobćujemo. Prvi se odnosi na *papino naučanje* te glasi: „Promatrajuć, da je rieč papina danas, kao u svako doba, spasonosno svjetlo, koje je sam Bog postavio na vrhunac crkve, da razsvietli duše na putu, što vodi k vječnomu spasu, najvišemu cilju čovječanstva: skupština katolika Francezke poziva razna društva vjerske propagande, posvećena razširivanju istina kršćanskih, da upotrebe sva sredstva propagande, koja su u njihovoj vlasti, da razprostrane, što je najvećma moguće, papinske enciklike." Drugi ovako govori o *uzpostavljenju svjetovne vlasti*: „Promatrajuć, da je obćenito prihvaćeno, da se u crkvi katoličkoj ne može slobodno vršiti moć duhovna papina, ako ne stoji pod zaštitom neovisnosti, kakovu može osigurati samo effektivni posjed vlasti vremenite: skupština izriče želju, da bi se katolici Francezke uviek sve više za to brinuli, da učine shvatljivim, kakova se nužda vjerska, društvena i politička spaja sa uzpostavljenjem vremenite vlasti papine, uz uvjete u kojih ju sv. Stolica želi, te da bi svojom pripomoći osokolili odbor *za prava papinska,* koji je s odobrenjem sv. Otca uzeo taj zadatak."

Br. 3982. gr.

Natječaj.

Prema zakladnici od 18/6. 1885. imadu se ljetos kao i svake godine iz „zaklade opata i kanonika Franje Hûszara za podupiranje siromašnih bolestnih svećenika nadbiskupije zagrebačke za liečenje u kupelji" podieliti godišnje kamate od temeljne glavnice od 1000 for. jednomu svećeniku nadbiskupije zagrebačke. Pravo na te kamate imadu samo oni aktivno služeći ili umirovljeni župnici i kapelani nadbiskupije zagrebačke, koji vjerodostojno dokažu:

a) da neimadu privatnoga imetka, a beneficijalni dohodak dotično mirovina jim da je malena

b) da jim je za liečenje bolesti nuždno poći u koju kupelj, nalazeću se izvan njihovoga prebivališta.

Uz inače jednake uvjete imadu prednost kapelani pred župnici, umirovljeni pred aktivno služećimi.

Obložene molbe imadu se do 20. lipnja o. g. drž. nadodvjetničtvu u Zagrebu podnieti, jer po zakladnici drž. nadodvjetničtvo podieljuje podporu.

U Zagrebu 18. svibnja 1892.

Kralj. drž. nadodvjetnik.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 22 U Zagrebu, 2. lipnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski. (1808—1892.)

Žalostno započe ova godina po narod englezki. Mal' ne u isti sat umre najstariji sin princa Waleškoga, vojvoda Clarenški, i prvi crkveni dostojanstvenik katoličke crkve u Englezkoj, kardinal-nadbiskup H. Ed. Manning. Premda je dulje vremena bolovao, ipak je sačuvao divnu svježost duha. Tek u subotu, 9. siečnja pojaviše se zli znakovi. „Bolest bila je sakrivena, i nije zadavala brige bolestniku, ali su liečnici opazili opasnost, te su se posavjetovali. Što se je kardinal posve uzdržavao žestokih pića, otegotilo je liečenje. Crkveni dostojanstvenik ostade kod sviesti, pače ga ne ostavi ni ljubezna šaljivost, kojom se odlikovaše njegov značaj. Njegovo srce prestade kucati. U liečničkih krugovih živjet će Manning kao prijatelj djelotvornog zdravstva i družtvenog napredka.“ Ovako je pisao englezki liečnički list. Do sriede 13. siečnja još je bilo nade, da će se uzdržati dragocjeni život. Nu kad ne mogaše više primati hrane, te ga uslied toga sve više ostavljahu sile, zatraži kardinal sv. sakramente umirućih. Sabrao se sav zbor kanonika oko njega, a on obukav se u skrlet, prema propisu rimskoga obrednika[1]) jasno i glasno izpovjedi katoličku vjeru, te se oprosti sa svakim kanonikom riečima punim nježne ljubavi. Brzojavno posla državni tajnik Rampolla blagoslov sv. Otca. Prema večeru reče, da mu je bio taj dan težak i doda: „Jugum deposui. Opus meum consummatum est.“ Kasnije uzklikne: „Ugodno je, kad je bilo moguće čovjeku dužnostim svojim zadovoljiti.“ Vedra lica gledao je nesebični, samozatajni crkveni dostojanstvenik smrti u lice.

[1]) Caeremoniale ep. Ed. typ. Ratisb. 1886. lib. 2. cap. 38. n. 5. Convocet canonicos . . . et coram eis profiteatur iterum catholicam fidem.

Noć od sriede 13. siečnja do četvrtka 14. siečnja probdili su uz njega biskup Salfordski Vaughan[1]) i benediktinac Gasquet. Oko šest sati u jutro zaželi kardinal, da se mole molitve za umiruće; težko je disao pobudjivajući bogoslovne kreposti i krepeći se pobožnimi molitvami. Još je u ½8 mogao zamoliti biskupa Salfordskoga, da služi za nj sv. misu. Dok se je vršila služba božja, svršavao je i njegov život. Vjerni njegov tajnik kanonik Johnson podieli mu papinsko odrješenje, i njegova duša preseli se poslje težke smrtne borbe u vječnost oko ¼9 u jutro 14. siečnja.

Smrću kardinalovom svršio se život pun zasluga i dobrih djela, kojim se je odlikovao već kao priprost ladanjski župnik u Lavingtonu, i kasnije kao dostojanstvenik državne crkve. Nikad neće zaboraviti imena njegova plemeniti Anglikanci, kojim je ideal kršćanska stega i ćudorednost, koji zapisaše na svoj barjak čistoću nauke i obranu crkve proti mienjajućim se nazorom filozofskim i sili državne vlasti, koji smatraju svoju crkvu prema vrlo razširenom mišljenju dielom cielokupne katoličke crkve, koji napokon smatraju nuždnim, da se zajednički bore sve kršćanske vjeroizpoviesti proti sjedinjenim silam bezvjerstva i družtvenoga prevrata.

Nu neizmjerno veća je dužnost zahvalnosti, koju duguju katolici svomu pokojnomu duhovnomu pastiru. Njim bijaše on otac, vodja, učitelj i u njekom smislu i osloboditelj. U istinu, Henry Edward Mannig bijaše za ciela svoga života katolik. To valja o njem i kao Anglikancu, jer bijaše bona fide i onda, kad je zagovarao načela, koja su ga morala dovesti do sjedinjenja s jedinom pravom crkvom Kristovom,

[1]) Sada Manningov nasljednik na nadbiskupskoj stolici Westminsterskoj.

pak su ga u istinu i dovela. Na gluhu nedjelju god. 1851. stupi u crkvu i primi punoću milosti i nauke arhidjakon Chichesterski, pa joj posveti svoje sile tolikim uspjehom, kako ga nije kadra zabilježiti crkvena povjest 19. stoljeća. Danas smo preblizu toj blagoslovenoj djelatnosti, a da bi mogli prosuditi, na koju je stranu duhovnoga života najdublje i najtrajnije uplivala njegova djelatnost. „Najvećma nam lebdi pred očima, što nam je kardinal kroz punu četvrt stoljeća ljudski pomagao, da razpršimo predsude stare, neosnovane, pod kojimi smo uzdisali, i da se englezki katolici kao takovi postave u isti red s našimi zemljaci. Njemu imadu se mnogo više zahvaliti, nego ikojemu drugomu suvremeniku, da su oslobodjeni one ograničenosti, kojom ih sapne težko progonstvo, i da uživaju jednaka prava sa svojimi sugradjani."[1]) „Težko ćemo pogrešiti ovaj bistar razum, ovaj jezgroviti sud, ovu krepku volju, ovo plemenito srce, ovaj ascetički život, ovo znanje u rješavanju crkvenih pitanja, ovu vještinu druge oduševiti za dobra djela."[2])

U opisivanju životopisa nije nam moguće upuštati se u potanje stvari, jer tomu bi trebao obseg ne samo jedne knjige. Obćenitimi crtami predočit ćemo glavne stvari, da nekako pokažemo velikoga crkvenoga dostojanstvenika, čovjeka bogoslovne znanosti i socijalnoga politika u njegovoj neizmjernoj znamenitosti ne samo za njegov narod, nego i za svu crkvu.

Henry Edward Manning potiče od ugledne trgovačke Londonske obitelji City-a. Kad je fanatični škotski lord George-Gordon potaknuo onaj strašni ustanak god. 1780., u kojem bi bio London postao mal ne žrtvom vatre i revolucije, djelovao je William Manning, ravnatelj Royal Exchange Corporation, blagoslovno na korist vlade i javne sjegurnosti proti prevratnikom. Pošto su mu trgovački poslovi uspjevali, mogao si je kupiti ljetnikovac u Totteridge. Svoga sina istoga imena dade trgovački naobraziti na toliko, da je postao zastupnikom u englezkoj doljnjoj kući i ravnateljem englezke banke, valjda najvećeg i najsjegurnijeg novčanog zavoda na svem svietu. Pošto mu niesu poslovi tako sretno uspjevali kao otcu njegovu, otidje na svoje imanje Totteridge, gdje mu njegova druga supruga, rodjena Miss Hunter, sestra Lord majora u Londonu, Sir Charles Hunter-a, porodi 15. srpnja 1808. sina, kasnije toli slavnog Henry Edwarda.

[1]) Tablet 1892. I. 81.
[2]) Mouth LXXIV. 153.

Roditelji bijahu anglikanske vjeroizpoviesti, u anglikanskoj crkvi primi Henry Edward sv. krst, i prvi utisci, koji su neizbrišljivi u duši djeteta, bili su skroz anglikanski. Majku mu opisuju kao ženu strogo izražena značaja, i taj biljeg priedje i na sina. Na mladost njegovu nije uplivao katolicizam. U okolini Totteridge-a, gdje je kasnije gledao kardinal, kako se dižu katoličke crkve, kapelice i škole, za djetinje i mladenačke dobe njegove niesi opazio ni traga stare vjere. Vjera tadanjih Anglikanaca imućnijih stališa sastojala se u prihvaćenju 39 članaka u širokom tumačenju, koje je tim više ugadjalo, čim se oštrije izticala opreka proti papi i Isusovcem. Bogoslovje, prozvano evangeličko i puritansko, koje su zastupali pristaše John Wesley-a, ukorienilo se je pretežno u puku, te je riedko samo prodrlo u odlične trgovačke obitelji, koje su se većinom bavile zemaljskimi probitci, i bile glavni stup državne crkve S druge strane valja napomenuti, da se je opažao u javnom životu u to doba velik pokret. Francezka revolucija dovede mnogo biskupa i svećenika na gostoljubivo tlo englezko, koji si pravim kršćanskim značajem i požrtvovnim djelovanjem stekoše ugled u svih slojevih i tim razpršiše sve predsude. U parlamentu bila je emancipacija katolika pitanje, koje je sve većom silom dolazilo na dnevni red uz prkos svim spletkam stranaka. I u literaturi pojavi se trudom Walter Scotta romantički pravac, koji je duhove svratio na sakriveno blago katoličke prošlosti. Sve ovo bijahu pojavi, koji su razkinuli okove predsuda, te pripravljali put pravednomu prosudjivanju katoličke crkve, njezinog nauka, ustanova i vjernika.

U ovakovih okolnostih stupi mladi Manning u glasovitu staru latinsku školu u Harrow-u kraj Londona. Ovdje izticao se je kao pravi Englez u tjelovježbah, a još više na duševnom polju medju svojimi saučenici. Prigovaralo se zavodu, da goji njeku vrst latitudinarizma Stalnu si uspomenu steče Manning kod sudrugova svojih visokimi ćudorednimi krepostmi i ljubežljivošću svoga značaja. Medju ove ubrajamo anglikanskog biskupa Wordswortha u St. Andrews u, koji živo opisa u netom izašlih uspomenah vrieme, u koje je polazio s Manningom školu u Harrow u. I potonji, literarno visoko naobraženi anglikanski nadbiskup, Chevenix Trensch u Dublinu, pripadao je ovomu družtvu. Vrlo ugodno se dojmilo kardinala ono mjesto, gdje kaže Wordsworth, da promjena vjeroizpoviesti, koja razdieli tekom života stare prijatelje iz Harrow-a, nikako nije

oslabila njihovog zamjenitog štovanja. U obće je kardinal visoko cienio ovake izjave. „Više puta imao je pisac ovih redaka priliku“, tako se veli u jednom izvještaju, „kardinalu saobćiti bilo pismene bilo ustmene ovake izjave, osobito od sadanjega anglikanskoga nadbiskupa Cantebury-skoga, i onda bi se zarumenilo njegovo lice od nutarnjih čuvstava.“ [1]) Školi u Harrowu se je takodjer prigovaralo, da sve pitomce bez razlike po jednom kalupu odgaja, a da se ne gleda na sposobnosti i narav pojedinaca, pa da se tako uništuje svako samostalno mišljenje i djelovanje. Kod Manninga ostalo je bez uspjeha ovako nastojanje.

Već je bio na glasu Manning sa svoje visoke naobraženosti i čvrstoga značaja, kad je došao na sveučilište Oxfordsko. Ovdje je neumorno radio, da se još više naobrazi. Koncem god. 1830. dobio je dvostruku prvu nagradu i mjesto fellow-a u Merton-Collegu. Na staroj visokoj školi pojaviše se prvi znakovi novoga pokreta. Iza luteranizma Edwarda VI. sliedio je hierarhički kalvinizam Elizabete, onda ceremonijalni arminianizam Jakoba I., episkopalni antikvarianizam dvojice Karola, slobodoumni pravac Wilima III., napokon formalizam i fanatizam prve trojice kraljeva iz kuće Hannoveranske. Dvie su se škole borile za trećega Georg-a (1760—1820.). „Jedna ceremonijalna, arminijanska, semipelagijanska naginjala je na socinianizam, dok se je druga sakramentarijanaca, zwinglijanska i fanatična, izrodila u antinomizam. Zadnjih deset godina prošloga i prvih trideset ovoga stoljeća, bijaše borba ovih škola najžešća, u kojim napokon nadvlada struja pietistička ili puritanska, poznata pod imenom evangelikalske. Ova je izraz religije u puku anglikanske crkve.“ [2]) Godine 1830. napokon pojavi se anglo-katolička struja, potaknuta od onih muževa, koji niesu bili zadovoljni pustim pravcem vladajuće evangelikalske struje. Crkvi prietila je pogibelj od parlamenta, a to ih raztuži i potakne, da su nastojali, kako bi odstranili onu površnost i vjerom proniknuli život. Sloboda crkve napram državnoj sili, češće primanje sv. sakramenata, sjajno bogoslužje, podučavanje naroda, djelovtorna ljubav, uništenje racijonalističkog pravca uz proučavanje otačkih djela i strože tumačenje 39 članaka u katoličkom smislu: to su bili uzvišeni ciljevi, koje su si postavili ovi ideala puni muževi. Tim dodjoše dakako u opreku sa bivstvom anglikanizma.

[1]) Tablet l. c.

[2]) Manning: Sermons ou eccl. Subjects I. 46. Njem. prievod od Stamm-a Paderborn 1879.

Takav bijaše pravac stare visoke škole za Manninga. Podpunoma shvati on novu zadaću crkve, pa se dade na dublje proučavanje. Nu nije on samo prekapao knjige, nego se vrlo zanimao za život na sveučilištu. Suvremenici nam ga opisuju kako je bio vrstan govornik i vješt kod razprava u t. z. Oxford Union, gdje se pretresivahu pitanja ne samo znanstvena, nego i politička. Ipak je čudnovato, kako da se ovaj odlični muž riedko spominje u tadanjih izvješćih. S najdarovitijimi pisci nije mnogo obćio.

Njeko vrieme htjede Manning posvetiti domovini svoje sile u državnoj službi. God. 1831. bio je namješten u ministarstvu za naselbine. U javnom životu nastojao je steći si ime, pa kako je bio vješt govornik, težio je postati zastupnikom u doljnjoj kući, gdje bi bio mogao zapremati odlično mjesto uz Gladstona, Peela i Disraelija, da nije Božja providnost drugčije odredila. Otac, koji bijaše već zastupnikom, pospješivao je nastojanje sina. Nu kako je Newman od pravnika postao bogoslov, pošto mu otac izgubi imetak, tako je Manninga prisilila nesreća otčeva u trgovini, da ostavi državno polje. Muževi, koji su obćili s kardinalom, ističu ovu promjenu u životu, ali spominju takodjer njegovo nutarnje nagnuće za duhovni život. U istinu Newman kao lordkanceler i Manning kao ministar kolonija, to su lica, kojimi se može mašta nasladjivati. Ali jedan i drugi se rodi za crkvenoga dostojanstvenika, jednoga i drugoga odredi providnost za svećenički stališ.

Bilo je o božiću g. 1833. kad je primio Manning redove, i g. 1834. preuzeo je župu Lavingtonsku u Lussex-skoj grofoviji. Malo kasnije oženi se kćerju svoga predšastnika, Miss Sargent-om. Jedna od njezinih sestara bijaše žena slavnoga biskupa anglikanskoga u Oxfordu, Samuela Wilberforce-a, a druga arhidjakona Henry-a Wilberforce-a. Dok je župnik Manning neopisivom revnošću obavljao svoju duhovnu službu, žena mu posjećivala bi kolibe siromaha i podupirala supruga svoga djeli kršćanskoga milosrdja. Nu već četvrte godine razrieši smrt ovaj savez, a to je potaklo Manninga, da se oslobodjen svih obiteljskih spona predade posve u službu kralja nad kraljevi.

Na Manningovo djelovanje kao župnika svratila se pozornost mnogih krugova. Liepe njegove propoviedi o siromaštvu, dobrotvornosti i dužnostih posjednika napram seljakom osudjivahu se. U kasnije doba još se je tim kardinal ponosio. Kao kraljevski školski nadzornik živo se je zauzimao za to, da se uvedu diece-

*

zanski školski predstojnici. Protivio se je g. 1838. tomu, da država usvoji imetak anglikanske crkve. Nije čudo, da je ovo nesebično, plodno djelovanje pribavilo župniku Manningu nove časti. Kad mu je bilo trideset i dvie godine, imenova ga arhidjakonom biskup Chichesterski Dr. Shuttleworth. U revnosti svojoj bio je strah i trepet mnogim župnikom, koji su bili opojeni racijonalističkim duhom vremena. Na svojih saviestno obavljanih vizitacijah opominjao je svećenike, da se ozbiljno sjete svoje službe, da se vježbaju u kršćanskoj ascezi i da visoko štuju svoje kršćanske dužnosti. Utisak njegovih opomena bio je to veći, što ih je sam arhidjakon točno ostvarao u svom životu. Besjede, što ih je držao podčinjenomu svećenstvu, biseri su bogoslovnoga slovstva. U njima neima ni traga onomu silnomu neznanju o katoličkih stvarih, što ga pokazuju slične izjave visokoga anglikanskoga svećenstva.

(Dalje će sliediti.)

Koješta.

Veleučeni g. uredniče!

Kad sam se prije dvie godine pod gornjim naslovom prviput javio u „Kat. Listu“, obećao sam, da ću to češće učiniti. Medjutim razne prilike i neprilike htjedoše, da sam ja poslie toga samo jedanput mogao *koješta* sabrati u jedan člančić te vam ga poslati, koji vi ne odsudiste na smrt u — košari, već ga uvrstiste. Kako sam ovdje ondje čuo, ne bi baš škodilo, da se čovjek češće pojavi u „Kat. Listu“ sa ovakovim „Koječim“; nu vi, veleuč. gosp. uredniče, predobro znadete, kako je s nami svećenici. Sad sv. misa, sad časoslov, sad službeni poslovi, ovo, ono, — i tako prolaze dani, da se težko dospjeva sjesti k pisaćem stolu pa i za „Katol. List“ koješta sabrati i napisati. Baš mi se ni sad, dok ovo pišem, osobito ne rači pisati; ali mišljah, da bi šteta bila, ako se u vašem listu ne bi spominule neke stvari, koje, ako i ne ovisi o njima spas Crkve i Hrvatstva, ipak su takove, da ih nije moći prešutjeti, a s dugog oklievanja mogle bi i zastarjeti te izgubiti i ono nješto zanimljivosti, što po mom sudu za sada još imadu.

Tako na primjer nije u „Kat. Listu“ bilo spomenuto, da je osobiti prijatelj nas katol. svećenika i naše crkve Dr. Spevec ml. svoju dosadanju sveučilištnu katedru, na kojoj se toliko proslavio, zamienio s drugom. Jedan mi prijatelj ovih dana pripoviedao, da je to vis. vlada učinila iz obzira prema crkvi, jer vele da na novoj katedri Spevec ml. ne će imati prilike toliko napadati na crkvu, na njezinu nauku, osobito pako na njezinu „nerazrješivu“ ženitbu. Nije mi poznato, kakove su intencije vis. kr. zem. vladu vodile kod ove promjene, nu to znadem, da onaj, koji je neprijatelj crkvi, za koga je nauka crkve prosta „bajka“, može dati oduška tome svomu neprijateljstvu na svakoj katedri, pa bila to katedra makar gradjanskog prava. Kukolj može se odasvud sijati u mladenačka srca. Neki je drugi gospodin, s kojim sam o toj stvari razgovarao, primietio — valja da zlobno, — da će Dr. Spevec ml. imati da popravi na svojoj novoj katedri ono, što je njegov predšastnik na vlastitu molbu umirovljeni prof. conte Kosta Vojnović na njoj pokvario svojom nabožnosti i poznatom privrženosti k crkvi katoličkoj. Ja bih se, dakako, bio tomu nasmijao, da se niesam sjetio one silne razlike ili recimo opreke izmedju predšastnika i nasljednika. Bože moj, kao da se čestitomu Vojnoviću još i tim htjelo posladiti odlazak sa sveučilišta! U ostalom živio nasljednik! Možda se mi svi varamo, možda će on s promjenom katedre promieniti i svoje..... što da kažem, zar uvjerenje? Ništa ne ću da kažem, nek si svatko misli što ga volja. Možda bi me još tko mogao krivo razumjeti, pa onda eto neprilika. Apropos! Ovih se dana čitalo u „Narodnih Novinah“, da je došla nekolicina izbornika kotara virovitičkoga ponuditi kandidaturu ml. Dru. Spevcu. Medju timi izbornici bila i dva župnika: Milić i Mitrović. Kad sam to prviput pročitao, naglo otarem oči, pa gledam, buljim u tu viest — badava — ma crno na bielom: dva župnika. Pograbim naš šematizam, pretražim svu Slavoniju zemlju plemenitu, ravnu i neravnu, — ali se ne mogoh uvjeriti, da u virovitičkom kotaru ima župnika imenom Milića i Mitrovića. Neka oprosti gosp. župnik u Turnašici Domitrović, ja sam već počeo na njega sumnjati. Da nije on preokrenuo kabanicu, da se nije i njemu možda prohtjelo postati ovo ili ono, pa je od stida zatajio onaj „Do“ pred „mitrović“? Ja se ljutim, ja se mučim, neprestance si opetujuć: tà je l' moguće? — dok se napokon bolan ne sjetim, da i u virovitičkom kotaru imade naše premile braće „Srbalja.“ Ali stoji pisano: dva župnika, dočim srbska pravoslavna crkva ima paroke, prote i t. d. I opet dvojmbe! Dok mi teda negda sine misao, koja raztjera dvojmbe — i ja bijah na čistu, kaošto su na čistu i štovani čitaoci, koji već znadu, zašto su Narodne Novine voljele kazati župnici, nego parosi. Živile! (Oprostite, g. uredniče, što s tim „Živio“ baš ne škrtarim. Izborno je vrieme, dok ovo pišem, kad se na sve strane čuje samo „živio“, — a ja sam čovjek, koga se dobra stvar rado prima). Kad smo već ovako liepo kod Narodnih Novina, a donekle još uviek i kod sveučilišta, (koliko su najme „dva župnika“ Narodnih Novina došla ponuditi kandidaturu jednomu sveučilištnomu profesoru, — ala ih stojalo muke, dok ga sklonuše) hajde, da se obazremo na jedan „entrefilet“ Narodnih Novinah br. 97. t. g.

Izpustiv ostalo, navest ću iz tog entrefileta samo ovo: „Autonomija sveučilišta može imati samo jedan jedini smisao, a taj jest, da njegovanje znanostih bude posve slobodno, da svaki profesor može bez ikakove

zapreke iztraživati istinu u svojoj znanosti, pa da može sa katedre proglašivati rezultate svoga iztraživanja bez straha, da će mu se dogoditi, što se dogodilo Galileju i što bi se bilo dogodilo i na našem sveučilištu, da su na vlasti oni, koji se tuže na pomanjkanje autonomije našega sveučilišta."

Doista, zvučne fraze! Živio! Kogod ih napisao, svakako je diete našeg stoljeća, proniknuto oduševljenjem za slobodu naučanja svega i svačesa, proniknuto ogorčenjem protiv one strašne inquisicije, koja ni svimi svojimi paklenimi mučili nije mogla zapriečiti velikomu Galileji, da prizna: Eppur si mouve. Dakle sloboda iztraživanja i naučanja na našem sveučilištu, — to je jedini smisao sveučilištne autonomije, koju visoka kr. zem. vlada imade dopustiti i štititi. A što, zar vis. vlada ne bi ni onda smjela dirnuti u tu autonomiju sveučilišta, kad bi n. p. slučajno koji profesor tražio istinu samo u kojekakovih obskurnih knjigah, u knjigah bezbožnih revolucionaraca, anarkista, nihilista, te napokon došao do uvjerenja, da ovi auktori zbilja istinu naučaju, i on sakriv se za autonomiju sveučilišta stao svojim slušateljima oduševljeno dokazivati, da nema Boga, da nema razlike izmedju dobra i zla, nema grieha, da je republika najsavršenija forma vladanja, za kojom treba da svi teže, i da upotrebljuju sva moguća sredstva, kako bi se do nje došlo itd. itd. I taj profesor predavao bi tako recimo dvadeset pet godina na sveučilištu. A slušatelji, mladići, kojih se zvučne fraze rado dojimlju, osobito kad se radi o tom, da i u moralnom i u političkom pogledu vlada što veća sloboda, ti slušatelji duboko si uvrieživ u pamet i srce nauku tog profesora, izašav u život širili bi takova načela medju narodom. I narodu bi se oči otvorile, on bi upoznao takovu istinu, kojoj su vrelo knjige kojekakovih bezbožnih, liberalnih, revolucionarnih, židovskih itd. auktora, — te bi narod stao tražiti, da smije prema toj novoj istini raditi. Šta, zar bi vis. vlada smjela trpjeti takovu slobodu naučanja? Reći će mi tko: „Qui nimis probat, nihil probat." Što sam rekao, to nije nimis. Ne ću reći, da je kod nas tako, ali zar nema sveučilišta u Europi, gdje je baš tako? Pa tko jemči, da se ne bi mogao takav profesor došuljati i na naše sveučilište? Čast i poštenje čovječjem umu, ja znam dobro, koliku vriednost i dostojanstvo daje on čovjeku; ali hvala liepa na takovoj sveučilištnoj autonomiji, koja dopušta kao istinu naučati sve bedastoće, do kojih je um čovječji kadar doći; što kojekakvi lakoumni površni auktori napišu, a mnogi još lakoumniji i površniji profesori pročitaju, te svojim djakom kao suho zlato prodavaju; koji misle, da sva sloboda iztraživanja i naučanje stoji u tom, ako smiješ ruglu izvrgavati kat. crkvu, grditi njezinu nauku, te svoje slušatelje opajati duhom, crkvi neprijateljskim.

Crkva se kat. ne boji trieznog iztraživanja, trieznih znanosti, — ta tko više je učinio za jedno i za drugo, nego ona? Triezno jezgrovito iztraživanje, prava znanost, pa bila najnaravoslovnija, biti će sa svojimi rezultati samo njoj u prilog. Ne boji se ona ni onog slobodnog iztraživanja, kojim se tobož dolazi do rezultata njoj protivnih, ne boji se ona radi sebe ni slobodnog naučanja tih rezultata. Ona će svojom naukom uviek stajati napram njima, kao nebo naprama blatu zemaljskom, kao vječna neoboriva istina naprama hirom zemaljskih usijanih glava. Ne, ona se ne boji radi sebe i svoje nauke, već se boji radi svoje djece, kojih spas joj leži na srcu, i radi tog spasa duša želi ona, da se zabrani pa makar i sa sveučilištne katedre naučati ono, što se protivi priznanoj neoborivoj istini, javnom moralu, sreći naroda vremenitoj i vječnoj.

Da je pisac navedenog entrefileta u Narodnih Novinah zagovornik onog slobodnog iztraživanja i naučanja rezultata, kojim se crkva kat. tobož ponizuje, koje će ju danas sutra smrviti, vidi se odatle, što se nabacio s Galilejom. Biedni Galileju, kako ti negdje s drugog svieta zapanjeno gledaš na ovaj sviet, kad znaš, kakovi te ljudi, u kakove te svrhe i na koji način izrabljuju! Ti ni sam ne znaš, kako si došao do mučeničtva, te napinješ svoju memoriju, da se sjetiš, tko, gdje, kako i čim te je mučio radi tvog uvjerenja, da zemlja „eppur si mouve" oko sunca. Uzalud, jel te, ti se ne možeš sjetiti drugoga, do jednog crkvenog procesa protiv tebe, koji je prije bio sve drugo samo ne okrutan. — Al šta ćeš, kad ima i katolika, koji bi htjeli vriediti kao silno naobraženi, kao silni učenjaci, — a ne će im se študirati. Ovi mjesto da se late trieznih, mudrih, s velikim znanstvenim naporom i savješću napisanih knjiga, vole čitati kojekakve „žurnale", koji kao golu istinu šire sve moguće historijske laži, što ih protestanti i njima srodne sekte tekom svog obstanka turiše u sviet, da crkvu kat. prikažu u što tamnijem svjetlu. Da se ovoj gospodi hoće ozbiljno študirati, doznala bi glede tog Galilejeva pitanja ovo: Za vrieme Galileja nije još bilo očevidno dokazano, da se zemlja kreće oko sunca. Bilo je doduše učenih ljudi, koji su branili Kopernikov sistem; ali ih bilo takodjer mnogo, — pače još više — koji bijahu contra, a oduševljeni za Ptolemaeov sistem, prema kojemu su se i odnosna mjesta sv. pisma kroz stoljeća tumačila. Galilei, kao profesor matematike u Pisi, izjavio se otvoreno za Kopernikov sistem, da se najme zemlja kreće oko sunca; ali faktum je taj, „da niti Galilei niti Kepler niti Kopernik niti inače oštroumni Nicola de Cusa, koji je sto godina prije Kopernika naučao, da se zemlja kreće oko sunca, niesu mogli svoje tvrdnje proti prigovorom svojih protivnika obraniti, ili ove sa uvjeravajućimi dokazi suzbiti." — (Geschichtslügen. Paderborn 1889. str. 474.)

U tih prilikah bude Galilei prijavljen u Rim. Nota bene, Galilei bio je klerik, jer je primio tonsuru, da može uživati nadarbinu, koju mu papa Urban VIII. podielio. — Pošto bješe preslušan, dotično sudište podvrgnu sistem Kopernikov najtačnijem izpitivanju, nu bude

proglašen „absurdnim, krivim u filosofiji, i sv. pismu protivnim“, dočim bje odnosnim dekretom od g. 1616. odredjeno, da se smije naučati samo kao hypotesa. Šestnaest godina kasnije izadje Galilejev „Dialog“, u kojem on sravnjuje Ptolemaeov i Kopernikov sistem te riečima priznaje pobjedu Ptolemejevu sistemu, ali na način, da se izmedju redaka ipak čita, da Kopernik imade pravo. Osim toga si Galilej u tom djelu dopušta kojekakove uvredljive allusije na svog dobročinitelja, papu Urbana VIII. Sada postade inkvisicionalno sudište nješto energičnijim. 1633. bude Galilei opet pozvan u Rim, gdje se s njim vrlo blago postupalo, te poslie ponovljene iztrage proglašen krivcem, da pristaje uz heretička načela. Nu na to on opozva svoju nauku.

Ali o kakvom mučenju, ili da bi on, pošto je opozvao svoju nauku, nogom bio lupio o zemlju te rekao „Eppur si mouve“, o tom nema ni govora, to svaki ozbiljni historik drži za laž, (Gechichtslügen, k. g. — vidi: Wohlwill: „Der Inquisitionsprocess des Galilei.“ — Berlin 1870. str. 70. — „Stimmen aus Maria Laach.“ sv. XIV.)

Dà, ali iz osude Kopernikova sistema hoće protivnici crkve, da načine kapital proti papinoj nepogrešivosti. Uzalud! „Nepogrešivost pape odnaša se samo na nauku vjere i ćudoredja, koju papa, kao vrhovni učitelj crkve ex cathedra naviešta. U stvari Galilejevoj pak u obće nema materije za nepogrešivo ex cathedra naučanje pape, pošto se ovdje radilo o skroz naravnom ili naravoslovnom pitanju, te sve da i je, — kaošto nije — papa podpisao Decrete od 1616. i 1838., ovi se ne bi mogli smatrati kao dogmatička ex kathedra navieštena nauka.“ (Geschichtslügen)

Što je Galilej odnosno Kopernikov sistem, ipak osudjen, to se dade lako pojmiti, kad se znade, kakvi su bili naravoslovni i astronomički nazori onog doba, kako su se dotična mjesta sv. pisma s timi nazori liepo slagala, a stojala u *prividnoj* (već je Kopernik tu prividnost iztaknuo) opreci sa Kopernikovim sistemom, koji pobijahu najslavniji naravoslovci onog vremena, kao Descartes, Tyche de Brache, Bacon Verulamski itd. Osim toga valja znati, da se crkva bojala odviše slobodnog tumačenja sv. pisma, pošto je vidjela excesse, do kojih je takovo tumačenje dovelo kod protestanata; valja imati pred očima ne baš pohvalno i značajno ponašanje Galilejevo: njegovu formalnu nepokornost prema dekretu od 1616., njegov lukavi „Dialog“ te uvrede papi nanešene.

Kad čovjek sve ovo ima pred očima, to će onda lako pojmiti, kako je došlo do procesa Galilejeva i do njegova svršetka, niti će tom procesu davati onu važnost, koja mu ne pripada. — Ali što ćemo si, kad neprijatelji crkve trebaju materijala za napadanje, ogovaranje, pogrdjivanje! Pak pošto nemaju pravih razloga, da tjeraju taj svoj dični zanat, moraju se latiti kojekakvih izmišljenih dogadjaja, kojekakvih mučila i mučenja. U ostalom slučaj Galilejev ne stoji osamljen. Protivnici crkve kadri su ti svaki čas predbaciti i drugih historičkih dogadjaja, koji crkvu ponizuju, osudjuju; nu kad si čovjek dade malo truda, pak slične dogadjaje malko jezgrovitije prouči, onda će se uvjeriti, da su ti dogadjaji gola historička laž. Tà što se sve nepripovieda n. pr. o Isusovcima. Dakako, oni su bome svojim uzornim životom, svojim znanjem, svojimi učenimi spisi, polemikami bez milosrdja „kresali nokte“ protestantom, i drugim kojekakvim sektam, osobito pak jansenistom, liberalcem i rationalistom. A ovi (medju njimi i toliko inače slavljeni jansenista Pascal) ne znajući, kako da im se osvete, izmisliše i ovo i ono, turiše u sviet kojekakve laži, — a sviet kako već rado probavlja pikantnu duh. hramu, — zamrznu na njih, stade ih progoniti te načini iz njih — dakako samo u svojim očima — najgore ljude, neznajući jadan, da je tako postupajući samo kao orudje služio sotoni, komu Isusovci svojom revnošću grozno smetahu, a smetaju bome još i danas. Tako se je dogodilo, da i u Hrvatskoj n. pr. kad gdjekoje novine hoće da koga označe kao najgoreg najpodlijeg čovjeka, onda mu vele: ti ježuita. Ah, koliko put čitamo u naših listovih, da se stanovitim ljudima predbacuje: jesuitisam, ježuvitstvo. — I kad si kome to predbacio, onda si pred mnogimi dotičnoga „moralno ubio.“ Dakako! Evo, i glede tog ježuitstva izpunjuje se ono: „calumniare audacter, semper aliquid haerebit.“

I čovjek se ne bi čudio kad bi takova šta čuo od kakvog nadri-prosvjetljenjaka, ali kad čitamo u novinah, da se i onakvi ljudi, kao što je n. pr. g. Czrnkovich, narodni zastupnik, koji u našem javnom životu toli odlično mjesto zauzimlje, nabacuju s tim „ježuitstvom“, onda se bome valja malo čuditi. A ipak je Njegovo Veličanstvo naš premilostivi kralj, kraj svega toga, jedan od najvećih štovatelja, branitelja, podupiratelja reda Isusovaca! . . . .

I sad svršavam. Da ste zdravo Vi i g. uredniče, i štovani čitaoci.

X.

Smije li krstni kum kumovati svomu kumčetu i na potvrdi?

U župi X. je običaj, da krstni kum kumuje svomu kumčetu i na potvrdi. Pita se, da li se to smije? Na to odgovaram, da to ne smije biti izuzam nužde. (Izp. cap. 100. dist. 4. de consecr., Acta S. Sedis Vol. XVI. pag. 537. seqq.). A to je poglavito za to odredjeno, ako jedan kum umre ili zanemari svoje dužnosti, da ih barem drugi ovrši. Nego spomenuti zakon ne veže pod smrtni grieh. (Izp. sv. Alfonsa Liguorija Theol. Mor. libr. 6. n. 187.).

Viestnik.

Zagreb. (Krunitbeni jubilej Njeg. c. i kr. apostol. Veličanstva.) Preč. kapitularni vikarijat izdao je sliedeći cirkular:

Dne 8. lipnja o. g. slaviti će se dvadesetpetgodišnji krunitbeni jubilej Njegova cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva slavno vladajućega našega kralja **Franje Josipa I.** — Nepokolebiva vjerna odanost našega naroda prama svomu kralju daje ovomu kapitularnomu vikarijatu radostan povod te on ovim odredjuje, da se na taj dan u svih župnih crkvah zagrebačke nadbiskupije ima obslužavati svetčana sv. misa sa „Tebe Boga hvalimo."

Velečastna gospoda župnici i župa upravitelji se u savezu s tim upućuju, da se glede vremena, kada će se svetčana sv. misa dne 8. lipnja o. g. imati obslužavati, sporazumiju sa predstojnici mjestnih političkih oblasti i sa ravnateljstvi škola, pošto je kr. zemaljska vlada naša izdala naredbu, da toj svetčanoj misi imadu prisustvovati predstojnici mjestnih oblasti i ureda sa podčinjenim si uredničkim osobljem, te sva školska mladež.

U Zagrebu, dne 30. svibnja 1892.

Ivan Evang. Pavlešić, s. r.
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

— (Dieljenje sv. potvrde.) Na Duhove o. g., prvi i drugi dan, će presvietli i preč. gosp. posvećeni biskup i kapitularni vikar, Janko Pavlešić, sakramenat sv. potvrde dieliti u prvostolnoj crkvi našoj.

Služba Božja na prvi i drugi dan počima u 9 sati.

— Za **„svećenički dom"** obećaše doprinieti: Presvietli gospodin biskup Janko Pavlešić, kapitulaıni vikar 300 fr. Švinderman Blaž, kanonik 300 fr. Vrevc Julije, kanonik 100 fr. Dr. Lončarić Marko, kanonik 100 fr. Mikić Mijo, kanonik 100 fr. Dr. Vučetić Stjepan, kanonik 100 fr. Dr. Iveković Franjo, kanonik 100 fr.

Uplatiše za sveć. dom: Dr. Matunci Martin, kanonik 100 for. Dr. Lončarić Marko, kanonik 50 for. Katić Lovro, kapelan 40 for. Igrčić Franjo, kapelan 10 for. Lisac Ivan, podarcidjakon 10 for.

U Zagrebu dne 2. lipnja 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Pregradnja svetišta u prvostolnoj crkvi.) U sjednici držanoj dne 25. svibnja prečastni se je prvostolni kaptol na predlog odbora složio, kako da se svetište u prvostolnoj crkvi pregradi. Imajući pred očima s jedne strane propise liturgičke i duhovne potrebe vjernika, s druge slog i nutarnje uredjenje crkve odredi, da se cielo više i niže svećenstvo smjesti u srednjoj absidi, u presbiteriju, po klupama, koje će se amfiteatralno razporedati. Po tom ostati će za 16 kanonika mjesto u udubima, dočim će se za 12 kanonika prirediti mjesto u drugom redu klupa izpred onih udubaka, šest sjedala na svakoj strani. Ostali prostor u onom krajnom odjelku abside zauzeti će klupe za prebendarski sbor i duhovnu mladež nadbiskupskoga sjemeništa, za koju je odredjen i savkolik prostor srednjega odjelka, tako da se je našlo mjesto za 134 klerika. I tako naći će se svekoliko svećenstvo na okupu. Koralna stolica nadbiskupska ostane na svojem mjestu t. j. u sredini absidalnih udubaka. Pod abside ostane netaknut, te za to neće se dirati u podzemnu raku.

Presbiterij naše prvostolne crkve je za sadašnje svećenstvo, t. j. za blizu 200 osoba, i za obavljanje službe božje, prostorom pretiesan i premalen. S toga ne može se nikako u njem smjestiti i veliki žrtvenik i svećenstvo; pa se za to već i prije obnavljanja crkve uzeo u pomoć dio srednje ladje pripojivši ga presbiteriju, nu tako da je prostor izmedju presbiterija i prvoga stupa pobočne ladje s obiju strana ostao zastrt naprama pobočnim absidama jednom česti kanoničkih klupa. Posljedica bijaše, da se tim ne samo nagrdio nutarnji slog crkve nego i zastro vidik sa absida pobočnih ladja u svetište. Tomu se htjelo ukloniti poslje obnove crkve, pak se veliki žrtvenik smjestio blizu ulaza u presbiterij, pripojiv mu znatnu čest srednje ladje. Nu palo se u tu pogrešku, ne samo što je taj dio odviše nadignut, nego što su pred veliki žrtvenik postavljene i klupe za sjemeništnu mladež. A takovu namještaju bijaše posljedica, da je veliki žrtvenik za vjernike ostao zastrt i postalo jim skoro nevidljivim obavljanje službe božje. Pogreška se još povećala visokom i krupnom ogradom presbiterija.

Ova će se pogreška sada ukloniti. Prije svega taj će se dio presbiterija sniziti, ograda biti će nizka i prozirna, a pred velikim žrtvenikom, koji će za jedan stepen stajati više, neće biti ni jedne klupe. Veliki žrtvenik ostati će na svojem mjestu, jer se iz navedenih razloga ne može potisnuti dublje u srednju absidu. Pred njim razastrt će se presbiterij samo do sadanjega svjetionika iza prvoga stupa, na kojem ostati će faldistorij za nadbiskupa. Ostatak, koji sada zauzimaju kleričke klupe, priključiti će se srednjoj ladji, do koje voditi će petero nizkih stepenica. Ovdje neposredno pred presbiterijem i izvan ograde odredilo se mjesto nad ostalim podom za stepen uzvišenije, gdje će se smjestiti klupe za honoratiore prigodom svečanih služba božjih. Unatoč tomu, što se je presbiterij ovdje umanjio, dobit će se oko nadbiskupske stolice više prostora za asistenciju.

Uz to providit će se presbiterij spravami za plinsku razsvjetu.

Sav trošak za ovakovo pregradjenje svetišta proračunan je na 8000 for. tako, da će od doznačene iz interkalarnoga prihoda svote od 20.000 for. preostati do 12.000 for. za nadozidanje obiju zvonika. Da se u tu svrhu čim veći iznos upotrebiti uzmogne, pa da se tim crkva izvana čim prije dovrši, odustalo se od na-

kane, da se tom prigodom veliki žrtvenik preustroji i nadbiskupski faldistorij bogatije uresi.

Misli se, da će se ta pregradnja u kolovozu započeti a u listopadu dovršiti.

— (Darovi.) Visoka kr. zemaljska vlada izvolila je doznačiti crkvenoj obćini Čuntićkoj podporu od 500 forinti iz zemaljskih sredstava za popravak tamošnjih župnih zgrada. — Preč. gosp. Mijo Smetiško, kanonik zagrebački, poklonio je župnoj crkvi u Pitomači, kao prinos za novi žrtvenik, dar od 50 for.; a veleuč. g. dr. M. Matina, župnik kod sv. Petra u Zagrebu, darovao je u istu svrhu 5 for.

Njemačka. (Pitanje o paljenju mrtvaca.) U peticijonalnom odboru pruske zastupničke kuće razpravljano je 26. svibnja t. g. pitanje o paljenju lješina. Povod tomu razpravljanju dala je jedna peticija, kojom se je tražilo, neka bi se u Pruskoj svakomu dopustilo, da se dade sahraniti antiseptički, t. j. kroz oganj. Izvjestitelj preporučao je peticiju, jer je mislio, da paljenje ne vriedja vjerskoga čuvstva, u Gothi da su već svećenici (kakovi?) bili prisutni kod takovog pogreba, paljenje, u velikom poduzeto, da ima tu prednost što je jeftinije, ono da odgovara zakonu estetike (!), ne traži mnogo prostora, vriedno je s toga da se uvaži gledom na pitanje o stanovih, i broj pristaša paljenja uviek da raste. Predstavnici vladinih odjela za bogoštovje, unutarnje poslove i pravosudje izjaviše se proti peticiji. Ako se tim i ne vriedja ni jedan šlanak vjere kršćanske, ali vriedja se ipak kršćansko čuvstvo. Pokapanje nije štetno po zdravlje. Nasuprot daje nam se u njem sredstvo, da se i poslije smrti može dokazati i ustanoviti kakovo zločinstvo, kako nam to svjedoče mnoge činjenice iz novijega vremena. Pošto se je više govornika, medju njimi i protestanti, izrazilo sa kršćanskoga stanovišta proti uvaženju peticije, a dvojica za nj, prihvaćen bude priedlog baruna Eynattena, da se priedje na dnevni red.

Za čim idu svi ti pristaše paljenja mrtvaca, jasno pokazuju ove rieči, što ih je rekao Luigi Castellazo, tajnik slobodne zidarije u Rimu: „Gradjanski brak uzimlje crkvi obitelj. Bezkonfesijonalna lajička obuka otimlje joj odrastlu generaciju. Gradjanski pogrebi i paljenje lješina iztrgnuti će joj još posljednji upliv kod smrti: tako će ju napredak brzo uništiti.“ Dakle glavna im je svrha, ubiti u srcima vjersko i nabožno čuvstvo, pa tim načinom sviet odvojiti od crkve.

— (Kakovi su kršćani moderni protestanti.) „Germania“ imade niz članaka, u kojima dokazuje, da prva dva profesora protestantske teologije na sveučilištu Berlinskom, Harnack i Pfeiderer, u svojim skriptima, — iz kojih ona vadi i cituje pojedina mjesta, — predavaju i uče: 1. da Krist nije Mesija, koji se obećaje u starom zavjetu i koji je to potvrdio mnogim čudesima; 2. da Krist nije bio začet na čudesan način od B. D M. krepošću Duha svetoga; 3. da Krist nije Bog i čovjek i da ne postoje u njemu dvije naravi božanska i čovječanska; 4. da Krist nije tvorio čudesa; 5. da On nije od mrtvih uskrsnuo s tijelom; 6. da nije na nebesa uzašao na vidljiv način.

Što onda vjeruju ti protestanti; koji još članak vjere kršćanske priznavaju? Evo, to su plodovi modernoga liberalizma, koji bi se imao tja i na članke vjere protezati. Vjeruj što hoćeš, a što ne ćeš, zabaci. Do mala, pa ne će biti razlike izmedju pogana i protestanata.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Učiona pučka u Orahovici u Slavoniji zapisom učenika Vladimira Horvata pomakla se iz III. reda medju članove I. reda. — Stupiše nadalje u članove III. reda. Učiona u Franjodolu Zemunskom predgradju. Učiona pučka u Andrijevcih. Učiona pučka u Perkovcih. Kvaternik Franjo, posjednik kbr. 4. iz Vel. Drage. Golik Antun, posjednik kbr. 9. iz Vel. Drage župe Brod Moravice. Družtvo zanatlijskih pomoćnika u Zagrebu. Filakovac Franjo, učenik u Garčinu. Kuzmec Ivek u Petruševcu župe Jakuševac. Balas Mate i Vidas Ivan, duhovni pomoćnici na Rieci. Petek Dragutin, ravnajući učitelj u Vel. Grdjevcu. Mikoć Ivan i Buneta Roko u Kanglei Ilinojs u sjevernoj Americi. Ergotić Tomo kbr. 187. u Vel. Kopanici. Kaftanić Božo Božin, učenik pučke škole na Sušaku. Prgomet Stipo, učenik kbr. 19. Prgomet Ante, učenik kbr. 18. oba u Žeravcu u Bosnoj. Mioč Stipo, krčmar u Kulini u Bosnoj. Karlović Ilija, ratar u Bukovici u Bosnoj.

Natječaj.

Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu, kano upravitelj „zaklade pok. Dušana Kotura za nagradu pučkih spisa“ razpisuje natječaj za nagradu od 400 fr. slovi četiri sto for. a. v. za pučku pripoviest, napisanu u duhu i smjeru spisâ toga družtva

Uvjeti za natjecanje:

1. Pripoviest ima iznositi bar deset štampanih araka u formatu „Danice“, nu natjecati se za nagradu mogu i dvie pripoviesti, koje će zajedno iznositi 10 štampanih araka;

2. spis, koji bude nagradjen postaje vlastničtvom književnoga družtva sv. Jeronima, a ono će ga godine 1893. štampati za svoje članove;

3. natječaj traje do 31. ožujka 1893.; napokon

4. koji će se spis nagraditi, to odlučuje upravljajući odbor književnoga družtva sv. Jeronima.

U Zagrebu dne 26. svibnja 1892.

Ona p. n. gg., koja su u potonje vrieme naručila *„Naravno bogoslovje“* erga absolvenda sacra, neka se strpe za koji dan, jer sada pisac nema intencija pri ruci.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 23. U Zagrebu, 9. lipnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski. (1808—1892.)

(Dalje i konac.)

Premda se je bio svim žarom duše svoje predao zadaćam službe kršćanske, ipak nije poslom zaokupljeni arhidjakon zaboravio na svoje stare prijatelje iz Oxforda. Silni su se dogadjaji sbili u to vrieme. Newman izdao je svoj „Tract 90.", onu devedesetu prigodnu brošuru, koja je imala spasiti anglikansku crkvu. Nu 39 članaka angl. crkve u katoličkom smislu tumačiti i ujedno anglikanac ostati, bio je posao, koji je imao u sebi već klicu razsula i nikakove nade za budućnost. Manning, koji je bistrije prosudjivao, nego li Newman, nije bio s tim zadovoljan. „Da istinu kažem, ovaj mi se spis nije činio dosljedan", rekao je. Nije dugo trajalo, i vodstvo predje iz ruke Newmanove u mladje ruke ove trojice: Ward-a, Oakley-a i Dalgairns-a, koji se osvjedočiše, da nema spasa, i da se podpuna istina može naći samo u sjedinjenju s Rimom. Što se Manninga tiče, bio je umjeren protivnik načela Wardovih. Biskup Hedley veli o njem u svojoj krasnoj Oraison funèbre: „Dok je smatrao anglikansku crkvu dielom crkve Kristove, ljubio ju je i štovao i služio joj svom vjernošću i znatnim uspjehom." „Ljubio sam", veli kardinal, „župnu crkvu mladosti svoje, i kapelicu u kolegiju za vrieme moga školovanja, gdje su bile jutarnje i večernje molitve i glasba englezke biblije kroz 17 godina jedan dio moje duše." Dok je bio izvan katoličke crkve vriedi o njem u najvećoj mjeri ono, što je on kasnije pisao o englezkom narodu: „Narod englezki nalazi se u herezi, ali sačuvaj Bože, da bih pojedine članove njegove heretici nazvao. Kao orobljenici su se narodili, bez baštine stupili su u život, nikad niesu prave svoje baštine poznali."

Usred ovih borba pozvali su Manninga, da bude propovjednikom na sveučilištu Oxfordskom. Newman se tu odrekao svoje službe kao propovjednik u Marijinoj crkvi, i biskup mu zabranio daljnje izdavanje spisa. Kad se je popunjivalo mjesto, tražili su čovjeka, koji ne bi zlorabio propovjedaonice, da služi „Romanizmu." Manninga zapadne ta čast godine 1844. Ali tek slabo opravda on ovu nadu. Samo jedanput je bio u propoviedi napao Rim. Da se Newman takovu postupku nije nadao, jasno je dao razumjeti novomu propovjedniku. Ovaj htjede njega posjetiti, dok je boravio sa svojimi u Littlemore-u, u samoći baveći se molitvom i ascezom. „Newmana nema kod kuće", odgovorilo mu se. Razumio je to Manning i sav Oxford s njime. Ali se Manning ne popravi. Kad je njekog dana pripoviedao ovaj dogadjaj prijatelju, pokaže na knjige, gdje mu je bila propovied ona, pa doda: „Nema rieči u njoj, koje ne bih sada opetovao."

Tekom vremena su djela Manningova iz dobe Oxfordske vrlo riedka postala. Dok je Newman još kao crkveni dostojanstvenik na novo izdavao svoja djela, koja je napisao kao anglikanac, dakako opazkami, koje su ih tumačile i popravljale, to se je Manning vazda protivio da isto učini. Za njega niesu ona djela više obstojala. Ako bi ih našao u kakovu antikvarskom katalogu, rekao bi u šali, da mu ih kesa ne dopušta nabaviti. A ipak se ne može reći, da ne sadržavaju najljepše misli lih znanstvenoga i praktičnoga bogoslovja.

Riedko je koji dokazao, kako je znamenito razmatranje za dublje i obćenitije shvaćanje kršćanskih istina, riedko koji iztaknuo filozofiju posta, propoviedao ljudem k srcu prodiruće nauke o siromaštvu, kaošto Manning. Tajne prave ljubavi, koja iztiče iz ljubavi napram Bogu i iz svetosti života, moglo je samo nježno srce nje-

govo tako slikovito opisati, kako se to nalazi u njegovih propoviedih.

Dok je Newman zatvarao vrata pred Manningom u Littlemore-u, otvoriše mu se malo kasnije ona u Vatikanu. Mr. Gladstone reče, da je Dr. Manning najljepši čovjek medju suvremenici. Nije čudo, ako je visoki, rekao bih vojnički stas anglikanskog propovjednika, visoko čelo, iza kojega se talasalo more uzvišenih misli, idealni izraz, u kojem si sve više mogao čitati dubljinu njegovu, ako je sve ovo izazvalo simpatiju u pape Pija IX. Jedva ga zagledao na šetnji, zapitao je komornika Msgr. Talbot-a, kako se zove. U audienciji svratio se je Pijo IX. s Manningom na englezke odnošaje, gdje su tada Metodiste uspješno radili. „Ako ljudi dobra djela tvore, reče papa, onda dieli Bog svoje milosti. Danomice se molim za Englezku.“ Ove rieči sv. Otca nam razjašnuju svukoliku kardinalovu djelatnost. Svrha svega njegovoga mišljenja i djelovanja bila je u prvom redu ta, da spozna on sam pravu crkvu, onda pako, da prodre ta svjetlost u najšire krugove.

Divni su putevi mudrosti Božje, koji nam se pokazuju osobito u životu miljenika njegovih. Jedan dogadjaj bio je i u životu Manningovu izvor njegovu obraćenju. Lord John Russell imenova Dra. Hampdena biskupom u Hereford-u. Proti liberalnom bogoslovnom pravcu Hampdenovom pisao je Newman već u Oxfordu. Ali Russell, koji nije imao pojma o crkvi Kristovoj, ne mari za to, on ne mari ni onda, kad je 13 anglikanskih biskupa osudilo nauku Hampdenovu. „U interesu crkve ne mogu odustati od imenovanja“, odvrati on biskupom. I Canterburyski nadbiskup Dr. Sumner podieli Hampdenu t. zv. biskupski red, te izjavi, da „pozna dužnosti službe svoje, kako će zadovoljiti ukazu Nj. Veličanstva, da posveti Dr. Hampdena.“ Ovo je dokazalo, da crkva anglikanska nema duhovne jurisdikcije, nego da ju imade kruna sa svojimi savjetnici. Drugi slučaj pako pokazao je, da niti u vjerskih pitanjih nemaju vodje crkveni odlučnu rieč, nego glava državna. Propovjednik G. Cornelius Gorham niekao je duhovno preporodjenje u sakramentu sv. krsta. Zato mu uzkrati biskup Exeter-ski upravu župe. On se prituži na najvišem mjestu kod kraljevskog tajnog vieća — the Crown in Council. Sastalo se ovo vieće 11. prosinca 1849., u kojem je bilo od svjetovnjaka pet jurista s pravom glasa, i uz njih nadbiskupi Canterburyski i York-ski i biskup Londonski, ali bez odlučujućeg glasa. Muževi sviju stranaka dodjoše, da saznadu presudu, koja je uzbunila sve duhove. Došao je lordkancelar Brougham, vitez Bunsen i apoštolski vikar Nikola Wiseman. Čudom se začudiše čuvši presudu, da naime propovjednik Gorham kao svećenik crkve anglikanske može vršiti službu svoju, ako i nieče preporodjenje u sv. krstu, pa da biskup Phillpotts nema prava uzkratiti mu župu.

Manning nije mogao podnositi ove ljage, što bi nanešena crkvi, koju utemelji Krist neovisnu od države. Sada izdade arhidjakon Manning glasovit list na biskupa Chichesterskoga o jurisdikciji krune u prizivnom sudištu. Ovaj list nam pokazuje arhidjakona s najznamenitije strane njegove. Njegovo dokazivanje je učeno, ali nije pedantično, ono je pronicavo, oštro, shvatljivo i sustavno. Način cieloga lista pokazuje nepokolebivu sjegurnost. On naglašuje, da je božanska služba crkve kao čuvarice nauke i ćudoredja ozliedjena; državnu zaštitu dobi niekanje vjerskog članka; nauka božje objave postavljena je pred sudište lih ljudskog mnienja. Stvori se stranka, a njoj na čelu Manning, koja je prosvjedovala. Kod Mr. Gladstona sastali se uplivni crkovnjaci i svjetovnjaci, da razpravljaju i ustanove prosvjed. Dugo je trebalo, dok su se složili i sastavili prosvjed. Onda bude pročitan, te svaki poimence pozvan, da podpiše. Prvi ga podpisa Manning, a za njim ostali svećenici. Gladstone stajaše kod peći, te bude prvi od lajika pozvan, da podpiše, ali ne htjede. Čujmo, kako nam tu okolnost opisuje sam Manning. „Bojao sam se, da ne bi nagovarajuć ga pobudio njegovu škotsku tvrdoglavost, pa ga na strani zapitah, zašto ne će da podpiše. On mi odvrati pitanjem: Mislite li, da bi se dalo to spojiti s prisegom, što položih kao tajni savjetnik krune? Odmah se okrenuh ka gospodi ostaloj veleći: Mr. Gladstone mi saobći razlog, s kojega ne može podpisati. Tiče se osobe njegove. Molim, da nastavite prozivati.“ Njekoć se tvrdilo, da je i Gladstone podpisao, ali prosvjed, koji on podpisa, iztiče samo to, da ne spada na tajni savjet odlučivati u pitanjih vjerskih. Nu razlikuje se od Manningova. Taj glasi: 1. Priznajemo supremaciju krune u crkvenih stvarih kao najvišu gradjansku vlast nad svimi osobami i stvarmi u vremenitih i u drugotnih pitanjih, koja su spojena s duhovnimi 2. Ne priznajemo i ne možemo po saviesti priznati vlast, koju je vršila kruna u najnovije vrieme iztražujuć i odlučujuć u stvarih, koje zasiecaju u nutarnju stranu ili u duhovna pitanja crkvene stege i nauke, jer je zakon Kristov predao to crkvi. 3. Da si olahkotimo saviest, izjavljujemo zato javno, da ne shvaćamo supremaciju

kraljevsku u gore označenom i nijednom drugom smislu. — Tim su neustrašivi ovi muževi prekoračili granicu anglikanizma. Tako se supremacija nikada shvaćala nije, nego se je držalo, da je prešla sva vlast papinska na englezku krunu. Što se tiče osoba, koje su podpisale ovaj prosvjed, to je od trinaestorice, koji su bili uz Manninga, šestorica prešla na katolicizam, a od tridetet i šestorice, koji su bili uz Gladstona, prešla je desetorica. Mr. Gladstone, koji si je naskoro stekao glas u pitanjih državnih financija, i koji je dvaputa vladao kao ministar predsjednik, te se kao spisatelj u svietu proslavio, ostao je anglikanac. Bez razloga bilo je mnienje, da se je približio crkvi.

U ono vrieme, kad bi skučena anglikanska crkva pod vlast državnu, te se pobudila dvojba u srcih mnogih njezinih članova, pokazao je blagopokojni sv. otac papa Pijo IX. englezkomu narodu pravu crkvu, utemeljiv 29. rujna 1850. katoličku hijerarhiju. Kako se imade svako veliko djelo na početku boriti s mnogimi potežkoćami, tako se diglo progonstvo i na ovo djelo, te malo da nije kardinal Wiseman kod toga zaglavio. Neodgovornim načinom upravio je lord John Russell list na biskupa u Durhamu, kojim je formalno izazivao, da se udari na katolike. I anglikansko svećenstvo obuhvati strast. Svećeničke skupštine, u kojih se protestiralo, bile su na dnevnom redu. Kler Chichesterski potakne arhidjakona Manninga, da i on skupštinu sazove. Kad je to učinio, pokaže, da zastupa posve drugo stanovište. Rano u jutro svoga dolazka u Chichester stupi pred biskupa Dr. Gilberta riečima: „My Lord, ja želim s Vama govoriti, prije nego li otvorim skupštinu svoga arhidjakonata. Svećenstvo se sakuplja u knjižnici, i prije nego li otvorim sjednicu, moram Vam saobćiti, da se nikako ne slažem s nazori, koji će se razpravljati. Svećenstvo će izreći svoju vjeru u duhovnu supremaciju krune, koju ja osudjujem. Ono će se ograditi proti supremaciji pape, koju ja prihvaćam.“ Svesrdno nastojaše dobri biskup nagovoriti ga, da se uzdrži od ovakih izjava u sjednici. Manning mu doduše obeća, ali reče: „My Lord, posljedni put obavljam danas svoju službu kao predsjednik ovih razprava. Svoju službu kao arhidjakon moram sada u Vaše ruke položiti.“ „Nipošto ne mogu primiti toga“, odgovori biskup; „promislite si stvar i nemojte se prenagliti.“ „Niesam se prenaglio, My Lord“, odvrati Manning, „ja Vam se zahvaljujem na velikoj i nepromjenljivoj dobroti, pa ću Vam službeno dati svoju ostavku.“ Kod razprava naglasi Manning, da je to prvi put, što se ne slaže sa svojim svećenstvom, ali će znati svaki njegovo držanje uvažiti. I doista ga shvatiše, i nitko se ne usudi njega ma i jednom riečju ukoriti.

Pošto je Manning ostavio svoju službu, živio je razmatrajući i moleći se kod svoje sestre u Londonu. Anglikanac nije više bio, ali niti katolik. Nješto drugo je spoznanje, da je anglikanska crkva izgubila pravo tražiti od svojih vjernika, da joj se pokoravaju, a nješto drugo vjera, da je rimokatolička crkva s papom na čelu prava Kristova crkva. Trebalo je svladati sve ono, što mu je usadio uzgoj, naobrazba i vanjske okolnosti; ponajprije trebalo je osvjedočiti se, da katolička crkva imade jedina biljeg prave crkve i nijedna druga. Ovo se zbilja dogodi, i pošljedna zapreka bi uklonjena. Značajna je sliedeća crta iz ove dobe duhovne borbe. Jedne nedjelje šetao se s Gladstone-om, te obojica unidju u jednu privatnu kapelicu, gdje je baš propoviedao Thomas Harper, koji je kasnije postao Isusovcem. Svoju besjedu završio je riečima iz sv. pisma, koje traže bezodvlačno nasljedovanje Spasitelja. „Osjećate li, pita Manning svoga prijatelja pošto su izašli iz crkve, da na Vas smjeraju ove rieči? „Ne osjećam“, odvrati Gladstone, „na mene se ne odnose.“ „Dobro“, reče Manning, „ali se protežu na mene i bezodvlačno raditi ću po njih.“ Tako je dozrela odluka, koja se porodi već u prosincu 1850. godine. „Dugo sam se bojao, piše svomu prijatelju I. R. Hopeu 11. prosinca 1850. da ne bi djelo nedopušteno učinio. Sva bojazan je izčeznula, pošto mi se englezka crkva takovim načinom pokaza, da bi me morala još veća bojazan obuhvatiti, da ostanem na ovoj strani. Treba još samo jedan čin volje. Ali taj se mora izpuniti. Pak dok to činim, pomaže me sviestno uvjerenje, da bi trebao takodjer čin volje, da još dalje ostanem u anglikanizmu, a to ne bi bilo u suglasju s duševnim osvjedočenjem, nego u opreki š njim. Osvjedočenje je dar Božji.“

Usred burnih razprava u doljnoj kući o zakonu crkvenoga naslova, pukne poput groma s vedra neba glas o prelazu Manningovu u katoličku crkvu. S glasovitim odvjetnikom I. R. Hope-om primljen bi u katoličku crkvu od Isusovca o. James Brownbilla u maloj rezidenciji reda Isusovačkoga na gluhu nedjelju 6. travnja 1851. „Izvolite li primiti“, pisao je 7. travnja Hopeu, „onu knjižicu (Paradisus animæ), koju ste vidjeli jučer u mojoj sobi, za uspomenu na gluhu nedjelju i na milosti, koje primismo?“ Bolje ascetičko djelo nije mi poznato. Jednu imam samo

*

želju jošte, koja se nije izpunila, da uztrajem u onom, što mi Bog poradi Sina svoga udieli." „Kako me živo sjeća ovo vrieme na prošlu godinu", čitamo u listu na istoga od 17. ožujka 1852. „Na gluhu nedjelju", nastavlja, „započet ću duhovne vježbe. Stantes erant pedes nostri i niesmo pogriešili u svom računu, premda nas je napunjavala bojazan do onog časa, kad smo pošljednji put otvorili ćeliju otca Brownbilla."

Sada poslje 40 godina jasnije se nego li ikad prije shvaća znamenitost toga po sebi neznatnoga dogadjaja. Pripovieda se, ali nije zajamčeno, da je princ Albert rekao: „Mitra bi ga bila spasila." Istinitije sudi glasoviti zastupnik u doljnjoj kući Friderik Lucas u Tablet-u 1851.: „Gosp. Manning je na svom visokom mjestu pokušao obnoviti englezku crkvu po načelih katoličkih. Ali je i taj muž na svom mjestu i u svojih odnošajih, uzprkos svoje mudrosti, rječitosti, sposobnostih za upravljanje, strpljivosti i svetosti napokon spoznao, da se ne može ništa učiniti, da nije anglikanska crkva više ona jednoga Augustina ili Anzelma, nego ona, koju zasnova Cranmer i Burnet, i da se mora svaki, koji hoće biti katolik, sjediniti sa stolicom sv. Petra, rimskom crkvom."

„Jedan od najsjanijih uresa anglikanskog svećenstva", piše Times, „ostavi crkvu, u kojoj se rodio. Nije ga potakla slavičnost, jer se je odrekao sjegurnosti, koju je imao, da će se popeti barem do biskupske časti. Niti radi uvriedjena ponosa nije on toga učinio, kako su podmetali Newmanu, jer niesu znali čistoće njegovih nakana; Manninga nije nitko uvriedio, nego je prešao iz čistog osvjedočenja i proti zemaljskim interesom." Nu čistoći nakane i uzvišenosti žrtve odgovarala je i dubljina mira i uztrajnost poleta, koju steče ova milošću napunjena duša. „Opet se nalazim u svom starom stanu", piše 21. listopada 1851. svomu drugu Hopeu; „on mi doziva častne uspomene u pamet. Kolike su se promjene sbile od onda, kad ostavismo u subotu u jutro ovu sobu! Kako je blagosloven bio svršetak! Kao što reče duša Danteu u raju: E da martirio venni a questa pace! Ja Vam ne trebam reći, kako se radostno sjećam Vaše sućuti, koja je bila jedina ljudska pomoć u ono vrieme, kad smo zajedno prolazili kroz kušnju." „Što je prije", piše Manning, „bio samo zaključak razuma, posta od onda sviestno osvjedočenje. Tako sam jasno — gledao istinu, jer me je kriepio božanski ugled, da niesam ni malo posumnjao, nego se čudom čudio, kako je bilo moguće, da smo se tako dugo zatvorili spoznanju istine, koja nam je sada očevidna. Sve što mogu reći, dade se ovim riečima kazati: Jedno znadem, da sada vidim, dok sam prije sliep bio."

Svršujemo s obraćenjem Manningovim, a u sliedećem članku vidjeti ćemo njegovu djelatnost.

M. Seigerschmied.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§ 20.

Nauka onim, koji psuju Boga.

U psalmu 110. naziva se ime božje antonomastički *„sveto i strašno"*, koje bi moralo svakoga potaknuti na sveto strahopočitanje, kad ga izgovara. Ako hoćemo iskreno priznati, ne ima imena, koji bi se toliko zlorabilo kao ime božje. Tko ima uho i zdravu pamet, brzo će se osvjedočiti o toj istini. Već sam nješto o tom govorio u 15. paragrafu, a u prijašnja dva paragrafa govorio sam, koliki je grieh psovati svetce i njihovu kraljicu, te sam već po tom dovoljno označio, koliki je grieh psovati Boga. Obično se misli da samo propalice kunu Boga, kojim je ta kletva već u krv prešla; nu naišao sam na ovu vrst kletve i kod ljudi, koji se čine da su pobožni. Rieči: *Bog je dobar starac, briga njega za nas; da je Bog u istinu Bog, ne bi to dopustio; On bi ovo drugo učinio; ako Bog to ne učini, ne vjerujem više u njega; ova stvar je takova, da bi čovjek izgubio vjeru:* i drugi slični izrazi, koji vriedjaju Boga, ako i ne izrično, a to ekvivalentno, da je nepravedan ili da radi neumjestno u ljudskih dogadjajih: takove rieči jesu heretične psovke, na koje sam naišao i kod žena, a osobito kod takovih, koje ljudi drže za dobre kršćanke. Za to smatram ne samo vrlo koristnim, nego pače i nuždnim, da ovdje na njeki način obranim Boga, te da pobijem ovu vrst kletve.

Obično vele hulitelji, da je Bog nepravedan, jer dopušta mnoge nepravednosti i tlačenja, koja bi mogao zapriečiti ili exemplarno kazniti. Spomenuti ću najkraći i najsigurniji put, kako je moći ovakove napasti i psovke pobiti. Tko smo mi, da možemo i smijemo suditi o pravednosti najvišeg, najmudrijeg i najsvetijeg sudca, kakov je Bog? Ako se i našem kratkom i punom predsuda razumu čine njeke stvari, koje Bog hoće ili dopušta, da su nepravedne, tada nas mora već sama misao, da Bog tako hoće ili dopušta, osvjedočiti, da se sve to dogadja bez ikakove nepravednosti. Koliko toga čine ljudi, što mi držimo, da je nepravedno; nu kad saznademo okolnosti i uzrok, zašto se je onako radilo, da smo nepravedno radili, jer smo se usudili o tom nepravedno suditi. Upravo tako morali bi priznati, da znadete razloge, koji su Boga potaknuli, da nješto hoće

ili dopušta, što vam se čini nepravedno. Nu kako? zar mislite, da vam je Bog dužan dati račun, što, kako i zašto radi? zar da vam Bog učini uslugu, kakovu ne čine ni zemaljski vladari svojim podanikom? zar ne znate, da su sudovi i putovi božji nedokučivi? da putovi božji nisu putovi ljudski? zar ne znate, da se čovjek često i lahko prevari? Bog je htio, Bog je učinio, Bog je dopustio: imao je dakle razloga, da je ovako htio, učinio i dopustio, prem ja to ne razumijem. Tako mora suditi ne samo kršćan, već i svaki pametan čovjek, koj zdravo sudi, što je Bog a što je čovjek. Kad bi htjeli dokučiti putove i odluke božje, tad bi nas božansko Veličanstvo uništilo, tad bi se izgubili u naših mislih, krivo bi sudili, pali u bludnje a napokon izgubili vjeru. To vriedi za svakoga, a osobito za proste i nenaobražene, kakove su obično žene, prem njeke misle, da su učene i da su napredovale u znanosti svetih.

Biti će zgodno navesti ovakovim ljudem njekoliko razloga, zašto Bog dopušta njeke prividne nerede i nepravednosti, da uvide svoju ludost i nepametno prigovaranje. Vi dakle mislite, da je Bog nepravedan, jer njeke nepravednosti ne zaprečava ili jer ih odmah ne kazni već na ovom svietu. Odgovorite mi na ovo pitanje. Je li samo za to nepravedan onaj vladar, koji ne kazni zločin, već pomiluje zločinca i oprosti mu zasluženu kaznu? Nepravedan je onaj, koji hotimice učini nepravedan čin: pomilovati pako grješnika ili zločinca nije čin nepravednosti, jer obično hvalimo one vladare kao dobre, koji kadkada u zgodno vrieme pomiluju zločinca. A sada se vratimo na naš predmet. Ako Bog odmah ne kazni ljude radi njihovih mnogih grieha, to je samo dokaz, da je On neizmjerno milosrdan. Ako njetko nas uvriedi, vriedja tim prije Boga, jer krši njegovu svetu zapovied. Nu Bog ga ipak trpi i odmah ne kazni, već mu daje vremena, da se popravi i obrati; svu pako strogost svoje božanske pravednosti čuva Bog za drugi sviet, gdje će svakoga bez milosrdja strogo suditi. Ja sâm mogao bih vam navesti više primjera, koje sam doživio, da su se mnogi veliki grješnici obratili i sretno umrli. Ne govorite dakle, da je Bog nepravedan, jer je tolikoputa milosrdan.

A zar bi vam draže bilo, da Bog odmah kazni i osveti svaki grieh, nego li što je uztrpljiv i milosrdan? Vaša želja izpuniti će se. Nu znajte, da se pravednost sastoji u tom, da Bog ne će imati nikakvog obzira prama nikomu, kada dodje dan njegove pravednosti, t. j. sudnji dan. Ako vi tražite pravednost za druge, morate ju i za sebe tražiti. Hoćete li još pravednost? Početi ćemo s vami. Pravednost je zahtievala, da ste odmah poslie prvog smrtnog grieha, makar ste ga samo mišlju počinili, naglo umrli i bili bačeni u pakao. Pravednost je to tim više zahtievala, čim ste više trpali grieh na grieh, pače i onda, kad vam griesi bijahu višeputa oprošteni i kad ste svečano obećali, da ćete radje umrieti, nego opet sagriešiti. Je li vam se svidja ovakova pravednost? Mene strah hvata, kad samo na to pomislim. Koliko godina morali bi već goriti u paklu, da je Bog bio prama vam strog po pravednosti a ne milosrdan? Ako je vam pravo, da je Bog prama vam milosrdan, zašto prigovarate, jer je i prama drugim milosrdan? Vi ste nepravedni, jer tako mislite; vi morate hvaliti Boga, jer je prama tolikim ljudem neizmjerno milosrdan, a ujedno se sjetite, da se i vi ubrajate medju ove sretnike.

Mnogi misle, da je Bog nepravedan i za to, jer vide, da je na ovom svietu zlim ljudem često vrlo dobro, a obratno dobrim ljudem kadkada vrlo zlo. I za ovaj slučaj valja ono, što smo prije rekli: Bog je tako odredio i htio, dakle je dobro. A što je odabrao Isus za sebe, dok je bio na ovoj zemlji? Skrajnje siromaštvo, poniženje, klevete, tlačenje, progonstva, muke i križ. Vi velite, da je dobrim zlo, a zar je to zlo, ako Isus postupa s dobrimi kao sa samim sobom, pače još i bolje? Nu ako vam i to nije dosta, navadjam vam jednu prispodobu sv. Augustina. Pomislite, da imate dva stada volova: jedni su tusti, hrane se dobro i ništa ne rade; drugi malo počivaju, hrane se slabo te su mršavi, jer neprestano rade. Prvi volovi jesu pitanci a drugi tegleći. Pomislite nadalje, da ovi zadnji zavidjaju prvim, jer im je dobro i s toga se tuže na svog gospodara. Da vas razumiju, vi biste im rekli: *Vi lude, zar nije bolje raditi i stradati, nego uživati ali skoro poginuti? Da znadete, što je onim opredieljeno, kojim zavidjate, vi bi ih žalili; mjesto da se tužite na svog gospodara, vi ga morate hvaliti.* Evo ti jedan razlog, veli sv. Augustin, zašto Bog često dopušta, da je zlim dobro, a dobrim zlo. On znade, da su zli radi svojih grieha i nepokore odredjeni za vječnu vatru: a tko je tako zao, da nije učinio bar kadkada koje dobro djelo? Jer Bog znade, da ih ne može nagraditi vječnim dobrom na drugom svietu, za to ih nagradjuje na ovom svietu zemaljskimi dobri, koja ne imaju pred njim vriednosti. Za dobre pako znade Bog, da će ih nagraditi vječnimi dobri, nu jer su i oni kadkada sagriešili, kazni ih Bog za to na ovom svietu, da ih posve očisti, kao što se i zlato u vatri kuša i čisti, da budu sjali kao sunce u vječnosti. Vi lude, je li još zavidjate zlim ljudem njihovo zemaljsko dobro; hoćete li još govoriti, da je Bog nepravedan?

Navadjam još rieči njekog pobožnog i vrlo učenog bogoslova, jer zasiecaju u našu vrlo važnu stvar.

Na prvom mjestu, veli slavni bogoslov, opredieljen je za vječnu slavu onaj čovjek, koj je u sebi stvorio vjernu sliku našeg najvećeg uzora, prvoga od preopredieljenih (predestiniranih), Isusa Krista. Ovakovi moraju stupati uzkom i trnovom stazom, kojom je pošao i njihov božanski uzor. Isusov život bijaše pun muke, sramote i križa: takov mora biti i život onih, koji su opredieljeni za vječnu slavu. „*Conregnabimus*“, mi ćemo s Isusom vladati u nebu, „*si compatimur*“, ako budemo s njim trpili na ovoj zemlji, opominje nas sv. Pavao.

Na drugom mjestu, kako nas uče sv. Apostoli Petar i Ivan, učinio nas je Isus svećenici svojom dragocienom krvlju: „*vos autem genus electum, regale sacerdotium*" (I. Petri II. 9.) — vi ste pako odabrano pokoljenje, kraljevsko svećenstvo; „*fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri*" (Apoc. I. 6.) — učinio nas je kraljestvom i svećenici Bogu i Otcu: nu ne sve takovimi svećenici, kojim je dužnost dostojno prikazivati euharističnu žrtvu, već takovimi svećenici, koji moraju prikazati Bogu žrtvu samih sebe i svog života na njegovu slavu, kao što se je i On žrtvovao nebeskomu Otcu, da zadovolji za naše griehe. Bitnost žrtve sastoji u tom, da se žrtva doprinese i posve prikaže. Bog ne smatra zle svojimi svećenici, za to mu i nije ugodna njihova žrtva, jer nije žrtva pravednosti, a ova se jedina dopada Bogu, kako nas uči sv. pismo. Dobri dakle moraju vršiti ovu svećeničku dužnost i sami sebe prikazati kao žrtvu, kao što je Isus bio svećenik i žrtva u isto vrieme.

Ovu veliku istinu znali su i javno izpoviedali sveti mladići Makabejski pred okrutnim Antiokom; a najjasnije izrekao je to sedmi, koj je zadnji mučen: „*Ego autem, sicut et fratres mei animam et corpus meum trado pro patriis legibus, invocans Deum maturius genti nostrae propitium fieri. . . . In me vero, et in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quae super genus nostrum superducta est*" (II. Macch. VII. 37.): Ja pako, kao i moja braća dajem dušu i tielo svoje za zakone naše otačbine, i molim Boga, da se čim prije smiluje našem narodu. . . . Kod mene pako i kod moje braće neka prestane srčba Svemogućega, koja je došla na naš narod. — Tako i bijaše, jer od tada započeše sjajne pobjede Jude Makabejskog nad silnikom: „*ira enim Domini in misericordiam conversa est*" (ib. VIII. 5.): srčba pako božja obratila se je u milosrdje.

Spomenuti učeni i pobožni bogoslov kod riečih sv. Pavla: „*adimpleo ea, quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est ecclesia*" (Coloss. I. 24.): popunjujem ono na mojem tielu, što manjka kod Kristovih muka na njegovom tielu, koje je crkva —, veli vrlo zgodno: ako i bijaše Isusova muka više nego dovoljna, da ublaži srčbu njegovog nebeskog Otca radi grieha cieloga svieta, ipak je Bog primio Isusovu muku samo pod tim uvjetom, da odrasli sudjeluju kod ove muke, jer će jednom i uživati njezin plod. Kod obćenitih nesreća trpe često nedužni više nego krivci, ili bar jednako, i tada se izpunjuje ova nakana božja. Krivci trpe kao takovi, i ako se uslied toga ne obrate, tada će to biti uzrok njihovog još većeg prokletstva. Ako dobri to podnašaju uztrpljivo i s odanošću u volju božju, tada se čiste od svojih nesavršenosti, dobivaju tim više milosti, dopadaju se Bogu; a jer svojim kriepostnim i uztrpljivim životom podnašaju ono, što manjka uslied božanske odluke kod Kristovih muka, ublažuje se božanska pravednost, a na njezino mjesto stupa milosrdje, koje dolazi slobodno i u obilnoj mjeri na narode. U istinu, zar ne imamo hiljade primjera iz sv. pisma i crkvene poviesti, da su javne i obćenite nesreće prestale baš za to, jer su dobri i pobožni kršćani činili pokoru i uztrpljivo podnašali sve nesreće i progone; a odatle proizašli su veliki probitci za crkvu? Da ovo uvidite, dosta je sjetiti se, kako je prolivena krv mučenika postala sjeme, koje je urodilo bogatim plodom po kršćanstvo, jer su milijuni pogana zauzeli mjesta onih, koje su mučili silnici i okrutnici.

Zar nije to posve pravedna odredba božanske providnosti? Kako? Zar da samo Sveti, nedužni, odvojeni od grješnika trpi i umire, da spasi grješnike: sami pako grješnici da ne trpe ništa? Da se ublaži srčba božja, nije dosta, da trpe samo bezbožni, koji uviek izazivlju Boga na srčbu, koji ga psuju i trpaju grieh na grieh. Potrebno je dakle, da trpe i skrušeni grješnici, koji su pred Bogom pravedni po posvećujućoj milosti, i koji sjedinjuju svoje — svetom odanošću u volju božju — podnošene muke s Isusovimi mukami, te koji na ovaj način prikazuju onu savršenu žrtvu, koju je tražila božja pravednost od bezbožnika. Čim to radje čine, tim je to po nje koristnije, jer će njihove muke biti hiljaduputa nagradjene neizrecivom nebeskom srećom.

Neka dakle zanieme tužbe protiv božanske providnosti. Divimo se i slavimo mudro i spasonosno ravnanje, koje znade i zlo na dobro okrenuti. Prinesimo uviek rado žrtvu, koja je Bogu toli mila a nam koristna.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Kapela k. B. 30. svibnja. (*Klanjanje presvetomu sakramentu u Topolovcu.*) Pod dojmom krasne svečanosti, kojoj sam jučer prisustvovao, laćam se pera, da i čestitim prijateljima i čitateljima „K. L." priopćim „radost srca našega." Već od tri godine obavlja se u župi Topolovačkoj svečano klanjanje i klečanje pred presvetim sakramentom, po zahtjevima, koji se traže za dostojno izloženje svetoga tijela Spasiteljeva. Bilo je klečanje ovdje običajno i prije; no nije odgovaralo pravoj svrsi. Ono se obavljalo na dan sv. Josipa, zajedno s uskršnjom ispovijedju. Svak će lako pogoditi, da ovaki dan nije baš prikladan za ovaku svetkovinu; jer nije moguće, da se u taj dan uzdrži u crkvi onaki red, kako ga traži prisutnost Gospodova. Kraj toga o Josipovu vrijeme je hladno i mrsko, pa narod, i uz najbolju volju, ne bi mogao zadovoljiti, da pravo počasti svojega nebeskoga gosta prikladnim posjetom. Za to je uvidjavno oko sadašnjega g. župnika odredilo za klanjanje šestu nedjelju poslije uskrsa.

Krasan svibanjski dan, naginjući već dosta na junijsku vrućinu, dao je svečanosti prekrasan, baš impo-

santan sjaj. Uz put susretalo te već mnogo ljudi, jedni idući prema crkvi, drugi vraćajući se kućama: sve su to za me bili prvi glasnici one slave, što se ima negdje u blizini slaviti. Visoka žita, po kojima je istočnjak vjetrić pasao „ovce Petrove", i ublaživao vrućinu; zelene utvajde kraj puta, u koje se šuštajući skrivahu plahe gušterice, ne dajući se ni pogledati prolaznicima; ljeskavi šljepići, koji se motahu u jame, da ih ne dostigne nepravedna navala ljudska: sve je to u mojem izmučenom, gotovo ledenom srcu imalo neki neopisivi čar i milinu; sve je to moje dremaljivo oko dizalo k modroj visini neba, koje je bilo bez oblačka, kao čelo nevinoga djeteta.

Premda me je ovako osvajala prirodna ljepota, ipak sam teško očekivao, hoću li se već jednom riješiti vožnje preko onih jaruga, kojima se ističe cijeli ovaj predijel. Prešavši preko tri brijega i tri doline, napokon s četvrtoga brijega ukaže mi se u kotlinici, nešto poviše na obronku crkva stare — veoma stare — župe Topolovačke. Cijelo ovo mjesto, zatvoreno odozgo, s istoka i sa zapada brijegom, i otvarajući se prema jugu u zelene bujne pašnjake i livade — sve to daje u ljetu Topolovcu izgled poveće „švajcarije." Župni stan nalazi se sa svim u dolini, a poviše do četvrt sata daleko diže se crkva. Kraj župnoga stana i drugih kuća podigla se visoka stabla i uredjeni vrtovi — no pravi raj!

Nijesam mogao ni toga pravo razgledati, jer mi se oko otimalo na hrpama ljudi, koji su kao mravci silazili i uzlazili k crkvi, neprestano se izmjenjujući. Na župnom stanu nadjosmo se četiri svećenika, da se jedan za drugim izmjenice klanjamo s narodom pred presvetim otajstvom. I bliže učiteljstvo nije se sramilo pred narodom očitovati svoju nabožnost i svoje religijozno osvjedočenje, što ga mogu samo oni zatajivati, koji govore i rade proti svojoj svijesti.

U crkvi bilo je sve što sjajnije izvedeno. Po stijenama visjeli su lijepo spleteni vijenci od zelenog lišća, izbodeni bijelim i šarenim cvijećem; kraj oltara nanizaše se tri stalaže, jedna povrh druge, noseći lončiće s cvijećem i iskićene mnoge svjećnjake. Naokolo oltara pod bijaše prekrit laticama od šarenih ruža. Sve je to uredila marljiva i nabožna ženska čeljad. Presveti oltarski sakramenat, izložen u monstranci, stajaše nad tabernakulom, koji se bio preobukao u list i cvijet. Sve ovo može se izvesti na — selu. Naroda ne bijaše u crkvi nikad manje od stotine; a na neko razdoblje bijaše ih moguće do tisuću, jer je crkva postajala tijesna. Mene je to nekako iznenadilo. — Bojao sam se, ostaće svećenik možda katgod sam, — ali g. župnik sve je to već lijepo bio uredio, što kod Topolovčana nije teško izvesti, jer oni su jednako nabožni ljudi, kaošto su otvoreni i nepodmitljivi državljani. Jedno, čini se, da i ne može bez drugoga biti. Svako selo imalo je doći u svoj odredjeni sat u crkvu na klanjanje; a tomu odazvalo se malo i veliko. Starci i starice, koje se jedva miču, puzava djeca, kao kršni momci i djevojke — sve je to hrlilo točno u crkvu. I to je baš lijepo svjedočanstvo za ovaj narod, što je ženski spol tek dvojinom natkriljivao muški; dok negdje znade u crkvi biti sama ženčad, a ljudi se tepu po sajmovima. Iz sela Križa i Jakopovca, gdje se nalaze kapelice, dodjoše ljudi sa zastavama, pjevajući putem Marijine pjesme i moleći molitve, skladne sa svečanošću. Tako dolazi še i druga sela. Vjerujte mi, veleučeni gospodine uredniče, da su me svaki put oblijale suze radostnice, kad sam se i ja imao na glas zvona penjati k crkvi, gledajući radost, kojom su i drugi hrlili k crkvi. Pitao sam neke: kako im se to svidja? a oni mi odgovoriše tako, da sam se odmah sjetio Petrovih riječi kod preobraženja Krstova: „Gospode, dobro nam je ovdje. Načinimo . . . sjenice. . . ." Ova slava ne će narodu postati obična i po tom neprivlačiva, jer svake godine sve se ljepše i brojnije obavlja.

U crkvi uvijek je narod zapremljen, moleći sv. čislo i razne litanije s indulgenciranim molitvama. Čislo sam ja dao izmjenice moliti kojemu iz naroda, a za to vrijeme svršio sam časoslov: a onda litanije i molitve obavlja svećenik sam kao glava i posredovatelj. Da imaš srce od kamena, pa da čuješ one glasove, pune vjere i pouzdanja, moralo bi se rastopiti u tebi. I narodu i samim svećenicima ova slava biće njetilo pobožnosti: jer kao što je nemoguće biti kraj vruće peći, da se ne ogriješ, tako nije moguće, da u tebe za tjedan ili mjesec ponestane onoga oduševljenja, one vatre, što si je crpao kod vrela ljubavi i dobrote svake.

I ovi reci, što ih pisah, dao Bog, da bi i drugima nešto povoda dali, da što više raširе i što sjajnije obavljaju klečanje; a biće svagdje i toliko, i više ploda, ako svak uredi ovako klečanje: u ljetu, kad je lijep dan; u nedjelju, kad narod ima vremena; s braćom svećenicima, da u crkvi zabave narod u molitvi; s narodom, da u satove redom dolaze k crkvi u procesiji; uredno, davši naputak zvonarima i crkvenim ocevima, kojima g. župnik ne daje pardona, ako vidi, da su neuredni, a daje im i po čašu vina, da ih i nagradi i drži privržene sebi i što je glavno: crkvi. Bude li osim toga svaki nastojao gostoljubivošću i prijateljstvom predobiti i učiteljstvo, taj mogući faktor moralnoga, a time i fisičkoga napretka narodnjega, onda će se vidjeti bjelodano, da je istinito obećanje Božje: Ego diligentes me diligo. . . .

— d —

Viestnik.

Zagreb. Njeg. c. i kr. ap. Veličanstvo blagoizvolilo je prev. ručnim listom od 2. lipnja o. g. posvećenomu biskupu, prioru vranskomu i kapitularnomu vikaru nadbiskupije zagrebačke Janku Pavlešiću uz oprost pristojba premilostivo podieliti dostojanstvo tajnoga savjetnika.

Njeg. Preuzvišenosti čestitaše na previšnjem odlikovanju preč. prvostolni kaptol, prebendarski sbor, osoblje nadbiskupske pisarne i mnogi odličnici svećeničkoga i svjetovnoga staleža. Mi takodjer radostno prihvaćamo ovu sgodu i izrazujemo Preuzvišenomu gospodinu svoju najsmjerniju i najsrdačniju čestitku.

— (Krunitbeni jubilej.) U proslavu dvadesetipetgodišnjice krunisanja Njihovih Veličanstva kralja Franje Josipa I. i kraljice Jelisave apostolskom krunom sv. Stjepana služio je jučer u prvostolnoj crkvi preuzvišeni gospodin biskup Janko Pavlešić svečanu pontifikalnu misu sa „Tebe Boga hvalimo."

— (Duhovski blagdani.) Svečanu pontifikalnu misu na duhovsku nedjelju kao prve i druge vespere služio je u prvostolnoj crkvi presvietli gosp. naslovni biskup Pavao Gugler. Poslije službe Božje dielio je u nedjelju i u ponedjeljak preuzvišeni gospodin posvećeni biskup Janko Pavlešić sakramenat sv. potvrde. Prvi su dan potvrdjene 703 osobe, a drugi 1001.

— (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Većeslav Srkulj, župnik u Selih kod Siska, stavljen je u stanje mira, a za upravitelja iste župe imenovan je g. Gjuro Ortner, dosadanji upravitelj in spiritualibus župe Kašinske. — Gosp. Vilko Vuković, dosadanji upravitelj župe u Komoru, dobio je kanoničku investituru za istu župu.

— (Uzkraćenje crkvenoga pogreba vrhovnomu načelniku grada Berlina.) Silna je prašina uzvitlana uslied toga, što je prepošt sv. Hedvige u Berlinu i delegat kneza-biskupa Vratislavskoga, Jahnel, uzkratio crkveni pogreb i mjesto u katoličkom groblju nedavno preminulomu vrhovnomu načelniku grada Berlina Forckenbecku I u naših zagrebačkih novinah od 2. lipnja mogao si čitati medju brzojavima, da je zbog toga postupka katoličke crkve predstojnik Berlinskoga gradskoga zastupstva Stryck, katolik, prešao na protestantizam. Tu viest o prielazu Stryckovu na protestantizam donesla je prva „Freisinnige Zeitung", a od tuda dodje onda i u druge novine; pa još u gdjekojih, kao i u naših „Nar. Novinah", „Obzoru" i „Agr. Zeitung-u", uvrštena je medju brzojave. Čini se, kao da te novine smatraju Styrcka nekakovim stupom katoličke crkve, bez kojeg joj nema obstanka. Inače ih ne razumijemo i smiešne nam se prikazuju, kada toj viestici daju toliku važnost.

Forckenbeck bio je đoduše kršten u katoličkoj crkvi, ali kroz mnogo godina zapustio je posve život crkveni, te je nasuprot opetovano u javnom djelovanju povriedio načela crkvena. S toga mu je takodjer uzkraćen katolički pogreb; liberalna je štampa naravski zbog toga srdita i znade govoriti samo o katoličkoj nesnosljivosti. Zgodno piše o tom „Germania": Temeljne su istine i poznate činjenice, koje niečú protivnici liberalci, kad govore o pogrebu Forckenbeckovu. Nijednome družtvu, pa imalo ono svrhu koju mu drago, ne smije se zamjeriti, ako ne podaje časti i prava družtva svoga onomu članu, koji je isto ostavio, koji ga je dapače u temeljnih pitanjih pobijao. Dužnost je družtva, da takovoga člana izključi iz svoje sredine, i ne čini li toga, čini se prezira i smieha vriednim, te podkapa svoj bitak. Samo crkva ne bi po liberalnim načelima smjela toga činiti! Po katoličkih načelih, koja se ne smiju ni kada i ni kome za volju zatajiti, daje se crkveni pogreb samo onome, koji je pripadao crkvi. Dakle izključeni su nekršteni, krivovjerci, raskolnici, odpadnici i oni katolici, koji su se vjerom ili životom svojim od crkve odielili, a niesu se prije smrti s njome pomirili. Jedan od posebnih razloga, s kojih se nekome uzkraćuje crkveni pogreb jest, ako nije obavio uskrsne pričesti. Toga Forckenbeck nije već dugo obavio, a u bolesti nije se s crkvom pomirio. Drugo nije trebalo, da budu u Berlinu na čistom, da se Forckenbecku ima uzkratiti pogreb. Nu treba još nadovezati, da se je F. pred 17 godina oženio protestantkinjom, i da je djecu odgajao tako, te je jedan sin katolik a tri kćeri protestantkinje. A i sina, kad mu je bilo vrieme da primi prvu sv. pričest, poslao je u starokatoličku obćinu Berlinsku, da ondje obavi tu svečanost. To su razlozi, s kojih se je F. morao uzkratiti crkveni pogreb.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Ivanković Mato, majstor drveni u Žeravcu u Bosnoj. Čindra Josip, oružnički poštovodja u Razborju u Bosnoj. Mihelić Josip ml. posjednik kbr 5. u Voda p. Gerovo. Radenčić Janko, posjednik u Žakanju. Bartolac Ivan, učenik u Žakanju. Tkalčec Nikola, tkalac u Šemovcu župe Bartolovec. Jesenko Antun Blažev, na Sušaku. Ružić Ivan Jakovljev, Paškvan Vicko Jurjev, Lulić Stanko Marijin, Stipančić Marija Marijina, Belasić Hedviga Julijeva, Matković Micika Antunova, Grančenik Matilda Jakovljeva svi iz Podrežice župe Sušak. Baničevičević Marko Čefera, učenik u Smokvici u Dalmaciji. Holz Ivan, graditelj u Požegi. Pavlović Antun, poljedjelac u Doljanovci župe Stražeman. Učiona pučka u Vališ selu. Tičac Olga Ivanova, u Kostreni sv. Lucija. Gluhak Gjuro, opetovničar u Konšćini. Kos Stjepan, kbr. 13. u Gračanih. Krmpotić Marko, Pilaš Filip i Bručić Vjekoslav u Grižânih. Kamin Tomo Antunov u Popovci kbr. 7. župe Bosiljevo. Kovačić Stjepan u Vrišju kbr. 42. Ljubić Mato Jankov u Vrišju kbr. 31. Ljubić Mijat, postolar u Vrišju kbr. 31. Muretić Franjo Mikin u Varošu kbr. 31. župe Bosiljevo. Klarić Ivan Antonijev sin, u Turšičih u Istri.

Fra Rafael Barišić, bosanski franjevac, napisao je po izvorih poučnu i nabožnu knjižicu „*Pobožnost sv. križnoga puta.*" U Zagrebu. Knjižara dioničke tiskare. 1892. Ciena 40 novč.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 24. U Zagrebu, 16. lipnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pobožnost k svetomu srcu Isusovu.

Živa je želja Spasiteljeva, da vjernici njegovo sveto Srce štuju. Tu je želju izrekao Spasitelj, kad je zatražio od bl. Margarete Alacoque, neka radi o tome, da prvi petak iza osmine tielovske bude posebna svetkovina na čast njegovome Srcu, te da se tada prima sveta pričest i daje javna zadovoljština za uvrede, što su mu nanesene.

Bl. Margareta počne odmah raditi po želji Spasiteljevoj. Za njom se povedu mnogi biskupi i knezovi kršćanski, te stanu moliti svetu Stolicu, da bi rečeni dan, na ime prvi petak iza tielovske osmine posvetila srcu Isusovu i odredila za taj blagdan posebnu službu u misi i časoslovu. Malo po malo i dodje se do žudjena cilja. Danas se slavi svetkovina Srca Isusova kao svetak prvoga reda. Pobožni vjernici i svaki prvi petak u mjesecu štuju posebnim načinom presv. Srce Isusovo, a i čitavi mjesec lipanj prikazan je časti ovoga sv. Srca.

Da štogod doprinesemo, te se i kod nas umnoži pobožnost k presv. Srcu Isusovu, osobito u ovome mjesecu, uzet ćemo nešto iz bogate književnosti, što govori o toj pobožnosti i priobćiti čitateljem ovoga lista.

I. Kako je nastala pobožnost k svetome Srcu Isusovu.

1. Rieč **s r c e** označuje često u običnom govoru nutranji život, ljubav, požrtvovnost. Ako u tome znamenovanju uzmemo rieč srce, onda je pobožnost k Srcu Isusovu tako stara, kako je stara i vjera kršćanska. Isus sam sjeća Apostole na ljubav svoju, kad veli: ljubite se medju sobom kao što ja ljubljah vas (Iv. 15, 12.), i opominje ih, da ostanu u ljubavi njegovoj. Apostoli govore često vjernikom o požrtvovnoj ljubavi Isusovoj: „u tome upoznasmo ljubav Boga, što je dušu svoju dao za nas“ (1. Iv. 3, 6.). A sv. Pavao veli „anatema“ onome, koji ne bi uzvratio ljubavi Isusove ljubavlju. (1. Kor. 16, 22.)

Od Apostola baštiniše predajom tu pobožnost sv. oci, te su ju i sami vršili i drugima preporučivali. O toj pobožnosti govore Krizostom, Augustin, a osobitim žarom Bernardo i Bonaventura. Za njimi se povedoše drugi sveci i svetice, kao sv. Franjo Asiški, Saleški, sv. Alojsije, sv. Terezija i mnogi drugi.

Ova pobožnost k Srcu Isusovu bila je kano priprava za drugu, koja će se poslije raširiti po cielome svietu, a mi smo to eto doživjeli. Današnja pobožnost spram Srca Isusova razlikuje se od gore navedene pobožnosti jedno u tome, što je ona pobožnost bila privatna, — svaki ju je vjernik vršio prema željam svoga srca —, a pobožnost, kako ju danas imamo u crkvi, jest javna, t. j. od crkve izpitana, odobrena i potvrdjena, te ju obavljaju službenici božji u ime ciele crkve; drugo razlikuje se u tome, što je priedmet one pobožnosti bio sad ljubav Isusova, sad nutarnji život Isusov, sad požrtvovnost njegova, a današnje pobožnosti priedmet je samo tjelesno Srce Isusovo, koliko je simbol, znak neizrečene ljubavi Isusove.

2. Pogledajmo sada u kratko, kako je nastala današnja javna pobožnost k Srcu Isusovu. Početnik te pobožnosti jest Spasitelj sam, a poslužio se je u tome znamenitom poslu, bl. Margaretom Marijom Alacoque, duvnom reda sv. Franje Saleškoga, koji je red poznat pod imenom od „Pohoda bl. Dj. Marije.“ Isus u obće izabire za velika djela svoja ono, što se čini slabo očima ljudskim, da se ne bi nijedno tielo hvalilo pred Gospodinom, već da se sve jasnije vide njegova djela. Tako je učinio i ovdje. Djelo, koje će se cielim svietom raširiti i toliko ploda nositi, imala je početi siromašna

duvna, koja se rodi u Parayu gradu Burgundskome a umrie 1690. u samostanskoj samoći.

Kad je bl. Margareta jednoga dana u osmini tielovskoj, na ime u nedjelju 16. lipnja 1675., klečala pred presv. olt. sakramentom, obasu ju Gospodin obiljem svojih milosti i ona oćuti u srcu svome težnju, da sazna, što bi učinila, da mu se zahvali za njegova velika dobročinstva. U to joj se ukaže Isus, pokaže joj srce svoje i reče: „Gle ovo srce, koje je ljude toliko ljubilo, te nije ništa štedilo i sebe je sve izcrplo i uništilo, da im svoju ljubav pokaže. Nu veći diel od njih pokazuje mi se tako malo zahvalnim i sklonim, da me u ovom otajstvu ljubavi još s priezirom i neučtivošću progoni. A još me više boli, da i srca meni posvećena sa mnom tako postupaju. Za to hoću, da se prvi petak iza osmine tielovske posveti posebnoj svetkovini mojega srca. Na taj dan neka se prima sv. pričest, da se zadovolji za zlostavljanja, što mi se čine za vrieme, dok sam izložen na oltarih; a ujedno neka se za njih svečana odprošnja obavi. Ja ti obećajem, da ću sve one, koji mojemu srcu tu čast izkažu, obasuti po uplivu ovoga srca puninom nebeskih darova.“

Siromašna duvna nadje se u tjeskobi. Veselilo ju je veoma, što će se ta krasna pobožnost uvesti, ali da bi ona smjela štogod k tome doprinieti, na to se u svojoj poniznosti ni iz daleka nije usudila pomisliti. Za to se obrati ka Gospodinu i reče mu: „Ali moj previšnji Gospodine, na koga se ti obraćaš? na toli siromašnu grješnicu, da bi već nevriednost njezina mogla zapriečiti, da se izpune tvoje nakane? o koli bi ti mnogi drugi od tvojih sluga mogli u tu svrhu bolje služiti od mene.“ Nu Spasitelj joj odgovori: „Ne znaš li ti, da se ja i najslabijimi služim, da posramim jake; da na malenih i siromašnih duhom svoju moć u višem sjaju pokazujem.“ Za tim joj zapovjedi, da ide k slugi njegovome Klaudiju de la Colombiere, redovniku družbe Isusove, — koju je družbu osobito odabrao, da tu pobožnost širi — i neka mu reče, da učini sve, e se rečena svetkovina u buduće obavlja. Neka se ne da prestrašiti od težkoća, koje će mu se stavljati na put, znajuć, da je onaj svemožan, koji se ne pouzdaje u sebe, već se sav povjeri Spasitelju.

3. O. de la Colombiere, a poslije njega Croiset i Rolin stanu ozbiljno raditi o tome, da se štovanje sv. Srca Isusova što više razprostrani. 21. lipnja 1686. izložiše duvne od „Pohoda bl. dj. M.“ javno u svojoj bogomolji sliku sv. Srca Isusova i sagrade njemu na čast kapelicu. God. 1689. slavila se već u Dijonu svetkovina sv. Srca Isusova. Mnogi biskupi uvedoše istim načinom tu pobožnost u svojih biskupijah.

Ovo je sve bio samo početak onoga štovanja Srca Isusova, kakovo je želio Spasitelj. Pobožnost naprama Srcu Isusovu imala je biti javna, od crkve odobrena i ustanovljena; a za to je trebalo dozvole od sv. Rimske stolice. Nu tu je stvar zapela veoma. Ovdje se je na ime radilo, da se uvede nova svetkovina u cieloj crkvi. Akoprem je crkva znala, da je srce Isusovo svakoga štovanja i hvale vriedno, ipak je bila protiv toga da se uvede svetkovina njemu na čast tako dugo, dok ne bude jasno, da je zbilja Božja volja, da se ta svetkovina uvede. A da se volja Božja podpuno objasni, trebalo je vremena, trebalo je očitih znakova.

Zato, akoprem su mnogo i mnogo molili biskupi, knezovi i redovi duhovni sv. Stolicu, da bi uvela svetkovinu sv. Srca Isusova sa posebnom službom u misi i brevijaru, niesu mogli sklonuti sv. Oca da to učini. Poslije mnogo i mnogo molba, dozvoli Inocent XII. 1697. samo toliko, da slobodno slave duvne od „Pohoda bl. dj. Marije“ svakoga petka poslije tielovske osmine svetkovinu sv. Srca Isusova, ali u misi da se uzme služba od „Pet rana Isusovih.“ God. 1725. ponoviše rečene duvne svoju molbu, da bi se na ime uvela svetkovina sa misom od sv. Srca Isusova; ali ne uspješe. Isto tako ne uspje biskup Marseljski, niti Krakovski, niti August II., kralj Poljski, niti Filip V., kralj Španjolski, kao što ni jedan od svih onih velikaša, koji su istu stvar zatražili. Po svih zemljah već se bješe razširila ta pobožnost, krasne je plodove nosila. Očit je to bio znak, da je tuj prst Božji; al Rimska stolica mudro čeka, dok se stvar čisto razjasni, da onda uzmogne konačno svoju rieč kazati. Tek iza 90 godina poslije toliko i toliko molba, dade se sklonuti Rimska stolica, te dozvoli, da samo biskupi Poljski i prabratovština sv. Srca Isusova smije slaviti Srce Isusovo sa posebnom misom i časoslovom. To je bilo za Klementa XIII., 6. februara 1765.

4. Ta je dozvola u velike razveselila sav sviet. Svi su uvidjali, da će sv. Stolica ovu svetkovinu uvesti u čitavu crkvu, ako se sada svi živo zauzmu za to. Al u to dodje jedna neprilika, koja je imala zadavati sto nevolja vjernim štovateljem Srca Isusova. Nu ta je neprilika imala svetoj stvari mnogo koristiti; ona je imala biti dokazom, da Bog zbilja hoće, da se uvede svetkovina Srca Isusova u crkvu.

Kada se je na ime počela širiti pobožnost spram Srca Isusova, ustadoše mnogi, napojeni duha Jansenističkoga, Josefinističkoga i racionalističkoga, te počeše i pobožnost i ljubitelje te pobožnosti sramotiti, klevetati i zlostavljati. Nazivahu je alacoquisti, materijalisti, praznovjerci, jer štuju — tako klevetahu — srce Isusovo, od tiela Isusova odieljeno. Osobito se iztakoše medju ovima Scipio Ricci, biskup Pistorijski, Morosini, biskup Veronski i Pombal, ministar Portugalski.

Nu napadnuta pobožnost nadje hrabrih i učenih branitelja. Cieli Isusovački red ustane na obranu, a od glasovitih muževa onoga doba osobitoga su spomena vriedni: kard. Gerdil, sv. Alfons Liguori, za tim biskupi Pariški, Marseljski i Senonski.

Osobiti pak udarac dade neprijateljem, a radostnu nadu prijateljem sv. Srca papa Pijo VI., kad je, zabacivši stavke Jansenističke sinode Pistorijske, zabacio i tri stavka, kojima se je udaralo na štovanje srca Isusova.

Od to doba počela se po svietu sve više širiti ta pobožnost. Na pokrajinskom crkvenom saboru Pariškom bi odredjeno, da se pobožnost spram Srca Isusova u svih biskupijah franceskih uvede. Iz Španije, Tirola, Ugarske dolažahu glasovi, kako se ta pobožnost uvadja i kakove plodove nosi. Mnogi provincijalni crkveni sabori preporučivahu svojemu kleru tu pobožnost u velike.

5. Kad je ovako sjegurno bilo, da je Božja volja, da se uvede u cielu crkvu svetkovina Srca Isusova, odredi Pijo IX. dekretom sv. Zbora za obrede od 23. aug. 1856., da se ima po cieloj crkvi slaviti prvoga petka iza osmine tielovske svetkovina Presvetoga Srca Isusova, te da se ima staviti u red svetkovina „duplex majus.“

Poslije ovoga čina sv. Oca, novim se žarom počela širiti ta pobožnost. Biskupi poučavahu svoje vjernike o njenoj važnosti, sveta ju Stolica sama preporučala, darivajući onima koji će ju vršiti obilate oproste. A osobito je preporučio sv. Otac pobožnost spram Srca Isusova, kad je u red blaženih uvrstio Margaretu Mariju Alacoque. U izpravi njezina proglašenja navadja se kao osobita krepost, što je ne samo u velike ljubila sveto Srce Isusovo, već je i „nastojala pobuditi srca drugih, da ga uzljube.“ Time je njezino nastojanje, da se uvede javna pobožnost napram Srcu Isusovu od najviše crkvene vlasti pohvaljeno i odobreno, i time se dakako vjernici pobudjuju, da se za njom povedu.

6. Činilo bi se, sad će mirovati vjernici. Zadovoljit će se, što je sveta Stolica uvela svetkovinu Srcu Isusovu na čast, pa će se samo svi skupiti, da se tom blagodati posluže. Nu nije bilo tako. Isusove želje idu dalje, i te su se pokazale u novih prošnjah biskupa i vjernika. Na saboru Vatikanskome predadoše ondje sakupljeni biskupi molbu na sv. Oca, neka bi svetkovinu Srca Isusova povisio na najveći stepen u crkvenoj liturgiji, i neka bi svečano cielu crkvu posvetio tome božanskome Srcu. Godine 1875. posla 525 biskupa molbu na sv. Oca, neka bi cielu crkvu posvetio Srcu Isusovu. Na to pošalje Pijo IX. formulu, kojom će se svi, koji budu htjeli, na 16. juna 1875. sv. Srcu posvetiti, a Leon XIII. zadovolji i prvoj obćenitoj želji crkve i povisi dekretom Zbora za sv. obrede od 28. lipnja 1889. svetkovinu Srca Isusova na svetak *prvoga reda.*

I ovako se izpuni želja Isusova: „ja hoću da se prvi petak iza osmine tielovske posveti posebnoj svetkovini mojega srca.“ Ovo je plod tolikih napora, koje podnesoše pobožni štovatelji srca Isusova, da postignu, te se ova svečanost po želji Isusovoj uvede.

II. Priedmet pobožnosti napram presv. Srcu Isusovu.

Da uzmognemo što bolje prigrliti to divno štovanje i pobožnost spram Srca Isusova, treba da promotrimo, koji je priedmet te pobožnosti.

1. Štovanje nije drugo, van počast koju dajemo nekome radi njegovih vrlina. Odnosi li se to štovanje na Boga i njegove svece, onda se obično rieč štovanje zamienjuje sa riečju pobožnost. Pobožnost je na ime ona spremnost volje naše, kojom rado činimo sve, što znamo da ide Bogu na počast. Iz te spremnosti proizlaze tada naše molitve, postovi itd., što činimo Bogu na čast. Takovi se čini zovu djela pobožnosti i štovanja.

Ovakovo štovanje može biti privatno ili javno. Privatno je štovanje ono, koje čovjek od svoje volje prema željam srca svoga uredi ili vrši; a javno je ono, koje je odredila crkva te svojim ugledom ustanovila, i koje se vrši prema njezinim odlukam i nakanam, bilo to sada pred drugima ili na samo. Kao što smo vidjeli sprieda, štovanje srca Isusova jest javno štovanje.

2. Priedmet štovanja jest ono, što netko časti i štuje. Priedmet štovanja može biti za pravo samo osoba, jer jedino osoba radi od slobodne volje, te s toga može činiti takova djela, radi kojih je vriedna štovanja. Nu ne riedko se dogadja, da se kao priedmet štovanja uzme ili koji osobiti diel osobe, recimo ruka ili glava;

ili koja vrlina njezina, recimo kad slavimo hrabrost nečiju; ili pako koja stvar, koja je u savezu sa onom osobom, recimo slika ili što takova. Razumieva se po sebi, da se takovi dielovi, vrline, slike, ne štuju kao odieljene od osobe, kojoj se izkazuje čast, već se preko tih stvari štuje sama osoba, koju ide čast.

3. Isus Krist sa svojom božanskom i čovječanskom naravi jest priedmet našega štovanja, koje zovemo „klanjanje" (adoratio). Nu mi često uzimamo kao priedmet klanjanja ili tielo Isusovo, ili ime Isusovo, ili koju tajnu iz Isusova života, pa tako uzimamo takodjer kao priedmet svojega štovanja Srce Isusovo. Njemu na čast odredila je crkva, da se svetkuje jedan dan, liturgička služba vrši se njemu na čast, njemu na čast vrše se djela pobožnosti.

Nu rieč srce može imati raznoliko znamenovanje. Može znamenovati ljubav, može znamenovati onaj dio tiela, što ga zovu srce, može znamenovati saviest i mnogo drugo. Što dakle znamenuje rieč srce u ustima crkve, koja naredjuje ovu svetkovinu i pobožnost; ili drugimi riečmi, koji je priedmet javnoj pobožnost spram Srca Isusova?

Da na to odgovorimo, moramo razmotriti ponajprije rieči Spasiteljeve, kojimi traži, da se uvede svetkovina njegovu srcu na čast, za tim one izprave, kojimi se je tražilo uvedenje te svetkovine, i napokon dekrete, kojimi je ta svetkovina uvedena. Jer u svih tih izpravah radi se o tome, da se uvede u crkvu nova svetkovina, a kod toga je nuždno, da se odredi, koji joj je priedmet.

Ako napomenute spomenike promotrimo, vidjet ćemo, da je priedmet javne pobožnosti k Srcu Isusovu tjelesno srce Isusovo, koliko je ono simbol i znak neizmjerne ljubavi Isusove naprama nama, ili ljubav Isusova, koliko se ona pokazuje na tjelesnome srcu Isusovu, kano na znaku.

Da ovo bolje razumijemo, dobro je dozvati si u pamet, da je priedmet svih svetkovina i pobožnosti, koje se odnose na čovječanstvo Isusovo, dvojak, sjetilan ili tjelesan i nevidljiv ili duhovan. Tako na primjer priedmet pobožnosti k sv. Ranam Isusovim jest dvojak; sjetilan, na ime rane Isusove, i nevidljiv, duhovan, na ime muke, koje su te rane prouzrokovale, i ljubav, iz koje potjecahu sve te muke.

Sjetilni priedmet ima dvoje za sebe: 1. to, da se po njemu nazivlje pobožnost ili svetkovina; 2. to, da se po njemu kanoti na krilima uznaša duša do nevidljiva priedmeta.

Duhovni priedmet ima opeta to za sebe, da je on glavno, na što se pobožnost i svetkovina odnosi.

Sjetilni pak i duhovni priedmet zajedno sačinjavaju jedan nerazdruživi priedmet našega štovanja.

Ovako je isto i priedmet štovanja i svetkovine k sv. Srcu Isusovu dvojak 1. sjetilan, na ime sv. srce Isusovo, pravo živo i tjelesno; 2. duhovan, na ime neizmjerna ljubav Isusova na prama nama, koje je ljubavi srce simbol i znak; a ova oba priedmeta zajedno sačinjavaju jedan nerazdruživi priedmet pobožnosti spram Srca Isusova.

Razmotrimo to iz bliže.

a) Sjetilni priedmet štovanja i pobožnosti k Srcu Isusovu jest njegovo pravo živo i tjelesno srce. Pobožnost na ime kakovu mi danas imamo u crkvi, takova je, kakovu je želio Isus. A Isus je želio, da te pobožnosti priedmet bude njegovo tjelesno srce. Isus je na ime bl. Margareti pokazao svoje tjelesno srce, i o njem je govorio, kad je rekao, da želi, neka bi se prvi petak iza tielovske osmine posvetio posebnoj svetkovini njegova srca; nema dakle sumnje, da je tjelesno srce Isusovo priedmet pobožnosti, koju je crkva uvela. Nu to se sve jasnije pokazuje, ako promotrimo, što su naveli kao priedmet oni, koji su po želji Spasiteljevoj tražili, da se uvede u crkvi svetkovina k Srcu Isusovu. A ovi su svi izticali kao priedmet štovanja pravo živo i tjelesno srce Isusovo (cor ejus verum materiale et vivum).

b) Nevidljivi priedmet pobožnosti k sv. Srcu Isusovu jest neizmjerna ljubav Spasiteljeva napram nama. Vidi se to iz rieči Spasiteljevih. Isus je na ime pokazao bl. Margareti srce svoje, koje je ljude ljubilo žarkom ljubavlju, koja se zanemaruje, ne priznaje, vriedja. S toga se ima uvesti svetkovina, na koju će se raznimi djeli pobožnosti, kao primanjem sv. pričesti, odprošnjom itd., dati zadovoljština za nanesene uvrede, ili drugimi riečmi, ono, čemu se ima izkazivati čast, odprošnja, zadovoljština, jest Isusova ljubav od ljudi zaboravljena i prezrena. Ona treba da bude pred očima vjernicima kod te pobožnosti, ona je priedmet te pobožnosti.

c) Nu ta dva priedmeta niesu razdieljena i razdružena, već spojena; srce Isusovo kao znak i simbol, a ljubav kao ono, što je tim znakom označeno. To medjutim potvrdjuje i Pijo VI. kad na biskupa Pistorijskoga piše: Bit pobožnosti k sv. Srcu Isusovu stoji u

tome, da pod simboličkom slikom srca Isusova neizmjernu ljubav Isusovu promatramo i štujemo. A i crkva pjeva na svetkovinu Srca Isusova u hymnu ad laudes:

Te vulneratum caritas
Ictu patenti voluit,
Amoris invisibilis
Ut veneremur vulnera.

III. Koja je svrha pobožnosti k Srcu Isusovu i kako ju treba vršiti prema željam Isusovim.

Kad čovjek promatra ljubav Isusovu k nama, i neizmjerna dobročinstva, koja nam je podielio, ne može a da mu se ne užge u srcu ljubav k ovako milome dobročinitelju. A kad vidi, da je ta ljubav tako malo pažena, dapače, da ju mrze, da ju obezčašćuju, naravna je posljedica, da se u srcu čovječjem rodi sažaljenje, a iz sažaljenja težnja, da štogod doprinese, te se uzpostavi ona čast i dostojanstvo ljubećoj osobi, koje ju ide. A to se čini tim, da se po mogućnosti zadovolji za uvrede, koje su nanesene ljubećoj osobi; došle sad te uvrede od koga mu drago. Evo ovako nam već sam priedmet pobožnosti spram Srca Isusova, na ime ljubav Isusova u srcu prikazana, označuje, koja će biti svrha te pobožnosti. Ta svrha jest: uzpiriti u srcih vjernika nježnu ljubav k Isusu Spasitelju, koja se pokazuje u tome, da mu zadovoljujemo za silne uvrede, koje su mu nanesene. Tu je medjutim svrhu označio i Spasitelj u riečih, koje je rekao bl. Margareti, i crkva, kad je naredila ovu pobožnost. Tako veli sv. Otac Pijo IX. u dekretu, u kojem naredjuje svetkovinu Srca Isusova za cielu crkvu, da je on to učinio, „da dade novu pobudu vjernikom, da l j u b e i o b u h v a t e ranjeno srce Isusa, koji nas je ljubio i oprao nas od grieha naših svojom krvi.“

Odatle se vidi, kako treba vršiti pobožnost spram Srca Isusova. Ljubi Isusa Krista, zadovoljuj za uvrede, koje mu se nanašaju osobito nedostojnim primanjem sakramenta ljubavi i nedostojnim ponašanjem pred svetim sakramentom.

A da se uzmogne ovo glavno pravilo izvesti, naredjeni su po želji Spasiteljevoj mnogi načini i mnoge prigode, gdje mogu vjernici svoju ljubav i zadovoljštinu izkazati.

Tko se želi bolje uputiti u tu liepu pobožnost, može se poslužiti zgodnom knjižicom, što ju je izdao presv. Nadbiskup Vrhbosanski, a naslov joj je: „Ljubav k presvetomu Srcu Isusovu.“ Dobiva se uz cienu od 50—80 nč. u nadb. kancelariji u Sarajevu, a i kod milosrdnih sestara u Zagrebu.

Načini, kako se može štovati sv. srce Isusovo, jesu ovi:

1. Pobožno svetkovanje blagdana sv. Srca Isusova;
2. štovanje Srca Isusova osobito svaki prvi petak u mjesecu;
3. bratovština sv. Srca Isusova;
4. apostolstvo molitve.

O prva tri načina, kao što i o tome, kako treba vršiti devetdnevnicu i trodnevnicu na čast sv. Srcu Isusovu, liepo govori gore navedena knjižica. Za sada ćemo u svem čitaoca naputiti na nju, samo ćemo nješto kazati o tome, kako se po želji crkve može Bogu ugodno sprovesti svetkovina blagdana svetoga srca Isusova, koji se eto primiče. Tu su osobito tri vježbe, koje se za taj dan preporučuju. P r v a j e, da se čovjek na taj dan prikaže srcu Isusovu, koje nas veoma ljubi. Molitva, kojom se to čini, nalazi se u skoro svih molitvenicih. D r u g a j e, da štovatelj Srca Isusova na taj dan pristupi k stolu Gospodnjemu. T r e ć a, da mu na taj dan zadovolji za nanesene uvrede. A ta zadovoljština stoji u tome, da je čovjeku zbilja žao, što je ljubav Isusova tako prezrena, te želi sve uvrede, koliko mu je moguće, odstraniti, a i sam nešto k tome doprinieti, da se Isusu neka zadovoljština dade.

IV. Koristi, koje nosi pobožnost k srcu Isusovu.

Ko promatra, koliko je Isusu stalo do toga, da se njegovo srce u crkvi štuje, i koliko su se neprijatelji vjere napinjali, da zaprieče uvedenje te pobožnosti, mora već u napried kazati: velika će negdje biti korist, koju će vjernici crpsti iz te pobožnosti. Medju tim ono što se ovako zaključuje, potvrdjuju i obećanja Spasiteljeva, potvrdjuju i čini, koji se dan na dan dogadjaju. Čujmo samo, što je Spasitelj obećao po bl. Margareti onima, koji će štovati njegovo srce.

1. Dat ću im sve milosti, koje su im potrebne za njihov stalež. 2. Udielit ću mir njihovim obiteljim. 3. Utješit ću ih u nevoljah. 4. Bit ću im sjegurno utočište u nevoljah za života a osobito u čas smrti. 5. Blagoslovit ću obilno svako njihovo poduzeće. 6. U mojem srcu naći će grješnici izvor i bezkrajno more milosrdja. 7. Mlake duše postat će revne. 8. Revne duše brzo će se uzpeti do velike savršenosti. 9. Blagoslovit ću iste kuće, gdje se izloži ili štuje slika mojega presv. Srca. 10. Svećenikom dat ću milost, da ganu i najtvrdja srca. 11. Ime osoba, koje tu pobožnost razprostiru, bit će

upisano u mojem Srcu i ne će se ni kada iz njega izbrisati. Ovo su obećanja, koja je dao Spasitelj, a što on obeća, to i izpunjuje. Glasnici sv. Srca Isusova pokazuju to jasno. *)

Izgon vraga u Bavarskoj.

Pod ovim naslovom posvećuje „Kölnische Zeitung" svakako zagonetnom dogadjaju, koji je do sele samo u vrlo uskom krugu bio poznat, više no četiri stupca. Time je ranjski list stvari, o kojoj jedva da se gdje govorilo osim u spomenutom bavarskom okružju, dao lice senzacijonalna dogadjaja. Radi se tu o crkvenom *eksorcizmu*, koji je poduzeo nad jednim dječakom otac kapucin iz Wemdinga. List „Augsb. Postztg" primjećuje na izjavu kölnskih slobodno-zidarskih novina slijedeće: „Kölnskim novinama" dakako da je pojava zla duha, koja bi se mogla sjetilno spoznati, nešto što je nad, ili po njihovome mnienju valjda, izpod horizonta prosvijetljenog 19. vijeka. Nije naša namjera da ranjski list i njegove pristaše obratimo na drugu vjeru, ali ako toga ne znadu, ipak im moramo reći, da je katolička crkva uvijek vjerovala u osobnu eksistenciju zla duha i u njegovo utjecanje na čovjeka, koje se katkada i sjetilno spoznati može, te da se ovdje o nečem višem radi nego o pučkoj vjeri, najme o prastarom svetim pismom i tradicijom zajamčenom temeljnom načelu katoličke crkve, što se već odatle vidi, što je i naš slavni papa Leo XIII., kako su to uvodno „kölnske novine" takodjer spomenule, izdao oksorcizam in Satanam et angelos apostatas. Dašto da je u gdjekojim prilikama teško razlikovat granice prividnosti i istine, te je za to vjeri i dano veliko područje; zato ćemo se kod sadašnje zgode uzdržati svakog prosugjivanja, koje bi i tako moglo samo osobno biti, te ćemo pustiti da govori otac Aurelijan, koji je po općem sudu jednostavan, častan i iskren redovnik. „Kölnische Zeitung" saopćuje spis potpunoma, te glasi:

„*Izvještaj o izgonu vraga*" dne 13. i 14. srpnja 1891. u wemdingskom kapucinskom samostanu.

A. Predgovor. Od pokladnog utorka (10. veljače) opaziše mlinarski supruzi Zilk iz Oberlottermühle na svom najstarijem sinu Miji, kojemu tada bijaše 10 godina, sasvim neobične pojave. Ne samo da se nije više mogao sám moliti, nego ne mogaše ni čuti da tko moli a da ne padne u sasvim izvanredno bjesnilo, nije više trpio u svojoj blizini posvećenih stvari, na najsuroviji način zlostavljaše svoje roditelje, te se u licu tako promijenio, da se moralo doći do zaključka, da je tu nešto izvanredna. U tom žalosnom stanju zatraže roditelji prvu pomoć u liječnika, ali uzalud. Tada se u svojoj brizi obrate na veleč. župnog vikara Seitza iz Dürrwangena, ne bi li se nesretnik mogao molitvom crkve osloboditi svojih muka. Pošto je ovaj nekoliko puta izrekao crkvenu benedikciju nad nesretnim dječakom bez promjene na bolje, posla roditelje s djetetom u ovdašnji kapucinski samostan, u misli, da će mu se možda moći ovdje isprositi od Boga tražena pomoć. Kod prvog posjeta opazismo na dječaku spomenute već čudne pojave. Najprije izmolimo nad njim običnu benedikciju za bolestnike. Pri tom je pokazao takav nemir, ili bolje takvo bjesnilo i razjarenost, da se samo vrlo lako moglo doći na pomisao o demonskom uplivu; ujedno pokaza toliku jakost, kako je to nemoguće kod desetgodišnjeg dječaka, tako da ga tri odrasle osobe gotovo nisu mogle svladati. Što su roditelji tražili a mi tako vruće željeli, nije se postiglo. Bol im se još poveća i bez utjehe vrate se kući. Ali ne klonuše duhom, nego sjećajući se onog: Ko se uzda u Gospoda neće se osramotiti, dolažahu s punim pouzdanjem opetovano (7—8 puta) k nam, da traže pomoć. Htjeli smo pomoći, zato upotrebismo sva sretstva. Izrekosmo nad dječakom benedikciju a dæmone vexatorum i dobivši dozvolu od P. provincijala Fr. X. Kappelmayra eksorcizam in Satanam et angelos apostatas, kako ga izdade Leo XIII. 19. studena 1890., i to po više puta, ali tražena pomoć se nije postigla. Više puta podjoše roditelji s dječakom na glasovito proštenje, te ga dadoše od svakog svećenika na proštenju blagosloviti. Ali se činilo da je do sada sve u zaman; dragi Bog još je čekao svojom pomoću, on htjede da na osobito sjajan način očituje moć, koju dade svojim svećenicima na zemlji.

Dne 12. svibnja 1891. dodje prečasni biskup Pankracij iz Augsburga u posjete gratskom župniku Scheidlu u Wemding. Otac bijednog dječaka, koji je o tom posjetu prije dočuo bio, zatraži u prečasnog biskupa audijenciju, koju i dobi. Kako dodje otac sa svojim djetetom u sobu, u kojoj je bila audijencija, pristupi odmah biskup svijestan si svoje biskupske moći i časti k potonjemu riječima: „Mene ne ćeš prevariti nečisti duše." Ali dječak osta u pomenutom neobičnom stanju, i kad je sam preč. biskup začeo benedikciju, uvjeri ga držanje dječakovo, da to nije prijevara, dapače da ovog mora mučiti nečastivi. Vrlo je važno, da se gornjim činjenicama, za koje svjedočimo mi, P. Remigij, vikar, i P. Aurelijan, dodaju još neke, koje ne potvrdjuju samo otac i mati dječakova, nego još mnogi drugi svjedoci koli iz zavičaja toli iz Wemdinga i njegove okolice.

Koliko je god put dječak morao proći kraj crkve ili propela ili kraj drugog spomenika podignuta na čast majke božje ili drugog svetca, postao bi kojih 30 koračaja pred njim nemiran i srušio se tad kao mrtav na zemlju. Tad bi ga morali isto tako daleko od pobožnih spomenika odnesti i tek onda mogaše opet nastaviti put. Osim toga opazismo mi i mnoge stotine drugih, da je dotičnik u

*) Što je u ovome članku, uzeto je ponajviše iz djela Nixova: Cultus ss. Cordis Jesu, i Nillesova djela: De rationibus festorum sacratissimi cordis Jesu et purissimi cordis Mariae, gdje je skoro sva književnost sabrana, što je ima o tom priedmetu.

crkvi vrlo nemiran bio, a naročito kod sv. podizanja, i da svoje oči, koje bijahu uvijek sklopljene, nije nikad mogao uzdići prema žrtveniku. U tom žalosnom stanju bijaše dječak već gotovo pol godine, i pošto uza sve molitve još nije krenulo na bolje, dapače stanje dječakovo svaki dan to gore bivalo, obrati se napokon otac pismeno na prečas. gosp. biskuga augsburškog s molbom, da ga svečano eksorcizuje. Dne 25. lipnja t g. dobi zatraženu dozvolu s dodatkom, da mu je sasvim na volju stavljeno, kojem svećeniku hoće da povjeri ovu tešku zadaću. A može se obratiti i na kapucine u Wemdingu, u koje i tako stavlja najveće pouzdanje. Velč. g. župni vikar u Dürrwangenu kao i onaj iz Feuchtwangena ne htjede poduzeti tako teške funkcije. Obojica navedoše za razlog neiskustvo u takvim prilikama i mladost Tako se dakle dne 5. srpnja obrati vlč. g. vikar iz Dürrwangena na nas s molbom, da mi poduzmemo svečani eksorcizam. Mi pristadosmo, ali nam prije toga bijaše još jednu poteškoću svladati. Dürrwangen spada na dijecezu Augsburg, a Wemding na dijecezu Eichstätt. Dakle nam ne mogaše prečasni g. biskup iz Augsburga dati jurisdikciju nad ovim dječakom. Ako smo htjeli poduzeti eksorcizam u Wemdingu licite, to smo još trebali dozvolu preč. g. biskupa Leopolda iz Eichstätta, koja nam se i dade dne 10. srpnja. Tako opskrbljeni punomoću biskupovom, pozovemo dne 13. srpnja roditelje s dječakom k sebi, te istoga dana započe zaklinjanje.

B. Svečani eksorcizam. Teška srca ali uzdajuć se u pomoć božju, poduzesmo mi P. Remigij i P. Aurelijan dne 13. srpnja u 7 sati u jutro prvi put svečani eksorcizam. Najprije dadosmo crkvu zatvoriti, u jednu ruku da izbjegnemo znatiželjnosti pri ovom prvom činu, u drugu da se ne osramotimo pred znatiželjnim mnoštvom, kad bi nečastivi, ma i lažno, očitovao koju tajnu, kako učini žup. vikaru u Dürrwangenu, kad je ovaj dječaka benedicirao. Ali kano svjedoke pustismo u crkvu roditelje opsjednutog kao i više ljudi iz Dürwangena, nekog ovdašnjeg trgovca Pscherr-a, našeg brata laika i i samostanskog poslužitelja. Već mnogo prije nego započesmo eksorcizam, iščuškao je dječak svoje roditelje na sasma neopisivi način. A kad ga dadosmo odvesti u presbiterij, odigra se doista grozna scena. Jer čim htjedoše izvršiti naš nalog, stade se opsjednuti strahovito derati. Činilo se da ne čujemo više glas čovječji, nego divlje zvijeri to tako jako, da se urlikanje — ovaj izraz nije preoštar — čulo još više stotina koračaja izvan samostanske crkve, i tako strahovito, da sve, koji ga čuše, obuze strava. Može se misliti, kako u takovoj zgodi bijaše nama pri duši. A ipak je imalo još gore biti. Kad je otac htio da odvede dječaka u presbiterij, bijaše od njega slabiji no nejako dijete. Slabi dječak baci oca tolikom silom na zemlju, da nas sve obuze grozna strava. Istom nakon oduljeg hrvanja mogaše ga otac i spomenuti ljudi i naš brat laik Makarij, napevši sve sile, odvesti u presbiterij. Za veću sigurnost dadosmo mu noge i ruke svezati jakim remenjem, ali on je svoja uda tako micao, kao da mu se nije ništa dogodilo. Iza tih priprava začmemo tako zvani čin puni čvrsta pouzdanja u pripomoć od ozgora. Eksorcizam obavljasmo po velikom eichstättskom obredniku. Premda se tu ništa ne napominje, izložismo ipak svete čestice križa. Kod blagoslova s ovima, počme dječak i opet strašno urlikati. Ujedno bacaše svoju nečistu slinu prema svetim česticama križa i prema obojici službujućih svećenika, P. Remigiju i P. Aurelijanu. Vika i pljuvanje potrajaše sve dok se ne izmoliše litanije svih svetih. A sada uzslijediše zaklinjanja, koja poduzesmo u latinskom jeziku.

Uza sva pitanja ne dobismo odgovora, ali ipak pokaza najveći prijezir prema nam, dok nas je pri svakom pitanju popljuvao. Jamačno nas htio zao duh prijezirom prisiliti na to da popustimo, ali moću, koju nam dade Bog pri redjenju za eksorciste, ne dadosmo se uplašiti, nego nastavismo eksorcizam. Kad smo tada po obredniku metnuli dječaku ljubičastu štolu oko vrata, prezresmo zločestog duha, jer ovaj znak, kojim se označuje svećenička vlast, zadade mu strašne boli, koje očitovaše glasnim stenjanjem i uzdisanjem. P. Aurelijan ponovi eksorcizam i iste se pojave ukazaše. Dosele doduše nismo još ništa postigli, ali se naše pouzdanje barem u toliko povećalo, da smo se mogli nadati, da ćemo se riješiti zločestog duha. Poslije podne u 2 sata poduze P. Aurelijan eksorcizam u prisutnosti P. Remigija i gore spomenutih svjedoka u koru. Prije no što je započeo i dok trajahu litanije svih svetih, iste pojave kao prije podne. Iza češćeg zaklinjanja i tek onda, kad sam se zaprijetio, da ću u kor donesti Presveto i da ću ga prisiliti, da se pomoli Gospodu u presv. sakramentu, izdere se vrag sasvim bijesno: „Dječak je opsjednut.“ Jasan dokaz za pravu prisutnost Isusovu u presv. sakramentu i kako ga se zao duh boji. Na daljnje zaklinjanje, da li je samo j e d a n djavao opsjeo dječaka, dobih za odgovor da ih je deset. Tad sam ih zaklinjao moću božjom, da izadju iz dječaka, na što uzslijedi odgovor: „Neću.“ Pri svakom daljnjem zaklinjanju osta zao duh na miru, samo bi me od časa do časa s punim prijezirom popljuvao. Kakove je boli djavao trpio, kad sam mu se prijetio s Presvetim, to opisati nije kadro nijedno pero; stenjanje i uzdisanje kidaše srce. Na večer u 5 sati poduze P. Aurelijan opet eksorcizam na dječaku. Još uvijek se pojaviše iste pojave kako ih spomenusmo pri blagoslivljanju svetim česticama križa i pri molenju litanija svih svetih. Na sva pitanja, što ih stavih, ne dobih odgovora, ali pokazivaše veliki prijezir, dok je bolestnik neprestano pljuvao na mene i na čestice križa. Uporabivši četiri puta svečani eksorcizam, polučismo barem to, da je vrag priznao da je opsjeo dječaka.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Presvietli gospodin c. i kr. vojni biskup, dr. Koloman Belopotoczky, obavljajući službeno kanoničko pregledanje župa i duhovničtva u c. i kr. vojski, stigao je dne 13. t. mj. u Zagreb. Presvietli gospodin biskup nastanio se je kod svoga bivšega saučenika preč. g. kanonika dra. Feliksa Suka.

— (Promocija.) Gosp. Ivan Gjuranec, kateketa niže djevojačke škole u Zagrebu, promoviran je jučer na našem sveučilištu na čast doktora sv. bogoslovja.

— („Pismo Magjarolca.") Pod ovim naslovom nalazi se u „Hrvatskoj" od vremena do vremena gnjusan attentat na zdrav razum i poštenje hrvatskoga čitateljstva i na hrvatski jezik. Takovo „Pismo Magjarolca" ima i broj 128. „Hrv." od 4. lipnja, i evo iz njega mali ulomak:

„Od nenašega javnoga mnenja i obćinstva kvari se i naše. Seti se, prie nekoliko godinah udariše naši bogoslovci pisati o dvoboju i o izobćenju, pa im nekoj Stekliš dokaza da oni o tih stvarih neznadu ni koliko svinjari. Od onda oni muče, prem biva dvobojah, pa je i kod nas čuti da su to bitange, otrovnjaci, koji nezaslužuju ni vode, ni zraka, a odprie ih je deržalo za učene i za zaslužne glave.

„Joza naški, u vatikanskom sboru, čaverljao je takove sablazni da je starac Harun, patriarka Armenacah šakom zamahnuo; da su ostali otci kao upropastjeni gledali; da se nekoji pitahu: jesu li Hervati kerstjani, kad njihov biškup o bogoslovju zna manje nego bordožke piljarke.

„I tako mi proglasismo da je on priznan za pervoga bogoslovnoga govornika, pa je naše obćinstvo verovalo i to. Ali i te vere nestaje, pa na njezino mesto dolazi druga po kojoj on da je gledao poradi nadbiškupie umiliti se Bajstu i drugim protestantom koji na katolike i na njihovu veru zub imaju; da je, za odlikovati se, po navadi žugao s berda i iz doline, o stvarih koje nezna, prem na njihov račun bere stotine tisuća forintah, da je mlatio svakako samo ne razložno ni o dobru, pa da mi, kako gde možemo, njegovo bezumje natežemo i našemu obćinstvu predstavljamo.

„Zlo je tako daleko doprlo, da djaci uče Jozu naškoga evangjelje, moral deržanstva, pa obćinstvo kaže da pravo imaju. Kakov tu duhovničtvo ima ugled, razumi se, naško? A ni svetovnjaci naški nestoje bolje. Dakle što nas čeka, ako se pametno nevladamo?"

. . . „Zato do naših popah narod ništa nederži, oni bo nerade kako uče, pa narod to uzimlje za najjasnii dokaz da ni oni neveruju ono što uče, nego da druge na svoju korist varaju."

* * *

Traljavi jezik posve jasno pokazuje, tko je pisac toga „Pisma Magjarolca." Pitamo mi toga gospodina, je li pošteno i pravedno, kada se on nabacuje ovakovimi izrazi: svinjari, bitange, otrovnjaci, koji ne zaslužuju ni vode, ni zraka itd.? Laže bezočno, kad veli, da naši bogoslovi sada o dvoboju ništa ne pišu. A kako bi on dokazao i sve ono drugo, što je u svojoj smušenosti napisao? U ostalom izpod časti si smatramo s tim se gospodinom prepirati, jer s čovjekom kao što je on, kojega je glavno obilježje prostačtvo i mržnja na sve, što se oholoj njegovoj glavi ne klanja, nije se moći ni o čemu pametno razgovarati. Iztakli smo ovo samo zato, da bude novi dokaz, kolikoga neprijatelja ima svećenstvo u tom čovjeku, i kako on cielim smjerom svoga pisanja ide za tim, da svoje prostačtvo i svoju mržnju prelije i u srca drugih, naročito neoprezne mladeži.

— (Stogodišnjica rodjenja pape Pija IX.) Ako je ikoji papa bio obljubljen kao vladar kod svojih podanika, to je jamačno bio pokojni Pijo IX. Uspomena na toga velikoga papu živi još i danas neuvehla medju katolicima Italije, a napose medju Rimljanima. 13. svibnja o. g. navršilo se sto godina, od kada je pokojni papa ugledao ovaj svijet. Vanjske prilike u Italiji, a napose u Rimu, nijesu dozvolile, da se ta stogodišnjica svečano proslavi, barem ne ove godine. Ali je ipak u Rimu obdržavana u to ime svečana akademija, kojoj je prisustvovalo više uzorite gg. kardinala i drugih prelata, a dva su govornika u svečanim besjedama slavili uspomenu na velikoga papu.

— (Stanje katoličkih misijonara u Liberiji.) Godine 1822. utemeljena je na zapadnoj obali Afričkoj republika Liberija, koja je god. 1847. priznata kao slobodna i nezavisna država. Broj stanovnika iznosi 71800, skoro sami crnci, od kojih je 18000 civilizirano; glavni grad je Monrovia. Dne 1. lipnja primio je sv. Otac konzula te republike na Malti, M. A. Mizzi-a, kao reprezentanta novoga predsjednika Liberije, Josipa Jamesa Cheesemana, u posebnu audienciju. Mizzi predao je papi vlastoručno pismo predsjednikovo, u kojem ovaj izjavlja, da prema postojećim zakonom svi oni, koji dodju u Liberiju, da pruže narodu „praktičnu poduku", uživati će podpunu slobodu i mir, i da će g. Mizzi biti pripravan dati Nj. Svetosti o svemu točno razjašnjenje; predsjednik izriče napokon svoje pouzdanje, da će sv. Otac danom zgodom pružiti Liberiji svoju moralnu pomoć na obranu njezine nezavisnosti i cielovitosti. Sv. Otac izjavio je predsjedniku preko reprezentanta svoju zahvalnost za njegovu plemenitu volju, kojom se je pokazao podpuno sklonim katoličkoj vjeri. Jasno je, da će osiguravanja predsjednika Cheesemana biti od velike vriednosti za djelovanje katoličkih misijonara, i cieli postupak je novi dokaz velikoga moralnoga auktoriteta, što ga ima papinstvo u pojedinih dielovih svieta.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 25. U Zagrebu, 23. lipnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Liceum ili učiteljište?

Imade tomu već pol godine, što se po novinama živo razpravlja o višoj ženskoj naobrazbi. Najprije se pojavio *ženski liceum.* Sam presvietli gospodin predstojnik pozove nekoliko odličnih gospodja, da točno od njih saznade, što žele, i da čuje o tom i njihov sud. Milostivne gospodje jednodušno očitovaše želju, neka bi se današnja viša djevojačka škola, pošto djevojkama iz viših stališa ne podaje dovoljno naobrazbe, *„proširila."* Mi smo u četvrtom broju „Hrv. učitelja" o. g., pošto smo držali, da ta stvar spada u pedagogijsko glasilo, a ne u *novine,* obširno razložili i dokazali, da naobrazba, što ju djevojka dobiva u višoj djev. školi po sadanjoj školskoj osnovi (Vidi službeni glasnik od god. 1883. naredba vis. kr. zem. vlade od 21. kolovoza br. 9137.) ma bila ta djevojka i iz višega stališa, jest dostatna, ako su valjane učiteljske osobe, i ako djevojke shvate i prodju propisani materijal, o čem posljednjem smo onda dvojili, i o čem jošte i danas dvojimo. Ko ne vjeruje, neka prouči sadanju osnovu za više djev. škole.

Razložili smo nadalje i dokazali, da je ovakova emancipacija u našim prilikama pogubna za vječni i vremeniti život djevojakâ, i da se tom emancipacijom stvara samo ženski proletarijat — i ništa drugo. Na ova naša razlaganja i dokaze osvrnuo se neki častni gospodin pedagog u „Narodnim Novinama" od 27. veljače o. g. br. 47., ne, da ih pobije valjanima dokazima, jer ih pobiti nije mogao, pošto su naši dokazi uzeti iz same naravi ženske, naših prilika i iz zdravoga razuma, nego da nam priliepi nekoliko zastarjelih sredovječnih nazora, pa Bog!

Na one različite epitete mi se ne bismo bili osvrnuli, da nije častni gosp. pedagog izpustiv liceum, na jedan put izplivao na površinu sa *ženskim gimnazijem.* — U 6. broju „Hrv. učitelja" o. g. mi smo razložili i brojevima dokazali, da je ovakov ženski gimnazij prava propast i nesreća za djevojke, roditelje i za domovinu. Koga to zanima, neka uzme, čita i sudi.

Naslov pak ovome našemu članku dali smo „Liceum ili učiteljište." No to neka ne smeta častne čitatelje, jer ko što se „per associationem idearum" jedan pojam radja i izvadja iz drugoga, tako se evo i iz našega liceuma rodio gimnazij, iz gimnazije *preparandija* u odjelu licejskom. To ćemo na svome mjestu odmah i dokazati. U broju naime 117. Nar. Novina od 21. svibnja o. g. podnio je „odbor za znanstveni smjer" t. j. za ustrojenje ženskoga liceja izvješće, u kojem hvali i toplo preporuča novu osnovu, pošto mu je nakon dugoga i svestranoga rada i razmišljanja, ipak pošlo za rukom stvoriti takovu osnovu, po kojoj će djevojke biti podpuno naobražene, i odoljeti raznim nepogodama, koje bi jih u životu mogle snaći.

Znajuć dobro kako se u nas naša častna gosp. pedagozi rado hvataju tudjega kalupa, ne gledeć da li je taj kalup za nas i za naše prilike, pomislih, ne će li možda i taj naš liceum i njegova osnova biti skrojena po tudjem kalupu? Poskrbismo se zato već za rana za razne podatke iz glavnih gradova Cislajtanije, Njemačke i Švicarske. I niesmo se prevarili.

Častni odbor „za znanstveni smjer" nakon svestranoga razmišljanja, sastavio je tako zvanu „trifurkaciju", po kojoj se djevojke diele u tri skupine, i po kojoj mogu nakon svršene mature postati naobražene djevojke, gouvernante, *učiteljice u javnim školama,* i napokon mogu študirati medicinu i filosofiju. Neka nam oproste častna gospoda, ako se usudimo kazati, da to nije trifurkacija, nego *unifurkacija.* Ta naime čitava tobože trifurkacija velikom je marljivošću sastavljena po *njemačkim osnovama,* a na pose po osnovi: der höhern Töchterschule und des Lehrerinnen-Seminars in Zürich 1888/9.—1891/2., u kojoj glavnu ulogu igra *nešto drugo,* na što ćemo odmah i doći. E pa šta onda, reći kogod, ako je i po drugim osnovama sastavljena ta osnova, samo ako je ona valjana i ako odgovara svrsi. To je istina. No da častni čitatelji uzmognu što bolje shvatiti i prosuditi, da li će ova osnova biti dobra, i da li će odgovarati svrsi i kod nas, treba najprije vidjeti, kakovim plodom radja ova-

kova osnova drugdje. I to je onda po sudu razboritih ljudi najbolji dokaz.

U Zürichu, tom slobodnom švicarskom kantonu, koji je toliko na glasu sa mnogo čega, pa i za ženske emancipacije, razdieljen je ženski liceum ili bolje rekuć gimnazij, isto tako na trifurkaciju, kao i u nas. Iz toga zavoda mogu izaći i učene djevojke, i učiteljice i gouvernante i filosofkinje i doktorice i što ti mi sve znamo. No za nas je ovdje od najveće važnosti, da saznademo, kojoj se struci najviše posvećuju te djevojke? Evo kojoj. U prvom kursu bilo je 20 djevojaka, koje su se posvetile učiteljskomu zvanju. U drugom kursu bilo ih je 17, u trećem 13, a u četvrtom kursu spao je broj na 9. — Od onih pak djevojaka, koji su se posvetile učenosti, filozofiji i medicini, bilo ih je u 1. kursu 22; u 2. kursu spao je taj broj na 5, *slovom pet;* u trećem kursu na 3, a u četvrtom kursu spao je broj na ciglu *jednu* djevojku, i ta nije iz Züricha. Godine pak 1888/9. nije se mogao latinski jezik u prvom kursu *niti predavati,* pošto ne bijaše *niti jedne djevojke.* No častni čitatelji treba da znadu i to, da u taj zavod dolaze djevojke od svih strana Njemačke, Amerike, Francezke, i iz raznih švicarskih kantona. Dakle se najviše djevojaka posvećuje učiteljskoj struci I to je posve naravno.

E brate moj, reći će možda tkogod, tà onda ta naša častna gospoda pedagozi u svome „*odboru za znanstveni smjer*“ sa svojom trifurkacijom nijesu drugo izmudrila nego preparandiju! Hic vis! I to garniranu preparandiju! — Pa da i niesmo iz neposredne blizine samoga odbora naročito razumjeli, da se tom osnovom dajbudi vanjska preparandija postigla, mi bismo na tu misao po raznim okolnostima i osnovi i sami došli. — Učila me je doduše njekada mati i učitelj u školi, da treba u životu vazda iskren i otvoren biti, pa da ću od svakoga biti cienjen i štovan. No da su neiskrenost i sredstva, koja su bližnjemu na vječnu i vremenitu propast bila ta sredstva i u prilog, kriepost, toga me niesu učili. Kada već naša častna gospoda pedagozi žele vanjsku preparandiju, zašto to onda ne kažu otvoreno, iskreno i samomu presvietlomu g. predstojniku i obćinstvu? Tim se načinom pravi samo konfuzija u samoj osnovi, a roditelji se smućuju i zavadjaju. No zašto se *žacaju* častna gospoda jasno i otvoreno kazati, da žele vanjsku preparandiju? Po svoj prilici za to, da jim se tobože ne kaže, da ne begenišu samostanske preparandije, jer je samostanska, i da im se na nekadanju vanjsku preparandiju ne dozovu u pamet razlozi i uzroci, iz kojih je vis. vlada, sviestna si svoje zadaće, mudro za predstojnikovanja Vončine predložila visokome saboru god. 1882., da se vanjska preparandija prenese u samostan milosrdnih sestara — a vis. sabor je odobrio. — I zato treba da se ide per ambages. Ne mislimo, da takovo nastojanje dolikuje pedagogom.

A zašto smeta častnog gospodi samostanska preparandija? Rado da zato, što nepokazuje dovoljnoga napredka? Samostanska preparandija postoji već od g. 1848. Ona je majka svih preparandija u Hrvatskoj. Od njezinoga postanka do današnjega dana, visoka vlada i nekadanja generalkomanda pošiljale su, a visoka vlada i sada pošilja svoje povjerenike, ljude u svakom pogledu umne i dostojne, da se osvjedoče o napredku djevojaká i o izvadjanju naukovne osnove. One pohvale i priznanja svake godine ne samo dotičnih vladinih povjerenika, nego i samih presvietlih predstojnikâ najbolji su dokaz, da napredku nije bilo niti imade prigovora. — A zašto onda *smeta* častnoj gospodi ta preparandija? Zato, jer je zemlja ne plaća, zato, jer zemlja nije ni jedan novčić jošte na taj zavod potrošila, jer zemlju taj zavod ništa ne košta. Plaćaj, tolikima teretima i onako već preobterećeni narode i vlado, vanjsku preparandiju, viču naši pedagozi. Divnoga li patriotizma! Prešutjeti ćemo za sada onu: Cicero de domo sua.

Internati religijozno vodjeni i dobro uredjeni, i providjeni sa saviestnima, razboritima i požrtvovnima poglavarima, od neizrecive su blagodati za mladež i za roditelje, koji svoju djecu šalju od kuće na nauke. Privatna kuća jedva da može nadzirati i paziti vlastito svoje diete, a nekmoli tudje. I zato i najodličnij i imanje odlični roditelji, kojima je do toga, da im se diete ne izgubi — najradje šalju svoje diete u valjane internate. Beč, Pešta, Gradac, Kaloča, Kalksburg itd. sa svojima „sacre coeur“ i drugima raznovrstnima internatima, puni su mladeži ko i naši. — Presvietli gosp. predstojnik za odjel bogoštovja i nastave ozbiljno je odlučio, koliko znademo, košto je to i drugdje, sasnovati internat i za našu mužku preparandiju u Zagrebu. Ta plemenita zamisao jest zaisto svake hvale dostojna. Dao Bog, da se zamisao do skora i provede. Roditelji, a najpače oni siromašni mladići, biti će mu harni, jer ne će tako propadati u nepovoljnim prilikama *duševno i tjelesno,* na štetu svoju i naroda svoga. — Ako je pak internat tako nuždan, košto i jest, za mužku mladež, koliko više je onda nuždan za *žensku mladež,* kod koje svaka i najsitnija neuredna sjenka škodi njezinom dobrom glasu i budućnosti.

Pitamo sada častne čitatelje, zar častni odbor za „znanstveni smjer“ ne stavlja i istu visoku vladu u protuslovje sa svojom trifurkacijom ili eksternatskom preparandijom? Iz onih istih razloga, iz kojih je naš visoki sabor prenesao g. 1882. nekadanju vanjsku preparandiju u samostan milosrd. sestara, potaknuo je već g. 1885. zadarski „Nar. list“, neka bi se i žensko učiteljište u Dubrovniku u što manje pokvaren varoš i što valjaniji internat prenielo, da tako djevojke uzmognu voditi ne samo praktično kućanstvo, nego i radi iste ćudorednosti, koja je neprispodobivo više izložena kod nježnoga nego li kod jačega spola. God. pak 1890. na 30. listopada, u sjednici V. dalmatinskoga pokrajinskoga sabora obširno je i temeljito razložio i iztaknuo *potrebu ženskoga internata* zastupnik Tartalja, a podupro ga Vergil Perić, da tako u valjanom internatu budu djevojke dobro

odgojene, da uzčuvaju svoju djevojačku čestitost, i u liepom miru zaštićene od napasti pokvarena grada u najpogibeljnijoj za njih dobi, i od brige za svoje uzdržavanje, uče se i pripravljaju za svoje liepo zvanje. I sabor je dalmatinski to jednoglasno prihvatio.

Čuo sam, dok sam bio učiteljem pedagogije u učiteljištu milosrdnicâ od vrlo ugledne i visoke osobe, da je barun Mollinary, kad su neki naši častni pedagozi zahtievali, da vanjsku preparandiju polaze i djevojke iz bivše krajine, koje su dobivale štipendij od general-komande, rekao: „Volim, da mi po krajini djevojke neuke i bosonoge trče za kozama, nego li da mi se u gradu bez dovoljne zaštite uz moj trošak i moju odgovornost izkvare." To dolikuje njegovomu visokomu umu i plemenitome srcu. Pa zaisto, koliko je djevojaka tako sretnih, da ih može *neposredno* nadzirati i rukovoditi pod zaštitom religije bogoljubna majka? Što sličniju i podpuniju zamjenu našao je barun Mollinary za svoje krajiške djevojke u milosrdnicama.

U ostalom otvoreno i iskreno kažemo, neka si slobodno častni odbor za „znanstveni smjer" sa svojom trifurkacijom stvara žensku vanjsku preparandiju na propast djevojkama, žalost roditeljima i na teret ubogomu narodu, ali bez dobro uredjena i religiozno vodjena internata, ne će se trifurkacija ili vanjska preparandija nikada moći takmiti niti u napredku niti u uzgoju sa samostanskom.

No ostavimo samo za čas tu trifurkaciju ili preparandiju, pak si pomislimo da je to i *zbilja liceum*, i to u onom smislu liceum, kako su si ga nekada milostive gospodje zaželjele, i analizirajmo točno predloženu osnovu sa pojedinim predmetima, što ju je sastavio častni odbor, pak se pitajmo, da li je ta onova u obće za žensku mladež, a na pose za naše okolnosti? Tvrdimo ovdje „a priori" da nije. — Da tu tvrdnju uzmognemo dokazati, treba da budemo na čistu sa *zadaćom ili svrhom*, koju žena imade u ljudskom družtvu. Svrha ženi na ovom svietu jest u obće, da bude *vjerna supruga, gospodarica i majka.* — To je njezino zvanje, to je njezina redovita svrha. I tu svrhu opredielio joj je sam Bog. Tko misli što drugo od žene učiniti, opetujemo, što smo već jednom kazali, taj bi rado Boga u laž natjerati. Prema toj dakle svrsi treba i naobrazivati i uzgajati ženu. Pošto je pak žena i svojim *tjelesnim i duševnim* ustrojem već različita od mužkarca, jer je tielom slabija i nježnija, a duhom *ograničenija i površnija*, treba joj prema tomu i kvalitativnu i kvantitativnu duševnu hranu pružati, inače će se napraviti „salto mortale", koji je na njezinu propast duševnu i tjelesnu.

No da li je častni odbor za „znanstveni smjer" imao tu svrhu pred očima, kad je sastavljao osnovu za liceum? (Preparandija na stran). Sudimo, da nije. Da uzmognu častni čitatelji, što laglje shvatiti i razumjeti razlog, zašto smo se negativno izrazili, kazati ćemo odmah i naš sud, našto bi se imala osnova osobito za djevojke, ma bile one koga mu drago stališa, osvrtati. Srce, um, tielo, praktičnost i mjestne prilike. To su glavne točke, na koje bi se imala osnova u pojedinim predmetima osvrtati, i nikada iz vida pustiti. A ipak na većinu ovih točaka nije se dostatno pazilo. Da vidimo.

Religiozno i ćudoredno uzgajati čovjeka, a napose ženu, jest najvažnija stvar u uzgoju. Sva učenost i znanost sa svojom prosvjetom ne vriedi a ma upravo ništa, ako joj nije podlogom vjera i moral. Jer *volja* u čitavom djelovanju čovječjem jest onaj „spiritus agens"; ako se ona ne vodi pravim putem, ne oplemeni u svem što je dobro, onda čitav život čovječji i njegovo djelovanje jest *abnormalno, opako,* a samo znanje i učenost, ne samo, da ne može prepriečiti ovakovoga abnormalnoga djelovanja, nego ga jošte *potiče.* S toga su moderna pedagogika i njezini Mentori na krivom putu, kad samo za naobrazbom uma viču — a religiozni i moralni uzgoj napuštaju ili ga razstavljaju od obuke. — Čini se da je ljudem tim draža zabluda, čim je veća u njoj neistina.

No ako je religija podloga moralnomu uzgoju, onda bi se imao i častni odbor „za znanstveni smjer" na pose osvrnuti na tu podlogu. A baš na tu najvažniju točku, najmanje se obzir uzeo, maćuhinski se je — da se tako izrazimo — sa religijom postupalo. U pojedinim višim razredima od V. do VIII. razreda veledušno su častna gospoda poklonila za religiju 1 slovom jedan jedincati sat. Ne obazirajuć se na to, da li častnoj gospodi pripada to pravo opredieljivati u kojem se razredu imade koj predmet predavati kao n. pr. u 7 i 8. razredu crkvena historija, ko da je historija važnija od dogmatike ili moralke, u 4. r. nauk katol. vjere po velikom regensburžkom katekizmu — koj niti ne eksistuje u nadbiskupiji zagrebačkoj — kažemo samo, da častna gospoda nemaju niti pojma o dogmatici, moralci i crkvenoj historiji, kad za ove predmete stavljaju samo 1 sat. Gdje je kadar vjeroučitelj onoliki material — ma i u manjem obsegu, svladati sa djevojkama sa jednim satom, kad ga težkom mukom jedan osmogimnazijalac uz mnogo izpuštanje može svladati sa 2 sata na tjedan? Uz božićne, pokladne, uzkrsne, duhovske i ine praznike kroz godinu jedva da može 17 sati na poljeće doći. I u tima satima da se može polovina dogmatike, moralke i historije svršiti!!! Qui potest capere, capiat. E dà, mal' da ne zaboravismo. U Züriškoj osnovi je za religiju 1 sat, pa za što ne bi bio i u našoj?

Ako se ne varamo, prije nego je došla na sviet ova osnova, izticalo je više pedagoga u Nar. Novinama *„etički momenat"*, na koga bi se imala osobita važnost staviti kod djevojaka. O tom „etičkom momentu kazali smo mi svoju u „Hrv. učitelju", i niesmo se prevarili. I po tom onda etičkom momentu uzgajati će buduće nove učiteljice nevinu mladež? I po tom etičkom momentu biti će učiteljica poslje 8. licejskoga razreda ravna učiteljici samostanskoj, koja je podpuno učiteljište svršila? Idemo dalje!

*

Kaže glasoviti pedagog dr. Albert Stöckl u svojoj „Lehrbuch der Pädagogik", da se kod svake naukovne osnove, kada se sastavlja, imade *osobito paziti na spol, i na svrhu,* jer u ženskoga spola i duševne i tjelesne sile, silno se razlikuju od mužkoga spola, i ako se tu pretjeruje: gesellt sich dann nicht selten ein vornehmes Gelehrtthun, welches das Weib um so Unerträglicher macht, je weniger es in die Athmosfehäre seiner Wirksamkeit passt, oder aber eine verschrobene Sentimentalität, wodurch das Weib für das praktische Leben und für die Familienleitung ganz untauglich wird. Wehe dem Manne, der eine solche Dame später zur Frau haben muss!"

Kad je častni odbor sastavljao ovu osnovu, sudimo, da nije imao na umu žensku mladež, nego mužku. Djevojčicama od 10 godina, koje jedva mogu valjano čitati i sbrajati, dočim o pismu, orthografičkima i gramatičkima pogrješkama šutimo — obterećuju nerazmjerno njihov slabašni um već u prvom razredu, sa trima jezicima (od kojih jedan za većinu njih nije nuždan), uz ostalih 9 predmeta. I taj propisani materijal svih predmeta, koj bi bio i za mužku mladež preobširan, imade djevojčica ili svladati ili ne. Ako ga svlada, o čem dvojimo, onda, pošto po vas dan u školi sjedi, *nuždno mora tjelesno zakržljaviti,* pošto ono slobodno vrieme, kad bi se imala odmoriti, treba da uči zadaće, inače dobije drugi red. Ako ga pak ne svlada, onda se samo vrieme ubija u školi, a nije se postiglo niti ono, što je *najnuždnije,* naročito u hrvatskom jeziku i u ženskom ručnom radu. A većina ipak djevojaka osobito iz nižega stališa, a i velik dio iz višega stališa, košto to statistika dokazuje, ostavlja školu već poslje šestoga razreda. Tako smo n. pr. opazili da u sadanjim viš. djev. školama u V. r. treba skoro svake godine otvarali paralelke sa 50 do 60 djevojakâ, a u 8. r. znalo ih je biti jedva 9—10. Zašto? Razlog smo naveli u Hrv. učitelju broj 4. i 6. — Kada je tomu tako, pitamo častne čitatelje, da li je onda potrebno i *nuždno svu žensku mladež,* od koje najveći dio pripada nižemu i zanatlijskomu stališu, obterećivati francezkim jezikom, koga za stalno u dvjema godinama ne će valjano naučiti uz ostale predmete? Zar se ne će onda dogoditi, da će djevojka poslje izstupa iz škole znati naklapati i francezki i njemački, a u svojem materinskom jeziku ne će znati niti samostalne poštene logičke izreke sastaviti i napisati, bez orthografičkih i gramatikalnih pogrješaka? A koja onda korist tima djevojkama od površno nauočnoga francezkoga jezika?

Djevojke pak, koje dodju u viši odjel toga licea, učiti će po toj osnovi i poetiku i dramatsko pjesničtvo i književnost 17. 18. i 19. vieka — biti će jednom rieči učene, a o slovnici i sintaksi hrv. jezika ne će imati niti pojma, jer ono malo, što su u nižim razredima naučile, lako su zaboravile.

Pa ipak poslje svršenoga 8. razreda, moći će biti te djevojke namještene za samostalne i *javne učiteljice u pučkim školama.* Kako će onda djeca u pučkoj školi moći naučiti valjano svoj materinski jezik, ako im ga sama učiteljica ne zna? Ko hoće biti valjan učitelj, taj se mora *lih za učiteljsko* svoje zvanje pripravljati — a zato su *učiteljišta.*

Napomenuli smo malo prije, da većina djevojaka obiju stališâ poslje 6. i 7. raz. više djev. škole ostavlja zavod. Najvažniji pak predmet uz vjeronauk, jest za stalno za ženu *ručni rad.* I u tom predmetu imale bi djevojke barem toliko vještine si steći, da si dajbudi mogu same valjano rubeninu i ine stvari, koje u tu kategoriju spadaju, prirediti. No sudimo, da po ovoj osnovi niesu kadre te vještine si steći, pošto se za ručni rad daje samo 2 sata, dočim su prije imale 4—6 sati. I tako će većina djevojaka ostaviti zavod, a ne će znati osim bilježenja čarapa i vezenja stilizovanih listića i cvietića i drugih malenkosti niti sebi, niti danas sutra mužu najnuždnije sašiti ili zakrpati. No zato će znati francezki, a one u višim razredima englezki i latinski. Na ženskoj učiteljskoj školi odredjeno je za ručni rad i kućanstvo 13 sati, i još su slabi resultati, a na liceju, iz koga će takodjer većina djevojaka izaći kao učiteljice, propisano je samo 6 sati.

Bio sam pred par godina učitelj pedagogije u preparandiji milosrdnicâ. Tu sam uvidio, kako je djevojkama naročito po onoj zlo ekscerpiranoj pedagogici, prava muka i tortura onaj dio o logici i psihologiji učiti. No mi se napokon niti ne čudimo, što tih dielova ženska ma i odraslija mladež ne shvaća. No čudimo se više častnomu odboru za „znanstveni smjer", kako je mogao sav onaj materijal, što se u 3. tečaju preparandije predaje, prenieti na djevojke u 6. licejski razred? Kad djevojke u preparandiji, koje su zrelije i starije, jedva shvaćaju i svladavaju onaj silan materijal sa *više sati,* kako će ga u 6. lic. raz. shvatiti sa *manje sati,* gdje su djevojke mladje i nerazvijenije? Gdje su kadre djevojke valjano proći i shvatiti u 6. razredu sav onaj obći dio pedagogike, cielu didaktiku, logiku i teoriju zabavišta u jednoj godini? Qui potest capere, capiat.

Kada se u životu *svrha* ne shvaća onako, kako bi se imala shvatiti, onda je posve naravno, da i *načela* ne vriede puno, pak se dogadja, da čovjek kad ih izvadja nuždno mora pasti iz jedne u drugu bludnju. To se je dogodilo i častnomu odboru za „znanstveni smjer", kad je sastavljao osnovu za *matematiku.* Da je matematika „plaga" za mladež koli mužkoga toli ženskoga spola, i da razmjerno malo imade mladeži, koja bi bila osobita ljubiteljica matematike, to hvala Bogu svi znademo. Ne upuštajuć se u to, da li su one progresije, stereometrija, goniometričke funkcije, raznovrstno korenje i jednačbe sa trigonometrijom *nuždne za djevojke,* i da li jih mogu shvatiti valjano, naša osnova za liceum propisuje popriečno onaj isti material iz matematike za djevojke, koji je propisan i za višu gimnaziju, samo s tom razlikom, što za onaj silni materijal

gimnazijska osnova propisuje 3—4 sata na tjedan, osim 8. raz., u kome se propisuje 2 sata, a licejska osnova samo 2 *sata slovom dva sata.* Po svoj prilici za to, što su djevojke vještije i sposobnije za matematiku od mužkaraca, pak mogu isti materijal i u kraće vrieme svladati! — Čini se da dotični gospodin, koj je dao tu osnovu, nije nikada bio kod djevojaka, da od njih nauči, koliko mogu one shvatiti. Najčudnovatiji pak je kod toga svega onaj epitafion: „Naročito se je gledalo kod onih predmeta, koji poradi svoje *abstraktnosti* ne prijaju ženskoj ćudi n. pr. kod matematike, da *se stegnu na najnuždnije.*"

Glede *prirodnih nauka,* što se u osnovi za liceum popisuju, kažemo otvoreno, da niti najmanje niesu za žensku mladež, a još manje za buduće učiteljice i kućanice. Premalo se posvećuje vremena bilinstvu, naime pol godine samo u nižem, a pol godine u višem odjelu, a ipak bilinstvo od cieloga prirodopisa najviše djevojke zanima, i najkoristnije im je od svih prirodnih nauka, kao i organska kemija, koja je važnija u kućanstvu, nego geologija i petrografija.

Što su druge predmete častna gospoda obilno nadarila, to su sa ubogim zemljopisom baš obratno učinila. U čitavom višem odjelu, baš se niesu niti ogledala na zemljopis — dočim je u preparandiji ukupno 5 sati propisano. A ipak sudimo, da je zemljopis ne samo za mužkarca, već i za naobraženu ženu, a napose za učiteljicu potrebit — dakako u razboritoj mjeri. Ono što je propisano i što se naučilo u nižem odjelu, to se je budućoj učiteljici licejskoj do 8. raz. već izpušilo. A što će i kako će onda učiteljica predavati djeci u pučkoj školi? Toga mi ne shvaćamo.

U ljepoti, osobito realnoj, najveću ulogu igra *forma,* jer liepom formom zavija se većim dielom nješto *idealna, duševna.* I liepa forma imade upravo tu zadaću, da nam preko *sjetilne* kakove forme nešto idealna, duševna predoči. I ta duševna i idealna ljepota jest prava ljepota, jer se ne sastoji u praznoj formi; no ta duševna i idealna ljepota treba da bude *istinita i dobra.* Ako nije istinita i dobra, onda neka forma ne znam kako godi čovjeku, idealno liepa ne može se nikada nazvati. Na ovo bi bila imala naša častna gospoda za „znanstveni smjer" osobito paziti, kad su već napose uvrstila u osnovu *svjetsku književnost.*

Nema sumnje, da pjesničtvo sa raznovrstnima svojim granama, kao i u obće *„liepa knjiga"*, uzornih pjesnika i pisaca silno djeluje na srce i um, jer ona forma i elegancija sloga upravo oplemenjuje i obogaćuje srce i um — a po tom i naobrazuje. No u pjesničtvu kao i u *„liepoj knjizi"* nije dostatno, ako se gleda samo na formu i eleganciju sloga, nego treba napose paziti i na *sadržaj.* Ako sadržaj nije dobar i istinit, onda sama forma ne samo da ne će nikada srca oplemeniti, nego će ga jošte *izkvariti.* A sadržaj jest samo onda dobar i istinit, ako nije u protuslovju sa zakonom *vjerskim i ćudorednim.* I Byron i Tasso i Ariosto i Turgenjev sa Horacom itd., što ih osnova propisuje za liceum, bez svake sumnje obilno obiluju koli elegantnim slogom, toli liepom formom i liepima mislima, no dopustit će nam častna gospoda, ako kažemo, da u toj vanjštini, kako god je liepa i ugodna, mnogo se i mnogo toga sakriva, što nije za mladež, a napose *za djevojke u najnježnijoj dobi u školi.* I sudimo, da će mnogo toga više škoditi nježnosti i nevinosti djevojačkoga srca i razuma, nego koristiti, ako se ne bude pomno pazilo, na izbor pojedinih odlomaka. Tako n. pr. u Tassovom „Gerusaleme liberata" onaj Rinaldo i Klorinda sa svojima ljubavnim odnošajima, a napose liepa čaralica Armida, ne će za stalno djevojkama u školi pobudjivati liepih i uzvišenih misli i oplemeniti im um i srce, nego će jih vući po tlu — ozliedit će u djevojkama ono, što svaku nježnu i nevinu djevojku imade riesiti. Rinaldo, Klorinda i Armida kaže Brentano: „verwirrten mein ganzes Gemüht, und legten einen tiefen, ersten, unzerstörlichen Grund, aus velchem mir viel verderbliche Leidenschaft aufgegangen, so dass mir von damals bis jetzt der Tasso als ein gefährliches Buch für die Jugend erschienen ist".

Premda Ariosto u svojem „Orlando furioso" imade svrhu: „Satirico e morale — lamentando la servitù e la viltà dei suoi connazionali, e la cupidigia dei potentati europei" (Fornaciari l' epopea romanzesca e l' Ariosto pag. 70.): to ipak nasljedujuć Boiardovoga „Orlando innamorato", koji je pun bujne ljubavne fantazije, osjećaja i ekscentričnosti, držimo, da baš ona mjesta, u „Orlando furiosso", na pr. ljubavni odnošaji medju Ruggero i Bradamante, zatim Marfisa, niesu nipošto za djevojke u školi. Ako se pak ta mjesta puna ljubavnih scena izpuste, onda ne znamo, kako će se za djevojke valjano prevesti Ariostov „Orlando furioso"? — Tako isto držimo, da Turgenevljeve „Proljetne vode" niesu za školu, jer su odveć *sklizke* za djevojke. Ko ne vjeruje, neka čita.

Sokrat kaže: Mi imademo brižno paziti na pjesnike, i ako nam što valjanoga u svojim pjesmama davaju, imademo to prihvatiti, a ono što je zlo, imademo zabaciti. I što je dobro, imademo saobćiti i preporučiti uzgojiteljicama i majkama, da one to upotrebe za oplemenjivanje srca mladeži. No medju pjesničkim djelima, koja se dandanas toliko mladeži preporučaju, imade ih i takovih, koja se imadu odstraniti. Čemu se čovjek u svojoj mladosti nauči, to mu se duboko u srce usadi za čitav njegov život. Zato treba paziti, da su sva pjesnička djela u suglasju sa *religijom i moralom.* (Plat. de republ. 2. ed. Bib. vol. 6 p. 247 Stef. 377 i 1. c. Bib. 250 Stef. 378). Ako se na koga protežu ove Sokratove rieči, to se za stalno u obilnoj mjeri protežu na Byrona, koga su častna gospoda za „znanstveni smjer" propisala za žensku mladež. Košto je Isus Krist one Židove iz hrama iztjerao, koji su trgovali, tako bi se imao i Byron iztjerati iz lektire za mladež — a napose

za djevojke u školi. Obširno Byrona kritizirati, ne spada ovamo. Ko hoće, neka si čita nešto o tom u Ljubljanskom „Dom in Svet“ o. g. br. 5. i 6. Liepo ga je karakterizirao sa riečima: Ako vidimo pregrežke zoper nravnost in preveč prosto življenje pri niskem ljudstvu, hitro pravimo, da se valjajo ljudje v blatu propalosti. *Ako pa živi pesnik do skrajne meje raskošno, ako ruši najlepšo in najmanj dotakljivo svezo zakonsko, ako uživa vse mesene naslade, kar si jih more pridobiti denar, tedaj se to opisuje kot neko junaštvo, sloboda, sreča in one osebe se slavè, ki so bile prijetne o čem angleškega lorda*“.

Napokon ne shvaćamo one šablone u svjetskoj književnosti. Zar misle častna gospoda, da je i u književnosti nuždno, da na prvo mjesto dodje grčka i rimska, onda romanska, engleska, slavenska i madjarska književnost? Kad se književnost u školi tumači, sudimo, da se imade paziti *na dobu i na razvoj mladeži*, a i koju će partiju mladež laglje shvatiti, inače ne ima koristi. Tako n. pr. *Platonova Apologija i Horac* propisuje se već u 5. razr. U gimnaziji propisana je Platonova Apologija i Horac za 8. razr., ne možda radi jezika, jer napokon toliko grčki bi znao i petoškolac, da može prevadjati Platona, *nego radi stvari, shvaćanja, one filozofije i onoga mišlenja.*

I ako je za jednoga osmoškolca, kako iz izkustva znademo, težka Platonova Apologija, kako će ju onda shvatiti djevojka u 5. licej. razredu od svojih 14—15 godina? No to će rado biti dobro, da će sestra kod kuće moći davati lekcije iz Platona, kada brat ne bude što razumio. Mi sudimo, da će djevojka u 5. r. laglje shvatiti jednoga „Petőfia i pan Tadeuša“, nego Platonovu Apologiju i Horaca.

Košto se gotika u srednjem vieku veličanstveno uzdigla nad druge gradjevne umjetnosti, tako se i Dante digao nad ostale suvremene pjesnike sa svojom „Divina comedia“. U svom genialnom pjesničkom duhu, upleo je on i pružio obćinstvu u njoj na podlozi filozofije sv. Tome Akvinskoga čitavu teologiju, poganski i kršćanski viek, crkvu i državu, znanost i umjetnost, zemlju, nebo i pakao; epos, za koga treba poseban studium i predznanje, a toga djevojke za stalno neimadu. Ako se već hoće što iz Dantea uzeti, što je i u redu, to sudimo, da samo izvod iz pakla, neima svrhe, već ili se neka uzme u *cielosti ili pojedina pjesan* ili što je jošte bolje, neka se u obće uzmu valjane slike iz svjetske književnosti. Isto tako ne shvaćamo, kako mogu djevojke u 7. razr. uz ostalu književnost pročitati valjano i sa korišću 3. drame iz Shakespeare-a? Dà, ako budu čitale ko kakov roman.

Častni odbor za „znanstveni smjer“ kaže: „Pošto u žena prevladjuje više srce nego razum, podala se humanističkim predmetima prevlast nad realističkima — uvela se svjetska književnost. Tu na žaru najplemenitijih misli i osjećaja svjetskih velikana, *treba da se razgrije srce ženske mladeži* itd.“ — Svi pedagozi barem do sada slažu se u tom, da treba u mladeži sve duševne sile *jednako* razvijati. Mi niesmo proti tomu, da djevojke u zadnjim dvjema razredima (no nipošto u 5. i 6. razr.) uče nešto iz svjetske književnosti. No koja je svrha u obće svjetskoj književnosti? Zar možda ta, da razgrije *samo srce djevojkama?* Ta rado, da i na razum djeluje, da djevojke misle, kod toga i uče, jer inače će biti pune kojekakih fantasterija, a pri tom će onda najviše trpjeti religija i moral. U ostalom ne razumijemo, kako će razgrijati srce djevojci jedan „Don Quixotte“ ili „pan Tadeuš“? Napokon, kada se književnost kao poseban predmet za školsku mladež propisuje, treba vazda paziti na to, što će se izabrati, u kakovom prevodu, u kakovom smjeru i duhu će se predavati, inače će biti više na štetu nego na korist mladeži.

Koju svrhu i kakovu korist će imati djevojke u našim neznatnim prilikama od *engleskoga jezika*, koga i onako niesu kadre valjano naučiti, neka nam oproste častna gospoda, toga ne znamo niti mi, niti ko drugi. Ako imade tu svrhu, da se komu njim dobro djelo učini — neka bude u ime Božje. Isto tako ne razumijemo, kakova će to biti logika i psihologija, koju će moći djevojke naučiti i shvatiti sa *1 satom*. I onda se kaže: „Time će se djevojke sačuvati od *površnosti i praznine duha*“.

Napokon kulmen ženske emancipacije, bio bi po ovoj osnovi, kažu častna gospoda za „znanstveni smjer“, filozofija i medicina, jer se je pokazala potreba, dobrih liečnikinja za žene i djecu, a da bi za to bile *najsposobnije* žene, o tom ne može biti ni najmanje sumnje, (?) tim više, što se za Bosnu pokazuje potreba liečnikinja. Tako sude častna gospoda.

Mi smo već u 6. broju Hrv. učitelja kazali našu glede Bosne, da je naime istina, da je jedna žena u ovo zadnje vrieme namještena za liečnikinju. No da je opet i to istina, da su pred par tjedana, ako su častna gospoda pratila „*duh vremena*“, same bosanske novine pobile onu viest stranih novina, koje su tvrdile, da muhamedanke ne će mužkaraca liečnika, da ih lieče — radi njihovoga zakona i kućne discipline, veleć, da kraj svega toga, što je žena namještena za liečnikinju, ipak velik dio muhamedanaka, radje traži liečnika nego ženu. A to je i razumljivo. Jer žena već po naravi, koju joj je Bog usadio, neima redovito onoga dubokoga i obsežnoga znanja i shvaćanja, i osobito onoga *auktoriteta*, koji je napose kod liečničtva potrebit, kao jedan mužkarac. Napokon jedna lasta ne čini proljeća, ko ni jedan cviet vienca. — U ostalom kad se pod izlikom više naobrazbe i brane i polaze onakovi zavodi, u kojima se djevojkama izmedju 15—18 godine nudi ovakova svjetska naobrazba i uzgoj, pod upravom onih istih javnih profesora, koji zajedno i mužkoj mladeži predavaju medecinu, fiziku, filozofiju i druge prirodoslovne znanosti, ne treba, mislimo, osobitoga oštroumlja onomu, koj umije stvari ocjenjivati po njihovoj vlastitoj vriednosti a ne

po prividnoj sljepariji, da namah opazi, da su u ovakovim zavodima očitoj pogibelji izvrženi najdragocjeniji uresi ženskoga spola, napose stidljivost, čednost i sramežljivost; izgubivši pak ovo jednom djevojka, *težko da će ikada kako treba vršiti dužnosti nježne majke, vjerne supruge i brižne kućanice,* kojima se ipak ponajglavnije, gotovo jedino završuje njezin djelokrug.

Najviše se pak začudismo, kad častna gospoda onako apodiktički upotrebiše onaj „spiritus asper", kad rekoše: „Da su žene najsposobnije za liečiti ženske bolesti, o tom ne može biti ni najmanje sumnje". Tako sude častna gospoda za znanstveni smjer. Mi smo pak ovih dana dobili sasma drugi sud iz Innsbrucka, Graca i Beča i to od liečnika, koji su kapaciteti. Tako nam piše medju inim iz Innsbrucka dr. Kratter, dekan na medicinskom fakultetu: „Ueberhaupt, ein doctor kann ein Weib nie werden weil dassjenige Mädchen, das einmal den Secirsaal betretten hat, nichts mehr weibliches an sich hat. Es muss alles, was eine Frau ziert und ihr ihre Würde verleiht, von sich werfen". Čiji sud više vriedi, o tom neka sude častni čitatelji. — U ostalom, kaže dr. Kratter, žene mogu biti „unter Umständen" dobre specialistice n. pr. „Geburtshelferinnen" ili „Augenärtztinnen", košto je gospodja Nussbaum u Salzburgu. U obće pak žena, kaže, ako hoće da uspjeva u medecini, treba da je neudata, jer čim se uda, mora se odreći liečničtva, zato joj je birati ili liečničtvo ili muža — obitelj, *jer se mati i doktor u jednoj osobi pojmiti ne dadu.*

Glasoviti pak specialista, profesor na bečkom sveučilištu i liečnik na klinici dr. Urbanschicts nam javlja, da u Beču na medicini neima za sada niti jedne djevojke od nas na javnim predavanjima. Imade ih iz Ruske i Amerike, koje *privatno* uče, a od ovih je i kod njega jedna. I kad svrše tu nauku, onda idu sve polagati izpit u Švicarsku, jer svjedočbe niti jedna ne dobije. Dapače one, koje žele medicinu študirati, imadu dozvolu moliti od ministarstva, i svoju molbu sa vrlo važnima razlozima motivirati, a i onda u izvanrednim slučajevima dobivaju dozvolu. Napokon zaključuje dr. Urbanschicts: „Das Studiren der Mädchen auf der Medicinischen Facultät taugt zu nichts, ein gutes Kochbuch und ein Kochlöffel in der Hand, das soll ihr Beruf sein". — Što je pak kazao najglasovitiji profesor dr. Billroth jednom zgodom, ne možemo kazati, pošto imade i nježnih i osjetljivih čitatelja drugoga spola, kojima bi više škodilo, nego koristilo.

Mi dobro znademo zašto naglasuju častna gospoda potrebu ženskih liečnikinja. Da imadu dobru i plemenitu namjeru, o tom smo u duši uvjereni. No neka nam ne upišu častna gospoda u grieh, jer to je u interesu obćenite dobre stvari, ako im ovdje samo nješto ali u četiri oka kažemo. *Manama, koje se mogu uslied iztočnoga grieha poroditi u čovječjoj naravi; koje mogu i dušu i tielo upropastiti, nigdje se ne će naći tako sjegurnoga i radikalnoga lieka, ko u sv. izpoviedi.* — —

E brate moj, reći će možda kogod, lako je to kritizirati. Deder ti onda reci, kako bi bolje bilo. Možemo iskreno reći, da je na to odgovoriti vrlo težko i vrlo lako. Vrlo težko, jer u ovu osnovu strpano je mjesto jednoga više zavoda, pa zato i jest i biti će svaki ovaj zavod „nedonošče." Djevojke će po ovoj osnovi svršiti nauke, a ni za jednu struku ne će biti sposobne. Tom osnovom se samo ukinula viša djev. škola, koja je nuždna za naše okolnosti. — Vrlo je pak lako odgovoriti, ako se odbaci *preparandija, filozofija i medicina.* Onda bi naš nemjerodavni sud, gledeć na naše neznatne prilike i okolnosti, bio ovaj:

Po novom školskom zakonu, 5. raz. djev. škole, i onako spada *nižoj* pučkoj školi. Neka bude dakle tih 5 razreda za nižu pučku školu, a poslię toga neka bude viša djev. škola sa 4 razr. ko i do sada. Kada djevojka svrši višu djev. školu, navršit će 15 godina. Osim ovih četiriju viših razreda neka bi se jošte jedna ili maximum dvie godine pridodale za djevojke, koje bi htjele dalje se naobrazivati. Poslje svršenih nauka, bilo bi djevojci 16—17 godina — dakle već zą udaju. Naravski, da će malo biti djevojaka, koje bi htjele sve ove razrede svršiti, već poradi udaje, zdravlja i inih okolnosti, ko što nas to statistika više djev. škole uči. One koje bi svršile sve ove razrede, za stalno su i dosta naobražene i mogle bi biti tako zvane gouvernante za naše *neznatne i siromašne* prilike. Glede predmeta i materijala, što je napokon podredjena stvar, nije moći ovdje na tanko sada kazati. Tu se hoće razmišljanja. — Svakako englezki jezik za naše prilike nije potrebit, a i latinski jezik sa propedevtikom imao bi odpasti, dočim iz pedagogike bi se imalo uzeti, što je najnuždnije, i to u zadnjoj godini.

U prvim višim razredima, pošto već poslje 6. raz. većina djevojaka izostaje od škole, imao bi se što više na praktične, domaće prilike, ručni rad i kućanstvo obzir uzeti, jer po ovoj osnovi biti će djevojke za sve, samo ne za kuću i obitelj. I za njih će onda vriediti one rieči jedne visoke gospodje, što ih je ovih dana izustila: „Es ist unverantwortlich von den jungen Männern. — Sie machen den Mädchen den Hof, tanzen mit ihnen, unternehmen Ausflüge in ihrer Gesellschaft, senden ihnen Bouquets von fürchterlicher Grösse — aber Anträge machen sie nicht." I to je posve naravno uz ovakov nenaravan uzgoj i naobrazbu.

Što su napokon častna gospoda bila nesretna u liceju i njegovoj osnovi, to su bila u osnovi za „obrtnu žensku školu" upravo sretna. I sudimo, da je ta osnova ne samo praktična, nego i za naše prilike. Jedno nam se samo ne svidja —, da su naime djevojke u svojem tek razvoju preobterećene tolikim satima. Za sada samo toliko o toj osnovi.

S. Korenić.

Izgon vraga u Bavarskoj.

(Konac.)

Slijedećega dana (14. srpnja) morade P. Remigij u Wolfenstadt radi duhovnog posla. P. Angelik, o. v. gvardijan, i P. Josip a Leonissa bijahu na missiji, i tako ostade na jedinom P. Aurelijanu teška zadaća. Dašto da sam se s velikim strahom latio teška posla. Ali uzdajući se u božju milostivu pripomoć, u pomoć preblažene djevice Marije, svih angjela i svetih, umiren mišlju, da nisam poduzeo ovaj težki korak iz sebičnosti, nego opunovlašten od dvojice biskupa, nadah se sretnome uspjehu. I doista je dragi Bog ovaj dan pomagao. Poslije sv. mise u jutro u 7 sati započeh eksorcizam. Crkvu ostavih otvorenu. Velika množina ljudi, med njima velik broj hodočasnika bijahu prisutni, koji su svi bili svjedoci toga, što se sada dogodilo. Pri blagoslovu svetim česticama križa i pri litanijama svih svetih izvanredno bjesnilo i nemir i neprestano pljuvanje. A sada započe zaklinjanje. Za toga položih dječaku sv. čestice križa na glavu, a na prsa mali relikvijarij (posuda za relikvije). A sad se ne može opisati, kakve je boli pri tom morao vrag pretrpjeti. Sažaljenja vrijedna bijaše spodoba dječakova, jer u njegovim potezima čitasmo bol. U takovom stanju zaklinjah vraga gotovo jedan sat. Opetovano opominjah narod, da moli sa mnom, jer mi već gotovo bijaše da svisnem. Uz lamanje ruku te glasno jecanje i plač posluša narod moju molbu. Teda negda dade vrag, pošto sam mu se opet češće prijetio Presvetim, nakazujući grozno poteze lica dječakova, uz glasno stenjanje i uz znakove teške boli, na moje pitanje, hoće li ostaviti dijete, odgovor: „Ne.“ Zaklinjah ga tada, da mora izaći, da mu ja to zapovijedam moću božjom i jakošću, koju mi dade. Na to dobih, pod istim pojavama kao prvi put, odgovor: „Ne ću.“ Da ne trebam opetovati, pripominjem ovdje, da je djavao svaki put istom iza duljeg zaklinjanja odgovarao, i pod istim prilikama kako već napomenuh.

Sad započe zaklinjanje, da „mora izaći iz djeteta, da mu sve ništa ne pomaže.“ Na to će on sasma bijesno: „Ne mogu.“ Zašto ne možeš ostaviti djeteta, zapitah ja. „Jer, ova uvijek proklinje“, doda za razlog. Zapitah ga, tko je „ova“, da je li ženska. Odgovor je glasio: „Da.“ Tada ću zapitati za ime te osobe. On ju imenova H e r z. Pri tom imenu sklopiše roditelji opsjednutog ruke nad glavom i u plaču rekoše: „Ova gospodja je naša susjetkinja.“ Na pitanje da li je na njezinu želju ušao u dijete, reče: „Jest.“ Sada ga zapitam, zašto je ta gospodja to željela. On će: „Jer bijaše srdita.“ Zakleh ga tada, da mi kaže, da li je ovaj dječak gospodji učinio kakovo zlo. Odgovor: „Ne.“

Na opetovana zaklinjanja, da mora ostaviti dijete, da nema prava mučiti stvor božji, dao bi uvijek opet odgovor: „Ne mogu.“ A na pitanje, zašto ne može ostaviti djeteta, odvrati: „Jer ova Herz-ova uvjek proklinje.“ Da li sada još proklinje? zapitam ja. Odgovor: „Da.“ Dakle, dokle god gospodja ne prestaje proklinjati, ne možeš ostaviti dječaka, zapitat ću bjesomučnog. On odvrati: „Ne.“ Ali ti moraš ovo dijete ostaviti, zakleh ga ja, ma ova gospodja uvijek i proklinjala; Bog je moćniji nego ti, a ja imam kao svećenik moć nad tobom. Tada se izdere sasvim razjareno: „Ne ću.“ Na to ga zakleh da mi kaže, da li i kada kani ostaviti dječaka. Odgovor bijaše: „Ne znam.“

Zapitat ću ga tada na dalje, kako je dugo već tome, što je opsjeo dijete. Reče: „Pol godine.“ Ovaj odgovor je istinit, jer od pô godine bijaše dječak u tom žalosnom stanju.

Zakleo sam ga za tim, da mi očituje, zašto on to siromašno nedužno dijete tako muči, pošto i inače još nema vlasti nad njime, jer mu se još nije smrtnim grijehom žrtvovalo. Na to će on: „Jer moram.“ Zašto? zapitam ga odmah. „Jer ova Herz-ova uvijek proklinje, i dokle ovo potraje, ne mogu se udaljiti“, reče on. Kad sam mu još jednom rekao, da ipak mora otići, proklinjala ova ili ne, reče i opet sasvim ljutito: „Ne ću.“

Ali ti moraš ipak otići, velim ja, i zaklinjem te Bogom svemogućim, da mi sada otvoreno priznaš, kada ćeš otići. „Ne znam“, reče mi sasvim prijezirno. Na to ću ja vraga još i zapitati, kakvo mu je ime. A on će meni: „Ne znam.“

Bijah već sasvim umoran i vrlo uzbudjen, jer ovo zaklinjanje trajaše 2 sata. Svrših eksorcizam.

Što sam ja ovih dana pretrpio, kako mi je bilo pri duši za i poslije zaklinjanja, neka svaki pojedini prosudi. Samo ovo jedno priznajem, da sam poslije eksorcizma obećao, da ću drugi dan otčitati misu zahvalnicu na čast majke božje, svih angjela i svetaca, ako mi dragi Bog po njihovom zagovovoru pomogne. I doista, poslije podne bude mi molitva uslišana.

Imajući više pouzdanja no ikad prije, i ohrabren mnogim očitovanjima, koje je zločesti duh u jutro učinio, poduzeh poslije podne u jedan sat i opet eksorcizam i to zadnji put. Pri blagoslovu sv. česticama križa i pri litanijama svih svetih bijaše dječak doduše još nemiran, ali pljuvanje je prestalo. Rabeći ista sredstva kao i jutros, zakleh djavla, da mi sada prizna golu istinu, hoće li ostaviti dječaka. Iza duga zaklinjanja, reče ipak uz bolno stenjanje i jecanje i to dosta poniznim glasom: „Da.“ Na taj odgovor se još više osokolim i zakunem ga Bogom, Majkom Božjom i svetim arkangjelom Mihajlom, da li će odmah otići. „Hoću“, bijaše odgovor. Zakleh ga po treći put, da mi kaže golu istinu, hoće li zbilja odmah otići. On odgovori odlučno „Hoću.“

Kad je vrag prvi puta priznao, da hoće ostaviti dječaka, zakleh ga, da ne smije ni u koju od prisutnih osoba, ni u koje drugo biće, pa ni u „Herz-ovu“, na koje je želju ušao, nego da mora ići na ono mjesto, koje mu Bog odredio. — Iza stanke zapitat ću ga: Jesi

li već izišao iz dječaka? Dobih odgovor: „Jesam.“ I tvoji drugovi? „Da.“ Po treći put te zaklinjem, da mi podpunu istinu priznaš: Jesi li sa svojim drugovima ostavio dječaka? On odgovori: „Jesam“

Gdje si sada? glasilo je daljnje pitanje: „U paklu“, bijaše odgovor. I tvoji drugovi? „Da“, glasilo je opet.

U ime presv. Trojstva zaklinjem te po treći put, da znakom priznaš, da li si sa svojim drugovima zbilja u paklu? „Jest, mi smo u paklu“, čulo se sasvim strahovito.

Pri ovom zadnjem odgovoru, činilo se zbilja, kano da glas iz pakla dopire. Prije odgovaraše djavao uvijek drzovito jedovito, a ovaj zadnji odgovor bijaše sasvim bolan.

Sad navrješe dječaku suze na oči. Bijaše to znak, da ga je nečastivi zbilja ostavio. Jer istom tada, kad je treći put izjavio, da je u paklu, izadje zbilja, dok me prije uvijek nalagao. Ta on je otac laži. Rekoh zatim dječaku, da napravi znak sv. križa, da pogleda propelo, da izgovara imena Isus i Marija i ime sv. arkangjela Mihajla. On to učini lijevajući od srca suze. Dadoh mu sv. čestice križa i sv. relikvije, da ih poljubi; on ih poljubi plačući gorko. Dječak tada izmoli „Oče naš“ i „Zdravo Marijo“ uz jecanje. Zatim završih eksorcizme. Na to ga stavih pod okrilje Majke Božje, davši mu četverostruki škapular.

Veselje, što svi oćutismo, bijaše veliko, i da izkažemo čast dragomu Bogu, koji učini po svom nevrjednom slugi tako velike stvari, pristupim s dječakom i s prisutnima k velikom žrtveniku i moljah na glas „Te Deum.“ Na to dadoh s ciborijem sv. blagoslov.

Drugi dan (u srijedu 15. srpnja) u jutro u pol 6 sati, bijaše svečana misa zahvalnica s krunicom, kako sam to zavjetovao. Za ove klečaše dječak na klecalu u presbiteriju i moljaše s mnogim vjernicima pobožno sv. krunicu. Nijedno oko ne osta bez suza videći dječaka oslobodjena svoga zla.

To je dogadjaj, kako se riješila težka zadaća, koja mi je bila povjerena, najteža što se u opće svećeniku dati može. U ostalome kličem sa psalmistom: Ne nama, o Gospode, ne nama, nego tvojem imenu daj slavu! Ja sa svoje strane ne mogu nego da zahvalim Bogu, i da slavim njegovo neizmjerno milosrdje, koje je na tako čudan način pokazao na ovom dječaku.

C. Uzrok opsjednuća. Otac dječakov je katolik, mati protestantkinja. Življahu dakle u mješovitom braku, bijahu na protestantsku vjenčani a djeca imadjahu protestantski uzgoj. Prije oduljeg vremena ipak se otac pokajao rad ovog nesretnog koraka; on htjede da svoju pogrješku opet popravi i posla za to svoje troje djece u katoličku školu u Dürrwangen. To pobudi mržnju protestanata. Cijelo njihovo nastojanje išlo je za tim, da testanata upropaste ovu mlinarsku obitelj. Vratiše nopodpunoma upropaste ovu mlinarsku obitelj. Vratiše novac što su ga od njih bili posudili na kamate, ne pomagahu im više u nevolji i ne dadoše više kod njih žita mljeti, da ih tako za kratko vrijeme dovedu na prosjački štap. A da nesreća bude podpuna, prokle susjetkinja Herz, protestantkinja, djecu. Dječak je najme jednoć u demonskoj ekstazi izjavio, da je opsjednut tim, što je pojeo neko suho voće, što mu ga dade na poklade spomenuta gospodja — a bijaše ga do pedeset komadića. Ovakvih ekstaza imadjaše dječak češće. U jednoj izjavi vrag takodjer, da je prije bio na nekom otoku u kipu jednog krivog boga, i proricaše veliko zlo o ovoj „Herz-ovoj“, jer je na njezino preklinjanje morao u ovog dječaka, koga će ipak morati do skora ostaviti. U sličnoj ekstazi proreče već nekoliko dana u naprijed: „da dolazi sada list od biskupa, da bude istjeran“, i naš list je tri dana u naprijed navijestio.

Otac je, pošto je nekoliko puta kod nas bio, svoj nesretni korak opet popravio. On se dade još jednoć i to po katoličkom obredu vjenčati, a na djeci nadoknadismo opet krstne ceremonije. Samo kod opsjednutog dječaka ne mogaše se, dok bijaše u ovom žalostnom stanju doći do cilja. Jer on je tako bijesnio i nemiran bio, da ga šest jakih ljudi nije moglo ukrotiti. Kako je i bila velika nesreća po roditelje, ipak još bijaše veća milost božja. Otac postade opet vjeran katolički kršćanin, djeca predobljena za katoličku crkvu, a i protestantska mati vratit će se doskora opet u krilo jedino spasavajuće crkve. Tko da se ne divi mudrosti božjoj, koja iz te nesreće znade toliko dobra stvoriti.

D. Pojave poslije opsjednuća. Dječak bijaše sad neobično veseo i radostan. Dok je bio opsjednut bijahu mu gotovo uvijek usta i oči zatvorene, nikad nam ne htjede riječi reći, ali poslije toga vrlo je rado govorio i njegove dječje oči svjetlucahu se tako čisto i nevino, da ih je bilo milota pogledati. U vrijeme dok je bio opsjednut pritiskaše dječak uvijek grčevito ruke na prsa, a na tijelu se opažahu nenaravni trzaji; poslije pokazivaše se u sasvim naravnom stanju. Za predjašnjih pet eksorcizama bijaše dječak uvijek u demonskoj ekstazi i iza svake bio je sasvim ukočen i kao bez života po prilici pol sata, kod zadnjeg eksorcizma, pošto ga je djavao ostavio, bijaše dječak sasvim miran, dapače se ni ne opažahu čudne pojave na njemu. Dok je bio opsjednut ne mogaše dječak nikakovih posvećenih stvari u svojoj blizini trpjeti, poslije toga uzimaše sam svete čestice križa i relikvije te bi ih cjelivao i škropio se svetom vodom.

Ovdje moram nešto napomenuti. Koliko god puta sam dječaka škropio svetom vodom, skočio bi kao bijesan prema meni, kad bih pako uzeo običnu vodu, što on dakako nije mogao znati, ostao bi na miru. Isto tako kad bi nad njim molio molitvu u latinskom jeziku, poče bijesniti i uznemirivati se, a kad bi nešto čitao iz latinskog klasika, pustio bi, da mirno dalje čitam.

Iza izgona djavla idjaše dječak svojevoljno k glavnom žrtveniku te promatraše tamo sve statue, dapače bi sam od svoje volje na koljenima puzao oko žrtvenika

crkve gdje je proštenje. To svjedočimo mi i mnogi drugi. Pri blagoslovu svetim česticama križa padaše dječak, dok je još bio opsjednut u bjesnilo, poslije toga, pokazivaše najveće počitanje prema Presvetom. Za opsjednuća bježaše dječak kroz veći dio dana kao divlja zvijer po šumi, što je blizu njegovog rodnog mjesta, svaki ga izbjegavaše; sad ljubi samoću i svaki ga voli. Vijest o tom dogadjaju raširi se po cijeloj okolici. Katolici kao i protestanti slušahu začudjeni o ovom čudovitom dogadjaju, jer dječak bijaše barem deset sati u okolo poznat, a ni jedan da bi se usudio ovo poreći. To bi mogao samo sasvim bezvjerski čovjek. Tko bi u naše vrijeme htio nijekati bjesomučnost, taj bi tim priznao, da se udaljio od nauka katoličke crkve. On će tek onda vjerovati u bjesomučnost, kad će ga mučiti vrag u paklu. Za se imam auktoritet dvaju biskupa.

Po izjavi očevoj i dječakovoj od 3. kolovoza 1891. je pri dječaku sve u redu. Sada kano katolik s veseljem pohadja katoličku crkvu, moli se marljivo, uči vrlo dobro u školi — dok bijaše opsjednut ne mogaše ju polaziti — i pravi svojim roditeljima vrlo veliko veselje. Samo prva tri dana poslije izgona djavla bijaše strahovito u roditeljskoj kući: svaki čas mišljahu, da će se kuća srušiti, ali četvrtoga dana kao i sad još je mirno. Na dan uzašašća Marijina bijaše otac i dječak kod mene, da mi se još jednoć zahvale. Bijah veseo da vidim dječaka zdrava i čila, jer za bjesomučnosti bijaše sasvim omršavio. Ovu izjavu je P. Aurelijan, koji je iztjerao vraga, na vječnu spomen napisao za provincijalni arkiv Altötting kao i za samostanski arkiv Wemding.

Wemding, dne 15 kolovoza 1891.

P. Aurelijan, kapucin.

„Köln. Ztg.“, koja je već prije nekoliko tjedana imala ovaj spis, posla na mjesto gdje se to zbilo izvjestitelja, kojemu bijaše sigurno do toga, da stvar točno iztraži. Čini se, da resultat ovih iztraga, koliko se uzimaju u obzir istinske činjenice, nije u opreci s izvještajem patra, jer izvjestitelj o tom mûkom muči te znade samo običnim frazama reći, da je „stara poganska vjera u demone“ u onom kraju još vrlo raširena. On završuje svoja „razjašnjenja“, koja po sebi nisu nikakva, ovim: „Dok u ovom slučaju bijaše uzrokom spomenutog začaranja histerija, pojačana vjerskim uplivom (kakav odavaše držanje roditelja), to se u većini slučaja čarolije radi o bolesti Vidova plesa (Veitstanz).“ Ali pitanje, kako to, ako se tu radi o fizičnoj bolesti, da se je bolest izliječila svećenikovim zaklinjanjem, ili si izvjestitelj nije stavio, ili si nije mogao odgovoriti. A ipak bi taj odgovor odlučivao! Dakle ipak zagonetka! Kako ono veli Shakespeare? Ah tako, taj ne spadaše u prosvijetljeni 19. vijek.

Viestnik.

Zagreb. Preuzvišeni gospodin Janko Pavlešić, posvećeni biskup, prior vranski i kapitularni vikar nadbiskupije zagrebačke, položio je dne 20. o. mj. pred podne u ruke Njeg. Veličanstva prisegu kao pravi tajni savjetnik, a za tim je imao čast biti primljen u audienciju. Njeg. Preuzvišenost vratila se je iz Beča prekjučer.

— (C. i kr. apostolski vojni vikar) presv. g. biskup dr. Koloman Belopotoczky odputovao je u nedjelju na večer iz Zagreba u Osiek.

— (Promjene u nadbiskupiji.) G. Franjo Igrčić, duhovni pomoćnik u Moravču, postao je administrator in spiritualibus župe Kašinske; g. Zvonimir Jurak, duhovni pomoćnik u Nedelišću, postao je upraviteljem župe u Lopatincu. — Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: Eduard Dominko iz Desinića u Mrežnicu; Franjo Stanetti iz Koprivnice u Staro Čiče; Milan Horvat iz Mrežnice u Koprivnicu; Antun Švarić iz Starog Čiča u Desinić; Ivan Prelec iz Subotice u Nedelišće.

— (Tielovo) Na Tielovo služio je u prvostolnoj crkvi presv. g. biskup Pavao Gugler u 8 sati svečanu pontifikalnu misu, iza koje sliedio je svečani obhod, koji je radi nepogodna vremena obavljen u crkvi. Danas, na osminu tielovsku, poslije svečane mise, koja je bila u 8 sati, išao je svečani obhod iz prvostolne crkve Opatovinom i Kaptolom, a vodio ga je preč. g. kanonik Mijo Mikić.

— (U proslavu slavenskih apostola sv. braće Cirila i Metoda) služiti će se u nedjelju dne 3. srpnja o. g. u 10 sati prije podne u crkvi sv. Katarine svečana služba božja. Sv. misu služiti će presv. g. prelat, opat i kanonik dr. Franjo Rački, a prigodnu propovied držati će g. profesor Cvjetko Rubetić, dočim će na koru pjevati gospojinski i mužki sbor hrv. pjev. družtva „Kola“ misu, na rieči hrv. pjesnika Stanka Vraza, uglasbljenu po Schiedermayeru iz Djakova.

— (Vatikanski arkiv.) Prostorije Vatikanskoga arkiva će se doskora povećati za dvie dvorane. U prvoj dvorani smjestiti će se arkiv kuće Borghese, što ga je nedavno kupio Leon XIII., u drugoj pohraniti će se zanimljive molbenice, što su bile prcšlih stoljeća upravljene na pape. Ove molbenice čuvale su se do sada u papinskoj datariji. Biblioteka za konsultiranje, koja će biti od najveće koristi onim, koji se u arkivu bave proučavanjem, jer će tako imati pri ruci potrebne knjige, biti će pod ravnanjem učenoga Isusovca P. Ehrle-a uzpostavljena, i dojdućega mjeseca već moći će im se staviti na razpolaganje 25000 svezaka.

Onoj p. n. gospodi, koja su naručila „*Naravno bogoslovje*“ erga absolvenda sacra, javlja pisac, da je knjigu svima poslao. Ako je niko ne bude reklamirao, držati će pisac, da su je svi primili zajedno s intencijama. Ako je još ko želi, može je opet dobiti.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 26. U Zagrebu, 30. lipnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pravoslavni dogmat o crkvi.

Pod ovim je nadpisom donio „*Srpski Sion*", list patrijarha Georgija Brankovića, koji izlazi u Novome Sadu sa blagoslovom sv. sinoda, odlomak iz djela „Dogmatička bogoslovija pravoslavne crkve od doktora bogoslovije, prava i filosofije Emilijana plemenitog Radića." Djelo je ovo posvećeno Nj. svetosti patrijarhu srpskomu Georgiju Brankoviću, „no do sad radi slabog odziva predplatnika nije moglo ugledati sveta." Redakcija Srpskog Siona valja da je ovaj odlomak odabrala i štampala upravo za to, da djelo preporuči te da mu pribavi predplatnika.

Odlomak iz knjige dra. Radića imade dva diela; prvi polemički, a drugi pozitivni dio. U prvome dielu osvrće se pisac na crkvu katoličku i protestantske vjeroizpoviesti, a u drugom hoće da utvrdi svoju definiciju. Mi ćemo se u prvom dielu osvrnuti samo na ono, što pisac prigovara crkvi katoličkoj, a onda razmotriti pozitivno tumačenje piščevo.

1. „Čudnovata je zaista ta pojava", piše g. Radić, „da sve do danas ni rimska crkva a ni protestantske vjeroizpovesti nemaju nikakve avtoritativne definicije dogmata o crkvi, koja bi opšte primljena bila."

„Ova pojava tim čudnovatija izgleda, kad se znade, da je dogmat o crkvi ne samo unutarnji, nego i spolni centar svake crkvenosti."

Ova je krivnja crkve katoličke (pa i protestantskih vjeroizpoviesti) tim veća, što je ona imala „mogućnosti i to najslobodnije" a radi borbe s protestantizmom i suviše povoda, da definujé gornji dogmat. Pa ipak toga nije učinio, t. j. nije definisao dogmata o crkvi ni sabor tridentinski, kao što nije ni vatikanski sabor rekao „šta je crkva" po rimskom shvaćanju.

„Uslied toga dakle, što ni jedan od tih rimskih sabora nije avtoritativno definisao dogmat o crkvi, vidimo zbrku u rimskoj bogosloviji u tom najvažnijem dogmatičkom predmetu."

Za što se poštovani pisac tako narugao crkvi katoličkoj? Nije li za to, jer niti znade, što hoće, niti razumije, što pita. Što je to „definicija dogmata o crkvi?" O crkvi imade više stvari dogmatički uglavljenih, više dogmata. Za koji dakle dogmat pita dr. Radić? Dogmat je n. pr. da je Krist zbilja utemeljio crkvu, da je crkva Kristova jedna, sveta, katolička (saborna) i apostolska; dogmat je, da je crkva Kristova pravo družtvo, da je vidljivo družtvo, sastavljeno od grješnika i pravednika; dogmat je, da će trajati do konca svieta. Dogmat je, da je Krist predao crkvi trostruku vlast itd. itd. Sve je ovo i još koješta dogmatički odredjeno, i to najvećom točnosti i tančinom. Nije li dakle bezsmisleno pitati za definiciju dogmata o crkvi? Gotovo sve, što se može zapitati s obzirom na crkvu Kristovu, nalazi se jasno i točno odredjeno u crkvi katoličkoj, te u nje možeš upravo u ovom predmetu na svako skoro pitanje dobiti gotovo dogmatički odredjen odgovor. Što dakle imade značiti „autoritativna definicija dogmata o crkvi", kad tih dogmata imade puno? Ili zar pravoslavni hoće, da se i u ovom pitanju odiele od katolika te zanijeću sve dogmate, koje su do sele zajedno sa katolicima vjerovali o crkvi? Ovoga ne ćemo i ne možemo kazati, već ćemo radje kazati istinu: dr. Radić ne zna što hoće, niti razumije što pita. Dr. Radić htio bi da pita za definiciju crkve, za odgovor na pitanje, što je crkva, a to ipak nije isto, što je definicija dogmata o crkvi. Za to je već naslov odlomka Radićeva kriv i bezmislen. Pita li se dakle za znanstvenu definiciju crkve Kristove, mora definicija

označiti bit i ustroj crkve Kristove i to tako jasno, da se lahko iz nje izvedu ostala svojstva crkve, te da se odmah razpozna, koja je to crkva. Ovakove znanstvene definicije nije katolička crkva doista nigdje na saboru ustanovila, kao što nije stvarala znanstvenih pojmovnih definicija ni o drugim dogmatičkim predmetima, ali je pojedine elemente sasvim točno protiv zabluda odredila i uglavila. Ali zato ipak nema u katoličkom bogoslovju u ovome pitanju onoga, što joj dr. Radić drzko, a čini nam se, i nepošteno predbacuje. On veli: „I takva bezprimjerna zbrka dogadja se u tom najvažnijem dogmatičkom predmetu u onoj crkvi (katoličkoj), koja se fali, da u hrišćanstvu ima najbolju organizaciju.“ Kako dokazuje dr. Radić ovu „bezprimjernu zbrku“? On navodi tri definicije katoličkih bogoslovaca: Bellarminovu, Möhlerovu i Hetingerovu. Ali kako? Evo kako! „Robert Bellarmin veli: Ecclesia est cœtus hominum ita visibilis, ut est cœtus populi romani vel regnum Galliæ vel respublica Venetorum.“ Ovo navodi dr. Radić ovako: Disputationes (izdanje u Parizu 1608.), „de ecclesia militanti, cap. 2.“ Zar ovo nije najsavjestnije navadjanje, kad se navodi i izdanje? Mi se ipak usudjujemo tvrditi, da rad dra. Radića nije nipošto savjestan. Ova Bellarminova izreka nije definicija crkve Kristove, već je samo objašnjenje jednoga dogmata o crkvi Kristovoj, da je na ime crkva Kristova vidljivo družtvo, a naperene su ove rieči protiv protestanata, koji uče, da je crkva Kristova družtvo nevidljivo. Dr. Radić nije savjestno čitao Bellarminovo djelo: „Disputationes de controversiis christianæ fidei“, jer bi na trećem mjestu, gdje se razpravlja „de ecclesia militanti“, u navedenoj glavi 2. doista našao definiciju crkve, i to definiciju, koju je većina bogoslovaca i kanonista katoličkih prihvatila. Tamo se veli, da je crkva: „Cœtus hominum ejusdem christianæ fidei professione et eorundem sacramentorum communione colligatus, sub regimine legitimorum pastorum, ac præcipue unius Christi in terris Vicarii Romani Pontificis.“ — Ovu je definiciju mogao dr. Radić naći u Bellarmina, da ga je čitao, a mogao ju naći i kod Hettingera, i to upravo na onoj istoj strani, koju sam navodi.

Isto je tako nesavjestno uradio dr. Radić i s Möhlerom i s Hettingerom. On navodi iz znamenite Möhlerove knjige: Symbolik (Regensburg 1873.), str. 331. ovo: „Unter der Kirche auf Erden verstehen die Katholiken die von Christus gestiftete Gemeinschaft aller Gläubigen“, a ja nalazim u istom Regensburžkom izdanju još i ovo „in welcher die von ihm während seines irdischen Lebens zur Entsündigung und Heiligung der Menschheit entwickelten Thätigkeiten unter der Leitung seines Geistes bis zum Weltende vermittelst eines von ihm angeordneten, ununterbrochen währenden Apostolates fortgesetzt und alle Völker im Verlaufe der Zeiten zu Gott zurückgeführt werden.“

Hettingera navodi dr. Radić ovako: „Die Kirche ist das sichtbare Reich Christi auf Erden“ (Fundamental Theologie Freiburg 1888. str. 452.). Nama je pri ruci isto djelo, pak u njemu nastavlja Hettinger ovako: „welches unter ihm, dem unsichtbaren Haupte, und unter dem Nachfolger Petri als ihrem sichtbaren Haupte sämmtliche Gläubige in der Einheit der Lehre und Gemeinschaft der Sacramente vereinigt.“

Razmotrimo li ove tri definicije crkve, naći ćemo da se doduše riečima nješto razlikuju: u bitnosti nijesu doista različne. Ali dr. Radić se podrugava veleći: „Dakle prvom je crkva skup ljudi“; drugom je „zajednica svih vernih“; a trećem je „carstvo Hristovo na zemlji“! Pitamo ponajprije, zar je Bellarminu crkva doista naprosto „skup ljudi“, ili Möhleru naprosto „zajednica svih vernih“, illi Hettingeru „carstvo Kristovo na zemlji“? „Cœtus hominum“ i „Gemeinschaft“ ovdje je jedno isto, a Hettinger riečju carstvo samo pobliže označuje vrst ovoga „cœtus“ i „Gemeinschaft“, i to na osnovu samoga sv. pisma, u kome se crkva nazivlje carstvo, carstvo nebesko, carstvo božje i Kristovo. (Mat. 16, 3. 5. Mark. 4, 26. 30. Luk. 13, 18.) Ovako se dakle u sve tri definicije nalazi isti rodni pojam, da je na ime crkva družtvo, a i vrstne su razlike u daljnijim riečima gotovo jednako označene u sve tri definicije, što vidi svako u samim definicijama. Gdje je dakle ovdje ta „bezprimjerna zbrka“? Kad bi se definicija Hettingerova doista razlikovala od Bellarminove, zar da toga Hettinger ne samo da nije opazio, već ‚navedavši svoju definiciju‘ veli „So die Definition von Bellarmin“ pak je onda navodi u lat. jeziku? Hettingeru je dakle njegova definicija ista s Bellarminovom, a dru. Radiću je to „bezprimjerna zbrka.“ Plemeniti dr. Radić nije mario na ovakav način zasvjedočiti svoga kritičnoga duha.

Rekli smo gore, da definiciju Bellarminovu prihvata većina bogoslovaca i kanonista katoličkih, a primljena je i u katol. katekizme te prema tomu ima ona i njeku auktoritativnu valjanost. Crkva dakako nije ove definicije uzdigla na dostojanstvo dogmatičke obveze, kao što i inače nije u drugim pitanjima znanstvenih

pojmovnih definicija stvarala, već ona samo gradju odredjuje, a znanstveno definovanje prepušta slobodi bogoslovne znanosti.

Dr. Radić nije s toga mario ovako se dalje rugati crkvi katoličkoj: „Romanizam i protestantizam ne mogoše dakle do danas stvoriti avtoritativnu definiciju dogmata o crkvi, ma da inače iztiču svakom prilikom svoju inteligenciju, u koju dakako samo će onaj verovati, koji ne zna to, da su romanizam i protestantizam ono, što još vredi u njima, a to je njihova hrišćanska vera, na ime teologija, hristologija i antropologija, prosto prisvojili sebi od pravoslavnog istoka; dočim je samo ono njihov plod, što u njima ne vredi, a to je s jedne strane apsolutni papizam, a s druge strane protestantski subjektivizam."

Na ovo odvraćamo: Nije doista mnogo do toga, što dr. Radić drži do inteligencije romanizma, ali istina je, da je crkva istočna i zapadna dobila svoje teologičke, hristologičke i antropologičke istine od samoga Krista spasitelja, te da nije bilo upravo zapada i njegove nesavladive pećine, Petrovih nasljednika, rimskih papa, kako bi izgledala teologija, hristologija i antropologija istočnjaka poslije Arija, carigradskih patrijarka, Nestorija i Sergija, carigradskoga arhimandrita Eutichia itd.? Katol. dakle crkva nije trebala ništa prisvajati si od istoka, jer je vjeru primila od Krista, a razvoj za prvih viekova zajedničko je dobro jedne katoličke i apoštolske crkve na istoku i zapadu, samo što je na zapadu u Rimu bio ostao čuvar pravoslavja.

„Da nekom srećom", nastavlja dr. Radić, „nije po padu Carigrada 1453. nasilno prekinuto bilo i to na vekove razviće pravoslavne crkve, onda bi romanizam i protestantizam imali već prilike, da kao što su od pravoslavne crkve prisvojili sebi teologiju, hristologiju i antropologiju, isto tako prisvoje i definiciju dogmata o crkvi." „To valja da znaju zapadnjaci, kao što je n. pr. episkop djakovački Josip Strossmayer itd." Ovo nas sjeća jedne priče, koje ipak ne ćemo spomenuti, jer mislimo, da je ovakvo pisanje samo sobom previše karakteristično. . . .

2. U drugom, pozitivnom dielu, postavlja pisac definiciju dogmata o crkvi. On najprije spominje, da ni u pravoslavnoj crkvi nema „opšte primljene definicije za dogmat o crkvi." Sv. pismo, sv. oci nazivlju crkvu raznim imenima. „U IX. članku nikeo-konstantinopoljskog simbola pak izpovieda se istina, da je crkva jedna, sveta, saborna (katolička) i apostolska. No ovim su samo obeležena svojstva crkve, a nije ujedno i to rečeno: „šta je crkva"? Ovakve definicije nema ni u pravosl. simboličkim spisima. U pravosl. izpovedanju Petra Mogile ne govori se o tom . . kao što ni u „Poslanju pravoslavnih patrijaraha o pravosl. crkvi." U „prostranom pravosl. katihizisu" petrogradskog sinoda, veli se na pitanje: šta je crkva? ovo: crkva je ljudsko družtvo. To isto veli od prilike i arhiepiskop kazanski u svojoj pravoslavnoj dogmatici, kad kaže „crkva je bogoustanovljeno družtvo ljudi." Ovoliko navodi pisac iz pravosl. literature. Jesu li ovi njegovi navodi tačniji od onih, što ih navodi iz katol. crkve, mi ne možemo suditi; ali to će biti svakomu jasno, da obije gore navedene pravosl. definicije, i ona iz katekizisa i ona iz dogmatike arhiepiskopa kazanskoga ne valjaju upravo ništa. Jer, ako je crkva na prosto „društvo ljudi", onda je svako društvo ljudi crkva Kristova; ako li je „bogoustanovljeno društvo ljudi", onda je n. pr. svaka obitelj, jer je bogom ustanovljeno društvo ljudi, crkva Kristova.

Sad će dr. Radić potražiti autoritativnu definiciju za pravoslavni dogmat o crkvi. A gdje. „Pošto", veli on, „po nauci pravoslavne crkve u njoj vrši nepogrešno učiteljstvo jedino vasionski sabor, to dosledno za nju je jedino ona definicija dogmata o crkvi nepogrešna, opšte obvezna, avtoritativna, koju bi definisao vasionski sabor." Pisac se čudi, što pravoslavni bogoslovci, koji su češće razpravljali o definiciji dogmata o crkvi, „da se pri svem tom nije nikad na to ukazivalo, da li mi već nemamo takve definicije baš u zaključcima vasionskih sabora." Iztičući iza toga preko svake mjere znamenitost definicije o crkvi, veli, da ne treba tražiti ove definicije: „nigde drugde, do u 64. kanonu peto-šestog vasionskog sabora."[1]) Taj kanon po Radićevu prievodu glasi: „U jednoj crkvi postavio je Bog, po slovu apostola razne udove. Ovaj nek je uho, a onaj nek je jezik. Ovaj nek uči, a onaj nek se uči. Nismo svi jezik, ne svi apostoli, ne svi proroci, ne svi učitelji. Za što da se praviš pastirom, kad si ovca? Za što da se vadiš za glavu, kad si noga? Za što da se praviš vojskovodjom, kad si prost vojnik?"

U ovome je kanonu zaista pregnantno izražen jedan dogmat o crkvi Kristovoj, da je

[1]) To je carigradski sabor od god. 692., što ga je sazvao car Justinijan II., koji cieli zapad nije nikada smatrao obćim saborom.

na ime ona društvo nejednako, u kome nijesu svi članovi jednaki, niti imadu svi jednaka prava, ali iz ovoga kanona izvesti podpunu definiciju crkve, stvar je sasvim nemoguća za obične umove. Da vidimo kakvu je „avtoritativnu definiciju“ izciedio iz ovoga kanona dr. Radić. On veli da „već po sebi izvire iz ove avtoritativne definicije“:

1. „da pošto se oni, koji crkvu sačinjavaju, zovu udovima, da je dosledno ta po njima sačinjena crkva ‚telo.‘

2. „da pošto je ovde u pitanju pravoslavna crkva, da je ona na prema tome telo pravoslavnih.“

Obrazloživši iza toga, za što je prihvatio kitnjastiju rieč pravoslavnih mjesto pravovernih, nastavlja ovako:

„Pravoslavni dogmat o crkvi mora dakle na pitanje: „što je crkva?“ da odgovori: Crkva je telo pravoslavnih — corpus orthodoxorum — Τὸ σῶμα τῶν ὀρθοδόξων.

„Ste četiri rieči „crkva je telo pravoslavnih“ izraženo je pak sve, t. j. ne samo suština crkve, nego i njena pravoslavna veroizpovest po svim svojim odnosima.“

„No ne samo s tih gledišta, završuje dr. Radić, nego i po tome, što ova definicija izvire iz zaključka jednog vasionskog sabora, koji je u ovom pitanju jedini merodavan mora se ona avtoritativnom za pravoslavnu crkvu nazvati.“

Hvala Bogu! Sad će katolici moći prisvojiti si avtoritativnu definiciju crkve, te si je dr. Radić stekao neumrlih zasluga ne samo za istočnu t. z. pravoslavnu crkvu, već i za katoličku! Zar zbilja? Mi ćemo g. dru. Radiću dati njekoliko stavka za razmišljanje.

1. Je li bilo potrebno za to, da se kaže: „crkva je telo“, pozivati se na 64. kanon petošestoga carigradskoga sabora, kad u njem ni ne dolazi rieč tielo, a u sv. pismu se za crkvu više puta izriekom veli, da je ona tielo (n. pr. Rim. 12, 5.; I. Kor. 12, 13.; Kološ. 3, 15.) tielo s mnogim udovima (Rim. 12, 4. 5.; Efes. 4, 12.; Kološ. 1, 18.) tielo Kristovo (n. pr. I. Kor. 12, 27.; Efes. 1, 23.; 4, 15.; Kološ. 1, 24.)?

2. Katolici nipošto ne preziru ovoga uzvišenoga imena, kojim sv. Pavao tako često imenuje crkvu, oni dapače obilno izcrpavaju duboki smisao ovoga naziva. O tom se može dr. Radić sam uvjeriti — i to ga mi molimo —, ako pročita samo ono, što je o tom napisao H. Hurter u svom kompendiju dogmatičke teologije.[1])

3. Premda je ovo ime ugledom samoga sv. pisma ovjerovljeno, za to ipak iz toga ne sliedi, da je njime izrečena valjana pojmovna definicija crkve, premda mu se i dodala rieč „pravoslavnih.“ Istim ugledom sv. pisma ovjerovljena su i druga imena za crkvu. Tako se ona zove kuća božja i Kristova (1. Tim. 3, 15. Žid. 3, 6. I. Petr. 4. 17.) hram božji, kraljestvo, kraljestvo nebesko, kraljestvo božje i Kristovo, zaručnica Kristova itd. pa se ipak ovako ne smije crkva definovati, a ne smije za to, jer u definiciju ne spadaju slikovni izrazi. Ovo je stalna zasada u logici,[2]) uz koju će kao liep primjer pogrješke stajati Radićeva definicija crkve.

4. Kad bismo i oprostili piscu sve to, definicija ne valja još i za to, jer si je može prisvojiti svaka kršćanska sljedba ili crkva. I katolici i protestanti, i istočna crkva, kao što anglikanci, monofiziti itd. tvrde, da su pravoslavni, t. j. pravovjerni, koji izpoviedaju Kristov nauk. Prema tomu mogli bi sebi Radićevu definiciju zbilja svi prisvojiti, premda je on njome htio izraziti definiciju svoje crkve. Njegova na ime definicija nije adekvatna, jer ne sadržaje u sebi nikakve biljege, kojim bi se jedna crkva lučila od druge. Pravoslavje nije ovakav biljeg u logičnom smislu, premda je u ontologičnom t. j. istina je, da je prava crkva Kristova zbilja, pa samo ona pravovjerna ili pravoslavna, ali s obzirom na spoznanje naše treba nam tek njekaki, i to nesumnjivi biljeg, po kome ćemo mi moći razsuditi, koja je vjera pravoslavna. A može li se iz same definicije Radićeve razabrati, kojoj crkvi ona pripada, i ako je on hotio ovako definovati pravu crkvu Kristovu, može li se iz njegove definicije razabrati, koja je to prava Kristova crkva? Koliko je dakle u svakom obziru točnija i valjanija definicija Bellarminova! Hoće li se pl. dr. Radić još onako drzko i oholo rugati crkvi katoličkoj? Ako mu je istinito do pravoga pojma i definicije o crkvi, neka pogleda n. pr. u gotovo najkraću dogmatiku katoličku: Elementa theologiæ dogmaticæ od Schouppe-a u 17 izdanju str. 152—157., pak će se po svoj prilici postiditi radi svoga članka, na koji se ne bismo bili ni mi osvrnuli, da se nije plemeniti pisac onako neplemenito narugao crkvi katoličkoj. U ostalom će štov.

[1]) Theologiæ dogmaticæ compendium in usum studiosorum Theologiae. Oeniponte. U 3. izdanju, od god. 1880., str. 193—203.

[2]) Izp. Dr. Arnold, logika za srednja učilišta.

štioci imati skoro priliko vidjeti, kako se koncem prošle godine u istome listu razpravljalo o biljegama prave crkve Kristove.

Dr. **A. Bauer.**

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 21.

Nauka onim, koji psuju Isusa

U prijašnjem paragrafu govorio sam o psovanju protiv Boga, a jer je Rieč božja, Isus Krist, upravo tako Bog kao Bog Otac i Bog Duh sveti, to je dokaz, da psovati Isusa znači psovati samoga Boga. Nu psovati Isusa znači, da je hulitelj još nezahvalniji prama Bogu, kad promislimo, što je za nas učinio i trpio Bogčovjek, Isus Krist. U istinu, pošto je Sin božji postao čovjekom za ljude, pošto je s ljudmi prijazno obćio kao prijatelj s prijatelji, brat s braćom, pošto je za ljude toliko učinio i umro; tada se čini, da je nemoguće, da je čovjek tako nezahvalan i pokvaren, da psuje i proklinje Isusovu božansku osobu. I ako je za nas nevidljiv poslie kako je uzašao na nebesa, ipak ga vidimo u crkvah i kućah na slici ili kipu, koj nam predočuje, što je za nas učinio i trpio. Razpela, koja riese naše sobe i vise nad našimi kreveti, morala bi nas — ne gledeć na drugo — uviek sjećati, koli je groznom smrću umro za nas. Zar da nas to ne sjeća na ono, što mu dugujemo, i ne potiče na onu zahvalnost, kakovu moraju probuditi u našem srcu slike naših najboljih dobročinitelja? Za to me neizrecivo boli, kad moram slušati one grozne kletve protiv Isusa. Ja sam siguran, da se isti djavao zgraža nad tom kletvom, prem se onaj čas i veseli, kad vidi, da je čovjek počinio toli strahoviti grieh. Ja mislim, kad bi bio Isus umro za djavla, kako je umro za nas, tad se ne bi vrag usudio, makar da si je kasnijim životom navukao vječno prokletstvo, ni u paklu ovako psovati, kad bi se sjetio, što je Isus za njega učinio. Ali gle neponjatne zlobe, da je ljudska nezahvalnost i pokvarenost možda veća od vražje!

Možda se komu čini, da ja pretjerivam: nu taj neka dobro promisli, što ću sada reći. Izkusio sam, da su ovakove rieči uviek potresle čovjeka, koj je izpovjedio, da je hulio Isusa. Pomislite, velim im, pomislite, da ste počinili zločin, radi kog vas zatvore i odsude na vješala. Odsuda je već izrečena i proglašena: sutra će se ovršiti. Nu za to sazna unuk ili prvorodjeni sin vladarev (govorim za podanike ma koje vrsti države) i dirnut vašom nesrećom, podje kralju, svomu Otcu, te mu veli: Otče, znadem da je taj (n. pr. Jakov) odsudjen na smrt: žalim ga: molim milost za njega. *Ne mogu*, odgovara otac, *pravednost se mora ovršiti.* Ako samo to prieči, odvraća sin, predložiti ću vam nješto, čim će se vaša pravednost pokazati tek u pravom svjetlu. Ja uzimljem na sebe svu Jakovljevu krivnju: ja ću poći u zatvor, ali Jakov mora živiti. Otac je iznenadjen ovim predlogom. *Odakle tebi tolika ljubav prama ovom galženjaku? Kakove ti je on usluge učinio?* Nikakove, odgovara sin, pače on me je vriedjao: nu to me ne smeta ni najmanje, ja ga ipak ljubim, tako ga ljubim, da volim ja umrieti, nego da njega vidim mrtvoga. Pomislite nadalje, da je napokon dirnula otca sinova prošnja i on pomiluje Jakova. Prvorodjeni sin kraljev dolazi sada u zatvor, a krivac Jakov pušten je na slobodu; prvorodjenog kraljevog sina vode na vješala, a Jakov hoda slobodan po gradu. Svatko si pomišlja, da Jakov plačuć sliedi kraljevog sina; da Jakov ljubi trag, kojim su pošla krvnikova kola; da se onesviesti, kad vidi vješala; da hiljaduputa poljubi kraljevsko truplo, koje mjesto njega visi na vješalih; da će cieli svoj život samo hvaliti onoga dobroga vladara, komu duguje slobodu i život. Nu varate se! Jakov sliedi smijuć se krvnikova kola; stoji bez straha pred vješali i tek je objesen njegov dobročinitelj, već ga hiljaduputa psuje i proklinje. Tada pristupi k lješini, popljuje ju te se ponaša kao ludjak ili vragom obsjednuti čovjek. *To je nemoguće*, odgovarate, *to se ne može ni u snu dogoditi.* Pravo imate, odgovaram im, pravo imate: takov slučaj nije doživio nijedan vladar ni krivac. Takov slučaj čini se, da je nemoguć.

Ovo, što ste vi sada samo pomislili, jest činjenica, kod koje sudjeluje Isus i ljudi. Govorim napose vam, koji psujete Isusa. Vi bijaste odredjeni od božje pravednosti radi vaših velikih grieha, da budete prokleti u paklu (a to je mnogo više, nego biti obješen!) i odsuda morala se je odmah izvršiti: to je dogma ili vjerska istina, koju morate vjerovati. Sin božji dirnut vašom silnom nesrećom, moli svog božanskog Otca, da vam se smiluje: i to je dogma. On znade, da se mora zadovoljiti božjoj pravednosti, nu pošto ne preostaje drugo sredstvo sa strane čovjeka, nudja se sam Sin božji, da postane čovjekom radi vas i da se žrtvuje za vaše griehe: i to je dogma. Otac pako, o kom je ovisilo, da primi ovu zadovoljštinu, jer ona nije proizašla od osobe, koja je vriedjala, prem je potekla od bića, koje je primilo na sebe ljudsku narav, sjeća ga na težku i veliku zadaću, koju traži od njega povriedjena pravednost; On mu pokazuje poniženje kod rodjenja u staji; On mu veli, da će biti posinak i pomoćnik siromašnoga tesara; predočuje mu težkoće propovjedanja, klevete naroda, progonstva pismoznanaca, Judino izdajstvo, smrtnu stisku u vrtu, uvrede i nepravde kad će ga uhvatiti i suditi, bičevanje, krunenje trnovom krunom, pribijanje na križ, sramotnu smrt medju razbojnici; Sin pako prima sve ovo rado i dragovoljno, samo da vas spasi: i to je dogma ili vjerska istina. Dolazi davno već opredieljeno vrieme, gdje se je imalo sve izpuniti na Sinu božjem. On postane čovjekom sličnim grješniku, On se pokazuje kao da je zadnji medju ljudmi, kao da je izrod ljudski;

On se znoji, radi, strada: dade se uloviti kao da je u istinu krivac, odsuditi kao buntovnik i hulitelj: dade se bičevati kao rob, kruniti trnovom krunom, pljuskati, pljuvati si u lice, psovati i grditi, vući na križ, razpeti na drvo medju razbojnike, i tako umre, pošto je prolio svu svoju krv. Sve to trpi, da vi živite i da se spasite: to nije utvaranje ili izmišljotina, to je dogma, t. j. vjerska istina, koju morate vjerovati, ako se želite spasiti. Pošto vi ovo znadete, jer vas vjera uči, morali bi, samo da na to pomislite ili da ga vidite na slici, kako za vas umire, roniti suze pokore i zahvalnosti te cieli život govoriti: *Moj milosrdni Isuse! tvoja je ljubav neizmjerna prama meni! Slavljeni moj Isuse! Hvaljen Isus!* Nu (sigurna ali žalibože grozna i strašna istina!) vi ste baš obratno Isusa psovali i proklinjali, a možda ste i vi, koji ovo čitate, jedan od onih, koji ga ne samo psujete, već nogami gazite, njegove slike oskvrnjujete i bacate. . . . . Srce nam plače, samo kad na to pomislimo. Pa vi još živite! Još vas nije progutao pakao! O moj milosrdni Isuse!

Revni i pobožni kršćani neka nastoje, da nadomjeste silne uvrede nanešene našem božanskom Gospodinu: svatko neka nastoji, da odstrani ovu sramotu i rugobu od čovječanstva: ne dopustimo, da nas nadkrile u zahvalnosti iste divlje zvieri. Priečimo koliko možemo, istim životom, ako je potrebno, hulitelje od takovih grozota. Dao dobri Bog, da se naše srce raztopi u zahvalnosti i ljubavi prama Bogu, koj je za nas umro; na svih mjestih neka se slavi toliki dobročinitelj, a bogumrzke psovke hulitelja neka nadviču naši glasovi: *Slava Isusu! Hvaljen Isus!*

Da se na to čim jače potaknemo, podielio je papa Pijo VII. oprost od jedne godine, kadgod molimo sliedeće molitvice na čast Bogu, Isusu, prečistoj Mariji i svetcem Ove molitvice sastavljene su na njegovu zapovied, tiskane njegovim troškom i razpačane u Italiji i izvan nje. Premnogi biskupi uveli su ove molitvice u svoje biskupije i podielili im još oprost od sto dana, kako je to osobito učinio kardinal Mattei, palestrinski biskup. On se nije samo s tim zadovoljio, već je 20. kolovoza 1801. poslao okružnicu, u kojoj sjeća na revnost i skrb Benedikta XIV. u njegovoj poslanici *Ad execrabile*, kojom udara i odsudjuje kletve i psovke.

Evo dotičnih molitvica:

Blagoslovljen budi Bog!

Blagoslovljeno budi njegovo sveto ime!

Blagoslovljen budi Isus Krist pravi Bog i pravi čovjek!

Blagoslovljeno budi ime Isusovo!

Blagoslovljen budi Isus u presvetom oltarskom sakramentu!

Blagoslovljena budi uzvišena Majka Božja, prečista djevica Marija!

Blagoslovljeno budi ime Marije, Djevice i Majke!

Blagoslovljen budi Bog u svojih angjelih i svetih! Amen.

Papa Pijo IX. dekretom od 8. kolovoza 1847. podielio je podpuni oprost jedanput u mjesecu svim onim, koji mole svaki dan ove molitvice, izpovjede se i pričeste i mole u crkvi na nakanu sv. Otca. U Rimu i Fiorenci mole se ove molitvice poslie pjevane sv. mise ili poslie blagoslova (večernje). Bilo bi vrlo koristno, da se mole ove molitvice i kod nas u Hrvatskoj poslie pjevane sv. mise ili još bolje poslie večernje. Vjernici morali bi se i podučiti, zašto se mole ove molitvice. Siguran sam, da bi ovo sredstvo bar gdjekoga potaklo, da se ostavi kletve.

(Dalje će sliediti.)

Imade li se crkva s nova posvetiti, kad se sva nutarnja žbuka i križi gdje je biskup mazao na jednom pretuku?

U mjestu X. dao župnik svu crkvu iz vana i iz nutra popraviti. Crkva bila posvećena, te se još vidjahu na zidu križi, gdje je biskup krizmom mazao. Kod popravka je graditelj na jedanput pretukao ne samo križe već i svu nutarnju žbuku, tako da si naokolo vidio samo kamen i opeke a nigdje nikakvoga križića. Prije bijaše crkva samo pobieljena, a sad ju dao župnik sva mramorisati. Pita se, je li je crkva time izgubila posvetu i imade li se s nova posvetiti?

Bogoslovi uče, da je takva crkva obezsvećena, po toma d ju valja opet posvetiti. Čujmo samo nekoje znamenitije bogoslove. Sv. **Alfonso Liguori** veli: „Ecclesia execratur si . . . omnis parietum crusta aut major saltem pars simul auferatur“ (Theol. Mor. lib. 6. n. 368.). Isto tako kaže i **Gury** („Ecclesia execratur si omnis parietum crusta, vel major saltem pars, simul auferatur.“ Comp. Theol. Mor. tom. II. n. 390.); **Scavini** („Ecclesia execratur, si omnis parietum crusta, aut major saltem pars simul auferatur.“ Theol. Mor. tom. III. n. 299.); **Varceno** („Ecclesia execratur, si omnis parietum crusta, vel major saltem pars simul auferatur.“ Comp. Theol. Mor. p. 669.); **Müller** („Ecclesia execratur, si omnis parietum crusta vel major pars simul auferatur.“ Theol. Mor. 1890. lib. III. p. 75.); **Lehmkuhl** („Sacellum vel ecclesia sive benedicta sive consecrata execrantur, . . . si crustæ interioris major pars simul ablata est.“ Theol. Mor. 1890. tom. II. n. 221.); **Aichner** („Censetur autem ecclesia execrata, . . . si incrustatio interioris parietis quoad majorem saltem partem auferatur aut decidat“ Compendium Juris eccl. 1890. p. 701.); **Schüch** („Die Konsekration einer Kirche haftet an der, bei der Einweihung mit Kreuzen bezeichneten und gesalbten Oberfläche der innern Wände, und geht verloren nicht bloss, wenn die Kirche so in Verfall geraten ist, dass ein ganz neuer Aufbau nothwendig wird, sondern auch dann schon, wenn

der Maueranwurf der inneren Wandfläche (etwa bei einer Feuersbrunst) auf einmal grösstentheils herabgefallen, abgeschlagen, oder weggerissen worden ist." Handbuch der Pastoral-Theologie 1876. S. 366.); Benger („Die Consecration einer Kirche haftet an der mit Kreuzen bezeichneten und gesalbten Oberfläche der Wände und geht gänzlich verlohren durch Execration; diese tritt ein, wenn die ganze Kirche oder der grössere Theil derselben so eingestürzt oder so zerstört wird, dass sie von Neuem, wenn auch mit demselben Materiale, aufgebaut werden muss, oder wenn die innere Wand (etwa durch Feuersbrunst) grösstentheils abgeschlagen oder weggerissen wird." Pastoral-Theologie. B. II. S. 113.) Tako uče i Lucij Ferraris (Prompta bibliotheca v. Ecclesia art. IV. n. 23.), Reiffenstuel, Barbosa i dr. A učim tako i ja u svom Pastoralu (svez. I. str. 375.) Nu zbor za sv. obrede odluči nedavno protivno, t. j. da takva crkva nije obezsvećena, po tom, da je ne treba s nova posvećivati. Ta odluka glasi:

„*Senien et Modrussen.* Rmus. D. Georgius Posilović Episcopus Senien. et Modrussen. exposuit S. Rituum Congregationi, quæ sequuntur, nimirum:

In Ecclesia Sancti Viti civitatis Fluminensis in diœcesi Senien. et Modrussen. instaurationis majorisque gratia decoris, nova incrustatio interna ex materia marmorea superinducta est, atque in eum finem, permittente Ordinario, prior incrustatio, vulgo *intonaco*, in qua depictæ erant cruces et signa consecrationis, *per totum internum Ecclesiæ spatium decussa fuit simul cum crucibus, et quidem id insimul non successive,* quia sic artificibus necessarium visum est. In reliquo vero per totam Ecclesiam sive intra sive extra, nihil est mutatum, signanter altare majus et omnia alia consecrata altaria manserunt illæsa. Neque durante instauratione quidquid aliud accidit, quo Ecclesia censeri posset profanata seu violata.

Hinc sacram ipsam Congregationem supplex rogavit pro resolutione insequentis dubii:

An in casu, qui supra expositus est, Ecclesia suam consecrationem amiserit, indigeatque nova consecratione?

Et Sacra eadem Congregatio ad relationem infrascripti Secretarii, audita sententia alterius ex Apostolicarum Cæremoniarum Magistris sic declarandum censuit:

Negative ad primam partem; ad secundam provisum in primo: et iterum depingantur cruces in parietibus in testimonium peractæ consecrationis. Atque ita declaravit ac præscripsit. Die 5. Maji 1882." (Acta S. Sedis Vol. XXII. pag. 54.)

Na temelju ove odluke nije i prvostolna crkva zagrebačka poslie zadnjeg velikog popravka bila s nova posvećena.

Dr. M. Štiglić.

Dopisi.

Iz Feričanaca. *(Blagoslov novoga žrtvenika i kipa Majke Božje Lourdske.)* Na svetkovinu sv. Trojstva ove godine slavila se je riedka svečanost u Feričancih.

Taj dan dodje veleč. g. Franjo Lampe, naš podarcidjakon i župnik Orahovički, da blagoslovi novi žrtvenik i kip sa špiljom uzpostavljen na čast M. Božjoj Lourdskoj.

Mnogo svieta iz ciele okolice prisustvovalo je tomu sv. činu. Osobito pako iz Našicah došao je svatko tkogod je mogao, košto i oni koji su u družtvu sv. krunice.

Prije samoga blagoslova reče domaći župnik prigodno slovo: O štovanju M. Božje i o proširenju toga štovanja.

Iza toga sliedio blagoslov sa sv. misom uz asistenciju domaćega župnika i g. Marijana Vračića, kapelana Orahovičkoga.

Liepi kip M. Božje Lourdske jest izradjen u Parisu kod glasovite tvrdke „Delin Frères Sccrs, a košta nješto preko 200 franaka zajedno sa liepom u vatri pozlaćenom auriolom. Kip je visok 160 cmt, a oko auriole jest nadpis: „Ja sam neoskvrnuto začeće"; rieči same presvete Bogorodice, koje je prigodom prikazanja Bernardici izustila.

Za taj kip izradila je tvrdka „Joch Heindl" u Beču veoma liepu špilju, visoku do blizu 3 mt. a košta 80 for.

Sve novce, koli za kip toli za špilju, sabrala je ljubav spram presvete Bogorodice, sve su dobrovoljni prinesci.

Ti sv. Gospo svim onim, koji u to ime što doprinesoše budi milostiva zagovornica i zaštitnica! M.

(Igranje kola pred crkvom ili nedaleko crkve.) Ima mnogo župa bivše negda krajine, u senjskoj i modruškoj biskupiji, u kojih je zla navika, da puk igra kolo pred crkvom, ili nedaleko crkve. Kad se već hoće mladeži igre, neka igra, obkoljena roditelji i narodom, ali ne i nikako ne oko crkve, jer bi doskora moglo doći do velikih nereda. Kolo u njeke nije zlo, te jer je narodni običaj, moglo bi se donjekle i podnosti. Vidi moju razpravu u Katol. listu br. 4. god. 1880. Nu ako se kolo igra ne na shodnom mjestu, kao što je pred crkvom, ako se pjevaju nečedne pjesme, ako se čuje iz njega neugodno vikanje da ne rečem tulenje, onda se ono ne može i ne smije trpiti; a može se radi nenavisti poroditi svadja, tučnja, te ovu pratiti kletva, napokon u veće blagdane običaj je pucati, pače opazih oko crkve kojekakve nedolikujuće čine, tako, da se pravom moramo bojati kazne božje, jer će osvetiti dom Svoj, kuću molitve. U raznih ciklonih i vijavicah, koje uništuju gradove i mjesta, nije li moć Svemogućega? I sliedeći je razlog dosta važan, zašto bi se kolo imalo zabraniti pred crkvom i nedaleko crkve. Oko crkve pokapani su prije vjernici. A sad unučad njihova

pleše po prahu njihovu! Napokon sabor Tridentinski veli: Ab Ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur, item saeculares omnes actiones, vana atque adeo profana, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant (ordinarii locorum episcopi); ut domus Dei, vere domus orationis esse videatur, ac dici possit (Sessio XXII. de observ. et evit. in celebratione Missae). Pravo je, da državna vlast štiti ovaj zakon katolika. Oglasi narodu, tako zvana publikacija, neka bi se čitali pred općinskim uredom, te bi puk da čuje pošao pred dotičnu sgradu, gdje bi se kašnje moglo razviti kolo, ako se ne namjerava ovaj ples uništiti, a i plesači bili bi pod nadzorom redarstvenim. Što glede župa, u kojih nema obć. ureda? Pravo pripada polit oblasti, da opredieli mjesto, gdje da se čitaju oglasi, i ovdje neka se, ako se već tako želi, igra kolo. Jer ovaj narodni običaj težko je izkoreniti, te i proti zabrani pojedinoga župnika mogli bi igrati, i tako bi više sebi neugodna učinio, no koristio ičemu; i znam, da su njekoji ustajali proti kolu malom ili nikakvom koristi. U koliko znam, svi župnici, s kojimi sam o tom razgovarao, žele, da se zabrani igranje kola pred crkvom; s toga bi i dobro bilo, da zajednički radimo, da stupimo u kolo proti kolu, jer glas pojedinca mogo bi ostati samo glas. Na ruku bit će nam stalno državna vlast. Ovu bo trebamo. Narod razvojačene krajine, prem već nekoliko godina pripojen materi zemlji, ali i danas više se preza sile, nego sluša liepu rieč i sgodnu uputu. Na posao dakle, bilo raznimi podnesci duhovnomu stolu, bilo molbami vis. vladi, da što strože postupa proti nečednostim u crkvi i okolo nje, i to putem naredbe, da ne moramo trčati po sudovih, a danas i krivac ima za se dosta svjedoka. Tako ćemo narod očuvati u dobru, obraniti svetost mjesta, a zajednički postupak bio bi i uslišan u visokih poglavarstva, jer se radi o svetoj i pravednoj stvari, jer drugčije bilo bi veoma težko župniku. —

L. Vidas.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Franjo Vojaković, nadarbenik prvostolne crkve, postao je župnikom kod sv. Ivana u Novoj Vesi u Zagrebu; g. Stjepan Petričevac, dosadanji upravitelj župe u Velikom Trgovišću, dobio je kanoničku investituru za istu župu. — Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: Gjuro Baranašić iz Pakraca u Gradinu; Ivan Mličević iz Sladojevaca u Požegu; Ivan Bočkaj iz Gjurgjevca u Pakrac; Krešimir Derkos iz Požege u Bistru.

— (*† Umro je*) dne 27. o. mj. Ferdo Domanković namjestni podarhidjakon i župnik u Lipovljanih. — U samostanu Franjevačkom u Zagrebu umro je istoga dana Marcel Meolic, klerik Franjevac, bogoslov I. g. R. i. p.

(† Pavao Budinšćak), klerik nadbiskupije zagrebačke, bogoslov IV. godine, rodom iz Malunja kraj sv. Jane, preminuo je dne 28. lipnja u 7 sati na večer.

Mladić rijedke ozbiljnosti i razboritosti, klerik uzorna vladanja, pobožan i poslušan pitomac i odličan djak ostavio je ovaj svijet i preselio se u viječnost. Kao što je u životu bio svima u sjemeništu na uzor, tako mu je i smrt bila blažena. Svoju težku bolest, koja je bila tim teža i neugodnija, što je došla nenadano i upravo tri tjedna prije redjenja, podnosio je strpljivo i posvema odano u volju Božju. Tu je svoju odanost zasvjedočivao osobito u zadnjim časovima svoga života, koje je sproveo neprestano uzdišući za Isusom, Marijom i Josipom, u kojih ruke preporučivaše svoju dušu. Razpelo držeći u drhćućim rukama i pritiskujući ga na slaba svoja prsa, dižao je oči neprestano uprte gore k nebu i kao da vidi Gospodina, gdje mu u susret dolazi, zvao ga je sladkim njegovim imenom, nasmiješio se njekoliko puta usred usdisaja i molio ga očitom i vanrednom skrušenošću za oprošćenje, jer da nije bio onakav, kakav želi sada da je bio, sve dok mu nije prestao dah. Prisutnim roditeljima, koji ako i jesu bili ucviljeni, ali ipak ostadoše puni utjehe videći ovakovu mirnu i blagu smrt, davaše nauke, da budu pravi i dobri kršćani, odani u volju Božju, miroljubivi naprama svojim bližnjima, a naročito ih opominjaše neka se ne žaloste odviše, što umire u cvijetu mladosti svoje.

Klericima pako zahvaljivaše se za molitve i opominjaše ih, da vrše disciplinu zavoda i da budu poslušni svojim poglavarima. Sprovod mu je danas u 5 sati po podne, R. i. p.

Rim. (Imenovanje biskupâ za Albaniju.) Kako se iz dobro upućena vrela čuje, vode se dogovori medju Sv. Stolicom i Turskim sultanom o popunjenju nekojih biskupskih stolica u Albaniji. Te dogovore vodi patrijarka Ciliški Azarian, koji od kako je pod Pijom IX. potvrdjeno sjedinjenje patrijarkalne i primacijalne stolice rezidira u Carigradu. Azariana visoko štuje sultan i u dobrih je odnošajih sa sadašnjim velikim vezirom. Sultan ište od Sv. Stolice, da se biskupi u Albaniji imenuju na njegov priedlog i hoće time da zapriečí umješavanje Austrije Vlada austrijska posjeduje neku vrstu pokroviteljstva nad katolici u Albaniji. Osobito kaže se, da sultan zahtieva, da se za nove biskupe imenuju turski podanici.

Brazilija. (Jedinstvo države i crkve.) Kako po listovnih viestih doznaje „Univers“ iz Ria de Janeiro, počinje se u komori i kod vlade pojavljivati jaka struja za povratak k jedinstvu države s crkvom. Ovaj pokret stoji u savezu s vjerskim očitovanjem, koje je dano prigodom pomirne procesije, što je obavljena u ulicah Ria, kao javna odprošnja za pogrdu nanešenu križu time, što je polupan u sudnici. Podpredsjednik republike, Florijan Peixoto, podpomaže tu struju, pošto on kod svake zgode radi crkvi u prilog. Time on sliedi onaj pravac, kojim je stupao i njegov predšastnik maršal Deodoro de Fonseca. Potaknut po svom ministru, baronu Luceni, Fonseca je već u novembru prošle godine odlučio povratak države k jedinstvu s crkvom kao jedan od prvih čina druge diktature. U Riu spominje se već osoba, koja ima eventualno biti odredjena, da podje u Rim i da se dogovori sa Sv. Stolicom o sklopu konkordata.

Pravilo svjetovnoga trećega reda sv. Franje. Preveo i dodao njekoja razjašnjenja O. Franjo Rengjeo, Franjevac države sv. Ladislava Kr. S dopuštenjem nadbiskupske duhovne oblasti u Zagrebu i poglavarstva reda. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare. 1892. Dobiva se kod predstojništva oo. Franjevaca u Zagrebu za 20 nov. Knjižica je liepa i ukusna, i mi ju toplo preporučamo.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 27. U Zagrebu, 7. srpnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Mora li pokornik znati za reservaciju, da njegov grieh bude pridržan?

U jednom svećeničkom družtvu zapodjelo se vrlo znamenito i praktično pitanje: mora li naime pokornik znati za reservaciju, da njegov grieh bude pridržan. Neki svećenici branijahu mnienje, da pokornik *pada* pod reservaciju, makar i ne znao za nju; dočim drugi tvrdiše protivno, t. j. da pokornik *ne počinja* pridržanoga grieha, ako nije znao, da je taj grieh pridržan. Sad se jedan od tih svećenika obratio na mene, ne bi li ja o toj priepornoj stvari rekao svoju u „Kat. listu", što evo rado i činim.

Ako je s griehom spojena censura papi pridržana, da se u pokornika zahtieva znanje censure, ako će pasti u pridržan grieh, o tom nema dvojbe; u tom se slažu svi bogoslovi. A to je za to, jer se izravno pridržaje censura a grieh tek neizravno zbog censure, tako da tko ne pada u censuru, ne pada ni u pridržan grieh. Da pako tko u obće padne u censuru, zahtieva se, da bude oporan (contumax); nitko pako ne može biti oporan, komu je zakon nepoznat. Tako n. p. dvobojnici su ipso facto izobćeni; nu ako onaj, koji je dvoboj počinio, nije znao za tu kazan, može ga svaki izpovjednik odriešiti. Po tom ne slažem se s piscem članka „Cause célèbre", koji je u „Kat. listu" od g. 1885. u br. 9. i 12. tvrdio, da su dvobojnici i onda izobćeni, ako i nisu znali za tu kazan, pa makar spomenuti pisac razlikovao inter forum internum et externum. Bonifacij VIII. veli u obće: „*Ligari nolumus ignorantes.*" Cap. 2, de Constit. (I. 2.) in Sexto.

Nije li grieh spojen s censurom, kakvi su obično griesi biskupom pridržani, tada, vele neki bogoslovi, da neznanje reservacije izpričaje pokornika od pridržanja, dočim drugi to nieču. Prvo mnienje zastupaju Gury i Ballerini Isusovci, te se za svoju nauku pozivaju na više starijih bogoslova, kao Salmaticenses, Luga, Sancheza, Sporera, Dianu i t. d. Nu drugi (noviji) auktori sa sv. Alfonsom Liguorijem na čelu ne slažu se s tim mnienjem, te kažu, da neznanje reservacije pokornika od iste ne izpričaje. Što o tom vele Gury i Ballerini te auktori, što ih oni za svoje mnienje navode, izporedi njihov Compendium Theologiae Moralis tom. II. n. 571.[1]) Ja ću ovdje navesti samo nekoje od onih auktora, koji brane drugo mnienje, jer koliko mi je poznato, dosele ih još nitko nije ni barem donekle pokupio.

Počnimo dakle sa sv. **Alfonsom**. Taj svetac veli: „An ignorantes invincibiliter reservationem excusentur ab incurrendis casibus etiam ab episcopo reservatis? Tertia sententia communior, cui subscribo, universe *negat*, *posse absolvi ignorantes reservationem*. Ratio, quia reservatio non est quidem poena respiciens poenitentes, sed restrictio jurisdictionis respiciens confessarios, et de hoc non videtur dubitandum." Dokazuje pako to sv. Alfonso ne samo iz svrhe reservacije, koja se *izravno tiče izpovjednika* a ne pokornika, već i iz rieči sabora tridentinskoga (sess. 14. c. 7. de poenit.), te zaključuje: „*Cum ergo in ignorantibus non cesset adaequate finis reservationis, reservatio non cessat.*" (Theol. Mor. l. 6. n. 581.) Tako uče: **Ambrosij Stapf**: „Reservationibus episcopi etiam illi *implicantur*, qui easdem ignoraverunt, utpote cum finis, quem reservatio (sc. medicinalis) intendit, semper locum habeat" (Theol. Mor. t. IV. p. 235.); **Scavini**[2]):

---

[1]) Nego u regensburžkom izdanju Gury-eve Moralke i „Casusa conscientiae" se taj njegov nauk izpravlja prema drugomu mnienju.

[2]) Ovomu je piscu Pio IX. 7. travnja 1847. čestitao i pohvalio ga: „quod nihil antiquius habuerit, quam salutares sanctissimi ac doctissimi viri Alfonsi Mariae de Liguori doctrinas magis magisque propagare, iisque ecclesiasticae praesertim

„Sententia, cui subscribimus communior imo communissima *negat absolvi posse* ignorantes reservationem“ (Theol. Mor. t. III. n. 433.); **Gousset**: „L' opinion particulière d' un auteur, quelque grave qu' il soit, si elle est contraire à la pratique générale, à l' enseignement des canonistes, ne suffit pa généralment pour faire naître le dout, ni par consequent pour valider l' absolution d' un cas réserve. Nous ajouterons que le réserve peut avoir lieu, *quoique ignorée* du poenitent“ (Théol. Mor. t. II. n. 492.); **Varceno**: „*Ignorantia etiam invincibilis non excusat a reservatione*. . . Quare non est audienda sententia eorum, qui contrarium docent. Nam quamvis plures Theologi eam probabilem agnoscant, nihilominus usus et praxis communis Ecclesiae semper tenuit nostram sententiam, haud curando probabilitatem contrariae opinionis“ (Comp. Theol. Mor. p. 744.); **Berengo**: „*Ignorantia* reservationis ex parte poenitentis *nihil valet in commodum confessarii*“ (Enchiridion parochorum p. 172.); **Müller**: „Si casus sint episcopales et sine censura *ignorantia certissime non excusat a reservatione*“ (Theol. Mor. t. III. p. 322.); **Hayker**: Die bischöflichen Reservatfälle äussern ihre Wirksamkeit *auch gegen die Unwissenden*“ (Praktische Anleitung zur Seelsorge S. 370.); **Gassner**: „Die reservatio peccatorum bezieht sich unmittelbar auf den Confessarius, dessen jurisdictio dadurch beschränkt wird — mittelbar auf den Pönitenten. Es ist dacher gleichgiltig, *ob der Pönitent wusste, dass die Sünde reservirt sei oder nicht*“ (Handbuch der Pastoral B. II. S. 365.)[1]; **Benger**: „Bei den bischöflichen Reservaten wird zuerst und vorzüglich der Casus reservirt: diese Reservation *tritt somit auch bei dem unverschuldeter Unwissenheit ein*“ (Pastoraltheologie B. III. S. 427.); **Kerschbaumer**: „*Es bedarf keiner Kenntniss* der Reservation, um derselben zu verfallen“ (Lehrbuch der kath. Pastoral S. 213.); **Ricker**: „Hätte der Pönitent *auch nicht gewusst*, dass die Sünde reservirt ist, dürfte er nicht absolvirt werden“ (Leitfaden der Pastoral-Theologie II. Auf. S. 310.); **Schneider**, Isusovac: „Ignorantia legis vel decreti reservantis *non excusat* a reservatione peccati; reservatio enim est restrictio jurisdictionis et approbationis confessarii, quem immediate afficit; ergo sive poenitens habuerit notitiam reservationis, sive non habuerit, potestas sacerdotis manet restricta; ignorantia vero poenitentis quaecumque illa sit, non potest eidem restituere jurisdictionem ademptam“ (Manuale sacerdotum edit. IV. p. 395.); **Kovàch**: „Q. Incurrit ne reservationem poenitens committendo crimen, quod reservatum esse *ignorat*? R. *Incurrit*, quia intentio reservantis est, ut homines a gravioribus criminibus deterreantur“ (Manuale parochorum p. 210.); **Tappehorn**: „Bei den bischöflichen Reservaten *befreit die Unwissenheit nicht* von der Reservation“ (Anleitung zur Verwaltung des Busssakramentes S. 141.); **Mach**, Isusovac: „Un semplice confessore *non potrà absolvere* il penitente dai reservati al Vescovo, *per quanto si scusi coll' ignoranza*, perchè censura afficit poenitentem, reservatio confessarium“ (Tesoro del sacerdote t. II. p. 269.)[1]; **Lehmkuhl**, Isusovac: „Posse praelatos peccata subditorum ita reservare, ut comprehendantur etiam ea, quae *ab ignorante* reservationem perpetrentur, indubium est, ac propterea *reservationem manere etsi peccatum cum ignorantia reservationis fiat*“ (Theol. Mor. t. II. n. 407.); **Zupančič**: „Ako je pregreha zarad greha samega prideržana (n. p. pri škofovskih reservati), takrat k prideržanju *ni treba, da bi grešnik vedel* za prideržaj, kajti prideržanje je v tem da navadni spovednik nima oblasti odvezo dajati od zadevnega hudodelstva, nevednost grešnikova o prideržanji pa mu take oblasti ne more dati“ (Duhovno pastirstvo str. 593.) Tako uče i mnogi drugi, pa i naš **Antun Kadčić** u svom Bogoslovju diloredno m na str. 266.[2])

Kako je dakle vidjeti ovo potonje mnienje zastupaju malo ne svi noviji auktori, i to raznih narodnosti, kao Niemci, Talijani, Francuzi, Magjari i Slavjani. Medju njima imade i biskupa, koji bi najlakše mogli reći, da neznanje reservacije pokornika od iste izpričaje, pošto je to njihova stvar, pa ipak i oni tvrde protivno. Većina pako su to profesori bogoslovja, koji tako uče svoje učenike. Po njihovim knjigama predaje se takodjer s veće strane i danas bogoslovje u mnogim sveučilištima i drugim bogoslovskim zavodima, a to je najbolji dokaz, da u praksi vlada obćenitiji običaj, da neznanje pokornikovo *ne izpričaje* od reservacije. Da pako do *običaja* u tom drži i sam Gury i Ballerini, može se svatko osvjedočiti iz njihove Moralke n. n. mj. Što pako o takvom običaju kaže S u a r e z, vriedno je da se navedu njegove rieči: „Consuetudo — veli on — non solum potest quodammodo *auferre* jurisdictionem, quatenus sc.

juventutis animos imbuere.“ Kad sam ja bio u Rimu od svakoga se svećenika zahtievalo, da po Scaviniu odgovara na izpitu za jurisdikciju.

[1]) Ovo je djelo odobreno odnosno preporučeno od 35 Ordinarijata pa i zagrebačkoga.

[1]) Ovo djelo odobrio je zbor za sv. obrede 27. lipnja 1864.

[2]) Antun Kadčić bio je pitomac kolegija de propaganda fide, kašnje biskup trogirski a napokon nadbiskup spljetski.

indicet Superioris tacitam voluntatem: unde dicunt *aliqua peccata consuetudine esse reservata.*" (De poenit. d. 27. sect. 3. n. 2)

Sad da rečem ja svoju o tom prieporηom pitanju. Premda u obće u takvih slučajevih sliedim uviek i manje sigurno mnienje, samo ako je probabilno, to se ipak ne žacam izpovjediti, da se u upitnom predmetu ne mogu sprijateljiti s prvim mnienjem, pa s toga sliedim i preporučam svojim učenikom drugo mnienje kao sigurnije, i to s ovih razloga:

1. Što osim tolikih bogoslova imadem za sebe sv. Alfonsa Liguorija. O njem pako izrazio se Grgur XVI. preko sv. penitencijarije 5. srpnja 1831., da mnienja sv. Alfonsa *može svaki profesor sliediti i izpoviedati* (sequi et profiteri), i da se izpovjednik, koji u izpovjedaonici sliedi sva mnienja sv. Alfonsa, *ne smije uznemirivati* (non esse inquietandum), makar i ne uvidjao razloga, na kojih se ista temelje, poduprt jedino time, „quod in ejus operibus nihil censura dignum repertum est", kako to preko zbora za sv. obrede odluči Pio VII. 18. svibnja 1803. Tko dakle sliedi sv. Alfonsa, dok rimska stolica protivno ne odluči, taj *sigurno* dobro radi.

2. Što za izvjestno znadem, da se i mnogi biskupi odlučno protive prvomu mnienju. Nekoji su biskupi dapače i izrično zabranili običnim izpovjednikom odriešivati pokornike od reservata, makar ovi i ne znali za reservaciju. Tako je n. p. presv. g. Juraj Posilović, biskup senjski i modruški, naložio, da se za ravnanje izpovjednikom u diecesanskom direktoriju, gdje se navadjaju casus reservati, izrično dodadu ove rieči: „*Ignorantia non excusat.*" Biskupi su pako najvjerodostojni tumači svojih zakona, pa makar bilo to tumačenje i tegotnije po izpovjednike.

3. Što držim, da drugo mnienje više odgovara nauci sabora tridentinskoga. Sabor tridentinski naime govoreć o pridržanih griesih ovako veli: „Quoniam igitur natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus haec confirmat, *nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina non a quibusvis, *sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur*, unde merito Pontifices maximi pro suprema potestate sibi in ecclesia universa tradita causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum esset, quando omnia, quae a Deo sunt, quin hoc idem episcopis omnibus in sua cuique dioecesi, in aedificationem tamen, non in destructionem liceat pro illis in subditos tradita *supra reliquos inferiores sacerdotes* auctoritate, praesertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinae auctoritati non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt; *extra quem articulum sacerdotes quum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant.*" (Sess. 14. c. 7. de poenit.) I opet: „Si quis dixerit, episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, *atque ideo casuum reservationem non prohibere, quo minus sacerdos a reservatis vere absolvat: anathema sit.*" (L. c. can. 11.)

4. Što sam za tu stvar naročito pitao i neke misionare pa i Isusovce, koji se mnogo bave izpoviedanjem, te su svoje bogoslovske nauke svršili u isusovačkim zavodima, da čujem i njihov sud o tom, pak se osvjedočih, da i oni brane i sliede drugo mnienje.

Nego ako bi koji biskup *odredio*, da neznanje pokornikovo izpričaje od reservacije, kao što je n. p. odredjeno u nadbiskupiji vrhbosanskoj (izp. Srce Isusovo 1882. str. 14.), ili bi se *s njegovim znanjem* tako učilo (n. p. u sjemeništu), i on se tomu ne bi protivio, da bi tada u dotičnoj biskupiji takvo neznanje izpričalo od reservacije, po sebi se razumieva, pošto svaki biskup može po volji tumačiti svoje reservate, i ovlastiti u tom svoje svećenike, kako ga je volja.[1])

Zaključujem dakle sa Lemkuhlom: „Nisi *positiva* ratione probetur, Episcopum consentire opinioni dicentium, reservationem ab ignorante non incurri, dicendus est episcopus ea ratione casus sibi reservasse, sicuti communiter a theologis et confessariis intelligebatur. At ut recentioris temporis libri, a s. Alphonso et deinceps, testantur, usque ad recentiorem controversiam erat diuturna et universalis persuasio *reservationem sic intelligi, ut etiam incurreretur ab ignorante.* Ergo ita etiam legislator ipse legem suam intellexisse censendus est." (Theol. Mor. l. c.)

---

[1]) To isto valja i o nedoraslosti. Izp. moje Katoličko pastirsko bogoslovje sv. II. str. 281.

*

Nu budući da je i prvo mnienje po svjedočanstvu i samoga sv. Alfonsa (l. c.) takodjer probabilno, to se ja ne bih usudio, pa ni u istoj izpovjedaonici, odsuditi one, koji bi to mnienje s osvjedočenjem sliedili, te ne bi htjeli od njega odustati, držeći ga jednako probabilnim. Učeni biskup Bouvier veli u obće: „Constat igitur licitum esse probabilismum B. Alphonsi de Ligorio rationibus impugnare sicut omnem propositionem disputationibus hominum relictam, sed a nemine damnari posse ut erroneum vel periculosum. Unde confessarius exigere non potest: 1. a sacerdote sacramentum poenitentiae juxta principia s. Ligorii exercente, ut suam agendi rationem mutet; 2. nec a quolibet poenitente, ut, in concursu duarum opinionum æque probabilium, tutiorem semper amplectatur, modo persuasum habeat, se in tali concursu opinionem minus tutam sequi posse; 3. a fortiori poenitentem opinioni verae controversae bona fide adhaerentem, de opposita non cogitantem, exhortari quidem posse ad partem tutiorem, si praevideat sua consilia ei profutura esse: at injuste absolutionem ei denegaret, quia non habet jus gravia imponendi onera sine certo fundamento. Unusquisque tutiorem partem in eo casu pro se eligens optime agit; verum nullus hanc praxim tanquam de obligatione aliis praescribere potest." (Institutiones theologicae, tract. de Conscient. cap. IV. art. a.) Svakako bi ipak najbolje bilo, kad bi svi izpovjednici, kako to isti Bouvier (n. n. mj.) liepo kaže, jednako postupali u izpovjedaonici sliedeći dakako obćenitiju praksu.

Držim, da sam, budući uprošen, bio dužan odgovoriti na to zamašno pitanje po svom uvjerenju. Dr. M. Štiglić.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 22.

Nauka onim, koji zdvajaju o božjem milosrdju.

Doslele govorio sam o grozoti i strahoti grieha. Onaj, koj si je sviestan tolikih grieha, mogao bi pomisliti, hoće li mu se Bog smilovati i oprostiti njegove griehe, ili bi pače mogao zdvojiti o božjem milosrdju. Za to ću o tom reći njekoliko rieči. Bilo bi doduše dosta prijašnje paragrafe pročitati i dobro ih promozgati. Koje se božanske osobe bojite? Možda Boga Otca, koj je dozvolio, da se njegov jedinorodjeni Sin izloži najvećem poniženju, najgroznijim mukam, da spasi vaše duše? Možda se bojite Boga Sina, koj je dragovoljno trpio strašnu i sramotnu smrt, da vas spasi od vječnog prokletstva? Možda se bojite Boga Duha Svetoga, koj je toliko doprineo velikomu djelu vašega spasa, koj je sašao na Apostole u obilju milosti i koj uviek dieli velike svoje milosti svećenikom, da im uspije spas vaših duša?

Jer ste grješnik, a možda i veliki grješnik, ne smijete za to zdvojiti o božjemu milosrdju: pače ja se usudjujem reći, čim ste veći grješnik, tim ste više zavriedili božje milosrdje: „*abyssus abyssum invocat*": *jedan ponor izazivlje drugi ponor.* Vi ste ponor opačine, a Bog je ponor bezkranjog milosrdja. Vi ste dakle osoba, na kojoj će se pokazati njegovo milosrdje. Gdje se vidi ljepše božje milosrdje, nego na Magdaleni, javnoj grješnici? na onom razbojniku na križu? na Petru, koj je trostrukom prisegom zatajio svog božanskog Učitelja? na Saulu, koj je odlučio pohvatati sve kršćane? Uzrok, da nije zadobio milosrdje izdajica Juda, jest, jer je on sam tvrdokorno odbio milosrdje. Ta Isus je tolikoputa nastojao, da ga odvrati od njegovog svetogrdnog izdajstva! Kad mu je prao noge, rekao mu je, da znade za njegovu nakanu; nije ga imenovao, da ga ne osramoti; još mu je jasnije rekao kod zadnje večere. On mu daje svoje sveto tielo za hranu i svoju svetu krv za napitak kao i ostalim Apostolom, prem je bio toga nevriedan. Kad je Juda došao na maslinsko brdo, da ga uhvati, polazi mu prijazno u susret i veli mu „*prijatelj.*" Dao se je od Jude poljubiti. On učini ondje pred Judom dva čuda; na njegove naime rieči „*ego sum*", *ja sam*, padoše ničice bezbožni vojnici, te opet ustadoše na njegovu jednu rieč, „*surgite*", *ustajte*; tu izlieči takodjer Malkovo uho: a tim mu je htio pokazati svoju dobrotu i milosrdje i prema onim istim, koji su tražili njegovu smrt. Je li mogao više učiniti, da ga obrati? Zar nije sve učinio, samo da začuje iz njegovih usta iskreno, „*peccavi*", *sagriešio sam*, i da mu odmah oprosti? Juda je napokon izrekao ovu rieč, ali u zdvojnosti, pred onimi bezbožnimi svećenici, koji su mu izplatili 30 srebrnjaka, za koje je izdao Isusa. Da je to rekao Isusu skrušeno i ponizno, o, kako bi mu rado Isus oprostio, kako bi se On veselio, da je našao izgubljenu ovcu!

A vi dvojite, hoće li vam Isus oprostiti! Vjerujete li sv. pismu? Vjerujete li sv. Evangjelju? Vjerujete li obećanju božjem? Ta u sv. pismu naći ćete veoma mnogo najsvečanijih obećanja, da će vam Bog rado i uviek oprostiti, kad se skrušeno i pokorno k njemu obratite, a sv. Evangjelje je puno najjasnijih slika i izraza, koji to dokazuju. A što drugo i znači priča o dobrom pastiru i izgubljenoj ovci? Je li mogao jasnije reći, nego kad veli, da je došao na ovaj sviet, da zove k sebi grješnike, a ne pravednike? i da će u nebu biti veće veselje nad jednim obraćenim grješnikom, nego nad 99 pravednika? A što je napokon rekao na križu? Kad se je borio sa smrću slomljen užasnimi mukami, sabire sve sile, da još progovori. A što? „*Otče*", moli svoga božanskoga Otca, „*Otče, oprosti mojim mučiteljem*", (a takovi

su svi grješnici), i kao da tim još nije zadovoljan, izpričava ih te veli: „*Pater, ignosce illis, non enim sciunt, quid faciunt*“: *Otče, oprosti im, jer ne znadu što čine.* Evo vam dokaz, da mu je Bog molitvu uslišao. Jedan razbojnik, koj je bio s njim razpet, skrušio se i pokajao, a Isus ne samo da mu oprašta, već mu i veli: „*hodie mecum eris in paradiso*“: *danas ćeš sa mnom biti u raju.*

Da ste ne znam kako težko sagriešili, *možete, pače morate se ufati, da će vam Bog oprostiti griehe.* Vjera vas uči, da ćete dobiti oproštenje, ako se skrušeno kajete za griehe i ako čvrsto odlučite više ne griešiti. To je živa istina, kao što je istinito i sv. pismo i svaka rieč božja. Na posao dakle: o vami ovisi, hoće li vam se Bog smilovati: milost božja će vam pomoći. Valjana izpovied lieči i briše sve griehe.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanska groblja i pogrebi.

Priredio *St. Sušnik.*

Svi narodi ne samo prosvietljeni, nego i na pô divlji na svih stranah kruglje zemaljske sahranjivali su vjerskom počasti svoje mrtve. A kako oni dodjoše do tog čašćenja? Zar bi se dalo vjerovati, da bi Egipćani, Grci, Rimljani, pa i isti Židovi, toj šačici zemlje izkazivali toliku čast? Gotovo, da su to bila praznovjerja, kumirske presude, nu u obće nisu tu štovali materijalno truplo. Taj toli razgranjeni običaj, morao je doskora, da bude nječim uzvišenijim i plemenitijim podvezan. Driemala je u krilu čovječanstva maglena, ali sigurna slutnja, da u tom tielu, što ga pokopaju ili sažižu, mora biti nješto, što s njime zajedno ne umire, nego što drži svezu sa živimi; a to je bio tračak vjere u neumrlost duše. Pjesnici i stari filozofi znadu ovdje ondje dirnuti u te žice. Malo pred dolazak Krista Gospodina i za vrieme njegova boravka na zemlji uhvatila se njekakova tjeskoba i nesigurnost dušâ, a ljudi žudeć oteti se dvojbi, dadoše se u šake vračem i čarobnikom, ponajpače u Egiptu, gdje su kano dozivali iz grobova duhove umrlih, da se tako vidi, kako i oni po smrti živu. Kada je pala vjera u obožavane do tada kumire, a ničim se nije nadomjestila, ostavi iza sebe silnu prazninu. Te maglušaste utiske, te nesigurne slutnje zamračiše i bolje kumirskim bludnjama i praznovjerjem. Tekar je kršćanska nauka odkrila svu istinu, razsvietlila pameti, pokopala dvojbe, utaložila srca, te ih uzdignula iz ove jadne doline ća gore do nebesa. Objava je istom dala čovjeku, da upozna Boga, samoga sebe, odnošaj svoj prema Stvoritelju, prema sebi ravnim bićem, svoje posljednje odredjenje i pravo znamenovanje smrti.

Nije tu više bilo domišljanja, dvojba, mračnih slutnja, tu se je razdanilo svjetlo, zavladala sigurnost i nada u život vječni. Ta istina uciepila je u duše i srca vjernika Kristovih više i uznositije pobude, da misle i mole za one, što se preseliše na vječnost, a *pogrebnim* obredom vjerskim usadila je jezgru i značenje, česa pogani nisu poznavali.

Osvjedočenje o visokom dostojanstvu čovjeka, o njegovoj duši spojenoj s tielom, moralo je uplivati na vjernike, te su izkazivali tielu njeku čast, njeko poštovanje. Tá mrtvi oni ostanci nisu bili drugo nego stan, što više, orudje neumrle duše, stvorene na sliku i priliku Božju; bili su stanom Duha svetoga, bili su polugom posvećenja te duše po primanju sv. Sakramenata. Makar su indi mrtvi ostanci tek prah, ipak su obzirom na dostojanstvo svoga stanovnika, obzirom na nadnaravne milosti što po njih prelaze na samoga toga stanovnika, vriedni da ih se dostojno sahrani.

Tako se razjašnjuju svečani *vjerski obredi*, čime sv. mati crkva počašćuje ukop mrtvih. Katolička nauka imade ih još i više. Svaki kršćanin znade, da smrt ne može pretrgnuti svih vezila, što spajaju njezinu žrtvu s cielom obitelji odkupljenih. Tá svi skupa sačinjavaju jedno tielo u Kristu Gospodinu. Svi oni, što preminuše s ovoga svieta i sretno dobrodiše do luke spasa ter s Bogom kraljuju, to je crkva *slavna*, ti svi, zar da su prekinuli sve spone s nama i mi s njima? U vjerovanju apoštolskom velimo, da vjerujemo „u obćinstvo svetih.“ Po tome nije smrt prekinula vezova ljubavi, što ih spajaju s onima, koji vjeruju u Isukrsta. Sami za sebe netrebaju više ništa, pa za to govore kod Boga za nas, koji u boju i opasnosti za njima hrlimo; mi opeta zazivajuć ih u pomoć, prosimo, da mole za nas Boga, kojega oni već gledaju. Bili su oni te bitke, što ih i mi bijemo, pa bi bilo i nemoguće, da nam oni svoju pomoć uzkrate. Svakolika crkva vojujuća na zemlji zove ih na pomoć i izkazuje im dužnu čast na blagdan Sviju Svetih. Nu nije sve što pomrješe zapala vječna sreća; mnogo njih mora mukama odplaćivati dug pravednosti Božjoj u čistilištu, a to je crkva *od patnje* (trpeća). Ovi opeta trebaju naše pomoći, a mi možemo još za ovog života molitvom i dobrimi djeli nješto im izraditi i muke prikratiti. Zato sva crkva vojujuća sklada žrtve i molitve na dušni dan za braću u čistilištu. Sve tri crkve: slavna, trpeća i vojujuća, grûde jednu cielost, jednu obitelj Kristovu, sjedinjenu divnim vezom vjere, ufanja i ljubavi.

Ne manjka eto kršćaninu pregršti uznositih i krepkih pobuda vjerskih, da okrasi mrtve ostanke braće svoje dostojnom vjerskom počasti. Ali po nad svega uzdiže se vjera „u tiela uskrsnuće.“ Osvjedočenje kršćana, da će to „smrtno preobući se u neumrlo“, te promienjeno živiti na vieke, gotovo je podvostručilo nastojanje i čast oko mrtvih tjelesa. To im je bilo sjeme, usjev, iz kojega će drugo promienjeno tielo izklijati. Ele gledom na to buduće, uduhovljeno tielo, zaslužuje i sadanje pokvareno, kano sjeme, svake časti i štovanja. Odatle ćeš lako razumjeti, zašto su kršćani smatrali tjelesa svoje braće nječim u što se nesmije dirati, nje-

kom svetosti, a pogreb činom strogo vjerskim te pedalj zemlje, gdje ga ukopaše, upravo svetim. Žalibože ovo se kod današnjih kršćana nemože svagdje reći. Znadem, jer sam svojima očima vidio, gdje su groblja razgradjena i ograde polomljene, križevi obataljeni; a što je najužasnije, tupost i blezgavost seoskih čobana i govedara dotle dosiže, da stokom i blagom grobove popasuju, ruju i pogane. Ima toga jada i u gornjoj i u ovoj Hrvatskoj. I tu nam je još mnogima velika briga za vratom, dok neuku svjetinu uputimo: što je groblje, a što mrtvi u groblju, — da su to sveta mjesta, svete stvari. —

Dá, to su bila i treba da budu groblja kršćanska. Što su ih odstranili i izključili iz buke svakdanjeg života, te ih smatrali svetimi mjesti, to je radila vjera u objavljene istine, u neumrlost duše, u jedinstvo svih vjernika, živih i pokojnih, u uskrsnuće tiela. To su mjesta gdje sahranjena tjelesa valja da čekaju veliki čas. Poradi toga zvali su ih mjestom počinka, sna (coemeteria, dormitoria), od kuda će jednoć na glas Sina božjega ustati i preobući se u novo neumrlo tielo.

Kano što je crkva, to jest hram, tako je i groblje mjesto sveto ne samo obzirom na značenje, što mu ga dogmata vjere podaju, nego izim toga i s razloga, što su se tu vjernici sakupljali i još se danas sakupljaju, da se skupa pomole. Tu su živi svjedoci katakombe, gdje su se prvi kršćani ne samo sakrivali pred krvnimi progonitelji, nego okraj toga sahranjivali mrtve ostanke svojih mučenika i priznanika i na njihovih grobovih doprinašali najsvetiju žrtvu. Mjesto zajedničke pobožnosti sraslo je nekako s mjestom počinka mrtvih, ili, crkva se srasla sa grobljem. K crkvi je pripadalo groblje, te je bilo i jest donjekle njezinim dielom. A taj tiesni vez groblja s crkvom nije bio samo časovito djelo nužde, kada su se kršćani pred progonom morali sakrivati, kako se je to na oko pričinjalo; jer su i potlam, kada je već križ pobjedu slavio, a kršćani gradili prekrasne hramove, ipak to radili na grobovih mučenika, a kada njih nije bilo, prenašali bi im kosti iz katakombe na to mjesto. Danas su jošte u žrtvenicih, gdje se čita sv. misa, relikvije svetih mučenika. To je ideja jedinstva crkve vojujuće sa slavnom i trpećom, što se u tom običaju i u toj neprekidnoj predaji najizrazitije očituje, a naravna joj je posljedica vruća želja vjernika, da mogu po smrti počivati pokraj kosti tih prvaka i junaka vjere i ljubavi kršćanske. Odatle su običaji, da su se uredjivala groblja okolo crkve. Kako je bio i jest tiesan taj vez crkve sa grobljem u duhu kršćanskom, dokazuje to crkveni propis, da obezčašćenje (violatio) crkve vuče za sobom obezčašćenje groblja, ako je pripojeno crkvi, i treba se iznova blagosloviti (izmiriti) kano i crkva. Krasna je to i praktična misao, koja tako uzko veže crkvu s grobljem, jer poučava vjernike, kolikogoder puta prolaze grobljem u crkvu, kako je ovaj život kratak, zove ih, da se pokore i življenje poprave, opominje ih, da se pripravljaju za samrtnu uru i da odkinu srce, ako im se je možda previše priliepilo, od vremenitih i prolaznih stvari. Kuda goder okom makneš, zapneš o grob otca ili matere, muža, žene, brata, sestre, dobročinitelja, i zove te na molitvu, koja može lako da sknadi i odplati dug pravdi Božjoj.

(Konac će sliediti.)

Dopis.

Iz požežkog kotara 30. lipnja. *(Rad na nedjelje i blagdane.)* Već se je višekrat kušalo u našem kotaru puk navratiti na to, da krši blagdane, osobito pako dane zavjetne, al puk sam na to nikada pristajati nije htio. Sada pako na jedanput dobili smo od kr. kot. oblasti nalog, da se puk na rad *nedjeljom i velikom svetkovinom sili.* U Chicagu nedadu ni prigodom svjetske izložbe, da nedjeljom makine za pokus rade, da bučnih zabava bude, već grade na izložištu crkve, zovu najglasovitije propovjednike, da tu nedjeljom Božja služba bude, a kod nas u kršćanskoj državi, oblast puku zapovieda, da nedjeljom i velikom svetkovinom radi. Ministarstvo zatvara dućane i pekarije, a naše poglavarstvo nalaže, da se radi. Istina, kiše je i u nas bilo, al se je posao obaviti mogao. Nemarnika uviek bijaše i biti će. Nu neću dalje, da „Katol. list" nezapliene. Ovo pako preko „Kat. lista" javljam preč. kapit. vikarijatu. I vis. kr. zem. vlada nebi takovu naredbu izdati htjela, a da i bude nužde, učinila bi samo dogovorno sa duh. oblasti. A eto što kod nas biva?! Evo te naredbe u prepisu:

Broj 4577. Oglas.

Po obstojećih propisih ima prva trava najposlie do 30. lipnja pokošena biti.

Do sada je nevrieme zadržalo poljske poslove, k tomu imaju se vinogradi modrom galicom proti medljiki prije i poslje cvieta škropiti.

Nu svi ti poslovi nemože i nesmije biti razlogom, da se livade prvi put do 30. lipnja pokose.

Sada treba tjelesnu snagu podvostručiti, te neumorno i po danu i *po noći* (!) raditi, dok se vinogradi obrade, trava pokosi a žetva obavi. Netreba po vašari vremena tratiti, male svetkovine slaviti, a pustiti kukuruz neokopan, *dapače nedjeljom i velikom svetkovinom* po dovršenoj službi božjoj *neka se radi.*

Obć. poglavarstva imaju do 30. lipnja 1892. ovamo sve nemarnike, koji livade pokosili nebi ovoj oblasti prijaviti, *a istodobno javnom dražbom travu najboljem nudiocu prodati (!)* uz uvjet, da ju za tri dana pokositi ima.

Potrebiti broj oglasa sliedi za svestrani proglas.

Kr. kot. oblast.

U Požegi dne 12. lipnja 1892.

Predstojnik
Lukačević v. r.

Od rieči do rieči prepisano.

Što velite na to? — Kr. kot. oblast u Požegi izdala zapovied obć. poglavarstvu, „da svetcem i nedjeljom službene poslove neobavlja“, br. 3629. od 29. svibnja 1892. A sade evo gornje naredbe. Svećenstvo požežkog kotara a na čelu mu preč. g. podarcidjakon će se vis. kr. vladi potužiti.

Viestnik.

Zagreb. (Proslava sv. Ćirila i Metoda.) Prekjučer, na blagdan sv. apostola Cirila i Metoda, služio je u 10 sati u crkvi sv. Katarine presvietli g. prelat, opat i kanonik dr. Franjo Rački svečanu sv. misu, a propovied je držao g. profesor Cvjetko Rubetić, kateketa više realke. Na koru pjevali su članovi družtva „Kolo“ sv. misu. — U grčko-katoličkoj crkvi sv. Ćirila i Metoda proslavljen je taj dan takodjer vrlo svečano.

— († Sestra Ignacija Bernatović.) Jučer u jutro preselila se je u vječnost sestra milosrdnica Ignacija Bernatović, učiteljica na ženskoj učiteljskoj školi. U veliku žalost zavila se srca svih samostanskih učenica, koje su štovale Ignaciju poput majke svoje, jer je ona bila kano duša cielomu zavodu. Nu viest o smrti njezinoj raztužiti će i marne učiteljice diljem naše domovine, koje se zahvalno sjećaju i sa počitanjem i ljubavlju svakom zgodom govore o svojoj predobroj učiteljici Ignaciji. U samostanskih zidinah razvijala se djelatnost njezina, ali uspjeh rada njezina koristio je vanjskom svietu. Bila je uzor-učiteljica, te za sve što je kriepostno i plemenito osobito oduševljena. Lani prigodom tristogodišnjice blažene smrti svetoga Alojzija, kad se je priredjivao Album, koji su izradjivale samostanske učenice, sestra Ignacija bila je, koja je oko toga neumorno radila i svojski se brinula. Sveti Alojzije bio joj zagovornik, a predobri Bog obilni platac! H. K.

— (Primanje u nadbiskupsko sjemenište) biti će ove godine dne 19. srpnja. Oni učenici VI., VII., i VIII. gimnazijalnoga razreda, koji žele biti primljeni medju klerike ove nadbiskupije, imaju svoje na prečastni kapitularni vikarijat upravljene molbenice najkasnije do 18. srpnja poslati ravnateljstvu nadbiskupskoga sjemeništa. Molbenici pako imaju priložiti: 1. krstni list, 2. semestralne svjedočbe sviju razreda više gimnazije ili barem dvaju pošljednjih poljeća. Na sam napokon dan primanja imaju osobno doći u 8 sati u jutro u sgradu nadbiskupskoga sjemeništa u Zagrebu, Kaptol broj 29. I. kat.

— (Darovi.) Presvietli gospodin grof Topolovački Nikola Csömöry Zay poklonio je župnoj crkvi sv. Roka u Kratečkom za podignuće novoga velikoga žrtvenika svotu od 50 forinti. — Prva hrvatska štedionica u Zagrebu darovala je po 30 for. crkvi Bl. Dj. M. u Pazarištu i za popravak crkve u Ladjevcu.

Ugarska. (Odkršćavanje u saboru.) Odkad se je u gornjoj kući magjarskog sabora razpravljalo o takozvanoj židovskoj gradjanskoj ženitbi, nije ta gornja kuća imala toli živahnu i posjećenu sjednicu, kakova bijaše dne 4. t. mj., u kojoj dodje na dnevni red razprava o državnom proračunu za god. 1892. Znalo se unapred, da će tom prilikom medju prvimi, ako ne prvi, govoriti novi primas magjarski, i da će se u ime čitavog biskupskog sbora izjaviti o crkveno-političkih pitanjih Ugarske, napose o pitanju tako zvanog odkršćavanja, koje još svedjer drži duhove u napetosti. — I doista, on odpoče glavnu debatu krasnim govorom, kojeg sadržaj bješe biskupskom sboru u prije par dana držanoj biskupskoj konferenciji priobćen i odobren.

Prihvativ u kratkom uvodu proračun u cielosti i taknuvši se sa nekoliko rieči pitanja o kat. autonomiji te kongrui, o kojih će se za kratko moći obširnije izjaviti, namah predje na pitanje o odkršćavanju, te diljem govora doista liepo dokazuje, kako se nesretni 12. §. 53. z. čl. od god. 1868. te način njegova apliciranja, kako to biva osobito od god. 1875., ne slaže niti sa konfesionalnom ravnopravnosti, niti sa kroz stoljeća izrazivanimi željami i kanoni protestantskimi, niti sa dogmati kat. crkve, niti justitiom distributivnom niti sa pojmom pravog liberalisma. S toga kaže, da se navedeni zakonski članak, po kojem mužka djeca iz mješovite ženitbe imadu sliediti vjeru otčevu, a ženska materinu, te koji je povod tolikoj uzrujanosti, imade ili promieniti, ili — što on predlaže — u tom smislu tumačiti i uporavljati, da §. 12. navedenog 53. čl. nije imperativan, cogens, već samo deklarativan, kako su i mnogi drugi zakoni, t. j. roditelji se ne mogu prisiliti, da si djecu imadu prema tom zakonskom članku odgajati, ako baš ne će; ali smiju odgajati, ako se drugče ne mogu složiti.

To bi bio najnoviji modus vivendi, koji je primas vladi već predložio i za koji zaklinje gornju kuću, da ga prihvati radi nutarnjeg mira, koji je crkvi i državi toliko potreban. Napokon kaže, da je on sve prema svojoj saviesti, kako mu šaptala ljubav prema Bogu, crkvi i domovini pokušao učiniti, da se ovo pitanje mirno na obće zadovoljstvo rieši; ako mu se ni ovaj predlog ne prihvati, on odklanja od sebe odgovornost za sve moguće neugodne posljedice.

Poslie primasa govorio je ministar Csaky, ali ne reče ništa nova. On se tvrdokorno drži zakona i svoje nesretne naredbe, te je još uviek uvjeren, da će se to pitanje moći riešiti jedino uvedenjem civilnih matica. — Vlada će za kratko saboru predložiti odnosnu zakonsku osnovu.

Poslie ministra za bogoštovje progovori biskup velikovaradinski Sehlauch, koji je svojom poznatom govorničkom vještinom podupirao predlog primasov. U svom govoru je medju ostalim jasno pokazao, kako ni uvedenje civilnih matica ne će moći to pitanje riešiti,

premda priznaje državi pravo, da si vodi matice, — ali one, koje obstoje do sada, one su vlastničtvo crkve.

Još su govorili gr. Nikola Mavro Eszterházy, gr. Antun Szécseny, gr. Stjepan Szapáry, gr. Antun Zichy, gr. Antun Sztáray, najugledniji članovi magjarske aristokracije, koji se svi izjaviše u prilog primasovu predlogu, ogradjujuć se proti modernoj svemogućnosti države, koju mnogi toliko ištiču. Tako n. pr. kad Pavao Szontagh, protestanat (?), izjavi, da oni, koji pristaju uz primasa, sve hoće da podrede crkvi, dočim je on nepokolebivo vjeran državi, i da ona rečenica crkve: non possumus, znači toliko, koliko: ne ćemo, — gr. Antun Zichy ga umoli, neka toliko ne ištiče svemogućnost države, jer ima i od nje nešto svetijeg, a to je čovjeku prirodjeno pravo, u koje država ne smije dirati.

Razprava će se nastaviti, te će se po svoj prilici čuti još znamenite izjave o crkveno-političkih prilikah u Ugarskoj.

Crnagora. (Samoubojstvo u Crnojgori.) Samoubojstvo smatralo se je u Crnojgori uviek tako priezirnim, da se je držalo za najveću kukavštinu, što može čovjek počiniti. Starci, koji imaju na hrbtu već skoro čitav viek, ne sjećaju se ni jednoga samoubojstva, a ima ih, koji tvrde, da se što takova nikada nije dogodilo u onih vrletih.

Odatle se tumači uzrujanost, koja se je nedavno dogodila, kako pišu iz Cetinja dne 26. pr. mj., kada je htio neki Ljezar oduzeti si život jednim hitcem iz revolvera.

Ljezar, ranjen, bude odnešen u bolnicu, i odmah što je bio na pokušano samoubojstvo upozoren knez Nikica, podje k njemu u bolnicu i žestoko ga ukori zbog počinjenog djela.

Siromašni ranjenik, moleći za oproštenje, prizna knezu, da su bili dugovi, koji su ga nagnali na skrajnji korak, i da je dobro znao, da je čin njegov oduran. Knez pun smilovanja prema Ljezaru naloži, da se iz njegove privatne blagajne plate svi dugovi za toga biednika.

Dan zatim izadje naredba u ime kneževo, u kojoj se kaže: „da svi oni, koji bi kušali vlastitom rukom uzeti si život, biti će udareni žigom sramote i njihova tjelesa biti će obješena kroz 24 sata na javnosti, jer je nedostojno za svakoga Crnogorca, da se lišava života, nad kojim ne zapovieda nitko do Boga, i koji se može jedino žrtvovati na bojnom polju za obranu domovine.“

Rim. († Kardinal Theodoli.) Dne 25. lipnja noću umro je kardinal-djakon August Theodoli. Sadanji sv. Otac imenovao je u ožujku 1882. svojim majordomusom, a u lipnju 1886. kardinalom.

— (Konsistorij.) Dne 11. srpnja držati će sv. Otac konsistorij, u kojem će prekonizirati biskupe za izpražnjene stolice.

Njemačka. (Katolička skupština u Kölnu.) Dne 29. lipnja obdržavana je u Kölnu katolička skupština, koju je posjetilo 1200 učestnika. Nakon vatrenoga govora zastupnika dra. Liebera, koji je bio pun oštrih izraza proti spletkarenju Bismarckovom i proti njemu izkazanim počastim, bude na priedlog središnjega izbornog odbora stranke centruma prihvaćeno više resolucija, od kojih su najznamenitije sliedeće dvie:

Proti pokušajem bivšega državnoga kancelara, da diskreditira sadašnju državnu vladu u zemlji i u inozemstvu, stavlja se skupština na stranu cara i carstva, kralja i domovine.

Ona izjavljuje, da je territorijalna neovisnost Sv. Stolice neobhodno jamstvo za slobodu vrhovne uprave crkvene, i izriče nadu, da će njemačko carstvo upotrebiti svoj mogući položaj u trojnom savezu, da se bez povrede europejskoga mira poboljša nedostojno i na trajnost posve nesnosljivo stanje apostolske Stolice.

Francezka. (Pismo sv. Otca biskupu u Grenoblu) Sv. Otac upravio je dne 22. lipnja vrlo znamenit i zanimiv list na biskupa u Grenoblu, monsig. Favu Iz toga lista saobćujemo samo ovaj kratki sadržaj: Sv. Otac kori one katolike, koji pod izlikom da se radi o politiki, pokazuju se opornimi proti onom pravcu, što ga je pokazala vrhovna glava crkve. Papa ostaje kod svih svojih predjašnjih odredaba i dodaje: Mi zaista ne težimo za tim, da vodimo politiku; nu kada je politika uzko skopčana sa vjerskim interesima, kao što je to taj čas u Francezkoj, ako itko, a ono je rimski papa pozvan, da odredi držanje, koje je kadro uspješno štititi vjerske interese, jer oni su zadnja svrha svih stvari. Papa preporuča za tim, neka se borba vodi duševnim oružjem, i pozivlje sve čestite ljude, i iste akatolike, da sudjeluju u boju katoličke crkve proti progonstvu sektiraca.

Pripovjedke za puk. Napisao Cvjetko Gruber, župnik u Ladjevcu. Ciena 15 novč. Ovu je knjižicu (str. 63) izdalo društvo „Pučka knjiga.“ Zadar. Nagradjena kamo-tiskarnica Vitaliani. 1892. Ovo je prva godina, što obstoji društvo: Pučka knjiga za ćudorednu i gospodarstvenu prosvjetu naroda. Urednik-tajnik družtveni je pop E. M. Vusio.

Budući da smo već u drugoj polovini godine, zato molimo p. n. gg. predplatnike, koji nam jošte nisu poslali predplate, ili koji štogod duguju za prijašnje godine, da toj svojoj dužnosti što skorije zadovoljiti izvole.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 28. U Zagrebu, 14. srpnja 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O kraljevskom patronatskom pravu, te o onom odnošaju, koji se je na osnovu tog prava razvio medju crkvom i državom u Ugarskoj.

Dr. Lovro Schlauch, biskup veliko-varadinski je kao predsjednik družtva sv. Ladislava na svečanoj skupštini tog družtva držanoj dne 27. t. g. u Velikom Varadinu držao govor, u kojem razpravlja o predmetu u naslovu navedenom, te koji mi niže priobćujemo u doslovnom prevodu s originala, izpustivši uvod, koji se ne tiče predmeta. Obzirom tako na sam predmet, kako na naše prilike te na onaj vez, koji kroz tolika stoljeća veže Hrvatsku s Magjarskom, uslied kojega može se čitav govor protegnuti i na Hrvatsku, mislismo, da ćemo štovanim čitaocem ugoditi, ako im ga priobćimo. Evo ga.

„Ovaj predmet nas katolike vrlo zanima, jer se na njegovu osnovu razvio onaj odnošaj, koji u mnogom pogledu još i danas postoji izmedju crkve i države u Ugarskoj; u njem nalaze tumačenje bezbrojne naredbe, koje se nemogu izvesti niti iz abstraktnih stavaka državnog prava, niti iz pojma državne religije, i to će služiti, po mom mnienju, kao glavni princip u pitanjih, kojih riešenje će budućnost učiniti neizbježivim.

Izabrah taj predmet za ovu priliku to radje, što slavimo sedamstogodišnju spomen dana, kad je naš zaštitnik proglašen svetcem, spomen na onog velikog kralja, koji spojivši našu sv. mater crkvu kat. sa državnim životom magjarskog naroda, učvrsti onaj nutarnji odnošaj, koji kroz stoljeća obstojaše izmedju crkve i države na spas i slavu obiju, i kojega sa zahvalnošću spomenuti se na ovoj sjajnoj skupštini, držim si za dužnost.

Katolička je crkva uviek bila autonomna; svoje pravo samouprave i svoj od države posebni položaj kao neodvisna korporacija, osnovana po našem Gospodinu Isusu Kristu, uviek je obranila i onda, kada je stupila u uži odnošaj sa državom; u svom nutarnjem životu sačuvala je svoju pravnu kompetenciju, kao uvjet svoga obstanka, od koga se ne može odstupiti. S toga je i svoje organe kao naučajuća crkva, svoje biskupe i svećenike ili sama birala, ili ako je putem posebnog ovlašćenja dopuštala, da ih drugi biraju, potvrdu i kanoničku instituciju kao što i podieljivanje jurisdikcije je uviek sebi pridržala. Punoća jurisdikcije jest u Papi kao u zemaljskom namjestniku Krista i vrhovnoj glavi crkve.

Nu s druge strane, odkad kat. crkva postoji, uzprkos svojoj hierarhičkoj organizaciji nikada ne bijaše, pa ma i posredno, bez sudjelovanja svojih svjetovnih vjernika, rado mu puštala mjesto, dapače i tražila ga. — Stupivši sa državom u uži odnošaj, protivila se odciepljenju od države, i samo onda zauzimaše protivno stanovište, kada je pomiešanje pravne kompetencije njoj prietilo pogibelju potištenja.

Tako nasta s jedne strane izmedju naučajuće crkve i izmedju vjernika, a s druge strane izmedju crkve i države stanoviti pravni odnošaj, koji bijaše rodjena majka bezbrojnim uredbam, gdje je težko bilo odieliti pravne kompetencije poradi toga, što su se duhovna i svjetovna, crkvena i državna stanovišta sasvim pomješala. I patronatsko pravo je jedna takova institucija.

Početak svoj ima da zahvali onoj pomoći, koju vjernici svojevoljno pružahu dušobrižnom crkvenom osoblju, kako bi ovo bez materialnih briga, moglo živjeti svomu zvanju.

Nu kašnje, kada je crkva s ovim pomaganjem spojila i stanovita prava, osobito, kad je darovatelju dobročinitelju dozvolila upliv na izbor nadarbenika svećenika: iz toga se razvi

takova pravna uredba, koja je doduše crkvi osjegurala mnogo prednosti, ali joj i prouzročila ne malo briga i gorkosti.

Pravni princip patronatskog prava nalazio je i nalazi još i danas najpregnantniji izraz u tom, što onaj, koji u svrhu osnutka kakovog crkvenog beneficija dade potrebito gradilište, sagradi crkvu, te dovoljno osjegura uzdržavanje nadarbine, onaj imade pravo sgodnu crkvenu osobu crkvenoj oblasti preporučiti, ili kako pravni izraz glasi, odabrati, predstaviti (praesentovati). — Tako praesentovanu osobu, ako joj se canonice ne može prigovoriti, nadležna crkvena oblast imenuje podieljujuć joj kanoničku inštituciju i jurisdikciju. Samo na takav način uveden može se smatrati zakonitim, te u granicah kanona negibivim.

To je bitnost patronatskog prava, koja se ne mienja, ako se to pravo dade i vladaru; ne mienja se, ma se odnosilo na manje ili na veće nadarbine; ne mienja se, ma se nadležnost patronova kretala u užih ili širih granicah; svagdje patronu pripada pravo odabrati, praesentovati crkvenu osobu, dočim canonica institutio pripada crkvenoj oblasti. Crkvena oblast ne može mimoići prava patronova, jer se ova osnivaju na crkvenih zakonih; — obratno patron ne može mimoići sudjelovanje crkve, njezinu potvrdu, njezino pravo, da u nadarbinu koga faktično uvede, jer bi to bilo povreda crkvene jurisdikcije.

Da patronatsko pravo ograničuje slobodno pravo imenovanja, koje crkvi, kao neodvisnom družtvu pripada, budući već po naravi stvari svakomu neodvisnomu družtvu pripada takovo pravo, to se ne da tajiti. Ali upravo zato, kao što se ne mogu dosta procieniti ona dobročinstva, koja crkva uslied ovih plemenitih darovanja uživa, tako se niti podieljena patronatska prava ne mogu i ne smiju na toliko razširiti, da bi s njih imala trpiti crkvena jurisdikcija. I baš stoga, što se nije mislilo na ta dva momenta, nastadoše one žalostne borbe, kojim dade povod prepirka o t. zv. investituri, kad se je najme patronatsko pravo tako tumačilo, kao da bi patron, predavajuć prsten i pastorale crkvenoj osobi, ovoj time ne samo nadarbnu, već i duhovnu jurisdikciju davao, što bi bilo podpuno uništenje crkvene jurisdikcije.

Značaj, narav patronatskog prava je crkvena, ona ima svoj početak u crkvi, — dakle je crkveno pravo. To je već i rimsko pravo priznalo (Nov. Justinian. LVII. cap. 2. Nov. CXXIII. cap. 18. a. 576); takovim ga držahu crkveni sabori; radi tog shvatanja boriše se pape sa njemačkimi carevi, te ne dopustiše takovo tumačenje, koje bi mimoišav crkvu, patronatsko pravo pretvorilo u vladarevo (jus majestaticum) ili državno pravo.

Načela rimskoga prava bijahu kašnje mjerodavna pri stvaranju njemačkih zakona, te njemački vladari ili upravo niesu vršili patronatska prava, ili ako uplivahu na crkvena imenovanja, to se dogadjalo na osnovu posebnih konkordata. To svjedoče ona diplomatička dopisivanja od god. 1808. do najnovijeg vremena izmedju Rima te srednjoevropskih država, o kojima Friedberg razpravlja u svom djelu: „Der Staat und die Bischofswahlen in Deutschland."

Friedberg drži, da su ugovori, sklopljeni glede izbora biskupa, iste naravi, koju imadu medjunarodni ugovori.

Bluntschli, taj osobiti auktoritet na polju državnog prava ne drži patronatska prava za jura majestatica.

Dove pako otvoreno kaže: Teorija obćenitog patronatskog prava vladara jest povreda konstitucionalnog principa kat. crkve, koja se povreda ničim ne da opravdati. („Jene Theorie von einem allgemeinen landesherrlichen Patronatsrechte enthält eine durch Nichts gerechtfertigte Verleitung der katholischen Kirchenverfassung.")

I u Magjarskoj imade se početak kraljevskog vrhovnog patronatskog prava u crkvi tražiti, — narav i značaj su mu cukveni. Nu pošto je ono nerazriešivimi vezi vezano sa kraljevskom krunom i po zakonih crkvenog patronatskog prava, te pošto je ono po tom kroz stoljeća veoma utjecalo na život magjarske kat. crkve, do pravog pojma o tom pravu može se doći samo putem podpunog presudjivanja pravnih odnošaja, koje su stoljeća stvorila.

I pri tom presudjivanju valja izbjeći dvojemu. Prvo je, da se državni interesi ne ističu na toliko, da bi vriedjali crkvenu narav previšnjeg patronatskog prava; a drugo je, da se uz uporavu pravila juris communis uviek imade obzir na njegovu posebnu narav, i posebni magjarski javnopravni značaj.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanska groblja i pogrebi.

Priredio *St. Sušnik.*

(Konac.)

Svetost kršćanskogá groblja ne počiva samo na prirodjenom čuvstvu što to njega ide i patri, te čovjeku kao nalaže, da to mjesto štaje i časti, nego povrh toga,

kako je gore razloženo, osniva se to na objavljenih istinah i na dogmah vjere. Mnienja i čuvstva čovječja promienljiva su i klimava, nu objavljene istine ne podpadaju promjeni, pa zato i svetost groblja, o to uprta, ne zavisi od prolaznih mnienja vremena, uprav tako kano ni objavljena vjera. Da se tomu izlučenju od svakdanje buke pruži izraz svečan i osieče posebno opredieljenje toj krpici zemlje, blagoslivlja ju crkva i posvećuje vjerskim obredom, upravo kao i svetište, kamo na skupnu pobožnost stiču se vjernici. Po tom posvećenju biva to mjesto u istinu svetim, otvoreno molitvi i sahranjivanju tjelesa kršćanskih. To je posvećenje svečano, obavlja ga biskup, a svećenik tekar po izričnoj dozvoli svoje duhovne oblasti. Kano što je crkva, tako je i groblje posvećeno mjesto sa istog razloga, kojim je Bog odredio, da se ravna stvarima vjere. Po tome je posvećenju groblje u očima vjernika predmet svake časti i poštenja vriedan, a obezčašćenje nosi sobom svetogrdje i pripadne kazne crkvene a dapače i svjetske. Kasnije, s više razloga, prenesoše groblja malo po dalje od crkve, čemu već u šestom vieku nalazimo tragova, nu ta mjesta isto su tako svečano posvećivana kano i prvo, tako da na svojoj svetosti i čašćenju nisu ništa izgubila.

Groblje je posvećeno kano posebno mjesto, gdje će se ukapati svi vjernici, koji u zajednici s crkvom odilaze sa ovoga svieta. Da pako imadeš pravo na taj pogreb, blagoslove i molitve crkve, treba toga troje: ponajprvo, da izpoviedaš katoličku vjeru, kako nam ju na vjerovanje predlaže sv. mati crkva u apoštolskom vjerovanju, razjašnjenom po vasionih saborih; drugo, da učestvujemo u sv. sakramentih, u zajedničkih nabožnostih i molitvah, jednom riečju, u svemu što vjernike spaja s Kristom Gospodinom i čini ih otajnimi članci njegova tiela; treće, pokoravati se duhovnoj oblasti u svemu onomu, što se odnosi na dužnosti kršćanske i vječno spasenje. Ta indi zajednica i jedinstvo s crkvom temelji se na dvih temeljnih krepostih, na vjeri i ljubavi. Gubitak jedne tih dviju kreposti ruši jednu ovih triju pogodaba, što čovjeka spajaju s crkvom, s mističnim tielom Isukrsta, a neizpuniš li jedan tih uvjeta, dosta je, da te mentuje sudjelovanja u milostih sakramentalnih, u molitvah i blagoslovih crkve, koja je tudier djeliteljicom svega toga. Jer ako si izgubio vjeru, zanemario primati sakramente, ili si odkazao poslušnost duhovnim poglavarom, svagdje si pretrgao svezu sa družtvom duhovnim vjernika dobrovoljno, ili, da tako reknem, iz družtva si toga izstupio. Tko je bilo kako prekinuo svezu sa crkvom, može, doklegod je živ to obnoviti po pokori, zadovoljštinom zlo popraviti, ter izgubljene milosti i prava i opeta zadobiti. Nu ako uztraje u svojoj okorelosti sve do poslednjeg časa i tako odtrgnut od crkve umre, tu se je posve s crkvom razkrstio i više nemože, da se s njome spoji. Kano što je bio za života, tako je i sada poslje smrti lišen milosti i dobročinstva crkve, s kojom je sva vezila razkinuo. Poznate su u tom rieči sv. Lava Velikoga „*Quibus vivis non communicamus, nec mortuis communicare debemus.*"

Odkazao bi logici, tko bi odkazao zakonodavstvu crkvenom pravo, što takovim individuom odkazuje crkveni pogreb. Sa stanovišta *liberalnog* još je veće i napadno protuslovje, jer otima slobodu pojedincu, kada po smrti narivava čovjeku ono, što je za života odbacivao. Svakako je pogreb kršćanski čin i obred vjerski; molitve, što ih crkva za dušu pokojnoga moli, očivestan su izraz vjere u neumrlost duše, u uskrsnuće, i u jedinstvo crkve slavne, trpeće i vojujuće; kako ćeš indi, da složiš te istine s onima, koji se tome smiju i tome se rugaju? Ili zar se crkvi pristoji, da igra komedíju sa svetinjama? Kako bi to nazvali sami nevjernici? Da budeš kršćanski sahranjen, nije dosta, da primiš samo sv. krst, nego si osim toga dužan, da ono obećanje, što si na krstu dao, održiš sve do smrti, te u jedinstvu s crkvom ostaneš. Ako ono, što si obrekao, nedržiš, te sve milosti odnemaruješ, lako ćeš se učiniti nevriednim kršćanskog ukopa, skoro prije nego nevjernik.

Prigovor, da je to nesnosna intolerancija, kada se nedopušta sahranjivati na jednom te istom mjestu ljude, koji su za života zajedno bili, u raznih poslovih pajdašili, prem su bili druge ili nikakove vjeroizpoviesti, — može biti tek proizvod pomiešanih pojmova svjetovnih sa vjerskimi. Takova mnienja na prosto utiru put do podpuna indiferentizma a najpotlam do nevjere. Zar ono što smo skupa živili, ortačili, prometali se, neima nikakove razlike sa pogrebom kršćanskim? Ili zar se pristoji posao svagdanjeg života navadjati na isti niz sa vjerom? Ako u jedno te isto groblje možeš ukopati vjernika, heretika, apostatu i nevjernika, zašto nebi i hram. bio za nje zajednički, gdje bi jedni Boga hvalili, drugi se kao slobodni zidari u loži zabavljali, a treći opeta Boga vriedjali i psovali? Zderati s vjere njezine obrede, koji su vanjskim izrazom njezinih dogmata, logičkom dosljednošću kuda bi dovelo? Ma ravno do toga, da ukloniš razliku medju istinom i bludnjom, medju dobrim i zlim, jednom riečju, ne bi trebalo ni vjere!!

Tako se razjašnjuje, za što crkva uzkraćuje crkveni pogreb stanovitim vrstam ljudi. Po ukopu crkvenom razumieva se ne samo obred i molitva, što svećenik kano sluga crkve u njezino ime obavlja nad mrtvacem, nego i pokop na sv. mjestu. Broje se amo ponajprvo nevjernici, to jest, svake ruke pogani i židovi, koji nisu nikada bili vezom jedinstva skopčani s crkvom; — onda osobe ekskomunicirane i interdiktom udarene, samoubojice, ako nisu u vrieme ludosti, nego triezno i promišljeno to nedjelo izveli, a prije smrti nisu se skrušili; — javni grešnici, ako pred smrt nepokazaše znakova žalosti i pokajanja, ter je ta njihova neskrušenost javno poznata; a napokon oni, koji u dvoboju na mjestu padoše, pa ma baš i imali vremena, da se izpovjede i dobiju absoluciju. Benedikto XIV. bulom od 10. studenoga 1752., zaoštrio je i bolje taj prepis, do-

dajuć, makar dvobojnik i nepao na mjestu, makar ga sa mejdana odnesli i providili sakramenti, samo ako je dokazano, da je od rane, što ju je u dvoboju dobio, umro, ne smije biti pokopan na sv. mjestu. Strogost, kako crkva težko kazni taj grieh, dokazuje s jedne strane strahotu toga grieha, a s druge svjedoči, kako živo žudi crkva, da izkoreni tu nepodobštinu izmedju kršćana. Ta to je grieh, koji drži dvie opačine i težke, ljudomorstvo i samoubojstvo, jer hotomice udara na život bližnjega a i svoj izvrgava smrti.

Pa se još nadje svieta i to zagovara.

— A kako neću braniti svoju čast? Ili ćete vi, ako vas tko uvriedi, čekati, da vam drugi kod suda vaše poštenje brani? —

— E, pa valjda! Ako se ne obazirem na tudje uvrede ili ako mu ih oprostim, laglje je. Nu ako treba zadovoljštine, eno suda, koji je za to zvan i plaćen. Inače nam netreba ni zakona ni suda ako ćemo si svaki po svom ćefu pravo i zakon krojiti.

— To je dobro za obični sviet, ali za plemiće, vojnike ne, njihovo dostojanstvo ne dopušta, da se tek sud domišljava, kakovu će im zadovoljštinu dosuditi.

— Molim Vas, kada je čije poštenje ili dostojanstvo uvredjeno, boli to svakoga, bio on tko mu drago. Čovječji je ponos i pred Bogom i pred zakonom jednak, pa je zakon ovdje na zemlji da uvrede pere. Ako si sam zadovoljštinu daješ, nepriznaješ zakona i čudnu si svjedočbu podpisuješ, jer i najprostiji ljudi umiju bez zakona obračunati. A što velite, da je kavalirski, može biti, ali ne za ovaj viek, gdje se za prosvjetom viče, jer je dvoboj barbarstvo, koje se nebi smjelo trpiti u civilizovanom svietu.

Tako me zapalo, te sam morao dvojici prijatelja i častniku i plemiću, da reknem što mislim.

U svih drugih zgodah navadna je crkva, da što više uvažava slaboće čovječanske. Uza sve to veli kardinal Gousset u svojem moralu (sv. II. §. 636. izdanje sedmo): „Nu ako ipak onaj, koji se je u dvoboju tukao, ćuti se smrtno ranjen i želi svećenika ili pomoći vjere, i taj fakat njekoliko svjedoka potvrdi, mislimo, da u tom slučaju možemo ublažiti strogost kanona i pokopati ga po crkvenom običaju. Prem bi, da mu se uzkrati sprovod, bilo sasma po kanonu, ipak u takovom slučaju nebi to u nas razumjeli.“

Najpotlam, kao što nije crkva nikada naučala, da crkveni pogreb osjegurava pokojniku spasenje, tako opeta nedrži, da uzkrata crkvenog ukopa mora biti pokojniku vječnom propasti. Crkva samo traži i hoće, da vjernici imadu svoje vlastito, posebno groblje, posvećeno po biskupu ili na to odredjenom svećeniku, te da se u tom mjestu nitko ne ukapa izim onih, koji se broje u zajednicu crkve. A da li se i ovo posljednje na vlas izvršava, težko je odgovoriti, tek ću reći: vidi Bog!

Dobro da se i kod nas upamti.

Pod naslovom: „ogovaranje“ doniela je Theologisch-praktische Quartalschrift iz Linca u III. svezku ove godine od kanonika i profesora u Budjejovicah u Českoj dr. Antuna Skočdopole sliedeću noticu: „Morda je gdjekoji od naših čitatelja već sâm doživio, da su u družtvu svećenika i svjetovnjaka sabranom kod zajedničkog stola, n. pr. prigodom koje crkvene svečanosti, gdjekojega odsutnoga svećenika iz okolice, ili kojega profesora bogoslovja ili predstojnika sjemeništa pošteno rešetali, pri čem je glavnu rieč vodio koji prisutni svećenik, pripoviedajuć o dotičnih svašta takovim tonom i načinom, da su pred sakupljenim družtvom morali postati smješni ili prezira vriedni ili oboje skupa. Takovom zgodom strogo se kritiziraju i odsudjuju ili barem smješnimi predstavljaju svakovrstne slabosti, osebujnosti ili prave pogrješke pojedinca, a govordjija — uvjeren, koli divno zabavlja cielo družtvo, koje ga drži dosjetljivom glavicom — sav je sretan s uspjeha i bude sve rječitiji, ako se ne nadje koja razborita glava, pa liepo svede razgovor na što drugo. Veoma je zanimivo i poučno takovom zgodom promatrati prisutne svjetovnjake. Obično se manje više smiju, njekoji dapače ostentativno, vrhu drastičkog pripoviedanja „duhovitog“ govordžije; dočim kod ozbiljnih i čestitih svjetovnjakah lahko možeš opaziti njeki ironički ili sažaljujući posmjeh, koji ne može drugo značiti, nego da ne odobravaju takove razgovore i da malo drže do takovog govordžije. — Koji je razboriti svećenik takovom zgodom opazio, da bi čestit svjetovnjak, n. pr. kotarski sudac druge činovnike, a tim manje činovnike svojega ressorta, pripoviedajuć njihove slaboće ovako izvrgavao smjehu, kako žalibože mnogi svećenik svoju svećeničku braću? Zar ti junaci nisu kadri shvatiti i prosuditi, kako ovakovim postupkom mnogo škode ugledu svećeničkoga stališa pak i same vjere? I čini se, da njihova premudrost tako daleko ne dosiže.“

Kako treba urediti molitve u svakdašnjih mrtvačkih misah, kad se služe za stanovitu koju osobu?

Župnik X., kad god služi mrtvačku misu po četvrtom obrazcu za koju stanovitu poznatu osobu, uviek uzima prvu molitvu za nju, a drugu i treću kako su ondje u misalu naznačene na drugom i trećem mjestu. Njegov pak kapelan uzima uviek na prvom mjestu molitvu za pokojne biskupe i svećenike, na drugom za stanovitu osobu za koju misi, a na trećem „Fidelium Deus.“ Župnik se za svoju praksu poziva na Schneidera, koji u svom „Manuale sacerdotum“ editio quarta, majoris formae prima, na strani 257. ovako veli: „Si Missa quotidiana defunctorum celebratur pro aliqua, vel pro aliquibus determinatis personis, quae celebranti pateant,

primo loco dicitur Oratio pro iis, pro quibus Missa celebratur, secunda et tertia, quae secundo et tertio loco ponuntur in missa quotidiana defunctorum, seu secundo loco dicatur alia Oratio pro libitu sacerdotis, tertia (ultima) vero semper *Fidelium Deus* etc." Kapelan usuprot opravdava svoju praksu jedino time, što je tako učio u školi. Pita se tko ima pravo?

Da kapelan ima pravo, vidi se iz ove odluke zbora za sv. obrede. Neki svećenik pitao je:

„An in Missis quotidianis de Requiem sacerdos, sive ratione eleemosynae, sive legati, private celebrans pro aliqua aut pro aliquibus determinatis personis defunctis, debet ne indiscriminatim dicere primam Orationem *Deus qui inter Apostolicos etc.* primo loco in Missali assignatam: an potius loco dictae primae Orationis teneatur aliam dicere ex diversis in eodem Missali positis, quae conveniat ei, aut iis determinatis personis, pro quibus Missam applicet? S. Congregatio rescripsit: *Affirmative ad primam partem*: *negative ad secundam*. Die 16. Septembris 1865." (Acta S. Sedis. Vol. IV. pag. 49.)

Dr. M. Štiglić.

Liceum ili učiteljište?

U 25 br. Katol. lista od 23. lipnja o. g. iztaknuli smo i odkrili svrhu, koju imade osnova za liceum, što ju je sastavio častni odbor za „znanstveni smjer." Obrazložili smo i dokazali, da je ta osnova preobširna i nezgrapna za mužku gimnazijsku mladež, a nekmo li za djevojčice od svojih 9—10 godina. — Naših dokaza niesu častna gospoda niti pokušala pobijati. Što je uzeto iz same naravi ženske, naših prilika i iz zdravoga razuma, to se ne da pobiti. No u „Narodnim Novinama" od 13. srpnja o. g. br. 158. netko se je ipak iz „učiteljskih krugova" javio sa nekakovim dopisićem, ne možda, da dokaže potrebu liceuma i da pobije naše dokaze i prigovore, nego kao da hoće da u ime visoke vlade javi obćinstvu i roditeljima, „urbi et orbi" da će se buduće školske godine otvoriti I. i V. licejski razred. — „Početkom nove školske godine, kažu „u č i t e l j s k i k r u g o v i", otvoriti će se u Zagrebu prvi i peti razred djevojačkoga liceja. Ove godine polaziti će prvi tečaj (valja da razred) mnoge učenice, koje su već svršile V. razr. sadanje više djev. učione." U ovim redcima nalazimo i nasilnu preuzetnost i reklamu. U koliko mi znademo, jošte ni danas n i e s u n i t i i s t i o d l u č u j u ć i f a k t o r i sasma na čistu glede liceja i njegove osnove. Za to su i dali u javnost osnovu, da se triezno i hladno u obćinstvu prouči. Napokon to je i pametno, jer ovakov zavod ne stvara se preko noći. Tu se hoćehladnoga i trieznoga suda. Naši častni Katoni, na mjesto da se zamisle u osnovu i da ju proštudiraju, da li je za nas i za naše okolnosti i da li je u obće ovakov zavod za nas potrebit, oni si naprosto prisvajaju pravo, koje pripada jedino visokoj kr. zem. vladi, javljaju „urbi et orbi", da će se „početkom nove školske godine otvoriti u Zagrebu I. i V. licejski razred." Pak da to nije preuzetnost?

„Učiteljski krugovi" kažu, da će ove godine mnoge djevojke polaziti I. razred licejski, koje su već svršile V. razr. više djev. škole, jer da roditelji vole, da im kćerka izgubi godinu, samo da može onda polaziti svih 8 tečaja liceja. — Što roditelji vole, to smo mi dokazali u 6. broju Hrv. učitelja od 15. ožujka o. g. Oni su voljeli i vole, da se sadašnja viša djev. škola proširi, ali toga ne vole „učiteljski krugovi." Hic vis. A odkuda to znadu častni „u č i t e l j s k i k r u g o v i"; da će mnoge d j e v o j k e iz V. raz. više djev. škole polaziti I. razred licejski? Možda bi im mi mogli u tom poslužiti. Mi smo doživjeli mnogo vrstnih reklama na djevojačkim školama. Nije li možda i to kakova vrsta reklame?

Neki častni gospodin pedagog, pisao je u Narodnim Novinama od 27. veljače o. g. broj 47., da on, zagovarajući višu izobrazbu za kćeri iz viših stališa, ne zagovara time uzgoj „ad hoc", to jest za pojedini stališ, jer bi se time povriedilo osnovno načelo. Mi smo mu u 6. br. Hrv. učitelja baš obratno dokazali. I reklama za liceum dotjerala je evo dotle, da smo mi u ovo zadnjih 8 dana doživjeli već tri slučaja iz odličnih obitelji, koje su nas molile, da im kćerke dobiju odliku, pošto će se u liceum primati same odlikašice, a one da ne bi rado dale svojih kćerka sa prostijim zanatlijskim kćerkama u više razrede gradskih djev. škola. I to su pedagozi?

„Učiteljski krugovi" vele: „da licej bude od koristi za cielu zemlju, treba da bude u skladu sa svimi višimi djev. školami i sa preparandijom u samost. milosrdnih sestara. To bi se dalo postići ovako: osnova liceja za 4 niža tečaja, neka bude osnovom za sve više djev. učione, a u preparandiji neka se uvede f r a n c e s k i j e z i k o b l i g a t n o. Time bi licej došao u sklad sa svimi djev. školami i bio bi o d v e l i k e k o r i s t i z a c i e l u d o m o v i n u. Djevojački licej biti će onda zavod, kakovih danas malo ima." U ovom galimatijašu ovo zadnje su dobro pogodili častni „učiteljski krugovi."

„Mi smo osvjedočeni, vele dalje „učiteljski krugovi", da će zavod ovakov liepo napredovati, jer će naš predstojnik odjela za nastavu i bogoštovje svoje čedo dragati i milovati i dobrom hranom obskrbiti." I nehotice nam dolazi na um kod ovih nenaravnih riečih ona talijanska: chi t' accarezza più di quel che suole, o t' ha ingannato o ingannar ti vuole.

S. Korenić.

D o p i s i.

G r a d e c k o d V r b o v c a (*Javni glas za † s. Ignacijom Bernartović-evom*). Bilo dne 8. o. mj. u jutro. — Ja baš da idem odpjevat opielo za jednu svoju pokojnu župljanku, kad mi u susret dodje ovdješnja učiteljica s.

Lioba riečima: „Sestra je Ignacija umrla, molim, da se nje spomenete u sv. misi.“ — Popostanem i bol mi prodje srcem, a suza mi se prolije okom. — S. Ignacija umrla, viest obična, svakidašnja, ali ovaj put ipak neobično tužna i žalostna. Nije bo umro samo čovjek i š njime ne stalo njegova snovanja, ufanja i stradanja, nego je sa s. Ignacijom ne stalo mnogo toga, što je baš danas krvavo potrebno školskoj mladeži u obće, a naposeb onoj mladeži, koju je s. Ignacija preko 20 godina naučavala i odgojivala, naime učiteljskim pripravnicam. Smrću s. Ignacije otišla je u nepovrat brižljiva i ljubežnjiva majka, odielila se za uviek iskrena i do dna duše vjerna prijateljica, koja je bila gotova dati i dušu za svaku svoju gojenicu. — Smrt s. Ignacije izpraznila je stolicu umne obrazovateljice, vješte odgojiteljice i uzorne učiteljice. Sa s. Ignacijom umrla je istinita i značajna domoljubka, uvažena i valjana spisateljka. Š njom je umrla jedna od onih kćeri svetoga pisma: „multae filiae congregaverunt divitias“, — i to baš ona, za koju produljuje sv. pismo: „tu supergressa es universas“; umrla mudra djevica: „virgo sapiens et una de numero prudentum, quam invenit Dominus vigilantem.“ — Sa s. je Ignacijom napokon umrla žena jaka i bogoljubna „mulier fortis et timens Dominum“; žena, kojoj sv. pismo ovu hvalu pjeva: „procul et de ultimis finibus pretium ejus, — — ipsa laudabitur, — — et laudent eam in portis opera ejus.“ Ele, nije li tude gubitak gorak i velik? — to veći i gorči, što je preran: s. Ignacija umrla je u 46. svojoj godini.

Kad sam ovo o pokojnici napisao, nijesam ništa suviše rekao. Bio sam sretan, te sam deset punih godina š njome službovao na istome zazodu, samostanskoj naime ženskoj preparandiji, i bilo mi je zgode, da ju spoznam u dno njezine divne i velike duše, to bolje, što si smijem laskati, e me odlikovala svojim osobitim povjerenjem. Imao sam za svojega službovanja u školama i odličnih i uglednih drugara i drugarica, ali ne tako savršene, kakova bijaše pokojnica i mogu po duši reći, da je njezin primjer i mene istoga oduševljavao, učio i usavršivao. A što je u njoj bilo najdivnijega, to je njezina bezprimjerna čednost, poniznost i skromnost; te nije veličinu i vrlinu njezinu prikrivala istom uboga redovnička kapa i haljina, nego takodjer njezina lična poniznost i smiernost. Ime njezino — prem slavno — nije se pronosilo u javnosti, niti će se sada igdje čitati ni upisano crnima, a kamo li ukljesano zlatnima slovima, jer joj smrtne ostanke krije crna zemlja u čednom zakutku sjajnoga Mirogoja, a prosti drveni križić pokazuje tek mjesto, gdje leži siromašna milosrdnica, a o velikoj učiteljici, s. Ignaciji, mûkom muči; nego je ime njezino zapisano u stotinu i stotinu srdaca njezinih zahvalnih pitomica i učenica, koje ga često spominju i svojemu pomlatku, pričajući mu o svojoj predobroj učiteljici. — Pero njezino — prem vješto — nije kitilo ni časopisâ ni knjigâ, nego je napisalo svojim učenicam i hiljadu možda pisama, punih ponajljepšega nauka, koja se čuvaju kano dragi amaneti, i čitaju kao najmudrija knjiga. Pa da se kojom srećom sav taj preliepi nauk u jedno skupi, nikad ljepše pedagogike, didaktike, ni metodike. — Rieč njezina — prem mudra i zlatna — nije se orila po širokim dvoranama, gdje se drže sjajni sastanci i ugledne skupštine, u kojima se zastarjeli tobože sistemi ruše, a novi ništa bolji grade, a često puta i mnogo prazne slame mlati; nego se je čula u čednima školskim sobama i brižljivo čuvala u plemenitim srcima, te se i dandanas čuva. Riečju, pokojna s. Ignacija nije bila moderna pedagogica, poznata i slavljena u svietu, nego je zbiljam odgojila stotinu i stotinu valjanih supruga i dobrih majka, naobrazila stotinu i stotinu naprednih i prosvjetljenih učiteljica, koje nose kano marljive pčelice slatki med istinitoga i pravoga nauka po svim hrvatskim zemljama od Drave i Save do Neretve i Bojane, od Dunava i Drine do jadranskoga mora. — I ako bi se tko nakanio pisati poviest hrvatske kulture i hrvatskoga školstva, ne će biti ni istinit ni podpun, ako odličnim načinom ne bude spominjao s. Ignaciju Bernatović, obrazovateljicu i učiteljicu u samostanskoj ženskoj preparandiji u Zagrebu. — Eto takva je bila pokojna s. Ignacija; — umiljata prilika — kakovih malo u svietu ima — svojega uzora, bogočovjeka Krista! Pak je li čudo, da može viest o njezinoj smrti ljuto raztužiti? Je li čudo, što će taj crni glas izmamiti more suzâ na hiljadu nježnih očiju širom naše domovine?!

Spomen ove duševne — smijem reći — velikašice i mi smo čednim, ali dostojnim načinom proslavili u našem liepom Gradcu, tom ubavom ljetnikovcu Zagrebskih nadbiskupa, gdje je i pokojnica za mladih svojih dana boravila, dok su milosrdnice imale ovdje svoje ljetno odpočivalište po dobroti blagopokojnoga nadbiskupa Haulika. Dne 11. o. mj. postavile su sestre učiteljice usred naše ugledne crkve „castrum doloris“ i okitile ga viencima, svježim cviećem i množinom svieća. Oko castruma stajalo je 12 seljačkih djevojčica, u svojem kao snieg bielom narodnom odielu s gorućima sviećama u ruci, a ja sam uz tugaljivi glas zvonova i žaloviti romon orguljâ odpjevao svečani rekvijem cum absolutione na koncu.

Jednaki smo takodjer danak ljubavi i zahvalnosti dali dne 9. o. mj. pokojnoj s. Ireni Virag, koja je bila do nedavno kod nas kroz tri godine učiteljicom, te je dne 26. pr. mj. preminula u Zagrebu. — Kad pomišljam na ove skromne pokojnice, puni mi se duša onim zanosnim uzklikom sv. pisma: „O quam pulchra est casta generatio sum claritate“! I iz srca mi se k nebu vije pobožni uzdah: „Odpočinite marne radnice, odpočinite od posla i truda, ter uživajte plaću, koju ste tražile: accipite coronam, quam vobis Dominus praeparavit in aeternum.“

Najpošlje Ti, vriedna pokojnice, č. s. Ignacijo — koje se ime ne bude više mal ne po hiljadu puta preko

dan čulo ni zazivalo unutar mirnih zidina samostanskih — ne zamjeri gore u visinam nebeskim, što Ti je mrtvoj na spomen spleo ovaj vjenčić iskrene i zaslužene hvale, koji Te je živu duboko štovao i Tvoj rad mnogo cienio.

Gjuro Šimončić,
župnik.

Kotar Novski, dne 30. lipnja. (*† Ferdo Domanković.*) — Jučer predadosmo crnoj zemlji mrtve ostanke namjestnog podarcidjakona i župnika u Lipovljanih Ferde Domankovića. Tkogod je u mjestu i okolici mogao doći, nije propustio, a da neizkaže zadnju počast mužu, koga je svatko, tko ga poznavao, štovao i ljubio.

Pokojnik, koj je inače bio čelična zdravlja, od zadnje dvie godine počeo je padati. Tužio se često na navalu krvi u glavu, sbog čega mu je oslabio očinji vid. Na nagovor prijateljâ i savjet liečnika odlučio je, da odmah po Petrovu ide u Rogatac na liečenje, nu nemila ga smrt zateče pred samo Petrovo. Kako je u službi bio vazda vrlo točan, u propoviedanju rieči božje neumoran, slovio bo je ovdje kao jedan od najboljih propovjednika, vrlo mu težko bijaše, što zadnja dva mjeseca nije niti jedan put propoviedao svojim župljanom, dočim je do sada uviek sa kapelanom izmjenice propoviedao i svaku inu duhovnu službu obavljao. U nedjelju pred Petrovo imao se je kraj mjesta Lipovljani blagoslovati kip sv. Barbare, koji je darovao mjestni trgovac g. Martin Crkvenac. Prem ako narušena zdravlja, odlučio je vrli pokojnik, da taj svečani čin sam obavi, dočim ga je mjestni kapelan od toga odvraćao. Nu kada ga odvratiti nemogaše, ponudi mu se, da će reći prigodno slovo. Ali ni toga mu nedopusti pokojnik, rekav mu: „Vi ste dosta ova dva mjeseca propoviedao, a od mene moj narod već tako dugo ništa čuo nije.“ Zato se je i cieloga onoga tjedna za propovied pripravljao, dapače ju i napisao.

Akoprem je mjesto kipa odaljeno od župne crkve preko 2 kilometra, odredio je vrli pokojnik, da se ka kipu ide processionaliter iz župne crkve, uz pjevanje litanija Sviju Sveti, koje je dapače nezaboravljeni pokojnik, imajuć vrlo krasan i ugodan glas, sam predvodio. Došav na mjesto, te obaviv blagoslov poče pokojnik, pri velikoj sunčančoj žegi, pod vedrim nebom propoviedati *odkrite* glave preko pol sata. Tom zgodom kao da je slutio skoru smrt, držao je, rekao bi čovjek, pred sakupljenim narodom oprostni govor. *Mene više neima, ja neću dugo, ja ću naskoro biti pozvan* k dragomu Bogu na račun, ali vama preporučam, da štujete i pazite na ovaj sveti kip sv. Barbare, koja je osobito na samrti zaštitnica i t. d.: bijahu zadnje njegove rieči župljanom. I zbilja na žalost, slutnja se je njegova izpunila. Pod konac propoviedi pozli mu radi sunčanice (Sonnenschuss) tako, da je jedva s procesijom došao nazad, legao u krevet, primio svetotajstva umirajućih i za 24 sata izpustio svoju plemenitu dušu. Viest, da je umro, nemilo je potresla ne samo našom županijom, nego i cielom našom prostranom nadbiskupijom, jer je u svih krajevih i krugovih bio osobito štovan i ljubljen.

Tko god je s njim samo jedan put imao prigodu obćiti, nije bilo moguće, a da ga nezavoli svom dušom. Bivši do 12 godina župnikom u Brestovcu kod Požege, a do 12 evo u Lipovljanih, njegova kuća bila vazda otvorena, te su se koli braća svećenici toli i svetovnjaci k njemu najradje svraćali.

Koliko je u obće bio štovan, pokazalo se je prigodom njegova pogreba; takova bo velika sprovoda nismo skoro vidjeli, a bez dvojbe mjesto Lipovljani nije ga još doživilo, jer iz ciele prostrane župe i okolice nije valjada nitko izostao. Tu vidjesmo iz medju ostalih gg. kotarskog predstojnika Luku Burazovića, kot. sudca Savu Adamovića, vatrogasna družtva Novsko i Lipovljansko in corpore, sve svećenike i učitelje iz okolice itd. itd. te mnogobrojan narod.

Sprovod je vodio uz podvorbu sedam svećenika naš podarcidjakon prečastni gospodin začastni kanonik i župnik Novogradiški Josip Kolarić. Najprije je unešeno mrtvo tielo u župnu crkvu, gdje su služene svečane zadušnice, te je tom zgodom držao prečastni g. podarcidjakon vrlo dirajuće nadgrobno slovo, da je sve do suza ganuo. Orisav u kratko njegov životopis, kao svećenika u crkvi i župi, a kao brata i prijatelja u družtvu i medju braćom, i rekav mu posljednji s Bogom, medju sakupljenim narodom nastade glasno jecanje, te se nitko od prisutnih od plača uzdržati nije mogao, jer je pokojnika svatko volio.

Na to se krene sprovod iz crkve u župno groblje i to u tolikoj povorci, da dok su jedni bili još u crkvi, drugi su već bili u dosta odaljenom od mjesta groblju.

I tako dakle sprovedosmo našega brata Ferdu, koji nam je ostao u nezaboravnoj uspomeni.

Vriedni pokojnik u svojoj oporuci sjetio se je našega svećeničkoga doma sa svotom od 300 for., vatrogasnog družtva lipovljanskog sa 300 for. i svetojeronimskog družtva sa 50 for.

Pokoj mu duši i vječna uspomena medju narodom.

—č.

Viestnik.

Zagreb. (Bogoslovni fakultet.) Na bogoslovnom fakultetu izabran je dekanom za buduću školsku godinu g. dr. Martin Štiglić.

— (Promjena u nadbiskupiji.) Premješten je duhovni pomoćnik gosp. Andrija Posavec u istom svojstvu iz Grubišnogapolja u Sesvete kod Gjurgjevca.

— (Naredba o godišnjih izpitih iz nauka vjere na učiteljskih školah.) Visoka kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je 8. lipnja 1892. br. 6.155. sliedeću naredbu o godišnjih izpitih iz nauka vjere na učiteljskih školah:

„Na predlog kapitularnoga vikarijata nadbiskupije zagrebačke nalazi kr. zemalj. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti ovo:

„Počevši od ove školske godine ima se u učiteljskim školama i to u sva četiri tečaja koncem svake školske godine držati poseban izpit iz nauka vjere pred biskupskim povjerenikom, kako je to odredjeno za gimnazije i realke naredbom kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 29. prosinca 1887. br. 12.645 Sl. Glasnik od god. 1888. kom. I. br. 1.)

„Isto tako ima biskupski povjerenik i u posebnim naučnim tečajima za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada i za obrazovanje učiteljica zabavištnih nadzor nad vjeroučnom obukom vršiti onako, kako u učiteljskim školama, a prema tomu valja u tim tečajima koncem svake školske godine držati poseban izpit iz nauka vjere pred spomenutim crkvenim povjerenikom.“

Rim. († Kardinal Battaglini.) Dne 4. o. mj. umro je kardinal Francisko Battaglini, nadbiskup u Bologni. Rodio se 13. ožujka 1823. Godine 1879. postao je biskupom u Rimini-u, a 3. srpnja 1882. premješten bijaše na nadbiskupsku stolicu u Bologni. Kardinalom bio je imenovan u konsistoriju 27. srpnja 1885.

— (Konsistorij.) Nj. Svetost papa Leon XIII. držao je dne 11. o. mj. tajni konsistorij, u kojem je prekonizirao više novih biskupa. Poslije prekonizacije sv. Otac otišao je u priestolnu dvoranu, i tu je primio u audienciju nove prekonizirane biskupe, koji su bili prisutni u Vatikanu. Nakon audiencije novoimenovani biskupi pošli su u Vatikansku baziliku sv. Petra, da se pomole na grobovih prvaka apoštolskih, a obaviv tudjer svoju pobožnost, pohodili su jošte kardinala državnoga tajnika Rampollu.

Njemačka. (Djetićka družtva.) Nadbiskup gnieznanjsko-poznanjski Dr. Stablewski upravio je nedavno na podčinjeno si svećenstvo pismo, u kojem toplo preporučuje osnivanje i njegu kat. djetićkih družtava. Medju ostalim veli nadbiskup u ovome pismu: „Pošto ideje socijalnoga prevrata, uslied spoja sa zapadom sve to više i u naše biskupije prodiru, dužnost je naša, da ne pregledamo njihova razvoja u istih biskupijah. Ako gledamo današnje stanje, tad se pokazuje nužda, da se svećenstvo ne samo bavi oko dieljenja sakramenata i oko propoviedanja, nego da se i izvan crkve brine te se uzdrži socijalni red na korist podčinjenim si župljanom. Svećenik u pastvi ima često prilike osvjedočiti se, kako su od ljudi koji žive od rada ruku svojih, osobito djetići velikoj pogibli izvrženi; jer su oni redovito mladi i neizkusni, bez imetka i bez stalna stanovališta, pa s tih razloga sve to radje slušaju pogubne nagovore. Toj se djetićkoj mladeži mora više pažnje posvetiti, nego li što se je do danas posvetilo. Moja je topla želja, da se na osnovu jedinstvenih načela uvedu posebna djetićka družtva, i to tako, da djetići mogu bez ikake zapreke dolaziti k predstojniku, te se tako priuče, ne sliepoj pokornosti, nego samostalnome radu pod dobrim rukovodjenjem. Da pako ona djetićka mladež, koja iz jednoga grada polazi u drugi, uzmogne svagdje i u svako vrieme naći zaštite i pristaništa, biti će od potrebe, da se provede diecesanska organisacija po uzoru drugih biskupija. A da se to što skorije zbude, molim veleč. gospodu dekane, da u svojih dekanatih razvoj gorerečene zadaće revno podupru, te da mi rezultat svojih nastojanja za vrieme od tri mjeseca jave, pa da navedu i ona družtva, koja su već prije postojala i ona koja su na novo uvedena.“

Bavarska. (Izgon vraga u Wemdingu.) Vika o izgonu vraga u Wemdingu, o čem je bilo i u ovom listu dosta obširno saobćeno, opet se je stišala. Dječak, na kojem je poduzet eksorcizam, išao je na Tielovo k prvoj sv. pričesti i njegova majka vratila se je u nedjelju sv. Trojstva u katoličku crkvu; otac mu je bio uviek katolik. Kotarski predstojnik u Wemdingu saslušao je u stvari izgona vraga oko 80 osoba, koje su sve čvrstoga uvjerenja, da je kod desetgodišnjega dječaka bio zbilja slučaj obsjednuća.

Sjeverna Amerika. (Što napunjuje naše zatvore?) Pod ovim naslovom donosi „Stimme der Wahrheit“ veoma poučan članak, iz kojega najbitnije neka bude ovdje iztaknuto. Vlada pokrajine Ontario — zvane prije Gornja Kanada —, koja ima oko 2 milijona ljudi, od kojih su četiri petine protestanti, u Sjevernoj Americi, imenovala je prošle godine posebni odbor, da izpita razloge, od kojih dolazi, da se tako napunjuju zatvori i kaznione. Većina odbora označila je takovima razlozima, kao što je danas obćenita moda: 1. manjak revnostne pažnje na djecu sa strane roditelja; 2. manjak dobroga kućnoga postupanja; 3. pogubne uplive u kući roditeljskoj. Toli hvaljenoj bezkonfesijalnoj školi ne smije se naravski ništa predbaciti. Samo anglikanski propovjednik Bogart iz Ottawe bio je tako odvažan, da je označio kao glavni uzrok toga zla manjak praktične vjerske pouke, a to je tim utvrdio, što je on posjetio toliko škola — naravski nekatoličkih — koliko mu je bilo samo moguće, i našao je, da skoro 75% djece izmedju deset i dvanaest godina ne zna na izust ni Oče naš ni Deset zapoviedi Božjih: zaista liepo svjedočanstvo za sljedbenike čistoga evangjelja. Takodjer medju 26 djece jedne seoske škole samo troje ih je znalo deset zapoviedi. Katoličke škole glavnoga grada Ottawe, koje pohadja više no 3330 djece, stoje pod upravom redovnika i redovnica, koji se sigurno za to brinu, da njima povjerena djeca već u najnježnijoj mladosti usade si u pamet i u srce istine sv. vjere.

Urednik dr. Josip Volović.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 29. U Zagrebu, 21. srpnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O kraljevskom patronatskom pravu, te o onom odnošaju, koji se je na osnovu tog prava razvio medju crkvom i državom u Ugarskoj.

(Dalje.)

Novija generacija, koja sliedi abstraktni pojam države, i iz tog pojma izvedene teorije, koja državu smatra za svrhu, ili s Iheringom tražeći svrhu u pravu, svemogućnost države smatra za pravni diktatum, hoće, da i u našoj domovini prema tim načelima prosudjuje vjerske i crkveno-političke predmete, te izpoviedajuć, da je država izvor svih prava, i zamienjujuć vrhovno patronatsko pravo (jus supremi patronatus) sa pravom vrhovnog nadzora (jus supremae inspectionis) mnije, da je i ono državnog značaja.

Nu prije nego li u Ugarskoj započe pravni život, sličan onomu naroda zapadne Europe, sv. Stjepan, budući proniknut duhom crkve te radi toga nadaren krunom, pojavi se u svom životu, u svom radu, u svojih državnih institucijah kao kršćanski vladar. Magjarska se država kao takova rodi istodobno sa magjarskom kat. crkvom. Magjarski kralj prikaza se u istoj osobi sa vrhovnim patronom, i pošto katolička religija posta državnom religijom te pošto k učvršćenju tog intimnog odnošaja pristupi vrhovno patronatsko pravo, koja institucija bijaše bez para u zapadnih europskih državah, bilo je nemoguće, da se i na polju gradjanskog prava ne pojave takovi običajni i zakoniti odnošaji, koji ne dopuštaju jednostranu uporavu abstraktnih pravnih teorija.

Obćenito se drži, da je vrhovno patronatsko pravo Papa Silvester II. podielio magjarskim kraljevom u bulli, izdanoj poslanstvu, koje dodje u Rim poradi krune, te u kojoj je bulli uvažujuć zasluge kraljeve, njega pohvalio radi apostolske revnosti, imenovao ga pravim apostolom, te iz zahvalnosti, što je svoj narod priveo katoličkoj vjeri, „želio ga uresiti i posebnimi povlasticami, t. j. da križ, kao znak apostolstva on i njegovi nasljednici mogu dati pred sobom nositi, i da prema tomu, kako će njega i njegove nasljednike milost Božja poučavati, mogu mjesto njega (pape) i njegovih nasljednika, sadanje i buduće crkve svoje države osnivati i uredjivati, kao što je to sve obilnije sadržano u nekom drugom listu, koji je njemu predao k državnim velikašem odaslan te k njemu upućen poslanik pape.“

Ne obaziruć se na to, što mnogi dvoje o autentičnosti ove bulle; što ih imade, koji vjeruju, da je povlastica dana sv. Stjepanu ograničena samo na njegovu osobu, ne obaziruć se na to, što se u obće ne zna, kakav je mogao biti sadržaj lista upravljena na državne velikaše, koje bulla spominje; praksa, koja se razvila, te postupak, koga se držahu i nasljednici sv. Stjepana, dadu naslućivati, da su ta patronatska prava mogla biti velika.

I premda je tekom vremena ova pravna praksa prošla kroz mnoge fase; premda bijaše slučajeva, kad se je popunjivanje biskupija, — što je glavna točka vrhovnog patronatskog prava — vršilo iz Rima ili privolom kralja po izboru kapitularnom; premda medju sv. rimskom stolicom i magjarskimi kraljevi bijaše glede toga mnogo načelnih nesporazumljenja i prepiraka, kao što n. pr. za Bele IV. ili za Hunyadija; premda je ovo vrhovno patronatsko pravo u neko doba bilo u tolikoj pogibelji, da je navodno kralj Sigismund na kostničkom saboru ponovnu potvrdu njegovu zatražio i zadobio: ipak nema dvojbe, da je magj. kraljevsko vrhovno

patronatsko pravo u svojoj bitnosti uviek bilo ono, što je i danas; da su magjarski kraljevi uslied tog prava praeter jus generale imali takove povlastice, koje daleko nadmašivahu obična patronatska prava, i kojim slične nije uživao nijedan europejski vladar.

Iz toga po sebi sliedi, da pri prosudjivanju magj. kr. vrhovnog patronata treba razlikovati medju onimi pravi, koja u smislu juris generalis pripadaju svakomu patronu, i medju onimi povlasticami, kojimi su providjeni magjarski kraljevi.

Za ustanovljenje stoljetne pravne prakse i naravi te prakse neka mi bude dozvoljeno pozvati se na Verböczya, nekadanjeg „országbiró-a“, koji u svom „corpus juris“ spominje petstoljetnu pravnu praksu; nadalje neka mi bude dozvoljeno pokazati na one zakone, koji su kroz tri stoljeća poslie njega u tom pogledu stvoreni.

Verböczy najme spomenuv, da papa „glede podieljivanja privremeno upražnjenih crkvenih nadarbina ne vrši nikakvo pravo, osim vlasti potvrdjivanja“, u kojoj koncepciji, — nuzgredno neka bude rečeno, — sasvim se razlikuje podieljivanje nadarbine (collatio beneficii) i potvrda (canonica institutio), kr. vrhovno patronatsko pravo svadja na ove razloge:

a) pošto naši kraljevi osnivahu crkve, po tom osnivanju si priskrbiše i sebi prisvojiše svu vlast pokroviteljstva, imenovanja, izbora, i podieljivanja nadarbina. — Ovakav čin je i po pravilih juris communis razlog, da se može steći patronatsko pravo;

b) jerbo je sv. Stjepan poput apostola narod obratio na kršćansku vjeru, „prvi u ovoj zemlji osnovao biskupije, opatije, prepoštije, te je prelature i nadarbine svih ovih crkvâ sa privolom pape on sam podieljivao, komu je htio, za što je sv. Stjepan „u znak svoje svetosti“ od pape dobio u poklon dvostruki križ, uslied česa „magjarski narod običaje dvostruki križ u svom grbu držati i nositi;“

c) jer su naši kraljevi od vremena vladanja sv. Stjepana više nego kroz pet stotina godina „uviek bili u pravom i mirnom posjedu podieljivanja takovih crkvenih nadarbina, te su to i vršili“ i tako je vrieme praescriptije više puta prekoračeno bilo;

d) jerbo je „ova sloboština zemlje glede podieljivanja nadarbina nekoč u vrieme kralja Sigismunda na kostničkom saboru svetošću prisege bila potvrdjena.“

Na ovo svjedočanstvo Verböczyevo pozivlje se LX. z. čl. od 1715. gdje doslovce stoji ovo: „Njegovo sv. Veličanstvo, kao našeg najmilostivijeg otca najvjerniji sin i baštinik otčinskih krieposti i živa prilika u smislu 1. glave II. knj. sv. Stjepana i 11. §. I. diela Tr. knj. u ovom apostolskom kraljevstvu najviši je patron crkve.“

Verböczy, pošto je vrela početka i opravdanosti vrhovnog patronatskog prava razložio, ovako zaključuje svoje umovanje: „Evo, jasno je, da je on i nitko drugi imenovao pravo i vjerne prelate za upravitelje crkva, koje je podigao i darivanjem obskrbio, kao što se to razabire iz njegove povjesti i iz premnogih diploma, izdanih o osnivanju i darivanju crkva.“ — To isto je više interpretatora rimskog i crkvenog prava u svojih knjigah razložilo.

Suvišno bi bilo poduljimi navodi htjeti dokazivati, da su naši kraljevi imali vrhovna patronatska prava, da su ih vršili i da ih vrše i danas; da je sv. rimska Stolica ta prava i te pravne običaje priznala, te u svojih odredbah na njih važnost polagala; da kao najvjernija čuvarica drevnih predaja budući iskrena štovateljica i ovih prava te povlastica, nije o njima dvojila, i ako se ipak pojaviše različita shvaćanja o pravednosti izvadjanja i posebnih uredaba, ona ih uredila bez oštećenja kr. vrhovnih patronatskih prava. Uspjelo je dakle uviek ih uzdržati s onog razloga, s kojeg su nastala.

Nu kaošto se ne da dvojiti o tom, da su naši kraljevi na osnovu vrhovnog patronatskog prava toliko uplivali na magj. katol. crkvu, koliko nijedan vladar igdje u Europi; tako je nedvojbeno i to, da su oni to uviek činili u podpunoj solidarnosti sa obćenitom crkvom osobito pako sa njezinom glavom.

Sam sv. Stjepan je doduše u podpunom obsegu vršio ta patronatska prava, ma da su ista — kako nekoji drže, sačinjavala njegovu osobnu povlasticu: ipak se iz načina, kako su se ta prava vršila, dade zaključiti na njihovu narav.

Kralj najme u svojih uredbah, zakladah nije postupao kao sviestan si, da izključivo on sam ima pravo; nego je naglasivši svoju kraljevsku vlast, uviek dodao i momenat crkvenog ovlaštenja. — U zakladnom listu pečuške biskupije n. pr. sam kralj tvrdi, da je od pape dobio dozvolu: *„Cum consensu Sanctissimi Apostolici et in praesentia ejus nuncii“*; a u zakladnom listu pécsváradske opatije priznaje, da je tako radio *„cum consensu et confirmatione auctoritatis Apostolicae.“*

Sveti Sjepan se dakle u vršenju svojih vrhovnih patronatskih prava pozivlje na ovlaštenje

primljeno od sv. rimske stolice, a i u ostalih njegovih uredbah opaža se najuža solidarnost sa crkvom.

I njegovi nasljednici u tom smislu shvaćahu svoja patronatska prava; a da po njih imenovani biskupi ne mogahu u svojih biskupijah vršiti svoja prava prije, dok ih nije potvrdila sv. rimska stolica, za to nam jasni dokaz podaje XIV. z. čl. od g. 1550., u kojem redovi mole Njeg. Veličanstvo, da „pošto više biskupa, koji su po Njegovom Veličanstvu kako prije, tako u novije vrieme izabrani, od sv. Stolice nije potvrdjeno, te s toga ne mogu vršiti sve ono, što spada na njihovu službu, da Njegovo Veličanstvo blagoizvoli posebnog poslanika u Rim odaslati, koji bi izposlovao potvrdu, e da tako potvrdjeni biskupi mogu slobodnije vršiti svoju pastirsku službu.“

Taj zakon dokazuje dvoje. Jedno je, da po kralju imenovani biskup nije mogao bez potvrde vršiti svoju službu, a drugo, da je potvrda u sebi sadržavala nešto više od jednostavnog primljenja na znanje ili odobrenja, već da je ova doista bila vršenje najviše jurisdikcije, jer to sačinjavaše najglavniji dio bullâ, kojimi se biskupi potvrdjivahu.

Niti sv. Stjepan, niti nasljednici, niti napokon magjarsko zakonodavstvo ne smatrahu ovo kraljevsko vrhovno patronatsko pravo odieljenim od prvog njegovog vrela, od crkve, ne držahu ga za jus majestaticum, a još manje za pravo države. Jer jus majestaticum ne može u sebi sadržavati takova prava, koja neimadu svoj korien u državi, a suverena država opet ne može absorbirati crkvu i njezina originalna stara prava. Tu valja da upozorim na jednu okolnost.

Kat. religija bijaše tako u Magjarskoj, kao i u ostalih europejskih državah državna religija. Uzki odnošaj, koji se svuda razvio izmedju crkve i države, prouzroči pomješanje nadležnosti, nu urodi i s takovimi instititucijami sa strane države, koje se iz patronatskih prava ne mogu protumačiti, pa se s toga ova dva pojma: državna religija i patronatsko pravo ne smiju zamieniti.

Crkvena vlast duboko je segla u svjetovne poslove, i obratno crkveni zakoni nošahu biljeg zakona državnih. Glavna točka zadaće koju imaše glava države, bijaše, da razvija crkveni život, da ga očuva od razkola, te da time iztakne i jedinstvo države. Dekreti kraljeva sv. Stjepana, sv. Ladislava, Kolomana većinom sadržavahu odluke crkvenih sabora. Kasniji naši zakoni, te na osnovu ovih izdane kr. previšnje i namjestničke naredbe sve do god. 1848. ne riedko su istog duha i smjera.

Sv. Stjepan n. pr. je odredio, da biskupi imadu u Magjarskoj suditi po kanonih; naši zakoni odredjuju izobćenje, dakle crkvenu kaznu, u predmetih, u kojih danas država postupa te drugu kaznu odredjuje; izobćuju one, koji se bune proti kraljevskom ugledu, a biskupe prisiljuju, da to odobre; zabranjuju svećenikom izvan crkve služiti sv. misu. Zlatna bulla šalje se k papi, „ut ipse in regestro suo conscribi jubeat.“

Naši zakoni sadržavaju propise glede službe Božje; svećenikom zabranjuju, da hodaju u svjetovnom ruhu itd.

Tko će sve ovo izvesti iz patronatskih prava?

Slične uredbe nalazimo i u drugih europskih državah, gdje ipak vrhovno crkveno pravo (patronatsko?) nikada ne obstojaše n. pr. u Francezkoj. Valjda nigdje nebijaše crkva toliko podredjena državi. Prije nego su čuvene gallikanske sloboštine zadobile zakoniti oblik, politika kraljeva i državnika već onamo smjeraše, da oslabe svezu sa sv. rimskom stolicom, te da francezku crkvu učine neodvisnom držeći se rieči jednog francezkog državnika: „Treba poljubiti papi noge, ali mu treba svezati ruke.“ Francezki kraljevi ne težiše za patronatskimi pravi, već pravo vrhovnog nadzora tako razširivahu, kako bi crkvu sasvim sapeli u okove.

Vrhovno patronatsko pravo, upravo uslied sveze sa sv. rimskom stolicom, bilo bi sačuvalo slobodu crkve; pravo vrhovnog nadzora koje imade korien u državi, ju je porušilo. Papi davahu samo vanjsko štovanje, prava mu ne htjedoše dati. Posljedice toga bijahu najteže.

Parlamenti n. pr. postupahu poput crkvenih sabora te se ujedno sa sudovi uplitahu u čisto crkvene poslove, djelovahu na propovjedaonicu i izpovjedaonicu. Biskupi bješe prisiljeni izkusiti, da se i u najzadnjem selu obćinsko poglavarstvo mieša u njihova prava, jer je nepokornim svećenikom moglo sekvestrirati dohodke.

U parlamentu tako, kako u sudištih izpitivao se način, kako se podieljuju svetotajstva; htjedoše uredjivati nutarnji život samostana, poglavare imenovahu a zakonite lišavahu službe. Po biskupih suspendirane svećenike natrag namještahu u službe, svećenikom zapoviedahu, koga mogu odriešiti od grieha; propoviedi kritizirahu, sudijahu o njihovu slogu, sadržaju i smjeru i kaznijahu. A to se sve dogadjalo pod izlikom, što je kat. religija bila državna religija.

*

Posljedice stoljetna ugnjetavanja ne izostaše. Kad te posljedice provališe na javu, bijaše strašno. Niti, koje vezahu crkvu s državom, nasilno bjehu razkinute, pa ni borba, koja se od početka ovog stoljeća do danas vodi izmedju crkve i države, ne bijaše kadra da ih uzpostavi.

Nu kaošto odatle, što je crkva njekoč uplivala na državne poslove te ih gdjekad i vodila, što ih je svojim duhom tako proniknula, te se činilo, kao da će se država izgubiti u teokraciji, nitko ne će zaključiti, da država nije imala neodvisnu vlast zakonodavstva, sudstva i uprave; tako nitko nije vlastan odatle, što je država odredjivala u crkvenih poslovih bilo uslied uzkih stoljetnih odnošaja, bilo s pretjerivanja prava vrhovnog nadzora, zaključiti, da je crkva postala državnom institucijom.

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 23.

Nauka onim, kojim je težko skrušeno se pokajati.

Možda je koj grješnik rekao, dok je čitao prijašnji paragraf: *ja bi rado zadobiti oproštenje, samo da se mogu skrušeno pokajati, nu ja ne ćutim upravo nikakovu bol.* Ovakovim kažem: A što mislite, da morate ćutiti? Ja sam siguran, da ne znate, što se razumieva pod bolju, koju morate ćutiti. O boli, koju moramo ćutiti radi grieha, govori tridentinski sabor na dva mjesta: naime u 6. poglavju VI. sjednice *de justificatione*, gdje se govori, kako se imadu odrasli pripraviti za sv. krst, i u 4. poglavju XIV. sjednice *de poenitentia*, gdje se govori o pokajanju. Na oba mjesta veli se, da je bol mržnja i oduravanje grieha. Na prvom mjestu kaže se: *„moventur per odium ac detestationem adversus peccata sua; hoc est per eam poenitentiam, quam ante baptismum agi oportet“*: potiču se (naime odrasli, koji primaju sv. krst) mržnjom i oduravanjem grieha svojih; to jest po onakovoj pokori, kakova se mora činiti prije krsta. A na drugom mjestu kaže se, da pokora, kakova se traži od pokornika poslie krsta *„animi dolor ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de caetero“*: bol duše i mržnja na učinjeni grieh s odlukom više ne griešiti; a nješto dalje *„declarat .... hanc contritionem non solum cessationem a peccato, et vitae novae propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere“*: tumači ... da ova pokora ne uključuje samo ostaviti se grieha i odlučiti novi život započeti, već uključuje i mržnju na prijašnji griešni život. Na ovo neka paze svećenici, kad podučavaju vjernike, da se ne odalje od tumačenja i nauka tridentinskoga sabora. Jedan svećenik, tumačeć pokajanje, rekao je: *radi grieha morate ćutiti veću bol, nego nad smrću svoga otca, svoje zaručnice* itd.

Jedan siromašni sluga, došav kući iz kršćanskoga nauka i upitan od gospodara, što je naučio u crkvi, odgovori: *da sam proklet.* A zašto, upita ga gospodar, koj je srećom dobro znao kršćanski nauk. *Jer je svećenik u crkvi rekao, da moramo ćutiti veću bol radi grieha, nego nad smrću vlastitogu otca. A sada se sjećam, da sam kod očeve smrti oćutio toliku bol i žalost, kakovu nisam nikada oćutio radi grieha: dakle sam proklet.* Gospodar odgovori slugi: ti si krivo razumio, jer svećenik nije tako mislio; zatim mu protumači gore navedeni nauk tridentinskoga sabora te mu rekne: zar ne vidiš, da je velika razlika izmedju boli radi grieha i one boli, koju ćutimo nad smrću otca? Bol radi grieha sastoji u mržnji i oduravanju grieha, a druga bol je izliev naravske ljubavi, koju ćutimo u srcu kao djeca prama svojim roditeljem. Mrziš li, oduravaš li grieh? Jesi li odlučio prije umrieti, nego opet sagriešiti? Ako to ćutiš, tad imaš potrebnu bol za pokajanje. Kad je to čuo sluga, pokaje se odmah za svoje griehe tako liepo i dobro, da bi mu se moglo bilo s te strane na mjestu podieliti odriešenje. Ovaj slučaj neka služi za primjer onim, koji naučaju kršćanski nauk; a neka dobro upamte i rieči sv. Pavla na Timotheja: *„Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti in fide et in dilectione in Christo Jesu“* (II. Tim. I. 13.): *drži se onih zdravih rieči, koje si od mene čuo u vjeri i u ljubavi u Isusu Kristu.* Nije dosta samo reći u njekih stanovitih točkah, što sadržaje nauk, već treba dobro rabiti rieči i izraze, kako nas uči sv. pismo i sv. crkva.

Bol dakle radi grieha, koja je nuždna za valjanu izpovied, jest čvrsta volja mrziti i oduravati učinjeni grieh, i to više nego ikoje drugo zlo, i čvrsta odluka više ne griešiti. Nije težko pobuditi ovakovo pokajanje, jer vam sigurno ne će manjkati milost i pomoć božja, ako Boga molite i sa svoje strane učinite, što možete. Je li vam čini potežkoće ugodnost i slast, koju vam grieh pruža? Pazite. Pomislite, da njetko postavi pred vas tanjur pun pečenih pilića i bocu izvrstnog vina. Već sam ugodni miris pobudjuje u vami želju za jelom i pilom. Nu evo iznenada prijatelja, koj vam prišapne: *čuvaj se, ne jedi, ne pij, jer je sve otrovano.* Odmah bi izgubili volju za jelom, pače bi vam se tako odurilo, da bi bacili kroz prozor i jelo i pilo i još rekli: *radje ću od glada umrieti, nego ovo jesti i piti, ne ću ni kušati.* Ali gledajte kako su pilići liepi i tečni, a vino izvrstno! Vi odgovarate: *to je istina, ali sve je otrovano, bacite sve na polje, radje ću umrieti, nego jesti.*

Ovo je zgodna slika pokajanja i odluke potrebne za izpovied: ujedno i lahki način, kako se mora pobuditi mržnja i oduravanje grieha te odluka više ne griešiti. Vrag i strast predstavlja vam grieh, a osobito stanovitu vrst grieha, kao liep i ugodan: vi pako ćutite kako vas pokvarena narav navadja na grieh. Nu vjera

dovikuje vašem srcu: *pazi, što radiš:* pod liepom slikom krije se najžešći i smrtonosni otrov. Želite li viditi onaj otrov, koj se krije u onoj zabavi, veselju, zadovoljstvu, koj vas toliko mami na grieh? Vi i vaša duša bijaste prije grieha čisti kao angjeo i obradovaste nebo. Vi bijaste diete božje, baštinik neba, te bi došli u nebo, da ste u tom stanju umrli. Nu čim ste počinili smrtni grieh, makar samo mišlju, postala je vaša duša grda i ružna kao vrag; i čim ste više griešili, tim je jače rasla grdoba na vašoj duši. Od djeteta božjeg postali ste sin i rob Luciferov; od baštinika neba postali ste krivac pakla i tim ćete više u paklu trpiti, čim više griešite. Davno bi već bili u paklu, da ste umrli naglo i neskrušeni. Što još držite do ugodnosti i slasti, koju vam grieh pruža? Ako je samo malo otrova u jelu i pilu, pa bilo najbolje, tad je to dostatno, da vas odvrati od jela i pila, jer mislite na smrt, koju bi otrov prouzročio. A zar vam nije dostatna misao na vječnu smrt vaše duše, na vječno prokletstvo, da zamrzite i oduravate grieh, makar vam pružao same slasti i lasti? Zar nije dostatna ova misao, da uzkliknete iz dubine svoje duše: *radje ću hiljaduputa umrieti, nego opet sagriešiti.*

Nu ako imate samo malo srca, tada vas mora još nješto potaknuti, da okajete svoje griehe. Pogledajte razpelo. Na razpelu vidite Boga, koj je postao čovjekom radi grieha, koj bijaše mučen i koj je umro radi vaših grieha; to je vaše dielo. Vašom bludnošću i mehkoputnošću bičevali ste ga po cielom tielu; nečistimi misli krunili ste ga ponovno trnovom krunom; tlačenjem i nemilosrdnošću prama sirotam naprtili ste mu na ledja težki križ; bezsramnošću i nepristojnom nošnjom zastidili ste ga na križu, jer je težko osjećao svoju golotinju pred onolikim narodom; bezstidnimi ljubakanji proboli ste mu kopljem prsa i ranili njegovo srce; s onimi govori, pjesmami, nepristojnimi i dvoličnimi riečmi, kletvami, krivimi prisegami, hulenjem pružili ste mu žuč za napitak, kad ga je morila silna žedja; nepoštenim posjetom, kretnjami ruku, kradjami, otimanjem tudjega, prevarom u trgovini, lihvarenjem, proboli ste mu sa čavli ruke i noge; jednom rieči, vi ste ga razpeli na križ, vi ste učinili, da je izdahnuo na križu medju razbojnici. Kakovo zlo učinio vam je Isus, da tako nedostojno s njim postupate? Da, je li mogao više za vas učiniti? Bi li tako radili sa razbojnikom, nuzljubom ili neprijateljem? Da, ja tvrdim još više. Bi li se usudili tako raditi sa živinom, kako radite s Isusom? To je glavni razlog, koj vas mora potaknuti, da mrzite i oduravate grieh; to je razlog, zašto se morate bojati grieha više, nego iste smrti; misao naime, da je Bog morao umrieti radi smrtnog grieha i to na tako grozni način; Bog, koj vam je dao život i tielo i koj ga uzdržaje; Bog, koj vas je tolikoputa očuvao od pakla; Bog, koj je sve pretrpio, samo da vas spasi. O recite iz dubine svoga srca: *O moj Bože, kajem se i žalim sve svoje velike griehe, ja ih mrzim i oduravam vrhu svega; radi njih izgubio sam nebo a služio tolikoputa pakao; nu tim ih jače mrzim i oduravam, jer sam njimi mučio, razpeo, pače ubio Boga, koj je najveće dobro i koj je tako milosrdan prama meni. O da sam radje hiljaduputa umro prije onog nesretnog časa, kad sam sagriešio! Nu u buduće radje ću hiljaduputa umrieti, nego opet sagriešiti.*

Promislite, draga braćo, ozbiljno ove rieči, koje sam napisao; uz pomoć božju lahko ćete se iskreno i skrušeno pokajati za svoje griehe.

(Dalje će sliediti.)

Brdo Karmel.

Karmelitski red ima ime svoje od brda Karmela, od kuda mu i porietlo, a pravo rečeno, gdje mu je i sjedište.

To brdo leži u Palestini, u svetoj zemlji. To je više niz brežuljaka, koji obsižu po prilici nešto preko osam milja, a počinju sa brežuljkom, koji dopire daleko u sredosemno more. Na kraju istoga nalazi se karmelitski samostan u visini od 582 stope. Putnici, koji dolaze iz Europe, zamietit će ga već iz daleka s mora. Najviši vršak te kose broji 1200 stopa nad morem.

Cielo gorje sastoji se od vapnika, porad česa nalazi se mnogo špilja osobito na zapadnoj strani spram mora. Mnoge su špilje velike i široke. Protežu se u razne uže i šire zavoje. Ima ih više od tisuće. One su služile prognanikom za utočište, a kao stan i bogomolja onim naročito, koji življahu u samoći daleko od svieta. Zato ćeš naći u mnogih špiljah prozora i odaja od kamena izklesanih. Jedna od tih odlikuje se duljinom od 20 a širinom i visinom od 15 stopa. Kažu, da bijaše to špilja proroka Ilije.

Proroci predstavljahu to brdo kao mjesto krasote, plodovitosti i milote. Njegovo ime znači u našem jeziku „plodnu poljanu, liepo nasadjenu okolinu, šumu cvieća, voćar ili vinograd Božji.“ Prozvaše ga tako radi njegove ljepote. Podnožje toga brda hlade lovorike i masline, visočine mu kite dinje i trsovi, glavicu pako ovjenčuju hrasti i jele, a na sve strane izlieva se more miomirisa od milijuna ruža, osobito carevaka i sunovrata (hiacinta i narcisa). Divotni izgled spram mora, kao što i na daleke sirske gore, ter bližnje ravnice, čini ga takovim, kakovim ga i nazivlju: vrtom, rajem. Kad želi Isaija prorok da opiše budući sjaj i duševno blago crkve Kristove, tad proriče on, da će joj se izručiti sjaj Libanona i ures Karmela. Prorok naime gleda u duhu odkupljenu zemlju i pjeva: Radovat će se tomu pustinja i zemlja sasušena, veselit će se pustoš i procvjetati kao ruža. Procvjetat će obilno, i veselit će se radujući se i popievajući; slava Libanska dat će joj se i krasota Karmelska i Saronska (plodna dolina na obali sredozemnoga mora); ta će mjesta vidjeti slavu Gospodnju, krasotu Boga našega. (Is. 35, 1. 2)

I danas ciene putnici milotu brda Karmela. Tako jedni vele: Nema na dalekom i širokom svietu tako dostojanstvene prirode; posebito sve te u okolo potiče na pobožnost. Daleka divljač brda zaklanja oku sve, što podsjeća na svagdanji rad ljudski; najljepše drvo svieta, paoma, diže se u dugom nizu dolje na zemlji, ter razkriljuje svoje ruke kao na molitvu k nebu. Na drugoj pako strani zatvara se gorje strmom pećinom — a podno pjeni se veliko more u nepreglednu daljinu, gdje kanda se sljubiše nebo i voda. Kao u veliku harfu poigrava morski vjetar, a srebrne žice pjenušastih talasa odjekuju od klisuraste obale gore do čovječega uha i pobudjuju u duši nabožnost, hvalu, čast i radost prama Stvoritelju.

Drugi pako pišu: Jedva si je moći pomisliti veću samoću od Karmela. Čistijega zraka nećeš srkati na nikojoj drugoj točki zemlje, nigdje tečnije vode piti, zelenije livade i šume vidjeti. Neko dražestno skrovište, kneževsko gostoljubje. Svekoliko cvieće zemaljsko naći je ovdje. Ali u šumah kote se i vuci i panteri, i t. d. Uz to ima i razbojničkih beduina. I za vrieme sv. Jeronima bijaše brdo Karmel razbojničko zaklonište.

Drugi opet: Cielo brdo ugodno miriši i pokrito je od podnožja pa do vrška aromatičkim korenjem, što revnim karmelićanom podaje bogati materijal za njihovu izvrstnu ljekarnu, od česa ti skromni ljudi priredjuju ljekove za sve bolestnike i nevoljnike bez razlike vjere, narodnosti i domovine. Nije li to vitežki samostan katolički, koji spoznaje i vrši katoličku, obćenitu ljubav? O kada bi neprijatelji samostana sa zapada ovamo se potrudili, možda bi sa sobom ponieli drugo mnienje i uvjerenje!

Brdo to nije jedino po naravnoj ljepoti i plodovitosti vrtao ili nasad, vinograd božji, već ono to ime zaslužuje osobito u duševnom i plemenitom smislu. Na njem udariše svoja sjedišta za starih vremena mnogi pravednici, ter ga ovako posvetiše. Imenito se u sv. pismu izporedjuje pravednik drvetu, koje nosi u svoje vrieme plod kreposti.

Povjestnički važan je Karmel u starom zakonu naročito zbog toga, što su proroci Ilija i Elizej tudjer boravili.

Od vajkada pako izkazivalo se ovdje odano štovanje preblaženoj djevici i Bogorodici Mariji. S toga razloga i prozvao se red Karmelićana „Redom preblažene djevice Marije od brda Karmela."

Kod javnoga molenja Litanija Lauretskih zazivlju Karmelićani Bogorodicu, dozvolom apostolske stolice, „Kraljicom i dikom Karmela" — „Regina et Decor Carmeli.

O tom brdu ima spomena već u starom zavjetu: židovi ga i pogani držahu svetim.

Još prije sagradjenja hrama u Jerusalemu bijaše na njem sagradjen žrtvenik pravomu Bogu, koji ali potonji krivobožci razvališe.

U vrieme proroka Ilije (p. p. 900 pr. K.) postaviše Baalovi službenici žrtvenik idolu Baalu, nu prorok opet uzpostavi razvaljeni žrtvenik Gospodinov.

Valja da sbog vatre, spale čudovito s neba, što sažge žrtvu Ilijinu, smatrahu pogani to brdo kao svetište glavnoga boga Zeusa. Polak Jamblihija boravljaše duže vremena ovdje poganski filosof Pythagoras, koji da steče tudjer dopadnost, ter češće je posjećivao tamošnji hram.

Tuj razkri žrtvujućemu Vespasijanu neki svećenik imenom Basilides sretnu budućnost, kadno naime posta rimski cesar, o čem nam pripovieda Tacit (II 78.). Tada ne bijaše još niti hrama niti statue ondje, već jedino žrtvenik na sv. mjestu.

I Suetonije, rimski povjestničar, spominje proročište Karmela. „Vespasijan", tako piše on, „upita proročište brda Karmel za savjet, koje mu proreče sretni uspjeh njegovim poduzećima, kako su god velika."

Najglasovitije posta to brdo Karmel u starom zavjetu po sv. proroku Iliji i proročkim po učenicima; u novom zavjetu pako po osobitom štovanju Marije, što to brdo upravo čini u očima sviju svetim.

Danas ne hodočaste na Ilijinin dan (20. srpnja) jedino kršćani, nego i židovi i turci ka grobu proroka Ilije. Osobito časte ovi posljednji špilju Ilijinu na podnožju brda i takozvanu proročku školu, naravnu neku špilju 40 stopa dugu, 24 stope široku i 18 stopa visoku, koju straži iman ili santon (musolmanski monak); ipak imaju kršćani i židovi slobodan ulaz.

Ovdje se sakupljahu proroci na čitanje sv. pisma i na razmatranja; još je na lievo manja špilja, Ilijinom zvana, kamo je često zalazio prorok da se moli. Ta je škola od g. 1635. obraćena u mošeu. Na obim stienama urezani su grčki napisi, koji potječu po svoj prilici od kršćanskih hodočastnika prvih stoljeća. Svi, koji ovdje ime svoje urezaše, izručaju se uspomeni. Već za rana primami to brdo mnoge kršćane na pustinjački život.

Ne samo u st. zavjetu bijaše brdo Karmel sveto brdo, nego i u novom zakonu posta ono glasovito.

Ustmena predaja kaže, da je bl. dj. Marija sa dječakom Isusom i sa sv. Josipom zaručnikom, upravo na povratku iz Egipta, posjetila to brdo. I neće biti neistinito; jer kad je posjetila tetku svoju u Hebronu, gradu u Judeji, daleko 25 do 30 milja, to je tim laglje mogla obići sveto mjesto Karmel, koje ležaše tako blizu Nazareta. Brdo Karmel samo je dvie milje odaljeno od Nazareta, a prije pružala se cesta iz Egipta i onamo uzduž podnožja Karmela.

Tečajem vremena življahu mnogi svetci na tom brdu. Za vrieme križarskih vojna dodje onamo i Ludvig IX., kralj francezki. On naumi obići sve svetinje po Palestini i svagdje pomoliti se.

Sredinom trinajstoga stoljeća (1250.), kad no Turci prognaše vjernike, do g. 1631., ne bijaše to brdo u posjedu reda. Na 29. studenoga 1633. imenova papa Urban VIII. s. Paula Simona od Isusa Marije priorom ondje, i

dozvoli podjedno ostalim redovom, da se mogu bez ikakve druge dozvole apostolske stolice ondje nastaniti, uslied česa zaposjedne to sv. brdo izključivo red bosonogih karmelićana.

U tom stoljeću grčkoga rata proti Turkom g. 1821., dade Abdalah, paša od Akre, razvaliti samostan sa crkvom, pod izlikom, da se nebude ondje neprijatelj, zauzev to brdo, zaklonio.

Opat Mislin izviešćuje: „Na opotrage Francezke uzpostavi sultan karmelićane opet u njihovo pravo; on dapače naloži Abdalahu, da im sagradi samostan na svoj trošak, to pako zahtievati od paše, bijaše odviše. U ostalom nadje karmelit-laik Ivan Krstitelj, rodom iz Fraskatia u Italiji, druga vrela. On proputova Europu. Premda bijaše vješt jednomu jeditomu jeziku, ipak se odputi u Paris, London, Beč, Berlin. Njega primiše na svih dvorovih, bogati i siromasi, obsipav ga darovi i ljubeznivošću. Za njega spjevaše pjesnici stihove, prvi umjetnici naslikaše slike, kompositeri ukajdiše skladbe, gospodje vezoše, upriličiše lutriju i koncerte; za njega zauze se isti ministar u miru kod ministra u službi. Ja sam vidio njegov upisni arak, gdje nadjoh medju ostalima cara austrijskoga i Louisa Filipa, kraljicu englezku i pruskoga kralja, Rothschilda i primasa ugarskoga, kardinala i župnika seoskoga, nadbiskupa parižkoga i Redšid pašu; sve države, svi stališi, sve vjeroizpoviesti bijahu zastupane. Pruski kralj dapače naloži, da se bratu Ivanu Krst. imadu dati bezplatno poštarska kola i karte za sve željeznice u obsegu njegova kraljestva, da mu tim pripomogne sabirati prinose; i za čudo! karmelit u kaludjerskoj mantiji pa proputovao bez zapreke protestantske i katoličke pokrajine. Uz nevjerojatni napor privede gradnju velebnoga samostana kraju."

Opat Mislin tvrdi, da je to zaufano najveća i najljepša sgrada u Siriji i Palestini; kolosalna i divotna gradnja, koja je ujedno crkva, samostan, gostiona, tvrdjava, lazaret.

U sredini četverokuta diže se rotunda, moderna, talijanska gradnja, na čiju se kupulu, kao i na kupulu sv. groba može popeti sve do svjetionika, da rekneš prolazećim ladjam na dalekom moru „s Bogom" u domovinu.

Crkva je jednostavna i liepa. Dr. Zschokke pripovieda: „Na velikom žrtveniku sjaji liepa, od drva izrezana statua sv. Djevice od brda Karmela. Odozdo velikoga žrtvenika nalazi se špilja proroka Ilije sa jednim njemu posvećenim žrtvenikom, kamo se je prorok pred Jezabelom sakrio i gdje je ujedno stanovao. Sa ravni crkve stupa se preko pet skalina u tu špilju, koja je duga 15 stopa, široka 12 stopa, a visoka 7 stopa. . . Ta panorama pa ono gostoljubje što godi putniku da nije kadar zaboraviti na taj boravak, ter još ona samoća — sve to predstavlja neki čarobni asyl. Nema putnika a da nebi ponjeo kakvu takvu uspomenu na Karmel, osobito se upisuju u škapulirsku bratovštinu, kojoj je svrha štovanje Marije — zaštitnice brodećih."

Putopisci nazivlju taj samostan „tornjem kršćanstva", sa kog stražar stalno pazi na dolinu i spram zapada na neizmjerno more, da odkrije, neće li skoro doći pobožni vitezovi, da jednom oslobode tu tako potisnutu zemlju od Izlama.

Kaže neki putopisac, da veće tolerancije ne dade se ni pomisliti, nego li je na Karmelu. Nitko ne pita: Odkuda i kamo? a podvoren je tako poznati kao i nepoznati gost baš kneževski, a da se sami redovnici ipak neodrekoše siromašne samostanske hrane. Svaki je dobro došao na tri dana, bio on katolik, protestant, grk ili turčin, svakoga podpuno obskrbe bezplatno. Na odlazku, tko je potreban, dobiva sobom na put kruha, sira itd., a na daljnji put i odielo. Sam on proboravio je tri dana na tom prorokovom brdu, najugodnije svega putovanja svoga i dobri otci dvoriše ga gospodski. Karmel je najbolji konak u cielom Levantu. Obstanak toga samostana zajamčen je tim, što je on predstraža evropske civilizacije.

O da ti se je popeti o podne na to brdo, kad zazvoni milozvučno zvono samostansko, da pozdravi Mariju. Kako li bi te uznesao taj zvuk toli riedak u toj strani! Kakova li veselja za kršćanskog putnika posred muhamedanske zemlje, medju divljim narodom, kad začuje nakon podužeg vremena tako glasan, svečan, na daleko odmievajući glas zvona, ter ga ujedno opominje već podno Karmela, Marijinog tog brda, na Mariju i spasonosne tajne, i to još tako, da mu se čini kao da je doma. Poznato je, da kršćanom u turskom carstvu nije slobodno služit se zvonovima, unatoč toj zabrani karmelićanom dopusti to Ibrahim paša uz ostale povlasti Inim samostanom većim dielom dozvoljeno je pozvanjati tek malenim zvoncem, nipošto pako zvoniti svečano velikim zvonom.

Tečajem vremena dostali su se veće slobode.

E bi Marija, kraljica i dika Karmela, kao zaštitnica Karmelitskoga reda pritekla u pomoć! **A. Ž.**

Viestnik.

Zagreb. (Stolni kaptol senjski.) Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 19. lipnja 1892. na stolnom kaptolu senjskom premilostivo odobriti gradualno promaknuće: kanonika čuvara Josipa Demelia na mjesto kanonika štioca, zatim kanonika starijega Matije Vičića na mjesto kanonika pojca, te kanonika mladjega Josipa Šnidaršića na mjesto kanonika čuvara.

Istim previšnjim riešenjem dostojalo je Nj. Veličanstvo na istom stolnom kaptolu premilostivo imenovati profesora bogoslovja, prosinodalnoga izpitatelja i spirituala dijecezanskoga sjemeništa, Roku Vučića, kanonikom starijim.

— (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Gjuro Benak, dosadanji upravitelj župe u Gjelekovcu, postao je župnikom u istom mjestu. — Gosp. Florijan Kutnjak, župnik u Ferdinandovcu, postao je župnikom u Belovaru.

— (Primljeni u sjemenište.) Primljeni su u nadbiskupsko sjemenište zagrebačko i to u VII. gimn. razred: Bavec Josip, Bišćan Janko, Crkvenčić Eduard, Crnek Milan, Dujmović Dragutin, Filipović Juraj, Golubović Matej, Habuš Mijo, Hock Milan, Hrvoj Dragutin, Kavijak Josip, Kerdić Vladimir, Kolaković Ivan, Krnežić Josip, Majhofer Marko, Mihaljević Petar, Miletić Ivan, Mitrečić Ivan, Pavlović Antun, Rittig Koloman, Stemberger Ivan, Tkalčić Josip, Tomić Valentin, Turzan Josip.

— (Osnutak bratovštine Srca Isusova u Djakovu.) Kako javlja „Glasnik biskupija bosanske i sriemske“, u nedjelju, 3. srpnja poslije podne, proslavljen je u Djakovu u sjemeništnoj crkvi na svečan način osnutak družtva presv. Srca Isusova.

— (Sprava za prenašanje bolestnika.) U broju od 27. lipnja donio je „Obzor“ viest, da je gosp. Aleksander Šamšalović, župnik u Irigu, izumio spravu za prenašanje bolestnika. A sada javlja „Glasnik“, da se je ta sprava pokazala tako savršenom i koristnom, da je g. župnik dobio na nju državni patenat.

Rim. (Enciklika o svečanosti Columbovoj.) Povodom Columbove slave dogotovio je sv. Otac posebnu encikliku, koja je netom proglašena. Enciklika iztiče medju ostalim i velike vjerske zasluge Krištofa Columba, te odredjuje za 12. listopada, odnosno sliedeću nedjelju svečane mise u crkvah Španjolske, Italije i Amerike. I biskupi ostalih zemalja mogu tim povodom dati služiti svečane mise.

— (Družtvo sv. obitelji Nazaretske.) Sv. Otac izdao je dne 14. o. mj. apostolsko pismo sub annulo Piscatoris, kojim po sv. sboru za obrede izradjena pravila *„pobožnoga družtva svete obitelji Nazaretske“* proglasuje obveznima za sva družtva, što pod tim imenom obstoje u cieloj katoličkoj crkvi, i ujedno preporuča ta družtva osobito za krugove radničke.

Italija. (Novo nasilje talijanske vlade.) Ukidno sudište u Rimu riešilo je jedno pitanje, koje se tiče Vatikana i Propagande. U Napulju obstoji kao neka vrsta podružnice kolegija Propagande, tako zvani, „kinezki kolegij.“ Od svoga osnutka primala je Propaganda u Rimu mlade kinezke neofite, koji su tu svršavali svoje nauke i zatim se vraćali u svoju domovinu, da ondje propoviedaju evangjelje. Opazilo se je ipak, da množina tih mladih misijonara, koji su bili većinom iz južnoga diela Kinezke, težko podnašahu rimsko podneblje i padahu u sušicu. S toga bude utemeljena u Napulju, gdje je podneblje mnogo blaže od rimskoga, podružnica kolegija Propagande, koja je bila odredjena izključivo za kinezke misijonare. Kada je talijanska vlada preduzela konvertiranje imetka Propagandinoga, zaustavila je ona u isto vrieme i imetak „kinezkoga kolegija“, koji se je cienio na milijon lira. Dohodci „kinezkoga kolegija“ doznačeni su od onda orientalnomu institutu u Napulju, koji ima skroz svjetovni karakter i kojega se članovi specijalno posvećuju linguističnim naukama. „Kinezki kolegij“ tražio je proti odredbi vladinoj utočište kod sudova u Napulju i ovi su odlučili njemu u prilog, naloživši orientalnomu institutu, da „kinezkomu kolegiju“ opet povrati njegov imetak. Orientalni institut podigao je pak tužbu sa svoje strane i dobio je parnicu. Prieporna stvar dospjela je pred ukidno sudište u Rimu, koje je imalo odlučiti u zadnjoj inštanciji. Ukidno sudište potvrdilo je osudu, po kojoj imetak „kinezkoga kolegija“ neopozivo pripada orientalnomu institutu. Sramotna opliena crkve!

— (Najstarija apologija kršćanstva.) Javlja „Corriere Toscano“, da je pronadjena „Apologija kršćanstva“, koju je napisao atenski filozof Aristid i koja je god. 126. poslie Krista predana caru Hadrijanu Još pred malo godina bilo je to dragocjeno djelo poznato samo po imenu iz pojedinih mjesta u spisih Eusebija Cesarejskoga i sv. Jeronima, koji su ga spominjali sa štovanjem i oduševljenjem. Godine 1878. odkriše i objelodaniše mehitaristi (armenski monasi) u Mletcima veliki, armenskim jezikom pisani dio toga spisa, koji je nosio posvetne rieči: „Caru Hadrijanu od Aristida, atenskoga filosofa.“ To odkriće bilo je u znanstvenih krugovih posvuda veselo pozdravljeno. Englez Rendel Harris našao je nedavno u samostanu sv. Katarine na brdu Sinaju podpunu apologiju, za kojom se je već odavno mnogo težilo. Djelo nije sastavljeno u grčkom izvornom tekstu, nego u sirskom prievodu, nu ta okolnost nije od nikakovog znamenovanja za one, kojim je stalo do sadržaja a ne do rieči.

Književnost.

Sbor duhovne mladeži zagrebačke priredio je po francezkom vrlo liepu pripoviest za mladež: Savijaj drvo dok je mlado. Napisala Zenaïde Fleuriot. — Knjiga ima 170 strana, ukrašena je sa više slika, a ciena tvrdo uvezanoj 45 novč. Preporučamo tu pripoviest, koja je osobito zgodna, da se dade kao nagrada dobroj školskoj mladeži.

Urednik dr. Josip Volović.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 30. U Zagrebu, 28. srpnja 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O kraljevskom patronatskom pravu, te o onom odnošaju, koji se je na osnovu tog prava razvio medju crkvom i državom u Ugarskoj.

(Dalje i konac.)

Katolička se crkva uzprkos uzkoj svezi sa državom nikad nije odrekla svoje individualnosti, neodvisnosti, što više, ona je svoja autonomna prava upravo onako odlučno obranila proti državi, kao i ova potonja što je obranila svoja protiv crkve. — „Crkva, — kaže Bluntschli — uviek bijaše spremna, da obrani neodvisnost religije proti volji i odredbam države. U tom takodjer je ona — osim božanske istine, upoznala svoju neodvisnost od države.“ Ako dakle kašnje i obstojahu državne religije, ova je rieč ipak imala drugi smisao, — ne bijaše to više državna ili narodna religija. Svoj pravni obstanak i vriednost nije crpala iz državnih zakona. Državna dakle religija bijaše samo u tom smislu, što ju je država poznala i priznala kao pravu; ne trebaše ona državnog auktoriteta, već obratno.

Pojam dakle, uredbu državne religije kaošto ni njezin utjecaj na crkveno-političke odnošaje nije smjeti skučiti pod pojam patronatskog prava. Patronatsko pravo nije državna, već crkvena institucija. Pravo to nije originalno, već dano, pribavljeno, preneseno pravo, što se je podieljivalo za razne usluge crkvi učinjene. Privilegij je to, dakle prema pravilima prava ima se najstrože tumačiti, i kao povreda obćenitog zakona može se vršiti samo u onih granicah, u onoj pravnoj sphaeri, na koju originalno spada.

Da je patronatsko, ili da najpregnantniju stranu tog prava iztaknem, da je pravo imenovati biskupe, državno pravo, onda bi, kaošto bi to po sebi sliedilo iz abstraktnog pojma države, praktički imalo biti posvuda isto, — što ne stoji.

Papa Pijo V. je n. pr. sicilskomu kralju podielio patronatsko pravo samo na doživotno uživanje. Republika Lucca pokloni crkvi deset tisuća dukata, samo da si pribavi pravo imenovati biskupe. Benedikto XIV. joj dozvoli samo pravo trojna predloga, a kad su gradjani te republike htjeli iz toga načiniti patronatsko pravo, papa Kliment XIII. ih pozva na red odpisom od 4. veljače god. 1764. Kraljevi u Francezkoj od g. 1516. na osnovu konkordata sklopljena izmedju Leona X. i Franje I. vršahu pravo imenovati biskupe ipak tako, da si je sv. rimska Stolica uviek pridržala potvrdu i vrhovnu jurisdikciju.

Bez ovog ni za silnog Ljudevita XIV. nemogoše zasjesti svoje biskupske stolice oni, koje je papa odbio s razloga, što prihvatiše gallikanske sloboštine; svih bijaše 35 na broju, a sedisvacancija trajaše šest godina. Današnje pravo imenovanja, kako ga vrši glava francezke države, osniva se na konkordatu sklopljenu 1801. A u 5. članku konkordata je pravo rimske sv. Stolice jasno iztaknuto: „l' institution canonique sera donnée par le Saint Siège.“ (kanoničko uvedenje vršit će sv. Stolica). U čitavoj Njemačkoj kaptoli biraju biskupe uz veće ili manje ograničenje te ovdje ondje uz veto vladara, — nu posvuda na osnovu konkordata. U Englezkoj, u Americi papa slobodno imenuje biskupe.

Njegovo Veličanstvo naš gospodar i kralj, kao austrijski car vrši doduše patronatska prava u austrijskih zemljah ali inače i ne u tolikom obsegu kao u nas što vrši. Nadbiskupe u Olomucu i Solnogradu biraju dotični kaptoli, car ih samo potvrdi. Kneze biskupe gradačkoga, (sekavskoga), marburžkoga (lavantinskoga) i cjelovačkoga imenuje nadbiskup solnogradski izmjenice sa carem.

Lavovskoga armenskoga nadbiskupa bira svećenstvo tako, da trojicu predloži caru, od

kojih jednoga car predloži Rimu. Državno dakle, narodno ili zemaljsko patronatsko pravo ne obstoji; s toga naši kraljevi smatrahu ovo pravo kao „jus reservatissimum", drugomu ga neprepuštahu; dapače i patroni manjih beneficija mogahu samo putem kraljevskog darovanja, odnosno kraljevskog ovlaštenja vršiti svoja patronatska prava

Kralj je kao vrhovni patron vrelo svakog patronatskog prava u Magjarskoj, kao što kr. vrhovno patronatsko pravo imade svoj izvor u crkvi.

Neka se to pravo odtrgne od crkve, prestaje biti patronatsko pravo, promieni se u pravo vrhovnog nadzora, koje imade kralj nad svimi crkvami, što obstoje u državi, ali koje se kreće u užih granicah, nego patronatsko pravo, i koje u svojih excesih može mnogo više škoditi, nego patronatsko, ma se ovo i najšire tumačilo.

Tako shvaćahu naši kraljevi vrhovno patronatsko pravo, tako ga shvaćaše zakonodavstvo. A supposicija, kao da je ovo pravo postalo vlastničtvo države, koje opet u kralju, kao nosiocu državnog suverenstva nadje svoj izraz, to je shvaćanje, koje se ničim ne da opravdati. Kraljevi ga naši ne činiše odvisnim od države, a niti sabor nije ga vukao u sphaeru svojih prava. Na osnovu tog prava uredovahu naši kraljevi u crkvenih poslovih kaošto i u onih, koji su u kakvom savezu sa crkvom, tako n. pr. u školskih i zakladnih; uredovahu pod zaštitom našeg ustava, te naših zakona te u njihovu okviru, sad putem previšnjih naredaba, sad dvorske kancellarije, sad namjestničkog vieća, sad kneza primasa, sad posredovanjem organa, koje svojevoljno postavljahu.

To su pako činili uviek pozivajuć se na vrhovno crkveno pravo, i to je znala zemlja, vidio je narod, poznali su sabori; i nitko se ne nadje, tko bi bio htio naše kraljeve priečiti u vršenju tog prava, dieliti s njima to pravo, ili lišiti ih tog prava. §. 7. z. čl. III. g. 1848. jasno kaže: „pravo imenovati nadbiskupe, biskupe, prepošte, opate uviek uz protupodpis magjarskog odgovornog ministra izravno pripada Njegovom Veličanstvu."

Naši su kraljevi u bezbrojnih slučajevih postupali neodvisno od sabora. Imenovahu uz pridržanje papinske potvrde. Biskupi namah poslie imenovanja te položenja prisege nastupahu uživanje nadarbine — dočim je to drugdje skopčano sa činom investiture — ali jurisdikciju uviek dobivahu iz Rima. I to može biti smisao onih izraza: „rex non praesentat, sed nominat, dat, donat, confert"; t. j. manji nadarbenici mogu brati dohodke samo poslie biskupove potvrde i kanoničke institucije, dakle početak uživanja nadarbine zajedno pada sa kanoničkom institucijom, dočim po kralju imenovani biskupi nastupaju uživanje svojih nadarbina prije, nego ih Rim potvrdi (praeconisatio).

Naši kraljevi po svojoj volji osnivahu nove biskupije, dizahu samostane i dokidahu ih; a dobra dokinutih crkvenih beneficija upotrebljivahu u druge nabožne svrhe, ili u svrhe katoličkih škola. Zakonodavstvo se u sve ovo positive nije miešalo, nije se miešalo u vršenje patronatskih prava. Njegove odluke bijahu više negativne naravi te dolažahu pred priestol više u obliku molbe, nego kao dietale conslusum. Sabori odlučivahu ondje, gdje se je vršenje ovog prava ticalo privatnog prava, ali samo pravo nikad niesu vršili; odstranjivali su zapreke, ali sami nikad niesu stvarali potežkoće; štovali ga kao kraljevsko pravo, a pazili su samo na to, da se vrši u okviru ustava.

Što ovom shvaćanju daje još veću važnost, to je okolnost, što je to u smislu crkvenog prava osobno pravo kraljevo, pravo skopčano s krunom, koje s njim nije dielio nitko, niti sabor. Već sam gore naveo Verböczya. U navodu se očito sadržaje osobno pravo. U jednom navodu veli . . . . . . „časti i nadarbine ovih crkva je jedini on (kralj) s dozvolom pape podieljivao, komu je htio (*harum ecclesiarum praelaturas et beneficia solus ipse ex nutu Summi Pontificis, quibus malit contulit*); drugdje opet veli ovo: očito je, da je on i nitko drugi postavljao prave i vjerne prelate za ravnanje crkvâ, koje je on podigao i darovi obogatio."

U §. 1. tit. 11. Part. I. otvoreno veli, da su naši kraljevi svako patronatsko pravo sami sebi priskrbili.

Ovo osobno pravo kralja je XVIII. zak. čl. g. 1741. u krieposti ostavio; a z. čl. XXXVI. god. 1569. smatra kraljevsko vrhovno patronatsko pravo za vrelo svakog inog patronatskog prava, koje možda drugi vrše.

Gjuro Kovačić u svom djelu „Codex juris decretalis" (§. 1. str. 144) navadja jedan zakon, koji radi važnosti ovamo uvršćujem: „Bio tkogod, grof, baron, vojvoda ili kakav drugi kr. činovnik, bio kakovagod striša, imena, dostojanstva, biskupske, nadbiskupske, opatijske prepoštijske ili druge crkve glede kojih odlučuje kralj uslied svog patronatskog prava, — nadalje njihove imovine, pripadke, desetine, po-

sjede, što leže u hataru njegove časti ili službe, neka se ne usudi bez posebne kraljevske dozvole osvojiti ili uplesti se u njih bilo djelomično bilo sasvim.“ „Nullus, comes, baro, vojvoda seu alius officialis regius, cujuscumque conditionis denominationis aut dignitatis existat, ecclesias episcopales, abbatiales et praeposituraleset alias quascumque *regio jure patronatus disponendas*, earumdemque tenuta, pertinentias, decimas et possessiones intra terminos et limites honoris sui seu officialatus *absque speciali mandato regio* occupare, aut se eisdem partialiter vel totaliter ingerere audeat.“

Valja pamtiti, da je ovaj zakon jedan od onih 24. članaka, koji su u dekretu kralja Sigismunda, i koji bijahu toliko važni, da im je kralj Matija (II.?) istu moć davao, kao i zakonom Andrije II. te Ljudevita I., — i o kojima je naš magjarski jurista Kelemen rekao: da i u današnjoj pravnoj znanosti imadu vriednost. Naše se zakonodavstvo pobrinulo, da kr. vrhovno patronatsko pravo ostane u kreposti i u onih sedam županijah, koje su god. 1622. Gavri Bethlenu, a kasnije Gjuri Rákoczyu bile prepuštene (1622. XXIX. z. čl. 6. §. 1647. XXX. z. čl. 5. §.).

Iz svega, što dosad rekosmo, kao korollarium sliedi, da se magj. kr. vrhovno patronatsko pravo osniva na ovih principih:

Vrhovno patronatsko pravo magjarskih kraljeva imade svoj korien u crkvenih zakonih, i koliko imade veći obseg nego obična patronatska prava, povlastica je (privilegij); nu i kao takovo crkvene je naravi te nije pravo države; s toga u vršenju tog prava valja imati pred očima crkvene zakone.

Nerazdruživo skopčano je s magjarskom krunom, te uslied toga čini jedan stožerni dio našeg javnog prava.

Izključivo jest kraljevsko osobno pravo, uslied toga nije narodno, nije zemaljsko, nije dakle posljedica pučke suverenosti ili kakove demokratičke uredbe, niti se može na ove prenieti bez papine privole.

Prema tim načelom razvio se u Ugarskoj odnošaj izmedju crkve i države. To je djelo stoljeća, historički razvitak, koji je duboko zasjecajućimi niti svezao ova dva faktora, što ravnaju javnim životom. S toga se tuj ne dadu uporaviti državnopravne teorije, niti analogia, kojoj bi mjerodavno služio primjer drugih država. To je posebnost, koja se nalazi samo u Ugarskoj, koja je u svojih učincih skroz druge naravi, nego što su institucije onih državah, u kojih je religija bila državna religija.

Državna je religija obično u svom smjeru, u svojih posljedicah vodila k ugnjetavanju crkve, dočim se to u Ugarskoj nije dogodilo, a nije se dogodilo s toga, što upravo utjecanje krune u crkvene poslove nije moglo biti bez crkvena momenta.

Nije se kruta ruka države, koja zapovieda, miešala u crkvene poslove, već umjereno posredovanje krune učini nemogućim zaoštrenje protimba.

Crkvi kao religiosnoj korporaciji pripada neotudjivo pravo, da sobom upravlja. O tom dvojiti, značilo bi, niekati joj ono, što država niti najmanjoj associaciji ne može zaniekati.

To je neobhodna potreba njezina obstanka, to je njezino pravo kao korporacije; te s toga kao takova ne stoji pod zaštitom države, već pod zaštitom naravnog zakona.

To je zalog njezine slobode i neodvisnosti, što više, to je znak, po kojem se može upoznati, i po kojem se razlikuje od drugih sličnih družtva.

I glede toga magj. kat. crkva u vršenju kr. vrhovnog patronatskog prava nije našla zapreka, to manje, što se u pojmu patronatskog prava sadržaje i sama obrana. Već sv. Stjepan je odredio, „da biskupi imadu uslied kanona vlast crkvene poslove providiti, ravnati, njimi upravljati i riešavati ih.“ (II. knj. 2 gl.) Autonomna ostade u samoupravi, autonomna u sudstvu, autonomna u školah, u čuvanju svojih zaklada štitio ju vrhovni patron. Ako se što i odredilo, što je crkvu znatnije vriedjalo, to je bila posljedica shvaćanja, kao da država može vršiti kakovu vlast nad državnom religijom, kao što je n. pr. placetum regium. Pojam patronatskog prava sadržaje u sebi organisaciju i obranu crkve; placetum je plod straha, ako ne namjere ugnjetavanja.

Zle strane državne religije se u Ugarskoj riedko pojavljivahu. Poseban položaj zauzimlje u obćenitoj crkvi, ali nikada ne posta narodna crkva. Od Rima, vrela svog religiosnog života nikada se ne odieli, a niesu joj ni naši zakoni branili obćiti s Rimom. Njezini biskupi i svećenici ne bijahu smatrani za državne činovnike. Vrhovno patronatsko pravo nikad se ne prikaza u obliku caesaro-papisma. Biskupi iz Rima dobivahu jurisdikciju in spiritualibus, dapače bez dozvole Rima niesu se mogli ni posvetiti, a bez toga bi ih svećenici i vjernici bili držali za intruse.

Upravo s toga Ugarska ne vidje onih borba, što ih za sobom povuče zaniekanje vrhovne jurisdikcije Rima. Čitave se države odciepiše od

*

Rima i prestadoše biti katoličke radi krivog shvaćanja ovih stanovišta. Vrhovno patronatsko pravo je upravo svojom naravi to zapriečilo.

Sv. Stjepan osim ostrogonske nadbiskupije osnova još deset biskupija i ove je sve, kaošto kaže Ladislav Szalay, iz svoga — kao iz ratnog pliena poslie pobjede izvojevane nad Koppanyem, Gyulom, Keanom, Othunom, toli bogato obdario, da im je već i glede na nepokretni posjed pripadala prednost Pravni posjednici crkvenih dobara postavljeni su ratione bonorum u isti red sa plemstvom. Crkvena su dobra držana za kraljevska darivanja, dakle su bez dvojbe sačinjavala pravo vlastničtva.

Primjer sv. Stjepana sliedijahu njegovi nasljednici. Podieljivahu pako naši kraljevi sva ova dobra pozivajuć se na vrhovno patronatsko pravo; podieljivahu ih kao nabožne zaklade tako, da ih ne mogahu natrag uzeti, u vjekovito pravo vlastničtva. Da su crkveni muževi na taj način zadobili ugledan položaj u državi; da su duboko utjecali u državne poslove; da su u upravnih, sudbenih, dapače i u vojnih poslovih imali prava odlučivati, i da su se po tom interesi crkve i države u mnogom pogledu u jedno slili; i da su stališi državni uviek vjerno pazili, kako bi se ova vrhovna patronatska prava nepovredivo sačuvala: sve to svjedoči svaki list naše poviesti.

Ovaj upliv kr. vrhovnog patronatskog prava na magjarski javni život povećalo je to, što su svi školski i uzgojni poslovi bili predani u ruke crkve.

U obćinah su biskupi i velikaši po svom uvidjenju upravljali školami, imenovali učitelje, opredieljivali njihov broj i plaću, naznačivali naučne predmete, red predavanja, davali školska pravila. Vrhovni nadzor posvuda bijaše u ruku crkve ne samo u nižih već i u viših školah. Ona u obće bijaše na zapadu početak, nosioc i razširiteljica kulture.

U tu svrhu služila su u Magjarskoj ona velika dobra, koja je darežljivost kr. vrhovnog patrona poklonila redovom, koji se bave poukom. Srednje škole bijahu u ruku ovih; ovi upravljahu njimi neodvisno. Magjarska država neimaše svojih srednjih škola, te je većinom i dandanas povjereno redovom, da naučaju i uzgajaju, kao što im bijaše povjerono kroz stoljeća. Sve škole stojahu pod zaštitom vrhovnoga patrona, jer su po darežljivosti njegovoj dobivale svoje dohodke.

Pa i sama naukovna zaklada, koja bi opredieljena za uzdržavanje kat. školskih zavoda, ima da kr. vrhovnom patronu zahvali svoj obstanak. Prvi mu se trag nalazi u z. č. XII. g. 1548., u kojem stališi mole kralja, da dobra napuštenih samostana i kaptola milostivo obrati na zidanje i popravljanje škola, na plaćanje poštenih i vještih učitelja, kao što i na podučavanje te pomaganje nadobudne mladeži. Nadzor bi povjeren biskupom. Povod tom darivanju bijaše i opet vrhovno patronatsko pravo, što najbolje potvrdjuje to, što se kod svake pojedine zaklade pozivlje na nj; a nadalje potvrdjuje to, što se Marija Terezija, kada u zakladnom listu od 25. ožujka 1780. odlučuje o sudbini Isusovcem otetih dobara, pozivlje ne samo na vrhovno patronatsko pravo, već upravo navadja gore spomenuti zakon od g. 1548. Naši su dakle kraljevi ne samo glede crkve, nego i glede škola s njome najuže skopčanih, vršili svoje vrhovno patronatsko pravo.

I toj okolnosti imade se zahvaliti, što je upliv kat. vjere na javni život kako velik tako blagoslovan, što je kat. crkva u Magjarskoj bila vjerna nosilica državne misli, kao što je i danas. Njezine škole, počev od zadnje seoske pa sve do najviših, do sveučilišta, bijahu narodne.

Zaklade bijahu upotrebljivane u domorodne kulturne svrhe. Uz vjernost napram kr. vrhovnom patronu radila je crkva složno sa vladami, nije stavljala zapreka, poput radnika stojala je u službi velikih ciljeva, koji smjeraju na veličinu i slavu Magjarske. Njezini zavodi stojahu poput svietlećih pharosa u svih dielovih zemlje, koji prema starim tradicijam bijahu katolički ali i magjarski.

Kr. vrhovno patronatsko pravo bijaše dakle uviek silan faktor u svakom smjeru, u svakoj grani državnog života, u riešavanju crkvenih pitanja, u kulturnih nastojanjih naroda.

K svemu tomu dolazi još i to, što u Magjarskoj – hvala mudrosti naših predja, — već rano obstojahu konsolidovani državni odnošaji, te što se je jako razvijala narodna samosviest. Kralj, svećenstvo, plemstvo bješe skroz uvjereno — premda gdjekad samo po nekom nagonu, — o potrebi crkve, kao faktora za državu i kulturu neobhodno nuždna, s toga ju i najuže spoji sa svojim državnim životom. Pojam crkve i države bi usredotočen u narodnoj samosvijesti, koja ako i nije učinila konflikte sasvim nemogućimi, ipak ih je smirila na najmanji minimum, i u tom minimumu ne mali, dapače možda osobiti dio imaše okolnost, što je kr. vrhovno patronatsko pravo uzkimi vezi svezalo svećenstvo te u obće katolike s krunom, i što je kruna kao i zemlja uviek nalazila vjernu podporu u svećenstvu.

U toj se okolnosti valjada nalazi tumačenje toga, što su naši kraljevi i zakonodavstvo najvećom zabrinutosti pazili na to, da se kako ne pomuti taj sretni odnošaj, koji je obstojao izmedju crkve i države, u kojem odnošaju bijaše sloboda crkve upravo tako osjegurana, kao što i pravo države. A u toj pažnji ništa manje bijahu revni primasi i biskupi. Ni nasljednici neće biti manji od predšastnika. Ta to je slava Ugarske, što je kako u državnih tako u crkvenih institucijah uz zamjenično štovanje nadležnosti u kr. vrhovnom patronatskom pravu našla onaj faktor, koji je protimbe izravnao, zapriečio boj medju crkvom i državom, a uz iskreni postupak učinit će ga nemogućim i u napredak.

Kralj i vrhovni patron dvie su vlasti, kojih susretaj u istoj osobi stvori onu silu, koju nesreće stoljeća ne mogaše satrti, te koja bijaše najspasonosniji regulativ odnošaja izmedju crkve i države.

God. 1848. kat. religija prestade biti državna religija; ali time se ne razkinu onaj posebni odnošaj, koji kroz stoljeća obstojaše izmedju crkve i države. Niti, koji su spojile ova dva faktora javnog života, odviše su zauzlane, a da bi se mogle jednim kratkim zakonodavnim činom razuzlati.

Djelo stoljeća nije moguće uništiti jednim potezom pera. Načela i ideje, kao što polagano dozrievaju, — budući često treba stoljeća, dok postanu tielo i krv, tako, ako se jednom gdje ukorjeniše te u institucijah kojeg naroda utjeloviše, mogu se samo za cienu pogibeljne konvulsije iztrgnuti iz onog tla, na kojem narastoše i ojačiše.

U ostalom se ne da tajiti, pošto su družtvene i političke prilike prošle kroz mnoge promjene, da ni vanjski odnosi crkve prama državi ne mogu ostati sasvim netaknuti. Pojavi se čitava hrpa pitanja, koja će uslied novog državnog razvoja biti potrebno riešiti tako u interesu crkve kao i države. Nu kad ova pitanja postanu aktualna, valja se čuvati, da se ne povedemo za abstraktnimi državnimi teorijami ili idealnimi velleiteti; već treba nastojati, da zavladaju formalno doduše drugi, ali bitno isti odnošaji izmedju crkve i države, kako se n. pr. na osnovu kr. vrhovnog patronatskog prava od vremena sv. Stjepana razviše.

Moć države ne stoji u tom, sa kolikimi sredstvi vlasti razpolaže, već u tom, kako su jaki oni moralni faktori, koji ju podupiru u njezinoj zadaći; ne u tom, koliko institucija na robski način ovisi od zapoviedi države, već u tom, koliko slobodnih gradjana pruža joj ruku svojevoljno; ne u tom, da u svojstvu učitelja vjere i učitelja morala upravlja crkvami i zavodi, već u tom, da ovi zavodi i crkve pod njezinom zaštitom djelujući, svoje djelovanje mogu razviti u interesu i na spas države.

S toga mi katolici u kr. vrhovnom patronatskom pravu mislimo da vidimo onaj faktor naše slobode, s kojim se spajaju mnogi interesi crkve i države, u kojem se sakrivaju garancije mira izmedju crkve i države, te koji katolicismu osjegurava onu bezprimjernu prednost, što kad katolici izpoviedaju, da su vjerna djeca svoje crkve, ujedno mogu biti vjerni sinovi svoje domovine.

Naši kraljevi uslied crkvena ovlaštenja u kat. crkvi vrše bi reć crkvena prava, te su po tom nerazdruživo vezani s kat. crkvom; s druge strane budući u jednoj osobi vjerni čuvari našeg ustava, ova prava vrše u okviru ustava. Naše prijanjanje uz glavu crkve i naša vjernost prema kralju mogu se sresti u istoj točki; papa i kralj, crkva i domovina niesu protivna načela; možemo biti vjerni jednoj i drugoj ideji, a da se ni jedna ni druga ne zapostavi. Sretan je to dualisam, koji u našoj saviesti nerazdruživo spaja duh crkveni sa domoljubljem."

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 24.

Nauka, kako da se još više olakša skrušeno pokajanje.

Kad je bila razpačana prva naklada ove knjižice, tad je auktor izdao brošuricu s naslovom: „nježna tužba Isusa Krista protiv svih grješnika, napose psovača." Izkustvo me je poučilo, da je ova tužba vrlo dobra i zgodna, da napuni grješnikovo srce pravim i skrušenim pokajanjem, za to je unesena u drugu nakladu zajedno s odgovorom obraćenog grješnika, da se još više olakša skrušeno pokajanje.

Nježna tužba Isusa Krista protiv grješnika i odgovor skrušenog grješnika.

Sinko, (prem se ti ponašaš nenaravno prama meni, tvojemu najboljemu Otcu, ipak me veseli, da te tako nazivljem), sinko, zašto me toliko mučiš, zašto me tako psuješ? Kakovo zlo sam ti učinio, u čem ti se nisam dopao? Odgovori mi. Možda ti se nije dopalo, jer sam sašao s priestolja moje slave i veličanstva i uzeo na se tvoju narav? Možda ti se nije dopalo, jer sam se iz ljubavi prama tebi rodio siromašan i ponizan, jer sam se rodio prezriet od svih u staji, u cičoj zimi, jer sam već u pelenicah odredjen za sramotnu smrt, i za to protjeran iz moje domovine morao sam tražiti utočište

u tudjoj zemlji? Možda ti se nije svidilo, jer sam morao oskudno živiti u kući i radionici siromašnoga tesara, a to jedino za to, da tebe utješim u nesreći i žalosti?

Reci mi, sinko, kakovo zlo sam ti učinio? Jesi li se sablaznio možda o mene kao Židovi ili me držiš za ludjaka kao pogani, jer sam ljudem na rugobu, pače i izrod ljudski. Nu to sam za tebe učinio, jer sam ti htio pružiti zaštitu i obranu protiv striela, koje za tebe drži pripravne moj razsrdjeni nebeski Otac, i jer sam na sebe uzeo njegovu osvetu. Za to sam se znojio krvavim znojem u vrtu; za to sam pretrpio izdajstvo nevjernog učenika, uhvatiše me voljom bezbožnih svećenika, za to me bičevahu, kruniše trnovom krunom, rugaše mi se, pljuvaše po meni, pljuskaše me bezbožna rulja, klevetahu me, nepravedno me odsudiše i razpeše na Kalvariji. Ovo sam učinio, da ublažim božansku pravednost, koja je zaključila tvoje vječno prokletstvo, i da uništim onaj strašni list, na kom bijaše napisana tvoja vječna odsuda. Zar je to sve premalo? Želiš li, da još više krvi prolijem? Nu više krvi ne bijaše u mojih žilah; iz mojih prsa, kopljem probodenih, potekla je krv i voda. Želiš li da ponovno umrem u groznih mukah na križu? I to bi rado učinio, da je potrebno. Nu svojom mukom i smrću izplatio sam odkupninu, koja je dostatna, da se spasiš, samo ako hoćeš.

Odgovori: zašto me mučiš, zašto me psuješ? Odgovori: kakovo zlo sam ti učinio, u čem ti se nisam dopao? Možda žališ, jer sam ostavio ovu zemlju i vratio se u nebo. Nu ti znadeš dobro, da nisam ništa propustio, što bijaše koristno po tebe i po cielo čovječanstvo sve do konca svieta. One noći, kad me je Juda izdao, izcrpio sam neizmjerno blago svoje mudrosti, svoje moći i bogatstva, te sam ti učinio tako sjajni dar, da ti nisam mogao više dati, prem sam najbogatiji, najmudriji i svemoguć. Ostavio sam ti svoje tielo i krv za hranu i pilo (a to nisam ni angjelom učinio), da, ostavio sam samoga sebe, kad sam uzašao na nebo, da budem kao neprestana žrtva na vaših žrtvenicih. A zar se ne nalazim upravo onakov, kakov sam na nebu, u vaših crkvah, u svetohraništu, da budem uviek tvoj vjerni drug, tvoj budni čuvar, tvoj ljubezni Otac? Zašto me dakle žalostiš? zašto me izbjegavaš? zašto se plašiš poći onamo, gdje te željno i otvorenih ruku očekujem, da te utješim i darujem ti obilje milosti? Zašto me kuneš, zašto psuješ moje ime, zašto me nogami gaziš? zašto. . . .

Reci mi, drago moje diete, zašto me mučiš, zašto me psuješ; kakovo zlo sam ti učinio, u čem ti se nisam dopao? Odgovori mi. Bi li mi htio i srce iz grudi iztrgnuti? I to bi rado pretrpio, samo da ti pomognem. Nu promisli moje diete, kad mene vriedjaš, tad vriedjaš i mog nebeskog Otca: promisli, da ne ću moći za uviek odvratiti od tebe kaznu, koju si zaslužio: promisli, da ćeš biti za uviek proklet, kad te stigne božja kazna. Ako ne imaš obzira prama meni, ako te ne može ganuti zahvalnost i ljubav prama meni, tad se smiluj bar svojoj duši. Zar voliš goriti medju vragovi u paklu za vieke bez kraja i konca, nego sa mnom i sa svimi svetci veseliti se i kraljevati na nebu? O drago moje diete, skruši se i vrati na moje srce; prem si me težko uvriedio, naći ćeš u meni najboljeg Otca. „*Redi, redi, praevaricator, ad cor*“: *vrati se, vrati se, grješniče, na moje srce.*

Ovo su, o grješnici, rieči, koje je dobri Isus rekao k srcu jednoga grješnika vašeg brata, koj je možda i veći grješnik, nego vi, da ih vam saobći za vaše spasenje. Upamtite ih dobro te se njimi služite. A mi svi zajedno odgovorimo Isusu skrušenim i poniznim srcem:

O ljubezni moj Otče, ti si mi rekao ganutljive i srdačne rieči, koje me potiču da ti odgovorim. Nu prije nego ti odgovorim, rado bih pozvao sve narode, sve ljude, da čuju moj odgovor. Neka me slušaju nebesa, a sretnici i blaženici neka ostave svoje nebeske stanove, da me čuju: ti pako dobri Bože, daj mi rieč tako jaku, da će se čuti na sve strane i krajeve svieta. *Ti me pitaš, zašto te mučim? zašto te psujem? kakovo zlo si mi učinio? u čem mi se nisi dopao?* Odgovaram: Ti si me silno ljubio, neizmjerno mnogo si trpio i učinio za mene, a ja sam nezahvalnik, barbar, nečovjek: moje srce je tvrdje od kamena, okrutnije od srca divlje zvieri: ja sam bezbožnik i zločinac. Nije me toliko poticala na grieh vatra strasti, sila napasti i bližnja prilika: sve sam to mogao svladati uz tvoju milost, koja mi nije manjkala. Pravi uzrok grieha bijaše moja neizmjerna zloba i bezbožnost, „*mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*“, moj grieh, moj grieh, moj preveliki grieh. To izpoviedam pred nebom i zemljom: ne mogu se izpričati. Evo moj Bože, moj sudče, grješnika, koj javno izpovieda svoje griehe: ne preostaje drugo, već da izrekneš osudu te me ovaj čas baciš za uviek u pakao.

Nu ne, ti me i sada nazivlješ svojim sinom, te ćeš sa mnom raditi kao dobri Otac. K tebi se dakle, moj premili Otče, vraćam kao izgubljeni sin, pun žalosti, boli i ufanja. Mnogo sam sagriešio protiv neba i tebe „*peccavi in coelum et coram te*“, sagriešio sam bezbožnim i nečovječnim načinom: nisam vriedan da se zovem tvojim sinom „*non sum dignus vocari filius tuus*“, učini me kao jednoga od tvojih sluga, „*fac me sicut unum de mercenariis tuis.*“ Nu ti mi već pripravljaš najljepšu gostbu. Ti mi pripravljaš najdragocjeniju haljinu, da me u nju obučeš, ti mi pripravljaš biranu angjeosku glazbu, da svečano proslaviš moj povratak, ti mi otvaraš ranu u tvojem srcu, da u njoj prebivam. O dragi Otče, moj dobri Isuse! Ja bih se morao baciti na koljena pred svete tvoje noge iz boli, jer sam te uvriedio! Zašto me nije grom ubio prije nego sam sagriešio? Nikada više ne ću uvriediti tebe, moje najveće i najdraže dobro! Sakriti ću se u tvojem svetom srcu kao sigurnom utočištu, da više ne sagriešim. Na plamenu tvojeg od ljubavi gorućeg srca očisti me, užgi, uzplamti moje srce tvojom svetom ljubavi. Sladko srce moga Isusa, učini da te više ne vriedjam već uviek ljubim. Amen. (Dalje će sliediti.)

Dopis.

Rajić 19. srpnja. *(Blagoslov obnovljene župne crkve).* Dan 17. srpnja možemo ubrojiti medju najljepše i najsretnije dane našega života. Toga najme dana svečanim načinom blagoslovljena je renovirana naša župna crkva, koja je prije, osobito svojom vanjštinom više sličila kakovoj selskoj kapeli, nego li župnoj crkvi. Pošto su nastojanjem našeg domaćeg župnika već prije oba pobočna oltara renovirana te crkva naslikana, sada je trebalo, da se stari, sasma trošni i nespretni i rekao bi kao za nuždu načinjeni toranjski klobuk, koj je bio sličan krovovom na bunarih, zamieni novim, crkvenoj gradnji dolikujućim i odgovarajućim klobukom; zatim, da se stari trošni cigleni tarac izmieni cementpločami, te da se načine okolo crkvenoga krova odvodne cievi, da kišnica nepada više uza zid, kako je do sada bivalo, te tako prouzročilo, da je dolnji dio crkvenoga zida postao vlažnim. Imao se je zatim napravit novi zvonovnik i preurediti i popraviti crkveno pročelje, koje ne samo što bijaše jednostavno, nego je dapače od kiše i zla vremena veoma nastradalo.

Sve to pako da se izvede trebalo je velikoga troška, koga župljani smoći nemogoše, pošto su se renoviranjem župnoga stana i popravkom gospodarstvenih zgrada zadnjih baš godina jako iztrošili.

S toga, da se sve to ostvariti uzmogne, druga nebijaše nego pokucati na vrata visoke vlade. Zagovorom kotarske, a osobito veleslavne županijske oblasti u Požegi, visoka nam je vlada podielila krasnu i izdašnu pripomoć od 2000 for. Pošto je osigurana taka liepa podpora, započeo se je posao. Da pako renoviranje što ljepše izpane, dadosmo načiniti nacrt i troškovnik po zagrebačkom arhitektu g. Martinu Pilaru, po kojega nacrtu pravljen je i toranjski klobuk na župnoj crkvi u Brodu na Savi. Načinjeni nacrt i troškovnik visoka je vlada u cielosti odobrila, te je tako po njemu i crkva obnovljena, i to po poduzetniku g. Stefancu Karlu, limaru iz Mitrovice, koj je radi svojega dobroga glasa, te kod ovakovih radnja kao špecijalista sa više strana preporučen.

Povjerenje koje mu je dano, on je podpunoma opravdao, pošto je radnje proizveo na sveobće zadovoljstvo tako, da naša župna crkva, svojim novim toranjskim klobukom, preuredjenim, rekao bi nacifranim pročeljem, novim taracom, slikarijom itd., može se punim pravom ubrojiti medju najljepše seoske župne crkve u našoj nadbiskupiji.

Svečano podignuće pozlaćenog križa i jabuke obavljeno bijaše na dan sv. Antuna Paduanskoga u prisutnosti mnogobrojnog naroda. Nakon što je križ i jabuka po konsistorijalnom prisjedniku i župniku starogradiškom veleč. g. K. Bešliću blagoslovljena uz gruvanje mužara, zvonjavu zvona, te pjesan „Tebe Boga hvalimo“ digoše radnici najprije jabuku a onda vienci nakićeni križ na toranj. To je bio prizor toli divan i dirajući, da su mnogim suze radostnice potekle niz lice. A ne manje bijaše prizor krasan, kadno je poduzetnik stojeći još preko jedne hvati visoko nad križem, nazdravio 10 različitih zdravica, te tom zgodom svih 10 čaša a napokon i flašu bacio na tle.

Ali sve je to nadkrilio svečani blagoslov renovirane župne crkve na 17. ovog mjeseca. Svečani bo taj čin obavio je preč. gospodin Mijo Mikić, kanonik prvostolne crkve zagrebačke, a nekadašnji nezaboravljeni župnik Rajićki. Tko je god mogao doći, nije propustio, a da s jedne strane neprisustvuje toj po našu župu veoma važnoj svečanosti, s druge opet, da vidi svoga nekadanjeg duhovnog pastira, koj je radi riedkih svojih vrlina, u srdcih naših ostao u nezaboravnoj uspomeni.

Uz duplu asistenciju te 6 u roketah obučenih svećenika, pod nebnicom podjosmo processionaliter s mnogobrojnim narodom uz gruvanje mužara i zvonjavu zvona iz župnog stana k obnovljenoj župnoj crkvi. Obaviv tu pred vratih i u samoj crkvi običajne molitve, odpoče svetu misu preč. g. kanonik, dočim je krasno svečano slovo držao vriedni naš podarcidjakon i zač. kanonik preč. g. Josip Kolarić. Pripomenuv u uvodu propoviedi radost svih prisutnih, što se je prečastni gospodin celebrant odazvao pozivu i želji svih nas, te došao, da obavi ovaj sveti čin, i tako svojom prisutnošću uzveličao i onako velebnu svečanost, u daljnjem teku govora spomenuo se je sa zahvalnošću visoke vlade, domaćeg župnika i svih onih činbenika, koji su doprinieli, da je ova župna crkva ovako liepo u nutarnjosti i vanjštini uredjena. Govoreć zatim kako je pobožnost i ljubav spram Bogu vazda dizala i ukrašavala crkve, te kako se iz ukrašenja crkve može zaključiti na čestitost župljana, stavio je napokon osobito svim prisutnim na srce, kako se trebaju vladati u crkvi, kući božjoj, koja je na osobiti način opredieljena za službu božju.

I tako eto obavismo ovu krasnu svečanost, koja će nam ostati u najmilijoj i najugodnijoj uspomeni, te nemožemo Bogu dragomu biti dosta zahvalni, što smo tako sretni, te smo dočekali, da imademo ovako liepo iznutra i izvana uredjenu župnu crkvu.

Viestnik.

Zagreb. (Redjenje.) Preuzvišeni gospodin posvećeni biskup i kapitularni vikar Janko Pavlešić podielio je svršenim bogoslovom nadbiskupije zagrebačke u prošle dvie nedjelje subdjakonat i djakonat, a dne 26. o. mj. red svećenički.] Redjeni su u svećenike: Baneković Grga, Barle Janko, Bosorić Mihovil, Benjak Mirko, Dikanović Stjepan, Fržić Milutin, Ilišević Mato, Imrović Alojzije, Jagar Ante, Koprivnjak Ivan, Lukačić Leonardo, Marušić Josip (senjske biskupije), Požeg Matija, Rakuša Ivan, Rukavina Mile, Stepinac Adam,

Šantek Vatroslav, Turzan Silvester, Zagorac Stjepan, Žiljar Luka. Primili su djakonat: Lončarek Vladoj i Topljak Stjepan. Primio je subdjakonat: Petek Martin. Osim toga zaredjeni su jošte u svećenike: Franjevci Deutschbauer Josip i Varga Petar i kapucin Pavlic Jeronim.

— (Promjene u nadbiskupiji.) Premještena su gg. duhovni pomoćnici: Franjo Marinović iz Sesvetah kod Požege u Novu Bukovicu; Krešimir Derkos ide za drugog kapelana u Gjurgjevac.

— (Političko i sudbeno razdieljenje kraljevinah Hrvatske i Slavonije i repertorij mjestah.) Tiskom zavoda „Narodnih Novinah" izišlo je „Političko i sudbeno razdieljenje kraljevinah Hrvatske i Slavonije i repertorij mjestah po posljedcih popisa godine 1890.", izdala kr. hrv.-slav.-dalm. vlada, a sastavio kr. statistički ured u Zagrebu. Djelo, u velikoj četvrtini, 190 stranicah, izradjeno je tačnošću i temeljitošću, kojom se odlikuju sve radnje našega kr. statističkoga ureda. Ciela knjiga razdieljena je na pet razdjelah. U prvom je glavni pregled o političkoj, sudbenoj i financijalnoj razdiobi zemlje i o području izbornih kotarah. U drugom je razdjelu poseban pregled o sudbenom razdieljenju; u trećem repertorij mjestah; u četvrtom promjene u političkoj razdiobi od 1. travnja 1891. do 31. svibnja 1892; u petom uvrštena abecedna kazala. U knjizi nalaze se svi sumarni i potanki podatci, koji se tiču žiteljstva, popisana u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji god. 1890. i to broj njegov po županijah, po kotarih, po upravnih i po poreznih obćinah, isto tako po području sudb. stolovah i kotar. sudovah, pače i po samih selih; onda po spolu i po vjeroizpoviesti; izkazane su za tim uz upravne i porezne obćine takodjer župe ili parohije; broj kućah po selih; površina zemljišta od županijah; do poreznih obćinah. U abecednih kazalih ima 1. o županijah; 2. o upravnih i sudbenih kotarih; 3. o gradovih i upravnih obćinah; 4. o prebivalištih; kod ovih naznačena je posljednja pošta. Glavni podatci nalaze se zabilježeni i njemačkim jezikom. Knjiga se dobiva kod ravnateljstva pomoćnih uredah nutarnjega odjela kr. zemalj. vlade za 1 for. 50 nč.

Rim. († Kardinal D' Annibale.) Dne 18. o. mj. umro je kardinal Josip D' Annibale. Rodio se 22. rujna 1815., kardinalom je imenovan u konsistoriju 11. veljače 1889.

Francezka. (Protuvjerska struja.) Boj proti vjeri — drugčije se ne može nazvati postupak vlade, koja je posve u vlasti slobodne zidarije i židovstva — ide uviek dalje. Komora brisala je dohodak, što se je po ustanovi konkordata davao generalnim vikarom, i ako ovaj put priedlog, da se dokine 25 biskupskih stolica, koje su utemeljene nakon sklopljenoga konkordata, nije još našao dovoljne većine, to zaista nije zasluga vladina, jer njezin govornik Riccard tako je kukavne prigovore izneo proti tomu, da mu se je na licu čitalo, da ozbiljno ne misli. Nasuprot pozvao je on radi diecezanskih katekizama pred državno sudište biskupe iz Rennesa (kardinala Place-a), Grenobla, Luçona, St. Jeana i Sééza. Moglo bi se već unapried predvidjeti, kako bi biskupi prošli kod suda, kad ne bi sliedili pametan primjer biskupa iz Grenobla te predbježno svoje katekizme natrag povukli, jerbo je sv. Otac naumio izdati jedan obćeniti katekizam, koji bi bio u porabi u cieloj katoličkoj crkvi. Ovaj prividni uzmak ne smije se nipošto krivo shvatiti; to je zgodan diplomatički korak, koji ni najmanje ne škodi ugledu biskupskom, a ipak osujećuje namjere vladine u njezinom postupku proti biskupom. S druge strane mora se dobro uvažiti, da se veledušju katolika ne smiju nametati prevelike žrtve. Već oni moraju milijone i milijone franaka godimice žrtvovati za katoličke škole, sveučilišta, crkve itd., i nije potrebno, da uzdržavaju takodjer biskupe, koji uživaju vrlo čedni ekvivalent za ona dobra, što su crkvi pooteta. Biskup iz Grenobla može svoj katekizam tim lakše natrag povući, što ima dosta razloga nadati se, da i u *rimskom katekizmu* ne će manjkati poglavje o *dužnostima kršćanina kao gradjanina.*

Književno družtvo sv. Jeronima.

Pomakao se iz II. u I. red: Kovačević Franjo, nadlugar u Podgariću p. Ivanska. Stupiše nadalje u člane III. reda: Jakupek Rudolf, Kudelić Franjo, Skoliber Bogumir, Kuzmić Ivan, Petek Franjo, Hajek Ivan, Orban Franjo, Peroković Martin, Rogina Franjo, Težak Mijo, Dolčić Antun, učenici u Koprivnici. Rudeš Marija, Balagović Katica, Glumac Darinka, Jakčin Marica, Podimajec Jelica, Vrban Marica, Gorničec Marica, Jareb Marica, Gečić Marica, Pročić Anka, Horvat Marica, Kronberger Leopoldina, Posavec Jelka, Subotičanec Marica, učenice u Koprivnici. Vuzman Martin, Vuzman Mijo, Rozmanić Gjuro, ratari u Koprivnici. Vrbnjak Marija i Ledarić Eva, ratarice u Koprivnici.

Javna zahvala.

Veleč. gosp. Andrija Ciprijanović, župnik u Novoj Bukovici, izvolio se je sjetiti svog rodnog mjesta Lužane, darovav tamošnjoj kapelici sv. Margarite podpuno crno misno ruho. Za ovaj liepi dar od Boga mu plaća, a od sv. Margarite možni zagovor.

Lužane dne 22. srpnja 1892.

Ivan Živoder,
kapelan.

Joso Agičić,
zamjenik.

Ante Margetić,
crkveni tutor.

Urednik dr. Josip Volović.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 31. U Zagrebu, 4. kolovoza 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII.

EPISTOLA

AD ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS
EX HISPANIA ITALIA ET VTRAQVE AMERICA

DE CHRISTOPHORO COLVMBO

VENERABILIBVS FRATRIBVS
ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS
EX HISPANIA ITALIA ET VTRAQVE AMERICA

LEO PP. XIII.

VENERABILES FRATRES

SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

Quarto abeunte saeculo, postea quam homo Ligur ad ignotas trans Oceanum Atlanticum oras, Deo auspice, primus appulit, gestiunt homines et memoriam rei grata recordatione celebrare et auctorem extollere. Nec sane facile reperiatur, quae permoveat animos studiaque inflammet, caussa ulla dignior. Res enim per se omnium est, quas ulla aetas unquam ab hominibus effectas vidit, maxima et pulcherrima: is vero qui fecit, pectoris ingeniique magnitudine post natos homines cum paucis comparandus. Eius operâ, ex inexplorato Oceani sinu alter emersit orbis: centena mortalium millia ex oblivione et tenebris in communem humani generis societatem restituta, ex fero cultu ad mansuetudinem atque humanitatem traducta; quodque est longe maximum, eorum communicatione bonorum, quae Iesus Christus peperit, ad vitam sempiternam ab interitu revocata. — Europa quidem, subitae rei novitate et miraculo tunc attonita, quid Columbo debeat, sensim

SVETOGA OTCA

LEONA

PO BOŽJOJ PROVIDNOSTI

PAPE XIII.

PISMO

NADBISKUPOM I BISKUPOM
ŠPANJOLSKE, ITALIJE I OBIJU AMERIKA

O HRISTOFORU KOLUMBU

ČASTNOJ BRAĆI
NADBISKUPOM I BISKUPOM
ŠPANJOLSKE, ITALIJE I OBIJU AMERIKA.

LEON PP. XIII.

ČASTNA BRAĆO

POZDRAV I APOSTOLSKI BLAGOSLOV

Na izmaku četvrtoga stoljeća, odkako je junački Ligurin, s pomoću Božjom, prvi doplovio k nepoznatim obalam onkraj Atlantskoga Oceana, veselo se spremaju ljudi, da i spomen dogadjaja čuvstvima zahvalnosti proslave i začetnika mu uzvise. Pa zaista ne će se lako naći ni jedna druga stvar dostojnija, da pokrene srca i razpali težnje. Dogadjaj je naime po sebi od svih, što ih je i kada i jedno doba vidjelo od ljudi izvedene, najveći i najljepši; on pak, koji je to učinio, veličinom srca i uma, odkako ljudi obstoje, s malo njih može se izporediti. Njegovim trudom, iz neiztraženoga krila Oceanova pomolio se drugi sviet: stotine tisuća ljudi iz zaboravnosti i tmine stavljeni su u zajedničko društvo roda ljudskoga, od divljih običaja privedeni su ka krotosti i čovječnosti; a što je najviše, tim što su učinjeni djelnicima onih dobara, koja je Isus Krist na zemlju donio, pozvani su od propasti k vječnomu životu. — Europa istina, zadivljena onda novošću i čudom

postea cognovit, cum nimirum deductis in Americam coloniis, commeatu assiduo, mutatione officiorum, dandis accipiendisque mari rebus, ad naturae cognitionem, ad communes copias, ad opes incredibilis est accessio facta, unâque simul Europaei nominis mire crevit auctoritas. — In hac igitur tam multiplici significatione honoris, atque in hoc velut concentu gratulantium, omnino silere non decet Ecclesiam, quippe quae more atque institituto suo, quidquid usquam honestum ac laudabile videatur, probat libens ac provehere nititur. Honores illa quidem singulares et maximos reservat praestantissimis in genere morum virtutibus, qua saluti aeternae animorum cohaerent: non idcirco tamen spernit aut parvi aestimat ceterum genus: immo vero magna voluntate favere honoremque semper habere consuevit egregie de civili hominum coniunctione meritis atque immortalitatem apud posteros consecutis. *Mirabilis* enim *Deus est* maxime *in sanctis suis:* sed divinae virtutis eius in iis quoque apparent impressa vestigia, in quibus eluceat vis quaedam animi ac mentis excellens, quia non aliunde in homines lumen ingenii atque excelsitas animi, nisi a parente et procreatore Deo proficiscuntur.

Sed praeterea alia est caussa, eademque prorsus singularis, quamobrem recolendum nobis memori gratulatione putemus immortale factum. Nimirum Columbus noster est: quandoquidem si paulisper spectetur qua potissimum causâ consilium cepit *tenebrosum mare* conquirere, et qua ratione consilium conatus est exequi, dubitari non potest, plurimum in re suscipienda perficiendaque potuisse fidem catholicam, ita ut non parum hoc etiam nomine universum hominum genus debeat Ecclesiae.

Fortes quidem atque experientes viri, cum ante Christophorum Columbum tum postea, numerantur non pauci, qui ignotas terras, ignotiora maria pertinaci studio exquisierint. Quorum memoriam fama hominum, beneficiorum memor, iure praedicat, praedicabit, propterea quod scientiarum atque humanitatis propagavere fines, communemque prosperitatem auxere: idque non levi negotio, sed per summam animi contentionem, nec raro per summa pericula. — Est tamen, quod hos inter atque eum, de quo loquimur, magnopere differat. Videlicet haec praecipue nota Columbum destinguit, quod emetiendo remetiendoque immensa Oceani spatia, maius quiddam atque altius quam ceteri, petebat. Non quod nihil ille moveretur honestissima cupiditate sciendi, beneque de hominum socie-

nenadane stvari, što je dužna Kolumbu, malo je po malo kasnije poznala, kada je naime uredivši u Americi kolonije, neprestanim obćenjem, izmjenjivanjem poslova, razvijanjem morske trgovine, nevjerojatan napredak postignut u naravnih znanostih, u zajedničkoj moći, u bogatstvu, a ujedno divno je ponarastao ugled imena europejskoga — U ovom dakle tako mnogovrstnom izjavljivanju časti, i u ovom rekao bi suglasju čestitalaca, ni pošto ne bi bilo u redu da šuti crkva, koja po svojem običaju i uredbi, štogod se i gdje nadje čestito i hvale vriedno, rado odobrava i trsi se, da to promakne. Istina, osobite i najveće časti čuva ona za najodličnije ćudoredne kreposti, koliko su u svezi s vječnim spasenjem duša: radi toga ipak ne prezire ili ne omalovažuje ostalu vrstu kreposti: dapače uviek je velikom voljom običavala podupirati i hvaliti one, koji su se učinili zaslužnimi za gradjansku ljudsku zajednicu i koji su kod potomaka stekli bezsmrtnost. *Divan je* naime *Bog* najviše *u svojih svetih*: nu božanske njegove moći tragovi vide se i u onima utisnuti, u kojima se pokazuje neka uzvišena snaga srca i uma, jer u ljude ne dolazi od drugud svjetlo uma i veličina srca, van od Boga otca i stvoritelja.

No osim toga drugi je razlog, i to posve osobit, zašto držimo da nam valja harnim čestitanjem sjetiti se bezsmrtnoga dogadjaja. Ta Kolumbo je naš: jer ako se i malo razmotri, s kojega se je najvećma razloga odlučio, da protraži *tamno more*, i kojim je načinom odluku nastojao izvesti, ne može se dvojiti, da je najviše podpomogla vjera katolička i kad se je laćao poduzeća i kad ga je izvodio, tako da cieli rod ljudski i s te takodjer strane ne malo duguje crkvi.

Ima više hrabrih i izkusnih ljudi, i prije Hristofora Kolumba i poslije, koji su uztrajnim trudom pretraživali nepoznate zemlje, nepoznatija mora. Glas ljudi, sjećajući se dobročinstva, s razlogom uznosi i uznosit će uspomenu na njih, poradi toga što su proširili granice znanostima i uljudbi, te povećali obći boljinak: a to ne lakim poslom, već najvećim naprezanjem duha, ne riedko najvećimi pogibeljmi. — Ipak je silna razlika medju njima i onim, o kojem govorimo. Taj osobito biljeg razlučuje Kolumba, što brodeć onamo i ovamo silnim prostorom Oceana, tražio je nešto veće i uzvišenije nego ostali. Ne kao da ne bi i njega nagonila najplemenitija želja za znanjem, i želja da se učini zaslužnim za društvo ljudsko; ne kao da ne bi ništa držao do slave, koje poticala običavaju biti žešća u

tate merendi; nec quod gloriam contemneret, cuius acriores in magnis pectoribus solent esse morsus, aut spem utilitatum suarum funditus aspernaretur: verum prae his humanis rationibus universis longe in illo ratio valuit religionis avitae, quippe quae sine ulla dubitatione et eam mentem voluntatemque homini dedit, et in summis saepe difficultatibus constantiam cum solatio praebuit. Hanc enim praecipue sententiam atque hoc propositum eius insedisse animo constat: aditum Evangelio per novas terras novaque maria patefacere.

Id quidem parum verisimile videri eis potest, qui in hanc rerum naturam, quae percipitur sensibus, cogitatione omni curâque contractâ, recusant intueri maiora. Sed contra in maximis ingeniis hoc fere existit, ut malint altius assurgere: sunt enim ad concipiendos divinae fidei instinctus afflatusque optime omnium comparata. Certe studium naturae cum religionis studio Columbus coniunxerat, atque haustis ex intima fide catholica praeceptis mentem conformarat. Hac de caussa cum ex astronomica disciplina et veterum monumentis comperisset, trans noti orbis terminos magna terrarum spatia etiam in occidentem patere, nulli hominum ad eam diem explorata, obversabatur animo multitudo ingens, miserandis circumfusa tenebris, vesanis ritibus ac Deorum inanium superstitionibus implicita. Miserum agresti cultu ferisque moribus vivere: miserius carere notitia rerum maximarum, atque in unius veri Dei ignoratione versari. Haec igitur apud animum suum agitans, primum omnium expetivit, christianum nomen, christianae beneficia caritatis in occidentem extendere: quod totâ rei gestae historiâ abunde comprobatur. Sane cum a Ferdinando et Isabella Hispaniae regibus primum petiit, rem suscipere ne graverentur, plane exponit caussam, *fore ut ipsorum gloria ad immortalitatem cresceret, si nomen ac doctrinam Iesu Christi inferre in regiones tam longe dissitas instituissent.* Nec multo serius compos votorum factus, *contedere se a Deo* testatur, *ut reges divina eius ope gratiâque velle pergant novas oras nova litora Evangelio imbuere.* Ab Alexandro VI Pontifice maximo viros apostolicos maturat per litteras petere, in quibus ea est sententia: *sacrosanctum Iesu Christi nomen et Evangelium quam latissime disseminare me aliquando posse, Deo adiutore, confido.* Atque efferebatur, putamus, gaudio, cum Raphaeli Sanchesio primum ab India redux Olisipone scriberet, *agendas Deo immortales gratias, quod sibi successus tam prosperos benigne dedisset: gaudere ac triumphare Iesum Christum in terris aeque ac*

velikim srcima, ili kao da bi nadu u svoju korist baš posvema prezreo: ali je daleko nad sve koliko ove ljudske obzire u njega vriedio obzir na vjeru pradjedovsku, jer je ona bez i kakove dvojbe ovome mužu dala onaj um i volju, i često pružila u najvećim potežkoćama uztrajnost i utjehu. To stoji, da je u njegovoj duši ova osobito namisao i ova odluka usadjena bila, da naime evangjelju prokrči put u nove zemlje i nova mora.

To bi se istina moglo slabo vjerojatnim činiti onima, koji skupljajući sve misli i svu brigu oko ovoga svieta, što ga sjetilima opažamo, neimaju volje pogledati malo više. Nu s druge strane baš kod veleuma je većinom tako, te vole podići se više: najbolje su naime od sviju spremni, da dohvate nagone i nadahnuća božanske vjere. I zaista Kolumbo je bio spojio proučavanje naravi sa zanimanjem oko religije, te je naucima, koje je crpao iz dubine katoličke vjere, bio duh učvrstio. S toga razloga kada je saznao iz astronomije i iz starih spomenikâ, da se preko granica poznatoga svieta i prema zapadu steru velike prostrane zemlje, kojih još nijedan čovjek do onoga dana nije iztražio, pred njegovim je duhom lebdilo ogromno množtvo naroda, obavito u kukavnu tamu, zaokupljeno ludim obredima i štovanjem krivih bogovâ. Biedno je živjeti u stanju surovom i divljem; bjednije je biti bez znanja najvažnijih stvarî i ne poznavati jedinoga pravoga Boga. Ovo dakle razmišljajući u svojoj duši, nastojao je prije svega, da razširi na zapad kršćansko ime i dobrobiti kršćanske ljubavi: to dovoljno dokazuje čitava povjest dogadjaja. Zaista kad je prvi put zatražio od kraljeva španjolskih Ferdinanda i Isabelle, da se ne bi ustručavali poduzeti stvar, izrično razloži im, *da će njihova slava biti neumrla, ako budu odlučili unieti ime i nauku Isusa Krista u tako udaljene priedjele.* Ne mnogo kasnije, kad je vidio želju izpunjenu, očituje, *da on od Boga moli, e da bi kraljevi po njegovoj božanskoj pomoći i milosti i nadalje hotjeli širiti evangjelje po novim obalama i novim žalima.* Od pape Aleksandra VI. žuri se zamoliti vjerovjestnikâ u listu, kojemu je ovo sadržaj: *nadam se, da ću uz Božju pomoć moći jednom razsijati presveto ime Isusovo i evangjelje na sve strane.* Pa i držimo, da ga je obuzimala velika radost, kad je iz Lisabona pisao Rafaelu Sanchezu povrativši se prvi put iz Indije, *da mora do vieka biti zahvalan Bogu, što mu je milostivo udielio tako sretan uspjeh: neka se naime Isus Krist raduje*

*

in caelis oportere, proximâ iam gentium innumerabilium, quae antea ad interitum ruerent, salute. Quod si Ferdinando et Isabellae auctor est ut novum orbem adiri commerciaque cum indigenis institui nisi a christianis catholicis ne sinant, eam affert caussam, quod *incepto conatuque suo nihil petivit aliud, quam religionis christianae incrementum et decus.* Idque Isabellae, quae summi viri mentem introspexerat ut nemo melius, optime cognitum: immo idem plane propositum pientissimae et ingenio virili magnoque animo feminae constat fuisse. Illa enim de Columbo affirmarat, futurum ut in vastum Oceanum se animose daret, *rem effecturus, divinae gloriae caussâ, magnopere insignem.* Et ad ipsum Columbum secundo reducem, *optime collocatos,* scribit, *quos ipsamet in expeditiones Indicas fecisset, quosque esset factura, sumptus: inde enim amplificationem catholicae rei consecuturam.*

Alioqui praeter caussam humanâ maiorem, unde erat ille constantiam animique robur hausturus ad ea perferenda, quae coatus est usque ad extremum perferre et perpeti? contrarias intelligimus eruditorum sententias, virorum principum repulsas, furentis Oceani tempestates, assiduas vigilias, quibus usum luminum plus semel amisit. Accessere proelia cum barbaris, amicorum et sociorum infidelitates, consceleratae conspirationes, invidorum perfidiae, obtrectatorum calumniae, impositae innocenti compedes. Omnino necesse homini erat laboribus tantae molis ac tanto concursu succumbere, nisi se ipse conscientiâ sustentasset pulcherrimi facti, quod nomini christiano gloriosum, atque infinitae multitudini salutare perspiciebat fore. — Quod quidem factum ipsa temporis adiuncta mirifice illustrant. Siquidem Americam Columbus aperuit quo tempore prope erat ut magna in Ecclesiam procella incumberet. Quantum igitur ex rerum eventis divinae providentiae vias existimare homini licet, vere singulari Dei consilio natus videtur ille Liguriae ornamentum ad ea, quae catholico nomini ab Europa impenderent, detrimenta sarcienda.

Vocare Indorum genus ad instituta christiana, erat profecto Ecclesiae munus atque opus. Quod illa munus statim a principio inchoatum, insistere perpetuo caritatis tenore perrexit, itemque pergit, ad ultimam Patagoniam novissimo tempore progressa. Columbus tamen certus præcurrere ac munire vias Evangelio, penitusque hac in cogitatione defixus, omnem operam suam ad id retulit, nihil fere agressus nisi religione duce, pietate comite. Res commemoramus vulgo

i pobjedu slavi na zemlji isto tako kao i na nebu, jer se je približilo spasenje nebrojenih naroda, koji su prije srtali u propast. Što je pak nagovorio Ferdinanda i Isabellu, neka samo kršćanima katolicima dopuste ići u novi sviet i voditi trgovinu s urodjenicima, ovo navodi za uzrok, *jer da on svojim podhvatom i nastojanjem nije ni za čim drugim išao, nego da se razširi i proslavi kršćanska vjera.* To je dobro znala Isabella, koja je bolje nego i tko proniknula dušu ovoga velikana: dapače znade se, da je upravo istu odluku imala ta bogobojazna žena, muževna uma i velika srca. Ona je naime o Kolumbu bila uztvrdila, *da će se on srčano dati na široki Ocean s nakanom, da učini veoma slavno djelo na Božju slavu.* A samome Kolumbu, kad se je po drugi put povratio, piše, *da su jako dobro uloženi troškovi, koje je ona sama izdala za ekspedicije u Indiju i koje će izdati: jer će odatle sliediti širenje katoličke stvari.*

Odakle bi inače on, ako ne u stvari većoj nego li je ljudska, crpao postojanost i jakost duha, da ono podnese, što je bio usilovan sve do zadnjega časa podnieti i pretrpjeti? Razumievamo protivna mnienja učenjačka, odbijanja knezova, bure biesnoga Oceana, neprestana bdenja, radi kojih je više nego jedan put oči pokvario. Uz to pridodjoše bitke s barbarima, nevjera prijatelja i drugova, opake urote, nepoštenje zavidnikâ, klevete opadačâ, okovi bačeni na nedužnoga. Svakako bi bile morale čovjeka svladati tako težke i tako mnogobrojne patnje, da se nije sâm uzdržavao sviešću predičnoga djela, za koje je razabrao, da će biti slavno po kršćansko ime, a spasonosno neizmjernomu mnoštvu. — To pak djelo upravo prilike vremena divno razsvietljuju. Kolumbo je odkrio Ameriku u vrieme, kad je bilo blizu, da se svali na crkvu velika bura. Koliko je dakle slobodno čovjeku iz dogadjaja suditi putove Božje providnosti, čini se, da se je zaista po osobitoj odluci Božjoj rodio onaj ures Ligurije, da nadoknadi one štete, koje su od Evrope prietile katoličkome imenu.

Zvati narod Indijski na kršćanstvo bijaše jamačno služba i posao crkve. Tu je službu odmah s početka započetu s neprestanom ljubavlju nastavljala, i nastavlja ju pomaknuvši se u najnovije vrieme sve do skrajnje Patagonije. Kolumbo ipak znajući da krči i utire put evangjelju, sav zaokupljen ovom misli, uložio je u to sav trud svoj ne započinjući gotovo ništa bez vjere i pobožnosti. Mi spominjemo stvari, koje su svima poznate, ali su znamenite, da se

compertas, sed ad mentem animumque viri declarandum insignes. Scilicet coactus a Lusitanis, a Genuensibus, infectâ re, abire, cum in Hispaniam se contulisset, intra parietes religiosae domus ad maturitatem alit meditatae coquisitionis grande consilium, conscio ac suasore religioso viro, Francisci Assisiensis alumno. In Oceanum, circumacto septennio, denique egressurus, quae ad expiandum animum pertinent, curat in procintu: caeli Reginam precatur ut coeptis adsit cursumque dirigat: nec prius vela solvi, quam implorato numine Trinitatis augustae, imperat. Mox in altum provectus, saeviente mari, vociferante remige, tranquillam mentis constantiam tuetur, fretus Deo. Propositum hominis ipsa loquuntur imposita insulis novis nova nomina: quas quidem ubi singulas attigit, Deum omnipotentem supplex adorat, neque possessionem earum init, nisi *in nomine Iesu Christi*. Quibuscumque appulsus oris, non habet quicquam antiquius, quam ut Crucis sacrosanctae simulacrum defigat in litore: divinumque Redemptoris nomen, quod toties aperto salo cecinerat ad sonitum murmurantium fluctuum, in novas insulas primus infert: eamque ob caussam ad Hispaniolam aedificandi initium a molitione templi facit, popularesque celebritates a sanctissimis caeremoniis exorditur.

En igitur quo spectavit, quid egit Columbus in regionibus tanto maris terraequae tractu indagandis, inaccessis ad eam diem atque incultis, quarum tamen humanitas et nomen et opes celeri cursu in tantam amplitudinem, quantam videmus, postea crevere. Qua tota in re magnitudo facti, et vis varietasque beneficiorum, quæ inde consecuta sunt, grata quidem recordatione atque omni honoris significatione celebrari hominem iubent: sed primum omnium agnoscere ac venerari singulari ratione oportet aeternae mentis numen atque consilium, cui sciens paruit atque inservivit novi inventor orbis.

Quo igitur digne et convenienter veritati solemnia Columbiana agantur, ad celebritatum civilium decus religionis adhibenda sanctitas est. Propatereaque sicut olim ad primum facti nuntium grates Deo immortali, providentissimo, publice actae sunt, praeeunte Pontifice maximo: ita nunc in renovanda auspicatissimi eventus memoria idem arbitramur faciendum. Edicimus itaque ut die XII. Octobris, aut proximo die Dominico, si Ordinarius loci ita expedire censuerit, in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis ex Hispania, Italia, atque ex utraque America, post Officium diei, solemni ritu Missa celebretur

razjasni duša i srce toga čovjeka. Prinudjen naime otići iz Portugalske i iz Genove, ne obavivši ništa, kad je došao u Španjolsku, uze u sobici redovničke kuće zrelo promišljavati o velikom podhvatu zasnovanoga odkrića, za koji je znao i na koji ga je svjetovao jedan redovnik družbe sv. Franciska Asiškoga. Nakanivši napokon poslije sedam godina izići na Ocean, spremno se pobrinu za ono, što spada na izmirenje duše: nebeskoj se Kraljici moli, da poduzeće pomogne i plovitbu ravna: i ne daje, da se jadra razvežu, dok nije zazvao pomoć presvetoga Trojstva. Malo iza toga kad se podmakao po pučini, kad je stalo bjesniti more, a veslači vikati, uzdajući se u Boga čuva on duševni mir i postojanost. Kakovu je nakanu imao taj čovjek, kazuju već i sama nova imena nadjenuta novim otocima: čim bi stupio na koji od njih, ponizno se klanja svemogućemu Bogu i samo *u ime Isusa Krista* uzima ih u posjed. Izkrcao se on na kojoj mu drago obali, ništa mu nije preče, nego da na žalu zabije znak sv. križa: božansko ime Spasiteljevo, koje je toliko puta na otvorenome moru zapjevao uz buku tutnjećih valova, on prvi donosi na nove otoke: i s toga razloga u Hispanijoli prva mu je gradja crkva, a pučke svečanosti počinje sa svetimi obredi.

Evo dakle na što je gledao, što je radio Kolumbo, kada je po tolikom prostoru morskom i suhozemskom iztraživao krajeve, do onoga dana nepristupne i neobradjene, a kojim je ipak uljudba, ime i blago poslije velikom brzinom naraslo do tolike veličine, koju sada vidimo. U ovoj čitavoj stvari veličina podhvata i silna te različna dobra, koja se odatle rodiše, nalažu istina, da harnom uspomenom i svakim poštovanjem slavimo ovoga čovjeka: ali prije svega valja poznati i poštovanje izkazati na osobiti način milosti i odluci vječnoga uma, kojoj se je od svoje volje pokorio i kojoj je služio iznašalac novoga svieta.

Da se dakle dostojno i prema istini proslavi svečanost Kolumbova, neka se sjaju svjetovnih svečanosti pridruži i sveta vjerska svečanost. S toga kao što se je onda na prvu viest o odkriću javno izkazivala zahvalnost neumrlome Bogu i njegovoj providnosti, a na čelu svega toga bio papa: tako i sada, kada se slavi uspomena toga sretnoga dogadjaja, držimo da valja to isto učiniti. Nalažemo dakle, da se 12. listopada ili na najbližu nedjelju, ako bude mjestni Ordinarij mislio, da je tako bolje, u stolnim i kolegijatnim crkvama po Španjolskoj, Italiji, jednoj i drugoj Americi poslije officija onoga

de *Sanctissima Trinitate.* Quod, praeter nationes quae supra memoratae sunt, apud ceteras quoque confidimus fore ut idem, Episcopis auctoribus, peragatur: quod enim omnibus profuit, id convenit pie grateque ab omnibus celebrari.

Interim divinorum munerum auspicem et paternae Nostrae benevolentiae testem, vobis, Venerabiles Fratres, et Clero populoque vestro apostolicam benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die XVI. Iulii An. MDCCCXCII., Pontificatus Nostri Decimoquinto.

LEO PP. XIII.

dana na svečani način služi sv. misa *de Sanctissima Trinitate.* Osim navedenih naroda nadamo se, da će se to isto obaviti i kod ostalih na potaknuće biskupâ: jer što je svima koristilo, to se pristoji, da svi pobožno i s harnošću slave.

Medjutim kao zalog božanskih darova, i kao svjedočanstvo našega očinskoga blagovoljenja vama, častna braćo, i kleru i puku vašemu ljubazno u Gospodinu podjeljujemo apostolski blagoslov.

Dano u Rimu kod sv. Petra, dana 16. srpnja godine 1892., Našega pontifikata petnaeste.

LEON PP. XIII

Protojereja Petra Smirnova

Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere. Dio I.

Preveo Jovan Petrović, katiheta i profesor na kr. vel. gimnaziji, realci i učiteljskoj školi u Zagrebu.

Pod gornjim naslovom izašla je ove godine knjiga, koja je s blagosovom Njegove Svetosti gospodina Georgija Brankovića patriarka srpskoga od 29. Jan./10. Febr. broj M. 25./ex 1892. za školsku knjigu proglašena. Upravo ova zadnja okolnost nuka nas, da nešto o toj knjizi kažemo i upozorimo mjerodavne krugove na štetne posljedice, koje ne mogu izostati, ako ta knjiga u toj formi postane školskom knjigom. Nema dvojbe, da je bila potreba, da učenici grčko-iztočne crkve dobiju u ruke školsku knjigu, u kojoj bi imali sustavno i zgodno „izloženje hrišćanske pravoslavne vjere.“ U koliko je ovim uvjetom spomenuto izloženje udovoljilo, ne ćemo mi da sudimo, o tom neka Smirnovu a preko njega g. Petroviću sudi njegova crkvena oblast, a ovomu potonjemu u prilog već je sudio Njeg. Svetost gospodin Geogije Branković patriarha srpski. Ali kad se radi o školskoj knjizi, ne smiju se s vida spustiti niti pedagožki momenti, i kad se radi o knjizi namienjenoj za porabu u školah, koje polaze učenici mješovitih vjeroizpoviesti, treba paziti i na neke druge, osobito one obzire, koje namiće gradjanska i vjerska snosljivost. Ti se obziri moraju osobito na umu imati, kad se pišu knjige namienjene nezreloj ali vatrenoj mladeži, koju u doba prve mladosti lako razpaliti možeš, da strastveno uzljubi sve ono što joj kao dobro i istinito prikažeš, a isto tako stravstveno zamrzi na ono i onog, što joj kao zlo predstaviš i kao protivnika opišeš. Te je obzire s vida pustio Smirnov a po njem Petrović; dapače nekako se čini, kao da je svrha ovoj školskoj knjizi upravo upozoriti mladež, kako su rimo-katolici u temeljnih dogmatih objavljene nauke daleko zalutali od istine i kako su izkrivili nauk Isusa Krista. Svrha školske vjeroučne knjige ne može i ne smije druga biti, nego temeljito i jezgrovito naučiti učenike sve što dotična vjera uči i dotična crkva za vjerovanje predlaže i upoznati ih sa potrebnima dokazima, da mogu uviek i pred svakim dati razlog svoje vjere. Prema toj svrsi za djake pučkih a i srednjih škola nepotrebne su i neumjestne polemike sa inovjerci. U koliko se ipak obstojeće razlike moraju napomenuti, to mora da bude uviek tako, da pobijajuć bludnju, nikad se ne izvrgavaju ruglu ili preziru oni, koji nevjeruju i ne uče onako, kao što to dotična crkva uči i vjeruje.

Te je obzire prezreo Smirnov a po njemu i g. kat. i profesor Jovan Petrović. Što se donekle Smirnovu može oprostiti, ne može se g. Petroviću; jer ovaj potonji preveo je izloženje, koje je „proglašeno za šk. knjigu“ kako rekosmo za škole, koje polaze učenici mješovitih vjeroizpovjesti, pa ćemo još nadodati, preveo je izloženje za škole, u kojih je ogromna većina učenika rimo-kat. vjere. Ali kao da je g. Petrović baš radi te okolnosti i preveo Smirnovo „izloženje hrišć. pravosl. vjere“, jer kod svih glavnijih dogmata, uz nauku „hrišćanske pravoslavne vjere“, u posebnom paragrafu izlaže učenje rimo-katolika. Pa i to bi mu mogli još oprostiti, da je nauku rimo-katolika onako izložio, kako ju u istinu rimo-katolici uče i izpoviedaju. Nu u tih paragrafih, gdje se učenje rimo-katolika izlaže, ili se izkrivljuje nauk rimo-kat. crkve, ili se razpravljaju pitanja, koja nisu od kat. crkve definovana, nego se slobodno u katol. školah o njima razna tumačenja pronose, te kao takova ne mogu imati mjesta u školskoj knjizi namienjenoj nezreloj školskoj mladeži. Ne može biti naša zadaća, da ocienjujuć Petrovićev prevod, na sitno dokazujemo istinitost dogmata kršćanske vjere, kako ih rimo-kat. crkva uči i izpovieda i da ih branimo od nebratskog izkrivljivanja i tendencioznog izlaganja, dosta će biti samo upozoriti na onaj ton, u kojem se polemika vodi sa rimo-katolici. Odtale moći će se sami čitatelji osvjedočiti, da prevod Petr. u kojem je „Smirnovo „izloženje hrišćanske pravoslavne vjere“

za škol. knjigu proglašeno, nije shodan i ne može biti pripušten u škole naših kraljevina.

1. Smirnov-Petrović nalazi spomena vriednu razliku u učenju kod pravoslavnih i kod rimo-katolika o „bogoduhnovenosti knjiga sv. pisma." Pravoslavni o tom (nadahnuću) uče ovako: Knjige sv. Pisma pisali su i Proroci i Apostoli zadahnuti Duhom svetim, i za to su te knjige nazvane bogoduhnovenima. U njima nema ni jedne lažne ni neumjestne riječi, već sve, što je u njima, to je sušta istina. No Duh sveti zadahnjujući sv. pisce, nije uplivisao nasilno na njihov vlastiti um i karakter. Za to se i razlikuju svete knjige jedna od druge poretkom riječi, slogom, *njekim osobitim izrazima*, koji su osobina ovog ili onog pisca." A što i kako katolici uče o nadahnuću? O tom će nas Smirnov-Petrović podučiti u sliedećem paragrafu, gdje se navode „razni pojmovi rimo-katolika i protestanata o bogoduhnovenosti." Evo ovako: „U rimo-katoličkoj Crkvi, poslije odijelenja njenog od pravoslavne vasionske crkve, počelo se širiti učenje o nadahnuću, kao njekom *rukovodstvu, pomoći i potpori*[1]) sv. Duha, koji je čuvao sv. pisce, da ne bi nepravilno izložili Bogom — otkrivenu nauku. Prema tomu rimo-katolici priznavahu sv. knjigama bogoduhnovenost samo u pogledu njihovog *općeg sadržaja* ili *opće misli njihove*, ali je ne priznavahu u *pojedinostima*, a još manje pojedinim *riječima* i *izrazima*. Takav pojam o bogoduhnovenosti sv. Pisma utvrdjivao se kod rimo-katoličkih bogoslova najviše s toga, što se njeke novotarije, koje dopušta rimo-katolička Crkva, a tako isto i sve osnove papske sisteme, nalaze u očitom protuslovju s jasnim mjestima sv. Pisma, pa je trebalo oslabiti važnost tih pojedinih mjesta i mnogih pojedinih riječi i izraza." — Smirnov-Petrović ovdje sasvim naopako izlažu nauk o nadahnuću rimo-katolika, koji ne uče da nadahnuće sastoji samo u „*njekom* rukovodstvu, pomoći i potpori sv. Duha", nego u djelovanju Duha sv., koje 1. svete pisce potiče na pisanje 2. rasvietljuje im um i potiče volju 3. ravna ih da ništa ne izpuste ili ne dodadu k onomu, što Bog hoće da se napiše i 4. neprestano i sveudilj ih prati i uz njih stoji dok pišu, da ne bi što kriva, nepravilna ili neumjestna napisali. Nije istina, da „katolici priznavaju sv. knjigama bogoduhnovenost samo u pogledu njihovog „općeg sadržaja ili opće misli njihove", nego ju priznavaju i u pogledu pojedinih stvarih i izreka (rerum et sententiarum). Smirnov-Petrović se tobože spotiču na to, što se u katoličkih školah danas obćenito uči, da pojam nadahnuća sv. pisma ne traži, da se isto protegne i na „pojedine rieči i izraze." A kad tamo, obojica u izloženju kršćanskog pravoslavnog pojma bogoduhnovenosti priznaju: „No duh sveti, zadahnjujući sv. pisce nije uplivisao nasilno na njihov vlastiti um i karakter. Za to se i razlikuju svete knjige jedna od druge poretkom riječi, slogom, *njekim osobitim izrazima, koji su osobina ovog ili onog pisca*." Ako su dakle „njeki osobiti izrazi osobina ovog ili onog pisca", nisu onda oni plod ili posljedak nadahnuća Duha sv., nego su plod uma i karaktera ovog ili onog pisca. Ono dakle s čega kore Smirnov-Petrović rimo-katolike, to isto priznaju za nauk „hrišćanske pravoslavne vjere." Zašto onda traže razliku gdje ni najmanje razlike nema? Zašto? Ne bi se mogli inače zadjeti o „sve osnove papske sisteme koje se nalaze u očitom protuslovju s jasnim mjestima sv. Pisma, pa je trebalo oslabiti važnost tih pojedinih mjesta i mnogih pojedinih rieči i izraza." Koja su to mjesta, i koje su to „mnoge rieči i izrazi" ne navadjaju se; a toga niti ne treba; dosta je pred „hrišćanskom pravoslavnom" djecom nabaciti se nekojima riečima i izrazima na rimo-katolike — i svrha je postignuta!

2. I katolički nauk o predanju izlaže Smirnov-Petrović u posebnom paragrafu, u koji je strpao i učenje „kod protestanata i racijonalista." Ne znamo u obće kako je rimo-katolička crkva došla u to družtvo, jer protestanti i racijonalisti, kako znamo, sasvim zabacuju predanje i ne priznaju ga za vrelo vrh. objave. Ali i kod toga pitanja ne radi se o ničem drugom, nego da se pisac-prevodilac očeše — ali ljucki — „o papsku sistemu." Jer evo kako se izlaže katoličko učenje o predanju: „U rimo-katoličkoj Crkvi, s postepenim učvršćivanjem *papske sisteme* i širenjem onih *novotarija u dogmatama* i obredima, koje ju dovedoše do toga, da prekine svezu svoju sa pravoslavnom vasionskom Crkvom, počeli su s pravim predanjem mješati *ljudske izmišljotine*, te pod imenom apostolskog predanja izdavati i ono, što ni malo nije poznato bilo drevnoj crkvi." — Sa našeg, rimo-katoličkog stanovišta, upravo je moderna „hrišćanska pravoslavna" crkva ona, koja je u mnogima pitanjima rastala se od učenja crkvenih otaca — i grčkih i latinskih —, drevne crkve, pa ipak naši bogoslovi, poimence u školskih knjigah, nikad ni riečju ne spominju hrišćanske pravoslavne izmišljotine; pa se je punim pravom moglo izčekivati, da će nam Smirnov-Petrović vratiti milo za drago. (Dalje će sliediti.)

---

[1]) U ruskom originalu tud je „sodjeistvii" a to točno znači sudjelovanju, pa bi nam draže bilo, da je Petr. tu rieč ostavio, jer bolje i točnije označuje utjecanje Duha sv. na sv. pisce. U ostalom na čast istine moramo priznati, da je g. Petrović u glavnom točno se držao Smirnova i vjerno preveo ne samo misli nego i pojedine izraze ruskog originala.

Viestnik.

Zagreb. (Primljeni u nadbiskupska sirotišta.) Preuzvišeni gospodin kapitularni vikar i posveć. biskup Janko Pavlešić primio je *u nadbiskupska sirotišta* sliedeće *I. U zagrebačko*: za 5. razred: Ivana Kušta i Stjepana Pavunića; za 4. razred: Mirka Kapića; za 3. razred: Vatroslava Repara, Petra Škreblina i Josipa Čanića; za 2. razred: Zvonimira Benkovića, Franju Gažija, Zvonimira Miljana, Adama Rubetića i Dragutina

Senečića. — *II. U požeško:* za 3. razred: Josipa Markotića; za 2. razred: Karla Blažekovića, Petra Ečimovića, Franju Hercega, Ivana Ivičića, Živka Katića, Pavla Križanića i Antuna Vukovića.

— († Umro.) Dne 28. srpnja umro je u Karlovcu Josip Jagunić, svećenik nadbiskupije zagrebačke i umirovljeni kr. gimnazijalni profesor. R. i. p.

— (Pučanstvo Hrvatske i Slavonije po vjeroizpovjesti.) Po izvještaju kr. zem. statističkoga ureda prema konačnim rezultatom o pučkom popisu od g. 1890. dieli se pučanstvo kraljevina Hrvatske i Slavonije po vjeroizpovjestih ovako:

Broj rimokatolikah izkazan je sa 1,553.075 dušah ili sa 71·1%, grčko-iztočnih sa 567.443 duše ili sa 25·9%, evangelikah sa 35.691 dušom ili sa 1·6%, židovah sa 17.261 dušom ili sa 0·7% grko-katolikah sa 12.367 dušah ili 0·1%, ostalih sa 573 duše.

Pojedine vjeroizpovjesti zastupane su po županijah, gradovih i kotarih sliedećem načinom:

Promotrimo li ponajprije *županije,* opaziti ćemo, da se one po postotcih *rimokatoličkog* pučanstva redaju ovako: varaždinska 98 6%, bjelovarsko-križevačka 81·9, zagrebačka 77·0, virovitička 76·6, požežka 70·1, modruško-riečka 67·5, ličko-krbavska 48·8 i sriemska 45·3%.

Po postotcih *grčko-iztočnog* pučanstva redaju se županije ovako: ličko-krbavska 51·2, sriemska 45·9, modruško-riečka 32·3, požežka 26·3, zagrebačka 20·8, virovitička 18 6 bjelovarsko-križevačka 16·8, varaždinska 0·8%.

Postotci ostalih vjeroizpovjestih vrlo su neznatni. Kod evangelikah najveći postotak od 6·7 izkazuje županija sriemska, za njom virovitička 2·7 i požežka 2·1. Izraelićanah ima najviše županija virovitička 2·0, a tada sriemska 1·0. Grko-katolikah ima najviše županija zagrebačka 1·5, i sriemska 1·1%. Ličko-krbavska županija neima ni evangelikah, ni grko-katolikah, ni izraelićanah (svih skupa jedva ih imade 14).

Glede *gradovah* stojimo ovako: Po postotcih *rimokatolikah* redaju se ovako: Bakar 99·0, Bag 98.0, Senj 95·0, Ivanić 94·0, Koprivnica 92 9, Varaždin 92·7, Petrovaradin 91·0, Zagreb 90·4, Križevci 89·9, Petrinja 87.9, Sisak 87·6, Karlovac 87·0, Požega 85·2, Brod 82·8, Osiek 82 0, Kostajnica 81·4, Belovar 80·4, Ruma 69·2, Zemun 56·0, Mitrovica 55·6 i Karlovci 44 6.

Po postotcih *grčko-iztočne* vjeroizpovjesti redaju se gradovi ovako: Karlovci 54·3, Zemun 36·1, Mitrovica 35·4, Ruma 27·8, Kostajnica 17 6, Belovar 13·4, Petrinja 11·2, Karlovac 9·0, Brod 8·8, Požega 8·5, Osiek 8·0, Sisak 6 6, Senj 5·0, Petrovaradin 3 8, Križevci 3·7, Ivanić 3·3, Zagreb 3·2, Bag 2 0, Koprivnica 1·1, Varaždin 1·1, Bakar 1·0.

I ovdje su postotci ostalih vjeroizpovjestih maleni. *Grko-katolikah* imade najviše u Mitrovici 4·6 i Križevcih 1·2; *evangelikah* u Petrovaradinu 4·5, u Mitrovici 3·2, u Brodu 2·7, u Zemunu 2·6,u Osieku 2·0; *izraelićanah*: Osiek 8.0, Koprivnica, Križevci i Sisak po 6·0, Belovar, Varaždin i Brod po 5·7, Požega 5 5, Zagreb i Zemun po 5·2, Karlovac 4·0, Ivanić 2·7, Ruma 2·0, Mitrovica 1·2, Kostajnica 1·0, Petrinja 0·6, Petrovaradin 0·5, Bag, Senj, Bakar i Karlovci imadu svi skupa 5 izraelićanah.

Veoma je zanimiva razdioba vjeroizpovjestih po *kotarih.* Rimokatolici posjeduju absolutnu većinu u 48, a relativnu u 1 kotaru, grčko-iztočni absolutnu većinu u 15, relativnu u 2 kotara.

Po postotci *rimokatoličke* vjeroizpovjesti redaju se *kotari* ovako: Čabar, Samobor i sv. Ivan po 100·0, Klanjec i Stubica po 99·9, Pregrada i Zlatar po 99·8, Varaždin 99 7, Zagreb, Gorica, Krapina i Novimarof po 99·6, Sušak 99·5, Dugoselo 99·4, Ivanec 99·0, Delnice 98·7, Sisak 98·5, Karlovac 98 4, Gjurgjevac 98·0 Ludbreg 93 9, Županje 93·0, Križevci 92 4 Brod 91·5, Križ 91.1, Miholjac 89·6, Djakovo 87·8, Vrbovsko 86·6, Virovitica 85 3. Novi 85·0, Koprivnica 83·1, Perušić 82·6, Senj 82·1, Vinkovci 80 8, Jaska i Pisarovina po 80·1, Našice 75·4, Nova Gradiška 74·4, Garešnica 74·1, Požega 72·9, Belovar 72 2, Novska 71·5, Osiek 69 9, Daruvar 59·1, Ogulin 57·9, Vukovar 53·3, Slatina 52 2, Otočac 51·3, Gospić 50·1, Grubišnopolje 49·3, Petrinja 47·5, Šid 44·7, Slunj 42·6, Ilok 41·0, Glina 40·9, Pakrac 38.4, Ruma 38·1, Vojnić 28 8, Kostajnica 26 6, Korenica 26·1, Gračac 24·4, Udbina 22·5, Irig 21·0, Vrginmost 20·1, Stara Pazova 16·0, Mitrovica 12 5 i Zemun 5·4.

Po postotcih *grčko-iztočne* vjeroizpovjesti redaju se ovako: Mitrovica 85·0, Zemun 84·6, Irig 77·9, Udbina 77·5, Gračac 75 6, Korenica 73·9, Kostajnica 73·3, Vojnić 71·2, Glina 59·0, Ruma 58 9, Slunj 57·4, Pakrac 56·5, Stara Pazova 56·1, Petrinja 52·4, Gospić 49 9, Grubišnopolje 48·9, Otočac 48·7, Ilok 47·4, Šid 45·1, Slatina 43·7, Ogulin 41·9, Vukovar 36·1, Daruvar 31 2, Novska 26 9, Belovar 26·8, Požega 26·0, Nova Gradiška 25·0, Garešnica 24 4, Osiek 23·4, Pisarovina 19 7, Našice 18·8, Senj 17·9, Perušić 17·4, Koprivnica 15·8, Novi 15·0, Vinkovci 12 5, Virovitica 11·7, Vrbovsko 11·0, Djakovo 10·1, Križ 8·5, Brod 7·8, Miholjac 7·3, Križevci 6·3, Ludbreg 5·0, Gjurgjevac 1·4, Delnice i Sisak po 1.2, Ivanec 0·5, Zagreb 0 3, Sušak, Dugoselo, Velika Gorica, Jaska i Novimarof po 0·1. Kotari, Samobor, Stubica, Sv. Ivan, Klanjec, Krapina, Pregrada, Varaždin i Zlatar izkazuju svaki samo po nekoliko dušah.

Od ostalih vjeroizpoviestih imade: *grko-katolikah* najviše u kotarih Jaska 19·7, Šid 6·2 i Vukovar 3·5%; *evangelikah:* najviše u kotarih Stara Pazova 27·5, Ilok 9·8, Zemun 9 6, Daruvar 8·9, Osiek 5·1, Vinkovci 5·1, Vukovar 5·0, Našice 4·2, Pakrac 4 0, Šid 3·4, Slatina 2.6, Ruma 2·5, Miholjac 2·3, Mitrovica i Virovitica po 1·5, Grubišnopolje 1·4, Županje i Garešnica 1·2, Novska 1·1 i u još nekoliko kotarah izpod 1%; *izraelićanah:* najviše u kotarih Vukovar 2·1, Djakovo 1·7, Našice 1·6, Slatina, Virovitica i Vinkovci po 1·5, Daruvar i Ilok po 1·4, Osiek po 1·2 i Pakrac 1·1%. U 42 kotara imade izraelićanah izpod 1%, a u 14 kotarah imade ih samo po gdjekoj, (u cieloj županiji ličko-krbavskoj samo 7)

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 32. U Zagrebu, 11. kolovoza 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

O slobodnozidarskom trećem redu.

I.

Ne čini se istinito, no ipak je činjenica, da je danas slobodnu zidariju, nadutu od oholosti, što je dotle dotjerala, da ubere najžudjenije od svojih slavlja, obuzeo tajni strah, koji joj ne da spokojno živjeti. Hvali se, da je doprla skoro do vrhunca svoje moći, drži se sudinjom, direktno ili indirektno, udesa mnogih država, vladaricom javnoga mnienja, gospodaricom redova gradjanskih, koji imaju više upliva u narodu; i uz prkos svemu tomu boji se plašljiva i dršće; u kratko strah ju je. Boji se više nego i kada crkve katoličke, koju nazivlje svojom velikom i vječnom neprijateljicom, te koja stoji pred njom neukroćena i neukrotiva: a boji se i druge vojske, koja joj stoji iza ledja i grozi se strahovitim oružjem, da će joj uzvratiti sve grdobe, što ih je ona počinila proti crkvi. Spreda ima po njoj tako zvani klerikalizam, koji je sve drugo no pobiedjen, a otraga ima socijalizam, koji se sprema u boj da ju pozoblje.

Kako da izadje iz te stiske? Židovi, koji predvidjaju razsulo slobodnoga zidarstva, ako mah preotme socijalizam, nastoje da ovim zagospoduju i da si ga učine robom, kao što su si učinili i slobodno zidarstvo. S toga ih vidimo posvuda, kako se napried turaju, i kako kopaju, da se postave za poglavice i za vodje socijalistom, da im ovi budu podložni i da poštuju njihove škrinje. *Vorwärts*, glavni list njemačkoga socijalizma, opazio je, da su u zadnjoj medjunarodnoj socijalističkoj skupštini u Londonu bili izuzev englezke svi govornici židovi, koji sebi prisvojiše zastupanje socijalista drugih priedjela. Tako žid Bernhard govorio je u ime francezkih, žid Bernstein u ime njemačkih, žid Schayer u ime ruskih, žid Frankl u ime magjarskih, žid Mendelssohn u ime poljskih, židovka Aveling, kćerka glasovitoga žida Marxa, u ime socijalizma ženskoga. Prikazuje se to tako te bi se reklo, kao da je socijalizam niknuo u vrtovih talmudskih, i kao da on sačinjava slast sinagoga i čifutskih ulica.

Nu nije tako. Mogućnici Izraelski, obilujuć zlatom, što ga izvukoše lupežtvom i lihvarstvom iz žila naroda kršćanskih, odveć ćute, da jao njihovim baronijam i lopovštinam, ako bi socijalizam po malo uzeo premah! S toga se trse, da oni uhvate vola za rogove, kad su odviše slabe ruke slobodnog zidarstva, da ga ono podjarmi.

Pavao Copin-Albancelli, u svojoj novoj knjizi, pokazuje s apodiktičkimi dokazi uzrok te slabosti, koja potječe iz naravnog neprijateljstva, što ga slobodna zidarija goji proti dobru naroda, i iz njezine radikalne nesposobnosti da mu pomogne.[1])

II.

I zaista što može slobodna zidarija reći nova množtvu radničkom, pokvarenom načelima revolucije, kojima je od jednoga vieka bila ona sama učiteljica i promicateljica? Ništa. Socijalizam nije vrstan, da pronikne njezine najskrovnije tajne. Slobodna zidarija sastavljena je od ljudi bogatih i dobro stojećih, koji teže za dobitkom, službami, častmi. Socijalizam pak vodi boj baš proti bogatim, dobro stojećim, i proti onim, koji su u vlasti. Slobodna zidarija čvrsto stoji za dobar život i blagostanje gradjansko. Socijalizam zakleti je neprijatelj gradjanstva. Ne valja tu varati se. Mnogo više nego li crkva, osiromašena lupežtvom slobodnozidarskim, ima se česa bojati slobodna zidarija,

---

[1]) **La Franc-Maçonnerie et la question religieuse, Paris, Perin e Cie, 1892.**

koja je pojačana od ljudi, što otustiše na račun obćinstva; i na pose pasmina židovska, koja se oholi zlo nagomilanim bogatstvom i prisvaja si poradi toga omraženo prvenstvo.

Crkva je blaga; opire se gaženju sa strane slobodnog zidarstva snažnom silom, koja je ali, više nego što drugo, reda moralnoga. Socijalizam je biesan, te ne taji, da će njegovo oružje biti paleži, haranja, dinamit. Slobodna je zidarija pokvarila, odtudjila od kršćanstva redove vojujuće pod zastavami socijalističkimi; opojila ih svojimi načeli; no nije mislila, da će oni onda vući od tuda posljedke. One posljedke, koje je slobodna zidarija izvadjala proti crkvi i kršćanskim vladam, neumoljivo izvadja sada socijalizam proti slobodnoj zidariji, koja je sebi prisvojila prava i dobra crkve i slomljenih vlada. Slobodnozidarska država ćuti, da je blizu čas, kada će se socijalistička država oboriti na nju kaznom odmazde: *animam pro anima, dentem pro dente.*

S druge strane slobodna zidarija opaža, da se katolicizam približava uzrujanom i prevarenom množtvu radničkom, da ga razsvietli i privede k istini vjere. Na sastanku slobodnozidarskoga saveza francezkoga, držanom u rujnu prošle godine 1891., dignut je glas na ustanak. Izvjestitelj je tu čitao i saobćio želju, da bi se radnici prikupljali u lože, a temeljio ju na ovom dokazu: „U ovaj čas, braćo moja, gdje se je stranka klerikalna otvoreno pomakla k onomu, što nazivlje riešenjem pitanja socijalnoga u smislu kršćanskom, mi ne možemo ostati prekrštenih ruku i pustiti, neka se radi, neka stvari idu tim putem.“ Enciklika pape Leona XIII. *De conditione opificum,* i pokret što od nje dodje u uredbe katoličke na dobro radnika, zabrinuše odmah lože francezke. S toga pred osam mjeseci, t. j. u prosincu prošle godine, centralna loža posla okružnicu na sve lože svojega saveza, s namjerom, da skupi novaca i da pojača boj proti katolicizmu, koji se je poslije one enciklike pokazivao uviek sve revnostnijim, da razširi njezine misli.

S razlogom opaža Juraj Bois objelodanjujuć rad onoga sastanka: Može li slobodna zidarija gledati mirnim okom, kako redovi radnički prelaze na polje katoličko? Valja se sjetiti, da u Francezkoj broj upisanih u slobodnu zidariju ne dosiže ni dvadeset i pet tisuća. Sama pak društva katoličkih radnika, što ih je utemeljio odvažni grof de Mun, brzo će taj broj nadkriliti: i eto slobodna zidarija pobjedjena na tom polju od mrzkoga klerikalizma.

Što je dakle činiti? Dopustiti, da se klasa radnička vrati ka Kristu i k crkvi? Ne, nikada. Upisati ih u lože? Nije moguće. To bi množtvo nadkrililo red, unielo bi u nj metež, odalo bi mu tajne, porušilo zapt. A k tomu, zar bi to možda bilo dosta, da se spasu kese braće, u dan slavlja toga množtva, koje je željno ne tajna, već novaca?

To je nerazriešivi problem, što ga je na sastanku g. 1891. iznesla na sriedu centralna loža. Potrebna je bila godina dana, da se prouči i da mu se nadje kraj. Kako svatko vidi, mnogo nalići na problem o četvornosti okruga. Ipak se proučava, i da se medju tim znade, koji je bio najpraktičniji priedlog, što je o tom stavljen, mi ćemo ga ovdje u kratko razviti, uzevši ga iz znamenitoga dokumenta, koji je izdao Juraj Bois u svojoj od nas već citovanoj knjizi.[1])

U dvie rieči može se reći, taj je priedlog, da se ustroji slobodnozidarski Treći Red, po primjeru dvaju velikih crkvenih redova sv. Franciska i sv. Dominika. Stvar je vriedna, da bude poznata, pa kad ne bi bilo ništa drugo, već zato, da se svatko što bolje osvjedoči, da protucrkva djavolska ne može obstojati, van ako majmunski oponaša crkvu Isusa Krista.

III.

Službeni govornik sastanka bio je sveučilištni profesor, učenjak po srcu sekte, to će reći ateist i materialist prvoga reda. Počeo je sjećajući na ovu činjenicu, koju je nazvao od najveće važnosti: „crni batalijoni, s biskupi na čelu, u ime pomirenja i slobode, pripravljaju se, da pristanu uz republikansku vladu. Papa je govorio, biskupi su pozvali vjernike na taj nenadani pokret, kler je prihvatio program, što mu je bio označen. To je početak rata bez konaka: glas puškaranja mora probuditi najsigurnije.“

Zatim, pošto je nesklapno govorio o postanju religijâ i o ideji o Bogu medju ljudima, dodje na poglavitu točku glede pogibelji, u koju pristup klera i katolika baca republiku, ne doduše kao takovu, već koliko je gnjezdo i bedem slobodne zidarije.

Mimoišav u njegovom govoru tolike nezgrapnosti i tolike psovke, kojimi je prepleten, u bitnosti ovako je nastavio svoje razvijanje. Naša slobodna zidarija je ograničena na neki stalni razred snažnih republikanaca. Takse naših loža su visoke, ali ne mogu se sniziti, uzev u

---

[1]) Maçonnerie nouvelle du grand orient de France.

obzir, da su troškovi mnogi. Nu s toga razloga mi ostavljamo na vratima naših hramova brojnu gomilu vjernih vojnika. Kako bi se moglo učiniti, da se sveže sa slobodnom zidarijom ta snaga živih sila? Pred nama razvija se silni rad klerikalaca, koji zamataju Francezku u mrežu katoličkih društava i radničkih zadruga. Mi smo stavili rad proti radu, sabiruć i mi mnoge radnike pod zastavom slobodne misli. Nu te skupine nisu slobodnozidarske, i često postanu samo prividne. Manjka vez, koji bi ih spojio sa slobodnom zidarijom.

Ali u dneve naše, gdje imade broj takovu važnost, jer u izkazu glasova stoji velika legalna sila, bilo bi potrebno stvoriti istovrstan savez od svih onih, koji teže za slavljem republike antiklerikalne. Od ujedinjenja dolazi snaga: ujedinimo se.

Pri tom poslu jedno načelo mora ravnati svim drugim. Slobodna zidarija ima ostati ono, što jest, ima sačuvati svoju vlastitu uredbu, svoje obrede, svoju današnju organizaciju, pošto ona tradicijom dobiva svoje svemogućstvo. Naši stari simboli imaju ostati u naših hramovih, zatvoreni neposvećenim. Nu predvorje i ulaz tih hramova mogao bi se otvoriti prikupljenim, krdu pobožnih vjernika, koji, približujuć se istinskim privrženikom, upili bi u sebe slobodnozidarska načela i svezali bi se s našom velikom obitelju. U svih religijah svećenici sabiru okolo sebe množtvo željno onih utisaka, koji proizvode vjeru i radjaju mučenike. I mi što si ne bi mogli obećati od udruživanja, koje bi imalo svrhom obuku republikansku i razprostranjenje nepromjenljivih načela slobode i obćenitoga bratinstva?

Tim putem osigurati ćemo zapt demokratički proti svojim neprijateljem. Oni, što bi se prikupili, rasli bi brojem, i mi bi ih imali za sebe. Oni bi sačinjavalii vojsku, koja, direktnim razprostranjivanjem ideja i sa ceduljami glasovanja, dala bi nam oružje u ruke, da odolimo i nadvladamo.

Gledajte svećenike. Nije ih mnogo, nu množtvo vjernika, što se skuplja oko njih, čini ih mogućimi. Biti će jedni više drugi manje revnostni u izvršivanju vjerskih dužnosti, ali svi su kršteni, svi prianjaju uz dogme vjerske, svi nose medalju ili škapular, svi se daju pokopati kod nogu križa.

Javne sjednice naših loža imale su velike neprilike, jerbo su odkrile neposvećenim, koji se na njih pozivahu, imena pristaša; a to nije bilo bez štete po trgovce i zanatlije, izložene tim načinom mržnji neprijatelja: i uz prkos tomu, te sjednice bile su a i sada su još dobro primljene od raznih loža. No zašto se ne bi držale druge, te se u njih pripustili samo oni što ih prikupimo, kojim bi se nametnula dužnost da šute? Bilo bi to od velike koristi: 1. znatan broj različitih društava, zajedno spojenih, sabrao bi se oko poglavite lože; 2. ta društva izvodila bi medju sobom i s nami velika načela slobodne zidarije; 3. po selima postavila bi se središta, podvrgnuta upravi lože pokrajinske, a bila bi veoma koristna za izbore; 4. postiglo bi se široko razprostranjenje ideja slobodnozidarskih, i pravo slavlje naših načela slobode.

Tim ne bi ništa štetovala organizacija slobodne zidarije. Mi bi ostali ono što jesmo, i redovite skupštine bile bi tajne. Nu da se ništa ne naškodi ni jednoj od naših prerogativa i tradicija, mi ćemo imati u ruci množtvo, koje ćemo upriličiti po svojoj volji, jer ono bi bilo sklono primiti nove ideje. Da se učinimo gospodarima te vojske, koja nas čeka, treba da joj dademo unapried nešto razumjeti o našoj simboličkoj organizaciji, da ju oduševimo za naše djelovanje, i da zatražimo od nje, da čuva tajnu o svemu onome, što joj možemo povjeriti; a u zamjenu dajmo joj sigurno svjedočanstvo, da se je prikupila slobodnoj zidariji i da će naći u nas zaštitu.

Ova osnova, u praksi, lako će se raznoliko razviti u smjesi množtva, koje ćemo k sebi privući: a mogli bi se izabrati dobri subjekti, koji bi se primili da stupe u lože. Takova uredba olakotila bi onu društvenu obnovu, za kojom težimo. U našemu boju proti klerikalizmu, dobili bi tim načinom novu snagu, koja bi nam osigurala pobjedu.

IV.

Takav u jezgri bio je priedlog o utemeljenju te vrste trećega reda slobodnozidarskoga, a slušao ga tamni sbor pozorno i ne bez povladjivanja.

Zaslužuje ipak, da se napose spomene jedan razlog, što ga navede govornik, kao vrlo uspješan da potakne duhove, da se ne bi gubilo vrieme i da bi se stvorila odluka.

Slavohleplje klerikalno, završio je, ne zadovoljuje se time, da gospoduje u jednoj pokrajini. Crkva se zove katolička, i s toga hoće, da se posvuda razširi.

Od mnogo godina dogadja se u Europi čudan dogadjaj. Nekada znatan dio naobraženoga svieta bio se je odvojio od Rima, proklinjuć ujedno njegove zablude i njegove grdobe, i stavio se sam za sebe pod geslom puritanizma protestantskoga. Nu tko sada proučava suvremenu

poviest, opaža, da se ta puritanska vatra utrnjuje; i u Njemačkoj i u Englezkoj mnogi postaju katolici, ponajpače medju aristokracijom, koju vazda potiču motivi konservativni. S toga ne čini se da je daleko dan, gdje će druge crkve protestantske, bacivši za ledja anateme Kalvinove i Luterove, držeć se za ruku, izpoviedati s Rimom katoličtvo evangjelja, na svih točkah kruglje zemaljske.

Slavohleplje naših protivnika, u toj borbi ideja prošlosti proti idejam budućnosti, ne zadovoljava se time, da izmiri aristokraciju protestantsku s aristokracijom katoličkom. Ide još dalje. Kako se razabire iz naputaka, što se šalju iz Rima katoličkim kongresom, radi se o ujedinjenju mnogo važnijem, nego li je ujedinjenje katolicizma i protestantizma; radi se o ničem manjem, već o tom, da se crkva grčka ortodoksna sjedini s katoličkom: a to bi odmah podvostručilo glavnu vojsku. To poduzeće jest moguće, jer će slavohleplje nadvladati zapreke doktrinalne; nu u dan, kad će se ono izpuniti, valjati će nam se boriti, ne proti jednom jedincatom protivniku, nego proti trostrukom savezu katolicizma, protestantizma, grcizma.

Pošto obstoji tako velika pogibelj, koju govornik vidi u manjoj daljini, nego li drugi misle, slobodna zidarija, ako ne će, da ju s jedne strane nadvlada neukrotivi socijalizam, a s druge strane crkva katolička, označena s pridjevkom klerikalizam, prinuždena je povećati svoju četu i oživotvoriti medju nizkim pučanstvom treći red, koji će joj pojačati snagu, ako ne za drugo, a to bar zato da se brani; jer da slavodobitno udari na neprijatelja, ne će biti dosta svi ujedinjeni napori.

V.

Htjeli smo razviti taj program sa samim mislima njegovog predlagatelja, da se upozna strah, što je obuzeo sektu, koja se ipak hvališe kao pobjediteljica; te da se dobro razumiju njegovi razlozi. Ovi su dva, ponavljamo ih: neustrašivost crkve u odporu, i radenost katolika u organiziranju družtava, koja idu za tim, da bezkućnike i siromake stave pod blagotvorni upliv vjere i ljubavi kršćanske. Slobodna zidarija nema što dati tomu množtvu, kojemu je do sada nastojala iztrgnuti Boga iz srca, razširivanjem svojega bezbožtva, i kruh iz usta, promicanjem takovih sistema o političkoj i socijalnoj ekonomiji, koji obogaćuju nekolicinu, skoro sve same židove, a ostalo turaju u glad. Od njezinih načela o slobodi i bratstvu, narodi ne znaju što da rade. Dandanas izkusili su im učinke, i osvjedočili se, da se slobodnozidarska sloboda sastoji u tom, da se svi sapnu u verige, kako bi šaka himbenika, koji se raduju obćemu zlu, vršila tiranički despotizam; a bratstvo slobodnozidarsko svadja se na to, da ta nekolicina drži pod nogama siromašne i slabe, da im siše krv i zlostavlja ih zakonima, kao što stari poganski satrapi zlostavljahu robove. Pokus je učinjen; i varka slobodnih zidara ne će uspjeti, da zavede socijalizam, koji je u ostalom naravna posljedica njihove razvratne slobode i njihovih sramotnih načela.

Ima po tom sekta razloga, da živi u strahu; i makar u dojdućem **sastanku** što će ga držati u Parizu ove godine, i možda takodjer u kongresu što će ga imati u Italiji pod izlikom da radi u prilog europskom miru, odluči, da će se latiti posla, da utemelji taj novi treći red, ipak u praktičnom izvadjanju ne će uspjeti, van najviše u tom, da pospješi, te puknu socijalne revolucije, koje će onda progutati korifeje slobodnog zidarstva, ometane zlatom, i porušiti stupove njihovih hramova. Taj treći red, ili će se razpršiti kao dim, ili će se obratiti u smrtonosno oružje sekte.

Prispodabljati plodove vjere katoličke sa plodovima vjere slobodnozidarske, jest ludilo umobolnih. Vjera katolička ide ravno k srcu i podiže ga k začetniku dobara sadašnjih i budućih, vremenitih i vječnih: nu slobodnozidarska ne podaje ništa, što bi užgalo u srcu tračak utjehe: ima zvučne rieči, ima dvolične fraze, ima izraze bez smisla, jerbo u sebi uključuju laž: nu izvan toga drugo nema. Ne razširuje srca okrepljujućimi nadami; ne razgrijava ga čuvstvom, koje bi odgovaralo najplemenitijim sklonostim čovječjim; ne potiče na kreposti, koje bi bile proste od svakoga licumjerstva. Nieče mu alfa njegovog božanskog postanja, i nieče mu omega njegovog božanskog odredjenja. Ako se hoće nazvati vjerom, jerbo sekta traži vjerovanje, jest vjera sliepa i robska u neku vlast, za koju se ne zna pravo ni što je, ni što hoće: jest vjera u tamnost nekakove tajne podpunoma nepoznate. Njezin simbolizam jest tajna, koja izključuje svaku religijoznost prema Bogu, a podpiruje mržnju na sve, što je liepo, dobro i uzvišeno na nebu i na zemlji. Što ima on od pozitivnoga? Udovoljivanje tielu, dokle je moguće, i zatim, ako je dopušteno proniknuti do na dno njegovog svetišta, ima štovanje sotone. Svim pristašam nije dozvoljeno, da otvoreno dodju tja do ove zadnje točke; nu svi to mogu naslućivati, ako promatraju, kako pojedinci prema tomu što se pomiču u stupnjevih ortačtva, rastu

takodjer malo po malo u mržnji na ono što je božansko. Takova je vjera, koju slobodna zidarija propisuje uvedenim u svoje tajne, da ju primu: i takovu jedino može dati članovom trećega reda, koje će pridržati u predvorju svojih hramova. Nu ta vjera, uništiteljica svake vjere i svakog osjećanja ljudskog, što ima ona, u čem bi se mogla prispodobiti sa svetom, sladkom i spasonosnom vjerom, koju crkva katolička daje i nauča svoju djecu?

Najviše, što se može sekta nadati od nove uredbe, biti će, da umnoži prodavaoce glasova u slučaju izbora. Nu korist od toga takodjer će kratko trajati; jer socijalisti imati će na mnoštvo u poljanah i u tvornicah veću moć, nego li slobodni zidari; niti će prikupljanje k ložam imati premah proti zamamam gostiona i krčama, gdje će se učvrstiti odluka, da se orobe ormari gradjana.

VI.

Medjutim od tih bezbožnih pokušaja, da se razuzda i razdraži proti crkvi narod u gradovih i selih, morali bi katolici crpsti dobar nauk, da budu uviek sve složniji u radu. Nikada kao sada nije se pokazalo nuždno, da se ujedine, te da se *viribus unitis* late posla, da predobe za stvar crkve, koja je stvar reda družtvenoga i spasa domovine, mnoštvo naroda, željno istine, koja bi ga utješila. Mnogo se u tu svrhu radi u Francezkoj.

Govoreć u obće, manjka u nas onaj žar za radenost, koji se podržava nadom, da će se borba dobro svršiti. Ona slaboća duha, koja veliki dio ljudi, zaveden i zavaran od slobodnozidarskih političkih spletkara, drži povaljen kod nogu te sekte, prodrla je takodjer u gdjekoji dio katoličkoga polja. Popušta se od predjašnje revnosti i živi se u mrtvilu, jerbo se ne vidi, niti da je blizu konac zlom, niti kako bi se zaustavila njihova poplava. Opiranje, koje traje toliko godina i uviek se čini neplodno, dosadi; a zna se, da se iz dosadnosti radja popustljivost.

Ipak ne sudi tako sekta o stvari katoličkoj. Imali smo dobar razlog, da smo pokazali zaključak predlagatelja na velikom sastanku slobodnozidarskom u Parizu o uredjenju trećega reda pristaša; neka se zna tajna misao kolovodja o budućem udesu crkve. U ostalom oni se ne nadaju, da će ju vidjeti oslabljenu pod udarci svoga oružja, nego se pače pripravljaju, da ju vide, gdje slavlje slavi nad njihovimi navalami i nad starodrevnim ratom, što ga pokrenuše proti njoj hereze i razkoli. Slobodna zidarija nema *sensum Christi*, čijega se je odrekla krsta: ima zato *sensum diaboli*, koji ju napunja strahom pred onim, koji je rekao: *Ego vici mundum. . . Princeps hujus mundi ejicietur foras.*

Ne samo dakle katolički filozofi, nego i najzakletiji neprijatelji crkve ćute unapried, da će se sav pakleni pokret progonstva, što se je već od jednoga vieka srušio na nju, svršiti kao uviek prije, sa jednim od onih uzvišenja, što čine epohu u historiji. Slobodna je zidarija uvjerena, da će plod njezine sotonske urote, na propast katoličtva, biti povratak protestantizma i grcizma razkolnoga u njegovo krilo.

Nu ako je na toliko osvjedočen neprijatelj, zašto se ne osvjedoče takodjer sinovi crkve? Zašto da izgube nadu? Zašto, malodušni, da se povuku s bojnoga polja, i da skoro rekao bi predadu oružje napadaču, koji je osvjedočen, da mora biti uništen?

To nam se čini praktična moralna nauka, što ju moraju crpsti katolici saznavši za treći red, koji slobodna zidarija smišlja stvoriti na štetu crkve. Neka tomu odgovore, stavivši ujedinjenje proti ujedinjenju, živahnost proti živahnosti i sigurnu vjeru proti vjeri zdvojnoj. *)

Protojereja Petra Smirnova

Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere.
Dio I.

Preveo Jovan Petrović, katiheta i profesor na kr. vel. gimnaziji. realci i učiteljskoj školi u Zagrebu.

(Dalje.)

3. Dok nisam čitao u Smirnov-Petrovićevu „izloženju“, nisam znao, da se „hrišćani pravoslavni“ razilaze sa rimokatolicima u učenju o „prvorodnom“ (iztočnom) griehu; u čem pako ta razlika stoji, ne znam ni sad, pošto sam u „izloženju“ Smirnovu-Petrovićevu tu tobožnju razliku čitao. „Hrišćani pravoslavni“ uče: „Prvorodni grieh sastoji se u tome, da se svaki čovjek radja sa povrijedjenom duhovnom i tjelesnom prirodom, sa sklonosti k zlu i sa klicom raznih bolesti; zbog čega čovjek, od samog tjelesnog rodjenja svoga, sasvim prirodno podleži Božijem osudjenju i nosi u sebi klicu smrti.“ Ali gospodine tim nije iztumačeno bivstvo, narav „prvorodnog“ grieha, nego su samo izbrojene njeke kazne i posljedice njegove. U katoličkoj dogmatici od katehete i prof. Cvj. Rubetića za više razrede srednjih učilišta, koja je knjiga i kateheti i profesoru „hrišćanske pravoslavne vjere“ poznata, jer ju je imao pri ruci, dok nije Smirnovo izloženje preveo, nalazi se isto to ako i drugima riečima; Rubetić ima ovako: „ove

*) Vidi „Civiltà Cattolica“, Serie XV. Vol. III. Quaderno 1009.

su zle posljedice i kazni iztočnoga grieha postigle sve ljude: *a*) pali su u nemilost Boga i prestali biti njegova djeca, ter izgubili pravo na nebo („sbog čega čovjek . . podleži Božjem osudjenju"); *b*) potamnio im je razum, napastuje ih zla pohota, a volja im je nagnula na zlo („svaki se čovjek radja sa povrijedjenom duhovnom i tjelesnom prirodom, sa sklonosti k zlu"); *c*) stigle su ih svakojake nevolje, bolovi i muke i napokon će umrieti („ . . svaki se čovjek radja sa klicom raznih bolesti . . . i nosi u sebi klicu smrti.")

U čem se dakle razlikuje učenje „hrišć. pravosl. crkve" od učenja rimo-katolika? Evo što veli o tom Smirnov-Petrović: „U rimo-kat. crkvi, poslije odcjepljenja (na to nikad nezaboravlja) njezina od pravoslavne vasionske crkve, počeo se razvijati nazor, da se prvorodni grijeh sastoji *jedino* i *izključivo* u gubitku prvobitne pravednosti. . . No time su oni izgubili samo spoljašni (!) dar neprirodne blagodati a prava njihova priroda ostala je nepovrijedjena." Prije svega moramo iztaknuti onu — kako da kažem — lukavštinu Smirnov-Petrovićevu, kako, govoreći o pravoslavnom učenju, izbjegavaju da svoju kažu o naravi i bivstvu iztočnog grieha, nego izbrajaju posljedice i kazni iztočnog grieha. Nasuprot, kad „izlažu" nauku rimo-katolika o iztočnom griehu, onda govore o bivstvu i naravi iztočnog grieha, kako se ona obćenito u katol. školah uči, ali nije dogmat katol. crkve (nego samo *communior* doctrina inter theologos catholicos). Odtale dolazi, da je prividno nauk „hrišć. prav. vjere" jasan i razumljiv, a nauk rimo-katolički otajstven, prema onom što veleum sv. Augustin o tom kaže: „antiquo peccato nihil esse ad praedicandum notius, nihil ad intelligendum secretius." (l. 1. de moribus Eccl. c. 22. n. 40.) To će reći: ništa lagljega nego dokazati, da je grieh Adamov nasljedan i izbrojiti njegove posljedice i kazni, koje su prešle i stigle njegove potomke; ali vrlo je mučan posao iztumačiti, u čem upravo sastoji taj grieh u koliko je prešao na potomke Adamove. Zašto nam nije Smirnov-Petrović razložio u čem sastoji prvorodni grieh po nauku njihovih bogoslova? Oni kažu doduše: „grieh iztočni sastoji u tom" — ali sad, kad bi trebali reći u čem on za pravo sastoji, oni ugnuvši se postavljenomu pitanju, izbrajaju posljedice i kazni njegove. To je komotno, ali nije logično — da drugo ne kažemo. Ali pustivši tu okolnost na stranu, povrh toga se učenje katoličko u „izloženju" krivo prikazuje. Nije istina, da katolici uče „No time su oni izgubili samo spoljašnji (ne znam što si Petrović pod spoljašnjim misli) dar nadprirodne blagodati, *a prava njihova priroda ostala je nepovrijedjena*." Sabor Trident. sjed. 5. can. 1. definovao je, da se je Adam uslied grieha i po tielu i po duši na gore promienio (Adamum per praevaricationis offensam secundum corpus et animam in *deterius* fuisse commutatum); a u 6. sjednici cap. 1. definovao je, da je volja oslabila i k zlu se nagnula (liberum arbitrium fuisse *attenuatum* et *inclinatum*). Isto tako uče kat. bogoslovi kad vele, da je čovjek poradi grieha Adamova izgubio darovane mu blagodati, a *narav da mu je ranjena* (hominem Adami peccato spoliatum fuisse *gratuitis* vulneratum vero *in naturalibus*. (Hurter Medulla Theol. Dogm. Oenip. 1880. pag. 378. n. 641.)

Isto tako nije istina, da se je: u rim. kat. crkvi poslije odcjepljenja njezina od vasionske pravoslavne crkve, počeo razvijati nazor, da se prvorodni grijeh sastoji *jedino* i *izključivo* u gubitku prvobitne pravednosti. Baš je protivno istina. Oni kat. bogoslovi, koji uče, da se bivstvo iztočnog grieha sastoji u gubitku posvećujuće milosti (prvobitne pravednosti), uviek naglašuju: da pomanjkanje posvećujuće milosti samo po sebi još nije grieh — jer je mogao Bog prvog čovjeka prvobitno stvoriti i bez te milosti, nego je to pomanjkanje milosti u Adamovih potomcih samo za to grieh, jer se oni *krivnjom Adamovom*, a po tom i svojom krivnjom radjaju bez milosti posvećujuće. „Verum haec privatio gratiae *per se* non habet rationem *culpae* — nam etiam in statu naturae purae homines carerent gratia — sed unice *ex dependentia a voluntate Adami*, quae propter peccatum liberrime comissum causa fuit hujus privationis; sicut modo privatio gratiae sanctificantis, qua continetur macula peccati habitualis, rationem peccati habet, quod libere peccato actuali sit inducta" (Hurter l. c. p. 375. n. 638.). Neka g. Petrović uzme dogmatiku svoga kolege Rubetića, pa će ondje isto naći: „Kao grješno stanje iztočni je grieh u tom, što ljudi *krivnjom praroditeljskom nemaju one prvotne svetosti i pravednosti*, koju bi po odluci Božjoj imali." Dvie se daklem stvari uključuju po mnienju tih kat. bogoslova, u pojmu bitnosti iztočnog grieha 1. pomanjkanje prvobitne svetosti i pravednosti 2. krivnja praroditeljska — ovaj drugi je uvjet tako nuždan, da bez njega ne može u potomcih Adamovih ni govora biti o kakvom griehu. Napokon pitamo, je li potrebno u školskoj knjizi na sitno razpredati pitanje, koje nije u nijednoj crkvi dogmat i je li umjestno povodom tako težkog i zamršenog pitanja tobožnju razliku izmedju obje crkve izticati i kat. crkvu, koja kako rekoh u tom pitanju nije svoju odlučnu izrekla, biediti, da sa „svojim pogledom na prvorodni grieh i na njegove posljedice protuslovi jasnim svjedočbama sv. Pisma." Zar nije imao razloga povesti se u svom izloženju hrišćanske pravoslavne vjere za dičnim primjerom svoga kolege Rubetića, što mu ga je dao kod toga pitanja u svojoj školskoj kat. dogmatici, gdje naprosto registrira obćenitu nauku kat. bogoslova?

4. Nemamo ništa proti tomu, da „hrišćanska pravoslavna vjera" ne priznaje rimski dogmat o „neporočnom začeću presvete Djeve", — ali ne dopuštamo da Smirnov-Petr. ima pravo, kad o bezgrješnom začeću veli, da je do nedavno to učenje bilo posebno, *prividno* — pobožno[1])

[1]) U izvorniku: mnimo — blagočestivim, a to za pravo znači tobože pobožnim t. j. mnienje koje je po misli katolika bilo pobožno.

mnienje. Iz vrela tradicije i jedne i druge crkve mi znamo, da je to učenje bilo *obćenito* i u *istini* kod katolika *pobožno* — a ne samo prividno-pobožno — mnienje. I ako dopuštamo, da to učenje „o neporočnom začeću Božije Matere nema jasna temelja u sv. Pismu", to ipak ne dopuštamo, da se „rimski taj dogmat" *pobija* jasnim svjedočbama sv. Pisma", i odbijamo svečano onu insinuaciju, kao da katolici „da dokažu taj dogmat upotrebljuju zaključke koje sami *izmisliše*", jer po shvaćanju i dubokom uvjerenju rimo-katolika oni se zaključci izbilja nahode u „raznima imenima, koja se pridaju Prisnodjevi u sv. Pismu i na drugim mjestima božanstvenoga otkrivenja." Ne moraju bogoslovi „hrišćanske pravoslavne vjere" priznati, da iz predpostavke katolika: da bi ona, koja je naprijed opredijeljena, da bude mati Gospodnja, teologički opravdano se izvodio zaključak: da ona ni „za oka tren nije mogla biti lišena osvećujuće blagodati; ne moraju priznati, da je teoložki opravdan zaključak katolika „da bi ma kad bila pod vlasti zmijinom Ona kroz koju je imala biti satrvena glava zmijina itd.," ali je krivo i tendencijosno i u školskoj knjizi neumjestno apodiktički tvrditi, „da se u svima onim predpostavkama dostojanstvo Bogomatere shvaća po *spoljašnosti*, i njena veličina nikako se ne uznosi *lažnim izmišljotinama* latinskim." Jeli Smirnov-Petrović mislio na ono što piše kada je zaključio „Po njihovim (rimskim) pretpostavkama Ona je bila rodjena čista od grieha i sveta, a to znači, da ona nije ni najmanje *doprinijela* svojoj svetosti." Zar su bogoslovi „hrišćanske pravoslavne vjere" tako duboko zabrazdili, da ne priznaju, da se čovjek bez svog sudjelovanja može posvetiti t. j. dobiti milost posvećujuću? A što onda drže do kršćenja djece? Ako se djeca posvećuju bez svog sudjelovanja, zašto bi onda bilo nerazložno učiti, da je Mati Božja postala sveta, a da „svojoj svetosti nije ni najmanje doprinijela?" Premda smo s početka kazali, da nam ne može biti nakana, oprovrgavati „izloženje hrišćanske pravoslavne vjere", nego da ćemo se samo ograditi proti krivom, nedostojnom i u škol. knjizi neumjestnom prikazivanju katoličkih dogmata, to ipak u ovoj točki, moramo u cielosti prikazati nauku „hrišć. pravosl. vjere" kako je Smirnov-Petrović izlažu, jer ovakvo izloženje težko da će se naći kod drugih trieznih i ozbiljnih, svojoj zadaći doraslih bogoslova „hrišćanske pravoslavne vjere." „Pravoslavna pak crkva uči o Prisnodjevi — tako Smirnov-Petrović nastavlja — da je uzvišenje Bogomatere više kerubina i serafina djelo koliko blagodati Božije toliko isto i njene vlastite slobode. Ona sama, uz pomoć Božiju, podigla se iz povrijedjenoga stanja, do čistog i svetog stanja. Tajna iskupljenja mnogo je jasnija (to je veliko pitanje!) kad mi tvrdimo, da čovječija priroda kod Prisnodjeve Marije, grijehom povrijedjena, ne samo da povraća ono što je izgubljeno, već dobiva i mnogo više, nego što je imala ova priroda kod stvaranja, te se ne samo upodobljava andjelima, već ih i prevashodi." Opaziti će sami čitatelji, da Smirnov-Petrović ne govore o predmetu — o bezgrješnom začeću, nego prelaze na sasvim drugu, novu stvar, na „uzvišenje Bogomatere više kerubina i serafina", za koje tvrde, da je „djelo koliko blagodati Božije, toliko isto i njene vlastite slobode." Mi smo pako duboko uvjereni, da i sadašnja „hrišćanska pravoslavna crkva" uči, da razlog temelj i osnov uzvišenja „Bogomatere" nije njeno bezgrešno začeće, nego obratno: bezgrješnomu začeću, kao i svim blagodatim kojima je Božja Mater od Boga obasuta razlog i temelj je njeno uznešenje na dostojanstvo Matere Božje. Upravo za to, jer je preizabrana i preodredjena za Mater Božju: za to je više posvećujuće milosti i više u obće blagodati od Boga dobila nego ijedan drugi stvor, zato je bezgrešno začeta, zato je ostala uviek Djeva, za to je ide veće štovanje nego ostalima svetcima, za to je „uzvišena više kerubina i serafina", jer je Mati Božja. „Quidquid est in b. Maria laude et praedicatione dignum, quodcumque gratiae ac gloriae inest decus et ornamentum, totum id illa *maternitati* suae refert acceptum. Ab hac enim ceu fonte et origine cuncta fluxerunt, quae in ea mirifica et stupenda congessit divina largitas, quae nusquam alias se copiosius atque uberius effudit." Petavius de incarnat. l. 14. c. 8. n. 2. Presv. Djeva indi „uzvišena je više herubina i serafina" za to, jer je postala Mati Božja, a to dostojanstvo, nije si Presv. Djeva zaslužila, jer se ni najmanja milost ne može zaslužiti; ona je od viekova preizabrana za Mater Božju, jedino i izključivo po milosti Božjoj. Ako nije Presveta Djeva mogla zaslužiti dostojanstvo Matere Božje, onda samo od sebe sliedi, da nije mogla ni zaslužiti one milosti i izvrstnosti, koje je dobila poradi toga dostojanstva, medju kojima je na prvom mjestu: bezgrješno začeće. Za to je nečuveno, kada bogoslovi hrišćanske pravoslavne vjere Smirnov-Petrović uče, da je to djelo „koliko blagodati Božije, toliko isto i njene vlastite slobode." Dakako da je samo razumno-slobodno biće sposobno primiti milost Božju; dakako da je samo razuman-slobodan stvor mogao preizabran i preodredjen biti za Mater Božju, ali to su samo uvjeti — conditiones sine quibus non — ali nisu uzroci koji su uzvisili Presv. Djevu više herubima i serafima. Da se uzvisi Marija na dostojanstvo Matere Božje potreban je bio uvjet, da Marija kao razumno-slobodno biće pristane na tu odredbu božju (evo službenice gospodnje, neka mi bude po rieči tvojoj), ali to nije bio uzrok koji ju je uzvisio na to dostojanstvo. Da još bolje Petroviću razjasnimo golemu i bitnu razliku izmedju uzroka i uvjeta navest ćemo drugi primjer. Uvjet da Marija postane Mater Božja bio je, da Marija bude žena, jer mužkarac ne može nikad postati majka, ali ženski spol u Marije valjda nije ni po učenju bogoslova ala Smirnov-Petrović uzrok, koji ju je uzvisio „više herubima i serafima." Kao što se dakle ne može reći: uzvišenje Marijino je djelo koliko blagodati Božje, toliko isto je i njenog ženskog spola, tako isto ne može se reći: da je to uzvišenje djelo koliko blagodati Božje, toliko isto i njene „vlastite slobode." Drugo je nešto, kad se ima govoriti kako je i u koliko je Marija sudjelovala svojom slobodnom voljom sa onom velikom milošću, koju je badava — gratis — bez svog sudjelovanja dobila — ali o tom ne ćemo razpredati, jer ne stoji u savezu sa našim pitanjem.

Ali svoju preveliku mudrost složiše Smirnov-Petrović u zaključnom dokazu, kojim hoće, da oprovrgnu i pobiju latinski dogmat o neporočnom začeću. Oni pitaju: „ako je premudrost i pravda Božja mogla jednome licu, koje se nalazilo pod gnjevom Božjim i vlasti neprijatelja (ali u hipotezi katolika to lice nije se nikad nalazilo pod gnjevom Božijim i vlasti neprijatelja roda čovječjeg) povratiti u trenutku začeća prvobitnu pravednost, to za što ne bi mogla biti povraćena i drugim ljudima ona milost, koja je u raju već jednom darovana, i je li trebalo radi spasenja ljudskog upotrijebiti tako izvanredno sredstvo, kao što je silazak s neba Sina Božijeg i mučenička Njegova smrt na krstu." Zar Smirnov-Petrović i zbilja misle, da Bog nije mogao i drugomu licu osim Marije „povratiti u trenutku začeća prvobitnu pravednost?" Tko bi to Bogu branio? što bi mu u toj njegovoj eventualnoj odluci moglo smetati. Ta dakako, gospodine Petroviću, da je to Bog mogao učiniti, to ne smiju nijekati ni „hrišćanski pravoslavni bogoslovi", kao što to nisu nijekali ni Focije, ni Caerularij isto tako, kao što nisu to mogli nijekati ni Athanasij, ni Grigorije ni Hrisostom. Jer to nijekati, značilo bi Bogu propisivati i odredjivati osnovu spasenja. Bog je indi *mogao* i drugomu licu „povratiti u trenutku začeća prvobitnu pravednost", ali de facto „povratio" ju je — po našem nauku — samo jednomu licu.

Zlobna je zaključna izreka Smirnova-Petrovića kad veli „Daljni zaključci nepravilnog učenja latinskog o neporočnom začeću Bogomatere dovode do *odricanja tajne iskupljenja.*" Zlobna je to insinuacija, jer moramo predpostaviti, da je bogoslovom Smirnovu-Petroviću poznata dogmatička definicija vjerskog članaka o bezgrješnom začeću; ne ćemo bo predmnijevati kod njih toliku lakoumnost, da pišu o stvarima, koje nisu točno proučili. U svakoj kat. dogmatici mogli su naći, da je definovano: Beatisimam Virginem Mariam in primo instanti suae conceptionis fuisse singulari omnipotentis Dei Gratia et privilegio, *intuitu meritorum Chr. Jesu Salvatoris* humani generis, ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem." (Iz dogm. bulle Pija IX. Ineffabilis Deus). To znači: 1. da je Marija zaslugama Isusa Krista Spasitelja roda ljudskoga sačuvana u svom začeću od iztočnog grieha i 2. da je Isus Krist i njezin Spasitelj. Kojim daklem obrazom Smirnov-Petrović kore katolike, da „daljni zaključci nepravilnog učenja latinskog o neporočnom začeću Bogomatere dovode do *odricanja same tajne izkupljenja?* Kad se tako jasan kat. nauk izkrivljuje i iz njega izvode krivi zaključci, onda nam mora dolaziti na pamet pomisao, da Smirnovu-Petroviću nije stalo toliko do toga, da istinito prikažu i obrane „hriš. prav. vjeru", nego više do toga, da se u školi pred hrišćanskom pravoslavnom djecom narugaju katolikom i prikažu latine kao odpadnike od temeljnog dogmata Kristove vjere „koji odriču samu tajnu iskupljenja."

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. (Promjena u nadbiskupiji.) Gosp. Milan Stanisavljević, kateketa obćih pučkih škola u Križevcu, postao je župnikom u Petrinji.

— (Sv. Stolica i naša monarkija.) Prvih dana ovoga mjeseca mogao si po svih novinah čitati, da su medju Sv. Stolicom i našom monarhijom zavladali vrlo napeti odnošaji. Vatikanski „Osservatore Romano" u svom broju od 4. o. mj. dementira tu viest. Evo njegovih rieči: „Jučer, 3. o. mj., vratila se je u Rim Nj. Preuzvišenost gospodin grof Revertera Salandra, poslanik austro-ugarski kod Sv. Stolice, povrativši se sa dopusta od tri tjedna da posjeti svoju obitelj. — To je najbolji dokaz, što se može dati, koliko su lažne zlobne izmišljotine liberalne štampe, koja je ovih dana izniela na javu neosnovanu viest, da će biti pozvan natrag spomenuti poslanik, u znak, da su ohladnjeli odnošaji medju Austrijom i sv. Stolicom."

„Osservatore Romano" od 6. o. mj. ima odulji članak, u kojem govori, da se je medju njemačkom, austrijskom i talijanskom štampom stvorio neki komplot, koji ima tu svrhu, da nelojalnim načinom i klevetanjem napada na Vatikan. Tomu se komplotu ima pripisati i to, što je „Kreuzzeitung" 23. lipnja pod naslovom: „Novi plan papin", turila u sviet tu čudnu viest, da će Mons. Azarian, patrijarka armenskih katolika u Carigradu, biti podignut na čast generalnoga patrijarke za svu crkvu u istoku.

Ta viest predpostavlja veliko neznanje o postojećoj crkvenoj disciplini, o propisanoj razlici obredâ, o realnih okolnostih istoka, o živoj osjetljivosti drugih istočnih naroda, koji imadu svoje vlastite patrijarke prema svojim obredom, priznatim i zajamčenim od Sv. Stolice. Ništa ne pomaže očevidna absurdnost stvari; ona bude ipak bačena u sviet, da se tobože pokaže, kako Sv. Stolica hoće da obori patronat katoličkih vlasti na istoku.

U ovaj komplot spada dakako i „Agramer Zeitung", koja u svom članku od 8. o. mj.: „Der Conflict mit dem Vatican" najdrzovitijim načinom govori o Vatikanu i o njegovom crkveno-političkom radu. Razumijemo, da bi čifutom bilo vrlo drago, kada bi u spomenutom članku opisani konflikt zbilja postojao.

Natječaj.

Br. 3403.

Na obćih pučkih školah grada Križevca upražnjeno je mjesto katehete, za koje se ovime razpisuje natječaj do 31. kolovoza o. g.

S tim je mjestom skopčana plaća od 400 fr., mjestni doplatak od 200 fr. i stanarina od 100 fr. sa pravom na zakonom propisane kvinkvenale, a osim toga za ekshorte na gospodar. šumarskom učilištu i za predavanje vjeronauka u ratarnici nagrada od 150 fr., i eventualno nagrada za vjeronaučnu obuku u šegrtskoj školi.

Molbenice, obložene propisanimi svjedočbami, imadu se podnesti ovdje do gore naznačena roka.

Kapitularni vikarijat.

U Zagrebu dne 10. kolovoza 1892.

J. Pavlešić, v. r.
posveć. biskup, kapitularni vikar.

Umoljavam velečastnu gospodu župnike, čiji puk polazi na proštenje k sv. trim Kraljem u Bisag, da izvole svomu puku objaviti, da će se ove godine kraljevsko proštenje (Posvetilo) obslužavati *27.* i *28.* kolovoza, a ne na sam dan sv. Stjepana kralja.

Bisag 7. kolovoza 1892.

Antun Rieger, župnik.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 33. U Zagrebu, 18. kolovoza 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

II. U XIV. vieku.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

U ovogodišnjem ovom crkvenom glasilu razpravljah, kojim su redom sliedili biskupi zagrebački počam od utemeljenja biskupije do svršetka XIII. vieka. Razpravu onu udesih tako, da onim, koji se nebave proučavanjem naše crkvene prošlosti, bude poznata, a onim pako, kojim je prošlost naše dieceze poznata, nebude dosadna. Toga načela držati ću se i sada, kada ću dokazati, kako su dosadanji pisci naše crkvene povjesti i za biskupe, koji su u XIV. vieku ravnali kormilom zagrebačke crkve, mnogo toga napisali, što stroga ocjena zabaciti mora.*)

Ja sam doduše već god. 1870. u članku „Njekoji prekobrojni biskupi zagrebački“ (Kat. list br. 8.) dokazao, da dosadanji red biskupah zagrebačkih za XIV. viek nije u svem ni pravilan ni na povjestnu istinit. Ovu ću razpravu sada, kada je ovim člankom red na nju došao, nešto obilatije razglobiti.

Biskupa Mihalja, koj je nasliedio Ivana I. (✠ 11. oktobra 1295.) zateče XIV. viek na biskupskoj stolici; na kojoj je sjedio sve do 4. novembra g. 1303. kada ga papa Benedikt XI. po smrti Vladimira nadbiskupa ostrogonskoga, postavi ondje nadbiskupom. (Knaus. Mon. Strigon. II. Doc. 572. Theiner. Mon. Hung. I. Doc. 646.). Ovo premještenje spominje i domaći pisac poznati Ivan, arcidjakon gorički, u ove rieči: „Huic (Johanni) successit dominus Mychael, qui cum armis defendebat in quantum poterat ecclesiam suam, qui postmodum per provisionem domini Benedicti pape XI. fuit translatus in archiepiscopum strigoniensem“ (Moja Mon. episc. zagrab. II. p. 6.). Ivan dakle arcidjakon naprosto samo veli za biskupa Mihalja, da ga je papa Benedikt XI. sa zagrebačke stolice postavio nadbiskupom ostrogonskim, ali nespominje, koje li to godine bilo, dočim je danas poznato nam, da ga papa imenovao nadbiskupom na 4. novembra g. 1303.

Ni o Mihaljevom nasljedniku biskupu Augustinu Kazotu, isti arcidjakon Ivan neveli ni kad je zasjeo stolicu zagrebačke biskupije, niti kad je prestao biti njezinim pastirom. „Huic (Mychaeli) successit dominus Augustinus de ordine fratrum Predicatorum, vite sanctitate prefulgens, prout suus exitus docet, per provisionem eiusdem domini Benedicti pape; et licet temporibus impacatis tamen utiliter et laudabiliter prefuit ecclesie tempore domini Karoli regis Hungarie, et demum per dominum Johannem papam XXII. translatus fuit in episcopum civi-

*) Evo dokaza:

Ivan arcidj. gorički.	Pavao Vitezović.	Toma Kovačević.
XV. Mihalj	XVI. Mihalj	XVI. Mihalj
XVI. Augustin	XVII. Augustin	XVII. Augustin
XVII. Stjepan III.	XVII. Stjepan III.	XVIII. Stjepan III.
XVIII. Ladislav de Kobol.	XIX Nikola I.	XIX. Nikola I.
XIX. Jakob de Placenia.	XX. Ladislav	XX. Jakob I.
XX. Dioniž Lacković	XXI. Jakob	XXI. Ladislav
XXI. Nikola.	XXII. Stjepan IV.	XXII. Jakob II.
	XXIII. Ivan II.	XXIII. Dioniž
	XXIV. Dioniž	XXIV. Nikola II.
	XXV. Nikola II.	XXV. Stjepan IV.
	XXVI. Stjepan V.	XXVI. Dimitar
	XXVII. Dimitar	XXVII. Pavao
	XXVIII. Pavao	XXVIII. Ivan II.
	XXIX. Ivan III.	XXIX. Eberhard.
	XXX. Eberhard.	

Bolto Krčelić.	Daniel Farlatti.	Gjuro Pray.
XX. Mihalj	XXI. Mihalj	XXIII. Mihalj
XXI. Augustin	XXII. Augustin	XXIV. Augustin
XXII. Stjepan III.	XXIII. Stjepan III.	XXV. Jakob de Corvo
XXXIII. Ladislav I.	XXIV. Nikola I.	XXVI. Ladislav
XXIV. Jakob I.	XXV. Jakob	XXVII. Jakob II.
XXV. Ladislav II.	XXVI. Ladislav	XXVIII. Dioniž
XXVI. Jakob II.	XXVII. Jakob II.	XXIX. Nikola I.
XXXVII. Dioniž	XXVIII. Ladislav II.	XXX. Stjepan III.
XXVIII. Nikola	XXIX. Jakob III.	XXXI. Jakob III.
XXIX. Stjepan IV.	XXX. Dioniž	XXXII. Stjepan III. restit.
XXX. Dimitar	XXXI. Nikola II.	XXXIII. Dimitar
XXXI. Pavao	XXXII. Stjepan IV.	XXXIV. Paulus
XXXII. Ivan II.	XXXIII. Dimitar	XXXV. Ivan II.
XXXIII. Ivan III.	XXXIV. Pavao	XXXVI. Ivan III.
XXXIV. Eberhard	XXXV. Ivan II.	XXXVII. Eberhard.
	XXXVI. Ivan III.	
	XXXVII. Eberhard.	

tatis s. Marie de Nucheria, ibique obiit die tercia mensis Augusti, anno domini MCCCXXIII. qui usque hodie (oko 1340.) corruscat miraculis" (Mon. epis. zagrab. l. c.).

Kada nam dakle suvremeni domaći pisac nezabilježi koje li godine Augustin Kazoti postao biskupom zagrebačkim, i koje li prestao, valja nam na podlozi drugih suvremenih izpravah ovo pronaći.

Za to nam služe, kao najizdašnije vrelo Theinerova Mon. Hung. I. u kojih se (Doc. 651.) naročito spominje pečatnica Benedikta XI. pisana u Lateranu 12. decembra god. 1303., kojom se Dominikan Augustin Kazoti imenuje biskupom zagrebačkim. Po tom indi točno znademo i godinu i dan njegova naimenovanja; al nastaje pitanje, kako je dugo biskupovao ovdje? Pošto suvremenik mu rečeni arcidjakon Ivan, nije zabilježio, koje li godine nestalo je Augustina sa zagrebačke stolice, to su svi domaći pisci počeli nagadjati, da je to njegovo premještenje na nucerinsku stolicu bilo ili godine 1318. il najkašnje 1319. dočim jedini Pray (spec. Hierarch. Hng. II. 344.) nepobitno stoji za g. 1322.

U sbirci raznih kraljevskih poveljah pisanih prve četvrti XIV. vieka, (Fejer. Cod. dipl. Tom. VIII. vol. 2. 3. Nagy. Cod. Andegavens. I.) u kojih se obično spominju suvremeno živući biskupi ugarske krune, tu od početka siečnja g. 1318. prestaje se spominjati ime Kazotijevo, po tom bi se samo slutiti dalo, da je tada i prestao biskupovati, ali uzprkos tomu, ako se Augustinovo ime izpušta medju podpisanimi, neveli se ipak, što bi se u istinu reći moralo kad nebi bio Augustin biskupom zagrebačkim „zagrabiensi sede vacante", tim bi dakle i Augustin, premda neupisan, ipak biskupovati mogao, a je li u istinu jošte poslie g. 1318. bio biskupom zagrebačkim?

Za to imademo nepobitnih dokazah i stranih i domaćih. Jošter god. 1319. na 1. oktobra piše iz Aviniona papa Ivan XXII. Karlu Robertu, da pošto ovdje bavi se zagrebački biskup Augustin u crkvenih poslovih kraljevine Ugarske, to su taj njegov dolazak, kako je veli dočuo, neki zlobni jezici zlo tumačili, te se pronesao glas, da je on kralja pred njim ocrnio i oklevetao, dočim biskup „tamquam vir circumspectus et providus debitam servans in dictorum negociorum prosecucione cautelam" ni pomislio nije o kakovoj kleveti, te moli kralja, da tu gadnu izmišljotinu nevjeruje. (Theiner l. c. Doc. 702.). U Avionu nalazimo biskupa Augustina jošte i sljedeće god. 1320., mjeseca maja, gdje Paridu i Stjepanu Apolinarovićem radi njihovih vjernih službah, a naročito „cum eciam tu Stephane tercio jam longius peregrinante me indefessa sollicitudine sedulo fueris prosecutus" poklanja posjed Čeknjevo u časmanskoj županiji, koj je smrću Ivana Novakova, jer umro bez baštinika, spao opet u biskupske ruke, pridodav toj darovnici „verum quum nunc in romana degentes curia eandem possessionem metere nequaquam potuimus, hanc nostram collacionem huius instrumenti vigore, perpetue firmitatis vim volumus obtinere." (Nadbiskupski arhiv. Donational. I. nr. 7.) Godine pako 1321. na 6. novembra piše papa Ivan XXII. biskupu zagrebačkomu Augustinu te mu dozvoljuje, da može ovlastiti svećenike svoje biskupije, da mogu oskvrnute crkve, samostane i groblja iznovično blagosloviti „aqua per aliquem episcopum, ut moris est, primitus benedicta (Theiner l. c. Doc. 719). Napokon g. 1322. na 28. maja, kada se naime biskup Augustin pritužio rečenomu papi, da mu se nanaša veliki uštrb „tam racione fructuum et redituum ad mensam suam episcopalem spectancium", a osobito za ono vrieme, kada se u crkvenih poslovih bavi kod pape, zapovjedi papa i biskupu pečuvskomu i Ivanu de Reate kanoniku zagrebačkomu, da mu imovinom upravljaju, a neplaćenu dohodarinu ućeraju. (Theiner l. c. Doc. 731.). — U domaćih indi i stranih spomenicih imademo dokazah, da je Augustin biskupovao jošte poslie g. 1318. a biskupovao je sve do 21. augusta 1322. kada ga rečeni papa premjesti na stolicu sv. Marije u Nuceriji, a na zagrebačku pako posadi dominikana Jakoba de Corvo. (Theiner l. c. Doc. 732.).

(Dalje će sliediti.)

Protojereja Petra Smirnova

Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere.

Dio I.

Preveo Jovan Petrović, katiheta i profesor na kr. vel. gimnaziji, realci i učiteljskoj školi u Zagrebu.

(Konac.)

5. Tri put i više pročitao sam „učenje rimske crkve o prekopotrebnim djelima i riznici svetih" kako ga Smirnov-Petrović „izlažu" — tri put sam pročitao, jer nisam vjerovao vlastitima očima. Tūd bo se s jedne strane tako nakazno „izlaže" učenje katoličko, kao da ga je „izlagao" najbjesniji Luterov učenik; a s druge strane tako se „izlaže" učenje hrišćanske pravoslavne vasionske crkve, kao da je isto uzeto iz vjeroizpoviesti,

što ju je napisao u kalvinskom smislu odpadnik patriarha Ciril Lukaris.

U Smirnovom-Petrovićevom „izloženju“ niječe se i mogućnost i potreba zadovoljštine od strane grješnika, miješa se pojam zadovoljštine i zasluge, krivo se izlažu dobra djela, obdržavanje zapoviedi i vršenje evangjeoskih savjeta, koji se dapače sasvim poriču, a povrh svega tendencijosno i porugljivo se govori „o riznici svetih“ (htio je reći „riznici *zasluga* Krista i svetaca“ — jer „riznica svetih“ gotov je nesmisao). Dobro će biti, da doslovno navedem, kako Smirnov-Petrović „izlažu učenje rimske crkve o prekopotrebnim djelima i riznici svetih“, jer to im izloženje podpuno odkriva njihovu bratsku ljubav. „Po učenju rimske crkve dužni smo i mi sa svoje strane prinijeti zadovoljštinu božanstvenom pravosudju (!) s razmjerno našim griesima (dakle po učenju hrišćanske pravoslavne crkve, mi nismo dužni prinijeti pravdi Božjoj sa naše strane nikakovu zadovoljštinu) ma da izkupiteljne zasluge Gospoda našeg Isusa Krista izobilno pokrivaju grijehe cijeloga svijeta. (Eto, kao što reformatori tako i Smirnov-Petrović niječu razliku izmedju objektivnog i subjektivnog izkupljenja — odtale ta konfuzija). Jedina samo tajna krštenja čisti nas od sviju grieha. A za svaki samovoljni grijeh, koji se učini poslije krštenja, mora čovijek prinijeti Božijoj pravdi *svoj vlastiti otkup*. Za takav otkup, kojim se zadovoljava pravosudje Božije za svojevoljne *griehe* naše (za vremenite kazni grieha trebalo je reći, jer pokornik dužan je činiti zadovoljštinu, . . . što se uviek ne oprašćaju *vremenite kazni* s vjekovitom. *Te dakle valja da grješnik trpi i za njih* da zadovoljuje. Izp. školsku kat. dogmatiku od Rubetića str. 138.) smatra se: trpljenje raznih nevolja, koje nas u životu snalaze, podnašanje crkvenih epitimija, osjećanje vremenih kazna za grobom u čistilištu. A takav značaj zadovoljštine pravdi Božijoj za grijehe sa strane čovjeka imaju, po učenju rimo-katolika, i dobra djela koja čini čovjek, a osobito izpunjavanje tako zvanih jevandjeoskih savjeta, kao što su n. pr. dobrovoljno siromaštvo, bezbračnost, bezuslovna poslušnost (onaj *n. pr.* sasvim je suvišan, jer *evangjeoskih* savjeta nema ni manje ni više nego upravo ona tri; a nadalje nije istina, da po učenju rimo-katolika „značaj zadovoljštine ima osobito izpunjavanje tako zvavih evangjeoskih savjeta“, nego to osobito vriedi za: molitvu, post i milostinju — i to je mogao g. Petrović naći u školskoj dogmatici Rubetićevoj na str. 138. — o jevandjeoskih savjetih rimo-katolici sasvim nešto drugo uče, ali to sada ne spada ovamo). „Njeki sv. ugodnici prinijeli su svojim osobitim usiljenim podvizima Bogu više, nego što je trebalo, da *očiste* svoje vlastite *grijehe*. Taj suvišak zadovoljštine svetiteljske skupa sa preizobilnim zaslugama Hristovim, sačinjavaju duhovnu riznicu crkvenu, kojom razpolaže *papa* (da se nije Smirnov-Petrović i tom zgodom htio očesati o papu, bez dvojbe bi rekao: kojom razpolaže *crkva*). S toga ko nema dosta svojih vlastitih zasluga, koliko je nuždno, da udovolji pravdi Božijoj za grijehe svoje, taj se može *milošću papinom* (zlobno i tendencijosno) koristiti preizobilnim zaslugama svetih, koje se nalaze u crkvenoj riznici. (Nota bene: ovdje još nije govor o oprostu — indulgencijama — o tom se govori na drugom mjestu naposeb na str. 126. — a sad smo još na str. 71. „izloženja.“) „Na taj način nedostatak *dobrih djela* (i to je izmišljeno) kod jednih, pokriva se preizobilnim zaslugama drugih. — Cijelo ovo učenje rimske crkve nalazi se u očitom protuslovju sa sv. Pismom i samo sobom otkriva svoju *ništavost*. . . . A ako su zasluge Hristove bezkonačne i neizmjerne, a to priznaju i katolici (hvala Bogu kad su Petroviću jedan put i katolici po volji) to se ne može ni govoriti o kakvoj drugoj zadovoljštini, koja bi mogla zadovoljiti pravdu Božiju.“ Nemogu vjerovati, da „hrišć. pravoslavna crkva“ upravo tako uči o zadovoljštini, kako to Smirnov-Petrović izlažu. Jer ako se uz tajnu otkupljenja može govoriti o potrebi dobrih djela, to se može govoriti i o potrebi zadovoljštine. Zato su Luterani sasvim konsekventno nijekali potrebu i jednih i drugih; priznavati potrebu dobrih djela, a poricati potrebu „kakve druge zadovoljštine“ teologička je i logička nedosljednost, a tko ne zna ni teologički ni logički dosljedno misliti, s tim ne samo, da se „ne može ni govoriti o kakvoj drugoj zadovoljštini“, nego s tim u obće ne možeš o ni čem pametno govoriti.

Smirnov-Petrović nadalje ne znadu ili ne priznaju razliku izmedju *zapoviedi* i *savjeta*, jer o tom ovako glagoljaju: „Rimo-katolici stavljaju granicu izmedju dužnoga i prekodužnoga te vele, da su *jedne zapoviedi date za sve, a druge samo za njeke* n. pr. *zapovijed o bezbračnosti, o siromaštvu* i to je već prekodužno.“ Tako katolici ne uče, jer bezbračnost, siromaštvo u nijednoj kat. moralci nisu zapoviedi koje se daju samo za njeke, nego to su *savjeti* koji se daju za njeke. Po svakoj katol. moralci *zapoviedi* daju se *za sve*. Ta gospoda o toj temi na dugo i sitno govore (na čitavoj strani 72. svoga „izloženja“, ali čitava ta govorancija nije drugo, nego borba sa vjetrenjačama, jer oprovrgavaju i pobijaju ono, što oni skupa sa katolicima uče i izpoviedaju. Samo primjera radi navesti ćemo dvije izreke: „Ko ima dar djevstva, taj mora kao djevstvenik služiti Bogu, ali ovo ne može nikako biti zapriječkom, da onaj, koji je oženjen *ne može zaslužiti milosti Božije* podvigom druge vrsti n. pr. dobrim vospitanjem djece. Bogati ne ulazi lako u carstvo Božije; a medju svetima ipak vidimo mnoge, koji su bili u ovom životu bogati: oni se potrudiše, da se koriste blagom, koje im je dato na spasenje duše njihove i upotrijebiše ga u slavu Božiju i na dobro bližnjih.“ Ti razlozi navedeni u ova dva primjera, onda bi samo imali smisla i mjesta, da katolici uče, da su savjeti djevstva i siromaštva dani za sve. A koji katolik to uči?

Ali sada istom dolazi prava lekcija za katolike. „Dobrodjetelj po učenju katolika jest vlastita kazna za učinjene grijehe i gubi svojstvo, koje joj i daje pravu

cijenu — da bude izraz ljubavi prema Bogu... Prestajući biti izrazom ljubavi, dobri podvizi u *katolicizmu* — *dobivaju karakter ropskoga rada*, koga se čovjek prinudjen laća za to, da ublaži gnjev Božji, (zar je to zlo?) te skupa sa onim postaju njeka *pogodba* (tko to kaže? — to je izmišljotina Smirnova-Petrovića) koja priliči samo sluzi, koji s početka strepi pod svojim gospodarom, a za tim je gotov, *da zametne s njim parnicu*. (Neka se ne boji g. Petrović — ni jedan pravi katolik neće na osnovu „podviga" zametnuti sa Gospodinom Bogom nikakove parnice!) S početka rade Gospodu sa strahom, da plate dug, a za tim *ovlada čovjekom gordost*, i on stupa pred lice Božije *s farizejskim* čuvstvom zadovoljstva i počinje nabrajati svoje zasluge, misleći, da je već dovoljno učinio, da skine sa sebe krivicu, da se šta više suvišna mjera grijeha naših, ako ne kod sviju, to ipak kod njekih, pokriva množinom dobrodjetelji. Na taj način gubi dobrodjetelj kod katolika i drugu svoju isto tako bitnu crtu „smjernost." Pitam sad gg. Smirnova-Petrovića, da mi po duši kažu, je li oni i zbilja vjeruju, da svi „podvizi u katolicizmu nose u sebi klicu: ropskog straha, gordosti i oholosti i to za to samo, jer katolici misle, da po njima mogu zadovoljiti pravdi Božjoj? Ako dà, onda ih pitam, kako to, da dobra djela, koja i u pravoslavju mogu zaslužiti nebesku slavu, ne nose u sebi još više u sebi klicu oholosti? kako to, da ta dobra djela, na koja čovjek oholo može gledati, ne daju mu pravo, da stupi pred Gospodina Boga i „s farizejskim čuvstvom zadovoljstva počme nabrajati svoje zasluge, misleći, da je već dovoljno učinio" da mu se dade kruna nebeska! Ako „podvizi" moraju čovjeka uzoholiti, to ga još više moraju dobra djela. Jer i Smirnov-Petrović sami to priznaju kada na str. 74. „izloženja" pobijajući „učenje Luterana o opravdanju kroz vjeru" na koncu vele: „Nema sumnje, da niko ne treba da gleda na dobra djela kao zaslugu (to opet nije istina!) i da ih farizejski iztiče pred Bogom." Ili dakle priznajte mogućnost i potrebu „podviga" ili odbaciti potrebu i dobrih djela, kao što to i Luterani. Opet je velika i teoložka i logička nedosljednost, u koju je Smirnov-Petrović pao, jer je nauku katoličku crpao iz protestantskih vrela i odanle pozajmio razloge s kojima oni nepriznavajući potrebu dobrih djela, dosljedno tomu svomu stanovištu pobijaju katolike, a nije si dao truda, da omjeri njihove razloge, i da izpita, da li se s istima može i smije i sa „hrišćanskog pravoslavnog" stanovišta, na kojem se priznaje potreba dobrih djela, vojevati sa katolici i pobijati potrebu zadovoljštine. Pisci, koji su tako komotni, da si ne dadu ni toliko truda, da stvar izpitaju iz njenih vrela, nisu kritični; kako se pako u literarnom svietu zovu pisci, koji u polemičkih spisih, nauku svojih protivnika, crpaju iz vrela, za koja znadu da su mutna i iz izprava, za koje znadu, da su izkrivljene, neću da kažem ja, Smirnov-Petrović sam će lako pogoditi pravo ime. Vi ste gg. Smirnov-Petrović izlažući i pobijajući kat. nauku crpali ju iz vrela protestantskih, za koje ste znali, da su najljući katolički protivnici, a dužni ste ju bili kao pošteni ljudi, da ju crpate iz katoličkih bogoslovskih knjiga, u kojih bi ju našli upravo onako, kako se ona u „katolicizmu" uči i izpovjeda, pa ne bi onda u „pravoslavju" bilo straha, da se tobože „u katolicizmu" sprema parnica proti Bogu i ne bi imali povoda koriti katolike poradi „farizejskog zadovoljstva", koje da se tobože mora roditi iz „podviga."

6 Smirnov-Petrović kore katolike, kao što smo to čuli kod nasljednog grieha, što oni ne priznaju, da je prvorodnim griehom povrijedjena prvobitna priroda čovječja, nego uče „da prvorodni grijeh sastoji jedino i izključivo u gubitku prvobitne pravednosti — tako na str. 51 svoga „izloženja." Ali to ih ne smeta, da na str. 83 istoga „izloženja" obtužuju sv. Augustina, koji da upravo protivno uči, da je naime prvorodnim griehom „pali čovjek tako povrijedjen, da je volja njegova *izgubila svaku sposobnost za dobro*, jer *neotklonivo* teži k zlu, i ako se on može spasti to biva ne inače, već jedino blagodaću, koja djeluje *bez njegavog slobodnog učešća* a pri tom *neodoljivo*. Neodoljiva blagodat mora (tako još uviek uči bl. Augustin po izlaganju Smirnov-Petrovićevu) za cijelo spasti čovjeka, a spasavaju se ne svi: a to je dovelo na misao (koga? zar sv. Augustina?) da se blagodat ne daje svima već samo izabranima itd. Ako su Smirnovu bili za katoličku nauku bliži tudji izvori, to je g. Petrović dužan bio, kad je htio izložiti katoličku nauku o milosti, crpati ju iz vjerodostojnih vrela, a to je bio tim više dužan, jer je Petrović „izloženje" preveo s namjerom, da se s njim služe u školi njegovi učenici. Da doznade što i kako katolici uče o milosti (a to vriedi i za ostale dogme) nije trebao daleko posegnuti. Već smo ga gore uputili na katol. dogmatiku njegovog u realci kolegu, pa ga i glede milosti opet na njega upućujemo. Na str. 99. spomenute dogmatike mogao je naći, da katolici uče: *a*) Bog *daje svim ljudem* i griješnikom, nevjernikom i opravdanim dovoljno milosti za njihovo spasenje — kakvim daklem obrazom Smirnov-Petrović tvrde: to je dovelo na misao, da se blagodat *ne daje svima* već samo izabranima.

b) Katolička dogmatika l. c. str. 99 i 100 uči: „Milost Božja *ne sili* nikoga, da bi morao uz nju pristati i po njoj i š njom raditi. Čovjek ju može prihvatiti ili ne prihvatiti, jer ima slobodnu volju." Njekoliko redaka niže napominje se izrično, da tako baš sv. Augustin uči. „Sv. Augustin koji je potrebu milosti Božje proti Pelagijevcem branio, ovako piše o slobodi čovječjoj i milosti Božjoj: „„Nas pomaže do duše Gospodin, ali pomoći se može samo onomu, *koji i sam nešto svojevoljno kuša;* jer Bog ne tvori u nama spasenja tako, kao da smo mi bezživotno kamenje ili takovi stvorovi, kojim nije narav dala nikakova razuma i *nikakve slobodne volje*."" Još jedan put Rubetić l. c. opetuje: „Upravo se za to, što milost nikoga *ne sili* na sudjelovanje i veli, da se čovjek spasava

milošću Božjom i *svojim sudjelovanjem.*" Kako indi da se okrsti postupak Smirnov, a još više Petrovićev, kada uz sve to tvrde: „Po učenju bl. Augustina pali je čovjek tako povrijedjen, da je volja njegova *izgubila svaku sposobnost za dobro,* jer neotklonivo teži k zlu, i ako se on može spasti, to biva ne inače, *već jedino blagodaću, koja djeluje bez njegovog slobodnog učešća a pri tom neodoljivo.*" Ne samo kod pisca bogoslovne knjige nego i kod prevodioca traži se, da bude podpuno bogoslovski naobražen. Mi moramo sumnjati, da toga uvjeta nema kod g. Petrovića, inače si ne možemo protumačiti njegovu smjelost (da se blago izrazimo) kojom sasvim naopako „izlaže" katoličku nauku. Ta on je morao unaprijed znati, da će se njegov prijevod kontrolirati i kako zaslužuje žigosati.

7. Na str. 88 „izloženja" oprovrgava se „rimokatoličko učenje „o glavenstvu pape i njegovoj ličnoj nepogrješivosti." To bi „oprovrienje" mogli pristojnim nazvati, da se u zaključku ne tvrde stvari neistinite i neosnovane. Ondje se naime tvrdi: „A da i pape mogu pogriješiti vidi se otuda, što su njeke pape bili *osudjeni kao jeretici,* drugi su se razilazili medju sobom u nazorima o ovom ili onom pitanju vjere i uprave crkvene, uništavali su riješenja predjašnjih papa i šta više proklinjali su jedan drugoga." Papa Honorij (jer samo na toga može nišaniti Smirnov-Petrović kad veli da su „njeke pape bili osudjeni kao jeretici") nije bio od 6. vas. sabora udaren anatemom kao jeretik, nego za to, što je svojom formulom pogodovao jeretikom monoteletom, a da je on u napadnutom pitanju (dvije volje u Kristu) ortodoksno vjerovao, vidi se kako iz njegove vlastite poslanice, tako isto iz apologije, koju je na njegovu obranu napisao njegov nasljednik papa Ivan IV. Što su se „njeke pape razilazili medju sobom u nazorima o ovom ili onom pitanju vjere i uprave crkvene" nije nikakov dokaz proti ličnoj papinoj nepogrješivosti, jer pape nisu ni po katoličkom učenju nepogrješivi „u svojima nazorima" ma se ta odnosila i na pitanje vjere, nego su nepogrješivi kada kao učitelji vasionske crkve koje pitanje vjere rešavaju i definuju i na vjerovanje predlažu. Isto tako nisu pape nikako nepogrješivi u svojima nazorima glede „uprave crkvene." Napokon što se tiče tvrdnje, da su „pape proklinjali jedan drugoga", ne stoji ta stvar u savezu sa ličnom nepogrješivosti papinom, jer njezin je predmet nauk vjere i ćudoredja, kada ga pape svečano i službeno tumače i naučaju, a ona „proklinjanja" su historijske činjenice, koje imadu svoj povod u nesretnima vanjskima prilikama, radi kojih je apostolska Stolica na neko vrieme bila izvrgnuta stranačarskima žestokima borbama. Za to mislim, da se ni te stvari nisu trebale ni smjele navesti u školskoj knjigi budi nikako budi barem ne na ovom mjestu, s kojim ne stoje u savezu.

8. Više je nego pravoslavni šovinisam, kada Smirnov-Petrović govoreći „o preimućstvih vasionske crkve" na str. 104. pišu: „Na zemlji se mogu narodi radjati, napredovati, padati i nestajati sa lica zemlje, *a pravoslavna vasionska* **iztočna** *crkva biće vječno,* jer ona nije ograničena nikakvim vremenom ni narodom." Zar nevide Smirnov-Petrović, kakov su rekli galimatias? Ako je crkva Kristova vasionska, kako ju onda smijete postavljati i ograničivati na iztok? Zar je samo *iztočna* crkva dobila od Krista obećanje vječnoga trajanja? Nije ne! to je obećanje dobila ciela Kristova crkva, bila ona na istoku ili zapadu, za to se ona i zove vasionska=katolička, za to je vasionstvo=katoličtvo znak prave Kristove crkve i za to se ne smije reći, a i nesmisao je kad se kaže, da će „*vasionska iztočna* crkva, biti vječna (isto takav bi ne smisao bio, kad bi se reklo: katolička zapadna crkva biće vječna), nego se mora kazati: katolička crkva ili po vašoj terminologiji: vasionska crkva, pa ako hoćete, prosto vam bilo nadodajte: pravoslavna vasionska crkva biće vječna.

9. Na str. 107. krivo se izlaže učenje katolika o tajnama u opće, jer se naopako tumači djelovanje otajstva ex opere operato. Smirnov-Petrović vele, da pravoslavna crkva uči, „da je za djejstvo njeke tajne potrebno: da se svrši po bogopredanom obredu, i da je dobro unutrašnje razpoloženje onoga, koji ju prima. Ako ko prima tajnu nedostojno, to ju prima na svoje osudjenje." Uvjeravam gg. Smirnov-Petrovića, da od slova do slova isto tako uče i katolici, kao što se mogu o tom osvjedočiti iz svake katoličke dogmatike, pa i iz školske dogmatike Rubetićeve, gdje je Petrović na str. 106. mogao naći: čovjek primajući sakramenat prima i nutarnje posvećenje, *ako tomu sám ne-tavlja zapreka*; daklem i po katol. nauku: „dobro je unutrašnje razpoloženje onoga, koji ju prima", a to unutrašnje razpoloženje" tako je dobro, da od tog razpoloženja, po definiciji sabora Trid., zavisi, koliko će milosti primiti čovjek u sakramentu.

Čovjek se mora upravo čuditi, kako Smirnov-Petrović svaku i najnedužniju zgodu radosno prihvaćaju, da katolikom pokažu svoju bracku ljubav. Napominju, da se krštenje i potvrda u rimokatoličkoj crkvi dieli u indikativnoj formi (ja te krstim, ja te potvrdjujem) ali na to sasvim bracki nadvezuju: „U tom obliku svršavanja ove tajne (potvrde) vidi se, *obični katoličkomu duhovenstvu* (duhovničtvu) *duh slavoljubja i gordosti.*" To će dakako na „hrišćansku pravoslavnu djecu" djelovati!

Kod pobijanja običaja u katoličkoj crkvi pričešćivanja pod jednom spodobom, obaziru se Smirnov-Petrović na razlog katolika, koji „govore: gdje je tijelo, tamo je i krv, te prema tomu, ko se pričešćuje tijela Hristova, taj se pričešćuje i krvi Njegove", a poslije toga pitaju: „nu u tom slučaju, za što se pričešćuju sveštenici krvlju?" Ako Smirnov-Petrović izbilja neznadu, zašto to biva, kazat ćemo im, da to čine za to, jer pod sv. misom sveštenici ne obavljaju samo tajnu pričešćenja, nego i prikazuju pravu žrtvu, a za tu su po-

trebne obje spodobe; poradi toga izvan mise pričešćuju se i sveštenici samo pod jednom spodobom.

Indulgencije ovako Smirnov-Petrović pobijaju. „Indulgencije ne samo da su sredstvo izlišno . . već u najvećoj mjeri i *sablažnjivo* zbog one *samovolje* i onih *sebičnih cijeli*, kako su se one u razno vrijeme davale i *još se daju*." Na str. 130. tuže se Smirnov-Petrović da je „izmišljenim" dostojanstvom kardinala „došlo do *zbrke* glavnih stepena sveštenstva tako, da se kardinal-djakon poštuje više . . i od episkopa, koji nemaju kardinalske kape i mantije."

Napokon tvrde spomenuta gg. na str. 135., „da se u rimo-katoličkoj crkvi svršuje tajna jeleosvećenja samo nad onima, koji *umiru*. — G. Petrović barem sigurno zna, da katolici toga ne uče, a ipak i tu je neistinu preneo u školsku knjigu, a kako se zove onaj, što hotomice neistinu kaže, znati će i Petrović.

Neka sude krugovi, koje stvar zanima, je li umjestno i dopušteno u toj formi i tim tonom pisane knjige uvesti u škole. Navedeni primjeri pokazuju: 1. da nauk katoličke crkve u tom prijevodu nije prikazan točno, 2. da je u nekojih pitanjih prikazan krivo i neistinito, 3. da se katolici u tom prijevodu krivo i tendenciosno obtužuju sa takovima izrazima, koji ih moraju vriedjati i ponižavati. Po mojem mnienju bojati se je, da će taj prijevod razdraživati mladež i povod biti ne malima zadjevicama izmedju katoličke i pravoslavne mladeži. Molimo za to sve naše biskupske ordinarijate, da svojim putem od visoke vlade izhode, da se taj prijevod ne pusti uvesti za školsku knjigu, i neka visoka vlada uznastoji pravoslavnu crkvenu oblast sklonuti, da se priredi „izloženje hrišćanske pravoslavne vjere" kako to narav i svrha školske knjige traži, bez polemičkog tona i bez uvriedljivih za ostale konfesije izraza. Ne uspiju li naši ordinarijati u svojem nastojanju, neka upute svoje katehete, kako će usmenim predavanjem donekle odklonuti one pogibeljne posljedice, koje katoličkoj učećoj mladeži priete iz onog prijevoda. A braća katehete, koji se ove godine sastaju u Zagrebu na katehetski sastanak, usrdno molim, da i na tu stvar uzmu obzir, pa ako im se budu činili moji nazori opravdani, neka se u istu svrhu kolektivno obrate na naše biskupske ordinarijate. *)

Dr. I. Bujanović.

*) „Obzor" u br. 185. od 13. kolovoza oglašujuć, da je u prievodu Jovana Petrovića izišlo Smirnovo „*Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere*", ovako se o njemu izrazuje: „Razumije se od sebe, da se mi nemožemo upustiti u razlaganje samoga sadržaja knjige, koji je na mnogim mjestima ? polemičke naravi. Ali što možemo reći, to je: *da je knjiga, kao školska knjiga, sastavljena dobrom metodom* i liepo prevedena."

Rado bismo znali, što razumieva „Obzor" pod dobrom metodom školske knjige? Je li i to spada k dobroj metodi za školsku knjigu, da se u njoj bez i kakvoga razloga nauka drugih netočno i lažno izlaže, i tim ovi izvrgavaju smiehu i preziranju nezrele mladeži? Molimo „Obzorovoga" ocjenitelja, neka izvoli pročitati samo ono, što piše g. prof. Bujanović u br. 31. „Kat. Lista" od 4. kolovoza, pa će vidjeti, što se tamo sasvim triezno i pravedno zahtieva za dobru metodu takove knjige, kao što je ovo „*Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere.*" Ured.

Dopis.

Gušće. Neima dvojbe, da je danas žalibože skoro u svih slojevih pučanstva više manje počeo vladati neki vjerski indiferentizam. Žalostna ali istinita je to činjenica; činjenica naime takova, koja obara i ruši ne samo ono što je vjersko, što je božje, već i podkapa korien svakomu blagostanju koli većine toli pojedinca, te prieči u pučanstvu koli moralni toli materijalni napredak.

Iztraživati uzrok toj žalostnoj činjenici nije ovdje za sada ni mjesto ni vrieme, već budi samo to rečeno, da bi toga, po ljudski rod toli pogibeljnoga pojava, mnogo manje bilo, kada bi mu se odmah čim se pojavi na put stalo, te kada bi se on u svojoj klici udušio.

Pa ako itko, to su svećenici u obće a dušobrižnici napose po svojem uzvišenom zvanju u prvom redu pozvani, da toj nemani, toj velikoj vjerskoj rak-rani ne samo na put stanu, već i nedopuste, da jim se gdje god u području pojavi. To će pako svakomu dušobrižniku samo onda biti moguće, ako bude uz ostale svoje svećeničko-dušobrižničke dužnosti čim revniji u propoviedanju, te ako će se čim češće i u što većem broju sa svojimi župljani sastajati. Mjesto pako, gdje se dušobrižnik sa svojimi župljani sastajati može a i svakoga svetka i blagdana mora, jest bez dvojbe njegova župna crkva. U crkvi je dakle mjesto, gdje se sgodnimi i za to udešenimi propoviedmi toli po ljudski rod pogibeljnomu vjerskomu indiferentizmu najviše i najprije može na put stati. Nu drugo je pitanje, kako da se oni, koji na vjerski indiferentizam naginju te za crkvu ili sami svojom inicijativom nemare ili je po nagovoru drugih nepolaze, u crkvu domame.

Ja živim u pastvi medju mirnim, veselim i čistim posavačkim narodom evo već 16 godina, te sam tečajem toga vremena opazio, da se narod u Posavini (a tako će biti bez dvojbe i po drugih predjelih) mnogo radje skuplja u onu crkvu, koja je liepa, čista i uredjena, nego li u onu, koja je nečista, neuredjena te skroz u primitivnom stanju. E pa nije ni čudo. Ta svatko voli ono, što je liepo čisto i uredjeno, nego li ono, što je nečisto, neuredjeno ili dapače i ružno.

U našoj nadbiskupiji imade mnogo crkava, koje su u najnovije doba trudom i marom dotične revne gg. župnika liepo uredjene i izmaljane. Ta svakim časom se koli u ovom vriednom našem Katoličkom listu toli i u drugih naših glasilih čita, kako je sada ovaj, sada onaj g. župnik dao svoju crkvu urediti i izmaljati.

To je liepo, to je hvale vriedno. Kada već čistimo, kitimo i maljamo svoje stanove, kud i kamo većma treba da čistimo, kitimo i maljamo stan Boga živoga — crkvu. Time bo se koli dobri Bog slavi i časti, toli puk na prama njemu na što veću pobožnost potiče.

Nu biti će možda u našoj prostranoj nadbiskupiji još po gdjekoja crkva, koju bi dotična gg. revni župnici rado dali urediti i izmaljati, nu možda neznadu komu da to djelo povjere te po kom da dadu svoju crkvu izmaljati.

Ja sam tako slobodan, te za takav slučaj i za takav posao svoj gg. župnikom i braći u Isusu Kristu preporučam vještoga, razmjerno dosta jeftinoga te mnogim već poznatoga malara: Marka Antonini-a.

Isti je rodjen Rimljanin, nu već 15. godina boravi u Hrvatskoj, gdje se bavi malanjem crkava. Stanuje stalno u Zagrebu i to za sada u Novojvesi u kući vlč. g. Josipa Pažura, preb endara prvostolne crkve zagrebačke.

Ja sam do sada imao prilike viditi pet crkava, koje je taj vještak izmaljao. Nisam doduše Bog zna kakav vještak u prosudjivanju njegovoga djela, nu iskreno kažem, da me se je u svakoj crkvi njegova maljarija upravo ugodno dojmila, na mene čuvstveno djelovala, te da je upravo svagdje razmjerno naprama stanovitoj svoti novaca precizno izvedena, kao što su liepo točno i precizno izvedene i one tri slike, koje je taj vještak prije par dana u mojoj crkvi fresco namaljao.

Bi li dakle koji od gg. župnika i braće u Isusu Kristu imao volju i želju dati svoju crkvu, budi fresco, budi inače, izmaljati, to mu preporučam gore rečenog Antonini-a, tim više, što je on pripravan i na obročno odplaćivanje crkve maljati, te uvjeravam svakoga, da mu neće biti žao, ako će njemu djelo povjeriti —.

U Gušću koncem srpnja 1892.

Franjo Jemeršić,
župnik.

Viestnik.

Zagreb. U proslavu rodjendana **Njeg. c. i kr apostolskoga Veličanstva** služio je danas u prvostolnoj crkvi preuzvišeni gospodin posvećeni biskup i kapitularni vikar **Janko Pavlešić** svečanu pontifikalnu misu.

— (**Prvostolna crkva zagrebačka**) Dne 22. kolovoza započeti će se u prvostolnoj crkvi pregradnja svetišta i velikoga žrtvenika. Prvostolna crkva će se toga dana zatvoriti i bit će zatvorena sve dok se pregradnja posve ne dogotovi. Služba Božja obavljat će se u to vrieme u crkvi sv. Marije.

— (**Promjene u nadbiskupiji.**) Gosp. **Gjuro Ortner**, dosadanji upravitelj župe u Selih kraj Siska, postao je župnikom u istom mjestu. — G. **Ivan Ivko**, dosadanji župnik u Lepoglavi, postao je župnikom u Peterancu.

— (**† Umro.**) Dne 16. o. mj. umro je **Karlo Pavčec**, začastni kanonik kaptola čazmanskoga, podarhidjakon kotara moslavačkoga, župnik u Kutini, svećenik jubilarac. R. i. p.

— Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Gašparlin Mijo 10 for. Kurjaković Vinko 5 for. Dr. Marjanović Luka 6 for. Hrgar Stjepan 20 for. Pavčec Ivan 10 for. Leder Pavao 10 fr. Ninković Sjepan 6 fr. Igrčić Franjo 10 fr.

Molimo p. n. gospodu, da ne zaborave na obećani godišnji prinos.

U Zagrebu dne 18. kolovoza 1892.

Stjepan Korenić. *Dr. Feliks Suk.*

— (**Izložba učilâ.**) U dvoranah kr. zem. obrtne škole otvorena je dne 15. o. mj. svečanim načinom izložba učilâ. Izložba obiluje učilima svake vrste za pučke i srednje škole, i prekrasnu priliku pruža učiteljstvu i svim drugim, koji se s tim zanimaju, da se upoznadu s najboljimi i s najpraktičnijimi sredstvi obuke. Želimo, da bi ta izložba imala što više revnostnih i pomnih posjetitelja iz svih staleža, jer će se samo tako polučiti ona svrha, radi koje je zasnovana i oživotvorena.

— (**Skupšina austrijskih katolika.**) Dne 9., 10. i 11. o. mj. obdržavana je u Linzu treća skupština austrijskih katolika, koja je bila veoma mnogobrojno posjećena i upravo sjajna. Predsjednik je bio grof **Ernest Sylva-Tarouca.** U četiri velike sjednice razpravljali su vješti i učeni govornici o svih najvažnijih pitanjih, tičućih se našega doba. U prvoj govorio je zastupnik barun di Pauli *o ljubavi k domovini kao dužnosti vjerskoj*; župnik Danner iz Salzburga *o dužnostima države prema crkvi;* i zastupnik barun Morsey *o crkvi i državi.* U drugoj razpravljao je princ Alojz Lichtenstein *o radničkom pitanju.* U ovoj su sjednici govorili jošte princ Karlo Schwarzenberg i kanonik dr. Jeglić iz Sarajeva, koji je opisao stanje katoličke crkve u Bosni. U trećoj govorio je zastupnik dr. Ebenboch *o pitanju agrarnom*; predsjednik grof Sylva-Tarouca *o pitanju radničkom*; rektor sveučilišta Krakovskoga i zastupnik dr. Chotowski *o nedjeljnom počinku*; i kanonik Stöber *o pitanju školskom.* U zadnjoj napokon govorio je dr. Fr. Schindler, sveuč. profesor u Beču, *o štampi;* grof Günther-Stolberg *o društvima*; i biskup Linački dr. Doppelbauer *o vriednosti ujedinjenja.* Govornici su svoje govore ponajvećma osnivali na enciklikah sv. Otca pape Leona XIII.

Izvjestitelj u pitanju *o pučkoj školi* bio je salzburžki zastupnik dr. Viktor Fuchs, koji je predložio sliedeću rezoluciju: „Treća obćenita austrijska katolička skupština izjavljuje, da katolički narod Austrije ostaje nepokolebivo kod svoga pravednoga zahtjeva, da se uvede *škola konfesijonalna*, i ne gubi nade, da uz prkos mnogobrojnim zaprekam dolazećim od opake volje, od neznanja, od straha pred tako zvanim javnim mnienjem, njegova će želja biti što prije izpunjena. Skupština s toga upravlja na sve ljude pravoga mišljenja katoličkoga, pripadajuće različitim tielom zakonodavnim, kao gospodskoj kući, zastupničkoj kući, saborom, živu prošnju, neka rade u tom smjeru, da se želja naroda katoličkoga što skorije ostvari. Skupština očekuje takodjer

od svih katoličkih naroda monarkije, da će oni, bez razlike jezika, izabirati u zastupnička tiela ljude, koji bez uštrba ili obzira prema svomu političkomu programu, odlučno će se boriti za školu konfesijonalnu." — Gutta cavat lapidem: uztrajnost katolika slavit će pobjedu.

— (Obraćenje nestorijanske sekte.) Iz Perzije dolazi viest o vrlo radostnom crkvenom dogadjaju. Tamo su se nalazili još uviek ostanci sekte nestorijanske, koji, jerbo su živjeli podpuno odvojeni od drugih i sami za sebe, mogli su se do danas uzdržati. Sljedbenici te sekte vratili su se sada u krilo katoličke crkve. Viest glasi: Nestorijanski patrijarh Mar Chimou prešao je s cielom svojom sektom u katolicizam i učinio je time konac nestorijanskom crkvenom razdoru, koji je trajao već skoro 15 stoljeća. Nestorij, koji se je najprije iztaknuo borbom proti arijanizmu, učio je, da se u Kristu nalaze ne samo dvie naravi, nego takodjer i dvie osobe, jedna božanska i jedna čovječja. Povratak Nestorijanaca u krilo matere-crkve dogodio se je početkom lipnja o. g. Katolički nadbiskup Ourmiaški (obreda kaldejskog) Msgr. Toma Audou primio je izpoviest vjere od patrijarha nestorijanskog, koji ima kod toga tim veće zasluge, što se je morao odreći prava svoje obitelji na vodstvo u sekti, koje joj je bilo zajamčeno nekom vrstom političkog suvereniteta. Nadbiskup Ourmiaški i opat monaha sv. Hormisda proputovali su bregove i doline Kurdistana, da tamo boraveće Nestorijance opet primu u krilo katoličke crkve.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Lamoth Mijo, gimnazijalac u Zagrebu. Kos Mato Nikolin u Baški. Knez Martin Ivanov u Bašrnji kbr. 24. Belgrad-Grižani. Čubranić Matej od Jeronima u Baški. Marotti Franjo u Obrovu obć. Podgrad. Lukanović Irena, učiteljka na Trsatu. Rahelić Kuzma Antunov, Rahelić Marijan Matov, Matković Roman Androv u Podvežici. Glačar Tereza Grgurova na Trsatu. Jelušić Marija Ivanova na Trsatu. Kamerlato Anjula Anjulova na Trsatu.

Književnost.

Najpogibeljniji neprijatelj mladosti. Opomena za roditelje, učitelje i uzgojitelje. Tako se zove knjižica, koju je napisao F. Trauner, a pohrvatio ju preč. g. Stjepan Kos, kanonik kaptola čazmanskoga. (U Zagrebu. Tiskarski zavod „Narodnih Novinah. 1892.). Pisac, kao prijatelj i bivši više godina učitelj mladeži, sjeća u predgovoru, kako je dužnost roditelja, učitelja i uzgojitelja mladeži, da ju za rana vježbaju i priviknu vrlinama, koje rese mladenačko doba, napose pako, da uklone sve ono, što bi moglo mladost lišiti nevinosti i neporočnosti života, jer je nevinosti čistoća najljepši cviet i plod kršćanstva, te jedini uvjet i zalog onih velikih kreposti i vlastitosti, u kojima sastoji prava sreća i napredak kako obitelji, tako i cielih naroda. — Knjižica ova bit će od ne male koristi roditeljima, učiteljima i uzgojiteljima, jer će u njoj naći mnogo zdrave upute, kako treba postupati s mladeži. No prevodilac i sam preporučuje u predgovoru, neka se ta knjižica ne ostavlja na stolu, da ne bi došla djeci u ruke. Ciena je komadu 20 novč., a dobiva se kod pisca u Varaždinu. — Ovoj knjižici dodao je preč. g. Stjepan Kos u hrvatskom prievodu još i drugu pod naslovom: *Popratnica kršć. mladićem kroz cieli život.* Od Albana Stolza. (U Sarajevu 1892. Tiskom „Bosanske Pošte.")

Što je novac? Kruna ne forinta. Kratka uputa sa potrebnimi skrižaljkami. Pod ovim nadpisom izdao je g. dr. Juraj Vrbanić, tajnik zagreb. gradskog poglavarstva, vrlo poučan spis. Ovaj je spis izišao u najzgodnije vrieme, budući da naša monarhija uvodi novi novac, pošto su sabori u Beču i Pešti prihvatili zakonske osnove o zlatnoj vrednoti. Pisac upućuje najprije lako shvatljivim načinom o naravi i znamenovanju novca, pa o sustavu novčanom u obće, zatim napose opisuje novi novac na osnovu nove novčane jedinice, koja se zove *kruna*, a na koncu poučava, kako treba preračunavati novi novac u dosadašnji novac austr. vrednote. Kako će se zlatna vrednota doskora uvesti u obći promet, ovaj će poučni i popularno pisani spis svakomu dobro doći, a napose obrtniku i seljaku. Preporučujemo ovu knjižicu, koja se uz cienu od 20 novč. dobiva kod pisca ili u knjižarah.

Duhovni pastir. S sodelovanjem več duhovnov vreduje Anton Kržič. Izlazi svakoga mjeseca. Godišnja ciena 4 for. Upozorujemo iz nova častno svećenstvo, a napose gg. mladomisnike, na ovaj izvrstno uredjivani homiletični mjesečnik. — Duhovni pastir izlazi već od godine 1884. nakladom Katoliške Bukvarne u Ljubljani, gdje se mogu dobiti takodjer prijašnji tečaji, izuzevši 1884. i 1885.

Javna zahvala.

Veleučeni g. Dor. Milan Bišćan, kr. kot. liečnik u Jaski, i gospodja mu supruga izvolili su se sjetit Majke Božje Okićke, darovavši župnoj crkvi krasni Velum za Ciborium. Za ovaj liepi dar platio jim nebeski Otac, a prečista Djevica i Majka bila jim možna zagovornica; od podpisanoga pako u ime svoje i svojih župljana srdačna zahvalnost.

Kod B. D. M. pod Okićem 13. kolovoza 1892.

Josip Kurill,
izsl. podjašprišt, župnik.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 34. U Zagrebu, 25. kolovoza 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

II. U XIV. vieku.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

Na podlozi indi papinih pečatnicah neposredni nasljednik Augustina Kazota bijaše Jakob de Corvo. Ali u sborniku Ivana arcidjakona goričkoga spominje se kao neposredni nasljednik Augustinov: Stjepan III. piše se bo ondje: „Huic (Augustino) successit dominus Stephanus, de eodem ordine (t. j. Predicatorum) per provisionem domini Johannis pape, existens confessor domine Clemencie, regine Francie et Navare, sororis uterine domini Karoli regis predicti. Hinc per eundem dominum sumpmum pontificem fuit translatus in episcopum ecclesie chorisopicensis in regno Francie, qui modico tempore prefuit ecclesie zagrabiensi" (Moja Mon. episc. zagrab. II. p. 6.). Ova historijska bilježka pisana od suvremenika zavela je sve naše historike tako, da su poslie Augustina neposredno stavljali Stjepana III., a istom nakon njega Jakoba de Corvo.

A ima li ovomu Stjepanu III. mjesta u povorci biskupah zagrebačkih? Arcidjakon Ivan, bio je doista već za biskupovanja Augustinova kanonikom zagrebačkim, što nam najjasnije svjedoči njegov pripis u jednoj listini zagrebačkoga biskupa Ladislava de Kobol od g. 1329., gdje je podpisan u ove rieči: „datum per manus discreti viri magistri Johannis archidiaconi de Guerche, cancellarii nostri." (Nadbisk. arhiv liber privil. fol. 60). Pošto je indi Ivan arcidjakon gorički u kaptolu zagrebačkom brojećim 32. člana zauzimao već godine 1329. osmo mjesto, to, da se idući postepenice sa najnižega mjesta tako visoko popeo, morao je proći liep broj godinah, s toga je nedvojbeno, da ga je već biskup Augustin Kazoti, prvih godinah svoga biskupovanja imenovao kanonikom zagrebačkim; kako indi, da on nebi bio znao da je neposredni Augustinov nasljednik bio Jakob de Corvo, a ne Stjepan III.? Ali prije, nego li odkrijemo, gdje leži taj hotomični „error calami" navesti ćemo sve autentične dokaze, u kojih se spominje Jakob de Corvo, kao neposredni nasljednik Augustinov.

Kako spomenusmo imenovao je papa Ivan XXII, pošto je premjestio Augustina Kazota sa zagrebačke stolice na nucerijsku u Napulju, postavio mu na 21. augusta 1322. za nasljednika Jakoba de Corvo „ordinis fratrum Predicatorum", te na isti dan o tom naimenovanju izdao razne pečatnice; i to: kaptolu zagrebačkomu, svećenstvu grada i biskupije zagrebačke, gradjanom zagrebačkim i ostalim gradjanom i stanovnikom ove biskupije, a napokon i podanikom biskupijskim, u kojih im obznanjuje ovo imenovanje i zapovjeda, da ga kao biskupa primu i da mu se pokoravaju. (Theiner l. c. Doc. 732.).

U drugih dvih pečatnicah, pisanih isti dan, javlja papa nadbiskupu koločkomu, kao metropoliti i Karlu Robertu kralju ugarskomu, da je zagrebačkoga biskupa Augustina premjestio na nucerijsku stolicu, a za izpražnjenu zagrebačku biskupiju imenovao Jakoba de Corvo, te novoimenovanoga obojici preporuča u zaštitu. (Theiner l. c. Doc. 733. 734.).

Malo kasnije za tim ili na 3. septembra nalaže papa imenovanomu biskupu Jakobu de Corvo „quatenus onus tibi impositum a domino suscipiens . . . ad providam gubernacionem dicte ecclesie animum tuum prepares", (Theiner l. c. Doc. 735.), te mu toga radi pismom od 10. novembra dozvoljava: ut extra curiam romanam consecracionis munus recipere possit. (Theiner l. c. Doc. 738). Poslie toga papina pisma ciela je godina prošla, a biskup Jakob ipak nije

zasjeo zagrebačke stolice, s toga mu rečeni papa na 18. decembra 1323. strogo nalaže: „quia tempus est, ut commissa tibi ecclesia iam sui pastoris desiderata presencia gratuletur“, da što najbrže uzmogne, da pohiti u Zagreb. (Theiner l. c. Doc. 756.). No kako se sluti biskup Jakob nebijaše voljan u onih tužnih i neuredjenih odnošajih, u kojih se tada Hrvatska nalazila, zasjesti zagrebačke stolice, te se jošte zadržavao u Avinionu na papinom dvoru obavljajuć razna poslanstva, odakle se napokon i prosuo po Ugarskoj i Hrvatskoj glas, da je biskup Jakob umro, te je i kralj Karlo Roberto naložio bio prepositu i kaptolu zagrebačkomu, da biraju novoga biskupa. Doznavši papa za to, napisa 5. juna g. 1325., i kralju Robertu i kaptolu zagrebačkomu, da odustanu od svakoga izbora i kojekakovih promjenah, jer da je biskup Jakob i živ i zdrav. (Theiner l. c. Doc 766). Ovo reć bi, kao da je ponukalo papu napokon odaslati biskupa Jakoba „pro certis negociis ad partes regni Hungarie“, ali je tu odluku promjenio na molbu Klemencije franačke kraljice, (jer taj biskup bijaše njezinim izpovjednikom) što doznajemo iz pisma papina od 15. juna, gdje joj šalje rečenoga Jakoba „tue salutis et honoris fervidum zelatorem“ a i s toga uzroka „quod idem episcopus erat tuis obsequiis multipliciter opportunus.“ (Theiner l. c. Doc. 767.).

Ovakovo odsuće Jakobovo od povjerenoga si stada nije mogao podnieti papa Ivan XXII., da još dulje potraje, toga radi, a po svoj prilici umoljen i od samoga kralja Karla Roberta premjesti na 15. marta g. 1326. „Jacobum . . ad ecclesiam Corisopitensem tunc vacantem duximus transferendum“ imenovav zagrebačkim biskupom titeljskoga prepozita djakona Ladislava, koga preporučuje toli kralju koli svećenstvu i gradjanstvu biskupije zagrebačke. (Theiner l. c. Doc. 777.).

Evo na podlozi papinih listinah neopovrzivo stoji, da je papa Ivan XXII. na 21. augusta 1322. premjestiv Augustina Kazota sa zagrebačke stolice na nucerinsku, imenovao Jakoba de Corvo biskupom zagrebačkim, i da je taj obnašao tu čast do 15. marta 1326., kada ga postavi papa „episcopum Corisopitensem.“

Kako iz listinah doznasmo Jakob de Corvo, bijaše redovnik „de ordine Predicatorum“, on bijaše „confessor domine Clemencie regine Francie“ jošte on bijaše imenovan neposredno iza Augustina Kazota biskupom zagrebačkim a napokon bijaše on kao takov sa zagrebačke stolice premješten „ad ecclesiam Corisopicensem“, dočim ga na zagrebačkoj nasliedio titeljski prepozit Ladislav (de Kobol).

Na temelju indi neopovrzivih povjestnih vrela proizhodi, da je poslie premještenja zagrebačkoga biskupa Augustina Kazota odmah i neposredno t. j na 21. kolovoza 1322., imenovan bio Jakob de Corvo biskupom zagrebačkim, i da se kao takov spominje više puta sve do 15. marta god. 1326.; po tom indi biskupu Stjepanu III. kao neposrednomu Augustinovu nasljedniku, kako je to ubilježeno u sborniku arcidjakona Ivana, neima pravna ni povjestna mjesta. Promotrimo li jošte ono suglasje izmedju Jakoba de Corvo i Stjepana III., oba naime bijahu neposredni nasljednici Augustina Kazota, oba „de ordine „Predicatorum“ oba „confessores Clemenciae reginae Franciae“ napokon oba prenešena od pape Ivana XXII. „ad ecclesiam Corisopicensem“ to nehotice moramo reći, da je J a k o b d e C o r v o i S t j e p a n III, j e d n a t e i s t a o s o b a

Ja sam pišući ovaj članak, naročito jošte jedanput pomnjivo razmotrio sam izvornik arcidjakona Ivana, pa u njem nadjoh u istinu kao neposredna nasljednika Augustina Kazota, ne Jakoba nego Stjepana, nu ime Stjepanovo upisano je ondje sasvim drugom rukom i drugim crnilom nego li sve ostalo, te se jasno vidi, da je prvobitno ime drugačije glasilo, te ga nekoja bezbožna ruka izradirala, a mjesto njega upisala ime Stjepanovo, i tim u veliku bludnju zavela sve naše domaće historike, da su u povorku biskupah zagrebačkih uvrstili Stjepana III. ondje, gdje mu mjesta ne može biti. Jedini samo Gj. Pray (Specimen hierarhiae l. c), opazio je tu pogriešku, te sravnivajuć medju biskupom Jakobom de Corvo i Stjepanom III., stvorio je takov zaključak: „ut adeo necesse sit, aut in Stephano errorem latere, aut Jacobum fuisse binominem.“ — Po tom indi ne može ni ono stojati, što je zabilježio i Pavao Vitezović u svojem spisu. „Ordo pontificum eccl. zagrab“, naime: „Stephanus III. successor Augustini unico privilegio anno 1320. edito, sui episcopatus memoriam posteris reliquit“, jer je kako dokazasmo, jošte do 21. kolovoza 1322. biskupom zagrebačkim bio sam Augustin Kazoti.

Po Vitezoviću, Kovačeviću i Farlatu, poslie tobožnjega Stjepana III. bio bi oko g. 1325. biskupom zagrebačkim neki Nikola I. veli bo Vitezović: „Nicolaus I. in episcopatu zagrabiensi Carolo rege Ungariae vices cancellarii egit, unico et ipse diplomate notus, anno 1325.“ — Ovu Vitezovićevu viest prihvatio je i Kovačević kao istinitu s razloga, jer je Vitezović za

biskupovanja Brajkovićeva proučio sav biskupski arhiv, te mu stvar mogla poznatom biti; a prihvatio ju i Farlati, ali njemu ne svidja se godina 1325. kao biskupovanja Nikolina, on misli, da bi Nikoli, lih samo pristati mogla g. 1321.: „initia pontificalia Nicolai conjungi debent cum anno primo et vicesimo saeculi decimi quarti, sed vix annum integrum huic eccl. praefuit.“ — Prema gori navedenim historijskim dokazom Nikola I. niti je mogao biti (po naslućivanju Farlatovom) god. 1321. biskupom zagreb., jer je tada jošte bio ovdje biskupom Augustin Kazoti, niti je mogao biti g. 1325. (kako ga Vitezović ubilježio), jer je tada biskupovao Jakob de Corvo, dočim, kako ćemo niže dokazati, Nikolino biskupovanje pada istom u drugu polovinu XIV. vieka.

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 25.

Nauka, kako mora pristupiti k sv. pričesti obraćeni grješnik.

Ako i znadete, da ste se skrušeno pokajali i čvrsto odlučili više ne griešiti i ako se s toga možete ufati, da su vam griesi oprošteni po odriešenju; te prem je Bog obećao počinjene i izpoviedane griehe ovako oprostiti, naime da će ih zaboraviti i na nje ne misliti; prem dieli obilne milosti obraćenomu grješniku u znak, da ga je opet primio za svoje diete i prijatelja; uz sve to ipak ne smije zaboraviti pokornik svoje prijašnje griehe, pače mora ih sve jače mrziti i odlučiti više ne griešiti. Tako je činio uzor svih pravih pokornika, kralj David, koj je, prem mu je prorok Natan izjavio, da mu je Bog oprostio griehe, ipak dan i noć oplakivao svoje griehe te si ih uviek predočivao: „*quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper*“, jer ja priznajem svoj zločin i grieh moj jest uviek protiv mene.

Navadjam ovdje kratku poduku, kako mora grješnik (a osobito, ako je veliki grješnik) pristupiti k sv. pričesti. Ponajprije neka oživi svoju vjeru u istinitu prisutnost Isusovu u presvetom oltarskom sakramentu; neka ga obožava i neka mu se klanja, kako to dolikuje Bogu; zatim neka promisli svoje griehe i u prisutnosti svog uvriedjenog Gospodina neka skrušeno rekne u svom srcu: Što činiš moj dobri Isuse! zar me ne poznaješ? zar ne misliš više, kolikoputa sam te izdao, psovao, razpeo? Ti sigurno na to misliš. Ah, zašto se još pouzdaješ u mene te se predaješ u moju vlast, zatvaraš u moje srce, srce, koje bijaše toli okrutno prama tebi? Ja dobro razumijem; gdje bijaše mnogo grieha, ima još više milosrdja. O koli si neizmjerno milosrdan Ova gostba je mnogo dragocjenija od one, koju je priredio otac izgubljenom sinu. To nije meso životinje, to je tvoje vlastito tielo, koje mi daješ za hranu, to je tvoja vlastita krv, koju mi daješ za pilo. Ti me zoveš k svom božanskom stolu, mene, koj bi morao biti kod djavolskog stola i piti otrov zmije ljutice. O, odlazi od mene, jer nisam vriedan, da ulaziš u moje srce. Pogledaj milostivo na mene velikoga grješnika, koj nisam vriedan ni da uzdignem svoje oči prama nebu.

Nu tvoja božanska dobrota ne poznaje granica, ona je bezkrajna. Sada tek poznajem grozotu svojih grieha. Kako sam se usudio uvrieditì tebe dobri Bože! Kako to da nisam umro od boli poslie prvog grieha! O da nisam nikada doživio onaj dan, kad sam te uvriedio! bilo bi bolje, da se nisam ni rodio, nego što sam uviedio tebe! Ne doživio više takov dan! Bolje da umrem čas prije nego te uvriedim! — Pokornik neka rabi ove ili druge slične rieči; neka tada pristupi k sv. pričesti i primi Isusa pobožno i dostojno, jer On ne će prezrieti skrušeno i ponizno srce, već će ga primiti velikim veseljem.

Kad ste primili Isusa, tada recite još pobožnije i skrušenije: Kako, zar si ti kralj sve slave, došao u moje srce! Ti, komu nisu ni nebesa dostojno prebivalište; ti, pred čijim licem nisu ni angjeli posve čisti! Ti si u mojem srcu, koje bijaše dosele puno opačine, u kom bijaše tvoj najveći neprijatelj, grieh i vrag! O sveti Bože, koli si milosrdan! Sada se mogu svemu od tebe nadati, pošto si mi darovao samoga sebe. Ti si k meni došao sa obiljem milosti, ti si mi svojim došašćem podielio izvor svih milosti. Nu ja te molim samo za jednu milost, koja sve druge uključuje: molim te za tvoju svetu ljubav i biti ću neizmjerno bogat, drugo ne tražim od tebe. Ako bi se kada samo za časak iznevjerio ovoj ljubavi; ako bi te ma kada u životu uvriedio, tad je bolje da me ubije grom ili udari kap prije nego te uvriedim. Ovo te molim po tvojoj dragocjenoj krvi, po tvojoj božanskoj smrti. Radje ću umrieti ma kojom smrću, nego da tebe opet uvriedim. — Molite angjela čuvara, B. D. Mariju i sve svete, da zahvale Bogu u vaše ime. Nastojte da zavriedite milost, da ga opet skoro dostojno primite u sv. pričesti.

§. 26.

Nauka, kako će ustrajati pokornik u milosti.

Naš Spasitelj uvjerava nas, da će biti na nebu veća radost nad jednim obraćenim grješnikom, nego nad 99 pravednika (Luk. XV. 7.), nu On veli takodjer (Luk. XI. 24.), da u paklu vlada radi toga velika žalost te da nastoje sve paklene sile da opet zadobe izgubljenu dušu. „*Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa quaerens requiem; et non inveniens, dicit revertar in domum meum, unde exivi, et cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornatam. Tunc vadit et*

*

assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi; et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus", kad nečisti duh izadje iz čovjeka, ide kroz bezvodna mjesta tražeći pokoja, i ne našavši reče: vratiti ću se u kuću svoju, od kuda sam izašao (t. j. u onu dušu, u kojoj je po griehu stanovao) i došavši nadje ju pometenu i ukrašenu (t. j. ne samo čistu od grieha, već ukrašenu milošću i kriepošću). Tad (biesan) otide i uzme sedam drugih duhova gorih od sebe, i ušavši stanuju ondje; i budu potonja onoga čovjeka gora od prvašnjih.

Prije nego protumačim ove evangjeoske rieči, staviti ću vrlo važnu opazku, na koju mnogi ljudi ne misle ili neće da misle. Koliki će reći, kad vide grješnika, koj je ponovno opet težko sagriešio: „*taj nije čvrsto odlučio popraviti se; njegovo pokajanje ne bijaše skrušeno; njegove suze ne bijahu iskrene; njegovo obećanje bijaše lažno.* Pa ipak veli naš Spasitelj, da je vrag izašao zajedno sa griehom, „*kad nečisti duh izadje iz čovjeka*", a kad se je vratio, „*nadje kuću pometenu i ukrašenu.*" Kako brzo sude i odsude njeki ljudi svog bližnjega! Kako se varaju oni, koji misle (tim više, ako je pokornik pao u velike griehe) da je to siguran znak neskrušenosti i nepokajanja kod izpoviedi, ako pokornik ponovno sagrieši. Nu vratimo se k pokorniku.

Jeste čuli, moj dragi brate, rieči, koje vam predočuje naš Spasitelj u sv. Evangjelju? Živo se ufam, da ste očistili svoju dušu po valjanoj izpoviedi; vaša je duša sada u posvećujućoj milosti i ukrašena božanskimi kriepostmi: angjeli na nebu raduju se neizmjerno, jer ste se obratili. Nu vrag, proćeran iz vašeg srca, obilazi biesan kao ričući lav te čini sve moguće, da se vrati u vašu dušu. Ako vas je prije samo kadkada napastovao, sad će vas napastovati uviek i na sve načine: ako vam je dao prije samo jednu priliku griehu, sada će vam ih dati stotinu i više: ako vas je prije napastovao samo jedan vrag, sad će vas napastovati ciela četa vragova (to naime znači broj sedam na ovom mjestu sv. pisma), i to vragovi, koji su gori i lukaviji od prvoga: „*i uzme sedam drugih duhova gorih od sebe.*" Ako uspije, da dodje opet u vašu dušu, biti ćete gori nego prije: još nepošteniji, veći hulitelj, tat i ubojica. Doživio sam više takovih slučaja; nu podielio sam odriešenje, ako sam vidio, da je pokornik bio skrušen. A posljedica toga? Ne čudite se, ako vas vrag napastuje još jače poslie valjane izpoviedi. Tako mora biti. Prije obraćenja bijaste u vražoj vlasti, te je on mislio, da ste za uviek njegovi. Nu oslobodili ste se ga po valjanoj izpoviedi i za to on sada nastoji svimi silami, da vas zavede opet na grieh. Nadalje učite, da morate živo nastojati, da u dobru uztrajete, jer sám naš božanski Spasitelj veli u sv. pismu, da će se onaj spasiti, koj uztraje do konca u dobru, a ne onaj, koj je samo počeo pobožno živiti. Često se dogodi, da čovjek stane pobožno živiti poslie izpoviedi, nu vrlo se riedko dogodi, da uztraje do konca u dobru.

Nu za to ne smijete malaksati. A da laglje uztrajete u dobru uz pomoć milosti božje, koja vam nikada ne manjka, navesti ću vam po sv. Filipu Neriju njekoliko sigurnih i lahkih pravila.

I. Ako želite uztrajati u dobru, morate izbjegavati ne samo bližnju priliku grieha već i *skoro bližnju*. Skoro bližnja prilika jest ona, u kojoj ne možete uztrajati običnom mukom i naporom. Ako je ova prilika slobodna, izbjegavajte ju posve. Što je silovito, ne traje dugo. Ako morate vrlo strogo paziti na sebe, kad zalazite u stanovitu kuću ili podjete k stanovitoj osobi ili kad obavljate stanoviti posao, tada je bolje da ne polazite u onu kuću i k onoj osobi i da ne vršite onaj posao, jer ćete inače opet sagriešiti, a tko zna hoćete li se kada već obratiti!

II. Da uztrajete u dobru, nuždno je, da uviek ne pitate „*što će ljudi reći?*" Tko pazi samo na ljudski obzir i tko se kod svakog svog djela pita, što će ljudi reći, neće nikada ništa dobra učiniti. Ako se bojite prigovora ljudi, tad se zatvorite u sobu ili podjite u pustinju, da nitko ne zna, je li još živite. Medjutim ljudi rešetaju sve i svakoga. Jeste li dobri ili zli, uviek će se naći ljudi, koji će zlo o vami govoriti. Ako radite dobro, tad će o vami zlo govoriti zli ljudi; ako radite zlo, tada će dobri ljudi zlo o vami govoriti. Zašto dakle da ne radite ili propustite dobro iz obzira prama zlim ljudem? radje izbjegavajte zlo, da vas dobri ne kore. Zar vi mjerite ljudsku hvalu po broju a ne po ugledu osoba, koje vas hvale? Zar nije bolja jedna dobra jabuka, nego puna košara pišivih jabuka? Tá više vriedi sud pobožnog i čestitog čovjeka, nego sud mnogih drugih ljudi n. pr. bezbožnika, prostaka itd. Nu čemu da govorim dulje samo o ljudih? Vi pazite što će Bog reći. On jedini znade, što je pravo i dobro. On je jedini i najveći sudac svih vaših čina. O njemu jedinomu ovisi vaša sudbina: ili vječno blaženstvo ili vječno prokletstvo. Sa strahom i trepetom morale bi vas napuniti rieči našega božanskoga Spasitelja, koje je napisao sv. Luka (IX. 26.): „*qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua*", tko se stidi mene i mojih rieči, toga će se stiditi sin čovječji kada dodje u svojoj slavi, t. j. na sudnji dan. Ako budete kršili njegove svete zapoviedi iz straha i obzira prama ljudem, reći će vam: *ti si se stidio ponašati se u crkvi pobožno a u družtvu i zabavi pristojno; a radi bojazni, što će ljudi reći, ne samo da si odobrio tudje nepristojnosti, već si se i hvalio griehom, kog nisi nikada počinio. Ti si se stidio biti mojim učenikom i živiti po mojih zapoviedih; odlazi prokletniče od mene i ti i tvoji drugovi i nevjerni prijatelji, koji su te hvalili i radje služili djavlu nego meni. Odlazi prokletniče od mene u vječnu vatru.*

III. Morate rado, često i pobožno moliti. Osim prve milosti, moraju druge biti po naravskom redu stvari, plod molitve, pobožne i uztrajne molitve; a to vriedi osobito za milost svih milosti, za uztrajnost. Molite

Boga ne samo u svojih jutarnjih i večernjih molitvah, već i kroz dan, dá, i kad radite, za ovaj veliki dar, ako ne ustima a to barem srcem. Ne molite samo ustima već promatrajte i razmišljajte. Nije baš nuždno, da se držite svih propisanih pravila za promatranje; dosta je, da kroz dan i kod posla kadkada razmišljate koju vječnu istinu. Zgodan predmet za promatranje jesu četiri zadnje stvari: smrt, koja nas može svaki čas stići; strašni sud, koj sliedi odmah poslie smrti; pakao, koj se otvara pod grješnikovimi nogami; nebo, koje je otvoreno onim, koji točno vrše zapoviedi božje. Ovo su sredstva, koja nam daje sám Duh sveti, da se sigurno očuvamo od grieha: „*memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis*", sjeti se, čovječe, tvojih zadnjih stvari, pa nećeš nikada sagriešiti.

IV. Preporučam vam čestu izpovied i sv. pričest. Izpovied je spasonosni balzam, pripravljen od dragocjene Kristove krvi, koj lieči rane naše duše; a sv. pričest jest hrana jakih, (koja neizmjerno nadkriljuje onaj kruh, koj je pečen u pepelu kog je jeo Ilija), jer nam daje jakost na pogibeljnom putovanju našeg biednog života. Nu da vam budu od koristi ova dva sakramenta, potrebno je, da si odaberete učenog i pobožnog izpoviednika i da se kod njega uviek izpoviedate, (dobro bi bilo, da se izpoviedate kod onoga, koj je slušao vašu obćenitu izpovied), jer će on najbolje znati bolest i stanje vaše duše, te će vam tim laglje označiti potrebna sredstva i saviete, da opet ne sagriešite. Ako sliepo t. j. u svem poslušate svog izpoviednika, sigurno nećete sagriešiti. Sám Isus Krist obećaje vam to u sv. Evangjelju (Luk. X. 16.): „*qui vos audit me audit*", tko vas sluša, mene sluša.

V. Biti će vrlo koristno, da se upišete kao član u koje pobožno molitveno družtvo, koje će vam osobito pomoći, da svetkujete nedjelje i vršite druga dobra djela. Ja držim sva takova družtva za dobra i sveta; nu ipak vam preporučam napose ona, koja vam, osim štovanja prama Bl. Dj. Mariji, pružaju zgodu, da slušate rieč božju, primate sakramente izpoviedi i sv. pričesti, vršite druga dobra djela i da cieli dan u istinu posvetite Bogu. Izkustvo nas uči, od kolike su koristi ovakova družtva pobožnim i revnim članovom.

VI. Vrhu svega će vam pomoći, da dobijete milost uztrajnosti, iskrena i nježna pobožnost prama Bl. Dj. Mariji i njezinom božanskom sinu, Isusu Kristu. Iz Isusovog srca izviru sve milosti a mi ih dobivamo po Mariji. Isusovo srce jest neprestani izvor, a Marija ravna i upravlja tim izvorom, kako vele sv. otci. Ako u izvoru ne ima vode, uzaludan je vodovod. Nuždno je oboje, da možemo piti onu spasonosnu vodu, koja izvire iz Isusovog srca, da zadobijemo život, vječni život. Isus Krist uzpostavio je naš duševni razpad, On je pobiedio smrt i pakao, On je Spasitelj, koj je raztrgao lanac, s kojim nas je svezao pakleni duh: Marija je utočište grješnika, majka milosrdja, naša majka, koju nam je Isus oporučno darovao kod svoje smrti u osobi svog ljubimca sv. Ivana. Vi se dakle možete ufati svemu, kad stojite pod okriljem ove majke; česa dakle da se bojite, ako se krijete u onoj pećini, ka kojoj ne može pristupiti pakleni duh? „*Petra refugium herinaciis*" (Psal. 103. 18.), pećina utočište ježa; „*petra autem erat Christus*" (I. Cor. X. 1.), pećina pako bijaše Krist. Štujte dakle Mariju, k njoj se utecite u svih pogiblih grieha. U Isusa čvrsto vjerujte i ufajte: razmišljajte često, što je za vas učinio i pretrpio; poljubite često, kad ne možete ustima, a to u duhu njegove presvete rane: žrtvujte ih nebeskomu Otcu kao zadovoljštinu za svoje griehe; u ime ovih pet sv. rana molite ga za milosti, koje želite. Često i vruće molite. Kad vam je dao nebeski Otac u svom neizmjernom milosrdju svog božanskog Sina, uručio vam je novac, te ste iz dužnika postali vjerovnici; za to se je sám obvezao (ako znadete taj novac dobro upotriebiti i steći si zasluge Isusove bogoljubnim životom i žrtvovanjem istih nebeskomu Otcu), da će nam dati sve ono, što bijaše samo slobodan dar njegovog neizmjernog milosrdja. Za to i nazivlje sv. Pavao nebo „*corona justitiae*" kruna pravednosti, koju očekuje od božanskog sudca, jer je bio pravedan: „*reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in die illa justus judex*" (II. Tim. IV. 8.), očekuje me kruna pravednosti, koju će mi u onaj dan dati Gospodin, pravedan sudac. Neka dakle vaše srce, draga moja braćo, gori ljubavlju prama Isusu, vašem Otcu, vašem bratu, vašem Spasitelju, vašem zagovorniku, vašem posredniku, vašem drugu, vašem učitelju, vašem vodji, vašem dobročinitelju, koj je jednom rieči, posve vaš. A da se laglje uzplamtite u sv. ljubavi prama njemu, reći ću njekoliko rieči o štovanju presvetog Isusovog srca; a da dobro pojmite ovu svetu pobožnost, evo vam ovdje u kratko sve, što morate znati o toj pobožnosti.

(Dalje će sliediti.)

Slike iz Katakomba. *)

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Prvo poglavje.

Priscillianska villa.

Bilo je ljeti godine 64. po porodu Kristovu. Poslje petgodišnje razmjerno blagoslovljene vladavine, stade Nero sve okrutnije i nesnosljivije da vlada. Najbolji i najodličniji muževi izgubiše svoj život; a umjesto njih okružio se Nero četom najgadnijih propalica, većinom slobod-

*) Anton de Waal napisao je pod gornjim naslovom šest prekrasnih pripovjedaka, koje nam predočuju stanje crkve u prvom stoljeću. Ponukan veleuč. g. urednikom, predajem ih čitaocem u hrvatskom ruhu. Matija Šimat.

njaka, koji su poticali njegove strasti, te ga nagonili na svakovrstne zloće i opačine. Medju ostalima u velikoj milosti kod njega bio je glumac Alityrus[1]), rodom Židov. Kad je Nero pošao u Grčku, ostavio je namjestnikom slobodnjaka Helia tako neograničenom punomoći, da je mogao izvadjati zaplienu dobara, izricati odsude smrtne ili na progonstvo odsuditi čak viteze i senatore, a da prvo toga cesara nije trebao ni obaviestiti. Vatinij, čovjek veoma nizka roda, odrastao u njekoj čizmarnici u Beneventu, gotova nagrda, smiešan, znao si je u vladara skrajnim ulagivanjem stići dopadnost u toliko, da si je obtuživanjem i klevetanjem poštenih ljudi, kako veli Tacit, prisvojio toliku moć, da koliko je bio bogat, toliko je bio i uplivan, ali uz to njegova bezakonja nadmašivala su nedjela i najgorih ljudi na dvoru. Najuplivniji bio je u secara Tigelin, sudrug njegovih opačina i nedjela, koji si je umio za čitava vladanja Neronova sačuvati upliv, dok nije, videć da će Nero pasti, od njega se odmetnuo i postao ortakom njegovih neprijatelja.

Ako su već potomci starih boljarskih porodica priekim okom motrili život dvorski, to se je više moralo dirati srca čovjeka, koji nije okom boljara već ozbiljnim pogledom kršćanina motrio onaj život na dvoru rimskih careva. Senator Pudens i plemenita mu žena Sabinilla, bijahu medj prvimi od boljarskih porodica, što no prigrliše kršćanstvo. Rodjak njihov satnik Kornelije, kog je Petar okrstio u Cesareji, uveo je Petra u njihovu kuću, kad je Petar prvi put, oslobodiši se sužanjstva Herodova, došao u Rim[2]); oni prigrliše vjeru Isusovu, te je sv. Petar okrstio plemenite supruge, njihovu djecu Novata, Timoteja, Pudencianu i Prasedu, a k njim se pridruži i starica majka senatorova Priscilla.

Izim prekrasne i bogato urešene palače na brdu Eskvilinu, u patricijskoj ulici[3]), posjedovao je senator silna imanja u okolici Rima i po drugih predjelih Italije. Senator je osobito za vrieme Neronova bezvladja boravio ljeti na svojih dobrih u Kampaniji ili na gornjoitalskih jezerih, gdje je i medj svojimi robovi širio kršćanstvo.

U vrieme kad počimlje naša pripoviest, bijahu sv. Petar i Pavao opet nakon duga putovanja u vječnom gradu, i to će biti povodom, da je senator odabrao svoj ljetnikovac na Salarskoj cesti za svoje ljetno obitavalište.

[1]) Sr. Josip Flavij Vit. cap. 3. i Fridländer Sittengeschichte Roms str. 59 i sl.

[2]) Učeni Bianchini veli, da je Kornelje bio satnik u jednoj od četiriju legija, koje sačinjavahu posadu u Siriji. Od ovih legija t. z. šesta, u kojoj je služio Kornelij, bila je u Judeji. Kornelij se je krstio g. 36. Tri godine poslije poduze car Caligula vojnu na Njemce, a u tu svrhu pozove on sve legije k sebi, kako piše Svetonij, te je i VI. legija tom prilikom došla u Rim. Petar se je izbavio iz tamnice Herodove g. 39. i tad je prvi put putovao u Rim. Moguće je po tom, da je Petar sa Kornelijem u njegovoj pratnji došao u Rim.

[3]) Današnja crkva sv. Pudenciane uzidana je u palaču senatorovu. U oltaru crkve čuva se komad oltara, na kojem su za vrieme apostola služili sv. misu.

Pudens je naslieđio ovaj ljetnikovac od svoje majke Priscille; tu je on sagradio obiteljsku grobnicu, a nad podzemnom rakom sagradio je kapelu ili Memoriu, te je tu prvu sahranio svoju majku. Njoj u spomen prozvao je ljetnikovac njenim imenom, a to ime imadu i danas katakombe, koje se prisnovaše na grobnicu Pudensovu i koje sačinjavaju jednu od najčudnovatijih grobnica podzemnoga Rima.[1])

Jednu od većih dvorana dao je senator uredit za bogomolju, gdje je on, kao dobri kršćanski domaćin, u jutro i veče svoju obitelj, svoje gostove, i svoju vjernu služinčad sakupljao na molitvu. Od vremena do vremena običavali bi apostoli tu „lomiti kruh“ (služit svetu misu) i tad je to bio svečan dan po Pudensa, jer je tad vidio sjedinjenu crkvu pod svojim krovom a i zajedničkom gostbom mogao podvoriti kršćansku obćinu. On i njegova pobožna žena Sabinilla dvorili su sami kod stola, a osobitom ljubavi odlikovali bi siromake i robove, koji su im bili braća u Isusu Kristu.

Takvu slavu slavio je senator i danas 17. srpnja. Već u praskozorje hrlili su vjernici što salarskom cestom a što opet stranputicami preko nomentanske ceste u ljetnikovac. Nješto s žege sunčane a nješto da neprobude pozornosti, pošli su onimi stranputicami. Tad su još kršćani uživali povlasticu slobode vjerozakona, jer ih pogani smatrahu židovskom sektomj, a Rimljani su dali židovom slobodu vjeroizpoviedanja. S druge strane Židovi su sve moguće radili, da izključe kršćane od te povlastice, te su se kršćani morali svemu uklanjati, što bi pobudilo pažnju i po tom mržnju naroda rimskoga.

Bio je tu neopisivo častni sastanak i za Pudensa bio je to svečani dan, jer su taj dan bili oba njegova dječaka Novat i Timotej primljeni medj levite i prvi put danas pri oltaru vršili službu camilla.[2]) U srcu svomu posvetio ih je Bogu i njegovoj službi. Isto je tako posvetio Bogu i dvoje mladje djece, malene još djevojčice Pudentianu i Praksedu.

Košto još dugo vremena po dovršenoj službi napunja miris tamjana crkvene prostorije, tako je i pobožno čuvstvo, što no ga jutrom podiglo do neba, tečajem

[1]) Katakombe sv. Priscille na salarskoj cesti jesu najzanimivije od svih katakomba u Rimu. Slike, što no krase strop i zidove najstarijeg diela ovih katakomba klasične su ljepote. Tu se nalazi prva slika blažene Gospe, koja potiče iz apoštolskih vremena, a svakako je u prvoj polovini drugog vieka slikana.

[2]) Pri svečanih žrtva u Rimljana po strani svećenika stajahu ko pomoćnici dječaci koje zvahu *camilli*. Morali su biti bez pogrješke duševne i tjelesne, stari izmedju 6—10 godina, rodjeni od slobodnih roditelja i imati žive roditelje. Za svetu službu bili su brižno odgojeni, a od njih bi se stvarao i svećenički pomladak. Nosili su togu praetextu, dugu vezivom ukrašenu haljinu, sa znakom oko vrata. S početka bili su to sinovi plemenitih porodica. Sr. Marquardt Rim. starine IV. 177 sl. I crkva je poslie trebala dječake u službi, a da ih je brižno odgajala imamo mnoga svjedočanstva.

dana zaokupljalo pobožna senatora. Kad se već uzovnici po dovršenoj gostbi kojekuda razidjoše, da podju u grad, tražio je on družtvo poglavica apostolskih, ne bi li u razgovoru š njimi podigo srce svoje k nebu.

U taj čas dojave senatoru posjet, za kog kad je čuo smrknu mu se čelo. Nije se njemu smrknulo lice, jer je po prirodjenom tobož ponosu uztezao se on potomak boljarske porodice od potomka oslobodjena roba ili barbara, koji je besramnom bezobraznošću i otimačinom došav do bogatstva i položaja u dvoru htjeo da pokrije svoje ništavilo; već mu se smrklo lice na pomisao, kako i na koli nedostojni način dolaze ti ljudi do bogatstva i časti i čemu sve nesluže samo da se toga dokopaju. A tko je bio najavljeni posjetnik? Alytir, židov, glumac i bogati ljubimac cesarev.

Šta taj hoće?

Radi gnjevne mržnje Židova spram Nazarenaca, znajuć ga lukava ko iztočnjaka, a okretna ko glumca, ugibao se je senator ovomu udvorici, jer je znao da je pogibeljan.

Oprosti, uzvišeni senatore, započe Alytir, najfinijim načinom dvorskog gospodina, što dodjoh. Čarobnost tvojih vrtova učini, te sam prekinuo popoldašnju šetnju, te za čas zamienio prah s ceste, svježim dahom cvieća i romonom vodoskoka.

Moj je ljetnikovac gostoljubivo otvoren svakomu, odvrati Pudens, a kud i kamo više slugi i prijatelju moga cesara.

Sretni ste vi, zaintači Alytir, bježite iz omaglice i sparine gradske u svježi zrak vaših vrtova i lugova, a toliko zavidjeni sluga i prijatelj cesarov, pod bremenom svoje službe, jedva koju uru nadje da se malko izveze. Neću da te bunim u užitku tvog mira, čestiti Pudensu, dozvoli mi samo, da se malko prošećem po tvojih nasadih, da se nadišem svježa noćnog zraka, i naslušam pjeva ptica.

Toli neobičan i visoki posjet, uzvrati senator, savladjivajuć sama sebe, uviek će naći otvorena vrata moga ljetnikovca. Smijem li te možda izpratit, da te upozorim na pojedine liepe točke.

Za boga ne, odvrati Alytir. Ja bih zlorabio tvoju dobrotu. Sve je, ko što vidim, toli ukusno i umjetno uredjeno, da bi ti morao pri svakom koraku laskati. Oh koli će me iznenadit kad medj tom ljepotom naidjem na najljepše, kad nadjem špilju sa šumnim izvorom, ili krasan kip, koji bi bio ures Palatina, ili gustu sjenicu sa dalekim pogledom na dolinu Tibra. Dozvoli mi da ti se unapried zahvalim na užitku, i da te uvjerim, da me veseli, što sam tvoje čestito i davno željeno poznanstvo danas stekao.

Ovimi riečmi ostavi Alytir kuću, dočim se Pudens, na po vešeo, da ga se riešio, na po ipak u skrbi čemu je taj posjet, uputio k apostolom. Ipak dozove vjernog si slugu Eukarpa i naloži mu, da s daleka motri što će raditi ta ulizica u vrtu.

Eukarpo bio je rodom Armenac; bio je već ko svaki armenac prepreden, nu sa svim tim vjeran svomu gospodaru. Još dječakom bio je ko ratni zarobljenik doveden na trg, i tu ga je senator, pošto mu se dopala vanjština dječakova, kupio. Naumio ga je Pudens postaviti upraviteljem svojih dobara, te ga u tu svrhu dao izobraziti, i u malo svojim napredkom i bistroćom uma svrati mlado robče na se pozornost i učitelja i senatora. Time a i ostalim svojim ponašanjem stekao si Eukarpo na skoro podpuno pouzdanje svoga gospodara, koje je tim više poraslo, kad je Eukarpo primivši sveti krst drugim služio ko uzor pobožnosti. Pudens mu taj dan kad je postao kršćanin, darovao slobodu, i Eukarpo umoli da ostane u kući ko sluga i molba mu bješe uslišana. Bio je mlad čovjek od 20 godina, liepa i stasita struka, plemenitih crta u licu, koje je bojom i potezi odavalo iztočnjaka.

Židova nije ni malo zanimala ljepota nasada, on je došo u zaselak, nebi li našao sjegurnih dokaza svojoj sumnji. Njegovi uhode doglasiše mu koješta, što je dalo slutiti, da je senator kršćanin. On je bio dovoljno bezobrazan, i s toga je sam pokušao, nebi li se o istinitosti ovih viesti osvjedočio.

Šetao se po zaselku kojeg pol sata, te poput lije gledao amo i tamo, a da se sjegurno nije mogao uvjeriti o istinitosti svoje sumnje, već je jedino opazio, da u zaselku manjkaju toli obični kipovi bogova. Ipak je bio taj manjak tu i tamo nadomješten bud prekrasnom posudom bud popersjem carevim, ovdje skupinom igrajuće se djece tamo u mjedu ljevanom podobom kapitolinske vučice, tako e se taj manjak bogova nije ni opažao. Alytir je mislio, naći će u vrtu roba, a taj će mu sve kazat, nu nije opazio nikoga, tako, da mu je skoro u toj samoći postalo neugodno boravište. Jedino živo biće, što ga je vidio, bio je rob jedan u blizini kuće; nu šnjim se malo okoristio, jer je taj tako nesavezno odgovarao, da je Alytir bio prisiljen prekinuti šnjim razgovor, u nadi e će se na pametnijeg namjerit.

Neopažen sliedio je ulizicu Eukarpo; te je opazio kako je stranac poput zmije okolo na okolo njuškao, nebi li ugrabio plien. Bio je bez dvojbe to carski uhoda, a za čim drugim da uhadja već nebi li našao dokaza da je senator kršćanin? Upravo na vrieme podje Eukarpu za rukom, da u kuću odpravi mlado jedno kršteno robče, što no je zalievalo cvieće u vrtu. Kad je stranac došao do onog diela zaselka, gdje se obično skupljahu kršćani, pobrzao je Eukarpo tamo, da se nebi stranac na dobrano visoke prozore popeo i da nebi kroz pukotinu zastora vidio nutarnjost tog diela.

Najednoč stade vjernomu slugi od straha kucati srce, kad je opazio oba dječaka Novata i Timoteja, gdje na grobu svoje babe Priscille kleče i razkriljenih ruku mole; još njekoliko koračaja i stranac bi bio opazio djecu.

Prirodjenom prisutnošću duha pograbi Eukarpo kamen sa tla i baci ga baš u okno kapele da je staklo zvečeć spalo na zemlju, a dječaci prestrašeni pobjegli.

U dva tri koraka bio je on na prostoru pred grobnicom baš u isti čas kad je Alytir iz sjenice izišao.

Što je to Eukarpe, povikne Timotej prestrašen, upravo se je njetko bacio kamenom u prozor grobnice; ta vidi malko.[1])

Što okno razbio? odvrati Eukarpo, navlaš oštro govoreć. Oh da ga znadem tko je to učinio, taj bi imao samnom posla. Niste li nikog vidjeli ili čuli? Čuj gospodine, okrene se Eukarpo Alytiru, upravo je taj čas što ja i ti dodjosmo do ove čistine njeka lupača razbila prozor na grobnici. Jesi li možda vidio tu ništariju?

Ja niesam vidio nikoga odgovori Alytir, svrativ svoj pogled na jaka pleća orijaškog roba. Tvoj gospodar, plemeniti i uzvišeni senator Pudens, dozvolio mi je — ja sam carski savjetnik — da se prošećem vrtom i tako sam amo došao. . .

Ja sam došao po dječake, da ih odvedem kući, jer se eto približuje noć. Ti nisi vidio nikoga, djeca takodjer ne, — o da ga imam iztriebio bi mu ja lupanje prozora iz tikve, nebi lje taj više dolazio u ovaj vrt da kvari tudje vlastničtvo. Jeli mogla ta lupača pogodit djecu. No to bi se još htjelo.

Alytiru bilo je svaki čas tjesnije. Bilo mu je jasno, da rob njega drži počiniteljem.

Uvjeravam te, dragi prijatelju, da niesam nikoga vidio. Ja sam čuo zveket stakla i pohrlio da vidim što je. No bilo bi najbolje, da javimo to tvomu gospodaru, a on neka pošalje ljude da pretraže vrt.

To bi bilo najbolje, reče poslie kratkog promišljanja Eukarpo, primi oba dječaka za ruku i podje praćen od Alytira kući.

Kad je Pudens dočuo što se zbilo, izrazi svoje duboko sažalenje Alytiru, komu je na tako neugodni način prekinuta šetnja po vrtu, a Alytir otidje, odlučiv ne prekoračiti više prag zaselka.

Kad je Alytir otišao, reče Eukarpo: Da je taj čovjek zatekao djecu pri molitvi, kad bi se prijazno bio djeci približio, š njimi razgovarao, ovo i ono njih pitao, djeca bezazlena, prem im je rečeno, da budu oprezna, bila bi se i nehotice odala. Danas sam eto bio angjeo čuvar mog gospodara. Bože hvala Ti!

Zatim je pošao, fućkajuć njeku veselu pjesmicu, da zatvori vrata zaselka. Upravo je sunce zapalo ostaviv iza sebe gore, a tihi mir pružao se salarskom cestom.

Razstav se sa ulizicom vrati se Pudens k apostolom i pope se snjimi na krov, da se nauživju svježeg noćnog zraka i da promatraju zapad sunca. Veličanstveno spuštala se goruća kruglja i svojim sjajem obrubila vrhunce gora, čitavo nebo zasja u divnom rumenilu, na zaselcih i kućah na podnožju sabinskog briega odsievalo je s okana sunce te bi se činilo, gori čitav kraj i Rim — Jao!? tu je u istinu gorilo! strahoviti dimovi poletiše nebu pod oblake na dva, tri, četiri mjesta. — Senator probliedi. On je znao u kom pravcu leži njegova palača, i baš odtale dizao se crni stup od oblaka, razsvietljen večernjim rumenilom. Jeli i moja kuća u pogibelji? Jeli i pod mojim krovom suklja plamen? ko gromom ošinut sjeti se, da mu je žena Sabinilla isto poslie podne sa obje kćeri pošla u grad. U čas sidje u dvorište; i za njekoliko časova praćen od vjernog Eukarpa tjerao je senator u divljem kroku konje pram Rimu.

(Dalje će sliediti.)

[1]) U izkopinah Herkulana i Pompeja naidjoše na okna od stakla. Po svoj prilici i za vrieme careva poznavahu Rimljani bar bogati staklo.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji) Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: Filipec Mijo iz Stenjevca u Šišinec; Kućas Rok iz Kravarskog u Brege kod Ivanića; Niemčić Stjepan ml. iz Čazme u Vinicu; Prolnik Franjo iz Nove Gradiške u Vrbovac; Sajko Osvald iz Lukača u Suboticu; Tomec Juraj iz Vrbovca u Bistru.

Gg. mladomisnici namješteni u svojstvu duhovnih pomoćnika: Baneković Grga u Maruševac; Barle Ivan u Garešnicu; Benjak Mirko u Feričance; Bosorić Mijo u Obreš; Fržić Milan u Lukač; Ilišević Matej u Podgorač; Imrović Vjekoslav u Pregradu za drugoga; Jagar Antun u Novu Gradišku; Koprivnjak Ivan u Plešivicu; Lukačić Leonardo u Nevinec; Požeg Matija u Prelošćicu; Stepinac Adam u Kravarsko; Šantek Vatroslav u Moravče; Turzan Silvester u Čazmu; Žiljar Luka u Stenjevac.

— (Katehetski sastanak.) Jučer poslije podne imali su gg. katehete u zgradi nadbiskupskoga sjemeništa predhodni dogovor, a danas drže sastanak, o kojem ćemo mi izviestiti u budućem broju. Predsjednikom sastanka je izabran g. profesor *Cvjetko Rubetić*, podpredsjednikom g. profesor *Mate Marušić*, tajnicima gg. profesori dr. *Vjekoslav Bomotarić* i dr. *Ivan Kraljević* S radošću javljamo, da se je na sastanak sabrao liepi broj kateheta i dušobrižnoga svećenstva.

(† Kardinal Fürstenberg.) Dne 21 o. mj. umro je kardinal knez-nadbiskup Olomučki, *Fridrik* landgrof *Fürstenberg*. Pokojnik rodio se 8. oktobra 1813. u Beču. Teologičke nauke svršio je u Beču i Salzburgu. Za svećenika bio je zaredjen 4. oktobra 1836., a 10. maja 1838 postigao je čast doktora bogoslovja. Najprije bio je župnik u Herbachu u biskupiji Svetoga Hipolita. Potlje postao je kanonikom Olomučkim i prepoštom kolegiatne crkve sv. Mauricija u Kremsieru. Kao takav bude 6. juna 1853. po kaptolu, komu pripada pravo izbora za Olomučku nadbiskupsku stolicu, izabran knezomnadbiskupom. Sadašnji sv. Otac primio ga je 12. maja 1879. u sbor kardinalski, i to je bio prvi kardinal, koga je imenovao Leon XIII.

Kao pastir prostrane Olomučke nadbiskupije pokojnik je najstrože čuvao crkvenu disciplinu, uviek je naglasivao pravo crkveno stanovište, i nikada nije ništa popuštao od prava crkvenih. Mnogi crkveni zavodi nadjoše u kardinalu Fürstenbergu veledušnoga dobročinitelja i promicatelja. Jedna od njegovih glavnih zasluga jest to, da su opet uzpostavljena i podignuta prastara kršćanska svetišta u Velegradu u Moravskoj. Siromakom dielio je obilne svote. — Pokojni kardinal bio je skroz i skroz plemenit čovjek i pokazivao je samostalnu energiju u svemu, što je upoznao za svoju pastirsku dužnost.

Urednik dr. Josip Volović.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 35. U Zagrebu, 1. rujna 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

II. U XIV. vieku.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

No povratimo se i nastavimo ovu našu razpravu. Biskupa Jakoba do Corvo, toga neposrednoga nasljednika Augustina Kazota, od 21. kolovoza god. 1322., premjesti na 15. marta god. 1326. papa Ivan XXII., „ad ecclesiam Corisopitensem“, imenovav na njegovo mjesto za biskupa zagrebačkoga nekoga Ladislava „prepositum ecclesie Titulensis, colocensis dioecesis, in diaconatus ordine constitutum“; a to naimenovanje oglasi papa ujedno kralju ugarskomu Karlu Robertu, nadbiskupu koločkomu, te kaptolu, svećenstvu i gradjanom biskupije zagrebačke. (Theiner l. c. Doc. 777.).

A što veli glede toga suvremenik Ivan arcidjakon gorički? U njegovom sborniku glede toga Ladislava, ovako je ubilježeno: „Huic (t. j. Stephano, a kako dokazasmo imalo je biti: Jacobo), successit dominus Ladislaus de Kobol, de prepositura Tytulensi, per provisionem eiusdem domini sumpni pontificis Johannis (XXII.), tempore domini Karoli regis predicti .... et postea fuit translatus in archiepiscopum colocensem per dominum Clementem papam VI. (Moja Mon. II. 6.).

Po Ivanu indi arcidjakonu, ovaj Ladislav de Kobol bio je iza Augustina Kazota drugi mu nasljednik, a kako dokazasmo iz papinih pečatnicah, i bio je u istinu drugi, i to naimenovan po papi Ivanu XXII., te je sa titelske prepositure, koju je držao bivši samo kao djakon, povišen bio i posvećen za biskupa zagrebačkoga, koga, kako ubilježi suvremenik pomenuti arcidjakon Ivan, papa Klement VI. povisi na arhiepiskopat koločki.

Ako je li je godine biskup zagrebački Ladislav de Kobol postao koločkim nadbiskupom? Počam od 15. marta god. 1326., kada bje titeljski prepozit Ladislav de Kobol imenovan biskupom zagrebačkim, spomen mu često biva i u domaćih naših listinah, gdje se naročito iztiče kao žestoki pobornik crkvene desetine i u vatikanskih, pa sve godimice do 24. marta g. 1343. kada ga Klement VI. po smrti koločkoga nadbiskupa sa zagrebačke stolice premjesti na koločku, a na zagrebačku biskupiju prenese čanadskoga biskupa Jakoba, prozvanoga de Placencia. (Theiner l. c. Doc. 875. 876.).

Ladislav indi de Kobol biskupovao je u Zagrebu od marta god. 1326 do marta god. 1343., kada ga nasljedio Jakob de Placencia. Ob ovom biskupu Jakobu suvremenik arcidjakon Ivan ovako bilježi: „Huic (t. j. Ladislao de Kobol) successit dominus Jacobus de Placencia, qui fuit primo phisicus domini Karoli regis, postea episcopus chanadiensis, et abhinc translatus in episcopum zagrabiensem per eundem dominum papam Clementem. Hic obiit Bude in festo beati Galli abbatis, anno domini MCCCXLVIII.“ (Moja Mon. II. 7.) I glede ovoga biskupa podpunoma slaže se naš arcidjakon Ivan sa domaćimi i vatikanskimi spomenici, dà što više, on nam i pripovieda kada i gdje je umro, naime u Budimu na 16. oktobra god. 1348.

U Theinerovih spomenicih neima viesti o naimenovanju biskupa nasljednika umrlomu Jakobu de Placencia, ali arcidjakon Ivan ubilježio nam ovu važnu viest: „Huic (t. j. Jacobo de Placencia) successit dominus frater Dyonisius, filius Lack, per translacionem eiusdem Clementis pape de episcopatu tyniensi; qui ecclesie zagrabiensi prefuit uno mense et modicum plus, fuit translatus in archiepiscopum colocensem anno domini MCCCXLIX., tempore domini

Ludovici regis (Moja Mon. II. 7.). Po toj indi viesti umrloga biskupa Jakoba de Placencia nasliedio je fratar Dioniž Lacković (filius Lack), bivši prije toga kninskim biskupom, a taj da je biskupovao samo ovdje nešto više od mjesec danah, jer ga papa Klement VI. sa zagrebačke stolice povisio na kaločki arciepiskopat. Po Ivanu indi arcidjakonu bio bi poslie nješto više od jednomjesečnoga biskupovanja god. 1349. Dionizij sa zagrebačke stolice premješten na kaločku po papi Klementu VI. U Theinerovih spomenicih jest papina pečatnica od 11. januara god. 1350., koja spominje Dionizijevo premještenje u Koloču, te mu se na zagrebačkoj stolici daje zamjenik Nikola „electus nitriensis“ (Theiner l. c. Doc. 1179.) po tom bi Dionizijevo biskupovanje u Zagrebu potrajalo samo mjeseca novembra i do 10. decembra, god. 1349. jer tada dolazi već „zagrabiense sede vacante“ (Nagy. Cod. Andegav. V.) A pošto smo doznali, da je predšastnik Dionizijev biskup Jakob de Placencia umro na 16. oktobra god. 1348., to je izmedju njegove smrti i naimenovanja Dionizijeva, podpuna godina prošla, da je biskupija zagrebačka bila bez svoga pastira.

Nije li se možda arcidjakon Ivan zapisao glede smrti biskupa Jakoba de Placencia, te mjesto 16. oktobra 1348. imalo bi biti (kako misli Krčelić) g. 1349., te bi onda odmah sliedio Dioniž, koj je poslie nešto više od jednomjesečnoga biskupovanja svršetkom g. 1349. postao nadbiskupom koločkim? Mnogomu bi se to vjerojatno činilo, al ipak nije tako, biskupija zagrebačka bila je vakantnom poslie smrti Jakoba de Placencia više mjesecih. O tom imamo naročitu viest, t. j. listinu od 9. jula god. 1349., kojom kaptol zagrebački izdaje našemu arcidjakonu Ivanu ovjerovljeni priepis odluke bivšega biskupa Jakoba stvorene proti kanonikom psovačem, gdje se naročito veli; „quod anno domini MCCCXL nono, feria quinta proxima post octavas festi beatorum Petri et Pauli apostolorum, honorabilis vir dominus Johannes archidiaconus de Guerche, nunc ecclesie nostre *sede vacante* in spiritualibus et temporalibus vicarius generalis“ (Moja Mon. episc. zagrab. II. 144.), to je indi nepobitan dokaz, da je jošte mjeseca srpnja g. 1349. zagrebačka stolica neposjednutom bila.

Povisenjem indi Dionisijevim na nadbiskupat kočki, imenova papa Klemente VI. na 11. januara g. 1350. Nikolu „electum nitriensem“ biskupom zagrebačkim. A što veli o tom arcidjakon Ivan? On upisà: „Huic (t. j. Dionisio) successit dominus Nicolaus, electus nitriensis, primo prepositus strigoniensis et comes capelle regie per provisionem predicti domini pape Clementis anno domini MCCCL., feria quarta infra octavas Epiphanie domini.“ Tuj se dakle oba spomenika slažu na vlas.

Kako je dugo biskupovao Nikola u Zagrebu, to možemo točno opredieliti. U domaćih listinah (Moja Mon. civitatis zagrab. I. Doc. 236.), nalazimo na 21. maja g. 1356. u kraljevskoj povelji, kojom na prošnju Dioniža, arcidjakona kalničkoga, potvrdjuje kralj Ljudevit, da se svi posjedovni zapisi učinjeni oltaru sv. Mandaljene u zagrebačkoj stolnoj crkvi, istomu i pripojiti moraju, a tu izpravu podpisa: „datum per manus venerabilis in Christo patris domini Nicolai premissa et apostolica gracia episcopi zagrabiensis, aule nostre vicecancellarii“; a pošto se iste god. 1356. na 25. augusta u pismu pape Innocenca IV., kojim dozvoljava kralju Ljudevitu, da se u zemljah njegove krune u javnih propovjedih slobodno zove narod u krstašku vojnu proti nevjernikom i jeretikom „regni Rassie“, spominje se kako kraljev poslanik „dilectus filius *Stephaous, electus zagrabiensis*, procurator et nuntius tuus“ (Ibid. Doc. 237.), to bi Nikola nekako mjeseca juna ili jula g. 1356. prestao biti biskupom zagrebačkim, a već mjeseca augusta i. g. da mu je bio nasljednikom Stjepan.

Stjepan indi, tim imenom III. počeo je biskupovati u Zagrebu od augusta god. 1356., a bisupovao je nekako sve do decembra g. 1375., jer sljedeće godine t. j. 1376. javlja papa Grgur XI. pečuvskomu i vesprimskomu biskupu, da je erdeljskoga biskupa Dimitra, premjestio „ad ecclesiam zagrabiensem, tunc pastore carentem.“ (Theiner l. c. III. str. 119.).

Kritični pisac Gjuro Pray u svojem djelu: Specimen hierarchiae hungaricae, vol. II., u sredinu periode biskupovanja Stjepana III., ili u g. 1267. spominje nekoga biskupa Jakoba III., koj „Stephano in carcerem detruso ac mox in exilium pulsó, per aliquot annos substitutus fuisse“, te doslovce navodi cielo pismo kralja Ljudevita, u kojem javlja kralj, da je zlobom palatina Nikola Kontha i drugih velikašah, osvadjen bio pred njim biskup Stjepan, koj da je uslied toga „de regno nostro veluti de numero nostrorum fidelium bannitum exulaverimus, in exilioque idem existens per plura tempora in curia Romana, tamquam extra nostram graciam et favorem regium constitutus persteterit“, a napokon obsvjedočivši se o njegovoj nevinosti i vjernosti, primio ga opet u svoju kraljevsku milost. — Ali u cielom tom, dosta inače obsežnom kraljevom pismu, nespominje se nigdje, da

Stjepanovim zatočenjem neposjednutu zagrebačku stolicu zasjeo ikoj biskup, a pošto se jošte u drugih poveljah pisanih za dobe zatočenja Stjepana III., nigdje nespominje ime biskupa Jakoba III., to ga i mi u povorku biskupah zagrebačkih XIV. vieka nikako uvrstiti nemožemo.

Kako rekoh indi biskup Stjepan III. biskupovao je u Zagrebu od augusta god. 1356. do decembra g. 1375., te ga početkom g. 1376. nasliedio bivši erdeljski biskup Dimitar. — Kako li je dugo taj Dimitar bio biskup zagrebački? Ovoga Dimitra kao biskupa zagrebačkoga nalazimo posliednji put upisana na povelji od 14. jula g. 1378. (Fejer Cod. dipl. IX. V. 259.), a godine već 1379. na 11. veljače nalazimo ga već kao nadbiskupa ostrogonskoga (Fejer l. c. 310.), to bi dakle izmedju toga vremena na ostrogonsku stolicu proći morao, ali pošto u istoj povelji od 11. veljače g. 1379. već mu je podpisan i nasliednik Pavao biskup zagrebački, sva je dakle prilika, da je Dimitar već u jeseni, a najdalje oko svršetka god. 1378. sa zagrebačke stolice prenešen bio na ostrogonsku.

(Dalje će sliediti.)

Govor vjeroučitelja Stjep. Korenića na kateketskom sastanku u Zagrebu.

Veleštovana gospodo! Slavna skupštino!

Vriedni naš kolega i prijatelj dr. Horvat liepo nam je razložio temu: Kako bi se svećenstvo naše što temeljitije upoznalo sa današnjim školstvom, i za nj se što življe zanimalo. Odbor za „kateketski sastanak" povjerio je meni drugu častnu zadaću, da ju obradim i predložim gospodi zgodne zaključke, kojim bi se naime načinom mogao pedagogijskomu listu — koji zastupa kršćansko školstvo — najuspješnije i materijalno i moralno osigurati obstanak, te ga u što dalnje krugove našega svećenstva i učiteljstva razširiti. Predmet, gospodo, vrlo važan, — da nereknem tako važan, kao i prvi. No ako tog predmeta — te zadaće — neriešim ja onako, kako bi to dolikovalo samoj stvari, i kako bi si veleštovana gospoda možda to željela, neka zato neodsudjuju mene, za to neka odgovaraju oni, koji su mi tu zadaću nametnuli. No da neduljim i da nemlatim slamu sa kojekakvim frazama, pošto se te slame dan danas i onako dosta izmlati i bez mene, idemo odmah na samu stvar.

Crkva Kristova nezove se u zalud „ecclesia militans." Njoj se vazda trebalo boriti za istinu i svetost, i boriti će se. U svom zametku, kad se je kao klica tek pokazala na ovaj sviet, trebalo joj se boriti kako nas povjest uči protiv židova i pogana, koji je stubokom htjedoše odstraniti sa ove zemlje. I takova borba trajaše punih 300 godina, iz koje ona izadje, ako i krvava a to ipak slavodobitna, pobjediteljica. Nu ta borba nije prestala, ona se nastavila i u sljedećim stoljećima, dakako, sad u većoj sad u manjoj mjeri, sad na ovom sad na onom polju, kako nas to opet historija uči. Jer već u srednjem vieku vidimo čovjeka izvanredna, ne tielom doduše, već duhom i snagom moralnom, kako se bori protiv Henrika IV. — Gregoria VII., da oslobodi crkvu od veriga, u koje htjede Henrik IV. sapeti ju. Znanost i umjetnost kršćanska, socijalni, politički i religiozni život uhvatiše se u silnu borbu sa poganskim ostatcima. Nespominjuć, gospodo, ovdje borba rimskih papa, koji se borahu, da zadrže svoj „patrimonium S. Petri", koga im svjetski vladari na silu htjedoše oteti, nespominjuć Renaisance, križarskih vojna, reformacije, ni zadnjih crkvenih sabora, u kojim stražari Siona ustadoše i sletiše se u Tridenat, da spase što se spasiti dade —; crkva jošte ni danas nije dokrajčila borbu, žestoku borbu, borbu za školu, koja je započela već sa Julijanom Apostatom, a zaoštrila se napose pod konac prošloga stoljeća, kadno potajna družtva, pod plaštom filozofije, počeše trovati sav socijalan život, a napose uzgoj — mladež — što je urodilo, kako znademo, strahovitim prevratom.

Kazao je materijalista Büchner: „na školama počiva sva budućnost naroda, i kad bi pošlo za rukom jednome ministru za bogoštovje, da se uzdrži na ministarskoj stolici 20—30 godina: der könnte für *jede mögliche* Aenderung dieses Staates im Sinne der Bildung, der Freiheit und des Fortschrittes einstehen." Da, gospodo, *jede mögliche Aenderung,* kao što onaj *Aenderung* u Franceskoj što se sbio — revolucija. — I nisu računali prije revolucije, a neračunaju ni danas zlo protivnici poredka i mira, što ga je vječni Bog zasadio u srce svakog pojedinog čovjeka, obitelji i države. Mi trebamo, kazaše i kažu oni, kako reče jedan glasoviti pedagog, bez žive pozitivne vjere i patriotizma činovnika, mi trebamo bez žive pozitivne vjere i patriotizma učitelja, sveučilištnih slušatelja i liberalnih svećenika, a odtud će se zlo širiti dalje na sve strane, da onda poput rose, koja jutrom s neba na zemlju pane, i opet se kao magla u vis digne, pod večer kao led sve smrvi i utuče. I to je uzrok, gospodo, za što se je crkva borila već u prvim stoljećima i boriti će se za nauku i uzgoj. Jer tko imade mladež, uzgoj, njegova je budućnost, borba je dakle za budućnost. Naravski, da se ove moje rieči neimadu uzeti kao conditio sine qua non, da crkva nebi absolutno mogla bez škole obstojati. Crkva je djelo Božje i kao takovo obstojati će vazda, jer ju naš Gospodin čuva; i svi neprijatelji nemogu ju uništiti. Ovdje samo govorim o glavnim sredstvima, kojima se crkva služi u svojoj božanskoj misiji.

Neima kršćanskoga otca niti majke, gospodo, kojima bi što milije i draže bilo na ovom svietu od njihovog djeteta. I najsiromašniji otac i najsiromašnija mati podnieti će drage volje svaku bol, svaki glad, svaki

napor, svaku bolest i istu smrt, samo da diete njihovo živi i da bude sretno. To zahtieva već naravni zakon. No, gospodo, dopustit ćete mi, ako uztvrdim, da uz otca i majku — obitelj, imade u prvom redu crkva, ta Bogom postavljena učiteljica i uzgojiteljica, ne samo pravo, nego i dužnost, pošto joj je to sam Bog naložio, bditi nad uzgojem i naukom djeteta — i voditi ga pravim — kriepostnim putem. No kao što se u pojedinim znanostima, tako se i u uzgoju mogu naučati i širiti kriva načela i krivi pojmovi. Crkva pak, ta Bogom postavljena uzgojiteljica, kao i svaki od nas, imade ne samo pravo, nego i dužnost pobijati ovakova kriva načela i krive pojmove, a istinu širiti i braniti, riečju i perom, dobrim primjerom i sa svim onim sredstvima, koja odgovaraju našemu stališu, zvanju, i našim sposobnostima, sve u interesu naše mile Hrvatske mladeži i domovine.

No, gospodo, tko hoće da zastupa danas i brani koje načelo i pravo, a treba da zastupa, jer čovjek živi od *načela* — — taj treba da imade *svoj organ* — *svoje glasilo*, u kojem će razvijati i braniti ta svoja načela, inače je dotični vojnik bez oružja. Vi ćete mi, gospodo, i sami dopustiti i priznati, ako uztvrdim ovdje, da danas neima sredstva, koje bi tako uspješno djelovalo na publiku, kao što štampa djeluje. Blage uspomene Pio IX. u svojim raznim encyklikama i allokucijama (vidi Encykliku od 8 prosinca 1864. i alloc. Nunquam fore od 15. prosinca 1856.) najbolje je odkrio koprenu sa većim djelom današnje štampe, i pokazao njezin smjer i važnost, i toplo preporučio kleru i puku, da podupire i širi samo dobru i zdravu štampu. Sadanji pak slavno vladajući sv. otac papa Leon XIII. u encyklici, što ju je izdao na biskupe, kler i narod talijanski (Encyclic. g. 1890.) na osobiti način naglašuje štampu: „Pošto je u protivnika, kaže sv. otac, najvažnije i najglavnije oružje štampa, treba ozbiljno i svimi silama nastojati, da se zloj štampi stane na put. A stati će se na put time, ako budemo podupirali samo dobru štampu, koja će braniti *istinu*, širiti *religiju* i zastupati katoličko *pravo*. Jer katolička štampa treba da odbija neprijateljske navale na crkvu, da podupire rad i djelovanje biskupa i da unapredjuje katoličke interese. Zato je dužnost svakoga vjernika podupirati i širiti dobru štampu, a zlu odbijati od sebe i od puka svoga."

I, gospodo, jedan list dobro uredjivan od veće je danas važnosti, nego pukovnik sa regimentom vojnika. I možemo punim pravom uztvrditi, da je poslie svećenika jedan redaktor, bio on redaktor sad koga mu drago glasila, ako imade pozitivna kršćanska načela, najjači branilac istine i pravde. — Više mi pomaže vaše pero, kazao je blage uspomene Pio IX. jednomu redaktoru, kad ga je nadario zlatnim perom, nego 100.000 momaka. — Zato je liepo kazao pokojni biskup Ketteler, da su dvie najmoćnije i najjače sile na zemlji „štampa i škola", i tko je spram ovih mlitav i indiferentan, taj neima prava nazivati se vjeran sin crkve i prosvjetitelj domovine; da se i danas, reče, povrati sv. Pavao na ovaj sviet, on bi utemeljio katoličko glasilo i u nj pisao. — I, gospodo, moja punim pravom, jer ovakovo jedno glasilo jesu usta, kroz koja se govori ne jednoj, nego stotinam osoba, jest posrednik u socijalnom životu, jest uzgojitelj, jest učitelj, koji prosvjetu širi, jest otac, koji svoje diete duševnom hranom hrani.

Mi živimo, gospodo, kako i sami vidite, u dobi *papirnatoj*. Pa za čudo je, kako je ta današnja papirnata doba, koja se rado znanstvenom naziva, pomutila glave premnogim ljudima, i poharala i opustošila njihova srca. Iz ove gomile raznovrstnih listova i časopisa, niču i dižu se i raznovrstni pomućeni pojmovi — što je i naravna konsekvencija, pošto se nedrže one, koja se u sv. pismu zove „columna et firmamentum veritatis." I za čudo, čim se višu dižu ti listovi i časopisi, i čim se više piše, tim se manje misli. A za što? Za to, jer listovi i časopisi donose danas čitateljima već *gotovu hranu*; i veći dio čitatelja naučo se već na tu gotovu hranu, i drže se onoga što su čitali, kao pijan plota, nerazmišljajuć, da li je ono, što čitaju, istina ili ne, da li je ono dobro ili ne. I tako se sve njihovo mišljenje, shvaćanje i sud koncentrira u onaj list, bio on sad ove ili one boje. Onda se naravno nije čuditi tomu, ako se ovakovi, bez solidne baze, nadju najednom u labirintu neznanja i zabluda.

I upravo s toga je gospodo i nama neobhodno nuždno jedno zdravo pedagogijsko glasilo, koje će istinu i zdravu hranu podavati svojim čitateljima. Mi trebamo glasilo, koje će vazda kazati i braniti istinu, pravednost i ljubav širiti, da i mladež, koja nam je povjerena, danas sutra, kad ponaraste, bude kadra obljubiti, braniti i širiti istinu, pravednost i ljubav. — Mi trebamo glasilo, koje će bistriti pojmove moderne pedagogike, koja si je uzela za zadaću *samo um puniti* kojekakvim površnim i neprobavnim znanjem, a srce — karakter — koji je glavni dio u čovjeka, posve napustila. — Mi trebamo gospodo glasilo, koje će zastupati sintezu u školi, a ne modernu analizu, kojoj je svrha samo razstavljati i dieliti nauku od uzgoja, i samo dresirati mladež, koli mužkoga toli ženskoga spola. — Mi trebamo glasilo, koje će svejednako naglasivati, da sva obuka ima biti religijom proniknuta. — No, gospodo, pošto je kulturna zadaća roda ljudskoga *religiozno-moralna*, treba da se čovjek i *pripravi* za tu zadaću, da je dakle *nauka i uzgoj religiozno-moralan*; za to mi trebamo glasilo, koje će stojati ne na *moralno-religioznom*, kako se to danas krivo shvaća, nego na skroz pozitivno religiozno-moralnom stanovištu, kako ga označuje Božja objava i crkva. Mi trebamo napokon glasilo, da se znade kakov bi mi želili da bude uzgoj u našoj domovini, da to znade i viša svjetska oblast, koja na pose imade posla sa školom. Jednom riečju, mi trebamo glasilo, koje će biti „passe par tout" na pedagogijskom polju, koje će svagdje biti, sve motriti i sve pratiti, što se sbiva sa naukom i uzgojem.

No, gospodo, mi trebamo i glasilo skroz neodvisno. — Kao što je misao u čovjeka slobodna, i kao što od znanosti i njezine slobode neima puno koristi, ako neradja neodvisnih duhova, koji, u granicama vjere i morala, rade na sreću vremenitu i vječnu roda ljudskoga, tako ni ovo pedagogijsko glasilo nemože kako treba naučati i širiti istinu, pravednost i ljubav, ako je odvisno, bilo to sad materijalno ili moralno.

No da to glasilo uzmogne i *dostojno* svoju stvar zastupati, treba da odgovara svojoj svrsi i sadržajem i formom. Sadržajem, da obiluje raznovrstnim člancima i dopisima. Ovi članci i dopisi treba da budu *istiniti, koristni i zanimivi*, tako, da ih onaj, koji primi u ruke ovakovo glasilo, sa veseljem, ugodnošću i korišću čita. No kao što nam se i najbolje i najfinije pripravljeno jelo nemili, niti ga sa slašću uživamo, ako nam se donese na nečistom pladnju, razbacano amo tamo, bez ikakvoga reda i ukusa, tako se niti običnim čitateljima nesvidjaju članci, bili oni kog mu drago glasila, ako neimadu finoće — finoga odiela — forme. Liepa i ukusna forma, ne samo što odaje plemenitost i naobraženost pisca, nego i samoj stvari više koristi. Može tko imati i najbolju volju, i najplemenitiju nakanu, kada što piše, no badava, ako mu manjka forma. List ovakov, komu manjka ukus, obično se rado nečita, ma bio sadržaj neznam kako dobar; a mi ipak želimo, u interesu dobre stvari, da se naše glasilo što dalje razprostrani i čita. Istini, u kojoj jest jedinoj prava sloboda, dati ono mjesto, koje nju ide; nelaskati se ni ikomu, načelo odlučno i odrješito braniti, u kritici točno se stvari držati, no sve u pristojnoj i elegantnoj formi, jednom riečju, mi se imademo staviti na *više stanovište*, kako nam to i dolikuje, et omnia vestra in caritate fiant.

No, gospodo moja, vi si negdje u sebi mislite: e dakle neima druge, valja nam zasnovati takovo glasilo. Nipošto gospodo. U nas već postoji takovo pedagogijsko glasilo već ovo 16 godina — naš „Hrvatski učitelj“, koji u svakom pogledu liepo i dostojno odgovara svojoj svrsi. Ovomu glasilu „Hrv. učitelju“ treba samo da osiguramo *materijalno i moralno* obstanak i ništa više. Pita se sada samo ovdje, na koji način to postignuti? To je ono. Kazao je Montekukuli, da su mu za bitku potrebne samo tri stvari, da ju dobije. Prvo novac, drugo novac, i treće novac. Da mi imademo novca — kakovu glavnicu, ja bih sam odmah tu temu rješio. Kazao bih jednostavno: dajmo uredniku dobru plaću i osigurajmo mu mirovinu, da bude tako samo urednik i ništa drugo, da nebude obterećen drugimi kojekakovimi poslovi i službama, dajmo piscima za članke i dopise primjerenu — dobru nagradu, pak je tema rješena. — Ali, gospodo, ako novca neima, kao što ga „de facto“ neima kako si onda pomoći? E sudimo onako, kako možemo.

Bez požrtvovnosti i žrtava neima ništa. Onaj stroj u tiskari, što se tamo vrti, netjera para ili ruka, već in fine finali predplatnici. Časopis bez predplatnika jest, da se tako onom već iztrošenom frazom izrazim, general bez vojske. Ako neima predplatnika, onda je uzaludan trud suradnika, onda su uzalud i najbolji *članci i dopisi i kritike*, onda je uzaludna muka upravitelja i redaktora. Mi netražimo ovdje, da „Hrv. učitelj“ drže, koji su drugih, bilo sad vjerskih ili pedagogijskih načela i mnienja: no ako tražimo i molimo, da ga drže katolički svećenici, sudimo, da netražimo odviše. Svaki preč. gospodin kanonik, profesor, župnik, kapelan i kateketa, ako ga zanima naše školstvo, kako ga imade zanimati, može napokon lahko žrtvovati na godinu ona 3 for. — Bog će mu platiti, jer podupire dobru i plemenitu stvar; i to je jedna od najplemenitijih milostinja. — No, gospodo, ako smo u istinu pravi domoljubi, ako nam je do napredka našega naroda, nastojat ćemo, da crkva i škola — svećenik i učitelj u suglasju, ljubavi i slozi rade. Ako toga neima, neima napredka, neima domoljubja. Pak se upravo za to i uhvamo, da će i naše učiteljstvo i ini školski organi, drage volje podupirati „Hrvatski učitelj“, jer „Hrvatski učitelj“ zastupa i brani najmilije i najdragocjenije blago otca i matere, crkve i domovine — diete; da se ono odgoji u pravom religioznom duhu, da bude danas sutra i samo sretno i pošteno, a roditelji, crkva i domovina s njim ponosna i sretna.

Toliko, gospodo, glede materijalne podpore — predplatnika. No imade jošte i druga podpora, koja je upravo tako važna, kao i materijalna. To je moralna — duševna podpora: korespondiranje, pisanje. Ja sam gospodo u neposrednoj blizini „Hrv. učitelja“, pak imadem priliku vidjeti, koliku muku i trud imadu naš upravitelj i redaktor baš sa ovom točkom. List treba da izadje svakoga 1. i 15. To zahtjevaju već njegovi predplatnici. Materijala neima, ili ako ga ima, mora se s njim u redaktorski koš. Druge neima, nego uzdaj se u se. — Da dakle dobroj stvari uzmognemo koristiti, i da olahkotimo ljudima, koji su kod „Hrv. učitelja“, njihov posao, treba da i *pišemo* u naše glasilo. Kad bi svaki od nas, koji smo evo ovdje danas sakupljeni, samo *jedan* članak za „Hrv. učitelj“ napisao na godinu, *kolika* li pomoć!! Osim toga svaki od nas više ili manje čita časopise i novine, koli domaće toli strane. Mnogo će toga naći, kad čita bilo člančić, bilo viest, što bi sgodno bilo za naš časopis — neka liepo prepiše i prevede, i neka pošalje uredničtvu, ovo će mu već biti zahvalno — ne doduše sa novcem — već sa Bog plati. Tko brani stvar Božju i crkve, taj uživa u duši mir i ljubav, a to je najveća plaća.

Jedno nemožemo, a da ovdje nespomenemo. Mnogi zaboravljaju predplatiti se i mnogi zaboravljaju pisati u „Hrvatski učitelj“, ali jedno ipak nezaboravljaju — kritizirati, to nezaboravljaju — tu su i odviše točni. Ovima bismo mi kazali, neka radje sjednu, i neka kritiziraju radje više perom, nego riečima, jer će od toga „Hrv. učitelj“ imati više koristi, nego od praznih rieči.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

(Dalje.)

Drugo poglavje.

Požar Rima.

Od jednog kraja Rima k drugom vatra
Bijesni.
Na sto se mjesta bukteć valja plam; . . . .
„Gle tamo gori — tam'!" u glas
Sve ludo zija vičući u strahu . . .
U hrpi rulja mota se bez kraja
Kroz uske pute hrupi sad u mrak,
A zã čas plam joj ũ oči zablišti . . .
I dalje sve na dalje širi plam
Strahovit diže ždr'jelo si u vis;
Ko zubi strave usjane se grede
Bijele stršeć crveni kroz žar. . . .
Brežuljci Rima ko vulkani svi
Na krater siplju pepeo i žeru.
Palatin gori, pa i Aventin,
Gle sada vatren bukti v'jenac sav,
Na forumu proždr'jeće ponos-zgrade . . . .
I tamo eno mota se u visu,
Kapitol gori — mramoran mu kam
U zraku plamsa ohol sav i svet.
Ko sto da stražã divlji pali plam
Na polju Marta novi blišće sjaj.
Do mirnih sve grobova Eskvilina
Cypressã im i Tiberu uz tek
Sve dalje vatra bukteći se valja
Pozdravljajuć i strmeni vrtovã
U noći tihi — zeleni Janikul.

(Hammerling.)

Do dobe cesara Augusta nije bio Rim baš liep. Ulice i ceste bijahu mu stisnute i uzke; visoke kuće stajahu jedna do druge; tu i tamo dizale se sjajne palače, koje još više izticahu opreku blizkih neukusnih kućerina. August je doduše sve moguće učinio, da ukrasi Rim, ko što bi se dolikovalo svjetskoj priestolnici i pošlo mu je donjekle za rukom, da mramorom iztisne ciglu. Unatoč tomu tužili su se za Tiberija, da su kuće toli visoke a ulice toli uzke, da prieti pogibelj s jedne strane od požara, a s druge nebi se čovjek imao kud uklonit, poruši li se koja kuća. Trebalo bi čitavih viekova, da se Rim uredi, nu Nero odlučio je to učinit u jednoj godini. Bila je to zaisto silovita i paklena misao čitav grad, koji je brojio podrug milijun duša, obratit u pepeo, uništit sve palače, sve hramove, sve javne i privatne spomenike i na tih ruševinah sagraditi novi neronski Rim, koji bi imao nositi ime Neropolis.

Nero je upravo boravio na svom zaselku kod mora u Antiju, kadno djavaoski naum izvedoše njegove ulizice. Istoga dana 17. srpnja, kog su njekoč Galli zapalili Rim, bje i sad zapaljen. Tigellin je djavaoskom bezobzirnošću sve pripravio i na ugovoreni znak poljeteše na raznih strana grada crni oblaci nebu pod oblake. Duga suša sve skorila i svaka iskra palila je sjegurno. Uzke ulice, nestašica vode i vatra na sve strane grada činila je svaki pokušaj gašenja ne moguć. U devet dana bjesneća vatra pretvorila je sve u prah i pepeo. Od 14 kotara gradskih ostalo je nješto na po izgorenih ruševina, a samo 4 kotara ostaše od vatre poštedjena.

Jedva četvrt ure pred gradom susretne senator jednog svog roba, koji je sav usopljen trčao. Sabinilla mu je dojavila, da na patricijskoj cesti svakako još prilično daleko od njegove palače gori. Pudens zapovjedi glasniku, da sjedne k Eukarpu na konja, a on podbode svog konja i u najbržem kasu približavahu se gradu.

Što se više približavahu gradu to se više uvjeravao Pudens, da je čitavi Eskvilin u plamenu. Eukarpo izabrao je najbolje konje, a oni se ko da bi bili u cirku nagnaše spram gradu; sasvim tim senator je žalio, da nema krila pa da poleti onamo, gdje mu žena i kćeri bijahu u očitoj pogibelji. Već iz daleka čuo je muklo krhanje rušećih se kuća i bučno vikanje tisuća i tisuća glasova; grozan mu se pružio prizor, kad je ugledao prve ulice grada, što no se prisnivahu na vrtove Mecenatove, rek bi izumrle. Svak je pošao na garište, da pomogne ni nesluteć, da će i on za koj sat uzalud zvati za pomoć.

Kad im već nije bilo moguće dalje da jašu radi strke ljudstva, sidjoše s konja i senator predavši glasniku konje zapovjedi mu, da čeka na vratih Mecenatova zaselka, i podje dalje pješke sa Eukarpom. U brzo dodjoše do Eskvilina i patricijske ceste, a palača gorila je na sve četiri kraja. Gdje je Sabinilla, gdje su mi djeca? kričaše Pudens; nu uzalud, jer u obćoj zabuni mislio je svak na sebe; a nitko mu nije mogao dati razjašnjenje.

Gotovo sav izvan sebe pokušao je senator na glavni ulaz prodrieti u ostium ili vežu. Eukarpo ga nadčovječnom snagom odkrenu; i u isti čas skrha se goruća greda, za njom komad zida i zatvori ulaz, a crni dim pomiešan oblakom od prašine i plamen kao iz goruće peći sune na otvor.

„Pokušajmo na stražnja vrata", reče Eukarpo, uhvativ gospodara za ruku i maknuv ga od vrata; gusti dim i zažareni zrak bili bi ih ugušili.

Doista je na drugoj strani manje bjesnio biesni elemenat; njima podje za rukom na stražnja vrata prodrieti u *peristylium* (nutarnje dvorište), koje je bilo urešeno s nasadi i vodoskokom.

Nadkrivenim hodnikom, koji je dvorište okruživao, moralo se doći do soba za stanovanje, ako ne zaprieči vatra.

„Sabinilla! Sabinilla!" poviče Pudens, nu pusti mu dvor odjeknuo je samo sladkim mu imenom, a praskanje vatre bio je grozni odgovor na bolni krič nesretnoga supruga.

Okruženi dimom koracahu obojica po hodniku i sretno se dohvatiše unutarnjosti i cubicula (soba za stanovanje). U divljem neredu ležale su tu sve stvari; ormari bjehu provaljeni; kućni namještaj i nares poraz-

bacani bijahu po podu. Tu su morali gospodovat tati, jer su u obćem metežu mogli bezkažnjeno plienit i robit.

Eukarpo potraživao je u polutmini, koju je razsvietljivao plamen prodirući na polu otvorena vrata, stolove, konsole i jastuke i stvari, što no ležahu razbacane po podu. On je nješto tražio, i zbilja našao. Bio je to komad hartije.

„Čitaj, što tu piše“, reče on podavajuć papir gospodaru, ruka mu drhtala, a od boli i nade jedva mu tuklo srce.

Pudens uze papir i pročita; bio je rukopis njegove žene.

„*U zaselku Kornelija na Janikulu. Mi smo svi spašeni.*“

„Nisam li ja pravo sudio, reče Eukarpo, da je gospodja, prvo nego li će ostavit kuću, ostavila obavjest!“

„Hvala Ti milosrdni Bože“, reče Pudens, a niz lica potekoše mu suze radostnice. Malo je mario za gubitak svog dobra bivši uvjeren, da je spašeno ono, što mu je najmilije.

„Izlazimo, reče Eukarpo, jer bi nam vatra mogla zapriečit izlaz.“

Bilo je skrajnje vrieme. Vatra je već zahvatila nutarnje dvorište; plamen lizao je sve do krova; pucketajuć rušile se cigle s gorućimi rožnici.

Pudens pokriv si glavu palliom (gornje odielo), da se očuva od ognjena žara, podje i dospije sretno sa svojim pratiocem na ulicu.

Iskreno hvaleć Bogu pobrzahu obojica preko Tibera.

Pošav iz patricijske ulice u susjednu opaziše i tu vatru; Pudens, da si prikrati put, htio je da podje tom ulicom, nu Eukarpo umoli ga, da se čuva i neizlaže očitoj pogibelji.

U taj čas, kad su oni htjeli okrenut, sune iz pokrajne kuće mlada gospodja sklapajuć ruke i spuštene kose i bolno krikne:

„O Bože! tko će izbavit mog bolestnog oca? Pomozite mi ga izvući, jer će poginut u vatri.“

Ovimi riečmi baci se ona na koljena pred Eukarpa i reče:

„Oslobodi mi oca i uviek ću ti biti zahvalna.“

„U ime božje!“ reče Eukarpo, podigne gospoju i sune š njom u kuću.

Nadčovječnom jakošću bila je podigla djevojka oca iz kreveta i ponesla ga kroz dvije sobe; tad joj sile malaksale.

Eukarpo ga uprti na ledja i pohiti s njim na ulicu i gospoja ga sliedila.

Veselo dočeka Pudens svog slugu i podje predielom, kog još nebje zahvatila vatra

Bolestnik činio se senatoru poznat, nu uzalud je promišljao, gdje je on tog čovjeka vidio. Napokon se dosjeti; bio je to vitez Fausto, koji je služio sa satnikom Kornelijem, rodjakom senatorovim u Cesareji, i koji je po povratku odanle većkrat bio gostom u kući njegovoj.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Dne 28. kolovoza instaliran je novi križevački biskup presv. g. Julij Drohobeczky.

— (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Ivan Čavličar, dosadanji upravitelj župe u Goli, postao je župnikom u istom mjestu. — G. Antun Justitz, dosadanji župnik u Maji, postao je župnikom u Dubici. — Namjestni učitelj vjere na kr. gimnaziji zagrebačkoj g. dr. Ladislav pl. Jambreković imenovan je pravim učiteljem vjere na istom učevnom zavodu.

— (Franciskannska redodržava sv. Križa.) U kapitulu redodržave sv. Križa držanom 10. kolovoza izabrani su: Provincijalom O. Placido Fabiani; *Karlovac:* gvardijanom i upraviteljem župe O. Aurelij Knafelj, vikarom O. Ivan Ev. Žibrat; *Jaska:* gvardijanom O. Gotfrid Hlebec, vikarom O. Rajmund Podlipec; *Klanjac:* gvardijanom i upraviteljem župe O. Feliks Podbregar, vikarom O. Bonifacij Pavliček; *Samobor:* Definitorom provincije i gvardijanom O. Romuald Jereb, vikarom O. Edvard Ravstehar; *Trsat:* gvardijanom O. Julij Brunner, vikarom O. Marijan Širca.

— (Dvadesetpetgodišnjica misničtva.) Dne 30. pr. mj. slavila su gospoda svećenici naše nadbiskupije, koji su redjeni bili g. 1867., na zajedničkom sastanku svoj dvadesetpetgodišnji jubilej. Braća, medju kojima imade lijep broj uglednih i zaslužnih muževa, odabraše za sastanak mjesto Konšćinu u ubavom Zagorju. Blagosovio ih dragi Bog, te i u buduće radili revno na spas duša i bili na ponos naše nadbiskupije.

— (Katehetski sastanak.) Dne 25. prošloga mjeseca sastalo se u nadbiskupskom sjemeništu nješto preko 60 svećenikâ, većinom kateheta, drugo župnika i kapelana, iz nadbiskupije zagrebačke, iz biskupija Djakovačke i Senjske, a jedan je bio iz nadbiskupije Goričke, jedan iz biskupije Ljubljanske, jedan napokon iz biskupije Tršćanske. Sastanak je započeo u 8. sati u jutro sa sv. misom i „Veni sancte Spiritus.“ Poslije sv. mise pozdravio je predsjednik odbora za katehetski sastanak prof. Cvjetko Rubetić prisutne članove liepim govorom, u kojem u kratko razvi zadaću, iztaknu korist i potrebu ovakovih sastanaka. Više ruku više može, više oči više vidi, više glava više valja; pa tako će i sbor kateheta moći bolje i točnije izreći sud ob uzgoju i obuci objašnjujući u jednu ruku krive svrhe i pogrješna načela, koje se u naše doba često izstavljaju, a u drugu ruku iztičući pravu svrhu uzgoja i jedino spasonosna načela, koja je s neba donio gospodin Isus Krist, i po kojima su dužni katehete, da uzgajaju mladež. Isto će tako sbor kateheta moći svoju razložitu reći o školskim zakonima, učevnim osnovama, osobito pako o onoj za religiozno moralni uzgoj, disciplinarskim propisima, koji su izdani u zadnje vrijeme, u koje se je i u našoj domovini prilično razvilo školstvo i podigli razni zavod

za uzgoj i prosvjetu, da se u tim zakonima, osnovama, propisima izpravi, što je pogrešno, popuni, što je nedostatno i usavrši, što je manjkavo. Nadalje će moći biti zadaćom sastanka temeljito ocijeniti knjige propisane za vjersku obuku; sporazumiti se, da se obuka u vjerouci kao i sav postupak s mladeži u školi udesi po nekoj jedinstvenoj i jednoličnoj formi; riječ povesti o tom, koja da se družtva pobožnosti i za širenje dobrih zabavnopoučnih knjigâ uvedu. Pri svem tom i najvještiji uzgajač, pa ma on imao krepostnu dušu, bistru pamet, jaku volju, dobro i pronicavo oko, ako je samac, ne će moći uvijek u svakom pojedinom slučaju pogoditi pravu; ne će si samac kateheta uvijek znati pomoći, kad mu stotina zapreka bude put priječila u uzgoju; ne će moći često puta samac naći lijeka ni uztuka a ovoj ili onoj boljetici mladeži, već će za sve to lako naći pomoći, savjeta i naputka u sboru izkusnih i vještih kateheta. Napokon koristiti će ovakovi sastanci i u tom, da jedan drugoga bolje upozna, obrabri i potakne u mučnome poslu uzgoja.

Iza ovoga pozdrava slijedio je izbor predsjednika, podpredsjednika i dvaju tajnika sastanka. Predsjednikom bi izabran na predlog veleč. g. podarcidjakona i župnika Stjepana pl. Niemčića prof. Cvjetko Rubetić, a na predlog predsjednika bi izabran podpredsjednikom prof. Mato Marušić, kateheta na gimnaziji Riječkoj, a tajnicima prof. dr. Vjekoslav Homotarić, kateheta na maloj realnoj gimnaziji Belovarskoj i dr. Ivan Kraljević, kateheta na realci Zemunskoj. — Zatim je slijedio izbor odbora, koji će do dojdućega sastanka biti kao centrala, na koju će se svi obraćati u školskim pitanjima. Izabraše Levara, Hangia, Rubetića, Maticu, Hartmana, Vidmara, Korenića. Po tom se prešlo na razpravljane prve teme: *Kako bi se svećenstvo naše što temeljitije upoznalo sa današnjim školstvom i za nj se što življe zanimalo?* — Izvjestitelj: Dr. Josip Horvat, profesor i kateheta kr. realke u Osijeku. Nakon što je pročitao g. izvjestitelj temu, koju ćemo u cijelosti donijeti u slijedećim brojevima, pozdrave ga prisutni s burnim „Živio“ i pljeskom, a na to se je prešlo na debatu o resolucijama izvedenim iz pročitane teme. Resolucije, koje je sbor poprimio, ove su:

I. Hrvatsko katoličko svećenstvo, sakupljeno na prvom obćem katehetskom sastanku u Zagrebu, uvjereno je, da mu današnje prilike strogo nalažu: da se što temeljitije upozna sa današnjim školstvom i da se za nj što življe zanima.

II. Isto je svećenstvo na temelju iskustva tvrdo uvjereno, da je katolički uzgoj katoličke mladeži podpuno zajamčen i osiguran samo u katoličkoj konfesijonalnoj školi. Za to će neprestano tražiti i svimi zakonitimi načini raditi, da izvojšti konfesijonalnu školu.

III. Isto svećenstvo uvažujući s jedne strane pogubne posljedice nesloge i razdora medju svećenstvom i učiteljstvom, a s druge koristne plodove medjusobnog sklada i složnog rada, odlučilo je uložiti sve sile, da se ukloni nesloga i razdor, a uzpostavi sklad i složan rad medju svećenstvom i učiteljstvom.

IV. Isto svećenstvo uvidjajući potrebu i korist katehetskih sastanaka odlučilo je, da se po mogućnosti svake godine drži ovakav sastanak i to svaki put u drugom mjestu domovine.

Iza odmora od 10 časaka započe razprava druge teme, koju na drugome mjestu u cijelosti donosimo: *„Kojim bi se načinom mogao pedagogijskome listu, — koji zastupa katoličko školstvo — najuspješnije i materijalno i moralno osigurati obstanak, te ga u što daljnje krugove našega svećenstva i učiteljstva raširiti?“* Izvjestitelj: Stjepan Korenić, kateheta gradske više djevojačke škole u Zagrebu. Na koncu razprave vodila se je debata o resolucijama, koje je predložio g. izvjestitelj, te budu poprimljene slijedeće:

I. Katehete uvidjaju, da je u današnjim prilikama neobhodno potrebito neodvisno pedagogijsko glasilo, koje stoji na skroz katoličkom stanovištu.

II. Katehete prihvaćaju kao takovo glasilo sadanji „Hrvatski učitelj.“

III. Usvajajući katehete ova dva zaključka prihvaćaju, da sbor za „katehetski sastanak“ zamoli sve duhovne oblasti u našim zemljama, neka bi ove blagoizvolile ovaj list i same podupirati i preporučiti svećenstvu, da ga ono moralno i materijalno podupre.

Napokon dodjoše na red razni predlozi, od kojih jedni budu poprimljeni, a drugi odbijeni. Na koncu se zahvali predsjednik na povjerenju, prisutnima na trudu i strpljivosti te razpusti sastanak.

Mi sa svoje strane od srca se radujemo, što je taj sastanak već prvi puta tako lijepo uspio i brojem i korisnim resolucijama. Dao Bog te se sastajao svake godine i koristio što više našoj dobroj mladeži.

— (Katolički sastanak u Ljubljani.) U prošli ponedjeljak obdržavao se je u Ljubljani prvi slovenski katolički sastanak. U pol pet poslije podne zazvonila su zvona na svim Ljubljanskim crkvama u znak, da počima svečanost. U pet sati bio je u stolnoj crkvi svečani „Veni Sancte Spiritus“, a u šest prvi sastanak. Prelat *Cebašek* vatrenim govorom pozdravi prisutnike, a Dr. *Šusteršić* pročita izvješće odbora za pripravu sastanka. Zatim se je obavio izbor častnika za svečane sjednice i stalan odbor, koji će se brinuti za drugi katolički sastanak. Predsjednikom bi izabran zastupnik Franjo *Povše*. — 30. kolovoza služila se je u 8 sati svečana pontifikalna misa, a onda su se obdržavale sjednice pojedinih sekcija u raznim dvoranama od 9—1 i od 2—5. U šest sati poslije podne bila je prva svečana sjednica, koju je otvorio svojim govorom sam pokrovitelj preuzv. g. Dr. *Jakob Missija*, knez-biskup Ljubljanski. Zatim su govorili: Dr. Antun *Jeglić*, kanonik Vrhbosanski, Dr. Josip *Srnec*, odvjetnik i narodni zastupnik iz Celja, i Dr. Ivan *Križanić*, kanonik iz Marburga. — 31. augusta bila je u pol osam tiha sv. misa, a na to propovied, a u pol deset počela je druga svečana sjednica. Govorili su: kanonik *Klun* o školi, Grgur *Einspiler* takodjer o školi, Dr. Antun *Mahnić* o znanosti, kanonik Ivan *Flis* o umjetnosti, Andrija *Kalan* o socijalnom pitanju i Franjo *Povše* o agrarnom pitanju. — U 3 sata poslije podne napokon bila je treća i zadnja svečana sjednica, u kojoj su govorili: Dr. Josip *Pavlica*, spiritual u nadb. sjemeništu u Gorici, o katoličkome životu, Dr. V. *Gregorić* i Dr. Matija *Sila* o štampi, a napokon Dr. J. *Šušteršič*. Sastanak završio se s banketom u 7 sati na večer.

Urednik dr. Josip Volović. **Tiskom C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 36. U Zagrebu, 8. rujna 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

II. U XIV. vieku.

Razpravlja *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

Pavao indi prozvan Horvat, kako doznasmo, zasjedne stolicu biskupije zagrebačke nakon Dimitra nekako početkom god. 1379. Za Pavlova biskupovanja sbio se u Hrvatskoj nakon smrti kralja Ljudevita I. († 1382.) zamašan pokret, komu se na čelo stavio biskup Pavao sa svojim bratom banom Ivanom Horvatom.

Nije ovdje mjesta, da se o tom pokretu, koj je lišio Pavla biskupije zagrebačke, nješto obširna progovori, nam je samo dokazati, koje li je godine Pavao, kao kolovodja toga pokreta, lišen bio biskupije zagrebačke. Naš najstariji pisac gledom na to pitanje, Pavao Vitezović, koga su i nekoji kasniji sliedili, o biskupu Pavlu Horvatu ovako nam zabilježio: „Sed interempto ab Hungaris Carolo (Karlo drački, protukralj) et ob huius caedem capta a Croatis regina (Jelisava žena ✠ kralja Ljudevita), caedisque autoribus interemptis; cum Sigismundus Mariae (kćeri ✠ Ljudevita I.) sponsus in Ungariam rediisset, ac a Joanne bano Maria dimissa fuisset; niholominus injuriam consortis ulcisci Sigismundus pararet, in arcem Bosnae, Dobor, se recepit (Paulus episc. zagrab.), tandem cum reliquis et arce captus, cum ob sacram dignitatem capite plecti non poterat, episcopatu, publicatis bonis, abdicatus est anno 1386.“

Visoko cieneć mnogostručni rad našega Vitezovića, usudjujem se ipak primjetiti, da ta njegova viest, prem u jezgri istinita, ipak točno upisana nije, a nije mu ni malo zamjeriti, jer poslie dvie sto godinah, što je on to napisao, mnogo je objelodanjeno historijskih vrelah, na kojih se cieli taj pokret na slavenskom jugu, točno već danas poznati može.

Pad grada Dobora, ležećega u krajini Usori na lievoj obali rieke Bosne, kamo se sklonuo ban Ivan Horvat, i naš biskup Pavao sa jednomišljenici, kada je pokret u posavskoj Hrvatskoj već počeo henjati, sbio se u kolovozu g. 1394., te ga predobijena kralj Sigismund dao upalit, a dobiv izdajstvom i bana Horvata, i biskupa Pavla i mnoge druge plemiće žive u ruke, dade bana Ivana smaknuti u Pečuhu užasnim načinom; ban bo najprije konju od traga privezan bijaše vučen po ulicah gradskih i razžeženimi klještami mučen a napokon razčetvoren i ostanci mu tiela čestimice obješeni o gradska vrata; drugim hrvatskim plemićem dade Sigismund poodsjecati glave, jedinoga samo biskupa Pavla Horvata, spasi od smrti njegova biskupska čast. — U Doboru indi god. 1394., (a ne kako Vitezović veli god. 1386.), bijaše uhvaćen biskup Pavao, ali tada nebijaše on više biskupom zagrebačkim, ta mnogo prije toga lišio ga Sigismund te biskupije, jer u domaćih spomenicih (Moja Mon. civitatis zagrab. I. Doc. 333.), nalazimo već godine 1389., mjesto Pavla, drugoga biskupa i to Ivana II. — Kada je indi Pavao Horvat prestao biti biskupom zagrebačkim? — Nedvojbeno je, da je biskup Pavao jošte mjeseca februara god. 1387. bio pravim biskupom zagrebačkim, kako doznajemo iz dnevnika Zadranina Pavla de Paulis, koj pripovjedajuć, kako je hrvatsko poslanstvo krenulo iz Zadra u Napulj, da ponudi protiv Sigismundu krunu Ladislavu Napuljcu, kazuje: „1387. die 22. mensis Februarii, dominus episcopus Sagrabiensis et comes Thomas frater domini Prioris (Paližne) et B. iter aripuerunt versus Apuliam, cum quibus ivit Paulus de Georgiis et certi alii nobiles de Jadra“; da je taj „episcopus sagrabiensis“ naš Pavao Horvat, o tom neima

sumnje, ta on je i bio duša cieloga pokreta. — Dok je tako biskup Pavao bavio se u Napulju, dotle u Hrvatskoj pomoćju mljetačke mornarice i knezovah krčkih bio je prior Paližna prisiljen u Novomgradu uhvaćenu kraljicu Mariju pustiti na slobodu (4. lipnja 1387.), koja se preko Nina i Senja zaputila u Zagreb, gdje se sastala sa svojim suprugom kraljem Sigismundom. — U Zagrebu bijaše ovo kraljičino oslobodjenje svečano proslavljeno, pa kako je ovdje kralj Sigismund, nekoje svoje zaslužne ljude visoko odlikovao, to neima sumnje, da se i protivnikom osvetio, te je nedvojbeno tada i biskup Pavao žigosan bio izdajstvom i lišen biskupije, jer mu doskora iza toga nalazimo nasljednika u biskupu Ivanu II. Pavao indi Horvat bio je biskupom zagrebačkim od početka god. 1379., pa nekako do lipnja god. 1387., kada ga nasliedio Ivan II.

Ivan II. bijaše po narodnosti Čeh, tako ga nazivlje njegov nasljednik Eberhardo „dominum Joannem episcopum Bohemum, felicis memorie nostrum predecessorem“, (Farlati l. c. p. 445.), a Toma Kovačević spomenuv takodjer Ivanovu česku narodnost, dodaje, da mu je pridjevak bio Smilo, pa ćemo ga i mi odsele tako zvati. I u starom inventaru prvostolne crkve pisanom oko god. 1420. (Starine, jugosl. akad. XIII. 136.) spominje se u imovini naše kathedrale „una biblia in bona quantitate in pargameno, legata per reverendum in Christo patrem dominum Johannem etc. de „*scriptura bohemica*.“ (Ali žalibože ove vrlo znamenite riedkosti, kao i mnogih drugih u tom inventaru popisanih neima danas u riznici prvostolne crkve). Ivan indi II. prozvan Smilo bijaše bez dvojbe Čeh, koj je iza odstupa Pavla Horvata zasjeo stolicu biskupije zagrebačke. Ovoga Ivana II. Smila nalazimo upisana u jednoj listini kraljice Marije od 15. novembra 1388. (Fejer l. c. X. 1. 410.), nu mi mislimo da je već mnogo prije toga bio biskupom zagrebačkim Spomenuti Gjuro Pray, veli, da je Ivan II. na 4. juna 1386. sa čanadske stolice prenešen bio na zagrebačku; ali pošto smo dokazali po bilježki suvremenika Zadranina Pavla de Paulis, da se je biskup zagrebački Pavao Horvat koncem februara god. 1387. zaputio u Napulj, da pozove Ladislava Napuljca na ugarsko-hrvatski priestol, to Ivan II. nije mogao god. 1386. biti biskupom zagrebačkim, te je po svoj prilici u Praja naznačena godina nastupa Ivana II. na stolicu zagrebačke biskupije pogriešno tiskana 1386., mjesto 1387., koje godine, kako više dokazasmo, slavio je kralj Sigismund sa oslobodjenom iz Novogradskoga zatvora kraljicom Marijom veliko slavje u Zagrebu, gdje je odlikovao svoje vierne, a osvetio se nad protivnici, medju kojim bijaše i biskup Pavao, koj je tada radi veleizdaje izgubio biskupiju.

Ivan indi II. zasjeo je nepobitno stolicu biskupije zagrebačke mjeseca juna god. 1387. A kako je dugo biskupovao? — Pavao Vitezović, Tomo Kovačević i Gjuro Marcelović, biskupu Pavlu Horvatu, spominju kao neposrednoga nasliednika samo jednoga biskupa imenom Ivana, i taj da je biskupovao od g. 1387. do 1397.; no Bolto Krčelić, a usljed njega i Farlati i sam Pray, spominju dva Ivana, i to: Ivana II. (Bohemum) od godine 1387. do 1395., a od god. 1395. do 1397. vele, da je biskupovao neki Ivan III. ili „Joannes de Gara.“ Nije li Ivan II. (Bohemus) i Ivan III. (de Gara), jedna te ista osoba?

(Konac će slicditi.)

Govor Dra. Josipa Horvata, profesora i katekete kr. realke u Osieku.

Slavna skupštino!

Veleštovana Gospodo i Braćo!

„Per crucem ad lucem!“

„Per ardua ad astra!“

Obće je priznato i svagdanjim izkustvom potvrdjeno načelo, da se veliki uspjesi i zamašni ciljevi samo ujedinjenim silama postići mogu. Pak za to vidimo, gdje nam na očigled i skoro danomice niču raznovrstna udruženja, koja idu za ostvaranjem stanovitih ciljeva, za koje ne bi ni pošto dostajale sile pojedinaca, ma kako inače znamenite. Pa taj razlog je bez dvojbe prinukao medju ostalim i naše hrv. učitelje, da si stvaraju saveze, da se sastaju u posebnih županijskih i u obćih zemaljskih skupštinah itd.; jer su proniknuti uvjerenjem, da se samo tim načinom može i lahko i uspješno promicati koli vlastiti kulturni napredak, toli blagotvorni razvoj pučke prosvjete, koja im je glavna, ali častna zadaća.

Čini mi se, kano da samo mi svećenici nismo još do sada ozbiljno shvaćali i dostatno omjerili i cienili preveliku važnost i preku potrebu sličnih udruživanja i sastanaka, a ipak nas na to neumoljivo sile sve okolnosti današnjega vremena. Ali Bogu hvala! eto je i kod nas u tom pogledu krenulo na bolje, kao što bjelodano dokazuje naš današnji brojni sastanak.

Mislim da ne ću pogriješiti, ako smjelo i otvoreno uztvrdim: da su težke okolnosti, u kojih živimo, i neprijazan duh, koji nas okružuje, neodoljivom nuždom porodili prošle godine tu sretnu zamisao, da se upriliči

obći sastanak kateketa i ostale braće svećenika, kojim leži na srcu hrv. školstvo te religiozno-moralni odgoj mile naše mladeži.

Ta zamisao činjaše se s prvog kraja malena i sićušna poput zrna gorušičnog, nu sada vidimo, da će iz tog sitnog zrnca izrasti gorostasno stablo, koje će listnate svoje grane pružati širom mile naše domovine, da se pod njihovim svježim hladom i krepkim okriljem uhvate u kolo svi rodoljubi hrvatski, bili svećenici ili svjetovnjaci, kojim je stalo do prave prosvjete i kršćanskog odgoja hrv. naroda.

Nadajmo se stoga pouzdano, da će se doskora s nama složiti ne samo učitelji hrvatski, nego i svi patriotični svjetovnjaci, u kojih nije još utrnula luč sv. vjere naše, te ćemo onda sjedinjenim silama uspješno suzbijati moderno poganstvo i bezbožtvo, te protukršćanski duh, koji nam prieti invazijom sa strane pod plaštem tobožnje civilizacije i slobode, pod krinkom tobožnje prosvjete i napredka, te očuvati i učvrstiti duh kršćanstva, uzvišeni nauk i nedostizivi moral Isusa Krista u školi, u družtvu i u obitelji. Nadajmo se napokon pouzdano, da nam ovaj naš prvi sastanak ne samo daje tvrdi zalog budućih *redovitih* sastanaka kateketskih, nego da nosi u sebi klicu obćih katoličkih skupština u našoj domovini, na obranu vjerskih i narodnih svetinja naših, na pobudjenje i bujniji procvat mišljenja, osjećanja i života katoličkog u hrv. narodu.

Slavna skupštino! Veleštovana gospodo i braćo! Pri ovom prvom javnom sastanku našem zapala me častna zadaća, da razpravim pitanje: „*Kako bi se svećenstvo naše, što temeljitije upoznalo sa današnjim školstvom i za nj se što življe zanimalo?*“, pitanje bez dvojbe velevažno i doista vriedno, da u nj malo dublje zaronimo, da o njem svestrano razmišljamo i razpravljamo.

Pitanje ovo, kao što se jasno vidi, ima dva diela: u *prvom* se pita: „*kako bi se svećenstvo naše što temeljitije upoznalo sa današnjim školstvom?*“ u *drugom: kako bi se naše svećenstvo za školstvo današnje što življe zanimalo?*“ — Ja ću na ova dva pitanja odgovoriti time, što ću najprije dokazati: *da je danas svakomu svećeniku najsvetija dužnost: živo i svojski se zanimati za školstvo; a za tim ću pokazati sredstva, putove i načine, kako se svećenstvo naše može čim temeljitije upoznati sa školstvom, da se onda tim radje i sladje za isto zanima i na polju školstva čim uspješnije djeluje*

Ja ću, slavna skupštino! govoriti otvoreno i iskreno, kako mislim i osjećam; molim samo, da mi se ne zamjeri, ako padne koja možda gorka i nepoćudna, jer tu se ne radi *o pojedinim osobama,* nego ob ozbiljnoj i preważnoj stvari.

I.

Medju najvažnije i najsvetije dužnosti svakoga svećenika spada danas bez sumnje i dužnost zanimati se za školstvo čim življe i obsežnije, jer o školi ovisi poglavito, kakovim će duhom disati buduće generacije naroda: kršćanskim ili protukršćanskim, religioznim ili bezbožnim (ireligioznim), a o tom opet, kao što nas uči nepodmitljiva povijest, visi sreća ili nesreća obitelji, procvat ili razsulo družtvenog reda i života, pa i jakost i napredak ili slabost i konačna propast samih naroda i država.

Po nauku nepogrješive crkve katoličke, koji je Bogom objavljen, *prvi i vrhovni odgojitelj* roda ljudskoga jest njegov začetnik i stvoritelj, jeste Bog. Čovjek je izašao iz ruku Božjih, k Bogu se ima opet povratiti, za to se *za Boga i prama volji Božjoj* ima odgajati tako, da se na njem sve više i više usavršuje slika i prilika Božja prema onoj Spasiteljevoj: „*budite savršeni, kao što je savršen otac Vaš na nebesih*“!

Drugotni odgojitelji i kano zamjenici i pomoćnici Božji u tom prevažnom poslu na zemlji, jesu *roditelji,* kojim pripada to pravo i ta dužnost po naravnom i pozitivnom zakonu Božjem: za tim *crkva* kano *izravna i pozitivna institucija Božja,* kojoj je sam Božanski Spasitelj i strogo naložio: *uči sve narode* i da ih time vodi k vremenitoj sreći i vječnom spasu; napokon *država kao posredna i neizravna institucija Božja,* imajući svoj korjen i temelj u zakonu Božjem naravnom, te u naravi čovječjoj: u koliko joj ne može i ne smije biti svejedno, kakvi će joj biti državljani.

Crkva je Kristova od svoga postanka vršila savjestno i revno svoje uzvišeno i božansko poslanstvo: šireći medju narode uz luč evangjelja pravu naobrazbu i prosvjetu i učeći ih uzvišeni i donde neslućeni nauk ćudorednosti. Pod blagotvornim okriljem i uplivom crkve Kristove preporodio se truli već u zaslijepljenosti i pokvarenosti čameći stari sviet — crkva je time i po Božjem i po ljudskom pravu postala *prava učiteljica, odgojiteljica i usrećiteljica narodâ.* Kamo bi god doprli njeni požrtvovni i neustrašivi vjeroviestnici, tamo bi se do mala podizali na slavu Boga *hramovi,* a za naobrazbu i prosvjetu naroda *škole,* u kojima bi se odgajali i vierni sinovi crkve i požrtvovni gradjani države. Crkva je, podižuć škole za obuku i odgoj mladeži, samo slijedila primjer svoga Božanskoga Utemeljitelja, koji je mladež rado oko sebe sakupljao i govorio: „*pustite malene k meni i nepriečite ih, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.*“ Pa za to se crkva, po svjedočanstvu svih kršćanskih viekova, punim pravom nazivlje *majkom škole,* a škola opet *prvorodjenom kćerkom i najmilijom mezimicom crkve.* Liepo veli o tom L. Kellner, pruski vladin savjetnik: „*Pučka škola* je u pravom smislu *proizvod i plod kršćanstva,* pa i do dana današnjega nalazimo zavode za pučku obuku *samo u kršćanskih državah.* Crkva je *prva* bila, koja se brinula i zauzimala za odgoj i obuku ne samo odraslih nego i malenih. S toga bijahu *uz svaku crkvu podizane i škole.*“[1]) Za to i westfalski mir još nazivlje

[1]) cf. Volksshulkunde v. L. Kellner kgl. preuss. Regierungsrath p. 35.

*

školu (u čl. 32.) *„annexum religionis.“* Crkva je vazda školu njegovala i čuvala kao zjenicu oka svoga, država ju je u tom poslu samo štitila i pomagala.

Takav odnošaj medju crkvom i školom bijaše sve do najnovije dobe. Nu kada su, nastojanjem javnih i tajnih neprijatelja vjere i crkve katoličke, zavladale t. zv. slobodoumne ideje; kada se, uslied orijaškog napredka na polju znanosti i umjetnosti, duh čovječi ohološću omamio, i u nadutosti svojoj naviestio očiti i zatorni rat proti Bogu i Kristu njegovom, proti vjeri i crkvi katoličkoj, proti cielom vrhunaravnom redu i proti svemu onomu, što je čovječanstvu kroz tisuće godina bilo najvećom svetinjom — a to svo u ime tobožnje prosvjete, slobode i napredka; kada su, da si u toj bjesomučnoj borbi steku moćnih saveznika, proglasili *omnipotenciju* države, koja osim svoje ne priznaje nikakove druge moći ni ugleda; kada su, tobože u ime „exaktne znanosti“, proglasili čovjeka pukim proizvodom slijepe prirode, izravnim potomkom životinje, bez ikakova višeg cilja i opredieljenja, osim onog *jedinog*, da *samo na ovom svijetu* živi i uživa poput nijeme životinje, od koje se i onako u ničem drugom nerazlikuje osim *jedino višim stupnjem razvitka;* kada im je napokon pošlo za rukom i dobar dio naobraženoga svijeta zaslijepiti i za sebe predobiti; tada već nisu mirovali, dok nisu pučku školu, tu najstariju i najmiliju kćerku crkve, iztrgli nemilosrdno iz nježnog majčinog naručaja, *da ju najprije odrode, a onda upotrebe kano otrovno i ubitačno orudje proti rodjenoj majci.*

(Dalje će sliediti.)

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Drugo poglavje.

Požar Rima.

(Dalje.)

Za jedno deset časaka dodjoše do kuće, što no ju bješe označila gospoja, da se upute. Bio je to stan njena strica; kuća se nalazila nedaleko od Mecenatovih vrtova, i tu je našao bolestnik sjegurno utočište.

Kad je Fausta, koga rodjaci srdačno primiše, Eukarpo položio na krevet, baci se kćerka pred spasitelja svoga oca, a suze radostnice potekoše joj iz očiju.

„Plemeniti osloboditelju“, uzklikne ona, „naplatili ti bogovi najvećom srećom! Nikada te zaboravit neću; kaži mi, molim te, tvoje ime, da se za te neumrlim bogovom svakim danom pomoliti mogu.“

Isto tako zahvaljivahu se i bolestnik i rodjaci mladiću; i samo najodlučnije protiveći se mogao je odbiti od sebe nagradu, koju mu gotovo silom htjedoše narinuti.

Pudens čestitao je bolestniku, što se je spasio, i sjetiv ga na staro poznanstvo oprosti se on i Eukarpo. Mlada gospodja Faustina ne propusti izpratiti ih do vrata i tu uhvati još jednom ruku svoga dobročinitelja, te mu se toplim riečima ponovno zahvali.

Tom prigodom pogleda ona svojim crnim očima mladića toli usrdno, da je i ovom mladiću bilo neobično pri srcu.

Preko volje reče on djevojci svoje ime i podje za senatorom, koga je želja vukla za ženom i djecom.

Nješto od žara vatre, a nješto od tereta uznojio se Eukarpo dobrano; nu unatoč tomu, mislio je on na svog gospodara i gospodaricu i gotovo nadčovječnom snagom krčio je put svomu gospodaru kroz hrpe ljudi, što no zatvoriše ceste spram mostu Tibarskom, jer na hiljade tražilo je spas za se i za svoj imetak na protivnoj obali.

Petar i Pavao bili su se takodjer požurili s vile na salarskoj cesti u grad neposredno iza senatora tako brzo, kako je dopustila častnim starcima njihova velika starost.

Budući da se je vatra silno raširila, česa se je bilo s početka bojati, morali su oni biti kod svojega stada.

Jedva s velikom mukom mogoše apostoli kroz ulice, koje su bile gotovo sasvim natrpane hiljadami izbavljenih priedmeta, prodrieti do najbližega garišta. Što dalje idjahu, sve to veći bijaše metež i jauk, sve to žalostniji pružio se prizor sdvajanja; ona stiska i navala, ona vika i tužnjava, ono mahnito bježanje amo tamo neizrecivo te je potreslo. Prizor u cielosti strahovit, rekao bih prizor iz pakla.

Propitkujući pobliže doznaše, da je čitava patricijska ulica i palača Pudensova u plamenu, ili još točnije, da je preostalo samo nješto ruševina, iz kojih se dimi Naprotiv u dolini medju Kvirinalom i Eskvilinom, u predielu, koji se zvaše Subura i gdje je na gusto stanovalo siromašnije pučanstvo, nije jošte buknuo požar. Upravo u tih siromašnih kolibicah razprostrlo se sjeme nove spasonosne nauke; onamo upravljahu apostoli kroz onaj metež po ulicama odsada svoje korake. Malne puni mjesec svietlio je u svečanoj tišini i slao svoje bliedo svjetlo sa vedrog neba dolie na žarom vatre razsvietljeni Rim, kao simbol vječne providnosti božje, koja sve i sreću i nesreću, život i propast ravna po vječnim božjim osnovama.

Siromašni stanovnici Subure primiše posjet obojice apostola iskrenom ljubavi i neopisivim strahopočitanjem; znali su oni dostojno ocieniti, što su sluge Gospodinovi u obćenitoj pogibelji upravo na njih mislili, te su očinskom brigom njima, najneznatnijim i zadnjim svojim ovčicama, bili u pomoć pritekli. Jedan se je s drugim natjecao za tu čast, da apostole te noći pod svoj krov primi, te ih je jedva umirio Petar, koji je sa Pavlom za konak odabrao kolibu jednoga siromašnoga stolara, da ih sjeti na kućicu u Nazaretu. Drugi da donjekle

nadomjeste čast, koja ih ne dopade, pripraviše apostolima, što najboljeg imadoše jela i pila za večeru.

U ostalom ponukani Paulom spremiše se, da svoj maleni imetak daleko izpred Appijevih vrata, kamo je još otvoren bio put preko foruma i pokraj Aventina, spase za slučaj, ako bi vatra doprla i u Suburu.

„Mislite li vi", opazi Sterkorije cipelar, koji je vriedio kao osobito pametna glavica u Suburi, „da će naš četvrt biti poštedjen od vatre? Ja vam velim: vatra je navlaš podmetnuta, a veliki je gospodin, jako veliki gospodin, koji je to zapovjedio."

„Djeco, čuvajmo jezik, da ne učinimo komu krivo", reče poglavica apostolski.

„Častni oče! na svoje sam oči vidio", primetnu kovač Anaklet, „kako je Aelij, prokleti savjetnik carev, i još bezbožniji zapovjednik tjelesne straže, Tigellin podmetnuo vatru na cirku maksimu. Obilne hrane našla je tu vatra u dućanima, te u carskim stajama i štagljima; za jedan sat ležalo je tu sve u razvalinama. Nitko nije smio trnuti vatre; jedan me carski činovnik silom zapriečio od toga. Tako je naloženo, reče, i nebudem li poslušao, da će me bacit u mamertinsku tamnicu."

„Doista", primetnu treći, „Nero je to, koji stari grad razoruje, da si sagradi novi Rim po svom ukusu."

„Doživio sam danas", reče Sterkorije, „stvari, koje neće biti groznije ni na sudnji dan, kad bude cio sviet gorio. Kad je na vrhu Coelija planula vatra, bježahu siromasi od onuda na Eskvilin; najednom stade goriti i tu, te nasta grozna stiska. Žene i djeca stadoše kričati; i sve je bježalo simo tamo. Bolestnike, koje no jedva spasiše iz vatre, morali su nositi opet dalje; mnogi neznajući, što rade, srtahu natrag na garište, jer su zaboravili koga svoga i nadjoše tamo smrt, prem se je onaj, kojega smatrahu izgubljenim, odavna spasio. Jednoga je na moje oči usmrtila cigla, koja je pala s goruće kuće."

„Naš je život u božjih ruku, braćo", reče Pavao. „Ako je On s nama, tko će proti nama? Bude li On htio, može sav Rim propasti, a vaše će kolibice ostati sačuvane."

I u istinu sbilo se to tako. Šesti dan, veli Tacit, ustavi se vatra na podnožju Eskvilina. Dočim hramovi i palače bez broja postadoše plienom vatre, osta Subura kao otok u sredini dimećih se ruševina.

„Nastao požar nesrećom, ili bio podmetnut zlobnom rukom", reče nakon male stanke Petar, „naša je dužnost, da po mogućnosti pomažemo braći, koja su u nuždi. Požurite se i pozovite sedam djakona rimske crkve, da dodju k nama, da se posavjetujemo."

Za jedan sat bila je u Suburi većina pozvanih došla; samo ih je malo manjkalo, a medju njima onaj, s kojim bi se najradje dogovarali, naddjakon Flavije Klemens. Njegova je palača, što no je ležala u dolini medju Coelijom i Eskvilinom, ondje, gdje danas stoji po njemu prozvana crkva, postala takodjer plienom požara.[1])

I tako u noći priredište sve potrebito, kako da smjeste braću, koja no ostadoše bez krova, kako da pomognu onim, kojima je prietila pogibelj, i kako bi obilatijimi milodari omogućili crkovnu blagajnu, da obilnijim darom ublaži biedu i nevolju. Zaselak Pudensov, Ostrianum na nomentanskoj cesti, zaselak Flavije Domitille na ardeatinskoj cesti[2]), i ciglane na vatikanskom brežuljku, koje se mogahu lahko pretvoriti u stanove, sve sami posiedi odličnih članova rimske obćine, opredieliše odmah za utočište bezkućnika.

Dočim je bezbožna opakost hiljade bacila u neizrecivu biedu, to je kršćanska ljubav pružala svoje materinske ruke, da na svom srcu nesretnike utješi i okriepi.

Kad se je vatra sve to više približavala palači u patricijskoj cesti, posla Sabinilla drugog glasnika u zaselak; tada pokupi neobičnom hladnokrvnošću sve, što je bilo vriednije i nuždnije te se dalo odnieti; i to po slobodnjacih i robovih posla što u zaselak na salarskoj cesti po okolišnim putevima, daleko od onih dielova grada, gdje je gorilo, što opet na dobarce Cornelija. Tamo je upravo vriedna dadilja odmah s početka, kad se je pogibelj približavala, praćena od dvaju slobodnjaka sklonila djevojčice Pudencijanu i Praksedu; ljudi, kad se povratiše, obaviestiše gospodaricu, da su one sretno prispjele k rodjakom. Samo ova dva slobodnjaka zadrži Sabinilla kod sebe u gorućoj već palači željno očekivajuć dolazak supruga. Istom kad je pogibelj sve ozbiljnijom postajala, odluči ona, ako i težkim srcem, ostaviti kuću, obaviestiv supruga na komadiću papira, da su svi spašeni.

Sve to većim strahom očekivala je ona odsada na dobarcu Cornelija dolazak Pudensov. Već se je hvatao mrak, a njega ne bje. Velika joj briga obuzimaše dušu: nije li joj suprug papirić našao? O Bože, da nije poginuo u ognju, ili da ga nije utukla greda!

---

[1]) Ovaj je Flavije Klement bio nasliednik sv. Petra. O njegovu srodstvu sa carskom kućom Flavijevaca i crkvi sv. Klementa sravni *De Rossi Bull di arch.* 1863. i 1870. Sveti Klemens najznamenitiji je spomenik kršćanske starine. Današnja crkva, koja potiče iz 12. vieka, diže se na starijoj, koja no je sagradjena za vrieme Konstantinovo. Pod ovom je treća crkva i to je kuća Klementova i jedno od prvih mjesta, gdje no se sastajahu viernici.

[2]) Nedaleko od crkve sv. Agnete stere se na lievoj strani nomentanske ceste *Ostriansko groblje.* Tu je poslovao sv. Petar; u blizini bio je ribnjak ili jezerce, gdje je sv. Petar krstio. Do srednjeg vieka štovali su tude stolicu sv. Petra (cathedra s. Petri), na kojoj je sv. Petar sjedio predsiedajuć skupštinam viernika. *Flavia Domittila,* bliža rodjakinja carevâ Vespasijana, Tita i Domitijana, posjedovala je dobarce na ardeatinskoj cesti i ondašnje katakombe potiču iz apostolskih vremena. Osobito su štovali u tih katakombah dva junačka vojnika Nereja i Ahileja, koji su za cara Domitijana podnieli mučeničku smrt. Grobnica Ampilijata, odkrivena pred malo godina, biti će doista onog Ampijata, što no ga pozdravlja sv. Pavao u listu na Rimljane.

U strahu poleti u sobu, gdje spavahu obje djevojčice i probudi ih s riečmi:

„Djeco, ustanite i pomozite mi moliti se za vašega oca.“

Tako je ona klečala s malenima, ruke k nebu pruživši i molila vruće za život svoga muža. U to se otvore vrata — Pudens stupi unutra. Veseli padoše supruzi jedan drugomu u naručaj. U težkoj kušnji ipak je svemogući Bog najtežu odklonio.

Još iste večeri pošalje senator Eukarpa u zaselak, da javi apostolom, da su se svi spasili. Nije bo znao, da su Petra i Pavla u njekoj kolibici u Suburi siromašni kršćani gostoljubivo primili.

(Dalje će sliediti.)

Anathema — prokletstvo, proklet.

Uvijek me boli, kad god čitam, gdje i naši bolji pisci, povadjajući se za čivutima prevadjaju anathemu sa prokletstvo, proklet. Tako čitam u pošljednjem broju „Vijenca“: „Prokletstvom prisili genijalni „servus servorum Dei“ ohologa „rimskoga cara“; — Paskal II. prokle Henrika — proklet umrije.“ Ta valja da znade pisac onih redaka, da crkva ne proklinje ni koga, već da ona samo tvrdokornog grješnika, koji krši njezine zapovijedi, odlučuje iz svoje zajedini, da ga izopćuje, e da se popravi. Ne ću reći, da je ovakav prijevod potekao iz zlobe (kao kod čivuta), ali svakako odaje ili neznanje ili nebrigu, a ni jedno od toga nije časno za pisca. B.

Dopisi.

Iz moslavačkoga kotara. Dne 18. kolovoza sahranismo ovdje Dragutina Pavčeca, zač. kanonika kaptola čazmanskoga, dekana ovoga kotara i župnika u Kutini. Pokojnik je cieli svoj svećenički život u ovoj župi sproveo, te koliko je uz povjerenje svoje duhovne oblasti i štovanje sukotarana uživao ljubav i odanost mnogobrojnih župljana, mogao se je svatko kod ovoga žalobnoga čina podpuno osvjedočiti. Još od podne hrlili su župljani, susjedni odličnjaci i znanci pokojnikovi k ovoj zadnjoj počasti, te se svakomu na licu žalost zrcalila, a premnogim i suze žalostnice niz lice potekle. Sprovod odpoče najstariji mu sukotaranin župnik voloderski Ante Badaj uz 8 svećenika; sveobće se jecanje začulo za opiela cieloga. Neprekidna povorka krenu tada u crkvu, gdje je iza dovršenih obreda sprovadjajući ga župnik sliedeće mu nadgrobno slovo progovorio.

Štovano obćinstvo! Najveći trpioc predkršćanske dobe Job, na koga nam svete listine spomen sačuvaše, zavapio je u svojih najgroznijih mukah: „Čovjek, rodjen od žene, kratko vrieme živi, mnoge nevolje pretrpi, te uvene kano cviet ili ga nestane kano sjene“ 14, 1. Rieči ove svakim hipom u svietu se ispunjavaju, a danas evo i mi njihovu istinitost spominjemo, stojeć nad lješinom preč. g. Drag. Pavčeca, zač. kanonika, dekana i ovomjestnoga župnika. Njegova se neumrla duša prije dva dana uzvinula putem nebeskih visina do prestolja sudca najpravednijega, tielo pako njegovo ukočeno od mrtve studeni i bljedilom prikrito položit ćemo za čas u mračni grob, da se na njemu vrši sudbina, označena u riečih samoga Stvoritelja: „Prah si bio, te ćeš se u prah opet obratiti.“ Gen. 3, 19. Smrt nemila pred kojom se svakomu koža ježi i silna ga groza spopada, kad mu mašta njenu sliku stvori, te koju su naši stari slavjanski predji pod imenom Morjane medju bogove uvrstili, da si strah pred njom umanje, iztrgnu i njega iz naše sredine.

Akoprem se sve, što se rodi, neumoljivoj njezinoj sili podložiti ima, te akoprem ona prama riečim mudraca Seneke: „Stvarajuć nješto postupa narav polagano, dočim brzo i iznenada razoriva“, grozne i nagle promjene na lješini proizvadja, dok ju skroz u ništavilo nepretvori, nemože ona ipak nježne veze medju ljudmi raztrgati, koji su više ljubećih se srdaca za života u jednu cjelinu spajali; privrženost, ljubav i prijateljstvo još poslje smrti žive. Odtuda poglavito i iz vjere na neumrlost duše tumači se manje veće štovanje pokojnika kod svih skoro naroda, o kojih povjestne listine slove. Već u predkršćanskoj dobi, kad su svi narodi poznatoga svemira u najsmješnijemu dvo ili višebožtvu čamili, izuzam pleme Israelovo, komu se je Bog izravno objavljivao, običavali su ljudi polag svojih vjerskih nazora svoje štovanje pram milenim si pokojnikom raznimi obredi zasvjedočavati. Egipćani su jih odragomašćivali, da im trulež kroz hiljadu godina ne naškodi, te ih u svojih dvoranah izlagali, ili u grobnicah i piramidah sahranjivali. Stari Slavjani spaljivali su lješine svojih pokojnika, pepel u skupociene žare spravljali, pri tom razne tužaljke pjevali, te njim na čast spomen-svetkovinu Friznu slavili. Koli većma mi kršćani imamo svoje pokojnike štovati, kad znamo, da je smrt samo san, da su njihove lješine bile hram Duha svetoga, te da ćemo svi tjelesi uskrsnuti. Tako štovanje navlaš prama našemu evo pokojniku sklonu i vas, štovani žalobnici, da ste se tako mnogobrojni sastali, da mu zadnju počast i kršćansku dužnost izkažete, a to je on i podpuno zaslužio.

Rodjen prije 75 godina u Medjumurju, svršio je na raznih učilištih propisane nauke, te je god. 1840. zaredjen svećenikom. Kano takav došao je odma ovamo, te, bivši do dvie godine duh. pomoćnikom, skoro 50 godina župnikovao ovdje, što je prevelika riedkost i osobita božja milost. Obzirom na tako dugotrajni râd u ovomu dielu vinograda Gospodinova najviše mu upravo ova župa ima biti zahvalna, ima ga štovati. Kano siedi starina sveobće je poznat bio sa svoje duhovne revnosti, jer je najradje u crkvi boravio, bolestnike obilazio, pokojnike sahranjivao, u škole zalazio, te poput Isusa, prijatelja malenih, medju djecom boravio; koli revan morao je istom biti u mladjoj svojoj dobi. On je zaista bio pravi pastir svojih viernika, iskren savjetnik, blagi

glavar, vieran prijatelj; bio je vieran sin crkve i svoje domovine.

Premili pokojniče! Tebe je prejasni vladar već prije više godina radi zasluga mnogih imenovao zač. kanonikom, duhovna pako oblast već dugo čašću dekana odlikovala. Kano što je nadalje uzvišeni rimski pjesnik Horacij u liričnomu oduševljenju radi ljepote svojih djela zavapio: „Stvorih si spomenik trajniji od mjedi. . . Neću bo sav izumrieti, već veliki dio moje biti izbjeći će Libitini t. j. božici smrti“, tako će se samo Tvoje tielo u mračni grob sakriti, dočim se je duša putem elizejskih visina uzvinula, nu ime Tvoje i djela živit će još dugo kod zahvalnih župljana. — Nadajmo se, da će prama riečim sv. Ivana: „Blaženi su pokojnici, koji u Gospodinu umiru, njihova bo djela sliedit će za njimi“, Očit. 14, 13. dobri Bog njega obilno nagraditi u vječnosti. — Vječni Otče! kojega milosrdju neima kraja, obazri se milostivo na slugu svoga, te obzirom na to, što nije za sebe samoga radio, već i za tvoje viernike, ne uračunaj mu, ako je što nepodpuna na njemu bilo, već, jer se u tebe pouzdao i vjerovao, daj da ga ista vjera stobom na vieke sdruži. Od nas mu slava, a od tebe pokoj vječni. Amen!

Na to spustismo lješinu u grobnicu, te se razidjosmo, noseć u tronutih grudih spomen-sliku premiloga pokojnika.

U Šišljaviću kraj Karlovca. (*Nova župna crkva i župni dvor.*) Odavna jur pred 60 godina bijaše ovdje krvava potreba nove župne crkve i župnoga dvora. Nakon premnogih borba i žuhkih nevolja, koje su kroz toliko vremena župnici i župljani patili, teda negda sinulo je sunce sreće i pred naša vrata; te je započetom gradnjom 2. srpnja o. g. župni dvor dne 1. kolovoza pod krov stavljen; a pred zimu, ako Bog dade, biti će posve za stanovanje upriličen; dočim u gradnji započetoga temelja župne nove crkve na čast sv. Josipu, zar. B. D. M., blagoslovljen je svečano temeljni kamen u nedelju 28. kolovoza po mjestnom župniku Stjepanu Bolfanu, uz dozvolu preč. kapitularnog Vikarijata.

Tomu svečanomu činu uz gruvanje topova i zvonjavu zvonova u procesiji medju ostalimi prisustvovao je i slavne naše obćine u Rječici mnogocienjeni i od svih štovani g. Ivan pl. Martinić, bilježnik i kr. pošte meštar, kao i svi mjestni radnici i ciglari, i množtvo sabranoga pobožnoga puka u svečanom ruhu. Uzprkos neugodnom vremenu, kojim se zatezala radnja u lipnju, poskočilo je djelo ovih liepih toplih danah, uz marljivo i revno napredovanje radnika pod vještim ravnanjem i nadzorom vladinoga savjetnika, ravnatelja obrtne zagrebačke škole, i arhitekta stolne crkve zagrebačke g. Hermana Bolléa i graditelja Mihalja Gehera. Bog dao, da se djelo božjom pomoći započeto i sretno dovrši! O čem obširnije nakon dovršenoga djela.

U Šišljaviću 28. kolovoza 1892.

Stjepan Bolfan, župnik.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Osvald Sajko, duhhovni pomoćnik u Lukaču, ostaje ondje i nadalje u istom svojstvu. — Gg. mladomisnici: Milan Fržić ide za duh. pomoćnika u Suboticu; Milan Rukavina ide za duh. pomoćnika u Vrbovec, a Stjepan Zogorac ide za duh. pomoć. u Sladojevce.

— († Umro) Viktor Šedi, klerik, svršeni bogoslov I. tečaja putujući u posjete svome kolegi Vladimiru Vrbaniću u Orahovicu, prehladio se na putu, opasno obolio i umro providjen poputbinom vječnosti dne 31. kolovoza u 6 sati u jutro. Sahraniše ga 1. rujna poslije podne na župnom groblju Orahovačkom. Za njim žali majka udovica i dva mladja brata, kojima on bijaše uzdanje. Mi ga preporučamo u molitve braće njegovih kolega. R. i. p.

— (Bogoslovija u Travniku.) Sliedeće školske godine, kako javlja „*Vrhbosna*“, otvara se III. tečaj bogoslovja, koji će privremeno biti takodjer u Travniku. Profesorom moralke imenovan je Mihovil dr. Gattener, družbe Isusove, koji je već prispio u Travnik. Bogoslovaca I. tečaja biti će ove godine 5, te ih sada u svem ima 15, od kojih 14 spada na nadbiskupiju Vrhbosansku, a 1 na biskupiju Banjalučku. — Na nadbiskupskoj pako velikoj gimnaziji u Travniku bijahu koncem minule školske godine 124 učenika, od kojih što pitomaca što plaćajućih u sjemeništu 111. Pitomaca imala je nadbiskupija Vrhbosanska 59, biskupija Banjalučka 21, Mostarska 6, a Trebinjska 4.

— (Sastanak archeologa u Spljetu i Solinu.) Više poznavalaca i ljubitelja kršćanskih starina zaželiše, da zajedno razgledaju i prouče spomenike, koji su posljednih godina izkopani u Solinu i Spljetu. Držeći, da će ovakov sastanak podpomoći nauku kršćanske archeologije, p. n. gg. Fr. Bulić i dr. Luka Jelić utanačili su mu rok na 7. o. m. i sliedeće dane, te pozvaše na nj ugledne muževe kršćanske znanosti.

Rim. (Novi dekret.) Sveti sbor za obbrede izdao je decretum Urbis et Orbis od 15. augusta 1892., kojim se odredjuje, da se svetkovina sv. Josipa, ako padne in Dominicam Passionis, prenese odmah na slijedeći ponedeljak, ako pak padne na koji dan velikoga tjedna, na srijedu poslije bijele nedelje tamquam in sede propria.

Austrija. (Oporuka pok. kardinala Fürstenberga.) U Olomucu publicirana oporuka pok. kardinala Fürstenberga nosi datum od 22. aprila 1890., a naredjuje, da mu se tijelo sahrani u krstionici stolne crkve pod tornjem, gdje si je on mjesto bio priredio. Za tim se veli medju ostalim: Siromasima u Olomucu imade se odmah na dan mojega pokopa iz moje privatne blagajne porazdijeliti 500 for., a siromasima u

Kremsiru 300 for. Na dan moga pokopa i dok bude tijelo izloženo imadu siromašniji svećenici sto svetih misa odčitati i za to neka im se dade po dukat u zlatu, koji se novac nalazi u mojoj blagajni s tim nadpisom. Za universalne baštinike mojega imetka odredjujem siromake i to tako, da mojemu našljedniku u nadbiskupskoj službi pripada pravo upravljati tim imetkom i dijeliti godišnje kamate, i to je moja volja, da on preuzme upravu imetka i da se pobrine za razdijeljivanje siromasima, ali ipak ja hoću, da se samo siromasima Moravske dijeli, budući da je glavnica samo u Moravskoj nastala, i želim, da se osobito siromasima iz Olomuca, Kremsira i iz drugih nadbiskupskih gospoštija imetak porazdijeli." Zatim imade više legata: za sv. mise na pokoj duši 7100 for, samostanu u Friedlandu 10.000 fr., samostanu u Prestawlku 5000 fr, samostanu u Nezamislitzu 1000 for., samostanu ursulinka u Olomucu 2000 for., svakomu od dvojice svojih obrednika po 1000 for. Svojem nasljedniku ostavio je jednu kuću i tiskaru, zatim sve svoje prstenje, križeve, čipke na albama, sve crkveno posudje, svu srebrninu za stol, sve pokućtvo u Olomucu, Kremsiru i Hochwaldu, mramorne statue u Kremsiru i poprsje Pija IX. i Pija VII. u Olomucu. Metropolitanskoj crkvi ostavio je relikvije, koje je imao na svom klečalu u Olomucu, skupa sa relikvijarima. Ornate, koje mu je rodbina navezla, ostavio je, neka mu brat Josip i nećakinje Teresija i Gabrijela poklone raznim crkvama, samo je kalež, koji mu je za primiciju poklonila pok. carica, ostavio dvorskoj kapeli u Wajtri. Svome nećaku Josipu Friedrihu landgrofu Fürstenbergu ostavio je kuću u Beču i odredio, da ima u njoj doživotno stanovati brat mu Josip.

Izvršitelji oporuke jesu: brat pokojnikov Josip i prepošt Kremsierski, Msgr. Ivan Weinlich.

Njemačka. Dne 23. p. m. počela je u Fuldi *konferencija njemačkih biskupa.* Prisustvovali su nadbiskupi Kolonjski i Poznanjski, biskupi Ermelandski, Kulmski, Hidesheimski, Paderbornski, Münsterski, Trierski, Limburški, domaći i vojnički biskup iz Berlina. I biskup iz Mainza je bio dionikom te konferencije, jer se dio njegove biskupije proteže u njemačko carstvo. Konferenciji je predsijedao nadbiskup Kolonjski. Dne 25. p. m. u 11 sati dovršena je konferencija sa svečanom službom Božijom.

— (Sastanak katolika u Mainzu.) U isto vrijeme, kad su naša braća Slovenci obdržavali svoj prvi katolički sastanak, obdržavali su i Nijemci svoj trideset i deveti u Mainzu. Trajao je tri dana, ponedeljak, utorak i srijedu, a sastalo se je preko 3000 katolika.

„Danica" koledar i ljetopis književnoga družtva svetojeronimskoga za godinu 1893. tiskana u 38000 exemplara dogotovljena je, i može se na razprodaju dobiti. „Danice" netreba hvaliti, neka se sama sobom hvali, i svakomu prodavaocu biti će lahko izticati njezine prednosti pred drugimi koledari. Stoga umoljava upravljajući odbor prečastno svećenstvo, da kao svake godine tako i ove pruži družtvu ruku pomoćnicu, i što više „Danice" u narodu razpača:

Sadržaj je „Danice" sliedeći:

Prosta godina 1893.
Visoka kraljevska kuća.
Koledar.
Ljetopis knjiž. družtva svetojeronimskoga.
Izvadak iz pravila družtva svetojeronimskoga.
Bratovština hrvatskih ljudi u Istri.
Izvadak iz pravila Bratovštine.
Danica hrvatskomu puku.
Smrt Petra Kružića.
Naša babica.
Izložba u Zagrebu god. 1891. (sa 2 slike).
Krapina (sa slikom).
Naša književna družtva u Zagrebu (sa 4 slike).
Gnojenje i umjetna gnojiva.
Dvadesetpetgodišnjica krunjenja Njihovih Veličanstva našega premilostivoga kralja Franje Josipa I. i naše mile kraljice Jelisave.
Mlinar i djavo.
O ciepljenju američke loze (sa 15 slika).
Naši Primorci.
Polde Hodak.
Liečenje vodom po Kneippu.
Iz krajiškoga posiela.
Gospodarske sitnice.
Smješice.
Kakova će biti godina 1893.
Sajmovi.

Uvjeti su glede razprodaje „DANICE" isti kao i prvašnjih godina, to jest: družtvo nudi razprodavaocem i razpačateljem od svake stotine prodanih komada 20 postotaka i samo plaća poštarinu od pošiljke, nu pojedine naručbe imadu zadržavati najmanje 25 komada. Poznatim trgovcem i razpačateljem, koji su dosele „DANICU" prodavali a ništa neduguju, pripravno je družtvo poslati i u napredak „DANICU" na komisijonalnu prodaju; ostalim pako nepoznatim trgovcem i razpačateljem, kao i onim, koji svoj dug namirili nisu, jedino uz poštovno pouzeće, i to dužnikom pod tim uvjetom, da se i stari dug uz poštovno pouzeće namiri. Komisijonalni trgovci dužni su novac za prodanu „DANICU" družtvu poslati odmah čim ju prodadu, najkašnje pako do sredine mjeseca siečnja buduće godine.

Naručbe molimo poslati na „Odpravničtvo družtva Svetojeronimskoga", Zagreb, Trenkova ulica kuće br. 14.

Upravljajući odbor
književnoga družtva sv. Jeronima.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 37. U Zagrebu, 15. rujna 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

II. U XIV. vieku.

Razpravlja *Ivan Tkalčić*.

(Konac.)

Krčelić, koga su kako rekoh, pozniji historici sliedili, pišuć o Ivanu III., ovako počima: „Joanni Bohaemo, Joannes de Gara, frater Nicolai (palatini) 1395. datus successor.“ (Krčelić l. c. p. 144.). Ovu svoju tvrdnju želi dokazati iz naslova biskupskoga vikara kanonika Ivana de Senis „quem, hunc in pluribus sententiis legimus: Joannes de Senis, decretorum doctor, *Joannis de Gara*, episcopi zagrabiensis, decretorum doctoris, et secretarii cancellarii regis, in spiritualibus vicarius.“ Pa tko usljed takove izjave crno na bielom napisane, usudio bi se i posumnjati samo, da nije iza Čeha Ivana II. sjedio na zagrebačkoj biskupskoj stolici i biskup Ivan III. de Gara? Ali ja ću dokazati, da i Krčelić i svi koji su ga sliedili na krivom su putu bili. Upravo za ovo doba 1387—1397. ili kada su tobožnja dva Ivana sjedila na zagrebačkoj biskupskoj stolici, imademo dosta listinah, koje sam ja objelodanio u spomenicih grada Zagreba, i koje ću ovdje u kratko spomenuti. Tuj se najprije spominje (Doc. 333.) pismo kralja Sigismunda od g. 1389. upravljeno banu Ivanu Lužničkomu, gdje ga pita, što je u stvari, kada je „venerabilis in Christo pater dominus Johannes episcopus zagrabiensis, quibusdam novitatibus adinventis“, udario zagrebačku gradsku obćinu crkvenim interdiktom „propter quod plurima funera in domibus ipsorum jacerent nondum tumulata.“ Iste godine (1389.) na 12. septembra preporuča kralj Sigismund „reverendo in Christo patri et domino, domino Johanni, dei et apostolice sedis gracia episcopo zagrabiensi“, da bude na ruku pobiračem papinske pristojbe. (Doc. 338.) — Iste god. na 19. septembra nalaže kralj Sigismund banu Detriku Bubeku, da izreče sud glede davanja desetinske šestnaestine koju zahtjeva „venerabilis in Christo pater, dominus Johannes episcopus zagrabiensis“ od gradjanah zagrebačkih. (Doc. 339.) Iste godine i istoga dana, nalaže kralj Sigismund“ venerabili in Christo patri, domino Johanni episcopo zagrabiensi“, da tako dugo odustane zahtjevati desetinsku šestnaestinu od gradjanah zagrebačkih, dok se taj priepor nerieši (Doc. 340.). Godine opet 1391. na 5. septembra, zapovjeda kralj Sigismund kaptolu zagrebačkomu i „reverendo in Christo patri, domino Johanni episcopo zagrabiensi“, da dotle neućerivaju desetinsku šestnaestinu, dok taj priepor nerieši njegov tovarnik. (Doc. 346.) Iste g. (1391.) u parbi, koja je bila medju kaptolom zagrebačkim i „inter reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Johannem dei et apostolice sedis gracia episcopum loci zagrabiensis“ prepušta kaptol, da časmanski prepozit Matija, medju strankami sudi: (Doc. 350.); a na to i pristaje vlastoručnom izjavom i „Joannes dei et apostolice sedis gracia episcopus ecclesie zagrabiensis. (Doc. 351.) Iste god. (1391.) na 8. novembra poziva odabrani sudac, časmanski prepozit Matija, pećuvski kaptol, da po svom izaslaniku prisustvuje prisegi, koju će položiti kaptol zagrebački u parbi medju njim i „inter reverendum in Christo patrem et dominum, dominum Johannem dei et apostolice sedis gracia episcopum zagrabiensem“ (Doc. 352.). — Sljedeće godine 1392. na 8. januara, nalaže kralj Sigismund saladskomu samostanu, da povede iztragu, što je „reverendus in Christo pater, dominus Johannes episcopus ecclesie zagrabiensis“ na prošli badnjak, dao baciti tri lumbarde na gradsku obćinu, (Doc. 355.), a to isto nalaže kralj sljedeći dan i samostanu šimedskomu (Doc. 356.); koja oba samostana potvrdjuju, da

se iztražno doznalo, da je sve to istina (Doc. 357. 358.); te napokon god. 1392. jošte imamo osudu časmanskoga prepozita Matije glaseću u prilog kaptolu zagrebačkom u pomenutoj parbi medju njim, i „inter reverendum patrem et dominum Joannem dei et apostolice sedis gracia episcopum zagrabiensem (Doc. 360.). U godini 1395. imamo dva pisma kralja Sigismunda, kojimi zapovieda „honorabili viro domino Johanni de Senis, vicario reverendi in Christo patris domini Johannis episcopi zagrab.“ da odustane nepravedno progoniti gradjane zagrebačke (Doc. 374. 381.). — U znamenitom onom spisu, kojim (1397.) biskup Ivan izobćuje gradjane zagrebačke, koji su provalili na kaptol i orobili ga, ovako si dao cieli naslov napisati: „Johannes dei et apostolice sedis gracia episcopus zagrabiensis, decretorum doctor, secretarius cancellariusque regiae maiestatis“ (Doc. 397.); a kad je na 8. februara i. g. i javni bilježnik ovo izobćenje kao javna oblast podpisao i izdao, veli, da mu ga na potvrdu predložio: „venerabilis vir dominus Johannes de Senis, decretorum doctor, reverendique in Christo patris domini Johannis, dei et apostolice sedis gracia episcopi zagrabiensis, decretorum doctoris, secretarii cancellariique regie maiestatis, in spiritualibus generalis.“ (Doc. 402.) — Napokon na posljedku imamo i javnu i svečanu povelju samoga Ivana de Senis (koga Krčelić kao svjedoka spominje), kojom se gradska obćina odriešuje od excommunikacije, te ovako počima: „Johannes de Senis, decretorum doctor, vicarius reverendi in Christo patris, domini Johannis, dei et apostolice sedis gracia episcopi zagrabiensis, decretorum doctoris, in spiritualibus generalis.“ (Doc. 406) U tom indi toli važnom spisu nepripisuje Ivan de Senis, svomu biskupu Ivanu plemenski pridjevak: „*de Gara*“, što bi ga bio morao, ako igdje, a to ovdje spomenuti, da luči ovoga biskupa od njegova netom predšastnika Ivana II. (Bohemum), i da nam točno kaže, da nije biskup Ivan II. (Bohemus) već Ivan „de Gara“ izobćio zagrebčane, što bi bio doista i učinio, da su u tom razdobju od g. 1387. do 1397. bila dva razna biskupa ali istoga imena.

Promotrimo li jošte i to, da je biskup Ivan odmah nastupiv svoje biskupovanje zavadio se s gradskom obćinom radi desetinjske šestnaestine, i da ju radi toga udario interdiktom, da je on radi crkvene desetine bio u zavadi sa kaptolom zagrebačkim, i da je njegov vikar Ivan de Senis iznovice pritišnjevao gradsku obćinu radi pomenute desetinjske šestnaestine, usljed čega su gradjani i provalili u kaptol, i učinili grabež i pokolj, te ih biskup Ivan, koj ih prvi put udario interdiktom, drugi pako put izobćio, da je to bio jedan te isti Ivan, i to Ivan II. ili Bohemus, a nipošto ne i Ivan III. ili „de Gara.“

Krčelić, da opravda svoga Ivana III. ili „de Gara“, navodi samo to, da ga je čitao u naslovu njegova vikara kanonika Ivana de Senis; mi smo taj naslov vikarov doslovce naveli, ali u njemu nenalazi se pridjevak „de Gara“, a taj pridjevak postao je valjda odatle, što je Krčelić kraticu „*dé grâ.*“ mjesto: „dei gracia“, pročitao „de Gara.“

Biskup indi Ivan II. ili Bohemus, biskupovao je u Zagrebu od juna g. 1387. pa nekako do juna 1397., jer već 10. februara 1398. spominje se kao biskup zagrebački neki Eberhard (Doc. 409.).

Za ovoga Eberharda veli Pray (Spec. hier. l. c. 348.), da je postao biskupom „per cessionem Joannis factus episcopus, ut habet Bullarium Bonifacii IX“ Ovoj i tako osnovanoj viesti može se vjerovati, a tim lašnje, jer je u ono burno doba, a tim više poslie izobćenja gradjanah zagrebačkih položaj Ivanov bio u Zagrebu uzdrman i nesnosan.

Ovim svršavam drugi dio moje razprave, kojim su naime redom sliedili biskupi zagrebački tečajem XIV. vieka, te smo i ovdje opazili, (u priloženom pod br. 33.) kako su naši stariji pisci neimajući dovoljnih kritičnih podatakah, mnogo toga napisali, što stroga kritika zabacuje, te su u povorku biskupah zagrebačkih nekoje uveli, kojih ni bilo nije, a nekoje akoprem jedne te iste osobe i po dva puta i u razno doba spominjali; ja dakako ni u ovoj razpravi nisam svakoga pisca posebice pobijao, jer bi se razprava preširoko otegnula, već sam samo težio za tim, da što u kraćem razbistrim i ustanovim pravi red biskupah zagrebačkih za XIV. viek, a to je evo ovaj:

XIX. Mihalj, — do novembra 1303.

XX. Augustin Kazoti, od decembra 1303. — augusta 1322.

XXI. Jacob de Corvo, od augusta 1322. — marta 1326.

XXII. Ladislav de Kobol, od marta 1326. — marta 1343.

XXIII. Jacob de Placencia od marta 1343. — ✠ 16. oktobra 1348.

XXIV. Dioniž Lacković u novembru 1349.

XXV. Nikola I. od januara 1350. — juna 1356.

XXVI. Stjepan III. od augusta 1356. — decembra 1375.

XXVII. Dimitar, od 1376. — decembra 1378.
XXVIII. Pavao Horvat, od januara 1379. — lipnja 1387.
XXIX. Ivan II. Smilo, od juna 1387. — juna 1397.
XXX. Eberhard, druge polovine g. 1397., te biskupovao jošte u XV. vieku.

Govor Dra. Josipa Horvata, profesora i katekete kr. realke u Osieku.

(Dalje.)

U mjesto da država i crkva *sporazumno i zajednički* urede pučku školu tako, da bude sjemenište ne samo znanja i prosvjete, nego i nabožnosti i kreposti; u mjesto, da ju *sporazumno i zajednički* rukovode tako, da služi ne samo naobrazbi uma, nego i oplemenjenju srca i čeličenju značaja na čvrstom temelju religije, bez koje znanje *obično* radja oholost i nadutost, prevejanost i sebičnost; bez koje se ne da ni pomisliti prava i stalna, požrtvovna i nesebična krepost: država je, odtrgnuv pučku školu od crkve, učinila ju bezkonfesijonalnom i predala u naručaj modernim pedagogom *koji dielom znalice i hotice, a dielom zavedeni i nehotice*, služe kao voljko orudje mračnim i pogubnim intencijam slobodnih zidara, koji očito idu na zator svake pozitivne vjere, a poimence vjere i crkve katoličke i družtvenog poredka, koji se od tisućljeća temelji na Božanskom i nedostiživom nauku Isusa Krista, crkve i kršćanskog družtva utemeljitelja.

Da je ovo sve živa premda žalostna istina, pruža nam nepobitni dokaz medju ostalim *cirkular*, što ga je vrhovna uprava njem. slobodnih zidara god. 1886. upravila na slobodne zidare talijanske. Tu se medju inim veli ovo:

„*Obraćamo se na ložu braće glede predmeta koji je od najveće važnosti za triumf istine proti odurnom i pustolovnom izrodu theokracijâ i vrhunaravnih religija, a navlastito crkve katoličke, izmedju svih najžilavije. Što je dosad učinjeno zaslužuje svaku pohvalu. Religiozni redovi su dokinuti, crkvena dobra konfiscirana, papina svjetovna vlast uništena: to su tri velika čina, to su tri granitne podloge slobodno-zidarskog pokreta u Italiji. Svaku hvalu zaslužuju takodjer sva naprezanja, što no se čine u novinstvu i u školi. Ali to sve nije dosta! Vlada mora računati sa predsudama puka, pak za to ni pri najboljoj volji ne smije baš sve učiniti, da podupre propagandu naturalističkih teorija. Nu obziri, koji vežu i stežu slobodno-zidarske državnike, ne smetaju nipošto i ne prieče privatan rad braće zidara. Valja dakle iz prošlosti crpiti korist i ustanoviti zajedničku osnovu rada. Prije svega valja puk poučiti* (t. j. zavarati!), *da slobodni zidari ne tjeraju politiku, nego za tim idu, da ljudem dadu slobodu, da ih oslobode od okova, u koje ih sputala religija svojim dogmama i propisima. Na drugom mjestu valja puk osvjedočiti* (t. j. zaslepiti!), *da se slobodni zidari ne bore proti katolicima, nego proti klerikalcima, s toga valja samo vazda vikati, da religija uživa pravu i podpunu slobobu. Nepreslana pako briga slobodnih zidara mora biti odgoj i obuka u školi. Oni moraju paziti, da, osim iznimnih slučajeva, budu imenovani učitelji samo oni katolici, o kojih se može predmnjevati, da je u njima utrnulo svako religiozno čuvstvo. Poglavari občina moraju voditi brigu da ne bude imenovan ni pripušten ni jedan učitelj, koji katolički misli i osjeća. Komunalne škole, asyli, gimnazije, lyceji, tehničke škole imaju, već prema okolnostima, biti ili indiferentne ili antikatoličke, ali svakako moraju u tim školama vladati naturalističke, od svake religiozne predsude slobodne teorije i moralna načela. Više škole su već većim dielom u rukama „braće“ i njihovih saveznika, samo još fali energična borba i već je vrieme, da se u nju otvoreno stupi. Da se dočepamo pučke obuke valja upotrebiti ili zakonita sredstva, kao oduzeti školu občinam i predati ju posvema u vlast državi, jer ima još občina vjeri odanih; ili inače, kao pozivati religiozne učitelje u liberalne učiteljske sastanke, a ako se protive, valja ih ozloglašivati i tako nepopularnima učiniti; a osobito treba šarenim bojama opisivati sve što služi za sramotu klerikalcima. Da pako postignemo znamenit uspjeh na polju pučkoga školstva, neobhodno je potrebito, da se svećenstvo odpusti od službe ili odtjera u penziju, bilo privatno ocrnjujuć ih kao varalice i licumjerce. . . . . Ove i slične ideje „spasa“ daju se najuspješnije širiti novinstvom, zadrugama, ložama, javnim predavanjima, radničkim udrugarama, družtvima za medjusobno podupiranje itd. Nije daleko više dan, kada će „priroda“ pjevati himnu odkupljenja i spasenja na razvalinama religija.*“[1]) Jasnije mislim, ne može se govoriti!

Vidili smo eto, kamo smjera vriedna družba slobodnozidarska, te kojim i kakvim sredstvima nastoji neumorno doći do „uzvišenog“ cilja; čuli smo takodjer što očekuju ta krasna „braća“ od škole u obće, a od pučke na pose; a sada čujmo još: kakovu zadaću namienjuju modernoj, od crkve odtrgnutoj, školi pučkoj moderni pedagozi, ti vierni saveznici družbe slobodnozidarske. U 27. br. VIII. godišta „*Zeitschrift des oberösterr. Lehrervereines*“ stoji od rieči do rieči ovo: „*Modernoj školi je zadaća, da nazore mladeži i puka oslobodi od praznovjerja i predsuda* (t. j. od vjere kršćanske!); *njena je u obće zadaća, da odgaja čovjeka za čovječnost, za humanizam (die Menschen zur Menschlichkeit zum Humanismus erziehen). Kao što Schiler o Rousseau-u veli: da on od kršćana snubi ljude, tako i naša škola u našoj domovini snubi od kršćana ljude, odgaja za ljude, dočim je prijašnja škola (konfesijonalna) htjela odgajati kršćane i*

---

[1]) Leo Taxil: „Die Drei-Punkte-Brüder.“ Porderborn 1887. II. Bd. s. 386. ff. Dr. Aug. Rohling: Die confessionelle Schule, vertrauliche Briefe an einen Drei-Punkte-Brüder — dem hohen Wiener Reichsrathe gewidmet. Toplo preporučujem svakomu, da pročita ovu veoma poučnu knjižicu.

*

katolike. Sa religijom Budhinom, kao što i sa rimskom i grčkom vjerom u Bogove, pače i sa tako zvanim bezvjerjem nove dobe, dade se isto tako liepo složiti prava ćudorednost, kao što i sa katoličkom ili inom kojom kršćanskom religijom."[1]) Ovo je tiskano u časopisu, koji se izdaje za učitelje službujuće u zemlji, nalazećoj se u okviru naše monarkije! Mogao bi navesti bezbroj takovih i još puno drastičnijih primjera iz raznovrstnih organa moderne pedagogije, ali radi kratkoće vremena, neka bude dosta i ovaj, jer nam dovoljno jasno i otvoreno pokazuje, kamo smjera ta hvaljena „moderna" pedagogija sa svojom bezkonfesijonalnom školom!

Što se je prije radilo obzirno, skriveno i potajno, to se dakle sada ne žaca otvoreno, javno i bezobzirno navješćivati urbi et orbi, da je glavna zadaća „modernoj" pedagogiji i konačni cilj pučkoj bezkonfesijonalnoj školi: „*da iz srdaca mladeži i puka izčupaju svaku pozitivnu vjeru, da mladež i puk oslobode od praznovjerja i predsuda* (t. j. od kršćanstva); *da se mladeži i puku skinu težke i nesnosne okove, u koje ih sapela crkva Kristova sa svojim dogmama i propisima; da mladež i puk izbave i oslobode od tiranije popova, koji ih zaludjuju i poživinčuju; da mladež i puk prestanu biti kršćani, a osobito mračni i omraženi katolici, i da postanu „čisti ljudi" („reine Menschen") t. j. samo viši stupanj životinje, bez Boga, bez neumrle duše, bez vjere, bez crkve, bez vječnosti: da napokon sruše i satru crkvu katoličku, tu najžilaviju predstavnicu, tu najodličniju i najpogipeljniju braniteljicu objavljene vrhunaravne religije; pak da onda zajedno sa ovjenčanom pobjednicom „prirodom" pjevaju triumfatorsku himnu na razvalinama svih pozitivnih religija!*"

Dà gospodo i braćo! strašne su to rieči, čovjek se trese i trne od užasa, kada ih čita ili sluša, ali su žalibože istinite, jer crpljene iz evangjelja moderne pedagogije, te poslušne službkinje slobodnih zidara, ovih neumornih i požrtvovnih apostola bezvjerja, bezbožnosti i anarkije.

Da postignu goreiztaknute strašne namjere i bezbožne ciljeve svoje, treba odgojiti učitelje pučke, te odgojitelje mladeži, tako, da budu dorasli „uzvišenoj" zadaći, koju im namienjuje ta plemenita družba. U kakvom pako duhu i kojim uspjehom odgaja „moderna" pedagogija učiteljski podmladak u naznačenu svrhu, evo tomu nesumnjiva ali svakako autoritativnoga svjedoka, čiji autoritet i protivnici naši priznaju i u veliko ciene, a to je glasoviti pravnik, profesor na berlinskom sveučilištu Dr. Bluntschli. Rieči njegove radi velike znamenitosti navadjam u originalu, a glase ovako: „*Die Schullehrer werden auf den Seminarien mit Kenntnissen beladen, welche sie in den Volksschulen nicht brauchen können, nicht brauchen sollten. Dadurch wird ein gelehrter Dünkel in ihnen gereizt und zugleich der ungestillte Durst nach höherem Wissen, das nicht in die Volksschule gehört. Diese verliert so, worauf Alles ankommt, ihre Einfachheit und ihre moralische Gesundheit und geräth in einen überreizten Zustand. Viele Lehrer werden unzufrieden mit ihrer naturgemäss niederen und beschränkten, wenn auch noch so nöthigen und ehrbaren Berufsthätigkeit. — Manche werden sogar verleitet sich für die Schöpfer einer neuen Cultur zu halten und als die Begründer einer neuen Gesellschaft. Es ist eine hochwichtige Erfahrung, dass in verschiedenen europäischen Staaten ein grosser Theil der neuaufgeschossenen Schullehrer gegen die Kirche und den Staat zuweilen öffentlich mehr noch im Stillen feindlich gewirkt und eine verneinende und revolutionäre Stimmung in den unteren Volksschichten verbreitet hat, und hier und da zu einem eng verbundenen Hilfscorps der Anarchie und Auflösung geworden sind. Diese Erfahrung darf der moderne Staat nicht leichtsinnig geringschätzen; denn der Boden, auf dem er steht, wird so unbemerkt überall untergraben und Unkraut gesäet, das, wenn es aufgegangen ist, schwer wieder ausgerottet werden kann.*"[1])

Da te rieči nisu pretjerane nego živa istina, koja odgovara faktičnom stanju stvari, dokazuje medju inim i ovaj primjer, koji navadja čuveni Dr. Rohling u citiranom djelcu o konfesionalnoj školi, te glasi: „Bečki Vaterland doneo je nedavno senzacionalne članke o „braći" (slob. zidari) i u njihovom imeniku bijahu i zastupnici bečkog novinstva; ta poznata je stvar, da sve liberalno novinstvo piše u duhu i u službi lože. *Pače i linački pučki učitelji su navedeni u tom imeniku, a da ih državno odvjetničtvo radi toga nije pozvalo na odgovornost. Dapače smjelo očitovaše ti odgojitelji mladeži, da su po duhu i esvjedočenju slobodni zidari.*"[2])

Pošto je tako pučka škola odtrgnuta od crkve i učinjena bezkonfesijonalnom, pošto se izdašno pobrinulo za tomu odgovarajući učiteljski podmladak: prva posljedica bijaše, da je oslabljen i skoro uništen upliv crkve i vjere na odgoj mladeži. Ali za to se u novoj školi više pazi na naobrazbu uma nego na oplemenjenje srca, više se gleda na znanje nego na ćudorednost, više na vanjsku okretnost nego na nutarnju nabožnost — što je velika i opasna zabluda. Jer zadaća *pučke* škole nije samo poučavati, nego, i to poglavito, odgajati; njen cilj nije, da učini ljude učene, nego ćudoredne i krepostne, *što se samo pomoću religije postići može.* Ovo posljednje priznaje i sam Rousseau, kada u svom „Emilu" veli: „*Neki bi htjeli krepost osnovati na samom razumu, nu ja priznajem, da je jedino religija solidan temelj kreposti.*" A slavni Washington poučava nas ovako: „*Razum i iskustvo dokazuju, da bez religije ne može biti ćudorednost u puku.*"[3])

[1]) „Zeitschrift d. Oberösterr. Lehrerver." Jahrg. VIII. Nro. 27.

[1]) „Allgemeines Staatsrecht." Buch IX. cap. 9. cf. „Cristl. pädag. Bl." 1878. br. 9.

[2]) Dr. Aug. Rohling: „Die confessionelle Schule etc." str. 13. i 14.

[3]) Kaumer: „Die vereinigten Staaten von Nordamerika."

Nijo dugo trebalo, pak su se već pokazali gorki plodovi zapostavljanja crkve, zanemarivanja religiozno-moralnog odgoja i u obće jednostranog i pogrješnog pravca u *„novoj“* pučkoj školi. S toga se već godine 1878. gorko tuže austrijski biskupi u svojoj adresi na Nj. Veličanstvo glede pučke škole ovako:

„Eine nahezu zehnjährige Erfahrung stellt als eine kaum noch ernstlich bezweifelte Thatsache heraus, dass unter der Herrschaft der neuen Volksschulgesetze die zum Leben nothwendigen Kenntnisse der Jugend im wesentlichen nicht zugenommen haben, dagegen aber der religiöse Sinn der Schüler der Volksschule, die Übung der Religion und die Einhaltung der unerlässlichen Disciplin, die Zucht und Sitte, bei der Schuljugend im Niedergange begriffen sei. Es kann aber auch nicht ausbleiben, dass durch die Stellung, welche den kirchlichen Organen durch die neue Volksschulgesetzgebung in der Volksschule angewiesen ist, das Ansehen der Religion und der Kirche empfindlich geschädigt werde. Es fehlt nicht an Solchen, welche meinen, dass ihre Auctorität in dem Grade zunehme, in welchem die der Kirche herabgedrückt wird. Das ist gewiss nicht der Fall, vielmehr liegt es in der Natur der Sache, dass durch die Verkümmerung von was immer für einer legitimen Auctorität, das Princip der Auctoritet selbst geschädigt werde. Wie es scheint sprechen bereits Thatsachen dafür, dass durch die Herabwürdigung des Ansehens der kirchlichen Organe in der Schule, das Ansehen der weltlichen Lehrer, welches ehedem in dem Worte und der Person des Religionslehrers eine Stütze fand, nicht gewonnen habe.“ [1])

Čuveni jurista i kanonista Ferd. Walter veli o modernoj školi i njenim plodovima ovo: *„Nu ona (moderna škola) nije urodila dobrim plodom. Pak to je sasma naravno, jer samo na zemljištu crkve može uspjevati ono, što je u pučkoj školi najglavnija stvar, naime kršćanska stega i poštivanje autoriteta. S toga bi državne vlasti opet morale školu čim uže spojiti sa crkvom i staviti ju pod njen nadzor i to na svoju vlastitu korist i na korist djece.“* [2])

Božanski naš Spasitelj veli: *„po plodu se drvo poznaje; niti može dobro drvo uroditi hrdjavim plodom niti hrdjavo drvo dobrim plodom.“* Ako dakle prema gore rečenom, t. zv. *„nova“* škola radja hrdjav i škodljiv plod, sliedi odtale nuždno, da je i ona hrdjavo stablo, koje bi valjalo oplemeniti, da može donositi plod dobar i plemenit. Nije s toga čudo, što je kako Vam je poznato, skoro u svim naprednim državama Europe nastupila *jaka i energična reakcija* u prilog konfesijonalnoj školi.

Naobraženi sviet razdvojio se uslied toga u dva protivnička tabora: na jednoj strani slobodni zidari i njihovi saveznici t. zv. liberali, moderni pedagozi itd. da do zadnje kapi krvi brane i očuvaju *„novu školu“*, tu dragocjenu stečevinu svoju, jer znadu dobro, da je *„onoga budućnost, čija je škola“*; na drugoj pako strani crkva katolička, ine svjestne konfesije, mnogi uvidjavni i razboriti učenjaci, donekle i sami vlastodržci, kojim su otvorili oči anarkizam, nihilizam, komunizam i kako se već sve zovu ta novorodjena djeca zlorabljene znanosti, krivo naobrazbe i zabludjele pedagogije: svi se ovi složili, da vjeru i crkvu izmire i opet sprijatelje sa školom, da vjeri i crkvi povrate onaj nuždni i blagotvorni upliv na školu i odgoj mladeži, koji ju ide po Bogu i po naravi.

Razmahala se radi toga žestoka i očajna borba, borba na život i smrt Biskupi katoličke crkve složno dovikuju: *„vratite nam konfesijonalne škole, jer samo takove zajamčuju pravi i valjani odgoj podmladka, na kojem ostaje i crkva i država. Pravi pako i valjan odgoj ne da se ni pomisliti bez morala, a moral bez religije, religija bez konfesije, konfesija bez crkve. Vratite s toga crkvi primjeren upliv na školu, a to će biti, ako ju postavite na konfesijonalnu podlogu. Dajte nam s toga katoličku školu za katoličku djecu, katolička učiteljišta za katoličke učitelje, povratite stari sklad medju školom i crkvom, da složno djeluju na korist državе i crkve.“* [1])

Isto tako *mnogi znameniti ljudi* uvidjaju i priznavaju potrebu, pak za to i odlučno zahtievaju, da država i crkva postupaju sporazumno glede škole. Evo tomu nekoliko eklatantnih primjera. Spomenuti već čuveni jurista i kanonista Ferd. Walter veli: *„U pučkoj školi je poglavitija stvar odgoj nego znanje, jer zanemareno znanje može se ipak kasnije nadoknaditi, ali zapušten odgoj nipošto. U prvom pako redu mora religija i crkva glede odgoja priskočiti u pomoć kao što obitelji tako i školi: državna vlast ne smije ju u tom priječiti, nego joj mora pustiti slobodne ruke. Za to upravo treba da je škola konfesijonalna.“* [2]) — Priznati pedagog Hein. Gräffe tvrdi: *„da bi si pučka škola sama podrezala životne žile, kad bi htjela prekinuti uzku svezu, koja ju spaja sa crkvom i kad ne bi smatrala uzvišenom zadaćom svojom, da mladež vodi k Bogu.“* [3]) Protestant i rationalist Kurtzmann veli: *„Ne služi upravo na čast mudrosti novije dobe, što se radi neke udobnosti ili pištednje ide uvadjati mješovite (po vjeri) škole, što je upravo smjelo i nepedagožki.“* [4]) — Slobodoumni državnik i bivši predsjednik franc. republike Thiers reče jednom u odboru franc. komore ove znamenite rieči: *„Ja zahtievam, da upliv župnika na školu bude velik, pače još veći nego dosad; jer ja puno računam na njega, što će on širiti onu filozofiju, koja čovjeka uči, da je za to na ovom svietu, da trpi, a ne onu, koja mu dovikuje: uživaj! Da, ja samo*

[1]) „Adresse der katkol. Erzb. und Bisch. Oesterr. an S. Majestät betreffend die Volksschule“ v. „Crist. pedag. Bl.“ 1878. br. 15.

[2]) cf. „Lehrbuch des Kirchenrechtes“ 14. Aufl. Bonn 1891. s. 750.

[1]) Cf. „Zuschrift. d. bischöfl. Versammlg. v. Frühjahre 1872. zu Wien a. d. hohe Ministerium f. Cult. u. Unterr. in Betrefl d. Schule“ in d. Beilage 2. Nro. 17. d. „Chr. pädag. Bl.“ 1878.

[2]) „Naturrecht und Politik“ § 211.

[3]) cf. „Christl. pädg. Bl.“ br. 16. 1878.

[4]) „Lehrbuch d. Unterr.“ p. 465.

opetujem: obuka u pučkoj školi samo će onda donijeti dobre plodove, ako svećenstvo na nju bude imalo velikog upliva." To je rekao glede odnošaja svećenstva prama školi, dočim je prije toga u javnoj sjednici franc. komore o pučkom učiteljstvu francezkom izustio ove značajne rieči: „*Francezka ima 40.000 učitelja t. j. 40.000 svećeničkih neprijatelja . . 40.000 apostola atheisma i socijalisma*"[1]) — a da se nije prevario, dokazuju nam Ravachol i njihova crna družba.

Da su današnji *vlastodržci* već siti „*nove škole*" i njenih plodova, te da uvidjaju i priznaju potrebu škole konfesionalne, evo i tomu nekoliko dokaza. Na nekoj skupštini u New-Portu u Englezkoj reče englezki ministar predsjednik Lord Salisbury o konfesijonalnom odgoju mladeži u školi ove liepe rieči: *Religiozni odgoj mladeži naše je najdragocjenije pravo. Ja zahtjevam, da sve konfesije mogu odgajati svoju mladež prema svojoj vjeroizpoviesti, a nipošto prema sustavu nekog obćenitog religioznog odgoja, kao što se to sbiva u nekim školama.*"[2]) Zaista liberalne rieči! — Kada je nedavno pruski ministar nastave v. Zedlitz predložio pruskom saboru zakonsku osnovu, kojom se pučka škola u Pruskoj stavlja na konfesionalni temelj, branio je muževno tu osnovu medju inima i njemački kancelar, za onda još i pruski ministar predsjednik, Caprivi Osnova je ipak, hvala žilavom naprezanju t. zv. liberala i slob. zidara, bar za sada zakopana; ali i danas još odjekuju naobraženim svietom kancelarove znamenite i značajne rieči: „*tu se više ne radi o tom, da li protestantski ili katolički, nego da li kršćanski ili atheistički!*" Ove rieči su ujedno ozbiljna opomena svim konfesijam kršćanskim, da složno, u svom vlastitom interesu i u interesu države i postojećeg družtvenog poredka, ustanu proti atheismu i modernom poganstvu, koje mah preotimlje sve to više u družtvu i u školi. — U Tirolskoj je nedavno stvoren škol. zakon na konfesijonalnoj podlozi. Uzvišeni naš vladar je taj zakon, uzprkos žilavom odporu zatočnika „*nove škole*", ne samo sankcionirao, nego je i odlikovao previšnjim priznanjem (i redovi) najzaslužnije muževe kod stvaranja toga zakona. Nije li to evidentan dokaz, da je „*nova škola*" *proigrala svoj ugled i na najvišem mjestu, te da se i na najvišem mjestu uvidja i priznaje potreba konfesijonalne škole?*

Pogledajmo sada još vrhovnog učitelja kršćana, te nepogrješivog čuvara i tumača božanske istine i morala, Lava XIII., da vidimo, kako se on vlada u ovoj upravo titanskoj borbi duhova za posjed škole, a time i za posjed budućnosti. On je u toj borbi *pravi Lav*, te kao vrhovni i nepobjedivi vojskovodja izdaje vojnikom, koji sliede njegovu pobjedonosnu zastavu, sliedeću bojnu parolu: „*Pitanje školsko je za kršćanstvo pitanje na život i smrt. Školska soba je bojno polje na kojem se mora odlučiti, da li će družtvo ljudsko i nadalje zadržati svoj kršćanski karakter!*" Rieči zaista ozbiljne i znamenite, s kojima prosvijetljeni i odvažni glavar crkve Kristove pozivlje u žestoki i odlučni boj za školu kršćansku, *za školu konfesijonalnu, ne samo katolike, nego i sve kršćane, koji su toga imena još vriedni i dostojni.*

Kao što je jasno vidjeti iz dosad rečenoga, za školu izjavljuju se otvoreno i bore se odlučno *najveći i najviši auktoriteti* svieta. Nama kao svećenikom i osvjedočenim katolikom ne može ni časka biti dvojbeno, na čijoj će strani biti konačna pobjeda, jer stojimo nepomično uz neoborivu pećinu, kojoj je dano obećanje: „*et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*"; u to obećanje vjerujemo tvrdo i nepokolebivo, jer ga je dao Onaj, koji je rekao: *cœlum et terra peribunt, verba autem mea non peribunt.*"

Nu reći ćete mi možda, čemu zlorabim uztrpljivost ove sl. skupštine, te na tanko razpredam ono, što se u tudjem svietu sbiva, kada kod nas nije tako; kad se to nas ništa ne tiče, što drugi dobra ili zla rade? Pa u kakovom savezu stoji sve to sa mojom temom? Odmah ću odgovoriti i na ta pitanja, te dokazati suvislost i uzročni vez gornjeg razlaganja sa mojom temom — samo molim još časak uztrpljivosti.

Mi Hrvati živimo na medji u blizini onih zemalja i naroda, u kojima se sbiva sve ono, što sam malo čas samo u krupnim crtama orisao. Mi smo dakle na udarcu, te se ne možemo ograditi kinezkim zidom tako, da do nas ne bi mogao doprieti ne samo lagodni lahor i ugodni povjetarac prave prosvjete, nego i škodljivi vjetar zablude, pa i žestoka bura razvratnih i pogubnih ideja. Istina, kod nas nije još baž tako zlo, kao drugdje, ali nije ni posve dobro; a tko nam jamči, da s vremenom ne bi moglo biti i gore uslied škodljivog i pogubnog upliva sa strane, kojemu se ne možemo odhrvati bez žilave borbe te oprezne i uztrajne obrane. Priznata je dakle činjenica, da smo izvrženi uplivu i dobrom i pogubnom susjednih velikih i naprednih naroda; priznata je činjenica, da se kod nas rado kopira i oponaša, što se kod drugih nalazi bilo dobra bilo zla; priznata je činjenica, da se slabo nastoji prilagoditi posebnim našim okolnostima ono, što se od drugud kopira i oponaša, a to ne može biti bez štetnih posljedica; izkustvo nas napokon često put već poučilo, da je kod nas zlo uspjevalo, što je na drugom mjestu dobro, a što je na drugom mjestu zlo djelovalo, da je kod nas jošte i sto put gore!

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

Paris, dne 26. kolovoza. (*Svećenički dom.*) Kad sam odlučio ove praznike sprovesti u Francezkoj, imao sam na umu razpitati se i razgledati, imade li ovdje ovakav zavod, kakav svećenici naše nadbiskupije hoće da osnuju za sebe, za stare dane svoje. I za što sam, došavši u Paris, najprije pitao, bio je svećenički dom. Kad sam doznao, da ga imade, pošao sam odmah onamo,

[1]) „Christl. pädag. Bl." br. 16. 1878.
[2]) „Christl. Pädag. Bl." br. 6. 1888.

u ulicu Deufert-Rocherau, da ga razgledam. Poslije sam pitao jednog svećenika za potanje ubaviesti, kojih na žalost nijesam primio, te mogu št. štioce izviestiti samo ob onom, što sam sam vidio i što mi je glavarica milosrdnih sestara, koje dvore svećenike, znala kazati o postanku i uredbi zavodskoj.

Zavod ovaj — *Infirmerie Maria Theresia* — duguje svoj osnutak nastojanju i maru žene, supruge znamenitoga francezkoga pisca vicomta *Chateaubrianda*, a ime mu od prve pokroviteljice *Marije Terezije*, majke nesretne kraljice francezke Marije Antoniette, supruge Ljudevita XVI. Zavod nije od početka bio ovakav, kakav je sada. Početak njegov bio je čedan, te se poslije tekom vremena razvijao i povećavao. Sada izgleda zavod ovako. Do ulice pružaju se dvie omanje zgrade. U jednoj je crkvica, a u drugoj mala tvornica šokolade, uzgredno zanimanje sestara milosrdnica.

Crkvica doista je krasna. Staklenim vratima i prozorima podieljena je u dvoje. U većoj polovici nalaze se dva žrtvenika i propovjedaonica, izpovjedaonice itd., a u manjoj imade samo jedan žrtvenik. Slikama, čistoćom i liepom spremom svojom dojimlje se vrlo ugodno, te je već to velika blagodat za svećenika, koji ovdje sprovodi stare dane, što može u ovako liepoj i liepo uredjenoj kapelici prikazivati Bogu sv. žrtvu.

Na dnu dvorišta diže se pristojna dvokatna zgrada, kojoj su upravo ove godine prizidali toliko, kolika je bila stara zgrada. Ovo je svakako dokaz, da se svećenici ne otimlju tomu, da stare dane sprovedu u zavodu liepo uredjenom! Iza zgrade stere se krasan i velik vrt.

Razi zemlje nalazi se odmah na ulazu prostrana dvorana s biljarom, koji starcem valja da malo rabi. Do dvorane je knjižnica, koja je prije bila kapelica, u kojoj su bolestni svećenici služili sv. misu. Sada je kapelica i mala sakristija do knjižnice. Sve se ovo nalazi u jednoj polovici staroga diela zgrade. U drugoj polovici i u novodogradjenom dielu zgrade nalaze se stanovi za svećenike, kao i u prvom i drugom spratu. U staroj je zgradi imao svaki svećenik samo jednu sobicu, doduše dosta prostranu, ali ipak sobicu. U novom dielu, koji sada dogotavljaju, imati će svaki svećenik dvie sobice.

Podvorbu obavljaju častne ss. milosrdnice, kojih made u zavodu dvanaest, a od ovih je osam samo za dvorbu svećenika.

Zavod je ovaj dijecezanski, te je uprava sasvim u rukama duhovne oblasti. Duhovna oblast odredjuje, ko će se primiti u zavod, a ko ne. Primaju se pak svećenici i privremeno, ako ko oboli, i trajno, koji su trajno umirovljeni. Umirovljeni svećenik ne mora ići u zavod, već može dobiti od biskupije i mirovinu od 1000 do 1500 franaka i više, koji su zaslužniji. Nevolja je to, što svećenik, koji bude primit u zavod nema druge mirovine. U tomu će se pogledu naš svećenički dom znatno razlikovati od pariške nemoćnice. Naš će svećenički dom biti sasvim neovisan od mirovinske zaklade, te će umirovljeni svećenik plaćati samo njeki dio mirovine za obskrbu u svećeničkom domu, a ostajat će mu uviek njeka svota, s kojom će moći po volji razpolagati i posebne svoje potrebe namirivati.

Posebne trpezarije, blagovališta nema, već svaki svećenik blaguje u svojoj sobi. I to je dobro, ako se uzme na um staračko doba i š njim skopčane nevolje. Ali bi ipak mogla biti zajednička blagovaonica, u kojoj bi zajedno blagovali, koji bi htjeli.

Sada boravi u zavodu 16 svećenika, a znade ih biti i po 25—30, od sada moći će se primiti i 40. Govorio sam samo s jednim i taj je bio sasvim zadovoljan u zavodu.

Kad sam razgledao ovaj zavod, podpunoma sam se uvjerio, da je podhvat naš doista vriedan, da mu naše svećenstvo posveti svoj mar i da si od usta odkine koju krajcaru, te ju doprinese za naš zavod. Treba još mnogo! Gole zidine slabo bi služile svrsi, kojoj imade služiti ovaj zavod, dočim će liepo opremljen ne samo olakšati breme i tegobe staračkoga doba, već će mnogo i mnogo koristiti za spasenje duša onih, kojim je bila zadaća, da spasavaju druge. Želio bih, da oni, koji još kolebaju, koji ne mogu da pravo shvate potrebu i svrhu ovoga zavoda, sami vide pariški zavod, jer bi jamačno prestali kolebati i dvojiti.

Jučer na večer prisustvovao sam pobožnosti, kojom se završilo hodočašće u Lourdes. Koliko bih bio želio, da sam mogao s ono 25.000 hodočastnika francezkih do čudotvornog prošteništa Marijinog! Ovaj put je s hodočastnici pošao u Lourdes i poznati naturalistički romanopisac Zola. Čudesnih ozdravljenja bilo je više — ali kako veli list „La Croix“, bilo bi najznamenite čudo god. 1892., kad bi se Zola obratio. Zolina je prisutnost razlog, što se ljetos zanimaju za hodočašće i oni listovi, koji do sada toga nijesu činili.

Oriovac dne 2. rujna. *(Korona.)* Pred dva dana sastalo se je dušobrižno svećenstvo kotara kapelačkoga u Oriovcu, da u domu svoga preč. g. podarcidjakona P. Friša obavi ovogodišnju koronu. Kako svake godine tako i ove skupila se braća svećenici skoro u podpunom broju, pak podjosmo svečano u crkvu na saziv Duha svetoga. Po dovršenoj službi božjoj vratismo se u palaču obljubljenog u kotaru podarcidjakona, gdje nas je on pozdravio sa liepim latinskim govorom. Govorio je o dostojanstvu svećenika, iztakao je potrebu, da si svećenici, a osobito dušobrižnici, nastoje steći auktoritet. Liepo je razpreo sve, što ugled svećeniku povisuje, a što mu ga krnji. Prema tomu pozvao nas je, da oko onog nastojimo, ovog pako da se čuvamo. Tim više on nam to stavlja na srce sada, kad je radi bolesti i slabosti bio prisiljen odlučiti se, da se zahvali preč. konsistoriju i na službi podarcidjakona i na službi župnika. Veleć braći „ultimum vale“ moli Boga, da dobiju poglavara, koji će biti „me dignior.“

Poslie toga imao bi se čitati zapisnik prošaste korone, ali taj, kako već više godina, tako ni ove godine nije povraćen od preč. konsistorija, s toga se je prešlo na dnevni red.

Preč. podarcidjakon pozva g. M. Blaževca, kapelana kapelačkog, da razpravi pitanje o dieljenju cedulja za uskrsnu izpovied. Kad je ovaj na naše zadovoljstvo svoju themu pročitao, razprela se o pitanju debata i korona prihvati resoluciju, da je dieljenje cedulja koristno, neka se taj običaj uzdrži, ali pri tom valja se čuvati raznih nepodobština.

Drugi je čitao svoju themu iz crkvenog prava g. Stj. Ferić, kapelan petrovoselski. U debati o tom pitanju iztaknulo se je, da je kod nas još u valjanosti konkordat, ali žalibože on se sve više i više krnji.

Još se je povela rieč o više pastoralnih pitanja, u koja su utjecala skoro sva gg. dušobrižnici, svaki polag svog izkustva, što ga je stekao u pastvi. — Požalilo se je, da nam naša nadbiskupija neima još svoga nadpastira; izrazila se je želja, da bi se preč. konsistorij zauzeo, da dobijemo mjesto jedan dva sata katekiziranja na pučkih školah. —r.

Viestnik.

Zagreb. Ravnateljstvo nadbiskupskoga sjemeništa javlja svim pitomcima, i starijim i koji su tek primljeni, da dodju u sjemenište ne 3., već u srijedu 5. listopada.

— (Promjena u nadbiskupiji.) G. Eduardo Dominko, duhovni pomoćnik u Mrežnici, postao je župnikom u Ljubeščici.

Ugarska. (Pitanje o odkršćavanju.) Pitanje o odkršćavanju stupilo je ovih dana u novu fazu. Kad se je onomadne knez-primas Vaszary povratio iz Rima, i donio odanle naputke glede toga prijepornoga pitanja, nadali su se stanoviti krugovi, da će se primasov „modus vivendi“ sastojati u tom, da se poprimi i odobri najnovija vladina naredba. Ali su ih veoma iznenadile izjave primasa i drugih uglednih aristokrata katolika u gornjoj kući o tom pitanju, jer su glasile baš protivno, nego li su se bili nadali. Odobriti se ne mogu, već se jedino može njeko vrijeme trpiti sila. Peklo je to veoma nekatolike u Ugarskoj, te su svojem jadu dali oduška ovih dana u Komornu, kad je upravo bivši ministarpredsjednik Tisza slavio dvadesetpetgodišnjicu svoje službe kao procurator evangeličke obćine. Tom sgodom naime držao je superintendent Gabrijel Pap oštar govor, u kojem otvoreno navaljuje na primasa i katoličke biskupe radi njihovoga — inače skroz korektnoga — držanja u tom pitanju. Taj je govor — po katolike Ugarske neizrecivo uvrjedljiv i nepravedan — izazvao veliku uzrujanost. Nije ni čudo. Jedini je to slučaj u povjesti Ugarske, da protestantizam službeno, i na usta svoga najvišega činovnika napada na katoličku crkvu i na katolike i to na način, koji nema imena, kojim da se nazove. Da uzrujanost donjekle utaži razaslao je primas list na kler i vjernike svoje dieceze, u kojem ih tješi, da se ne boje za crkvu, jer nju čuva njezin Božanski Utemeljitelj. Ali je većma domovina u pogibelji; oni neka se strpe i u strpljivosti pokažu jakost duha, a on će svoje učiniti na kompetentnom mjestu. Dao Bog, da se vatra koja je s nerazboritosti jednoga čovjeka buknula, što prije ugasi, a stvar katolička pobijedi.

Rim. (Previšnji dar.) Njegovo Veličanstvo kralj Franjo Josip I. poklonio je crkvi sv. Marije in Campo Santo u Rimu dva velika prozora. Crkva je ta prigodom poznate lanjske eksplozije nastradala, osobito pako polupaše se svi prozori. Na to je Njegovo Veličanstvo naručilo u tvornici stakla u Insbruku za tu crkvu dva nova velika prozora, i poklonilo. Bila su najprije izložena u austrijskom bečkom muzeju, gdje ih je samo Veličanstvo udostojalo se pogledati i radnju pohvaliti. Slike na prozorima predstavljaju snimanje s križa, i ukazanje Gospodinovo Majci svojoj poslije uskrsnuća, a inače su ukusno iskićeni i odozdo se vidi grb, početna slova Nj. Veličanstva i posvetni nadpis.

Italija. (Razbojnici.) Ne prodje gotovo dan, a da nam novine ne donesu kakovu vijest, da su u Italiji briganti napali sad ovoga bogataša, sad onoga. Izmedju kojih je najžalostnija ona, kako je pred mjesec dana biskupa Folinjskoga, Msgra Federica Federici-a, u vagonu prvoga reda, u kojem se je sam vozio na željeznici iz toplica pokraj jezera trazimenskoga, Perugie, Assissia prema svojoj residenciji Foligno, napao njeki razbojnik, Annibale Pogiani, ubio te ga orobio. Krasnih li zaista odnošaja pod framasonskom vladom u sretnoj Italiji!

Njemačka. (Kolera.) Strašan je bič Božji posjetio u novije vrijeme Njemačku, a napose grad Hamburg. Po vjestima, koje se raznose po svijetu, bijesni ondje kolera koseći po više stotina ljudi na dan. Dosada ih je obolilo mnogo tisuća. U sama tri dana t. j. 2., 3., i 4. rujna nabrojiše dvije tisuća bolestnika, a 882 mrtvaca. Brojevi koji poslije dolaze, sve su grozniji i užasniji. Do 10. o. m. bilo je u svemu 13.238 bolestnih, a 5805 ih je umrlo, Što je u tolikoj nesreći dobro, bolest je prilično stegnuta na sam Hamburg, te drugdje ne bijesni. Ali za to ipak pogibelj prijeti, te su nadbiskup Pražki i biskup Gradački naložili svome svećenstvu, da pri sv. misi uzimaju kao collecta imperata molitvu iz Missa pro vitanda mortalitate vel tempore pestilentiae („Deus qui non mortem . . .“). Bože dragi, poštedi nas od te nevolje!

„Spasi dušu svoju“, molitvenik za srednje škole, priredio Dr. Rudolf Vimer, kateheta na kr. vel. gimnaziji zagrebačkoj. S dozvolom duhovne oblasti. Tisak i naklada knjižare Hartmana, Zagreb. — Ukusna je to knjižica u 12tini, ima strana 320, lijep tisak, a sadržaje razne molitve i izbor pjesama crkvenih, medju kojima i njeke latinske najpoznatije djacima.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 38. U Zagrebu, 22. rujna 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
LEONIS
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE XIII.
EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS EPISCOPOS ALIOSQUE LOCORVM ORDINARIOS PACEM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE ROSARIO MARIALI

VENERABILIBVS FRATRIBVS PATRIARCHIS PRIMATIBVS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS ALIISQVE LOCORVM ORDINARIIS PACEM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTIBVS

LEO PP. XIII.

VENERABILES FRATRES
SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

Magnae Dei Matris amorem et cultum quoties ex accasione liceat excitare in christiano populo et augere, toties Nos mirifica voluptate et laetitia perfundimur, tamquam de ea re quæ non solum per se ipsa praestantissima est multisque modis frugifera, sed etiam cum intimo animi Nostri sensu suavissime concinit. Sancta nimirum erga Mariam pietas, semel ut paene cum lacte suximus, crescente aetate, succrevit alacris valuitque in animo firmius: eo namque illustrius menti apparebat quanto illa esset et amore et honore digna, quam Deus ipse amavit et dilexit primus, atque ita dilexit, ut unam ex universitate rerum sublimius evectam amplissimisque ornatam muneribus sibi adjunxerit matrem. Ejus autem bonitatis in Nos beneficentiæque complura et splendida testimonia, quae summa cum gratia nec sine lacrimis recordamur, eamdem in Nobis pietatem et foverunt amplius et vehementius incendunt. Per multa enim et varia et formidolosa quae inciderunt tempora, semper ad eam confugimus, semper ad eam intentis oculis cupidisque suspeximus; omnique spe et metu, laetitiis et acerbitatibus, in sinu ejus depositis, haec fuit assidua cura, orandi ab ea, Nobis vellet benigna in modum matris per omne tempus adesse et illud impetrare eximium, posse Nos ei vicissim deditissimam filii voluntatem probare. — Ubi deinde arcano providentis Dei consilio est factum, ut ad hanc Beati Petri Cathedram, ad ipsam videlicet Christi personam in ejus Ecclesia gerendam, assumeremur, tum vero ingenti muneris gravitate commoti, nec ullâ sustentati fiducia virtutis Nostrae, subsidia divinae opis, in materna Virginis beatissimae fide, impensiore studio flagitare contendimus. Spes autem Nostra, gestit animus profiteri, quum in omni vita, tum maxime in supremo Apostolatu fungendo, eventu rerum numquam non habuit fructum vel levamentum. Ex quo spes eadem Nobis multo nunc surgit erectior ad plura majoraque, auspice illa et conciliatrice, expetenda, quae pariter saluti christiani gregis atque Ecclesiae gloriae felicibus incrementis proficiant. — Est igitur recte opportuneque, Venerabiles Fratres, quod incitamenta quaedam universis filiis Nostris, renovata per vos hortatione, adhibeamus, ut octobrem proximum, Dominae nostrae et Reginae augustae a *Rosario* sacrum, vividiore pietatis sollertia, quam necessitates ingravescentes exposcunt, studeant celebrare.

Quam multis et quibus corruptelarum modis nequitia saeculi eo fallaciter connitatur ut christianam fidem et, quae ipsam nutrit movetque in fructus, observantiam divinae legis, debilitet ac prorsus evellat ex animis, jam patet nimium: jamque passim dominicus ager, teterrima velut afflatus lue, ignoratione fidei, erroribus, vitiis propemodum silvescit. Quod vero ad cogitandum acerbius est, improbitati tam arroganti et noxiæ tantum abest ut frena injecta aut justae sint

poenae impositae ab iis qui possunt maximeque debent, ut immo saepius ex ipsorum vel socordia vel patrocinio augeri spiritus videantur. Inde est cum causa dolendum de publicis doctrinarum et artium palaestris sic deditâ opera constitutis, in quibus nomen conticescat aut vituperetur Dei; dolendum de impudentiore in dies licentia quidlibet in vulgus edendi, quidlibet declamandi Christo Deo et Ecclesiae probrosum; neque ea minus dolenda consecuta in multis remissio et desidia catholicae professionis, quae si non aperta est a fide defectio, eo certe evasura proclivitor est, cum fide nihil jam vitae habitu congruente. Quam qui perpendat maximarum rerum confusionem et labem, non ei profecto fuerit mirum, si late gentes divinae animadversionis pondere ingemiscant afflictae, metuque graviorum calamitatum anxiae trepidae teneantur.

Iamvero ad violatum Dei numen placandum, ad eamque afferendam quae misere laborantibus opus est sanationem, nihil sane valuerit melius quam pie perseveranterque precandi officium, modo sit cum studio et actione christianae vitae conjunctum: quod utraque in parte ducimus per *mariale Rosarium* potissime assequendum. — Ab ipsa rei satis cognita origine, quam praeclara monumenta illustrant et commemoravimus Ipsi non semel, praepotens vis ejus laudatur. Quo enim tempore Albigensium secta, integritatis fidei morumque specie quidem fautrix, re vera perturbatrix pessima et corruptrix, magno multis gentibus erat exitio, in eam consceleratasque factiones pugnavit Ecclesia, non copiis neque armis, sed interposita praecipue sacratissimi Rosarii virtute, cujus ritum ipsa Dominico patri Deipara tradidit propagandum: atque ita de omnibus magnifice victrix, suorum saluti, tum per eam, tum per similes deinceps procellas, exitu semper glorioso consuluit. Quamobrem in hoc rerum et hominum cursu quem conquerimur, luctuosum religioni, perniciosissimum rei publicae, pari omnes pietate sanctam Dei Genitricem communiter implorare exorare oportet, ut eamdem ejus Rosarii virtutem secundum vota laetemur experti. — Enimvero quum precando confugimus ad Mariam, ad Matrem Misericordiæ confugimus, ita in nos affectam, ut qualicumque necessitate, ad immortalis praesertim vitae adeptionem, premamur, illico nobis et ultro, ne vocata quidem, praesto sit semper, atque de thesauro largiatur illius gratiae qua inde ab initio donata est plenâ copia a Deo, digna ut ejus mater existeret. Hac scilicet gratiae copia, quae in multis Virginis laudibus est praeclarissima, longe ipsa cunctis hominum et angelorum ordinibus antecellit, Christo una omnium proxima: *Magnum enim est in quolibet sancto, quando habet tantum de gratia quod sufficit ad salutem multorum: sed quando haberet tantum, quod sufficeret ad salutem omnium hominum de mundo, hoc esset maximum; et hoc est in Christo et in Beata Virgine*[1]). Ei nos igitur, quum gratia plenam angelico praeconio salutamus, eamdemque iteratam laudem in coronas rite connectimus, dici vix potest quam gratum optatumque fecerimus: toties enim a nobis memoria quasi excitatur tum dignitatis ejus excelsae, tum initae a Deo per ipsam humani generis redemptionis; unde etiam commemorata pendet divina et perpetua necessitudo, qua ipsa cum Christi gaudiis et doloribus, opprobriis et triumphis tenetur in regendis hominibus juvandisque ad aeterna. Quod si Christo benignissime placuit tantam nostri praeseferre similitudinem; seque hominis filium atque adeo fratrem nostrum dicere et praebere, quo testatior sua in nos misericordia patesceret, *Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret*[2]); Mariae non aliter, ex eo quod Christi Domini ejusdemque fratris nostri electa est mater, hoc supra matres omnes singulare inditum est, ut misericordiam nobis proderet effunderet suam. Id praeterea si debemus Christo quod nobiscum jus sibi proprium quodammodo communicarit, Deum vocandi et habendi patrem, eidem similiter debemus communicatum amantissime jus, Mariam vocandi et habendi matrem. Quando autem natura ipsa nomen matris fecit dulcissimum, in eaque exemplar quasi statuit amoris teneri et providentis, lingua quidem haud satis eloqui potest, at probe sentiunt piorum animi, quanta in Maria insideat benevolentis actuosaeque caritatis flamma, in ea nimirum, quae nobis, non humanitus, sed a Christo est mater. Atque multo illa magis nostra omnia habet cognita et perspecta; quibus ad vitam indigeamus praesidiis, quae impendeant publice privatim pericula, quibus in angustiis in malis versemur, quam in primis sit acris cum acerrimis hostibus de salute animae dimicatio: in his autem aliisve asperitatibus vitae, multo ipsa potest largius, et vehementius exoptat, solatium, robur, auxilia omne genus carissimis filiis afferre. Itaque ad Mariam non timide non remisse adeamus, per illa obsecrantes materna vincula, quibus cum Iesu itemque nobiscum conjunctissima est; praesentem ejus opem quo precationis modo significavit ipsa

---

[1]) S. Th. *op.* VIII. *super salut. angelica.*
[2]) *Hebr.* II, 17.

et peracceptum habet, religiosissime invocemus: tum erit merito in tutela optimae matris securis laetisque animis conquiescendum.

Ad hanc Rosarii commendationem ex precatione ipsa projectam, accedit ut in eodem insit facilis quidam usus ad summa fidei christianae capita suadenda animis et inculcanda: quae quidem alia est nobilissima commendatio. — Est enim maxime ex fide quod homo recte certeque gradus facit ad Deum, ejusque unius majestatem immensam, imperium in omnia, summam potentiam, sapientiam, providentiam discit mente et animo revereri: *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit.*[1]) Quoniam porro aeternus Dei Filius humanitatem suscepit, praeluxitque nobis et adest velut via, veritas, vita, idcirco fides nostra præterea complectatur necesse est Trinitatis divinarum personarum augustae et Unigenae Patris hominis facti alta mysteria: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum.*[2]) Permagno quidem beneficio donavit nos Deus quum fide hac sancta donavit: cujus munere non solum supra humana erigimur, tamquam speculatores effecti et consortes divinae naturae, sed habemus hoc amplius causam praestantis meriti ad praemia caelestia; propterea que spes nostra alitur et confirmatur, fore aliquando ut Deum, non jam per adumbratas rerum imagines, sed aperto in lumine contingat intueri ipsum ipsoque frui ultimo bono perpetuum. At vero christianus homo tam variis distinetur vitae curis tamque evagatur facile ad levia, ut, nisi crebra admonitio succurrat, quae maxima et pernecessaria sunt oblivione lenta dediscat, ob eamque causam ejus oblanguescat atque etiam intercidat fides. Quae nimis magna ignorantiae pericula ut a filiis suis Ecclesia prohibeat, nulla sane vigilantiae diligentiaeque praetermittit consilia, neque ultimum est fidei adjumentum quod ex mariali Rosario petere consuevit. Quippe in eo, cum pulcherrima fructuosaque prece certo ordine continuata, recolenda succedunt et contemplanda precipua religionis nostrae mysteria: illa primum quibus *Verbum caro factum est*, et Maria, virgo integra et mater, materna illi officia sancto cum gaudio praestitit; tum Christi dolentis aegritudines, cruciatus, supplicium, quorum pretio salus generis nostri peracta; tum ejusdem plena gloriae mysteria, et de morte triumphus, et ascensus in caelum, et demissus inde divinus Spiritus, atque Mariae sideribus receptae splendida claritudo, denique cum gloria Matris et Filii consociata caelitum omnium gloria sempiterna. — Haec rerum plane admirabilium contexta series in fidelium mentes frequenter assidueque revocatur, et fere in conspectu explicata proponitur: id quod Rosarium sancte colentibus aspergit animos nova semper quadam pietatis dulcedine, perinde afficiens et movens quasi vocem ipsam exciperent indulgentissimae Matris, eadem aperientis mysteria multaque salutariter alloquentis. — Quare non id nimis affirmatum videbitur, quibus et locis et familiis et gentibus honorem pristinum marialis Rosarii consuetudo retineat, nullam ibi jacturam fidei ab ignorantia pestiferisque erroribus metuendam.

Sed alia non minus praestat, quam Ecclesia filiis suis magnopere a Rosario quaerit, utilitas; ea est, ut ad fidei sanctae normam et praescripta vitam moresque suos diligentius componant. Si enim, ut omnes tenent divinum effatum: *Fides sine operibus mortua est*[1]), eo quia fides vitam ducit a caritate, caritas autem in ubertatem exit sanctarum actionem; nihil profecto emolumenti ad aeterna christianus homo percepturus erit ex fide sua, nisi rationem vitae secundum eam direxerit: *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides salvare eum?*[2]) Istud immo hominum genus reprehensionem Christi judicis multo graviorem incurret, quam qui christianae fidei disciplinaeque sint misere ignari: qui non, ut illi perperam, aliter credunt aliter vivunt, verum quia carent Evangelii lumine, habent ideo quamdam excusationem aut minore sunt certe in noxa. — Quo igitur fides quam profitemur consentaneâ fructuum laetitia melius florescat, simul ex mysteriis ipsis quae mens considerando persequitur, ad virtutum proposita mire animus inflammatur. Opus nempe salutiferum Christi Domini, quale nobis eminet ac nitet in omnes partes exemplum! Magnus omnipotens Deus, urgente in nos nimia caritate, ad infimi hominis conditionem sese extenuat; nobiscum velut unus de multis versatur, amice colloquitur, singulos et turbam ad omnem erudit docetque justitiam, excellens sermone magister, auctoritate Deus. Omnibus omnino se dat beneficum; e morbis corporum relevat languentes, morbisque animorum gravioribus paterna medetur miseratione: quos vel aerumna exercet vel sollicitudinum moles fatigat, eos in primis blandissime compellat et vocat: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.*[3]) Tum ipse interquiescentibus nobis in com-

[1]) *Hebr.* XI, 6. — [2]) Ioann. XVII, 3.

[1]) Iac. II. 20. — [2]) Ib. 14. — [3]) Matth. XI, 28.

plexu suo, de illo spirat mystico igne quem ad homines detulit, deque sui mansuetudine animi ac submissione benigne insinuat, quarum usu virtutum nos optat verae solidaeque pacis, cujus est auctor, participes: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde; et invenietis requiem animabus vestris.*[1]) Sed ipse tamen, pro ea sapientiae caelestis luce et insigni beneficiorum copia quibus homines demereri debuerat, hominum subit odia injuriasque atrocissimas, atque sanguinem et spiritum cruci suffixus profundit, nihil spectans enixius quam ut illis pariat sua morte vitam. — Talia peramantis Redemptoris nostri monumenta carissima nequaquam fieri potest ut quispiam attenta secum cogitatione reputet et commentetur, neque grata adversus eum voluntate exardescat. At verius probatae vis fidei tantum efficiet ut, illuminata hominis mente et animo vehementer impulso, totum prope rapiat ad ipsius Christi vestigia per omne discrimen sectanda, ad eam usque Paulo dignam obtestationem: *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius?*...[2]) *Vivo autem jam non ego; vivit vero in me Christus.*[3])

(Konac će sliediti.)

Govor Dra. Josipa Horvata, profesora i katekete kr. realke u Osieku.

(Dalje.)

A sad prelazim na glavnu stvar! Poznato je, da su i kod nas po tudjem uzoru i kalupu konfesijonalne škole pretvorene u t. zv. komunalne, recte bezkonfesijonalne; poznato je, da se je i kod nas počeo upliv vjere i crkve na školu i preko mjere ograničivati i stezati; poznato je, da se i kod nas polagano dokidaju stare i prokušane uredbe, koje su prije postojale i koje su u veliko promicale religiozno-moralni odgoj mladeži; poznato je, da već i kod nas, žalibože, ima priličan broj učitelja i pedagoga, koji su opojeni otrovnim i pogubnim duhom moderne pedagogije, iz tudjine importirane, te koji misle, da kao tobože liberalni, napredni i prosvjetljeni pedagozi eo ipso moraju biti protivnici vjere, crkve i svećenstva; poznato je, da se i kod nas znadu ustmeno i pismeno širiti pedagožka, vjerska i moralna načela, koja u praksi provedena i na svagdanji život uporavljena, morala bi narod naš najprije odvratiti i odmetnuti od vjere i crkve njegovih djedova, za tim lišiti morala, a napokon odroditi i upropastiti, prema čemu ne može biti ravnodušna crkva, a ne bi smjela biti ravnodušna ni država; poznato je napokon, da je upravo nastupom nove školske ere, a pod uplivom „moderne“ pedagogije i „*nove škole*“, nestalo one liepe harmonije, one stare sloge i prijateljstva medju svećenstvom i učiteljstvom, medju školom kano kćerkom i crkvom kano majkom, a na mjesto toga zavladala nesloga, nepovjerenje i razdor; čemu nisu toliko uzrok osobe (tà učitelji i svećenici su rodjena braća, jer sinovi istoga naroda i iste crkve!), koliko oprječna načela zastupana s jedne strane po crkvi i njenom svećenstvu, a s druge strane po „*novoj školi*“ i njenom učiteljstvu. Ako dakle, velim opetovano, i nije kod nas baš sve onako zlo kao drugdje, ali nije ipak ni sve dobro, a može s vremenom još i gore biti; i to našom vlastitom krivnjom, ako se ne maknemo, ako i nadalje ostanemo skrštenih ruku

Istini za volju iskreno kažemo, da je svećenstvo hrvatsko možda dosada bilo ravnodušno prama škol. pitanju. Nu smije li takovo i nadalje ostati, kada i kod nas stvari onako stoje, kako sam malo čas opisao? Smije li se naše svećenstvo i nadalje oglušivati na ozbiljne opomene i znamenite rieči, s kojima vrhovni poglavar crkve Kristove svečano i pred cielim svietom proglasuje: da je pitanje školsko za kršćanstvo pitanje na život i smrt i da je školska soba ono bojno polje, gdje se ima konačno odlučiti, hoće li družtvo ljudsko sačuvati svoj kršćanski karakter? Smije li naše svećenstvo i iza ovog svečanog poziva mirno, hladnokrvno i ravnodušno gledati onu svetu borbu, koja se pod vodstvom Otca kršćana, a u ime škole, vodi za najsvetija prava i za najuzvišenija dobra čovječanstva, i u kojoj se napokon ima odlučiti, tko ima konačno prevladati, da li staro, prokušano, samim Bogom dano kršćanstvo ili moderno poganstvo i odurno bezbožtvo, tko li će u buduće u svietu vladati Krist ili Antikrist, vječiti i svemogući Bog svojom mudrošću i svetošću ili pobunjeni i od Boga odpali čovjek sa svojom nadutošću i pokvarenošću? Zar nam još neodjekuju dušom, nepotresaju srcem, umom i voljom one ozbiljne rieči Namjestnika Kristova: „*Školsko je pitanje za kršćanstvo pitanje na život i smrt. Školska je soba bojište na kom se ima konačno odlučiti, hoće li družtvo ljudsko i nadalje sačuvati svoj kršćanski karakter*“? Prenimo se s toga i osvijestimo braćo! Uvidimo i priznajmo, da nam je danas i kao svećenicima i kao rodoljubima sveta dužnost živo se zanimati za naše školstvo, ozbiljno se baviti školskim pitanjem. Ali ne ostanimo samo kod te uvidjavnosti i kod tog priznanja, već udesimo prema tom i svoj rad Stupimo odvažno u redove u kolo onih u istinu prosvjetljenih muževa, koji neumorno i požrtvovno vojuju za konfesijonalnu školu, za školu, koja jedino može dati obitelji kriepostne članove, župi pobožne župljane, obćini poštene obćinare, crkvi vjerne sinove, domovini oduševljene i nesebične rodoljube, državi dobre i savjestne gradjane. Tražimo odvažno konfesijonalne škole, jer škole komunalne radjaju u mladeži i u praksi vjerski indiferentizam, indiferentizam radja bezbožnost, a bezbožnost nemoral i pokva-

[1]) *Ib.* 29. — [2]) *Rom.* VIII, 35. — [3]) *Gal.* II, 20.

renost, a nemoral i pokvarenost napokon razsulo i propast! Opetujem, da kod nas nije još tako zlo kao drugdje, ali bi moglo biti gore, *a treba da bude bolje.* Pa zato neka nam vazda lebdi pred očima ona stara: *„principiis obsta sero medicina paratur“!*, a ne zaboravimo ni one isto tako važne: *„vigilantibus jura.“* A to će sve biti samo onda, ako *svaki i pojedini svećenik hrvatski* bude proniknut dubokim uvjerenjem: *„da mu je kao svećeniku i kao rodoljubu sveta dužnost i preka potreba, da se što širlje i revnije zanima za hrvatsko školstvo, u kojem leži izvor vremenitoj i vječitoj sreći ili nesreći hrv. naroda, te napredku ili nazadku mile naše domovine.“*

(Konac će sliediti.)

Liceum ili učiteljište?

Dugo se dugo i željno očekivao poradjaj novorodjenčeta. Njegovo narodjenje navještahu već u napried nekoliko mjeseci raznovrstna naša politička i nekoja pedagogijska glasila. Sretan dan narodjenja navjestiše novine na 14. o. m. Kod samoga porodjaja mnogo nas — mnogo bijaše —. Da li je to bonum ili malum omen — Bog bi dobri znao? Karakteristično je to, što *većina* u svom nagadjanju bijaše toga mnienja i osvjedočenja, da će novorodjenče biti danas sutra i samo sretno, i da će druge usrećiti kad ponaraste. Samo jedan bijaše, nekakov „diabolus rotae“, koj imadjaše svoje mnienje, koj tomu oponiraše, ne, da oponira, nego jer po savjesti smatraše si za dužnost iskreno kazati, napomenuvši i razloge, da se on ni kakvomu dobru od toga novorodjenčeta ne nada, dapače obratno. No vota non ponderantur, sed numerantur.

Bilo sada kako mu drago, novorodjenče je tu. Ono će živjeti do Božje volje i zuba vremena. No na jednu stvar nesmijemo ipak ovdje ni pošto zaboraviti i obići je. — Sv. pismo, Luc. c. I. 58. i sl. pripovieda nam o narodjenju Ivana Krstitelja, da kad se je narodio, sletiše se iz daleka rodjaci i susjedi, da Zakariji i Elizabeti čestitaju — et audierunt vicini et cognati — et congratulabantur eis. No kad je Zakarija napisao na tablicu, da se djetetu imade dati ime Ivan, svi se tomu začudiše — et mirati sunt universi, jer nitko od roda ne zvaše se tim imenom; i govorahu medju sobom, što će biti od toga djeteta? quis, putas, puer iste erit? — Tako evo i oko našega novorodjenčeta — liceja —, sletiše se ovih dana od svih strana „Hrvatska“, „Obzor“, „Agramer Tagblatt“, „Narodne Novine“ itd. Svi se poredaše oko njega, svaki u nj debelo gleda i motri ga začudjeno. Nekoji ga, kao „Hrvatska“ miluju i raduju se s njega, što je tako čilo i jedro, i nadaju se, da će danas sutra veliku *političku* ulogu igrati. Drugi opet, kao „Obzor“, nekako se odvraćaju od njega, i vele, da to nije naravna ljepota i zdravlje, i osobito se boje, da će to novorodjenče biti odveć učeno — pa da će to zlo djelovati na njegov spol. Treći se opet raduju novorodjenčetu, kao „Agramer Tagblatt“, jer da je ovo novo rodjenče donielo na sebi takovih znakova, po kojima se opaža, da bi moglo biti preteča velikih stvarih, ko što se i Ivan Krstitelj bio preteča Isusa Krista. Četvrti napokon, kao „Narodne Novine“, od miline samo se raztapaju od veselja s novorodjenčeta; amica mea, columba mea, formosa mea, quam pulchra es amica mea quam pulchra es. Pustimo ih sve skupa, neka se zabavljaju i neka se vesele s novorodjenčeta po miloj volji, neka očekivaju od njega što ko hoće, mi ćemo se dotle samo na njihov **sud** malko osvrnuti.

Pisac uvodnoga članka u „Hrvatskoj“ od 15. rujna broj 210, baš se junački bacio na filozofiju. Čovjek bi mislio da su njemu Schopenhauer, Hartmann, Kant, a osobito ovaj zadnji u malom prstu. Kazao je doduše glasoviti Španjolski filosof Balmes, da ih malo imade, koji bi imali toliko ustrpljivosti, pak se u ona razbacana, tamna i repetitorna Kantova djela zadubili. No ipak pisac „Hrvatske“ gradi se, makar po negdje nadjenima rečenicama, da je on ipak proštudirao i toga osamdesetgodišnjega Königsberžkoga starca, koj se je zagledao jedino u svoj *„Ich“* i u „Kritik der reinen Vernuft“, kao i pisac Hrvatske, a koga za sviet i njegove okolnosti baš puno glava ne boljaše. No da je pisac Hrvatske proštudirao i onu osnovu za više djev. škole od 24. kolovoza 1875. i od 21. kolovoza 1883. sa onolikima predmetima i sa onolikim materijalom, držimo, da bi sasma drugačije sudio i pisao. On bi nam dokazao, da je ono *premalen i ograničen* materijal, da trebà jošte i druge predmete uvrstati, on bi nam naveo *razloge* i dokazao, *da li izlaze i za što izlaze* djevojke iz VIII. r. premalo naobražene? U mjesto, da se pisac u to zamislio, (jer je laglje govoriti u vjetar), on se je bacio na nešto trećega. Od odmah u početku mieša uzgoj i naobrazbu, pak misli, da to sve imade ići u jednu vreću, ko da to absolutno ne može jedno bez drugoga obstojati.

„Priznati se mora, veli, da se je do sele na **uzgoj naših** djevojaka premalo činilo — —. Zatvorenjem ženske preparandije bile su **naše** djevojke prisiljene, da ili posve napuste **dalnju naobrazbu**, ili da nakon svršene više djev. škole polaze samostansku **učiteljsku školu**.“ Kakva je to logika? Za to, što je ženska preparandija dokinuta, bile su djevojke prisiljene posve napustiti *dalnju naobrazbu!* Ako ju napustiše, o čem dvojimo, mi bi molili gospodina pisca, da nam navede i **razlog** za što napustiše posve dalnju naobrazbu? Zar je možda *vanjska* ženska preparandija podavala djevojkama *bolju, temeljitiju* naobrazbu nego ona u milosrdnica? Ili im morda nije bio slobodan pristup u samostan? Zar se je što drugo, ili možda manji materijal uzeo kod milosrdnica? Ili možda niesu pripravnice u preparandiji milosrdnica isto tako hrvatske kćerke, hrvatskih roditelja, kao i vanjske što bijahu, kad one pisac zove „**naše**“? Ili možda misli pisac, pošto mieša uzgoj i naobrazbu, da se je u vanjskoj preparandiji bolje uz-

gajalo nego kod milosrdnica? No gospodin se vrlo vara, ako misli, da djevojke redovito polaze preparandiju za to, da budu lih više naobražene. Rari nantes in gurgite vasto. *Polaze preparandiju za to, da si svagdanji kruh uzmognu služiti.* Onaj pak „*niveau*“ naobrazbe naših žena, za kojim toliko žudi „Hrvatska“ sicut servus ad fontes aquarum, neće se za stalno ovim načinom postignuti — već obratno. To smo mi u kritici dokazali, i to nas uči iskustvo drugih kud i kamo većih i naprednijih naroda nego mi što smo.

Ali gospodin se osobito raduje s novorodjenčeta, i s političkih razloga, jer to novorodjenče „*čekaju veliki zadatci i silne borbe za postignuće naše političke samosvojnosti.*“ To je pomuta pojmova. Žena kao i svaki od nas imade već po naravnoj i Božjoj odredbi ljubiti svoj materinski jezik i s njim se ponositi. Jezik i ljubav k njemu, imade ona i sama gajiti i u srce svoga djeteta presadjivati. To je naravni zakon. No politika u onom smislu, kako misli pisac, neka nam oprosti, na ženu, kojoj mi za stalno dajemo ono štovanje, koje nju ide, nespada. Za onu politiku zvani su drugi. Najveća politika za ženu biti će ta, ako bude znala u kršćanskoj ljubavi i slozi svomu mužu biti *vjerna*, ako bude znala svoju djecu u najnježnijoj dobi kršćanski odgajati, ako bude znala štediti i kućom ravnati. To je njezina politika, od koje će hrvatski narod imati više koristi. Iz svega se vidi, da gospodin nije ne samo proučio, nego ni pročitao prijašnjih ni sadanje osnove za liceum. Tim bi mi bili gotovi sa „Hrvatskom.“

Pisac uvodnoga članka u „*Obzoru*“ od 15. rujna o. g. br. 210 osvrtajuć se na novorodjenče, i njegovu hranu, kaže: „Ako ženska na koncu liceja bude učena, kao što i mužkarac na koncu gimnazije, umno će ona dobiti, ali će moralno izgubiti: izgubi će mnogo svoga ženskoga bića.“ — Prvo u ovoj izreci niečemo, jer prispodoba hramlje, a drugo dopuštamo. Gimnazijalac, makar i s odlikom svršio gimnaziju ne može se nikada kazati, da je učen. Znanje jednoga gimnazijalca jest površno, jest bez pravoga suda. I to je naravno. Jer koja je napokon svrha srednjim školama? Svrha gimnaziji jest pripraviti mladež za strukovna študija. Na gimnaziji se samo postavlja kontura za universu i ornamentika za strukovna študija — za podpunu sliku budućega života. Nije dakle svrha gimnaziji u narod poslati već gotovoga, učenoga i absolviranoga fizika, matematika, filologa, ili prirodoslovca. Ili možda gospodin misli, da je danas gimnazijska mladež, kad svrši gimnaziju posve druga, naprednija? I mi kažemo, da je posve druga, ali u obratnom smislu. Poznata nam je jedna visoka ličnost, sedamdesetgodišnji starac, koj nedavno pred nama upravo zaneseno citiraše Horaca, i kazaše nam, kako on jošte i sad može rješavati matematičke probleme. Drugoga opet poznavasmo, koga doduše nema medju živima, koj kao kakav mladić citiraše Šillera i čitaše Cicerona contra Verrem et pro Milone — kao u materinjem jeziku. Pitamo mi gospodina pisca, kako je sa današnjima gimnazijalcima, u najnovijem prosvietljenom vieku? Da li i oni posjeduju toliko klasičkoga znanja i vještine kad svrše maturu? Za stalno ne. Mi niti sebe ne izuzimljemo. A što je tomu uzrok? Uzrok je tomu što mi u gornjoj gimnaziji, u mjesto da vidimo i shvaćamo one tančine u Ciceronu pro Milone i one ljepote u Horacu, bavimo se i naganjamo se sa perfektima i supinima, sa conjunctivima i infinitivima. I onda je posve naravno, da se jedan gimnazijalac ne može nikako da otrese onih supina, i da dodje do Cicerona, da se naužije one njegove klasičke ljepote. A za što se učenici 7. i 8 razreda moraju jošte sa formama mučiti i ubijati? Za to, jer ih neponesu sa sobom iz prvoga i drugoga razreda. A za što ih ne ponesu? Jer ih ona masa raznovrstnih predmeta, sa onim neprestanim nepotrebnim i ogromnim materijalom u tom prieči. — Dakle svršeni gimnazijalac, kako nas izkustvo uči, nije, niti može biti redovito učen. Ako to ne može biti jedan gimnazijalac, onda žena još manje, jer to nije njezino polje, po gotovo pak ne po ovoj osnovi. Toliko „Obzoru.“

Agramer Tagblatt od 17. o. m. br. 212. napunio je dobra dva debela stupca o liceumu sa frazama, koje se već obično u životu čuju. No tomu se ne treba baš čuditi — njemački jezik rado podnosi fraze. — Kad je visoka vlada za odjel bogoštovja i nastave dala u javnost licejsku osnovu, željom, da se ciela kritizira i o njoj sud izreče u interesu dobre stvari, „Agramer Tagblatt“ kao i „Hrvatska“, šutio je kao riba. Čovjek bi mislio da ga nema medju živima. No Homer se na jednom probudio. Hvali do neba liceum *als eine glückliche Ergänzung unserer nationalen Erziehung.* A zašto se tomu veseli Agr. Tagblatt? Jer pošto je visoka vlada sa liceumom ženama otvorila put u medicinu, može se očekivati: „*dass in nicht ferner Zukunft auch die so sehnsüchtig herbei gewünschte medicinische Fakultät ins Leben treten werde.*“ — Ko što imade raznovrstnih temperamenata u ljudskom životu, tako imade i raznovrstnih *naivnih* ljudi, koji blaženo vjeruju i misle, da će *jedna ili dvie djevojke* biti povod, da se u zemlji otvori medicinski fakultet. — Čitajuć par puta onaj članak Agr. Tagblatta, ne mogosmo ga nikako i nikako na nekojim mjestima razumjeti. Odložismo ga izmučeni, i uhvatismo rieč Božju — sveto pismo u ruke, da nam se duh malko razblaži i okriepi. Kad se naužismo miline, i kad nam se duh okriepio, dokrajčismo knjigu Ecclesiastes versom 19. glave 10., koju bismo i g. piscu „Agr. Tagblatta“ preporučili, da si ju pročita. Možda će naći u njoj štogod poučna za se —.

Gospodin pisac „Narodnih Novina“ „excellentiori modo“ hvali ovo novorodjenče. Mi tomu nezamjeramo. To je „lex naturalis.“ No neka nam oprosti gospodin, ako iskreno kažemo, jer to je naše obilježje, da se u jednom ne možemo s njime složiti. Milostive gospodje, ti odlični ženski krugovi, niesu tražile ovakovoga zavoda, kako kaže gospodin pisac, nego skroz drugi. To

smo mi dokazali u Hrv. učitelju na više mjesta, na temelju nekoga pisca Narodnih Novina. To su mnoge od milostivih gospodja i same tvrdile na početku ove školske godine kod upisivanja, gdje smo mi sami bili svjedokom. Da su ga mnoge milostive gospodje željno očekivale, kako veli častni gospodin, to mi vjerujemo, ali su mnoge ostale i razočarane. — No jednu stvar ne možemo i nesmijemo ni pošto mimoići, pošto ju častni gospodin na više mjesta iztiče, naime prosvjetu, nauku. Čovjek bi mislio, jer zastupamo naše stanovište, da smo mi protivnici prosvjete i nauke — i da se nje bojimo. Ni pošto. Jer čega se crkva boji, to nije *prava temeljita nauka, prosvjeta i znanost,* — na suprot prava nauka i prosvjeta uviek je bila u prilog crkvi i družtvu ljudskomu. Mi se dakle ne bojimo temeljite nauke i prave prosvjete; čega se mi bojimo, to je površnost, plitkost, polovičnost, emancipacija ženska. I toga se mi ne bojimo za sebe, nego za one, koji su površni i polovični, jer kod toga lako bivaju nesretni za vremeniti i vječni život. Toga se mi bojimo za našu žensku mladež, koja će izaći iz liceuma puna površnosti i fantasterija, a solidnoga, praktičnoga i domaćega uzgoja neće imati nikakvoga ili vrlo malo. Kad se hoće stvarati *nova osnova* i novi zavod, treba na umu imati i *prijašnje osnove* i prijašnje zavode. Tako barem do sada sudiše ljudi uvidjavni. Ako su bile prijašnje osnove skroz nevaljale ili su možda bile manjkave, trebalo ih je ili posve odstraniti ili nedostatke urediti. No obiju prijašnjih osnova za višu djevojačku školu, nije nitko ni spomenuo — da li su dobre ili ne. Mi smo dokazali u „Hrvatskom učitelju", da djevojke iz više djev. škole izlaze loše naobražene u najelementarijima stvarima, jer je osnova nespretna, jer se ona ne može izvesti kako je propisana. No častna gospoda za „znanstveni smjer" u mjesto da se u to zamisliše, oni stvoriše novi srednji zavod, oni još i druge predmete nadodaše ubogoj mladeži, da ju tako i duševno i tjelesno ubiju!! Ako je djevojkama viših stališa trebalo dati i veću teoretičku naobrazbu, protiv čega mi neimamo ništa, trebalo je ići naravnim putem. A taj naravni put bio bi taj, da se je osnova više djev. škole, ako je u čem bila već manjkava, preustrojila prema okolnostima, a onda poslje 8. razreda da se je postepeno prema potrebi otvorio 9 i 10 razred. To bi bio naravan put, a ne stvarati nekakov srednji zavod, koj se absolutno na naravni način ne može održati u višem odjelu bez preparandije nego na umjetan način, kako to i sama nekoja gospoda od odbora rekoše pred nama, dočim im je pred presvjetlim gospodinom predstojnikom nestalo sape — niesu imali toliko moralne snage, da otvoreno kažu.

Gospodin pisac u „Narodnim Novinama" kaže, da je ovaj zavod, liceum, tek za pokus, probu, da se vidi, da li će uspievati ili ne. To je posve u redu, i mi se s time slažemo. No ako je taj zavod, liceum, tek za pokus, čemu onda kod pokusa zatvarati i ukidati višu djevojačku školu, koja je nuždna za gradjanstvo? Tek onda bi se imala, ako joj već bijaše sudjeno, ukinuti viša djev. škola, kad bi se vidjelo, da liceum i sbilja uspieva. Sa amerikanskom lozom može se ovakov pokus praviti, ali sa uzgojem, dušom nevinoga djeteta, sudimo da nipošto. Tim više, ako nas izkustvo drugih naroda od toga odvraća i o protivnom osvjedočava

Dok sam bio učiteljem pedagogije u preparandiji milosrdnica, čuo sam vrlo sgodnu anekdotu od ugledne osobe, koja se može liepo i sgodno aplicirati. Bivši namjestnik i šef Zl . . . . . ., koga više nema medju živima, dao je svoju kćerku Zoru u gornji konvikat milosrdnica na uzgoj. Zamoli poglavaricu zavoda, neka bi se sa kćerkom njemački govorilo, pošto nije tomu jeziku vješta — da znade dajbudi jedan tudji jezik. Nije prošlo tomu par mjeseci, evo ti našega illustrissimusa, kako sa „rostre" u saboru grmi i viče u svom patriotičkomu zanosu na uboge milosrdnice, jer da se u samostanu njemština silno gaji!! da se djevojke otudjuju od svoga materinjega jezika. Naravno, da je samostan proti tomu protestirao. Za par dana evo ti našega illustrissimusa u samostan, da posjeti svoju kćerku. Glavar zavoda potuži se pred illustrissimusom, i umoli ga, neka bi van uzeo iz zavoda svoju kćerku — da se neotudji materinskomu jeziku. — Ne za Boga, ne učinite toga, nastavi illustrissimus, ja upravo želim, da mi se kćerka uzgoji, i da mi se što njemački nauči. Na ono, što sam govorio, ne gledajte, *etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter!!* — Kad smo bili u Feldkirchnu i Kalksburgu, i pregledali one internate, u kojima Isusovci uzgajaju mladež iz najodličnije aristokracije, začudismo se, što ondje imade sinova, kojih ocevi sa „rostre" najviše udaraju na internate u obće i na Isusovce. *Etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter.* Fraisinett, premda je crkvi mnogu gorku pribavio, dade ipak svoga sina u Isusovački zavod na uzgoj. *Etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter.* — Poznamo jednoga vriednoga i odličnoga gospodina, koj se dušom i tielom zauzimaše za liceum, i dokazivaše, kako je taj zavod nuždan za hrvatske kćerke, no ipak nedade unj svoju kćerku, nego u *drugi* zavod. — *Etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter.* — Poznamo drugoga gospodina, koj bijaše duša u sastavljanju licejske osnove, i koj naše protivno stanovište silno pobijaše, dokazivajuć, kako je za devetnaesti prosvietljeni viek nuždan i u nas ovakov zavod — liceum, no ipak svoju kćerku nedade u taj zavod, nego u *drugi.* — *Etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter.* — Poznamo trećega gospodina, koj takodjer sudjelovaše kod licejske osnove — no kćerku svoju ipak ne dade u liceum, nego u *drugi* zavod. — *Etwas anderes ist Vater, etwas anderes ist Deputirter*, itd. itd. Zar mi to možda odsudjujemo? Bog oslobodi! Svakomu ocu i svakoj majci poslje Boga jest najmilije njihovo diete na ovom svietu. Oni žele i sve moguće čine, samo da bude njihovo čedo dobro uzgojeno, da bude sretno i pošteno. No da li se

ono drugo: *Etwas anderes ist Deputirter* slaže sa kršćanskim moralnim načelima? Sudimo da ne. Čovjek, kao razumno i slobodno biće, treba da vazda a na pose u ovakvim vitalnim pitanjima otvoreno i iskreno kaže, što sudi i što misli, tim više, ako to od njega u interesu dobre stvari očekuje i njegova viša oblast.

Presvjetli gospodin predstojnik, koj za stalno imade dobru nakanu, može punim pravom kazati: Dagli amici mi guardi Dio, che dai nemici mi guarderò io.

S. Korenić.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Ladislav Tanhofer, župnik u Ludini, imenovan je podarhidjakonom kotara moslavačkog. — G. Gjuro Čvek, dosadanji privremeni upravitelj župe Tuheljske, postao je župnikom u Beloj. G. Petar Galić, dosadanji duhovni pomoćnik u Sopju, postao je župnikom u Divuši. — Premještena su gg. duhovni pomoćnici: Marko Blaževac iz Nove Kapele u Daruvar; Josip Milković iz Daruvara u Novu Kapelu.

— (Starčevićansko poštenje.) „Hrvatska“ u br. 212. od 17. rujna pripovieda, kako novosadska „Zastava“ od nekoga vremena iznaša viesti i članke o Jezuitizmu. „Hrvatska“ veli, da se čovjek ne bi na to ni osvrtao, da se tu zaista razpravlja o tom redu *crnorizaca*, ali drugo je, što „Zastava“ zove jezuitizmom. Hrvatsko ime i budjenje hrvatske sviesti u Bosni i Hercegovini, to je „Zastavi“ kapital, da piše o jezuitizmu u Bosni i Hercegovini. — Hrvatska sad hoće da „Zastavu pouči, pa kaže: *„Al „Zastava“ je krivo definovala, šta je to jezuitizam; pa ćemo joj mi da kažemo, kad ne zna. Jezuitizam je znati istinu, a ne kazati je. . . .“*

„Hrvatska“ se baš liepo natječe sa „Zastavom“ u prostačtvu, pa ju i nadkriljuje. Zar „Hrvatska“ nije znala drugačije odgovoriti na lude i nepravedne tvrdnje „Zastavine“, nego da i sama ovako težko ozliedi istinu i pravednost? Zar ona tako poštuje osvjedočenje onih katoličkih svećenika, koji su njezini predbrojnici i pristaše? Neka njih pita, (ima ih, koji su i odgojeni u Isusovačkih zavodih), pa će joj oni otvoreno kazati, da je red Isusovački odličan red katoličke crkve, koji si je radom svojim stekao najveće zasluge za crkvu i društvo ljudsko, i na koji opaki i zlobni ljudi upravo za to toliko mrze, jerbo je uviek odriješito branio istinu i pravicu. Nego kako mu drugi nisu mogli naškoditi, tako mu ne će naškoditi niti prostota jedne „Zastave“ i „Hrvatske.“

— († Kardinal Howard) Dne 17. o. mj. umro je kardinal-biskup Eduard Howard. Rodio se u Haintonu u biskupiji Nottinghamskoj u Englezkoj 13. veljače 1829.; dne 12. ožujka 1878. bio je imenovan kardinalom, a od 24. ožujka 1884. bio je biskup u Frascati-u.

— (Štatistika pod Propagandom stojećih izvaneuropskih misija.) Po najnovijem izvješću Propagandinom ima 8,913.610 katolika u Saveznih državah; 2,075.386 u Kanadi; 336.820 u Antiljah i Guyani; 43.500 u sjevernoj Patagoniji. U azijskoj Turskoj 132.460; u Perziji 150 pripada ih latinskomu obredu i 7500 kaldejskomu obredu; u Arapskoj 1500; u Zadnjoj Indiji 1,080.320, od kojih još više od 300.000 katolika stoje pod jurisdikcijom portugezkih biskupa; u Prednjoj Indiji 709.400; u Malesiji 45.990; u Kini 569.551, ne ubrojivši katekumene; na otocih Koreji i Japanu 59.920. U afričkih misijah ima 406.250 katolika. Pri tom su izuzete vojne posade i mnoge biskupije, koje ne stoje pod upravom Propagande. Za Oceaniju iznaša broj katolika 610.000 u Australiji i 170.450 na drugih otocih toga diela svieta. Pod jurisdikcijom istočnih patrijarka stoji 556.000 katolika, koji pripadaju grčkomu, maronskomu, rutenskomu, kaldejskomu i sirskomu obredu.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Janković Ivan, Gržalj Josip, Pavletić Antun, Vlašić Savo, učenik, Bakarčić Franjica, Margan Ivana, učenica u Dragi p. Sušak. Pivanovac Roko, učenik IV. raz. u Laciću. Kusturić Jozo, učenik IV. razreda u Sljivoševcih. Balatinac Ignjo, učenik IV. razreda u Radikovcih. Palčok Ižak, učenik IV. razeda u Marijancih. Živković Roko, učenik IV. raz. u Kučancih. Učiona pučka nižja u Golubincih. Čitalnica u Celju. Mesarić Petar, drž. lugar u Bereku. Sturlić Mato, Talan Daniel, opetovničari u Čučerju. Dr. Mazzura Šime, odvjetnik u Zagrebu. Vondruš Ivan, Bognar Luka, Balinović Josip, Kaup Franjo, Lang Ivan, učenici u Djakovu. Brajer Franja, Dundjerović Terezija, Marinović Ružica, Šumer Julijana, Tuškan Hedviga, učenice u Djakovu. Gmarelj Stjepan, žitelj u Prelošćici.

Godišnji članovi. Turković Josip, župnik u Čučerju 6. god. čl. Braća Ivanović u Pančevu 2. god. čl.

Javna zahvala.

Prečastni gospodin Eduardo plem. Tallián, kanonik zagrebački i prepozit, vitez reda željezne krune, blagoizvolio je pokloniti župnoj crkvi u Varaždinskih Toplicah prekrasnu dragocjenu kazulu sa ostalimi pripadajućimi dielovi kao i više komada tjelesnika, a i na putu je krasni pacifikal, kog je naručio u Beču. Na veledušnom ovom daru prečastnomu dobročinitelju tim srdačnija hvala, a od Boga obilnija plaća, pošto je ova župna crkva posvema siromašna, te joj svaki ovakav dar vrlo dobro dodje. Dao Bog da i drugi sliede ovakav primjer.

U Varaždinskih Toplicah 17. rujna 1892.

Kralj, župnik.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 39. U Zagrebu, 29. rujna 1892 **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI LEONIS DIVINA PROVIDENTIA PAPAE XIII. EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS EPISCOPOS ALIOSQUE LOCORVM ORDINARIOS PACEM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTES

DE ROSARIO MARIALI

VENERABILIBVS FRATRIBVS PATRIARCHIS PRIMATIBVS ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS ALIISQVE LOCORVM ORDINARIIS PACEM ET COMMVNIONEM CVM APOSTOLICA SEDE HABENTIBVS

LEO PP. XIII.

VENERABILES FRATRES SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

(Konac.)

Ne vero ad exempla quae Christus, homo idemque Deus, de se exhibet sane quam maxima, nativae nos imbecillitatis conscientia absterriti deficiamus, una cum mysteriis ejus mysteria Matris sanctissimae habemus oculis mentis ad contemplandum oblata. E regia Davidis stirpe est ea quidem progenita, cui tamen nihil jam est reliquum de majorum vel opibus vel amplitudine; quae vitam in obscuro agit, humili in oppido, humiliore in tecto, recessu ipso et rei familiaris tenuitate eo contenta magis quod liberiore potest animo se tollere ad Deum eidemque summo desideratissimo bono penitus adhaerere. Atqui est cum ipsa Dominus, quam complet et beata gratiâ sua; ipsaque, allato caelesti nuntio, designatur, ex qua, virtute agente Spiritus Sancti, expectatus ille Servator gentium nostra in humanitate sit proditurus. Celsissimum dignitatis gradum quanto plus ea miratur et muneri tribuit potenti misericordique Deo, tanto se, nullius sibi conscia virtutis, deprimit humilius, seque Dei ancillam, ejus dum fit mater, prompto animo edicit et devovet. Quod autem pollicita sancte est, id alacris sancte praestat, jam tum perpetua cum Iesu filio ad gaudia, ad lacrimas, communione vitae instituta. Sic tale fastigium gloriae, ut nemo alius nec homo nec angelus obtinebit, quia cum ipsa nemo erit virtutum promeritis conferendus; sic eam superi et mundani regni manet corona, quod invicta futura sit regina martyrum; sic in caelesti Dei civitate per aeternitatem omnem coronata assidebit ad Filium, quod constanter per omnem vitam, constantissime in Calvaria, redundantem tristitia calicem sit cum illo exhaustura. — Ecce autem in Maria virtutis omnis exemplar vere bonus et providens Deus constituit nobis aptissimum: eamque oculis et cogitatione intuentes, non animos, quasi divini numinis fulgore perstricti, despondemus, sed ex ipsa allecti communis propinquitate naturae, fidentius ad imitationem enitimur. Cui studio si nos, ea maxime adjuvante, totos dediderimus, licebit profecto virtutis tantae sanctitatisque lineamenta saltem exprimere, et quam admirabilter tenuit ad omnia Dei consilia aequabilitatem vitae referentes, ipsam licebit subsequi ad caelum. — Iam nos peregrinationem eo susceptam, quamvis aspera multisque sit difficultatibus impedita, animose fortiterque insistamus; neve molestiam inter et laborem cessemus tendere ad Mariam suppliciter manus in eas Ecclesiae voces: *Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle . . . illos tuos misericordes oculos ad nos converte; Vitam praesta puram, iter para tutum, ut videntes Iesum, semper collaetemur.*[1]) At illa, quae, tametsi nullam in se passa, debilitatem naturae nostrae vitiositatemque pernoscit,

[1]) *Ex sacr. liturg.*

quaeque matrum omnium est optima et studiosissima, quam nobis opportune prolixeque subveniet, quanta et caritate reficiet et virtute firmabit! Per iter euntibus, divino Christi sanguine et Mariae lacrimis consecratum, certus erit nobis nec difficilis exitus ad societatem quoque beatissimae eorum gloriae fruendam.

Ergo Rosarium Mariae Virginis, in quo apte utiliterque habentur conjuncta et eximia precationis formula et idoneum fidei conservandae instrumentum et insigne specimen perfectae virtutis, dignum plane est quod veri nominis christianis sit frequenter in manibus piaque recitatione et meditatione colatur. — Haec autem commendata singulariter volumus ei *Consociationi*, quam nuper etiam laudavimus legitimeque probavimus, *a Sacra Familia* appellatam. Si quidem illud Christi Domini mysterium, quod vitam intra parietes Nazarethanae domus tacitam abditamque diu transegerit, eidem Consociationi dat causam, ita ut ad exemplar Familiae sanctissimae divinitus constitutae sese christianae familiae curent sedulo conformare, jam ejus perspicua est cum Rosario singularis quaedam conjunctio; qua praesertim attinet ad mysteria gaudiorum, in eo ipso conclusa quum Iesus, post declaratam in templo sapientiam suam, cum Maria et Iosepho *venit Nazareth et erat subditus illis*, cetera quasi instruens mysteria, quae hominum doctrinam et redemptionem propius efficerent. Quare videant Consociati omnes quam sit suum, cultores Rosarii atque etiam propagatores sese diligentes praebere.

Quantum est ex Nobis, rata firmaque habemus sacrae indulgentiae munera, superioribus annis concessa, eorum gratiâ qui octobrem mensem rite ad ea ipsa praescripta egerint: vestrae autem, Venerabiles Fratres, auctoritati et sollertiae valde tribuimus, ut par atque antea in catholicis gentibus caleat religio et contentio sancta ad Virginem, Christianorum Adjutricem, Rosarii prece colendam. — At vero, unde exorsa est cohortatio Nostra, inde placet ad exitum pergat, iterum apertiusque testando quem fovemus erga magnam Dei Genitricem animum et memorem beneficiorum et spei plenum laetissimae. Suffragia christiani populi ad ejus aras pientissime supplicantis aeque rogamus Ecclesiae causâ, tam adversis turbulentisque jactatae temporibus, æque rogamus causâ Nostra, qui devexa aetate, defessi laboribus, difficillimis rerum constricti angustiis, nullis hominum fulti subsidiis, ipsius gubernacula Ecclesiae tractamus. Nempe in Maria, potente et benigna matre, spes Nostra exploratior quotidie augescit, jucundius arridet. Cujus deprecationi si plurima eaque praeclara beneficia a Deo accepta referimus, id quoque effusiore gratia referimus, quod jamjam detur quinquagesimum diem aniversarium attingere, ex quo sumus episcopali ordine consecrati. Magnum sane hoc est respicientibus tam diuturnum pastoralis muneris spatium, quantum præcipue quotidiana sollicitudine agitatum adhuc impendimus christiano gregi universo regendo. Quo Nobis in spatio, ut est hominum vita, ut sunt Christi et Matris mysteria, nec defuerunt gaudiorum causae, et plures acerbaeque admixtae sunt causae dolorum, gloriandi in Christo praemiis quoque delatis: eaque Nos omnia, demissa Deo aequaliter mente gratoque animo, convertere ad Ecclesiae bonum et ornamentum studuimus. Nunc jam, nec enim dissimiliter reliqua vita decurret, si vel nova affulgeant gaudia vel impendeant dolores, si qua gloriae accessura sint decora, eâdem Nos mente eodemque animo constantes, et gloriam unice appetentes a Deo caelestem, davidica illa juvabunt: *Sit nomen Domini benedictum: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*[1]) Equidem a filiis Nostris, quorum in Nos videmus studia tam pie et benevole incensa, potius quam gratulationes et laudes, summas Deo optimo grates precesque et vota magnopere expectamus; maxime laetati si hoc Nobis impetrent, ut quantum virium et vitae supersit, quantum resideat auctoritatis et gratiae, tantum Ecclesiae omnino accidat salutare, in primis ad infensos et devios, quos jamdudum vox Nostra invitat, reducendos reconciliandos. Omnibus autem dilectissimis filiis, ex proxima, Deo donante faustitate et laetitia Nostra, justitiae, pacis, prosperitatis, sanctimoniae, bonorum omnium affluant munera: hoc paterna caritate a Deo adprecamur, hoc eloquiis ejus commonemus: *Obaudite me ..... et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate: quasi Libanus odorem suavitatis habete. Florete flores quasi lilium, et date odorem et frondete in gratiam, et collaudate canticum et benedicite Dominum in operibus suis. Date nomini ejus magnificentiam, et confitemini illi in voce labiorum vestrorum et in canticis et citharis .... in omni corde et ore collaudate et benedicite nomen Domini.*[2])

Quibus consiliis et optatis si forte illuserint nefarii homines, qui *quaecumque ignorant, blasphemant*, parcat illis clementer Deus; ut ipse autem propitius, exorante sacratissimi Rosarii Regina, obsecundet, habete auspicem, Venerabiles

---

[1]) Ps. CXII, 2. CXIII, 1.
[2]) Eccli. XXXIX, 17—20, 41.

Fratres, idemque pignus benevolentiae Nostrae, Apostolicam benedictionem, quam singulis vobis et clero populoque vestro peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die VIII. septembris anno MDCCCXCII, Pontificatus Nostri quintodecimo.

LEO PP. XIII.

Govor Dra. Josipa Horvata, profesora i katekete kr. realke u Osieku.

(Konac.)

II.

Slavna skupštino! Pošto sam dokazao svetu dužnost i neodoljivu potrebu, da se i naše svećenstvo živo zanima i ozbiljno bavi hrv. školstvom, red je sada, da upozorim na sredstva, da pokažem putove i načine, kako će se svećenstvo hrvatsko što bolje i temeljitije upoznati sa predmetom, kojim mu se baviti i zanimati, prema onoj: *„qui vult finem, velle debet media ad finem.“*

I. Tko želi ozbiljno se baviti našim školstvom mora prije svega temeljito proučiti školski zakon kao i sve naredbe visoke vlade u pogledu školstva. Tu će se najbolje upoznati sa temeljnim načelima, na kojih je škola osnovana, sa duhom, kojim škola ima disati, sa načinom, kako se u praksi imaju izvadjati taj duh i ta načela. Ali to još nije dosta, nego sada istom nastaje važna zadaća, pozorno motriti i budno paziti, kakve plodove radja naša škola u mladeži i u narodu, jer se svako drvo po plodovih najbolje poznaje. Taj posao ne može biti težak našem svećenstvu, jer je prema zvanju svom u neprestanom i neposrednom dodiru sa mladeži i sa narodom. Opazi li svećenik, da pojedini paragrafi škol. zakona ili koje naredbe vladine stoje u opreci sa zasadama sv. vjere naše ili sa stegom i običaji sv. crkve naše, iz koje opreke bi mogle nastati štetne posljedice po mladež i buduće generacije naroda; ili ako se, što je još gore, takove posljedice već pojavljuju, ne treba časa časiti, jer to je sveta dužnost, nego odmah upotrebiti sva zakonita sredstva, da se zlo, ili pogibelj zla, za vremena odstrani. To mogu svećenici učiniti: obaviješćujuć predpostavljenu duhovnu oblast, putem korona, javne štampe, učitelj. i kateket. sastanaka itd. Svaki svećenik, koji ozbiljno shvati i savjestno izvršuje gore naznačenu dužnost može biti uvjeren, da je tim učinio veliku uslugu školi i narodu, crkvi i domovini, jer svagdanje izkustvo potvrdjuje, *da sve ono, što škodi mladeži i narodu, škodi izravno ili neizravno i crkvi i državi.*

II. Svaki svećenik, koji hoće, da bude sposoban i dorasao baviti se djelotvorno i uspješno sa našim školstvom, treba da se nadalje oboruža što temeljitijim pedagožkim (didakt. i metodič.) znanjem. Svećenik svršava gimnaziju i bogosloviju, posjeduje dakle potrebitu obću i strukovnu bogoslovnu naobrazbu. Bilo bi ne samo koristonosno, nego upravo nuždno, da duhovne naše oblasti u interesu mladeži i škole, a tim ujedno u interesu vjere i crkve, u interesu naroda i domovine, i toj grani znanosti posvete još veću pažnju, te da našim bogoslovom, budućim svećenikom i odgojiteljem mladeži i puka, pruže priliku, da se mogu i na polju pedagogije što bolje izobraziti. Medjutim, dok je tako, kako jest, mogu svećenici, imajuć zdrav i čvrst temelj u obćoj naobrazbi gimnazije i u strukovnom znanju bogoslovije lahko nadoknaditi; *samo ako bude marljivosti i dobre volje za nauku i za rad.* U tu svrhu valja marljivo proučavati domaće i strane prokušane pisce pedagožke, valja pozorno i revno pratiti domaću i stranu pedagožku književnost, valja držati i čitati vrstne časopise pedagožke itd. Nu ne valja se pri tom ograničiti na proizvode samo onih, koji su u tom pogledu s nama načelno složni, nego treba pozorno pratiti i rad načelnih protivnika, da saznamo, kako misle, što kane, kamo smjeraju, da možemo lakše i uspješnije njihove krive nazore suzbijati, njihove pogubne namjere odkrivati, njihove škodljive osnove pomrsiti i zapriečiti. Po sebi se razumije, da se tu ne smije žaliti ni vremena, ni truda, ni troška, *jer bez truda i žrtava ne postizava se ništa koristna i znamenita na ovom svietu.*

III. Treći način, kojim se svećenik može upoznati sa našim školstvom jest marljiv polazak škole. Samostalni katekete prema svom zvanju i položaju polaze školu redovito. Oni to mogu i moraju, za to su oslobodjeni od svih inih dužnosti svećeničkih, koje kolidiraju sa dužnošću školskom. Ali nije tako sa dušobrižnim svećenstvom. Tu u slučaju kolizije dušobrižnih i školskih dužnosti, prve imaju prednost pred drugima. Nu svaki savijestan i revan dušobrižnik nastojati će svojski da, koliko je u njegovoj vlasti, takovih kolizija bude što manje, te će revno i marljivo polaziti školu ne žaleći ni truda ni vremena. To mu je najsvetija dužnost; jer polazak škole je dio i to odličan dio pastve njegove; jer je on pastir svojih župljana a osobito dječice njihove, koja mu moraju biti najmilije i najdragocjenije ovčice, koje ni pošto ne smije ostaviti bez paše duhovne; jer od njegova djelovanja u školi puno će ovisiti, kakvi će mu biti podmladak u župi, a to mu ne može i ne smije biti sve jedno. Polazeći marljivo školu imati će opetovano sgodnu priliku, da na licu mjesta prouči školu, njen duh i njeno djelovanje; da se neposredno, na vlastite oči i uši osvjedoči, kako mladež uspjeva u odgoju, kako napreduje u obuci. *Revan dakle i marljiv polazak škole svećeniku je nekim načinom zorna obuka u temeljitom upoznavanju našega školstva.* Osim toga su mnogi župnici mjestni škol. nadzornici, pa ako tu dužnost ozbiljno shvaćaju i savjestno vrše, otvara im se ne samo široko polje rada na polju našeg pučkog školstva, *nego i bezbroj prilika, da se sa školstvom što temeljitije upoznaju.*

*

IV. Četvrti način, kojim bi se naše svećenstvo moglo uputiti u školstvo naše i za nj se oduševiti, jesu sastanci i to: *privatni i javni.*

A) *Privatni sastanci.* Svećenici se kao braća češće sastaju raznim povodom i raznim prilikama. Takovim sgodama povadja se razgovor o svem i svačem. Za što ne bi ovakovim prilikama, uz ine dušobrižničke ili zvanične stvari pretresali i stvari školske. Za što si ne bi medjusobno pripoviedali, što su u školi doživili i izkusili, što su čitali ili napisali o stvarima koje zasiecaju u školstvo; kakav napredak i kojim načinom postizavaju u školi; koje zaprijeke stoje na putu uspješnom radu i napredku u obuci i odgoju; što li opet osobito promiče jedno i drugo? Riečju: za što ne bi na takovim sastancima poveli razgovor o svem, što spada na školu, i što je s njom u savezu?

U gradovima, gdje ima više svećenika i kateketa, mogli bi se češće put u godini sastajati u svrhu, da se razpravljaju školska i pedagožka pitanja i da se čitaju tomu shodne razprave. Kao što u obće, tako i tu valja polagati glavnu važnost *na udruživanje, jer što ne može pojedinac, može više njih, kad se slože: „više očiju više vide, više glava više znaju."*

B) *Javni sastanci.* Medju javne svećeničke sastanke, gdje bi se umjestno i koristno mogle povesti razprave o školstvu, ubrajam *korone i kateketske sastanke.* a) *Korone.* Bilo bi vele koristno, kada bi se na koronama, uz crkvene, razpravljale i pretresale i škol. stvari, eventualno i čitale pedagožke razpravice, koje bi u svećenstvu pobudjivale veći interes i mar za naše školstvo. Bilo bi takodjer dobro i koristno, kada bi duhovne oblasti našem svećenstvu zadavale, da rješavaju pitanja ne samo iz theologije nego i iz pedagogije. Tim bi svećenstvo i s višeg mjesta bilo ponukano, da se i tim predmetom marljivije bavi i temeljitije upozna. b) *Kateketski sastanci.* Takav obći kateketski sastanak obdržavamo danas prvi put, nu nadajmo se pouzdano, da će se opetovati svake godine i *da će puno doprinašati k upoznavanju našega školstva i nositi obilne plodove u svakom pogledu.*

Ovom prilikom ne mogu premučati, kako bi i dobro i koristno bilo, da samostalni katekete i svi svećenici, kad kada dodju prema mjestnim prilikama u učiteljske sastanke; *prvo zato,* što i oni, kao učitelji vjere u školi, spadaju na učitelj. tijelo, te kao takovi neka se ne bi od učitelja, kao drugova u službi, odtudjivali, nego obratno, treba da im se što više približe, te da složno rade na boljak našega školstva. *Drugo zato,* da i oni ondje mogu, ako bi se gdje razvijali krivi nazori, odmah liepim načinom i izpraviti. *Treće,* baš takovi učitelj. sastanci *pružali bi svećenstvu obilno i raznovrstno gradivo, iz kojega bi mogli proučavati duh i smjer našega školstva. Četvrto,* tim bi se *možda doprinijelo skladnom i sporazumnom radu svećenstva i učiteljstva a zapriečilo, da učiteljstvo ne udari pravcem vjeri, crkvi i svećenstvu neprijaznim.*

V. Peti način, kako se svećenik može upoznati sa našim školstvom, *jest što češći saobraćaj povoljan sa učitelji.* Puštam s vida ovdje samostalne katekete, koji su već po zvanju svom upućeni, da budu u neprestanom i neposrednom doticaju sa učitelji, nego imam tu pred očima poglavito dušobrižno svećenstvo, bili župnici ili kapelani, katehizirali u školi ili ne.

Medju najvažnije zadaće duhovne pastve spada bez dvojbe odgoj mladeži ne samo u crkvi *nego i u školi,* jer tu se odgaja pomladak župe, crkve i domovine. S toga svaki dušobrižnik mora iz svih sila nastojati, da sa učitelji svoje župe živi u slozi i dobrih odnošajih. Kao što nesloga, razdor, neprijateljstvo medju učiteljem i svećenikom pruža ružan i sablažnjiv primjer, ruši i obara ugled i učitelja i svećenika, te truje i mladež i narod u župi: tako opet iz ljubavi, sloge i prijateljstva medju svećenikom i učiteljem crpe neprocjenivu korist škola, mladež i narod, a i sami učitelji i svećenici. Poimence pako *svećenik,* živi li u slogi sa učiteljem, imati će prilike, da dublje zaroni u učiteljevu dušu i srce, da lakše dozna (jer će mu biti iskren i povjerljiv), kojih je načela vjerskih, pedagožkih i moralnih, pa ako su u gdje čem kriva, moći će ih lakše izpraviti liepim i prijateljskim načinom; da dozna potanje, kakov mu je rad u školi ne samo u pogledu obuke nego i u pogledu odgoja religiozno-moralnog, te kojih se načela drži osobito glede potonjega; pa ako vidi, da je možda na krivom putu, lakše će ga blagim i prijaznim načinom navrnuti na pravu stazu bez huke i buke i svadje; jer se uvijek radje slušaju savjeti i opomene, uvijek se radje primaju izpravci upute od prijatelja, nego od protivnika. Priznato je načelo, da i loši zakoni mogu dobro djelovati, ako se vješto i u dobrom duhu provadjaju, dočim i najbolji zakoni ili ostaju jalovi ili djeluju štetno, ako se uporavljaju hrdjavo i nespretno. Tako i religiozno-moralni odgoj mladeži u školi, ne ovisi samo o škol. zakonu, nego poglavito od onih, *koji mu duh ulijevaju, krv i meso, da tako reknem, daju, a to su učitelji. Živi li dakle učitelj u skladu sa svećenikom, rado će ga u školi i u svemu pomagati; živi li u neskladu, to će često puta i iz prkosa u svemu protivno raditi.* Sloga, ljubav i prijateljstvo medj svećenstvom i učiteljstvom jest napokon *ona čvrsta podloga, na kojoj bi se lahko mogle izravnati školstvu i narodu škodljive načelne oprjeke medju svećenstvom i učiteljstvom, što bi služilo samo na čast jednom i drugom, a na korist i procvat hrvatskoga školstva.*

Ne koristi tajiti, nego valja otvoreno priznati, da je nastupom nove ere na polju školstva a pod uplivom *„moderne"* pedagogije i medju hrv. svećenstvom i učiteljstvom *žalibože dobrahno poremećen sklad.* Nu na sreću našu, ta otrovna biljka nesklada i razdora nije nikla na našem tlu, nego je presadjena iz tudjine, pak za to je upravo sveta dužnost svih rodoljuba hrvatskih, da ju iz korjena čupaju; jer ako ona truje i slabi i gorostasne organizme velikih naroda, to bi mogla s vremenom slabiji

organizam našega malenoga naroda upravo posve raztočiti i uništiti.

Nije mi ovdje ni iz daleka namjera, da otvaram i povećam rane, koje trebamo, koje moramo, koje hoćemo po mogućnosti vidati, nego sam htio samo upozoriti i naglasiti: *da se može opet u sklad dovesti, što je poremećeno, da se može opet razgrijati što je ohladnilo, da se može opet ojačiti što je oslabilo.* A kad je tako, *tad i mi možemo, a kad možemo i moramo, a kad moramo i hoćemo povratiti sklad, razgrijati ljubav i učvrstiti prijateljstvo medju svećenstvom i učiteljstvom.*

S toga bi ja danas sa ovoga mjesta iz dna srca i dubine duše doviknuo gromkim glasom, da me diljem ciele naše domovine hrvatske, čuju i *svi učitelji i svi svećenici:* Učitelji braćo! budite mudri i oprezni u svom svetom i uzvišenom zvanju! ne presadjujte lahkoumno iz tudjih vrtova u ubavi perivoj hrvatskoga školstva otrovne i škodljive biljke vjerskoga indiferentizma i bezbožnosti, nego samo mirisavo cvijeće kršćanske nabožnosti, plemenite biljke prave ćudorednosti i kršćanskih kriepostil štujte i čuvajte, ljubite i branite vjeru otaca Vaših, koja Vas oživljava, koja Vašu vremenitu sreću daje a vječnu obećaje! ljubite i poštivajte katol. crkvu, nježnu majku Vašu, koja Vas Duhom sv. preporodila, djecom Božjom, braćom Kristovom i baštinici kraljestva nebeskoga učinila, koja Vas u majčinom krilu odhranila i odgojila, koja će Vas u životu krepiti, od zla čuvati i braniti a u odlučnom i strašnom času smrti hrabriti i tješiti! sjetite se, da nosite častan naslov meštra i učitelja i odgojitelja Boga-Čovjeka, a druge samo u toliko, u koliko su nastojali sliediti stope uzor učitelja i odgojitelja Isusa Krista! Čuvajte se, da ne sliedite kao uzor i primjer one, koji doduše zamamnim i zvučnim, ali za to ipak praznim i šupljim frazama nastoje pokriti golotinju misli, strahotu namjera (ko što sam gore dokazao) i pogubnost ciljeva svojih! pružajte ruku svećeniku, da složnim silama i sporazumno radite na prostranom polju religiozno-moralnog odgoja mladeži hrvatske, da time narod Vaš mili, iz kojeg ste nikli, sačuvate od moralne i materijalne propasti! — A vi svećenici braćo! smatrajte učitelje kano svoju rodjenu braću i po krvi i po vjeri! cienite ih i uvažavajte kano svoje drugove i suradnike u vinogradu Gospodnjem, u polju narodnjem! prigrlite ih iskreoo i srdačno kao svoje suradnike; sliedite u tom uzvišen primjer našeg Božanskog Spasitelja, *koji je svojom dobrotom, blagošću i ljubežljivošću predobio sve ljude dobrog srca i dobre volje, a tvrdokorne i okorjele protivnike smeo, zastidio i zasramio!* — Svećenici i učitelji! Učitelji i svećenici! pružite si bratske ruke na zajednički rad! Sjedinite se i složite, jer „kad se bratske sile slože, tad i olovo plivat može!“ sjedinite se i složite, jer to od Vas neumoljivo traži interes škole i mladeži, to od Vas neumoljivo traži interes vjere i crkve, to od Vas neumoljivo traži interes naroda i domovine, to od Vas napokon traži i sam Božanski naš Spasitelj, *koji je na drvetu križa umro upravo za to, da svi, koji u njega vjeruju, budu jedno, kao što je i on jedno sa Otcem svojim nebeskim!* Sjedinite se braćo i složite, *jer će Vaša sloga i Vaš sporazuman rad stvoriti u nas Hrvata školstvo, radi kojega će nam zavidili i najveći i najprosvjetljeniji narodi!*

Ima bez dvojbe još i drugih sredstava, putova i načina, kako bi se svećenstvo hrv. upoznalo sa našim školstvom i za nj se živo zanimalo, ali ih ovdje radi nedostatka vremena nespominjem. O tom će i onako svakoga poučiti razne okolnosti mjesta i vremena, a bogme i vlastito izkustvo.

Slavna skupštino! Veleštovana gospodo i braćo! Vašom dozvolom i dobrohotnom uztrpljivošću eto sam dokazao svetu dužnost i neodoljivu potrebu, da se hrv. svećenstvo temeljito upozna i revno bavi sa hrv. školstvom; pokazao sam i razna sredstva te razne putove i načine, kako se može doći do toga cilja. Ja sam duboko uvjeren, da ćemo svi ozbiljno poprimiti i uvažiti, sve što je rečeno, i da ćemo prema tom udesiti buduće naše djelovanje. Pak što želimo tim postići? *Mi ćemo ujedinjenim silama i složnim radom (jer pojedinac ne može puno) u ime zdravoga razuma, u ime prava katol. roditelja, u ime prava katol. vjere, u ime prava katol. crkve, u ime prava slobodne savijesti, u interesu naroda i domovine, neumorno i neprestano zahtievati, da se kršć. djeca u pučkoj školi odgajaju u duhu kršćanskom, a pošto je to moguće podpuno postići samo u školi konfesijonalnoj, u školi katoličkoj odnosno svake religije u njezinom duhu, zato ćemo za djecu katoličku tražiti odlučno školu konfesijonalnu, školu katol. Mi ne mislimo time okrnjiti pravo i upliv, što ga država ima na školu, nego samo tražimo, da se vjeri i crkvi katoličkoj povrati onaj upliv na školu, koji ju ide po pravu i po povjesti. Mi ćemo za to ujedinjenim silama i složnim radom neprekidno nastojati, da se u pogledu škole povrati toli nuždan i koristan sklad medju državom i crkvom, a prijašnja sloga, ljubav i prijateljstvo medju svećenstvom i učiteljstvom. A kad sve to postignemo, mi ćemo zajedno sa hrv. učiteljstvom složnim i ujedinjenim silama raditi, da naše školstvo bujno procvate i donese obilne i plemenite plodove prave ćudorednosti i kršćanske kreposti, istinite prosvjete i naobrazbe, te nepomućene sreće i blagostanja hrv. naroda i mile naše domovine. Mi ćemo napokon u tu svrhu služiti se svima dopuštenima i zakonitima sredstvima, da tako savijestno izpunimo i izvršimo svetu dužnost, koju nam nalaže i naše svećeničko zvanje i naš hrvatski patriotizam.*

Novi molitvenik:
„Jezuš navučitelj naš.“

Molitvena knjižica za katolike obojega spola s pridavkom: Pobožnost putnika k blaženoj Mariji Bistričkoj. — Tiskan u Varaždinu tiskom i nakladom J. B. Štiflera.

Pri ruci mi je knjižica pod gornjim naslovom. Kako je liepo izvana opremljena i ukrašena slikom Majke

božje Bistričke, a k tomu prikladne forme i veličine, kad sam ju primio u ruke i počeo listati gledajući papir i tisak i nehotice sam veseo pomislio: No, hvala Bogu dobromu, — eto opet prikladne knjižice prostomu puku uz prilično nizku cienu! Ali kad sam, kao nekom slutnjom ponukan, zavirio malo bolje, što li ta izvana liepa knjižica sve u sebi liepa i ugodna krije: kod prvih već strana počeo sam se uozbiljavati, kod daljnih mrčiti, a na zadnje već skoro i križati, pitajući sama sebe: „Je li moguće zbilja, da se ovakvo blago narodu javno prodaje na sajmištih, na proštenjih kao što su Bistrica, Ludbreg i druga — a takodjer i u knjižarah gradskih?!

Tà tolike pogrješke: slovničke, pravopisne i tiskarske; tolike neistinite i nepodpune — mislim, da ne ću reći previše — krivu nauku sadržavajuće izreke, jedva su se u kojoj sličnoj knjizi ikada nalazile. I za to slobodno rečem, da tako nemarno providjena knjižica — još k tomu molitvena — valjda se još nije javno prodavala!

I to je mene evo, braćo svećenici, ponukalo, da vas upozorim na ovu najnoviju stečevinu 19. vieka, koja može biti već u obilnom broju nastanila se u kućah vam povjerenih dušâ; iz koje se onda te vašoj brizi predane duše mole dobrom Bogu svome jezikom i riečmi, koje niti same razumiju, a niti ih znade — čujte —! i sam sveznajući Bog dobri. Tako je tuj uzvišeni i odabrani jezik.

Ali evo pokazati ću odmah iz same knjižice, što sam sada na prosto uztvrdio. Samo prije ipak ne mogu propustiti, a da odmah ne napomenem, da ova javno prodavana knjižica molitvena nema nikakvoga odobrenja od nijedne duhovne oblasti; niti je naznačeno, tko li ju je mudri sastavljao; premda mora svaka molitvena knjižica biti providjena odobrenjem od crkvene oblasti. Tà Bože dragi! zar se ne bi lahko mogao u današnje naše razvraćeno i pokvareno doba i hudi otrov prodavati u pozlaćenih koricah, uriešenih pa bilo i slikom bl. djevice Marije, kad bi bilo svakomu prosto po volji sastavljati, tiskati i razpačavati molitvene knjižice?

Evo već radi toga bi ova knjižica morala biti zabranjena.

Nu sliediti će odmah nekoliko preporučujućih ovu knjižicu mjestâ, kad o narječju kakvom, u kojem bi bila pisana, ne može biti ni govora. Napominjem još i to prije, da ću samo imenitnije pogrješke ovdje iztaknuti, kad je manjih toliko, da bi škoda bilo onoga prostora, kojega bi njihovo nabrajanje zapremilo.

Medju imenitnije uvršćenjem ove:

Strana 20. ili bolje 2. — jer je do uključivo 18. koledar, veli: Bože ..... koj me od nagle i nepripravne smrti „*obratio*“ jesi. Strana 24: U tvoju neizmjernu ljubav o Bože sveti! neka bude „*izrušeno*“ tielo i duša moja. Strana 33: Žrtvujemo ti sve naše trude i težkoće, koje „*od*“ sada pretrpjeli jesmo. Strana 35: O preljubljeni Otče posluhni „*prošlenje*“ i uzdisaje naše. Strana 40: Jezuš smiluj mi se, daj se pomišljavajuć na „*Svoje*“ muke i na smrt Tvoju opet poboljšam. Strana 84: Ugasi ljubljeni odkupitelju! žedju moju, ter „*prepeljaj*“ dušu moju „*iz*“ izvora nebeskoga blaženstva. Strana 93: Ah dragi moj Jezuš „*ne popusti*“, da tvoja sv. krv za me zahman prolivena bude. Strana pak 97. odlikuje se osobito liepom bezsmislenom izrekom u molitvici pred izpoviedju, koja ovako glasi: Ja nevoljni grieśnik, tužim se, da .... sam dragoga Boga uvriedio s ovimi i sliedećimi griehi (sada izbroj griehe svoje), zatim pako kad si svršio (svršila) „*kajanje*“ požaluj se ovimi riečmi: Za ove itd. A to je zbilja divno, razumljivo i istinito!

Ali nije manje liepa izreka na 100. strani, koja opet ovako liepo zvoni: Ja nisam (Bože) kadar Tebi dosta zahvaliti za tu neizmjernu milošću meni izkazanu u taj čas, gdje meni nevoljnomu griešniku — „*već pred paklenimi vrati stojeć*“ sve griehe oprostio jesi. — To nek razumije seljak, ovako napisano.

A što da rečemo opet ob ovako liepom prevodu onih milih rieči u molitvici poslje sv. pričesti: „*Intra vulnera Tua absconde me*“, koj ovako glasi: „*Nad tvoje sv. rane postavi me?*“ Još divnije! Hoće li tu i pasti čovjeku na um odmah tiskarska pogrješka? Ne bih rekao.

A na strani opet 113. čitaju se ove rieči: jer Ti si neizmjerna mudrost i vječna istina i za to prevariti „*ne ćeš*“ niti prevaren biti možeš. — Eto po ovom Bog dragi samo „*ne će*“ prevariti; a kad bi htio, bi mogao! Liepi nauk za prosti puk.

Sada dodje pak takvo mjesto na strani 118. gdje će i diete, koje samo čitati znade, reći: A to nije dobro. Tuj fali ciela molitvica: *Pomolimo se. Milost Tvoju prosimo Te*“ *itd.* To je kod pozdrava angjeoskoga.

Dolaze na red Litanije Lauretanske, koje bi još nekako bile, da ne bi oko odmah na početku opetovano već zapelo na — ne znam, da li systematično promišljeno — postupanje neznanoga umnoga sastavitelja knjižice sa imenom „Krist“ ili baš kajkavski „Kristuš“, koje zbilja u cieloj knjižici ne dolazi ni jedanput. Ako nije skrajna nemarnost, hoće li se moći reći, da se je to slučajno dogodilo?

A sada izpuštajući mnoge i premnoge manje pogrješke dolazi na red kršćanski nauk. Taj je jednako malom — ako ne i manjom — požrtvovnošću i pažnjom sastavljen kao i prijašnji dio.

Eno već 2. pitanje na str. 191. ovako glasi: Je li dosta na zveličenje kršćaninu — katoliku samo vjerovati „*u srcu, koga je Bog navjestio?*“ A odgovor je malo bolji: Nije nego je potrebno takodjer: „*Vjeru svoju pokazati*“; — a čim treba vjeru svoju pokazati? to je pri sastavitelju ostalo. Strana pak 205. ima ovo pitanje: Gdje se kao u „*zavjetku* nalaže“ 10. zapoviedi božjih?; pak odgovara: „Nalože se“ „medju“ dvijuh zapovedih ljubavi itd. To nek razumije čovjek!

A sada pak istom dolaze eksemplari.

Na strani 209., gdje je govor o svetih sakramentih, nalazi se ovako liepo izraženo drugo pitanje: „*Kako nas posjećuju sve sakramenti?*“; na koje se još divnije odgovara: „Krst i pokora iz svoga „**narodjenja**“ nam milost posvećuju ..... natrag povraćaju; drugi pako sakramenti „mosvećuju milost“ u nami povećavaju.“ — To je zbilja skrajna i do sada nečuvena nemarnost, a k tomu i smjelost ovakoga šta razpačavati u narod.

Ali još nismo gotovi. Molim, još ću samo nekoliko ovakovih eksemplara spomenuti, onda neka sudi zdrava pamet, da li to nije i odviše drzovita smjelost ovakvu knjižicu, ovakav nesmisao, prodavati narodu za novac, koji si on krvavimi žulji mora zaslužiti.

Strana odmah 216. potvrdjuje nam pravednu našu uzrujanost nad takovim pogrdjivanjem naše svete vjere, — a da i ne rečem i nas sviju njezinih promicateljâ —, kad stoji na njoj na pitanje: *Što je sv. sakramenat pokore?* — ovako izražen odgovor: „**Jest sakramenat u kojem misnik na „novo“ odredjen** *na mjesto Boga*“ itd. Dakle samo na „novo“ odredjeni to čine!

Pitanja pak o sv. redu niti nema, nego je odmah drugo pitanje: *U čem je navlastito postavljena ova oblast misniku?* A koja? to si nek seljak kombinira!

A napokon strana 221. stavlja pečat našoj pravednoj uzrujanosti, kad se na pitanje: *Što je izpovied?* ondje ovako mudro i istinito odgovara: „**Jest „pokajanje“ za učinjene griehe, kojim se griešnik redovniku tuži, da oprošćenje griehov zadobi.**“ — Tu prestaje svaka daljna kritika.

I za to niti ja ne ću dalje. Već sam i onako — znadem — i previše dugo nabrajao te liepe originalne, klasične i poučne izreke nepoznatog mi sastavitelja, te bi sada sigurno završio, da nisam sada prema koncu naišao još na jednu novu nauku na strani 234., kojom se svietu javlja, da imade „deset“ tudjih grieha. Kako sastavitelj izrično ne tumači, koji bi to deseti tudji grieh bio, to si moramo mi sami pomoći, pak misliti, da je taj deseti njegov valjda, koji je učinio, kad je ovakvu knjižicu u sviet po novce poslao.

I sada istom ja svršavam mirno, prem žalostnim srcem, kad pomislim, koliko je negdje te knjižice narodu razprodano.

Molim braću svećenike, da upute narod, da taj novi molitvenik više ne kupuje, a koji su ga u narodu kupili, neka ga unište, kao nevaljao i poguban.

Stjepan Štefanec, kapelan.

Najnovija vladina naredba o maticah.

Snebivao sam se čitajuć njeki dan u „Nar. Novinah“ od 15. rujna t. g. br. 210. objavljenu naredbu kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, br. 11.147. od 3/9. 1892. „glede prijavljivanja poroda i preminuća voditeljem matičnih knjiga.“ Čovjek bi mislio čitajuć taj naslov, da se je ovom naredbom htjelo olahkotiti težku a nikako nenagradjivanu službu vodjenja župnih matica. Ali već u motivaciji čuješ grmljavinu proti svećenstvu, koja napokon svršava gotovim gromom, kada veli: „*Jednako* se ima kazniti dušobrižnik, koji propusti u matice unieti porod, vjenčanje ili smrt.“ T. j. prema kontekstu ciele naredbe smisao tomu može biti samo ovaj: Ima se kazniti novčanom globom od 50 for. odnosno za slučaj neutjerivosti zatvorom od pet dana dušobrižnik, koji propusti u matice unieti porod, vjenčanje ili smrt najkašnje u roku od tri dana. — „Političke oblasti prve molbe dužne su paziti na to, da se ustanove ove naredbe točno vrše, te imaju proti prekršitelju ureda radi postupati.“

Ovako se nagradjuje svećenstvo, što državi vodi bezplatno matice, prepisuje parice, sastavlja statistične podatke, uredjuje izkaze za popis školske djece, novačenje razne vrsti vojnih obvezanika, uciepljivanje kozica, mjesečne izvadke umrlih za ostavinske razprave, bezbroj matičnih izvadaka rodjenih, umrlih, za raznu službenu porabu u vojničkom, poreznom, domovinsko-nadležnom i drugom poslu zadružnih dioba itd., — što ga sapinje u pisarnu kao roba i otimlje mu gotovo sve vrieme odmora od dnevne duhovne službe.

Ako se i dogodi koj slučaj, da ostane neunešen koji rodjeni ili mrtvi, zar se to mora odmah smatrati zločinom i tumačiti zlobom, kao da nije i voditelj matica siromašan čovjek podvržen nesavršenosti, koji može nehotice zaboraviti ili bude baš i zaprièčen s mjesta unesti u maticu ovaj ili onaj slučaj? Nije li tuj zvana predpostavljena duhovna oblast dušobrižnika voditelja matica iztražiti slučaj i izreći odluku, kako bivaše i do sada, ili je mudrije, obzirnije i po svećenstvo častnije izvrgavati ga ruglu ovakovimi prietnjami, publiciranimi u javnih časopisih, i predavati ga na milost i nemilost samovolji političkoga činovnika, koji se sakriva za široke i pružive granice prügelpatenta, da proganja antipatičnoga svećenika, težeć si možda tim sabirati zasluge za promaknuće?

Stilizacija naredbe ni nerazlikuje slučajnoga i hotičnoga propusta, kako ga razlikuje ista stroga vojnička kontrola glede netočno i krivo sastavljenih obit. izvjestnica. Ta koliko je župnika, koji vode posebne bilježke (makulare) krštenih, umrlih, vjenčanih, da ih nakon njekoliko dana zajedno provedu u matice najvećom točnosti i čistoćom, kako im nije moguće u sam čas prijave, jer ih zove izdišući bolestnik ili kakav drugi važni posao. Koliki župnici, osjećajuć težku odgovornost, nedopuštaju, da im pomoćnik ili ko drugi izpunjuje matice, — pridržavajuć to specialno za sebe.

Medju svećenstvom pretresiva se pitanje, da li se imaju mrtvorodjena djeca upisivati u maticu rodjenih ili ne. Poznam ih mnogo čestitih i savjestnih, koji toga nečine. Drugi radi bolesti ili inače zaprièčeni za par dana vršiti službu kod kuće, bojeć se za točnost i sjegurnost matica spreme ih pod ključ, a slučajni kakav

porod ili preminuće naručuju ubilježiti u posebnu knjižicu po kojemu stranomu svećeniku, koj ih tada zamjenjuje. I tako je još mnogo slučajeva, u kojih radi hvale vriedne revnosti i brižljivosti dušobrižnika nije nješto uneseno u samu maticu za tri dana. A ipak svi ovi svećenici mogu biti globljeni i zatvarani po sadržaju ove odiozne naredbe. Gdje je tu aequum et justum, bez čega je svaki zakcn tek samovolja i nepravda?

Kao što je ova naredba nepravedna i po svećenstvo uvriedljiva, tako je i skroz neustavna in origine et in modo. Koliko nam je poznato, konkordat sa sv. Stolicom još nije dokinut u Hrvatskoj, pak se valjda i bez toga katolička crkva smatra priznanom i dopuštenom u Hrvatskoj. Nestoji ipak ni jedno ni drugo, ako se prezire crkvenu jurisdikciju i disciplinarnu vlast crkve nad svećenici u poslovih njihovoga duhovnoga zvanja. Vodjenje matica spada svakako u to zvanje, kao i samo krštenje, vjenčanje, pokapanje. O tom nas upućuje i rimski i diecezanski obrednik. Time se bave sveštenici i u onih državah, gdje matice rodjenih, umrlih, civilno vjenčanih vode posebni svjetovni organi.

Kod nas je per accidens i s obzira na štednju, a uvjerena o savjestnosti crkvenjaka, država uz dozvolu crkve počela rabiti crkvene matice kao vjerodostojne izvore i za svoje svrhe, a da ju to nestoji niti solde. Kojim pravom hoće sada na jedanput država izključivo si prisvojiti crkvene matice i smatrati dušobrižnike kao svoje sluge u vodjenju matica, koje netreba ničim plaćati, ali ipak smije globiti i proganjati? To nas u istinu sjeća na basnu o ježu i zmiji. Toga neima ni u Cislajtaniji, gdje su davno odkazali konkordat.

Ako se je htjelo oštrijimi mjerami sjetiti voditelje matica na važnost točnoga vodjenja matica, valjalo se je ponajprije sporazumjeti sa preč. konzistorijem i putem ovoga valjalo je o tom obaviestiti sveštenstvo, a ne iznimnim putem u „Nar. Novinah“, gdje se sada priobćuju naredbe o marvinskoj pošasti, koleri i dr. pogibeljih za društvo i državu.

Bilo bi od prieke potrebe, da se svi kotari obrate molbom na preč. vikarijat, neka se zauzme za svoje sveštenstvo, da se ova naredba opozove ili pravednije modifikuje, u protivnom pako slučaju neuspjeha, da se skine s nas teret i služba državnih matičara, pa da ostanemo samo crkveni kao i dosele i kako su svećenici u Italiji i druguda. Inače nas mogu uništiti i novčano i moralno sramoteć nas pred svietom. Malo je župnika, koje nebi mogao zlobni činovnik ili domaći izdajica na temelju ove naredbe izgrizti, kako gore natuknuh, još ih je manje, kojim matični izvadci toliko unašaju, da bi mogli uplatiti jednu, dvie ili pače više globa od 50 f. Napokon za kršćane mi ćemo uviek izdavati izvadke iz crkvenih matica kao u Italiji i druguda.

Moleć vještije pero, da još bolje obradi ovaj predmet, završujem: braćo pozor, a prečastna gospodo pomozite!

Jedan župnik.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) G. Stjepan Plivelić, duhovni pomoćnik u Kutjevu, imenovan je privremenim vjeroučiteljem pučkih škola u Križevcima, a g. Ivan Vuksan, duh. pomoćnik u Staroj Gradiški, privremenim vjeroučiteljem pučkih škola u Belovaru. — G. Karlo Jerković, duh. pomoćnik u Kutini, premješten je u istom svojstvu u Kutjevo. — Novomisnici namješteni za duh. pomoćnike: g. Stjepan Dikanović u Staru Gradišku, a g. Ivan Rakuša u Kutinu.

— (Zlatna misa.) Dne 8. o. mj. proslavio je svečanim načinom petdesetgodišnjicu svoga misničtva veleč. g. Josip Valentain, župnik u Garešnici i izsl. podarhidjakon. Čestitamo!

— (Pitomcima nadbiskupskoga sjemeništa.) Ravnateljstvo nadbiskupskoga sjemeništa javlja svim pitomcima, i starijim i koji su tek primljeni, da dodju u sjemenište ne 3., već *u srijedu 5. listopada.*

— (Kako „Agramer Zeitung“ zabavlja svoje čitatelje.) U noći od 23. na 24. o. mj. dogodio se je u samostanu milosrdnih sestara žalostan dogadjaj. Jedna naime sestra milosrdnica u ludilu se otrovala. Na njoj se je već duže vremena opažalo, da joj je duševno stanje poremećeno, pa se je za to u samostanu postupalo s njom s najvećom blagosti; liečničkom razsudbom je takodjer ustanovljeno, da je ta sestra bila umobolna.

„Agramer Zeitung“ požuri se i donese odmah u subotu dne 24. o. mj. viest o smrti nesretne pokojnice, ali načinom, kojim se običavaju pisati *romani*, tako da je svatko, kad je ono pročitao, začudjen se pitao: šta se je to dogodilo? Znamo, da je to pisanje Agrameričino krivo, da su se po gradu širili kojekakovi neliepi glasovi, koji su upravo u blato bacali čast i poštenje sažaljenja vriedne pokojnice; to smo i sami čuli, a to potvrdjuje i „Agramer Tagblatt“, koji dne 26. o. mj. ovako piše: „In der Stadt waren über diesen Todesfall die abenteuerlichsten Gerüchte verbreitet, *welche durch die sonderbare Darstellung eines hiesigen Blattes ausgiebige Nahrung gefunden hatten.*“ Sada se lako razumije, kako je mogao jedan ugledan gospodin, svjetovnjak, pročitavši ono brbljanje Agrameričino, pun ogorčenja reći, da bi radi toga predstojničtvo samostana moralo Agramericu tužiti.

Mi pitamo Agramericu I.: Zar ona zbilja drži svoje čitateljstvo za toliko prljavo, te misli, da će ga takovim črčkanjem ugodno zabaviti?

Mi pitamo Agramericu II.: Zašto ona i onda ne piše takovom senzacijom, kada se ovdje ondje pronese glas, da su čifuti u svoje praznovjerne svrhe zaklali koje kršćansko diete?

Čekamo odgovor na ova pitanja.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 40. U Zagrebu, 6. listopada 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Zagrebačka krvava sinoda god. 1467.

Priobćio *Ivan Tkalčić.*

Da je bilo u srednjem vieku, prema crkvenim propisom, sinodah u Zagrebu, o tom nemože biti sumnje, ali spisi njihovi žalibože propali su, te se o jednoj samo, držanoj za biskupovanja Augustina Kazota (1303—1322.) sačuvala neznatna viest u brevijaru naše dioecezanske knjižnice, pisanom oko polovine XIV. vieka (columm. XXXVII. ser. 5. nr. 8.), gdje se veli, da je nekoje svetkovine poput blagdanah svetkovati zapovjedio biskup Augustin Kazoti na držanoj sinodi u Zagrebu: „Sequentes autem festivitates festari sunt precepte in synodo per felicem et beatum patrem, dominum Augustinum, quondam zagrabiensem *novissimis temporibus* videlicet episcopum.“ — Krčelić ne samo da tvrdi, da je biskup Kazoti držao tri sinode i to god. 1307. 1314. i 1318. „quorum acta non secus eruimus, quam ex zagrabiensis breviarii rubricis et libro statutorum capituli“ (Hist. eccl. cath. p. 104.); već priobćuje i jedan govor Augustinov držan prigodom jedne takove sinode.

Ja sam se mnogo trudio, da pronadjem kada i koliko je sinodah biskup Kazoti držao u Zagrebu, ali u rubrikah naših starih brevijarah i drugdje, nespominje se više, nego li jedna samo, a i ta bez oznake godine, dočim u sborniku kaptolskom, kako Krčelić navadja, neima spomena niti jednoj a kamo li trim; dà i govoru Kazotijevu, kako ga priobćio Krčelić, neima nigdje ni najmanjega traga. O vjerodostojnosti toga sinodalnoga govora dvoji i sam Krčelić, „ab illo (Augustino) *ut exponitur*, habitus“; nam se u obće čini, da je taj govor, po uzorku drugih sličnih sinodalnih govorah, sastavio Tomko Mrnjavić, pišući životopis Kazotijev, te mu taj govor podmetnuo.

Nakon pomenute Kazotijeve sinode neima ni u naših arhivih ni u nijednom domaćem crkvenom piscu nikakove viesti o kakovoj zagrebačkoj sinodi, ća do biskupa Gjure Draškovića, za koga zna se, da je držao dvie sinode, i to jednu god. 1570. ali i njezini spisi propadoše, samo se od nje sačuvao: „ordo servandus in synodo, quae dominica Reminiscere (t. j. 19. februara) proxima in hac alma ecclesia habebitur anno 1570.“ (Kapt. arhiv. fasc. 95. nr. 16.); a od držane 8. marta g. 1574., postoji samo u nadbiskupskom arhivu: „ordo et series“ onih dostojanstvenikah i župnikah, koji su toj sinodi prisustvovali; dočim Acta njezina, koja je pronašao u Remetskom samostanu Pavlin Venancio Glavina, tiskana su u sborniku „Constitutiones synodales ecclesiae zagrabiensis“ godine 1805.

Zar od dobe Augustina Kazota pa sve do Gjure Draškovića ili tečajem dviesto pedeset godinah, da nije bilo u Zagrebu nikakove diecezanske sinode za tako prostranu biskupiju, gdje su to nuždno zahtievali i vjerski odnošaji, kao širenje bogomilstva u dolnju Slavoniju i u arcidjakonat gorički, naobrazba duhovne mladeži i samih svećenikah, uredjenje i podizanje i dotiranje novih župah, duševna pastva i prosvjeta puka itd. itd.

Ovu prazninu možemo već danas donekle bar popuniti i to viesti, koja se sačuvala o držanoj u Zagrebu sinodi g. 1467. — U arhivu jugoslavenske akademije (II. c. 80.), nalazi se omašan latinski glossarij, pisan in folio na dva stupca, god. 1463. kako svjedoči bilježka na svršetku: „Sit laus deo! finitus est liber iste die ad vincula Petri, anno 1463.“; poslie glossarija sliedi u mnogo listovah „brevis summula questionum dominicalium et brevior venialium in jure canonico“ i to: „Bartholomei Brusiensis inter scolares minimi“, a napokon svršava taj kodex

sa nekoliko govorah sv. otacah. Pred samim glossarijom, a kako se čini i istom rukom opisana je na 16 stranah, pomenuta zagrebačka sinoda. Ovaj kodex bijaše nekoč svojina zagrebačkoga prebendarskoga sbora, kako nam jamči ova u njemu bilježka: „Anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, presens liber est datus per dominum Briccium de Zerdahel episcopali, alias prebendarium zagrabiensem, communitati dominorum prebendariorum chori prefate ecclesie zagrabiensis, tempore decanatus domini Michaelis de Sthenycznak.“ Iz prebendarskoga arhiva, taj je kodex sa mnogimi drugimi darovao pokojni prebendar Josip Brez, (u čijoj se kuriji tada prebendarski arhiv čuvao), pokojnomu Ivanu Kukuljeviću, bivšemu za tada velikomu županu, koj ga sa cielom svojom književnom sbirkom prodao jugoslavenskoj akademiji.

Opisav tako autentičnost vrela, progovoriti mi je što je u tom kodexu na prvih 16. stranah zabilježeno o nepoznatoj dosele zagrebačkoj sinodi. Ponajprije indi, i to na deset stranah nalazi se: „sermo sinodalis ad clerum“, nu na taj govor, koji je skroz nabožnoga sadržaja, te ni jednom riečju nespominje tadanje duševno stanje naše biskupije, nemoramo se mnogo obazrieti, već važno je za nas, što iza toga govora sliedi, naime: „insinuatio synodalis“ — zatim „prorogacio synodalis“, a napokon „appellacio pro parte universitatis plebanorum dyocesis zagrabiensis“ i to na papu Pavla II.

Ponajprije indi glede saziva rečene sinode, upisana je u cielosti okružnica tadanjega biskupa zagrebačkoga Osvalda, koju napisa u Budimu na 18. marta g. 1467., a upravi ju: „Universis et singulis religiosis, venerabilibus, honorabilibus ac discretis et circumspectis viris, dominis: abbatibus, prioribus, prepositis tam regularibus quam secularibus, lectoribus, cantoribus, custodibus, necnon archidiaconis, ceterisque canonicis tam dicte cathedralis zagrabiensis quam collegiate chasmensis ecclesiarum nostrarum, vicearchidiaconis, aliisque beneficiatis sed et presbiteris, gracianis quibuscumque in et sub diocesi nostra zagrabiensi ubilibet constitutis et commorantibus.“ — U uvodu ove okružnice spominje biskup kako „sanctorum patrum canonica sanxit auctoritas“, da biskupi sazivlju što češće svoje svećenstvo u sinode, „ut per salubres exhortaciones, constituciones synodales et canonicas moniciones vicia extirpentur, virtutes inserantur, reprimantur actus noxii et discipline equitatis norma dirigatur, status ecclesiasticus et persone ecclesiastice reformentur.“ Poslie toga spominje, kako prêda, da se nebi u dan strašnoga suda, krv podčinjenikah njegovih tražila iz njegovih rukuh, to posavjetovavši se sa kaptolom zagrebačke stolne crkve, „que a multo tempore legitimo fuit orbata pastore“ uriče ovu sinodu u nedjelu poslie svetka Gjurgjeva ili na 26. i sljedeće dane mjeseca aprila, gdje će i sam, nebude li preprie čen kraljevskimi poslovi, osobno prisustvovati, ili će mjesto sebe vrstne ljude za to odrediti. S toga svakomu, koga se taj poziv tiče, savjetuje i strogo nalaže, dà i crkvenim izobćenjem prieti neposlušnim, da bezodvlačno u rečeni rok dodju osobno na sinodu urečenu u stolnu crkvu zagrebačku „statuta synodalia, pias moniciones ac exhortaciones salutiferas ibidem proponendas audituros et diligenter attenturos et tandem domino cooperante et sermonem confirmante effectualiter adimpleturos.“ Da nebude izprike, da je komu taj saziv bio nepoznat, zapovjedi, da se pribije na glavne dveri stolne crkve, a arcidjakoni, da ga il osobno ili po svojih podarcidjakonih u dotičnih kotarih proglasiti dadu.

No sazvanu sinodu za nedelju poslie Gjurgjeva, koju, kako veli biskup u pismu od 13. aprila (pisanom takodjer u Budimu i upravljenom poput prvoga na svekoliko svećenstvo zagrebačke biskupije), da je potaknut pastirskom skrbi na slavu božju a na spas svoga svećenstva urekao bio u nedelju na 26. aprila i sljedeće dane, kojoj da je i želio osobno prisustvovati, „tamen pluribus et arduis negociis nunc occurrentibus disponendis apud majestatem regiam de suo mandato longiori quam sperabamus tempore necesse habuimus occupari, ut per hoc tam rebus regni publicis, quam sue maiestatis honori ad beneplacita obsequemur, ac postremo ecclesie nostre pariter et nostrorum subditorum commodo consulere et statum publicum parare possumus;“ s ovih indi tako važnih i bitnih uzrokah, urečenu jur sinodu odgadja na treći dan uzašašća Gospodnjega ili na 9. svibanj iste godine, toga radi zapovieda i prieti izobćenjem svakomu, koj bi se oglušio doći na tu sinodu, te nalaže opetovno arcidjakonom, da taj novi sinodalni rok, podčinjenomu si svećenstvu il osobno il po svojih podarcidjakonih dojave.

Na taj novo urečeni rok ili na 9. svibnja sastalo se u istinu na sinodu svećenstvo zagrebačke biskupije u stolnoj crkvi. A koga nije bilo? Samoga biskupa Osvalda „ipsius prelati nostri nondum cogniti, sive visi, quod videlicet huiusmodi sinodali celebracioni personaliter interesset, defectusque nostros attendisset, et ipsis, uti pater noster, graciose occurrisset“, već uzprkos

tomu nije odredio mjesto sebe učenjake i učitelje bogoslovja, (magistros), koji bi mogli spasonosnimi savjeti mnogo djelovati o duševnom i materijalnom poboljšanju domaćega klera, već je upravo kao i za prikor i poniženje svećeničke časti odredio „non doctores, sed seductores; non tirones, sed tyrranos", svjetovnjake plemiće i to: Petra Gudovečkoga, upravitelja biskupskih dobarah: Ladislava Grebengradskoga, podbana; Grgu Fodrovečkoga, Antuna Kopinca, Petra vlastelina bisažkoga, Janka sa Miketinacah, Gjuru Brigu, Hermana sa Čave i Gjuru sa Sušice sa njihovom pratnjom „cum ipsorum complicibus, familiaribus videlicet suis." Sinodi predsjedao je Osvaldov generalni vikar in spiritualibus, Stjepan biskup gjurski, gubernator opatije Kapornačke.

Sinoda započe prema odredbi biskupovoj na treći dan uzašašća Gospodnjega ili u subotu na 9. maja u stolnoj crkvi pod zaključanimi vrati, „ne laycalis severitas in contemptum cleri, nos modo premisso congregatos, invasisset." Dok je sabrano svećenstvo slušalo u stolnoj crkvi sinodalni govor i razpravljalo o svojih potrebah, dotle su sluge i vojnici (quidam satellites, nepharii familiares) pomenutih plemićah i na naročitu njihovu zapovied provalili u njihove stanove, potrgali ključanice, i silom provalili u sobe, te ih sasvim oplienili i plien si posvojili. Nezadovoljni tim, razišli se po gradu, da pretraže, nije li koj svećenik odsutan, a nenašavši ni jednoga, susretši putem kapelana župne crkve sv. Marka, koj je noseć svetotajstvo išao k bolestniku, to javno ti bezbožnici, neimajući štovanja prema presv. otajstvu, ni prema časti svećeničkoj, navališe na njega, te ga oplieniše do gola (ad villissimam tunicam), otevši mu brevijar i novce, koje je uza se imao; drugoga takodjer svećenika, koj je u toj župi poslie svečane mise izašao iz crkve radi naravske potrebe, uhvatiše i sasvim oplieniše i plien si prisvojiše.

Buduć da se sinoda radi važnih stvarih morala otegnuti i na sliedeće dane, a najviše i za to, da „ad accusacionem testium sinodalium sacerdotes et alii clerici juxta eorum merita, ut repremiantur, et demerita ut corrigantur", to pomenuti plemići sa svojom pratnjom, koji kod takovih svećeničkih obtužbah prisustvovati nebi smjeli, kako im je to i naročito zabranio sinodalni predsjednik rečeni biskup Stjepan i sve prisutno svećenstvo, naloživ im u ime samoga biskupa Osvalda, da se odstrane, no oni ne samo da neostaviše u sinodi sabrano svećenstvo, već čuvši, kako se nekoji svećenici radi svojih manah osudjuju na kaznu, podigoše grozan smieh i sprdnju (risus et cahinos elevantes) rugajuć se svemu svećenstvu u obće a pojedincem na pose.

Napokon u utorak ili 12. maja, kao na dan kada se sinoda imala zaključiti sa pjesmom zahvalnicom i blagoslovom sa svetotajstvom, taj indi dan po nalogu sinodalnoga predsjednika, kada je na glas velikoga zvona svećenstvo odmah nakon objeda pohrlilo u crkvu, a sabrav se ondje, htjelo zatvoriti crkvena vrata, da sigurno bude pred svjetovnom provalom, i kada su tom sgodom oplienjeni svećenici tražili od svjetovnjakah svoje otete stvari, to pomenuti plemići ogorčeni tim, ako i pravednim zahtjevom, digoše viku na svećenstvo, a toj vici pridružila se i sila svjetine, te izvukav mačeve, naperiv lukove i uzvitlav buzdovane, dočim opet nekoji kamenjem u rukuh, provališe kao biesni u crkvu (tanquam insensati cursu veloci) te navalivši na kanonike i svećenike težko ih izraniše i izmrcvariše, nekojim bo prebiše ruke, drugim noge, trećim izlomiše rebra, nekim opet ramena, a nekojim izderaše lice, tako da se okrvarilo svekoliko crkveno tlo, (sangvinem Christi sacerdotum crudelissime per totam effundentes ecclesiam), te je jedan svećenik ostao na mjestu mrtav, a za mnoge svaki čas se očekivalo, kada će izdahnuti; jedini predsjednik biskup Stjepan, koj je za doba sa izloženim presvetim tielom i sa nekoliko kanonikah utekao u sakristiju, sretno su se spasili.

Nezadovoljni ovakovim svetogrdnim pokoljem rečeni plemići, a naročito Petar Gudovečki, upravitelj biskupskih dobarah; Ladislav Grebengradski, podban; Grga Fodrovečki i Petar bisažki, da do zadnje pare oglobe svećenstvo, izmislili su i nametnuli mu neki prinos u dobrotvorne svrhe „quodam caritativum subsidium, quod pocius odiosissimum subsidium et prope spolium dici debet", te pod prietnjom smrti ili zatvora razporezali nekoje na 10 for. koji bi jedva 2 for. platiti mogli, nekoje na 20 koji bi jedva 6, druge opet na 30, koji bi jedva 10; a napokon nekoje čak na 40 for. koji bi u najvećoj sili jedva 15 doprinesti mogli.

Ovako biedno stanje, u kojem se tada nalazilo svećenstvo naše biskupije, gdje mu se jošte od upraviteljah biskupskih dobarah silom otimala pripadajuća mu i gradjanskim odobrena zakonom crkvena desetina svojatala za biskupski podrum; kada su i plemići na svojih posjedih svojevoljno podizali nove mitnice, na kojih su svećenici, prem zemaljskim zakonom oprošteni, u polazku i povratku pristojbu plaćati

morali; sve ovo rekoh, dade sakupljeno svećenstvo kao prosvjed upisati po javnom notaru Stjepanu de Marchus, a taj prosvjed upravi na samoga papu Pavla II. „timentesque in posterum plus posse generari, cum ex preteritis verisimiliter presumitur de futuris", očekujuć jedino pomoći od njega, a najviše i s toga, ako to i dalje potraje „timendum est, ne secte heresium (tuj valjda misle ili Husite ili Bogomile) latitantes in destruccionem status clericalis et vilipendium sancte universalis ecclesie orientur."

Kakovim li je uspjehom urodio taj prosvjed, nije nam do sada poznato, no poznavajuć ono hajdučlivo stanje, kakovo je bilo u nas tečajem cieloga XV. vieka, gdje se uz nemoćnu vladarsku vlast doslovce proizvadjalo ono pravo jačega nad slabijim, koje je napokon moralo prouzročiti i mohački poraz, možemo reći, da je taj prosvjed bio samo vapajem u pustinji.

Pravoslavni dogmat o crkvi.

Odgovor na „Otvoreno pismo" dra. Emilijana pl. Radića u 31. i 32. broju „Srpskoga Siona."

Kad sam se u 26. br. „Katol. Lista" osvrnuo na članak „Pravoslavni dogmat o crkvi", koji je donio „Srpski Sion" u br. 19. od ove god., učinio sam to samo za to, što se je pisac spomenutoga članka bez svakoga razloga narugao kat. crkvi, i što je predbacio kat. bogoslovcima u ovome pitanju njekakvu „bezprimjernu zbrku", kakvoj u kat. bogoslovju nema ni traga. Ovo sam ja naročito iztaknuo veleći, da se na ovaj članak *„ne bismo bili ni osvrnuli, da se nije plemeniti pisac onako neplemenito narugao crkvi katoličkoj."*

G. dru. bogoslovije, prava i filosofije Emilijanu pl. Radiću — ovako se podpisuje pisac spomenutoga članka — nije to bilo pravo. On je u 31. i 32. br. „Srp. Siona" otisnuo „Otvoreno pismo" i njime napunio malo ne punih 11 stranica. Kakvim je tonom napisano ovo otvoreno pismo, neka prosude št. štioci po ovim izvadcima. „Dr. Bauer latio se, da piše o stvarima, *za koje on prosta nije dozreo* (ovo i sve što bude podcrtano, podcrtao je sam dr. Radić)." Moj odgovor „ne samo da već od rieči do rieči ne stoji, skroz je ograničen i baš ništa ne vredi, nego kojim se čak i ono potvrdjuje, što se želi bajagi da pobije." Ja nemam] „ni toliko inteligencije" . . . . moja „nedovoljna inteligencija." Ja nemam smisla za takve naučne razlike" — ja „pojedine delove dogmata o crkvi tako smešavam, da se u onom galimatijašu ne zna ni gde je glava ni gde su noge." Ja sam mu nebrojeno puta: „ograničen", „izgubio pamet" „detinjast" itd. sve do „šokački prostak", „šokačko prostaštvo" itd. Ovakav je evo ton, kojim piše dr. Emilijan pl. Radić. Na sve se ovo ja ne ću osvrtati, već ću samo pokazati, koliko vriedi stvaran odgovor njegov na tri prigovora moja.

1. Ja sam najprije prigovorio samom naslovu *„Pravoslavni dogmat o crkvi"* i rekao, da je bezsmisleno pitati, *koja je „avtoritativna definicija dogmata o crkvi."* Ovo sam ja samo natuknuo, jer sam mislio da će i to biti dovoljno. Sad ću još dodati ovo: Grčka rieč dogma znači po etimologiji: mnienje, odluka, zaključak, naredba (Vidi Schenkel-Petračić, grčko-hrvatski rječnik). Kao tehnički izraz u teologiji označuje rieč dogmat svaku pojedinu objavljenu istinu ili još strože i najobičnije: svaki pojedini članak vjerovanja. Koliko dakle imade bilo o kojoj stvari članaka ili istina, koje treba vjerovati, toliko imade o njoj dogmata. O crkvi pak imade puno pojedinih istina *od kojih je svaka za sebe dogmat*, dakle puno dogmata. *Ovo je stvar, koje ne može ne znati nijedan bogoslovac.*

Za to sam ja rekao, da je kriv naslov „pravoslavni dogmat o crkvi", jer on ne kazuje, o kojem se dogmatu radi; za to sam rekao, da je bezsmisleno pitati „koja je avtoritativna definicija *dogmata o crkvi*", i pod tim razumievati „koja je avtoritativna definicija *crkve.*"

Dr. Radić, pošto je bio na sve ovo upozoren, u otvorenom se pismu ovako brani: „Pre svega taj g. pisac zamera nam, što naš posao, koji je štampan u „Srpskom Sionu" nosi naslov „Pravoslavni dogmat o crkvi", a ovamo on se ne zanima sa svima delovima dogmata o crkvi, nego samo sa jednim delom, a na ime sa pitanjem: „šta je crkva."

„A ko je g. piscu kazao, da se mi u tom štampanom odlomku zanimamo sa svima delovima dogmata o crkvi? Ta zar nije g. pisac crno na belo naštampanu primetbu izpod toga posla razumeo, gde se veli, da je taj naš posao samo odlomak iz jednog celog dela, *dakle da nije dovršen, nego nedovršen posao, koji nuždno ima produženje i svršetak u samom tom delu.*

„Zar, naopako, g. pisac nema ni toliko inteligencije, da uvidi, da je naslov „pravoslavni dogmat o crkvi" opšti naslov svih delova tog dogmata, koji su u tom delu svi bez razlike jedan za drugim obradjeni itd.?"

Ja ponajprije konstatujem, da dr. Radić nije stavio moga prigovora onako, kako glasi, već je sam sastavio takav prigovor, na koji će moći bar prividno odgovoriti.

Ja nijesam g. dru. Radiću nigdje prigovorio, za što on u onom članku ne razpravlja o svim delovima dogmata o crkvi za to, što mu je naslov „dogmat o crkvi" *već sam prigovorio samomu naslovu t. j. izrazu „dogmat o crkvi."*

Pisac na ime ne samo u naslovu, već i diljem ciele razprave i „otvorenog pisma" govori o njekakvom dogmatu o crkvi. Ja i opet kažem, koliko imade istina, koliko imade zasebičnih pojmova o crkvi, koje treba vjerovati, toliko imade dogmata o crkvi, a nema samo jedan dogmat s puno dielova. Gore navedene rieči dra. Radića pokazuju, da sada hoće riečima „pravoslavni

dogmat o crkvi“ označiti ovo: nauka ili dogmatička nauka o crkvi, traktat o crkvi, koji obuhvata više dogmatički odredjenih stavaka ili istina o crkvi. Ali po sankcijoniranoj porabi tolikih viekova, jesu upravo ove dogmatički odredjene stavke ili istine dogmati, a ne dielovi jednoga dogmata. Tako već sv. Augustin veli: *dogmata sunt placita sectarum* — dakle pojedina placita jesu dogmata.

Kad bismo pak — protiv obćenite porabe svih bogoslova — pod izrazom „dogmat o crkvi“ razumievali svu od crkve odredjenu nauku o crkvi“ t. j. kad bi ovaj izraz upotriebili kao obći naslov, kako bismo ga onda smjeli nadpisati ondje, gdje se radi samo o jednom jedinom pitanju, a na ime šta je crkva? kako bi onda pitanje „koja je avtoritativna definicija *dogmata o crkvi*“ moglo značiti: koja je avtoritativna definicija *crkve??*

No pustimo ovo, jer to znade svako djače bogoslovije, a i nije glavna tačka spora.

2. Dr. Radić, tražeći avtoritativnu definiciju za crkvu, ili tražeći avtoritativni odgovor na pitanje: šta je crkva, mislio je, da se mora zadjeti za crkvu katoličku i oholo joj se narugati. Za što? Za to, što ona ni na kojem saboru nije stvorila avtoritativne definicije o crkvi. Ja sam ga upozorio ovako: „Ovakove znanstvene definicije nije kat. crkva doista nigdje na saboru ustanovila, kao što nije stvarala znanstvenih pojmovnih definicija ni o drugim dogmatičkim stvarima“ i isto malo niže ponovio. Na to sad veli dr. Radić: „Pa što se onda digao g. pisac, da pobija, što ja kažem, kad i sam priznaje, da nije drugčije, nego baš tako, kao što ja kažem? kakvo je opet ovo čudo?“

Pitam ja g. dra. Radića, gdje sam ja pobijao njegovu tvrdnju, da kat. crkva nije nigdje na saboru stvorila avtoritativne definicije? Ta ja tvrdim ovo isto, pa zar to njemu znači, da ga pobijam? Ali drugo je pitanje, imade li dr. Radić pravo, kad se radi toga onako oholo ruga crkvi katoličkoj. Evo ovo sam ja porekao dru. Radiću i odbijam njegovo porugivanje. Za što se ruga, kad ni njegova crkva, kao što ni katolička ne običavaju u obće stvarati znanstvenih pojmovnih definicija? Koliko je n. pr. crkva stvorila dogmata o sakramentima u obće i o pojedinima od njih, koliko o milosti, a da nije nigdje na saboru stvorila znanstvene definicije: što je sakramenat, što milost itd.! Ovo je crkva pustila bogoslovnoj znanosti, te je to tako očito i poznato, da se ne trebam osvrtati na ono, što o tom dr. Radić opet glagolja na njekoliko stranica.

Imade li pak za to, što kat. crkva nije znanstveno definovala crkvu, „*bezprimjerna zbrka* u onoj crkvi (kat.) koja se fali, da u hrišćanstvu ima najbolju organizaciju?“ Da to dokaže, navodi sam dr. Radić tri naša bogoslovca: Bellarmina, Möhlera i Hettingera, te hoće da u njihovim definicijama nadje onu bezprimjernu zbrku.

Sada u „Otvorenom pismu“ piše o tom dr. Radić ovako:

„No, jest, rimska crkva ako i nema kao takva te definicije, ali ona ima — tako se teši, g. pisac — definicije o tom svojih bogoslova.“

„Prvo imam to da izjavim g. piscu, da ma što govorili rimski bogoslovi o ovom predmetu, da to još za mene kao pravoslavnog hrišćana, može i nekog interesa imati, da im bar saznam njihovo mnjenje, ali za g. pisca kao rimskog hrišćana, *kad je u pitanju avtoritativna definicija o crkvi, kao što je sad ovde slučaj,* ne sme, nema i ne može mnjenje rimskih bogoslova, ma se oni svi t. j. i mrtvi i živi iz celog sveta skupili, *ama baš nikakve snage imati.*“

„A za što? Za to — jer — samo, jedino i izključivo rimski papa nepogrešno t. j. avtoritativno definiše nauku o veri i moralu za rimsku crkvu *i to čak bez nje.*

„Pa kad je tako, nije li onda, da se najblažije izrazim, *smešno* od g. pisca, da on meni kao avtoritete za svoju crkvu citira neke bogoslove, koji u ovoj našoj stvari ni ne smeju biti avtoriteti za njegovu crkvu po nauci *same te njegove crkve.*“

„Ta vidi li on, Bog ga vidio, da kad ti bogoslovci u ovoj našoj stvari za njegovu crkvu ništa ne vrede, da oni u istoj stvari tada za mene a ma baš ništa, pa ni lulu duvana ne vrede? Kakav je dakle opet ovo nonsens?“

Kolik i kakav auktoritet imadu kat. bovoslovi u kat. crkvi, o tom ne ću da ovdje poučavam g. dra. Radića. On se hvali, da ima u svojoj biblioteci tri najveće rimske dogmatike, neka dakle tamo pogleda, ili ako mu svi rimski bogoslovi i u tomu ne vrede ni lulu duhana — neka ih spali.

Ja samo pitam g. dra. Radića, zar sam ja navodio ove rimske bogoslove ili ih poveo u boj protiv njega? Ta nijesam, on ih sam navodi, a ja sam samo pokazao, da ih on krivo navodi i da im čini veliku krivicu, kada njima i crkvi katoličkoj predbacuje „bezprimjernu zbrku.“

U čemu je ova krivica, pokazao sam bjelodano navedavši ciele definicije tih bogoslova. Ali g. dr. Radić i sad odkidava iz njihovih definicija samo početak, samo one rieči, kojima su spomenuti pisci htjeli označiti ništa drugo nego *bliži rod* (genus proximum), a izpušta sve drugo, što oni navode kao *vrstnu razliku*, pak ovako opet tvrdi, da tu ima zbrka. Rieči: *Skup ljudi* (Coetus hominum. Bellarmin) *zajednica svih vernih* (Gemeinschaft aller Gläubigen. Möhler) i *vidljivo carstvo* (Das sichtbare Reich. Hettinger) izrazuju samo rodni pojam, te sve tri hoće da označe ono, što veli rieč *društvo*; a kakvo je ovo društvo, pokazuju tek sljedeće rieči, *koje nuždno spadaju na samu definiciju, koje s predjašnjima tek čine samu definiciju.* Dr. Radić pak *a*) odkidava iz definicije samo ove rieči, *b*) uzima svaku u njezinom specifičnom znamenovanju i *c*) ovako tvrdi, da tu ima zbrka.

Ja sam u prvom članku podvojio, je li g. dr. Radić savjestno čitao spomenute pisce, ja sam dapače rekao, „*da on drsko, a čini nam se i nepošteno predbacuje ovim piscima bezprimjernu zbrku*“, jer zbrke nema nikakve.

Svojim otvorenim pismom polučio je g. dr. Radić to, da se ovo moje sudjenje donjekle promienilo. Da čovjek učini nješto pošteno ili nepošteno, mora znati, što radi; kad ovoga kriterija nema, ne može se govoriti ni za koje djelo, da je učinjeno pošteno ili nepošteno. Prema tomu sam i ja gotov opozvati ono svoje: „čini nam se, da (dr. Radić) nepošteno predbacuje (zbrku rimskim bogoslovima).“ Ovo sam gotov opozvati i opozivljem za to, jer g. dr. Radić *ne zna što radi.*

On, *dr. bogoslovije prava i filozofije ne zna*, što je definicija; on *ne zna*, da iz tudje definicije, hoće li je prosuditi i ocieniti, *ne smije izpustiti nijedne bitne česti, a kamo li tek sve vrstne razlike.* On toga *ne zna*, jer u „Otvorenom pismu“ veli: „da je on *tačno, verno* i *uredno* naveo iz ovih definicija ono, što se čisto odnosi na pitanje, šta je crkva“, a kad tamo, on je iztrgnuo samo ono iz definicije, što zastupa genus proximum. On toga svega *ne zna*, jer opet i sad, hoteći dokazati, da je njegova definicija bolja od Bellarminove, smatra i drži, da je Bellarminova definicija ciela i podpuna, kad je iz nje naveo samo genus proximum. On toga *ne zna*, jer inače ne bi mogao napisati: „Skup ljudi“ Roberta Bellarmina ne odgovara pak nikako pojmu o crkvi, jer 1. rieči „skup ljudi“ označuju svaki skup ljudi, a crkva nije ma kakav skup ljudi. 2. riec „skup“ može da označuje *neorganizovanu t. j. s brda i s dola* skupljanu masu, a zna se da to crkva nikako nije.“ I ovako piše g. dr. Radić još i sada, premda sam ja već u prvom članku to prekorio! On *ne zna*, da definicija mora biti adekvatna, t. j. da mora navesti toliko oznaka, koliko je potrebno, da odgovara svomu predmetu, jer inače ne bi mogao hotimice izbaciti sve ono, što Bellarmin navodi kao vrstne razlike i reći, da to ne spada na pitanje, što je crkva, pa dodati: „*Ta o tom i ja govorim, i to još kako govorim* (sic! a čednost g. doktore!) *u mojoj dogmatici, ali tamo, gdje je tome mesto.*“ — Dosta o tom.

3. Kako g. dr. Radić brani svoju definiciju pokazati ću samo na jednom primjeru.

Ja sam g. dru. Radiću prigovorio *a*) što se za svoju definiciju „*crkva je telo pravoslavnih*“ pozivlje na 64. kanon petošestog vaselenskog sabora. To sam učinio za to, jer ovih rieči nema u onom kanonu, i rekao, da se je prije mogao pozvati na sv. pismo, gdje se crkva više puta zove tielo. *b*) Rekao sam, da za to ipak ove rieči ne sačinjavaju valjane definicije, kao što ni druge rieči sv. pisma, kojima se označuje crkva, (n. pr. hram, kraljestvo božje, zaručnica Isusova), jer su ovo slikovni izrazi, koji se po nepreporním pravilima logike ne smiju upotrebiti u znanstvenoj definiciji.

Ova je dva prigovora moja ovako obradio g. dr. Radić. Navedavši prvi prigovor moj, piše: „G. pisac tako je detinjast, da sve ovo, što sad reče, odmah za tim *sam tuče u glavu* i to svojim vlastitim riečima, jer on izrikom malo dalje evo što nastavlja“ . . . sliedi moj drugi prigovor. Sad nastavlja dr. Radić: „Dakle molim, da se dobro uzme na um. Prvo je g. piscu nepravo, što sam se za rieč „telo“ pozivao na 64. kanonu petošestog vaselenskog sabora, a ne na sv. pismo. Za tim i sam g. pisac vidi, da se iz sv. pisma ne može izvesti nuždna definicija za crkvu, jer se crkva u istom naziva raznim imenima, koja po g. piscu predstavljaju „slikovne izraze“, koji se ovde ne mogu upotrebiti.“

„Pa kad je to tako, *što onda mene upućuje g. pisac na sv. pismo.*“

„On kanda voli, da sam sebe tuče, jer ma da on nije, kao što se iz celoga vidi, baš filosof, al je ipak to mogao od filozofa čuti, *da je to prvi korak na samousavršenje.*“ (Sve podcrtano podcrtao sam g. dr. Radić.)

Odvraćam *a*) Meni zbilja nije pravo, kao što i nije pravo, što se g. dr. Radić za svoju definiciju pozivlje na spomenuti 64. kanon, a to nije pravo za to, jer se u ovom kanonu ni ne spominje rieč „tielo“, a još manje se tamo čita „tielo pravovjernih.“ Ali za to ja nijesam putio g. dra. Radića, da se za svoju definiciju pozove na ugled sv. pisma, već naročito velim, da mu ni to ne bi ništa pomoglo, premda se rieč „tielo“ ondje nalazi kao oznaka za crkvu. *b*) Ja niesam nigdje ni natuknuo, a kamo li vidio ili tvrdio, da se iz sv. pisma ne bi *dala izvesti* definicija za crkvu. *Može se izvesti* iz sv. pisma kao što i iz crkvenih dogmata, ali gotove znanstvene definicije, avtoritativne definicije, nema ni u sv. pismu, ni u djelima crkvenih sabora.

G. dr. Radić nastavlja: „G. pisac u svom neznanju i ne vidi to, da ovaj kanon rieči apostola „o udovima i telu“ ne uzima prosto kao slikovne izraze, nego baš kao *juristansku materiju*, pošto on *baš s istom* sasvim *juristanski* konstrujira odnošaj svih činjenica, koje sačinjavaju crkvu.“

Ja ovdje samo konstatujem, da g. Radić, dr. bogoslovije, prava i filozofije *ne zna* ni toga razlikovati, kada nam rieč koja rabi u prvotnom i pravom smislu, a kada u prenesenom i slikovnom. Kad ja kažem, da su slikovni izrazi, kad se za crkvu veli u sv. pismu, da je ona *tielo, tielo Kristovo, zaručnica Kristova*, onda on to poriče. Ta zar je zbilja crkva u pravom smislu tielo, tielo Kristovo, zaručnica Kristova! Pa nije li i sam izraz „juridičko tielo“ slikovan izraz!

G. dr. Radić ide i dalje. On nastavlja: „A sad ću g. piscu specijalno još i to pokazati, do *kakovog absurduma* on sam prema svojoj crkvi dolazi, kad veli, da u crkvene (ove rieči u mene nema, a inače govorim ja o pojmovnoj, pravoj, znanstvenoj definiciji) definicije ne spadaju slikovni izrazi.“

„Kao što je poznato, rimska je crkva definisala na svojim saborima takozvani primat rimskih papa na osnovu izvesnih reči Isusa Hrista: Ti si Petar i na tom kamenu sazidaću crkvu moju itd. *Zar ovo nisu sve sami slikovni izrazi?* Je li zaista Petar kamen bio? Može li se zaista na jednom kamenu, ma taj veličinu čovjeka

imao, jedna crkva sazidati? Ne može. Da li zbilja nailaze vrata ada na crkvu? Ne nailaze."

Vrlo dobro g. Radiću! i za to upravo niko ne veli, da je papa pravi kamen u crkvi Hristovoj, kao ni sam Hrist što nije pravi kamen, već je papa ono, što ova slika znači. Ovo je dakle slikovan izraz. Tako je slikovan izraz, a vi to porekoste, kad se veli, da je crkva tielo ili zaručnica Isusova. Ne, nije crkva pravo tielo Isusovo, jer gdje bi ovomu crganičkomu tielu bila rebra, gdje pluća, gdje prsti —! a jest crkva tielo Kristovo u prenesenom smislu, u slikovnom smislu, kao i zaručnica Kristova što je, i svaki ovaj slikovan izraz imade duboko i plodno značenje. Ali kao što bi svaki logičar morao kao nevaljalu zabaciti definiciju primata, kad bi ko definovao primat, da je kamen crkve, upravo tako ne spada u znanstvenu definiciju crkve rieč „tielo." Tako vele svi, kojim su poznata pravila logike — no dr. filosofije Emilijan pl. Radić toga *ne zna*.

4. Dodajmo još nješto, što smo u prvom članku mimoišli. G. dr. Radić hoće, da je definicija „crkva je telo pravovernih ili pravoslavnih" avtoritativna definicija za crkvu pravoslavnu. Pokušati ćemo da pravoslavnu crkvu oslobodimo nasilja g. dr. Radića, koji hoće, da pravosl. crkvi narine kao avtoritativnu definiciju crkve ništa drugo, nego ono, *što je* samo njegova *i to nevaljala definicija*. G. dr. Radić piše: „Pošto po dogmatičkoj nauci pravoslavne crkve, u njoj vrši nepogrešno učiteljstvo jedino vaselenski sabor, to dakako jedino on može dati i nepogrešnu t. j. avtoritativnu definiciju crkve." I ovakva bi imala biti definicija „crkva je telo pravoslavnih." G. dr. Radić ide i dalje. On veli: „No ne samo da je definicija (na ime: crkva je telo pravoslavnih), koju daje taj kanon za mene, kao pravoslavnog, (dakle valja da i za sve pravoslavne!) *kanonički obvezna i dogmatički nepogrešna*, nego ona je *i tehnički ju uzevši*, do danas *najsavršenija* definicija o crkvi."

Ova definicija, kao što, tehnički je uzevši, ništa ne valja, upravo tako niti je kanonički obvezna, niti dogmatički nepogrešna.

Ta gdje je pravoslavna crkva na vaselenskom saboru načinila ovu definiciju? Neka to pokaže g. dr. Radić! On se pozivlje na 64. kan. petošestog vaselenskog sabora. Taj kanon glasi, kako ga navodi sam g. dr. Radić, ovako: „U jednoj crkvi postavio je Bog, po slovu apostola razne *udove*. Ovaj nek je uho, a onaj nek je jezik. Ovaj nek uči, a onaj nek se uči. Nismo svi jezik, ne svi apostoli, ne svi proroci ne svi učitelji. Za što da se praviš pastirom, kad si ovca? Za što da se vadiš za glavu, kad si noga? Za što da se praviš vojskovodjom, kad si prost vojnik."

Gdje je tu rečeno, ili gdje je bar natuknuta namjera crkve, da obveže i koga od pravoslavnih, da prihvati kao *kanonički obveznu i dogmatički nepogrešnu* ovu definiciju: „*crkva je telo pravoslavnih?*" Ja sam već u prvom članku kazao, a sad ponavljam, da je ovdje zaista pregnatno izražen jedan dogmat o crkvi Kristovoj, da je na ime ona družtvo nejednako, u kome nijesu svi članovi jednaki, niti imadu svi jegnaka prava — ali iz *samoga ovoga* kanona izvesti podpunu definiciju crkve, stvar je sasvim nemoguća. Gdje je dakle u ovom kanonu rečeno crkva je „telo pravoslavnih", kad ni jedne rieči iz ciele definicije nema u tom kanonu? (Ima rieč crkva, ali to je definitum — a ne definitio).

Ne, nije pravoslavna crkva načinila ove definicije, već ju je načinio sam g. dr. Radić. A što je g. dr. Radić? Zar je on pravoslavna crkva? Ne, *premda je dr. bogoslovije, prava i filosofije*, nije on ovdje drugo nego bogoslovac. A kad sam ja rekao u svojem članku, da crkva samo gradju odredjuje (t. j. istine utvrdjuje), a znanstveno definovanje prepušta slobodi bogoslovne znanosti, ruga se tomu g. pisac i dodaje „insinuirati crkvi, da ona samo gradju, kano kakav prost radnik, ima da prikuplja za gospodu bogoslove, te da ona ne definiše o sebi i svojim pitanjima ništa, nego da čeka znanstvena definovanja, *to je tako što apsurdno,* da nije vredno ni spomena." Ako dakle g. dr. Radić zbilja ne misli, da je on crkva pravoslavna, onda je sam učinio ono, za što veli „*da je tako što apsurdno*. . . Pa da je učinio bar što valjana. Da! načinio je definiciju, *tehnički ju uzevši, do danas najsavršeniju*, — ali koja će doći u logiku kao primjer nevaljale definicije.

Ovo su bile glavne stvari spora. Na druge svakojake stvari ne ću se osvrtati. G. dr. Radić n. pr. tumačeći kako se razlikuju rieči skup, zajednica i carstvo, veli da je narod samo idejalno društvo, da je carstvo uviek idejalno društvo, jer se ne može faktično izvesti (valja da skupiti u jednoj pojati!). Ili zar ću se osvrnuti na to, što g. dr. Radić, navedavši dogmatičku definiciju o nepogrešivosti papinoj, koje nije razumio, veli „da samo, jedino i izključivo rimski papa nepogrešno definuje nauku o vjeri?" Da pravoslavni krivo navode kat. nauku, tomu smo već vični, pa se ne čudimo, što je ne razumije ili ne će da je razumije i g. dr. Radić, premda se hvali, da imade tri kat. najveće dogmatike (što upravo nije istina, jer one, koje ima, nijesu nipošto najveće).

Dvoje ću još samo poručiti pl. g. dru. Radiću.

On se meni grozi čak i zagrebačkim sudom. Ja sam se, hvala Bogu, sretno i zdravo povratio iz Francuzke, a da me nije udavila kolera, pak čekam g. dr. Radića u Zagrebu. Ja se ga ne bojim!

G. dr. Radić završuje svoje pismo riečima: „Ja pak ovim izjavljujem, da pošto je „Srpski Sion" organ Njegove Svetosti našeg archijerarha, gospodina Georgija Brankovića, dalje našeg episkopata, pa i cele naše crkve, dakle organ koji je namenjen pravoslavno-srpskim crkveno-narodnim interesima, da ću ja prvi izići svakom onom na megdan *i to još malo drukčije, nego što sad činim*, koji se usadi dirnuti u svetinje svakog pravoslavnog Srbina." Tu je pl. g. dr. upravo smiešan. Ko dira u svetinje pravsl. Srbina? No misli li on, da je njemu slobodno u „Srp-

skomu Sionu“ u Novome Sadu bez razloga, bez povoda, nepravo i krivično porugivati se sv. crkvi katoličkoj, a nama u Hrvatskoj da ne bude slobodno ni odbijati ovakve napadaje? Mi ne diramo ni u koga, ali neka znade pl. dr. Radić, da ćemo i njega i svakoga po prstima, kad ga zatečemo u ovakovom poslu, kakav je njegov bio, *pa bilo to upravo u glasniku namenjenom pravoslavno-srbskim crkveno-narodnim interesima*. On se neka onda slobodno brani, i *to* **svakako** *još malo drukčije nego što je sad činio*, bude li htio, da se opet ne osramoti.

Dr. **Ante Bauer.**

Viestnik.

Zagreb. Dne 4. o. mj. u proslavu imendana Njeg. c. i kr apostolskoga Veličanstva služio je u crkvi sv. Marije presvietli gosp. naslovni biskup Pavao Gugler svečanu pontifikalnu misu.

— † Dne 1. o. mj. umro je Većeslav Srkulj, umirovljeni župnik Selski kraj Siska. R. i. p.

— Za **„svećenički dom“** uplatiše nadalje: Jurišić Nikola 5 for. Knežić Lujo 10 for. Dr Maurović Antun 20 for. Sabrao u družtvu u Bosiljevu Nikola Jurišić 3 fr. 10 nč. Vojsk Alojzije 10 for. Abjanović Ante 5 for. Vragović Josip 10 for. Ožeg Stjepan 10 for. Zbierzchowski Josip 5 for. Belas Mirko 20 for. Horvat Marko 10 for. Friš Pavao 20 for. Safran Josip 12 for. Podel Franjo 10 for. Pavlović Franjo 10 for. Batić Franjo 20 for. Valentain Josip 12 for.

U Zagrebu dne 6. listopada 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Sablažnjiva dozvola) Pod ovim naslovom čitamo u „Obzoru“ od 27. rujna br. 220. sliedeće: „Piše nam prijatelj iz Petrinje: Pred dvie godine odstranila je kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, onu anomaliju — koja bijaše povod raznoj demoralizaciji medju mladeži mužkoga i ženskoga spola, jer su do onda realci i djevojke zajedno polazili zavod, i zajedno u razredu učili, što bijaše povod, da su se raznovrstne sablazni sbivale u razredu, a roditelji zabrinuti bijahu za svoju djecu. No kako i sam dopisnik iz Petrinje javlja „Narodnim Novinama“ obrekao je gospodin predstojnik dr. Izidor Kršnjavi, da će se dokinuti prijašnja naredba i opet dozvoliti, da djevojke i realci mogu zajedno polaziti realku. Nevjerujemo, da bi se takova sablazan mogla dopustiti. Ako se to dogodi, što ćemo vam već u svoje vrieme javiti, onda se čudimo, što g. predstojnik osniva taj vaš liceum. Mnogo će biti sgodnije, jeftinije i praktičnije, ako djevojke zajedno sa mladićima polaze i u Zagrebu realku i gimnaziju. Biti će im predavanje ugodnije, a moral će se time štititi.“

Ovo da se dogodi, doživjeli bismo opet nešto, što bi se imalo ubrojiti u vrlo nesretne reforme.

Dr. Ivan Zoch, ravnatelj petrinjske realke, silno se je razgoropadio na ovu viest „Obzorovu“ i u „Narodnih Novinah“ od 1. o. mj. baš se je majstorski zauzeo za obranu nevine mladeži. No koliko g. Zochu leži na srcu čast i dobro nevine mladeži, vidi se najbolje otuda, što on toliko želi, da se odrasla već mladež mužkoga i ženskoga spola strpa u isti razred!

Ne malo nas je iznenadilo, da i „Napredak“ u br. 28. vidi u tom „za petrinjsko žiteljstvo veoma koristnu posljedicu, što je presvijetli g. predstojnik dozvolio, da mogu opet, dok se otvori viša djevojačka škola, i djevojčice polaziti petrinjsku malu realku.“ Rado bismo znali, koja su načela zdrave i razumne pedagogije vodila „Napredak“, kad je o tom tako pohvalno pisao?

Predbrojba

na knjigu:

O Evkaristiji s osobitim obzirom na Epiklezu.

Dra. Ivana Markovića. Ciena for. I.— a. vr.

Poznato je, da grčko-iztočna crkva posvećuje evkaristiju u kvasnom kruhu, i da daje svetu pričest vjernicima pod obadva oblika. — Ovomu se ne smije ništa zabaviti.

O prvoj stvari crkva grčko-iztočna uči, da materija svetotajstva evkaristije jest kvasni kruh. — Ako bi to sobom nosilo, da kruh, koji nije kvasan, ne bi mogao biti materija svetotajstva, takovo učenje bilo bi protivno učenju katoličke crkve.

O drugoj stvari crkva grčko-iztočna uči, da se svi vjernici, brez razlike, imaju pričešćivati pod obadva oblika, *jer je Isukrst tako zapovjedio*. — Ovo se učenje istinito razilazi od katoličkoga.

Obadva su dakle pitanja principijalna.

O prvom iztočni bogoslovci kazuju, da crkva valja da posvećuje evkaristiju u kvasnom kruhu, jer je i sam Isukrst u kvasnom nju posvetio. Ovomu je, oni vele, nepobitan dokaz, što je božanstveni Spasitelj ustanovio evkaristijsko svetotajstvo u večer *trinaestog* dana mjeseca Nisana, — kad su Žudije upotrebljavali kvasni kruh, i po zakonu niesu mogli upotrebljavati priesni.

O drugom, pošto ih sama crkva simboličkom knjigom uči, da je zapovied gospodnja, da se svjetovnjaci, isto kao i svećenici, imaju pričešćivati pod obadva oblika, oni izvode konsekvenciju, da je *zabluda crkve rimske*, što daje vjernicima svetu pričest pod jednim samim vidom.

Ima još. — Crkva grčko-iztočna uči, da pretvaranje oltarskih darova biva molitvom, kojom svećenik, poslije nego je u liturgiji izustio rieči Isusove, prizivlje Duha svetoga; a njezini bogoslovci proglasuju *zabludom* teološko učenje crkve katoličke, koje glasi, da pretvaranje kruha i vina biva riečima gospodnjima: *Ovo jest tielo moje*, — *Ovo jest krv moja.*

Ja ću tražiti, da ovom knjigom dokažem: 1. da je Isukrstova posljednja večera bila *četrnaestog* dana Nisana, — kad je Žudijama bilo zapovjedjeno, da upotrebljavaju priesni kruh; 2. da je Isukrst posvetio evkaristiju u *priesnom* kruhu; 3. da Isukrst *nije zapovjedio*, da se svim vjernicima daje pričest pod obadva oblika; 4. da pretvaranje kruha i vina biva *riečima gospodnjim*, a ne molitvom (epiklezom), koju svećenik moli u iztočnim liturgijama.

A jer pitanje o epiklezi ima osobitu znamenitost, i jer, *prema današnjem učenju grčko-iztočne crkve*, sa strane katolikâ nije bilo — bar koliko ja znam — do sada *ex professo* razpravljano, veći dio ove knjige njim će se baviti.

Knjiga bit će tiskana u Zagrebu, a imat će u velikoj 8-ni (u istom formatu Cesarizma) 14—15 štampanih araka (oko 220 strana).

Sinj, 6. rujna 1892. Dr. Ivan Marković.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 41. U Zagrebu, 13. listopada 1892 Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski (1808—1892.)

II. *)

Od obraćenja do sabora Vatikanskoga.

Sloboda, koju je sada uživao, oduševljenje duše njegove za Krista i njegovu crkvu, pokazaše Manningu, kako mu valja djelovati u katoličkoj crkvi. Učeni bogoslovac, obožavani propovjednik i muž, kojemu je kucalo srce za narod, mogao si je samo u duhovnom stališu naći polje, gdje će razvijati svoje djelovanje. Kardinal Wiseman znao je Manningove žrtve cieniti, pa ga zato radostno primi. U nedjelju 13. travnja 1851. podieli mu sv. sakramenat potvrde, 29. travnja tonzuru, a sliedeći dan niže redove, 25. svibnja subdjakonat, 8. lipnja djakonat a 15. istoga mjeseca 1851. svećenički red. I otci družbe Isusove, koji uvedoše Manninga u pravu crkvu, trajno ga podupirahu, dozvoliše takodjer, da smije u njihovoj crkvi obavljati službu izpovjednika.

Sliedećih godina živio je Manning izmjenice u Londonu i Rimu. Jeseni 1851. stupi u vječnom gradu u „Academia ecclesiastica.“ Ovaj zavod na Piazza della Minerva prima darovite mladiće viših stališa, da se izobraze u bogoslovnih naukah, kako bi kasnije mogli upravljati crkvom, osobito raditi u kongregacijah i duhovnoj diplomaciji crkvenoj. Manning nije imao nakane dugo ovdje boraviti. Ali je viša volja bila uviek povodom, da je ostao. Kad god bi se naime Manning sliedećih 4 godina opraštao s Rimom, nagovorio bi ga kod audiencije Pijo IX., da se jeseni povrati u Rim. Na predlog kardinala Wisemana naloži Pijo IX. kongregaciji Propagande, da podieli Manningu čast doktora bogoslovja, što bi učinjeno breveom od 25. siečnja 1854.

Znamenit dogodjaj u životu Manningovu jest onaj, kad no je utemeljio englezku kongregaciju oblata sv. Karla Boromejskoga. Pošto je posjetio Milan sastane se sa još šestoricom svećenika nadbiskupije Westminsterske. Svrha ovoga sastanka bila je, da se utemelji kongregacija oblata. Ovu svoju nakanu saobćili su kardinalu Wisemanu, predložili mu ustanove s molbom, da ih sv. Stolica odobri. U ovoj kongregaciji imali bi članovi ponajprije po stanovitih pravilih živjeti u zajednici, da se sami usavrše i posvete, onda pako da propoviedaju po naputku nadbiskupovu. Zato valja, da se marljivo bave naukom i da si steku sve ono, što im je potrebito u crkvenih službah, osobito kao dušobrižnikom na ladanju. Spominje se takodjer obdržavanje pučkih misija. Kardinal Wiseman pohvali 27. studenoga njihovu velikodušnu odluku, odredi im za djelovanje kotar Bayswaterski u zapadnom Londonu i pošalje ustanove u Rim. Kardinal Barnabò, prefekt Propagande, saobći im dopisom od 10. veljače 1857., da se sada dopuštaju ustanove samo za pokušnju. Godine 1866. potvrdili su ih u Rimu na šest godina, a na blagdan imena Marijinoga 1877. saobći Manning otcem zavoda, da ga je Pijo IX. konačno odobrio.

Kao predstojnik ove kongregacije djelovao je on u Marijinoj crkvi Bayswaterskoj od 1857—1865. vrlo blagoslovno. Sa svojom braćom postigao je, da su se podigle dvie nove crkve, kojimi zajedno sa maticom upravljaju trinaestorica svećenika iz kongregacije oblata. Sedam početnih škola, viša dječačka, kao i Karlov kollegij za gimnazijalne nauke jesu pod njihovim vodstvom, dok se redovnice iz kongregacije kćeri Sijonskih brinu za djevojačku mladež u nižoj i višoj školi. Manning se je kao kardinal

*) Vidi br. 22. i 23.

u svojem bogoslovnom i ascetičkom životu osobitim načinom klanjao Duhu svetomu, i nauku crkvenu o trećoj božanskoj osobi razpravljao i druge na to poticao. Njemu se imade zahvaliti, da je o. Rawes utemeljio prabratovštinu Duha sv., koja imade svoje sjedište u Marijinoj crkvi Bayswaterskoj i kojom upravljaju otci iz kongregacije oblata.

Odmah prve godine proslavi se Manning kao propovjednik svojimi govori o razlozih vjere, koje je u četiri puta držao u stolnoj crkvi sv. Jurja. Ovi su govori već u 8. izdanju izašli. Times veli, da je u njih „gorko i znanstveno napao anglikanizam." Što se prvoga tiče, čini to bez razloga, dočim je drugo skroz istinito. Savjestno je izbjegavao i najmanju riečcu, koja bi mogla uvriediti čuvstva anglikanaca, koji niesu bili baš malen dio njegovih slušatelja. Ali znanstveni su govori njegovi na toliko, da se može reći: Manning se je utvrdio u tvrdjavi, na koju možeš navaliti, ali je ne ćeš svladati. Objavljena istina — to je jezgra prvoga govora — mora biti točno označena i sjegurna. Državna crkva englezka pokazala se je god. 1850. djelom čovječjim, kad upitana nije mogla svjedočiti za vjeru svoju. Manjka joj duboki, neobhodno potrebiti temelj koji se nalazi u tom, da je pravilo vjersko, točno označeno i neoborivo. Što će biti s trgovcem, koji ne zna računati i s mornarom, koji ne poznaje zviezdâ? Samo točno označena nauka jest zviezda na nebu. Nadalje mora biti nauka sjegurna. One vjerske družbe, koje su se od crkve odielile, imadu samo odlomke od objave. „Ali jedno nam se je pismo sačuvalo podpuno savršeno, nepovriedjeno do današnjeg dana, a to nije čovječjom, nego Božjom rukom uklesano u razsvietljeni duh crkve." Crkva, kaže u drugom govoru, jest povjestnički svjedok objave. Bez objave nema spasa, a bez crkve nema objave. Ona nam jedina svjedoči za sv. pismo. „Jer pismo nije pismo, ako se ne uzme u pravom smislu pisma. Tako nije Vaša oporuka, poslje smrti Vaše oporuka Vaša, ako se ne tumači prama Vašoj volji. Jer može se dogoditi, da se shvati slovo Vaše oporuke u smislu posve protivnom od onoga, koji ste mu Vi dali. Sv. pismo jest sv. pismo samo u pravom smislu sv. pisma." Ovo shvaćanje pako dobila je obćenita crkva, „jer kao što je izvor istine izključivo jedan i nijedan drugi, tako je takodjer i struga, kojom ona teče, izključivo jedna i nijedna druga. Ova crkva je ono tajinstveno tielo, koje izadje iz dvorane Jerusolimske, da osvoji zemlju, ona moralna osoba, na koju sidje Duh sv., ono kraljevstvo Božje, koje se došavši s neba iz Jerusolima razširi po svih zemljah." Ova obćenita crkva utjelovljena je u materi crkava, crkvi Rimskoj. Doista: „Crkva je živa povjest svoje prošlosti. Odstranite li nju, koji će onda spomenik ostati? Ako se odstrani Rim, gdje ostaje onda kršćanstvo?"

Dostojanstvo crkve kao svjedoka za kršćanstvo povećava se osobito tim, što je ona božanski i nepogrješivi svjedok objave. Objava, koja je odredjena za sva vremena i sve narode, treba da imade isto tako obćenitoga tumača i sudca, koji će razriešiti prepirke u stvarih vjere. Povjest nam svjedoči, da je crkva uviek riešavala dvojbe vjerske. Svjedočanstvo ovo je toli jako, da je slavni anglikanski bogoslovac Chillingworth tražio „za crkvu, pače i za pojedine crkve, ne samo vlast, da može razriešiti vjerske prepirke na temelju sv. pisma i obćenite predaje, nego takodjer i nepogrješivost, ako se drže toga pravila." Nu tko će prosudjivati, da li ove pojedine crkve zakonito postupaju? Zar pojedini članovi? Tim bi se tražilo, da se voda diže nad svoj izvor. Što preostaje onda, nego li obćenita crkva? U istinu, ona i ona jedina može konačno prosuditi, da li se pojedina crkva nalazi u granicah obćenite predaje. Dakle mora crkva nepogrješiva biti. Čudnovato je to, da si osim katoličke crkve nijedna druga vjerska sljedba, niti ne usvaja pravo, da nepogrješivom vlašću tumači vjerske istine, i da traži od pojedinca, da se pokorava njezinim odlukam, ako neće da propadne.

U četvrtom govoru pokazuje Manning, kakove su posljedice, ako svaki za sebe sudi u stvarih vjerskih. Onda se gubi objava, propada crkva i uništuje se svrhunaravni biljeg sv. pisma. U to vrieme svakovrstnimi se je sredstvi radilo, da se širi slojevi naroda dignu proti uzpostavljenju katoličke hijerarhije. Podpunim je pravom mogao duhoviti govornik iztaknuti na koncu: „Božanski auktoritet obćenite crkve uzpostavio je vidljivoga svjedoka u ovoj zemlji. Što su naši predji zaigrali, uzpostavila je stolica Petrova, i poslje tri sta godina poziva nas božanski glas k vjeri po katoličkom episkopatu."

Zadržali smo se kod toga spisa slavnoga obraćenika, bogoslovca i govornika zato, jer je š njim započeo kao katolik svoje literarno djelovanje i označio osnovu svoju za budućnost. Svim žarom ljubavi svoje napram Kristu prigrlio je nauku, da je crkva nepogrješiva učiteljica istine, kojom ravna Duh sv., i ta nauka učini, da je Manning tekom vremena postao ono, što je bio crkvi i družtvu. Muževi koji su

bili poput cedra na Libanonu, propali su, jer su ostavili ovaj nauk i oslanjali se na svoj razum.

Nije čudo, da je kardinal Wiseman pozvao Manninga, da propovieda u Westminsteru za prva tri pokrajinska sabora. Newmanov govor kod prvoga pokrajinskoga sabora u Oscottu 1852.: „Drugo proljeće" jest govor, kojim bi se mogao ponositi Demosten, Krizostom i Bossuet, ali ide prednost govoru Manningovu, koji je držao pred sabranimi otci s naslovom: „Kad je potreba najveća, onda je Božja pomoć najbliža", jer je vrlo jasan i praktičan. Milosrdje i svemožnost Isusova — to su glavne misli govora — uzdržavaju crkvu. Milosrdje pojavljuje se u sv. sakramentih, svemožnost u jedinstvu, čvrstoći i plodnosti crkve. Onda nastoji djelomice na temelju vlastitoga izkustva odgovoriti na pitanje: Dok ste vi i vaši otci trpjeli, kako je bilo potomkom onih, koji su stavili ruke svoje na crkvu Božju. U govoru na drugom saboru 1855. dokazuje, da je dogmatički auktoritet crkve svrhunaravan i nepogrješiv, a na trećem 1859. crta divnimi crtami sabor Tridentinski, koji je bio pravi crkveni sabor, gdje se je u pravom smislu reformiralo, gradilo, propoviedala ljubav napram bližnjemu i obnavljala hijerarhija i svećenstvo.

Kao propovjednik stekao si je Manning ime ne samo u Englezkoj, nego i u vječnom gradu. Predaleko bi zašli od predmeta, kad bi makar i površno samo iztaknuli njegovo djelovanje kao propovjednika. Reći ćemo još koju o njegovu djelovanju na bogoslovnom polju u to doba. Wiseman utemeljio je akademiju katoličke vjere. Još za njegova života bio mu je zamjenikom, a poslje smrti našljednikom. Izdavao je predavanja, koja su se držala u sjednicah.

Kako je Manning preuzeo od Wisemana vodstvo katoličke akademije, tako je po njegovu primjeru radio za Dublin Review. Ovaj list zasnovaše O' Connell i Wiseman g. 1836. te je od onda najznamenitiji bogoslovni i u obće znanstveni list englezkih katolika.

Već o uzkrsu 1853. sve veća boležljivost i dužnosti pastirske prisiliše Wisemana, da je prestao raditi za taj list. U prvom svojem članku pokazao je već Manning toliku silu i ljepotu, toliko bogoslovno znanje, da bi se bilo njegovo ime sva vremena spominjalo, da i nije drugih priobćio. Nitko nije mogao bolje ocieniti velike zasluge Manningove za vjeru i crkvu na tom polju od Wisemana. Zato ga imenova stolnim predstavnikom g. 1857., pošto se je ove časti odrekao Robert Whitty, da stupi u red Isusovački. Malo kasnije ga učini Pijo IX. apoštolskim protonotarom. Godine 1865. težko oboli kardinal Wiseman. Manning je u to vrieme boravio u Rimu. Tajnik kardinalov htjede ga pozvati, ali mu ovaj zabrani. Kasnije se ipak promisli i naloži, da se brzojavi Manningu. Još je bio kardinal kod svjesti, kad je Manning došao iz Rima. Podieli mu blagoslov pape Pija IX., na što Wiseman tri puta reče: „Ja mu se zahvaljujem." Ovo su mu bile pošljednje rieči. Wiseman je izrično želio, da mu Manning drži nagrobno slovo, ako bi se već imalo držati. Govor Manningov bio je dostojan velikoga pokojnika. Čitatelj ne zna, da li bi se više divio nježnom čuvstvu kojim odiše ovaj govor, ili oštroumnomu shvaćanju crkvenih i političkih odnošaja, ili jasnoći, kojom opisuje značaj pokojnikov. Postavio mu je takodjer častan spomenik u Dublin Review-u, koji nam pokazuje mnogu liepu stranu novije crkvene povjesti u Englezkoj.

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

§. 26.

Kratka pouka o svetkovini i pobožnosti prama presv. Srcu Isusovu.

Pobožnost prama Isusu je bitna pobožnost naše svete vjere, jer je Isus Krist onaj Bog-Čovjek, koj je posrednikom izmedju božanske pravednosti i griešnog čovjeka, koj je dovršio spasenje pod cienu najteže muke i najsramotnije smrti, koj je uništio odsudu našeg proklestva, jer ju je postavio na križ kao slavodobitni znak, kako izrično spominje sv. Pavao. Da se u čovjeka pobudi i uzpiri ova važna pobožnost, ne ima valjda sigurnijeg sredstva nego predočiti mu presveto Srce Isusovo, koje gori od ljubavi u probodenih prsih. U čovjeka, kod koga je *srce* isto što i *ljubav*, pobudjuje se odmah ljubav, čim se sjeti na srce. Ako dakle predočimo čovjeku presveto Srce Isusovo, tad se mora u njem pobuditi pojam one neizmierne ljubavi, kojom ga je Isus ljubio; mora se osobito pobuditi misao na ona dva nevarava znaka najnježnije ljubavi, koja mu je dao svojom mukom i smrću i kad je naredio presv. oltarski sakramenat, nebesku hranu za njegovu dušu. Ako vidimo da nas drugi ljube, tad je naravski, da i mi nje ljubimo; nu ne tako kao da ljubimo samo srce, koje je znak ljubavi, ili kao da ljubimo samu ljubav onoga, koj nas ljubi, već da ljubimo samoga čovjeka, čije je srce i ljubav.

A sada ću u kratko protumačiti pobožnost prama presv. Srcu Isusovom, koju su mnogi krivo shvatili. Mnogi su se protivili toj pobožnosti baš za to, jer su

ju krivo shvatili. Sveta crkva, koju vodi i ravna Duh sveti u svih stvarih vjere, odredila je posebni officij i sv. misu na čast presv. Srcu Isusovom, da uzplamti mlake vjernike u ljubavi prama Isusu. Srce je slika ljubavi te nas sjeća na ljubav; a ta ljubav je uzrok, koj nas potiče na ljubav: sama pako Isusova ljubav jest predmet i zadnja svrha ljubavi, ove pobožnosti i ove svetkovine. *Bliži i neposredni objekat (predmet) ove pobožnosti jest srce.* Pošto je kod ljudi srce obična i naravska slika ljubavi, s toga ono pobudjuje u nami uspomenu na neizmiernu Kristovu ljubav; a to je razlog ove svetkovine. Ljubav pako, čiju spomen ovo srce u nami budi, nije neopredieljena ljubav kojeg čovjeka, već neizmierna ljubav Boga-Čovjeka Isusa Krista, koj nas je tako ljubio, da je za nas umro te nam ostavio svoje presveto tielo i krv za hranu i pilo. Ljubimo dakle vruće Isusa Krista, koj nam je dao tolike dokaze svoje ljubavi. Ovo je svrha ove svetkovine i pobožnosti.

Isus dakle nije podieljen; kad n. pr. gledam sliku srca Isusovoga, tad ne mislim samo na srce Isusovo, kao da je ono odieljeno od ostalog tiela; ne, pače ja mislim na neizmiernu ljubav Isusovu prama meni te nastojim da ljubim ne srce, ne ljubav, već samoga Isusa Krista, koj mi je dao tolike dokaze svoje ljubavi.

Evo, braćo, jasno sam vam protumačio ovu pobožnost, kako ju crkva propisuje. Štujte dakle sliku presv. Srca Isusova te se ne bojte, da padnete u nestorianizam (krivovjerstvo) ili idolopoklonstvo, kako bi rado njeki protivnici tobože dokazati kod ove pobožnosti. Doprinašajte dakle ovom svetom Srcu tamjan, molitve i druge žrtve, kako sam prije spomenuo. Razmišljajte ob ovom svetom Srcu, k njemu se utičite, njemu se molite; i budite sigurni, kako se naše molitve protežu na same svetce, prem molimo pred njihovimi slikami, tako se protežu molitve i pobožnosti, koje vršimo prema Isusovom Srcu, na samoga Isusa, koj je zadnji cilj našeg bogoštovja. Budete li ga tako štovali, tad će vaše srce uzplamtiti najnježnijom i najsrdačnijom pobožnošću prama Isusu, a to je, kako rekoh, bitna pobožnost naše sv. vjere.

Osim ovoga, što sam dosele rekao, biti će vrlo koristno, da zadobijete milost uztrajnosti, ako budete vršili još i ove pobožnosti, koje sliede.

(Dalje će sliediti.)

Znaci prave Kristove crkve po naučanju prote Lebedeva i prof. Petrovića.

Kada je čitateljem ovoga lista dobro poznati Rus Vladimir Solovjev izdao na svjetlo u drugom izdanju liepu svoju knjigu: „*La Russie et L' Eglise universelle*“ (Paris, Albert Savine), spremao sam se, da štovane štioce upoznam s ovim znamenitim djelom. Budući onda zaokupljen drugim poslovima, nijesam dospio izvesti namjere svoje. A jer ova knjiga nije niti u Rusiji ostala neopažena, vriedno je, da vidimo, kako je pravoslavni Rus pobija. God. 1890. čitao je prota A. A. Lebedev pred sborom *petrogradskog bratstva presvete Bogorodice* razpravicu, kojom pobija učenje Solovjeva. Praslavni kateheta, profesor u kr. gimnaziji zagrebačkoj, moj bivši drug g. Ivan Petrović, preveo je ovu radnju na srbski jezik i štampao je u „Srpskom Sionu“ (Vidi brojeve 38—45. od prošle godine). Radnja imade nadpis: *Znaci prave hristove crkve. Protiv učenja Vladimira Solovjeva.* Ovu ćemo dakle radnju izpitati, da se vidi, kolika je njezina objektivna vriednost, kad se ima da odgovori na pitanje, koji su znaci prave crkve Kristove. U drugom pak ćemo članku pokazati, da li se u njoj iztumačena nauka podudara sa neprekidnim naučanjem otačkim, i da li obara naučanje Solovjeva. Izpoviedamo odmah na početku, da ćemo se čuvati svake razdražljivosti i kloniti svakoga uvredljivoga izraza s obzirom na pisca i s obzirom na crkvu iztočnu (čega se ruski pisac nije uviek držao s obzirom na crkvu katoličku).

„Kao što svi uobraženi revnitelji crkvene istine odriču savremene im crkve zbog svojih idealnih predstava o crkvi tako i g. Solovjev. On nije zadovoljan sa sadanjom pravoslavnom crkvom i odbacuje svu njenu istoriju na račun svog omiljenog ideala. On želi da vidi na zemlji jednu crkvenu monarhiju, u koju bi ušla sva carstva i narodi, kao dijelovi u jednu cjelinu, u kojoj bi bila jedna vidljiva glava sa božanstvenim avtoritetom i uzvišena nada sviju carstva ovoga svijeta, a sve svjetske glave i vladaoci carstva i naroda bili bi njenim poslušnim orudjem radi očuvanja ljudske pravičnosti i crkvenih interesa, i čiji bi život bio sasvim proniknut hrišćanskim načelima: u kratko on bi želio da vidi što prije na zemlji carstvo Božje. Oživotvorenje toga ideala vidi on u ustrojstvu i radu rimske papištanske crkve, te je stoga i prenio na nju svoje simpatije, svoju vjeru, svoju nadu i sve očekivanje ljepše budućnosti.“

Ovako je u kratko prota Lebedev nacrtao naučanje g. Solovjeva o crkvi Kristovoj, i ovaj on nauk pobija. Pita se dakle, je li ovo naučanje Solovjeva doista samo „*idejalna predstava uobražena revnitelja o crkvi*“, ili je ovo pravo ponimanje prave crkve Kristove? G. Lebedev i sam izpovieda: „Mi i sami, sa svoje strane, tvrdimo, da je crkva jedna po svome duhu, išla i još sad ide za spoljašnjim jedinstvom, za jedinstvom hijerarhičkim — no je li istina, da se ideal vasionske crkve ostvara tobož u crkvi latinskoj? i je li pravedno osudjivati istočnu crkvu, što ona svojom spoljašnošću ne odgovara idealnim zahtjevima avtora? Ne miriše li to na postupak drevnih razkolnika — novacijana i donatista, koji odstupiše od svoje crkve samo za to, što ona nije crkva po njihovu shvaćanju?“

Pisac veli, da se ne će upuštati u pojedinosti knjige g. Solovjeva, već da će obratiti svoju pažnju na drugu stranu pitanja, a na ime: „potrudićemo se“, veli,

„da opredijelimo i ustanovimo ona opća načela, po kojima bi mi mogli suditi o dostovjernosti i istinitosti ovog ili onog vjeroizpoviedanja, pa ćemo od tuda izvesti zaključak: u koliko ima pravo g. Solovjev, braneći papištansku sistemu. Pitanja te vrsti jesu od opće i za sve jednake važnosti.“

Pod ovim obćim načelima, po kojima treba da sudimo o istinitosti ovog ili onog vjeroizpoviedanja, valja da pisac razumieva upravo „znakove prave crkve Kristove“, kako to i naslov očituje. Pa ovako su se doista i sv. otci, naročito sv. Optat Milevitanski († 348.) i sv. Augustin († 430.) borili protiv starih razkolnika donatista. Dà, ovako je već prije njih sudio Tertulijan († 240.) u zlatnoj svojoj knjizi „De praescriptionibus adversus haereticos.“ Najprije treba znati, koja je to prava crkva Kristova, i kad se ovo znade, znade se i to, da je u toj crkvi prava i čista nauka Kristova. Pravo dakle imade Lebedev veleći, da su „pitanja te vrsti od opće i za sve jednake važnosti.“ Sve je dakle do toga, da li Lebedev shvaća ova opća načela onako, kako su ih shvaćali sv. otci; navodi li on one iste biljege prave crkve Kristove, koje je crkva navodila za prvih viekova? Lebedev veli: „Ako nam je data istina, to su nam, bez sumnje, data i sredstva, da ju poznamo, usvojimo i čuvamo, i mi imamo sada samo da razjasnimo ta sredstva i primijenimo svakoj novojavljenoj izpovijedi: i laž će se odmah poznati.“

„Takva sredstva, nastavlja Lebedev, data su nam *prvo — u riečima samoga Gospoda o tom, kako ljudi primaju istinu i životvornu blagodat*; *drugo — u riečima apostolskim o razlici Duha Božjeg od duha antihristova*; *treće — u neprekidnosti apostolskog predanja u crkvi*; *četvrto — u samom karakteru i osobinama jeretičkog učenja.*“ — *Ovo* bi dakle bili znaci ili biljege prave crkve Kristove po shvaćanju g. Lebedeva, i po ovim biljegama prosudjuje on pisanje g. Solovjeva, kao i to što prosudjuje, koja je prava Kristova crkva: pravoslavna ili ona, na koju Solovjev „prenosi svoje simpatije, nadu svoju i sve očekivanje ljepše budućnosti“ — na ime katolička.

Prije nego li što ćemo se osvrnuti na to, kako Lebedov objašnjuje ove znakove prave Kristove crkve, i kako po njima sudi crkvi katoličkoj, moramo spomenuti nješto u obće. Kada ko hoće da navede znak, biljegu, po kojoj se može budi koja stvar nesumnjivo spoznati i od svake druge stvari razpoznati, mora navesti nješto, što je *a*) onoj stvari tako svojstveno, da ne pripada ni kojoj drugoj stvari; *b*) što se lasno na stvari opazi; i *c*) što je poznatije od same stvari. Jer što bi koristilo, kad bi ko rekao, ovu ili onu stvar spoznati ćeš po ovim znakovima, a ovi bi znakovi pripadali i bili bi svojstveni mnogim različitim stvarima? Što bi koristilo, kad bi ko kao biljege koje stvari navodio sakrivena svojstva njezina? Što bi nam napokon koristili takovi znakovi, koji ne bi bili poznatiji od same stvari, kad bi prije i laglje spoznao samu stvar, nego li znakove? Ovih se pravila držimo uviek u životu; treba dakle, da ih se držimo i onda, kad hoćemo da navedemo znakove ili biljege prave crkve Kristove. Znaci prave crkve Kristove treba dakle da su *prava svojstva njezina, koja samo njoj pripadaju, koja će svako lasno opaziti, i to laglje i prije, nego li što će spoznati samu crkvu Kristovu*, kad treba, da ju tek po njima spoznamo.

Ovi znakovi treba da su nadalje objektivno odredjeni i izvjestni; a ne smiju biti neodredjeni, subjektivni, koje bi mogao svako na svoju tumačiti. S ovim, čini nam se, mora se svako slagati, jer se ovih obćih načela uviek držimo, kad hoćemo, da navedemo znakove budi koje stvari. Po ovim dakle obćim načelima valja prosuditi i ono, što prota Lebedev navodi kao znakove, po kojima on hoće, da sudimo o istinitosti ovog ili onog vjeroizpoviedanja, ili o tom, koja je prava crkva Kristova. Da vidimo!

(Dalje će sliediti.)

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Treće poglavje.

Pred olujom.

(Dalje.)

Kad se je Alytir, taj židovski ulizica, poslie neugodne sgode u zaselku Pudensovu vratio u Rim, ostade on sasvim ravnodušan, opaziv oblake dima, što no se dizahu; znao je on za osnovu carevu; prekrasna palača, koju si je on bio sagradio pred njekoliko godina u Via nova iliti na novoj cesti pram Appijskih vratih, nije se nalazila u onome dielu grada, koji je bio odredjen za požar. Više je njega zanimala sgoda, koju no je malo prije doživio na zaselku, nego li nesreća hiljadâ i hiljadâ, koji će lišeni svega za malo biti bez kuće i kućišta.

Tko bi bio mogao baciti onaj kamen u prozor? Ta Alytir tečajem čitave svoje šetnje po vili nije opazio ni žive duše. Pa kakov je razlog mogao imati njetko, da učini psinu, koja je mogla po njega, dvorjanika, veoma neugodno proći? Najednom mu u pamet sune misao, nije li možda zlopaki rob sam bacio onaj kamen, i čim je više mislio na sve one prilike, tim se je sve to više utvrdjivao u tom mnienju.

Nu koji je bio uzrok, da je to rob učinio?

Alytir mislio je dugo ovamo i onamo. Nije li možda senator sam to tako uredio, u namieri, e će mu tako u buduće zapriečiti ulaz u zaselak?

„O delijo“, reče on u sebi, „znati ću ja tebi skuhat poparu. Alytir je moguć, a nisi ni ti prvi od ovih oholih patricijâ, kojih oholost sam ja skršio.“

Da mu ne bude neugodno vidjeti one tužne prizore, zapovjedi on kočijašu, da ne vozi kući preko Eskvilina,

već drugim putem. — Došav kući, popne se na krov, da iz daleka promatra vatru. Vatra je redom razarala; gorilo je izvrstno. Za pet šest dana mogao bi ležati Rim u pepelu. Na to se on, zadovoljan svojim opažanjem, vrati natrag u svoje odaje, jer bi mu hladni večernji vjetar bio mogao dobaviti hunjavicu.

Kad je pri večeri njegova žena svratila razgovor na požar, umiri ju on riečmi: „Što je tebe briga, Saro; mi ne imamo nikakova kvara.“

Drugi se je dan povratio Pudens sa ženom, djecom i spašenimi dragocjenostmi u zaselak na salarskoj cesti. Preko noći bo zaredala je vatra tolikom silom, da se je svakim časom povećavao broj onih, koji su s onu stranu Tibra u vrtovih i zaselcih Janikula tražili utočišta. Senator je dakle drage volje prepustio mjesto drugomu u gostoljubivoj kući Kornelijâ. Uz to je on čitavu noć mislio, kako bi u zahvalnost, što se je on spasio i njegova obitelj, sada što veći broj nesretne kršćanske braće na svoj zaselak primio i za njihovu se obskrbu brinuo; jer pomoć bijaše u ovom slučaju dvostruko dobročinstvo.

Vjerni i oprezni Eukarpo brinuo se je, da mu gospodari udobno i bez zapreke prispiju u zaselak; na ladjici naime, na kojoj se je obično brodilo za zabavu po Anniju, koji je blizu imanja tekao, bio je on već u ranu zoru u Rim odplovio, i tu kod spavaće sobe strpljivo čekao, dok mu se gospodar probudi. Ugodno bješe iznenadjen Pudens privrženošću svoga roba, te mu izrazi svoju hvalu i priznanje.

„O moj gospodaru!“ odvrati Eukarpo, „ti si me oslobodio robstva, učinio kršćanom, pa da ti ja ne žrtvujem sve svoje misli i djela, sve svoje sile?“

Senator sa svojimi stupi u pripravni već čamac, kojega potjeraše četiri vješta veslača, a on zaplovi ko striela uz vodu i za jedan sat stigoše u zaselak. Putem morao je Eukarpo, koji je bio na kormilu, izviestiti gospodaricu o spasu bolnika; govorio je suztežuć se, nu najednoč prekine razgovor i nije mogao da pripovjedi, kako ga je obsipala hvalom Faustina, kćerka spašenog bolnika. Čuvši viest o apostolih smiri se senator. Veselio se Pudens, jer je njegova osnova bila suglasna sa molbom Petrovom, koji ga je molio da primi njekoliko bezkućnika u svoj zaselak.

Već poslje podne prispije hrpa nesretnika. Sliedećih dana nadodjoše novi gosti; i naskoro oživi inače mirni zaselak. Čovjek se brzo izmiri s nesrećom, pa i u najgorčijih časovih sine mu tračak nade, pa kad još nesreću promatra ko kršćanin i u njoj nazrieva kušnju, a u toj nesreći vidi bratinsku ruku, koja mu vida bolne rane, o tad se još lakše smiri. Tako je i u zaselku bio sretan i veseo život. Senator se je smatrao ocem ove mnogobrojne obitelji, i razredio je vrieme radu i odmoru, molitvi i tjelesnom počinku. Po sposobnosti njeki bijahu odredjeni za poljski posao, drugi opet u kuhinju ili za kućni posao. Svak je po svojih silah imao da radi za skupni boljak.

Nero je treći ili četvrti dan, kad je vatra zahvatila i carsku palaču na Palatinu, prispio u Rim. Odmah je poprimio sve mjere, da smjesti bezkućnike. Svoje vrtove i javne sgrade na Marsovu polju stavio je narodu na razpolaganje; podigli su velike barake, iz Ostije i susjednih mjesta bješe doveženo silesija pokućtva, a žitu udarena toli nizka ciena, da nije nitko mogao biti gladan.

Zatim je naredio javne molitve, što no bijahu u običaju za vrieme težkih nevolja, koje bi stigle državu, da se tobož ublaži srčba bogova.

Po stanovitoj osnovi započe se odmah gradnjom grada i za malo tjedana počeo se Rim dizati ko fenič iz pepela. Ulice bjehu proširene i izravnane, kuće sve sagradjene od kamena, gradivo dostavljahu Travertinski kamenolomi u Albanskih bregovih, a pokrajine doprinašahu novac.

(Dalje će sliediti.)

Okružnica.

Nr. 4335.

Morbo contagioso „cholera“ dicto, in vicinis patriae nostrae regionibus jamjam serpente finibusque patriae pedetentim appropinquante, hisce dispono:

1. per tempus in vicinis regionibus grassaturi contagiosi hujus morbi et per tempus, quo Deus optimus fors nostram quoque patriam flagello tali visitaverit, quilibet sacerdos in Missa, dummodo rubricae id permittant, ultimo loco assumat collectam e missa „de vitanda mortalitate, vel tempore pestilentiae“; 2. finita missa parochiali in omnibus ecclesiis parochialibus et in ecclesiis regularium recitetur post orationes praescriptas oratio Dominica cum salutatione Angelica ad intentionem, ut Pater noster in coelis commisereatur nostri ac respiciens corda nostra contrita et humiliata justam componat iram.

De consilio est, ut per suprafatum tempus nosmetipsos et gregem fidelem intercessioni s. Rochi commendemus.

Zagrabiae die 11. Octobris 1892.

Joannes Ev. Pavlešić, m. p.
Consecr. Episcopus, Vicarius Capitularis.

Dopis.

Vrbovac 4. listopada 1892. *(Korona.)* Visokocienjeni gospodine i prijatelju! Rekoste ono prije njekoliko dana, da Vam se iz naših pastoralnih konferencija, o njihovom viećanju i radu vrlo malo, da nerečemo, ništa ne javlja. Ovo je svakako dokaz našeg nehaja za našu stvar, pak da tu ljagu od našeg kotara bar za ljetos odvinem, evo Vam navodim predmete našeg viećanja

na konferenciji dne 13. rujna t. g. Poslie ovršenih strogo službenih posala (zapisnik od prošle godine i rješitbe od Preč. kap. Vikarijata; themata) sliedili su predlozi i zaključci:

1. Molba na preč. kapit. Vikarijat i kaptol, da ulože svoju, kako će se što prije popuniti nadbiskupska Stolica.

2. Neka bi preč. kap. Vikarijat sporazumno sa prečastnim kaptolom sazvao diecesansku konferenciju, gdje bi se volja i mnienje cielog klera ove nadbiskupije u mnogih vrlo važnih predmetih čuti moglo.

3. Neka bi se iniciativom i pobudom prečastne i veleučene gospode u Zagrebu sastavio odbor, koj bi predhodna upriličio za katolički sastanak svih Hrvata god. 1893. u Zagrebu.

4. Neka bi preč. Vikarijat priredio svećenstvu ove nadbiskupije duhovna exercicija u Zagrebu kako to imadu po drugih biskupijah, naročito naši susjedi Slovenci.

5. Prihvaća se II. resolucija katehetskog sastanka, držanog u Zagrebu na 25. kolovoza t. g., da se izvojšti konfesionalna škola.

Ovi po predsjedničtvu donešeni predlozi, pak čitanje izradjenih themata, zauzeše toliko vremena, te se nije moglo meritorno pretresivati pitanje ob obnovi beneficijalnih filokserom uništenih vinograda američkom lozom, već će o tom kod nas razpravljati posebni odbor, prem se je i u samoj konferenciji ob ovom predmetu mnoga umjestna i temeljita rekla. — O svakom se je predlogu razpravljalo te i kako živahno, navadjali se razlozi pro et contra, a bijaše tako i prijašnjih godina Pak za što nedolazimo s tim svojim radom na javu? A ja vam sasvim iskreno odgovaram, da je razlogom s jedne strane ukora vriedan komoditet, a s druge neumjestna, ako ne smiešna čednost.

Sa odličnim počitanjem i bratskim pozdravom pokoran **St. Valdec.**

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji) Gosp. Ivan Mikac, župnik u Rači, imenovan je podarhidjakonom kotara belovarskog. — Premješten je duhovni pomoćnik g. Ivan Jakovčić iz Gaja u Mrežnicu.

— Jesenskomu konkursualnomu izpitu, podvrglo se je 9 upravitelja župa i 9 duhovnih pomoćnika.

— † Preminuo je dne 9. o. mj. Stjepan Mikec, župnik u Granešini. R. i. p.

— (Družtvo sv. Jeronima u Zagrebu) umoljava p. n. g. članove družtva, da promjenu svoga boravišta sbivšu se od razašiljanja družtvenih knjiga lanjske godine odpravničtvu družtva dojaviti izvole.

— (Družtvo sv. Jeronima u Zagrebu.) Visoka je kr. zem. vlada i za godinu 1892. doznačila književnomu družtvu sv. Jeronima redovitu podporu od 700 f., za što visokoj kr. zem. vladi najsmjernije zahvaljuje

U Zagrebu dne 10. listopada 1892.

Upravljajući odbor družtva sv. Jeronima.

— (Središnje bogoslovno sjemenište u Sarajevu). Proljetos počeo je nadbiskup Vrhbosanski dr. Josip Stadler graditi za sve katoličke dieceze u Bosni i Hercegvini bogoslovno sjemenište u svom sjedištu. Sgrada mora biti gotova do jeseni 1893, jer će tada preseliti u nju bogoslovci, koji su sada za nuždu smješteni u dječačkom sjemeništu u Travniku. Kulturni domašaj ovoj gradnji jedva se može procieniti, jer će odavlje izlaziti domaći sinovi, da u svom narodu šire kršćansku prosvjetu, da ga dižu prema onomu stepenu naobrazbe, do koga su njegova susjedna braća, uživajući kroz stoljeća mir, sretno već prispjela. Pa baš jer će zavod ovaj biti razsadnik kulture u onom dielu našega naroda, valja da ga usrdno pozdravimo i s učešćem pratimo. To osjećanje svoje moći ćemo skoro djelotvorno pokazati, jer će u naše krajeve, medju braću svoju, doći kanonik Vrhbosanski dr. Ivan Košćak, da u našoj sredini sabire milodare za ovu gradnju. Pošto su najme tamošnji katolici najsiromašniji dio pučanstva, dohodci su pako nadbiskupovi veoma neznatni, prisiljeni su pokucati na vrata milostivih srdaca, ne bi li im što izdašnje u pomoć pritekla. Uz dozvolu kr. ug. ministarstva obašao je preč. g. dr. Košćak gradove i veća mjesta po Ugarskoj, a sada će dozvolom vis. zem. vlade zaći u Slavoniju, pa u Hrvatsku. Mi ga toplo preporučamo svakomu, komu je Bog dao, te može pomoći sirotinji. Njim će dobro doći i najmanji dar, a darovateljem donieti će to obilan plod, kojim će sigurno uroditi prošnje, što će ih zahvalna srca naše braće slati za dobročinitelje pred priestol Svevišnjega.

— (Papa rangira — iza obćinskoga načelnika). Tko je samo zavirio u koju knjigu o medjunarodnom pravu, ili tko makar površno čita u novinah viesti o dvorskom i diplomatičkom ceremonielu, znati će, da svi katolički vladari naročito priznavaju papi prvenstvo ranga i da su usljed toga papinski nunciji u svih katoličkih državah doyeni diplomatičkoga sbora, makar su po činu najmladji članovi istoga. U nekatoličkih državah nepripada papinskim poslanikom jur po medjunarodnom pravu to prvenstvo, već ga uživa po činu najstariji zastupnik, ali faktično izkazuju i njeke od tih državah papinskim poslanikom osobite počasti.

Tako piše veliki meštar sjeveroamerikanskih slobodnih zidarah, neprijateljah katoličke crkve, Pike, dne 29. siečnja 1889., svomu drugu Lemni-u, talijanskomu velikomu meštru, govoreći o držanju vlade sjeveroamerikanske unije, nedvojbeno najliberalnije države svieta, spram stožernikom i biskupom, da se „poslaniku pape, koj nosi kardinalu odielo (znakove njegove časti) izkazuju veće počasti, negoli poklisaru bud kojega krunjenoga vladara.“ Taj je list Pike-a štampan u službenom bulletinu slobodnih zidarah god. 1889.

Nu što valja glede ranga pape u medjunarodnom pravu cieloga svieta, to nevalja u „poslovnom stilu“ kr. kotarske oblasti u X. Y-u. (u zagrebačkoj nadbiskupiji).

Ova revna, priznajemo to iskrenom zahvalnošću, u podupiranju gradnjah i popravakah crkvah i kapelah, sastavila je nedavno sama spomen-izpravu na pergameni o gradnji župne crkve u X. Y., koja je izprava uvrštena u t. z. „jabuku" izpod križa na tornju.

U njoj se iza Njegovoga Veličanstva kralja navadjaju poimence ban, veliki župan, podžupan, kotarski predstojnik, obćinski načelnik, a onda, iza ovoga — Leo XIII., a napokon mjestni župnik i kapelan; o kapitularnomu vikaru neima spomena.

Žalimo tu, svakoga katolika vriedjajuću nepodobštinu, pa ju saobćujemo s tom željom, da duhovne oblasti, koje su nedvojbeno nadležne i zvane barem jednakim pravom, kojim i svjetovne, sudjelovati kod izpravah i napisah u i na crkvah, bdiju nad tim, da u buduće nebude u crkvah takovih, dostojanstvu sv. Otca protivećih se izpravah.

Ugarska. (Memorandum ostrogonskoga kaptola.) „Pesti Hirlap" od 5. o. mj. objelodanio je Memorandum prvostolnoga kaptola ostrogonskoga na knezaprimasa Vaszarya u poslu njegove zavremene rezidencije u Budimpešti i osnovanja ondje nadbiskupskoga generalnoga vikarijata. Prema tomu Memorandumu, kako se nalazi u „Pesti Hirlapu", izjavljuje kaptol ponajprije, da je načinom, koji vriedja slobodu crkve, pače, koji kolidira s pisanimi zakoni crkve, poslije smrti knezaprimasa Simora previšnjim riešenjem od 4. novembra 1891. uredjeno pitanje o rezidenciji ostrogonskoga nadbiskupa. Tim previšnjim riešenjem naredjeno je, da se u darovnice za ostrogonskoga nadbiskupa i knezaprimasa s valjanošću takodjer za njegove nasljednike ima unesti odredba, da prvi crkveni dostojanstvenik ugarski za prisutnosti kraljeve u Budimpešti i za vrieme zasjedanja državnoga sabora stalno u Budimpešti rezidira, da se za njegove odsutnosti odanle skrb nosi imenovanjem nadbiskupskoga generalnoga vikara. Ako bi se primasu ili njegovu nasljedniku eventualno u interesu crkve svidjelo, jedan dio godine u Budimpešti sprovesti i za njegovanje crkvenih interesa ondje posebne odredbe učiniti, tomu se naravski ne bi moglo razumno prigovoriti. Odluke tridentinskoga koncila gledom na rezidenciju patrijarka, primata, nadbiskupa i biskupa, koje su propisale nazočnost ovih crkvenih dostojanstvenika na njihovih biskupskih sjedištih u vrieme velikih svetkovina, dopustile su dakako takodjer iznimke. „Ali ako se po zastupniku svjetovne moći u listini imenovanja odstupajući od odlukâ koncila nadbiskupu obligatornim načinom mjesto propisuje, u kojem on mora boraviti, a isto tako i način, kako ima izvršiti upravu svojih vjernika in spiritualibus, to kaptol u tom vidi pogibeljno miešanje pravnoga kruga crkve i države. Propis za nadbiskupa, gdje on ima boraviti, na koji način i s čijom pomoću mora ravnati dušobrižtvo, bio bi negacija samostalnosti, slobode i neovisnosti crkve i ujedno faktično ostvarenje načela, da državna vlast ima pravo, ne samo uplivati na upravu crkve, nego istoj dati pravac." Takovu moć crkva nikada nije priznala i ne može je takodjer nikada priznati; a takovo pravo umješavanja ne može se takodjer izvesti iz takozvanih apostolskih prava, kao takodjer ni iz vrhovnoga patronatskoga prava kralja ugarskoga. Kaptol nieče, da kralj Ugarske ima pravo odlučivati glede nadbiskupskoga sjedišta i glede utemeljenja generalnoga vikarijata. Na odstranjenje zloraba te vrste odnosi se konstitucija Inocenta XII. od 22. septembra 1695. „Ecclesia catholica", u kojoj papa, nasljedujuć svoje predjnake Nikolu III., Pija V. i Grgura XIII., odnosno na odstranjenje takovih zloraba, koje se običavaju počinjati prigodom sedisvakancija, čini svoje odredbe. Memorandum navadja zatim rieči konstitucije i dokazuje, da u kraljevsku darovnicu na knezaprimasa Vaszarya naknadno unešene pogodbe morale bi se staviti papi do znanja, i dok ne stigne papin odgovor, imala bi se provedba istih sistirati. Primasu daje se savjet, da ne primi na znanje nalog kraljev, i dokazuje se, da generalni vikarijat, kojega bi se pravni djelokrug imao odnositi samo na glavni i priestolni grad Budimpeštu stoji u protuslovju s kanoničkimi pojmovi takovoga generalnoga vikarijata. Kaptol je mnienja, da bi se pitanje na ovaj način imalo riešiti: Crkvena uprava neka u Budimpešti postavi jedan organ, koji će ju stalno predstavljati, djelovanje glavnogradskoga klera pozorno nadgledati i bditi nad obdržavanjem svećeničke discipline. On neka u stanovite dane svečano misu služi. Taj vikar, ali nipošto Vicarius generalis, morao bi biti središtna točka katoličkoga života u glavnom gradu, braniti katoličke interese, i ako se pokaže pokret u tu svrhu, staviti mu se na čelo. Takodjer neka se u glavnom gradu etablira duhovni sud. Vikar imao bi se uzeti samo izmedju članova ostrogonskoga kaptola. Kaptol se pako ogradjuje proti tomu, da se od njega jedan dio prenese u Budimpeštu, i da se njemu na razpolaganje stojeća stalla upotrebe za Budimpeštu. Tko želi, da se osnuje takav vikarijat, neka ga plati.

Rim. (Novi jesuitski general.) Dosadanji generalni vikar družbe Isusove, o. Martin, izabran je u Loyoli generalom. Novi general jesuitski, o. Ljudevit Martin, rodio se 19. kolovoza 1846. u Melgaru de Fernamental, provincije Burgos u Španjolskoj. Dne 13. listopada 1864. stupio je u jesuitski novicijat i bio je g. 1869. poslan u Francezku. Tamo je predavao retoriku, poslije teologiju i bio je magister novicija. God. 1880. bio je pozvan u Španjolsku, gdje je kao superior, nadstojnik nauka i kasnije kao rektor sjemeništa u Salamanki predavao takodjer hebrejski jezik. God. 1888. bio je imenovan provincijalom u Kastiliji; 1891. pozvao ga pokojni general Anderledy u Fiesole te ga imenovao substitutom generalnoga tajnika. Na svojoj smrtnoj postelji imenovao ga je generalnim vikarom ciele družbe.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 42. U Zagrebu, 20. listopada 1892 Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski (1808—1892.)

(Dalje.)

Smrću Wisemanovom izgubila je nadbiskupija Westminsterska svoga pastira. Prvostolni kaptol predloži posluživ se svojim pravom tri kandidata sv. Stolici: Jurja Erringtona naslovnoga nadbiskupa Trapezuntskoga, koji je bio već prije pomoćnik Wisemanov, i dva druga biskupa. Potonji su molili sv. otca da imenuje Erringtona. Nu ovoga je već prije morao Pijo IX. riešiti službe pomoćnika, jer se nije mogao mnogo puta složiti s Wisemanom u gdjekojih praktičkih pitanjih, premda je bio inače uzor svećenika i biskupa. Kako da ga učini sada našljednikom? Koga da imenuje nadbiskupom? Govorilo se o Manningu, ali se podiže velika uzrujanost. Od mnogih se je strana pobijala njegova kandidatura. Ali Pijo IX. ostane stalan i imenova apoštolskom punomoću Manninga nadbiskupom Westminsterskim. „Ah, reče papa novomu nadbiskupu kod prve audiencije, mnogi su ljudi mnoge razloge navadjali proti Vam, da Vas ne pozovem na nadbiskupsku stolicu, ali sam uviek čuo glas u ušima svojim, koji mi govoraše: Mettetelo lì, Mettetelo lì, postavite ga onamo.“ Kao tajnu je saobćio ovo Manning svomu tajniku, te mu malo prije smrti dozvolio, da ju može saobćiti.

Sva Englezka, dà svi katolici moraju biti zahvalni do vieka Piju IX., da je slušao nutarnji glas. Breveom propagande od 16. svibnja 1865. bi imenovan Manning nadbiskupom. Biskup Birminghamski Ullathorne s biskupi Turnerom i Brownom zaredi Manninga 8. lipnja za biskupa. Sakupio se je sav englezki episkopat, plemstvo i zastupnici katoličkih država u crkvi sv. Marije, da prisustvuju posvećenju. Pošto je molio za pallium 25. rujna 1865. sam mu ga Pijo IX. predade u svojoj kapelici prinesavši žrtvu sv. mise uz asistenciju uditora di rota Mgr. de Avile.

Kao nadpastir brinuo se je Manning osobito za naobrazbu i uzgoj svećenstva, za razvoj početnih škola, te je u tom izvanredno uspjeo. „Mislim da imadem pravo, veli Mgr. Hedley u svom nadgrobnom govoru, kad se pozivam na svećenstvo. Od svega srca ga je ljubio. Ovo svećenstvo posvjedočit će nam troje. Prvo, da nema svećensta u Europi, koje bi bilo primilo poduku ozbiljniju i bolju u posljednih dvadeset i šest godinah Drugo, da nije nijedan svećenik tražio kardinala, a da nebi našao u njem otca i prijatelja. Napokon ga je on osobno pomogao, posjećivao, izpitivao i podučavao svojimi govori do svršetka svoga. Svim pravom naglašivao bi pokojnik, da je svrha njegovih najsrdačnijih želja bila, kako bi uzgojio pobožne i požrtvovne svećenike.“ Katolički puk počeo je nazivati svećenike riečju „Father“ a napustio stariji izraz „Mister“, a Manning ga je u tom podupirao. Broj katolika jedva se je pomnožao za Manninga, jer ih se mnogo izseljivalo, ali je broj svećenika od 210 narasao na 350, tako da sada djeluju ondje petorica svećenika gdje su bili prije trojica. Mnogoputa razpravljao je Manning sa svojimi drugovi pitanje, da li bi se utemeljilo jedno sjemenište za sve biskupije, kako se to činilo u Irskoj, ili bi se imalo po odredbi sabora Tridentskoga za svaku biskupiju posebno podići. S važnih razloga odlučiše potonje. Manning podigne svoje sjemenište sv. Tome u Hammersmithu u zapadnom Londonu. Kakav duh je vladao u tom svećenstvu opisuje nam on sam: „Život njihov je život samozataje. U najmljenoj kući stanuje svećenik, neima niti zemljišta niti stalnih dohodaka, on se hrani poput apostolâ kruhom, koji mu se dade prvi dan u tjednu. Tim uz-

držaje žrtvenik, siromahe i njihovu djecu. Dvostruko je siromaštvo, puno bjede, ali ujedno, ako ga podnosimo iz ljubavi napram božanskom učitelju, da ga našljedujemo, onda nam služi na vlastito posvećenje. Nijedno pokorničko odielo nije strože od života dušobrižničkoga, nijedan drugi život tako blagoslovan, ako živimo radi Krista, nijedan tako nesnosljiv za najamnika i takove, koji si žele mir i udobnost."

Svom dušom brinuo se je nadbiskup, da pospješi škole za početnike i siromašne. Njegov program jest: „Svako kršćansko diete imade pravo na kršćansku poduku, i svako katoličko diete na katoličku poduku i uzgoj." Više od četvrtstoljeća borio se je Manning za kršćansko-katolički značaj škole. Svetim gnjevom napunilo mu se srce proti onom običaju, da se sile katolička djeca, kojih je jedini zločin bio da su bila siromašna, da polaze protestantsko bogoslužje i da nauče protestantski katekizam. Težko bi se našao danas školski nadzornik ili skrbnik siromaha, koji ne bi katoličku djecu poslao u katoličke škole. Sliedila je borba za kršćanski značaj škole. Manning je sam nagovarao svoje vjernike, da grade i uzdržavaju početne škole, koje će s jedne strane zadovoljiti zahtjevom državnim, s druge pako imati katolički značaj. Pučke učitelje vrlo je ljubio nadbiskup, nastojao im je do zadnjih dana poboljšati njihove plaće. U Hammersmithu podiglo se sjemenište za uzgajanje pučkih učitelja, kojim je uspješno ravnao svećenik Graham.

Godine 1870. izadje zakon, koji je izbrisao kršćanski značaj škole i stvorio bezkonfessijonalne škole. Da sačuva školi kršćanski značaj u obće, ponajprije katoličkoj, a onda anglikanskoj, ustade Manning u govorih i spisih proti ovom zakonu i njegovim pogubnim posljedicam. Znamenit spis: „Je li je kršćanstvo u Englezkoj vriedno, da se uzdrži?" pobudio je obćenito udivljenje. Dakako da je vriedno, ali onda valja ukinuti nove zakone. Pošto je dugo sudjelovao kod kraljevskog školskog povjerenstva, neustrašivo izjavi, da valja dizati takove škole, koje neće guliti ljude, što imadu još savjesti, nepotrebnimi porezi, niti uzkraćivati roditeljem njihovo naravno pravo na uzgoj djece.

Svake godine sazivao je nadbiskup skupštine, u kojih se je izvješćivalo ob uspjehu pučkih škola. U tih skupštinah pokaza riedki dar, kako valja ravnati obsežnimi razpravami, i na koncu u malo rieči iztaknuti glavne misli pojedinih govornika. U zajednici s prvaci katoličkog plemstva i mnogobrojnoga svećenstva, znao je Manning podržavati požrtvovnost katolika za uzdržavanje škola.

Njegovo djelovanje imalo je vanredan uspjeh. Kad je zasjeo nadbiskupsku stolicu imao je dva sirotišta i jednu obrtnu školu, a u zadnjem izvješću navadja se jedanaest škola za siromašne, tri obrtne škole, jedno popravilište, devet sirotišta, ukupno dvadeset i četiri škole sa 3204 djece. Već za Wisemana povela se rieč o jadnom stanju katoličke djece u radničkih kućah. Sada uživa 2253 katoličke djece radničkih kuća katolički uzgoj. Broj djece u katoličkih pučkih školah narasao je od g. 1865. od 11.145 na 22.580. Prigodom njegovog 25godišnjeg biskupskog jubileja 1890. iztaknulo se je, da se je broj djece, koja polaze škole, podvostručio, dočim se broj katolika radi izseljivanja nije znatno povećao. Uz ovaj naporni rad nije prestao djelovati kao bogoslovni pisac. Znamenita su djela „Poslanje Duha sv. u vremenu" i „Englezka i kršćanstvo", uz ostale dogmatičke i polemičke razprave.

III.

Sabor Vatikanski.

Djelovanje Manningovo na saboru tako je znamenito, da zaslužuje, da ga malo pobliže predočimo. Manning bio je jedan od najvrstnijih bogoslova poznat sa svojih spisa, u kojih je osobito rado razpravljao pitanje o crkvi i njezinih organih, pa je zato radi istine imao mnogo pretrpjeti od neprijatelja crkvenih.

U trećem svezku svojih govora o crkvenih pitanjih razpravlja na sedmom i osmom mjestu o Silabu i odbija prigovore proti vatikanskom saboru. U prvoj razpravi tumači osobito one članke, osudjene po Piju IX., koji rade o početku, stanju i svrsi družtva i ob odnošaju države napram crkvi.

Ove razprave o saboru kud i kamo nadkriljuje pastirski list od 8. rujna 1867., koji radi o „Centenariju sv. Petra i obćenitom saboru." Ali nije se zadovoljio samo s tim listom upravljenim na svećenstvo, nego još jednom poduči nadpastir svoju braću o papinskoj nepogrješivosti prije svoga odlazka u Rim. U četiri poglavja razlaže drugi njegov list, kakove je posljedice imalo u Englezkoj i Francezkoj sazivanje crkvenoga sabora, kako je shodno, da se rieši pitanje, koje je predajom utvrdjeno, i napokon kakove će plodove imati ovo riešienje.

Kad je svršio svoj list izadje djelo Maretovo: „Du Concile général et de la paix religieuse", posljednji pokus umirajućeg galikanizma, da spasi svoje stanovište u bogoslovju.

U dodatku obazire se Manning na ovo djelo, te označuje svoje stanovište u pitanju o nepogrješivosti papinskoj proti Maretovu. Ovo je smatrao na toliko pogibeljnim, da je upravio list 10. veljače 1870. na povjerenstvo, koje je imalo izpitivati podneske, i tražio, da se tri članka umetnu u schema o crkvi. Podkriepio je svoj zahtjev mjesti iz Maretova djela.

Manningov list uzbuni ljude. Mnogi su mu predbacivali, da će svimi silami raditi oko toga, da se rieši pitanje o nepogrješivosti. Isti Dupanloup napao je taj pastirski list. Kad ga Manning zamoli, da njekoje tvrdnje u svojih Observations opozove, odvrati mu biskup, da nije podmetnuo Manningu rieči, kojih ne bi bio rekao.

Pijo IX. otvori 8. prosinca 1869. u vatikanskoj baziliki obćeniti sabor, u kojem je Manning zauzimao odlično mjesto. Odmah ga sv. Otac pozove u deputaciju, koja je imala izpitivati predloge, a sam sabor izabere ga 20. prosinca u povjerenstvo u stvarih vjere, koje je imalo 25 lica. Kad se je 25. ožujka 1870. razpravljala druga glava o katoličkoj vjeri, odgovarao je Manning na prigovore stavljene po nadbiskupu Juraju Ebedjesus Khayathu. Ne da se dokazati, da bi bio Manning sudjelovao još više kod razprave o katoličkoj vjeri, koja bi razprava konačno riešena 24. travnja. Vanrednim načinom sudjelovao je kad se je izradjivala konstitucija o crkvi Kristovoj. Napomenuti valja, da je povjerenstvo, koje se je bavilo schemom o crkvi Kristovoj, odlučilo 11. veljače, da se neće u nj uvrstiti članak o papinskoj nepogrješivosti, nego da se imade isti na predlog biskupâ po sv. Stolici predložiti.

Kad se je po novinah sve više navaljivalo na sabor i nepogrješivost, te izdala brošura, koja je imala uplivati na biskupe, morali su se i biskupi, koji su se bavili tim pitanjem, sve više na to obazirati. S toga se sakupi već 23. prosinca 1869. više biskupa kod Manninga u vili Caserta na posavjetovanje. Razdielio se je nacrt o riešenju toga pitanja, ali odlučiše, da će ga još bolje podkriepiti tim, da mu se dodadu zaključci novijih pokrajinskih sabora, koji su učili nepogrješivost papinu. To je onaj znamenit predlog, koji je podpisalo i podastrlo saboru više od četiri stotine biskupa 28. siečnja 1870. Nitko ne može ovomu postupku prigovarati. Većina poslužila se je „svojim konstitucijonalnim pavom“ i nije radila u potaji, nego je, kako nam saobćuje Manning, predala jednomu nadbiskupu manjine tri iztisa ovih spisa, koji su se naskoro objelodanili u Augsburškoj „Allgemeine Zeitung.“ Pošto je povjerenstvo za izpitivanje predloga 9. veljače 1870. ovaj predlog primilo, a odbilo protivan predlog podpisan od sto po prilici biskupa, razdielio se je medju otce 9. ožujka znameniti „caput addendum“ o papinskoj nepogrješivosti.

Nu kad je manjina radila, da se to odgodi, a novinarstvo sve većma napadalo, potaklo je ovo većinu na odlučan korak. U velikom tjednu 10—16. travnja 1870. razpravljalo je kod Manninga više članova deputacije za stvari vjerske, gdje su se odobrili predlogi dvaju bogoslova, da se imade „ciela constitutio de Romano Pontifice, dakle jedanaesta glava scheme o crkvi zajedno sa caput addendum o papinskoj nepogrješivosti u jednu konstituciju od četiri glave razdieliti.“

Još jednom napne manjina sve sile. Izjaviše, da će glasovati za nepogrješivost, ako će se prije razpravljati schema o crkvi članak po članak.

Jer se je približavala ljetna žega, bilo je ovo obećanje podobno odgadjanju ad calendas graecas. Već se uzkolebao isti prvi predsjednik sabora, kardinal de Angelis, i predsjednik deputacije za stvari vjerske, kardinal Bilio, te su pristajali uz težnje da se stvar odgodi, ali se obrati većina na papu 19. travnja, koji deputaciju ljubazno primi te joj obeća, da će se učiniti „quod congruum videretur.“ Trojica biskupa predadu sv. Otcu 23. travnja molbu sa 150 podpisa, da se s mjesta povede razprava o konstituciji de Romano Pontifice. Ovoj molbi bi zadovoljeno 27. travnja, kad se je dala u deputaciji za vjerske stvari prednost konstituciji o papi. Tako se je dogodilo, da je sabor vatikanski obziruć se na povjestnički red ponajprije razpravljao o glavi crkve. Iz daljnega razvitka sabora ističemo onaj govor, koji je držao Manning, da odgovori na prigovore irskoga biskupa Mac Evillyja i englezkog Clifforda. Kad se je nacrt o primatu papinskom u partikularnoj kongregaciji znatno promienio, zagovarao je Manning stari nacrt. S nadbiskupom Franchijem predloži 18. lipnja novu formulu za nepogrješivost. Njegovu nastojanju imade se zahvaliti, da su 4. srpnja upisani još govornici odustali od rieči. Kod svečanoga glasovanja u četvrtoj javnoj sjednici 18. srpnja 1870. glasovao je Manning za predlog.

Kad se je u svoju domovinu povratio izdade Manning pastirski list. U njem razpravlja u 5 glava o svietu i o saboru, o obiju konstitucijah sabora, o terminologiji definicije nepogrješivosti, o povjestnoj znanosti i katoličkom vjerskom pravilu i o posljedicah definicije.

Prema naravi stvari izvadjaju se odluke obćenitih sabora u odlukah pokrajinskih sabora. U prva tri pokrajinska sabora proslavi se Man-

*

ning kao odličan propovjednik; kod četvrtoga vidimo ga kao predsjednika. Mjeseca kolovoza 1873. držao je episkopat njegove provincije tri sjednice, te je izdao spasonosne odluke o zadaćah biskupa i svećenika, o uredjenju sjemeništa i podignuću katoličke visoke škole. Sylab Pija IX. i zaključci vatikanskoga sabora bili su preporučeni. U trećoj sjednici posvetiše se biskupi sa svojimi biskupijami uzvišenom molitvom božanskom srcu Isusovu, da zadovolje za uvrede Njemu u presv. oltarskom sakramentu nanešene, i svečano se zavjetovaše, da će svimi silami razširivati pobožnost k presv. srcu Isusovu i prečistom srcu Marijinom. Ove odluke odobri Pijo IX. 12. srpnja 1874.

(Dalje će sliediti.)

Znaci prave Kristove crkve po naučanju prote Lebedeva i prof. Petrovića.

(Dalje.)

1.

„Prvo sredstvo, da se primi i usvoji istina, pokazano je bilo samim Spasiteljem. — — Narod (judejski) zaveden i zbunjen svojim vodjama, našao se u neprilici: kako da primi učenje Kristovo: da li kao od čovjeka ili kao od Boga? Da bi se riješilo ovo prijeporno pitanje Gospod je pokazao dva sredstva, kojima se može poznati njegovo učenje kao božanstveno: prvo je — u čovjeku samom — njegovo nravstveno dobro razpoloženje, a drugo — s polja — vladanje po njegovim djelima.“ Ovako Lebedev, te navodi rieči Spasiteljeve Iv. 7, 16—17.; 8, 47. — za prvi znak i Iv. 24, 25.; 5, 36. Mat. 12, 39—40. Iv. 15, 24. — za drugi znak.

Na prvim mjestima govori Spasitelj: *„Moja nauka nije moja, nego onoga koji me je poslao. Ako ko hoće njegovu volju tvoriti, spoznati će za nauku, da li je od Boga, ili ja od sebe govorim.“* (Iv. 7, 16—17.) *Ko je od Boga sluša rieč božju, za to vi ne slušate, jer nijeste od Boga.“* (Iv. 8, 47.) Na drugim mjestima i to Iv. 10, 24. 25. odgovara Krist na pitanje židova: *„Dokle ćeš mučiti duše naše? Ako si ti Krist, reci nam očito. Reče im Isus: Govorim vam, i ne vjerujete: djela, koja ja tvorim u ime otca svojega, ona svjedoče za me;“* a kad židovi traže od njega znak, odgovara im (Mat. 12, 39—40.): *„Rod zli i preljubotvorni traži znak, i ne će mu se dati znak, osim znaka Jone proroka. Jer kao što je Jona bio u utrobi kitovoj tri dana i tri noći, tako će biti i sin čovječji u srcu zemlje tri dana i tri noći.“* Napokon Iv. 15, 24. veli Isus: *„Da nijesam bio tvorio djela u njima, kojih nije niko drugi tvorio, grieha ne bi imali: a sad i vidješe i omrznuše na mene i na otca mojega.“*

Kakav se u ovim riečima navodi znak, po kojem bismo mogli razpoznati pravu crkvu Kristovu? Na prvim se mjestima samo to veli, da će onaj, koji tvori volju Otca, spoznati, da je Kristova nauka od Boga, i koji je ne prima, da nije od Boga. Koliko mi znademo, svaka vjeroizpoviest, koja još drži pozitivnu objavu Kristovu, koja još nije racijonalizmom raztrovana, drži sve ono, što vjeruje kao Kristovu nauku, za nauku božju. Pa kolika ipak razlika izmedju naučanja pojedinih vjeroizpoviesti, premda svaka za sebe tvrdi, i to tvrdi s osvjedočenjem, da ima čistu nauku Kristovu! Kako ćemo dakle po ovim riečima Spasiteljevima moći prosuditi, koja je vjeroizpoviest, koja li crkva prava crkva Kristova, kad svaka veli, da je njezina nauka čista nauka Kristova, i kao ovakva da je nauka božja?

Na drugim se mjestima kaže samo to, da je Krist čudesima utvrdio božansko poslanje svoje, i ko ne vjeruje i ne prima njegove nauke, da je grešnik pred Bogom upravo radi ovih čudesa. Pitamo i opet, koja pozitivna kršćanska vjeroizpoviest i crkva ne veli s osvjedočenjem, da je Kristova nauka božanska nauka, koju je On čudesima utvrdio? Pa ipak svaka veli, da je njezina nauka prava Kristova nauka. Kakav se dakle i ovdje u ovim riečima Spasiteljevima navodi znak, po kojemu bismo mogli nesumnjivo prosuditi, koja li je vjeroizpoviest, koja li je crkva prava Kristova crkva? Mi izpoviedamo, da u ovim riečima ne nalazimo ovakvoga znaka.

Prota Lebedev navedavši spomenute rieči Spasiteljeve veli: „Ta sredstva, koja nam je pokazao Spasitelj, djelovala su i još uviek djeluju u crkvi pravoslavnoj. Moć prvoga sredstva primjenjena crkvi istočnoj sastoji se u tome, da je u njoj čistoća nravstvenoga (moralnoga) učenja bila uvijek u tijesnoj svezi sa čistoćom dogmatičkoga učenja i obratno, čistoća dogmatičkoga učenja — sa čistoćom nravstvenoga.“ Malo niže nastavlja: „Crkva istočna s toga i jest prava crkva, što čuva čisto i nepovriedjeno nravstveno učenje, a nravstveno učenje s toga se čuva tako, što se drži čistog dogmatičkog učenja; — jedno bez drugog ne može opstati.“

Iza toga „primenjuje ovo sredstvo, kao probni kamen, crkvi papištanskoj“ te veli „da mora doći do nepovoljnog za nju rezultata. Polupelagijanstvo sa svojim pogledom na prirodu čovjeka, kazuistika u iztraživanju ljudskih postupanja, prevlast uobraženja i čuvstva u duhovnom ljudskom životu — karakterišu cielu nravstvenost rimskog papiste. Usljed tih osobina duhovnog života kod papista, stvaraju se tako ekscentrične ličnosti, kao što su: Katarina Sijenska, Brigita, Marija a la Kok itd., koje ne mogu biti svjedočbom čistoće i svetosti latinskog učenja. Njihova razna vidjenja, koja priznavaju papiste za bogoduhnovena, nisu ništa drugo do *obmana*, od koje bi ih istočne vodje bez sumnje izliečili.“

Ne ćemo ni da spominjemo, da nam se čudno čini, što nije Lebedev, a ni prevodilac njegov Petrović, zamietio, da sve ovo ne znači drugo, nego da se čovjek — Lebedev — postavlja za suca samomu Bogu i Duhu svetomu, kad on sam sudi duševni život i djelovanje duha svetoga u pojedinim ljudima, ili, što je naveo Le-

bedev iz života onih svetaca, koje spominje i vidjenja njihovih, što bi bilo nedostojno Duha sv.?

Glavna je stvar ovo. Kako će Lebedev a i Petrović iz gore navedenih rieči Spasiteljevih dokazati, da je nauka — nravstvena i dogmatička — u istočnoj crkvi prava i čista, a u katoličkoj da nije? On naprosto tvrdi, nauka je pravoslavne crkve prava i čista Kristova nauka, a iz toga izvodi, da je istočna crkva prava crkva Kristova. Po tome je dakle znak prave Kristove crkve čistoća nauke. To je ponajprije *a)* sasvim očit histeron proteron. Mi vjerujemo isto tako, kao i istočnjaci što vjeruju, da je crkva Kristova nepogrešljiva učiteljica čiste nauke Kristove, jer ona je „stup i utvrda istine.“ (1 Tim. 3, 15.) Mi vjerujemo upravo tako, kao i istočnjaci što vjeruju, da smo dužni crkvi vjerovati i od nje primati čistu nauku Kristovu. Mi dakle treba da prije svega znademo, koja je prava crkva Kristova, a tek od nje možemo nesumnjivo i nepogrešno saznati čistu nauku Kristovu. Hoće li nam i može li nam ovdje protusloviti Lebedev ili Petrović? Ako pak jest ovako, kao što jest, kako se može čistoća nauke postaviti kao znak, po kojem ćemo moći razpoznati, koja je prava crkva Kristova? *b)* Prema tomu Lebedev pobrkava dvie stvari, dva reda — logički i ontilogički. Istina je, da je u pravoj crkvi Kristovoj i čista nauka njegova (red ontoložki), ali za naše spoznanje (za red logički) trebaju nam drugi njeki znakovi, po kojima ćemo moći najprije nesumnjivo razpoznati pravu crkvu Kristovu, a onda tek možemo od nje primiti, i po njoj saznati čistu nauku Kristovu.

Kad dakle Lebedev piše: „Našavši oživotvorenje svog ideala u crkvi papištanovoj, Solovjev je već tim izjavio svoje duhovno srodstvo s onim latinskim osobinama u shvaćanju duhovnog života, *koje nam se tako grozi i koje mi osudjujemo kao duhovnu* obmanu“ — reći ćemo mu: a što onda, ako je papištanska crkva zbilja prava Kristova crkva! To, što se njezino shvaćanje Lebedevu tako grozi, i što ga on osudjuje kao obmanu, doista ne čini ništa. Svim se je hereticima grozilo koješta, što osudjuju istočnjaci zajedno sa katolicima, ali zar su za to oni bili pravi, a mi krivi? Zar je za to njihova crkva bila prava Kristova crkva?

(Dalje će sliediti.)

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Treće poglavje.

Pred olujom.

(Dalje.)

Sve to nije moglo ušutkati javnoga mnienja, koje je držalo Nerona začetnikom požara. Pripoviedalo se, da je on sa Mecenatova ljetnikovca motrio požar i uz to izgovarao stihove, kojima Homer opisuje požar Troje.[1])

Cesar je po svojih uhodah točno doznao, što o njem po gradu govore, kao i o rugalicah, što no su jutrom proti njemu tu i tamo bile priliepljene. Prem ga je to boljelo, nije se usudio kazniti ni jednoga, da još više ne ogorči javnoga mnienja i da ne izazove nemira u puku.

Tako je jednoć Alytir, prigodom jutarnjeg posjeta, našao cesara silno ogorčena.

„Ne nastojim li“, reče cesar, „neutrudivo ukrasiti Rim, da mu neće biti premca medju gradovi? Ne skrbim li se kao otac za taj nezahvalni narod? To preziranje carskoga veličanstva mora da prestane; sad je već izcrpljena moja obzirnost, što no sam je imao radi obće nesreće.“

„Tko je taj, gospodaru“, odvrati Alytir, „koji se usudjuje tvoju neumrlu zaslugu za Rim omalovažavati i tebe kriviti? Tko buni svjetinu? Tvoji Ti uhode“, nastavi on lukavo, „čupaju samo lišće a stablo i korienje puštaju da raste.“

„Pa kad si ih znao“, navali Nero, „zašto ih istom danas iznašaš na vidjelo?“

„Kad bih ja bio znao, da ću Ti, svojim osobnim uvjerenjem, bez očitih dokaza poslužiti, bio bih ti prije poslužio“, odvrati dvoranin, koji je znao kada i kako smije caru kazati smjelu rieč.

„Očite dokaze, čemu?“ upita Nero.

„Očite dokaze tomu“, odgovori Alytir otežuć i naglašujuć svaku rieč, „da obstoji u Rimu četa urotnika, koja je podmetnula vatru u gradu, da može na razvalinah hramova podići hram svomu Bogu.“

Nero oštro pogleda na udvoricu. Da bi se našao čovjek, koji će okriviti i dapače bjelodanimi dokazi potvrditi, da je drugi tko početnik požara, a ne on sam, to je bilo zanj nečuveno i nepojmljivo. Ali ujedno razabra, kako bi po njegovu osobu od neizrečene vriednosti bilo, kad bi se mogla ma i sa malo vjerojatnosti, krivnja radi požara svaliti na drugoga.

Alytir je pogodio misao svoga gospodara. Hladnokrvno i mirno kao čovjek, koji je sjeguran za uspjeh, nastavi:

„Tvoje je veličanstvo, uzvišeno nad crvi zemaljskimi, dosele preziralo ovu sljedbu; a pod tim okriljem ona je ojačala i postala velikom. Oltar i priestolje, Tebe, bogove i čitavo tvoje carstvo uništiti, to joj je svrha; i njim je prvi čin bio, Rimske svetinje obratiti u pepeo.“

Cesaru se učinila pripoviest njegova dvoranina odviše nevjerojatna i neobična.

„Ja imam na stotine uhoda“, reče on mašuć glavom, „te jedan je prepredeniji od drugoga; negovori mi, da su oni svi bili sliepi, a ti da si jedini to opazio.“

---

[1]) Narodna predaja hoće, da je današnji toranj „torre delle milizie“ mjesto, odkud je Nero motrio požar Rima.

„E pa dobro, ja sam se prevario“, odpovrnu Alytir, „da su — da su *kršćani* Rim zapalili, ja ću čim dodjem kući sve dokaze o tomu baciti u vatru.“

Kod rieči *kršćani* skoči Nero. Tad je podpunoma razumio svoga dvorana. Na sljedbu židovsku omraženu kod puka, na pristalice onoga, koji je radi bune bio na križ pribijen, i po tome već po rodu urotnike proti priestolu i domovini, pripravne na svaki zločin, na te se može svalit sva krivica.

„A dokazi?“ upita cesar.

„Ja imam svjedoke“, reče Alytir, „imam listove njihovoga velikoga svećenika, nekoga Petra, gdje on nesumnjivo govori o požaru.“

„Tako mi bogova“, reče Nero, „to bih pismo rado vidio.“

„Evo ga gospodaru“, reče dvoranin, vadeć zamot iz njedara. „Čitaj ova mjesta!“

Bila je to druga poslanica Petrova, što no ju on napisao vjernikom u iztoku. Prepis jedan sa vlastoručnim podpisom Petrovim nalazio se u kući Flavija Klementa, odkuda je prigodom požara sa drugimi izpravami od carskih uhoda odnešen bio. U tajnoj pisarni nijesu razumjeli toga pisma ni sadržaja njegovog; držalo se, da će u njemu biti stanovite težnje židovske, s toga ga predadoše Alytiru, da ga izpita. Različna mjesta, na koja je Alytir cesara upozorio, glasijahu:

„A sadašnja nebesa i zemlja tom istom rieči zadržana su te se čuvaju za dan strašnoga suda i pogibelji bezakonih ljudi. Doći će dan Gospodnji kao lupež noću, u koji će nebesa s hukom proći, a elementi će se od vatre razpasti, a zemlja i djela što su na njoj izgorit će. Čekajte dan Gospodnji, kojega će se nebesa spaliti i razkopati i elementi od vatre raztopiti.“

Nero bješe silno i ugodno iznenadjen. Točnije se nije moglo govoriti o budućem silnom požaru; neobičan jezik, kojim govore urotnici, još je povećavao važnost izprave. U tih riečih ležalo je proti kršćanom nedvojbeno jako oružje.

„Mili moj Alytiru“, reče sa zadovoljnim smiehom, „ja se čudim tvojoj sposobnosti i tvom djelovanju. Tako mi svih bogova na nebu i pod zemljom; tako bežbožna sljedba, koja bi rado vatrom uništiti nebo i zemlju, mora se na svaki način uništiti. Ja to prepuštam tebi; a ja ću već smišljati muke, kojimi ćemo iztriebiti te silno pogibeljne urotnike. Nu reci mi, tko je taj Petar? Tako mi Apolona, taj mora na najokrutniji način umrieti!“

„Jednostavni zanatnik, prosti ribar, koji je mislio, da će mu biti bolje i unosnije, bude li ovdje u Rimu praznovjerne tikvane lovio u svoje mreže. To je najžalostnije kod ove nesreće“, pridoda Alytir uz himbeni uzdisaj, „što je taj čovjek sasma prost, bez naobrazbe iz daleka iztoka došao amo, da razori najstarije i najčastnije svetinje Rima.“

„Žalibože, taj varalica naći će po svoj prilici pristaše medj prostim narodom, škoda, da se koji bogatiji ne ulovi na njegov liepak, da mu mogu zaplieniti imetak. Sad mi baš treba novaca više no ikada.“

„Ja se nadam žetvi, koja će tvoje veličanstvo iznenaditi. Ja sam ušao u trag istim vitezovom i senatorom.“

„Kako?“ reče Nero zapanjen, „zar imaju ti neprijatelji Rima i preziratelji bogova pristaša medju plemstvom?“

„Nemoj se tomu čuditi, moj cesare, oni imaju pristaša i u tvojoj vlastitoj kući.“[1])

„Pod mojim krovom? Tako mi Jupitra tu se mora ozbiljno postupati, ali i pametno, da se sve postigne. Idi Tigellinu, š njim utanači osnovu i sutra me o svemu izviesti.“

Slavodobitno vrati se Alytir kući. Ta on je već davno smislio osnovu, po kojoj bi od židovstva odpalu sljedbu Nazarena, jednim udarcem uništio.

Pa uvidjao je i sam, ako dodje tužba radi požara pred nepristrana sudca, da ne će š njome uspjeti, sve da je i imao spreman priličan broj svjedoka, većim dielom židova, koji su bili pripravni, navodeć da su bili s početka kršćani, svoje izjave i prisegom potvrditi. Nu s jedne strane bili su sudci carske kreature, a s druge strane imao je Alytir u spremi sjegurnije i oštrije oružje. On je smislio obtužit kršćane, *da nieču rimske bogove i da izvršuju od države nepriznato bogoštovje*, a taj se je zločin po zemaljskih zakonih kaznio smrću. Krivnja požara biti će povod ovoj drugoj obtužbi. Izlika, da su oni sljedba židovska, imala se razkrinkati, jer se imalo dokazati, da oni štuju Krista, a ne Jehovu kao Boga. Imalo se dokazati, da oni Bogom smatraju zločinca, koji je po rimskom sudcu radi svojatanja kraljevske časti na smrt odsudjen bio. Naprotiv, da nieču sve rimske bogove i da ih smatraju demoni. Tako će uvidjeti sudci, da imaju posla sa sljedbom, koja je potresla temeljem države i naviestila rat cielom ljudskom rodu.

Gradnja nove palače nagonila je senatora Pudensa, te je morao svakim danom odjašiti iz zaselka u grad, da učini shodne odredbe i da pripazi na radnike. Kad je bio zaprečen, slao je Eukarpa, u kojega se posvema pouzdavao. Gradnja je brzo napredovala, tako da se je moglo već iste zime u jednomu krilu stanovati.

Je li bilo učešće za Fausta, kojega je prigodom požara oslobodio, ili želja, da se popita za zdravlje njegovo, što no je dalo povoda Eukarpu, da se svaki put, kad je polazio u Rim, navrati mimo kuće, u kojoj je ležao bolestnik? Mladić nije sam znao za što čini tako, ali njeka tajna sila gonila ga, da svaki put, prem mu bješe s ruke, tud podje.

Prigodom požara a i oslobodjenja Faustova, navukao si Eukarpo nahladu, a unatoč liečničkoj njegi, nije mogao ukloniti posljedicu ove bolesti. Nu Eukarpo nije

[1]) U svojoj poslanici Filipljanom (4. 22.), koju je Pavao pisao god. 62. dakle dvie godine poslje požara, pozdravlja ih od strane onih, „koji su iz carskog doma.“

pazio na to; on je mislio da će njegova jaka narav proturati i tu bolu.

Dočuo je, da se Fausto, — kojega je onog kobnog dana, većma od straha, da će izgubit svoj imetak, nego li od boli, udarila kap, — po malo oporavlja; jednoč mu se čak pruži sgoda te je vidio i Faustinu, gdje je praćena prijateljicami otišla na šetnju; te mu se pričini, da ga je ona spazila i prepoznala.

Kad je Fausto ozdravio i prvi put izvan zidina gradskih izšetao, ode u zaselak Pudensov. Morao je posjetit sa kćerkom senatora, da mu se zahvali na toli junačkom oslobodjenju, što no ga izveo senatorov rob. Na molbu Faustine hotio je vitez ponuditi senatoru odkupninu, da oslobodi svog spasitelja, — i tim su htjeli tobož naplatit trud svom osloboditelju; nježnije i dublje zahvalnosti oholi Rimljanin nije ćutio pram robu.

Pudens primi gostove veoma usrdno, i pošto bješe poslom zapriečen dade im Eukarpa, da ih poprati i pokaže, što je sve odredio, da se smjeste bezkućnici.

Fausto je od senatora čuo, da je on svomu robu već pred mnogo godina, radi njegovih izvrstnih sposobnosti podao slobodu. Čitavo ponašanje mlada čovjeka prigodom šetnje, te ona iskrenost, kojom je on svagdje bio susretan od male kolonije, učiniše dubok utisak na oca i kćerku. Njegova lahkoća, finoća i okretnost u ponašanju bila je očevidno prirodjena. Eukarpu bilo je milo, da su prvi posjet upotrebili, da se njemu zahvale. S naravske sklonosti koju ćutimo spram onoga, komu učinismo dobročinstvo, koje nam se još k tomu zahvalom vraća i povećaje, upotrebi Eukarpo vrieme, kad no se opraštahu gostovi sa domaćinami, splete kitu cvieća i na polazku predade ju Faustini.

(Dalje će sliediti.)

Spasi dušu svoju.

Molitvenik za srednje škole, priredio Dr. Rudolf Vimer, kateheta na kr. vel. gimnaziji zagrebačkoj. Sa dozvolom duhovne oblasti. Tisak i naklada knjižare Hartmana. Zagreb. Mala 16-a str. 320. Cijena 50 novč.

Opažala se je potreba zgodna molitvenika za mladež srednjih škola, jer molitvenici što ih dosele imadosmo, ili su ovelika formata, ili ako su zgodna formata, nije im sadržina zgodna za mladež srednjih škola. Zato nam je dobro došla knjižica, što ju je za mladež srednjih škola sastavio kateheta Vimer. Knjižicu je razdijelio pisac ovako: Molitve jutarnje, Molitve koje treba da svatko znade, Večernje molitve, Misne molitve, Izpoviedne molitve, Presveta pričest. Zatim idu molitve o pojedinim vremenima crkvene godine i o stanovitim svetkovinama svetačkim, kao: Božić, Uskrsno doba, Duhovsko doba, Blagdan presv. Trojstva, Tielovo, Pobožnost k presv. Srcu Isusovom, Štovanje blažene djevice Marije, Pobožnost k sv. Alojsiju, Molitve raznim svetcima, Molitve za razne potrebe, Misa za pokojne, Crkvene pjesme. — Molitve što ih je dr. V. uvrstio u knjižicu svoju, većim su dijelom prevedene crkvene molitve, a ako nijesu ovakove, a ono su uzete iz prokušanih molitvenika, tako te je ovaj molitvenik sadržinom posve solidan.

Poslije izpovijednih molitava dodao je „uztuk griesima“, što i izpovjednikom mladeži dobro dodje, jer mogu naputiti mladež, što se kod njih izpovijeda, da to poslije izpovijedi čita, te si tako njihovu opomenu nadopuni. Lijep je osobito križni put; nadalje za pobožnost spram Srca Isusova i bl. djevice Marije ima mnogo lijepih i zgodnih molitava, a pravi su ures molitveniku prevodi pjesama: „Adoro te“ i „Cor Jesu, cor purissimum.“ Jezik je lijep; dvije tri tiskarske pogrješke što su se uvukle ortografičke su, te ne mijenjaju smisla ni najmanje.

Jedan kateketa.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Ivan Pavčec, bivši privremeni duhovnik kr. zemaljske kaznione u Lepoglavi, namješten je za duhovnog pomoćnika u Ivancu kod Varaždina. — G. Milivoj Labudić, duhovni pomoćnik u Loboru, premješten je za duh. pomoćnika u Tuhelj.

— (Darovi.) Za dogradnju prvostolne crkve u Zagrebu priteklo je tečajem god. 1892. prinosah godišnjih i posebnih darovah: Vis. kr. zem. vlada 10.000 for. Sl. obćina glavn. grada Zagreba 500 for. Preuzv. g. biskup Janko Pavlešić 200 for. Presv. i preč. gg.: biskup Pavao Gugler 100 for. biskup Franjo Gašparić 100 for. Nikola Horvat 100 for. Dr. Stjepan Vučetić 100 for. Eduardo pl. Tallián 100 fr. Dr. Luka Rumpler 100 fr. Dr. Martin Matunci 100 fr. Dr. Franjo Rački 100 fr. Konrad Šnap 101 fr. Mijo Smetiško 100 fr. Blaž Švinderman 100 fr. Dr. Franjo Iveković 100 fr. Julij Vrevc 100 fr. Ladislav Barabaš 100 fr. Mijo Mikić 100 fr. Dr. Feliks Suk 100 fr. Ivan Krapac 100 fr. Dr. Marko Lončarić 100 fr. P. n. gg.: Pavao Friš 21 for. Ferdo Kraljević 3 for. Dr. Livije Radivojević 6 for. Danilo Stanković 4 for. Dr. Stjepan Spevec 2 fr. Dr. Franjo Maiksner 1 fr. Fidelis Hoepperger 5 fr. Dr. Gustav Baron 10 fr. Adolf Mošinski 2 fr. Dane Rašić 1 fr. Josip Bučar 1 fr. Franjo Eisenthal 1 fr. Rudolf Beck 1 fr. Kosta Radosavljević 1 fr. Dragutin Tomičić 1 fr. Julij Šenoa 2 fr. Zvonimir Tkalčić 1 fr. Vilim König 1 fr. M. Mondekar 1 fr. Drag Gogolja 1 fr. Ivan Cvetišić 1 fr. Milan Popović 1 fr. Radovan Preradović 1 fr. Matija Mrazović 2 fr. Gjuro Balaško 2 for. Klotilda Bival 1 for. Stjepan Skušić 1 fr. Marko Majdak 1 fr. Marija Hinterhober 1 fr. Rikard Patriarh 2 fr. Mijo Hercog 1 fr. Bar. Štefan 2 fr. Nikola Grabina 2 fr. Franjo Pokorni 1 fr. Ivan Mudrovčić 2 fr. Franjo Morić 3 fr. Nikola Crnković 2 fr. Gjuro Ročić 1 fr. Stjepan Bengez 1 fr. Edmund Kolmar

3 fr. Žiga Stagl 1 fr. Julija Jeglić 1 fr. D. Mondekar 2 fr. Slava Mondekar 1 fr. Ladislav Beluš 1 fr. Dr. Šime Švrljuga 1 fr. Janko Crnetić 2 fr Milan Budicki 1 fr. Dr. Vinko Dvoržak 2 fr. Tade Smičiklas 2 fr. Dr Gjuro Pilar 2 fr. Dr. Franjo Vrbanić 1 fr. Dr. Josip Pliverić 4 fr. Dr. Janko Čakanić 1 fr. Ivan Konstrenčić 2 fr. Dr. Ladislav Rakovac 1 fr. Dr. Radoslav Krištof 1 fr. Vladko Mažuranić 1 fr. Mladen Dolovčak 1 fr. Mijo Vrbanić 2 fr. Antun Majhen 1 fr. Vjekoslav Klein 5 fr. Stjepan Kranjčić 1 fr. Antun Goglia 1 fr. Josip Potočić 1 fr Ant. Ernest Katkić 5 fr. Daniel Herman 2 fr. Josip Dušek 1 fr. Pravomil Krbek 1 fr. Ivan Hafner 1 fr. Mirko Divković 1 fr. Stjepan Kućak 1 fr. Josip Janda 1 fr. Dr. Antun Maurović 1 fr. Dr. Franjo Celestin 1 fr. Kotar Doljno-Medjumurski 20 for.

— (Misno odielo.) U nadbiskupskoj ubožnici u Sarajevu prave se jako jeftino liepa misna odiela. Svakdanja kazula sa svimi pripadci dobije se za 25 for. Preporučamo svakomu, tko si želi uz nizku cienu nabaviti krasno misno odielo, da se onamo obrati. Time će se ujedno učiniti dobro djelo za ubožnicu sarajevsku.

London. (Katolički Lordmajor.) U Londonu izabran je nedavno lordmajorom ili gradskim načelnikom čovjek, koji je izrično pred svojim izborom izjavio, da će se javno priznavati za katolika — što je od crkvenoga prevrata jedan od najznamenitijih dogadjaja u Londonu. Katolici po krstnom listu bili su i prije birani za lordmajore, ali se svojom izpoviesti nisu služili. Sada izabrani lordmajor, Mr. Stuart Knill, ozbiljan, pravi katolik, prvi je odlučno izjavio, da on, ako ga hoće birati, mora za svoju osobu odklonuti s lordmajoratom spojeno učestvovanje kod anglikansko-crkvenih čina, da će on ipak, da svim porabam zadovolji, imenovati jednoga zamjenika za učestvovanje kod tih čina. Stuart Knill je takodjer pred izborom izjavio, da može izbor primiti samo pod uvjetom, da on kao katolik ne imenuje protestantskoga svećenika svojim kapelanom za vrieme svoje službe, nego svećenika svoje vjere. Čast takovomu mužu!

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Vrbančić Vjekoslav, sin Tomaša, učenik IV. razreda u Rakovici p. Samobor. Bišćan Mihalj, sin Martinov, učenik IV. razreda u Gradišću p. Samobor. Url Dragutin u Gracu. Igrčić Ivan iz Kapele kbr. 43. župe Vel. Bukovec. Trpin Ivan Krstitelj, sjemeništni duhovnik u Ljubljani. Miholjović Franjo, učenik V. razreda i Blažević Viktorija, učenica V. razreda u Virovitici. Bahmet Bara, Duranec Sofija, Hajnić Mara, Husinec Ljuba, Pticek Franjica, seljanke, Hajnić Josip, Kocijan Adam, Milički Andro, Obad Vid, Papić Miko, Popek Mirko, Stefanek Marko, seljaci u Marija Bistrici. Ivanišević Regina pl. kćer Simunova u Makarskoj. Ivanović Gjuro, učenik IV. razreda i Petrijevčanin Anka, učenica IV. razreda u Aljmašu. Galar Ilija, učenik, Lanc Kata, učenica pučke škole u Rumi. Čikara Ana, učenica u Sinju u Dalmaciji. Dr. Devčić Virgil, odvjetnik u Zagrebu. Dr. Crnčić Mirko, kr. javni bilježnik u Zagrebu. Učiona pučka u Andrijevcih. Učiona pučka u Perkovcih. Tomac Danica, učenica V. razreda na gor. Rieki. Vuletić Justina u Zagrebu. Sokolić Ludoviko Jurjev, opetovničar u Novom. Gjurković Leopoldina, učenica IV. razreda u Iloku. Arko Antun, veletržac i posjednik kuće u Zagrebu.

Književnost.

Naputak o uporabi uzpravnoga pisma. Napisao po svojih predavanjih na kr. učiteljskoj školi u Zagrebu prof. Simon Frangeš. (S primjerom slova i sa sedam slika.) Ciena 60 novč. U Zagrebu, u vlastitoj nakladi. 1892.

Stanovnici zviezda ili imade li živućih stvorova i na drugih nebeskih tjelesih kano i na zemlji? Napisao Luka Turčić, župnik kalnički. U Križevcih. Tiskara Gust. Neuberga. Ciena 20 novč. Dobije se kod Gustava Neuberga u Križevcih i Kuglia i Deutscha u Zagrebu.

Zgode sv. pisma za nižje razrede ljudskih šol. S 47 podobami. Nemški spisal Dr. Friderik J. Knecht. Poslovenil Ivan Skuhala, dekan v Ljutomeru. S dozvolom duhovne oblasti. Treće izdanje. Freiburg u Brizgavi. Kod Herdera. 1892. Ciena broširanoj knjižici 20 novč., a uvezanoj 26 novč.

(Književni oglas.) Mi govorimo, mislimo, sjećamo se i spominjemo raznih dogadjaja, predstavljamo si sad ovo sad ono, ćutimo i težimo razno. Sve su to nutarnji naši pojavi i potiču nas, da promatramo svoje predstave i sudove, da spoznamo svoju dušu, svoje srce i cielu svoju nutarnjost, da spoznamo narav čovječju, narav duše, njezina svojstva i zakone, po kojih se što sbiva.

Svim tim upoznaje nas dušoslovje. Nu ono nije u našoj hrvatskoj literaturi tako razvijeno, kao druge grane znanosti, te i nije našem čitalačkom svietu baš tako poznato. S toga sam priredio i za štampu dogotovio rukopis „Izkustveno dušoslovje“, koje će imati 12—15 štampanih araka.

Gradivo je napisano posve shvatljivo i razumljivo, a razjasnjuje se mnogimi raznimi i udesnimi primjeri. Knjiga će stojati za predbrojnike 1 for., a dućanska ciena će biti 1 for. 20 novč.

Ovim pozivljem poštovano naše čitalačko obćinstvo uljudno na predbrojku. Tko sabere 10 predbrojnika, dobiva 11. komad bezplatno.

Sve naše hrvatske i srbske listove molim učtivo, da bi ovaj oglas objelodaniti izvoljeli.

U Osieku 10. listopada 1892.

Marijan Vuković,
urednik „Škole.“

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 43. U Zagrebu, 27. listopada 1892 **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski (1808—1892)

(Dalje.)

IV. Do vremena kada je postao kardinalom.

Poslije provincijalnoga sabora nastojao je Manning, da izvede zaključke istoga. Medju ovimi je znamenit onaj, da se podigne katoličko sveučilište. Obilnimi prinosi bilo je moguće godine 1874. otvoriti katolički sveučilištni kolegij u Kensingtonu u južnom Londonu. Premda su bile tu vrstne sile namještene, ipak nije ovaj kolegij dugo obstojao. Da se pako katoličkoj mladeži dade prilika naobraziti se u zdravoj filozofiji, otvoren je nastojanjem Manningovim filozofski tečaj za lajike na velikom zavodu Isusovačkom u Stonyhurstu. Djelovanje ovoga tečaja vrlo je plodno. Otci Isusovci, koji ravnaju tim tečajem, obogatili su katoličku literaturu znamenitimi djeli.

Dok je radio Manning oko toga, da se ustroji sveučilište, izadje novi zakon za irska sveučilišta. Ovim zakonom, u savezu sa ukinućem irske državne crkve i prvim zakonom o posjedu, htjede Gladstone svoju irsku politiku okruniti. Pošto pak taj zakon školski nije uklonio dosadanjih manjaka, nego ih pače imao ovjekovječiti, ustade proti njemu irski episkopat, odkloni ovaj predlog s protivnici ministarstva pa tako ovo i sruši. „Nije se moguće složiti s tim predlogom", piše Manning nadbiskupu Armaghskomu, „jer mu je svrha, da sistem bezkonfesijonalnih škola u srcu kršćanskoga i katoličkoga puka utvrdi, ovjekovječi i raziri." Gladstone odluči osvetiti se. U jeseni 1874. posjeti Döllingera u Monakovu i izazove poslije toga posebnim spisom katolike, da opravdaju svoju podaničku vjernost, jer da je ova svaki temelj izgubila zaključci vatikanskoga sabora.

Mr. Gladstone zaslužuje ime medju prvimi englezkimi strukovnjaci u financijalnih stvarih, kao što i medju državnici, ali za njega vriedi ona stara: Non omnes omnia possumus. Na polju katoličke vjere i kanoničkoga prava, veliki je državnik samo diletant. Bilo da je Gladstone „podpunom iskrenošću" radio, ali se njegov postupak neda opravdati. Uz biskupe Ullathorne-a, Clifforda i Vaughana, kao i Dr. Newmana, ustade odmah Manning proti tim napadajem u spisu: „Vatikanski dekreti u svojem djelovanju na dužnosti podanika napram vladam." Ovim djelom pobio je Manning posve Gladstona, te je uspjeh bio taj, da je crkva dobila još veći ugled u englezkom narodu.

U povjesti englezkih katolika znamenita je godina 1873. takodjer hodočašćem u Paray-le-Monial. Katolici vodjeni svojim plemstvom dodjoše, da se poklone božanskom Srcu. Dan prije odlazka rekao je Manning zanosno slovo u prokatedrali sabranim hodočastnikom. Govor ovaj zadivio je pravovjernike, a potaknuo i anglikanske krugove, da su se više počeli baviti naukom o utjelovljenju druge božanske osobe. Dr. Nicholson napao je na Manninga, ali je tim samo pokazao, kako su anglikanski bogoslovi zagrezli u nestorijanizam. Pošto je nadbiskup Manning u to vrieme putovao, odgovori njegov tajnik Guiron na navale Nicholsonove; ali ni Manning sam ne osta mu dužan, nego još obširnije oprovrgne njegove prigovore sa pet dogmatičkih članaka, koje je napisao za Tablet u listopadu 1873. Nu time se još nije zadovoljio, nego izdade posebno djelo „Slave presv. Srca", koje djelo posveti djakom westminsterskoga sjemeništa. U tom je spisu umjetno spojio školastičku i mističku teologiju, te pokazao, kako je vješt najabstraktniju i najuzvišeniju nauku prilagoditi shvaćanju najjednostavnijih ljudi. „Hoćete li naći izvor vode života",

tako zaključuje, „i slavu vječnoga priestola, na kojem sjedi Gospodin presv. srca i vlada viekom, onda idite u koji hram božji, gdje lagano gori svjetlo pred svetohraništem. Ondje kleknite i sakrite si lice. Ondje je Isus i presv. Trojstvo i objava mira i nebeski dvor i kraljevstvo njegove slave.“

I inače radio je kao spisatelj. Prve godine poslije sabora vatikanskoga izdade dva spisa: „Četiri velika zla našega vremena“ i „Četverovrstno gospodstvo Božje“, kojimi pozitivno i negativno objasnjuje zaključke vatikanskoga sabora. Pod četiri velika zla razumieva Manning pobunu razuma i volje, kao takodjer i družtva proti Bogu, i napokon duh antikristov. U šest predavanja pako razlaže četverovrstno gospodstvo Božje u njegovu odnošaju napram razumu i volji čovječjoj, kao i družtvu. Na to se nadovezuje božanski suverenitet glavę crkvene i odatle izlazeći suverenitet crkve same. Treći svezak prigodnih govora izdade 1873. U tih govorih razjasnjuje dnevna pitanja: „Svjetovna vlast papina s političkoga gledišta“, „Rim i revolucija“, „Rim glavni grad kršćanstva“, „Pontifikat Pija IX. i godine sv. Petra“, „Država Božja“, „Pobjeda crkve“, „Neprekidni napredak slave crkvene“, i „Dan Gospodnji.“ Kada god bi rječiti nadbiskup govorio o Piju IX., razlievala bi se nježnost njegova srca spojena s velikim počitanjem. Doista, komu je bilo ma samo jednom dano gledati milo oko svoga velikog pape i slušati otčinski njegov glas, taj si može protumačiti, što je uzbudilo srce nadbiskupovo, kad bi ob ovom papi govorio. Medju zaslugami Manningovimi nije zadnja ona, koju si steče dozivajući suvremenikom u pamet duhovne i vremenite povlastice glavara crkve.

Predzadnje oveće djelo nadbiskupovo na bogoslovnom polju izadje u korizmi 1875. s naslovom „Nutarnje poslanje Duha Svetoga.“ Njim je završio svoje prijašnje djelo: „Vremenito poslanje Duha Svetoga“, koje je upravo deset godina prije izdao.

Muž kao Manning, koji si je tolike zasluge stekao za crkvu i domovinu, koji je u burno doba branio vjeru i radio oko sreće naroda svoga, a ujedno toliko trpjeo poradi pravde, zaslužio je, da bude pozvan u najviši sbor crkveni. U konzistoriju od 15. ožujka 1875. imenova Pijo IX. Manninga kardinalom, zajedno s nadbiskupi Gianellijem, Dechampsom, Ledochowskijem, Mac Closkey-em i protonotarom Bartolinijem. Ako je sv. Otac nagraditi htio muževe, „qui omnes profecto episcopali munere magna cum laude zeli, fortitudinis, prudentiae, doctrinaeque gesto . . . . hac honoris amplitudine sese dignos exhibuerunt“, to se je zaista sve ovo našlo u Manningu. Dne 31. ožujka, pošto je u jutro sv. Otac obavio obred zatvaranja ustiju, uputi se Manning poslije podne u crkvu sv. Grgura na Monte Celio, da primi onaj častni hram božji, iz kojega su izašli prvi vjerovjestnici englezki, i koji je bio sada njemu dodieljen kao njegova naslovna crkva Poslije navadnih obreda i kratkoga govora, što ga je talijanskim jezikom držao monahom Kamaldulencem, upravi novi kardinal takodjer nekoliko rieči na sakupljeno mnogobrojno englezko slušateljstvo. Iztaknuvši, da je on prvi englezki titular ove starodrevne crkve, zahvali se nazočnim katolikom za njihovu ljubav i učešće napram svomu nadpastiru, koji će takodjer sa svoje strane njima vječnu vjernost sačuvati. Ali i za nekatolike, koji su bili ondje možda još u većem broju, nego katolici, nadje nježnih rieči: „Vas sve sjedinjuje zajednički jezik. Od mnogih od vas sam službom odieljen, ali sam sjedinjen s vama, jer ste kršćani britanske države i kao takovi potječete od sv. Grgura. Vi ste njegova duhovna djeca“ Ljubav k zajedničkoj domovini, koju je slavio kardinal zanosnim riečima, sjedinila ih je. Možda se još bolje iztiče mišljenje kardinalovo u odgovoru na čestitke u englezkom kolegiju u Rimu. „O dostojanstvu kardinalskom“, reče on, „ne mislim lahko. Velika je čast dieliti s namjestnikom Kristovim dobre i zle dane. Prije bih želio, da me je zapala ova čast u vrieme pogibelji, nego li mira. U očima svieta čini se da je to izgubljena nada. Ali ta prevarena nada je sjegurna pobjeda.“

Isti dan odputova novi kardinal u Englezku, da još sedamnaest godina blagoslovno djeluje.

(Dalje će sliediti.)

Znaci prave Kristove crkve po naučanju prote Lebedeva i prof. Petrovića.

(Dalje.)

2.

Ako prota Lebedev nije naznačio u prvoj tački pravo sredstvo, po kojem bismo mogli razpoznati pravu Kristovu crkvu, možda je bolje uspio u drugoj. Da vidimo!

„Drugo sredstvo“, piše on, „za razpoznanje istine i obličenje laži dao nam je sv. apostol Jovan Bogoslov. U vrijeme njegovo pojaviše se lažni učitelji, od kojih jedni tvrdiše, da je Isus Hristos bio prosti čovjek, a

drugi — da je on sin božji, ali je bio na zemlji samo u prividnom tielu. Da sačuva vjerne od tih jeresi, apostol piše: „*Ljubazni ne vjerujte svakomu duhu, nego kušajte duhove, jesu li od Boga; jer mnogi lažni proroci izidjoše na sviet. Po ovome poznajte duha božjega: svaki duh, koji izpovieda, da je Isus Hristos u puti došao (vo ploti prišedša) od Boga je, a svaki duh, koji ne izpovieda Isusa Hrista vo ploti prišedša, nije od Boga: i ovaj je antikristov, za kojega čuste, da će doći, i sad je već na svietu.*" (I. Iv. 4, 1—4.) Lebedev iztiče, kako je glavna stvar „vo ploti prišedša" te veli: „Obrazac zdravog učenja u ovome predali su apostoli svima crkvama, koje su oni osnovali, i neprikosnovenost njegovu i stalnost ogradili su *anatemom;*" — na ime onom poznatom sv. Pavla (Gal. 1, 7—9.): „*No ako mi ili angjeo s nebesa naviesti vam evangjelje drugačije, nego što vam naviestismo, anatema da bude.*"

Ovo bi dakle bio drugi znak prave crkve Kristove. Po ovim riečima sv. Ivana smijemo i moramo izvesti, da ono društvo vjersko, koje ne izpovieda, da je Krist bio vječni Bog, koji je kao čovjek došao na sviet („vo ploti prišedša") ne može biti Kristova crkva. Ovo je nesumnjivo. Ali zar nema više kršćanskih crkva, koje se u ovom članku vjere slažu? Koja je od ovih prava crkva Kristova? Može li se to prosuditi po navedenim riečima sv. Jovana? Nam se čini sasvim jasno i očito, da se to ne može učiniti po ovim riečima apostolovima. A kako to čini Lebedev?

Pošto je pohvalio istočnu crkvu, da je sačuvala ovo apostolsko učenje nepromjenljivo, i za to da imadu u istočnoj crkvi utješno uvjerenje, da će ih obići prietnja (na ime anatema sv. Pavla), piše on ovako o crkvi latinskoj.

„Crkva latinska izpovieda skupa s nama Hrista vo ploti prišedša, no u shvaćanju tajne našega spasenja u Hristu ona se bitno razlikuje od nas." Ne moramo li ovdje odmah upozoriti Lebedev-Petrovića na ovo: ako se razlikuje shvaćenje naše i vaše crkve, gdje je onda probni kamen, po kojemu će se prosuditi, koja je crkva prava Kristova crkva, jer je očito, da same rieči sv. pisma ne dostaju! Ali pustimo ovo, pa da čujemo, kako prota Lebedev na osnovu navedenih rieči apostola sv. Jovana sudi rimo-katoličkoj crkvi. „U njenom učenju", veli on, „*duh laži i obmane* pomračio je i izvratio onu stranu u ovoj tajni, kojom se ona neposredno dotiče s radom pastira i životom pastve. Mi izpoviedamo i učimo, da su svi pastiri crkve, prvi i posljednji — služitelji Kristovi; njihova služba odnosi se na to, da bi sam Hristos svojom istinom i blagodaću prosvietio duše i vladao umom i srcem svjetovnjaka, da oni zbog toga moraju stupiti u neposredni i živi odnošaj prema njemu, da bi se podražavajući Hristu, razmišljajući o Hristu, upodobili Hristu i živili jednim duhom s Gospodom. U toj službi osoba pastirâ kao da iščezava. Ovi su samo vodje i vaspitači djece, privremeni nadzornici. Oni predaju istinu, nizvode blagodat, ali od Hrista i Hristovu; oni privode vjerne Hristu, no sami stoje kao na strani, da ne bi sobom kao zagradjivali i zasjenjavali lice Kristovo, da bi pogledi vjernih padali na Hrista, a ne zaustavljali se na njima."

Ne će li svaki katolik na sve ovo reći: amin! Ne će li reći, to je pravi nauk, to je katolički nauk! Jest, ovako nauča i katolička crkva, ovako je ona uviek naučala. Tu se dakle ne razilazi istočna crkva od naše. Ali nemoj se prenagliti, katoliče, tebe će tek Lebedev-Petrović poučiti, kako u ovoj stvari uči crkva katolička!

„Pravi Hrišćani", nastavlja Lebedev, „pokoravaju se pastirima, poštuju ih i ljube radi Hrista i u Hristu; vladaju se po njihovu učenju, primaju ili odbacuju njihovu nastavu (zar i odbacuju??) u vjeri opet radi Hrista i u Hristu, a ne obratno, da po pastirima vjeruju u Hrista (zar to ne vriedi i za istočne vjernike, koji vjeruju u Hrista naučeni po pastirima?), radi pastira da se pokoravaju Hristu, poštuju ga i ljube, kao što se to razvilo u latinskoj crkvi. Tamo je rimski episkop — — stao izmedju Hrista i crkve kao njeko osobito lice i kao jedinstveno po blagodati sveštenstva, po jedinstvu božanstvom (sic! ovo ne razumijemo) i punoći Hristove vlasti. On predstavlja sobom središte za podčinjene im pastire; njihova služba treba da se u tom sastoji, da privode verne k njemu, upućujući ih na bezuslovnu poslušnost njegovu učenju i na revnost za njegovu slavu i vlast na zemlji. Papa stoji uviek kao posrednik izmedju Hrista i crkve; crkva vjeruje njegovom vjerom, živi i radi blagodaću, koja iz njega izlazi." Iza toga i iz toga izvodi Lebedev kojekakve pojedine prigovore protiv katolika. Mi se ne ćemo upuštati u pojedinosti, jer ne vidimo tomu svrhe, već ćemo razmotriti samo ovo, što Lebedev smatra kao osnov svojih izvoda.

Kad bismo mi pitali Lebedeva, gdje je on našao, u kojoj katoličkoj knjizi, ovako izložen katolički nauk o pastirima i kako oni stoje prema Kristu i prema vjernima, zaista bi se morao naći u golemoj neprilici, iz koje ga ne bi izvukao ni prevodilac njegov — Petrović. Nema doista lagljega posla, nego li izmisliti kojekakve gluposti i prišiti ih protivniku, pa ih onda pobijati. Ali je drugo pitanje, da li ovakav posao dolikuje ozbiljnomu čovjeku, da li dolikuje savjestnom čovjeku, pa još k tomu onda, kada se razpravlja o najsvetijim pitanjima savjesti. A evo, sve što god je istinita u onom, što Lebedev-Petrović prigovara crkvi katoličkoj, vriedi upravo na vlas u ovoj stvari i za crkvu istočnu, a što ne vriedi za nju, ne vriedi ni za crkvu katoličku, već je sve to čista i gola izmišljotina. Ta gdje i kad je crkva katolička naučala, gdje i kad se u njoj to razvilo, da vjernici vjeruju u Krista radi pastira, da ga radi pastira poštuju i ljube? Vjeruju vjernici u Krista, poštuju ga i ljube radi pastira, ako ovo imade značiti, da u nj vjeruju poštuju ga i ljube, jer ih njihovi duhovni pastiri tako uče, ali tada ovo isto vriedi i za istočnu crkvu. I ondje su,

kao i kod nas što su, crkveni službenici, kao udovi naučavajuće crkve, neposredni i autentični organ ili sredstvo, od koga i po kome primaju vjernici i nauku i blagodati (milosti), ali nauku i blagodat od Krista i Kristovu. Ali kod nas je „rimski episkop stao izmedju Krista i crkve kao njeko osobito lice i kao jedinstveno po blagodati sveštenstva, po jedinstvu božanstvom i po punoći Hristove vlasti.“ Što ovo znači? Hoće li se time reći to, da je rimski papa vrhovna vidljiva glava crkve i zastupnik Krista na zemlji, kome je sam Krist predao svu vlast? Ako to, onda je doista on „središte za podčinjene mu pastire.“ Tada je zaista služba papi podčinjenih pastira u tomu, „da privode vjerne k njemu, upućujući ih na bezuslovnu poslušnost njegovu učenju“, ali samo toliko i samo zato, što je on zastupnik Kristov, i što nauča čisti Kristov nauk. Istočnjaci ne priznavaju glavarstva papina, ali uče, da crkva naučajuća imade punoću Kristove vlasti, te i kod njih pastiri moraju privoditi vjerne glavarom crkvenim upućujući ih na bezuslovnu poslušnost ovim glavarima. Je li ova vrhovna vlast u rukama jednoga ili je u rukama zbora crkvenih glavara, moraju podčinjeni pastiri dovoditi svoje stado nosiocu ove vlasti i upućivati ih na bezuslovnu poslušnost, ali u svakom slučaju u Kristu i radi Krista. Ako u tom slučaju vriedi za papu, da on „stoji kao posrednik izmedju Krista i crkve“, vriedi ovo isto i za crkvu istočnu, samo što je u njoj ovaj posrednik zbor hierarhički. Ako u istočnoj crkvi paroh mora svoje stado učiti poslušnosti svome biskupu, kao središtu biskupije, biskupi svome metropolitu, kao središtu crkvene pokrajine, ovi svome patrijarsi, što mienja na stvarnom odnošaju pastira prema Kristu i stadu, ako svi pastiri, viši i niži, dovode vjernike i uče ih poslušnosti papi, kao vidljivom središtu ciele crkve? Ako se radi toga niti može niti smije reći, da u pravoslavnoj crkvi vjernici vjeruju vjerom svoga biskupa, ili metropolite ili patrijarha, kako se radi toga može reći, da u crkvi katoličkoj vjernici vjeruju vjerom pape? Ako se nadalje radi toga niti smije niti može reći, da istočna crkva živi blagodaću, koja izlazi iz biskupa, metropolite ili patrijarha, kako se može reći, da katolička crkva živi blagodaću, koja izlazi iz pape? Lebedev sam priznaje: „mi u papi vidimo samo visoko jerarhičko lice, po blagodati sveštenstva ravan svima episkopima, a po saborskim kanonima najstariji i prvi u skupu viših jerarha“, onda, kao što su pojedini episkopi po božanskom pravu, ili po uredbi samoga Spasitelja, glavari crkve, za što ne bi po istom pravu i istoj božanskoj uredbi mogao i jedan biti vrhovni glavar ciele crkve, a da za to ne bi valjalo iz toga izvoditi one nezgrapnosti, što ih izvodi Lebedev? Za što to ne bi moglo biti po božjoj uredbi, kad po saborskim kanonima može biti medju episkopima starijih i viših? Ovo nam neka protumače Lebedev i Petrović, ili neka pokušaju navesti druge razloge, koji će katolike prisiliti, da priznadu, da oni vjeruju u Krista, štuju ga i ljube radi pape, da oni vjeruju papinom vjerom, da njihova crkva živi blagodaću, koja iz pape izvire; ili bar neka pokažu knjige katoličke, u kojima se to nauča. Mi znademo, da toga ne će moći nikad učiniti, jer katol. crkva ne štuje u papi idola, boga. O tom se je zaista mogao uputiti i prota Lebedev, jer se katoličke knjige ne sakrivaju; a još se je laglje mogao i morao o tom uputiti Petrović, koji živi u Zagrebu posred katolika — da mu je bilo do istine.

Kako Lebedev iza toga pobija pisanje Solovjeva, zanimljivo je čitati, ali se mi na to ne ćemo osvrtati, jer nijesmo odlučili obazirati se na pojedinosti, već samo na glavna načela, kako se na ime izlažu i tumače znaci prave crkve Kristove. Drugi znak, vjera u Hrista „vo ploti prišedša“ nije doista takav znak, po kojemu bi se moglo odgovoriti na pitanje: koja crkva je prava Kristova crkva, da li istočna ili katolička. Predjimo dakle na treći znak.

(Konac će sliediti.)

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Četvrto poglavje.

U Neronovih vrtovih.

(Dalje.)

Vatikansko polje i istoimeni brieg nije u staro doba pripadao Rimu. Polag ciglane i kolibica siromašnih radnika i robova dizali su se ponosni nasadi Agripinini, koji nasljedstvom dospješe Neronu. Taj je nasade proširio i poljepšao, sagradio je na podnožju briega veliko trkalište za javne utrke i olahkotio svezu gradnjom mosta, koji je nosio njegovo ime.

Kad je požarom na tisuće njih ostalo bez kuće i kućišta, dao im on utočište u svojih vrtovih, i tu su u vrieme naše pripoviesti obitavale mnoge obitelji, bud u barakah, za tu svrhu sagradjenih, bud u triemovih trkališta. Tim je najednoč bio napučen ovaj inače pusti i nenapučeni predjel. Cesar je rado zadovoljavao sklonosti Rimljana na igre, te je češće u vatikanskom trkalištu priredjivao utrke, ali naskoro imalo je to mjesto biti pozorištem groznih prizora.

Alytir nije kasnio sa svojimi osnovami proti kršćanom. Lahko mu je bilo izraditi, da su mnogi bili odsudjeni radi paleža Rima. No ipak nije ta stvar tako dobro prošla, prem su mnogi od njega podkupljeni svjedoci proti kršćanom svjedočili. Obće mnenje, da je Nero početnik požara nije ovimi parnicami ni najmanje bilo uzdrmano; ali su ljudi ipak željeli kršćanskih žrtava.

S toga su u buduće bili kršćani obtuživani, da kao njeka tajna sljedba, koja je i onako zakonom zabranjena,

rade o državnom prevratu. Za urotnike te vrsti, koji priete obstanku rimske države, a po tom i čitava ljudskoga družtva, nije bila nikakva kazna preblaga; i Nero nije kasnio, da zadovolji svojoj strasti te da izmišlja izvanredne muke za odsudjenike.

Tako je započelo pravo progonstvo, strahovito koli po vrsti muka toli i po množtvu na smrt odsudjenih.

Po uvjeravanju povjestničara Tacita, bio je neizmjerni broj kršćana pogubljen, a odatle možemo zaključiti, kako mnogo pristaša imao je taj novi nauk i kako se je brzo proširio Pristaša — koji su za svoju vjeru dobrovoljno umirali mučeničkom smrću.

Pošto je i Palatin sa carskimi palačami postao plienom požara, povuče se Nero privremeno u jedan zaselak vatikanskih vrtova, odakle je bio prekrasan vidik na novo podižući se grad; i tako postade onaj predjel, a naročito trkalište, pozorištem muka, u kojih pogibahu kršćani.

Kad je Faustina s ocem ostavila ljetnikovac Pudensov, dugo je još Eukarpo pratio okom i srcem odmičuća se kola. Koje je to i kakvo čuvstvo, što no ga obuzelo prigodom prvog susretaja sa Faustinom, a koje ga i danas još moćnije obuhvaća? Oh nije to bio nježan pupoljak prve ljubavi, što bi klijao u njegovom srcu; ta kako, da on, siromašni slobodnjak, k tomu kršćanin, i pomisli samo, da zaprosi ruku bogate boljarice rimske, a k tomu štovateljice bogova? Ne, Faustina probudila je u njemu spomen na njegovo djetinstvo, kojega se ko u magli sjećao. Snatreć lutao je on vrtom, dok ne dodje do točke, s koje se pružao čarobni vidik na Kampaniju i obližnje bregove.

Eukarpo sjede tu na klupu, položi glavu medju ruke i bez misli zuri u daljinu. Malo po malo počmu mu se jasnije slike iz prošlosti njegove nizati u pameti, — vidio je dvoranu urešenu iztočnim sjajem i u njoj na divanu gospoju —, a crte lica i oči u Faustine sjećahu ga na tu gospoju. Sjetio se, kako ga je ta gospoja primala u svoj naručaj dragajuć ga i ljubeć, pomišljao je na one rieči, koje mu je šaptala, i dodju mu na jezik rieči materinjeg jezika: „Moje drago, sladko diete, moj sinko Sadothe!“

Eukarpo sakri lice rukama, iz očiju mu potekoše gorke suze, on se sjetio lica svoje majke.

Sad se sjeti krepkog ljudine opasana sjajnim oružjem, zagarita lica, pune brade i duge crne kose, kojega je više puta vidio uz svoju majku, sjeti se i dječaka, koji su se š njime igrali — to je bio njegov otac, to su bila njegova braća.

Siromašni mladić glasno jecaše od boli.

Ko kada ti mile pokojnike mašta vidi, te ti se čini, da s njimi obćiš i govoriš, a ti kad se probudiš, od svega toga nevidiš ništa, pa biedno prevaren rečeš: o zašto je to morao biti tek tužni san? tako je, i kud i kamo bolnije osjećao mladić, koji se je sada prvi put gorkim spominjanjem sjetio, da je jednoč bio nješto drugo, nego li siromašni, prezreni rob.

Sunce je već davno zapalo, a hladni noćni vjetar strujio grmljem; mjesec je već sa svojim stadom razsvietljivao zemlju, kad no od Pudensa izaslate sluge nadjoše Eukarpa. Cielu noć nije sklopio oka; roditelji i braća, rodni grad i kuća lebdijahu mu pred očima; šta se je više mišlju zadubio u te slike, sve mu jasnije postajahu uspomene na sretno djetinstvo

Istom jutrom kad se je sve sakupilo oko gospodara na zajedničku molitvu on se primiri.

Bi li ja ikada postao kršćanin, bi li ja ikada poznavao spasitelja i odkupitelja svoga, reče u sebi, da me nije nesreća dozvala na rimski trg, a božja providnost u kuću moga gospodara?

Misleć tako, umiri se on malo po malo, nu ipak nije u njem ohladnjela čežnja za roditelji i braćom, i pomisao, što se je šnjimi dogodilo.

„Ti si se već više tjedana odrekla svake zabave i odmora, dvoreć svoga bolestna oca“, reče Fausto svojoj kćerki, „danas će biti veličanstvene igre u vatikanskom trkalištu, nebi li i mi išli tamo da se zabavimo?“

„Na svaku drugu zabavu pripravna sam, mili moj oče“, odgovori Faustina, „ali da podjem gledat muke kršćana, pa makar oni bili krivci onoga, s česa ih obtužuju, nemogu ti se odazvati.“

„Dakako!“ odgovori Fausto, „nije li taj skot toga zavriedio? Ne treba imati nikakova smilovanja sa palikućami i urotnici, koji su gori od urotnika Katilinarskih.“

„Misliš li doista“, upita kćrka, „da su oni krivci toga zločina, neželi li možda njetko drugi njihovom krvlju oprati svoj zločin, kojega nije kadra oprati krv čitavoga naroda rimskoga?“

„Ja sam obećao Alytiru, carskomu savjetniku i ljubimcu“, odgovori Fausto neosvrćuć se na kćerine rieči, „da ću danas tamo doći; on je čovjek uplivan i moguć, i ja rieči prekršiti ne mogu.“

„Tada ću te pratiti oče, ipak bi voljela da se nezabavljam s tom ulizicom. Taj židov, taj glumac, kojemu na licu sieva prostota, koji je sramotnimi zločini postao bogat, koji je obladao cesarom, jer nieti njegove strasti, taj mi je čovjek toli oduran, da ne mogu š njim prijateljske rieči progovoriti.“

„Danas mora plemstvo mnogo žrtvovati, dapače mora laskati i puzati pred sirotom ulizicom, da spasi položaj, imetak i život. Plemićem rimskim zapovieda se, da iz puke parade dolaze u kazališta i trkališta, da izpune sjedala i da plešću, kad Nero svojim kreštećim glasom predstavlja Apolla, ili kada se kao bog sunca natječe u trkalištu s vozari, i jao plemstvu, da ne dodje i da ne povladjuje ovim mahnitcem.“

Faustina jecaše, jer je bila uvjerena o istinitosti očevih riečih.

Kad su po noći pošli preko Martova polja pram Vatikanu, opaziše, gdje množtvo radnika, uz razsvjetu

bakalja, gradi veliku drvenu kuću. Čemu će služiti ta prizemna sgrada, u koju je moglo stati više hiljada ljudi? Pa čemu se toliko žure, da čak i po noći rade? Fausto upita jednoga graditelja, a taj mu odgovori, da je car tako naredio, a zašto, da nezna.

Na ulazu u vrtove Agripinine pokazao se obojici grozan prizor. Na visokih stupovih privezana bjehu tu desno i lievo dva čovjeka, sasma u platno zavijena, namazani smolom, tako, da im je samo glava virila na polje.

Faustina je čula o tom, da Nero na ovaj način razsvietljuje svoje vrtove i muči kršćane, i to bijahu dvojica, koji će čim se smrkne služiti za razsvjetu. A da bude još više sramote, okitio je Nero stupove zelenilom. Nero nije ni slutio, da su to bili znakovi vječnih lovorvienaca za mučenike Kristove.

Mlada gospoja sgražajuć se odvrne svoje lice, ali stupajuć dalje spazi opet dvojicu; ta bilo je čitavo šetalište pravcem prama trkalištu puno tih nevoljnika. Prem je bila mlada Rimljanka gledajuć gladiatorske igre naučna na krv i grozna ubojstva, te joj po tom otupiše živci, to je se ipak ovaj prizor duboko kosnuo.

Upravo je htjela, da nješto prišaptne svom ocu, i u taj čas pristupi Alytir te pozdravi obojicu. On je znao toli zanimivo razgovarati, da je Faustina malo po malo i njegovu družtvu privikla.

Od Alytira dočuše, dakako za sada kao državnu tajnu, da se ogromna drvenjača na Martovom polju gradi za svečanosti, koje namjerava prirediti Nero u čast kralju armenskomu, jer ga taj namjerava za koji tjedan posjetiti.

Za čas oglasiše trublje i glasba, da se približuje Nero; Alytir se brzo udalji, da se pridruži pratnji carevoj, a vitez i kćerka požure se, da dolnjim dielom zgrade dodju do stubah, što no su vodile u sjedala viteзova. Kad je Faustina stupila u trkalište i pogledala dolje u arenu, sgrozi se od prizora koga spazi. Žive baklje gorile su naokolo i razsvietljivahu postepeno uzdižuća se sjedala gledaoca; druge opet nesretne žrtve, okružene plamenom, stajahu na spini, dugom zidu u sredini trkališta, oko kog su morali vozači sedam puta provesti svoje konje. Uzduž ovog zida bijahu poredani križevi, jedan do drugoga, a na svakom pribijen kršćanin. Visoko nad njimi dizao se Neronov obelisk — onaj isti koji danas narešen križem resi trg sv. Petra.[1])

U taj čas ukaže se car, stojeć na *bigi* (dvokolica naročito za utrku priredjena), držeć u jednoj ruci uzde, a u drugoj bjelokostno žezlo urešeno orlom, zlatni mu obruč bijaše oko glave, ogrnut bješe grimiznom zlatnimi zviezdami protkanom kabanicom, a obučen palmami protkanom tunikom. Pred koli stupala je glasba sa srebrnimi nastroji, i dvostruki chor plemićkih dječaka, koji izmjenično pjevahu slavu gospodaru. Postrance stupahu vitezovi i senatori u bielih togah. Sjajna pratnja dvorskih činovnika i oblastnika svršavala je povorku. Pljeskanjem i klicanjem pozdravi množtvo gospodara sa svih strana trkališta, koji je vozeć se gore dolje odzdravljao na sve strane. Tad se povuče za ogradu, gdje su ga čekale njegove tri ulizice, koji su velikom mukom umirili vatrene konje, koji su hrzajuć udarali o tlo.

Na dati znak spade ograda i ko vihor pojuriše četveropregi po piesku arene; urnebesna vika pozdravi ih. Napeto, susdržavajuć dah, pratilo je hiljadu očiju s početka utrku — a pri tom miru zamiećivao se jecaj tužnih žrtava, koje su obavijene vatrom borile se sa smrću.

Mir je trajao samo njekoliko časova. Po bojah utrkivača bila je publika podieljena medju biele, crvene, zelene, plave; i svaka je stranka želila svome pobjedu. Tako je narod i sam učestvovao u igri sa utakmicami, koji su pruženi preko bige, dozivajuć imenom svoje konje, nietili ih na što bolji skok. Narod je čas bodrio čas korio vozače, kako bi već bud dobivali bud gubili. Tako je malo po malo sav narod i bolji i gori, i plemići i prosti puk, sve više i više postao uzbudjen. Čim se je više utrka koncu približavala, sve je to više rasla napetost, jedni su povladjivali, drugi bjesnili i psovali, pljeskalo se, domahivalo se s rubci, s rukami.

Napokon dodjoše prva kola, naravski cesarova, k cilju, i razlieže se urnebesna vika dobitnika, izmješana kletvom i predbacivanjem sgubioca, da se je i u Rim čula.

Po dovršenih igrah odoše svi kojekuda trkalištem i vrtom, razsvietljenim ljudskimi bakljami. Kršćani, prvenci mučenički crkve rimske, i oni su pobiedili, i za njih je bilo trkalište mjesto borbe i pobjede, a angjeli lebdeć oko njih ovjenčavahu njihove glave krunom neumrle slave.

(Dalje će sliediti.)

[1]) Od starih obeliska sačuvao se samo vatikanski. Papa Siksto V. dao ga je god. 1586. po svom graditelju Fontani prenesti na trg sv. Petra. Na prednjoj strani postamenta je nadpis: „Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, Christus plebem suam ab omni hoste defendat."

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Stjepanu Koreniću, vjeroučitelju bivše gradske više djevojačke škole u Zagrebu, povjerena je vjeroučiteljska služba na ženskom liceju i na ženskoj stručnoj školi. — Gosp. Stjepan Niemčić ml., duh. pomoćnik u Vinici, imenovan je privr. vjeroučiteljem gornjogradske niže djevojačke i dječačke škole u Zagrebu.

Gosp. Mijo Kovačić, upravitelj župe u Rasinji, dobio je kanoničku investituru za istu župu; isto tako g. Matija Miletić, upravitelj župe u Šestinah, dobio je kanoničku investituru za istu župu.

Privremenimi upravitelji župa imenovana su gg.: Martin Peroković, župnik u Skakavcu, u Solini; Petar

Vindiš, župnik u Zajezdi, u Ferdinandovcu; Stjepan Hudjek, kateketa pučkih škola u Belovaru, u Lepoglavi; Eugen Freudenreich, upravljatelj župe u Dubici, u Maji; Ignjat Crnajšek, duh pomoćnik u Ivancu, u Zajezdi; Dragutin Kordaš, duh. pomoćnik u Petrovini, u Skakavcu.

G. Gjuro Tomec, duh. pomoćnik u Bistri, premješten je u istom svojstvu u Petrovinu.

— † Preminuli su: Dne 21. listop. o. g. Šime Stuparić, župnik u Kamenskom i zač. prisjednik nadbisk. duh. stola zagrebačkog, svećenik jubilarac, a dne 25. o. mj. Pavao Friš, začastni kanonik zagrebački, podarhidjakon i župnik u Oriovcu, vitez reda Franje Josipa I. R. i. p.

— (Darovi.) Za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke darovao je prečastni gosp. kanonik Franjo Budički 100 for., i veleč. gosp. Mijo Milković, podarhidjakon i župnik u Stenjevcu, 2 for.

Beč. (Biskupska konferencija.) Pred više godina izabrani stalni odbor austrijskih biskupa držao je u Beču od 17—23. o. mj. svoje konferencije. Jedan od plodova tih konferencija jest izjava u školskom pitanju, i to u pismu, što su ga svi nazočni biskupi podpisali i upravili na kardinala i knezanadbiskupa bečkoga Dra. Gruschu. Iz te se izjave iznovice razbira, da su biskupi, o čem nitko pametan ne će ni podvojiti, uviek bdili nad školom i ništa nisu zanemarili, što se je činilo koristnim za to pitanje. U ponovnih zajedničkih a takodjer i u posebnih pastirskih listovih obraćali su se na vjernike, te isto tako često ili još češće slali su svoje pritužbe vladi, i zahtievali su, da se pučka škola preinači i stavi na konfesijonalni temelj. — Ovu najnoviju biskupsku izjavu izazvala je naredba bečkoga kotarskoga školskoga vieća od 10. oktobra t. g., kojom se je školskoj djeci zabranjivalo na glas se prekrižiti. Prosvjedi, što su bili podignuti proti toj novoj navali slobodnozidarskoj, potaknuli su ministarstvo, da je odmah dalo opozvati tu naredbu, nu valja žalibože ipak priznati, da se je daleko došlo, kada se u zemlji katoličkoj smije tko usuditi, da zabrani kršćanom pokazivati se takovima.

Australija. (Junaštvo jednoga svećenika u čuvanju izpovjedne tajne.) Zadnja svezka rimskoga časopisa „La Civiltà Cattolica“ ima obširan dopis iz Australije, u kojem se medju ostalim nalazi ovaj zanimljiv slučaj: „U prošlom svibnju“, tako piše dopisnik, „bio je kod nas jedan oslobodjeni uznik iz Nove Kaledonije, veoma različit od zločinaca, medju kojimi je ipak morao proboraviti dvie godine. Svećenik Dumoulin iz nadbiskupije Aix (Francezka) bio je tužen, sada su tomu tri godine, da je počinio kradju i ubojstvo na osobi jedne bogate gospodje, koja je bila došla k njemu po svotu novaca od 4.000 sterlinskih lira (10.000 for.). Ta je svota bila kod njega spravljena a pripadala je jednomu religijoznomu družtvu, koje je ista gospodja pomagala. Četiri dana iza toga nadjena je ta gospodja mrtva u jednoj zapuštenoj ćeliji samostana, koji se nalazi uz presbiterij i kuda je ona morala proći. Novaca nije bilo, a uz nju su nadjeni jedan veliki stolni nož i jedan rubac, koji su prepoznati kao svojina jednoga svećenikovoga rodjaka. Na temelju nekih izjava i nekih svjedočanstva, Dumoulin bude proglašen krivcem kradje i ubojstva, te bude odsudjen na doživotnu tamnicu. Kako rekoh, on je dvie godine trpio u Novoj Kaledoniji dosudjenu mu kazan. Nego istina je napokon došla na svjetlo. Sakristan crkve, koja je bila skrbi Dumoulinovoj povjerena, mučen grižnjom savjesti, priznao je pred šest mjeseci, da je on počinio spomenuto lupežtvo, i da je pače o tom svom griehu obavio pred Dumoulinom sakramentalnu izpovied onoga istoga dana, kada je bila nadjena lješina. Kada je pak vidio, da je proti Dumoulinu povedena parnica, nije imao toliko jakosti, da se svojevoljno stavi pod oštrinu zakona; i svećenik Dumoulin, sveto čuvajući u svom srcu izpovjednu tajnu, pognuo je glavu pod sramotnu kazan i dao se je uvrstiti medju odurne zločince, dok se nije svidjelo promislu Božjemu, da ga odonud izbavi. Pošto je bio proglašen nevinim i stavljen na slobodu, te kada je ovdje kratko vrieme boravio na svom povratku u Francezku, novine svih stranaka bavile su se njime obširno, jednoglasice priznavajući, da se je katolički svećenik podvrgao zapoviestima svoje savjesti i učinio djelo svojevoljne žrtve, koje uključuje u sebi biljege takovoga junaštva, da bi se skoro moglo nazvati neprispodobivim. S toga s pravim zadovoljstvom srca čuli smo kasnije, da je vriedni službenik Božji, vrativši se u domovinu, bio primljen od naroda svoga vanrednimi dokazi štovanja i ljubavi.“

Književno družtvo sv. Jeronima.

Pomako se iz III. reda u I. red: Dr. Dragutin Neuman, odvjetnik u Osieku. Stupiše nadalje u članove III. reda: Polović Josip u Virovitici. Bazijanec Grga, opančar obrtnik u Virovitici. Bitorajac Mato kbr. 1. u Bosiljevu. Barić Gjuro, Berger Franjo, učenik IV. razreda, Frantal Franjo kbr. 102., Hlavaček Lav, stolarski šegert, Havelka Lav, učenik III. razreda, Horina Ivan, učenik II. razreda, Kaner Franjo, Lefler Josip, tkalac, Nehvile Andrija, Tuček Josip Ivanov, Vokurka Lav, učenik III. razreda svi iz Ivanovogasela p. Grubišnopolje. Trdak Martin, mladić u Konšćini, Hurčak Mato, opetovnjak u Konšćini, oba darom Ubalda Košičeka, župnika u Konšćini. Maček Gjuro sin Franje Mačka, kbr. 35. iz Spičkovine župe Mače. Horvat Petar sin Franje, iz dolj. Bedekovčine kbr. 13. župe Mače. Horvat Franjo, kr. financ. perovodja u Zagrebu. Zadruga Jemrić kbr. 55. u Šiškovcih kot. Cerna. Kendjelić Josip u Gjurgjevcu. Kundakčić Tomo, učenik IV. razreda u Sesvetah kod Požege. Svilokos Vice u Gružu Dalmacija. Marinović Niko u Gružu Dalmacija. Pehorac Marcel i Pehorac Ivan u Mokošici u Dalmaciji. Broz Zlata u Goli. Jagust Stje-

pan iz Riečice župe Vrtlinske. Milčetić Ivan, profesor u Varaždinu. Lukačić Tomo kbr. 5. iz Majurca župe Križevac. Polić Emilija u Kostreni sv. Lucija. Ribić Martin, lugar u Platku p. Čavle. Hranj Petar, poljodjelac u Bednji. Fintić Cecilija u Križevcu. Gnezda Antun, posjednik staklane i trgovac u Zagrebu. Maković Josip, bačvar u Budrovcih kod Djakova. Pavić Adam iz Vrbove župe Petrovoselo. Jelić Nikola u Tisovcu župe Petrovoselo. Tuček Josip Franjin iz Ivanovogasela p. Grubišnopolje. Pokrajac Simo, učenik III. razreda u Sesvetah kod Požege.

Književnost.

Život Svetaca i Svetica Božjih. Napisao dr. Francisko Iveković, kanonik. Dijel prvi. Siječanj, veljača, ožujak. Drugo izdanje. S dopuštenjem duhovne oblasti nadbiskupije zagrebačke. Zagreb. Na svijet izdala knjižara Dioničke tiskare 1892. Cijena knjizi 1 for. 60 nč., a može se dobiti i svaki mjesec obaška za 60 nč.

Preč. g. dr. Iveković podao nam je u ovom drugom popravljenom izdanju svojih „Života Svetaca i Svetica Božjih“ krasno djelo, koje može čitati i naobražen čovjek kao i priprosti seljak. Djelo je to napisano što kritičnije. U njem dovode se svetci Božji pred naše oči jasno i ugodno; o svakom se svetcu kaže: kako je živio, čime je ljudem koristio i kako i zašto se posvetio. U svakom životu može svaki čitalac naći kakav nauk, kakovu ponuku k dobru djelu i krepostnu životu. Svakomu životopisu dodao je vješti pisac liep i jezgrovit nauk. Veoma je takodjer dobro učinio, što je u pristupu „o nasljedovanju svetaca i svetica Božjih“ raztumačio: 1. da nam je i moguće i koristno i pristojno nasljedovati svetce, i 2. kako nam treba nasljedovati svetce.

Preporučamo p. n. svećenstvu, da tu liepu knjigu što više u puku razširi, a i samo, ako ju bude pomno čitalo, naći će u njoj mnogo toga, što će mu dobro doći kod propoviedi i kod kršćanskoga nauka.

Da se to djelo što više i što pozornije čita, zaslužuje takodjer svojim jezikom i stilom, koji je čist, jezgrovit, skroz pravilan i upravo uzoran, kako u malo kojoj knjizi.

Književni oglas.

Oviem javljam ljubiteljem naše knjige, da je moj pučki ep u 17 pjevanja: *„Sv. Ivan Kapistran, pobjeditelj Turaka kod Biograda* g. 1456.“, što no ga iza 500ljetne mu slave u Iloku ovršene izpjevah, već pod tiskom i da će, ne bude li kakvih zapreka, koncem mj studenoga ugledati svjetlo. Obseg je knjizi 9—10 tiskanih araka, a bit će urešena vjernim snimkom lika sv. Ivana Kapistranskog. Ciena joj je samo 60 novč. toga radi, da tim više u narod prodre. S toga bratski molim sve štovatelje sv. Ivana Kapistrana, napose pako braću moju *svećenike i pobratime moje Franjevce* u Hrvatskoj, Dalmaciji i Bosni, da me skupljanjem predplatnikâ podpomognu, te mi broj njihov tamo do konca mj. studenoga jave, pak da im knjige *uz poštarsko pouzeće* pošljem. Skupljačem dajem svaku jedanaestu knjigu na dar. Takodjer molim sl. uredničtva naših hrvatsko-srbskih listova, da bi ovaj oglas obnarodovati blagoizvoljeli.

U Petrovaradingradu na Lučinje 1892.

Ilija Okrugić,
opat, župnik i pobratim Franjevacâ države Kapistranske.

Javna zahvala.

Poslije duge bolesti ostala mi bila noga posve hroma. Mogao sam na dvjema štakama samo uz pomoć hodati. Svuda sam lieka i pomoći tražio, a našao sam to u Zagrebu u bolnici čč. milosrdnih sestara. Velikom vještinom mi nogu izpraviše i na noge me postaviše učena gg. Dr. Wickerhauser, Dr. Ivković, Dr. Mašek i iz osobitog prijateljstva operacijam prisustvujući g. Dr. Winkler. Danas sam bez pomoći ostavio bolnicu. Bog Svemogući, po zagovoru Majke Božje lurdske, dao me je u ruke svjestnoj, vještoj i učenoj gospodi, da zdravlje opet zadobijem.

Ovim se učenoj gospodi najtoplije zahvaljujem. Bog im platio!

Tu u bolnici našao sam svu udobnost i najbrižniju njegu. ČČ. sestre neumorne su u njegi bolestnika. Hvala im. Bog im platio.

Tko zna, kako sam trpio kroz gotovo dvie godine, dok sam opet na svoje noge stupiti mogao, vjerovati će, da imam u tom iskustva.

Braćo na selu, obolite li, neoklievajte, žurite se u Zagreb, i ako pomoći ima, tu ćete je najprije naći. Gubio sam vireme i novac u najvećoj boli. Da sam odmah došao, svega bi manje bilo. To su i drugi iskusili. — Požurite se dakle, ako Vas nevolja ili nesreća snadje u bolnicu čč. milosrdnica; neće Vam žao biti. Tu ćete naći sve, što za ozdravljenje, za brzo ozdravljenje treba.

Najtoplija hvala i s Bogom svoj p. n. gospodi, koja su me u težkih danih posjećivala. Slava Bogu!

U Zagrebu 18. listopada 1892.

Pajo Krempler,
župnik kutjevački.

Budući da smo već u zadnjoj četvrti o. g., zato molimo p. n. gg. predplatnike, koji nam još nisu poslali predplate, da toj svojoj dužnosti što skorije zadovoljiti izvole.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 44. U Zagrebu, 3. studena 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Henry Edward Manning,

kardinal-nadbiskup Westminsterski (1808—1892.)

(Dalje i konac.)

V. Kardinal Manning i socijalno pitanje.

Narod englezki upoznao je Manninga najbolje u njegovu djelovanju na polju socijalnom.

U prvom redu valja napomenuti, kako je nastojao oko toga, da se utemelje družtva umjerenosti. Dok je bio još anglikanac i za prvih 15 godina poslije svoga obraćenja, nije se Manning u tom izticao. Istom kad je zasjeo nadbiskupsku stolicu Westminstersku (1865.) započe borbu proti pijančevanju, jer je spoznao, da je ovo najveći neprijatelj socijalnog napredka, i rak-rana, koja izjeda narod englezki. Već 1866. godine sazove odbor, koji je imao sastaviti posve jednostavna pravila za družtva umjerenosti. Samo oni članovi bi se imali odreći posve opojnih pića, kojim je neumjerenost prešla u navadu. Pa jer je bio uvjeren, da ljudsko nastojanje bez Božje pomoći ne bi imalo uspjeha, stavio je ova družtva na crkveno tlo, da im Bog dade po crkvi milosti svoje. Godine 1867. utemelji „Družtvo sv. Patricija“, da odvrati Irce od izgreda, koje bi počinjali u Londonu na blagdan ovoga svetca. Članovom novoga družtva dielila je crkva oproste. Pozivao je nadalje nadbiskup u svojih pastirskih listovih vjernike, da se obvežu, da neće po nedjeljah i blagdanih pohadjati krčme. U Londonu podupirao je Manning god. 1871. „zakon o privremenoj zabrani“ pohadjanja krčama, koji je predložio Sir Wilfrid Lawson, te je držao veliki govor u Exeter Hall-u. Punih 40 minuta priečila ga je vičuća svjetina u govoru, ali je njegova velika strpljivost svladala sve zapreke, te je svršio svoj duhoviti govor. Do tada si još nadbiskup nije bio uzkratio užitak opojnih pića, ali se sada uvjeri, da se mora sam odreći svakoga opojnog pića, ako hoće da postigne svrhu svoju. Kad je jednom (1872.) govorio radnikom u Southwarku (južni London) i ujedno preporučivao da se posve odreku opojnih pića, izjavi, da je on sam učinio takav zavjet. I on ostade vjeran svomu zavjetu do smrti, tako da ga u zadnjoj bolesti ne mogoše ni liečnici od toga odvratiti.

Manning je do konca svoga života širio družtva umjerenosti, te je svaku priliku i sredstvo upotrebio, da im pribavi što više članova.

U povjesti katoličke crkve u Englezkoj znamenito je takodjer „družtvo križa“, koje je utemeljio kardinal Manning u istu svrhu. Koliko puta bi on poveo hiljade i hiljade s barjaci i glasbom u Hyde Park ili u ogromne prostorije kristalne palače u Londonu, da ih ondje svojimi govori oduševi za najviše ideale života i vjere. Na tih sastancih pokazala je katolička vjera svoj spasonosni upliv, te dala svjedočanstvo o božanskom porieklu svojem.

Pomoću ovoga družtva — lige — radio je Manning oko toga, da se usavrše zakoni u socijalnih pitanjih.

Na prvi pogled mislio bi čovjek, da je Manning pretjerivao u svojem djelovanju oko umjerenosti. Uvaže li se pako posljedice neumjerenosti u narodu englezkom, onda se može pojmiti nastojanje kardinalovo. Valjda nije nitko vjernije ocrtao posljedice pijanstva kod Engleza, nego li Manning u svom znamenitom članku: „O našoj narodnoj opačini.“ Na temelju najdubljeg proučavanja tvrdi Manning, da pijanstvo uništi godimice u Englezkoj 60.000 ljudskih žrtava, da ono podaje dvie trećine od onih što su u ludnicah, da se imade 75% svih zločinaca njemu pripisati. A tko bi mogao navesti sve ono zlo, koje se ne da statistički opredieliti, ali ipak truje sve slojeve naroda? Poznata je ona Gladstone-ova,

da pijanstvo radja u Englezkoj više zla, nego li rat, kuga i glad.

Englezki radnici nemaju dostojnih stanova, pa ih ovo tjera u krčme. Mnogo su radili pojedini, da se nestašici stanova doskoči, ali družtvo kao takovo nije u tom svoje dužnosti učinilo. Godine 1883. izašlo je mnogo spisa, koji su pokazali svietu, u kakovih se prilikah nalazi englezki radnik i siromah.

Sa svih strana tražilo se, da se ustroji kraljevska komisija, koja će pretražiti kuće radnika. Manning mogao je kao malo tko u toj stvari pomoći; zato ga pozove vlada 1884. u tu komisiju, kojom je upravljao Charles Dilke. Sliedeće godine izadje izvješće o uspjehu pretraživanja, i najbolji podatci toga izvješća jesu Manningovi Javno je govorio u gradskoj kući, neka se poboljšaju stanovi siromaka, ali pravoga uspjeha ipak nije bilo, jer niesu oni pomogli, koji bi bili mogli i morali.

Živo se je zanimao Manning takodjer za izseljivanje i napisao poučni članak: „Zašto nije izseljivanje našemu narodu po volji?“ Čudnovat je to pojav, koji se u Englezkoj sada opaža, da onaj narod, koji je prijašnjih stoljeća tolike naselbine podigao, ne mari se više izseljivati. Manningu se taj pojav tim čudnovatiji čini, „što trećina naroda ima stanove, koji su prije prikladni za životinje, nego li za ljude.“ Razlog, da se narod neće izseljivati, jest taj, što izseljenike čeka nesigurna budućnost. S toga je Manning dao savjet, da se ne izseljuju pojedinci, nego ciele obitelji, a država treba da se pobrine, da izseljenici nadju u tudjini sve ono, što im je potrebno, da se urede. Sklonulo ga je na to njegovo srce, puno ljubavi napram siromahom, koji trpe neopisive nevolje, i potaknula ga želja, da se kršćanstvo razširi.

Kad se je radilo o tom, da se ukine robstvo, Manning je i tudier razvio svoje djelovanje. U sjednici, koja se je obdržavala g. 1884. pod predsjedanjem princa Waleskoga, ocrtao je Manning trgovinu s robovi u Africi, i iztaknuo je, kako je poimence Englezka dužna, da se odlučnimi sredstvi posluži, kako bi se ukinulo robstvo. Možemo si misliti, kako radostno je on pozdravio djelovanje kardinala Lavigeriea.

Premda je bio Manning svuda prvi, gdje se je radilo, da se pomogne nevoljnikom, to si je ipak najveće zasluge stekao u radničkom pitanju. Djelovanje njegovo u tom pitanju osnivalo se je na neoborivih načelih filozofije i kršćanstva, koja je načela razvio već god. 1884. u Leedsu u svom govoru „O dostojanstvu i o pravih rada.“ U tom govoru pokazao je svoje duboko poznavanje svega onoga, što zasjeca u socijalno pitanje

U svibnju 1886. izjavio je Manning, da će odsele raditi o boljku gradskih radnika, kao što se je prije zanimao za dobro ladanjskih. Njekoliko mjeseci kasnije razgovarao se je s poznatim socijalnim politikom Henryom Georgeom iz New-Yorka. Posve se je slagao s njegovi nazori, koje je razvijao u svom djelu „Socijalno pitanje.“ Nu kako je ovaj u drugom djelu „Napredak i siromaštvo“ predaleko išao, naglasi kardinal, „da se pravo imetka osniva na naravnom zakonu, da ga zaštićuje kršćanski zakon i da postoji medju svimi narodi. Ako se ne složimo u tom načelnom pitanju, onda ne možemo zajedno raditi.“ Nu Manning se je uvjerio, da George nije imao nakane, da pobija ovu istinu, nego da je samo htio ustati proti tomu, da se toliko zemljišta i dobara stječe u ruke pojedinaca. Na to pak kardinal odgovori, da proti ovomu zlu nezna drugoga lieka, nego primjer i nauk Kristov.

Godine 1887. zauze se Manning za „viteze od rada.“ Prvotno je bio taj red tajna družba poput one slobodnih zidara, pa se digoše proti njemu biskupi Kanadski kaznami crkvenimi. Pošto je pako veliki meštar reda Powderley ukinuo družtvenu tajnu i zakletvu, podnese kardinal Gibbons Sv. Stolici izvješće u prilog družtva, na što je kongregacija Propagande odgovorila: „Nil innovetur.“ Tim se družtvo nije odobrilo, nego je samo izjavljeno, da se članovi ne smiju u savjesti glede samoga družtva uznemirivati. „Sv. Stolica, pisao je Manning, po spomenici kardinalovoj saznati će za okolnosti u novom svietu. Episkopat je najjače sredstvo u ruku Sv. Stolice, da si pribavi znanje o mjestnih okolnostih i da provede svoje odluke.“

Ujedno s ovim listom sastavi takodjer Manning sa svoje strane spomenicu, u kojoj brani mnienje kardinala Gibbonsa. „Radnja, naglašuje on, je živi, a novac je mrtvi kapital. Po naravi je radnja slobodna, ali joj treba zaštite, da ne bude plienom kapitala. Ovu zaštitu naći će radnja u slobodnom udruživanju na obranu svojih interesa. Prvotno bili su u zadrugah meštri i radnici. Kad su meštri postali kapitalisti, stvorili su posebne zadruge, a radnici su takodjer stvorili svoje. Dok su obadvie stranke štitili pravedni zakoni, dizao se je obrt. Tek prevratne nauke 18. stoljeća razriešile su stari odnošaj izmedju meštra i radnika. Radnike nije više štitio zakon, pa su se zato počeli sami braniti. Takova zadruga na obranu su vitezi od rada.“

Vitezi od rada niesu zaboravili toga. „Pošto je danas ostavio kardinal Manning — tako brzojaviše 14. siečnja t. g., — vremeniti život, te je njegova smrt veliki gubitak za radnike svega svieta, jer im je bio suradnikom u stvari pravde, prijatelj potlačenim, otac zdvojnim, to se odredjuje, da se na našoj godišnjoj skupštini izrazi duboka žalost radi smrti kardinalove, i naša zahvalnost za njegov dugi sveti život."

Manningovo djelovanje bilo je poznato svim krugovom, i svi su tražili kod njega savjet i blagoslov za svoja poduzeća.

Predbacivali su mu doduše, da širi socijalizam i komunizam, kad je u veljači g. 1888. odrješito predočio stanje radnika ministru predsjedniku Salisbury-u.

Veliko je slavlje slavio kardinal svojom socijalnom mudrošću, kad su radnici u luci obustavili svoj rad. Da njega nije bilo, ne bi bilo tako brzo došlo do pomirbe. Dok su ravnatelji označili prvi dan siečnja 1890. kao početak novoga reda, tražili su radnici prvi listopada 1889. Anglikanski biskup Londonski uzmakne s bojnog polja. Ne tako Manning. Od jutra do večera obćio je sad s ravnatelji, sad s radnici, dok ih nije složio, da se postavi prvi studena 1889. kao dan gdje će početi novi red.

I u tom pitanju je vjera održala pobjedu, kako nam potvrdjuju izvještaji o onih danih. Sa svom strpljivošu je kardinal razpravljao točku za točkom sve potežkoće i razloge obiju stranaka. Suze zalievahu oči njegovih u radu otvrdnulih slušatelja, kad ih on podignuvši ruku svoju svečano opomenu, da ne produlje ni za časak nesigurnost i boli svojih žena i djece. Upravo nad njegovom rukom visjela je slika bl. Djevice s božanskim djetetom. Njekoji su radnici tvrdili, da je u onom času, kad je spomenuo kardinal žene i djecu, zasjala ona slika na stieni. I kad je svršio svoj govor, ćutili su svi nazočni, da je pobiedio.

To je bio t. z. „mir kardinalov", koji steče ne mržnjom i proljevanjem krvi, nego kroćenjem strasti i pozivajući se na najnježnija čuvstva srca čovječjega, ne oštrim oružjem, nego silom osvjedočenja i jakošću rieči svoje. Zahvalnost svoju za to izrazili su mu radnici posebnom adresom, kad je slavio 25-godišnjicu svoga biskupovanja.

Kad se je 2. rujna 1890. sastao u Lüttichu treći katolički-socijalni kongres, upravio je Manning pismo na biskupa Lüttiškoga Doutreloux-a. U tom pismu ponajprije se zahvaljuje na pozivu, da dodje na kongres. On odobrava što će se taj kongres baviti pitanji, koja se tiču družtva i radnje čovječje. Kao sredstvo, da se rieši pitanje socijalno preporuča kardinal osamsatni rad za rudare, a za laglje poslove desetsatni; preporuča zatim, da se ograniči radnja žena i djece, jer je bračna sveza pretežnija od svake sveze u novčane svrhe; isto tako preporuča odmor u nedjelju, ako ne iz vjerskih, a to barem iz zdravstvenih i fisiologičkih razloga; napokon potvrdjuje to pravo, da se gospodari i radnici slobodno udružavaju na obranu svojih interesa. Odnošaji, kaže, neće se poboljšati medju strankama, dok se ne ustanovi primjereno razmjerje izmedju dobitka i plaće, koje se imade uvesti u sve slobodne ugovore izmedju kapitala i radnje. Pak jer se mienjaju vrednote, zato bi se morali ovi slobodni ugovori svake treće ili pete godine pregledati i u slučaju potrebe preinačiti.

Pošljednja znamenita razprava na socijalnom polju je njegovo tumačenje okružnice: „Rerum novarum" — o radničkom pitanju. „Od onog dana", piše Manning, „kad su rečene u pustinji božanske rieči: Žao mi je naroda, — nije se čuo glas u kršćanstvu, koji bi se bio toli dubokom i ljubeznom sućuti digao za radeći i trpeći dio čovječanstva, kako je ovaj Leona XIII. To nije govorničko pretjerivanje, nego gola istina."

Kako su englezki radnici primili okružnicu sv. Otca, svjedoči nam Manning. „U svoj Englezkoj", reče on, „prihvatilo je okružnicu javno mnienje. Ja mislim, da su radnici u većini bolje osvjedočeni o svetosti imetka, nego li kapitalisti, jer je njihov imetak, pa bio još tako malen, od velike važnosti za obstanak i sigurnost kuće njihove. Radnici na kontinentu dadu se zavadjati na socijalizam, jer tjeraju politiku. Radnici englezki ne tjeraju politike, jer je u Englezkoj pitanje o kapitalu i radnji posve gospodarstveno."

Kad bi htjeli posve izcrpsti njegovo djelovanje na socijalnom polju, morali bi još spomenuti njegovu brigu za vojnike, zločince, ćudoredne propalice, ali tim bi se odviše razširio ovaj članak.

Jedno ćemo još navesti, a to je njegova nježna ljubav napram djeci. Za ovu uložio je svu silu svoga dostojanstva. Postoji družtvo, koje imade zapriečiti zlostavljanje djece. Tomu je družtvu posvetio Manning svu pažnju. Pa kako i ne bi? „U Londonu izadje", tako piše predsjednik toga družtva Benjamin Waugh, „godimice 70—80 hiljada djece iz pučke škole. Polovica te djece nadje pristojno zanimanje, a druga polovica probavlja svoj život na ulici." O Manningu reče on poslije njegove smrti, da je bio „najsjajniji biser katoličke crkve, najplemenitiji sin Englezke,

*

kojega život mu se pričinjao od onoga dana, kad ga je upoznao, kao liepo sveto pjevanje." Opetovano je pobijao zakonski predlog, da se dopusti ženitba sa setrom pokojne supruge, pa nije ni princa Waleskoga poštedio, kad je zagovarao ovaj zakon.

Poznato je kako truju ćudorednost i socijalni život nećudoredne predstave u kazalištih. Nije ni ta pogibelj izbjegla budnim očima dobroga pastira. Kad je katolički lord Kenmare dozvolio, da se predstavlja „La Dame aux Camélias", napisao je Manning oštru kritiku za Weekly-Register. „Ako ne možemo", kaže na koncu, „riešiti krivnje lorda komornika, onda moramo odsuditi i one otce i majke, koji prisustvuju takovim predstavam, a još većma onda, ako i svoju djecu vode na takove predstave. Bilo je vrieme, kad bi se ovakvoga što smatralo uvredom za ozbiljnost majka i čistoću kćeri. Ako bi se to opetovalo, nadamo se, da će se ovo nastojanje javno ožigosati."

Svoje socijalno djelovanje protegnuo je kardinal i u daleku Indiju. Ondje postoje još sada zaruke nedoraslih, ženitbe djece, kao i zabrana, po kojoj se udova ne smije više udavati. Ovo ga je potaklo, da traži pomoći kod ministarstva za Indiju, i obrazložio je svoj zahtjev veleći medju ostalim ovako: „Naša moć je mjera naših dužnosti. Ako prekrše roditelji svoje dužnosti, onda posreduju englezki zakoni izmedju otca i djeteta. Ono što je pravedno za Englezku, je isto tako pravo za Hindostan. Pravda nema dvovrstne mjere i utege. Tako niti britanska država."

Ako sve ovo promotrimo, onda nam se Manning ukazuje kao otac siromaha i nevoljnika. Sam je kao redovnik zavjetovao siromaštvo, a kao biskup nastojao je, da se siromaštvo ublaži. Kao biskup najvećega grada na svietu imao je danomice dosta prilike, motriti strašnu borbu izmedju kapitala i radnje, bogatstva i siromaštva. Srce mu je bilo puno ljubavi za siromake, ali je tim srcem ravnala vjera i razum. Tražio je da odstrani pauperizam i biedu, a siromaštvo nastojao je ublažiti.

Svojim djelovanjem na socijalnom polju postavio si je Manning spomenik dugotrajniji od mjedi, ne samo u povjesti, nego i u srcu svih ljudi, koji su dobre volje.

M. Seigerschmied.

Znaci prave Kristove crkve po naučanju prote Lebedeva i prof. Petrovića.

(Konac.)

3.

„Treće sredstvo, kojim se može razpoznati istina od zablude, jest neprekidnost crkvenoga predanja i sravnjenje s njim ovog ili onog vjeroispovijedanja. Pod crkvenim predanjem razumijemo mi sa spoljašnje strane, ne kakve god predanjem sačuvane mjestne bajke o čudesima svetih i dr., nego one osnove vjeroučenja, uprave i bogoslužehja, koje su položili još apostoli za temelj života i napretka crkve, a s unutrašnje strane — jedinstvo duha Hristova u crkvi, koje se vjernima neprekidno saobćava u tajnama i koje se čuva njihovim sv. životom."

„Neprekidnost predanja tijesno je spojena sa neprekidnošću jerarhičke apostolske službe. Sv. oci i učitelji crkve uvijek su tumačili predanje u svezi sa neprekidnim prejemstvom apostolskoga rukopoloženija."

Ne ćemo sada razmatrati, kakva Lebedev postavlja posebna pravila o predanju, i kako po ovim pravilima sudi crkvi katoličkoj: o tomu će se drugi put govoriti; već ovdje upozorujemo na novi histeron proteron. Apostolsko predanje čuva se nesumnjivo čisto i nepokvareno samo u pravoj crkvi Kristovoj. Hoćemo li dakle da znademo koje je čisto predanje, moramo opet prije znati, koja je prava Kristova crkva, i tek ona crkva moći će nam neprevarljivo reći, jeda li ova ili ona nauka spada na apostolsko predanje. — U ostalom će se ob ovoj cieloj tački govoriti drugi put, te mi prelazimo na četvrti biljeg.

4.

„Četvrto sredstvo za izobličenje zablude", veli Lebedev, „imamo mi u samim zabludama. Skoro dvije hiljade godina ustaje duh laži protiv Kristove istine i za to vrijeme vrlo je jasno pokazao svoj karakter u radu i svoje načine obmane. Skupivši ujedno sve jeresi i svakovrsna razkolnička lažna učenja, koja su postojala i koja još postoje, mi možemo sasvim dostojno pokazati slijedeće dvie osobine u svakom lažnom učenju: prvo — isključivost, a drugo — sofizam."

Iza toga izlaže pisac, što se po riečima sv. Ireneja razumieva pod izključivošću. „Jeres polazi od grčke rieči i znači *izbor*, jer jeretik *bira* ono učenje, koje izmisli ili prima sa strane. S toga i veli apostol, da je heretik *samo-osudjen*." Navedavši za primjer ovakve izključivosti jeresi Arijevu, Makedonijevu, Nestorijevu, Evtihijevu, veli: „Takva izključivost javlja se i u najnovijim lažnim učenjima. Tako, u učenju papista s formalne strane izključivom tačkom služi učenje o glavenstvu papinu i s materijalne strane — Filioque."

„Ta izključivost jest *bolest* duha svoje vrste. Pod uplivom te bolesti, lažnomudrujući imaju uši da čuju, pa ne čuju, imaju oči da vide, pa ne vide. Kako iz sv. Pisma, tako i iz spisa crkvenih pisaca, oni vide i iza-

biru samo ono, što njihovoj izključivosti ide u prilog, što im godi, što im se dopada. Time se razjašnjuje pojava, kao što je razprostiranje jevangjelja s podvučenim tekstovima, koji idu u prilog lažnom učenju. Kod zaštitnika lažnog učenja ta izključivost postaje *fanatizmom* t. j. sliepom revnošću za laž i neodoljivom mržnjom prema tudjim mnijenjima." Ovakovu izključivost dokazuje tada Lebedev u kat. crkvi s obzirom na one točke naučanja, u kojima se ona razilazi s crkvom iztočnom.

Na sve ćemo ovo za sada odvratiti samo ovo: Kad se pita za znakove prave crkve Kristove, moraju se navesti onakva svojstva njezina, da će se prije znati, koja je ta prava Kristova crkva, nego li se budu pojedina naučanja izporedjivala. Heretik se doista svojim *izborom* u naučanju odjeljuje od crkve Kristove, ali da se može znati, ko se ovako odielio, mora se prije znati, koja je prava Kristova crkva; jer bi inače svaki jeretik i razkolnik mogao reći za svaku drugu kršćansku crkvu, pa i za pravu Kristovu crkvu, da se ona odielila. Ko će onda riešiti spor, i kako će ga riešiti? Tako se n. pr. Lebedev ne ustručava ni malo predbacivati crkvi katoličkoj *izključivost*, premda imade 200 milijuna katolika, a samo 75 milijuna svih istočnih nesjedinjenih kršćana, skupa sa nestorijancima, monofizitima i razkolnicima, koje ni Lebedev-Petrović ne može smatrati članovima svoje crkve. Zar to njih ništa ne smeta? Puštajući polemiku o pojedinim naučanjima, radi kojih Lebedev-Petrović tvrdi za crkvu katoličku, da je jeretička, prelazimo na drugi karakter i osobinu jeresi, a ta je *sofizam*. „Tom riječi", veli Lebedev-Petrović, „hoćemo da označimo *svojstva, način* i *karakter* mišljenja lažnih učitelja. Laž u kakvoj mu se drago količini dodavala istini, ne može biti dokazana po zakonima normalnog zdravog mišljenja i na osnovu neospornih data; ona se pokriva samo prividnom temeljitošću svojih dokaza, ali se za to zahtijeva od razuma osobita prevrtljivost i vještina u izlaganju dokaza. Kod sviju lažnih učitelja obično nalazimo slijedeće crte: prvotumačenje sv. Pisma i spisa sv. otaca i učenja crkve na svoj način, nakalamnjivanje svog shvaćanja tekstu ovih spisa, vještačka zbirka i obustava dokaza, i pri tom namjerno uklanjanje od razumijevanja općega duha pisma i konteksta riječi, od kuda uzima svjedočanstvo; drugo — zbrka načina bogoslovskoga mišljenja s načinom mišljenja filosofsko-sofističkog; tako mjesto da pravo i zdravo gledaju na tekst, da ga prime u pravom bukvalnom smislu, lažni učitelji laćaju se sofizama; te onda ili do najveće tančine razlažu i razvlače i najbliže pojmove, ili miešaju i izjednačuju pojmove razne vrste, od kojih svaki ima svoj specijalni sadržaj; ili nalaze uslovne (konkretne) pojmove kao: matematičke, strogo odredjene formule, te na taj način, uzimajući sve to u svoju korist, sastavljaju zaključke samovoljne, kakvi su potrebni glavnim tačkama ovog ili onog učenja."

„Papiste nisu nikakav izuzetak iz općeg pravila. Sve načine lažno-racijonalističkog mišljenja usvojiše oni sasvim i praktikuju u bogosloviji vrlo vješto i bez okolišanja. I čudnovato, najžešći od njih više okrivljuju tudje elemente u hrišćanskoj nauci, a najliberalnij (n. p. Fenelon i t. d.) manje. Ovdje treba primijetiti i to, da oni imaju u pitanjima, koja su opšta sa svima hrišćanima, manje racijonalizma, a u pitanjima specijalno-latinskim — najviše (simbolika Melerova)." Ovo su po mnienju Lebedev-Petrovića karakter i osobine svake jeresi t. j. sofizam. Sad prelazi pisac, da ove osobine pokaže u kat. crkvi, k onim pojedinim pitanjima koja nas luče. Mi i opet puštamo ove pojedinosti, pak velimo samo ovo. Sve, što god Lebedev navodi kao svojstva i osobine jeresi, osudjuje kat. crkva upravo tako, kao što to osudjuje i njegova crkva. Samo je dakle izmedju nas pitanje, ko pravo tumači sv. pismo, ko pravo izlaže nauk Kristov, a ko izvrće i koga gadjaju gore navedeni prigovori Lebedevi? A ko je od Krista postavljen sudac u ovim pitanjima? Niko drugi nego crkva Kristova. Treba dakle i opet, da prije znademo, koja je to prava Kristova crkva, te ćemo onda odmah i to znati, gdje je sofizam, na kojoj li strani. Lebedev dakako veli, da je katolička crkva prisvojila si „sve načine lažno racijonalističkoga mišljenja sasvim i da ga praktikuje u bogosloviji vrlo vješto i bez okolišanja;" ali se njekako sumnjivo čini ono, što sam Lebedev primjećuje za papiste, da „oni imaju u pitanjima, koja su opšta svima hrišćanima, manje racijonalizma, a u pitanjima specijalno-latinskim najviše." U onim dakle pitanjima, u kojima se katolici slažu s istočnjacima, nema toliko racijonalizma, toliko tih sofizama, već u onima, u kojima se razilaze obije crkve; a to je upravo sumnjivo, jer jako miriše po subjektivizmu. Svakako pak je istinito, da ovako može govoriti svaka kršćanska sljedba za svaku drugu sljedbu, a pravo će imati samo prava crkva Kristova. Ovo opet ne znači ništa drugo, nego da se njekako drugačije mora riešiti pitanje, koja li je crkva prava crkva Kristova.

Vidjeli smo, da Lebedev nije naveo prave znakove, po kojima bi se mogla razpoznati prava Kristova crkva. Glavna je pogreška njegova ta, što se sudi o pravosti crkve po pojedinim naučanjima, kojima se crkve razilaze, a ne sumnjivo je istina, da mi prije moramo znati, koja je crkva Kristova, i da tek od nje primamo nedvojbeno čistu nauku Kristovu. Tomu za potvrdu ne trebamo ovdje ništa drugo da navedemo, nego li rieči Vincencija Lerinskoga, kojima Lebedev-Petrović završuje svoju razpravu. „Svi istinito pravoslavni (pravovjerni) moraju znati, da je njihova dužnost slijedeći crkvu primati učitelje, a nikako slijedeći učitelje napustiti vjeru crkve. U stvari i istinito pravoslavan je onaj, koji je u crkvi, koji je odan tijelu Hristovu, istini božjoj srcem i dušom." Prava je crkva Kristova samo jedna, samo

jedno tielo Kristovo, a pravovjeran je samo onaj, koji je u crkvi, koji je odan tielu Kristovu. Samo od ove jedne crkve imademo primati učitelje, samo od nje čistu Kristovu nauku. Kad se znade, koja je ta prava crkva Kristova, onda se znade i to, da je njezina i samo njezina nauka nesumnjivo čista Kristova nauka. Za to ne valja riešavati spora: i koja je izmedju dvije crkve prava crkva Kristova, po naukama, kojima se one razilaze, jer svaka tvrdi za svoju nauku, da je nauka Kristova, već se mora ovaj spor drugačije riešiti. A kako? Onako, kako su to činili sv. otci. Znaci prave crkve Kristove, kako smo gore navodili, moraju biti prava svojstva njezina, koja samo njoj pripadaju, *koja će svako lasno opaziti*, i to laglje i prije, nego li što će spoznati samu crkvu Kristovu, kad treba, da ju tek po njima spoznamo. Koja su ova svojstva, već je davno ustanovljeno, i to davno prije nego li se odiliele dvie crkve — rimo-katolička i grčko-nesjedinjena — u simbolu na ime nicejskom i carigradskom. Ova svojstva jesu, da je crkva Kristova *jedna, sveta, katolička i apoštolska.* Po ovim su svojstvima sveti otci sudili o tomu, da li je ko u crkvi Kristovoj, kao i o tomu što su sudili, da li je koja nauka čista nauka Kristova. Za što se je Lebedev udaljio u ovoj stvari od načela sv. otaca i zaplovio strujom protestantizma, koji navodi za znak prave crkve Kristove čisto naučanje nauke evangjeoske? Za što nije ostao na putu, koji su nam sv. otci pokazali, pak izvidio njihov postupak u sudjenju o pravosti crkve po ovim načelima? No to žalimo tim više, što bismo bili vrlo rado čitali, kako bi prota Lebedev bio tumačio ove znakove u suglasju sa sv. pismom i naučanjem otačkim, i kako bi onda bio mogao svojoj crkvi prisvajati ova četiri znaka. Što nije on učinio, učiniti ćemo do zgode mi, a za sad bilo dosta, što smo pokazali, da onaj put, kojim je udario Lebedev-Petrović ne vodi riešenju spora: koja je prava crkva Kristova.

Dr. **Ante Bauer**.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Četvrto poglavje.

Po dovršenih igrah.

(Dalje.)

Faustina je takodjer s njekim veseljem prisustvovala igri; i ona se je s početka, kad je zeleni vozač pretekao druge radovala; a poslije, kad je pri petom a još više pri šestom okretu opazila, da mu se konji umoriše i da ga je cesar pretekao bjesnila i psovala.

Na jednoć svrnu okom na goruće baklje i na razpete na križu, koje su upravo krvnici željeznimi bat udarali, da ih utuku, i ona se razžalosti.

Radi svojega bolestnoga oca a i radi sebe pričekala je dok ne izadju drugi, tad sidje s ocem i udari preko trkališta, da čim prije izadje.

Stupajuć arenom vidila je gdje njeki snimaju razpete s križa; i bilo je tu pripravno više nosila da ponesu mrtvace. Bili su to bez dvojbe, mislila je ona, robovi trkališta, koji su ga imali očistit i urediti.

Naskoro opazi ona ono počitanje, kojim se je postupalo sa mrtvaci, o! tako ne običaju postupati robovi š njimi Upravo su nosili mimo tielo mlade žene, obavijeno u bogato platno, a starac njeki punim strahopočitanjem poljubi ruku pokojnice. Čovjek jedan iztočnoga obličja, ćelav i biele brade, upravo krasne prikaze, govorio je grčkim jezikom mladu čovjeku, po svoj prilici mužu smaknute, da ga utješi.

Na jednom začu ona tihi poziv: „Eukarpo!“ i vidi gdje je jedan priskočio, da pomogne pri jednom križu.

Sjeti se imena. Ta nije moguće, da je slobodnjak senatora Pudensa primio službu roba u trkalištu?

Sliedila je čovjeka pogledom, dok nije prošao mimo jedne goruće baklje; svjetlo mu pade na lice, to je bio doista Eukarpo, spasitelj njezina oca.

Ta pred malo dana vidila ga je u ljetnikovcu Pudensovu; što ga je ponukalo, da potraži ovako nizku i sramotnu službu?

Upravo je pomišljala, nebi li kojom svotom novca obdarila nesretnika, kad joj se pričini, da je vidila i Pudensa.

Fausto je taj čas razgovarao s jednim vitezom, koji se je obojici pridružio, te mu je upravo govorio o budućem posjetu kralja armenskoga, kako je čuo od Alytira.

Stupajuć sa strane svoga oca, nije Fustina smetnula oka sa prizora što joj se pružao gledajuć nesretnike. Bez dvojbe spozna ona, prem se je preobukao, Pudensa, koji je s ostalimi skidao tjelesa. Nije li možda spazila medj timi ljudmi i Tita Flavia Sabina?[1])

Oče, upita Fausta, koji su ono ljudi, koji se bave oko onih razapetih kršćana?

To će biti takodjer kršćani, moja kćerko, odgovori Fausto; urotnici koriste se dozvolom, koju svakomu daje zakon, da može tjelesa odsudjenika zakopati u vlastitu raku. Sutra bi mogli ti ludovi mjesto tih svojih drugova, oko kojih se sada muče, i sami visjeti na križu.

Faustina je mučala. Da Eukarpo grčki ili iztočni rob, pristaje uz tudje praznovjerje, to je pojmila. Nu jeli moguće, da toli ugledni i naobraženi ljudi, kao što su Pudens i Sabinus pripadaju toj toli razvikanoj sljedbi? Mislila je i razmišljala: i sve joj to bješe zagonetka, jer nije znala, da su svi zli glasovi o kršćanih

---

[1]) Bio je to brat cara Vespasijana, koji je primio sv. krst. Svakako su njegov sin Tito Flavij Clemens i njegova unuka Flavia Domitila bili kršćani. Onaj je bio mučen za Domitijana, a ova prognana na otok Pontiju.

krupne laži i da nauk kršćanski uči baš protivno onome, što se je obično govorilo. Nu ne tvrdi li sav sviet kao jedan čovjek, da je to sljedba bezbožna i razvratna, da je neprijateljica bogova, i tajno družtvo, što se je urotilo protiv obstanka države rimske i njezinih ustanova? Može li to biti čista, iz zraka izsisana kleveta?

Cielu noć bijahu Faustini pred očima prizori iz trkališta i oba senatora, koji su s križa skidali tjelesa razapetih, da ih sahrane u obiteljskih grobnicah. Žalibože, nije ona nikoga poznavala, koji bi ju bio mogao uputiti o novoj nauci, van da se obrati na kojeg kršćanina, ali kako bi to bilo moguće?

Kasno u jutro poslije svečanih igara ležao je Nero zievajuć na dušecih, ni nepazeć na izvještaj, što mu ga Alytir saobćivao. Dok je on čitao novi izkaz kršćana, kojim je u trag ušao, i izrazio sumnju da je i senator Pudens sa svojom obitelji kršćanin, mislio je Nero na nove igre, što no ih je namjeravao prirediti pri dolazku armenskoga kralja.

Zasitiv se već dugog govora Alytirova, reče napokon:

„Ta prestani jednom! Ti su mi popisi već dosadni, kao i narod. Ta prem ti hoćeš da zabašuriš, to sam ipak uvjeren, da Rimljani mrmljaju na tolike smrtne odsude.“

„Kako će tvoje veličanstvo ušutkati osvadu o paležu, kad ne budu pravi krivci kažnjeni sa svom strogošću“, upita Alytir.

„Ti ko barbar ne poznaješ Rimljane“, odvrati Nero, ogorčeno i prezirno; „ti zaborave sve kad im prirediš gostbe i igre, a tomu nam Armenac pruža najbolju sgodu.“

„Pričuvajmo dakle njekoliko kršćana za gladiatorske igre“, reče Alytir.

„Ne govori mi više o kršćanih“, reče Nero srdit. „To je već zastarjela stvar; Rimljanom treba svaki mjesec nješto nova, da budu mirni i zadovoljni. Kako je s kazalištem na Marsovom polju?“

„Djelo orijaški napreduje“, odgovori Alytir.

„Napreduje orijaški! to već više nedjelja od tebe čujem“, reče cesar žesteći se, „kad ćeš mi reći: gotovo je!“

„Radi se po danu i po noći, svi robovi sa posjeda upotrebljeni su, pa i oni iz daleka. Ja nemogu naći više radnika, van da mi dozvoliš, da za taj posao upotrebim kršćane.“

„O bozi i opet kršćani“, odpovrnu Nero. „Ja neću više da čujem to ime! Negovori mi više o njima! Zovi mi Tigellina; ja ću š njim bolje urediti stvar nego li s tobom, koji mi uviek pripoviedaš o toj židovskoj sljedbi.“

Alytir se duboko pokloni i ode. Sad baš kad je sve sljedbenike pronašao, imalo je prestati progonstvo i zapljena dobara, koja je po nj bila vrlo unosna.

Koliko se je on trudio, da na utrke u vatikanskom trkalištu sakupi što više senatora, vitezova i naroda, da razveseli cesara, a sad jedna rieč silnika ruši mu sve liepe osnove.

Nikad nije do danas osjetio Alytir, da sunce carske milosti više put osvježuje i grije, ali da je više put toplina njegova neugodna. Nije ni mislio da može ožeći.

Isti sat, kad je on razsrdjen ostavio carske dvorove, bio je Priscillijanski zaselak pozorištem potresna prizora.

Jedan samo dio mučenika mogao je biti pokopan u jamah oko vatikanskog brežuljka, jer nije bilo ni vremena ni mjesta da ih sve još iste noći potajno pokopaju. Pudens je pripravio više kola, koja odvezoše mnogo tjelesa u njegov zaselak, da ih pokopa u hodnicih arenarije, što se ticaše grobnice njegove majke. Ovo podzemno mjesto još i danas obstoji pod imenom Priscillijanih katakomba.

Eukarpo je po noći uz pripomoć njekih muževa, koje je za tu službu izabrao, oprao tjelesa i na pol izgorjele kosti, pomazao ih i zamotao u dragocjeno platno; za to vrieme poslao je nekolicinu braće u podzemno groblje da izkopaju potrebiti broj grobova; a ženam je naredio da spletu vience.

I eto, već je bilo sve pripravno, da odnesu svete mučenike u grobnicu i da ih sahrane. Tjelesa 12 na broj, kao i preostale ostatke izgorjelih, sahranjene u jednoj škrinji, odnesoše u kućnu kapelu, i tu se u odredjeno vrieme sabraše u zaselku boraveći kršćani, da učine posljednju čast umrloj braći, da ih u svečanom sprovodu poprate na vječni počinak.

Juče na noć pohodiše Petar i Pavao izpoviedaoce po tamnicah, da ih ukriepe i ohrabre; oba su bili prisutni u trkalištu, kad su tjelesa odnašali, sad dodjoše da prisustvuju pokopu.

Taj dan bio je zatvoren ulaz u ljetnikovac, da se nebi ušuljao koji nepozvanik.

Množtvo djece stupalo je na čelu sprovodu, što ga predvodiše kćerke senatorove Pudencijana i Prakseda, držeći palme u ruku. Za njimi nošahu četiri čovjeka 12storicu mučenika, koji ležahu razkriveni na nosilih, svaki ovjenčan cviećem; oveći vienac pokrivao je škrinju, u kojoj bijahu izgorjeli ostatci. Po strani stupahu djevojke s gorućimi bakljami u ruku, da poprate mučenike na vječni pir. Zatim stupahu djaci, djakoni i svećenici, pjevajuć psalme a usred njih apostoli Petar i Pavao. Zaključivahu povorku muževi i žene. Sprovod se je polagano pomicao preko mirisnih puteljaka vrta ka grobnici Priscille. Veselo sjalo je sunce s vedra neba na sveti prizor, po drvetih pjevahu ptice najljepše pjesme, tihi bješe to i daleki odziv blaženih pjesama u raju. S njimi su se podudarale rieči i pjev psalama, koji ne nošahu na sebi biljeg žalosti, već biljeg veselja i pouzdanja.

U arenarijah primiše fossori ili grobari tjelesa te ih pazljivo položiše u grob, u stieni izduben Otvor bješe zatvoren sa velikimi četverouglastimi opekami i zamazan ljepom, a u te opeke upisaše crvenilom ime pokojnika i rieči: PAX TIBI — mir s tobom.

Kad su tjelesa pokopali povrati se mala četa vjernika iz arenarije u kapelu Priscillinu, gdje bijaše podignut žrtvenik. Pošto se radi tjesnoće nije mogla u podzemnoj grobnici služiti misa, to je Petar gore služio misu.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Mijo Žveglić, župnik u Petrovomselu, imenovan je podarhidjakonom kotara kapelskoga. — G. Gabrijel Grandavec, upravitelj župe u Ozlju, dobio je kanoničku investituru za istu župu.

— † U Varaždinu dne 1. o. mj. u $6^1/_2$ satih u jutro umro je Franjo Sladović, kanonik-pojac Čazmanskoga zbornoga kaptola, ravnatelj Uršulinskoga samostana i nadbiskupski povjerenik za kr. višu gimnaziju Varaždinsku. R. i. p.

— (Književno društvo sv. Jeronima.) Prečastni gospodin Eduard Suhin, zač. kanonik i nadarbenik sv. Križa kod župne crkve sv. Marka u Zagrebu, poklonio je književnomu društvu sv. Jeronima dionicu dioničke tiskare u Zagrebu br. 273. glaseću na 200 for. Za taj plemeniti dar prečastnomu gospodinu najsmiernije zahvaljuje

Upravljajući odbor književnoga društva sv. Jeronima

— (Samoubojstvo u vojskah.) Dr. Louguet, francezki liečnik i član zdravstvenoga vieća u Parizu, objelodanio je štatistički študij o samoubojstvu u europskih vojskah. Evo prizora što nam ga pokazuje taj študij.

Poprieko na 100.000 vojnika prikazan je samoubojstveni pomor: u Belgiji sa 24 od 1885. do 1888.; u Englezkoj sa 23 od 1881. do 1888.; u Ruskoj sa 20 od 1873. do 1889.; u Španjolskoj sa 14 od 1885. do 1889.; u Francezkoj sa 46 od 1862. do 1869. i sa 29 od 1870. do 1889.; u Italiji sa 40 od 1874. do 1889.; u Njemačkoj sa 68 od 1873. do 1889.; u Austriji sa 122 od 1875. do 1889. Kako se vidi, najviše se slučajeva samoubojstvenoga pomora dogadja u državah što sačinjavaju trojni savez, i Austrija drži u tom pred svimi prvenstvo, jerbo se može reći, da samoubojstva predstavljaju petinu pomora u austrijskoj vojski. Takodjer u vojski njemačkoj i talijanskoj popriečni broj je velik i neprestano raste. Popriečni broj vojničkih samoubojstva u kolonijah i u Indijah je 48, a u Algiru 63 na 100.000; u talijanskoj Africi je 75.

Vriedno je da se ovo zabilježi. Štatistika vojničkih samoubojstva pokazuje, kako mnogi i premnogi mladi ljudi, u mjesto da u vojski nadju školu, koja bi im učvrstila značaj i pripravila ih za najveće žrtve, nalaze u njoj grozno poništenje umno i moralno, disciplinu mekaničnu, nelogičnu i neumoljivu, koja u mjesto da sokoli srce u vršenju vojničkih dužnosti, ucjepljuje u nj najživlju mržnju na vojsku i truje ga najpokvarenijim moralnim izopačenjem.

Kad je jedan put u vojniku ugušena svaka želja, da se usavrši moralno i religijozno, onda on počinje misliti, da se mora nauživati ovoga svieta na svaki način, ali sa što manjom žrtvom; i dočim vidi, da njegov osobni položaj postaje uviek nestalniji, njegov duh, već i onako oslabljen moralnom izkvarenošću, drugdje ne nalazi veselja nego u nezasitnih požudah i u častihlepiju, a to ga dovodi, umorenog i prevarenog, do tog praktičnog zaključka, da se zadavi svojim rukama. I ovo je toliko istina, da štatistika kaže, da se najčešća samoubojstva dogadjaju, ne medju prostimi vojnici, već medju graduiranimi; najveći broj samoubojstva daju podčastnici, t. j. tri puta više nego li prosti vojnici, a častnici dva puta više.

To dokazuje, da takodjer u krugovih vojničkih, što se dalje penje, to sve više nestaje kreposti i to sve više hvata se srdaca mlitavost i mekoputnost modernoga družtva. Pa ipak u svih slojevih vojničkih moralo bi se, već zbog najviših razloga političkih, ucjepljivati osvjedočenje, da valja pogled dizati iznad uzkoga okvira svieta materijalnoga, u onaj kraj, gdje se nalazi nagrada za strpljivo stradanje i za junaštvo pokazano u suprotivštinah.

Koliko god iztraživao državnik ili socijolog o toj žalostnoj pojavi vojničkih samoubojstva, morati će na posljedku da prizna, da se poglaviti uzrok tomu zlu nalazi u pomanjkanju kreposti i odanosti kršćanske, te u pomanjkanju reda kršćanskoga u organizaciji vojske.

Ugarska. (Pitanje o kardinalih.) U sjednici financijalnog odbora magjarskog sabora, držanoj dne 27. pr. mj., izjavio je ministar za bogoštovje i nastavu, grof Csaky, „da je nepromjenljivo stanovište vlade, da magjarska, kao što do sada, imade i u napredak tri kardinala."

Katolički dnevnik „Magyar Allam" pita tim povodom, na čemu vlada osniva to svoje stanovište?, te nastavlja ovako: „Ne na historičkom osnovu, jer to bijaše izvanredan slučaj, koji se u bližoj prošlosti sbio, da su u državi sv. Stjepana tri biskupa nosila kardinalski šešir. Prije su i magjarski primati samo riedko kad mogli postići ovo visoko dostojanstvo, a bijaše slučajeva, da ostrogonski nadbiskup nije bio kardinal, dočim se je glavi crkve svidjelo, da kojeg drugog biskupa uresi ovim odlikovanjem. Na historički dakle razvitak i običaj ne može se magjarska vlada pozivati, kad stavlja ovakav zahtjev. Ali se ne može ni na pravo, jer podieljivati kardinalsko dostojanstvo, to je pravo pape, koji ga podjeljuje onomu, komu hoće, i nigdje nije ustanovljeno, koliko bi koja država trebala imati kardinala. Vladari i vlade mogu za koga od svetog Otca *moliti* kardinalski šešir, kako se to običaje činiti, ali zahtievati to, ili staviti se u tom pogledu na kakovo stanovište, na to ne imaju pravo. A o takovu pravu ne može biti govora osobito onda, kada vlada, kao što je to kod nas, sve nastoji učiniti, da si Svetu Stolicu otudji, da u političkih pitanjih bezbrojnih dokaza dade svojoj zlobi, da okrnji prava katoličke crkve i da prieči njezinu slobodu."

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom C. **Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 45. U Zagrebu, 10. studena 1892 Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Kada treba u nas kod mješovite ženidbe tražiti pismeno obećanje (litteras reversales), da će se sva djeca odgajati u katoličkoj vjeri.

Katolička crkva, kao što je poznato, ne odobrava mješovitih ženidba, već ih samo trpi kao manje zlo, a oprosta od ženidbene zabrane mješovite vjeroispovijesti ne podjeljuje nikada, ako se ne udovolji njenim zahtjevima t. j. ako nekatolička stranka pismeno ne obeća, da će katolički drug slobodno moći ispovijedati svoju vjeru, i da će se sva djeca obojega spola odgajati u katoličkoj vjeri. „Hinc accedit", veli papa Gregorij XVI. u breveu od 30. travnja 1841. upravljenom na ugarske biskupe o mješovitim ženidbama, „ut, si aliquid de canonum severitate remittens haec Apostolica Sedes mixta istiusmodi matrimonia quandoque permisit, id gravibus duntaxat de causis, aegreque admodum fecerit, et nonnisi expressa sub conditione de praemittendis opportunis cautionibus non modo ut conjux catholicus ab acatholico perverti non posset, quin potius ille teneri se sciret ad hunc pro viribus ab errore retrahendum, sed insuper ut proles utriusque sexus ex hisce conjugiis procreanda in catholicae religionis sanctitate omnino educaretur."[1])

Pismeno obećanje nekatoličke stranke, u kojemu obećaje ispuniti uvjete, pod kojima crkva katolička dopušta mješovitu ženidbu zove se: litterae reversales.

Nastaje pitanje, *treba li u nas* kod svake mješovite ženidbe tražiti litteras reversales?

Na to pitanje odgovaramo: *da ne treba. A ne treba ih tražiti* u onom slučaju, *ako je muž katolik a žena nekatolikinja, jer se u tom slučaju imadu po gradjanskom*, u nas valjanom, *zakonu* i to po §. 15. zak. članka 26. od g. 1790/1. *sva djeca, rodjena u takovoj ženidbi odgajati u katoličkoj vjeri*, tim je dakle već udovoljeno uvjetu, pod kojim katolička crkva dopušta mješovitu ženidbu. §. bo. 15. zak. članka od god. 1790|1. glasi: „Proles e mixtis matrimoniis, quae semper coram parochis catholicis ineunda erunt, quibus tamen impedimenta quæpiam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, susceptae et suscipiendae, si pater catholicus fuerit, illius religionem sequantur, si vero mater fuerit catholica, tunc nonnisi proles masculae patris religionem sequi possint."[1])

Dapače kraljevska rješidba od 12. listopada g. 1807. u tom slučaju i ne dopušta primiti litteras reversales. „In casu illo, quo pater romano- aut graeco-catholicus est, reversales ejusmodi, etiamsi offerantur, nunquam acceptentur, cum in tali casu alioquin omnes utriusque sexus proles vigore legis in religione romano-catholica educari debeant, et similes reversales suo tempore ipsi legi praejudiciosæ esse possint."[2])

Litteras reversales *kod mješovite ženidbe u nas treba samo onda tražiti, ako je muž nekatolik a žena katolikinja*, jer za taj slučaj odredjuje spomenuti gradjanski zakon, da se samo ženska djeca moraju odgojiti u katoličkoj vjeri, a muška djeca da se mogu odgajati i u očevoj vjeri; tu dakle nije gradjanski zakon u skladu sa zahtjevima crkve, kojima valja udovoljiti, da mješovita ženidba bude dopuštena.

Ne reci nitko, — poučen žalosnim iskustvom, kako ugarska vlada tumači §. 12. članka 53. od g. 1868. „u mješovitoj ženidbi rodjeni dječaci,

---

[1]) Otisnut kod Schultea Handbuch des katholischen Eherechts, Giessen 1855., Anhang p. 471. sqq.

[1]) Roskoványi, De mixtis matrimoniis, Quinque-Ecclesiis 1842., T. II. p. 586.

[2]) Roskoványi l. c. p. 589.

moraju se odgajati u očevoj vjeri, a djevojčice u vjeri materinoj, — da se i u našem slučaju ne smiju tražiti litterae reversales, jer da se to protivi §. 15. zak. članka 26. od g. 1790/1. po kojemu, ako je otac nekatolik, da su muška djeca očeve vjere, a ženska djeca vjere materine! Takovom bo tumačenju protivi se i sama štilizacija zakona i kraljevski intimati, koji jasno pokazuju, kako se ima taj zakon tumačiti. Jer zakon glasi, ako je otac nekatolik a mati katolikinja, onda se samo muška djeca *mogu*, a *ne moraju* odgajati u očevoj vjeri: „si vero mater fuerit catholica, tunc nonnisi proles masculae patris religionem sequi **possint**."

A da se imade tumačiti taj zakon onako, kako i glasi, svjedoči nam navedena jur kraljevska rješitba od 12. listopada 1807. „Si sponsus", veli se u točki II. iste rješitbe, „qui catholicam religionem non profitetur — sese reversalibus ad utriusque sexus proles in religione romano- aut graeco-catholica educandas obstringere velit: reversales ejusmodi omnino acceptentur, cum ab ejusmodi parentibus genitae proles sensu etiam citati articuli patris quidem religionem sequi possint, non tamen debeant."[1])

Isto dokazuju i drugi kraljevski intimati (od 18. travnja 1809. br. 8.852., 14. svibnja 1816. br. 13.906) u kojima se dozvoljava, da može žena katolikinja, ako muž nekatolik umre, svu djecu, i mušku, odgojiti u katoličkoj vjeri, jer §. 15. zak. članka 26. od g. 1790/1. veli, da se muška djeca, ako je muž nekatolik, *mogu* (posse) odgajati u očevoj vjeri, a ne veli, *da se moraju* (non debere). Crkva hoće i želi, da se svaka mješovita ženitba sklopi pred njezinim službenikom, dapače dozvoljava ona svojim svećenicima, da passive prisustvuju mješovitoj ženidbi i onda, ako i nije njezinim zahtjevima, pod kojima dopušta mješovite ženidbe, udovoljeno, samo da se ženitba sklopi u formi propisanoj od sabora Trientskoga. *No u nas smatraju se prema naputku Apostolske Stolice od 30. travnja 1841. kao valjane i one mješovite ženidbe, koje se sklope pred nekatoličkim župnikom.* „Quod autem attinet", veli spomenuti naputak, „ad connubiorum istorum coram acatholico ministro, seu non servata concilii Tridentini forma, celebrationem: erit omnino sacrorum praesulum ac parochorum studiosissime instare, atque in caritate Dei et patientia Christi partem catholicam hortari ac monere, ut illam nimirum a tanti scandali turpitudine, quantum possint, absterreant. Siquidem vero hujusmodi ipsorum monitis atque hortamentis nihil, quod absit, proficientibus, mixta matrimonia ea ratione fuerint inita: inspectis tam praeteritis, quam praesentibus locorum, de quibus sermo est, peculiaribus circumstantiis, erunt ab episcopis et parochis prudenter dissimulanda, et, quamvis illicita, pro validis habenda; nisi tamen canonicum aliunde officiat dirimens impedimentum, seu in nuptiarum celebratione appositae fuerint conditiones substantiae matrimonii ex catholica doctrina repugnantes."[1])

Dr. **F. Belaj.**

[1]) Roskoványi l. c.

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Dalje.)

Kratka pouka za kršćanski život.

Čim se probudiš reci:

Blagoslovljeno budi sveto i nerazdieljeno Trojstvo, Otac, Sin i Duh sveti na sve vieke viekova. Amen.

Tada se pristojno i čedno obuci, klekni kod stola ili kreveta te reci:

O moj Bože, vjerujem da si prisutan na ovom i svakom drugom mjestu. Klanjam ti se iz sve duše kao svomu najvećemu Gospodinu, Otcu i Spasitelju. Hvalim ti na svih dobročinstvih, koja si mi izkazao ove noći, hvalim ti i na svih drugih dobročinstvih, koja si mi učinio od narodjenja do sada. Osobito ti hvalim, jer si dopustio, da se rodim u krilu sv. majke, katoličke crkve, jer si me tim odlikovao pred većim dielom ljudi: hvalim ti, da me nisi bacio u pakao, kako sam svojimi griesi zaslužio; hvalim ti, jer si me tolikoputa opomenuo i razsvietlio, da se obratim.

O sveti Bože, koli si neizmjerno milosrdan! Kako da ti dostojno zahvalim! Ne bih ti mogao dosti zahvaliti, da imadem jezike i srca svih ljudi. Kao naknadu žrtvujem ti hvale cieloga neba; one, koje si već primio i koje ćeš primiti kroz cielu vječnost od svih svetaca, angjela i njihove kraljice B. D. Marije. Nu i to je premalo prama tvojoj neizmjernoj časti i dostojanstvu. Za to ti žrtvujem i zahvale tvog božanskog Sina a mog Gospodina Isusa Krista. Sretan sam, da ti mogu žrtvovati ove zahvale, koje su tebe dostojne i koje pripadaju tvojem neizmjernom Veličanstvu.

Upravo odatle uvidjam najveće dobročinstvo, koje si mi izkazao, jer mi dozvoljavaš, da uživam neizmjerne zasluge tvog božanskog Sina a mog Gospo-

[1]) Instructio cardinalis Lambruschini ad primatem, archiepiscopos et episcopos in Hung. Regno, kod Schultea l. c. p. 476.

dina Isusa Krista. Hvalim ti dakle njegovimi vlastitimi riečmi. A jer si meni poklonio taj dragocjeni dar, dobro ću ga i upotrebiti. Žrtvujem ti dakle Isusovu muku i smrt kao zadovoljštinu za moje velike griehe i za griehe cieloga svieta: žrtvujem ti njegove molitve, njegove suze, njegove težke uzdisaje u ovom životu, neprestani zagovor, kojim me zagovara na nebu, da izmoli tvoje božansko milosrdje za mene i za druge biedne grješnike i nevjernike. O dobri Bože! po zaslugah Isusa, Sina Svoga, sve nas razsvietli, obrati, i učini, da te svi ljudi spoznaju, klanjaju ti se, ljube te i hvale na ovom svietu, da te jednom mogu za sve vieke u nebu ljubiti, uživati, hvaliti i slaviti.

Osobito ti još hvalim na onih velikih milostih i dobročinstvih, koja si izkazao mojoj dragoj majci, B. D. Mariji, napose pako, jer je bez grieha začeta, jer je odabrana materom Božjom i uzvišena na kraljicu neba. Napokon ti hvalim na svih dobročinstvih, koja si izkazao mojem angjelu čuvaru, mojim svetim zaštitnikom, svim svetim, dušam u očistilištu i cielom svietu.

Neka ti ne dosadi ovako zahvaljivati se Bogu. Promisli, koliko je Bogu mila zahvalnost, toliko mu je odurna nezahvalnost; zahvalnost na primljenih dobročinstvih jest ujedno uspješno sredstvo, da dobijemo nova dobročinstva. „Zahvalnost je put k novom daru“, veli jedan svetac. Za to ti preporučam, da i kroz dan često pobožno rekneš: Hvala ti Bože na svemu. Ne propusti a da se posve ne žrtvuješ Bogu, i čvrsto odluči, da ga nećeš cieli onaj dan i nikada više uvriediti. Za tim reci sa sv. Ignacijem Lojolskim:

Gospodine u ruke tvoje predajem svoju slobodu, svoj razum, svoju pamet, svoju volju. Sve što imam jest tvoje a ja ti vraćam i prepuštam, da radiš po svojoj svetoj volji. Daj mi svoju svetu ljubav i prijateljstvo, pa sam bogat i ne tražim više. Ti mi uviek i svagdje dieliš svoje darove. A to me tješi, jer u tom vidim tvoju ljubav prama meni; nu opet me i plaši, jer moram tim više živiti po tvojoj svetoj volji; a sjećam se, da sam često zlorabio tvoje milosti, jer sam griešio. Što sam prije učinio, mogao bih učiniti i u buduće, ako mi ti ne pomogneš. „*Fac potentiam in brachio tuo, et qui coepisti bonum opus, ipse perficias*“, pomozi svojom rukom i koj si započeo dobro djelo, takodjer ga i dovrši. Gospodine, gledaj me uviek i pazi na mene, da opet ne sagriešim.

Pretežko sam te, o Gospodine, uvriedio i razžalostio. Mrzim na grieh više nego na i koje drugo zlo. O da sam hiljaduputa umro prije nego sam uvriedio tebe, dobri i milosrdni Bože! U buduće ću radje hiljaduputa umrieti, nego tebe uvriediti. Nu ti znadeš, o Gospodine, a žalibože i ja znadem iz izkustva, kako su slabe i nestalne moje odluke. Ojači me svojom svemogućom milošću, a kada vidiš, da ću za grieh zlorabiti ćutila svoga tiela i sile svoje duše, tad mi ih oduzmi: imetak, zdravlje, dá i život, samo me očuvaj od grieha.

Poslie pozdravi B. D. Mariju angjeoskim pozdravom; preporuči se svom angjelu čuvaru; svetcu ili svetici, čije ime nosiš i svim svetim sa Otčenašom i Zdravo Marijo, da te čuvaju od grieha i zla; napokon odluči onaj dan sve učiniti na slavu Božju i dobiti sve oproste, koje možeš dobiti.

Bilo bi vrlo korisno, da ovrše gospodari i otci ovu pobožnost sa svimi ukućani. Ako si ovako dobro započeo dan, podji na svoj posao te ga marljivo ovrši, a pazi uviek, da Boga ne uvriediš ni malim griehom. Vidili ćeš, da ćeš lahko i zadovoljno raditi. Bilo bi još bolje, da slušaš svaki dan pobožno sv. misu.

Na večer.

Prije nego podješ spavati moli krunicu illi čislo (sam ili sa obitelju, ako ju imaš). Izpitaj svoju savjest, kako si dan sproveo; zahvali Bogu na dobročinstvih, koja ti je izkazao; moli ga, da ti oprosti griehe, koje si kroz dan učinio; moli ga, da te čuva i brani cielu noć; zatim legni pristojno i čedno u krevet te reci: Gospodine, u tvoje ruke predajem dušu svoju.

Na blagdane.

Prva tvoja briga mora biti, da slušaš pobožno sv. misu i rieč Božju ili propovied, da primiš sv. sakramente i da vršiš druga dobra djela.

Svaki dan.

Često hvali i slavi Boga, odluči zadobiti oproste (§. 21.); izmoli bar jedanput čin vjre, ufanja i ljubavi, s kojim su spojeni mnogi oprost.

(Konac će sliediti.)

Umjetnost i religija.

U broju 236. od 15. listopada o. g. i sl. ustao je gospodin Fr. Selak u „Agramer Tagblattu“, da kritizuje pokret, što ga je u najnovije vrieme pokrenuo Dr. Mahnić protiv najnovije literature u naše braće Slovenaca. Kako svatko, tako i gosp. S. imade pravo kritizirati. No sudimo, da ipak onaj, koj hoće da valjano kritizira koju stvar, treba da bude u prvom redu sam sa sobom i sa stvarju koju kritizira, na čistu, da ju valjano kritizira, da kritizirajuć koju stvar, ne padne sam još u veće pogrješke, i da svojim kritiziranjem ne naškodi dobroj stvari više, nego joj koristi. — Da li sad imade Dr. Mahnić u svemu pravo kad u obće kritizira najnoviju slovensku literaturu, a napose kad kritizira Gregorčića, da li će se ovako šta dobra postići, i da li je u obće onaj način shodan kako kritizira, to su skroz druge stvari. I kako u životu ljudskom imade često i često puta takovih stvari, koje su skroz *accidentalne*, kojih se nije baš dužan čovjek strogo držati, o kojima mogu razni ljudi imati i svoja razna, posebna mnienja i svoj poseban sud, ko što ga i mi imademo glede načina kritiziranja Dra. Mahnića, tako opet imade i takovih stvari, koje su *načelne*, u kojima treba da bude samo jedan sud, kojih se nesmije ni ikomu za volju odreći i tko, pa ni gosp. S. ako hoće da bude od načela.

*

Kritizirajuć gosp. S. Dra. Mahnića, spotaknuo se o umjetnost, te po običaju, kako to dandanas površno i nepromišljeno mnogi čine, rastavlja, umjetnost od religije, ko da bajage umjetnost sa religijom nema ništa posla, i ko da umjetnost i bez religije može posve lako uspievati. Mi ćemo se na ove članke osvrnuti, ne možda za to, ko da bi baš na njih postavljali veliku važnost, nego više za to, što se ovakvi krivi nazori često puta čuju u životu. Prije nego se osvrnemo na samu stvar, ne možemo ni pošto mimoići jednog krivog nazora što ga g. S. odmah na početku svoje kritike istaknuo. Kaže naime, da može biti tko doduše „ein grundgelehrter Mann und kompetent in *religiösen Fragen* abzuurtheilen“, ali što se tiče „*Kunstfragen*“, to malo manje; i ako tko misli, da može ipak i o tom suditi, da je to „*Selbsttäuschung*“! To nam se čini vrlo čudnovato. A zašto ne bi bio ovakov „grundgelehrter Mann“ kadar i u „Kunstfragen“ suditi? Po svoj prilici za to jer nije u tom „Fachmann“, ili kako pedagozi kažu, jer nije „stručnjak“ poput g. S. A zašto nije „stručnjak?“ Jer za to nije prošao propisane metamorfozne naukovne školske osnove, pa ne može svjedočbom dokazati da je i sbilja „stručnjak“ kao n. p. g. S. Istina Bog, ova se fraza može na tri načina upotrebiti. Kada naime tko govori o stvarima, kojih ne razumije, pak mu se onda punim pravom kaže, da nije stručnjak. Zatim, kada si tko povrh svoga zvanja i struke, steče toliko znanja i vještine, da može i o drugim stvarima triezno i pametno suditi; i napokon, kada tko o dobroj stvari tako govori, da ga nitko ne razumije. Da je školska šablona *najbliži* i najsgodniji put, da može tko suditi o raznim umjetnostima, to je doduše istina, no nipošto *jedini*. Da li je sad i g. S. u istinu stručnjak u prosudjivanju umjetnosti ili ne, o tom smo mi, pošto smo pročitali njegovu kritiku posve na čistu, i držimo, da spada medju one prve. No da li je ipak i drugi kadar suditi o raznim umjetnostima, koj nije baš stručnjak poput g. S.? Mi sudimo da može. Dapače, mi znademo, da je ovaj ili onaj autodidakt, na ovom ili onom polju, kadkada kud i kamo jasniji sud i veću okretnost pokazao, nego mnogi i mnogi „stručnjak.“

Malo je čudna doduše prispodoba, ali je ipak vrlo sgodna, pak će nam zato štovani čitatelji oprostiti, ako se njom poslužimo; da je naime rietko koji „stručnjak“ pronašao što zamašnoga, na čem bi se dalje dalo graditi, nego za čudo baš obratno. Ljudi izvan svoje struke, koji ne bijahu baš stručnjaci, pronadjoše svojom marljivošću i okretnošću mnogo mnogo toga, na čem tek kasnije mogahu naši stručnjaci dalje raditi i usavršiti se. — Gutenberg bi za stalno zlo prošao, da su mu naši „stručnjaci“ imali pravo izdati svjedočbu, pa ipak je Gutenberg veći i glasovitiji „stručnjak“, nego svi „stručnjaci“ koji poslije njega usavršivahu tiskarstvo. — Pokojni Schmidt, prosti njemački klesar, dobio bi od naših stručnjaka svjedočbu trećega reda, pošto nije niti podpune srednje škole niti politehnike svršio, niti svjedočbom dokazao, kako reče govornik u nadgrobnom slovu „verbriefte Schulbildung“, pa ipak bijaše on najveći arhitekt 19. vieka, što najbolje svjedoče njegove monumentalne sgrade, gradska viećnica u Berlinu, stolna crkva u Milanu, gradska viećnica u Beču, radi koje zadnje bješe dobio i onaj motto, što je uklesan u njegovom nadgrobnom spomeniku „saxa loquuntur.“ I Schmidt bijaše prosti klesar, a nipošto „stručnjak“, a ipak „*stručnjak*“ *u pravom smislu*. — Otto bijaše trgovac, a ipak je kao začetnik „gasomotora“ dobio honoris causa naslov doktora. Stefenson pak bijaše prosti kravar, a ipak je, premda ne bijaše akademički naobražen, prozvan „ocem lokomotive.“ — A Edison, koj nigdje ne študiraše elektrotehnike, i koj u obće ništa neštudiraše, nadkrilio je sve „stručnjake“ 19. vieka tako, da ga i oni sami zovu u pravom smislu „stručnjak“ itd. itd. Ne stoji dakle nigdje upisano, da baš onaj može suditi o kojoj stvari, koj je „stručnjak.“ — Toliko glede ovog nazora, skim se rado nabacuju i mnogi pedagozi, što ga je iztaknuo g. S.

No drugi je nazor, što ga je g. S. na onako „religiozan“ način iztaknuo, kud i kamo krivji i pogibeljniji, nego sve njegove ostale tvrdnje u kritici; kao da naime umjetnost sa religijom neima ništa posla, i ko da prava umjetnost i bez religije može posve lako uspievati, kada protivno mnienje nazivlje „ein gefährlicher Irrthum.“ Mi sudimo, da se je tu g. S. silno zakalupirao. On se dao doduše na umjetničko polje, no čini se, ko da se na gospodina gledom na umjetnost odnose one rieči Mad. Sevigne: „cviet doduše niesam, no ipak bijah blizu njega, i oćutih dajbudi nešto mirisa.“ Mi bi samo liepo molili g. S., da bi tako dobar bio, pak da nam kaže, što je liepa umjetnost? u čem se sastoji liepa umjetnost i koja joj je svrha? Mi sudimo, da liepa umjetnost nije ništa drugo, nego *realizacija onoga, što je liepo*. A liepo jest ono, što nam godi pošto smo to spoznali. Godi nam pak istina kada sjaji, ili kako kaže Plato: „splendor veri.“ Dakle istina koja se prikazuje u *sjetilnoj formi*. No to ipak nije dosta, osobito u liepoj umjetnosti, da bude nešto samo sjetilno liepo, nego treba da bude *idealno*, *etički* liepo, pošto se liepa umjetnost, izvadjala se ona sada kistom, dlietom ili riečju, ili kako se kaže, slikarstvom, kiparstvom ili poezijom itd., *jedino* tim uzdiže nad mekaničku i svaku drugu umjetnost, ako je *idealno* liepa, t. j. ako u sebi uključuje, što je idealno liepo. I zato zadaća liepoj umjetnosti i jest, da ono što je idealno liepo, prenese u liepu sjetilnu formu, da se tim u prvom redu duhom, a samo per accidens sjetilno nasladjujemo, a ne obratno, jer bi inače umjetnost promašila svoju svrhu. S toga umjetnost, bila sad ona koje mu drago vrste, ako je samo *izvana*, *sjetilno* liepa, ne može se nikada nazvati liepa, ako joj manjka ono, što se u estetskoj liepoj umjetnosti zove *duša*, *idealna* ljepota. Ta pak duša ili idealna ljepota, ne može se niti pomisliti bez *uzora*, *ideala*.

Najsavršeniji pak uzor jest sam Bog, pošto sve ideje što ih umjetnost predstavlja polaze od Boga. Sve naime, što je liepa na ovom svietu, bilo u prirodi, bilo sad gdje mu drago, nije drugo nego odsjev Božje ljepote. I čim se koja ideja više približuje Božjemu biću, ovomu najsavršenijemu uzoru, i čim se umjetnik u svojoj umjetnosti njemu više približuje, tim je savršenije umjetničko djelo. Po tom religija podaje najljepše i najkrasnije ideale, koji potiču umjetnika na najljepša remek-djela. I čim umjetnik savršenije oživotvori uzor u *predmetu*, tim je i veći umjetnik. S toga *sretstva*, kao n. p. poezija, slikarstvo, kiparstvo itd., kojima se realizira koja ideja, i *način* kako se realizira, ne smiju se nikada protiviti religiji, pošto upravo ona oživljuje onaj predmet, i uzdiže duh ljudski nad puku sjetilnost, i niemoj, mrtvoj materiji udahnjuje duh i život, te je upravo ona *duša* umjetnosti, a umjetnost tielo religiji, i na njoj samo kaže *Schnaase (Kunst und Christenthum)*: *kann die Kunst einen befriedigenden festen Still erlangen*; *ohne sie wird sie unstät und schwankend und sinkt zuletzt zu einem eitlen Spiel der Talente, zu einem müssigen Reizmittel der Sinne herab.* — I s toga se vara g. S. kada tvrdi, da umjetnost ne treba da polazi „aus dem religösen Gefühle“, jer ko što običan čovjek bez religije jest nizak, plitak i pravi duševni kreten, tako i umjetnik u svojoj umjetnosti bez religije, prinuždeh je, da se tako izrazimo po zemlji plaziti; nebo, sa najkrasnijim idejama, njemu je zastrto; njegove umjetnine, samo su površne i puke afektacije, dočim im život, duša, što je najglavnije manjka. Sama pak vanjska forma, koja je može biti i naravna i na oko liepa, snizila se do puste *proze*, putenosti, pošto joj manjka poezije — nadnaravnoga duha — i kod koje motrilac ostaje napokon hladan i leden. Pa ko što se tielo, u kom nema duše, u prah pretvara i propada, tako i njegova umjetnost nuždno mora propasti, jer joj nije znao život — dušu udahnuti. I zato kaže *Dr. Albert Stöckl* (Grundriss der Ästetik): *„Nur wenn der Künstler am Feuer der Religion sein Herz erwärmt, wird er Licht und Leben auch in seine Kunstschöpfungen auszugiessen und ihnen jenen himmlischen Hauch zu verleihen vermögen, der selbst wiederum das Herz des Beschauers erfasst und dasselbe himmelwärts zieht.“*

Pitamo mi sada g. S., imade li religija sa umjetnošću posla? Može li biti religija indiferentna spram umjetnosti, bilo to sad koje mu drago vrste, i može li njoj biti svejedno izvadjala se umjetnost na ovaj ili onaj način? Mi sudimo da ne može. Mi time dakako ne tvrdimo, ko da se u svakom umjetnom dielu i česti mora izrično religiozni karakter istaći, mi samo tvrdimo, da u obće umjetnost sa religijom treba da harmonira i da je s njom u svezi, a nipošto, da se od nje rastavi, jer bi to bila gotova propast za pravu umjetnost, pošto ona bez religije ne može ni valjano uspievati.

Da je tomu tako, svjedoče nam već i same staroklasičke poganske umjetnosti, koje bijahu malne sve protkane religijom, kako to već i gimnazijalac znade u gimnaziji. Religija natapaše malne svu grčku umjetnost i pružaše joj one ideje, koje se jošte i danas odsjevaju u njezinim djelima. I samo dotle, dok bijaše grčka umjetnost u svezi i harmoniji sa religijom, cvaše u svim granama svojima; a čim se rastala sa religijom, čim se religijozni osjećaji i moralna nježnost i ozbiljnost pretvorila u svjetovnu frivolnost, uzdrmao se i njezin temelj, i grčka umjetnost zače propadati. Idealne ljepote ponestajalo je —, zamienila ju puka *vanjska forma*, koja je doduše očima godila, ali ne podavaše motriocu ni ikakvog duševnog užitka. — Kako sa staropoganskom, tako bijaše i sa kršćanskom umjetnošću. Dok bijaše na najvišem stepenu svoga procvata, bijaše i sa kršćanskom religijom i njezinim moralom najuže spojena. Čim je pak stala padati, rastavila se, kako u pogansko, tako i u kršćansko doba umjetnost od religije, i kako kaže Hettinger (Apologie des Christenthums, Kirche und Bildung), „trat sie dan in den Dienst der Sinnlichkeit und des Fleisches, und tauschte so die hohe Stellung, die sie im Dienste der Religion und Sitte eingenommen hatte, gegen die Trebern des verlorenen Sohnes um.“ I upravo za to bješe kršćanska umjetnost daleko nadkrilila i nadkriljuje staro-pogansku, jer ju natapaše *kršćanska religija.* Jer dočim staro-poganska umjetnost prikazivaše motrilcu samo *naravnu ljepotu*, odsjevaše se u kršćanskoj *nadnaravna ljepota*, koja ju podigla do više, idealne savršenosti. Dakle nije to nikakov „gefährlicher Irrthum“, kako kaže g. S., ako tko tvrdi, da bez kršćanske podloge, religije, ne može prava umjetnost uspievati, nego baš obratno.

Nad svaku drugu pak umjetnost, uzdiže se poput orla nebu pod oblake, pjesnička umjetnost, poezija. One najtanje, najsitnije i najfinije osjećaje i ideje, što ih duša čovječja ćuti i osjeća, ne može umjetnik svojim dlietom i kistom u tvrdom kamenu i boji onako realizirati, ko što osjeća i ko što bi želio. Dapače toga nije kadra ni najfinija struna izvesti. Jedini pjesnik kadar je u poeziji rek bi iz srca i duše onog stanca kamena, boje i strune to izmamiti i u riečima realizirati. I punim se pravom može reći, da je poezija slikarstvo, pače jošte i više, ne doduše slikarstvo kistom i bojom, nego osjećajem, mišlju i riečju. Jer pjesnik može svojim pjesničkim duhom naslikati i ono, što se ne da kistom naslikati. No ko što se umjetnost nesmije sniziti do gologa i niskoga prozaizma, ako ne će da se ne iznevjeri svojoj zadaći i propadne, tako se ne smije ni pjesnička umjetnost, kao ni proza. Jer svrha jednoj i drugoj jest oplemenjivati i podizati um i srce ljudsko. I ko što kršćanska religija nadahnjuje, oživljuje i podiže umjetnost nad puku sjetilnost, tako ona podaje pravac i poeziji, te podiže i ravna duh pjesnički, da ne zaluta, i da se ne iznevjeri svojoj zadaći. Und auch das weltliche Lied entquillt nun frisch und froh der Brust, in der eine freie Persönlichkeit lebt, nicht mehr gefangen in den

Banden blinder Naturmächte; es ist die christliche Religion, die dem Starken das zarte, dem Thatendrange das Innige und Sinnige beimischt, das Wilde und Stürmische mässigt, die Geschlechtsliebe vergeistigt, die Schwermuth mildert, die Freude veredelt, den Schmerz verklärt, kaže Hettinger. (Apologie des Christenthums p. 264.)

Na koncu ne možemo jošte jedno prešutjeti. Gospodin S. imao je za stalno dobru i plemenitu nakanu, kad je pisao one članke u „Agr. Tagbl.“ No ako i tko, a to za stalno mi imademo biti vrlo oprezni u prosudjivanju odnošaja u braće naše Slovenaca, napose u pogledu literarnom, da priekim našim sudom dobroj stvari više ne naškodimo, nego joj koristimo, i da ne podstrekavamo ondje, gdje i onako jedan na drugoga reži. Da je g. S. više istaknuo onaj način, kako se ustaje proti novijoj slov. literaturi, i dokazao kako je netaktičan, držimo, da bi tim više koristio i tamo i ovdje.

S. Korenić.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Četvrto poglavje.

Po dovršenih igrah.

(Dalje.)

Kad se je Faustina probudila, bilo je sunce već visoko. Prva su joj misao bili dogodjaji prošloga dneva, pa i čitav dan nije ona mogla utažiti svoje misli; i nije se mogla nikako smiriti. Uzalud je htjela sama sebe osvjedočit, da se je u one tri osobe prevarila.

Da se otme tim mislim pozove ona svojega oca, nebi li se poslije podne izvezli, da posjete senatora Pudensa, koji ih je prvi put toli liepo primio. Nije ni iz daleka pomišljala, da bi joj on riešio zagonetku, zato nije imala smjelosti, da ga upita. Nu možda u ljetnikovcu spazi štogod što će doprinieti riešenju; svakako je morala saznati jeli Eukarpo još u senatora ili ne?

Fausto, koji je svom dušom ljubio svoju kćerku nije odbio njena poziva nikada, tim više danas jer je htjeo doznati, što je s njegovim starim drugom satnikom Kornelijem iz Cesareje.

Prvi koga susretoše u ljetnikovcu bio je Eukarpo. Po njihovoj želji odvede on Fausta k Pudensu, izjaviv rado da će kćerku pratiti na šetnji po vrtu.

Faustina, koja je medjutim sjela na klupu, gledala je ljubopitno za momkom koji je pratio njezina oca; bez dvojbe ona je njega sinoć vidjela u trkalištu; nu da se bolje osvjedoči, odluči, da njega samoga upita, i kad se je Eukarpo vratio započe ona ovako:

„Da se odmorim od jučerašnjeg napora i napetosti u trkalištu morala sam danas poći na ladanje. O to je bila sjajna utrka. Jedino su smetale one grozne baklje gorućih kršćana.“

Eukarpo je motrio gospoju ljubopitno i da nije možda ona njega opazila kad je skidao tjelesa? Da nije ona prepoznala i senatora? nije li s tim u savezu i ovaj posjet?

„Zaista“, reče Eukarpo „cesar skrbi, da se puk zabavi, pa ako su kršćani podmetnuli vatru, i ako su oni takvi čarobnici i strašila, kako ih opisuju, o tad nije nikakva kazna, pa bila ma kako okrutna, za njih težka.“

Taj odgovor ne razjasni Faustini stvari ni najmanje, te ne mogaše odatle niti zaključiti, da li je i Eukarpo bio u Vatikanu.

„Za čudo je“, nastavi ona, „da ta sljedba još nalazi pristaša i da su ovi toli složni, da ne pazeć na vlastitu pogibao sami pobiru tjelesa smaknutih i da ih iz trkališta odnose, kao što sam juče na svoje oči vidjela.“

Eukarpo već nije mogao dvojiti o tom, da ga je ona juče prepoznala.

„Zaista je, plemenita gospo, čudnovato i pažnje vriedno, „odvrati Eukarpo“, da jedan čovjek, koji je u dalekoj žudijskoj zemlji bio na križ razapet, koji je imao kao pristaoce par neukih i prostih ribara, da je taj čovjek mogao raširiti svoj nauk od pokrajine do pokrajine, da je taj nauk došao i do Rima, gdje nalazi tako dobro tlo, da ga ne mogu ni svakolika mučila Neronova izčupati.“

To je bila Faustini nova misao.

„A to je čudo lahko razumjeti“, reče poslije male stanke Faustina. „Tajinstvenost Nazarejskih misterija mami uviek ljubopitnu svjetinu, a tek stvari koje se sgadjaju pri tajnih noćnih sastancih. . . .“

„Zločinac je uviek plašljiv“, odvrati Eukarpo, „zločin ne vodi nikad čovjeka do heroičke žrtve. A mi vidimo, gdje kršćani u najgroznijih mukah doprinašaju žrtvu i uviek pokazuju svoju nedužnost.“

„Ja nisam nikad vjerovala“, reče Faustina, „da su kršćani krivci požara i s toga odsudjujem te smrtne odsude. Ja neznam je li palež tih žrtava manje grozan od požara Rima. Osim toga prišivaju im mnoge druge zločine.“

„Svaka tužba ostala je bez dokaza. Imade odličnih Rimljana“, nastavi Eukarpo, „mužkaraca i ženskinja, pa i plemenita roda, neporočna značaja, ljudi filozofski naobraženih i izkusnih, koji poprimiše kršćanstvo i koji su pripravni podnieti smrt za tu nauku isto tako kao i ljudi iz naroda. Možeš li pojmiti, da će nauka, koja propovieda grieh i zločin, toli odlične, izkusne i kriepostne muževe predobiti?

To bješe upravo zagonetka, koje nije znala riešiti Faustina, to bješe pitanje, kojemu nije znala odgovora.

„Čemu se kršćani skrivaju, zašto ne pokroče na javu, i otvoreno ne kažu, u čem stoji njihova nauka?“

„Oni se ne skrivaju," odvrati Eukarpo. „*Svjetlo u tmini svietli, ali ga tmine ne poznaju.*"

U taj čas dodje njezin otac sa senatorom iz kuće i Faustina čudom opazi da se je večer približila. Upravo je htjela Eukarpa da upita o nauku Kristovu, nu sad joj je bilo to odgoditi do drugog puta.

Ode iz ljetnikovca neriešivši zagonetke; dapače sada je bilo tih zagonetaka i više, a za nijednu nije bilo riešenja.

Da je bio Eukarpo kršćanin to su odavale njegove rieči. To ju utvrdi u misli, da i senator Pudens i čitava njegova obitelj pripada sljedbi Nazarejskoj, pa po tom nije moguće, da je istina ono, što se o kršćanih govori medju pukom i u otmenijem družtvu.

Ne idu li posljednje rieči što no ih rekao slobodnjak i na mene: Svjetlo u tminah svietli, a tmine ga ne poznaju?

„A što ti je radit, da upoznaš svjetlo?" govorio joj njeki nutarnji glas.

Faustina niti je znala, niti je umjela odgovorit na ovo pitanje. Znala je da će tim ujedno odgovoriti i na sve druge zagonetke. Nu — tu je bio visoki zid, kojega joj bješe nemoguće prekoračit.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. († Dr. Stjepan Pogledić) U ponedjeljak u 3/48 sati u večer preminuo je Stjepan Pogledić, prepozit Bl. Djevice Marije Glogovničke, vitez reda Leopoldova, začastni gradjanin grada Zagreba, umirovljeni župnik sv. Marka u Zagrebu, licencijat sv. bogoslovja, doktor filosofije, svećenik jubilar i nestor nadbiskupije zagrebačke, u 91. godini dobi svoje.

Stjepan Pogledić rodio se dne 18. srpnja g. 1802. u Zagrebu. Svršivši g. 1822. mudroslovne i bogoslovne nauke, a bivši premlad za sv. redove, bješe namješten kao nadstojnik u zagrebačkom pl. konviktu; a g. 1825. bješe zaredjen za svećenika. God. 1827. steče doktorat filosofije u Peštanskom sveučilištu, ter još iste godine bude mu kao namjestnomu učitelju povjerena stolica mudroslovja u kr. zagrebačkoj akademiji. G. 1830. imenovao ga je biskup Alagović profesorom crkvenoga prava i povjesti u biskupskom sjemeništu; a g. 1831. podravnateljem u kr. pl. konviktu. Dne 13. veljače g. 1835. izabran bješe za župnika kod sv. Marka u Zagrebu, te je tu župnikovao sve do g. 1890., kadno se je odrekao župe, da posljednje svoje dane u skromnom miru provede.

Darovit od naravi, a uz to vrlo marljiv, pribavio si je Pogledić već za mladih svojih dana liepoga znanja; a kako je i kasnije sveudilj mnogo čitao, učio i putovao, dotjerao je do temeljite, vrlo obsežne naobrazbe. Obilujuć tako i znanjem i izkustvom, a k tomu savjestan u vršenju dužnosti, izpunjavao je on svagdje svoje mjesto dostojno i častno. Za stečene zasluge bješe mu dne 11. listopada g. 1838. podieljen naslov prepozita Bl. Djevice Marije Glogovničke; a g. 1852. bješe odlikovan vitežkim krstom reda Leopoldova. Grad pako Zagreb, da mu dokaže svoju zahvalnost i počitanje, više puta ga je izabrao u svoje zastupstvo, a g. 1844. imenovao ga svojim začastnim gradjaninom.

Pogledić bijaše čovjek vrlo pronicava uma, bistra i zrela suda, taktičan i obziran, a nada sve triezan i umjeren. Plemenitost je svoga srca za života više puta pokazao liepimi darovi. Za popravak župne crkve sv. Marka darovao je 2000 f., za orgulje iste crkve 1000 f., u ime zaklade u podporu petorice zagrebačkih staraca 1000 fr. itd., a kako čujemo i u oporuci svojoj zapisao je sav svoj imetak na dobrotvorne svrhe.

Vječni pokoj udielio mu Svevišnji!

— (Promjene u nadbiskupiji.) Prečastni gospodin Stjepan Kos, kanonik kaptola Čazmanskoga imenovan je ravnateljem Uršulinskog samostana u Varaždinu.

Kanoničku investituru dobili su sliedeća gospoda upravitelji župa: Ignjat Crnajšek za župu u Zajezdi; Stjepan Huzek za župu u Krašiću; Zvonimir Jurak za župu u Lopatincu.

Premještena su gospoda duhovni pomoćnici: Martin Galović iz Peteranca za prvog duh. pomoćnika u Gjurgjevac; Gjuro Baranašić iz Gradine u Legrad; Ivan Horvatić iz Mihovljana u Vinicu; Ljudevit Lisziák iz Legrada u Bistru; Karlo Tepser iz Vivodine u Gaj; Krešimir Derkos iz Gjurgjevca u Sopje; Franjo Vugrinec iz Leskovca u Mihovljane.

— (Promjene u križevačkoj biskupiji.) G. Aleksander Abodić, dosadanji upravitelj župe u Kaštu (Žumberak) imenovan je bilježnikom duhovnoga stola; a dosadanji bilježnik duhovnoga stola g. Ilija Hranilović imenovan je upraviteljem župe u Kaštu (Žumberak).

— (Dar.) Prečastni gosp. Eduardo pl. Tallián, prepozit i kanonik prvostolne crkve zagrebačke, darovao je župnoj crkvi u Varaždinskih Toplicah pacifikal od čista srebra.

— Za „svećenički dom" uplatiše nadalje: Preuzvišeni gosp. biskup Janko Pavlešić 300 for. Kanonik Mikić Mijo 50 for. Friš Andrija 20 for. Milković Mijo 20 for. Dr. Homotarić Vjekoslav 20 for. Matica Nikola 10 for. Kogaušek Aleksa 10 for. Sabrano na koroni kotara Vugrovačkoga 9 for. 10 novč. Hadrović Josip 10 for. Leskovar Juraj 10 for. Vran Karlo 12 for. Kollay Jeronim st. 25 for. Huzek Stjepan 10 for. Zbierzchowski Josip 5 for.

U Zagrebu dne 10. studena 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Martinje u gradskoj streljani u Zagrebu.) Već pred nekoliko dana javiše novine občinstvu, da se za dan sv. Martina pripravlja u gradskoj streljani sjajna zabava, kod koje će se krstiti vino i plesati. „Obzor“ pak od subote dodaje o toj zabavi još i ovu veselu viest: *„Biti će skrbljeno i za dobru guščiju pečenku, koje se je moći na vrlo jeftin način dostati.“*

Gospoda, koja pripravljaju tu Martinjsku zabavu i pozivlju na nju, mogla su lako saznati iz koledara, da ove godine pada sv. Martin u petak, t. j. u dan, u koji katolik ne može ići na zabavu, kod koje se skrbi i za guščiju pečenku. Zar to krštenje vina ne bi valjalo, kad bi se ljetos mjesto na 11. studena obavilo drugi koji dan, bilo prije ili kasnije, u koji bi se to moglo učiniti bez pogibelji da se javno povriedi zakon crkveni? Nije onda ni čudo, što se poprieko kod svih naših stranaka vidi, da manjka pravi blagoslov Božji. Vinogradi u Hrvatskoj sve više propadaju, a bojmo se, da će biti i gore, aku budemo krstili vino u petak uz *guščiju pečenku.*

— (Mjesto vienca u dobrotvorne svrhe.) Rodbina blagopokojnoga prepozita i župnika, dra. Stjepana Pogledića, darovala je 1000 for. u mjesto vienca na odar pokojnika, i to: 500 fr. pučkoj kuhinji i 500 fr. za prehranu siromašne djece. Ugledali se i drugi na ovaj liepi primjer!

— (Oporuka pokojnoga prepozita Stj. Pogledića) Pokojni prepozit dr. Stj. Pogledić ostavio je svojom oporukom sliedeće zapise u obće koristne svrhe, koji su legati plativi istom po smrti njegove stanovite rodbine, kojoj pripada doživotno uživanje istih legata, i to: Medicinskom fakultetu 6000 for.; Družtvu za podupiranje bolestnika 3000 for.; Za ustrojenje popravilišta 6000 for.; Družtvu Dobrotvoru 3000 for.; Crkvi sv. Marka 3000 for.; Družtvu čovječnosti 3000 fr. Pučkoj kuhinji 3000 for.; Matici Hrvatskoj 3000 for.; Zakladi nemoćnih svećenika 3000 for.; Vatrogasnom družtvu 3000 for.; Glazbenom zavodu 3000 for.: Družtvu sv. Vinka 3000 for.; Družtvu sv. Jeronima 3000 fr.; Za gradnju kapele na groblju Mirogojskom 12.000 for. Ukupno 57.000 for. Posljednji legat nije ograničen uživanjem rodbine.

— (Ona stanovita biskupska imenovanja.) Pod ovim nadpisom ima „Magyar Allam“ sliedeće važne redke: „Običaj je liberalnih vladinih ljudi i listova, da imenovanja biskupa već onda publiciraju, kada još nije niti kralj niti papa pristao na proposiciju kultusministra. Po tom se često dogadja, da liberalni kandidat za koju biskupiju ili kod Njeg. Veličanstva ili kod kurije trpi brodolomlje, i onda namah započme arija, da papa zapodjeva konflikte s vladom, te nema kraja ni konca potvoram i neopravdanoj kritici. —

„Tek prije nekoliko dana bi javljeno, da je konsistorij, u kojem bi eventualno i jedan magjarski prelat mogao dobiti grimiz, trebalo odgoditi, jer francezka i magjarska vlada neprestano stavljaju potežkoće kuriji. Jasno je, da te potežkoće potječu većinom odatle, što se pri izboru kandidata za biskupske stolice ne gleda na njihove crkvene zasluge, sposobnosti, već na njihove političke službe, pa tako na najgrdji način hoće da u hierarhiju ušuljaju svoja polička sredstva. — Dočim papa ne gleda na to, tko podupire Szaparyevu, ili tko je podupirao Tiszinu vladu, već gleda na to, tko će crkvu braniti eventualno i proti ovim vladam. Nema dvojbe, da su osobito u današnjih prilikah liberalne kreature upravo diskvalifikovane za biskupije; ta današnji crkvu vriedjajući odnošaji nastali su upravo uslied izdajstva crkve, što ga počiniše ovi liberalizirajući katolički politici. — Mi ne možemo, da aplikujemo ove redke na pojedina imena, o kojih se danas govori, već govorimo samo obćenito, te upozorujemo tako korektne katoličke faktore kako i savjetnike krune, da uvide, koliko je neopravdan postupak, kada se medju obćinstvo bace pojedina imena, dok o njihovih nosiocih još nije sigurno, jeda li će Veličanstvo privoliti na to, da ih imenuje, pak ako bi Veličanstvo slučajno i znali zavesti, jeda li će kurija dati svoju privolu.

„Pa zar nije neugodno i za same dotične kandidate, ako im se njihovim padom u Rimu gotovo pritisne biljeg, da ih je glava katoličke crkve držala nedostojnimi za biskupsko dostojanstvo? Jer neka pišu liberalni listovi, koliko i štogod ih volja, papa će ipak najbolje znati izabrati zgodne muževe za biskupije. A Njega neće u njegovim odlukama uzdrmati niti umjetno javno mnienje novina, niti mrmljanje vlada niti novinske inšpirirane navale.

„Ovo trebasmo da napišemo, kada možemo izvjestno javiti, da je konsistorij, koji bijaše s početka snovan za prosinac, odgodjen na veljaču.“

— (Izbor nadbiskupa olomučkoga.) Dne 8. o. mj. obavio je kaptol u Olomucu izbor novoga kneza-nadbiskupa, te je izabran tamošnji najmladji kanonik dr. Teodor Kohn. Novoizabrani kneznadbiskup rodio se god. 1845. u Wesselyu u Moravskoj; za svećenika je redjen god. 1869., a god. 1886. imenovao ga pokojni kardinal Fürstenberg kanonikom i ravnateljem nadbiskupske pisarne. Dr. Kohn je bio više godina profesor fundamentalne teologije i kanoničkoga prava na olomučkom bogoslovnom fakultetu. Izbor je sve u velike iznenadio, jer se njegovo ime nije ni spominjalo medju kandidatima.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 46. U Zagrebu, 17. studena 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

III. U XV. vieku.

Priobćio *Ivan Tkalčić.*

Ovim člankom svršavam razpravu o redu, kojim su u srednjem vieku sjedili biskupi na zagrebačkoj biskupskoj stolici. Ni za ovo posljednje razdobje ili za XV. viek, domaći pisci naše crkvene historije nisu skroz suglasni niti glede godinah, a niti glede samih biskupskih osobah. *) No prije, nego li na podlozi samih vjerodostojnih izpravah ustanovim i za ovo razdobje pravi red, pripomenuti mi treba, kako je ovo baš razdobje u domaćoj našoj crkvenoj povjesti vrlo zapleteno, ne samo glede onoga tužnoga trvenja medju Rimom i Avignonom, usljed koga s jedne strane počela je i kruna preko označenih joj granicah sizati u područje domaće crkvene hierarhije, a uz krunu i velmože i njim srodstveni plemići, potiskujuć dà i nedozvoljenimi sredstvi na svetu biskupsku čast, bilo svoje rodjake, bilo osobe koje su ili njim ili njihovim težnjam po ćudi bile, ili im u prilog radile; a napokon i sami biskupi uzvišeno ovo pastirsko zvanje smatrahu samo koristonosno vrelo toli za se koli za svoj rod. — Ovoliko u kratko, da se ovaj članak bolje shvati.

U predašnjoj razpravi spomenuh, da je druge polovine god. 1397. zasjeo stolicu biskupije zagrebačke Eberhard od plemena Albenah, koje pleme posjedovalo je osim Medvedgrada silne posjede u Hrvatskoj, a bilo je jošte u srodstvu sa silnimi knezovi celjskimi, koji su za to doba neomedjašeno skoro gospodarili nad Hrvatskom. Biskup Eberhard sjedio je na stolici biskupije zagrebačke nekako do svršetka mjeseca ožujka g. 1406. U kraljevskih poveljah nalazimo toga Eberharda posljedni put upisana na 29. ožujka 1406. kao biskupa zagrebačkoga, a pošto na 17. aprila iste godine dolazi podpisan kao biskup varadinski, to njegovo premještenje bilo je nekako prvih danah mjeseca aprila god. 1406.

Poslie odlazka Eberhardova bijaše biskupska stolica neposjednuta više od jedne godine, u listinah bo jošte na 29. augusta god. 1407. nalazimo „sede zagrabiensi vacante.“ — U domaćih naših listinah kao nasljednik Eberhardov spominje se prvi put na 7. marta 1408. kao biskup zagrebački neki Andrija (Marcelović. Regesta u bibl. dioecez.); s toga možemo zaključiti, da je Andrija postao biskupom zagrebačkim il prema svršetku god. 1407., il odmah početkom god. 1408. Andriju kao biskupa zagrebačkoga nalazimo jošte početkom jula god. 1409. kada prebendarskomu sboru potvrdjuje pobiranje moravačke desetine (Act. capit. ant. fasc. 76. nr. 34.), a sljedeće već godine zamjenio se jur sa biskupom Eberhardom Albenom. Ova zamjena medju ova dva biskupa bila je nekako prve

---

*) Domaći pisci za XV. viek ovako ih spominju:

Vitezović:	Kovačević:
Eberhardus.	Eberhardus.
Andreas.	Andreas.
Eberhardus.	Eberhardus.
Joannes IV.	Joannes IV.
Benedictus I.	Abel.
Balthasar.	Benedictus.
Demetrius Čupor.	Baltasar.
Osvaldus Tuz.	Demetrius.
	Osvaldus.

Krčelić:	Farlatti:	Pray:
Eberhardus.	Eberhardus.	Eberhardus.
Andreas.	Andreas.	Andreas.
Eberhardus.	Eberhardus.	Eberhardus.
Joannes IV.	Joannes IV.	Joannes IV.
Benedictus I.	Benedictus.	Benedictus.
Balthasar.	Balthasar.	Demetrius.
Demetrius Čupor.	Demetrius Čupor.	Benedictus.
Osvaldus Thuz.	Osvaldus Thuz.	Thomas.
		Demetrius.
		Osvaldus.

polovine mjeseca augusta god. 1410. kako nam svjedoče regesta vatikanskoga bullarija (G. Pray. Spec. hier. hung. II. 179) u ove rieči: „1410. 11. di Agosto. Andrea eletto di Zagabria fu fato vescovo varadiense per translazione di Eberardo alla stessa chiesa di Zagabria." Što rodbinski indi što posjedovni odnošaji sklonili su biskupa Eberharda Albena, da zamjeniv mjesto sa biskupom Andrijom, povratio se u Hrvatsku i opetovno zasjeo stolicu biskupije zagrebačke. Ovo drugotno Eberhardovo biskupovanje spominju ne samo mnoge domaće listine, koje je on kao biskup izdavao, već i kraljevske, na kojih dolazi podpisan kao glavni kraljev kancelar; već i grb njegov, stojeći lav pruženih pandjah, uklesan na upornjacih ili babicah stolne crkve, izriče, da je on crkvenomu svetištu i dvim pobočnim absidam dogradio tri crkvene ladje. Posliednji krat spominje se Eberhard kao biskup zagrebački g. 1419 kada na 7. siečnja o. g. župniku stolne crkve sv. Emerika dosudjuje uzkraćenu mu od župljanah župnu dohodarinu (Marcelović: Regesta l. c.); te napokon na 23. kolovoza r. g. dolazi podpisan kao vrhovni kancelar na Sigismundovoj listini izdanoj toga dana i te godine (Fejer. Cod. dipl. X. 6. p. 213); a pošto u kraljevoj listini izdanoj 10. kolovoza 1420. spominje se stolica zagrebačke biskupije izpražnjenom „zagrabiensi sede vacante", to bi Eberhard umro ili prema svršetku god. 1419, ili u prvoj polovini g. 1420.

Biskup Eberhard Alben imao je brata imenom Ivana, a taj bijaše tada pečujskim biskupom, toga radi moćnomu uplivu porodice Albenah, kojoj i sam kralj Sigismund bijaše dužnikom, pošto je od te obitelji uzajmio silan novac za koj založio joj neke gradove u Hrvatskoj, bijaše sasvim lasno biskupa Ivana sa pećujske stolice posaditi na zagrebačku, što je i potvrdio tadanji papa Martin V.

Marcelović u svojih regestih spominje, da je biskup Ivan Alben na 2. siečnja god. 1421. potvrdio onu odluku svoga brata i predšastnika Eberharda, kojom je g. 1419. dosudio župniku stolne crkve sv. Emerika da mu župljani moraju izplatiti župnu dohodarinu, prema tomu indi bio bi biskup Ivan Alben zasjeo stolicu biskupije zagrebačke nekako poslie mjeseca kolovoza g. 1420.

A kako je dugo biskupovao to najtočnije opredieliti možemo iz njegove oporuke pisane na 14. ožujka god. 1433., kojom „aegrotus decumbens Quinqueecclesiis in stubella parva in palacio chori" pokraj mnogih silnih zapisah odredjuje, da mu se tielo pokopa u zagrebačkoj stolnoj crkvi pred oltarom, koj je podignuti dao. Biskupovanje indi Ivana Albena na zagrebačkoj stolici potrajalo je nekako od poslie mjeseca kolovoza g. 1420. do polovine ožujka 1433.

Po smrti Ivana Albena bijaše stolica biskupije zagrebačke prazna podpunih sedam godinah; za to doba nenalazimo nigdje, da bi se spominjao ikoj biskup zagrebački, dapače počam od g. 1434. pa sve do g. 1440 spominje se u kraljevskih listinah naročito „zagrabiensi sede vacante." Povod, zašto je tako dugo neposjednutom bila nije nam poznat, no nagadjamo, bilo pošto je u to doba rasipnošću dvora državna blagajna osiromašila, pak joj dobro došao prihod tako izdašne biskupije, bilo pak što je najvierojatnije, što se i razni pretendenti borili ne toliko za tu uzvišenu službu, koliko li za taj unosni beneficij, te je težko bilo pronaći koj bi medju premci najbolje dolikovao onoj dobi.

Nećemo pogriešiti, reknemo li, da je ovomu prieporu na put stao sam papa Eugenij IV. te je na molbu i predlog kaptola zagrebačkoga pod konac srpnja g. 1440. imenovao biskupom zagrebačkim Benedikta de Zolio kanonika i kathedralnoga arcidjakona u kaptolu zagrebačkom.

Imenovanjem Benediktovim mjesto da je taj priepor prestao, on je jošte žešći postao, te je sada upravo nastalo pravo otimanje za stolicu biskupije zagrebačke, kojemu se na čelo stavili moćni tada moslavinski plemići Čupori, a uz njih grofovi celjski, a njihovim poticanjem i sam kralj Vladislav poljski.

U koliko se u kaptolu zagrebačkom radilo o tom, da se biskup Benedikt održi na stolici zagrebačkoj, tim se jače rečeni plemići počeli dizati da ga obore. Mladoga kralja u klimavih onih odnošajih, u kojih se tada nalazila Ugarska i Hrvatska, bijaše vrlo lasno na svoju ruku dobiti, s toga on nekako početkom god. 1443. naloži kaptolu „sub poena capitis, exilii et privationis omnium bonorum", da se neimaju pokoriti biskupu Benediktu. Ovoj strogoj naredbi, stojeći usried nasilnoga plemstva, pokorio se napokon kaptol, te je uzkratio biskupu Benediktu svoju poslušnost; na što biskup udari cieli kaptol crkvenim interdiktom, i zatvori im crkvu. Pošto se medjutim približavale vazmene svetkovine, da se one dostojno proslave, obratio se kaptol na papinoga legata kardinala sv. Sabine, nacrtavši mu u molbi, da njihov neposluh spram biskupa nije svojevoljan, već da ih na to prisilio kralj strogim svojim nalogom, ali oni da su voljni pokoriti se biskupu; prema tomu indi naloži legat opatu zagrebačkih Cistercitah, da skine sa kaptola biskupov interdikt, no pod

taj uvjet, da se tečajem 40. danah sa biskupom izmire, neučine li toga, da ih opat udari novim interdiktom. (Marcelović. Regesta ann. 1443.)

Ovim se, kako nam se čini, prva bura na biskupa Benedikta ponješto smirila, ali ne za dugo. Silni Čupori, od kojih je početkom druge desetine XV. vieka, jedan član i banovao, svakako nastojahu, da i stolicu biskupije zagrebačke zasjedne jedan od njihova roda, i to, tadanji kninski biskup Dimitar Čupor. Da se ovo postigne upotrebiše i lažna sredstva 'kojimi napokon izposlovaše u pape Eugena IV. (✠ 23. februara 1447.), da je Benedikta sa zagrebačke stolice premjestio na kninsku, a Dimitra Čupora sa kninske na zagrebačku.

Čim je o tom premještenju glas stignuo u Zagreb, kaptol se zagrebački vrlo uzbunio, te na 20. maja sastavi i odašalje u Rim, novoizabranomu papi Nikoli V. proti tomu premještenju koje se osnivalo na lažnom izvještaju, svoju molbu, moleć da biskupa Benedikta ostavi u Zagrebu. U toj molbi vele medju ostalim: „Ex multorum relatione didicimus, quomodo reverendus in Christo pater, dominus Demetrius Chupor, tiniensis ecclesie episcopus, nuper per certos suos nuntios et procuratores in romana curia in presentia beatitudinis Vestrae nec non collegii cardinalium eiusdem Sanctitatis Vestrae in eo gloriatus extitisset, quod nos eidem litteras nostras super conssensu et assensu translationis de sua ecclesia tiniensi ad ecclesiam zagrabiensem fiendam, nostro sub sigillo dedissemus Scire dignetur Beatitudo Vestra gloriosa, quod nos sub nostro sigillo maiori sive minori, sed neque scripto, neque facto ad huiusmodi translationem fiendam, nullo tempore nostrum conssensum ad scitum nostrum prebuimus pariter et assensum. Et si forsan aliqua littera aut litterae, quod non credimus, sub sigillis nostris apud commissarios felicis recordacionis Eugenii pape in eadem causa reperiantur, extunc dicimus, quod talis littera aut littere fuerunt et sint *false nec de scitu ac voluntate nostra emanate*; quia beatissime pater scimus, dominum Benedictum episcopum nostrum, virum doctum et benemeritum esse et fuisse, est enim arcium liberalium magister et sacre theologie baccalaureus, ad regimen predicte ecclesie aptum et utilem, tam in spiritualibus, quam temporalibus sufficientem, qui ipsam ecclesiam plurimis annis rexit et utiliter gubernavit"; te mole papu, da im za ljubav božju pridrži Benedikta na stolici biskupije zagrebačke „quia nostrum interest, habere bonum et utilem pastorem", a oni sa svoje strane moliti će za zdravlje i dugi život papin i blagostanje sv. crkve. (Starine jug. akad. XI.)

Ovu predstavku kaptola zagreb. poslanu vrhovnoj glavi crkve zato nešto obširnije navedosmo, jer ćemo nakon nje spomenuti i protupredstavku pristašah Dimitrija Čupora, da se razabere, kakovimi se sredstvi i napadaji služili Benediktovi protivnici kod rimskoga dvora.

(Dalje će sliediti.)

Praktična pouka mladjim izpovjednikom.

(Konac.)

§. 27.

Nauka, kako se može pokornik osloboditi vremenitih kazna, koje mora još trpiti, prem su mu griesi oprošteni.

Prem skrušena pokora i sakramentalno odriešenje oslobadja čovjeka od onih kazna, koje bi morao trpiti radi smrtnoga grieha u paklu, to ipak nije dosta — izuzev izvanredno, podpuno i savršeno pokajanje — da se pokornik oslobodi i onih kazna, koje mora trpiti na ovom svietu ili u očistilištu. Svaki pokornik mora ozbiljno nastojati, da se i ovih vremenitih kazna oslobodi ili da ih bar umanji, ako hoće, da postigne zadnji cilj, nebo i združenje s Bogom. Mi ne znamo, kakvo je razmjerje izmedju vremenite kazne i počinjenih grieha, prem znademo, da nam je oproštena vječna kazna. Naša sv. vjera uči nas samo, da Božja pravednost kazni svaki i najmanji grieh; da su nam zatvorena nebeska vrata tako dugo, dok posve ne zadovoljimo Božjoj pravednosti. Znademo i to, da imadu veću vriednost one muke, koje trpimo na ovom svietu, tako da govoreć u prispodobi možemo zadovoljiti za grieh na ovom svietu s jednim zlatnim novcem, za koj (grieh) bi morali platiti stotinu na drugom svietu.

Dva su načina, kojimi možemo zadovoljiti za griehe na ovom svietu: prvi, da činimo dobra djela; drugi, da zadobijemo oproste. Sva naša dobra djela, koja činimo u posvećujućoj milosti i koja prouzročuju našoj naravi muku i težkoću, mogu služiti, da njimi zadovoljimo za naše griehe, ako to izrično hoćemo. Tako n. pr. sve naše molitve, slušanje sv. mise i propoviedi, polazak crkve i drugih sv. mjesta, posjećivanje bolestnikâ i uznikâ, dielenje milostinje, post itd.; pače sám naš svakdanji posao, muka, trud i napor, koj moramo uložiti kod svog svakdanjeg posla; isto tako kad uztrpljivo i odano podnašamo ružno vrieme, nesnosljivost gospodara i družine, slabosti i pogrješke djece, bolesti, nesreće, siromaštvo itd., sve ovo može zadovoljiti Božjoj pravdi za naše griehe, jer Bog naplaćuje i čašu vode, koju dajemo iz ljubavi prama njemu. Neka promisle oni, koji se tuže na nesreće i težkoće, koje im Bog šalje, da se nepravedno tuže, jer sve nesreće, bolesti i nevolje itd.

*

jesu znak velikog Božjeg milosrdja, koj, poznavajuć dobro strašne očistilištne muke, želi nas njih ili posve osloboditi ili ih umanjiti vremenitimi kaznami na ovom svietu. Zar ne bi bio dokaz velike milosti, da ti rekne tvoj vjerovnik komu duguješ 500 forinta: plati mi danas pet novčića a ostalo ti poklanjam? I Bogu dakle moraš hvaliti, kad ti šalje razne nesreće na ovom svietu samo za to, da te oslobodi ili da ti umanji strašne očistilištne muke, od kojih je najmanja, kako veli sv. Augustin, veća od najveće muke na ovom svietu. Pomisli samo, da moraš trpiti u očistilištu za svaki i najmanji grieh muke u ognju, koji je iste vrsti s ognjem paklenim, kako veli sv. Augustin. Ne tuži se dakle na vremenito zlo, već hvali Bogu i na tom. Za to se sjeti često ovih rieči: *Nesreće na ovom svietu nisu ni iz daleka tako strašne kao one, koje sam zaslužio u paklu; nisu tako strašne kao očistilištna vatra; bolje je dakle da trpim ovdje razne nevolje, bolesti itd., nego na drugom svietu.*

Drugi način, da umanjimo ili da se posve oslobodimo vremenitih kazna, jesu oprosti. Vrlo je važno i nuždno, da se podući prosti puk ob oprostih. Dogma je, da sv. crkva posjeduje neizmjerno i neizcrpivo blago zadovoljština, koje sastoje iz velikih Isusovih zasluga, muke B. D. Marije kraljice mučenika, iz muke tolikih mučenikâ i drugih svetih ljudi; vriednost tih muka je neizmjerna po Isusovih zaslugah. Dogma je, da su upravitelji ovog blaga predstojnici crkve, a na prvom mjestu vrhovna glava ciele crkve, papa. Napokon je dogma, da ovi oprosti mogu pomoći onim, koji ih zadobe (bili oprosti podpuni ili nepodpuni). Zar ne bi bilo ludo, da se ne ćemo služiti ovim dragocjenim blagom, kad po njem možemo postići toliko milosti?

Nu da dobijemo oprost, moramo i mi nješto učiniti. Ponajprije moramo se skrušeno pokajati te zamrziti i na lahke griehe, za koje hoćemo da nam se oprosti kazna, jer se kazna ne oprašta, ako nije grieh oprošten, a grieh se ne oprašta, ako se za njega ne kajemo. Nadalje se zahtieva, da ovršimo sva propisana dobra djela, n. pr. da pohodimo crkve, postimo, primamo svete sakramente, molimo, dielimo milostinju; a sve to moramo ovršiti pobožno i dostojno. Napokon moramo imati nakanu zadobiti oprost. Opažam da oni, koji se izpoviedaju svaki tjedan, po jednoj odredbi Klimenta XIII. od god. 1763., mogu zadobiti bez druge izpoviedi sve one oproste, s kojimi je vezana dužnost izpovjediti se; samo ne smije dotičnik biti u smrtnom griehu i ne smije se raditi ob oprostu jubileja ili ob oprostu, koj je podieljen u formi jubileja.

Ima oprosta, koje crkva podjeljuje samo živim, ako ovrše sva propisana djela; drugi pako oprosti mogu se namieniti i pokojnim. Dogma je, da se oprosti mogu namieniti dušam u očistilištu. Nu ipak je razlika kod oprosta, koj dobivaju živi i koj se namieni pokojnim. Ako živi namiene oproste sami sebi, tad ih Bog prima, kako nas uči naša sv. vjera, kao da su oni zadovoljili za svoje griehe. Pokojnim pako pomažu oprosti kao zagovor, jer duše u očistilištu ne mogu same zadovoljiti za svoje griehe. Bog dakle prima oproste, koje namienimo dušam u očistilištu, kao plaću, koju prima kada i kako se svidja njegovoj pravednosti.

Zato crkva dozvoljava i odobrava, da se utemeljuju sv. mise za pokojne za sva vremena. Ako dakle hoćemo pomoći dušam u očistilištu, (a moramo im pomoći, jer se to Bogu dopada a nam je vrlo koristno), tad molimo uviek za nje. Mi im možemo pomoći ne samo oprostom, već i dobrimi djeli, milostinjom, postom, molitvom, pokorom.

Završujem molitvom sv. Alfonza Liguorija na čast B. D. Marije.

O Marijo, ti si medju svimi stvorovi najplemenitija, najuzvišenija, najčišća, najljepša i najsvetija. O moja gospojo, da te svi ljudi spoznaju i ljube, kako zaslužuješ! Nu tješim se, da imade mnogo svetih duša na nebu i mnogo pravednika na zemlji, koji su uzneseni od tvoje dobrote i ljepote. Osobito me veseli, da te Bog ljubi više nego sve ljude i angjele. O moja najmilija kraljice, i ja veliki grješnik ljubim te, nu žalibože premalo. Pomozi mi, da te sve više i jače ljubim. Jer ljubav prama tebi jest sretni znak za vječnost i za milost, koju Bog daje onim, koji će se spasiti.

Ćutim, majko moja, da sam neizmjerno obvezan prama Tvojemu Sinu; znadem bo, da je On vriedan bezkrajne moje ljubavi. A jer Ti ništa drugo ne želiš, već da ljubim Isusa, izmoli mi ovu milost, naime ljubav prama Isusu. O izprosi mi ovu milost, jer Ti možeš sve od Boga dobiti. Ja ne tražim ni zemaljsko blago, ni čast, ni bogatstvo. Ja težim samo za onim, što i tvoje srce želi, da ljubim samo mog Boga. Nemoguće je, da mi uzkratiš svoju pomoć te mi ne izpuniš ovu želju, koja je i Tvoja! Ne; Ti mi već pomažeš i moliš za mene. O Marijo, moli, dá, moli za mene i ne prestani tako dugo za mene moliti, dok ne dodjem u nebo. Tek tada biti ću siguran, da ću za uviek posjedovati mog Boga i ljubiti ga s Tobom, moja najdraža majko. Amen.

Jakov Šašel.

Duh sv. Franje Saleskoga.

Sv. Franjo Saleski rodio se godine 1567. u Savoji u dvoru Salesu od roditelja uglednih ne samo po rodu nego i po kreposnome življenju. Prvu odgoju primi Franjo u domu roditeljskome, jezike i filosofiju slušaše u Parizu. Iz Pariza ode u Padovu da ondje sluša pravo i steče doktorsku lovoriku. Unatoč svim protivnim nagovorima oca i rodjaka stupi u stalež svećenički. God. 1602. bude prisiljen primiti biskupsku čast, a 1622. prestavi se blaženo.

Značaj svetoga Franje Saleskoga izriče se sa dvije rieči: bio je izvanredno blag i krotak. Te dvije kreposti, kreposti srca Isusova, stekao si je svetac Božji

velikom samozatajom i velikim trudom, sa te dvije kreposti učinio je neizrečeno mnogo dobra po sv. crkvu. Sav duh sv. Franje odiše ove dvije kreposti.

Vjerni učenik svečev, Ivan Petar Camus, biskup u Belleyu, pobilježio je djela svojega učitelja; iz tih spisa sabrale se opeta nekoje crtice u knjigu pod naslovom: Duh sv. Franje Saleskoga. Mislimo, da će biti braći svećenikom povoljno, ako ovdje ondje koju crticu iz toga niza izberemo te za ovaj list priredimo.

1. Kako treba biti kratak u propovijedanju.

Svetac odobravaše veoma kratkoću u propovijedanju i govoraše, da je dugo propovijedanje obična pogreška propovjednikâ njegova vremena.

Kako možete to zvati pogreškom, upitam ga jednom (I. P. Camus); zar se može, što je suviše, zvati manjkom?

Ako je u vrtu mnogo loze, tad će biti malo ploda, reče on; nikada ne donose mnoge riječi velika roda.

Čitajte homilije i propovijedi svetih otaca, pa vidite, kako su kratke. O koliko krepčije i koliko pobudljivije bijahu te propovijedi od naših!

Sv. Franjo Asiski, svetac pun ljubavi naredi u svojim pravilima, da propovjednici njegovoga reda budu kratki u propovijedi, a kao razlog navodi, jer je prikraćena riječ Božja na zemlji. (Rimlj. 9.). Vjerujte mi, govoraše nadalje, ja govorim jer sam iskusio, i to mnogo puta: što budete kraći u propovijedi, to ćete više koristiti š njome. Tko preopterećuje pamet svojih slušalaca, taj ju i ubija, kao što onaj, koji prenapunjuje uljanicu, gasi ju, i tko preko mjere zalijeva biljku ugušuje ju.

Traja li propovijed dugo, zaboravlja se u sredini što se je reklo u početku, a na koncu, što se je reklo u sredini.

I srednje ruke propovjednici dadu se podnositi ako su kratki; a i najbolji su dosadni, ako propovijedaju dugo. Ja ne znam ništa neugodnije u propovjednika, nego kad ne može da dodje sa propovijedju na kraj. —

2. Što, kad moramo propovijedati malome broju slušalaca?

Veselite se, reče mi jednom, kada stupite na propovjedaonicu, pa vidite tako malo slušalaca, da ih lako možete prebrojiti. —

Tâ ne stoji manje truda propovijedati množini nego malini, otpovrnem ja.

Ja govorim iz tridesetgodišnjega iskustva, odvrati svetac, pa vas mogu uvjeriti, da su moje propovijedi bile uvijek pobudljivije na službu Božju, kada sam propovijedao malome, nego li kada sam propovijedao velikome zboru.

Kad sam još bio kanonik, posla me biskup moj predšasnik sa još jednim svećenikom da propovijedam. Jedne nedjelje bude baš ružno vrijeme, a na propovijed dodje a ma baš sedam glava; pa mi reče netko, da nije vrijedno za ovako malo slušalaca propovijedati.

Ja odvratim, da me niti brojni zbor ne može ohrabriti, a niti malen omalodušiti, meni da je dovoljno, ako bude ma samo jedan na duhovni život pobudjen.

Ja dakle podjem na propovjedaonicu i propovijedam, što se dobro sjećam, o zagovoru svetaca. Ja sam raspravljao o tome predmetu, što sam znao jednostavnije, bez ikakvoga govorničkoga nakita, bez ikakove deklamacije. U to počme jedan od slušalaca gorko plakati. Plače on pa plače; ja mislim da mu je zlo; prestanem i rečem neka se ne muči, jer ja mogu i prestati i, ako je od potrebe, biti mu na pomoć.

Ali mi on odvrati, da je tjelesno posvema zdrav, te me moli da nastavim, jer ga baš ondje liječim gdje je ranjen.

Kad sam tu dosta kratku propovijed dovršio, dodje onaj čovjek, pade mi k nogama i reče: gospodine kanoniče, gospodine kanoniče; vi me dozvaste k životu, vi spasiste danas moju dušu. Blagoslovljena da je ura, u koju sam došao ovamo i u koju sam slušao vas! Ova mi je ura toliko vrijedna, koliko vječnost.

Na to mi pripovjedi, kako se je razgovarao sa nekim propovjednicima kalvinskim o štovanju i zazivanju svetaca, a ovi mu rekoše, da je to gadno krivoboštvo. Zato je htio, da se slijedećega četvrtka odreče vjere katoličke; nu današnja propovijed razjasni mu sve dvojbe. Za to prezire sada od sve duše obećanje, što je dao onima, da će se odreći katoličke vjere, i obećaje iz nova sv. rimokatoličkoj crkvi pokornost.

Ne mogu da vam opišem onaj utisak, što je učinio u čitavome kraju ovaj dogodjaj, kojemu su bili samo malo njih svjedoci, i koliko je poučljivih srdaca time predobila za sebe riječ Božja.

Mogao bih vam i više ovakih znamenitih primjera navesti. Otale ona ljubav, što ju imam prema malome broju slušalaca, pa nijesam ni kada tako veseo, nego kad dodjem na propovjedaonicu, pa vidim pred sobom malo ljudi. — L. J.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Peto poglavje.

Radostne nade.

(Dalje.)

Tigellin je spazio i sa zavidnošću motrio, kako si Alytir mržnjom na kršćane i potvorom, da su oni zapalili grad, sve više i više stiče blagonaklonost cesarovu. Naložio je svojim uhodam da ga uzastopce prate i za malo vremena imao je dovoljno dokaza u ruku, da si je Alytir prisvojio ne samo dio zaplienjenih dobara, već i novaca opredieljenih za gradnju kazališta na Martovu polju. Tigellin je pčelinjom marljivošću skupljao

gradivo, koje bi imao u sgodan čas upotrebiti, da sruši svoga suparnika.

Ugodno bijaše iznenadjen, kad mu dojavi Alytir, da ga cesar zove; a njegovi mu uhode već dojaviše, da je udvorica nezadovoljan ostavio dvoranu kad je otišao od cesara.

„Ovaj mi Židov već silno dosadjuje svojimi kršćani, nebi li ti našao novo sredstvo da podražiš moje živce", bile su rieči, kojimi je Nero nagovorio svog staroga ljubimca.

„Ti očekuješ kralja armenskoga, nu kako ćeš ga primiti?" odgovori Tigellin.

„Ja ću mu u čast prirediti svečanosti, kakve Rim nije još vidio, upriličit ću gladiatorske borbe, borbe bikova i utrke, razsvietlit ću sjajno grad. . . ."

„Sve je već to bilo", upade mu u rieč ljubimac, „nije li ti Alytir umio ništa bolje da savjetuje?"

„Tako mi Jupitra"! poviče Nero. „Ti moraš nješto znati, kad toli smjelo govoriš."

„Tyridat, armenski kralj dolazi k tebi kao prijatelj i saveznik", zaintači Tigellin.

„O bilo je tu dosta truda i novca", odvrati Nero.

„O ne, veličanstvo! on se mora drugačije prikazati pred tobom i pred narodom. Česa još nikada nije vidio vječni Rim, to mu ti daj, naime, da kralj iz dalekih zemalja dodje na obalu Tibera, pa da ti položi svoju krunu pred noge tvoje i da klečeć primi od tebe žezlo kraljestva svoga."

„Izvrstno!" reče Nero, „to je misao mene dostojna. Nu hoće li Tyridat na takvu igru pristat?"

Ta on ne vodi sa sobom legiju, uzanj je samo njegova pratnja. Prepusti to meni, milom ili silom, on mora pristati. Uz to ćeš ga častiti svečanostmi, kako se već dolikuje kraljevskomu gostu. Nežali troška, jer taj dan dolazi od iztoka azijski vladar, da se tebi vladaru svieta pokloni.

„Tako mi bogova prekrasno" reče Nero, „sad vidim kolika je šeprtlja Alytir spram tebe."

Dozvoli mi još jedno pitanje, koliko miliona imaš, da potrošiš na te svečanosti?

„Ako ih nema, a mi ćemo udariti porez na pokrajine. Smisli nove poreze, prodaj državna dobra, dobavi samo novaca čim više tim bolje."

„Novaca pribaviti znade Alytir bolje od mene", odpovrnu Tigellin proračunatom okretnošću.

„Ja znam, da si je on u njekoliko godina znao steći toliki imetak, da bi mogao polovicu troška smoći za ove svetkovine", reče Nero.

No nevidi se na novcu napisano kako je stečen. Žao mi je samo, da on radi svojeg žepa huška narod na tebe; narod mrmlja proti tebi radi okrutnosti počinjenih na kršćanih, a za tvoja se ledja liepo skriva Alytir.

Neronu se namršti čelo, jer mu je mnogo bilo do ljubavi Rimljana. Alytir ga je potaknuo na progonstvo, a s kojeg uzroka, ako ne iz osobne mržnje i radi svoje koristi? Tigellin je točno motrio svoga gospodara; sad je hora da izbaci i drugu strjelicu.

O nije on samo zlorabio tvoj ugled, već je bezobrazno zlorabio i tvoje povjerenje, samo, da si poput Kreza sakupi blaga i bogatstva.

„Možeš li mi to dokazat?" reče Nero. „Tako mi bogova tad je svršio."

„Evo dokaza", reče Tigellin, i izvadi spise iz njedara. „Daj da ih sudci izpitaju, oni će ti kazati, kolike je svote Alytir prisvojio pri pljenitbi dobara i pri gradnji kazališta."

„Ma bude li samo i sjene krivnji", reče Nero srdit, „dati ću ga jednako mučit kao kršćane i zaplienit ću mu sva dobra. Odmah izdaj zapovied da ga uhite."

Tigellin pobjedonosno ostavi palaču; ta srušio je svoga suparnika; tri dana zatim vodiše Alytira u vatikansko trkalište.

Eukarpo je pri zadnjem posjetu Faustine i pri razgovoru š njome još bolje upoznao na njenom licu crte svoje majke, i kad je ona iz zaselka otišla zaokupe ga opet misli i sjećanje na djetinstvo. Prikaza Rimljanke, slična prikazi njegove majke, živo se usjekla u njegovu pamet.

Nu još bijaše nješto, što ga privlačilo k Faustini: bila je to misao, da ona već nije daleko od kršćanstva, i kad ju je već bliže priveo, nebi li ju mogao posvema predobiti za sveto evangjelje.

On to saobći apostolom, i oni odluče, da će Eukarpo upoznati Pavla s Faustinom. Ipak bude odlučeno počekati još koji dan.

Tri dana zatim podju obojica iz zaselka u grad k palači Faustovoj, da se u običajni sat primanja najave kao klienti, po rimskom običaju, u kućne gospodarice. Zahtievala je pristojnost, da dodju obučeni u bielu togu, jer je to bilo službeno odielo Rimljana pri svečanih sgodah.

Kad je Faustina opazila apostola, sjeti se odmah, da ga je onu veče vidjela u trkalištu; starac sa bielom bradom, orlovska nosa, plemenitih crta, ćelav, živo joj se tad usjekao u pamet. Ta on je tješio onog mladog čovjeka radi gubitka ljubljene žene.

Kratkim pozdravom odpusti Faustina ostale kliente, želeć biti sama s ovom dvojicom, i bez okolišanja započe sama razgovor o predmetu, koji joj je toliko bio na srcu.

Pavao opazi odmah, da će tu biti dobro tlo za sjeme rieči Božje. Ali je tu najprvo trebalo izčupati korienje poganskih predsuda.

Faustina bijaše odgojena u najužem obiteljskom krugu pod pazkom otca. Kao što otac, prionula je i ona svom dušom i ponosom boljara k rimskim bogovom. Odgajana naposeb nije znala za zablude svojih sugradjana i vršnjaka, ali je tim više bila praznovjerna i ohola. Bilo je doduše težko izčupati predsude djetinstvom

usisane, ali je tim više bilo nade, ako se u tome uspije, predobit ju za istinu.

Pavao se vješto uklonio mnogim, najviše iz znatiželjnosti postavljenim pitanjem o kršćanih, te je mladu ženu poučio o temeljnih naucih kršćanstva, o Bogu i o njegovom sinu, koji je za nas čovjekom postao.

Faustina je pitala neprestano; njen duh i njeno srce sgražalo se od pomisli, da je sve što je dosad štovala, da su svi ti bogovi ništa nego bajka, te svom snagom duše svoje prione uz žrtvenike svojih bogova, tim jače i upornije, čim ih je više vidjela, gdje propadaju.

Kad ju je Pavao poslije duljeg razgovora ostavio, burne ju zaokupiše misli. Kao u nesvjestici poviče: Isuse Kriste, jesam li zato morala o tebi čuti, da izgubim sav duševni mir? Baci se pred mramorni kip Minerve, što je bio u njenoj sobi, da se pomoli — ali već nije mogla.

Borba što no ju imala u duši, učini ju bolestnom i morade leći. Fausto je pravom ljubavi očinskom motrio ovaj nenadani dogodjaj, gdje mu je kćerka, inače toli vesela, najednom postala nemirnom i uzbudjenom, ozbiljnom i mučaljivom, a da nije nikako mogao od nje doznati što je povod svemu tomu. Dozovu liečnika; taj joj propiše umirujuće ljekove; on je mislio da je tomu uzrok tajna ljubav i sudio je da je njetko djevojci pružio tajni napitak, nu lieka pravog nije znao.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Novagradiška. *(Vjerozakonski odgoj nezakonite djece.)* Veleučeni gosp. uredniče! — Ko ne ima puno inovjeraca u svojoj župi, taj ne ima ni razloga, da se osvrće na naredbu u zadnjem cirkularu, koja nas obavješćuje o krstidbi nezakonite djece. Ko pako živi i megju t. zv. Srbima i protestantima, taj će za kratko vrijeme oćutiti teret te naredbe za dušobrižnika. Neka mi bude dozvoljeno iznijeti na javu dva slučaja, koja se zbila nedavno u ovoj župi:

Prije nego je bila priopćena naredba ota, donesoše dvije Švabice nezakonite dvojke jednoga radnika katolika i matere protestantkinje ovamo na krštenje. Otac djece nije bio kod kuće, kada mu se porodila djeca, jer je negdje dalje bio otsutan na poslu; mati dakle poslala djecu. Pastor najbliži, komu bi mogla poslati djecu, jest u Antunovcu; a sirota odakle da plati za tako dalek put. Djeca slaba — malo nade, da će dugo živjeti; mi ih pokrstismo. — Istom što dodje nova naredba, donese otac te djece smrtovnicu, da mu je jedno umrlo. Hvali Bogu — pomislih si — ti siroto mala, da si se rodila prije ove nove naredbe, inače bi kao poganče umrla, kada bi te odbili od krsta, koga mogu po Spasiteljevoj naredbi svi primiti. Mislimo na dalje sada: a što će biti sa ovakima drugima, kojih dosta bude medju dotepencima. Ko će ih uzeti na dušu svoju; — da li ova nova naredba, ili onaj, ko ih ne htjedne pokrstiti? —

Prije nego nam dostavljena spomenuta naredba, čuli smo za nju, jer su ju druge oblasti prije primile, a čuo za nju i jedan gragjanin, koji po nesreći živi u konkubinatu sa Srpkinjom (!). Rodilo se dijete; nu otac ni čuti, da mu sin bude Srbin, koji će mu per subsequens matrimonium ostati baštinik — ama ni pod živu glavu! Nekoliko sati prije nego primismo cirkular donesoše dijete na krštenje. Mati poslala očitovanje, da želi dijete uzgajati u katoličkoj vjeri radi svoje i djeteće bolje sudbine. Dijete okrstismo; nu pitamo se, što bi bilo da je naredba prije prispjela? Otac ne dade, a mati ne će u srpsku crkvu zaradi sreće dječinje, koje više ljubi nego sebe. —

Braća Srblji mrmljaju već o tom u svojim sastancima, kako smo im oteli jedno Srpče, a po tom i jednu kuću, koja bi danas sutra bila srpska kuća! Kod nas živući proto Turalo dobio prije naredbu od nas i stavio optužbu — ne znamo kamo. Da li će nas stići sto forinata globe, ili pet dana zatvora; bit će valjada, što osudi proto Turalo i njegova Srbadija. B.

Viestnik.

Zagreb. (Promjena u nadbiskupiji.) Gosp. Juraj Duh, dosadašnji podarhidjakon kotara petrinjskog i župnik u Krapju, postao je župnikom u Lipovljanima.

— (Previšnji dar.) Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je za popravak župne crkve u Svibovcu te za nabavu crkvenih predmeta premilostivo darovati podporu od 70 for. iz previšnjih Svojih privatnih sredstava.

— (Dobrotvorni legati pokojnoga prepozita Pogledića.) Dr. Stjepan Pogledić ostavio je osim u zadnjem broju priobćenih dobrotvornih legata još sliedeće:

1. Svoju kuću u Zagrebu u Dugoj ulici kbr. 27. ostavio je gradskom ubožkom zavodu i to po smrti svoje braće i potomaka brata Mirka, kojim je ostavio doživotno uživanje ove kuće.

2. Uprava legatâ, koji se ne mogu odmah izplatiti poradi uživanja istih za pokojnikovu rodbinu, ima se predati prvostolnom kaptolu zagrebačkomu. Za nagradu istom kaptolu imaju se davati kamati od 6000 for., a po smrti pokojnikove rodbine, kad dakle prestane uprava kaptola, imadu se kamati od istih 6000 for. svake godine razdieliti medju sveučilištne slušatelje, koje će rector magnificus obzirom na siromaštvo, marljivost u učenju i ćudoredno ponašanje za vriedne priznati.

— (Javna sablazan na Martinje u gradjanskoj streljani u Zagrebu.) Spomenuli smo u zadnjem broju, da ne valja posao onoj gospodi, koja su

priredjivala u gradjanskoj streljani Martinjsku zabavu, na kojoj se imalo obaviti t. z. krštenje mošta, a nisu se domislila, da tu zabavu prenesu na koji drugi dan, pošto je ove godine sv. Martin bio *u petak*. Na žalost doznali smo kasnije, da ovo nije jedino zlo, kojim je okaljana ta zabava. Samo krštenje mošta, kako je ljetos obavljeno u gradjanskoj streljani, jest ružna profanacija sakramenta krsta, a one tobožnje molitve i rieči, što su pri tom izgovarane, sadržavaju u sebi odurno hulenje na Boga. Dobro to žigoše „Hrvatska" od prošle subote, kad kaže: „Moramo prigovoriti, što se je cielo *krštenje* sastojalo u jednostavnoj i dosta slabo uspjeloj travestiji najuzvišenijih kršćanskih molitava *Otčenaša* i *Zdrave Marije*, te *Litanije svih svetih*. Takove travestije nisu ni u šali umjestne, a nisu bogme ni najmanje duhovite." — Evo, kakovu su komediju napravili iz „Otčenaša", „Zdravo Marijo" i iz rieči koje izgovaramo kad se križamo:

Otac naš, koj jesi u peharcu, vlej u grlce naše, te razsvieti pamet našu, dojdi k nam duha tvoja, budi dobre volje, kao pri domu tak pri kleti, kruha našega svakdašnjega, daj nam danas i sutra, i nepusti nas od punoga peharca, kako i mi neodpušćamo punoga srabljivca, nego oslobodi nas od vinske žedje i od svakoga zla, koje bi našemu želudcu naškoditi moglo. — **U ime otca levca, sina gutavca sćučavca i duha po grabah kopitanca pijanca.**

Zdravo starina rumena, jakosti smožna puna, dobrota mila je stobom, ti si blagoslovljena med novim vinom i blagoslovljen prirod u utrobi tvojoj vince! Mila starina mati novog vinca, skrbi se za nas žedne, sada i do smrti naše.

Amen!

Ona pitanja što su stavljena moštu prije nego li se je imao krstiti, puna su prostih i neslanih izraza, kakovi se ne bi smjeli čuti medju gospodom i ugladjenim ljudima, a pogotovo ne na tako javnom mjestu, gdje je sakupljeno i mužko i žensko, i staro i mlado. Evo takovo jedno pitanje:

„*Mošte! Mošte!* Ti živiš razkošno, koliko puta si već gospodične Zdenčeve u svoj stan primao i njimi se kriomce družio. Pomisli samo, da se takav život nepristoji za onoga, koj je izbran da nam *predstavlja krv našega Spasitelja*. Hoćeš li se dakle okaniti razkošna života i proći se Zdenčevih kćeri?"

Gadi nam se, da jošte što navedemo iz onih tobožnjih „molitava" što su sliedile poslije pitanjâ ili iz „litanijâ." I ovo što je navedeno dosta je.

Jedan lakrdijaš je kod toga krštenja predstavljao popa, a bili su tu i kum i kuma itd.

„Obzor", koji se te Martinjske zabave ne može dosta nahvaliti, veli, da se je lakrdijaš što je igrao popa pojavio *u divnoj maski*. Molimo liepo, zar se to može nazvati divnom maskom, ako kakav komedijant stupi pred onako mnogobrojno i onako raznoliko obćinstvo kao što je onda bilo u streljani, obučen u odielu nalik na svećeničku cimadu, sa viencem luka oko vrata kao sa štolom, i sa crveno naličenim nosom, da tobože prikaže pijanoga popa? To je sve „Obzoru" divno!! Kaže dalje „Obzor", da je isti lakrdijaš tako liepo odigrao obred krštenja, *da su se ljudi do suza nasmijali*. Ovo ovako obćenito rečeno bilo bi zaista jako žalostno svjedočanstvo o ugladjenosti i finoći našega zagrebačkoga obćinstva, kada bi se ono na tako prostu i ni malu duhovitu šalu moglo do suza smijati. No tu nas tješe „Narodne Novine", koje kažu, da su litanije izazvale dosta smieha *kod jednoga diela obćinstva*, — a od prijatelja smo čuli, da je to bio ponajviše nekršteni dio obćinstva, koji se je toliko smijao. Nije dakle zagrebačko obćinstvo ipak poprieko tako surovo, kako ga „Obzor" prikazuje. S uvriedjenim čuvstvom prosvjedujemo proti tomu, što se je „Obzor" usudio iztaknuti zabavnomu odboru svoje priznanje, jer „*da je znao* **čisto hrvatskom ceremonijom** *zabaviti gradjane*." Nismo, hvala Bogu, tako surov i bezbožan narod, da bi se takova nepodobština mogla nazvati *čisto hrvatskom ceremonijom*. To je ceremonija nekoje bezposlice ili nekojih bezposlica a ne hrvatskoga naroda.

Mi znamo, da se je našlo mnogo ljudi svjetovnjaka, koji su tu ceremoniju u gradjanskoj streljani vidjeli, pak su ju odsudili i nad njom se sgražali. Neki c. i kr. častnik motreći što biva kazao je, da šta takova ne bi bilo u Beču dozvoljeno; a kod onih rieči u litanijah: „Od neslane juhe, *oslobodi nas Gospodine*", dodao je neki gospodin vrlo ozbiljno; „I od neslanih vicova, oslobodi nas" itd. Znamo i to, da je jedan ugledan gradjanin zagrebački, pun ogorčenja rekao, kada bi se židovski ili grčkonesjedinjeni svećenik i obred ovako javno ruglu izvrgavao, da bi to policija odmah zabranila i zatvorila one objestnike, koji bi to činili, dočim našega je svećenika i naš obred slobodno javno ruglu izvrgavati.

Nadovezujuć na izjavu toga gospodina, pitamo i mi, zar sl. drž. odvjetničtvo ne mari za ovakove stvari? Kako je izpod njegove cenzure mogao proći onaj sablaznjivi obred krštenja sa svojimi molitvami i litanijami? Gdje je policija, da ne pazi što se dogadja? Zar naredba, da se stvari vjerske ne smiju javno ruglu izvrgavati, vriedi samo za fašnik a ne i za Martinje? Ne mislimo, da je u streljani sabrana družba htjela navlaš praviti ruglo od svetih stvari; ali kad je bila tako neuvidjavna, da nije znala sama prosuditi, koja šala dolikuje a koja ne dolikuje, trebalo bi da ju sjete oni, koji imaju bditi nad javnim poredkom u gradu.

Nadamo se, da se ova luda komedija, koja još do ljetos nije javno igrana, ne će više ponoviti.

Urednik dr. **Josip Volović**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 47. U Zagrebu, 24. studena 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, paće i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

III. U XV. vieku.

Priobćio *Ivan Tkalčić.*

(Dalje.)

Ovu smjernu i istinitu molbu kaptola zagrebačkoga uvažio je novoizabrani papa Nikola V. jer je iz nje razabrao, da je njegov predšastnik Eugenij IV. lažnimi izvještaji zaveden bio; s toga na 6. oktobra god. 1447. odasla pismo Ivanu, kardinalu djakonu s. Angele, inače svomu legatu za Njemačku i Ugarsku, u kojem mu medju ostalim veli, kako je njegov predšastnik Eugenij IV. na onoj podlozi, da je biskup zagrebački sporazuman tim, da ga premjesti na biskupiju kninsku, premjestio ga onamo, imenovavši kninskoga biskupa Dimitra Čupora biskupom zagrebačkim, ali, kada ga je netom pismeno zamolio kaptol zagrebački i dojavio mu, da biskup Benedikt na ovo premještenje nikada pristao nije, dà što više, i doglasio mu, dodje li na zagrebačku stolicu Dimitar Čupor, da može s toga nastati velika sablazan i mnoga zla „gravia possent in partibus illis inconvenientia, necnon scandala provenire“, da se to preprieči, nalaže rečenomu legatu, da u njegovo ime prepovjedi biskupu Dimitru, da se neusudi zasjesti zagrebačke stolice, neposluhne li, da upotriebi proti njemu sve moguće crkvene kazne. (Theiner. Mon. Hnng. II. Doc. 403.)

S ovoga papina stroga naloga uzvitlala se podpuna hajka za Dimitra Čupora proti Benediktu, kojoj se na čelo stavili: Ivan Hunjad gubernator kraljevinah Ugarske i Hrvatske (koj je imenovanje Čuporovo smatrao kao neku nuždnu zadovoljštinu od rimske stolice „praesertim cum in ea translatione, libertati huius regni (Hungariae) bene satisfactum fuerit“) sa ugarskim episkopatom, grofovi celjski, a silni Čupori, dakako da zaostali nisu, te su otimačinom crkvenih dobarah, progonom pristašah Benediktovih, napokon prisilili biskupa Benedikta, da je na to premještenje i pristao i podpisao ga pred javnim notarom. — Kakove i kolike li bijahu spletke proti biskupu Benediktu i kakov se pritisak činio na rimski dvor, da namjesti Dimitra Čupora na zagrebačku stolicu to se najjasnije razabire iz papina pisma, koje na 30. aprila 1451. poslà rečenomu svomu legatu kardinalu djakonu Ivanu. U toj poslanici govori papa Nikola V. svomu legatu, da mu je prije nekoje doba naložio bio, da biskupa Benedikta ostavi u Zagrebu, a kninskomu biskupu Dimitru, da pod prietnjom crkvenih kaznah prepovjedi zasjesti stolicu biskupije zagrebačke, a taj njegov nalog da je rečeni legat i izvršio bio; nu ipak tečajem vremena, pošto je stiglo na rimsku stolicu iz Hrvatske i Ugarske mnogo pisamah, tužbah i predstavakah koli od biskupah toli od plemićah, a naročito od gubernatora kraljevinah Ivana Hunjada, u kojih se medju ostalim spominje i to, da su grofovi celjski silom oteli neke posjede i gradove crkve zagrebačke, a tim je sama biskupija mnogo štetovala „in spiritualibus et temporalibus“, ali da su isti grofovi skloni sve oteto vratiti, pristane li papa na to, da se Dimitar Čupor sa kninske stolice premjesti na zagrebačku a biskup Benedikt sa zagrebačke na kninsku. Za tim nastavlja dalje, te veli, da je on dugo vremena čekao, dà što više i pismeno opominjao grofove celjske, da oteto vrate, ali niti oni, niti drugi plemići, koji su takodjer crkvena dobra zaposjeli, do sada baš upravo ništa vratili nisu; napokon u tom pismu spominje jošte i to, da ga je izvjestio kardinal i nadbiskup ostrogonski Dioniž, naročito pako i vacki biskup, koj se osobno o tom biskupskom pitanju i prieporu bavio u Zagrebu, da oteti posjedi i gradovi baš radi biskupa Benedikta zagrebačkoj crkvi vraćeni

nisu, a naročito da s Benediktova nemara i razkalašenosti „propter eiusdem Benedicti incuriam, negligentiam et detestabilem vitam“ (u kakovoj li je oprieci taj izvještaj sa prije rečenom predstavkom kaptola zagrebačkoga!) biskupija danomice propada „et tandem tendit ad ruinam“, a jerbo je jošte doznao, da je biskup Benedikt pristao na to premještenje, koje je izjavio i pred javnim notarom, i tu svoju izjavu vlastoručno podpisao, sve ovo, veli papa, uvjerilo ga „quod translatio de persona dicti Benedicti est et erit eidem ecclesiae zagrabiensi plurimum necessaria et opportuna“, pa toga radi posavjetovavši se sa kardinali, koji takodjer na to pristadoše, nalaže rečenomu svomu legatu, te nadbiskupu koločkomu i pečujskomu i biskupu vackomu, da kninskoga biskupa Dimitra Čupora ustole na zagrebačkoj stolici, a biskupa Benedikta da premjeste na kninsku; uzprotivi li se on tomu, da upotriebe sve moguće crkvene kazne. (Theiner l. c. Doc. 423.)

I papin legat i pomenuti ugarski biskupi, odvažno se stavili na to, da na svaki način Benedikta maknu a ustole Dimitra Čupora, pa kada se je tomu protivio i sam Benedikt i oba kaptola: zagrebački i časmanski, sa svećenstvom i mnogimi svjetovnjaci, a napokon i sami grofovi celjski, koji zavadivši se sa nasilnimi Čupori, pristupiše stranci Benediktovoj, to pomenuti biskupi udariše ih crkvenim izobćenjem, a tim tako uzpalili strasti, da se je bojati bilo neizbježiva gradjanskoga rata; no papa izvješten za vremena o tom, zapriečio ga u pravo doba.

Ovo vadimo iz papinoga pisma od 11. decembra god. 1451. koje odasla goričkomu biskupu (episcopo gurcensi) i cistercitskomu opatu u Landstrasu, oglajske biskupije. U toj poslanici crta im papa cieli priepor medju biskupom Benediktom i Dimitrom Čuporom, te veli, kako je njegov predšastnik Eugenij IV. premjestio zagrebačkoga biskupa Benedikta na kninsku stolicu a Dimitra Čupora sa kninske na zagrebačku, ali da je on, uvaživ molbu kaptola zagrebačkoga, odustao izprva od toga premještenja i po svom legatu isto i obustavio; no kašnje, pošto se uvjerio iz izvještaja ugarskih biskupah, da je ovo premještenje ne samo nuždno nego i probitačno, da ga odobrio i odredio da se Dimitar na svaki način, ma i pod prietnjom crkvenih kaznah ustoli u Zagrebu; ali protiva toj njegovoj odredbi, da se digli grofovi celjski Friderik i Ulrik, te sàm biskup Benedikt, oba kaptola biskupije zagrebačke i mnogi jošte drugi, koji o Dimitru Čuporu ni čuti neće; veli papa zatim, da je neposlušne često opominjao, da se njegovoj odredbi pokore, no pošto njegove opomene ništa koristile nisu, da je dozvolio svomu legatu i nekojim ugarskim biskupom, da neposlušne udare interdiktom i excomunikacijom, a oni da se u istinu ovimi crkvenimi kaznami i poslužili, ali kako je ovo posljednih danah doznao iz raznih poslanicah toli biskupah, koli plemićah, a naročito od grofovah celjskih, da se ovimi crkvenimi kaznami vrlo uzrujao narod, pa se je i bojati, da ovo premještenje neće proći „absque gravi jactura et forsan sanguinis humani effusione“ s toga on, koj svom dušom želi tomu predusresti i da se sačuva mir, ustanovljuje za sada, da Benedikt ostane dotle u Zagrebu a Dimitar u Kninu, dok on shodna neodredi, toga radi podieljuje rečenomu biskupu i opatu podpunu vlast i nalaže im, da biskupa Benedikta, kanonike i svećenstvo rieše „ab irregularitate et interdicto“ u koje su s neposluha upali, a sa svjetovnjakah da skinu exkomunikaciju. (Theiner l. c. Doc. 424.)

Ovim je pismom, kako razabrasmo, pridržao papa Nikola V. Benedikta u Zagrebu a Dimitra u Kninu, i to kako reče, dok shodna odredi, a tu konačnu odluku proglasi na 18. jula 1453 kada sasvime dokida i uništuje premještenje Dimitrijevo sa kninske stolice na zagrebačku a Benediktovo na kninsku, te obojici strogo nalaže, da svaki svoju stolicu pridrži. (Pray. Spec. Hier. l. c. p. 352.) I tim se svršio dugi i težki priepor za stolicu zagrebačku medju Benediktom i Dimitrom Čuporom, nakon koga je rečeni Benedikt do skora i umro i to il prema svršetku god 1453. ili početkom god. 1454. jer sredinom te godine spominje se kao zagrebački biskup, njitranski biskup Toma de Dabrence, koga imenova za takovoga papa Nikola V.

Biskupa Benedikta de Zolio maknu smrt sa poprišta o biskupiji zagrebačkoj, ali je preostao Dimitar Čupor, koj uz silan svoj rod to popriště napustiti nije htio, i tim opet uzvitlao novu borbu o zagrebačkoj biskupskoj stolici. Ovu borbu pooštrili su grofovi celjski, a naročito Ulrik, jer bivši sa Čupori u zavadi, htjedoše Dimitrov oštrac otupiti tim, da mu postave protukandidata.

Ovaj kandidat silnoga za tada kneza i bana Ulrika celjskoga, (kojemu, kako doznajemo iz jedne poznije poslanice pape Kalista III., kraljevom dozvolom pripadalo je pravo predložiti biskupa zagrebačkoga „per bone memorie Ulricum, comitem Ciliae, ad quem de antiqua consvetudine ac ex privilegiis regiis presentatio persone idonee in episcopum zagrabiensem . . .

pertinere asserebatur"), jer grofovi celjski bijahu Slovenci, bijaše neki Slovenac Baltazar župnik u Radojevicah, ili kako se čita u papinih pismih: „Balthasar rector, plebanus nuncupatus, parochialis ecclesie plebanatu snuncupate s. Petri in Radmansdorff, aquilegiensis dioecesis." Toga indi Baltazara, koj bijaše „de militari genere procreatus et prefato regi gratus, ipsiusque consiliarius extitit" predloži Ulrik za živoga jošte pape Nikola V. za biskupa zagrebačkoga, uz preporuku, da će za njegova biskupovanja zagrebačka biskupija silno procvasti, „sub cuius felici regimine ipsa ecclesia (zagrabiensis) in spiritualibus et temporalibus non modica suscipere poterit incrementa", a ovo naimenovanje, da je i kaptol zagrebački rado prihvatio „ac dilecti filii, capitulum prefate ecclesie, ad hoc, ut ipse Baltasar illis in episcopum preficeretur, conssensum prestiterint."

U Hrvatskoj, a naročito u kaptolu zagrebačkom dobro se je znalo, da je papa Nikola V. zagrebačku biskupsku stolicu namienio njitranskomu biskupu Tomi de Dabrencze, ali silnomu uplivu grofovah celjskih ne samo da je kaptol podlegao, te pripoznao kao kandidata Baltazara, već se i tako nizko snizio, da je sklopio upravo i zavjeru za njega. Ova zavjera ili kako joj naslov glasi: „Foedus capitularium pro electo zagrabiensi", koju sklopi kaptol u nutarnjoj sakristiji, a podpisa ju 19 kanonikah, ubilježena je u „crvenoj knjizi" kaptola zagrebačkoga (izvadke iz te knjige priobćih u Starinah jug. akad. XI.), te glasi: „Sequitur registrum dominorum, qui consensum prebuerunt ad dandam copiam absolutionis ad omnem eventum domino electo, sub pena exclusionis de consorcio fratrum et privationis omnium proventuum, et hoc de unanimi consensu omnium infrascriptorum in interiori sacristia constitutorum, ita, quod omnes unanimiter uno voto, si quid contigerit, vicissim se defendent."

(Konac će sliediti.)

Apostolski Breve

O štovanju svete obitelji Nazaretske.

Leon PP. XIII.

Na vječnu uspomenu.

Svatko će uviditi, da sreća koli skromna toli javna najviše o tom visi, kako li je uredjen obiteljski život. Čim bo u domu obiteljskom kriepost uhvati dublji korien, čim brižnije roditelji riečju i primjerom svojim srca svoje djece uzgajaju po propisih vjerozakona; tim će se obilniji plodovi žeti u javnom životu. S toga veoma mnogo do toga stoji, da domaće društvo bude ne samo sveto osnovano, nego takodjer da bude svetimi zakoni ravnano te da se u njem vjerozakonski duh i kršćanski život marljivo i neprekidno njeguje. Odavle se bez dvojbe izvodi razlog, za što je milosrdni Bog, kad no je odlučio obaviti djelo ljudskoga odkupljenja, što su ga mnogi viekovi izčekivali, isto djelo tako udesio i uredio, da već sami njegovi početci podavaju svietu uzvišenu sliku Obitelji Bogom utemeljene, da si naime u njoj ljudi motre što savršeniji uzor domaćega društva te svake kreposti i svetosti. Takova bijaše ona Nazaretska obitelj, u kojoj se je sakrivalo „Sunce pravde", prije nego li je svim narodom punim svjetlom sinulo: to jest Krist Bog Spasitelj naš, s Djevom Materom i s Josipom, mužem najsvetijim, koji je spram Isusa obavljao službu očinsku. Nema nikakve dvojbe, da je od onih hvale vriednih stvari, koje nastaju u društvenom svakdanjem domaćem životu od bogoljubne i uzajamne uslužnosti, od svetosti življenja, od vršenja pobožnih djela, svaka sjala najvećom savršenošću u onoj svetoj Obitelji, koja je imala biti svim budućim obiteljim u tih stvarih živim primjerom. Baš je toga radi blaga mudrost Božje providnosti onu obitelj tako uredila, da svaki kršćanin, bio on kakova mu drago stališa i zvanja, lagano nalazi, samo ako gleda okom duše na onu svetu Obitelj, i razlog i poziv, da se vježba u svakoj kreposti. U istinu imadu oci obitelji u Josipu prejasno pravilo, kako jim je bditi i brinuti se za svoju obitelj; imadu matere u presvetoj Djevi uzvišen izgled, kako treba da budu pune svete ljubavi, strahopočitanja, podložnosti od srca i savršene vjernosti; djeca pak obitelji imade u Isusu, koji no „bijaše njim podložan", Božanski uzor, da mu se dive, da ga štuju, da ga nasljeduju. Oni, koji su visokoga porietla, naučit će od obitelji krvi kraljevske, kako da se u sreći ne ponesu, a u biedi kako da sačuvaju svoje dostojanstvo; oni, koji su imućni, saznat će od iste obitelji, kako se imade kreposti zapostaviti svako drugo bogatstvo. A radnici i svi oni, koji se osobito u naše dneve tako ljuto običaju žestiti radi oskudna i neznatna stanja obiteljskoga, imat će, kad se obazru na presvete članove one domaće družbe, razloga, da se radi svoga položaja ne samo ne žaloste nego da se usuprot vesele. Poslovi njihovi su, kakovi bijahu i oni svete Obitelji; brige su njihove za svakdanji život, kakove bijahu i one svete Obitelji: morao se je i Josip skrbiti privredom svoga rada za potrebe života; dapače i iste Božanske ruke obavljale su zanatničke poslove. Porad toga nije čudo, što su veoma mudri ljudi, koji su obilovali blagom, sve to odbacili, pa si s Isusom, Marijom i Josipom za druga odabrali siromaštvo. U svem rečenom jeste uzrok, zašto je kod katolika punim pravom već odavna uvedeno štovanje spram svete Obitelji te zašto se isto štovanje svakim danom sve više množi. To nam svjedoče kol

*

kršćanska društva pod zazivom svete Obitelji osnovana, koli časti, što jih izkazuju istoj svetoj Obitelji, a osobito nam to svjedoče povlasti i milosti, što su jih Naši predšastnici podielili u toj nakani, da se rečena pobožnost sve više pobudjuje. Ovakovo štovanje bijaše u velikoj cieni već od sedamnaestoga stoljeća, pa razširivši se u velike Italijom, Franceskom i Belgijom, uvedeno je malo ne po čitavoj Evropi; za tim, prešav gorostasne Oceanske prostore, razprostrlo se je te liepom nadom procvalo štovanje svete Obitelji u Americi pokrajinom Kanadom, a to osobito brigom i radom častnoga sluge Božjega Franciska Montmarency-Lavalskoga prvoga biskupa Kvebečkoga — i častne službenice Božje Margarite Bourgeois. U najnovije vrieme osnovao je naš dragi sin Francisko Filip Frankoz, redovnik družbe Isusove, u Lionu pobožno udruživanje na čast svete Obitelji, koje nam obećaje, uz pomoć Božju, radostnih i obilnih plodova. Ovomu je udruživanju spasonosnom zadaćom: kršćanske obitelji nježnim vezom pobožnosti pripojiti svetoj Obitelji ili bolje sasma jih njoj posvetiti i to s tom nakanom, da naime Isus, Marija i Josip obitelji njim odane kao svojinu štite i njeguju. Članovi su dužni zajedno sa svojom domaćom družinom pred slikom svete obitelji obavljati propisana djela pobožnosti pak nastojati, da pomoću svete Obitelji, složne u vjeri pameti, a u srdačnoj ljubavi život svoj sprovode ljubeć Boga i bližnjega prema uzoru, što si ga odabraše. Pobožno ovo sdruženje osnovano u Bolonji a poput Lionskoga odobrio je sličnim pismom Naš predšastnik blage uspomene Pije IX., poslie pak pismom upravljenim dne 5. siečnja 1870. na bogoljubnoga ravnatelja veoma je isto pohvalio. Što se Nas tiče, pošto veoma njegujemo i ljubimo sve, što može dostojno promicati spasenje dušâ, to nismo mogli propustiti, a da ove pobožnosti ne pohvalimo i ne preporučimo; pa s toga smo i označili ovo društvo u pismu na dragoga Našega sina Augustina S. R. C. kardinala Bausa, apoštolskom odredbom nadbiskupa florentinskoga, koristnim i spasonosnim te našemu vremenu veoma prikladnim. Osim toga smo onaj obrazac, po kojem se kršćanske obitelji posvećuju svetoj Obitelji, i onu molitvu, koju imadu govoriti pred slikom iste svete Obitelji, odobrili, kako Nam je to jedno i drugo na želju dragoga Našega sina Kajetana S. R. C. svećenika kardinala Aloisi-Maselle predstojnika zbora za svete obrede, predložio isti sveti zbor, a za tim smo se pobrinuli, da se to oboje odpravi na ordinarije pojedinih biskupija. Na dalje pošto smo se bojali, da ne bi pravi duh spomenute pobožnosti s vremenom ohladnio, naložili smo istomu Našemu zboru za svete obrede, da izradi pravila, kojimi će po svem katoličkom svietu sva pobožna družtva, što se imadu ustrojiti na čast svetoj Obitelji, biti tako medjusobno spojena, da sva imadu jednoga predsjednika, koji će njimi vrhovnim ugledom ravnati i upravljati. Ta pravila, izradjena od istoga svetoga zbora velikom pomnjom, jesu evo sliedeća:

Statut pobožne universalne zadruge obitelji posvećenih svetoj Obitelji Nazaretskoj.

1. Svrha pobožne zadruge jest, da se obitelji kršćanske posvete svetoj obitelji Nazaretskoj, te da ju uzmu sebi za predmet štovanja i za primjer, štujući ju pred njezinom slikom svagdašnjom molitvom, i upriličujući život svoj prema uzvišenim krepostim, od kojih ona dade primjer svakomu razredu družtvenom, i napose radničkom.

2. Pobožna zadruga ima svoje sjedište u Rimu kod uzoritoga kardinala pro tempore vikara Njegove Svetosti, koji joj je pokrovitelj. On uz pomoć Monsignora tajnika svetoga zbora za obrede i dviju drugih prelata, koje sam odabere, i osim njih jednoga svećenika sa službom *tajnika*, ravna istom zadrugom u svih dielovih svieta, brinući se, da ona uzčuva duh i značaj svoje uredbe, te se sve više razširi.

3. U svakoj biskupiji ili apostolskom vikarijatu, Ordinarij, da bolje promakne pobožnu zadrugu medju svojimi vjernici, izabrati će si za taj posao jednoga svećenika, s naslovom *ravnatelja diecezanskoga.*

4. Ravnatelj diecezanski dopisivati će sa župnici, kojim je jedinim povjereno upisivanje obitelji dotične njihove župe. U svibnju pak svake godine župnici će saobćiti ravnateljem diecezanskim, a ovi, odvisno od Ordinarija, središnjemu sjedištu u Rimu broj novih obitelji upisanih u pobožnu zadrugu.

5. Posveta obitelji obaviti će se po formuli odobrenoj i propisanoj od pape Leona XIII. Nju može obaviti napose svaka obitelj ili pak više obitelji skupa u župnoj crkvi pred svojim župnikom, ili njegovim opunovlaštenim zamjenikom.

6. Slika svete Obitelji Nazaretske morati će se nalaziti u svakoj od upisanih obitelji, i njihovi će članovi najmanje jedan put na dan, te po mogućnosti na večer, zajednički pred njom moliti. U tu svrhu posebnim se načinom preporuča obrazac molitve odobren od vladajućega pape, a isto tako česta poraba triju poznatih uzdaha:

Isuse, Marijo i Josipe, darujem vam srce i dušu svoju.

Isuse, Marijo i Josipe, budite mi u pomoć u smrtnoj borbi.

Isuse, Marijo i Josipe, nek se u miru s Vami odieli duša moja. *)

7. Slika svete Obitelji može biti ili ona spomenuta u pismu bl. uspomene Pija IX. od 5. siečnja 1870., ili kojagod druga, u kojoj je prikazan Gospodin Naš Isus Krist u svom skromnom životu, što ga je vodio sa preblaženom Djevom Svojom majkom, i s njezinim prečistim zaručnikom sv. Josipom. Ostaje pak uviek u

---

*) Oprost *toties quoties* od 300 dana za sva tri ujedno, i od 100 dana za svaki napose.

Pijo papa VII. 28. aprila 1807.

Ordinarija, po pravilu sabora Tridentskoga, pravo, da odstrani one slike, koje ne bi bile po svojoj osnovi prema toj zadrugi.

8. Obitelji upisane u zadrugu uživaju oproste i probitke duhovne, podieljene od papâ, kao što je to označeno u listini za upisivanje.

9. Kardinal pokrovitelj sa svojim viećem sastaviti će i objelodaniti pravila, u kojima će se nalaziti posebne odredbe o tom, što može biti većma koristno pobožnoj zadrugi, i napose označiti će se njezine vlastite svetkovine, dan glavne svetkovine titularne, kada da se zajednički obavi godišnja obnova čina posvetnoga, kada da se sastanci drže itd.

Ova smo pravila, pošto nas je o njih prije napomenuti kardinal predstojnik izviestio, odobrili te Našom apoštolskom vlašću priznali i potvrdili a podjedno smo pak dokinuli sve ono, što je u ovoj stvari do sada bilo dopušteno i ustanovljeno, poimence sve ono što bijaše dozvoljeno i odredjeno apoštolskim pismom dne 3. listopada 1865. i sve one ustanove, što se odnose na maticu, Lionsko naime društvo. Hoćemo pako i zapoviedamo, da se sva društva svete Obitelji, koja sada budi pod kojim naslovom obstoje, u ovo jedino i obćenito stope. No od ove Naše odredbe izuzimljemo duhovne zborove (kongregacije) pod ovim imenom, koji se služe pravili od ove Svete Stolice odobrenimi, izuzimljemo i bratovštine u pravom i strogom smislu, samo ako su po crkvenih kanonih osnovane te se drže pravila i uputa propisanih od Rimskih papa, poimence onih, što ih je propisao Klement VIII. dne 7. prosinca pismom, koje se počinje „Quaecunque.“ Nego ove bratovštine i duhovni zborovi, premda su možebit do sada običavali upisivati obitelji, što je sada lih samo župnikom povjereno, odustat će u budnće posvema od toga upisivanja. Nije ipak nuždno, da obitelji do sad upisane u koje ovakovo društvo, budu opet upisane; jer bez novoga upisa dobivaju oproste i druga duhovna dobra, samo ako se drže onoga, što je propisano ovimi novimi pravili. Svemu kolikomu družtvu odabiremo i proglašujemo za predsjednika Našega svakovremenoga generalnoga Vikara u duhovnih poslovih u ovom slavnom gradu, pa ga dajemo za stalnoga pokrovitelja istomu društvu sa svimi pravi i svom vlašću, što može biti potrebita onomu, koji obnaša tu službu.

Uz njega hoćemo da bude vieće, sastojeće se iz Rimskih prelata, medju kojimi bit će uviek svakovremeni tajnik Našega zbora za svete obrede. Preostaje Nam, da izrečemo čvrstu nadu, što ju imademo, da ćemo naime u širenju i njegovanju ovoga pobožnoga društva imati za drugove i pomoćnike sve, kojim je povjereno spasenje dušâ, a osobito pako biskupe. Oni su bo, koji znaju te s Nami zajedno oplakuju, što se je kršćanska ćudorednost promienila i na gore okrenula, što je obamrla u obiteljih ljubav k vjerozakonu i pobožnosti, pohota pak za zemaljskim uživanjem uzpirena preko svake mjere; pa s toga će osobito oni vruće željeti, da se tolikim i takvim zlom nadje liek.

U istinu ne može se ništa spasonosnijega i uspješnijega za kršćanske obitelji pomisliti, nego li je primjer svete Obitelji, koji u sebi sadržaje podpunu savršenost svih domaćih kreposti. S toga neka nastoje (biskupi i župnici), da se u ovo pobožno družtvo upiše čim više obitelji, osobito obitelji radničkih, na koje se obično pogibeljnijimi zamkami vreba. No treba paziti, da se društvo od svoje svrhe ne odvrati i da mu se duh ne promieni već da se pobožne vježbe i molitve, što su utanačene, podpuno pridrže i obavljaju. Tako zazivani medju domaćimi stienami bili milosrdno kod nas Isus, Marija i Josip, njegovali oni u obiteljih ljubav, ravnali življenjem, poticali svojim primjerom na krepost te ublažujuć biede, koje smrtnike odasvud okružuju, činili jih snosnijimi. Odlučujemo, da ova sva i pojedina, kako su gore izrečena, imaju ostati neprestano u svojoj jakosti i valjanosti te da ništa u svemu tomu ne smiju smetati protivne ustanove, apoštolska pisma, povlasti, dozvole, Naša i apoštolske kancelarije pravila ni druge budi kakove protivne odredbe.

Dano u Rimu kod svetoga Petra, pod prstenom ribarskim, dne 14. lipnja 1892. Papinstva Našega godine XV.

S. kardinal **Vannutelli.**

Prosvjeta.

1. *Književni dar Svetojeronimskoga družtva.*

Društvo sv. Jeronima rasposlalo je svojim članovima ovogodišnje knjige. I ovim darom je opet pokazalo društvo, koliko je vrijedno, da ga u što većem broju pomažemo. — *Danica* tiskana je u 38.000 komada, najljepši znak, kako je u narodu obljubljena. Kao što svake godine, tako i ove odlikuje se „Danica“ biranim člancima zabavnim i poučnim. — Druga knjiga, što ju je dalo društvo članovima, jest *Pčelarenje sa umjetnim saćem*, a napisao ju Kvirin Broz. Iz predgovora piščeva vadimo ovo: „Sve što sam ovdje napisao, sve sam to ne samo jedan put pokušao, ali zato ne tvrdim, da je ova knjižica napisana bez pripomoći drugih valjanih pčelarskih knjiga. Ova je knjižica napisana za našega seljaka, koji će moći u njoj naći sve, što treba kod pčelarenja sa pokretnim saćem.“ — *Jagica i Mijo* slika iz seoskoga i obrtničkoga života, treća je knjiga koju daje društvo članovima. Napisalo ju vješto pero župnika prozorskoga Josipa Zorića. Marko Cvijetić bio valjan otac obitelji, ali od kako je postao starješina, stao se družiti sa kojekakvim ljudima, pijančevati i zanemarivati svoj imetak, na žalost brižljivoj si ženi i djeci Jagi i Janku. Sav imetak založi koje komu, a osobito nekome Martinu, čovjeku dotepencu, koji se je lihvom pomagao. Jagica išla jedne večeri u krčmu da si dozove oca kući; ne opravivši ništa vrati se, nu ne-

srećom padne s brvi u potok i bila bi se utopila, da je ne spase Mijo, pošten momak ali veoma siromašan. Od to doba zavolješe se Jagica i Mijo. Riješivši se Martina, koji ju je molio za ruku, odkrije Jagica Miji ljubav, te ga svjetuje, da ide pa izuči kakav zanat. Mijo ode u Varaždin, izuči kod Krupića kovačiju. Povrati se kući i uzme Jagicu, — koja je medjutim poslije smrti očeve bila pala na prosjački štap — i življahu oboje sretno. Knjižica je Zorićeva napisana zanimljivo, gdjegdje dira čovjeka do suza. Pisac je pokazao u njoj kako i najveći imetak propada, ako je ili stečen nepošteno ili ako je pošteno stečen ali se ne čuva; a kako i najvećemu siromahu uspijeva, ako je marljiv, ustrpljiv i pošten. Pisac je vješto upleo mnogu pouku o djetićkim društvima, o pučkim književnim društvima itd. Isto tako lijepo riše urednu obrtničku kuću, kakva je bila majstora Krupića. — Četvrta knjiga što ju podaje društvo članovima skroz je nabožnoga sadržaja, a naslov joj: *Pobožna duša o presv. oltarskom sakramentu;* napisao ju na talijanskom jeziku J. K. Pagani, a preveo Stj. Korenić. Ne da se poreći, da naš narod najvoli čitati nabožne knjige. Pokazuje se to očito time, što su se knjige nabožnoga sadržaja, koje su ovih zadnjih godina izašle ispod tiska, u brzo razgrabile. Toga radi mislimo, da je i društvo narodu veoma ugodilo a još više koristilo, što je izdalo ovu lijepu knjižicu. U 31 razmatranju pokazuje auktor, kolika je ljubav Isusa Krista u sv. sakramentu spram nas i potiče nas da ljubimo Spasitelja za uzdarje.

U „Danici“ naći će članovi obilat izvještaj o napretku društva. Eno društvo je do sada izdalo 88 knjiga u 952.600 otisaka, sagradilo si je kuću dvokatnicu, te ide s ponosom u 25 godinu opstanka svojega. Nu čujmo jedno što još veli Danica. „Upisanih članova ima društvo (do konca god. 1891.) 9813. Ovo je premalen broj članova u 23 godine. Taj bi morao biti bar pet puta tolik, ako se uzme na um velika duševna korist, koju ovo društvo podaje puku. Mi ovdje i ovom zgodom zaklinjemo sve prave prijatelje puka, neka rade u svom krugu, da mu što više članova u seljačtvu saberu. Bez prave prosvjete ne ćemo ni kud ni kamo.“ — Ako isporedimo broj članova svetojeronimskoga društva sa brojem članova društva svetomohorskoga, vidjet ćemo kolika je razlika. Eno društvo svetomohorsko broji dosmrtnih članova 837 a godišnjih 57.703; — a koliko ih ima naše? Prijatelji puka neka upotrebe svaku zgodu gdje mogu pospješiti boljak naroda. „Bez prave prosvjete ne ćemo ni kud ni kamo.“

2. *Izdavanje Sv. Pisma na hrvatskom jeziku. Beletristička literatura.*

Čestita i vrijedna „Vrhbosna“ iznenadila nas je ugodno u broju 22. o. g. „U hrvatskoj, bogoslovskoj knjizi“, ovako piše u pozivu na predplatu, „velika se osjeća potreba prevoda sv. pisma. *Vrhbosna* je do sada rado donosila *Štiva svetoga pisma* a sada snuje kako bi donosila duhovnom vlasti odobren i opazkami protumačen prevod. Zna ona, da to misle i o tom rade drugi, koji će bez dvojbe zadaću svoju obaviti kako valja, ali dok im okolnosti dopuste, da s radom izadju na javu, *Vrhbosna* misli, da se jedva do toga čekati može.“ Nadalje spominje vrijedni taj list, kako niti hrvatska naša lijepa knjiga ne podaje onakove hrane mladeži kakvu bi njeno kršćansko srce trebalo, kakva bi ju mogla zanijeti za uzvišene idejale. Toga radi snuje ona i s prijateljima dogovara, ne bi li i k tome doprinijela zrnce. —

Vrhbosna je za to naumila u svakom broju *donositi beletrističan prilog u obliku knjige a isto tako naumila je činiti i sa prevodom sv. pisma.* Ovo je s njezine strane, ali uz jedan uvjet — na ime, ako se broj njezinih članova pomnoža t. j. *ako joj svaki dosadanji prijatelj nadje još jednoga da joj bude predplatnik.*

Ako s jedne strane gledamo, kako je u istinu malena cijena listu (3 for. 50, a za mladež 2 for.), a u drugu ruku kako divno napreduje: dva puta na mjesec izlazi i uvijek je bogata sadržajem i raznim vijestima iz katoličkoga svijeta, ne možemo a da se ne zauzmemo za nju. A što je tek zavrijedila sada, gdje nam želi podati u svakome broju još ovako lijepi dar?

Pisac ovih redaka takodjer je prijatelj Vrhbosne pa želi udovoljiti želji njezinoj jedino s tom razlikom, što misli, da ne će samo predobiti jednoga pretplatnika, već će se svaki koji bude štio ove retke, ako bude i kako mogao, rado prikupiti da podpomogne ovako plemenito pregnuće, koje će i njemu donositi obilatu korist. „Pregnimo dakle“, završuje *Vrhbosna*, „svom dušom na rad, ozbiljan uztrajan rad. Život katolički svuda se budi; vatra katoličkoga života plamsat je počela i u najbližjoj nam blizini kod braće Slovenaca; na nepomičnom temelju vječnih istina, koje čuva i širom cieloga svieta pronosi neokaljana zaručnica Kristova, sveta crkva rimokatolička, obnavlja se svuda život obiteljski, družtveni, državni. U tom plemenitom natjecanju neka nije ni Hrvat posljednji!“ L. J.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Peto poglavje.

Radostne nade.

(Dalje.)

Eukarpo nije prisustvovao razgovoru apostolovu sa Faustinom; kad je k njoj uveo Pavla, oprosti se, jer je morao obaviti u gradu više posala za svoga gospodara.

Viest o padu Alytirovu i ukinuću progonstva pročula se i bude veselo primljena.

Eukarpo je dočuo za tu viest, kad se je vratio u Suburu, da pozdravi jednoga brata; već davno nije čuo radostnije viesti; sa Alytirovim je padom bilo kršćanstvo riešeno najvećega i najpogibeljnijega neprijatelja.

Idué za poslom morao je proći preko Martova polja; on je već višeputa vidio tu novu gradnju, nu nije se baš osobito za nju zanimao. Sada je, čini se, bila zgrada gotova. Već bijahu uzeli skele izpred široka pročelja sa divnimi stupovi; sve je sjalo od neobična sjaja zlata i boja.

Na korniža vidjeo se velikimi zlatnimi slovi urezan posvetni nadpis, nu nije bio napisan latinskimi slovi, već slovi Eukarpu nepoznatimi. Gle, poznaje ih on bar djelomice; ta bila su to armenska slova, nadpis u njegovu materinjem jeziku. Postavi ruku na čelo, da prisili duh svoj, da iznese na polje ono, što je već dugo zaboravio i podje mu za rukom te pročita nadpis:

Kralju Tyridatu, gospodaru Armenije, car Nero, senat i puk rimski.

Što je dalje polagano, slovo po slovo čitao, sve se je više i više uzrujavao. Sav se je uzbunio, kad ga najednoć njetko porugljivo upita: „Ti želiš doista da naučiš armenski, da budeš tumačem kralju.“

Bio je to Fausto, koji je i sam znatiželjan došao, da vidi pročelje, koje bijaše istom jučer odkrito, o kojega je sjaju i ljepoti govorio čitav Rim. Tigellin je svimi silami djelo pospješio, da se uvjeri narod, koli je velika razlika izmedju njega i Alytira.

Ti već stojiš tu, nastavi vitez šaleći se, pol sata kao stup i niemo motriš taj nadpis. Ja ću ti prikratiti trud, to ti je pozdrav cara, senata i puka rimskoga armenskomu kralju, koji će ovih dana doći amo sa sjajnom pratnjom.

Eukarpo se na ovu viest jedva svladao od uzrujanosti, tako, da ga je Fausto začudjen upitao, s čega se je toli jako uzrujao.

Ja sam rodom Armenac, reče mladić, i okrenu se, te želeći da bude sam ode suznih očiju, srca bolna i pun nade.

„Dobri dječače“, reče Fausto gledajući za njim, „dali ti bogovi, pa se dopao kralju.“ Ja vidim da je oslabio, u licu je bljedji i suši. Da si nije pokvario zdravlje kad je mene spasavao. Prvom ću sgodom reći senatoru, da mu na moj račun daje bolju hranu.

Doista si je Eukarpo prigodom požara palače senatorove i spasavanja Faustova navukao nahladu i groznicu; s početka nije ni pazio na to, a poslije je to tajio, u nadi, da će bol i sama proći. Oni, koji su s njime danomice obćili, nisu ni opazili, kako je počeo propadati, ali Fausto je to opazio odmah.

Da bude sam udari Eukarpo preko Neronova mosta u vatikanske vrtove.

O Bože! povikne Eukarpo — šećući po osamljenih vrtovih, smijem li se nadati, da će u pratnji kraljevoj biti moj otac ili moja braća? Hoću li ih vidjeti? Hoću li ja nje i oni mene prepoznati?

Ali tu se sjeti, da je on siromašni slobodnjak; pa hoće li imati pristupa do svojih? Pa kad bi mu sve pošlo za rukom, hoće li moći dokazati svoje srodstvo? Sjetio se imenâ braće, ali uz sav napor nije se mogao sjetiti ni očeva ni majčina imena.

O, jecao je, da dodju, pa da ih prepoznam, a da me tada kao varalicu i lažca od sebe otjeraju, jer ne imam dokaza — o to bi bilo grozno, toga nebih mogao preživjeti.

U to se sjeti da ima na desnom ramenu znamenku, tu mu sine tračak nade, — ako i dosta slab. Otac bi se mogao toga sjećati, braća ne, ili veoma težko.

Nu nije li odveć smjelo nagadjanje, da će tko od njegovih biti u pratnji kraljevskoj? Nije li vjerojatnije, da su svi poubijani ili na razne strane svieta u robstvo odvedeni ili prodani, kao što je on? Možda se nesmije ni nadati, da će što čuti o svojoj obitelji; tâ nije znao ni imena svojih roditelja?

Eukarpo odluči sve prepustit Bogu i od njega očekivat djetinjom odanosti veselje i žalost, bol i utjehu, kako se svidi Božjoj providnosti.

U toj misli nadje on mira i pokoja svojoj duši; ipak je odlučio potražit kojega Armenca, da ga poduči u materinjem jeziku. Šala Faustova, nebi li se strancem ponudio kao tumač, bila je po nj dobrim savjetom.

Vraćajući se u grad približio se Tibarskomu mostu i vidi gdje se s protivne strane silno množtvo približuje. Malko pričeka upita i prvoga, koji mu se približio, čemu ta strka?

Samo dodji da vidiš, kako će jedan biti razapet i tada spaljen.

Da nije koji kršćanin, upita Eukarpo, pobojavši se, nije li viest što ju je čuo u Suburi lažna.

Ne, kršćani su sašli s pozornice, glumac je to Alytir, koji dostojno završuje tu krvavu komediju. Odveć je on dugo gospodario s cesarom, mnogo je gradjana rimskih taj Židov osiromašio; a mnoge i usmrtio. Sad će primiti plaću.

Malo časaka iza toga proveli su odsudjenika mimo Eukarpa. Blied i izobličen, drhćuć od straha pred smrću, razderane i blatne odjeće stupao je Alytir medju krvnici, koji su ga tukli i psovali da brže ide. O ta toga sam čovjeka jednoć vidio! Doista. Ta to je onaj s kojim sam se jednoć sastao u zaselku gospodarevu.

Mladić se sgrozi. Nije mogao na ino već da se zahvali nebu, koje tako bdije nad crkvom svojom i tu se sjeti riečih psalmiste: Bog nas je oslobodio iz lovačke zamke, zamka se je satrla i mi smo slobodni.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Milan Stanisavljević, župnik u Petrinji, imenovan je podarhidjakonom kotara petrinjskoga. — Gosp. Karlo Pejčić, protokolista i arkivar u nadbiskupskoj kancelariji, imenovan je kapelanom kod c. i kr. ratne mornarice.

— (Sedamdeseti rodjendan.) Prošloga utorka slavila je generalna glavarica hrvatsko-slavonske provincije milosrdnih sestara, sestra Georgija Čugmal, svoj sedamdeseti rodjendan. Svečarica rodila se 22. studena 1823. u Wennsu u Tirolu, a u kongregaciju milosrdnih sestara stupila je 27. srpnja 1844. U Zagreb je došla 12. studena 1845., te od to doba uviek revnostno radi u Hrvatskoj. Bila je učiteljica na dječačkoj i djevojačkoj školi i na ženskoj preparandiji, a službu je glavarice vršila u bolnici na Rieci, u ženskoj kaznioni u Zagrebu i u mužkoj kaznioni u Lepoglavi. Napokon 13. svibnja 1880. izabrana je generalnom glavaricom ciele provincije. Sestra Georgija Čugmal učinila se je zaslužnom takodjer kod zauzeća Bosne i Hercegovine nježnom njegom ranjenih vojnika, te je tom prilikom odlikovana zlatnim krstom za zasluge.

Vriednoj svečarici o njezinom sedamdesetom rodjendanu i mi od srca čestitamo i želimo, da ju Bog okriepi i poživi, kako bi na čelu svojih marljivih radnica, koje ona ljubi materinskom ljubavlju i koje u njoj štuju svoju milu glavaricu, još dugo blagoslovno djelovala.

— Za „svećenički dom“ uplatiše nadalje: Sartori Ljudevit 20 for. Rubetić Cvjetko 20 for. Hangi Ivan 20 fr. Matošić Franjo 10 for. Tompak Gustav 10 for. Sajko Osvaldo 10 for. Milković Jeronim 10 for. Padarčić Aleksije 10 for. Batušić Janko 10 for. Levar Dragutin 20 for. Ivanić Mirko 20 for. Bezuk Karlo 20 for. Žugčić Antun 10 for. Fogl Dragutin 6 for.

U Zagrebu dne 24. studena 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

Ugarska. (Program magjarske vlade.) Kako je poznato u Ugarskoj se je promienilo ministarstvo. U novi kabinet osim dvojice novih ministara došli su svi članovi prijašnjega ministarstva zadržavši svaki svoju listnicu; ostao je dakle u novom kabinetu i glasoviti grof Albin Csaky. Glavna je promjena u tom, što je u predsjedničtvu grofa Szaparya zamienio dr. Aleksander Wekerle. Prošloga ponedjeljka se je kabinet Wekerle predstavio zastupničkoj kući i ministar predsjednik Wekerle razvio je vladin program. O crkveno-političkim pitanjima u Magjarskoj rekao je sliedeće:

„Na polju crkvene politike osbiljno idemo za tim, da se uz čuvanje državnih interesa, nenaruši red i vjerski mir, da se pače sve javne institucije tako urede, kako bi one bile trajno jamstvo za očuvanje toga reda i toga mira.

Kako je već i prijašnja vlada izjavila, previšnjim su odobrenjem opredieljena ona načela, koja imaju da služe za temelj zakonskim osnovama o obćoj uvedbi civilnih matica, o recepciji izraelitske vjeroizpovjedi i o slobodnom izpovjedanju vjere.

U smislu tih načela već je gotova zakonska osnova o zakonitoj inartikulaciji izraelitske vjeroizpovjedi, a izradba zakonskih osnova o slobodnom izpovjedanju vjere i o obćoj uvedbi civilnih matica već je toliko napredovala, te će se moći o njima povesti ustavna razprava još tečajem ovoga zimskoga zasjedanja.

U zakonsku osnovu glede obćih civilnih matica kanimo poprimiti takove ustanove, da će za vrieme, dok se obćenito neuvedu te civilne matice, u sadanjim maticama župnici i njihovi pomagači u slučaju razkršćavanja i to upisati, kojoj vjeroizpovjedi pripada dotična osoba u smislu zakonskog članka 53: 1868; a u slučaju, da nebi voditelj matica udovoljio tomu zahtjevu, u tom će se mjestu odmah uvesti vodjenje civilnih matica. Čim taj zakon stupi u život, prestaje naredba od 26. veljače 1890.

Što se tiče četvrtoga crkveno-političkoga pitanja, bračnoga prava, koje sačinjava nadopunjujući dio obiteljskoga prava, novo konstituirana vlada se je jednodušno sporazumila glede temeljnih načela za reformu bračnoga prava, a medju njima takodjer i glede obligatornoga gradjanskoga braka, te si je izposlovala previšnju punomoć za načelnu izjavu, da se ta zakonska osnova, koja se već izradjuje, sastavi na temeljnim načelima obćega državnoga bračnoga prava obvezatnoga za sve državljane, obće jurisdikcije državnih gradjanskih sudova u pravno-bračnim pitanjima, te obligatornoga gradjanskoga braka. Tim se naravno nemože dirati u kraljevo pravo, da si pridrži previšnje odobrenje glede provedbe i pojedinih ustanova, dok se nepodnese ta zakonska osnova. Uvedenjem tih zakonskih ustanova glede bračnoga prava stupile bi izvan krieposti one ustanove zak. članka 53. od godine 1868., koje roditeljima ograničuju pravo odredjivanja, kojoj vjeroizpovjedi imaju da pripadaju njihova djeca.“

U kući velikaškoj dao je Wekerle iste izjave kao i u zastupničkoj. Nova vlada primjena je u kući velikaškoj vrlo reservirano. Grofovi Ferdinand Zichy, Mavricije Nikola Eszterházy i Gejza Szapary izjavili su, da oni politiku vladinu u stvarih konfesijonalnih ne odobravaju. Grof Zichy rekao je, da se on ne klanja bodljivim riečima, kao što je liberalizam; on se u svojih djelih dade voditi samo po svojoj savjesti i svojem osvjedočenju. Takodjer ne kleca on pred supremacijom državnoga zakona, jer nad ovaj stavlja božanske zakone, kako ih je naučio iz katekizma.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 48. U Zagrebu, 1. prosinca 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Biskupi zagrebački

III. U XV. vieku.

Priobćio *Ivan Tkalčić.*

(Konac.)

Baltasar indi poduprt grofovi celjskimi i privoljom kaptola zagrebačkoga preuze najprije upravu svjetovnih dobarah biskupije zagrebačke. Ovim postupkom naniela se biskupu Tomi velika šteta, a pošto je medjutim umro papa Nikola V. (✠ 24. marta 1455.), to on njegovu nasljedniku Kalistu III. prijavi ovaj Baltasarov nepravedni postupak, te ga i zamoli za pomoć. Prema tomu, naloži Kalisto III., ugarskim biskupom, a naročito biskupu pečujskomu Andriji, da izvide stvar, i Tomu de Dabrence da uvedu u užitak dobarah biskupskih, i da mu predadu duhovnu pastvu; ali kada su rečeni biskupi htjeli izvršiti ovaj papin nalog, to im se silno opro i Baltasar i kaptol zagrebački, pa s toga pomenutim biskupom nepreosta drugo sredstvo, nego da Baltasara i kanonike udare crkvenim interdiktom; ovi pako obratili se na papinoga legata kardinala djakona Ivana, koj bijaše tada u Ugarskoj, a on skine s njih crkveni interdikt, te Baltasar i nadalje uživao biskupske dohodke na štetu Tominu. — Ovo sve bijaše javljeno papi, s toga on na 23. marta 1456. naloži rečenomu svomu legatu, da proti Baltasaru i njegovim pristašam što strožije, dà i crkvenimi kaznami postupa, a nebudu li one koristile, da upotriebi i svjetovnu silu. (Theiner l. c. D. 449)

Osim nametnika Baltasara dignuo se proti biskupu Tomi i poznati nam kninski biskup Dimitar Čupor, a to na podlozi pečatnicah Eugena IV. i Nikole V. koji ga imenovali biskupom zagrebačkim. Saznavši papa Kalisto III. iz raznih izvještajah o tom nedostojnom prieporu „non absque magna animi nostri displicentia“, odpisa na 21. maja 1457. svojim legatom u Ugarskoj, rečenom djakonu kardinalu Ivanu i Dionižu kardinalu sv. Ciriaka in thermis, da pošto župnik Baltasar i svojim spletkarenjem „nonnullis suis cavillationibus“ i uplivom Ulrika celjskoga nastoji zasjesti stolicu biskupije zagrebačke; a Dimitar Čupor, na temelju pečatnicah Eugena IV. i Nikole V., koje je medjutim na lažni način „per fraudem“ zadobio, takodjer svimi mogućimi načini teži za tim, te ova dvojica zapriečuju Tomi, da nemože preuzeti ni duševnu ni svjetovnu upravu biskupije zagrebačke, to svojom apoštolskom vlasti potvrdjuje i javno priznaje jedinoga Tomu zakonitim biskupom zagrebačkim, te Dimitru i Baltasaru pod crkvenim izobćenjem nalaže spram biskupije zagrebačke „perpetuum silentium“, a tim pismom zapovieda jošte rečenim svojim legatom, da Tomu de Dabrence ustole u Zagrebu, da mu uruče duševnu i svjetovnu upravu ove biskupije, uzprkos svim zahtjevom Dimitra i Baltazara. (Theiner l. c. Doc. 459.)

Sada istom, kada papini legati htjedoše provesti nalog vrhovne glave crkvene, digle se stranke, da im to izvedenje prepriečе, a uza to svaka stranka poslala u Rim svoje izaslanike, koji su u pape i sbora kardinalskoga svoga kandidata što toplije preporučivali kao najsposobnijega i najželjenijega. Za ovo podkriepiti preostala su nam dva pisma pape Kalista III., oba od god. 1457, pisana legatu kardinalu djakonu Ivanu. U prvom pismu od 8. septembra piše papa, kako je sve moguće učinjeno bilo, da se Tomi predade duhovna i svjetovna uprava biskupije zagrebačke, pa ipak Toma do sada jošte nije ustoljen, dapače, da je javna želja, da Dimitar postane biskupom zagrebačkim „sed potius desideratus fuerit Demetrius antedictus“, te nalaže legatu, da se o prieporu medju Tomom i Dimitrom svestrano obaviesti, pa preporučiv točno stvar i razloge izmedju

ove dvojice, da proglasi u papino ime jednoga od njih pravim i zakonitim biskupom, te pod crkvenimi kaznami, dà uztreba li i oružanom rukom izhodi, da mu se svi pokoravaju i da mu uruči upravu biskupije. (Theiner l. c. Doc. 471.) — U drugom pako pismu od 10. decembra, piše papa istomu legatu, te spomenuv mu cieli priepor medju Tomom i Dimitrom, veli, kako je dočuo takodjer, da je Ulrik celjski po starodavnom pravu, podieljenom mu od kralja ugarskoga, predložio kao vriednoga za biskupa zagrebačkoga nekoga župnika Baltasara, i kaptol zagrebački da je na to pristao, jer je Baltasar vitežka roda, a kralju u milosti, crkva pako zagrebačka, da će pod njegovom upravom silno procvasti; toga radi nalaže legatu da iztražujuć o prieporu medju Tomom i Dimitrom nesmetne s uma ni Baltasara, te da se za jednoga od ove trojice odluči i u ime rimske stolice proglasi zakonitim biskupom, i kao takovoga da ustoli, upotriebiv proti protivnikom sva zakonita i dopuštena sredstva. (Theiner l. c. Doc. 476.)

Čini se, kao da papin legat kardinal djakon Ivan nije tako lasno prihvatiti htio, da rieši ovaj priepor, te je ostao neriešen jošte iza smrti pape Kalista III., čiji nasljednik Pij II. na 30. decembra 1460. iznovice naloži svojim legatom u Ugarskoj: Dionižu kardinalu s. Ciriaka in thermis i Ivanu s. Angele, te biskupu čanadskomu, da rieše već jednom medju Tomom, Dimitrom i Baltazarom taj mnogogodišnji priepor, te jednoga izmedju njih proglase biskupom zagrebačkim, i u ime rimske stolice da mu predadu duhovnu i svjetovnu upravu biskupije. (Theiner l. c. Doc. 543.)

Kada je i ovaj nalog ostao bezuspješan, to ga sam papa riešio na 13 januara g. 1463. evo ovako: pošto je, veli papa u svojoj pečatnici, po smrti zagrebačkoga biskupa Benedikta imenovao njegov predšastnik Nikola V. Tomu de Dabrence, tada biskupa njitranskoga, biskupom zagrebačkim, a pošto usljed progona biskupa Dimitra Čupora i nekoga Baltasara duhovnu upravu i biskupsku stolicu nikako nije mogao dobiti, te je crkva zagrebačka lišena zakonitoga pastira mnogo trpila a i sada trpi, to on Tomu opet prenaša na izpražnjenu netom njitransku stolicu, no pod taj uvjet, dà ako li se tečajem jedne godine njitranskomu episkopatu nevrati mirni i podpuni užitak Njitre i ostalih založenih gradovah, zaselakah i posjedah i samostan bl. dj. Marije de Zeck sa pripadajućimi dohodci, da tada slobodno prodje na zagrebačku stolicu i da ondje u ime vrhovnoga poglavice crkve biskupuje kao pravi i zakoniti biskup. (Theiner l. c. Doc. 569.)

Prema ovoj papinoj odredbi zagrebačka biskupska stolica morala je biti vakantnom ciele jedne podpune godine, neizpune li se za to vrieme obveze, s kojih je Toma de Dabrencze iznovice zasjeo njitransku biskupiju; nu ona je bila izpražnjena podpune dvie godine, jer istom na 14. juna 1465. Pavao II., koj je nasliedio Pija II., imenuje Dimitra Čupora biskupom zagrebačkim. (Theiner l. c. Doc.). I tako je Dimitrija Čupor teda negda mogao zasjesti stolicu biskupije zagrebačke, kao zakoniti biskup.

Dimitru Čuporu, koj je dvadesetpetgodišnjim zanovetanjem nad i onako naoblačeno obzorje biskupije zagrebačke navuko mnogi tamni oblak, pošlo je napokon za rukom, da je postao zakonitim biskupom, ali na ovoj tako nedostojno stečenoj stolici sjedio je veoma kratko vrieme, jedva kakova četiri mjeseca, te bijaše moralno prisiljen zahvaliti se na njoj. Ovo doznajemo iz poslanice kralja Matije pisane sa tabora u Maslinovcu na 7. novembra g. 1465., kojom javlja kaptolu, da se biskup Dimitar Čupor zahvalio na stolici biskupije zagrebačke, te mu udieljuje vlast, da bira vikara, dok stolicu ovu nezasjedne novi biskup. „Scitote, piše kralj kaptolu, quod jam in facto episcopatus zagrabiensis cum reverendo in Christo patre Demetrio Csupor finaliter concordaverimus, et omnibus juribus suis, si quae ad illum episcopatum habuisset, simpliciter renunciavit. Quare mandamus fidelitati vestrae, quatenus deinceps tam in electione vicarii, quam eciam in aliis rebus illius ecclesiae, quantum ad spiritualia diligenter laboretis et exerceatis ea, quae pro nunc sede vacante in illa ecclesia vobis magis salutaria de jure facienda videbuntur.“ (G. Pray Spec. hier. l. c. p 353.)

Izpražnjenu stolicu biskupije zagrebačke poslie Dimitra Čupora nije opet zasjeo niti jedan član domaćega kaptola, jer glede njezina popunjenja opet se obzir uzimao na čovjeka kakova su tadanje domaće svjetovne okolnosti zahtievale, a to bijaše mladi plemić svjetovnjak Osvaldo Tuz de Szentlazlo; a na taj izbor pristà i rimski dvor, te papa Pavao II. na 16 aprila god. 1466. javio je već kralju Matiji, da je bivšega zagrebačkoga biskupa Dimitra Čupora premjestio na stolicu gjursku, a za biskupiju zagrebačku imenovao Osvalda Tuza. Sljedeći odmah dan ili na 17. aprila upravi papa pismo novoizabraniku Osvaldu, u kojem mu veli, da ga je imenovao biskupom zagrebačkim „cum dispensatione super defectu aetatis“, te mu do-

zvoljava „a quocumque episcopo dominicis vel diebus festis omnes sacros ordines suscipiendi et consecrationem episcopalem“ (Marcelović, Regesta l. c.).

Pod kakovimi auspicijami počelo je Osvaldovo biskupovanje u Zagrebu, spomenuh netom u ovom glasilu u članku: „zagrebačka krvava sinoda g. 1467.“

Osvaldo Tuz biskupovao je u Zagrebu podpune 33. godine uz razne sretne i nesretne okolnosti, te razboliv se god. 1499. u Čazmi, sastavi na 15. aprila svoju oporuku, kojom silan svoj imutak oporučujuć što crkvam, što kralju i rodu, zaželi, da mu se tielo pokopa „in ecclesia mea zagrabiensi, ante aram parvam, quam ante venerabile sacramentum de novo erigere commisi“; a umro je odmah iza oporuke sljedeći dan u jutro t. j. u utorak 16. aprila, kako nas upućuje bilježka u brevijaru stolne crkve: „16. aprilis, feria tercia mane Osvaldus episcopus zagrab. obiit“, te je prema oporučnoj želji i sahranjen bio u svetištu stolne crkve. —

Na podlozi indi ove razprave sjedili su biskupi u XV. vieku na stolici biskupije zagrebačke ovim redom:

XXX. Eberhard Alben, od druge polovine g. 1397., do svršetka ožujka 1406.

XXXI. Andrija, il svršetkom g. 1407. il početkom 1408. do mjeseca augusta 1410.

— Eberhard Alben (drugoč) od augusta 1410., il do svršetka g. 1419. il početka g. 1420.

XXXII Ivan Alben, poslie augusta 1420. do sredine ožujka 1433.

— Izpražnjena stolica od ožujka 1433. do 1440.

XXXIII. Benedikt de Zolio polovinom 1440. il do svršetka g. 1453. il početka 1454.

XXXIV. Toma de Dabrence polovinom 1454. do januara 1463.

XXXV. Dimitar Čupor od juna do novembra 1465.

XXXVI. Osvaldo Tuz od aprila 1466. ✠ 16. aprila 1499.

Zaključak. Baveći se proučavanjem domaće naše crkvene povjesti, vrlo me smetao u naših domaćih crkvenih historikah onaj nesuglasan kronološki red biskupah zagrebačkih u srednjem vieku, pa toga radi i za svoju porabu a i onih, koji se zanimaju prošlošću naše nadbiskupije, sastavih na podlozi vjerodostojnih izpravah ovaj kronoložki red, te ga i za obću porabu objelodanih u ovom crkvenom glasilu.

Crkveno jedinstvo.

Cjelokupni episkopat u austrijskom državnom saboru zastupanih kraljevina i zemalja izdao je povodom buduće biskupske jubilejske svečanosti sv. Oca vjernicima svojih dieceza zajedničko pastirsko pismo. Pastiri, koje postavi i koje sveudilj ravna Duh Sveti, dobro poznavajući potrebe vremena upotrebiše ovu priliku, da razpravljaju o vrlo važnom predmetu, koji mnogi dan danas ne cijene po njegovoj pravoj vrijednosti. Taj predmet jest crkveno jedinstvo. To je ono jedinstvo, koje spaja laike, svećenike i biskupe pojedinih dieceza najužim vezom jednoga mišljenja, te koje u strogom obdržavanju hierarkične podložnosti veže na isti način sve biskupe skupa s njihovim diecezama s papom. Gotovo da nam se čini, kano da bi upute na ovo jedinstvo imale ovdje ondje gdjekojem oči otvoriti. S hierarkičnim redom sve se dade, bez njega ništa, pa ma još tako dobro bilo smišljeno i još tako lijepo izgledalo. — Zajedničko pastirsko pismo glasi:

Ljubezni u Gospodu!

Željno izčekivana zgoda nudja nam priliku, da vam iznovice zajednički progovorimo: pedeseta je to godišnjica biskupovanja. Ovaj biskupski jubileum nema se slaviti samo u jednoj diecezi, ne samo u jednoj zemlji, nego što više, kano obiteljska slava katoličke crkve, jer je Božja providnost onoga koji 19. veljače 1843. posta nasljednikom apoštola, još za nešto višega izabrala, za nasljednika sv. Petra, poglavice apoštola. Biskupski je jubileum što ga slavimo; ali ga slavimo za to, jer je onaj, koga se tiče taj jubilej, naš *papa*. Svečano veselje obuzimlje crkvu svijeta, jer se radi o tom, da se proslavi sv. Otac.

Krist ustanovi *papinstvo*, utemelji *biskupsku službu* te spoji oboje za vječna vremena u jedinstvo *apoštolske službe*.

Od sv. apoštola pa do nas, vaših natpastira, obnašahu već mnogi jedan za drugim biskupsku službu; ali su svi pretšasnici vezani sa svojim nasljednicima vezom zakonita nasljedstva i privrženosti jednom istom središtu crkve, *papi*. Mnogobrojna su i naša braća biskupske časti, koji *sada* upravljaju stadom Hristovim; ali svi su sada obvezani pokoravati se *nasljedniku sv. Petra* i njega slušati, i po tom su svi megjusobno vezani.

U vrlo znamenitom času kod zadnje večere, kad se uz oprosni govor Spasiteljev nadovezala njegova velikosvećenička molitva, moljaše za svoje apoštole: „Oče, opčuvaj ih u svoje ime . . ., da budu jedno, kao mi.“[1]) Gotovo devetnajststoljetna *povjest* apoštolske službe ili rimo-katoličke hierarkije stoji pred nama kano jasno svjedočanstvo da je uslišana ona molitva. Pa ma i bilo ljudsko društvo u sadanje doba mnogostrano raskidano i razcjepkano, ma i prijetili slozi i miru strah i nepri-

---

[1]) Ivan 17, 11.

*

jateljstvo, ma i raskomadala zavist i mržnja staleže i porodice, narode i države, ostaje uza sve ove žalosne činjenice to utješnije jedinstvo vjere, poslušnosti i ljubavi, koje obuhvaća u kraljevstvu Kristovom učeću i slušajuću crkvu, koja spaja vjernike sa svećenicima i biskupima, a vjernike, svećenike i biskupe s papom.

Biskupski jubileum sv. Oca je radosna sgoda, da se opet pred očima svijeta ispovijeda *katoličko jedinstvo.* Za to neka je sadržaj naše zajedničke pastirske besjede jedinstvo, za koje je Isus prosio, zbog kojeg je on sam u apoštolskoj službi sjedinio biskupsko i papinsko dostojanstvo.

Krist dogje da bude učiteljem i spasiteljem *svih* ljudi. Njegova *objava* i njegova *milost* ne isključuje nikog, svima je darovana. Ali samo do nekolicine njih doprle se njegove riječi, dok bi ga ipak svi morali čuti. Već za rana je ostavio zemlju, a ipak hoće da bude spasiteljem svih ljudi, i za sve vrijedi zakon: „Ni u kome drugome nije spas.“[1]) Ako se dakle vratio k ocu, što se imalo dogoditi s njegovom naukom, što s njegovom milošću? Nauka i milost imale su doprijeti do svih naroda, trajati do konca svijeta, prkositi svim progonstvima, nadživjeti sve što je zemaljsko. *Tko* može, *tko* se usugjuje poduzeti zadaću, da ih saopći narodom?

Dvanajstorica siromašnih ljudi niska porijetla i neznatne naobrazbe poduzeše u ime Gospodnje ovo djelo. Prije najme nego što je Spasitelj otišao, postavi i potvrdi *vječno namjesništo i apoštolsku službu.* Ovoj službi predade Isus svoju nauku i svoju milost; on ju za to pozva i postavi, da po svem svijetu raširi kraljevstvo što je on utemeljio, njegovu crkvu. Pomoću ove apoštolske službe htjede Isus svagdje svoju vjeru navijestiti, svoju milost dijeliti, svoju crkvu ravnati. Svima posla apoštole, i sve koji su Spasitelja tražili, posla sam k službi apoštolskoj. Za to ovu zaodieva božanskim veličanstvom, podjeljuje joj vlastiti ugled i obećaje joj neprestanu pripomoć. Kako je Otac Krista, ovako je Krist poslao nosioce apoštolske časti; kako je Isus posrednik med Bogom i griješnim ljudstvom, ovako su nosioci apoštolske službe posrednici med Kristom i spasenim ljudstvom poslije njega.

Sveto evangjelje pripovijeda nam, kojom je brižljivošću naš Gospodin apoštolsku službu *pripravio,* kako ju je prije svog uzašašća na nebo svečano *ustanovio* a navlastito kako je njezino *jedinstvo* obećao i odredio.

I.

Velike hrpe naroda hrliše k Spasitelju, tražahu i sprovagjahu ga na njegovim putovanjima. Mnogi dogjoše pak ga opet i ostaviše. Drugi opet dogjoše, igjahu za njim i ostaše mu vjerni. Ovi mu postadoše učenici. Ali gdjekoje si je sam odabrao i pozvao. To su dvanajstorica apoštola.

1) Djela Ap. 4, 12.

I ako su ga slijedili drage volje i bez oklijevanja,[1]) sjećaše ih ipak Gospodin više puta na to, da ih je on odabrao i pozvao.[2]) On ih je sasvim uzgajao, opominjao i podučavao. Hrpimice su ga slijedili i slušali, ali ovim odabranim učenicima posvetio je osobitu pažnju. On im ojači razum, njima dade razumjeti tajne božanskog carstva.[3])

Doskora ogranu dan, kad su se osnove Gospodnje bolje razjasnile. On imenova ovu dvanajstoricu svojim apoštolima.[4]) — Još nije ništa spomenuo o budućim povlasticama i dužnostima i zadaćama apoštolstva. U brižnoj ljubavi započimlje uvod u apoštolsku službu ne tim što je prekomjerno veliko i jako, nego tim što je lagano i milo. On odredi da ona dvanajstorica ostanu kod njega, i da se dadu na propovijedanje.[5]) Htjede da budu u njegovoj milostivoj blizini da ih uzmogne onako uzgojiti, da mogu mjesto njega upravljati svetom službom. S malim su imali početi i u uskom djelokrugu, ali s vremenom imalo se njihovo djelovanje raširiti po cijelom svijetu. Sasvim usko spojio je Spasitelj apoštole megjusobno, sa svojom osobom i svojim djelom. O sebi reče: „Ja sam svjetlo svijeta“[6]) ili „Dokle sam ja na svijetu, ja sam svjetlo svijeta;“[7]) apoštolima reče: „Vi ste svjetlo svijeta.“[8]) Opetovano uvjeravaše apoštole: „Tko vas prima, mene prima“, „Tko vas sluša mene sluša.“[9])

Ne možemo se dulje, ljubezni u Gospodu, zadržati kod mnogobrojnih iskazivanja milosti, kojima je naš Gospodin uzgajao apoštole za njihovu buduću službu. Sjetimo se toga, kako je Isus u istinu utemeljio apoštolsku službu i kako je tom zgodom pripravljao i naložio osobitim načinom njezino *jedinstvo.*

II.

„Krist ljubljaše crkvu“, veli nam sv. Pavao.[10]) Ovo isto kazuje nam svako raspelo, jer za svoju crkvu žrtvovao se Krist. Potvrgjuje nam to i svaki hram Božji a tamo iznajprije Kristova prisutnost u presvetom oltarskom sakramentu. Da, sve što je Krist uradio i trpio, učini svojoj crkvi.

Kakav li je bio uzvišen trenutak, kad je naš Gospodin i Spasitelj prvi put govorio o toj ljubavi svoga srca.[11]) Bijaše to kod Cesareje Filipove kad no zapita svoje učenike, za koga ga svijet drži, a za koga ga *oni* smatraju. Petar odgovori: „Ti si Krist, sin Boga živoga.“

Na ovu neprolaznu izpovijest nadoveza naš Spasitelj neprolazno obećanje. Uzvišena slika njegove svete zaručnice katoličke crkve, lebdijaše mu pred očima. On

1) Mat. 4, 20; Mark. 1, 18; Luka 5, 28.
2) Mark. 3, 13; Iv. 6, 71; 15, 16.
3) Mark. 4, 11; Luka 8, 10.
4) Mat. 10, 1. sl.; Mark. 3, 13. sl.; Luka 6, 12. sl.
5) Mark. 3, 14.
6) Iv. 8, 12. — 7) Iv. 9, 5. — 8) Mat. 5, 14.
9) Mat. 10, 40; Luka 10, 16; Iv. 13, 20.
10) Ef. 5, 25. — 11) Mat. 16, 13—20.

je slavi kao slavodobitnu pobjediteljicu, o kojoj se sva neprijateljska nasilja razbijaju; kako mirno djelujuća moć prolaznosti, tako glasno bjesnilo progonstva — „Vrata paklena ne će je nadvladati.“ Jer ona ne stoji na nestalnom tlu što se koleba, nego na pećini što no ju Bog stavi za temelj njezinoj jakosti i jedinstvu. Niti prolaznost niti ikakvo progonstvo ne može crkvi nahuditi; sam Bog drži i čuva pećinu.

Kako je Krist Gospodin odabrao i pozvao ostale apoštole, tako je iznajpače Simona, sina Jonina. Ali njemu dade ujedno i novo ime Cephas ili Petar t. j. pećina neka se zove. Tamo u Cesareji Filipovoj razjasni Gospodin, što imade to ime da znači: „Ti si pećina, i na toj pećini sagradit ću svoju crkvu, a vrata paklena ne će je nadvladati. I Tebi ću dati ključe kraljevstva nebeskoga. Što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebu, a što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebu.“

Uvažite, ljubljeni u Gospodu, uzvišenost ovog časa, značenje ovih riječi, neograničeni dohvat naredbe, što ju ovdje izda. Ovdje bude ustanovljeno *jedinstvo* crkve za sva vremena, te na njem sazdana njezina neprolaznost.

I drugim apoštolima i njihovim nasljednicima bijaše slobodno „svezati i razriješiti“[1]), kano crkveno poglavarstvo dobiše pravu vladalačku vlast; ali je sv. Petar i njegovi nasljednici s ključevima kraljevstva nebeskog dobio vrhovnu vladalačku vlast u carstvu božjem. Tim postaje apoštolska služba upravo jedinstvena, a papinstvo temeljnim i uglovnim kamenom svakog crkvenog jedinstva i neprolaznosti. Bog je sam zajamčio i preuzeo na se brigu, da se ovaj temeljni i uglovni kamen nikad ne uzdrma i nikad da ga nestane.

Postavljanje apoštolske časti bude završeno poslije Gospodinove smrti, prije njegovog uzašašća na nebo, a *Petar* dobi *potpunu* apoštolsku moć. Uskrsnuli Spasitelj, pobjeditelj svijeta i grijeha, smrti i pakla, ukaza se vidljivim i osjetnim znakovima pobjede preobraženih rana apoštolima; njima, svojim drugovima i pratiocima posvećuje četrdeset dana pred svojim uzašašćem; kraljevstvo Božje je najodličniji predmet njegovog naučanja.[2]) Jasnije i razgovjetnije govori on ovdje o veličini i trajanju i sjaju svoga kraljevstva, o pravima i dužnostima te zadaćama apoštolata; jer veli: „Kako mene posla Otac, onako šaljem ja vas.“[3])

Pitamo li *kamo* i *čemu* je Spasitelj poslao svoje apoštole, razjasnit će nam to njegove vlastite riječi: „Hajdete, učite sve narode krsteći ih“[4]), „Hajdete po cijelom svijetu i propovijedajte evangjelje svim stvorovima.“[5]) „Učite ih da obdržavaju sve, što sam vam ja naložio.“[6]) „Vi ćete mi biti svjedoci do na kraj svijeta.“[7])

[1]) Mat. 18, 18. — [2]) Djela Ap. 1, 3.
[3]) Iv. 20, 21. — [4]) Mat. 28, 19.
[5]) Mark. 16, 15. — [6]) Mat. 28, 20.
[7]) Djela Ap. 1, 8.

Treba dakle da navijestaju svim ljudima njegovu nauku, da dijele njegove milosti i da grade njegovu crkvu. Ali *pomoć* što ju Gospodin podijeli svojim apoštolima za ovo svaku ljudsku snagu nadilazeće djelo, jest *Duh sveti*. On će ih podučiti u svakoj istini[1]), brinut će se za to, da sačuvaju vjernu nauku Kristovu, da ju nepogrešivo naučaju[2]); on će u sve vijeke s njima ostati.[3])

(Konac će slijediti.)

Duh sv. Franje Saleskoga.

3. O kićenim ali neplodnim propovijedima.

Godine 1610. pozvaše me (J. P. Kama), da držim korizmene propovijedi pred senatom savojskim u Chamberyu, glavnome gradu provincije. Tek šest mjeseci prije toga, položio svetac naš ruke na me i posvetiome za biskupa. U cvijetu mojih godina bila mi je glava puna školskoga znanja, osobito stvarî iz lijepe znanosti, koju sam bio osobito zavolio. Kako nijesam mogao predati drugo, van ono što sam znao, istovario sam sve iz pameti što sam god lijepa bio naspravio u riznici glave svoje. Pokuse toga svoje vrsti razlaganja može svatko vidjeti u mojima Diversités, koje su kao moji prvenci izašle ispod tiska.

Svetac, koji je tada baš boravio u svojoj prijestolnici u Annecyu, a ta je samo sedam sati udaljena od Chamberya, čuo je za moje kićene propovijedi, na koje su se zgrtali slušaoci, kao pčele što se zgrću na med. On, koji je u toj stvari čisto drukčije mislio, a imao je velika svojstva govornička, želio mi je više znanja Božjega a manje mudrosti čovječje, mjesto lijepih riječi govorničkih više jezik pravoga duha pobožnosti.

Za to mi pisa zgodan list, gdje mi javlja, da se je miris mojih mirodija raširio sve do njega, pa da je on kao Aleksandar, koji se je, kad je htio obići sretne otoke, radi mirisa što mu ga je donosio vjetar ispreko mora, udaljio od otoka.

Kad je tako šiljak svojega ukora zamotao u pamuk uljem natopljen, obrati oštru stranu svojega govora protiv moje taštine. Dolaze glasnici za glasnicima, reče, koji javljaju, da je moj krevet cvijećem obasut, da je moje pokućtvo od drva cipresova i cedrova. Znade se, kako moji cvatući vinogradi rasprostiru svuda svoj miris, i da je moje predvorje obrašćeno cvijećem tako, te se svagdje pokazuje proljeće. On bi jedino rad znao, kakav će glas čuti o ljetu i jeseni; kako će ispasti žetva i berba. Pogledajte samo, pisa dalje, an flores fructus parturiant? Na to me svjetova, da kojekakvo beskorisno lišće istrijebim iz svojega vinograda, i da odstranim kojekakvi ures, koji ne ide onamo. Tempus putationis advenit. Jer, reče, ako i jest hvale vrijedno da upotrebimo ures, što ga iznesosmo iz Egipta za gradnju zavjetna šatora, a ono ipak mora da bude u tome neka mjera i

[1]) Iv. 16, 13. — [2]) Iv. 14, 26. — [3]) Iv. 14, 16.

razbor. Rahela bijaše doduše lijepa, ali manje plodna od Lije. Tumačenje evangjelja mora da se podudara sa jednostavnošću, kojom je napisano. Božje znanje ne treba ličila. Ako je zločin krivotvoriti novac, još se više moramo čuvati, da ne patvorimo riječi Božje. I još mi je druge primjere naveo, koji su djelovali veoma na moje govorništvo. Ja sam od sada privolio jakoj hrani, a ostavio onu što naduva čovjeka, i gledao sam, da prigotovim onakvu hranu, koja ne škodi i koju nam jako preporuča Sveto Pismo.

4. Imaj u propovijedanju cilj pred očima.

Bijaše mnienje svečevo, da nije dosta, da propovjednik u opće ima pred očima, kako će propovijedati putove spasenja; propovijednik treba da uvijek udesi propovijed za neku posebnu svrhu, recimo da protumači kojugod tajnu, ili da razjasni kojigod članak vjerovanja, ili da odvrati slušaoce od koje opačine, ili da ih utvrdi u kojoj kreposti.

Ne možete si pomisliti, reče, kako je to važno, i kako su beskorisne mnoge, inače lijepo izradjene propovijedi, kad se to ne uvažuje.

Ako imate to pred očima, onda će biti vaše propovijedi plodonosne, inače ćete i pobuditi ljude na začudjenje, ali ploda ne će biti od propovijedi.

Kad mu je tko kazivao o kojem propovjedniku, da se osobito ističe, pitao je odmah: u kojima se krepostima najviše ističe? Da li u poniznosti ili u krotkosti ili u samozataji ili u odvažnosti ili u pobožnosti?

Jednom mu kazivahu, kako je jedan propovjednik sve slušaoce zatravio i rekoše: taj je danas činio čudesa. Na to odvrati Svetac: To je dakle jedan od onih, za koje veli Sveto Pismo, da su pronadjeni bez mane, da nijesu išli za zlatom i nijesu stavljali svoje nade u blago ovoga svijeta.

Drugom zgodom rekoše mu, da je propovjednik jedan natkrilio sam sebe. Kako? upita Svetac. Je li štogod pregorio? Kakvu je uvredu strpljivo podnio? To su prilike, gdje se može čovjek natkriliti.

Hoćete li znati, po čemu ja prosudjujem vrsnoću i vrijednost propovjednika? Po tome, ako ljudi izlaze iz crkve pa udaraju u prsa svoja i govore: ja ću se popraviti; a ne ako govore: ala je lijepo govorio, krasne nam je stvari kazivao. Kazivati krasne stvari lijepo i rječito, reći će proizvoditi čovječje znanje, a ako se grješnici obraćaju i ostavljaju putove opačina, tada je to znak, da Bog govori preko takova propovjednika i da je u njega prava znanost propovijedanja, znanost koju imadu sveci. Pravi plod propovijedanja jest, da se istrijebi opačina sa zemlje i da vlada pravednost na njoj. Za to pošilja Bog propovjednike, kao što posla Krist apostole, da donose plod i taj plod da ostane.

L. J.

Dopis.

Iz koprivničkog kotara. *(Korona.)* Gospodine Uredniče! Mislio sam, da će koji vrstniji brat sukotaranin javiti Vam štogod o ovogodišnjoj koroni našeg kotara; nu pošto se nitko ne glasa, evo Vam od mene nekoliko redaka o toj koroni, koja je držana u Koprivnici dne 20. listopada. Tog dana sabrano svećenstvo našeg kotara pošlo je ponajprije u Franjevačku crkvu, jer se župna obnavlja, da ondje sazove Duha Svetoga i da prisustvuje svetoj misi. Poslije sv. mise vratismo se u župni stan, gdje nas g. podarcidjakon pozdravi, ocrtavši u kratko korist i potrebu toga, da često razmišljamo, da se danomice pitamo: što smo i koja nam je zadaća? Kršćani smo i svećenici. Kao kršćani imademo se brinuti za spas svoje duše, a kao svećenici treba da se žrtvujemo za slavu Božju, treba da se brinemo za spas drugih, osobito onih, koji su našoj pažnji, našoj ljubavi i brizi povjereni, te za koje ćemo jednom imati strogi račun dati Gospodinu, koji će krv njihovu iz naših ruku tražiti. Sa strahom treba da radimo o svom spasu, a sa veseljem i ponosom brinimo se za spas našega stada, jer liepo kaže sv. Dionizij Areopagita: „divinarum divinissimum est, cooperari Deo in salutem animarum.“ Kolika čast, — koliko dostojanstvo! Tomu našemu dostojanstvu valja da odgovara i svetost života. Svećenik treba da bude bezprikoran, valja da imade sve kreposti, veli bo sv. Toma, da posrednik medj Bogom i ljudmi valja da je dobre duše pred Bogom, a dobra glasa pred ljudmi i to tim više, što u starom zavjetu čitamo: „Nec accedat ad altare, qui maculam habet et contaminare non debet sanctuarium meum.“ Ne nalazi svećenik istina prama tom svom dostojanstvu i svetosti priznanja u svietu, osobito dan danas biva on često predmetom mržnje, zavisti, poruge i zametavanja, bude često ono, što mu je najsvetije i najmilije, ruženo i pogrdjivano; ali to nas neima smesti, pače imade nas potaknuti na što veću revnost. Negledeć dakle na zemaljsku te vremenitu nagradu, negledeć na plaću ovoga svieta vršimo svoje dužnosti savjestno, revnujmo za slavu Božju, posluјmo oko spasa povjerenog nam stada, pa ćemo se i sami spasiti. U tom stojmo, o tom razmišljajmo, tako dokrajči podarcidjakon. — Slušasmo po tom sa dužnim štovanjem čitanje zapisnika korone od g. 1891., držane u Imbriovcu, kao i na nj stigavše opazke i rješitbe preč. kapit. Vikarijata.

Themata izradjena čitala su mladja braća. Kod pastoralnoga povela se mala razprava, čulo se mnienja i razloga i za i proti tomu, da se diele izpoviedne cedulje. Konačno prevagnuše težinom razlozi, koji nas ujediniše u tom, da ćemo se svi bez iznimke i unapried držati staroga običaja, te dieliti cedulje crne kod korizmenoga izpita, a crvene kod uzkrsne izpoviedi. Opazilo se je, da nam se vjernici malo kada u svetom sakra-

mentu pokore tuže radi prestupaka proti šestoj i sedmoj zapoviedi Božjoj — pa da nam je u tom biti na oprezu toli glede podpunosti svete izpoviedi koli glede restitucije.

Odlučeno je moliti višu oblast, da nastoji oko toga, kako ne bi svećenici odsudjeni radi raznih, neznatnih, većim dielom političkih delikta morali sjediti u zatvoru kod kot. suda ili sudb. stola, već u kojemgod samostanu, kako je to naročito ustanovljeno u 14. članku konkordata. Svakomu svoje.

Svećenstvo kotara koprivničkoga pridružilo se je predstavkam drugih kotara, te i ono moli preč. Vikarijat, da kod Svete Stolice razloži nuždu i potrebu što skorijeg popunjenja nadbiskupske stolice osobom, koja će biti po srcu Isusovu, apoštolskoga duha i revnosti.

Često treba crkvena ili beneficijalna imovina zastupnika pri sudu. Imade žalibože slučajeva, gdje je nemarom ili krivnjom odvjetnika, koji se skupo plaća, i znatan dio crkvenog dobra propao. Mnogoputa pita i sam preč. duhovni stol za uputu kojeg vještog pravnika. S toga se je na našoj koroni iztaklo, da bi bilo dobro, kada bi preč. Vikarijat dva svećenika poslao, da slušaju pravničku nauku i da se osposobe za odvjetnike, koji bi po dovršenoj nauci bili referenti kod duhovnog stola, te isto tako pri sudovih zastupali crkvenu i beneficialnu imovinu. Isto tako bi dobro bilo, da se i za tehničku struku gradnje crkvi, popravak istih itd. po koji svećenik usposobi, koji bi bio u tih stvarih referentom duhovnog stola, te kojemu bi se imao putni trošak namirivati, kada bi išao na izvide, kako to postoji u gdjekojih biskupijah.

Glede vinograda trsnom uši uništenih mnije svećenstvo našeg kotara, da bi viša oblast imala dozvoliti i dopitati novac iz altarijskih zaklada, kojim bi se uz nadzor imali vinogradi zasaditi, tako, da bi nadarbenici bili obvezani poslije treće godine, pošto su vinograd zasadili, godimice kroz 20 god. toliko altarijskoj zakladi plaćati, da bi sav novac nakon 20 godina bio povraćen. Razumije se, da bi beneficiat bio dužan svake godine dotične altarije služiti. — Odlučeno je, da se umoli preč. Vikarijat, da dozvoli iz crkvene blagajne namiriti trošak za Schematizam kao i za službeni Glasnik, koji izdaje zem. vlada odjel za bogoštovje i nastavu. —

Župni uredi dužni su na zahtjev oblasti razne izkaze i izvadke podavati. Toj se dužnosti mi ne otimljemo, nu ipak zaključismo zamoliti preč. Vikarijat, da pokuša izposlovati, da od svjetovnih oblasti dobijemo potrebite za takove izvadke i izkaze tiskanice.

Taknusmo se i luknarskog pitanja, koje će se za ove perijode saborske riešiti, te odlučismo umoliti preč. Vikarijat, neka nastoji, da nebudemo onako oštećeni, kako smo sa gornicom.

Razgovarasmo se i o „zbirki ustanova, propisa i nekih proglasa u nadbiskupiji zagrebačkoj“ — koju kani izdati župnik kalnički g. Luka Turčić prema oglašenoj već osnovi. Svećenstvo našeg kotara uvidja potrebu takove zbirke, hvali trud g. Turčića, nu mnije, da bi takova zbirka mogla biti i površna i manjkava, ako se nesastavi po čovjeku, koji imade sva vrela i podatke pri ruci, a to bi imao biti po našem mnienju, koji od braće svećenika u Zagrebu stanujućih. Nebi li se koji od gospode u nadbiskupskoj pisarni latio toga posla?

Govorilo se na našoj koroni još i o nekojih drugih manje važnih stvari, ali baš sve napokon ne treba da se iznese na javu. Koronu zaključismo sa Tebe Boga hvalimo, a ja ovaj kratki izvještaj o njoj zaključujem željom, koju je vriedni domaćin poslie korone kod stola liepo izticao u zdravici izrečenoj jedinstvu, slogi i ljubavi u kotaru. Dao Bog, da budemo jedni i složni u dobru; da budemo jedni i složni u radu za slavu Božju i spas vjernika, da budemo jedni i složni u obrani prava svete naše crkve i mile nam domovine, i dao dobri Bog, da nikad ne zaboravimo na ono; Verba movent, exempla trahunt. —k.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Premještena su gg. duhovni pomoćnici: Rok Kućas iz Brega u Leskovac, Milan Horvat iz Koprivnice u Vivodinu. — Mladomisnik g. Stjepan Topljak namješten je u svojstvu duhovnog pomoćnika u sv. Ivanu na Zelini.

— (I opet liepi darovi blagopokojnoga prepozita Stjepana Pogledića.) Netom priobćili smo krasni niz oporučnih zapisa, kojimi je vrli pokojnik najljepši spomen svomu plemenitomu srcu ostavio; pak evo i opet nam je zabilježiti novi dokaz njegovu veledušju. Blagi se je naime pokojnik povrh onih u oporuci uvrštenih i nadieljenih dobrih svrha sjetio jošte mnogih inih, koje mu takodjer bijahu na srcu; pak je i ovim stanovite darove namienio, ter ote za života na ruke vriednoga roda svoga predao, da ih on podieli. Čestiti je rod najvećim pietetom izpunio tu njemu svetu pokojnikovu želju, te je spomenute darove izručio namienjenim svrham kako sliede: Svećeničkom domu 200 for., Nadbiskupskomu sjemeništu 100 for., Sboru duhovne mladeži 100 for., Viencu duhovne mladeži 100 for., Za dogradnju stolne crkve 200 for., Za popravak crkve čč. oo. Franjevaca 100 for., Pjev. družtvu „Kolu“ 200 for., Družtvu u podporu slušatelja filosofije 100 for., Družtvu u podporu ubogih pravnika 100 for., Družtvu za njegovanje bolestnih sveuč. slušatelja 100 for., Družtvu za podporu siromašnih gimnazijalaca 100 for., Družtvu za podporu siromašnih realaca 100 for., Družtvu za podporu siromašnih učiteljskih pripravnika i pripravnica 100 for., Gospojinskomu družtvu za uzdržavanje pjestovališta 100 for., Družtvu zemaljskoga zavoda za uzgoj

gluhonieme djece 100 for., Družtvu za podporu sliepe djece 100 for., Obćemu podupirajućemu družtvu za bolestnike 100 for., Hrvatskomu typografičkomu družtvu 100 for., Radničkomu družtvu 100 for., Vojnomu veteranskomu družtvu 100 for., Pripomoćnoj zadruzi gradske straže i zavodu redarstvenih agenata 100 for., Prvom hrvatskom družtvu podvornika 100 for., Glasbi domaće Leopoldove pukovnije 100 for. — Javljajući taj plemeniti čin, koji se sam sobom najbolje hvali, mi samo od srca pridajemo: Slava veledušnomu dobrotvoru pokojnomu Stjepanu Pogledića; a srdačna hvala vrlomu njegovu rodu!

— („Narodne Novine" i obvezatni civilni brak.) „Narodne Novine" od prošloga ponedjeljka imaju članak s ovim liepo hrvatski glasećim nadpisom: Srne li Ugarska u „kulturkampf." U tom članku neki neznani delija P. V. luplje baš nemilosrdno po svih onih ugarskih katolicih, koji se s dopuštenim oružjem u ruci bore proti uvedenju t. zv. obvezatnoga civilnoga braka. Ne čudimo se ni najmanje, da su „Nar. Novine" ustupile svoje stupce tomu članku, jer to je njihova sladka zadaća, da brane sve ono, što dodje u glavu ljudem, koji stoje na čelu hrvatske i magjarske vlade.

Piscu „Narodnih Novina" glavni je auktoritet grof Apponyi sa svojim govorom, što ga je držao u petak u ugarskom saboru. U tom govoru rekao je Apponyi, da obligatorni civilni brak nije naperen proti crkvi katoličkoj. Pisac „Narodnih Novina" ne može da ga se radi toga dosta nahvali, te ga uzvisuje kao značajnoga i plemenitoga grofa, koji je vjeran, kao riedko tko, vjeri i crkvi svojih otaca.

Eto, i to još moradosmo u „Narodnih Novinah" čitati, da se kao dobar katolik hvali čovjek, koji ono zagovara, proti čemu se Crkva bori iz svih sila. — Apponyi kad je to govorio stajao je upravo tako na katoličkom stanovištu, kao što stoji i neznani pisac „Narodnih Novina." Time je Apponyi očito pokazao, da kojekakovim interesom za volju, a kako se čini interesom svojim osobnim, zapostavlja članak vjere katoličke, po kojem kod kršćana prava ženitba može biti samo sakramenat, te izmedju ženitbe-sakramenta i konkubinata nema ništa po sriedi. Vara se ljuto umni grof, ako misli, da bi bilo u Magjarskoj manje nemorala, bračne nevjernosti i bezznačajnosti, kad bi se uveo obligatorni civilni brak. Ako toga svega imade i sada mnogo, bilo bi onda za cielo kud i kamo više. Tko ozbiljno želi, — a mora željeti svaki —, da se ta zla umanje, taj neka dade crkvi i vjeri ono mjesto, koje ju ide. Kamo sreće, da to čine „Narodne Novine" i grof Apponyi! — Ali čudnovato je, da je Apponyi sad na jednom postao „Narodnim Novinam" značajan i plemenit grof, te muž nedodirljiv u svakom pogledu. Ta njim je svaki opozicijonalac i proti magjarskoj vladi do skrajnosti oduran, a pred nedavno su one same Apponyia grdile kako su najbolje znale! Je li taj nagli preokret „Narodnih Novina" možda otuda nastao, što se je Apponyi malko vladi primakao?

Drugom zgodom namjeravamo nešto obširnije razjasniti stanovište crkveno u pitanju ženitbenom, i s toga nije potrebno, da sada o tom duže razpravljamo. Na ostale glupe tvrdnje pisca „Narodnih Novina", koje on ničim ne dokazuje, kao što je n. pr. ona, da civilni brak u Americi „nalaze i dobrim i opravdanim nadbiskup Greland (misli valjda nadbiskupa Sv. Pavla Ivana *Irelanda*) i papinski nuncij Galimberti" itd., nije se vriedno ni osvrtati, jerbo to je stara stvar kod „Narodnih Novina", da one najviše žive od izvraćanja.

Piscu se „Narodnih Novina" silno svidja uvod Apponyieva govora, u kom je naglasio: „da se sve političke stranke slažu u bitnosti, u onoj točki: *da sve teže za srećom domovine.*" Neznani delija misli, da bi se te rieči imale da napišu „nad vrata svih hrvatskih klubovah i uredničtvah"; ali žalost ga obuhvata kad na to misli, jer „tko bi se usudio, da se kod nas tomu nada?" Mi držimo, da su najmanje sklone „Narodne Novine", da te rieči napišu nad vrata svoga uredničtva, a isto tako i onaj poštovani klub, koji s njimi dieli patriotički zanos; jer kad bi bilo inače, ne bi one onda hrvatski narod darivale takovimi umnimi produkti, kao što je njihov spomenuti članak: Srne li Ugarska u „kulturkampf."

— († Kardinal Lavigerie.) Dne 26. studena u 1 sat poslije pol noći umro je kardinal *Karlo Martialis Allemand Lavigerie.* U njem izgubio je ljudski rod jednoga od najvećih i najplemenitijih članova, a kat. crkva jednoga od najznamenitijih pregalaca svojih, muža apoštolske revnosti i djelatnosti. Mi smo već njekoliko puta donieli obširnijih viesti o njegovom apoštolskom djelovanju, te ćemo sada u kratko spomenuti samo glavne crte iz njegova života.

Znameniti pokojnik rodio se u Bayonni 31. listopada g. 1825. Posvetivši svoj život staležu svećeničkomu odlikovao se ponajprije kao profesor klasičnih jezika i poslije kao profesor bogoslovja. Poslije je postao auditor rote u Rimu, 1863 g. imenovan je za biskupa biskupija Nancy i Toul, a 1867. za nadbiskupa Algirskog. Dne 27. ožujka 1882. imenovan je za kardinala pod naslovom Sv. Agnete. Kad je Francezka stvorila protektorat nad Tunisom, uzpostavio je sv. Otac Leon XIII. nadbiskupiju Kartažku, te je Lavigerie postao nadbiskup Kartažki i Algirski i primas za cielu Afriku. Što je sve radio pokojnik, da kršćanstvo zavlada u Africi, spominju se štioci: kongregacija misijonara za Algir ili bieli oci, braća Sahare, zadruga svjetovnjaka na religijoznom temelju, i osobito njegova vojna za dokinuće robstva, najbolje svjedoče za njegov mar i nastojanje. Premda star i iznemogao proputovao je skoro cielu zapadnu Evropu, da osobno djeluje svuda za dokinuće robstva. Poznato je njegovo pismo i nastojanje, kao i to što je poznato, koliko su radi toga mnogi na nj napadali, kad je katolikom francezkim svjetovao, da pristanu uz republiku i da uznastoje podati joj kršćanski temelj i mišljenje. Pokazalo se poslije, da je on to učinio sasvim prema mišljenju sv. Oca Leona XIII.

Sve se njegovo djelovanje izvijalo iz čistih vrhunaravnih poticala, za to je i bila požrtvovnost njegova i pastirsko djelovanje njegovo bez granice, kao i život njegov što je bio čist i neokaljan. R. i. p.

Urednik dr. **Josip Volović.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 49. U Zagrebu, 8. prosinca 1892 Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Stanovište crkveno u pitanju o ženitbi.

Liberalne novine mnogo su vikale na papu, da u pitanju o ženitbi u Ugarskoj postupa svojevoljno, te da stoji pod uplivom razdraženosti. No da se vidi, da papu u toj stvari vodi samo nuždni obzir prema najvišim načelom reda kršćanskoga, te da, kako je god u tom neumoljiv, isto tako rado sluša savjete razboritosti i dobrote svoje u onom, što ne dira u ta načela, donosimo ovdje nekoje odlomke iz enciklike *Arcanum divinae sapientiae* od 10. veljače 1880., u kojoj Leon XIII. razpravlja o kršćanskoj ženitbi. Neka sude ljudi dobre volje, nije li držanje papino uviek u skladu s pravili, koja je on spomenuo i ustanovio ne za ovu ili onu prigodu, nego doktrinalno i za uviek.

Enciklika pokazuje, u kojih točkah može Crkva dopustiti, da se država mieša u stvari ženitbene. Ona veli:

„Kada bi svi vladaoci i upravitelji država htjeli držati se razuma, mudrosti i same koristi podložnika, morali bi većma željeti, da ostanu netaknuti sveti zakoni o ženitbi, te se koristiti pomoću što ju pruža Crkva na zaštitu ćudoredja i boljinak obiteljî, nego li sumnjičiti Crkvu s neprijateljstva i iznositi proti njoj lažnu i nepravednu tužbu, da je povriedila gradjansko pravo.[1])

„A to tim više, što Crkva katolička, kano što ni u jednoj stvari ne može zanemariti vjernost u svojoj službi i obranu svoga prava, tako običava biti najvećma sklona na blagost i popustljivost u svih onih stvarih, koje se mogu zajedno složiti sa nepovriedjenošću njezinih prava i sa svetošću njezinih dužnosti. S toga nikada nije ništa odredila za ženitbu, a da se ne bi obazirala na stanje društva i na okolnosti narodâ; pa nije samo jednom sama ublažila, koliko je mogla, odredbe svojih zakona, kada ju prinudiše pravedni i važni razlozi, da ih ublaži. — Tako isto zna ona i priznaje, da sakramenat ženitbe, bubući takodjer za to odredjen, da se uzčuva i umnoži društvo ljudsko, ima svezu i odnošaj i sa samimi stvarmi ljudskimi, koje istina iz ženitbe izviru, ali spadaju u okvir državni: o ovih stvarih po pravu sude i odlučuju vladaoci državni.“ [1])

No pokazuje takodjer, u kojih točkah ne može Crkva dopustiti, da se pača država. O tom se izjavljuje ovako:

„No nastojanjem neprijatelja ljudskoga roda ima i takovih, koji, kano što nezahvalno odbacaju ostala dobročinstva odkupljenja, tako ili preziru ili ni po koji način ne priznavaju novu uzvišenost i savršenstvo ženitbe. — Bila je pakost

[1]) Quæ cum ita sint, omnes gubernatores administratoresque rerum publicarum, si rationem sequi, si sapientiam, si ipsam populorum utilitatem voluissent, malle debuerant sacras de matrimonio leges intactas manere, oblatumque Ecclesiæ adjumentum in tutelam morum prosperitatemque familiarum adhibere, quam ipsam vocare Ecclesiam in suspicionem inimicitiæ, et in falsam atque iniquam violati juris civilis insimulationem.

[1]) Eoque magis, quod Ecclesia catholica, ut in re nulla potest ab religione officii et defensione juris sui declinare, ita maxime solet esse ad benignitatem indulgentiamque proclivis in rebus omnibus quæ cum incolumitate jurium et sanctitate officiorum suorum possunt una consistere. Quam ob rem nihil unquam de matrimonio statuit, quin respectum habuerit ad statum communitatis ad conditiones populorum; nec semel suarum ipsa legum præscripta, quoad potuit, mitigavit, quando ut mitigaret causæ justæ et graves impulerunt. — Item non ipsa ignorat neque diffitetur, sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanæ dirigatur, connexionem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quæ matrimonium quidem consequuntur, sed in genere civili versantur: de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui rei publicæ præsunt.

nekojih starih, da su bili neprijatelji ženitbi samo u nekom njezinom dielu; no mnogo pogibeljnije grieše u naše doba oni, koji bi najvolili posve izopačiti njezinu savršenu i sa svih gledišta i strana podpunu narav. Razlog se ovoj stvari ponajviše nalazi u tom, što duhovi mnogih prožeti mnienji lažne filosofije i izopačenom navikom, ništa ne podnose tako težko, kao biti podložni i pokoravati se; i rade što jače mogu, da ne samo pojedini ljudi, nego takodjer obitelji i cielo ljudsko društvo oholo prezru zapoviedi Božje. — Budući pak da se u ženitbi nalazi početak i izvor obitelji i svega družtva ljudskoga, ni po koji način ne trpe, da bude ona podvrgnuta vlasti crkvenoj; pače nastoje, da ju liše svake svetinje, te da ju potisnu u uzki zaista krug onih stvari, koje su sami ljudi zasnovali i kojimi ravna i upravlja narodno gradjansko pravo. Odatle je moralo nuždno sliediti, da su sve pravo na ženitbu pripisali glavarom državnim i zaključili, da Crkva nema na nju nikakvoga prava; a ako je ona kadšto vršila vlast te vrste, to da se je dogodilo ili popustljivošću vladara ili po nepravdi. No već je vrieme, vele, da oni koji državom vladaju ištu odrešito svoja prava i stanu po svom sudu upravljati sve poslove ženitbene. — Otuda nastadoše tako zvani *gradjanski brakovi;* otuda su stvoreni zakoni o uzrocih, koji mogu biti zapreka ženitbam; otuda sudbene presude o ženitbenih ugovorih, jesu li sklopljeni po pravu ili pogrešno. Na posljedku vidimo, da je katoličkoj Crkvi tolikim nastojanjem ugrabljena svaka vlast da izdaje zakone i sudi u ovom priedmetu, da se već ništa ne drži do njezine božanske vlasti i do njezinih brižnih zakona, po kojih su tako dugo živjeli narodi, do kojih je s kršćanskom mudrošću doprlo svjetlo uljudbe.[1])

„Ipak *Naturalisti* i svi oni koji — govoreći da nada sve štuju svemogućtvo države — nastoje da ovimi opakimi naukami pomute sve koliko družtvo, ne mogu izmaći a da ne budu prekoreni s neistine. Jer budući da ženitba ima Boga za početnika, te je već od početka bila neka slika utjelovljenja Rieči Božje, zato se u njoj nalazi nešto sveto i vjersko, što joj nije tek pridošlo, već joj je prirodjeno, što nije primila od ljudi, već joj je narav dala. S toga Inocencije III. i Honorije III., Naši prednjaci, mogoše zatvrditi ne po krivici i ne bez razloga, *da kod vjernika i nevjernika obstoji sakramenat ženitbe.* Svjedoče i starodrevni spomenici, i običaji i uredbe narodâ, koji su se većma približili uljudbi te se odlikovali točnijim poznavanjem prava i sdušnosti: poznato je kako je u njihovih dušah bilo usadjeno i od naravi im dano, da kada bi mislili o ženitbi, došla bi im na pamet slika stvari spojene s vjerom i sa svetošću. S toga razloga ženitbe kod njih običavale su se često obavljati ne bez obreda vjerskih, vlasti pontifičke, službe svećeničke. — Tako veliku moć imala je u umovih, koji nisu bili razsvietljeni nebeskom naukom, narav stvari, spomen na početak, sviest roda ljudskoga! — Budući dakle da je ženitba sama po sebi svojom silom i svojom naravlju sveta, zato dolikuje, da njom ravna i da ju redi ne moć dr, žavnih glavara, nego božanska oblast Crkve koja sama ima ravnateljstvo u svetih stvarih.[1])

[1]) Sed, adnitente humani generis hoste, non desunt qui, sicut cœtera redemptionis beneficia ingrate repudiant, sic restitutionem perfectionemque matrimonii aut spernunt, aut omnino non agnoscunt. — Flagitium nonnullorum veterum est inimicos fuisse nuptiis in aliqua ipsarum parte; sed multo ætate nostra peccant perniciosius qui earum naturam, perfectam expletamque omnibus suis numeris et partibus, malunt funditus pervertere. Atque hujus rei causa in eo præcipue sita est, quod imbuti falsæ philosophiæ opinionibus corruptaque consuetudine animi plurimorum, nihil tam moleste ferunt, quam subesse et parere; acerrimeque laborant, ut non modo singuli homines, sed etiam familiæ atque omnis humana societas imperium Dei superbe contemnant. — Cum vero et familiæ et totius humanæ societatis in matrimonio fons et origo consistat, illud ipsum jurisdictioni Ecclesiæ subesse nullo modo patiuntur; imo dejicere ab omni sanctitate contendunt, et in illarum rerum exiguum sane gyrum compellere, quæ auctoribus hominibus institutæ sunt, et jure civili populorum reguntur atque administrantur. Unde sequi necesse erat ut principibus reipublicæ jus in connubia omne tribuerent, nullum Ecclesiæ esse decernerent; quæ, si quando potestatem ejus generis exercuit, id ipsum esse aut indulgentia principum, aut injuria factum. Sed jam tempus esse inquiunt, ut qui rempublicam gerunt, iidem sua jura fortiter vindicent, atque omnem conjugiorum rationem arbitrio suo moderari aggrediantur. — Hinc illa nata, quæ *matrimonia civilia* vulgo appellantur; hinc scitæ leges de causis, quæ conjugiis impedimento sint, hinc judiciales sententiæ de contractibus conjugalibus, jurene initi fuerint, an vitio. Postremo omnem facultatem in hoc genere juris constituendi et dicendi videmus Ecclesiæ catholicæ præreptam tanto studio, ut nulla jam ratio habeatur nec divinæ potestatis ejus, nec providarum legum, quibus tamdiu vixere gentes, ad quas urbanitatis lumen cum christiana sapientia pervenisset.

[1]) Attamen *Naturalistæ* iique omnes, qui reipublicæ numen se maxime colere profitentes, malis hisce doctrinis totas civitates miscere nituntur, non possunt reprehensionem falsitatis effugere. Etenim cum matrimonium habeat Deum auctorem, fueritque vel a principio quædam Incarnationis Verbi Dei adumbratio, idcirco inest in eo sacrum et religiosum quiddam, non advenitium, sed ingenitum, non ab hominibus acceptum, sed natura insitum. Quocirca Innocentius III.*) et Honorius III.**),

*) Cap. 8 *de Divort.* — **) Cap. 11 *de Transact.*

„Mora se zatim uvažiti dostojanstvo sakramenta, po kojem su ženitbe kršćanske postale veoma uzvišene. O sakramentih pak odredjivati i izdavati zapoviedi može i mora po volji Kristovoj jedina Crkva, tako te je posve bezumno htjeti, da se i najmanji dio od te vlasti prenese na vladare državne.“ [1])

Evo, to su pravila, kojih se drži Crkva, i to su slučaji, u kojih ona može biti popustljiva i u kojih opet mora biti neumoljiva. U Ugarskoj dakle, kao u svih drugih zemljah, odvisit će od razboritosti, pravednosti i uvidjavnosti različitih vlasti državnih zajedno uzetih, da li će Crkvi biti moguće da pokaže svoju popustljivost, ili će biti prinudjena da reče *non possumus.*

Pedesetgodišnjica biskupovanja sv. Oca Leona XIII.

Vjerni je katolički svijet uvijek s ushićenjem prihvaćao svaku zgodu, kad je mogao na svečani način dati izraz svojoj privrženosti i ljubavi prema Nasljednikom Sv. Petra, vrhovnim glavam katoličke crkve. Takova se zgoda opet pruža. Na 19. veljače 1893. bit će petdeset godina, što je naš slavno vladajući sv. Otac Papa Leon XIII. posvećen za biskupa. Savkoliki se katolički svijet sprema, da taj važni i sretni momenat u životu Njegove Svetosti što dostojnije proslavi, a samom proslavom da istakne svoju djetinjsku privrženost i ljubav prema velikom Svečaru, zamjeniku Krista Gospodina na zemlji. Doista, ako to ikada bijaše potrebno, osobito je potrebno u naše doba, kad neprijatelji prave sreće čovječanstva više no ikada napinju svoje sile, kako bi što većih i gorčijih jada zadali Onomu, na kom kao na čvrstoj pećini počiva božanstvena zgrada svete crkve Isusove, i kako bi u milijunima katoličkih srdaca ugasili onu ljubav k svetoj Stolici, koja je najsigurniji zalog vremenite i vječne sreće narodâ.

Po sebi se razumije, da niti vjernici ove nadbiskupije ne će, a niti ne smiju propustiti ovu zgodu, a da ne bi na način, koji im prilike dopuštaju, sa ostalim katoličkim svijetom proslavili jubilej petdesetgodišnjega biskupovanja Njegove Svetosti, osobito toplo moleći se Svevišnjemu za sv. Oca Papu i obilnije, no obično, doprinašajući tako zvanog „Petrova novčića.“

Nu da bude ta proslava u ovoj nadbiskupiji što jednoličnija, kapitularni je vikarijat obnašao u tu svrhu odrediti ovo:

1. Župnici imadu svoje vjernike već unapred upozoriti na ovu zgodu. U to ime neka na praznik Obrezavanja Gospodina našega Isusa Krista iliti na novu godinu, za tim na sv. tri Kralja iliti Bogojavljanje te napokon na svetkovinu presvetoga Imena Isusova navjeste vjernikom taj jubilej i neka ih pozovu, da po mogućnosti doprinesu „Petrova novčića“, u koji se ima ubrojiti takodjer sva milostinja, koja na navedene svetkovine u župnim crkvama bude sabrana.

Samo sabiranje „Petrova novčića“ da bude što dostojnije, neka se prema prilikama udesi tako, da ga po nedjeljama i blagdanima do prve nedjelje u korizmi obavi ili sam župnik ili duhovni pomoćnik ili koji ugledniji župljanin, ili pako neka se na zgodnu mjestu u crkvi postavi sabirači stol.

2. Na 18. veljače 1893., kano u predvečerje svečanosti, ima se ova vjernicima oglasiti zvonjenjem u svim crkvama i kapelama, i to sa svima zvonima. Zvonjenje neka traje četvrt sata, a o njemu neka se vjernici prije zgodno obavjeste.

3. Na sam jubilejski dan, t. j. na 19. veljače ima se u urečeno vrijeme u prvostolnoj i kolegiatnoj crkvi, kao i u svim župnim crkvama služiti svečana misa cum collecta „pro Papa“ uz propovjed, koja se ima odnositi na svečanu zgodu. Poslije mise ima se odpjevati „hymnus Te Deum cum solita oratione pro gratiarum actione“. Svećenicima, koji nijesu dužni na dan svečanosti aplikovati sv. misu pro populo, preporuča se, da ju aplikuju za sv. Oca Papu.

*

---

decessores Nostri, non injuria nec temere affirmare potuerunt, *apud fideles et infideles existere Sacramentum conjugii.* Testantur et monumenta antiquitatis, et mores atque instituta populorum, qui ad humanitatem magis accesserant et exquisitiore juris et æquitatis cognitione præstiterant: quorum omnium mentibus informatum anticipatumque fuisse constat, ut cum de matrimonio cogitarent, forma occurreret rei cum religione et sanctitate conjunctæ. Hanc ob causam nuptiæ apud illos non sine cœremoniis religionum, auctoritate pontificum, ministerio sacerdotum fieri sæpe consueverunt. — Ita magnam in animis cœlesti doctrina carentibus vim habuit natura rerum, memoria originum, conscientia generis humani! — Igitur cum matrimonium sit sua vi, sua natura, sua sponte sacrum, consentaneum est, ut regatur ac temperetur, non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum sola habet magisterium.

[1]) Deinde consideranda sacramenti dignitas est, cujus accessione matrimonia christianorum evasere longe nobilissima. De sacramentis autem statuere et præcipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam.

4. Na svečanu službu Božju imadu dušobrižnici uljudno pozvati javne oblasti, školska ravnateljstva i otmenije osobe u župi.

Napokon se primjećuje, da će se preč. i veleč. dušobrižnom svećenstvu naknadno priopćiti, ako bi se još štogod imalo učiniti za uzveličanje ove svečanosti.

U Zagrebu dne 25. studenoga 1892.

Janko Pavlešić v. r.,
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

Crkveno jedinstvo.

(Konac.)

III.

Sve ove riječi Isusa Krista daleko nadmašuju smrt apoštola; upravljene su najme na njih ali i na sve njihove zakonite nasljednike. Osvrnite se ljubezni u Gospodu na dugi niz naših predšastnika, pogledajte u budućnost, na naše nasljednike u biskupskoj časti, na sve nas proteže se nalog Gospodnji, njegovo poslanje, nama je obećao svoju pripomoć. Ali *jedinstvo apoštolske službe*, koje nas spaja, ističe se osobito u tom što se dragovoljno pokoravamo najvišem pastiru crkve i namjesniku Isusa Krista. Njemu je dano pravo da nazove cijelo Kristovo stado svojim, i da mu se pokorava to cijelo Kristovo stado: biskupi, svećenici i laici. Jer vlastitu svoju pastirsku službu predade Krist svetom Petru i njegovim nasljednicima, kad mu reče svečanim glasom[1]): „Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje!"

Dakle je sam Krist izvor kako apoštolske službe u opće tako njezina jedinstva napose. On je proglasio ovo jedinstvo nepromjenljivim temeljnim zakonom crkve, on se vruće molio za njegovo uzdržavanje, on ga podržava svojom svemožnom pripomoću.

Ali pošto se Spasitelj pomolio svome Ocu za jedinstvo apoštolske službe riječima: „Sačuvaj ih u svojem imenu, da budu jedno", obrati u svojoj veliko-svećeničkoj molitvi svoj pogled i svoje srce k jedinstvu svoje cjelokupne crkve: „Ali se ja ne molim samo za nje same, nego i za one, koji će po njihovoj riječi u mene vjerovati; da svi budu . . . . . skroz jedno, i da *upozna* svijet, da si ti mene poslao."[2])

Vidite, ljubezni u Gospodu, kako veliku važnost Gospodin pripisuje *crkvenom jedinstvu*. Po njem se imade spoznati, da ga je Otac poslao kano Spasitelja ljudi; po njem se imade spoznati, da je njegova općina djelo božje, njegova crkva božanska ustanova spasenja. Tko razumije ovaj znak i tko se pridružuje jedinstvu crkve, taj se odazivlje pozivu Spasiteljevom, taj ne bludi po tmini

[1]) Ivan 21, 15—17.
[2]) Iv. 17, 11. 20. 21. 23.

bludnje nego slijedi svjetlo božanske istine, ne stupa po utrtom putu zloće, nego po stazi nebeskoj koju nam pokaza Krist. A tko ne će da upozna znak što ga je Krist dao, tko se dijeli od jedinstva crkvenog, taj se dijeli od crkve *Kristove*, dijeli se od *samoga Krista*. Napokon, tko ne cijeni crkveno jedinstvo onako kako bi morao, tko je dapače ravnodušan prema njemu, ohladiti će u crkvenoj poslušnosti i u crkvenom duhu, ohladiti će i u katoličkoj vjeri i kršćanskoj ljubavi.

Crkveno jedinstvo kao i sama crkva je doduše neprolazno: *Temelj* crkvenog jedinstva, papinstvo, nikad ne će podleći vratima paklenim; crkveno jedinstvo *cjelokupne* apoštolske službe do vijeka će ostati neuzdrmano, — ali crkvena poslušnost i kršćanska ljubav *pojedinca, dā cijelih naroda* može rasti i padati. Za to i može biti kod pojedinaca kao i kod cijelih naroda svijest za crkveno jedinstvo i njegovu snagu sad jača, usrdnija, blagoslovnija, sad se umanjiti i izumrijeti.

Mi smo vam već spomenuli, ljubezni u Gospodu, kako je utješna slika crkvenog jedinstva, dok je cijeli svijet pun nesloge i neprijateljstva. „Ustati će narod protiv naroda", proricaše Krist.[1]) Na našu duboku žalost dolazi nam katkad na um, da li se ne ispunjavaju ove riječi nam pred očima. Za to vas, ljubljeni u Gospodinu, molimo i zaklinjemo riječima sv. Pavla: „Budite megjusobno istoga mišljenja u Kristu Isusu."[2]) „Nastojte, da uzdržite jedinstvo duha vezom mira."[3]) Budite istoga mišljenja po jedinstvu *vjere*, „koja nadvlagjuje svijet"[4]), sačuvajte jedinstvo duha *poslušnošću* i ljubavlju, koja je vez mira.

Oživite dakle u sebi, ljubezni u Gospodinu, vjeru, poslušnost i ljubav! Tada će i ojačiti u vama svjesnost za crkveno jedinstvo, a njegovi spasonosni blagoslovi prodrijeti će u život pojedinaca i općina, obitelji i naroda. Jer nam je toliko stalo do ovih blagoslova, upotrebismo predstojeću jubilarnu svetkovinu zajedničkog nam Oca, svetkovinu crkvenog jedinstva, da vas sjetimo na dužnu poslušnost i ljubav: Pokažite da ste vjerna djeca svete crkve; skupite se s nama oko stolice sv. Petra.

Onamo, na nasljednika sv. Petra, na Leona XIII. obratimo oči i pripravljajmo se veselo na svetkovinu njegove jubilejske svečanosti. Sigurno će biti sveti razlozi što nas na to nukaju; svet biti će uspjeh kojemu se odavde nadamo. Jednodušno skupit će se katolici svijeta na pećini Petrovoj, a znaci crkve Kristove zasjati će novim svjetlom na jubilarnoj svečanosti njegovog namjestnika.

Ali, zar se pristoji slaviti svečanu svetkovinu kad je namjestnik Isusa Krista lišen svoje slobode i svoje vladavine? Svakako želimo da je sv. Otac kod te slave

[1]) Mat. 24, 7.; Mark. 13, 8.; Luka 21, 10.
[2]) Rim. 15, 5. — [3]) Efež. 4, 3.
[4]) Iv. 5, 4.

u potpunom uživanju svoje slobode što ga ide, u potpunom posjedu svoga prava, te se iznovice žalimo na grdobe što mu se nanašaju. Ali je i to, ljubezni u Gospodinu, apoštolsko mišljenje, sred tolikih muka rad Krista se veseliti. Ta u lancima i okovima[1]) pisa apoštol naroda: „Veselite se uvijek u Gospodu, braćo moja, još jednoč vam velim, veselite se."[2]) Nevolja mu bijaše slava[3]) a sred svake bijede veliko veselje.[4]) Uzdignimo dakle svoja srca do visine ovog mišljenja, te prikažimo svome sv. Ocu za jubilarnu svečanost svoje molitve, svoje zavjete i svoje darove.

Tako ćemo, ljubljeni u Gospodu, najbolje pokazati svoje veselje: vrućom molitvom za namjestnika Kristovog, da ga Bog Gospodin uzdrži i brani od njegovih neprijatelja; zatim zavjetom vjernosti, da ćemo i živjeti i umrijeti pokorni papi; napokon prinosima, dragovoljnim i obilnim, kakva je koji staleža i imetka.

Svagdje moraju kroz cijelu godinu vlade i zastupnici naroda raspravljati o porezu i teretu: mi se služimo apoštolskom vlašću, da molimo, a vi ćete u djetinskoj poslušnosti dragovoljno dati. Sred pohlepna svijeta, gdje sve za dobitkom teži, te samo daje da iznovice dobije novac, čast ili užitak, sred ovog svijeta pokazati ćete vi uzvišenost katoličkog mišljenja, koje iz djetinske privrženosti nadnaravnog načina doprinaša svoje darove, koje daje potiho, koje daje da daje. Sred porugljiva svijeta, koji se ruga našim prošnjama i koji vaše darove nisko cijeni, neizmjerna će biti naša radost, jer će nam se nàdati zgoda, da u ime Kristova namjestnika vršimo kršćansku poniznost.

„Milost Božja bila sa svima vama" ljubljeni u Gospodu, „koji našeg Gospodina Isusa Krista neprolazno ljubite"[5]) i njega u njegovom namjesniku na zemlji štujete; a milosrdnom Bogu, „koji sve u punoj mjeri može ostvariti, povrh onoga što molimo i smišljamo", „njemu bila slava u Crkvi i u Isusu Kristu kroz sve narode od vijeka do vijeka. Amen."[6])

Dano zadnje nedjelje po Duhovima godine Spasenja 1892.

(Sliede podpisi svih kardinala, nadbisk. i biskupa).

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Šesto poglavje.

Kraljevski gost.

(Dalje.)

Već su četiri nedelje dana minule od posljednjih dogodjaja; već je osam dana Rim u grozničavoj napetosti, jer svaki je dan svečanost, jedna sjajnija od druge, a sve u čast armenskomu kralju Tyridatu. Pošlo je Neronu za rukom zamamljivim obećanjem pobjedonosnoga vojvode Corbula sklonuti kralja na put u Rim. Kad je mornarica, koja je imala iztočnoga vladara dovesti u Italiju, prispjela u Ostiju, pošalje Nero Tigellina i prve dvorske dostojanstvenike, množtvo senatora i vitezova, i jedan odio pretorianaca od carske tjelesne straže gostu u susret, da ga pozdrave. U njihovoj pratnji ušao je Tyridat u bajnom iztočnom sjaju u grad. Crnci nosili su nosiljku, u kojoj je počivao kralj a nad njim nošahu dvorjanici nebnicu. Na glavi je imao tiaru, a ogrnut bijaše u kabanicu, posutu zlatom i dragim kamenjem. Oko njega bijahu zemaljski dostojanstvenici jedan drugoga nadmašujući što bogatstvom odora što sjajem oružja. Svi bijahu na konjih pokritih lavjom ili tigrovom kožom. Zatim išao je nepregledan broj sluga i silno blago na devah i slonovih. Premda je bio puk rimski naučan da gleda sjaj, takova šta još nevidje.

Eukarpo je motrio čitavu pratnju, napeto i rastućom čežnjom bacao je on oko na svakoga pojedinca. Uzalud! U mnogobrojnoj pratnji nije opazio nikoga, na čijem bi licu vidio poznate crte, ili komu bi ga već prirodjena slutnja i krv vukla. Još se je nadao, nije li možda u toj množini koga pregledao.

Naučiv za čudo veoma brzo svoj materinji jezik, mogao ga je bez napora govoriti, u brzo podje mu za rukom, da se upozna sa slugami pa tako malo po malo dobije pristup i k boljarom. Nu čim se je više družio sa svojimi zemljaci tim je više gubio nadu. Pomoću slabih uspomena iz djetinstva misleći ovako i onako njekom vjerojatnošću zaključi, da mu je *Artaksata* rodni grad i nije mirovao, dok nije vidio sve, koji su iz tog grada bili u pratnji Tyridatovoj; ali kod nikoga ni iz daleka nije mogao zaključiti, da mu je rodjak.

Još više poništi Eukarpa, kad je opazio, u kakvom praznovjerju propadaju njegovi zemljaci, kako ih je posvema uhvatio vrag u svoje mreže. Kralj Tyridat, kako veli Plinij, bio je majstor u svakojakoj čaroliji, tako da mu je Nero jedno čitavo kraljestvo ponudio, da ga toj umieći nauči, ali i njegovi doglavnici i iste sluge tjerahu taj zanat u veliko. Gatanje, čarolije, dozivanje duhova i mrtvih, sve to vidjeo je Eukarpo dan na dan kod svojih zemljaka, vidio je kako to izvadjaju njekom strašću i dopadnošću, a to ga se bolno kosnulo. To ga je opet uvjerilo, kolika je milost njemu u dio pala. Došav voljom neba u tjelesno robstvo, istom voljom po vjeri kršćanskoj došao je do slobode božjih sinova; mjesto tjelesnog oca i majke bio mu je ocem Bog, majkom crkva, a braćom sveci na nebu i na zemlji; od zemaljske domovine odtrgnut, našao je put u vječnu domovinu.

O koli bi bio veseo, da može ovoga ili onoga od svojih zemljaka od bezvjerja osloboditi. Pokušao je to opetovano, ali morao je jadan uvidjeti, da mu je sav posao i trud uzalud. Kad je jednoga dana o tom go-

1) Fil. 1, 13. — 2) Fil. 4, 4.
3) Rim. 5, 3. — 4) II. Kor. 7, 4.
5) Efeš. 6, 24. — 6) Ef. 3, 20. 21.

vorio s apostolom Petrom, tješio ga je ovaj uvjeravajuć ga, da će naskoro i u Armeniji procvasti kršćanstvo, čim bude mučeničkom krvlju natopljeno tlo pripravljeno za sjeme rieči božje. Tad će u njegovoj domovini ustati čovjek, koji će, i sam prokušan groznimi mukami, toli brzo onu zemlju prosvietliti naukom Kristovom, da će ga do konca svieta svakolika crkva pronositi i častiti imenom „Prosvjetitelja.“[1])

Podjimo sada k Faustini. Borba koja no se poslije razgovora sa Pavlom porodila u njenim grudima nije se mogla sleći, dok se ona podpuno ne odluči ili ostati pri starih bogovih ili primiti novu nauku. Vjera u bogove bila je duboko uzdrmana; sad je pomišljala, nebi li se medju različnimi filozofskimi sustavi našao koji, da smiri njen duh i srce, i da joj dopusti toliko pridržati od njenih vjarozakonskih ideja, koliko bi sama htjela. Nije li ona, s pomanjkanja naobrazbe, na pol shvatila, što su joj učitelji njeni iz filozofije predavali? — Prodje sustav po sustav i stade ga proučavati; nu što je pomnije proučavala, svi po redu ostaviše joj srce pusto, svi mučahu na velika pitanja što su joj duh zabavljala. Najprvo se zamisli u bolje i plemenitije sustave, kao Platonov, Stoički Pythagorin, najposlije se maši i nauka Epikurova. Pročitav njekoliko redaka baci knjigu na pod, zatisne glavu medju ruke a tople suze potekoše joj niz lice i kapahu na mramorni stol pri kom je sjedila. Bez utjehe i pomoći njihala se poslie brodoloma na burnih valovih dvojbe nemogavši se odlučit, da uhvati osloboditeljicu ruku, što no joj se pružala. Faustina je bila potrešena u dno duše; nutarnji joj glas govorio, tko bi ju mogao podići; nu ona ga nije mogla poslušati i nije se mogla svladati i odlučiti, da se obrati na onoga koji bi ju umio podići.

Četrnaest je dana prošlo poslije posjeta apostolova. Više puta je htjela Faustina, da pošalje u zaselak Pudensov slugu i da pozove k sebi Pavla; nu kad bi dozvani sluga došao, zamrla bi joj rieč na ustnah i ona bi mu zapovjedila, da bolje priklopi zavjese na prozoru ili da joj dade koju knjigu, koju medjutim nebi ni otvorila.

Brižan promatrao je Fausto stanje i ponašanje svoje kćerke: napokon odluči, da je neće prvo pustiti, dok mu se ne očituje. Dugo je uzalud od nje tražio, videć nieme suze na njenim očima kao odgovor na sve nježne molbe i rieči; napokon reći će ona: Pošalji u Pudensov zaselak i pozovi mi starca imenom Pavla, on će me ozdravit.

Ja ću sam odjašit u zaselak, sladko moje diete, — klikne otac pun veselja i ode van, premda mu je bilo zagonetno, da bolesnica svoje ozdravljenje izčekuje iz zaselka Pudensova.

[1]) To je sv. Grgur Illuminator, patriarha armenski. Slavi se 1. listopada.

Faustina je, izgovoriv napokon težke rieči, oćutila jednom olakšanje i utjehu u svome srcu kao nikad prije. Pade na koljena i suzami u očiju jecajuć reče: „O Isuse Nazarečanine, ja vjerujem u Te, Ti si moj Bog; pomozi sada Tvom nevoljnom stvoru, da nadjem mira i počinka momu srcu.“

Prošlih bi se dana i sama preplašila, kad bi joj, kako joj se činilo, njetko šaptao: „Kako? Ti hoćeš da postaneš kršćankom? Ti plemenita Rimljanka pa da pristaneš uz tu blatnu preziranu žudijsku sljedbu?“ A sad, sad joj je bilo voljko pri duši, sad je sama opetovala izprva potiho, a onda glasno: „Da! ja hoću da budem kršćanka. Ja ću biti kćerkom golgotskog mučenika!“

Dugo je klečala; njeno je srce prvi put uživalo radost iz srca Spasiteljeva; poslije težka, duga oklevanja pobiedila je milost, i privela jedno oholo srce križu na podnožje.

Kad se je za čudo olakšana i osvježena podigla, pade joj u oči mali kip mramorne Minerve, što no je stajao u njenoj sobi. Odmah dozove slugu i zapovjedi mu: „Nosi ovaj kip na polje i pazi da mi više na oči ne dodje.“ Zatim udalji sve, što bi ju u sobi moglo sjećat na poganštinu.

Kad je došao Pavao, nadje Faustinu sasma promienjenu; sad je to bila nauke željna učenica, koja je poput malog djeteta pazila na svaku njegovu rieč bez prigovora. Apostol joj sada predstavi utješljivi nauk kršćanski, povede ju k betlehemskoj štalici i predstavi joj piev angjela: „Mir ljudem, koji su dobre volje“ Predstavi joj Spasitelja, kako usred siromaka i bolestnika, nesretnika i grješnika širi svoje ruke i veli: „Dodjite k meni svi koji ste obterećeni i poniženi, i ja ću Vas utješiti“; govorio joj je o sakramentu krsta, koji pere sve griehe i čini nas djecom božjom; otvori joj vidik u blažena veselja rajska; ta tko joj je mogao o tom duhovitije govoriti, od onoga koji je jednoć i sam bio uznesen u treće nebo.

Faustina je slušala častnoga starca s napetom pazljivošću; opetovano punile joj se oči suzami svetog veselja. Kad je dovršio, pade pred njim na koljena, poljubi mu dubokim počitanjem ruku i reče, pogledav ga okom, u kom se odsievala sva njena duša:

„O moj oče, još jedno pitanje, koje mi težko leži na srcu; mogu li se pouzdanjem nadati, da će mi biti oprošteno, što sam toli dugo i oporno odbijala milost?“

Moja kćerko, reče apostol, Isus je rekao: „Ja sam pastir dobri, a dobri pastir daje život svoj za ovce svoje“; on ide za izgubljenom ovcom, dok ju ne nadje, a kad ju nadje, uzimlje ju na ledja i nosi ju natrag k stadu; tad zove prijatelje i susjede i veli im: Veselte se samnom, jer sam opet našao izgubljenu ovcu.

O moj Spasitelju, reče Faustina, voljko se smiešeć, koliko si ti morao ići, dok si mene našao! Sad ću do vieka ostat Tvojom vjernom ovčicom.

Apostol pruži na to ruke na glavu djevojčinu, označi joj čelo svetim križem i ostavi palaču, sretan što je priveo jednu dušu u ovčarnicu Kristovu.

(Dalje će sliediti.)

D o p i s.

Požega († *O. Kajo Agjić, ex-provincijal.*) „Mors juvenibus in insidiis latet, senibus imminet in aperto.“ Na temelju ovih riečî nikoga ne će iznenaditi viest o smrti O. Kaje Agjića, jer je dočekao riedku starost od 88. god., i prema riečima sv. pisma „Statutum est hominibus semel mori“ preseli se i on u vječnost. O. Kajo kako je bio riedak svojom dobom, tako je bio riedak svojim znanjem, čašću i radom. Muž je to bio koji je znao zastupati kako prostog redovnika tako i dostojanstvenika, učenjaka i hrvatskog literata, kako to dokazuju i literarna njegova djela, koja ću kasnije napomenuti. — On je bio stari Ilirac, te kada se je pokrenula misao za preporoda da se u književnost poprimi štokavština, evo njega medju prvim radnicima oko te uzvišene ideje. Sa pokojnim našim zemljakom Babukićem radio je neumorno sve od godine 1836. za napredak literature hrvatske. U javnosti se nije baš toliko isticao, ali je u svojoj redovničkoj skromnosti poput radine pčelice radio neumorno sve dotle, dok ga ne ostaviše tjelesne i duševne sile. Kako je bio pronicava uma, znao je pisati djela za učenjake, za ascezu, i za puk. Dok je živio bio je decorum provincije i reda i uz to Decanus senior t. j. najstariji dobom u provinciji. O. Kajo rodio se je g. 1805. 19. siečnja u Pleternici nedaleko od Požege od seljačkih roditelja. Svršivši pučku školu u rodnom si mjestu, dobrotom nekog kanonika, imajući kod njega badava stan i obskrbu, I. gimnazijski razred svršio je u Zagrebu, a ostalih pet u Požegi. Želja njegova, a i njegovih roditelja bijaše, da se posveti redu sv. Franje, u koji on i stupi 1822. god. 11. studenoga. Svršivši studija s odličnim uspjehom bi zaredjen za svećenika g. 1828. 23. ožujka i odmah postade profesorom filozofije, a nakon dvie godine profesorom bogoslovije. Kako je vrstno obnašao ovu čast dokazuje to, što je položio dva rigorosuma iz bogoslovije i stekao si naslov „Licencijata.“ Punih 14 godina odgajao je on i theoložkim znanjem naobražavao redovničku mladež, pa s toga je i dobio naslov „Lector Jubilatus.“ — Iza toga bio je on gvardijan i upravitelj župe Vukovarske, gdje si je stekao veliki ugled i štovanje kod gradjanstva. Iz Vukovara je došao u Požegu gdje je g. 1848. postao ravnateljem gimnazije. U to vrieme bio je on i „Custos provincije“ a god. 1857. bude jednoglasno izabran za provincijala.

Kao provincijal bio je u istinu pravi otac i učitelj podčinjene si braće, ali uz to strog i pravedan. Svaku je razmiricu dobro proučio, prije nego je svoj sud izrekao. Za njegovog provincilijata prodana su 4 samostana u Vlaškoj i to: Bukarešt, Kampilonja, Rimnik i Trgovište družbi Passionista, pa pošto uvjeti kupovnoprodajni ne bijahu kroz više godina uredjeni, to ga je provincija kao komisara u tom poslu poslala u Rim k propagandi 1866 g., da stvar konačno uredi. On je u Rimu ostao punih 6 mjeseci i stvar uredio. G. 1869. bude izabran po drugi put za provincijala. Nakon tri godine vratio se je u samostan požežki, koji mu je bio najmiliji, gdje je još kao ex-provincijal dva puta obnašao čast gvardijana, a u tom vremenu bio još generalni Comissarius Visitator provincije Kapistranske i sv. Ladislava u Hrvatskoj. — Zadnjih pet godina je posve onemogao, ostavio ga je bo vid, sluh i noge, te je usred staračke nemoći dne 1. prosinca blago u Gospodinu usnuo.

Kao književnik napisao je:

1. „Sastav bogoslovlja djelorednog“, prievod Stapfa, tiskano u Budimu g. 1847. u dva svezka. To su djelo strukovnjaci vanredno pohvalili, a dokazom je to što je za isto sakupio toliko predbrojnika da je mogao sve troškove podmiriti.

2. „Štijenje poslanicâ i evangjeljâ za crkvenu i bogoljubnih duša domaću porabu.“ Tiskano u Zagrebu nakladom Albrechta 1851.

3. „Štijenja poslanica i evangjelja za sve nedjelje i svetkovine preko godine.“ Tiskano u Požegi vlastitom nakladom g. 1865.

4. P. Aemiliani Nieberle „Octava Seraphica pro faciendis quovis anno in ordine s. Francisci spriritualibus exercitiis adornata, nunc autem novitus recusa atque altero piarum meditationum cursu aucta.“ Tiskano nakladom Provincije u Budimu 1871.

5. „Manuale Franciscanum in usum alumnorum ord. s. Francisci provinciae Capistranae.“ Tiskano nakladom Provincije u Budimu 1872. g.

6. „Dvie ćudoredne predstave o Rozaliji i Margariti.“ Tiskane vlastitom nakladom u Požegi 1862. g.

7. Započeo je pisati i „Povjest crkve Kristove.“ Ovo je djelo još u rukopisu i nedogotovljeno. Došavši bo do §. 62., koji govori o Husitima, morao je očne bolesti radi, djelo prekinuti, te je tako ostalo u rukopisu, koji se nalazi u arkivu požežkoga samostana.

Kad je počeo u Požegi izlaziti zabavno-poučni list: „Slavonac“ g. 1863., O. Kajo mu je bio prvi neumorni suradnik, te u njem pisao mnogo članaka o običajih našega naroda i u obće o njegovom moralnom i družtvenom životu.

On je bio ljubitelj povjesti i starina, pa je s toga napisao kratku povjest samostana Požežkog; biblioteki Požežkoj prikupio obilnu i liepu numismatiku, podigao o svom trošku spomen-ploču u ruševinama franjevačkog samostana u Poljanskoj, u župi Stražemanskoj, dvojici biskupa u crkvi Veličkoj, i povjestnu ploču nad vratima crkve franjevačke u Požegi.

O. Kajo je danas u vječnosti, ali mu ime ostaje u analih reda franjevačkoga i provincije kapistranske neizbrisivo. Bog nam dao i više ovakovih vrlih redovnika i pravih domoljuba. Pokoj duši njegovoj, te molim sve njegove štovatelje za jedan „memento“ u sv. misi.

O. J. K.

Viestnik.

Zagreb. (Prvostolni kaptol) Prečastni prvostolni kaptol zagrebački izabrao je preč. gg. kanonike: Blaža Švindermana za nadstojnika pobožnih zaklada, dra. Franciska Ivekovića za kaptolskoga dekana, Ivana Krapca za kaptolskoga bilježnika.

— (Promjene u nadbiskupiji.) G. Matija Požeg, duhovni pomoćnik u Prelošćici, premješten je u Koprivnicu. — Mladomisnik g. Viktor Lončarek namješten je u svojstvu duhovnog pomoćnika u Prelošćici.

— Za „svećenički dom“ uplatiše nadalje: Dr. Vimmer Rudolfo 14 for. Lovadenić Mato 10 for. Golub Janko 20 for. Jakovina Ivan 10 for. Rieger Antun 10 for. Turčić Luka 10 for. Bošnjak Ivan 50 for. Pogledić Stjepan oporukom ostavio 200 for.

U Zagrebu dne 8. prosinca 1892.

Stjepan Korenić. Dr. *Feliks Suk.*

— (Štrajk zagrebačkih slagara.) U prošli ponedjeljak počeli su u dosta velikom broju štrajkovati slagarski pomoćnici zagrebačkih tiskara. Izmedju zastupnikâ tiskarâ i štrajkujućih pomoćnika još nije došlo do sporazumka. Redovito tiskanje našega lista je ipak osigurano.

— (Biskupski jubilej Nj. Svetosti pape Leona XIII.) Centralni eksekutivni odbor, kojemu je izvoljela Nj. Svetost, da udovolji vrućoj njegovoj želji, podijeliti za *počasnoga predsjednika* uzoritoga gospodina kardinala Lucida M. Parocchi-a, razaslao je već svim biskupima na svijetu slijedeće pismo, koje je svojom poznatom rječitošću kazivao u pero sam uzoriti gospodin.

Presvijetli i prečasni Gospodine.

Koje želje za život i zdravlje vrhovnoga Pastira Crkve prije pet godina Bogu Svtoritelju prikazasmo, doskora ćemo se veseliti, što su ispunjene, jer se približuje pedeseto ljeto, odkada je on, još u cvatućoj dobi, za biskupa pomazan. Budućega veselja znakovi već prosijevaju, jer se sinovi svuda po svijetu kanoti natječu, da s veseljem obave svečanost uzvišenoga svoga Oca.

Nu način proslave ove tako znamenite sretne zgode imade biti taj, da se iza iskazane naprama Njemu dužne sinovske darežljivosti, ostalo nastojanje sviju posveti povećanju časti Apostolske Stolice, odgoju mladeži u kršćanskoj mudrosti, polakšici ubogih u nuždi, obrani vjere, što širem rasprostranjenju katoličkoga imena, koliko bude u svakoga silâ.

S toga budući da je sveti Otac, pristajući na želje odbora, koji se brine za samu svečanost, mene, prema svojoj dobroti, začasnim predsjednikom istoga odbora imenovao, što je meni, kao vikaru Njegove Svetosti veoma drago, vruće Vas molim, Prečasni Gospodine, da revnosti i pobožnosti, kojom se odlikujete, sva ona sredstva upotrijebite, kojima bi nastajuća svečanost sjaj prijašnje što odličnije obnovila. Nove bo, i to vanredne, zasluge, što no si ih je za Crkvu i za ljudsko društvo mudri Papa stekao, upravo zahtijevaju, da harna i vijerna srca katolikâ naprama vrhovnome svome Vojvodi dapače i protivnoj četi tim više otvorena budu.

Budući pako da će možda biti, da koji kane slijedeće godine u Rim hodočastiti, s toga molim Presvijetlost Vašu, da štogod od Nas (mene u istinu sa zaslužnim odborom izvolite smatrati u najužoj svezi) budete mislili da valja zahtijevati, što se tiče svetih hodočašća, da se za vremena pokrenu i sretno izvedu, izvolite Nas same o tom i sličnim stvarima slobodno pitati i posavjetovati se.

Sjedinimo svi odluke i sile te nastojmo, da kakov je znameniti uspjeh, po milosti Božjoj, pedesetgodišnjica misnikovanja zajedničkome Ocu donijela, da isti donese i umnoži željena svečanost biskupovanja.

Nadamo se, da ćemo to od milostivoga Boga izprositi, dočim Vama svako dobro od srca želimo.

Presvijetlosti Vaše

U Rimu 21. prosinca 1892. na dan Prikazanja Bogorodičina.

najodaniji kao brat
Lucido Marija kardinal Parocchi.

Javna zahvala.

Velecienjena gospoja Marija Kos-Puškarić, rodjena Pitomačanka, zahvalno se sjećajući mnogih dobročinstva, što jih je, kako sama reče, po zagovoru bl. dj. Marije od Gospodina Boga primila, a k tomu želeći kao dobra kršćanka takodjer svoje mile Pitomačane potaknuti na što veće štovanje sv. Bogorodice, dala je, ponukom vriednoga si sina preč. g. Stj. Kosa, kanonika čazmanskoga, sagraditi u župnoj crkvi pitomačkoj prekrasan žrtvenik Majke Božje znamenitim troškom od jedne hiljade forinti. — Taj krasni dar neka vriednoj darovateljici naplati prečista Dieva svojom daljnjom zaštitom, a ja i moji župljani, koji su u istinu potaknuti njezinim liepim primjerom nedavno u istoj crkvi, s isto tolikim troškom podigli njezinomu žrtveniku dostojni vis a vis, molit ćemo se dobromu Bogu za svoju dobročiniteljicu.

U Pitomači dne 21. studenoga 1892.

Jos. Kovačić, župnik.

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 50. U Zagrebu, 15. prosinca 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Kada se pokorniku može absolucija odgoditi, kada li uskratiti?

Napisao *Maksim Relić.*

Za spasenje duša ustanovio je Isus Hrist u prevelikom milosrdju svome sveti sakramenat pokore. Svećenicima svojim dao je oblast, da u tome sakramentu mogu grijehe opraštati ili zadržavati. Ali opet svećenici, hoće li da budu vjerni strojitelji i djelitelji svetih tajna Hristovih, ne smiju tek po svojoj samovolji grijehe opraštati ili zadržavati, nego se moraju držati zakona, Hristom postavljenih, ter samo onima, koji su dostojni, treba da grijehe oproste, a koji su nedostojni, valja da im grijehe zadrže.

Imade doista mnogo slučajeva, gdje je shodno, dapače i potrebno pokorniku absoluciju odgoditi ili i uskratiti. „Neka pazi ispovjednik“, veli sv. Karlo Boromejski, „da ne bi odriješio koga, koji ne će da odloži ili mržnje ili neprijateljstva, ili se usteže vratiti tudje, a može, ili nije pripravan, da se skrene od smrtnoga grijeha ili da se uklanja prigodi takova grijeha.“ I sveta je stolica često odsudila preveliki laksizam u podjeljivanju absolucije. Opet u drugu ruku prevelika strogost izpovjednikova može donijeti premnogo zla, ter je sveta crkva odsudila praksu onakovih ispovjednika, koji bezobzirce uskraćuju absoluciju pokornicima, što smrtno griješe, da im uliju spasonosni strah i da ih tobože bolje priprave za odriješenje. Prestrogu praksu pokuša uvesti Petar de Osma proposicijom: „Non sunt absolvendi poenitentes, nisi peracta prius poenitentia injuncta.“ Ovu je proposiciju osudio Siksto IV. bullom: Licet ea. Pogubnu tu praksu obnoviše kasnije njeki belgijski i francuski rigoriste. Aleksandar VIII. osudi iz njihovih knjiga izvadjene ove dvije proposicije: „Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiae; sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei, idipsum quodammodo dictante“, i ovu: „Per illam praxim mox absolvendi ordo Poenitentiae est inversus.“ Poslije opet htjede Quesnell uvesti tu praksu ovim proposicijama: 87. „Modus plenus sapientia, lumine et caritate est dare animabus tempus portandi cum humilitate et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiae Dei antequam reconcilientur“; i 88. „Ignoramus quid sit peccatum et vera poenitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem.“ Quesnellove proposicije osudi Klemente XI. glasovitom bullom: Unigenitus

Mnogo dakle diskrecije i razboritosti treba da ima ispovjednik kod podjeljivanja absolucije. Kušat ću da ovdje raspravim pitanje, kada ispovjednik može sigurno odgoditi absoluciju, kada li mora da je uskrati.

Po nauku sv. Alfonsa imade se pokorniku odgoditi absolucija, ako se razborito može sumnjati o njegovoj sposobnosti (capacitas) i vrijednosti (dispositio). Nego iznimice, kaže sv. Alfonso, može se podijeliti absolucija sub conditione i onome, o čijoj vrijednosti sumnjaš, ako bi pokornik štetovao na duši svojoj, kad bi mu se odgodila absolucija; dapače treba takomu pokorniku dati absoluciju, kada godjer je to za njega od koristi. Ponajpače pak ima se podijeliti uvjetna absolucija onda, kada ispovjednik s razlogom misli, da pokornik, ako bi mu se absolucija odgodila, ne bi više došao k ispovijedi, ter još dublje u grijehe ugreznuo. Ovo je osobito važno u naše vrijeme, gdje je treba mnogo blagosti, ako hoćemo da otpale ljude pridobijemo za crkvu i za Hrista. Kadgodj se je dakle bojati, da bi

pokornik zanemario ispovijed, ako bi mu se odrješenje odgodilo, treba ga odriješiti, ako nije sasvim sigurno, da je nedostojan. — Na dalje uči sv. Alfonso, da se pokorniku, o kome sumnjaš, da li je vrijedan, može, i to bezuvjetno, podijeliti absolucija, ako dade vanredne znakove kajanja. Ne treba misliti, da sv. Alfonso pri tome traži Bog zna kakove vanredne stvari. Redoviti su znaci kajanja po sv. Alfonsu već to, da pokornik u opće dodje k ispovijedi, da izjavi, kako mu je žao, što je uvrijedio Boga i da odlučuje više ne griješiti. Što je više od toga, to su već vanredni znaci kajanja. Vanredan je primjerice znak kajanja, ako pokornik na opomene ispovjednikove bolje spozna težinu svojih grijeha i opasnost, u kojoj se nalazi; vanredan je znak, ako pokornik riječima, što iz srca proizlaze (per verba ex corde procedentia), koje katkada mogu biti sigurniji znak i od samih suza, izjavlja pravo kajanje i obraćenje. Ovdje se još nješto ne smije smetnuti s uma. Ne treba misliti, da pokornik mora već doći s vanrednim znacima kajanja. Nipošto. Do duše već svojevoljan dolazak k ispovijedi, manji broj grijeha, nastojanje o poboljšanju života, jesu valjani znaci kajanja; ali ima i takih znakova, koje će pokornik pokazati tek nakon opomena i pouka ispovjednikovih. Zato sv. Alfonso silno preporuča ispovjednicima očinsku ljubav prema pokornicima. Ispovjednici treba da znadu, da ovaj sakramenat nije ustanovljen za pravednike. nego za grješnike: „non enim veni vocare justos, sed peccatores" veli Spasitelj Ispovjednici treba da upotrebe svu moguću ljubav, kako bi one, koji nijesu dostojni, učinili dostojnima.

Absolucija može se na dalje odgoditi, ako je pokornik dostojan, ali ako mu odgoda više koristi, nego da mu se odmah dade absolucija, a on se tome ne protivi. Razlog je jasan; jer ako odgoda više koristi, onda je bolje, da se čini ono, što je po pokornika korisnije; a opet s druge strane pokornik dostojan ima pravo na absoluciju, pak ako bi mu se protiv njegove volje odgodila, to mu ili nikako ne će koristiti ili ne će barem više koristiti, nego da mu se odmah dade. Jerbo ako pokornik želi, da mu se dade absolucija, to se treba bojati, da se ne će vratiti, ako mu se odgodi; pak onda odmah absoluciju dati takovu pokorniku više koristi zbog sakramentalne milosti, koju po absoluciji dobiva. — Absolutno medjutim govoreći može se pokorniku dovoljno disponovanomu i bez njegove privole odgoditi absolucija; jer 1. to je općenita nauka bogoslovaca, 2. makar pokornik dovoljno disponovan ima pravo na absoluciju, nema ipak prava, da je odmah zadobije, osobito ako je odgoda korisna, da se pokorniku zadade spasonosan strah zbog počinjenih grijeha, ili da mu se utvrdi ozbiljna i prava volja, da više ne griješi. Te odgode pokornik nema prava priječiti; jer je izpovjednik sudac, a sučeva je stvar odrediti, kada i kako se ima osuda izreći. Ispovjednik je na dalje otac; za to prije odrješenja može opominjati i karati, da pokornika protiv napasti oboruža. Ispovjednik je učitelj; može dakle prije absolucije poučiti pokornika, osobito ako bi ga neznanje moglo i u druge grijehe uvesti. Ispovjednik je liječnik, ter kao liječnik može obvezati pokornika, da svrši pokoru prije absolucije, ako sudi, da je to potrebno ili korisno pokorniku; jer može biti poslije absolucije odviše lako zapušta naloženu pokoru. Tako isto kao liječnik može absoluciju odgoditi, ako se s pravom boji, da bi pokornik, zadobivši odmah absoluciju, odmah i pao u iste grijehe, dočim će, kad mu se odgodi, bolje spoznati težinu grijeha i potrebu, da se popravi, te će u životu svome oprezniji biti i utvrditi se u odluci ne griješiti u buduće.

I u istinu iskustvo uči, da je u mnogim slučajevima odgoda grješnika popravila, dok za sve opomene i karanja mario nije; dapače su se takim načinom i cijele općine poboljšale. „Tako nam svjedoči sv. Leonardo a Portu Mauritio", kaže Dr. Štiglić, „da je u jednoj okolici bila zavladala grozna psovka. Kad sva sredstva, da se to zlo iskorijeni, nisu mogla ništa pomoći, dogovoriše se ispovjednici one okolice, da ne će odriješiti nijednoga psovača prije, nego se psovanja okani. I gle čuda! U kratko vrijeme nestade kletve. Možebit bi se tako i u nas dao iskorijeniti taj grozan zločin a i mnogi drugi, nu tada bi morali svi ispovjednici jednako postupati, jer što koristi, da jedan posije dobro sjeme, ako ga drugi uništi? U tom smislu znamenita je izreka Bellarminova: Non esset tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi."

Odgoditi se dakle može absolucija, ako je pokorniku odgoda korisna. Ali ta korist od odgode mora da bude velika i znatna, niti se absolucija smije odgoditi na dugo, nego samo na kratko vrijeme, a to za to, što je veoma žalosno i opasno ostati u smrtnom grijehu ma samo jedan dan. Sv. Alfonso kaže, da se absolucija ne smije odgoditi na duže od osam ili deset, najviše od petnaest dana, a Gury

veli, da će katkada biti od koristi odgoditi absoluciju samo na jedan dan ili na njekoliko ura.

U praksi valja svakako na to paziti, ako se već kada pokorniku odgadja absolucija, da to bude na što kraće vrijeme. Dan današnji dugo je ostati u smrtnom grijehu i samo jedan dan. Danas kraj silnoga prometa, kraj brza rada, kraj teškoga i napornoga posla život je čovječji neprestano u opasnosti, kako nas uči svakidašnje iskustvo. Lako je to reći pokorniku: dodji za osam ili deset dana, ali je veliko pitanje, hoće li on moći da dodje u to vrijeme. Ko zna, ne će li ga u to vrijeme zateć smrt? Zar nas nije Hrist uvjeravao, da ne znamo ni dana ni časa? Zar nas ne opominje, da bdijemo; jer će Sin čovječji doći, kad i ne slutimo?

Osim toga gubi pokornik odgadjanjem absolucije premnoga i prevelika duhovna dobra. Ostaje na ime u smrtnom grijehu, ter po tom gubi posvećujuću milost, gubi takodjer milost sakramentalnu; njegova dobra djela nijesu de condigno zaslužna za vječnu slavu. Svakako je to bez sumnje sigurno, da se pokornik odriješen lakše može pripraviti, da s korišću opetovno primi sakramenat, nego li onaj, komu je absolucija odgodjena.

Iz svega toga slijedi, da se ni pod koji način ne može odrediti stalno pravilo, kada se baš mora ili kada je korisno odgoditi absoluciju. A kad bi čovjek sve i izmišljao pojedine slučajeve, kao što čine kasuiste, da moralne principe applikuje na te slučajeve, i to za ovu našu stvar ne bi bilo nad svaku sumnju sigurno, a to za to ne, što ćeš u svijetu jedva naći dva slučaja, koja bi jedan drugome nalikovala kao jaje jajetu. Svagdje ćeš naći njekih okolnosti i prilika, koje svaki slučaj ponješto modifikuju. Sve dakle tu stoji jedino do razboritosti ispovjednikove. U pojedinim slučajevima treba da ispovjednik moli pomoć odozgor, od Oca svjetla, otkuda dolazi svaki dar dobar i savršen, a nipošto ne valja da se ravna samo po svojoj pameti.

Nikada medjutim ne treba zaboraviti, da su prerijetki slučajevi, gdje bi se absolucija baš morala odgoditi. Stariji bogoslovci sve do sv. Tome i još dalje nijesu ni znali za odgodu absolucije niti je kada spominju. Odgoda absolucije jest sredstvo, koje ispovjednik može upotrebiti, ako vidi, da je to pokorniku korisno ili potrebno. Ima do duše bogoslovaca i to novijih, koji kažu, da je katkada ispovjednik dužan pokorniku disponovanomu absoluciju odgoditi, ali njima odgovara Ballerini, da „isti aut aequivocatione, dum dispositum nominant, laborant, aut certe contra communem sententiam id affirmant." Samo je ono sredstvo nužno, koje je jedino, da se stanovita svrha postigne; a da je odgoda absolucije jedino sredstvo za pokornika, da se prisili, kako bi nješto izvršio, to je, kaže isti Ballerini, odviše nevjerojatna hypoteza.

(Dalje će slijediti.)

Liepo priznanje.

Dne 5. novembra t. g. otvoren je u Karlovcima sabor karlovačke grčko-nesjedinjene metropolije. Za dvie i pol godine, koje su protekle od posljednjega zasjedanja i izbora metropolite (u svibnju 1890.), izradio je saborski odbor petnaestorice novi „Ustav" (Statut) o organizaciji crkvene uprave u metropoliji. Osnova toga novoga Ustava, koji ide za strožom organizacijom crkvenom u smislu hierarhičnom te svećenstvu dosudjuje veću vlast u poslovih crkvenih, predložena je saboru na viećanje. — Nije nam za sada namjera, da se upustimo u pobliže razmatranje toga sabora i njegova rada, već spominjemo samo to, da je u sjednici od 19. novembra držao oduži govor odličan saborski član g. dr. Mihailo Polit-Desančić. Iz njegovog govora neka nam bude dozvoljeno uzeti jedno mjesto, gdje se je izjavio vrlo pohvalno *o primatu rimokatoličke crkve.* To mjesto glasi:

„Naša iztočna crkva je episkopalna — o tom ne može biti ni najmanje sumnje. Mi je smatramo kao staru pravu apostolsku crkvu. No naša iztočna crkva neima primata, i za to što ga neima kao zapadna crkva, ona neima one universalne centralizacije, koja zapadnoj crkvi ogromnu snagu daje u svima dielovima svieta i što je osposobljavaše, da se svagda s uspjehom mogla boriti sa državnom vlašću, kao što se i danas bori, o čemu imamo dokaza u najnovije doba u našoj otačbini."

* * *

Ovo spomenusmo zato, da se vidi, kako umni ljudi i s protivničke strane uvidjaju veliku korist i nuždu primata u crkvi Kristovoj.

Kad bi g. dr. Polit-Desančić, koji se je toliko otresao svih predsuda, da se ovako liepo izjavljuje o primatu rimokatoličke crkve, htio pomno proučiti svjedočanstva Svetoga Pisma i tradicije, koja govore o tom primatu, to smo sigurni, da bi se on uvjerio, da po ustanovi Kristovoj primat mora biti u crkvi i da bez primata nema crkve Kristove.

Zaista, ako mi ljudi uvidjamo veliku korist i potrebu primata, da se crkva uzmogne svagda s uspjehom boriti proti svim navalam i uzčuvati svoju čast, — pa

ma jurišao na nju cieli sviet —: tko će se onda usuditi da uztvrdi, da toga nije uvidio njezin božanski utemeljitelj Isus Krist? A kako bi opet moguće bilo, da bi Isus Krist uvidio, da je nešto crkvi njegovoj, *koju steče krvlju svojom*[1]), koristno i potrebno, a ipak joj to ne bi dao?!

To jedinstvo i tu universalnu centralizaciju rimokatoličke crkve, kojoj se toliko divi g. dr. Polit-Desančić, veličanstveno je opisao već sv. Ciprijan († 258). Vriedno je da se čuju njegove rieči, pa zato evo ih. „Crkva je jedna", veli on, „koja po svojoj plodovitosti sve se to većma umnaža i razširuje. Kao što su mnoge zrake sunčane, a jedna svjetlost, i mnoge grane stabla, a jedno deblo što se na krepkom panju oslanja; i kako iz jednog vrutka mnogi se potoci razlievaju, no pored sve mnogobrojnosti proizvedene obilnošću matice, jedinstvo u izvoru ostaje . . .: tako i crkva Gospodnja, svjetlošću obasjana, po svem svietu zrake svoje pruža; *no jedna je svjetlost, koja svog jedinstva ne gubi*, i ako se posvuda širi. Grane svoje po cieloj zemlji razastire; i sve to većma razvodi obilno tekuće svoje potoke. *Jedna je ipak glava, jedan izvor, matica jedna*, plodnošću svojom prebogata."[2])

Iza ovoga liepoga priznanja o snagi primata rimokatoličke crkve govorio je g. dr. Polit-Desančić o centralizaciji svoje crkve, te je kazao: „No naša iztočna crkva, baš zbog toga što je episkopalna, ima i mora imati svoju centralizaciju. Samo što je ta pomjestna, u okviru dotične države." — Ali slabost te *pomjestne centralizacije* priznaje i sam g. dr. Polit-Desančić, kad kaže, da je hierarhija iztočne crkve bila prinudjena u borbah „*tražiti naslona u svjetovnom elementu.*" Pak onda dodaje: „Odtud je što su ti odnošaji različiti u Turskoj, različiti u nas, različiti u Grčkoj, Rumuniji, Srbiji."[3])

[1]) Djela Apostolska 20, 28.

[2]) „Ecclesia quoque una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi radii, sed lumen unum; et rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum; et cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. . . Sic et ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit; unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius expandit; unum tamen caput est et origo una, et una mater fœcunditatis successibus copiosa." (S. Cypr. L. de unitate Ecclesiæ c. 5.)

[3]) Bilo oprošteno g. dru. Politu-Desančiću, što kaže, da je iztočna crkva u tom okviru državnom, na koji je stegnuta njezina centralizacija, imala viekovima težke i gorke borbe „sa prevlasti primata rimskoga, koju su prevlast katoličke države sa svima dopuštenim i nedopuštenim sredstvima podupirale." — Kad bi se g. doktor htio malo dublje zamisliti u pravi razlog slabosti svoje crkve, to bi ga za cielo našao u ovih riečih sv. Ciprijana: „Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit; a fonte præcide rivum, præcisus arescit." „Otrgni zraku sunčanu od tiela, jedinstvo ne trpi razdjelbu svjetla. S drveta odlomi granu, odlomljena ne će moći tjerati pupoljke; odvoji potok od vrela, odvojen presahne." (L. c.). Nije dakle primat rimokatoličke crkve ništa naudio iztočnoj crkvi, nego je ova sama sebi naudila svojom skizmom.

Do vieka će ostati istinita rieč Spasiteljeva: „Svaki koji se podiže, ponizit će se" (Luka 14, 11.).

Pa zato svaki koji se podiže uzkraćujući dužnu poslušnost svome zakonitom od Krista postavljenom poglavaru, bit će prieko ponižen, jer će mu na posljedku oni zapoviedati, koji bi mu se imali pokoravati. Čini se, da g. dr. Polit-Desančić i sam dosta živo osjeća to poniženje, pak ga nastoji odkloniti od svoje crkve time što kaže: „Ali prema episkopalnom karakteru iztočne crkve ogromna je razlika u obziru svjetovnjačkoga elementa u crkvi, *medju iztočnom crkvom i protestantskom.*" — Ovo što g. dr. Polit-Desančić veli o razlici medju iztočnom crkvom i protestantskom, istina je, ali u tom još nije prava utjeha i podpuno umirenje.

Mi možemo g. dru. Politu-Desančiću sasvim izvjestno kazati, da koliko god se on i njegovi drugovi trudili i dogovarali, *ne će ipak nikada doći do stalnoga uredjenja svojih narodno-crkvenih odnošaja*, dokle u pravom znamenovanju ne pripoznadu onih rieči Kristovih: „*Ti si Petar, i na toj stieni sazidat ću crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati.*"[1])

Dr. **Volović.**

„Povjest pedagogike."

To je naslov knjige, što no ju nakladom Rob. Ferd. Auera na sviet izdade neumorni pisac, preč. g. Dr. Martin Štiglić, kr. sveučilištni profesor. Kako je već samo ime njegovo dobro znano u hrvatskoj osobito bogoslovnoj literaturi, pa kako je i sam predmet, o kojem u ovoj knjizi razpravlja, vrlo znamenit i poučan, to nema sumnje, da će i ovaj novi, marni rad preč. pisca s veseljem i zahvalnošću pozdraviti svatko, tko ma i po koju stranicu samo iz njega uzčita. Scienim pak, da će tim više obradovati ovo djelo osobito one, koji su dužni već po zvanju svome, da malne sav život svoj posvete uzgoju malenih, a to su u prvom redu svećenici i učitelji. Jer tuj će naći skladno prikazano sve ono, što se je kod raznih naroda i u različita vremena činilo oko uzgoja i obuke mladeži.

U toj se knjizi na tanko a vrlo zanimivim načinom pripovieda, što su pojedini poganski narodi kao Kinezi, Misirci, Grci i Rimljani a što opet Židovi držali do uzgoja svoje omladine; kako je drugi bio uzgoj dječaka,

[1]) Mat. 16, 18. — I sam g. dr. Polit-Desančić dobro vidi, da nije moći podići trajne zgrade, ako ova ne stoji na svom pravom temelju, pa tome svom uvjerenju daje oduška ovimi riečmi: „Ja moram priznati a samnom valjda i mnogi drugi, koji su tu težku borbu (oko uredjivanja narodno-crkvenih stvari) za posljednjih *dvadeset godina prošli — da gotovo očajavam, e ćemo ikada doći do stalnoga uredjenja naših narodno-crkvenih odnošaja.*"

drugi opet djevojaka; kako se dječaci i djevojke uzgajali prema dobi svoga razvitka različno. Prikazani su tuj i razni nazori o uzgoju, u kojih imade mnogo toga, što treba da se i sada kod uzgoja uporavlja, nu imade i dosta tako krivih i loših principa, koje treba odlučno zabaciti. Pa baš to i jest jedan razlog, sbog kojega treba da se ova knjiga osobito preporuči, što je u njoj vještim načinom razlučeno dobro od zla. Sve što valja, ma čije bilo, nepristrano se hvali, što pak ne valja, bez ikakova se daljnjega obzira kudi i zabacuje. Knjiga je to *kritična*, a kao takova i od velike vriednosti.

Kako je preč. pisac točno razglobio razne poganske nazore o uzgoju, napominje i to, kako su često već i sami pogani uvidjali, da im je uzgoj manjkav i kriv, pa ipak nisu znali, da uzgojnu metodu podignu do one visine, na koju ju je postavilo tek kršćanstvo po svome božanskom i najvećem Pedagogu. Prema katoličkim auktorima (koji se u predgovoru navode) krasno crta preč. pisac preobrazbu pedagogike, kako no ju izvelo kršćanstvo. Razmatraju se tuj posebice razni pedagozi kršćanski i njihov način obučavanja, pretresaju se njihova uzgojna načela, ističu njihove zasluge, prikazuju njihove zablude i pedagožke mane. Naći će tuj svećenik i učitelj jezgrovitih zrnaca, koja će mu mnogo koristiti, u mnogome ga uputiti, od koječesa ga odvratiti. Osobito razni naputci, što ih pedagozi iz svoga izkustva podaju, podići će duh u svakome uzgojitelju, osokoliti ga na novi rad, sazidati u njem opravdani ponos.

Posebice za svećenika, bio on kateketa ili ne bio, od vanredne je knjiga ova ciene. Kao kateketa naći će u njoj sustavno i znanstveno razvijene pojedine pedagožke sisteme, a to baš u naše vrieme treba da znade svaki svećenik a osobito kateketa. Jer kako će znati ma išto da odgovori onim, koji se često vrlo rado (makar i krivo) razmeću raznim frazama iz pedagogike kao tobožnjim duhovitim i znamenitim pedagožkim principima? U toj će knjizi naći kateketa uztuka za ovakove moderne bolesti. Još više vriedi to za svećenika župnika, koji dodje i u tu sgodu, da ga izaberu i za mjestnoga školskoga nadzornika. Nije li možda dosele mogao, da se točno u tim stvarima uputi, evo mu sada sgode, jer se u ovu knjigu, kao *skroz katoličku*, može podpuno da pouzda.

Dobro će se za cielo sjećati svaki od gospode kateketa, kako nam je živom rieči a umnimi dokazi na kateketskom sastanku u Zagrebu za srce privezao veleuč. g. Dr. Josip Horvat, da marljivo čitamo i proučavamo pedagožka djela i perijodičke listove. Evo takova djela, pa i u hrvatskom jeziku, prionimo dakle uza nj, jer je i sbilja podobno, da nas u našem zvanju pomogne u velike. Jer tuj će naći kateketa prekrasnih naputaka, opomena, savjeta, divnih i uzornih primjera, koji će mu podići duh, a ojačati volju, potaknuti na uztrajan i savjestan rad. Naći će (osobito u najnovije vrieme) obterećen prevelikim brojem naukovnih ura donekle i utjehe. Ili zar nije to upravo „in aedificationem“, kada čitamo u toj knjizi baš začudan primjer, kako je veliki pedagog Wittmann po *37 sati vjeronauka na tjedan* predavao; kako je *neumoran* bio u svojoj službi, premda je imao ogroman broj djece, tako da je u svome životu imao preko 70.000 vjernika, koji su „slušali iz njegovih blagih ustiju vjeronauk.“ — A ne će li potaknuti na najveću sdušnost i savjestnost kateketu Wittman, kada čuje, kako je taj velikan, kada mu se je najavio neki ministar, da će ga posjetiti u tu i tu uru, posve jednostavno uzvratio ministru, da ga ne može kod kuće pričekati, jer baš u to vrieme mora poći katekizirati.

U kratko, bio svećenik kateketa ili župnik ili kapelan pa ma u najzabitnijem selu hrvatske nam domovine, liepo će se okoristiti ovom knjigom. Jer svagdje će naći povjerenu si mladež, koju treba da učini sretnu ne samo za ovaj život, već još više za budući, a za jedno i drugo podaje mu ova knjiga liepih uputa.

Što vriedi za svećenika, vriedi u svojim granicama i za učitelja, osobito katoličkoga. Pače učitelj će naći tuj posebnih uputa, koje se tiču lih njegova zvanja, a koje mu podaju čuveni stručnjaci u toj službi, koji zauzimaju znamenito mjesto u povjesti pedagogike. — Pun je takovih uputa glasoviti školnik *Overberg* (vidi § 93.), koji upravo u dušu govori svakomu učitelju, a svagda stoji lih na katoličkome stanovištu, kao na najčvršćoj i jedino solidnoj polugi uzgojnoj. Tuj će naći učitelj mnogo upita, što ih je svaki dan na sebe upravljao Overberg, a koji vriede, da ih ni danas učitelj ne smetne s uma, već da češće sam sebe pita poput Overberga, kako je obavio svoju službu, da li se je valjano pripravio za školu, kako se je u učioni ponašao, nije li možda koga smutio itd. — Isto tako upravo zanosno govori Overberg o svojoj, o učiteljskoj službi u svom „*Naputku*“ (točka 10.). Evo nekih ulomaka:

„Ja sam učitelj, to će reći: Bog me je postavio djeci meni povjerenoj tako rekuć njihovim vidljivim angjelom čuvarom; kano što svojim angjelima, tako je i meni zapovjedio, da se brinem za spas njegove ljubezne djece, te ih tako rekuć na rukama nosim, da ne bi o kakav kamen noge ozliedili (Is. 90.). Moja je po tom služba slična službi svetih angjela čuvara. Njihova je služba miljenike Božje poučavati i voditi ih putem spasa, a to je i moja služba. Što oni čine nevidljivo, ja imam činiti vidljivo.“

Ili malo dalje: „Zar ne moram i sam biti svet, da postanem u Božjim rukama valjano sredstvo, kojim imadu da se posvete mnogi drugi.“ . . „Ja sam učitelj, to će reći: meni je povjereno blago, da ga čuvam, blago, koje je sto put dragocjenije, nego li prolazno blago ovoga svieta.“ . . „Zar se ne okalja čisto sukno, ako ga primeš nečistim rukama? Ili može li se nečistim rukama nešto do čista oprati? Kako čist tek moram biti ja, da uzmognem Božje svete hramove u svojim učenicima čiste i nevine sačuvati!“ itd.

Velika je prednost ove knjige već i po tome, što su u njoj obradjeni svi pa i *najnoviji* a i *sada još živi pedagozi i pedagožki pisci*. Tako se vrlo obsežno razpravlja o velikom pedagogu našega vremena, koji je ljetos umro, o Dru. *Lovrincu Kellneru*. Isto tako o uzornom i krepostnom uzgojitelju *Don Bosku*, dok se iztiču njegove vanredne zasluge i krasni uspjeh na polju pedagožkome, koje je sve polučio svojom osobitom ljubežljivošću i blagošću.

Kako su mnogi osobito noviji pedagozi vrlo obširno obradjeni, čini se u prvi mah kao neko malo nerazmjerje u obradjivanju, dok se o nekim sredovječnima možda odveć malo (više o životu, manje o djelima) spominje. Nu sve se to ipak liepo u sklad dovodi, kad se čovjek sjeti, da su ovi obsežno obradjeni pedagozi i sbilja tako važni stupovi u sgradi pedagožkoj, da se upravo mora svaki pisac na njih što obširnije da osvrne, tim više, što su to i najnoviji i mnogo čuveni pedagozi.

Kada se još spomene, da su u toj knjizi obradjena i vrlo zamašna pitanja kao „*školstvo u Hrvatskoj*“, *vojna Krajina* pak i *literatura pučkoga školstva* sve do *današnjega dana*, koja je u većini i *ocienjena*, priznati će svatko, da se je preč. pisac pobrinuo, da mu bude djelo svestrano obradjeno. Nema sumnje, da će upravo i sbog ovoga odsjeka knjiga ta biti od velike vriednosti i zanimivosti ne samo po naše učiteljstvo, već i po svakoga prijatelja škole.

Još bih samo jednu imao da napomenem, a ta bi možda smjerala na savršenost knjige. Kod raznih se naime pedagoga napominju i njihova rodna mjesta. Dolaze tuj osobito medju njemačkim pedagozima razna imena gradova i sela tako obskurna, da čovjek i sbilja ne znade, gdje se nalaze. Istina tako imadu i drugi pisci pedagogike, nu mislim, da bi vrlo mnogo pomagalo u pamćenju svakoga a osobito učenika, kada bi se bar u zaporkama napomenulo *ime zemlje* n. pr. Saska, Bavarska, Pruska itd. Prema tome bi si djak lakše upamtio, koja je *zemlja* rodila kojega pedagoga, kad i onako nije moći zahtievati od njega, da na pamet nauči sva ta *neznatna mjestanca*.

Da reknem koju o formi knjige. S jezične se strane može knjiga preporučiti, jer je jezik preč. pisca već poznat. U ovoj je pak knjizi poprimio fonetski pravopis pa i u pogledu nove naredbe vis. vlade obzirom na prekriženi „d“ (= dj). Čini se, da je pisac poprimio taj pravopis prema naredbi vis. vlade, koju u predgovoru citira, prema kojoj sve školske knjige moraju da budu pisane fonetskim pravopisom, pa je i on valjda htio, da se toj naredbi prilagodi, ne bi li tako s te strane uklonuo zapreku, da mu knjiga bude u škole „pripuštena.“

Po svojoj vanjštini, knjiga je vrlo ukusna. Postrance nalaze se marginarija, koja mnogo vriede za pregled i pamćenje. Papir je liep a i tisak. Strana imade 287, a ciena je knjizi 1 for. 20 nč. sva u koži 1·50. Tko pošalje 10 novč. više, dobije ju prosto od poštarine. Dobiva se u svim knjižarama.

Knjiga se ova svojom kritičnošću, tim što je pisana u katoličkom duhu, svojom ukusnošću a i ne baš velikom cienom sama po sebi najbolje preporuča.

M. Marchetti.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Šesto poglavje.

Kraljevski gost.

(Dalje.)

Fausto je bio veseo, kad je opazio da mu se kćerka vidno oporavila; sad je bila mirna i vesela, kao što nije bila više tjedana, premda nije budnom očevom oku bilo skriveno, da je ta promjena nastala poslije žestoke borbe.

Shvatio je s toga veoma dobro želju kćerke, da ju ostavi samu, jer joj je sada najviše trebalo mira, da se oporavi. Sad je imao i sam dovoljno vremena, da promisli, kako i što će poprimiti da izbriše i posljednji trag nezadovoljstva, pa da od kćerke učini opet veselu djevojku, kao što je prvo bila. Ponajprvo je pomišljao na svečanosti, što no će biti skorih dana u čast armenskomu vladaru; a poslije je mislio otići na daleki put.

Faustina je, buduć duševno mirna i vesela, naskoro ozdravila i tielom, i to je opazio i njezin otac, ali uz to je vidio da je ona sasma promienila svoj način života. Nije već nosila zlatnih nakita, a odievala se posve jednostavno; u govoru i ponašanju bila je ozbiljna, pram služinčadi mnogo prijaznija. Odbila je poziv jednog kućnog prijatelja, koji ih je pozvao da s prozora njegove kuće na Forumu motre ulaz Tyridatov, izjaviv ocu da je sita tih svečanostih; pa i isti onaj dan, kad je Tyridat imao primiti iz ruku Neronovih krunu, umoli oca, da joj dozvoli ostati kod kuće.

Poslije toga promišljanja odlučio je Fausto, da uda svoju kćerku, nebi li u bračnoj sreći opet postala živahna i vesela.

Tigellin je priredio razpored svečanosti; a najsjajnija točka, koja će udovoljiti taštini puka rimskoga i oholoj nadutosti Neronovoj, biti će onaj čas, kad bude Tyridat u sjajnom amfitheatru na Martovu polju primao krunu iz Neronovih ruku. Tyridat a i njegova pratnja nije bila s tim teatralnim činom sporazumna; ipak je umio Tigellin sjajnimi obećanji i izgledi osladiti taj žuhki zalogaj, da je kralj napokon pristao, nu ogorčen što se je dao nadmudriti od Rimljana.

Knezovi u pratnji kraljevoj nisu vjerovali ni caru ni njegovim ljubimcem, s toga je svaki od njih hotio imati tumača, da točno znade, što će govorit cesar i hoće li kraljeve rieči u svakom obziru biti točno kazane

Eukarpo je takodjer u tu svrhu bio pozvan jednomu dvoraninu. On, kao kršćanin nebi bio prisustvovao svečanosti, da nije saznao, da su njekoji bolesni ostali u Ostiji, i da će ti takodjer prispjeti na svečanosti. Nije li moguće, da će on tada naći što je dosele uzalud tražio? Primio je poziv, pod uvjetom, da će istom onda doći, kad budu dovršene gladiatorske borbe, koje su imale biti prije krunisanja.

Neronom sagradjen amfitheatar toli je sjajno i razkošno bio gradjen, da si mi danas to ni predstaviti ne možemo. Sve do najgornjih sjedala za puk, bili su svi redovi bogato zlatom i sagovi izkićeni. Osobitim bajnim sjajem sjajila se estrada, gdje je bio carski priestol i mjesto za armenskoga kralja, te sjedala za strane knezove i prve dvorske činovnike. Ta poznato je, koliko je bila razvijena mašinerija u rimskih kazalištih. Tigellin se je već poskrbio da sve to nadkrili u kazalištu na Martovu polju.

Spružen u nosiljci, koja je bila nadkrivena nebnicom protkanom zlatnimi orlovi i vezivom a nošena od crnaca obučenih u kraljevskoj livreji, držeć pripitomljena tigra na zlatnom lancu ušao je Nero u amfiteatar. Uz njega je sjedio mladjahni kralj armenski. Silno množtvo od preko 50.000 ljudi, koje se je prije toga zabavljalo prikazivanjem neobičnih životinja ustade sa sjedala; uz bubnje i talambase podiže se urnebesno klicanje naroda; sa svih strana prhnuše već u tu svrhu donešeni bieli golubovi i letijahu kružeć po amfiteatru.

Prva točka programa bila je borba Titana protiv Zeusa; znamenovanje bilo je jasno i dopalo se koli Neronu, toli i Armencem. Do stotine najvećih i najjačih gladiatora bude odabrano za svečanost, u divljem letu jurišali su Titani spram tvrdje bogova, koju su branili Zeus i njegovi. Ognjene striele, spuštane iz ruke boga oca križale se zrakom, bogovi i boginje zalietale se na borce, a da nije bilo moguće zamietiti stupove ni konopce, koji su ih držali u zraku; zemlja se je otvorila, da pokopa jurišajuće u plamenu, koji je iz otvora sukljao, a visoko nad gledaoci slavio je Zeus sa svojom pobjedonosnom pratnjom ulaz u nebo. U starom Rimu borili su se ne samo prividno već golim oružjem, pa i Titani što no ih vatra proždrla sbilja su taj dan poginuli, tako i je ta igra stojala do stotine ljudskih života.

Drugu točku predstave opisao nam je točno povjestničar Suetonije. Na visoku priestolu, obučen kao triumfator, sjedio je Nero, okružen zastavami i znakovi svojih legija. Tyridat pristupi po stubah i obavije koljena vladarova, koji ga je tobož ne zahtievajuć toliko po klonstvo, podigao, ogrlio i poljubio. Tyridat je opet poklekao i umolio ga da ga imenuje kraljem armenskim, i tad je Nero snimio tiaru ili čalmu s glave Tyridatove i postavio mu zlatan obruč kao znak kraljevske časti na glavu. Rieči Tyridatove, u latinskom jeziku naviestio je odmah jedan glasnik narodu. Okrunivši ga posadi Nero Armenca ob desnu svoju, u isti čas doljeti iz zraka božica pobjede i postavi zlatni lovor-vienac na glavu Neronovu.

Knezovi i boljari u pratnji kraljevoj škripali su zubmi od jada, ta bila je to nedostojna i sramotna igra, a podpuno poniženje po njihovu zemlju i kralja. Ta i Eukarpo, koji je bio svjedokom ovog prizora, kao vjeran sin svoje otačbine, bio je silno uzrujan.

Po dovršenoj svečanosti vratio se Tyridat sa svojim dvoranstvom u carsku palaču na Palatinu. Eukarpo je izgubio i zadnju nadu, da će koga od svojih naći; jer i novo nadošli bili su mu nepoznati, kao i oni ostali. Lahko pojmivom znatiželjnošću upotrebi on kao tumač sgodu i podje sa kraljevskom pratnjom u predsoblje kraljevskoga stana. Prilika mu se pruži upravo liepa, ta svaki se je brinuo za se i svoju službu, a nitko nije ni pazio, da nije koga, koji nije spadao u dvor, propustila dvorska straža.

Sa svih strana spazi mladić iztočni sjaj, ta Tigellin je sve moguće uradio, da sav namještaj odgovara onome u kraljevskom dvoru u Artaksati. Činilo se mladu čovjeku ko da je on sve to negdje vidio; osobito mu pade u oči sbirka oružja, koje je u jednoj dvorani u naokolo visjelo, a u sredini dvorane bilo složeno kao pobjedna trofeja. On se sjeti točno, da je u kući svog oca vidio isto takvo oružje i isto takve željezne ljude, koji se nisu niti micali niti govorili.

Stupiv u drugu dvoranu, sruši se Eukarpo ko da ga kap udarila, i njegove oči bjehu uprte na dvie velike slike, što su visjele naproti ulazu. Obrativ se upravo prolazećemu dvorskomu činovniku najvećim uzbudjenjem i drhćuć upita ga: koga predstavljaju ove dvije slike?

To su roditelji našega kralja; bio je odgovor.

Moj oče, moja majko! poviče Eukarpo i sruši se bez sviesti na pod. (Dalje će sliediti.)

Dopis.

(Pastoralna konferencija kotara taborskoga) Dne 17. studenoga obdržavasmo kod sv. Ane na Poljani pastoralnu konferenciju ovoga kotara. Kako je bila zanimiva i za šire obćinstvo, mislio sam, da će vas koje vješto pero o njezinim zaključcima i predlozima izviestiti. Pa kad me prevarila nada, evo me, da vam koju javim, što se tudjer zamislila, zaključila i predložila Izpustivši ono, što ne imade obće vriednosti, priobćujem vam iz zapisnika doslovno ono, što se tiče sveobćeg interesa vjere, crkve i dušobrižnoga svećenstva.

Točka 5. Kr. županijski škol. nadzornik županije varaždinske nadzirajuć škole crpa od učitelja ubavjest, kako su dotični katekete školu polazili; napram toj informaciji izvješćuje nadzornik u svom godišnjem izvješćaju, koji se svim školam i svim školskim mjestnim nadzornikom razpošilja i na taj način javnosti predaje. Pošto pako po postojećim propisima crkva vjersku školsku obuku samostalno i neovisno po svojim organima rukovodi i nadzire: to ova konferencija izjavljuje, da taj postupak kr. žup. škol. nadzornika nije opravdan, po genezi informacije po kler uvriedljiv; a pogotovo suvišan, pošto su vicearhidjakoni, zakonom odredjeni organi tuj, da rad i mar kateketa svoga kotara nadziru, klasifikuju i o tom nadležnoj duhovnoj oblasti izvješćuju. Toga se radi ova konferencija obraća molbom na preč. kapitularni vikarijat, da blagonaklono poprime shodne mjere i korake, kako će se tomu doskočiti.

Točka 6. Kako se je u novije vrieme pitanje o imenovanju nadpastira obudovjeloj nadbiskupiji našoj

živo razmahalo, pače i ministarske stolice razklimalo; kako se zvani i nezvani napram svom stranačkom stanovištu, koje nije svaki put stanovište vjere i crkve, u nj upletoše: mnije ova konferencija, da vrši prirodno pravo i zadovoljava najsvetijoj svojoj dužnosti, kada diže glas svoj i uporavlja smiernu molbu svoju na preč. kapitularni vikarijat, da bi kod Sv. Stolice posredovati blagonaklono izvolio na ime klera i na ime svih pravih katolika naše domovine, kako bi se hrvatska crkvena provincija dostala glave, nadbiskupa, koji bi bio pastir po srcu Isusovom, a Hrvat po krvi i po svom hrvatskom osjećaju.

Točka 8. Pošto su luknarske daće kano reštancije feudalnoga sistema, komu je jur odavna odzvonilo, danas već gotovim anakronizmom; po postupniku, kakvi je kod upravnih oblastih danas u praksi, kamenom smutnje izmedj duhovnoga pastiera i njegovoga stada: to se ova konferencija izjavljuje za odkup luknarskih daća, pak se obraća molbom na preč. kapitularni vikarijat, da svoj opravdani upliv na nadležnom mjestu uložiti blagoizvoli, kako nebi nadarbine kod ote zakonarske operacije, koja bi po programu već u tekućem saborskom periodu na dnevni red doći imala i opeta štete trpile, kako se je to kod odkupa regala u velikoj mjeri dogodilo.

Točka 9. Župnici se gorko tuže, da do luknarskih daća nemogu doći, osobito onda ne, kad ih oblasti likviduju. Luknarske su daće dio kongrue, davaju se umjesto gotova novca. Kod nadarbinâ, koje stoje pod pokroviteljstvom vjerozakonske zaklade kongrua čini 300 for. Kad je župnik preuzeo lukno, to se je cienilo i od gotovine procienjena vriednost odbila; pak tako župnik ne diže iz blagajne poreznoga ureda ciele normirane kongrue, već što je po odbitku vriednosti lukna preostalo. Lukno je indi surogat plaće u gotovom novcu. Zaslužena plaća valja da se svakomu službeniku na vrieme plaća. Zato je vlada bana Mažuranića izdala naredbu, da kod ućerivanja župničkih luknarskih pristojba sve podredjene oblasti župnikom na ruku imadu ići. No sada imade slučajeva, da je župnik g. 1887. lukno utužio, a pod konac g. 1892. nije jošte do svoga došao; no sada imade slučajeva, da treća teče godina, što su neki dužnici utuženi, a da kr. kot. oblast u Pregradi usprkos tomu što su se interesenti i kod samoga bana potužili, nije tegnula nikakove odluke do danas izdati. Tako dugoj proceduri za tako malene tražbine jedva ćeš još gdje na svietu analogije naći. Usprkos tomu što je likvidnost daće vrhovnom priesudom jednom jur izrečena, dozvoljava se dužniku svake godine proti podavanju remonstrirati kroz sve tri inštancije mimo §. 3. cesarske naredbe od 20. travnja 1854. g. Time ne samo da nadarbenik štetu trpi, dok po četiri pet godina na plaću čeka, već imade kod toga i troškova, koji mu se čestoputa ne priznavaju niti ne povraćaju. Toga je radi lukno danas iluzornom plaćom postalo; pak se ova konferencija smiernom molbom obraća na preč. kap. vikarijat, da shodne mjere i korake kod vis. kr. zem. vlade poduzeti blagoizvoli, kako bi se tomu zlu doskočilo, kako bi župnici barem otu, potrebam antidiluvijalnih vremena prikrojenu plaću na vrieme dobivali. Konferencija nudja konkretne slučajeve za ilustraciju.

Točka 10. Pošto su vinogradi u ovom kotaru filokserom zaraženi a dielom jur i poharani, nastaje ekonomska katastrofa, koja ugraža materijalnu ekeistenciju nadarbenika jur u toliko ter su se, što ih je mladjih, odlučili poći na kapelanije, a što ih je starijih i nemoćnijih poći u zasluženi mir, ako se zlu za vremena kako ne doskoči Toga se radi ova konferencija obraća smiernom molbom na preč. kap. vikarijat, da podieli obćenitu dozvolu, po kojoj bi nadarbenici napram prostoru obnovit se imajućeg vinograda u tu svrhu bud beneficijalnoga, bud zakladnoga, bud crkvenoga novca na amortizaciju pozajmiti smjeli. Odplata bi počela u čas, kad bi vinograd poneo. Sve to bi se imalo čas prije provesti, a da se materijalna eksistencija beneficijata obezbiedi, pak da nebudu župnički vinogradi medju onima, što će se kada ili nikada obnoviti.

Točka 11. Tri župnika, kojih župe stoje pod pokroviteljstvom vjerozakonske zaklade se tuže, da ne mogu do nuždnih popravaka na crkvi i na župnom stanu doći, sasvim što se mjestimice jur devet godina nije ništa popravljalo.

Ova konferencija pokorno moli preč. kap. vikarijat, da otu žaobu vis. kr. zem. vladi blagonaklono na uvaženje predložiti izvoli.

Kako razabirete, g. uredniče, o važnim se je pitanjima vodila u našoj konferenciji rieč.

Ne pobrojih Vam sviju. Medju najvažnije i najzamašnije, što ih obadjoh zapada ona o udruživanju i o sastanku dušobrižnoga svećenstva iz sviju hrvatskih zemalja. I šoštarski i šnajdarski naučnici nadju i povoda i sgode, da o svojim nevoljam i potrebam viećaju. A mi da ne imademo povoda, a da ne nadjemo sgode sbliženju? Sliepac je kod zdravih očiju, koji ne vidi neprijatelja. Protuvjerska i protucrkvena struja dnevice sve to smjelije diže glavu. Naše nevolje i naše potrebe su velike: njima treba pomoći. Imademo zakon o udruživanju i o sastancima. Snujmo i razmišljajmo o zajedničkom sastanku. Udruživanje postalo je polugom modernoga vremena, u njem danas traži svako zvanje i zanimanje svoj spas.

Sviet je to učio i pozajmio iz drevnoga ustava katoličke crkve. A mi da si dademo to možno žezlo vremena iz ruku izvinuti? Ne. Sastanimo se!

Ivan Jakovina, kot. bilježnik.

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Maksimilijan Šnap, dosadanji župnik u Martinskoj vesi, postao je župnikom u Granešini; g. Franjo Ivančić, upravitelj župe u Ljubešćici, premješten je u istom svojstvu u Krapje; g. Lovro Radičević, aktuar, imenovan je protokolistom i arkivarom, a g. Stjepan Bićanić, kancelista, aktuarom nadbiskupijske pisarne.

— (Stabat Mater.) Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“ priredilo je dne 9. 11. i 12. t. mj. zagrebačkomu obćinstvu krasan duševni užitak izvadjajući u te dane Rossinijev „Stabat Mater.“ Mora se priznati, da su odlične pjevačice i pjevači izvrstno riešili svoju zadaću na najveće zadovoljstvo obćinstva. Mi smo zahvalni društvu „Kolu“, što je s tolikom revnošću i ove godine dalo obćinstvu priliku, da sluša oveći komad nabožnoga sadržaja. Držimo, da s tim „Kolo“ čini mnogo dobra i da je takovo pjevanje kadro usaditi u dušu mnogoga slušatelja po koju plemenitu i spasonosnu misao. Mi s toga kličemo: Čast pjevačkomu društvu „Kolu“!

Urednik dr. Josip Volović. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 51. U Zagrebu, 22. prosinca 1892. Tečaj XXXXIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Kada se pokorniku može absolucija odgoditi, kada li uskratiti?

Napisao *Maksim Relić.*

(Dalje.)

Prelazim na pitanje, kada ispovjednik mora pokorniku uskratiti absoluciju. Absolucija se ponajprije mora uskratiti nesposobnima (incapacibus). Nesposobni su oni, koji nijesu nikada imali porabe razuma; nadalje oni, koji ne znadu necessaria necessitate medii; oni, koji ne ispovijedaju nikakova grijeha, jer nema materije za absoluciju. Sv. Alfonso preporuča ispovjednicima, da one, koji ne znadu necessaria necessitate medii, pouče u tome, osobito ako ne imadu drugoga, ko bi ih poučio i ako se je bojati, da se jednom odbijeni, ne bi više vratili k ispovijedi. Ispovjednik, ako je duhovni pastir ovakovih osoba, dužan ih je ex justitia poučiti. Nije li ispovjednik njihov duhovni pastir, to ih je dužan ex caritate poučiti, ako ih ko drugi nema da pouči. Nego pravi svećenik, pun ljubavi i duha Hristova, nastojat će, da po mogućnosti ovake osobe o najpotrebitijim istinama pouči, pak da im prema njihovu shvaćanju podijeli absoluciju, a ne može li to nikako biti, da ih upozori, neka se dadu poučiti, te ih tada s blagoslovom otpusti.

Što se tiče onih, koji ne ispovijedaju nikakova grijeha, to ispovjednik neka pazi, da li takov pokornik propter simplicitatem ne zna ništa da iskaže ili pak ne će ništa da iskaže propter duritiem cordis. Nerijetko se dogadja, da k ispovijedi dolaze priproste osobe, koje u istinu ne znadu bez ispovjednikove pomoći ništa da iskažu. Takima mora ispovjednik da pomaže s velikom ustrpljivošću i ljubavlju ispitujući ih od prilike onako, kako se djeca ispituju. Ako li kod njih pronadje ma i najneznatniju materiju za absoluciju, neka ih obodri na bogobojazan život i odriješi. Po absoluciji dobit će još više milosti. Vidi li naprotiv ispovjednik, da kod kojega pokornika pored sve muke ne može naći ništa specijalnoga, što bi dovoljno bilo za materiju absolucije, to ga dakako ne će odriješiti. Razborit ispovjednik lako će opaziti, ima li u ovakom slučaju posla s priprostim čeljadetom ili s tvrdovratim grješnikom, te će prema tome i svoj postupak udesiti.

Uskratiti se na dalje mora absolucija nevrijednima (indignis et indispositis), koji nemaju ni kajanja ni odluke, da se poprave. Takovi su oni, koji ne će da vrate tudje, ako i mogu; koji ne će da opozovu klevete, što su na bližnjega izmislili, ili koji ne će da naknade štete, što su učinili bližnjemu bilo na dobru glasu ili imetku njegovu, a mogli bi; na dalje oni, koji ne će da se služe sredstvima, što ih ispovjednik preporuča ili naláže, da se od grijeha lakše sačuvaju; oni, koji ne će da oproste uvrede, koji ne će da se s neprijateljem pomire niti mržnje da izbace iz srca svojega; za tim oni, koji se bave čarolijama, lihvarstvom i varanjem ili ma kojim griješnim i nedostojnim poslom, a ne će da to ostave; napokon oni, koji ne će da ostave bližnje prigode grijeha, u mogli bi, ili koji davaju drugima priliku za grijeh, a ne će da se toga kane. Jednom riječju: absolucija ima se uskratiti svima onima, ali i samo onima, koji ne će da ispune dužnosti, koju bi ispuniti mogli.

Po nauci ipak sv. Alfonsa uskrata je absolucije najskrajnje sredstvo, koje se upotrebiti ima. Za to taj svetac silno i žarko opominje ispovjednike, da iz petnih žila uznastoje, kako bi nedisponovanoga disponovali. On veli, da ne zna, kako će se moći pred Bogom opravdati oni nemarni ispovjednici, koji pokornika, kada vide, da nije dovoljno disponovan otprave, ter mu neprijazno kažu: idi, ne mogu te odriješiti, dodji drugi put; pak tvrdi, da ljubav

strogo obvezuje ispovjednika, kako bi, ma i velikim trudom, pokornika dotle doveo, da mu se absolucija podijeliti može. Iz svoga iskustva pripovijeda sv. Alfonso, kako su mnogi k njemu došli nedisponovani, a on ih je s pomoću milosti Božje disponovati kušao, a na najveću utjehu pošlo mu je to za rukom, ter ih je odriješene u miru otpustio. Ako li se pak grješnik nikako ne bi dao disponovati, onda mu dakako treba uskratiti absoluciju, ali pri tome s najvećom blagošću postupati. „Meni je deset puta teže“, veli sv. Alfonso, „absoluciju uskratiti, nego li je dati, a kad je već uskraćujem, da ublažim strogost, ne mogu biti dosta ljubezan.“ Doista zlatne riječi, dostojne jednoga sv. Alfonsa; riječi, što izviru iz srca, punoga ljubavi kršćanske; riječi vrijedne, da ih ni jedan ispovjednik nikada ne zaboravi; riječi, koje zaslužuju, da se zlatnim slovima napišu na svakome mjestu, gdje se slušaju ispovijedi!

I Leo XII. u enciklici Caritate Christi govori ovako: „Sistunt se quidem multi Sacramenti Pœnitentiæ ministris, prorsus imparati, sed persæpe tamen hujusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo sacerdos, viscera indutus misericordiæ Christi Jesu, *qui non venit vocare justos, sed peccatores*, sciat studiose, patienter et mansuete cum ipsis agere. Quod si præstare prætermittat, profecto non magis ipse dicendus est paratus ad audiendum, quam ceteri ad confitendum accedere. Imparati enim *illi tantummodo sunt judicandi*, non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos abfuerint a confessione: Misericordiæ enim Domini *non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus:* vel qui rudes conditione, aut tardi ingenio non, satis in se ipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine sacerdotis ipsius opera assecuturi; *sed qui*, adhibita ab eo necessaria, non qua præter modum graventur, in iis interrogandis diligentia, omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis, non sine fusis ex intimo corde ad Deum precibus, exhausta caritatis industria, *sensu tamen doloris ac pœnitentiæ, quo saltem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponantur, carere prudenter judicentur.*“ (Konac će sliediti.)

Pedesetgodišnjica biskupovanja sv. Oca Leona XIII. u biskupiji križevačkoj.

Okružnica velečastnom svećenstvu bisk. križevačke.

Ljubljeni u Isusu sinovi!

Pravoslavna naša katolička crkva po milosti Predobroga Boga slaviti će dne 19. veljače 1893. g. riedku i radostnu svetčanost. Toga naime dana navršiti će se 50 godina, što je Božja Providnost postavila biskupom sada mudro i otčinski vladajućega našega svetoga otca Lava XIII. papu rimskoga. Za ovu svetčanost pripravljaju se milioni katolika, da nasljedniku sv. Petra i vidivomu glavaru crkve Hristove izkažu tom zgodom sinovske časti. Za njima ne smijemo zaostati ni mi sinovi križevačke eparhije, kojih djedovi su toliko trpili za sjedinjenje sa svetom stolicom, koji i sada moramo nastojati, da budemo pravi most izmedju zabludjelih ovaca i pravoga stada Hristova namjestnika.

Kao što su u prvih viekovih kršćanstva za progona okrutnih careva vjernici za svoga nadpastira u svih hramovih prinosili Svevišnjemu molitve i žrtve, tako treba, da i mi u to vrime, kadno iskvareni duh vremena udara na vidivoga glavara crkve Hristove, kadno se ponavljaju progonstva crkve Hristove, koja su mnogo gora od onih iz prvih viekova, jer pod hinjenim plaštem znanosti i civilizacije hoće, da obore temelje kršćansko katoličke naše vjere, zato treba sinci, da se i mi u molitvi utečemo Stvorcu, neka nam obćuva našega svetoga otca i glavu naše pravoslavne katoličke crkve. Odavde od skrajne granice unije neka razsvietli plamen ljubavi, koju gojimo prema rimskom Arhipastiru — ključu svete crkve naše! Na oltarih križevačke biskupije neka bude miomirisnim tamjanom sinovlja privrženost, a žrtvom neka bude ljubav naroda prema svom duhovnom glavaru.

Obznanite, ljubezni u Isusu sinci, vjernikom taj svečani dan; pozovite ih neka k Vašim molitvam priključe svoje prošnje, da nam milostivi Bog još dugo uzdrži kriepka našega svetoga Otca, da uzmogne ladju Hristovu sjegurno voditi po valovitom moru u luku blaženstva; On, koji se je ljubeznim i sklonim pokazao osobito prema nam, odredivši, da se naši sveti apostoli Cyril i Methodije imadu po cielom katoličkom svietu poštovati, a bogoslužje i liepi naš obred, koji su nam oni ostavili tako je proslavio, da ga goji i njeguje kao najljepši cviet na veličanstvenom stablu katoličke crkve.

Eto Vam zgode, ljubezni sinci, da svoje saveznike osokolite, neka budu stalni u svojoj vjernosti prema Hristovu zamjeniku i svetoj uniji, da ojačate u narodu vjeru u Boga, è bi mogao uztrajati na putu k vječnom spasenju. Da se ova svetčanost što dostojnije proslavi, odredjujem sliedeće:

1. Ovu okružnicu neka svaki od Vas pročita narodu s propoviedaonice iza evangjelja na drugi dan Božića. Raztumačite im obširno, važno znamenovanje ove blagodati, koja je u dio pala sv. Otcu.

2. Ujedno Vas pozivljem, da predočite narodu tužno stanje sv. Otca, komu su sve oteli, tako da je u svojoj kući kao rob. Pozovite svoje vjernike, neka svaki po mogućnosti doprinese „Petrova novčića“ a do 10. veljače sabranu milostinju, neka svaki pošalje duhovnomu stolu.

3. U predvečerje svetčanosti t. j. 18. veljače 1893.

neka u 3 sata sva zvona u 3 maha oglase narodu radost, koju mora svako katoličko srdce sutradan oćutiti.

4. Na sam dan t. j. 19. veljače 1893 ima se u obično vrieme odslužiti svetčana blagodarstvena služba Božja, kao što propisuje Službenik. Na koncu službe Božje prije odpusta iza svećenikova vozglasa: „Vozdadite hvalu i blagodarenije blagodjetelju našemu Isusu Hristu", neka odpjeva narod veliko slavoslovije: „Slava vo višnih Bogu", a iza odpusta mnogoljetstvije.

5. K službi Božjoj imadu se pozvati sve oblasti a osobito nalažem neka prisustvuju školska djeca.

Šaljući Vam sveti blagoslov Otca i Sina i Svetoga Duha, ostajem Vam najprivrženiji u Hristu Otac:

U Zagrebu dne 14. prosinca 1892.

Julij Drohobecky, biskup v. r.

Središnja klika.

Štovanim čitateljima biti će možda ovaj naslov na prvi pogled malo čudnovat. Ništa za to, neka ih to ne smeta, neka samo dalje čitaju i kada dokrajče, onda neka sude, da li smo imali pravo ili ne, kada smo dali ovakov naslov ovim našim redcima. Da ne duljimo, idemo odmah na stvar. „Napredak", časopis za učitelje i uzgojitelje u br. 23. o. g. sa osobitim oduševljenjem i zadovoljstvom na tanko izbraja, što je sve tokom minule godine „*središnji odbor*" učiteljskih družtava za Hrvatsko školstvo učinio. U svojem naime plemenitom zanosu, podnesao je taj častni odbor na visoku kr. zem. vladu, kako to i sam kaže, više predstavaka, od kojih je jedna osobito važna, da ne rečemo glavna, koju je plemeniti odbor obrazložio i popratio baš dostojno, sebi na čast. „Središnji odbor" sastavio je naime i podnesao molbu na visoku kr. zem. vladu, neka bi se *bivša ženska vanjska učiteljska škola* uzpostavila. Kad smo tu predstavku i one *razloge* pročitali, ostadosmo zapanjeni ko nikada, odložismo „Napredak" i rekosmo, to je ružna i nedostojna osvada, koja ne dolikuje ni ikomu, a nekmoli uzgojiteljima mladeži! Zahtievajuć uzpostavu nekadašnje vanjske preparandije, naši se pedagozi ne žacnuše ponovno niti pred istom visokom vladom drzko i nedostojno oklevetati toli zaslužnu po mladež, roditelje i narod učiteljsku školu u samostanu milosrdnica, koja evo preko 50 godina djeluje blagotvorno za narod, samo da im što bolje za rukom podje, i da svoju neplemenitu svrhu postignu na uštrb krjepostnomu uzgoju i ubogomu narodu. Ne usudjujući se reći, da napadaju od zavisti ili tija načelne mržnje, nastoje se kriti krinkom zakona, i viču što ih grlo nosi, da samostanska preparandija ne odgovara svrsi, jer ne odgaja valjano djevojaka. Plemenita doista nastojanja, ne trpjeti kraj sebe ništa dobra! Ne mislimo, da takovo nastojanje dolikuje pedagozima.

No da štovani čitatelji vide, kakvih sve sredstava laćaju se naši pedagozi, kad udaraju na milosrdnice i na njihovu preparandiju, i koliko je istine u tim njihovim klevetama, navesti ćemo te njihove razloge iz vlastitog njihovog glasila, i onda neka sude o plemenitom njihovom nastojanju. No da nas ne bi štovani čitatelji krivo shvatili, kad govorimo ovdje o našim pedagozima i njihovim ružnim kovarijama, nije nam ni na kraj pameti to protegnuti obćenito, na sve naše vriedne učitelje. Hvala budi Bogu u našem učiteljstvu imade velik dio vriednih i svakoga štovanja dostojnih učitelja, kojima je do stvari dobre više, nego do nedostojnih spletaka i još nedostojnijih kleveta. Ovdje govorimo samo o „bezobzirnoj i absolutističkoj središnjoj klici", o par njih, koji stvaraju „umjetne i himbene" zaključke, kako to kaže i sam „Bjelovarski pedagogijski glasnik" od 1. studenoga br. 8. o. g.

„U našoj domovini", kažu naši pedagozi na početku svoje predstavke, „stoje pod upravom vlade svi zavodi, samo ne zavod za obrazovanost učiteljica, jer je ovaj prepušten samostanu milosrdnica . . . . . po tom vlada ne može vršiti valjanog *nadzora* nad uzgojiteljicama budućih učiteljica, a niti može imati *garancije*, da su te uzgojiteljice za tu službu podpuno valjano pripravljene." Tako naši pedagozi. Ponajprije pitamo mi naše pedagoge, da li su milosrdnice svoju preparandiju uredile prema zahtjevima i propisima zakona? Mi držimo da jesu; i prema tomu imade vlada, kako to svatko znade osim naših pedagoga, podpuni nadzor nad preparandijom milosrdnica. Vlada opredieljuje broj, koliko se imade djevojaka primiti u pojedini tečaj, ona propisuje, koje se knjige imadu upotrebljavati u školi i kolik se materijal imade tokom godine uzeti, ona izdaje svoje naredbe, koje milosrdnice savjestno izpunjavaju, ona šalje višeput kroz godinu u preparandiju svoga nadzornika, da se osvjedoči o napredku djevojaka i metodi učiteljica, ona nadzire i propisuje ina učila, kojima treba da bude zavod obskrbljen, ona šalje na koncu školske godine svoga komisara, koj ju zastupa kod mature, ona opredieljuje posebnu komisiju, pred kojom polažu ispit one milosrdnice, koje se osposobljuju za učiteljice u učiteljištu, ona nadzire rad njihov u školi i izvan škole itd. itd., a naši Stentori kraj svega toga viču što ih grlo nosi, da se ne može vršiti valjani nadzor. Znadu to naši pedagozi vrlo dobro, da visoka vlada nadzire i da imade pravo nadzirati rad i djelovanje milosrdnica kao i na drugim svojim zavodima, no nadzor, za kojim oni bajage toliko jauču, njima je deveta briga, to im je samo krinka, — a Cicero de domo, ili kako kaže pjesnik: „Auf der Bühne des Lebens, ist meist die Eigenliebe souffleur", to im je glavna svrha.

E stani ti malo, glagoljaju naši Katoni, ali vlada ne može imati *garancije*, da su te uzgojiteljice za tu službu *podpuno valjano* pripravljene. Zar sbilja? A tko opredieljuje komisiju za ispite njihove? Zar milosrdnice? Tko je sve u toj komisiji? Zar možda koja milosrdnica? Znadu to vrlo dobro naši pedagozi, da visoka vlada

*

opredieljuje svoju komisiju, i da rukovodi ispite po svojoj komisiji, a znadu i to dobro, da se *sve* milosrdnice imadu podvrgnuti ovim ispitima. Da li su valjano milosrdnice pripravljene, o tom se naši pedagozi neka upitaju kod dotične komisije, pak će se uvjeriti, da sve milosrdnice, koje se dosada podvrgnuše ovim ispitima, kraj svega svoga svagdanjeg posla i dnevnoga reda, bez „dopusta“, položiše izpit *sa odlikom*. A nema tomu evo ni mjesec dana, što se opet dvie milosrdnice iz ovog samostana podvrgoše ispitu pred vladinom komisijom i položiše ga *sa odlikom*, kako to i naši pedagozi znadu, pošto ga u svom glasilu oglasiše, no oni kraj svega toga viču na vas glas, da ne ima garancije. — No po plodovima, po napredku pripravnica, najbolje se vidi rad i djelovanje milosrdnica. Čovjek, koga ne vodi strast zasliepljena, nego hladan i miran sud i pošteno srce, uvidjeti i priznati mora, da je rad milosrdnica na svom mjestu, i blagodat za naš narod. Visoka vlada, i opet spominjemo, odkad postoji preparandija milosrdnica, a i nekadanja generalkomanda pošiljale su, a visoka vlada i sada pošilja svoje komisare, ljude u svakom pogledu dostojne i vrstne, da se osvjedoče o napredku djevojaka, i o izvadjanju naukovne osnove. One pohvale i priznanja dotičnih povjerenika, zatim obiju svjetovnih oblastih (ako koga zanima, neka otidje i neka si to čita u preparandijalnim spisima) najbolje svjedoče, da napredku nije bilo a niti ima prigovora. — Ljetos polagahu po novom školskom zakonu prvi put osposobljujući ispit za učiteljsku službu u nižim pučkim školama sa učiteljima i učiteljice, koje svršiše svoje nauke u preparandiji milosrdnica, ne pred milosrdnicama, nego pred komisijom visoke vlade. Sam „Napredak“ donesao je resultat ispita. Od 27 kandidatkinja položilo ih je 9 sa odlikom, a ostale su sve prošle. Od 30 kandidata podvrglo ih se 28, a od ovih bijaše 7 sa odlikom. Dakle 33% : 23%. Sada neka sude štovani čitatelji o plemenitoj nakani naših pedagoga.

No pedagozi naši ne prestaju, oni nastavljaju i viču: „samostanske uzgajateljice neimaju *akademičke* naobrazovanosti, što ju imaju mnogi učitelji učiteljskih škola.“ Naši dakle pedagozi zahtievaju, da neobhodno nuždno imadu biti na preparandiji ljudi akademički naobraženi. Ružne li prevrtljivosti i nedosljednosti. Zar sada tako? A pred 4 godine naši su pedagozi skroz drugačije vikali i pisali. Godine 1888. poslali su oni na visoki sabor molbu (vidi „Napredak“ od 1. lipnja 1888. br. 16. prilog), u kojoj moljahu, neka bi visoki sabor uzakonio, da se na učiteljskim školama za učitelje postavljaju „*poglavito iz kruga pučkoga učiteljstva*“, a ne učitelji akademički naobraženi — iz srednjih škola. „Središnji odbor saveza hrvatskih učiteljskih družtava, glasi predstavka, kao glavni zastupnik udruženoga hrv. puč. učiteljstva usudjuje se podnieti svoju prepokornu predstavku sastojeću se: „po §. 91. moguće je, da se za učitelje na učiteljskim školama, imenuju i takovi učitelji, koji *sami nisu obrazovani* za pučke učitelje te ne poznaju rada u pučkoj školi, kojim je posve tudj život pučkih učitelja, te nit *pravoga smisla* ne mogu da imaju niti za budući stališ niti za *službovanje* i živovanje svojih pitomaca. Takovi učitelji na učiteljskim školama, izuzam samo *veoma* riedke iznimke ne mogu da *valjano* djeluju na svoje pitomce niti u *uzgojnom* pogledu, jer ne mogu u njima uzgajati ljubavi prama stališu, za koji sami neimaju smisla a niti u *strukovno znanstvenom* pogledu, jer se zahtieva od učitelja učiteljskih škola, da njihova predavanja i u metodičkom pogledu budu uzorna za buduće učitelje, što se ne može očekivati od učitelja, koji su sami obrazovani za učitelje mladeži viših škola. Za to smjerno moli visoki sabor, neka bi k rečenoj točki blagoizvolio još dodati rieči: „*poglavito iz kruga pučkoga učiteljstva*.“ Nu toj nedosljednosti naših „pedagoga“ neka se ne čude štovani čitatelji. Ona predstavka na visoki sabor išla je onda našim pedagozima u prilog, kao i ova što ide premda u drugoj formi i sadržaju. Tempora mutantur et nos in illis. Laćaj se sredstava ma i nedopuštenih i ružnih, samo da svoju svrhu postigneš. Da danas visoka vlada odstrani sa učiteljske škole one učitelje, koji niesu akademički naobraženi, koje mi možda više štujemo, nego „središnja klika“, naši bi pedagozi podigli za stalno Senjsku buru, a možda bi i na visoki sabor podastrli istu predstavku, kao i prvi put što podastrješe, ne radi sela nego radi sebe.

Ali „samostanske uzgojiteljice ne poznaju život, u koji će stupiti njihove pitomkinje“, viču naši pedagozi, „jer su se odrekle svieta, te ga tako niti pravo ne poznaju. One ne poznaju jade i nevolje, tegobe i napasti, kojima su učiteljice često izvrgnute u svojem službenom i družtvenom životu, pak ih za borbu proti tim tamnim stranama učiteljskoga zvanja ne mogu valjano niti oboružani.“ Tako sbore naši pedagozi. Ovdje se i nehotice sjećamo jednog prizora, što ga doživjesmo na putovanju kroz Švicarsku u Baselu. U zoologičkoj naime bašći opazismo toliko raznovrstnih životinja, kako nigdje. No nijedna vrsta nam ne bijaše toliko zazorna, koliko majmuni. U ogromnoj željeznoj krletci, bijahu ponamještene raznovrstne poluge, na kojima se majmuni nevjerojatnom vještinom bez prestanka gombahu. Kod nijedne vrste životinja ne zaustavljahu se ljudi toliko koliko kod majmuna. Nekoji si dapače dadoše donieti stolceve, samo da mogu što duže tu majmunsku predstavu motriti. Osobitom pomnjom i nekom pohlepnošću pratio je to majmunsko *oponašanje* i gombanje neki čovjek kraj nas, koj nam se kasnije u razgovoru predstavi i reče, da je on učitelj iz Aaraua. Za što mu bijahu toliko simpatični baš majmuni, to mi ne znamo — —. Ovo što naši pedagozi tvrde, nije iz njihove glave, to su već tvrdili i tvrde po svojim časopisima i brošurama njemački pedagozi, a naši njih samo *oponašaju* u tim već dosadnim i istrošenim frazama. Mi smo već više put zamietili, da što je tko slabiji i prazniji u svojoj unutarnjosti, to radje

tudje oponaša, dok čovjek, koj je na svom mjestu, jest odviše ponosan i jak, a da se povadja za tudjim još k tomu nevaljalim. Isusovci odrekoše se svieta kud i kamo više nego milosrdnice, pak nijedan pametan čovjek, koj prati rad njihov na uzgojnom polju, ne će reći da ne znadu za sviet odgajati svojih pitomaca. Neka otidju naši pedagozi u njihove zavode po Austriji, Madjarskoj, Belgiji itd., pak će vidjeti, da najodličnije obitelji, sama aristokracija, daju svoje sinove u njihove zavode. Zar bi to roditelji činili, kad bi znali, da Isusovci niesu vrstni odgajati? Bili smo po Italiji, Njemačkoj, Bavarskoj i Austriji, i u svim većim gradovima razgledasmo internate mužke i ženske, jer nas to interesiraše, pak smo opazili, da baš najodličnije obitelji šalju svoje kćerke ne samo u nauku, nego upravo u same internate k redovnicama. Roditelji znadu vrlo dobro, da u mladosti, u najnježnijoj i u najpogibeljnijoj dobi treba uzgojiti i *oboružati* kćerku, da može moralnu jakost si steći proti „tamnim stranama“ kako to kažu naši pedagozi. No znadu roditelji i to dobro, da je najtvrdji oklop i najjače oružje *strah Božji — vjera*, koja je jedina kadra djevojci dati vrhunaravnu snagu, da očuva svoju djevojačku čednost i stidljivost. A to pak znadu još najbolje, da takovo oružje kćerka može najsjegurnije dobiti i sačuvati u redovnica, koje imadu prilike dan na dan promatrati ćud i običaje djevojaka, i koje poznavaju *zakone*, po kojima valja uzgoj udešavati, kao i svaki naš pedagog, premda niesu u svietu, koji ostaviše, jer ga dobro upoznaše. A niti je treba, kako netko reče, niti je moguće niti je slobodno, da djevojka u školi prouči sviet s dobre i zle strane do najtanjih sitnica. Školi je zadaća pripraviti djevojku za sviet tako, da bude dosta umna kod novih pojava, kojima će ju sviet iznenadjivati, *razlučiti* dobro od zla, i da bude dosta *jaka* dobro prigrliti a zlo odbiti. I svjetovni ljudi premda im ne ide u glavu samostanski život milosrdnica, niesu li posve izopačeni, u tom su obziru vrlo strogi, te toliko u djevojke traže čednosti i stidljivosti, koliko je milosrdnica mora imati. Djevojka smije biti živa, razgovorna, dosjetljiva, šaljiva, ponosna, ukusno se odievati, po pravilima svjetovne etikete ponašati se, no u držanju svom i kretnji, u pogledu, govoru treba da odsieva ona čednost i stidljivost, koja je u milosrdnice, ne će li da se sviet pravedno tuži, kako sadašnji djevojački naraštaj malo cieni ovaj najveći ženski ures. Štogod govorili naši pedagozi, odgoj djevojaka najnaravnije je i najbolje povjeriti milosrdnicama. To i naši roditelji odlični i manje odlični sami vide i priznavaju, jer ne samo što svoje kćerke šalju u nauku k milosrdnicama, nego ih stavljaju i u same internate. Internat preparandijalni u milosrdnica tako je popunjen, da milosrdnice ne mogu više na stan i hranu poradi premalena prostora niti primati djevojaka kraj najbolje volje. Dakako, naši bi pedagozi ovim roditeljima dali posve drugi, prema *njihovim pedagogijskim načelima*, savjet, pošto i onako nekoji u lietošnjoj skupštini tvrdiše i dokazivaše, *da treba već od mlada djevojke priučavati sa mladićima da zajedno jedu i stanuju prema principu, da će učenici i učenice živjeti jednom zajedno, kad stupe iz škole!!*

E brate moj! „ko što svaki stališ imade svojih *posebnih ideala*, govore naši pedagozi u predstavci, tako ih imade i učiteljstvo; a te ideale kadri su u dušu i srce učiteljstva uliti samo njihovi uzgojitelji, jer ih oni najbolje poznaju, pak mogu za nje i svoje pitomce oduševiti. Samostanske uzgojiteljice tih ideala neimaju, a niti ih mogu imati, jer one za sasvim drugima idealima teže, pak nije ni čudo, što svojim pitomkinjama ne mogu dati čega same nemaju.“ Tako sbore naši pedagozi. Fraze i ništa drugo nego puste fraze. A koji su ti „*posebni ideali*“ naših pedagoga, za kojima treba da težimo svi, koji se školom i uzgojem bavimo, a da i milosrdnice ne bi mogle i imale težiti? Pitamo mi gospodu pedagoge, da li oni pojimaju nutarnji *odnošaj* naravnoga reda sa vrhunaravnim? Nama se čini, da bi naši pedagozi silom radi naravno rastaviti od vrhunaravnoga, koje se ima jedno prema drugomu, kano što se ima temelj prema sgradi, oni bi radi, da naravni red stoji bez vrhunaravnoga kano nedogradjena razsulina, a vrhunaravan red, lišen svoje nuždne podloge, da lebdi kano kula u zraku. Oni bi radi, da čovjek u jedan mah teži za *dvjema konačnim svrhama*, kao trčilac, koj bi htio u isti čas stignuti dvie mete, koje su jedna od druge daleko. Po duhu je kršćanskom religiozni uzgoj prva i glavna, *idealna*, a ostala naobrazba nuzgredna tek stvar, koja se dakako nipošto ne smije zanemariti, ali za to ostaje ipak uviek nuzgrednom. Za tim idealom treba da idemo svi koji se uzgojem bavimo, i milosrdnice i pedagozi, ako ne ćemo, da sa neumrlim duhom djeteta postupamo kano sa stolnicom, u čije se razne predjele mogu sasvim raznovrstne stvari sahraniti. Ili možda misle naša gospoda pedagozi, da njima ne treba težiti za ovim idealima, nego za rovarenjem, spletkama i kovarijama? Krjepostno odgojiti u prvom redu i naobraziti djevojku u preparandiji, oduševiti ju za učiteljsko uzvišeno zvanje, da uzmogne kao učiteljica povjerenu si djecu u pučkoj školi opet krjepostno odgajati i naučiti ju valjano čitati, liepo i korektno pisati, dobro sbrajati, množiti, odbijati i dieliti, da znade temeljne stvari svoga materinskoga jezika, to su ideali, za kojima treba da teže i milosrdnice i pedagozi, ako ne će da im djeca dolaze u srednje škole nepoučena u najelementarnijim stvarima.

E moj brate! čekaj ti malo, ali patrializam?! „to prelazi dalje i na narod“, viču naši pedagozi u predstavci, „jer učiteljice, koje niesu *za ništa narodu* idealna oduševljene, ne mogu oduševiti niti ikakova zanosa uliti mladeži, koja im je povjerena, a narod bez ideala živi je mrtvac.“ Tako sbore naši pedagozi. Čovjek bi mislio po glagoljanju naših pedagoga, da su milosrdnice trutovi. Mi smo već više put zamietili, da kad naši pedagozi govore o patriotizmu, da im udaraju u glavu silne

kongestije, i da se onda uslied toga i radjaju u njima ovakove fraze. Patriotizam!! ti toliko put u vjetar izušćena i bačena rieči!! Pitamo mi samo naše pedagoge, u čem se sastoji patriotizam i odkada su, i u čem su se oni pokazali većma patriotima od milosrdnica? Možda misle naši pedagozi da je patriotizam u grlu? Ako ne više, a to za stalno toliko imadu uboge milosrdnice patriotizma, koliko i naši pedagozi, ne doduše grlom nego *činima*. Neka zavire malo naši pedagozi u rad i metodu milosrdnica kod nauka i u ručni rad, te će se osvjedočiti, što je pravi patriotizam. Beč, Berlin, Monakov, Constans, Belgija, Danska, Njemački muzeji, koji neprestano traže od naših milosrdnica uzorke *Hrvatskih narodnih motiva* itd., najbolje upoznaže naš narod u ručnom radu preko milosrdnica tako, da tija iz Danske dolaze ovamo, da se usavrše u našim narodnim motivima. U Constansu na izložbi, kao na jagmu, razgrabiše se ručne radnje naših narodnih motiva, a da ne govorimo o lanjskoj jubilarnoj izložbi. Deklamacije što se drže sa pripravnicama i sa ostalim djevojkama u školi, najbolje pokazuju duh i djelovanje milosrdnica, jer su mal ne sve deklamacije u narodnom duhu. Neka dodju naši pedagozi slušati, ako ih je volja, kada su godišnji izpiti ili kada je kakova zabava u zavodu ili na Te Deum, pak će se osvjedočiti.

No ona *nesebična požrtvovnost*, kojom evo preko 50 godina blagotvorno djeluju milosrdnice za naš narod sa svojom preparandijom, najbolje pokazuje i njihov *nesebičan patriotizam*. Uboga milosrdnica ne poznaje „*Namire*", ona ne zna za državnu blagajnu. Njoj je prvi i zadnji svejednak. Sa „Namirom" svojom doći će ona na koncu svoga mukotrpnoga rada ne u državnu, da joj se trud i muka izplati, nego u nebesku blagajnu — Bogu svojemu, komu se iz ljubavi posvetila i komu ona na slavu radi. Narodu svojemu pritiče ona u pomoć i materijalno i moralno, a to sve iz ljubavi spram Boga i naroda svoga. Naši bi pedagozi razkolačili oči, kad bi im tko rekao i umolio ih, neka se i od njih dajbudi koji žrtvuje za svoj narod poput milosrdnica. Zavod milosrdnica postoji evo već toliko decenija, u njem one djeluju toli liepo i uspješno na zadovoljstvo više oblasti i zemlju ne stoji niti jednog novčića; gradu i zemlji prištedi zavod svake godine, kako je proračunano, na 40—50.000 for. a naši pedagozi kraj svega toga bezdušno viču, da milosrdnice niesu „*oduševljene i idealne za narod*". No to i jest njihova najveća krivica, što njihov zavod zemlju ništa ne košta — da vlada i ubogi narod ne plaća. Alaj brate divnoga li ti patriotizma u naših pedagoga!! No lasno bi pregorio i tu krivicu naš siromašni tolikima teretima i onako već preobterećeni narod, i ne bi za stalno žalio, kako netko reče, da se i drugi ljudi prihvate, te mu onako ljubezno i spasonosno uzmu njegove nevolje i terete skidati, kako to čine milosrdnice sa svojim školama.

Pošto su tako ocrnili naši častni pedagozi milosrdnice na domoljubnom, povukoše ih opako na konfesionalno polje, ne bi li daj budi tu uspjeli. „Samostanska učiteljska škola", vele naši pedagozi, „skroz je konfesionalno-katolička, a ipak ju moraju polaziti i pripravnice *drugih vjeroizpoviesti*, pošto druge takove škole nema". Ovdje htjedoše naši častni pedagozi nešto kazati ali sustadoše, ne dokrajčiše izreku, nit im se izgubila ili pak znalice prešutješe, samo da bude sumnja što veća. Oni htjedoše valjda ovom pakostnom osvadom osumnjičiti milosrdnice, da u njihovom zavodu nije dosta zaštićena vjera inovjerkinja. Koliko su u tom nježne baš milosrdnice, to posvjedočavaju najbolje sami roditelji inih konfesija, koji svoje kćerke imadu u njihovom zavodu, koji se nikada jošte niesu potužili, da bi samo išta opazili ne nježna za vjeru, nego usuprot jednakost u traktiranju svih djevojaka. Mnogi pravoslavni roditelji upravo moljahu milosrdnice, da primu njihove kćerke ne samo na nauku, nego i u sam internat, ko što su i sada mnoge u internatu, i nikada se jošte nije ma samo jedan roditelj potužio u tom pogledu na milosrdnice. Dapače, dok postojaše nekadanja vanjska preparandija, mnogi pravoslavni roditelji radje davahu svoje kćerke u samostan nego u vanjsku preparandiju, jer bijahu uvjereni, da djevojačka čestitost njihovih kćerka jest bolje zaštićena u milosrdnica nego vani, a vjersko njihovo osvjedočenje, da im je podpuno i neozliedjeno sačuvano. Samostanska preparandija postoji već od god. 1848., pak nam neka navedu gospoda pedagozi samo jedan slučaj, da je od to doba do danas ma samo jedna pravoslavna pripravnica konvertirala. Ono, što ni jedan otac i majka ine konfesije nije spočitnuo ubogim milosrdnicama, spočitnuše im evo *katolički pedagozi*!

Napokon završuju naši častni pedagozi svoju plemenitu predstavku: „učiteljice u samostanu uzgajaju se u *internatu*, čime se u obće otudjuju svijetu i domaćemu *obiteljskomu životu* kao glavnomu zvanju ženskoga naraštaja, i gdje opet nevladaju prilike povoljne po uzgoj *otvorenih* i *stalnih značajeva*, a niti po zdrav i krepak fizični razvitak". Tako sbore naši pedagozi. — Kako vide štovani čitatelji, naši su pedagozi takodjer proti internatu. Mi se vrlo dobro jošte i danas sjećamo, kako je i godine 1884. (Vidi Napredak br. 14. 15. i sl.) jedan gospodin pedagog baš junački se sakrio i iz zasjede preko drugih ledja isto tako nemilo udarao na internate, jer mu onda to bijaše u prilog, a *danas taj isti pedagog* sa svojom „središnjom klikom" udarajuć na internat milosrdnica, sakuplja novac i o tom radi, da se što prije u Zagrebu sasnuje *internat* za siromašnu učiteljsku djecu. Tempora mutantur, et nos in illis! — Mi smo bili i sami u internatu uzgojeni, i služili smo kasnije u raznim i muškim i ženskim internatima, i vidjesmo po drugim mjestima raznih internata i muških i ženskih, pak možemo otvoreno kazati, da internat naših milosrdnica upravo toliko nadomješta „obiteljski život" u koliko se u obće može otac i mati nadomjestiti, koliko i svaki drugi internat. To najbolje dokazuju sami roditelji, jer u za-

vodu imade 66 pripravnica, a mnogi bi roditelji rado dali svoju kćerku u internat, jer znadu, da su im kćerke *u milosrdnica najbolje zaštićene*, no poglavari ne mogu njihovoj želji zadovoljiti pošto su mjesta sva popunjena. Roditelji dakle hoće, da ih milosrdnice zastupaju, oni žele i mole da im kćerke budu u internatu, a naši pedagozi hoće na silu, da ih osvjedoče, da se tim djevojke otudjuju od „svieta i obiteljskoga života“! A kakov je taj obiteljskl život u samostanu? U samom internatu uzgajaju se djevojke za sviet i svoj budući stališ koliko im je potrebno, a domaći, *obiteljski život*, nastoje milosrdnice u zavodu djevojkama što više nadomjestiti. Mi bijasmo u tom zavodu 5 godina, i možemo reći, da mnoga i mnoga vanjska djevojka, nema u obitelji onih zabava, što ih imadu dievojke u internatu milosrdnica. U plesu poučavane su djevojke kroz čitavu sezonu kao i vanjske, a osim toga svaki dan poslije stola ili u slobodno vrieme imadu svoju domaću i prijateljsku plesnu zabavu. Glasbu može svaka djevojka po volji učiti, bilo sad glasovir, violinu ili citaru. Za ono krasno pjevanje i svjetovno i crkveno, što ga pripravnice pjevaju svaki dan, valja da znadu i naši pedagozi, ako ne zatvaraju svojih ušiju. Tjelovježbu imaju u zavodu pripravnice kao i vani, ako ne i zgodniju, jer imadu i prostranu bašću. Šetnje imadu kad je liepo i zgodno vrieme skoro svaki dan, a osim toga kod kuće imadu bašću za šetnju kako malo koji zavod. U ljeti imadu manje i veće izlete, jer im je vila kod Sv. Duha pri ruci. Tri put na godinu imadu djevojke u zavodu za zabavu i odmor svoju predstavu. O božićnim praznicima imadu djevojke svaki dan domaću, obiteljsku zabavu, kako neima mnoga vanjska djevojka, kao n. pr. predstave, tombolu, šaljivi Herodeš, Nikolo itd. Kada je pak koje pripravnice imendan, tu se pokazuje medju njima pravi nedužni obiteljski veseli život. O pokladama imadu takodjer svoje domaće šaljive zabave. Djevojke se u svojoj nevinoj šali i zabavi kostimiraju upravo u liepom raznovrstnom narodnom Hrvatskom odielu, šale se, plešu itd., a naši pedagozi, premda sami roditelji hoće da im kćerke budu u internatu, kraj svega toga viču što ih grlo nosi, da se djevojke otudjuju svietu i obiteljskomu životu. — Znademo mi vrlo dobro što bi po „*principu*“, kako ga naši pedagozi u svojem sastanku razviše, imalo se još dati nevinoj djevojci. Po „principu“ naših pedagoga, trebalo bi da svaka pripravnica imade uza se jošte jednoga ili dva „Troubadoura“, ili da ju prati ako ne već Španjolski, a to dajbudi Hrvatski kakav „Banderilleros“. Toga dakako u samostanu nema niti smije biti, i to je baš ono, čega roditelji ne će. —

Što pak kažu naši pedagozi, da se u internatu ne uzgajaju „*otvoreni i stalni značajevi*“, nego obratno, to se vrlo čudimo njihovom shvaćanju i nedosljednosti. Po cielom svietu sasnivaju se razne vrste internati, da se u njima mladež za svoj budući stališ naobrazuje i krjepostno uzgaja i sačuva od vanjske izkvarenosti. U nas takodjer imade hvala Bogu mnogo internata, koji su svi i prenapunjeni. A presvietli gospodin predstojnik za odjel bogoštovja i nastave ozbiljno je odlučio već buduće godine, kako čujemo, ko što je to i drugdje, sasnovati *internat* i za našu mušku preparandiju u Zagrebu. Bog mu dobri dao tu plemenitu zamisao i izvesti, jer **dobar i valjano** uredjen internat, sačuvati će one siromašno mladiće ne samo od duševne i tjelesne propasti, nego će biti i od neprecjenjive vriednosti za našu narodnu prosvjetu. Ako je pak internat tako nuždan za mušku mladež, koliko je onda više nuždan za žensku mladež, koja je kud i kamo više nježna i raznim pogibijama izvrgnuta. Ako su pak takove prilike u internatima, kako tvrde naši pedagozi, da se u njima ne uzgajaju „**otvoreni i stalni značajevi**“, (nego valjda beznačajevi), a zašto onda naši pedagozi sabiru novac da otvore internat za učiteljsku djecu? Da odgajaju beznačajeve u njem? Narod Hrvatski ne treba beznačajeva. Dosljedno, po argumentaciji naših pedagoga ne bi plemenito mislili po narod ni oni, koji hoće da sasnuju internat, jer bi time željeli, da u našem učiteljstvu ne bude „*otvorenih i stalnih značajeva*“.

Što se napokon naši pedagozi izvan predstavke onako nepovoljno izraziše o ručnom radu, koj se u internatima stiče, aludirajuć dakako na milosrdnice, jer da se taj rad samo u *obiteljskim internatima* može valjano steći veleć: „Onda će biti prilike, da se za ručni rad stječe potrebno izkustvo, koje u *današnjim internatima posve manjka*“, tomu se vrlo čudimo. Koncem prošle školske godine posjetili su izložbu ručnih radnja roditelji i mnogi odličnici, a medju njima poimence preuzvišeni gospodin ban i presvietli gospodin predstojnik za odjel bogoštovja i nastave, pak se izraziše vrlo povoljno i osobito pohvalno. Milosrdnice primile su i pismenih izraza hvale sa vrlo mnogih strana, a medju ostalima mislimo, da nam je napose na ovom mjestu istaknuti onu preuzvišenoga gosp. bana. Evo je u glavnom: „*Povodom moga posjeta u izložbi ručnih radnja samostanske ženske škole, razabrao sam s osobitim veseljem veliki napredak u ženskih ručnih radnjah imenice u vezenju. Pošto je taj liep napredak zasluga Vašega revnovanja i vještine, to Vam ovim izričem moje osobito zadovoljstvo i pohvalu, želeći, da i nadalje tako revno nastojite u dobrim tradicijama zavoda.*“ A naši pedagozi uzprkos svim tim hvalama i priznanicama ipak tvrde, da je u današnjim internatima posve manjkav ručni rad.

S. Korenić.

D o p i s.

Veleučeni gospodine uredniče!

Težko je mnogoput govoriti, ali je još teže šutjeti, gdje nemili utisci silom usta otvaraju. Ekspektoracije v. g. Luke Turčića, župnika na Kalniku, u očitovanju njegovom, priobćenom u br. 283. časopisa „Hrvatska“ tako

su napadljive i uvredljive, te ih valja javno i s negodovanjem odbiti, ako i jest neugodno, upuštat se u posao s čovjekom onakove naravi, kakve je g. Luka Turčić.

S tim uvodom slobodan sam motivirati sliedeće svoje priobćenje:

Neki dopisnik, — g. Turčić veli, da je to g. Strahinšćak, župnik u Vel. Bukovcu — priobćio je u 48. br. Katol. Lista o. g. sliedeću rezoluciju veleč. svećenstva kotara koprivničkoga, stvorenu na ovogodišnjoj koroni:

„Razgovarasmo se i o zbirki ustanova, propisa i nekih proglasa u nadbiskupiji zagrebačkoj, koju kani izdati župnik kalnički g. Luka Turčić prema oglašenoj već osnovi. Svećenstvo našeg kotara uvidja potrebu takove zbirke, hvali trud g. T., nu mnije, da bi takova zbirka *mogla biti i površna i manjkava, ako se nesastavi po čovjeku, koji* imade sva *vrela i podatke pri ruci, a to bi imao biti po našem mnienju, koji od braće svećenika u Zagrebu stanujućih. Nebi li se koji od gospode u nadbiskupskoj pisarni latio toga posla?*"

Da se je o tom predmetu baš u svih koronah dieceze viećalo, neima dvojbe, da bi se bile sve u toj rezoluciji složile. — Kada se za obću udobnost i korist nešto podhvaća, onda se pravedno izčekuje, da izadje djelo čim podpunije i savršenije. To je potaknulo koronu koprivničkoga kotara, da izrazi želju: *„nebi li se koj od gospode u nadbiskupskoj pisarni latio toga posla."*

Razlog toj želji je bojazan, *„da bi takva zbirka mogla biti manjkava i površna, ako se nesastavi po čovjeku, koj imade sva vrela i podatke pri ruci."*

Svako će uvidjeti, da je taj razlog sasvim temeljit i opravdan. Sva vrela, zakoni, naredbe crkvene i državne, čuvaju se u arhivu nadbiskupije. Ko će ih laglje naći i sakupiti od čovjeka, komu su svaki dan pri ruci i koga su ta vrela gotovo zalijala, crpećega iz njih tečajem mnogo godina? — Župni arhiv, bilo da je najbolje uredjen, neće imati svega, što bi trebalo sakupiti i iznieti.

To će svako priznati, ko znade, kako su se u prijašnje doba okružnice priobćivale kleru. Jedan primjerak običavalo se slati podarcidjakonu. Iz toga prepisivalo se je u „liber mandatorum ili intimatorum." Kolike neprilike sreo je takav cirkular putujuć od župnika do župnika? Koliko ih je nastradalo i poginulo na putu? Koliko opet imade intimata kraljevskih, namjestničkoga vieća i t. d., koji se odnose na upravu dieceze, a nisu kleru na pose priobćeni? Još nešto. Postojavša *krajina* imade još i sada posebne norme gledom na upravu s crkvenom imovinom. *Medjumurje* imade svoje ustanove obzirom na školsku upravu. Sve te zakonske izvore naći ćeš u diecezanskom arhivu, a badava ćeš ih tražiti u onom župnom arhivu, kamo nisu ni poslani, jer neuredjujuju odnošaja one župe. Pa neka vanjski svećenik, bio on Luka Turčić ili koj mu drago drugi, uloži Bog zna koliko truda, da sva vrela sa svih strana sakupi, još uviek bude u trieznoga čovjeka više vjere, da ih može *podpunije* sabrati onaj, koj ih ima pri ruci, nego li onaj, koj se mora toliko mučiti, da doznade, je li postoje i gdje su?

Zar nije po tom sasvim razložan predlog i želja koprivničke korone?

I druga bojazan korone podpuno je opravdana: *„da bi takva zbirka mogla biti* površna, *ako se ne sastavi po čovjeku, koj imade sva vrela i podatke pri ruci."*

Nije dosta sabrati zakone i naredbe. Važnije jest, da ih priobćiš i predočiš tako, te će one biti svakomu pregledne i razumljive. One su nieme, pak im treba razvezati jezik. Treba mnogo put napomenuti povod, kojim je naredba stvorena, način, na koj se je mienjala, sankciju, kojom podčinjenoga veže. Treba više put dodati pravu eksegezu zakona. Oni, koji to znadu iz dugotrajnoga izkustva, mogu potvrditi, kolika je potreba, da se naredbe na ovakav način razdrobe i obćinstvu predadu. Riedki je želudac, koj će ih onako krupne prokuhati. Za takav posao hoće se izkušana vještina. Može ko biti izkušan i vrlo vješt, recimo u poznavanju zviezda i drugih grana obsežnoga znanja i umijenja, al kraj svega toga može biti *površan* u poznavanju zakona i ustanova, što uredjuju upravu.

Na kalničkih visinah liepa je prilika temeljito iztraživati i prepoznati razna stvorenja na nebeskom svodu. Kod zelenoga stola baš je tako liepa prilika čuti i vidjeti, kakove se kroje pravice.

Ko će po tom zamjeriti vriednoj koprivničkoj koroni, što ona predpostavlja temeljitije poznavanje zakona i naredaba u ljudih, koji ih svaki dan prebiru, svaki dan ih na konkretne slučajeve aplikuju; nego li u čovjeku, koj leti visoko do nebesa, a zakoni su mu tek nuzgredan posao. Neka se nadje sudac, koj će velečastno svećenstvo radi izjave toga mnienja osuditi.

Ali da! Na sudačku stolicu sjeo je g. Luka Turčić. Nije se usudio udariti na cielu koronu već je na obtuženičku klupu stavio samo veleč. g. župnika Strahinšćaka, rekši, s jednim bit će laglji posao. U časopisu, u koj nespadaju naše interne svećeničke stvari, udara on po tužnom Strahinšćaku na način, koj odgovara čudnom temperamentu g. Turčića, al nedolikuje katoličkomu svećeniku, a ni malo ne ide u prilog stvari, koju zastupa vriedna koprivnička korona pak i sám g. Luka.

Otčenaš, što ga je tako gorljivo izmolio g. Luka Turčić za sreću i dobar glas svojega subrata u spomenutom časopisu sadržaje predgovor i dvije prošnje. Predgovor dieli se na dvije stane. Evo prve:

„g. Str. znade odkad je on svećenik, kao što i ja znam, (dakako, koje znanje bez tebe Luka!) da smo svake godine iz naših korona slali molbe, da nam se izda zbirka crkvenih naredaba. A znade i to, da se toga posla nije nitko primio."

Grdne li stvari, kad čovjek, recimo uman poput Turčića, zatvara oči pred istinom, a onda svoju vlastitu

sljepoću na drugom žigoše. Dopuštam, da gosp. Str. nije za to znao, da se je neko „toga posla primio.“

Al to je dobro poznato g. Luki Turčiću, koj je kod „nekoga“ u tom poslu bio, koj mu je malne dovršen sistem „toga posla“ pokazao. Taj „neko“ bio bi rado zaboravio na trud, koj je uložio u taj posao, i bio bi rado na ruku išao g. Luki Turčiću, da se prodiči Lukino „književničko ime“, ali jer Luka pokazuje tako tiesne grudi, tako malo ljubavi prema braći cieloga svojega susjednoga kotara, te se očito pokazuje, da on i s tim svojim radom spaja sasvim druge ciljeve, nego li da pripomogne braći svojoj, to je taj „neko“ odlučio svoj posao nastaviti i dovršiti. Neka onda sude braća jednomu i drugomu.

Druga strana predgovora nešto je sočnija. Evo je: „Pa zato, jer se tako dugo nije nitko htio oglasiti, primio sam se ja toga posla. Sad al kad sam se ja toga posla primio, i kad sam već uz znatne troškove iza višemjesečnoga napornoga (strašno) rada taj posao i dogotovio, evo ti g. Str. (laž, jer je zaključio kotar, a ne Str.) sa pismom: „ne bi li se koji od gospode u nadb. pisarni latio toga posla?“

Ja nesmažem rieči ni izraza, kojim bi karakterisao taj postupak. Znade li g. Str. što je napisao? (pravilnije: znade li korona što je zaključila?) Ja se trudim i mučim (siromah!) te neidem po čitave dane iz sobe izim u najslužbenijem poslu, a više puta radim po više sati i po noći (vidiš liepe zgode, da se g. Luka u javi sám pohvali), sad najednoč dolazi g. Str. (opet Str. mjesto korone) te poziva gospodu iz kancelarije *da nekoj od njih na moj trud i materijal, uz koj svoj klinac metne svoju firmu na promienjenu možda nešto podsadu. Kakav imade pojam g. Str. o tudjem vlastničtvu, o literarnoj otimačini.*“ Čujte ljudi, kako drzko ponizuje Luka osoblje služeće oko biskupa. Niko od njih ne bi si mogao omastiti brkova, a da neposudi od Lukina sala. Sve same šuplje glave, koje mogu crpiti tek iz Lukine pune lubanje. — To je gnjusno precienjivanje vlastitih sposobnostih i otimačina gora od literarne, jer smjelo i javno otimlje tudje poštenje, podmićuć zločinstvo kradje ljudem, koji uživaju povjerenje biskupovo te s njim i u njegovo ime rade.

Po kojoj teoriji se je izlegao ovaj monstrum u Lukinih moždjanih, nebi zaisto pogodio ni Darwin ni naši ljudi Šulek pak Brusina.

Za tim sadržaje Lukin otčenaš dvije prošnje: Jednu, da se po tobožnjoj Strahinšćakovoj izjavi njegova radnja nebi smatrala *manjkavom*; i drugu, da se ista radnja neuzme *za površnu.*

Prvu i potonju podkriepljuje on razlozima, koji dakako imadu samo za njega dokaznu moć. Evo prve: „Što se toga tiče, da bi zbirka mogla manjkava biti, na to nije trebao istom g. Str. upozoriti. U svom pozivu na častni kler priloženom osnovi zbirke napisao sam već ja sam ovako: „Neuzdajući se previše u vlastite sile, umoljavam najljepše svu gospodu svećenike, da i privatno razgledaju, i ako za shodno pronadju, u pastoralnih konferencijah ob osnovi razpravljaju, te me dobrostivo izvole upozoriti na to ako bi što trebalo dodati, promieniti ili izpustiti. Prije dakle nego li g. Str., upozorio sam i ja sam na mogućnost manjkavosti, ali i na sredstvo, kako bi se mogla odstraniti. Da je g. Str. zanimala stvar, on bi se bio drugačije odazvao mojoj molbi. *Ali onda bi trebalo više čitati.*

„Kako sam se ja starao, i kako se staram, da zbirka nebude manjkava dokazom je i to, što sam se obratio na prečastni nadb. kapitularni vikarijat sa molbom, da mi se dozvoli u tu svrhu poraba diecezanskoga arkiva. Sv. Otac papa otvorio je bogati vatikanski arkiv inovjernikom, pa sam se ja pouzdano nadao, a i danas se nadam, da će se i meni, svećeniku ove dieceze dati poraba diec. arkiva. — Makar da sam ja tu molbu pred više nedjelja već poslao, nije ona još riešena. Nije li se možda nuz put gdje izgubila? *To bi možda g. Str. mogao znati?*“

Kako je loše ovim riečima svoju stvar obranio Luka, svakomu je jasnije nego njemu.

Korone je pozvao, da viećaju o njegovom epohalnom podhvatu. Jedna je to učinila. On se neosvrće na njezino mnienje. Ta šta će Luki sto glava, kad je njegova tako težka. Strahinšćak je izviestio o zaključku korone, a Luka „ein belesener Mann“ podruguje se Strahinšćaku „*da bi mu trebalo više čitati.*“ Tražio je Luka i porabu diecezanskoga arhiva, da mu posao nebude manjkav. Nije dobio odgovora i radi toga opet baca sumnju na Strahinšćaka ili bolje na gospodu iz kancelarije sa kojom — kako Luka stalno znade i smjelo tvrdi — Strahinšćak „hoće uvjeke neku posebnu svezu podržavati.“ Tužan Strahinšćak opet je kriv i to samo zato, jer Luka neima pojma o tom, što je poraba diec. arhiva. To je razlog, zašto nije dobio odgovor od duhovne oblasti. Ali da je preč. kapit. Vikarijat znao, da će g. Luka poradi toga, što mu se nije odgovorilo, gadnu sumnju baciti na svoju braću, bio bi jamačno dobio odgovor. Kako Luka sve znade, što je bilo i nebilo, što bude i nebude, mogao bi pogoditi, kako bi bio taj odgovor glasio.

Ali evo druge prošnje iz divne Lukine molitve:

„Sad neka mi bude dozvoljeno obratiti se na onaj izraz „*površna.*“ Ja kažem iskreno, što je moglo dati povoda g. Str. za ovaj izraz. G. Str. znade kao moj stari susjed, da ja u jednoj godini izdam više na knjige, nego li je on potrošio na iste od najranije mladosti do danas. On je mogao misliti, da se ja ovoga posla nisam ćoravo latio, nego — da sam si u tu svrhu naručio sve, što bi mi moglo biti ravnalom i uputom.“

Vidiš, kako je Luka iskren! Strahinšćak dobro znade, kolike knjige Luka nabavlja, pak mu je baš to razlog, da uztvrdi, da bi Lukina radnja mogla biti površna. Prema onom, što je gore rečeno, pravo bi imao

Str. da tako zaključi. Taj zaključak izvodi i sam Luka iz Strahinšćakova znanja. Ali prem je Luka iskren, ovdje je drugo mislio a drugo napisao. Ove rieči njegove nisu izrečene na obranu njegove stvari već su gadna ekspektoracija na drugoga i odurno hvalisanje samoga sebe. A što se prčiš, što li nadvisuješ oholu glavu nad brata svećenika? Zar neznaš, da je Strahinšćak bez tvoje bogate knjižnice položio *župnički ispit* s odličnim uspjehom? Kada ga je položio Luka i kako? Nemože li dakle čovjek pokraj silesije knjiga *površan* biti u stanovitom znanju? Tomu je najbolji dokaz baš Lukina osoba.

Pri koncu nadovezujem još ovo: Neimam doduše vremena, da se upuštam u ovakove razpre, ali čast svećenstva cieloga jednoga kotara, ugled onih, što su po boku glavi zagrebačke crkve, poštenje vriednoga jednoga svećenika, to je, što me je potaknulo, da grubijanu javno reknem, što ga ide. Čvrsto sam u duši uvjeren, da je veleč. svećenstvo kotara koprivničkoga spremno sa mnom u jedan glas doviknuti Luki:

Prosto ti bilo Luko. Šepiri se bahato na umišljenoj visini vlastite duševne obrazovanosti. Al nije ti prosto ni slobodno javno izvrtati tudje poštenje i svakoga prikazivati nizkim patuljkom, koj nenosi glavu Luke Turčića.

Dr. **Mato Matina.**

Viestnik.

Zagreb. (Promjene u nadbiskupiji.) Gosp. Ivan Pavčec, duhovni pomoćnik u Ivancu kod Varaždina, imenovan je župnikom u Rovišću. — G. Dr. Ferdinando Frankl, učitelj vjere u kr. maloj realci i kr. učiteljskoj školi u Petrinji, postavljen je za upravitelja župe u Dubravi kod Ivanića. — G. Dragutin Bošnjak, kateketa niže i više pučke škole u Novojgradiški, imenovan je pravim učiteljem vjere u kr. maloj realci i kr. učiteljskoj školi u Petrinji.

Ugarska. (Konferencija ugarskog episkopata.) Zadnjih dana prošlog tjedna držao je ugarski episkopat konferenciju pod predsjedanjem primasa Vaszarya u primacialnoj palači u Budimpešti. Na konferenciju dodjoše skoro svi katolički biskupi Ugarske kako latinskog tako grčkog obreda izuzevši dvojicu trojicu. Kako su u Magjarskoj vrlo napeti crkveno-politički odnošaji, to je sve velikim zanimanjem čekalo tu konferenciju i pratilo njezin tečaj.

Predmet razprava sadržan je u sliedećim trim točkama:

1. Izvješće u crkveno-političkim prilikama;
2. kongrua dušobrižnog svećenstva;
3. katolička autonomija.

Glede na prvu točku jednoglasno bješe zaključeno, da se imade sustaviti i podastrti memorandum na papu, na kralja i na parlamenat, u kojem će se razložiti pogubne posljedice one crkvene politike, koju je novo magjarsko ministarstvo naviestilo u svom programu. Po sebi se razumije, da se je episkopat izjavio proti gradjanskom braku, te odlučio sve poduzeti, da Ugarska ne bude njim usrećena.

U svrhu bolje dotacije dušobrižnog svećenstva, kaošto i podupiranja katoličkih škola u načelu je prihvaćen predlog biskupa Veliko-Varadinskog Dra. Laurencija Schlaucha, da biskupi, kaptoli, obilno dotirani redovi, opatije i prepoštije doprinesu ogromnu svotu od 10.000.000 for., koja svota će se dozvolom Njegovog Veličanstva apoštolskoga kralja kao vrhovnog patrona i sudjelovanjem vlade na sva veća crkvena dobra gruntovno uknjižiti. Iz ove glavnice kao i od kamata, što će od nje teći, ustrojit će biskupski sbor centralnu blagajnu.

Ovom bi blagajnom imao upravljati odbor sastojeći iz crkvenih dostojanstvenika i toliko na predlog primasa po Njegovom Veličanstvu imenovanih svjetovnih vjernika, koliko će ih naznačiti oni nadarbenici ili korporacije, koje osim biskupskog sbora doprinesu ka gore navedenoj svoti.

Ovaj mješoviti centralni odbor kao korporacija sačinjavao bi zemaljski savjet kat. autonomije, te bi se uslied toga u njegov djelokrug povuklo ne samo odgovorno upravljanje s centralnom blagajnom, nego u obće svi kat. poslovi, koji su više svjetovnog značaja.

U svrhu ostvarenja ovih zaključaka izašilje se mješoviti odbor od 14 članova, 7 iz biskupskog sbora a 7 iz svjetovnih katolika, koje će primas odabrati i pozvati. — Ovaj mješoviti odbor imade svoj rad pod predsjedanjem primasa već prvih dana buduće godine započeti i tako nastaviti, da uzmogne gotov plan podnieti biskupskoj konferenciji, koja će se držati prvih mjeseca g. 1893.

Osim toga razpravljalo se na konferenciji i o nekim drugim za kat. crkveni život u Ugarskoj važnim predmetima, te je medju ostalim principielno izrečeno, da se imade držati velika kat. skupština, nu biskupski sbor pridržao je sebi opredieliti vrieme, kada bi se imala držati ta skupština, i način, kako će se izvesti.

Zaključci konferencije predmetom su živahne diskusije ne samo u magjarskim već i u stranim novinama. Ne trebamo ni spominjati, kako liberalni listovi pišu o toj konferenciji i njenim zaključcima. Oni ne mogu sakriti svoju razdraženost s toga, što je episkopat odlučio oponirati vladinoj crkvenoj politici. Dakako, za volju židovskih saradnikah tih novina, imali bi biskupi zatajiti sebe i svoju crkvu! Prošla su vremena, kad su židovske liberalne novine pod krinkom lažnog liberalisma bez ikakvih potežkoća mogle zavadjati svijet i lišavati ga kršćanskog značaja.

— Štiglićeva *„Povjest pedagogike“* vezana stoji 1 for. 50 nč. (bez poštarine) i to sva u *platnu* a ne u koži, kako je to bilo pogrješno javljeno u zadnjem broju ovoga lista.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 52. U Zagrebu, 29. prosinca 1892. **Tečaj XXXXIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Kada se pokorniku može absolucija odgoditi, kada li uskratiti?

Napisao *Maksim Relić.*

(Konac.)

Ispovjedniku će u praksi najviše puta biti teško odlučiti se glede absolucije, kad bude ispovijedao pokornike, koji griješe od navade i koji se u grijeh povraćaju (*consuetudinarii* et *recidivi*), za tim one, koji se nalaze u griješnoj prigodi (occasionarii). Za to ćemo o njima posebice jošte nješto reći.

Recidivus i *consuetudinarius* nije sasvim sve jedno. Evo kako ih opisuje i razlikuje Faure: „Qui post usum rationis, e. g. per unum aut plures annos continuos peccatis mollitiei sese polluerit, nunquam autem hæc fuerit confessus, is utique *consuetudinarius* est, non autem recidivus; nunquam enim per pœnitentiam a suo peccato surrexit ad gratiam sanctificantem, et rursus a statu gratiæ ad suum lutum et sordes reversus est et iterum lapsus. Si finges, ejusmodi hominem singulis mensibus e. g. confessum fuisse et absolutum, is non modo *cosuetudinarius*, sed etiam *recidivus* dicendus erit: *sæpe* enim surrexit a suo peccato, *sæpe* cecidit et iterum lapsus est. Contigere item potest, ut quis *recidivus* sit, non vero *consuetudinarius*: si scilicet ter aut quater per annum confiteatur et singulis hisce vicibus ad confessionem accedat cum uno aliquo peccato lethali ejusdem speciei, e. g. mollitiei; is ter aut quater per annum lapsus, ter aut quater cecidit totidemque surrexit; est ergo *recidivus*, non autem *consuetudinarius;* cum tria aut quatuor hujusmodi per annum peccata consuetudinem peccandi non inducant.“

Što se tiče grješnika od navade (consuetudinarius), to će ga ispovjednik svakako odriješiti, kada se ispovijeda prvi put, samo ako imade dovoljno kajanja i odluku od grijeha se u buduće čuvati; jer je dovoljna disposicija s a d a n j e kajanje i odluka, a ne buduće poboljšanje; treba samo da pokornik bude pripravan hic et nunc služiti se sredstvima, koja mu ispovjednik naloži, da se od opetovanoga pada u grijeh sačuva. Ako li pak ispovjednik vidi, da consuetudinarius postaje recidivus, t. j. da se nije služio sredstvima, što mu ih je ispovjednik naložio i da si nije dao nikakova truda, kako bi se zle navade okanio, nego je opetovno isti grijeh počinio, onda se po nauci sv. Alfonsa takov pokornik ne može odriješiti, ako daje samo redovite znakove kajanja (signa ordinaria pœnitentiæ), nego treba da dade kakav vanredan znak kajanja. To nije tako strogo, kako se u prvi mah čini; jer sveti naučitelj hoće time samo to kazati, da se grješniku recidivnomu imade samo onda podijeliti absolucija, kad se r a z b o r i t o može suditi, da je on svoju volju na bolje promijenio; a takova suda ne možeš si stvoriti jednostavnom pokornikovom izjavom, „da se kaje za grijehe i odlučuje ne griješiti više“ (to je signum ordinarium), a to za to ne, što se zbog njegove zle navade i opetovnoga pada u isti grijeh treba bojati, da on nema pravoga kajanja i tvrde odluke. Poradi toga traži se od takova pokornika, da dade koji vanredni znak kajanja. Dobro treba razlikovati: ne traži se v a n r e d n o k a j a n j e, nego samo vanredan z n a k kajanja. Gury navodi ove znakove kajanja kao vanredne: ako pokornik mnogo više nastoji, nego prije, da se popravi, ili ako se je već popravio: a fortiori, ako je već svoj život na bolje promijenio; ako s velikim stidom ispovjedi grijeh, što ga je dugo tajio; ako se je marljivo služio sredstvima, što mu ih je ispovjednik naložio; ako je dalek put nastupio, samo da se valjano ispovjedi; ako moli, da ovrši glavnu ispovijed ili hoće da veći dio grijeha iz prijašnjih ispovijedi opetuje; ako je na

ispovijed potaknut kakim vanrednim motivom, primjerice propovijedju, smrću prijatelja itd.; ako se ispovijeda s velikom poniznošću i govori riječi, koje odavaju veliku skrušenost; ako svojevoljno tvrdi, da će se čuvati grijeha došlo ma što: a fortiori, ako kaže, da voli umrijeti, nego li sagriješiti; nerijetko je i svojevoljan dolazak k ispovijedi vanredan znak kajanja osobito za one mladiće i muževe, koji treba da nadvladaju i sebe i ljudski obzir i svjetske predsude, hoće li da se ispovjede.

Nego ako pokornik baš i ne bi pokazao vanrednoga znaka kajanja, to ipak veli sv. Alfonso, da se može odriješiti, ako je to njemu na dobro, i to barem sub conditione. Ako bi primjerice pokornik, da mu se uskrati absolucija, bio izvržen infamiji, ili ako bi se bilo bojati, da bi u tom slučaju zanemario ispovijed, tada ga svakako treba odriješiti.

Osobito s onima želi sv. Alfonso da se blago postupa, koji griješe ex fragilitate carnis, koji dakle napast u sebi nose, kao što su pollutionarii; jer njima više koristi sakramentalna milost, nego li odgoda ili uskrata absolucije; dakako da moraju biti disponovani; ali ako čovjek u grijeh pada zbog unutarnje slabosti svoje bez spoljašnjega uzroka, onda je po sv. Alfonsu velika bludnja kazati, da takovi recidivni nijesu nikada disponovani.

Pokornicima dakle, koji se u grijeh povraćaju, ne smije se uskratiti absolucija præcise za to, što su recidivi. To baš ne stoji, da onaj, koji opetovno u isti grijeh upada, nema hic et nunc dovoljnoga kajanja i čvrste odluke; niti ispovjednik treba, a niti može suditi o tome, hoće li pokornik svoju odluku u b u d u ć e zadržati; dosta je, da ima sada kajanje i odluku. Sv. Toma Akvinski veli: „Nunquam veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem. Sicut enim vere cucurrit, qui postea sedet, ita vere pœnituit, qui postea peccat.“

U istinu su sveti ispovjednici gotovo uvijeke odrješavali pokornike, što su se u grijeh povraćali, samo ako su hic et nunc disponovani bili. Sv. Raymundo de Pennafort veli: „si *frequenter ceciderit* per peccatum etiam mortale, *frequenter resurgat* per pœnitentiam.“ A kako će se dići, ako mu se absolucija odgodi? Sv. Antonije Paduanski kaže: „ništa nije izvjesnije od smrti, a ništa neisvjesnije od smrtne ure; ko dakle s v a k i d a n pije otrov grijeha, s v a k i d a n mora da uzme lijek ispovijedi“ Ali ispovijed bez absolucije nije lijek protiv otrova grijeha. Ako dakle lijek mora da bude svakidašnji protiv svakidašnjega otrova grijeha, onda se absolucija ne ima odgadjati. Razlog je, što ništa nije izvjesnije od smrti, a ništa neizvjesnije od smrtne ure; a kad je tomu tako, kako se može reći pokorniku bez povrede ljubavi: dodji za osam ili petnaest dana, sada te ne mogu odriješiti?

Absolucijom dobiva pokornik sakramentalnu milost, lakše će dakle moći ustrajati u dobru, nego li da mu se absolucija odgodi, te tako ostane bez milosti sakramentalne; smrtni se grijesi absolucijom opraštaju, ter će se tako pokornik spasiti, umre li prije, nego se u grijeh povrati; sagriješi li pak i umre u grijehu, trpjet će u paklu manje, budući da su mu predjašnji grijesi absolucijom oprošteni. Glavno je pak to, da će pokornik, koji je viko često se ispovijedati, u času smrti lako probuditi savršeno kajanje; jer je čestim ispovijedanjem poučen o opasnosti smrti u grijehu, o vječnim kaznama, o Božjem milosrdju, a i o tome, kako se samo uz savršeno kajanje spasiti može, ako mu se nije moguće ispovjediti. — Sv. Alfonso lijepo o tome piše: „Quidam rigiditatibus addicti, qui per unicum rigoris tramitem animas conducunt, . . . asserunt, omnes recidivos perversiores fieri, cum absolvuntur, antequam emendentur. Sed hos magistros meos rogarem: numquid recidivi, cum sine absolutioe dimittuntur, gratia Sacramenti carentes, omnes validiores fiunt et emendantur? Quot miseros ego cognovi, qui ob denegatam absolutionem se dejecerunt in desperationem et per plures annos a Sacramentis aversi aberrarunt! . . . Ut autem meum hic proferam judicium dico, quod si pœnitens relapsus sit ob causam seu fragilitatem intrinsecam, ut accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosæ, odii, blasphemiæ et similium, *raro puto differendam esse absolutionem* recidivo sufficienter disposito. Dixi *raro*; nam regulariter censeo *non recedendum a sententia communi* . . . nempe *non esse differendam absolutionem* pœnitenti, qui relapsus est ex intrinseca fragilitate; quia in tali pœnitente magis sperandum profuturam fore gratiam Sacramenti, quam dilationem absolutionis. . . Magis sperandum, quod ille emendabitur per auxilium gratiæ in Sacramento susceptæ, quam per dilationem absolutionis.“

Jednom riječju: Ispovjednik treba da uvijeke pred očima ima d o b r o pokornikovo i prema tome da postupa. Bogu se ima preporučiti, ter se ravnati prema svjetlu, što mu ga Bog pošalje. Uvidi li, da je za pokornika bolje i spasonosnije, da mu se absolucija odgodi, neka mu je odgodi, (razumije se, da pokornik mora biti vrijedan; jer se nevrijednima, kako smo

već razložili, mora uskratiti absolucija); uvidi li naprotiv, da je bolje i spasonosnije za pokornika dati mu absoluciju, neka ga samo odriješi. Ne može li nikako jasno razabrati, što je po pokornika bolje i spasonosnije: odgoditi ili podijeliti absoluciju, onda ga neka mirne duše odriješi sjećajući se riječi Zlatoustovih: „Melius est propter nimiam misericordiam Deo rationem reddere, quam propter crudelitatem."

Preostaje još dvije tri reći o prigodnim grješnicima (occasionarii). Griješna prigoda jest vanjska okolnost, koja daje priliku, da se griješi i ujedno na grijeh navodi. Prigoda je ili bližnja (occasio proxima) ili daljnja (o. remota). Bližnja je ona, koja ljude uvijeke ili mal ne uvijeke na grijeh navodi ili je barem iz iskustva poznato, da će taj i takav čovjek u toj i takovoj prigodi počiniti grijeh; daljnja je naprotiv, o kojoj se to ne može reći. Prigoda je absolutna ili relativna. Absolutna je ona, koja je već po sebi takova, da ljude u opće na grijeh mami; dočim je relativna ona, koja nije ljudima u opće, već samo pojedincima vabilo na grijeh. Svojevoljna (o. voluntaria) prigoda jest ona, koja se lako može ostaviti; naprotiv, koju je fizički ili moralno nemoguće ili barem vrlo teško odstraniti, zove se nužna (o. necessaria) Napokon prisutna je prigoda (o. præsens ili in esse), kad je čovjek ima, a da je i ne traži; dočim je neprisutna (o. non præsens ili non in esse), koje čovjek nema pri sebi, ali je, ako hoće, lako nadje.

Općenita je nauka bogoslovaca, da se pokornik, koji se nahodi samo u daljnjoj prigodi, ima odriješiti; jer bismo inače po riječi apostolovoj morali svi izići iz ovoga svijeta, budući da nema staleža na zemlji, koji ne bi imao daljnje prigode za grijeh. Naprotiv pokornik, koji se nalazi u bližnjoj, svojevoljnoj, prisutnoj prigodi, koje on ne će da ostavi, ne smije se odriješiti; jer onaj, koji hoće da ostane u moralnoj pogibli da griješi, ne ima valjana kajanja ni čvrste odluke ne griješiti više. Kad si obvezan kloniti se grijeha, onda si obvezan kloniti se i svega onoga, što na grijeh potiče, barem ako ti to nije moralno ili fizički nemoguće. Veoma je teška stvar ukloniti griješnu prigodu, ter čovjek mora da sam sebi čini silu, hoće li da se griješne prigode kloni; a taku silu teško će si učiniti onaj, koji je već odriješen; jer nema više straha, da će mu se absolucija uskratiti; ostane li pak u toj prigodi, to će se sigurno u grijeh povratiti, kao što nas uči svakidašnje iskustvo; jer vidimo mnogo nesretnika, što su ih neoprezni ispovjednici odriješili prije, nego li što su odstranili bližnju prigodu, pak su onda još dublje pali, nego prije.

Medjutim ovo pravilo dopušta i iznimaka. Sv. Alfonso na ime uči, da se pokornik može odriješiti prije, nego li ostavi bližnju griješnu prigodu, ako dade vanredan znak kajanja; jerbo se tada razborito može suditi, da on svoje odluke ne će tako lako prekršiti. Po vanrednom znaku kajanja možeš suditi, da ona prigoda za pokornika već nije bližnja, jer se sada vjerojatno možeš nadati, da će on svladati napasti, koje su prije njega svladjavale. Ako se u ovom slučaju može s korišću po pokornika absolucija odgoditi, tada je dobro, da se to učini na kratko vrijeme Na dalje se može odriješiti takav pokornik, ako se više nikada ili barem za dugo vremena ne bi mogao vratiti k ispovjedniku, samo ako ima volju i odluku, da će prigodu odstraniti: jer takov pokornik, koji prije absolucije ne može da odstrani prigode. smatra se, kao da se nahodi u nužnoj prigodi. Ova je iznimka još umjesnija, ako se je bojati, da bi pokornik, kada bi mu se odgodila absolucija, sasvim zanemario ispovijed. Svakako ipak mora da ima pokornik tvrdu volju i odluku, da će prigodu odstraniti. Može se odriješiti na dalje pokornik, ako prigode ne može ostaviti bez velike sablazni ili infamije ili bez velike štete bilo spiritualne bilo materijalne; jer se tada sigurno može nadati Božjoj pomoći, da se napasti odhrva.

Što se tiče onih grješnika, koji se nalaze u prigodi neprisutnoj (occasio non in esse), koju lako nadju, primjerice ako ko ima ljubovcu, koja ne stanuje kod njega, ali uvijeke ili mal ne uvijeke griješe, kada je pohodi. ili zalazi u društva, gdje se recimo protiv vjere i morala govori itd., to se po nauci sv. Alfonsa takovi pokornici mogu odriješiti dva i tri puta, samo ako imadu kajanja i odluke. Ne poprave li se poslije toga, treba im absoluciju odgoditi; nego dadu li vanredne znakove kajanja, mogu se odriješiti.

Ako li je prigoda nužna, koja se ne može odstraniti bez velike štete ili sablazni, recimo primjerice, ako ko ima takovu službu, koja mu daje prigodu na grijeh, ali te službe ne može ostaviti bez velike svoje materijalne štete ili možda i propasti; tada po nauci sv. Alfonsa ne može ispovjednik siliti pokornika, da takovu prigodu ostavi, ali je pokornik dužan marljivo se služiti sredstvima, koja mu ispovjednik nalaže i preporuča, da se od grijeha sačuva. Ako se pokornik nikako ne popravi, treba pokušati s odgodom absolucije. Nego ako

pokornik kraj svih sredstava, što ih je upotrebio, uvijeke jednako u isti grijeh upada, e onda se treba sjetiti riječi Hristovih: „Što koristi čovjeku, ako sav svijet zadobije, a dušu svoju ošteti . . . ili čim ćeš zamijeniti dušu svoju?" ter pokornik, ma kako mu teško bilo, mora prigodu ostaviti; inače mu se ima absolucija uskratiti. *Salus animæ suprema lex esto!* Još i u ovom slučaju dopušta veliki i blagi sv. Alfonso, da se pokornik može odriješiti, ako dade vanredne znakove kajanja, iz kojih se još ipak možeš podati razboritoj nadi, da će se pokornik popraviti.

Svakako treba priznati, da se pogledom na prigodne griješnike ne može ustanoviti stalno pravilo; trebalo bi na ime ustaliti toliko pravila, koliko ima slučajeva, a i to bi bilo bez koristi; jer kako smo već rekli, svaki gotovo slučaj razlikuje se ponješto po raznim okolnostima od drugoga sličnoga. I tu sve stoji do razboritosti ispovjednikove, koji treba da je veoma promišljen, diskretan i oprezan, blag i ljubavan, a nada sve ustrajan i ustrpljiv. Čuvati se treba ispovjednik, da se i njega ne bude ticao onaj ukor Faureov, koji veli, kako dan današnji mnogi ispovjednici kod velikih grješnika bilo navadnih, bilo recidivnih, bilo prigodnih vide samo to, što se ima pripisati pokorniku, a ne vide onoga mnoštva, što se ima nemarnim ispovjednicima pripisati, ka kojima su prije dolazili; a ipak se Bog preko proroka Ezekiela prijeti nemarnim pastirima zbog zabluda i slabosti ovaca. Pak budući da je najviše pokornika zato tako grijesima opterećeno, što ih predjašnji ispovjednici njihovi nijesu poučavali, opominjali, karali, niti su ih poticali na kajanje i odluku, niti su im podžizali pouzdanja u milosrdje Božje, što će koristiti tim zabludjelim ovcama, ako ih samo saslušaš i odriješiš, ili ako im absoluciju uskratiš ili im naložiš, da se kasnije vrate? Ti sada treba da popraviš nemarnost predjašnjih ispovjednika; ti treba da čupaš i razaraš, da gradiš i sadiš; ti treba da naučaš u zdravoj nauci, da opominješ, koriš; pak će na taj način mnogi postati dostojni, koji bi inače propali.

Ispovjednik treba uvijeke da ima na umu, da su sakramenti zbog ljudi, pak neka samo onda uskraćuje absoluciju, kad inače ne može biti. Osobito u naše vrijeme, kad je zavladao vjerski nehaj, a ljudi se odbili od crkve, treba po primjeru Hristovu, koji je bio krotak i blag, krotkošću i blagošću pridobivati ljude za slatki jaram Hristov i lako breme njegovo. Circa vitam tuam esto austerus, cica alienam benignus.

Slike iz Katakomba.

Pripovieda *Anton de Waal.*

I. Vienac i kruna.

Pripoviest iz dobe apostolske.

Sedmo poglavje.

Na priscillianskom zaselku.

(Dalje i konac.)

Već je prošlo pol godine od posjeta kralja Tyridata, a narod je, uživajući u novih igrah što mu ih priredjivaše Nero, zaboravio na istočne igre; zima je bila na domaku, a veseli glasnici naviještahu već bajno proljeće.

Poslije duge, težke bolesti, koja ga je opetovano dovela na rub groba, usudi se danas Eukarpo prvi put izaći na polje. Nestalo je crvenila sa njegova lica, skršena bješe njegova mladenačka snaga, a crv smrti podgrizao mu mladi život.

Kraljevski sin, prvorodjenac i jedini zakoniti vladar Armenije čekao je kao siromašni slobodnjak na zaselku rimskoga senatora kršćanskom odanošću svoju zadnju uru, koja će mu donesti vječnu kraljevsku krunu na nebu.

Kad se je Eukarpo srušio opazivši slike svojih roditelja, odnesoše ga sluge iz dvorane i položiše ga bezsvjestna u sobi nižeg dvorskog činovnika na postelju. Čovjek, koji mu je odgovorio na pitanje, koji je čuo kad je on zakriknuo i vidio kad se srušio, bio je stari sluga kraljevske kuće, te je i Tyridata i njegovu braću više puta u svojem naručaju nosio.

Povjest armenska u prvom vieku po Isusu po svjedočanstvu Tacitovu niz je neprestanih krvavih razdora u kraljevskoj obitelji; nevjera i umorstvo i najbližjih rodjaka okaljaše sjaj kraljevske krune; a neprestani ratovi oslabiše zemlju. Umjesto da se države Partha, Medijanaca i Armenaca sdruže proti zajedničkom neprijatelju, one se kolju medju sobom, a mudri Rimljanin upotrebi sgodu i povuče odatle najbolju korist.

Tyridata je g. 51. po Isusu njegov brat Vologes, kralj Partha, koji ga je kud i kamo hrabrošću i srčanošću nadmašio, podigao silom oružja na armensko priestolje, dočim je trećega brata Pakora zapala Medija. Četvrtog brata i najstarijeg nestalo je bez traga prigodom jednog obiteljskog rata pri jurišanju priestolnice kod Artaksate, te se je mislilo da je umoren.

Sve je to znao onaj stari sluga kraljevske kuće, s toga možemo lasno razumjet, koliki je utisak na njeg učinio onaj krič i čitav prizor sa Eukarpom. Upravo isti dan i gotovo isti sat, u koji je Tyridat dopustio, da mu se u blato baci dostojanstvo, iznese nenadana sudbina na površinu nasljednika priestola, koji se čudnovatim sukobom okolnosti pokazao bratom Tyridatovim.

Starac se sjetio, da je kraljević, kojega je nestalo, imao madež na desnom ramenu; pohiti k postelji mladića, koji je bez sviesti ležao, odkri mu rame i opazi madež.

U ostalom nije mu trebalo ovoga znaka, jer je Eukarpo bio puki otac, a Tyridat je više naličio na majku.

Eto! izgubljeni i nestali kraljević Sadoth našao se opet u Rimu; to je bila tajna toli znamenita, da je stari sluga odlučio jedan dva dana promisliti, što da radi. Najprvo je odlučio čim prije ukloniti mladića iz palače, da prekine svako pogovaranje o sgodi. Bude li jednom daleko, neće se mislit više na njega, sve će biti zabavljeno neprekidnim nizom svečanosti.

Starac se nije maknuo od postelje bolestnikove, dok se ovaj nije osviestio; brinuo se je, da saznade gdje mu je stan i da ga onamo odvede. Ne bude li i tu siguran, e tad će biti red skrbit dalje.

Kad je Eukarpo otvorio oči, pogleda u čudu gdje je; malo po malo sjeti se onog prizora, sjeti se roditelja, svojih mladih dana, svoje sudbine, i tim se toli uzruja, da se je stari sluga silno pobojao za njegov život, te ga je istom najjačimi liekovi mogao smiriti.

Pošto je bolestnik i sam želio, da ga čim prije odvedu u palaču Pudensovu na patricijskoj cesti, pribavi starac nosiljku i po noći u najvećoj tišini dade Eukarpa odnieti u stan senatorov.

Taj je bio ne malo iznenadjen, kad spazi mladića, koji je jutrom zdrav i veseo otišao, blieda ko smrt pa još u nosiljci. Starac je, u koliko je bio vješt latinštini, pružio senatoru njekoliko podataka, koji su podkriepili senatora u uvjerenju, da je Eukarpo sin odlične obitelji, preporučio je bolestnika najtoplije njegi senatorovoj i umolio ga, da skrbi za njegovo zdravlje. Pudens promisli i odluči odvesti ga u zaselak, gdje će samoća i svježi zrak najviše doprinieti k oporavku Eukarpovu.

Doista činilo se, da se je Eukarpo nješto oporavio. Armenac je dolazio dva puta na dan da popita za zdravlje kraljevićevo, četvrti dan dodju š njim dva najodličnija boljara, kojim je povjerio tajnu. Oni odmah opaziše izrazitu sličnost mladićevu s njegovim kraljevskim ocem; poslije duga oklievanja pokaže im Eukarpo madež, i pripovjedi im što je znao o svom djetinstvu, kako je pri ulazu kraljevu neumorno tražio, nebi li u pratnji kraljevoj našao koga od svojih, i kako je u palači nenadano došao do slika svojih roditelja.

Njegove rieči bile su toli istinite, njegove crte iz mladosti toli vjerne, da nije bilo moguće posumnjati. Ali kad ga pozvaše gospoda, da potajno s njimi podje u Armeniju, da sruši slabog brata Tyridata i posvoji kraljevstvo, odbi to odlučno, riečmi:

Momu sam narodu odgojom, navikami, nazori a ponajpače vjerom postao tudj. Ja sám ne bih bio sretan, a u Armeniji izazvao bih novi krvavi gradjanski rat, koji bi zemlju posvema podvrgao rimskom gospodstvu. Ja ću biti žrtva pomirnica za griehe moje kuće; moja je jedina želja, da moj brat, neuznemiren od mene u kraljevanju, učini narod sretnim.

Istom odlučnošću odbi Eukarpo sve darove i znamenite svote novaca što no mu bjehu ponudjene; samo od starog sluge uze spomen-dar, i tako se oproste Armenci od sina svog starog kralja, duboko dirnuti, pošto mu po iztočnom običaju, klečeć pred njegovim krevetom, izljubiše ruke i noge. Poslije njekoliko dana krene Tyridat sa svojom pratnjom put Azije u svoju zemlju.

Pudens je bio svjedokom ovoga prizora. Dvostruko je stao štovati Eukarpa, kad je čuo gdje se odriče krune i koji ga razlozi na to nukaju; unapried ga je smatrao članom svoje obitelji i sve je moguće pokušao, da ozdravi.

Uzalud svi napori, bola nije htjela krenuti na bolje. Već od prije nahladom i groznicom poremećeno zdravlje još se je jače duševnim potresom pogoršalo.

Kad je podmukla bola posvema osvojila jednoć bujna mladića, pozove senator najglasovitije liečnike, da se posavjetuju; a oni zaključiše, da se je baštinjena pogrješka srca, usljed silovite i nenadane katastrofe, toli silno pogoršala, da mladiću već ne ima spasa.

Oba apostola čuvši za to silno se razžaloste; kad je malo po malo izčezavala svaka nada u ozdravljenje odlučiše bolestnika pripraviti na kršćansku i svetu smrt. Eukarpo se svim srcem tomu odazove. Strpljivost i veselje, kojim je podnašao i najveće boli, ona čeznja kojom je hlepio za nebom, ona podpuna odanost u Božju volju ganula je svekolike, a mnogim je pružila liepi primjer.

Faustina je medjutim bila uvrštena medj katekumene, i imala je budućeg Uzkrsa primiti sveti krst. Uvidiv, da ne će moći toli dugo skrivati svoje vjere pred ocem, a znajuć, da će on napokon, jer ju ljubi, popustit, odluči, po savjetu apostola odkriti mu želju, da postane kršćankom.

Fausto čuvši to bio je s početka izvan sebe. Plemićki mu ponos bio je taj čas duboko uvriedjen s misli, da će njegova kćerka pristati uz toli prezrenu i odurnu sljedbu, grozio joj se čak da će ju izbaštinit i prijavit oblasti. Malo po malo sleže se njegova srčba, ljubav spram rodjena djeteta pobiedila je poganske i aristokratske predsude.

Slobodu upotrebi Faustina veoma liepo. Češće je polazila u zaselak Pudensov, našav tamo u pobožnoj supruzi senatorovoj drugu majku, da se s njome a i s apoštoli posavjetuje o spasu svoje duše.

Zahvalnost i saučešće dovede ju višekrat do kreveta siromašnog Eukarpa; Sabinilla, koja ga je materinjom ljubavi njegovala, običavala ju je i sama dopratiti do njega.

Još je više raslo njeno saučešće, kad je od gospoje čula za mladićev rod i kako se je dobrovoljno odrekao kraljevske krune.

Pri jednom posjetu izreče mladić u snu njeno ime po dvaput.

Iznenada lecnu se ona i nepoznatom dosele uzrujanošću ostavi taj dan zaselak.

Prošla je čitava nedjelja dana da nije Faustina posjetila ni zaselka ni bolestnika; bilo je to po nju osam dana silne borbe.

O kad bi ona, bogata baštinica, mogla njemu, spasitelju njena oca i njene duše, nadoknaditi svojim imetkom, a još više svojom ljubavi gubitak kraljevske krune! Pak sad da umre, sad kad bi mu ona poslije dugog trpljenja poklonila sreću svog života!

Nebo me je naučilo poznavati drâgi kamen, reče ona sama sebi, ali ne da ga posjedujem, već da svojim sjajem razsvietli moje srce. On je posjed Višnjega, koji ga je za se izabrao i sebi ga uzeo.

Sjetiv se Faustina i one ure, kadno je u smrtnoj stisci klečala pred mladićem, nebi li iz vatre spasio njena oca, sjetiv se svih dogadjaja prošlog mjeseca, sve više i više je uvidjala, da je Eukarpo po providnosti bio samo vodjom, koji je nju iz tmine poganstva priveo u luku svjetlosti. „Kad sluga dovrši svoje poslanstvo“, reče sama sebi, „odazvat će ga Gospodin, pa što je sve ono što mu ja mogu dati, spram plaće, koja ga čeka kod Boga?“

Vrativ se Faustina poslije osam dana opet u zaselak, odluči stupiv k postelji bolestnikovoj, da će mu biti sestrom i njegovateljicom, dok bude Božja volja.

Eukarpo je bio uvjeren o svom stanju. Kad je proljetno sunce izmamilo prve cvjetove pod njegovim prozorom, reče smijuć se:

Eto ih, rastu, da mi budu za vienac kad budem pozvan k nebeskoj gostbi.

Novi život što obuze narav i čisti zrak, koji je u proljetnom povjetarcu zadahnjivao nasade oko vile, doprineo je nešto k boljku bolestna mladića, nu to su bile posljednje iskrice već umiruće vatre.

Došao je i Uzkrs. U predvečerje sakupe se vjernici, kao i oni, koji su imali te noći primit sveti krst, u zaselku Pudensovu, da proslave vigiliju i molitvom pozdrave dan uzkrsnuća. O koli rado bi Eukarpo još jednoć toj slavi prisustvovao.

I Faustina je te noći primila sveti krst. Ona, kršćanka, obučena u bielo odielo, sa smieškom neizrecive sreće na licu stupi k bolestničkoj postelji Eukarpovoj; k njemu su prvomu bili upravljeni njeni koraci, jer poslije Boga imala je njemu zahvaliti svoje obraćenje i svu onu voljkost što ju u srcu osjećala.

Bolestnik ju primi smiešeći se.

„O koli sam zahvalan Gospodinu“, reče on, „koji mi je dao doživjeti ovaj dan! Sad već ne imam nikakve želje na ovom svietu. Doduše sam i ja jednoć snivao o blaženoj sreći“, reče on poslije dulje stanke, „nu preko noći prebi se zlatna kruna i uvehne liepi vienac, koji je imala oviti oko nje ljubezna ruka.“

„Angjeli će ti splesti mnogo ljepši i nikad neuvehli vienac“, reče Faustina.

„Bio sam veoma žalostan“, nastavi Eukarpo ni ne pazeć na rieči djevojčine, „kad sam spazio krunu razlupanu i uvehli vienac. Nu tad mi, svjetla prikaza, — mora da je bio angjeo, — pokaza dva svježa vienca, savijena od rajskog cvieća, jedan bješe od ruže . . . . . a drugi od liljana. Kad sam čuo za kog su ti vienci odredjeni, bio sam opet veseo . . . . . Nu čini mi se, to sve je bio samo san.“

Ujednoč dodje Sabinilla i prekine im razgovor. Došla je, ne bi li sklonula bolestnika, da se obuče i malko podje na zrak.

„Cvieće u vrtu i ptice u zraku vesele se, a sunce toli milo grije, da će te sigurno okriepiti“, reče Sabinilla.

Pô ure zatim sjedio je Eukarpo, omotan dugom kabanicom, na mramornoj klupi u zaklonjenu mjestu u hladu krošnate lipe. Sabinilla, koja je pozvala sve novokršćane taj dan k sebi u goste, imala je pune ruke posla, a Eukarpo bio je i opet na samu sa Faustinom.

„O koli liepim i okrepnim danom te danas pozdravlja nebo“, reče dieva; „cvieće, tvoji ljubimci, kojih nisi već toli dugo vidio, pozdravlja te ugodnim mirisom, a ptice u grmlju ulievaju ti opet nove nade u srce.“

„Kad je ova zemlja“, odgovori Eukarpo, „na kojoj sad počiva prokletstvo Božje, ovako liepa, o koli liep istom mora da je bio zemaljski raj. Pa ipak je ovaj bio samo slaba sjena nebeskoga raja, gdje se šeću angjeli i svetci medju neuvehlimi nasadi cvieća, gdje teku rieke vječne radosti, gdje bez prestanka sjaje Božje lice, koje sve napunja bezkrajnim životom i neizrecivom slašću. — Zar ne misliš“, reče nakon male stanke, „da je i za me tu pripravljeno mjestance?“

„Ne prati li te“, odvrati Faustina, „u čitavom tvomu životu najnježnija ljubav Boga Oca? To je ljubav njegova spram slabašnog crva. O koli će te istom obujmiti njegova ljubav kada spane mrena i kad ti duh na krilih neumrlosti k njemu poleti! — Vidiš li eno pred nami na zemlji maloga kukca? Vidiš li kako se muči, da priedje preko suhoga pieska, u kom ne ima hrane? Nu Stvorac mu je dao krila, i gle, sad ih širi i diže se lahko i brzo u zrak, da poleti od cvieta do cvieta te iz njihove čaške izsiše sladki nektar.“

U taj čas dodje Sabinilla s objema kćerkama i donesu bolestniku okrjepljujući i osvježujući napitak. Eukarpo pogledav zahvalnim okom na gospoju reče, nadovezujuć na prispodobu Faustininu:

„Dobra moja majko, ti sve moguće radiš, da kukca održiš na zemlji, nu ja ću vam ipak uteći. Već su mi se razkrililа krila od želje za rajskim cvietom; u brzo će kukac poletjeti!“

Tad se obrati Eukarpo k objema djevojčicama.

„Dobra i mila djeco, hoćete li mi splesti vienac od svježa cvieća i položit na moj odar, kad me ponesu u raku, gdje ću mirno spavati do dana uzkrsnuća? Uviek sam ljubio cvieće“, reče objema gospojama, „ta ono je najveći razvitak života u biljke, ono je preobraženje njezino i tako bi me uviek podsjećalo, kako će iz grma

naših umrlih tjelesa jednoć u neuvehloj krasoti izniknuti cvietak preobražene neumrlosti."

„Još s jednog uzroka ljubim cvieće", reče sabravši oslabljene sile. „Ta ono je i slika cvieta, što je nikao iz koriena nebeskoga, onog cvieta milosti, koji nam je donio blagoslovljeni plod, u kojem se izpunjavaju sve naše želje i uzdasi."

Skorih dana veoma se pogoršalo stanje bolestnikovo. U koliko im je dopuštalo apoštolsko djelovanje boravili su Petar i Pavao kod njega; sa spasonosnom pobožnošću primi on svetotajstva umirućih u prisustvu Pudensovu i čitave njegove obitelji.

Na Bielu nedjelju u praskozorje, blaženim smieškom u licu izpusti Eukarpo svoju svetu dušu.

O njegovoj smrti budu svi koji su ga poznavali obavieśćeni. Muževno je Faustina znala svladati svoj nemir, kad je upravo pred pokopom, vodeć za ruku dvoje senatorove djece, pristupila k odru i položila vienac dragocjenih ruža na ledeno čelo Eukarpovo.

„Plemeniti prijatelju, spasitelju mog oca i u užem smislu moj spasitelju", reče ona, „primi ovaj zadnji izraz moje zahvalnosti. Hotjela sam ti nježnom zahvalnosti posvetiti sav svoj život; nu to nije hotio Bog, a ja se podlažem njegovoj svetoj volji. U nebu sjeti se mene, koja s tobom polažem u grob svoje najsladje nade.

Dodjoše grobari i ponesoše lies na svojih ramenih. Pjevajući svete molitve i psalme krene sprovod sjenatimi stazami do Memorie ili kapele, do koje bijahu stube što su vodile u arenarij. Za Pudensom i njegovimi stupala je i Faustina, i nije se makla dok nisu fossori položili tielo u kamenu izdubinu i otvor pokrili mramornom pločom. Po nalogu senatorovu bio je kamen već prijašnjih dana pripravljen i u njem izduben nadpis:

Eukarpo počivaj u Bogu!

Polak nadpisa izklesano sidro, taj najstariji simbol kršćanskog uhvanja, bio je znak čvrsta uvjerenja, da je želja i molba bila uslišana.[1])

Kad je bio grob zatvoren objesi Pudens vrh njega vienac, što no ga donesla Faustina.

„Siromašni kraljeviću", reče on, „daleko od grobnice tvojih otaca polažem te ja u dalekoj zemlji u grob; nu gori u nebeskih visinah sjaje ti neumrla *kruna* i neuvehli *vienac* nad glavom!"

Faustina poljubi studeni kamen u znak posljednjeg pozdrava a licem joj poteku vrele suze, napokon pristupi k njoj Sabinilla, uze ju ljubezno za ruku i odvede ju iz grobnice.

Njekoliko tjedana poslije, na Duhove, klečala je Faustina u kućnoj kapeli Pudensove palače i polagala u ruke apoštola zavjet djevičanstva posvećujuć svoj život siromakom i bolestnikom. pop **Matija Šimat.**

[1]) Kamen, koji je sada razlupan u više komada, nalazi se u cemeteriju Priscillinom; djelo nepokazuje vješta klesara, nego ga je valjda izradio rob. Upravno sidro ujedno je i sakriven križ s pobjednim viencem odozgora.

Dopis

(To je doktor!) Prigodice došav u Krašićki župni dvor, nadjem g. župnika, zabavljena otvaranjem prispjelih listova i pošiljaka. Tu bi jedna, koju kad otvori domaćina, nadje dva para harmoničkih zvončića (po tri i po četiri), što sada često rabe kod oltara. Ova je pošiljka bila ovim pismom popraćena: „U Jaski 20./XII. 1892. Velecienjeni prijatelju! Evo me s malom božićnicom za Tvoju župnu crkvu, te Ti šaljem željene crkvene zvončiće. Želim da isti, čim budu blagoslovljeni, *prvi put* u crkvi rabe kod „polnoćke", kada se po cielom kršćanstvu bude orio radostan glas: Slava Bogu na visini — Mir ljudem na zemlji itd. Šaljem takodjer župnoj crkvi u Vrhovcu isti dar i prosim Te, da ga s priloženim listom imaš dobrotu dostaviti prijatelju susjedu. Tvoj prijatelj Dr. Milan Bišćan v. r."

Da je to prvi dar g. dra. Bišćana, ja bih mislio: neobičan je kod liečnika, ali možda ne bih umočio pera, da ga razglasim. Ali tko čita ovo naše glasilo, čita od nekoga vremena svake godine, da g. kotarski liečnik Bišćan sad ovu sad onu crkvu svojega djelokruga kad većim kad manjim darom (kakova je već potreba) dariva. A ja velim: baš mu valja pamet! Ovim darovima šalje on konačnike (kvartirmajstore), da mu spreme odaje u vječnome naselju. I nije on samo kršćanskom darežljivošću vjerni sin svoje crkve. Kako me uvjeravaju znanci, vrši on zdušno i druge teže dužnosti svoje vjere. Čast ovakovim ljećnicima: oni lieče podjedno tielo i dušu. Čuvši ja Bišćanovu hvalu nehotice se sjetih svjetoglasnoga anatoma Hirtla (koji je valjda i našega doktora učio lučiti tielo od duše), o kom se medju universitetlijama pripoviedalo, kako je jednom u razudnici (secir-saalu) stao pred mrtvo truplo, pak jasnim glasom započeo predavanje riečima: „Meine Herren! hier sehen Sie ein Cadaver, welches noch vor einer kurzen Zeit eine *unsterbliche* Seele belebte"; pa kad neki slušaoci židovčići stadoše nakašljivati i mrmoriti povišenim glasom ponovi: „*Ja, wir haben eine unsterbliche Seele* itd."

Dao dobri Bog narodu našem puno takovih lječnika, kao što je dr. Milan Bišćan, a njemu samome dao u svom milosrdju dočekati više nego Nestorova ljeta!

Dragutin Jambrečak.

Viestnik.

Zagreb. Za „**svećenički dom**" uplatiše nadalje: Kramarić Stjepan 5 fr. Seigerschmied Matija 20 fr. Kučenjak Milan 10 fr. Miljan Josip 10 fr. Galović Martin 20 fr. Stoos Nikola 10 fr. Vidović Antun 10 fr. Huzek Stjepan sabrao u družtvu 15 fr.

Pošto se približuje već konac ovoj godini, to molimo p. n. gospodu, da bi izvoljeli svoj obećani prinos za „**svećenički dom**" što skorije priposlati.

U Zagrebu dne 29. prosinca 1892.

Stjepan Korenić. Dr. ***Feliks Suk.***

— (Prva kruna.) Pošto se preporuča, da se *prva kruna* pokloni u dobrotvornu kakvu svrhu, ne bi li bilo liepo i sgodno, da mi svećenici sakupljamo i poklonimo *prvu krunu za naš „svećenički dom"?* Kamo ljepša i dobrotvornija svrha za nas svećenike, nego priteći u pomoć u starim danima bratu svojemu, a možda i samomu sebi?

— (Izdavanje Svetoga Pisma.) Kaptol Vrhbosanski odlučio je, da „Vrhbosna" donosi sliedeće godine nadbiskupskim ordinarijatom Vrhbosanskim odobreni i protumačeni prevod Svetoga Pisma i to kao poseban prilog u osmini. Buduće će godine donieti prevod sv. Mateja, a imati će u sve ta knjiga oko 12 araka (200 strana od prilike). Taj prilog dobiti će svi predplatnici „Vrhbosne" bezplatno. Nepredplatnici pako „Vrhbosne" mogu se predplatiti na sam prevod Svetoga Pisma, a predplatna je ciena za prevod sv. Mateja *1 for.*

Dao Bog, da bi uspjelo ovo plemenito poduzeće, koje će biti za nas od neprocjenive vriednosti. Nadamo se, da će hrvatsko svećenstvo poduprieti to liepo djelo, te će se u što većem broju predplatiti na „Vrhbosnu" ili barem na prevod Svetoga Pisma.

Ugarska. (Budimpeštanski nadbiskupski vikarijat). Knezprimas upravio je na municipij ugarskoga glavnoga i priestolnoga grada Budimpešte pismo, koje ovako glasi: „Odgovarajući opetovano izraženoj želji slavnoga municipija glavnoga i priestolnoga grada i previšnjemu nalogu Njeg. c. i kr. apostol. Veličanstva, postavio sam u Budimpešti nadbiskupski vikarijat i konsistorij, te sam svojim Budimpeštanskim vikarom imenovao posvećenoga biskupa i Ostrogonskoga kanonika Ferdinanda Cselku, koji će svoju djelatnost započeti na 1. siečnja 1893. Budimpeštanski nadbiskupski vikar biti će stalni organ crkvene uprave u glavnom i priestolnom gradu, i imat će tu zadaću, da iz neposredne blizine pozorno prati djelovanje glavnogradskoga svećenstva i njegovo crkveno ponašanje, te da bdije nad obdržavanjem svećeničke discipline. Njegova će zadaća biti, da u stanovite dane odprema svečanu službu Božju, te da vrši blagoslovni upliv na glavnogradski vjerski život i na razvitak religijozne revnosti. Osim toga imati će on konsistorij i ženitbeni sud, da glavnogradske u razmirici nalazeće se stranke ne budu prisiljene ići u Ostrogon na preslušavanje i pomirenje. Dok se častim obaviestiti o tom slavni municipij, molim, da se momu nadbiskupskomu vikaru pruža dobrohotna podpora."

Rim. (Dobrotvornost Sv. Otca.) Prigodom Božićnih blagdana Sv. je Otac preko apostolske elemosinerije darovao: Siromašnim obiteljim grada Rima 13.700 lira, oskudnim svećenikom stalnimi i izvanrednimi podporami 9.980 lira, sirotčadi bivših papinskih civilnih i vojnih činovnika 21.086 lira. Osim toga od septembra t. g. podieljeno je medju siromake preko elemosinerije 8 062 lire; a iz zakladâ datarije doznačena je godišnja svota od 2000 lira za mirovinu potrebnih svećenika.

— (Konsistorij.) Dne 16. dojdućega mjeseca siečnja bit će tajni konsistorij, u kojem će biti imenovani novi kardinali i biskupi; a dne 19. istoga mjeseca držat će se javni konsistorij, u kojem će Sv. Otac podieliti kardinalski klobuk novim kardinalom nazočnim u Rimu.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupio medju članove utemeljitelje: Gjureković Vladimir, farmaceut u Zagrebu. Stupio u člane I. reda: Marjanović Fabjan, oružnički stražmeštar u Vrgoraču u Bosni. Stupila u člane II. reda: Bartolović Marija u Lipovljanih. Pomakoše se u člane II. reda: Učiona pučka u Nartu. Učiona obća pučka u Dragi. Stupiše nadalje u članove III. reda: Pehovac Marcel i Pehovac Ivan u Mokošici u Dalmaciji. Jagušt Stjepan iz Riečice župe Vrtlinske. Mikorova Mara, učenica V. razreda kći Bolte kbr. 620. u Novigradu. Rušak Ivan sin Mate kbr. 365. u Novigradu. Vedriš Ivan sin Petra kbr. 562. u Novigradu. Stegne Manda kćer Nikolina kbr. 82. iz Stare Rače. Posavec Ivan sin Gjurin kbr. 84. iz Nove Rače. Hanževački Kata kći Simina kbr. 88. iz Drljanovca župe Rača. Hranj Petar, poljodelac u Bednji. Fintić Cecilija u Križevcu. Gnezda Antun, trgovac u Zagrebu. Maković Josip, bačvar u Budrovcih kod Djakova. Pavić Adam iz Vrbove. Jelić Nikola iz Tisovca, župe Petrovoselo. Ergotić Josip kbr. 19. iz Vel. Kopanice. Brozović Petar Ambrozov u Bribiru. Zetović Simo u Retkovcih. Skanić Blaž, učenik IV. razreda pučke škole u Vugrovcu. Sikić Angjeo Fortunatov, učenik, Suzanić Viktorija Franova i Doričić Albina Jakovova, učenice, Tičac Marijan Vickov i Sablić Dionis Jakovov, učenici svi iz pučke škole sv. Lucija Kostrena. Matešić Grgur Stjepanov, zidarski palir kbr. 19. u Grižanih.

Molimo štovane predplatnike, da izvole što skorije obnoviti predplatu za buduću godinu 1893. Ako koji od gg. predplatnika želi, da mu se što u naslovu promieni, neka nam to izvoli odmah dojaviti.

Urednik dr. **Josip Volović.** Tiskom **C. Albrechta.**